TRACTATVS
DE IVRISDI-CTIONE PER, ET INTER IVDICEM ECCLESIASTICVM, ET SECVLAREM EXERCENDA,

IN OMNI FORO, ET PRINCIPVM CONsistoriis versantibus, maximè necessarius,

DOCTORIS MARTÆ, IVRISCONSVLti Neapolitani, in alma vrbe Aduocati,

Volumen primum eiusque pars prior.

IN QVO SINGVLORVM PRINCIPVM IVRISDIctiones, & Dominia tractantur, & quomodo in casibus mixtæ Iurisdictionis, procedendum sit, atque mandata Principum exequenda, & de Præuentionibus atque Inhibitionibus, ac Excommunicationibus ferendis, ob ipsam iurisdictionem.

Ex Legato Fr. Caesarini

DISCVTIVNTVR ETIAM OMNES ARTICVLI LEGVM, Statutorum, atque Edictorum Principum secularium, an comprehendant ecclesiasticos, & eorum bona: Tractaturque de omnibus casibus iudiciorum ciuilium, & criminalium, in quibus dubitatur, an seculares iudices procedant contra ecclesiasticos.

Biblot. Secr.

Cum gratia & priuilegio summi Pontificis.

Coll. Rom. Soc. Jesu

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITT. EMANUELE

MOGVNTIÆ

Typis Ioannis Albini, sumptibus vero Hulderici Revvall.

M. DC. IX.

Digitized by Google

SANCTISSIMO, ET BEATISSIMO PATRI, ET DOMINO NOSTRO PAVLO QVINTO

Pontifici Optimo Maximo.

DOCTOR MARTA SEMPITERnam Felicitatem.

VEteribus monimentis testatum iamdiu vidimus, & quotidiano vsu receptum est, vt ipsi Summo Pontifici, quo nil excelsius in terris inter homines reperitur, quo in maiore dignitatis fastigio positus est, eo homines leuiora munera soleant offerre, vel quod paria, & digna dare diffidant, & quasi maiora voluerint, suarum virium tenuitatem doceant, vel quod verisimilius est, aduertant in donis, datoris potius deuotum animum spectari, quam rei magnitudinem.

Ego sanctissime Pontifex, dum ad osculandos pedes sanctitatis vestræ excurrere paro, conditionis meæ tenuitatis conscius, non alio officii genere ad illos procumbere licere videor, quam offerendo hæc de Iurisdictione Ecclesiæ à me tot annis elucubrata volumina, & nunc expurgata felicissimo, atque augustissimo nomini tuo consecrata.

Et sane cuinam potius tot lustrorum Iurisdictionis lucubrationes debentur, quam tibi, qui es Vicarius Dei in terris, & à quo emanat omnis iurisdictio, vnicus in Orbe Pontifex, Imperator, & Rex, omnium Principum superior, rerumque & personarum supremus, & Dominus?

Qui sic iuste Christi populum, & Ecclesiæ auctoritatem regis, ita feliciter sacræ Theologiæ, & Iurisprudentiæ vim exerces, atque cæteros diuersarum virtutum, ac scientiarum gradus colis, quæ te diuina quadam animi præstantia ad summum omnium dignitatum fastigium euexerunt, cuius oues lupus non disperdet, nec inueniet dormientem, imo diu, noctuque vigilantem pro nostra omniumque salute, vt triumphet

)a(2 eccle-

Ecclesia tali, ac tanto dotata pastore, lætentur omnes in domino, exultent iusti, & glorientur omnes recti corde.

Tibi igitur de Iurisdictione tua libros, velut arcus triumphales ad æternam tuam memoriam, vt par est, celebrandam offero, & consecro.

Vtinam Deus ipse, cuius tu personam geris in terris, te firmum valentemque reddat, vt omni corporis molestia liberatus, diuinum illud munus fortiter obire possis, atque omnem curam in salute commissi tibi gregis, sanandisque reipublicæ vulneribus ponere.

INDEX

Digitized by Google

Index primus

JN QVO MATERIÆ IVRISDICTIONIS IN TOTO OPERE CONTENTÆ PER CAPITA SVBIICIVNTVR.

Dominium rerum habuisse originem de iure diuino, nõ humano cap. 1
Dominium Adami quomodo probetur continuatum per suas generationes vsq; ad Moysen cap. 2
Iurisdictio ab initio quomodo fuerit data à Deo, & continuata in successores cap. 3
Quatuor Imperia fuisse per vsurpationem acquisita, neq; habuisse legitimum iurisdictionis initium cap. 4
Imperium Romanorum quomodo probetur fuisse approbatum cap. 5
Neq; dominium neq; Iurisdictionem habere originẽ à fato aut secundis causis finiri, sed sola Dei voluntate cap 6
Dominium, & Iurisdictionem Imperioũ aliqua humana ratione posse conseruari cap. 7
De definitione vtriusq; iurisdictionis cap. 8
De Iurisdictione summi Pontificis in spiritualibus cap. 9
Rationes aduersæ partis, quibus execrabile Brutũ Fulmen probat creaturas omnes subesse summo Pontifici in spiritualibus, quæ inferius diluuntur cap. 10
De necessitate salutis esse, omnem creaturam subesse Romano Pontifici in spiritualibus cap. 11
Summum Pontificem vt successorem Petri esse caput Ecclesiæ cap. 12
Primatus sancti Petri inter Apostolos quomodo probetur, & quidem perpetuus vsq; ad finem seculi ca. 13
Sanctum Petrum fuisse in vrbe Roma probatur cap. 14
Summum Pontificem esse super omnes mundi Episcopos, ac Patriarchas, probari ex Concilio Niceno, & ita diluitur prima ratio Bruti Fulminis cap. 15
Resoluuntur omnes aliæ rationes Bruti Fulminis, & probatur, omnes creaturas subesse Romano Pontifici esse de necessitate salutis cap. 16
Iurisdictionem temporalem non spectare ad summũ Pontificem directo, nisi ratione peccati, qui teneant, & quibus rationibus cap. 17
Summum Pontificem habere summam potestatem in temporalibus directo, non autem ratione peccati probari primo ex rationib. decidendi ipsius extrauagantis c. 18
Papam habere supremam Iurisdictionem temporalem tẽporaliter, & directo, probari ex magis communi opinione vtriusq; classis cap. 19
Papam habere dominium vniuersale temporaliter in toto mundo, probatur per relationem ad Imperatorem c. 20
Resoluuntur rationes quæ aduersus præcedens capitulum opponuntur cap 21
Papam habere dominium, & Iurisdict. temporalẽ in vniuerso temporaliter, quib. aliis rationibus probetur c. 22
Papæ Iurisdictio temporalis probatur ex ipsa possessione, priuandi Reges, & Principes ex causa temporali ca. 23
Papã posse cõcedere Regna infidel. ũ alicui Christiano c. 24
Resoluuntur rationes relatæ supra in cap. 17. contra quas ostenditur Papam habere iurisdictionem temporalem directo, non autem ratione peccati ca. 25
Reges & Principes totius orbis, non esse ita exemptos, ac liberos, vt non sint subditi Romano Imperio, & sanctæ Romanæ ecclesiæ cap. 26
De effectibus Iuramenti homagii, & ligii cap. 27
Papa quam recognitionem habere debeat super Regno Franchorum cap. 28
Reges, & Principes potuisse submittere eorum Regna summo Pontifici cap. 29
Donatio Constantini quomodo probetur verissima cap. 30
Donationem Ludouici Imperatoris factam ecclesiæ Romanæ, probari, ex qua cõfirmatur donatio Constantini c. 31
Regum, & Principum Iurisdictio vel titulo, vel præscriptione fundari cap. 32
De Iurisdictione, & Dominio Statuum Italiæ ca. 33
Pactum de retrouendendo Iurisdictiones, & dominia inter Principes esse perpetuum, & æternum, & in casu retrouenditionis, quæ meliorationes sint soluendæ cap. 34
In quibus consistat suprema Iurisdictio cap. 35
An merum Imperium sit effectus supremæ Iurisdictionis cap. 36
An condere leges sit effectus supremæ Iurisdictionis cap. 37
De Ratione condendarum Constitutionum, etiam sub pœna excommunicationis cap. 38
An mouere bellum sit effectus supremæ iurisdictionis c. 39
Papæ supremæ potentia est statuere pacem vniuersalem inter Principes cap. 40
De summi Pontificis Potestate circa concernentia pacem vniuersalem cap. 41
An creare magistratus sit effectus supremæ Iurisdictionis cap. 42
An cognitio vltimarum appellationum sit effectus supremæ potentiæ cap. 43
An remissio pœnæ delinquentium sit effectus supremæ potentiæ cap. 44
Vectigaliũ impositio an sit effect⁹ supremæ Iurisdiction. c. 45
Deosculatio pedum Papæ an sit effectus illius supremæ Iurisdictionis ca. 46
Iurisdictio an possit recipere incrementum cap. 47
Quibus modis Iurisdictio finiatur cap. 48
De Brachio seculari implorando
Cur Principes implorati ab ecclesiasticis teneantur impertiri brachium seculare cap. 49
In quibus casib. imploretur brachium seculare, & ostenditur Episcopos posse habere familiam armatam cap. 50
An Principes laici rogati de impertitione brachii secularis, possint cognoscere de viribus sententiæ exequendæ cap 51
An Principes Laici rogati si non impertiantur brachium seculare, possint ab ecclesia pœnis spiritualibus, & temporalibus affici cap. 52

INDEX CAPITVM SECVNDæ partis.

Quæ sint causæ mixtæ in genere, de quibus agitur in hac secunda parte cap. 1
De præuentione Iurisdictionis, & eius effectu cap. 2
De præuentione inducenda ex variis causis cap. 3
An iudex quilibet præueniendo possit cognoscere an sua sit iurisdictio, & ab altero inhiberi cap. 4
Iudicẽ laicũ asserentem se habere iurisdict. in spiritual. & ecclesiastic. teneri docere de titulo, etiã in possessorio c. 5

Priuilegium fori clericorum esse de iure diuino, & ideo neque clericos posse se submittere iurisdictioni laicorum, neq; Papam posse submittere omnes ecclesiasticos generaliter iurisdictioni vnius Principis capit. 6
Crimen vsurarum, quando sit mixti fori 7
An incidentia in causis matrimonii sint mixti fori 8
An cognoscere de iuramenti viribus sit mixti fori 9
Executiones vltimarum voluntatum esse mixti fori 10
Sacrilegium in quot casibus sit mixti fori 11
Sortilegium in quot casibus sit mixti fori 12
Crimen blasphemiæ in quot casibus sit mixti fori 13
An confessor laicus in casu necessitatis possit cogi à iudice laico reuelare confessionem 14
Sodomiæ criminis casus esse mixti fori 15
Clericum Sodomitam posse puniri à iudice laico, præcedente declaratione iudicis ecclesiastici 16
Pollutio ecclesiæ in quibus casibus sit mixti fori 17
Confraternitates Laicorum in quibus casibus sint mixtæ iurisdictionis 18
Adulterii criminis casus esse mixti fori 19
Incestus criminis casus esse mixti fori 20
Causæ miserabilium personarum an sint mixti fori 21
Pacis fractæ casus an sint mixti fori 22
Conuenticula, & Collegia illicita an sint mixti fori 23
Piratarum animaduersionem esse mixti fori 24
Incendiorum casus esse mixti fori 25
Virginum & sanctimonialium violatores esse mixti fori 26
Iniuria facta clerico an sit mixti fori 27
Falsitatis animaduersionem in literis apostolicis esse mixti fori 28
Episcopum in casibus suæ iurisdictionis habere capturam personæ contra laicos 29
An restitutio in integrum concedenda ecclesiæ sit mixti fori 30
Clericatus cognitionem, solum ex priuilegio, esse mixti fori 31
De remissione clericorum facienda à laicis in diuersis casib. 32
Principes nullo modo posse se intromittere circa electiones prælatorum, ecclesiasticorum, aliter posse inhiberi sub pœnis 33
Principes seculares nullo modo posse in Episcopos, licet seditiosos animaduertere 34
Iudicem laicum, ad effectum publicationis bonorum hæreticorum, nullam habere huius criminis cognitionem, etiam ratione feudorum 35
An clericus incorrigibilis sit mixti fori 36
Iudex laicus in quibus casibus cognoscat super crimine simoniæ 37
Clerici schismatici an sint mixtæ iurisdictionis 38
An possessorium causarum beneficialium sit mixti fori 39
An aliquæ causæ beneficiales possint esse mixti fori 40
An causæ Iurispatronatus & sepulchrorum aliquando possint esse mixti fori 41
Inhibitio Iudicis ecclesiastici in quibus casibus, & quomodo possit fieri iudici laico 42
Decimæ an sint de iure diuino, vel humano, & an Inhibitio ab ecclesiastico super illarum causis possit fieri iudici laico 43
Episcopum posse præcipere statuentibus, & vniuersitati, vt declarent eorum statuta non comprehendere clericos 44
Ecclesiasticus an inhibeat seculari ad impediendam executionem instrumenti guarentigiati 45
Episcopus, coram quo pendet lis super absolutione iuramenti, an possit inhibere iudici laico procedenti super causa principali 46
Episcopus an possit inhibere ministris iustitiæ, vt permittant damnatos ad mortem suscipere sacramentum 47
Episcopus quomodo possit cogere laicos ad contribuendum super reparatione ecclesiæ 48
Iudex laicus an aliquo casu possit cogi per ecclesiasticum, vt iudices secundum canones 49
An cognitio immunitatis eorum, qui ad ecclesias confugiunt, sit mixti fori 50
De his qui non gaudent immunitate confugientium ad ecclesias 51
Episcopus quando scribit ad Iudicem secularem, an vtatur literis præceptoriis, vel requisitoriis 52
Legatus Apostolicus, Patriarcha, & Archiepiscopus an possint habere Baldachinum, & excommunicare, eos impedientes 53

INDEX CAPITVM TERtiæ Partis.

Episcopum quoslibet suam iurisdictionem turbantes excommunicatione afficere posse capit. 1
Excommunicatio qualis pœna sit in ecclesia Dei 2
Excommunicationem ob contumaciam fulminandam esse, peccatum solum non sufficere; & quis sit contumax declaratur 3
In excommunicationibus ferendis quot sint prius examinanda ex dispositione Concilii Tridentini 4
In quibus casibus neq; excommunicationes, neq; monitoria ferri debent 5
Monitoria pro reuelationibus non esse concedenda in præiudicium iurisdictionis laicorum 6
Qui reuelare teneantur 7
Denuntiationes iudicium quando fieri debeat coram ecclesiastico, etiam in præiudicium iurisdictionis laicorum 8
De effectibus excommunicationis in foro fori, coram vtroque iudice 9
Excommunicatus an sit vitandus ante publicationem excommunicationis 10
Publicatio excommunicationis an debeat fieri in loco, vbi vitandus est, vel sufficiat in loco, vbi sententia lata est 11
De appellationibus à censuris 12
An denuntiatio excommunicationis facienda sit, appellatione pendente 13
De nullitatis censurarum remedio, & excommunicationis iniustæ 14
Rationes aduersæ partis referuntur, quibus probare se posse arbitrantur excommunicationem nulliter latam non esse timendam, neq; excommunicatum debere se pro excommunicato gerere. quæ inferius resoluuntur 15
Quis sit iudex competens in cognoscendo de nullitatibus censurarum 16
Non licere à sententia excommunicationis à Papa lata appellare ad futurum Concilium 17
Excommunicationem nulliter latam esse timendam, & resoluuntur rationes Nauarri relatæ superius 18
De Absolutione à censuris, & à quo iudice danda sit 19
De Interdicti ecclesiastici origine, & causis 20
De pœnis ecclesiasticorum non obseruantium interdictum 21
An ecclesiastici debeant gerere bellum contra suos rebelles non obseruantes interdictum 22

Digitized by Google

INDEX CAPITVM QVARtæ Partis.

Argumenta casuum primæ Centuriæ.

Statuta ob bonum publicum condita, nulla facta mentione clericorum eos non ligant casu 1

Clericos non teneri edictu, neq; statutis pro annona publica cas. 2

Clericus quando dicatur negotiator, vt teneatur soluere gabellam, & cum eam soluere non debet, à quo cogi possit, ad vendendum sua victualia cum iusta, & approbata mensura cas. 3

Statuta laicorum condita ob bonum publicum, iure communi non reprobata an includant clericos post predicta statuta factos 4

Statutum excludens fœminas propter masculos an comprehendat moniales, & clericos: vbi tractatur tota materia successionis clericorum vigore statutorum, actiuè, & passiuè 5

Statuta, ne immobilia alienentur in extraneos, esse valida sed non comprehendere clericos, & ecclesiasticos 6

Statutum interdicens exportationem armorum sub pœna, an liget clericos, & ecclesiasticos 7

Edicta de non pascendis animalibus in pascuis vniuersitatis, nisi soluta certa pecunia sub pœna, an comprehendant animalia clericorum 8

Clerici an teneantur contribuere pro rata cum laicis ad constructionem, & reparationem viarum, & murorum ciuitatis statuto disponente 9

Ecclesia an teneatur contribuere quando Princeps inuaditur 10

Ecclesiam nullo modo teneri soluere tributum, etiam de illis bonis, quæ ante tributaria erant, & post. ad ecclesiam sunt translata 11

Clericum habentem bona communia cum fratre laico non teneri soluere collectas et alia munera laicorum pro parte sua 12

Statutum quod emphyteutæ, & coloni ecclesiarum teneantur ad tributa, & collectas non valere 13

Statutum quod pro relictis soluatur gabella, non habet locum in relictis ad pias causas, & quid in legatis sub hac conditione 14

Abolitionem delictorum generaliter factam per Principem laicum in nullo casu comprehendere clericos 15

Libro feudorum ligari ecclesias, & alios ecclesiasticos feudatarios Principum secularium, nouis autem constitutionibus eorundem, in quibus casibus prædicti feudatarii ecclesiastici non ligentur 16

Ecclesiæ feudataria Regis an teneatur soluere releuium indictum per constitutiones regni, & per consuetudines Parisienses 17

Episcopi feudatarii Regis an in aliquibus casibus prius debeant parere Regi, quam eorum superiori 18

Leges Imperatorum, & aliorum Principum an in aliquibus casibus, in quibus nihil est dispositum de iure canonico, et canonicis sanctionibus non aduersantur, sint seruandæ in foro ecclesiastico 19

Statutum quod finita linea non fiant inuestituræ, stantibus heredibus defuncti, non comprehendit ecclesias: & de doctrina Bartoli in l. 1. §. permittitur ff de aqua quotid. & æstiua. *an comprehendat ecclesias* 20

Statutum de continuando possessionem defuncti in heredē etiam in feudalibus, & emphyteuticariis an habeat locum in bonis ecclesiæ 21

Statutum, vel consuetudo preferens primogenitos in successione feudorum comprehendit etiam clericos primogenitos, qui possunt succedere ad omne feudum 22

Appannagium, vel vita militia in quibus casibus debeatur à primogenito successore feudi ipsis clericis, vel monachis secundo genitis, etiam in linea transuersali 23

Ecclesiasticos non posse facere maioratum inter viuos, vel in vltima voluntate absque licentia Papæ, vel Regis cas. 24

Statuta excludentia clericos & religiosos à successione, non valent quorum multi casus recensentur, ex quibus resolutio similium facillimè deprehendi potest 25

Testamenta clericorum non subiacere dispositioni iuris communis in causa præteritionis, aut exhæredationis filiorum tam actiuè, & passiuè, neq; in causa vsusfructus patri quærendi in bonis filiifamilias 26

Ecclesiasticos factos non ligari amplius patria potestate 27

Statuta, & constitutiones circa solemnitatem testamentorum, an comprehendant testamenta clericorum 28

Statutum Vrbis, quod filii positi in conditione censeantur vocati, comprehendit clericos 29

Ius prothomiseos, siue ius retractus non habere locum in clericis, neq; ipsos volentes vendere, teneri requirere consanguineos vigore statuti. Neq; ecclesiam posse cogi ad vendendum iusto pretio 30

Statuta circa ordinationem litis, comprehendunt clericos, litigantes coram iudice seculari, quando non concernunt iura ipsorum 31

Tempus instantiæ non esse idem de iure ciuili, & canonico, & clerico litem habenti coram iudice seculari, esse obseruandam instantiam de iure canonico 32

Clericum succedentem laico non ligari instantia sui auctoris, quacunq; causa sit, etiam executiua 33

Ecclesiastici venditores denunciati à laico, in iudicio euictionis, coram quo iudice debeant comparere, atq; causam defendere, & quid si ipsi fuerint emptores & non denuntiauerint 34

Vitium litigiosi an liget Ecclesiasticos, etiam quo ad pœnas ciuiles 35

Statuta laicorum impedientia exceptionem declinatoriā fori Ecclesiastici, nullo modo valere 36

Edicta monentia quemcunq; ad comparendum coram iudice laico, si sua putauerit interesse, non ligare clericos, neq; ecclesiasticos & sententiam, quæ contra ipsos proferetur, vti contumaces, & eos qui iura sua non probarunt, non valere 37

Statutum quod clericus spoliator laici cognoscatur per iudices seculares, non valere 38

Rectorem vniuersitatis scholarium semper esse eligendum clericum, & ideo laicum electum non posse exercere iurisdictionem in ecclesiasticos 39

Statutum de compromissis faciendis inter coniunctos nullo modo ligare clericos etiam in minoribus ordinibus constitutos 40

Represalias nunquam esse concedendas contra clericos neque per iudices laicos, neq; per ecclesiasticos 41

Clericos nō posse prehendi per laicos, etiā in flagranti crimine repertos, nisi fuerint debitores fiscales 42

Ecclesiasticos non teneri ad præstandum homagium Principibus secularibus, neq; etiam superioribus prælatis ratione spiritualium, neq; etiam temporalium in ecclesiam translatorum, nisi ratione feudi 43

Statutum puniens concubinas clericorum non valere, & illarum animaduersionem esse solius iuris canonici cas. 44

Statutum imponens pœnam consanguineis clericorum intuitu eorum, non valere 45

)a(4 Con-

Constitutiones, & statuta laicorum circa possessiones beneficiorum ecclesiasticorum acquirendas, etiam sub prætextu quietis publicæ ad euadendum scandalum facta. esse nulla, & inualida, præterquam de beneficiis, quorũ collatio ex indulto sũmi Pontificis ptinet ad Reges c.46

Nulla consuetudine, etiam immemorabili introduci posse, vt Principes laici conuocari debeant ad eligendum Prælatum Ecclesiæ, neq; aliquo modo posse Prelatũ electum non admittere, nisi canonica existente causa cas.47

Neq; iura disponentia de præscriptione mobilium, vel immobiliũ, aut actionum, vt breuiori quadraginta annorũ spatio præscribantur, comprehendere ecclesias, aut ecclesiasticos, neq; statuta laicorum contra ius commune restringentia præscriptionem, & si de ecclesia, aut ecclesiasticis mentionem fecerint, non valere cas.48

Priuilegia Ecclesiis concessa, competere etiam ecclesiasticis in suis patrimoniis & an fallat in aliquib. casib. cas.49

Statuta laicorũ nõ esse seruanda in Curia Episcopi cas.50

Statutũ obligans filium ad debita patris cedentis, non comprehendere filios clericos, etiam in minoribus ordinibus constitutos cas.51

Statutum quod laici sint æquales clericis, etiam in iudiciis, esse contra libertatem ecclesiæ, item priuilegia ecclesiis concessa, reuocari non posse cas.52

Statutũ quod maritus lucretur dotem, exclusis filiis primi matrimonii, nõ cõprehẽdere filios ecclesiasticos factos c.53

Statutum laicorũ, quo funebris pompa ecclesiæ imminuatur, atq; clericorum, vel cereorum numerus restringatur, non valere cas.54

Statutum negans audientiam non subdito, nisi præstet fideiussionem, non comprehendere ecclesiasticos actores coram iudice seculari cas.55

Statutum quod non possit haberi recursus ad Papam esse contra libertatem ecclesiæ cas.56

Statutum prohibens venationes, & piscationes non cõprehendere ecclesiasticos cas.57

Statutum quod in foro seculari non opponatur exceptio excommunicationis, nõ valere, neq; statutum de probanda excommunicatione per instrumenta tantum c.58

Priuilegium patriæ, ne incolæ trahantur ad iudicium extra patriam, non comprehendere Ecclesiasticos, qui debent conueniri coram proprio Episcopo, etiam si existerent extra illam patriam cas.59

Statutum quod occidens clericum puniatur in pecunia, est contra libertatem ecclesiæ 60

Statutum de exceptione instrumenti etiam secundum formam guarentigiæ non habere locum contra clericos, etiam in foro ecclesiastico Cas.61

Solemnitates contractuum celebrandorum per statuta laicorum ordinata, in quibus casibus debeant obseruari, etiam per clericos cas.62

Consuetudinib. laicorũ, nullo modo affici clericos cas.63

Consuetudine nullo modo posse introduci, quod Principes habeant iurisdictionem in clericos, nisi ex dispensatione Papæ, quã potest facere contra ius diuinũ, ex causa c.64

Ecclesiastici litigantes in foro seculari in omnibus causis, tenentur iurare de calumnia, & respondere positionibus cum licentia proprii Episcopi cas.65

Leges ciuiles de iureiurando in litem non comprehendere ecclesiasticos cas.66

Statutum quod banniti possint impune offendi, non comprehendit clericos cas.67

Statuta non posse fieri per laicos super iure quærendo ecclesiæ, eiusq; præiudicium, & facta non valere, esseq; contra libertatem ecclesiæ cas.68

Statutum quod solutio debiti non possit probari per testes, non afficit clericos litigantes in foro laicorum cas.69

Statutum prohibens contrahi matrimonium sine consensu patris, non valere: secus si disposuerit super consilio, aut solemnitate, & in casu inualiditatis statuti, pœnam non deberi cas.70

Statutum prohibens fieri matrimonia clandestina, atque imponens pœnam aliter facienti, est nullius roboris, & efficaciæ, etiam quo ad pœnam cas.71

Statuta laicorum non posse irritare contractus iuratos, neq; super iuramentis, etiam per indirectũ, disponere, & ideo simpliciter loquẽtia nõ cõprehendere cõtract. iuratos c.72

Principem non posse impedire presbyterum a ministerio sacramentorum tempore pestis, sed ministrantes infectis, posse prohibere a commercio sanorum cas.73

Nullum Principem, præter Papam, posse alterare testatorum voluntates in quibuslibet casibus cas.74

Ecclesiasticos heredes institutos non conficientes inuentarium non teneri insolidum, sed duntaxat de eo, quod est in hereditate cas.75

Statuta quod bona non perueniant ad ecclesiam, siue inter viuos, siue in vltima voluntate sine licentia Principis, quam amortizationem appellant, & solu[illegible] certo iure amortizationis, esse contra libertatem ecclesiæ cas.76

Statutum quod mandata siue ad lites, siue ad negotia, quãdo non est adiectũ tempus, durent solo quinquennio, non cõprehendunt mandata, quæ fiunt ab ecclesiasticis c.77

Stante statuto, quod legata peti non possint, nisi fuerint insinuata coram Vicario Potestatis, si clericus est heres institutus, non potest per legatarios citari coram illo Vicario, sed citari debet coram Episcopo super dicta insinuatione facienda cas.78

Principem supremum non posse legitimare clericos, nisi de consensu patris, quo ad eius successionem, secus in cæteris, sed summum Pontificem posse legitimare quemlibet, vbilibet, etiam in terris Imperii cas.79

Testatorem non posse monasterium, vel ecclesiam ab hereditate excludere si heres institutus factus fuerit monachus cas.80

Legatum factum vxori, donec caste vixerit, & lectum vidualem seruauerit, debetur etiam ingressæ monasteriũ, non obstante quod communis vsus loquendi contrarium intelligeret cas.81

Clerici iuuantur statutis, disponentibus standum esse iuramento damnum passi, licet eisdem non iuuentur forenses cas.82

Statutum disponens super publicatione bonorum tractorũ extra territorium, non habet locum in fructibus bonorum ecclesiasticorum: & quid si clerici clam extrahãt bona alterius, an illa sint publicanda cas.83

Stante statuto, quod libri mercatorum faciant plenam fidem, non possunt facere fidem contra clericos, præsertim extra actum mercaturæ cas.84

Statutum quod occisor non succedat occiso, non comprehendit clericos perpetrantes homicidium, etiam cũ qualitate, nec potuit inferre præiudicium fisco ecclesiæ c.85

Ecclesiasticos non teneri recipere hospites, neq; milites in eorum domibus aut monasteriis, vigore ordinum laicorum, siue tempore necessitatis belli, siue aduentus Principis, & consuetudinem contrariam, non valere cas.86

Statutum quod notarius non immatriculatus in collegio, non possit instrumenta conficere, & si contra fecerit, soluat pœnam, ipsaq; instrumenta nullius sint efficaciæ, non comprehendit clericos, neq; notarios Pontificia, vel Imperiali auctoritate creatos cas.87

Statutum quod maritus post mortem suam non possit relinquere vxori vltra centum aureos, non comprehendit casum, quando relinquit vxori multo maiorem quantitatem pro eleemosina facienda pauperibus, distribuenda per ipsam cas.88

Dominus directus feudi, qui super feudalib. est iudex competens

Digitized by Google

petens, si ciuiliter agatur in clericos feudatarios, ubi ob felonam commissam, criminaliter agendum esset, non potest ex rationabili causa illos feudo priuare, neque de possessione deiicere, nisi per ecclesiasticum iudicem fieret, atq; ecclesiæ nullum inferretur praeiudicium cas. 89

Leges ciuiles de potestate patris in filium, atq; de iuribus domini in libertum loquentes, non habere locum si filius vel libertus facti sint clerici cas. 90

Edictum de alienatione iudicii mutandi causa facta non habet locum si alienatio fiat in clericum, siue inter viuos, siue in vltima voluntate cas. 91

Dominos temporales nullo modo posse prohibere subditos, ne agant, vel conueniantur coram iudice ecclesiastico ca. 92

Principem laicum non posse statuere corrigendo, vel interpretando ius diuinũ, sed hoc esse munus apostolicũ c. 93

Nullam praescriptionem currere contra ecclesiam super bonis alienatis sine solemnitate apostolica, per extrauagantem, Ambitiosæ, *ecce est de iure communi, quod non censetur correctum quo ad validitatem contractuum, ante extrauagantem celebratorum* cas. 94

Testatorem non praeiudicare ordini ecclesiastico per conditionem, si fine liberis decesserit, *quæ non excludit ecclesiasticos, nec monasterium ante professionem, etiamsi alter filius sit substitutus* cas. 95

Quando vniuersitas grauatur per numerum iocularioru, vigore statuti de damno dato, an clerici, qui non comprehenduntur, computandi sint in numero eorum c. 96

Si Comes creatus fuerit Cardinalis, non amittit Castrum, quod obtinuerat vigore primogenituræ cas. 97

Statutum quod si locator, vel conductor noluerit continuare reconductionem teneatur alteri denunciare per duos menses ante finẽ tẽporis contractus non cõprehendit ecclesiasticos, neq; successores in praelatura cas. 98

Statuta laicorum confirmata per summum Pontificem, quando sint seruanda inter ecclesiasticos cas. 99

Sicut clerici non possunt renuntiare priuilegio fori, ita non possunt renuntiare priuilegio, vt non subsint statutis, & ordinibus laicorum cas. 100

ARGVMENTA

CASVVM SECVNDÆ CENTVRIÆ.

Iudices laicos nullo modo posse sequestrare bona temporalia, & fructus ecclesiasticorum, sub praetextu vsurpatæ iurisdictionis, etiam si extaret consuetudo cas. 101

Clericus citatus, vt laicus, coram iudice laico, non comparens coram eo ad opponendum fori declinatoriam, nullo modo potest condemnari in expensis, neq; mulctari, etiam si coram ecclesiastico postea conueniatur. cas. 102

Clericum litigantem coram iudice laico in casibus permissis, non teneri ad sportulas cas. 103

Clericum depositariũ laicorum debere cogi à iudice ecclesiastico ad restituẽdũ depositũ vigore ord. iud. laici c. 104

Cler. fideiubentẽ pro laico nullo modo posse conueniri corã iudice seculari, sed debere coram ecclesiastico cas. 105

Laicum clerici fideiussorem non semper conueniendum esse coram iudice seculari cas. 106

Clerici litigantes in foro laicorum, an, & quando possint reconueniri a laico coram eodem iudice cas. 107

Clerici filiifamil. ad emancipationem posse fieri coram iudice laico, & coram ecclesiastico cas. 108

Insinuationem donationis factæ clerico expediri posse coram quocũq; iudice siue donantis, siue donatorii c. 109

Iudicẽ laicũ non posse dare tutorẽ, aut curatorẽ clerico pupillo, aut ecclesiasticos dare tutorem laicis cas. 110

Seruitores laicos Episcoporum gaudere priuilegio fori ecclesiastici cas. 111

Colonos ecclesiarum, & clericorum conuentos coram iudice laico, aliquando posse fori declinatoriam opponere, & obtinere cas. 112

Eremita, confraternitates laicorum, Hospitalarii, Equites religionum, atq; similes personæ ferentes habitum religiosum, an sint de foro ecclesiæ cas. 113

Donationẽ factam a clerico suæ concubinæ reuocari posse per Fiscum ecclesiæ, non autem per heredes ipsius clerici cas. 114

Clerici, qui aduocationis munus in foro laicorum exercere non possunt, nisi in certis casib. non prohibentur allegationes iuris conficere, & consilium petentibus dare cas. 115

Clerici an, & quando possint esse procuratores laicorũ, item Notarii, & scribere rogita instrumentorum, & an circa gesta per eos cognoscatur à iudice seculari cas. 116

Clericos cogi non posse ad ferendum testimonium contra laicos, item seculares non posse facere testimonium contra clericos in criminalibus & testimonium factum contra dictũ eorũ priuileg. non esse attendendũ cas. 117

Clericus, & laicus simul rei debendi, debent coram iudice ecclesiastico conueniri cas. 118

Clericus, & laicus socii criminis debent à iudice ecclesiastico iudicari, & laicus non sufficienter punitus per ecclesiasticũ, poterit per iudicem laicũ iterum puniri cas. 119

Compromissum fieri posse a laicis in clericum, & à clericis in laicum de bonis patrimonialibus, vbi autem factum est à laicis in clericum & laicum simul, tunc reductio ad arbitrium boni viri petenda est coram iudice ecclesiastico cas. 120

Laicum factum clericum, siue religiosum post contracta debita, & obligationes, vel commissa delicta, nunquam respectu personæ posse citari, nec iudicari per iudices seculares, licet secus sit respectu bonorum, quando iuris dictio laicorum fuisset praeuenta, secus si fieret monachus cas. 121

Clericos non posse citari à iudice laico super confectione inuentarii, licet habuerit interesse, nec inuentarium in bonis spolii clericorum posse fieri per iudicem laicum, nisi in casu quo clericus posset laicum habere heredem c. 122

Neq; creditores in maiori quantitate posse cogere clericum in foro secularium ad concurrendum supra aliquo pacto ad beneficium debitoris, neq; ipsum debitorem posse, cedendo bonis, agere contra clericum creditorem in eodem foro cas. 123

Clerici deputati sequestri per iudices seculares, non possunt per eosdem cogi ad restitutionem illius cas. 124

Clericos nullo modo posse conueniri in realibus coram iudice seculari cas. 125

Siue clericus patiatur se conueniri coram iudice laico siue laicus, aut clericus traheret clericum ad iudicium laicorum, semper causam amittunt, & eius commodum alteri applicatur, & si fuerint concordes applicatur ecclesiæ cas. 126

Clericus siue delinquat in aliquo artificio laicorum, quod exercet, siue in officio sibi concesso à Principe seculari, nunquam potest cognosci, neq; iudicari à Principe seculari, aut secularibus iudicibus illius aris cas. 127

Falsitatem commissam à clericis coram iudice laico esse puniendam per iudicem ecclesiasticum, & quid si laicus commiserit falsum coram iudice ecclesiastico cas. 128

Ecclesiasticum quemlibet assassinum posse puniri à iudice seculari, praecedente sententia declaratoria delicti per iudicem ecclesiasticum cas. 129

Clerici committentes delicta atrocissima perque merentur depositionem, non aliter esse tradendos Curiæ seculari, nisi data incorrigibilitate cas. 130

Iudex secularis quam iurisdictionem habeat super clerico criminoso, degradato, sibi tradito, seq; iurisdictioni relaxato cap. 131

Iudicẽ laicũ nõ posse torquere clericũ actualiter degradatũ sibi

Digitized by Google

sibi relaxatum, nouum formando processum super impositione pœnæ cas.132

Clericos delinquentes in Principem, aut rempublicam non committere crimen læsæ maiestatis, etiamsi feudum recognoscerent ab eisdem, & in eis non habere locum pœnam l.quisquis C.ad l.Iul. maiest. neque posse puniri per iudices laicos, & quæ pœna sit eis imponenda per ecclesiasticos cas.133

Clericum lacerantem, vel aliter rumpentem saluam guardiam, siue saluum conductum alicui a Principe concessum, non posse cognosci, neq. puniri per iudices laicos cas.134

Clericus, qui dimisso habitu clericali immiscet se enormitatib. nullo modo poterit puniri per iudicem secularem nisi fuerit tertio admonitus per ecclesiasticum cas.135

Clericos coram iudice seculari posse accusare laicos in delictis grauibus citra pœnam sanguinis, verū si temere accusauerint, ab eodem iudice laico non posse condemnari cas.136

Publicationem bonorum clerici pro quocunq. crimine ordinatam per sententiam iudicis ecclesiastici, debere applicari fisco ecclesiæ, non autem Principis secularis cas.137

Publicationem bonorum laici pro crimine hæresis, ordinatam a iudice ecclesiastico, debere applicari secundum dispositionem summorum Pontificum cas.138

Confessionem clerici de delicto factam coram iudice laico, nullius esse effectus, ne quidem extraiudicialis indicii cas.139

Clericum excommunicatum per iudicem ecclesiasticum, non posse banniri per iudicem secularem cas.140

Laicus effectus clericus post peremptam instantiam iudicii coram iudice seculari, non potest vlterius coram eodem conueniri, restituta eadem instantia cas.141

In actionibus mixtis clericum non posse conueniri coram iudice laico cas.142

Rector super reparatione Ecclesiæ de iurepatronatus an possit conueniri coram iudice seculari cas.143

Iudicem laicum non posse inhibere iudici ecclesiastico, ne relaxet clericum de carceribus, tanquam debitorem Regis ad eius instantiam captum, atque illi remissum cas.144

In dubio iudicandum est quod cognitio causæ pertineat ad iudicem ecclesiasticum, & quis sit iudex competens de hoc articulo dubio cas.145

Ob negligentiam iudicis ecclesiastici non posse iurisdictionem ecclesiæ deuolui ad iudicem secularem, neq. ad ipsum posse recurri cas.146

Neq. in casibus mixti fori iurisdictionem ecclesiasticam preuentam posse ob negligentiam deuolui ad iudices seculares, neq. in realibus, & an idem sit si de vasallis laicis contingeret ecclesiam iudicare cas.147

Clericum pro tutela per eum gesta non posse conueniri coram iudice laico, nec si executor testamenti datus sit cas.148

Laicus factus clericus, ordinatus à non suo Episcopo absq. literis dimissoriis gaudet priuilegio fori ecclesiastici ca.149

Clericos nō posse emologare sententiam iudicis laici, vt valeat in vim pacti cas.150

Executionem in bonis temporalibus clericorum in omni casu debere fieri per iudicem ecclesiasticum, etiam vigore sententiæ latæ per iudicem laicum in causa reconuentionis cas.151

Clericos pro censibus bonorum proprii patrimonii non posse conueniri coram iudice seculari, etiam si per pactum id promiserint cas.152

Clericos coniugatos nullatenus esse de iurisdictione seculariū, etiam vbi pecuniariter esset agendum cas.153

Clericum debitorem impotentem non posse cogi cedere bonis, sed admissum ad beneficium c.Odoardus, de solutionib. neq. debere cogi per iudicem secularem ad cedendum fructibus beneficii cas.154

Cadauer clerici debitoris, sicut alterius cuiuscunque non posse arrestari per creditorem citra amissionem crediti cas.155

Iudicem ecclesiasticum siue inter clericos, siue inter laicos, semper debere iudicare causas de iure canonico ca.156

Attentata à clerico lite pendente super remissione ad iudicem ecclesiasticum non debent restitui à laico, sed eorū cognitio cum causa principali sunt ad ecclesiasticum remittenda cas.157

Laicum operarium ecclesiæ coram iudice ecclesiastico, teneri reddere rationem suæ administrationis cas.158

Clericus immissus in possessionem ex primo decreto iudicis secularis, cum clausula; saluo iure, non potest postea ab eodem iudice priuari possessione sua cas.159

Clericum actorem coram iudice seculari, non teneri cauere, neq. satisdare de reficiendis expensis in casu succumbentiæ cas.160

Clericos posse opponere exceptionem non numeratæ pecuniæ, etiam post biennium elapsum, perpetuo tempore ca.161

Iudicem secularem debere admittere exceptiones descendentes ex æquitate canonica cas.162

Clericos cogi non posse per iudicem secularem ad dotandum sororem de fructibus beneficii, sed per ecclesiasticum, in quantum tenetur facere eleemosynam cas.163

Communem opinionem Doctorum non esse attendendam, quando altera opinio contraria fauet potestati clauium, vel piæ causæ cas.164

Iudicem secularem non posse sequestrare pecuniam depositam, vt filia monialis futura, ingrediatur monasterium cas.165

Index laicus in quibus casibus est competens inter Iudæos, etiamsi de causa spirituali agatur; & in quibus, iudex ecclesiasticus cas.166

Qui dat omnia bona sua monasterio, & ibi habitat cum religiosis, non mutato habitu, non est de foro ecclesiæ c.167

Doctores an habeant facultatem expellendi clericos de scholis iuris ciuilis & medicinæ cas.168

Acta quæcunq. facta coram iudice seculari contra clericum, nullam fidem facere coram iudice ecclesiastico ca.169

Legatum ecclesiæ factum, iure ciuili indebitum, si illi solutum fuerit, repeti non posse cas.170

Ecclesiam posse cogere vicinos contiguos ad vēdendum prædia vrbana pro sui ampliatione, nullo adhibito iudicis arbitrio cas.171

Ecclesiasticis vendentibus rem duobus, preferendum esse primum, licet secundo fuerit tradita possessio, & propterea l.quoties.non habere locum in eis cas.172

Iudicem secularem, coram quo litigat clericus actor, non posse transmittere acta alicui doctori laico, ad consilium sapientis, in praiudicium clerici cas.173

Laicus potest esse assessor iudicis Ecclesiastici, non tamen potest proferre sententiam in spiritualibus cas.174

Iudex ecclesiasticus, cuius iurisdictio est prorogata per laicos in causa profana, an debeat iudicare de iure ciuili cas.175

Si laicus condemnatus in exilium, fiat clericus, ac postea exilium rumpat, an ab ecclesiastico iudice sit ei exilium duplicandum, vel causa ex integro reuidenda cas.176

Clericus vbi conuenit laicū via ordinaria corā iudice seculari, non poterit variare, adeundo alterū iudicē eius neq. mutando alterū modū agēdi, secus in executiuis cas.177

Lai-

Digitized by Google

Laicus fideiussor clerici de soluendo iudicatum coram Episcopo, an possit impedire illius rei iudicatæ executionem, & quid si tractaretur de executione rei iudicatæ per Archiepiscopum Caſ.178

Si inter filios patrum diuidenda est hæreditas per capita, prout est veritas, an facta diuisione per maiorem natu, clericus minor natu, debeat capere hæreditatis portionem Caſ.179

Legatum ad pias causas an patiatur diminutionem, sicut cætera legata pro detractione Falcidiæ, aut quia hæreditas nimis onusta legatis non sit soluendo Caſ. 180

Matrem posse disponere de qualibet quantitate in beneficium filii secundi matrimonii, qui fuerit clericus, non obstante l.hac edictali C.de secund.nupt. Caſ.181

Episcopus an possit causas ciuiles, vel criminales regularium suæ diœcesis diffinire, iudicare, atq; reos criminis punire Caſ.182.

Clericus feudatarius an citetur à laico directo domino feudi super reintegratione feudorum Caſ.183

Clericos, sicut cæteros non posse reconueniri in feudalibus Caſ.184

Clericum agentem, iudicio l.diffamari *in feudalibus, debere illud exercere coram iudice feudi* Caſ 185

Clericum feudatarium posse opponere exceptionem inquantum facere potest contra Dominum feudi, & quid in foro conscientiæ Caſ.186

Regula, Dominus.& Vasallus ad paria iudicantur, *quomodo, & quando procedat in ecclesia domina, vel feudataria laicorum* Caſ.187

Ecclesiasticos, qui tenent feuda à Rege, non esse vasallos, sed feudatarios, & fideles Regis Caſ.188

Clericum habentem feuda à diuersis Principibus, non posse de causis amborum, tanquam continentibus, iudicari ab altero ex eis Caſ.189

Princeps non potest subditos suos mediatos eximere à iurisdictione Ecclesiæ feudatariæ, quæ apud eam priuatiuè est, non cumulatiuè Caſ.190

Prælatus dominus feudi super actione pigneratitia, an sit conueniendus à vasallo coram paribus curiæ, vel coram Episcopo Caſ.191

Causas feudales esse agendas coram Episcopo, vbi tractatur de validitate iuramenti fidelitatis, etiam contra heredes Caſ.192

Castra, & ciuitates subiectæ Episcopatui an possint habere statuta, & consuetudines particulares, vel debeant regi secundum leges ciuitatis dominantis Caſ. 193

Clericum feudatarium non reuelantem delictum contra personam Domini, quod sibi patefactum est in confessione, non esse feudo priuandum Caſ. 194

Papa. vel Imperator, an possint restituere vasallum aduersus feloniam in præiudicium directi domini, ipso domino non consentiente Caſ.195

Papam, & Imperatorem posse condere leges in regnis, & Statibus aliis infeudatis, vt ligent etiam vasallos mediatos Caſ.196

Vacante Imperio, vel Papatu, an Papa vel legatus Papæ in Imperio, & Imperator Romæ possint cognoscere de causis feudalibus pertinentibus ad iurisdictionem alterius Caſ.197

Appellatio ab ecclesiastico feudatario alicuius Principis laici, an fieri debeat ad directum dominum illius iurisdictionis Caſ.198

A sententia Regis vasalli Ecclesiæ an liceat appellare ad summum Pontificem Caſ.199

Prælatus Ecclesiæ an de iurisdictione alias concessa in feudum nouum, possit alterum inuestire iure antiqui feudi Caſ.200

D. MARTÆ

Digitized by Google

Digitized by Google

DOCTORIS MARTÆ
IVRISCONSVLTI NEAPOLITANI, ET IN ROMANA CVRIA Aduocati,

TRACTATVS
DE IVRISDICTIONE INTER IVDICEM ECCLEsiasticum, & Laicum exercenda.

PROOEMIVM.

REm non nouam, neque insolitam aggredimur, sed antiquis etiam Iurisconsultis placitam, Tractatum omnium practicarum quæstionum iurisdictionis inter vtrumq; iudicem, omnibus quidem exoptatum, sed quem interea nullus integrè ad effectum ducere ausus est.

Arduum sanè opus, quod non leuiter, & perfunctoriè, vt plurimi fecerunt, sed accuratè, &, vt rei dignitas, & difficultas exigit, pertractandum est.

Quantis enim difficultatibus inuoluta sint iurisdictionis monumenta, est explicatu difficillimum, quod quidem minimè mirandum est, nam sunt prius multa cognitione comprehendenda, sine quibus haud facile quisq; poterit ad illarum scientiam peruenire. Primũ sunt omnes leges atque iudicia mente complectenda, item historiæ cognitio & totius antiquitatis memoria, quæ non solùm ex sanctis literis, verùm etiam ex Græcis & Latinis scriptoribus est diligentissimè repetenda; Nec interim differendi facultas negligenda est, vt implicita definiendo explicari valeant, & ambigua distingui, & argumentum ratione concludi, vera denique à falsis internosci, ne videlicet veritatis locum vanitas fucata, inani quadam specie veritatis, obtineat.

Deinde opus est arte latius & vberius differendi, vt facilius intelligi possit, quantis difficultatibus, & contradictionibus plena sint scripta antiquiorum Doctorum, etiam iuris canonici, qui hanc materiam sparsim aliquando tetigerunt.

Tanta est igitur huius operis magnitudo, vt quò plura diffinias, eò maiora semper occurrant, habet enim fructuum innumerosam congeriem, vt veluti ex pingui agro, solo hærentibus seminibus, omni collecta fruge, post metentium terga spicas legere, ac ex grandi vindemia racemos carpere semper supersit, sicuti ex magno flumine noui semper riuuli renascuntur.

Quare non est dissimulandum iis, qui vel doctrina culti, vel rerum vsu exerciti sunt, inprimis arduum, & fortè ex omni humano opere longè difficillimum fore.

Ego Iacobus Antonius Marta, ingenio, ac doctrina me aliis inferiorem agnoscens, qui neque illius acumine, neque literarum scientia sum cum doctissimis, & eloquentissimis vllo modo comparandus, tanti operis prouinciam tentare non audebam.

Sed quia mirantur omnes, quid est, quod pro iurisdictionis ecclesiasticæ dignitate nequaquam satis multi ingenio, & excelsa naturæ vi præstantes viri, iam inde ab initio sunt inuenti, qui vice publica commoti, eius propugnationem fortem aduersus eos suscipere voluerunt, quorum libidinoso sceleris furore, & effrenata audacia ius dicendi ecclesiæ vsurpantium, omnia diuina, humanaq; iura & Principum priuilegia insolenter violata, corrupta, atq; euersa videntur.

Vt alios mei ordinis professores elicerem, hanc inaccessam, & præruptis viis asperam viam, primus ipse volui periclitari, ac me prætentare, atq; hominum iudiciis credere, saltem aliis ad sequendum viam aperiam: Nam si turpe est in huiusmodi causis vel inimicis negare patrocinium, quantò magis iurisdictioni ecclesiæ, & veritati?

a

Laudandum certè desiderium, cùm etiam votum non assecutis, pulchrum, & magnificum apud graues viros existimetur.

Est enim verè grauis, & solidæ gloriæ in tantis malis subuenire diuinæ ditioni, & omnes ægras, ac laborantes eius partes oculis intentis intueri, atq; in suam tutelã suscipere, eamq; in magnis tempestatum fluctibus iactatam, afflictam, & prope demersam, non modò extollere, sed etiam amplificare posse pristinam eius dignitatem, atq; omnia ea ad suum splendorem, & gloriam reuocare, quæ temporum, atq; hominum iniuriis dilapsa in pernitiem defluxerunt, quò magis iurisdictio ecclesiastica dignitatis suæ ornamenta, & stabilitatis suæ præsidia retinere possit.

Nec verò sum nescius molestissimam esse prouinciam eorum, qui diu, multumq; elaborarunt, atq; in hominum indoctorum reprehensiones incurrêre: Hæc est fundi nostri literarii calamitas, veniam nobis dari volumus, quam aliis denegamus, iniquam in nos ipsos legem sancientes: Quòd si mutuis auxiliis starent docti, studiis mirum quanta fieret accessio, omnes enim in maius prouehere niteremur, nec aliis eodem contendentibus, viam calumniando obsepirent.

Quæ cùm ita sint, reformidandum censeo, ne plerisq; parùm instructus in hac materia videar, qui ad opus tam exquisitæ difficultatis accedam; Sed omnia, quæ retulimus eiusmodi sunt, quæ possunt humano studio, ac diligentia comparari, propterea semper nitar ingenii tarditatem labore, & diligentia compensare, atq; id efficere, vt quando cætera omnia doctrinæ præsidia, atq; adiumenta nobis deerunt, studium certè, & diligentia minimè desideretur.

Itaq; diuino fretus auxilio, profundi huius fluminis vadis exploratis, verticosis fluctibus me committam, difficilemq; hunc nodum Gordianum, non ense recidendum, sed magna arte, & industria, atq; spiritus sancti gratia explicandum, hac ratione soluere aggredior.

Omnipotens desiderium meum exaudiat, & librum scribat ipse qui iudicat, vt in humero meo portem illum, & circundem illum quasi coronam mihi per singulos gradus meos pronunciabo illum, & quasi principi offeram eum. Iob. cap. 31.

Iurisdictionis igitur hic tractatus quatuor principalibus absoluitur partibus. In prima agitur de origine, progressu, ac finibus iurisdictionis, & dominii, iam ab ipso mundi exordio singulariter describendo ditionem omnium, summi Pontificis, Imperatoris, cæterorumq; Regum, ac Principum totius orbis, atq; etiam Rerum publicarum, & Statuum, vtq; mutuo auxilio iuuari debeant, ideoq; de ipsa imploratione auxiliaris brachii latissimè pertractatur.

Secunda pars per quinquaginta capita declarat omnes casus mixtæ Iurisdictionis, & quomodo præuentione acquiratur, atq; de inhibitionibus à superiore iudice peragendis.

Tertia verò totam definit excommunicationis materiam ad effectum ipsius iurisdictionis, vbi habetur practica monitoriorum, & censurarum relaxandarum. Item agitur de effectibus ipsarum, appellationibus, & absolutionibus, atq; remediis, quæ latis censuris, adhibenda sunt pro ipsa iurisdictione.

In quarta parte per duas centurias casuum discutiuntur omnes articuli legum Imperialium, Statutorum, Constitutionum, ędictorumq; Principum secularium, an comprehendant Ecclesiasticos, & eorum bona, atq; disputatur de omnibus casibus iudiciorum ciuilium, & criminalium, in quibus seculares iudices putant habere iurisdictionem in ecclesiasticos.

Quæ omnia si non potero perficere, nec omninò quæ pollicitus sum explere, id ab ingenii mei tenuitate, & minimè exquisita rerum doctrina proficiscitur; cura certè, & diligentia non deerit, quam etiam vtramq; rem multum exacuit studium, quo valdè tot lustris incensus fui satisfaciendi Romanæ ecclesiæ vt non indignum illa, pro qua scripta erunt, omnino foret.

Venia autem dignus ero, qui nulli labori parcens, non malè penitus, negligenterque quod suscepi efficiam, quamuis numeros omnes propter difficultatem operis non impleuerim, nec fastigium ipsi, quod optabam, imposuerim.

Hoc certè præ me fero, vt si quod volui, non essem assecutus, meæ operæ insumptæ non pœniteret, si viam, quam cæteri sternerent, ipse aperirem.

SVM.

Digitized by Google

SVMMARIA.

1 *Iurisdictionis potestas vnde descendat.*
2 *Dominium habuit originem à Deo.*
3 *Dominium ab initio soli Adamo fuisse datum & nu. 5.*
4 c. dilectissimis 12. q. 1. *declaratur.*
7 *Dominium ab initio fuisse proprium, non commune, & num. 21.*
8 *Pronomen suum denotat dominium, iurisdictionem, proprietatem, & protectionem.*
9 *Dominium quomodo probetur de iure diuino.*
10 *Iuris naturalis effectus.*
11 *Domini acquirendi modi sunt introducti de iure gentium.*
12 c. quo iure dist. 8. *intelligentia.*
13 *Dominium esse de iure humano, secundùm Theologos, quomodo intelligatur.*
14 *Dominium an aliquando capiatur pro iurisdictione.*
15 *Iurisdictio non fuit in statu innocentiæ, sed post peccatum.*
16 *Deus ab initio rexit mundũ per seipsum vsq; ad Noe.*
17 *Senior de familia gerebat imperium omnium de familia.*
18 l. 1. ff. de constit. princip. *declaratur.*
19 *Populus quare non potuit dare dominium, & iurisdictionem in principem.*
20 *Dominia non esse introducta de iure gentium.*
22 l. ex hoc iure ff. de iust. & iur. *declaratur.*
23 *Verbum*, distinguere, *quid significet.*
24 *Accursius sibi contrarius reprobatur.*
25 *Dominium non esse de iure gentium primario, quod est ius naturæ.*
26 *Ius naturale hominum quid sit.*
27 *Ius gentium quomodo differat à iure naturæ.*
28 l. in pecudum ff. de vsur. *declaratur.*
29 *Proprietas, & dominium quomodo differant.*
30 *Natura apud iurisconsultos sumitur pro Deo.*
31 *Ius naturale non est diuinum propter subalternationem supernaturalis.*

CAPVT. I.

Dominium rerum habuisse originem de iure diuino, non humano, atque soli Adamo fuisse elargitum.

DE origine, & progressu Iurisdictionis pertractantibus, necessarium est cognoscere vnde iurisdi-
ctionis † potestas descendat, prouenit autem à domi-
1 nio, à quo inseparabilis est, ergo inprimis quærendum est de ipsius origine.

Et decisiuè procedendo, dico originem † dominii
2 fuisse à Deo. Nam *Gen. cap. 1.* dixit Dominus primis parentibus: *Crescite, multiplicamini, replete terram, & subiicite eam, & dominamini piscibus maris, & volatilibus cœli, & vniuersis animantibus, quæ mouentur super terram.* Alia litera, loco eius quod dicitur, *& subiicite eam*, dicit, *& dominamini ei*, & hanc sequitur D. August. *super Gen.* ad literam. *& in lib. 14. de ciuit. Dei, cap. 21.* & sequitur, *dominamini piscibus maris, & volatilibus cœli, & vniuersis animantibus, quæ mouentur super terram*, & hanc opinionem probat D. Thom. *in 1. part. quæst. 96. art. 1. & art. 2.* & aliis etiam mediis probat *in lib. 3. de regimine Princip cap. 1.* omne dominium esse à Deo.

Sed hoc dominium † soli Adamo fuit elargitum,
3 solus enim illius benedictionis tempore formatus erat, non Eua *c. hæc imago 33. q. 5.* & ita ordo sacræ scripturæ demonstrat, Eua autem fuit in paradiso formata, Adamo eò loci translato, *d. cap. 1. Gen.* ergo ante Euæ formationẽ temporalium rerum dominium fuerat Adami proprium non commune cum Eua, nam solus erat, & eius respectu, qui sociis caret, nihil commune dici potest.

Item *Ecclesiastici cap. 17.* dicitur: *Deus creauit hominem de terra, & secundum imaginem suam fecit illum:* & sequitur; *& dedit potestatem eorum, quæ sunt sup terram, & posuit timorem illius super omnem carnem, & dominatus est bestiis, ac volatilibus*, ergo solus fuit, qui pro illo tempore dominium habuit.

Item Dionysius *in lib. de diuinis nominib. cap. 12.* à Dominio dicitur dominus, dominator, & dominatus, vnde cum de solo Adamo dicatur quod dominatus est bestiis, constat dominiũ illius fuisse proprium, non commune, & sequitur text. *Gen. c. 1. & creauit ei adiutorium sibi simile videlicet Euam*, & tunc dominium fuit cõmunicatum. Præterea post lapsum primorũ parentum, & ante diluuium, ac antequã essent reges, potuit aliquis dicere, hoc meum est, nam *Gen. cap. 3.* Deus dixit ad Adamum, *in sudore vultus tui, vesceris pane tuo.*

Et hoc probat tex. *in c. dilectissimis.* † *12. q. 2.* vbi Be- 4
atus Clemens ait, communis enim vsus omnium, quæ sunt in hoc mundo omnibus esse hominibus debuit, sed per iniquitatem alius hoc suum esse dixit, alius illud: Nec ex eo textu probatur primos parentes coniunctim habuisse temporalium rerum dominium, imò retorquetur, quòd diuisim habuerint, & ex auctoritate Philosophi, quæ eò loci inducitur, hoc concluditur: Habet enim, sicut non potest diuidi aer, neq; splendor solis; Ita nec aliqua communiter data ad habendum, ex quibus verbis habetur, bona temporalia communiter fuisse data ad habendum, ab eo, qui dare potuit scilicet Deo, & illi, qui capax erat, nimirum homini, eius igitur proprium dominium factum est. Nec Philosophus aeris, & solis splendoris comparationem inducit ad temporalia respectu dominii; vt sicut non habent illorum dominium, ita nec temporalium rerũ, sed respectu indiuisibilitatis duntaxat comparationem fecit, vt sicut non potest diuidi aër, neq; splendor ita nec reliqua communiter data ad habendum hominibus diuidi debent.

Probatur etiam *ex libro Sapientiæ cap. 9.* ibi, *Deus patrum nostrorum, & diuina misericordia, omnia bona quæ fecisti, seruo tuo, & sapientia tua constituisti, hominem, qui*
dominaretur † creaturæ tuæ, quæ à te facta est. Item Abel 5
secundogenitus Adami obtulit de primogenitis gregis sui, *Gen. cap. 4.* ergo poterat dicere se habere sui gregis dominium proprium.

Item post diluuium, præter ius gentium, poterat a- 7
liquis dicere † quid esse suum. Nam *Gen. cap. 9.* habetur, *Noe plantauit vineam, ac vinum ex ea bibit*, & negari non potest vtriusq; fuisse dominiũ quo tempore, nullus fuerat rex. Et *Gen. cap. 12.* dixit Dominus ad Abraham, *in terra Canaam semini tuo da'e terram hanc*, quod fecit; ergo descendentes ex se n ne Abrahæ poterant dicere ista terra est nostra. Item *Gen. cap. 26.* cum descendisset Isaac in Gerara, dixit Dominus ei, *dabo tibi, & semini tuo vniuersas regiones istas*, quarum regionum ipse. & semen eius, non de iure gentium, sed ex largitione Dei, fuerunt domini. Item *num. cap. 21.* dicitur, *vnusquisque quod in terra prædicta rapuerat, suum erat*, quod non erat per iura Regum, cum ille populus Israeliticus, adhuc Regem non haberet, sed Dux tantùm Moyses præerat, & *Num. cap. 33.* Dominus ad Moysen dixit: *præcipe filiis Israel, & dic ad eos, cùm transieritis Iordanem, intrantes terram Canaam, disperdite compertos habitatores illius, ego dedi vobis illam, in possessionem, quam diuidatis vobis sorte*, quod fecerunt, vt le-

Digitized by Google

gitur *Iosua ca.13.* quilibet ergo illorũ potuit dicere partem, quæ sibi obuenit esse suã, quare hoc non iure gentiũ sed diuino, quia populo Reges non erant. Itẽ *Nu. ca.35.* Dominus ad Moysen dixit; *præcipe filiis Israel, vt dent Leuitis de possessionibus suis vrbes ad habitandum, & suburbia sint pro pecoribus, & iumentis*; quod fecerũt, *vt cap.14. Iosua.* poterant igitur antequam illas datent possessiones, suas confiteri.

8 Sed pronomen † suum importat dominium *l. non solum §. meum ff. de rei vendic. gl. in §. cum in suo. Inst. de rerum diuis.* Bart. *in l. cum res. C. si aliena res pign. data sit, & l.1. C. de thes. l.10.* Card. *in cle. fin de procur.* Hyppolyt. Rimin. *in cons.191. nu.16. vol.2.* Et hoc pronomẽ, *suum*, tripliciter dicit, vel ratione iurisdictionis, vel proprietatis, vel protectionis, & est latum vocabulum. Sebast. *in consuet. Neapolit. quæ incipit, si quis habet in ver. suis*, tantò magis poterãt dicere Leuitæ ex quo erant ipsorũ per ordinationẽ diuinã, cùm Reges eo tempore nõ habebant. Quare clarè patet, post lapsum primorum parentũ, ante diluuium, anteq; creationẽ Regũ, fuisse dominia propria, & probatur idem *in cap.1. 24. q.9.*

9 Quòd autem nullo iure humano, sed † diuino duntaxat temporaliũ rerũ dominiũ sit hominib. largitum probat ratione, quia nemo rẽ dare potest, cuius nõ est, vel alter eius voluntate, sed Deus est omniũ rerũ temporaliũ Dñs, vel ratione creationis, quia de nihilo fecerat, vel iurefactionis, quia de ꝓpria rei natura illam fecerat, ergo nullus Rex de illorum dominio sine voluntate Dei disponere potuit. Vnde patet, quòd neq; iure

10 naturali † primæuo, ꝙ omnibus animantibus cõmune est, quia illud nihil statuit, sed inclinat, seu dirigit ad aliqua. Nec de iure gentiũ, nec de iure Regũ, vel Imperatorũ fuit rerũ temporalium dominium introductum, sed per ipsum Deum, qui fuit, & semper erit rerũ Dñs primis parentib. collatum, & solus Adam dominus factus est, ante formationem Euæ: Fateor de iuregẽtium,

11 & † ciuili multos fuisse dominii acquirendi modos introductos, modumq; agendi ꝓ illis rebus temporalib. formatum in iudicio, circa sui iuris propositionẽ, Ideo

12 non obstat *c. quo † iure distinc.8.* quia D. August. loquit ibi de iure agendi in iudicio, cuius formam introduxit ius ciuile, & hoc voluit dicere per illa verba tolle ius Imp. nullus enim potest in iudicio ꝓponere, ꝙ hæc villa sit sua, nisi per iura Imp. & ita intelligenda est opinio

13 illorum Theologorum, qui tenent dominiũ † esse de iure humano, videlicet quò ad formam agendi, & vindicandi rẽ suã, pro vt Augustinus intelligitur: Itẽ quia hoc dixit disputando cũ hæreticis, quia *in c.1.23. q.7.* idem August. firmauit contrarium, ait enim, quamuis res quæcumq; tenerentur, non ritè à quocumq; possideri possunt, nisi vel iure diuino, quo cuncta iustorum sunt, vel humano, quod in potestate est Regum terræ.

14 Et licet aliquando dominium † capiatur pro iurisdi-

15 ctione D. Thom. *in 1. part. quæst.96. art.4.* Tamen † Adã in statu innocentiæ dominium non habuit super Euã, nam, dicit D. August. *lib.19. de ciu. Dei.* hominem rationalem ad imaginẽ suam factũ, non voluit Deus, nisi irrationalibus dominari, non hominem homini, sed hominem pecori: At hominem subesse homini inductũ est ratione peccati, *Gen. cap.3. Et eris subdita viro.* Et ꝙ dominiũ in hoc articulo differat à iurisdictione, pro-

16 batur, nam Deus † ab initio rexit mundũ per se ipsum, vsq; ad Noe, Innoc. *in c. licet ex suscepto nu.3. vers. quod melius intelligas, de foro comp.* & ibi Ancaran. *nu.11. vers. à principio.* Felyn. & cæteri Canonistæ. Petr. Bertrand. *in tract. de iurisdict. ecclesi. & secul. cap.1. nu.9.*

Et obseruauit Arist. ab antiquissimis temporibus,

17 vt refert *in 2. lib. polit. cap.1.* quòd quandiu senior † vnius familiæ viuebat tandiu imperium gerebat, & filii nati, pendente vita eius, non principes aliorum natorũ, vel familiarum addiratũ, sed Duces dicebantur sub imperio senioris, vt habetur *Gen. cap.36.* dum de Idumæorum Ducibus agitur, viuente Esau, qui erat pater Idumæorum, ergo Adam iurisdictionẽ non habuit super cæteris rationalibus, sed tantùm quandam præeminẽtiam, tanquã senior & magis expertus ad dirigendũ alios ad proprium bonum eius, qui directus est, vel ad bonum commune.

Ex his infertur primò, errare Iurisconsultos, qui putant dominium fuisse cõmune ab initio, & ita fuisse populorum: Nam probatum est dominium fuisse ab initio priuatum, & soli Adamo concessum. *& l.1. ff. † de* 18
const. prin. & §. sed ꝙ pr. Inst. de iur. nat. gent. & ciu. quę intelliguntur de Populo Romano, non benè allegantur ad fauorem Principum particularium, qui præscripserunt ex aliquo titulo præcedenti contra Imperiũ Romanũ, & quantũ ad Populum † Romanum, ostendam 19
infra in cap.3. initium habuisse per vsurpationem, ergo Principi dare, neq; in eum transferre poterat dominium, & iurisdictionem, quam iustè non habebat, ex reg. *l. lex vectigali ff. de pignor. cum similibus.*

Secundo infertur non esse veram opinionem Accursii *in l. in rebus in ver. naturaliter C. de iure dot.* volentus quòd ab initio humanæ creaturæ non distinguebat dominiũ, nisi quantũ ad vsum, quia õmnia erant communia, sed postea de iure gentium † fuerint introducta 20
dominia, & hanc opinionẽ sequuntur ciuilistæ. Bart. *in l. ex hoc iure, & ibi cæteri Doct. ff. de iust. & iur. & in l. 1. ff de acq. rer. dom.* Bart. & Doct. *in l. si id quod ff. de cond. indebit.* Michael Vulcar. *in tract. de regim. mundi q.1. n.6.* & probant hanc esse com. opin. Doct. Corn. Benincas. *in tract. de paupert. q.3 n.12.* Addentes ad Ias. *in d. l. ex hoc iure n.44* Marant. *de ord. iud. part.3. n.7. Syntag. Com. opin. tom.1. loc.2. cap.1. col.1. vers. nihilominus ipsum dominiũ* & mouentur omnes per tex. *in d. l. ex hoc iure.*

Quia satis supetq; ex allegatis tex. apparet cõtrariũ. Addi etiam possunt ad hoc leges † Dei, quibus præcipitur: *Furtum non facies: Rem proximi tui non concupisces.* 21
Item, *non apparebis in conspectu Domini Dei tui vacuus.* Quæ leges frustratoriæ essent, nisi dominium esset ab ipso Deo datum. Quare sic expono *legem*, † *ex hoc iure*, 22
in contrarium allegatam, *in vers. dominia dist. ncta.* Ex quo multiplicatis gentibus varia contractuum, & conuentionum genera in mores, & consuetudines introducta sunt, quę licet vtilitatis gratia videbantur inuenta, tamen etiã habebant honestatẽ, fidẽ enim datã seruare debebant, propterea distincta, id est ordinata dominia, vt vnusquisq; mediãtibus variis contractib. ab ipsis gentib. inuentis, obtinuisset fidẽ datã seruari. Distinguere † propriè pertinet ad leges. Vnde Cicero *in 2. lib. de leg. lex est iustorũ, & iniustorum distinctio.* Sanè intellectus iste suadetur ex *vers. regna condita, &c.* Quia 23
inuentis contractibus controuersiæ super rebus contractis oriebant, vtile non modo fuit, sed necessarium deputare, aliquos ministros, qui controuersias audirẽt & cauerent ne à potentioribus humiles vim aliquam paterentur, quare Reges, & magistratus constituerũt, non modò non aduersante, sed etiã suffragãte naturali ratione, scilicet, vt maiorib. pareamus: Idem suadetur ex alio *vers. & termini agris positi.* Quia cũ distinguere sit artificiosè diuidere, ad distinguendũ propriè dominia, posuerunt terminos agris, vt faciliora essent commercia; non ergo dominia inuenerunt.

Item Accursius † suis dictis non stetit, quia *in d. leg. ex hoc iure in ver. dominia distincta.* firmauit illa esse de 24
iure diuino; ergo præfata communis opinio, neq; lege,

neq;

Digitized by Google

neq; Accursii auctoritate, quem sibi contrarium, Doctores vt ante signanum sequuti sunt, subsistere non potest.

Tertio infertur multò magis errare eos moderni-
25 ores, qui tenent secundum legistas, dominium † esse de iuregentium primario, quod est idem quod ius naturę, *l. 1. ff. de acquir. rer. dom.* Tantò magis, quia dicunt iure fundati dominia, esse de iure naturæ, per *l. in pecudum ff. de vsur. in vers. absurdum enim videbatur hominem in fructu esse, cùm omnes fructus rerum natura gratia hominis comparauerit*, & item habetur *in §. in pecudum Instit. de rerum diuis.* Vnde inferunt, si dominium est de iure naturali, ergo est de iure diuino, quia ius naturale dependet à iure supernaturali similiter diuino. Quia
26 ius gentium primarium est idem quod ius † naturale hominum, sed hoc fuit creatum à Deo ad simplicem finem conseruandi indiuidua, & perpetuandi generationem, ergo non potuit inducere dominium, sed iux-
27 ta Doct. superius allegatos ius gentium † secundarium introduxit dominium, quod differt à iure naturæ, siue iure gentiũ primario, natura, fine, & præceptis, & propterea differunt specie, vt magistraliter declarat hos terminos Bolognett. *in tract. de multiplici signif. & diff. iuris & fact. nu. 15. & nu. 18.* & inde poterunt edoceri.
28 Item *l. in pecudum* non est benè allegata. Primo, quia nos loquimur de dominio, quod est ius disponendi de re, Bart. *in l. si quis vt §. differentia ff. de acquir. possess.* sed ibi loquitur de fructibus rerum, id est proprietatis: pro-
29 prietas, autem, & dominium differunt vt genus, & species, quia proprietas est ipsa res. *l. interdum l. quest. ff. de verb. significat.* hĩc dominium inest personæ singulari, cuius est, sed proprietas non denotat quod sit alicuius singularis hominis Aretiu. *in §. omnium, nu. 21. Inst.*
30 *de actionib.* Item ibi natura † sumitur pro Deo, vt exponit gl. *in d. §. in pecudum*, in ver. natura, & clarius habetur *Inst. de iure nat. gent. & ciuil. in princip. & l. 1. §. ius naturale ff. eod. tit.* sicut sæpe solitum est apud Iurisconsultos, vnde re[...]entis suis terminis, posset argumentum retorqueri, atq; probari esse de iure diuino.

Deniq; non valet argumentum; est de iure naturæ,
31 ergo † diuino; quia consequentia subalternationis nõ probat, nam etiam apud Philosophos anima sensitiua, & vegetatiua in homine sunt subalternatæ intellectiuæ, & tamen species distinctæ sunt, ac differunt, & sicut species differt à genere, ita res subalternata differt à suo capite.

SVMMARIA.

1 *Adam quomodo fuit constitutus dominus rerum, & quando fuit factus monarcha.*
2 *Dominium Adami quomodo progressum est ad posteros.*
3 *Tyrannis prima à quo inuenta.*
4 *Gigantum vrbs quæ fuerit.*
5 *Sancti patres trahunt originem à Seth filio Adami.*
6 *Genealogia Adami vsq; ad Noe, penes quos fuit dominium rerum.*
7 *Noe, quando suscepit filios, & quando fabricauit arcam.*
8 *Noe successores quas partes mundi legitimè habitarũt, & potiti sunt.*
9 *Nationes quæ originem habuerunt à filiis Noe.*
10 *Idololatria quando originem habuit.*
11 *Dominium rerum ab exitu Noe de arca, vsq; ad Abraham fuit penes successores Noe.*
12 *Nemroth quando edificauerit turrim.*
13 *Linguarum nationũ diuersitas quando originẽ habuit.*

CAP. II.

Dominium Adami quomodo probetur continuatum per suas generationes vsq; ad Moysen.

ADam † igitur vnus Dominus omnium rerum in 1
primis constitutus est, & post peccatum sequutũ, quia opus erat regimine imperfectionis naturæ, iterũ solus Monarcha constitutus est, & dictum mulieri; *Et eris subdita viro Gen. cap. 3.* propterea tandiu hæc monarchia durauit, quandiu vixit.

Sed videamus, vt post mortem Adami, illius domi-
nium † per successionem vsq; progressum est, etiã post 2
diluuium. Primogenitus Adami fuit Cain, cui Deus propter fratris Abel necẽ maledixit: Hic primus ante diluuium secundum Iosephum speciem regni consti-
tuit. † vel tyrannidis, & ædificauit quendam locũ no- 3
mine Nain, postea ciuitatem, auctus familia, & ibi fuit initium primi regni, & sedes latrocinii, nam eius familia, semper infestauit pios, deinde ædificauit ciuitatem Enoch. *Gen. cap. 4.* quam sedem tyrannidis posuit, viuente patre suo Adamo, vt testatur Berosus *l. b. 1*, qui at-
testatur eam maximam † gigantũ fuisse vrbem, & vni- 4
uerso orbe dominabatur ab occasu solis ad ortum, & hæc tyrannis Cain durauit vsq; ad diluuium cum eius posteritate: Et quidem tyrannis dici potest, cùm ab imperio paterno se subduxerit vsurpando sibi potestatem, Adami descendentes per vim subiiciendo sibi, & opprimendo.

Occiso Abel, Adamo natus est filius Seth nomine,
à quo † sancti patres originem trahunt, hic post 912. an- 5
nos è vita migrauit, multosq; filios reliquit, centum &
quinq; annis natus genuit Enoch, † & hic nonaginta 6
annis natus genuit Cainan, qui sexaginta annos habens genuit Malaleel, quem alii vocatunt Mahaleel, & hic centum sexaginta quinq; annis natus genuit Iared, post cuius ortũ 730. annis superuixit, & Iared 160. annos habens genuit Henoch, qui interpretatur septima requies, & natus est anno mundi 1022. iuxta cõputationẽ Hebræorum, sed secundum septuaginta interpretes anno 1122. & superuixit 375. annis, & cum fuerit charus Deo, dicunt raptum fuisse ad Paradisum, superuicturum vsq; ad diem iudicii: Enoch autem annos habens sexaginta quinq; genuit Matusalem, qui natus est anno à creatione mundi 1287. iuxtà dictos interpretes, vitamq; protraxit ad nongentos sexaginta nouem annos, & licet ipsi interpretes velint superuixisse quatuordecim annos post diluuium, tamen non legitur fuisse in Arca, & D. Hieronymus affirmat in eodem diluuii anno periisse, sepultũq; fuisse septem diebus ante diluuium.

Matusalem igitur, dum esset annorum 187. genuit Lamech, & hic genuit Noe, anno mundi 1454. & vixit secundum dictos interpretes annis 753.

Denique Noe, † quingentis annis natus, genuit 7
Cham, Sem, & Iaphet, & post centũ annos iussu Dei, intrarunt arcam, & factum est diluuium vniuersale super totam terram, anno à creatione mundi 1666. & ante natiuitatem Domini nostri 2959. licet secundum Hebræos fuerit anno mundi, 1656. & secundum Eusebium, & ipsos septuaginta interpretes anno 2242. & D. August. 2262. & D. Hieron. aliquid minus, quàm duo millia. Tamen in hac opinionum varietate, satis placet opinio Eliæ Rabbini, ac Lactantii Firmiani concordium, quorum sententiam plurimi scribentium amplectuntur; & hæc hominum computatio certiorem reddit.

Digitized by Google

Post 150. dies diluuii, decrescentibus aquis, Arca in septimo mense, in quodam Armeniæ monte obfirmatur, qui adhæc vsq; tempora, exitus dictus est, inde terra incepit apparere, dein aquis esiccata, & habitabilis æstimata, omnes ab Arca exeuntes, Noë cum vxore, & filiis, altare fabricato, reddentes gratias Deo, obtulerunt sacrificium.

8 Sem, † Cham, & Iaphet, inter quos Noë mundum diuiserat, per ipsum negantes, iure legitimo terram habitare inceperunt, à quibus variæ nationes, ciuitates, & prouinciæ originem trahunt.

Sem potitus est Asia, & specialiter illius partis orientis Syriæ, Cham potitus est Africa, Ægypto, & Arabia, Iaphetus, qui à poëtis dicitur Iapetus, potitus est Europa, propterea Asia vocari deberet Semia, Africa Chamerica, & Europa Iaphetia.

9 Iaphetus † septem genuit filios, qui à monte Tauro, & ab Amano in Asiam progressi vsq; ad flumen Tanai, & in Europa vsq; ad flumen Hadi, à quibus nomina illæ nationes desumpserunt. A Gomer filio Iapheti originem habuerunt Itali, item Gomari, qui hodie vocantur Galathæ. A Magog altero filio vocati sunt Magogi hodie Scythæ. à Iauan dicti sunt Iones, hodie Græci, à Madai dicti sunt Madæi, à Thobelo dicti sunt Thobei, qui hodie Iberi nuncupantur, à Mosoch dicti sunt Moschouæi, qui hodie sunt in Cappadocia dicti Moschouitæ, & in Amazonis appallati Amazoni, à Thira, dicti sunt Thiri, hodiè Thraces appellati. Item à prædictis filiis Iapheti, vt potui colligere ex Chronographis, duxerunt originem isti eius descendentes & loca, quibus potiti sunt: Ascanassus, à quo Ascanassi originem habent, qui hodie Regeni appellantur, Rifatus à quo Rifatei, qui hodie vocantur Paphlagonii, Thorgama, qui cognomen dedit Thorgameis, & postea dicti sunt Phryges, Elisanus dedit nomen Eliseis, & hodie appellantur Eolesii, Tharseus à quo cognominantur Tharsei, qui vocabantur Cilices, quorũ præcipua ciuitas Tharus nominata est, Chetim à quo dicti sunt Chetimæ, hodie Cypriotæ in Insula Cypro.

Præterea filii Cham, qui possederunt Soriam, mõtem Libanum, & Amanum, totamq; regionem propè mare, potiti sunt vsq; ad Oceanum, Chus, à quo dicti sunt Chusæi, hodie Æthiopes, Mesatian, à quo Mesreoti qui sunt Ægyptii, Fut potius est Lybia, cuius habitatores dicti sunt Futi, & regio Futa postea Lybia appellata est à Lybio filio Mesrem, Chanaã potitus est Chananea, quæ postea Iudæa vocata est. Item filii Mesrem potiti sunt tota terra, quę est à Gaza, vsq; ad Ægyptum, cuius vna pars dicta est Philistim, à Græcis Palæstina. Sidonius primogenitus Chanaam ædificauit ciuitatem
7 in Phœnicia, quam appellauit Sidonem: Anathes fundauit ciuitatem Amatham, quam habitauerunt Macedones cuius nomen postea dictum est Epiphania

Deniq; filii Sem potiti sunt illa portione terræ in Asia à principio Euphratis, vsq; ad Oceanum Indiæ, Elam à quo dicti sunt Elamæi, à quibus originem habuerunt Persæ, Assur ædificauit ciuitatem, quam vocauit Ninum, Arphaxad à quo originem habuerunt, Chaldæi, & Arabes, Aram, à quo originem habent Syri, quos ipse voluit dici Arameos, à quo descendunt Ludi, qui postea dicti sunt Lydii. Item ab Aram filio Sẽ nati sunt tres filii, quorum primus ædificauit Taraconidem alter Armeniam, tertius Bactrianam. Item Arphaxad filius Sem genuit Salam, qui potitus est Indiis, à quo ipsæ Indiæ habent principium, Sala verò procreauit Heber, à quo cognomen sumpserunt Hebræi, Heber autem genuit Phaleg, qui ab aliis dictus est Pelig, Phaleg genuit Reu, circa cuius tempus incepit Nemroth Saturnius Babiloniæ, secundus nepos Chã, Reu genuit Sanic, & hic genuit Nachor, quo tempore fuit Belus Iuppiter secundus Rex Assyriorum, Nachor genuit Tharem, quo tempore Ninus tertius Rex Assyriorum suo patri Belo erexit statuam in templo, &
originem habuit Idololatria, † Thares genuit Abra- 10
ham, Nachor, & Aram, qui fuit pater Loth.

In hac † igitur secunda æstate, quæ incipit ab exitu 11
arcæ per Noe & durat vsq; ad natiuitatem Abraham, quæ secundùm septuaginta interpretes, & Eusebium fuit annorum 942. licet Hebræi dicant fuisse 292. & D. August. 1032. & Beda 522. clarè apparet dominium orbis terræ; & omnium eius partium, iure legitimo fuisse penes descendentes Noë, atq; hoc indicat text. *Gen. cap. 10. in fin.* & rursus *cap. 11. vers. generationes describuntur Noë*, & postea additur; *hæ familiæ Noë iuxtà populos, & nationes suas, ab his diuisæ sunt gentes in terra post diluuium, erat autem terra labii vnius.*

Sed quia Nemroth † filius Chus filii Cham, cum 12
multis aliis peccarunt in Deum, ædificantes turrim altissimam passuum 5174. vt huius sceleris pœnam luerent, Deus confudit linguas eorum, ne audiret vnusquisq; vocem proximi sui, quæ iccirco turris Babel, & linguæ confusæ nuncupata est. Itaq; imperfecto, & de-
relicto opere, vagantes per mundum, linguarum † di- 13
uersitatum fuerunt auctores, fuitq; secunda tyrannis in mundo orta, inde vt Eusebius de temporibus refert Dynastiæ, seu potentatus primi fuerunt in Ægypto, & Berosus, in primo, comprobat.

SVMMARIA.

1 *Abraham quando natus est.*
2 *Moyses quando præficitur populo Israelitico.*
3 *Aaron an fuerit collega Moysis.*
4 *Moyses princeps Iurisdictionis constitutus à Deo.*
5 *Moyses factus est princeps populi in temporalibus.*
6 *Septuaginta viri fuerunt electi à Moyse in auxilium oneris, non autem principes.*
7 *Iosue fuit electus successor Moysis, & habuit principatum à summo sacerdote.*
8 *Iudices quando fuerunt electi à Deo, vt præessent iurisdictioni populi sui.* 1
9 *Iurisdictionis vsus post iudices fuit datus à Deo sacerdotibus.*
10 *Samuel quando vnxit Saulem.*
11 *Iurisdictio populi iterum redacta ad sacerdotes, tempore Machabæorum.*

CAP. III.

Iurisdictio ab initio cui fuerit data à Deo, & quomodo continuata in successores.

NAscitur Abraham † anno 43. Nini, teste Eusebio, in 1
quo incipit tertia ętas mundi, & ab hoc Patriarchę omnes habent originem, Item sexaginta quatuor annis post mortem Iosephi pronepotis Abrami, octoginta annis natus erat Moyses, anno à creatione mundi 2453. Cumque Deus optimus Maximus elegisset sibi populum peculiarem Israeliticum,
quem per Moysen † præcepit deduci de terra Æ- 2
gypti, vsque ad Iordanem, regimini dicti populi vnum præposuit Moysen, non plures, neque permisit populo sibi Principem eligere, aut seipsum regere, sed vocato Moysi omnem dedit potestatem ac iurisdictionem, iussitq; eandem ad Ægypti Regẽ, populumque venire, cui leges tradidit, vt populo daret. Hoc est igitur Iurisdictionis initium in populo Dei.

Nec

Digitized by Google

Nec Dominus dedit Moysi Collegam Aaron, † ex quo se excusabat coram eo, quòd tanto oneri insufficiens erat, sed adiunxit fratrem tanquam ministrum, executorem, atque sui muneris, & iurisdictionis interpretem, imò iratus est Dominus Moysi, cur tanquam non idoneus recusaret, dixit, *Exodi cap. 4. Aaron frater tuus Leuites scio quòd eloquens sit, ecce ipse egreditur in occursum tuum, vidensq́ te, laetabitur, loquere ad eum, & pone verba mea in ore eius, & ego ero in ore tuo, & tu in ore illius, & ostendam vobis quid agere debeatis, & ipse loquetur pro te ad populum, & erit os tuum, tu autem eris ei, in his, quae ad Deum pertinent, &c.* Ergo constat Deum voluntati Moysis subiecisse voluntatem, & executionem Aaronis.

4 Moyses igitur Princeps † legationis Dei, & illius iurisdictionis est constitutus *Exodi cap. 28. & cap. 29.* Vnde ipse consecrauit Aaron, & filios eius in sacerdotes, atq; obtulit sacrificia Domino, ergo praefuit in spiritualibus.
5 Quod autem fuerit Princeps † populi in temporalibus, probat *cap. 11. Numeri.* Nam cùm Moyses querebatur apud Deum, se non posse populi per vicariam ferre, iussit Moysi, non autem populo, vt eligeret septuaginta viros de senioribus Israel, quos ipse nosset esse senes, & magistros, dixitque ei; *duces ad ostium tabernaculi foederis, faciesq́ stare tecum, vt descendam, & loquar tibi, & auferam de spiritu tuo, tradamq́ eis, vt sustentent tecum onus populi, non tu solus graueris.*

6 Isti igitur septuaginta † viri fuerunt electi in auxilium oneris, non Principes, & sub Moyse, & de spiritu eius haberent. Alia huius rei exempla sunt, *Numeri cap. 12. & Exodi cap. 18. & cap. 24.* Deniq; postquam Moyses quadraginta annis ab exitu Israel de Aegypto, prae fuisset vtrique Iurisdictioni spirituali, ac temporali, centum viginti annos natus, moriturus, rogauit Deum, vt populo Ducem eligeret, *Numeri cap. 16. Prouideat*, inquit, *Dominus Deus spirituum omnis carnis, hominem, qui sit super multitudinem hanc, & possit exire, ac intrare ante eos, vel introducere, ne sit populus domini sicut oues sine Pastore, &c.* Dixit autem Dominus: *tolle Iosue*
7 † *filium Nun, virum, in quo est spiritus Dei, & pone manum tuam super eum, qui stabit coram Eleazaro sacerdote, & omni multitudine, & dabis ei praecepta, cunctis videntibus, & partem gloriae tuae, vt omnis audiat Synagoga filiorum Israel, Numeri cap. 27.* Et postea Deus ipse allocutus est Iosue, vt principatum susciperet à summo sacerdote, tanquam illi subiectus, *Iosue cap. 1. Surge, & transi Iordanem, &c.* Ex his patet officium sacerdotis in persona Moysi, ipsum non exclusisse ab officio iudicis in temporalibus, sed magis reddidisse idoneum, vti magis Deo familiarem, à quo pendet omne bonum iudicium.

Post Patriarchas Deus rexit populum suum per Iu-
8 dices, † qui gubernabant populum, atq; administrabāt iustitiam: Non vtebantur Diademate neque sceptro sicut Reges, eorumq; Principatus non erat haereditarius, Deus igitur ad hanc dignitatem vocabat, qui populum suum regeret, vt habetur *in libro Iudicum.* Sed ministerium iudicum non excludebat recursum ad summum sacerdotem, *Deuteronomii cap. 17.*

Et post duodecim Iudices voluit populum suum re-
9 gi per Sacerdotes, † cuius ordinis Heli fuit primus Sacerdos, qui prae nimia libertate, quam concessit filiis fuit à Deo punitus, Samuel etiā fuit Sacerdos, & princeps in temporalibus vt habetur *in lib. 1. Regum cap. 1. vsq; ad cap. 25.* Ipso autem seniore effecto, populus Israeliticus petiit sibi Regem, quod valdè displicuit Domino, & dixit Samueli, *non te abiecerunt, sed me, ne regnem super eos. 1. lib. Reg. cap. 8.* Sed vt populo complaceret, iussit Samueli, † vt Saulem invngeret in Regem 10
populi, inde populus Israeliticus coepit regi per Reges à Dauid vsq; ad Sedechiam vltimum Regem Iudaeorū.

Deinde tempore † Machabaeorum iterum redactū 11
est regimen ad Sacerdotes, qui erant Pontifices, ac Reges, seu Duces habentes regimen tam in spiritualibus, quàm temporalibus: Apud eos enim regnum fuit in Iuda Machabaeo, Ionatha, & Simone, atque Ioanne filio Simonis, qui habuerunt iurisdictionem in spiritualibus, & temporalibus, vt legitur *in. 1. lib. & 2. Machabaeorum.* Et hoc est initium, & progressus Iurisdictionis in populo Dei, à qua trahit originem omnis iusta Principum iurisdictio.

SVMMARIA.

1 *Imperia quatuor ab initio fuerunt per vsurpationem.*
2 *Monarchia Assyriorum quando incepit, & quantum durauit.*
3 *Assyrii à quo dicti sunt, & originem habent.*
4 *Populus Babylonicus fuit primus in mundo.*
5 *Assyria regio describitur.*
6 *Monarchia Medorum à quo originem habuit, & quantum durauit.*
7 *Media regionis descriptio.*
8 *Monarchia sub Cyro, & Dario fuit ex duobus regnis Babylonicorum, & Medorum.*
9 *Macedonicum regnum quando originem habuit, & quantum durauit.*
10 *Macedonica regionis descriptio.*
11 *Alexander Magnus quomodo, & quādo mortuus est, & de eius Monarchia.*
12 *Thraciae regionis descriptio.*
13 *Syriae regni descriptio.*
14 *Amazonum regnum quando initium habuit, & quantum durauit.*
15 *Amazonicum nomen non esse fabulosum, sed probari verum.*
16 *Monarchia Graecorum quando inceperit, & quantum durauerit.*
17 *Aegypti regni descriptio.*
18 *Monarchia Romanorum quàm maximos limites habuerit.*
19 *Assyriorum imperium quomodo probetur illegitimū.*
20 *Imperium Medorum, & Persarum fuit per violentiam.*
21 *Imperium Cyri, an fuerit approbatum per Deum.*
22 *Imperiū Graecorum non fuit legitimū, sed vsurpatū.*
23 *Imperium Romanorum quando insurrexit per potentiam.*
24 *Romuli lex non poterat ligare fratrem.*
25 *Verbum,* occisus, *quid importet.*
26 *Romanorum bellum cum vicinis quando inceperit.*
27 *Romani occuparunt sedes alienas per vim.*
28 *Imperia quatuor à quo probentur esse magna latrocinia.*
29 *Imperia quatuor sub qua visione fuerint ostensa Danieli.*
30 *Imperia quatuor per vsurpationem, non potuerunt dare iurisdictionem Imperatori.*
31 *Imperia quatuor an acquisiuerint iusto bello.*
32 *Bellum nunquam dicitur indictum in testamento veteri, nisi ex certis causis.*
33 *Bellum iniustum est causa ampliandae ditionis.*
34 *Monarchiae omnes inceperunt per vsurpationem, & violentiam.*
35 *Iudaeorum ruina, & exterminium quando, & à quo factum.*

Digitized by Google

36 *Romani non potuerunt, post Christi aduentum, populos debellare.*
37 *Regnum ab infidelibus est ablatum, & datum fidelibus.*
38 *Infideles debere subiici fidelibus, non econtra.*
39 *Infideles non habere dominium, nec posse debellari vicinos.*

CAP. IIII.

Quatuor Imperia fuisse per vsurpationem acquisita, neque legitimum habuisse iurisdictionis initium.

Ex prædictis clarè patet, quòd potestas Iurisdictio-
1 nis † temporalis, quantum ad quatuor Imperia nō fuit legitima, sed per vsurpationem, & occupationem nata, Nam,

2 Prima Monarchia, quæ fuit Assyriorum, † secundum Iustinum *lib. 1* durauit 1300. annos, Diodorus Siculus vult à Nino ad Sardanapalum, triginta numero Reges Imperium Assyriorum tenuisse annis 1350. secundum Eusebium verò, cuius receptior est sententia, anni sunt 1239. Feruntur autem à diluuio vsq; ad monarchiam Assyriorum, anni 249. vt notat Annius ad Methastenem *de iudicio temporum*.

3 Assyrii † dicebantur à nomine Nini, qui proprio nomine Assyrius dicebatur, & licet D. August. *in lib. 16. de ciuit. Dei cap. 4.* dicat Assyrios dictos esse ab Assur ex filiis Sem, tamen Annius mouetur apparenti ratione, cùm Ninus fuerit de descendentibus Cham, qui diuersa parte terræ potiti sunt: & vt scribit Xenophon *in lib. de æquiuocis*, Ninus fuit nepos Nemroth, dicitur enim fuit principium, siue sedes regni Nemroth Babel vocamus Babyloniam, & Arach, & Achab, & Galanne in terra Sennaar, de terra illa egressus Assur ædificauit Niniuem, &c. Item Berosus consentiens cum Moyse,
4 dicit, primum † in orbe terrarum fuisse populum Babylonicum, & ibi Nemrothum cum populo in campo Sennaar designasse vrbem ac ædificasse turrim, quam deduxit ad altitudinem montium &c. vt regnum regnorum dici deberet, idq; factum fuisse anno à diluuio 131.

5 Assyria, † vbi eorum monarchia originem habuit, est regio Asiæ, quæ ab oriente terminatur vsque ad Indos, ab occidente mari mediterraneo, & Ægypto, à Septentrione habet Armeniam, & Cappadociam, à Meridie verò sinu finitur Arabico, Megasthenes addit ex Susiana bibliotheca, in qua Persarum annales erant fuisse Bellochum Sardanapali occultum hostem, qui illius militiæ præfectus erat atque Arbacem tunc, Medorum Principem partitos Assyriorum monarchiam, ea lege, vt Bellochus Babyloniam, Arbaces Mediam, ac Persas regerent: itaque interfecto Sardanapalo, duæ monarchiæ factæ sunt.

6 Secunda ergo monarchia, † quæ fuit Medorum, & originem habuit ab Arbace, incepit anno 6. Regis Oziæ,
7 durauitque secundum Eusebium 128. annis. Media † est regio propè Assyriam, & Persiam, atque mare Hircanum, in Asia minore, terminatur à Septentrione mari Hircano, ab occidente habet Armeniam, & Assyriam, à meridie Persiam, ab oriente Hircaniam & Parthiam: Addit Strabo de situ orbis, Mediam fuisse regionem potentissimam, aliquando partitam, quarum altera pars vocabatur Media maior, altera verò Atropacia: In maiori ciuitas metropolis vocabatur Ecbatana caput totius Imperii.

8 Sed ex istis duobus regnis † Babylonicorum, & Medorum, iterum fuit vnita Monarchia sub Cyro, & Dario, qui in Persas transtulerunt, occiso Balthasare Regē Babylonicorum: Anno igitur 30. captiuitatis Iudaicæ Olympiade 55. fuit Cyrus Rex Persarum primus, qui 30. annos regnauit, & dedit principium huic Monarchiæ, & tantæ quidem fuit magnitudinis, quæ extendebatur ab Indiis ad Æthiopiam, atq; continebat 27. prouincias, omnes bello occupatas.

Regnum † Macedonicum originem habuit secundum Iustinum *in lib. 1. histor.* à Camao Macedone, viro 9
strenuissimo, qui post multa bella contra vicinos Reges, occupauit Macedoniam, inibi solium regni obfirmauit Carnaus, eiusque dominium incepit anno 12. imperii Oziæ, regnauitque 28. annos.

Macedonia † est prouincia Europę, quæ secundum 10
Solinum ab oriente terminatur cum Thracia, à meridie cum Epirota Thessaliæ, ab occidente cum Græcia, & Dalmatia, à septentrione cum Paphlagonia. Hoc imperium dominabatur 150. Populis, vt ait Plinius, & Migdonios fuisse appellatos, dicit solitus sic illos de terra Migdonia, & Thessalia, qui vno nomine postea Macedones sunt appellati. Potentior, atque illustrior fuit ista monarchia tempore Alexandri † Magni, qui 11
cum veneno mortuus esset, anno 32. suæ vitæ, & anno 7. suæ monarchiæ nullum habens legitimum successorem, eius Imperium inter Duces sui exercitus diuisum est, quorum quatuordecim post mortem Alexandri occuparunt etiam regum titulos, atque comprehendebantur omnes sub hac Persarum monarchia Reges Macedonum, Thraciæ, Pontis, Syriæ & Ægypti.

Thracia † regio est Europæ ab occidente termi- 12
natur cum Macedonia, à Septentrione cum Istro, ab oriente cum Ponto, à meridie cum mari Ægeo quam multi dicunt sic nuncupari ab amœnitate loci infœcundi, frigidi, & asperi. Regnum Syriæ est in regione 13
Asiæ ab oriente terminatur cum Euphrate, ab occidente cum Ægypto, à septentrione habet Armæniam, & Cappadociam, à meridie verò finitur sinu Arabico. Regnum Amazonum † initium habuit tempore Ra- 14
gau infra Scythas, & Albanos: istæ erant fœminæ Scythicæ habitantes propè flumen Thanaim, & postea occuparunt omnia loca vicina flumini Theormodonti, inde vocatum est regnum Amazonium, & denique occuparunt maiorem partem Asiæ, sed debellatæ fuerunt ab Hercule, & à Bellorophonte filio Glauci Regis Corinthii, vt scribunt Iustinus, & Diodorus Siculus. Nec est † amplectenda moderniorum opinio, 15
annotantium fabulosum nomen. Quia Plutarchus in vita Alexandri, non hoc dicit pro certo, & refert grauissimos viros qui affirmatiuam tenent. Addendi sunt Strabo *de situ orbis lib. 11.* Iustinus *lib. 2.* Diodor. Sicul. *lib. 3. cap. 11. & lib. 4. cap. 4. & lib. 5. cap. 2.* Seneca *in Troade 6. & in Agamen. 3.* Hermop. in Plinium *lib. 36. cap. 5.* Vergilius *in 11. Ænead.* Martial. *lib. 10.* Val. Flacc. *lib. 5.* Statius *lib. 12.* Syl *lib. 8.* Lactantius, Salustius, Claudianus, Sabinus, Strach. Manr. & alii multi quos amitto, qui omnes Amazones habuerunt pro firmo. Addo D. Hieronymum qui debet claudere os nostro æmulo, me in hoc infestari *in lib. 2. contra Iouinianum num. 23. vers. Macte virtute* & ibi addentes Scholia, qui alios adducunt.

Tertia monarchia † fuit Græcorum post 191. annos 16
regni Persarum anno à creatione mundi 3634. & annis 320. ante natiuitatem Domini, quorum dominium translatum est à partib. orientis, & ab Asia, hodiè verò est in Europa in occidente. Hæc Monarchia originem habuit ab Alexandro Magno Macedonum Rege, totius orbis occupatore & in faciē sibi à pirata dictū est.

Regnum

Digitized by Google

17 Regnum Ægypti † est in partibus Aphricæ, primus Rex, qui illud occupauit, fuit, Misraim, & durauit vsq; ad Augustum: Scribit Plinius ab oriente terminari cũ mari rubro, & Assyria, ab occidente cum Circene, & reliqua parte Aphricæ, & à meridie per totum mare Ægypti extendi: Tredecim habuit Reges post Alexandrum à Ptolemæo filio Lagi vsq; ad Cleopatram, ideo verior opinio est, illud durasse 270. annorum spatio, qui semper alios debellando dilatarunt Monarchi-
18 am.

Quarta & vltima Monarchia † fuit Romanorum, quæ amplissimos habuit limites, in Europa potiebatur Italia, Austria, Dalmatia, & peruenerunt vsq; ad Danubium, totamque Græciam includendo etiam potentissimas respublicas Athenarum, & Lacedæmoniorum, atque Thebarum, item Corinthium, Noream, Regnum Macedonicum, Albaniam, & Thraciam, item Insulas Siciliæ, Sardiniæ, Candiæ, Cypri, Rhodii, Nigropontis, atque omnes Insulas maris Mediterranei. Item Hispaniam, Galliam, & Alemaniam inferiorem infra Rhenum, atque Angliam, & Scotiam, Item occuparunt Aphricam totam, præsertim terram habitabilem, & destruxerunt potentissimam ciuitatem Carthaginis, occuparunt Soriam, Phœniciam, Palestinam, Iudæam, Erigiam, Cariam, Ciliciam, Bithiniam, Ægyptum, Cappadociam, Armeniam, Colchum, Albaniam, Iberiam, & multas alias, in quibus post occupationem, & debellationem, vel erant absoluti domini, vel manutenebant Reges, ita quòd nunquam fuerit maius imperium; nec à quoquam potuit sub iuga deduci, nisi à seipsis destrui, cùm propter eorum discordias dederunt occasionem subiici vni Cæsari.

Quare hæc omnia imperia, vt demonstratum est, fuerunt illegitima, & per violentiam occupata. Sed age, probemus hanc veritatem de singulis Imperiis
19 per auctoritatem. De Imperio quidem † Assyriorum patet, cùm inceperit à Nemroth, de quo dicitur *Genes. cap. 10. quòd ipse cœpit esse fortis, & potens in terra, & erat robustus venator coram Domino*, id est oppressor hominum, vt exponunt ibi Communiter omnes Glossatores, vnde per violentiam, & oppressionem aliorum, ipse acquisiuit sibi regionem, & imperium. De Impe-
20 perio † Medorum, & Persarum quòd fuerit per violentiam occupatum, patet *Daniel cap. 5.* vbi legitur, quod interfecto Balthasare Rege Babylonis per Cyrum, & Darium, translatum est Imperium in Medos, & Persas.

21 Nec obstat quod de Cyro † probatum fuerat per Isaiã *cap. 45. Christo meo Cyro, cuius apprehendi dexterã, vt subiiciã ante faciẽ eius gentes, & dorsa Regum vertam.* Ergo videtur quod voluntate, & auctoritate Dei legitime successit in regnum, & habuit imperium. Quia respondetur secundum D. August. cum Deus sit summè bonus, non permittit fieri malum, sed bonum elicit ex malo, & quia præuiderat quod Cyrus, occupato imperio, permissurus esset filiis Israel exire de captiuitate, & redire in Hierusalem ad cultum Dei, quod erat valdè bonum, & cessit ad magnam gloriam suam, ideo permisit venire ad imperium, licet per vsurpationem. Ex hoc duo sequuta sunt bona, nimirum interfectio Regis Balthasaris, qui vasa Domini exposuerat bibenda cum concubinis, vt legitur *Daniel cap. 5.* & liberatio populi Dei de captiuitate Babylonis. Locus igitur Isaiæ *in vers. Christo meo Cyro*, non est intelligendus quod auctoritate Dei obtinuerit imperium, sed per ipsum datur intelligi impertinentia resistendi Balthasari, & Regibus sibi adhærentibus. Et hoc valdè probatur ex litera *illius capituli, in vers. accinxi, & non cognouisti me, quia in bellando non habuisti oculum ad Deum, ego tamen totam ordinaui ad liberationem populi mei.* Et sic ille textus non probat legitimum Cyri Imperium.

Neque Imperium † Græcorum fuit legitimum, sed potentia & armorum violentia occupatum, nam legi- 22
tur in principio libri Machabeorum, quòd Alexander Rex Græcorum percussit Darium Regem Persarum, & Medorum, & constituit prælia multa, ac interfecit Reges, & sic obtinuit Imperium.

Denique quod Imperium † Romanorum insurrexerit per potentiam, & singularem prudentiam, scri- 23
bunt Alberic. *in l. 1. col. 1. Codic. de summa trinit.* Cardinal. *in c. venerabilem col. 2. de elect.* Tiraquell. *de iure primoge. quæst. 17. opinion. 4. num. 25.* Et si rem istam à Romulo primo vrbis fundatore deducamus; Nonne omnes in ipsum inuehũt, quòd fratrem occidit, truncando eum capite. *l. fin. ff. de rer. diuis. §. religiosi, vbi gloss. Instit. eod. tit.* Vnde versus Lucani; *Fraterno primi maduerunt sanguine muri.* Nec valet excusatio Baldi *in d. l. fin.* dum dicit, legem Romuli † occidisse, non fratrem,
quia par in parem non habet imperium, vnde cum 24
fuisset æqualis fratri, non poterat illum ligare *l. ille à quo §. tempestiuum ff. ad Trebell. l. apud eum in Princip. ff. de manumiss.* Bartol. *in l. omnes populi Gloss. in c. nunc autem dist. 21.* Item *in d. l. fin.* occisus † traditur, quid au-
tem importet verbum *occisus*, notum est *lib. 1. §. occiso-* 25
rum ff. ad Syllan. Præterea Roma cũ primũ condita est, vix habuit octodecim miliaria à portis vrbis, peperit sibi imperium cum vicinos subiugaret, & occuparet. Romulus cum sibi fuerint denegata connubia à Sabinis, Albanis, & aliis vicinis, finxit velle ludere ludos, qua nouitate † allecti vicini, vt spectaculum noui po-
puli viderent, accesserunt cum vxoribus & filiabus, 26
quas postea rapuerunt, inde orto bello, eos vicerunt, occuparunt, ac Romanæ ditioni addiderunt. Deinde auctis viribus paulatim dominia vsurpauerunt, & hęc est origo Romani Imperii. Vnde dicit Innoc. *in c. quod super his. de voto.* Per vim Romanos † occupasse
sedes alienas, quam originem firmarunt etiam Albe- 27
ric. *in d. l. 1. num. 20. Cod. de summa trinit. & ibi Bald. in Princip.* Io. Fab. *in §. sed quod Principi. Instit. de iure nat. gent. & ciuil. in ver. populus.* Angel. *in l. deprecatio. ff. ad l. Rhod. de iact.* & in sua disputatione incip. reuocata guerra. Restaur. Castald. *in tract. de Imperatore, quæst. 4. numer. 3.* vbi allegat Orosium, Eutropium, Policrat. Lucium Florum, Pompon. Iustin. Io. de Lignano, & Oldradum. Addo D. August. *in lib. 4. de ciuit. Dei*, quatuor Imperia magna † latrocinia esse dicentem, adducto
etiam Pyratæ cuius dam exemplo, qui captus ante Ma- 28
gnum Alexandrum ductus, cum interrogaretur, qua causa mare haberet infestum: *Quod tibi*, inquit, *vt orbem terrarum habeas infestam, sed quo ego, exiguo nauigio facio, latro vocor, tu autem, qui magna classe id facis, Imperator.* Alciat. *in l. bona ciuitatis. in fin. ff. de verb. significat.* Ideo hæc † imperia fuerunt ostensa Danie-
li in visione, ad similitudinem non hominum, sed be- 29
stiarum, quia non insurrexerunt per viam rationis, sed impetu sensualitatis, quantum ad sui primam originem, de quibus dici potest, quod habetur Oseæ *cap. 8. Ipsi regnauerunt, & non ex me, principes extiterunt, & non cognoui eos.*

Quare hæc Imperia † non potuerunt dare Impera-
tori iurisdictionem, quam non habebant, nisi ex vsur- 30
patione. *l. omnes populi. Digest. de iustitia & iure lege fin. Digest. de iurisdictione omnium iudicum c. vt animarum de con-*

Digitized by Google

de constit.lib.6.c.omnes de constit.in antiquis. Et dicit Aristoteles. *in lib. 4. Politic.* commensurandam esse vim legis à potestate condentis. Nec potuit lex Hortensia, qua tuentur se Imperatores, *§ quod principi. Instit. de iure nat.gent.& ciuil.l.2 §. nouissime ff. de origin.iur.* vniuersale mundi regimen & iurisdictionem transferre.

31 Neque obstat,† quod quidam Doctores Neoterici replicabant, dicta quatuor Imperia iusto bello gentium, & populorum dominium acquisiuisse: Item quia iustum est eorum dominium. Quia generaliter lo-
32 quendo, in testamento veteri nunquam legitur † indictum bellum,nisi,vel quia nolebant dare transitum, vel quia eos offenderant,vt Madianitæ,vel vt recuperarent sua, diuina largitione concessa, imò *Deuteron. cap.2.* Deus prohibuit populo Israelitico, ne debellaret gentiles habitantes in monte Seir. Item iniustum
33 est bellum,† quod ditionis ampliandæ causa aliis ciuitatibus, & vicinis innocentibus infertur, quo nomine Ninus notatur à Iustino *lib. 1.* & ab aliis Alexander Magnus, & plurimi, qui potius magni prædones, quàm Reges merentur appellari,commiserunt enim in legem diuinam, & naturalem, occidentes, alterum lædentes, & aliena vsurpantes. Item populum proprium,quem custodire debebant, periculis mortis temerè exposuerunt. Item deterius Deum offenderunt, quia studiose vindicandi animo bellum fecerunt,sicut D.August.dixit *in lib. 22. contra Faustum Manichæum cap.74.& 75.* relatus à Gratiano *in c. quod culpatur. 23. quæst. 1.*

34 Quare cùm omnes monarchiæ † per vsurpationem,& violentam occupationem inceperint,dignum fuit, vt propter eorum iniustitias de gente in gentem transferrentur, *Ecclesiast.cap.10.* Et de Iudæis scribit Iosephus *lib.20.cap.5.antiquitatum*, ob frequentes inquiens hominum cædes,quæ in templo fiebant,Iudæi arbitrati sunt Deum fuisse eis aduersatum,vt vrbem Romanis traderet, & templum veluti nequam suo habitaculo mundum tradidisse, & vt purgatio fieret vnitatis, &c. Vnde cum Dominus noster Iesus Christus fu-
35 turam Iudæis † ruinam prædixerit,& Hierosolymitanæ ciuitatis euersionem Luc. *cap.19. & cap.21.* & Matthæi *cap.24.* & Marc. *cap.13.* & Isaiæ *cap.13.* & Hierem. *cap.4.* & *in Threnis,seu Lamentationibus eiusdem*, Vespasianus, & Titus, qui simul Imperatoris nomen vsurparunt,diuinæ huius voluntatis ministri fuerunt, sicut de Cyro supra dixi. Vtitur enim Deus tyrannis & inimicis suis,vt se vindicet de aliis inimicis,& tyrannis,vt impii flagellent impios, sic Adonibesech Rex Pheresæorum, & Chananæorum cùm Reges septuaginta, amputatis manuum,& pedum extremitatibus sub mẽsa more canum aluisset, à Iudæis victus similiter periit, *Iudic.cap.16.*

36 Et specialiter loquendo de Romanis,† quomodo post Christi aduentum,potuerunt multos populos debellare, ac vindicare, & sibi supponere, cùm Christo filio Dei,omnis potentia,omnis iurisdictio,omnis Principatus de iure delatus est, & ex iusta causa, & per illum,qui supremam manum habet, neque errare potest,omni infideli subtracta est, vt probatur *Ecclesiasti-*
37 *ci cap 10.regnum de gente † in gentem transfertur propter iniustitias,& iniurias & contumelias ac diuersos dolos.* Et probat Io.Maiorin. *in 2.sentent.dist.44.quæst.3.* hoc cõprobari *per c.translato.de constitut.* in personam Christi filii Dei viui, vnde & ipse dixit; *auferetur à vobis regnũ, & dabitur genti facienti fructus eius.* Propterea Maio-
38 rin.constanter defendit,infideles † debere subiici fidelibus,non econtra, vt legitur, & notatur *in c.1. in fine, & c.multorum, & c. & si Iudeos. §. inhibemus. de Iudæis.* ergo bellum Romanor.iustum esse non potuit,post aduentum Christi,cum ab eis fuerit dominandi abdicata potestas, præsertim in Christi fideles, qui & ipsi Romanis infidelibus dominari debebant, nulla ergo ratione iusti belli,potuit supradicta nostra conclusio impugnari. Nec valet consequentia,infidelium † est iu- 39
stum dominium; ergo debellando vicinos,eosque sub iuga deducendo,iustum bellum egisse dicuntur; Cum & si inter rationes iusti belli consideretur potestas, & dominium belligerantis,tamen & dominium non debet esse vsurpatum & iusta bellandi causa non est contra ius naturale, atque diuinum: At quatuor imperia, vt probatum est, originem vsurpati dominii habuerunt,& inferius cùm de potestate Papæ agam, valentis transferre dominia infidelium, ostendam apud eos nunquam fuisse iustum rerum dominium.

SVMMARIA.

1 *Romani quando inceperint se dare virtutibus.*
2 *Imperium Romanorum quomodo fuerit auctum ex voluntate Dei.*
3 *Imperium Romanum fuit approbatum sub testamento nouo.*
4 *Christus quem censum iusserit dari Cæsari.*
5 *Imperium Romanorum commendatũ à Pontificibus.*
6 *Imperium Romanum probatur approbatum ex donatione Constantini.*
7 *Imperator est Ecclesiæ feudatarius.*
8 *Feudatarius potest pacisci, & donare vtile dominium directo domino.*
9 *Imperator iurat fidelitatem Papæ.*
10 *Dominus directus feudi non potest ingredi possessionem feudatarii sine causa.*
11 *Donatio Constantini fuit potius recognitio in Ecclesiam.*
12 *Feudum per recognitionum constituitur.*
13 *Dominium transit in Ecclesiasticas personas sine traditione.*
14 *Recognitionis approbatio est concessio feudi.*
15 *Imperium quando fuerit translatum in Germanos.*
16 *Origo translationis imperii qua fuerit, & quando attendenda.*
17 *Patriciatus dignitas fuit concessa tempore Hadriani Papæ.*
18 *Imperii translationem per Papam,qui comprobent.*
19 *Imperii translatio an fuerit duplex de Græcis in Francos,& de Francis in Germanos.*
20 *Galli non veniunt appellatione Theutonicorum.*

CAP. V.

Imperium Romanum quomodo probetur fuisse approbatum.

ROmanor. Imperium ab initio fuisse auctũ p occupationem & vsurpationẽ ex dictis in pcedẽti capite,nemo est q dubitare possit; Sed qa aucto imperio in immensum,& expulso Rege Tarquinio,atque consulibus institutis, Romani † adeò se virtutibus dedere, 1
vt cupidi gloriæ multa bona,& admiranda,ac laudabilia fecerint,de quibus per D. August. *in lib.5.de ciuitate Dei cap.12.* Propterea meruerunt, vt Deus optimus maximus,quamuis eum non colerent,eorum augeret imperium, † ita ibi D. August. comprobat, & D. 2
Thom *in lib.3.de regimine Princip.cap. 4.* dicit id fuisse à Deo prouisum propter Zelum patriæ, & *cap.5.* dicit, propter leges iustas quas tradiderunt, meruerunt iustum

Digitized by Google

Rum dominiū,ita etiam dixit D.Hieronymus vt habetur *in c.omnes circa medium,28.q.1.* virtutibus Romani promeruerunt imperium, quod intelligendum est, post multum tempus iniustæ occupationis, vnde D. August.*in lib.5.de ciuitate Dei cap.15.*hoc meritum dixit esse mercedis temporalis, quod Deus ipse reddit bonis moribus viuentibus iuxtà illud, perceperunt mercedem suam.

Sed quia tempore natiuitatis Domini nostri redemptoris Romani gloriosis virtutibus viuebant, ideo le-
3 gitur † approbatum sub testamento nouo, & ab ipso eodem Christo. Nam Lucæ *cap.2.exiit edictum à Cæsare Augusto, vt describeretur vniuersus orbis.* Et Lucæ *cap.3. Anno quinto decimo Tiberii Cæsaris procurante Pontio Pilato.*Item Matthæi *cap.22.*& Lucæ *cap.20.* Vbi
4 Dominus † noster interrogatus an liceret tributum dari,cognita nequitia Pharisæorum interrogantium, ait,*quid me tentatis Hippocritæ, ostendite mihi numisma census,at illi obtulerunt ei denarium, & ait illis Iesus cuius est imago hæc; Dicunt ei, Cæsaris; Tunc ait illis, reddite ergo quæ sunt Cæsaris Cæsari, & quæ sunt Dei Deo.* Ex his igitur patet approbatio Cæsaris,cum et si Cæsaris imaginem reddendam esse dixerit, verbo reddere, vsus est, quod significat retrò dare.*l.cum quidam vxori.ff.de legat.2.l.reddendi verbum in fine ff.de verb.significat.* Alexand.*in consil. 92.nu.3. vol.1.* & ita per verbum *reddere* confirmat quod suum erat.

Item Melchiades Papa *in c.futuram.12.q.1.* com-
5 mendat imperium † Romanorum, & præsertim gloriosissimum Constantinum, quem, nisi fuisset iustus imperii possessor,nō laudasset,sed monuisset,iuxta regulam *c.nouit.de iudic.& c.ad Apostolicæ. de re iudic.*

6 Præterea nisi dicamus quòd Imperatores † ab eo tempore iustè possederint, sequeretur quòd frustra quæreremus an donatio esset facta per Constantinum; Imò non esset valida: Probatur consequentia. Nam præsupposito quòd omnis potestas, omne dominium, & omnis Principatus sit translatus in Christum,vt dixi in præcedenti cap.in fine, & postea relictum sit Petro,vt dicam infra, frustrà quæreretur an donatio esset facta Ecclesiæ per Constantinum, quæ cùm omnia haberet,donatione non indigebat, & magis frustratorium esset quærere, an dicta donatio valeret; sed de vtroque dubitatur apud scriptores; ergo opus est dicere quòd Imperium Romanorum fuerit approbatum, at-
7 que ipse Imperator † constitutus fuerit vniuersalis ecclesiæ feudatarius,prout dicit Io.Hugo *in lib.quadriuii Ecclesiæ in Princip.* & probat latius Restaur. Castald. *in tract.de Imperatore quæst.36.num. 9. & seq.* post alios quos citat. Sic probatur à simili. Nam Rex Siciliæ est
8 feudatarius † Ecclesiæ. *c.ad Apostolicæ de re iudic. lib.6.* & ideo habet vtile dominium regni,& naturalem possessionem.*c.cæterum de iudiciis.*& sicut posset super illo vtili dominio & possessione paciscì cum Ecclesia, & summo Pontifice,vt notant omnes *in d.c.cæterum,& in tit.de controuers.feud.apud par.term.* Ergo tantò magis potest illud vtile dominium,& possessionem quam habet Rex donare Ecclesiæ, & valida esset donatio, ita
9 posset hoc facere Imperator,† qui eodem modo est Ecclesiæ feudatarius & iurat eodem modo Papæ fidelitatem,& homagium *c.tibi domino dist.63.& clem. 1.de iureiur.* Falsitas consequentis probatur. Nam dicendo aliter. Ecclesiæ fundatæ per vniuersum orbem
10 super prædiis donatis per Imperatores, non essent iustè ædificatæ,quia non licet directo † domino ingredi possessionem rerum feudatarii sine causa *clem.pastoralis de re iudic.& c.1.de feud.sine culp.non amitt. c. 1. §.fin. quo temp.r. mil. c.1. §.fin. de alledits*: Sed Ecclesia tenet quòd iustè possideantur vigore huius tituli donationis,& prohibuit sub anathemate,ne vlli liceat in dubium hoc reuocare,vt latè scribo infra, in capite de donatione Constantini, ergo dicendum est imperium fuisse approbatum.

Imò tenendo quòd illa donatio † Constantini fuerit potius quædam recognitio in Ecclesiam, & summū 11
Pontificem,penes quem erat directum dominium omnium rerum, adhuc sequitur idem effectus confirmationis Imperii. Nam per ipsam recognitionem † 12
feudum constituitur Iacobin.*in sua inuestit. ver. dictiq. vassalli.*Iaso*in l.2.num.158.C.de iure emphyt.*Bald.*in c.1. in princip.num.13 de cap.qui cur.vendid.*Christofor.de Castellion *in consil.4.num.7.*Natta *in consil 634.nu.11. & seq.*Bursatt.*in consil.46.num.14.& seq.vol.1.* Præsertim si recognitio facta sit in Ecclesiam, † vel Ecclesia- 13
sticam personam, penes quam dominium transit ex contractu,absque traditione,Bartol. & Alex.*in l.si rem aliquam ff.de acquir.poss.*Felyn.*in c.cum Bertoldus.num. 28.de re iudic.* Ias.*in d.l.2. num.177.C. de iur.emphyt.* dicendum est, quòd Ecclesia approbando † talem reco- 14
gnitionem,tacitè approbauerit totum imperium Romanum esse in feudum Imperatoris Constantini, recognoscentis,ac successorum, & ita sequitur idem affectus argumenti ꝓpositi pro confirmatione Imperii.

Deniq; confirmationem Imperii † fortiter probat 15
translatio facta ꝑ summum Pontificem de Græcis in Germanos, siue Theutonicos, pro vt dicunt iura nostra *in c.venerabilem de electione,& in c. in diem, distinctione 5.* Nam cum Constantin. post donationem siue recognitionem Constantinopoli habitare cœperit, vt dicit Abb.*in d.c.venerabilem.in princip.*& ita etiam successores,atq; Ecclesia Romana opprimeretur ab Astulpho Longobardorum Rege, deinde à Desiderio eius successore: atq; Imperatores orientis Constantini successores,requisiti ab Ecclesia, nollent impartiri patrocinium,Stephanus Papa secundus,natione Romanus imperium transtulit de Græcis in Germanos.

Et licet Doctores nostri in huius temporis iustificatione diuersificent, quia gloss.*in d. c. venerabilem* hoc tempus assignat, & quòd Carolus fuit coronatus à Leone Papa quindecim annis post, siue anno domini 750.secundum Laudensem, vel 753. secundum Cardinalem *in clem.1.de iureiur.in Princip.in ver.transtulit & in spec.Histor.lib.24.cap.56.* Aluarott.*in titulo quis dicatur Dux.*dicit hoc fuisse anno 756. Hostiens.& Gloss.*in d.c.venerabilem. in ver. transtulit.* dicunt Carolum coronatum sub Leone tertio elapsis quindecim annis, sed Io. Andr. dicit factam fuisse translationem anno 774. Aluarott,ibidem dicit,factam fuisse à Leone quarto anno 802. dicens hanc esse veritatem,& patere posse ex Annalibus summorum Pontificum.

Et Platina qui vitas,& facta Romanorum Pontificum eleganter conscripsit,in vita Leonis Papæ tertii, dicit,Pontifex,Carolo,optimè de Ecclesia merito, aliquam gratiam relaturus, cùm videret Imperatores Constantinopolitanos ægrè id nomen tueri,& ob eam rem, vrbem, ac Italiam ipsam magnam calamitatem passam in Basilica Petri post solemnia,Populi Romani precibus, ipsum Carolum Imperatorem magna voce decernit,ac diademate donat, ter acclamante populo Romano,Carolo Augusto à Deo coronato, magno, & pacifico Imperatori', vita & victoria, & paulò post subiungit, Pontifex item Carolum inunxit : quare Platina vult translationem fuisse factam tempore Leonis tertii, cum quo concordat Sabellic. *Ennead.8. l.8.*subdens,creditum iam inde Imperii arbitriū Apost. sedis esse,& hanc esse veriorē opinionē ꝓbat D.Cardinalis

Digitized by Google

nalis Bellarminus, *in lib. 1. de translatione imperii, cap. 4.* vbi omnium historicorum testimonia adducit.

Tamen pro concordia nostrorum Doctorum dici potest, quod sub Stephano secundo Papa, prima causa fuit translationis Imperii: negligente enim Constantino auxiliari ecclesiæ ab Astulpho vexatæ, Pipinus Caroli pater ad patrocinium Ecclesiæ euocatus, de Astulpho victoriosus triumphauit; Quare Hadrianus Papa primus, approbante concilio approbauit, & statuit, vt Rex Pipini filius optimè de Ecclesia, & Italia meritus patritiatus Romani dignitate fungeretur, de quo per Sabellic. *lib. 8. cap. 8.* mortuo dein Constantino Imperatore, sedente adhuc Hadriano, qui 24. annos pontificatum gesserat, cui successit Leo tertius, cum videret se Caroli strenuitate restitutum, Imperium in Carolum, acclamante populo, transtulit, & hæc vera, & realis fuit Imperii translatio.

Itaque saluari potest glossa *in d. c. venerabilem*, con-
16 siderata origine, † quando nimirum cœperit Carolus benè de Ecclesia mereri, & pro hoc facit *c. literis de rescript.* vbi notat Abb. actum debere à principio denominari, non à fine, licet principium non sit necessitatiuum, sed exhortatiuum solum.

Ex quo sequitur non esse veram opinionem August. de Anton. *in tract. de potestate Papæ, quæst. 37. art. 8.*
17 volentis, quod tempore Hadriani † fuisset translatum Imperium *per c. Hadrianus dist. 63.* Quia aliud est patritiatus, de quo ibi, & aliud imperium, & eo tempore erat adhuc Imperium apud Græcos. vt dictum est, & latè pobat Io. Lecirier *in tract. de primogenit. l. 2. quæst. 12. §. viso.*

Nec egemus altera probatione ad comprobandam hanc summi Pontificis auctoritatem circa translatio-
18 nem, † & confirmationem Imperii, at qui alios desideraret, perlegat plenissimum libellum sapientissimi Cardinalis de translatione Imperii, atque Platinam in vita Gregorii Quinti, qui postea edidit sanctionem de eligendo Imperatore atque ad Germanos electionem spectare declarauit.

19 Et licet propterea duplicem † Imperii translationem constituant, alteram de Græcis ad Francos, cuius natione erat Carolus magnus, præsertim quia post eos subsequuti sunt quàm plurimi huius nationis Imperatores, vt legitur *in Longobarda, de eo scep. & cler c l. de iniusto & l. de ecclesiis, & in c. secundum canonicam 23. q. fin.* Item legitur *in Catalogo Imperatorum*, atque *in cap. 1. libri secundi de translatione Imperii.* Et hanc opinionem videtur amplecti D. Thom. *in lib. 3. de regim. princip. cap. 19.* Tamen text. *in d. c. venerabilem de electione* dicit, Imperium fuisse translatum in Germanos in personam Caroli Magni, Item *d. c. in diem di-*
20 *stinct. 5.* dicit in Theutonicos, † quorum appellatione non veniunt Galli, & ex aliis etiam rationibus, & locis restaurat Castald. *in d. tract. de Imperatore, quæst. 36.* probat vnicam fuisse factam Imperii translationem in Theutonicos, de quo pro nunc non disputo, quia non est præsentis speculationis.

SVMMARIA.

1 *Dominium, & iurisdictio an fato dentur, siue stellis, ac secundis causis.*
2 *Roma quando fuerit ædificata secundum opinionem Astrologorum.*
3 *Astrologi decepti sunt in computatione stellarum finientium imperia.*
4 *Mundus sub qua constellatione creatus fuerit.*
5 *Mensis primus anni qui sit secundum Ægyptios.*
6 *Monarchia, & regna quando incipiant secundum aliquos astrologos.*
7 *Imperiorum mutatio an possit oriri ex computatione certorum numerorum.*
8 *Numeri qui dant mutationem hominibus.*
9 *Cometæ quando prænuntiant regni interitum.*
10 *Cometa in quo signo denotat bella.*
11 *Regnorum fata an dependeant ab eclipsibus solis, & lunæ.*
12 *Dominia, imperia, & iurisdictiones dantur sola voluntate Dei, & num. 14. & num. 17.*
13 *Imperia, & regna ob quas causas euertuntur.*
15 *Princeps nullus potest sibi tollere successorem.*
16 *Tiberius quare aliquos occidebat indagata illorum natiuitate.*
18 *Tyranni ad quem effectum vocentur à Deo.*
19 *Temporum resolutiones non esse hominibus cognitas, nisi Deo placuerit.*
20 *Regnorum mutatio ob peccata permittitur.*
21 *Imperiorum mutationes quando reuelentur præ benignitate Dei.*
22 *Astrologi quando deiecti ab vrbe, etiam à Papa.*
23 *Astrologis nullo modo esse credendum.*
24 *Astrologi non possunt assignare causam diuersitatis geminorum natorum.*
25 *Astrologorum prædictiones de regno reiiciuntur à Deo.*
26 *Cognitio futurorum, & eorum quæ sunt supra nos est fugienda.*
27 *Prouidentia diuina non excludit secundas causas, quas facit executrices.*
28 *Deus fecit constellationes ad bonum finem hominis, quas solet mutare.*
29 *Deus qui prævidit futura, præordinauit etiam sua instrumenta.*
30 *Astrologus non potest prævidere effectum constellationum aliquando mutatum esse.*
31 *Cometæ, & eclipses sunt potius signa, quàm causæ.*

CAP. VI.

Neque Dominium, neque Iurisdictionem habere originem à fato, aut secundis causis finiti, sed à sola Dei voluntate.

MOdò reiiciamus opiniones eorum, qui putant dominium † & iurisdictionem fato dari, & auferri, 1
atque secundis causis. Nam Cardanus ab extrema stella Caudæ Vrsæ maioris arbitratus est prouenire: Hanc enim cùm Roma conderetur, ipsi verticalem fuisse docet, quæ deinde postquam recessit, & à vertice declinauit, Romanum quoque Imperium paulatim labi, & attenuari cœpisse, ait: Eadem deinde stella cum verticem Byzantii occuparet, Imperium ab eo deuexit, ac transtulit, & prout iterum vel deflexit, vel accessit, ita, sedem Romani imperii constituit, & infirmauit, donec tandem Germanis stella hæc verticalis facta, Imperii molem ad eos perduxerit.

Sed hæc opinio reprobatur primo in suis principiis. Nam si stella hodie est in secundo gradu Virginis & retrogradiendo iuxtà proportiones stellarum fixarum, necessario tūc temporis esse debebat in 19. gradu Leonis, sed communis est omnium Astrologorum † sen- 2
tentia, Romam ædificatam esse in 21. Aprilis, quæ dies hodie tenet. 9. gradum Tauri, ergo tunc temporis tenebat 19. gradum Arietis, qua ratione impossibile est fuisse verticalem, existente sole in meridiano Romæ, deficiebant enim, quatuor signa, & 20. gradus. Præ-

terea

Digitized by Google

3 terea omnes Astrologi, † in computatione stellarum finientium Imperia decepti sunt in principio falso, eorum enim omnium coacervata est opinio, tempore
4 creationis mundi † solem fuisse in signo Arietis, sed decepti sunt in multis signis, quia ordinatur in lege, Dei, *Exo. c. 23.* solemnitates fieri in exitu anni, die 15. septimi mensis, qui antea primus erat mensis, & in hoc conveniunt omnes Interpretes Hebræi, Ioseph *in lib. 1. antiquit. c. 3.* Rabi Eleazar *in Genesin*, Rabi Abraham Aben *in Esdram cap. 7.* Sed verum est annum incipere vbi finitur, annique finem esse diem septimi mensis, ergo oportet concludere, solem fuisse in signo libræ, dicente lege Dei, hæc verba, Mensem Abib deinceps futurum esse primum, quia illo mense ab Ægypto traduxerat suum populum. *Exodi cap. 12.* Qui est mensis Martius, Tisris septimus, qui est mensis Septembris, in quo nulla est difficultas inter Hebræos, & vide Cas-
5 san. *in consil. 303.* Et licet Ægyptii † erant hostes Hebræorum, tamen semper retinuerunt mẽsem Septembris pro primo mense anni, ex falso igitur principio creationis mundi, non potest inferri calculando ad directiones Imperii, dominii, & iurisdictionis.

Non desunt etiam, qui nouis Copernici speculatio-
6 nibus demonstrant omnes Monarchias † & regna cœpisse, & adaucta esse, cum centrum eccentrici in aliquo insigni loco parui circuli fuerit, in cuius circumferentia ab ortu, in occasum centrum eccentrici extitit: Itaq; cum solis esset maxima excentricitas Romanum Imperium ad Monarchiam declinasse, & sicut illa decreuit, ita & hoc tanquam consenescens, defecisse referunt: cum itaque centrum eccentrici solis peruenire t ad quadrantem, & terminum mediocrem, aliud magnum imperium exortum est, quod velocissime ad motus rationem creuit, etiam infra centum annos, minima futura sit eccentricitas, hoc quoq; Imperium finietur.

Io. Bodinus etiam à sancta Romana Ecclesia reprobatus *in lib. 4. de repub. c. 2.* Certos duntaxat numeros
7 arbitratus est reperiri, qui mutationum † prædictarum causa sint, videlicet quadratos, & solidos septem, & nouem, eos etiam qui ex amborum multiplicatione nascuntur, asserens numeros perfectos esse, quatuor, scilicet, sex, viginti octo, quatuor centum, nonaginta sex, & octo mille cẽtum & viginti octo, quorum neq; primus, neq; vltimus mutationibus prædictis deseruire potest, primus quidem propter breuitatem, at vltimus quia egreditur ætatem mundi.

Hanc opinionem probant à simili, sicut in fœminis
8 numerus † senarius dat mutationem, & septenarius masculis, ita numerus solidus septenarius, & numerus quadratus multiplicatus per septenarios, ostendunt mutationem, atq; ruinam imperii, ita præteritam, sicut futuram. Item sicut numerus septem, aut nouem dat principium humani ortus, & numerus resultans à multiplicatione vnius per alterum plerumq; vitã cum morte mutare facit, ita numerus septingentum viginti nouem, qui solidus nouem est, plerumq; mutat imperia. Item omnes antiqui obseruarunt numerum sexaginta trium, qui multiplicatus cõstat ex ratione septẽ per nouem, mortalem esse senibus, in qua ætate infiniti celebres viri mortui sunt. Platonem scribunt periisse anno octogesimo primo, qui sunt duodecim septenarii, pauci perueniunt ad tredecim, vt ferunt de Diuo Hieronymo, & Isocrate; Cur igitur idem de Imperio dicendum non est.

9 Dicunt multi Cometas † prænuntiare regni interitum, si elongetur à sole vndecim signis. Ptolom. *aphorism. 100.* Et Ludouic. de Regiis *aphorism. 98. & 137.* Dicit p Cometarum apparitionem in signis regiis, dum mouentur motu sensibili de vno signo ad aliud regna mutantur, præsertim si plures vno anno apparebunt, nunquam enim eueniunt sine magna mutatione regnorum illius climatis in quo apparebunt, & Mizaldus *in lib. 2. Cometographiæ*, obserua, inquit, in fatali regni exitu, si cometa sit in constitutione Ptolomæi: Horum exempla multa refert Ioachimus Camerarius *in lib. 2. de ostentis*, & Plinius *lib. 2.* Iulius obsequens *in lib. de prodigiis.* Visis trabibus, quas Græci docos vocant, Lacedæmonii classe victi imperium amisere Græciæ. Plinius *in lib. 2. cap. 26.* Post mortem Iulii Cæsaris, cum Octauius principatum acciperet, & ludos ei consecraret, stella crinita per septem dies continuos infulsit, exoriens circa vndecimam horam. Sueton. in Iulio Cæsare *c. 88.* Quod signum iucundum Augusto fuisse Plinius ait *in lib. 2. c. 25.* Dio Cassius *in lib. 45. hist.* Iulius obsequens *in lib. de prodigiis. c. 128.* Sed habuit mutationem respubl. Romanæ, quæ libertatẽ, ac statum, quem oppressetat Iulius Cæsar tyrannice, tunc sponte delatũ p decem annos, singulos primum, deinde in perpetuũ, amisit. Anno 452. Luna offuscata Cometes apparuit, & statim Attila Hunnorũ Rex multarum aquilonarium gentium auxilio, à Pannonis egressus, inuasit Imperium occidentale, circiter annum Domini 613. Cometes per mensem apparuit, tum Cosroës Persarũ Rex Hierosolymam diripuit. Decimo tertio anno Imperii Iustiniani Cometa † in sagittario visus est, in Italia cũ 10
Gothis bella gesta sunt, & à Narsete auxiliis Lõgobardorũ extincti: Anno 838. apparuit Cometes in signo libræ, quo anno Normanni Vualchaum vastarunt insulam, & anno sequenti Ennicus Arista factus est Rex Nauarræ primus, & ab eo successores, vt dicit Vasæus *in Chronicis Hispaniæ*, sub anno Domini 1274. Vuernerus *in fasciculo temporum in sexta ætate*, Cometam dicit apparuisse, quo tempore Tartari inuaserunt Imperiũ Constantinopolitanum, Saraceni, Tripoli capta, nomẽ Christianorum deleuerũt, Sultanus idem fecit de Ancona ciuitate, & quindecim aliis ciuitatibus, in quibus Christianorum occisa tercentum millia. Item aliæ clades sequutæ sunt, ex crudeli bello inter Pisanos, & Venetos ob dominium Corcyræ Insulæ. Refert idem Guernerus *in d. sexta ætate*, sub anno 1472. transiuisse sup Coloniam in opposito libræ Cometam die 21. Ianuarii, & caudam longam quasi graduum triginta misisse ad occidentem, & sub die 3. Februarii stetisse in Ariete, ac caudam misisse ad pleiades versus orientem, albam, aliquando flammeam, & valdè crinitam, quo tempore Carolus Dux Burgundiæ multas subuertit ciuitates, & anno sequenti inuasit, & possedit Gueldriam, & Lotharingiam, & circa hæc tempora Mahometes II. Imperator Turcarum XI. contra Christianos duo Imperia euertit Constantinopolitanum, & Trapezuntium, Regna duodecim Christianis ademit, cœpit ducentas vrbes, Ialcidem insulam, & Scodram Venetis ademit. Rhodum oppugnauit, Italiam capta Hydrunte, inuasit; multa alia prætereo.

Putant etiam Astrologi fata † regnorum dependere 11
ab eclipsibus Solis, & Lunæ anno domini 806. quarta die, Septembr. fuit eclipsis Lunæ existentis in 16. parte piscium, sole existente in 16. parte virginis. Anno sequenti 807. eclipsis facta est Solis, die 9. Februar. stante vtroque Sydere in 25. parte aquarii, & eodem mense, die 28. iterum eclipsis Lunæ facta est, Sole morante in 11. parte piscium, & Luna in 11. parte virginis, & iterũ die. 18. Augusti, facta est eclipsis Lunæ, hora 3. noctis, Sole posito in 5. parte virginis, & Luna in 5. parte piscium, vt testatur Rheginus *in 2. lib. Chronicorum.* Tunc

Digitized by Google

cœperunt mutari regna per Carolum Imperatorem
contra Gentiles, Saracenos, Germanos, Sclauos, & alios.
Anno Domini. 1197. Solis eclipsis adeo magna facta
est, vt stellæ per diem visæ sint, tanquam in nocte,
& die 6. Septembr. & mense sequenti Balduinus Rex
Hierosolymorum à Saladino captus, & Hierosolyma
amissa est.

Sed isti delirant, vt ait Seneca *Epistola. 11.* qui fato,
12 aut secundis causis ascribunt, Nos à causa † Principe
id petimus, ex quo suspensa sunt omnia, & à quo sunt
omnes causarum causæ. Vnde Daniel *cap. 2.* dicitur
Illius est sapientia, & maiestas, ille tempus & horam mutat,
ille Reges repudiat & constituit. Et *Psalm 143.* ***Qui dat***
salutem Regibus. Vnde D. Paul. *ad Roman. cap 13.* ***Quæ***
potestates sunt à Deo ordinatæ sunt. Et *Prou. c. 16. libra, &*
pondus iudicia domini sunt. Sic diuinitus excitati, & adiuti
fuerunt Dauid, Salomon, Iosaphat, Ezechias, Iosias,
Nabuchodonosor, Cyrus, Constantinus, Theodosius,
Carolus Magnus, vt & imperia restituerent, &
Ecclesiam adiuuarent, sicut quoque excitati sunt, &
adiuti diuinitus, vt imperia, & disciplinā restituerent,
etiam si doctrinam de Deo ignorarent, Themistocles,
Aristides, Alexander Macedo, Fabius, Marcellus, Scipio,
Paulus Æmilius, Augustus, nam & hi quoque res
generi humano salutares gesserunt, & politias mediocriter
erexerunt, & constituerunt: Quemadmodum
13 quoque regna † & imperia ob impietatē, libidines, &
alia scelera euertuntur, ac mutantur, vnde *Prouerb. cap.*
25. ***Aufer impietatem de vulto Regis, & firmabitur iustitia
Thronus eius.*** Et *Prouerb. cap. 28.* ***Propter peccata terræ,
sæpe mutantur principes & propter virum prudentem,
atque intelligentem, diutiu na erunt imperia.*** Et *sapientiæ*
cap. 5. ***Malitia euertit sedes potentum.*** Et *Leuitici cap. 18.*
Omnis anima, quæ facit has abominationes, delebitur.

Nullam igitur dominii ac iurisdictionis imperii veram
causam, eiusque mutationis assignari posse arbi-
14 tror, quàm † voluntatem Dei. Sic Plato, etiam inter
Ethnicos existimauit, Reges eligi, imperare, tolli, &
respublicas quoque corruere, & deprimi, atque resur-
15 gere. Inde experti sumus neminem † potuisse sibi tollere
successorem, quia Dei voluntate fuerat designatus.
Astiages metuens sibi nasci successorem ex filia
Mandane iuxtà reuelatum somnium, voluit perdere
ex illa natum filium, sed non potuit perdere Cyrum, vt
testatur Herodotus *in lib. 1.* Amulius voluit oppresso
fratre, regni Latii consorte, Numitore, in se transferre,
ac successionem sui generis regnum incarcerata
filia Numitoris, & partu eius Romuli, & Remi exposito,
& necari iusso, ne illi esset ex stirpe successor, sed
non potuit, quia diuina illi prouidentia ad imperium
vocati sunt, Iustinus *lib. 43.* Liuius, & alii. Saul voluit
sæpe Dauidem necare, suspicatus, tanquam meliorem
à Deo electum, regnaturum, sed non potuit *1. lib. reg.*
cap. 18. Salomon voluit interficere Ieroboam seruum
suum, siue præfectum tributorum, eo quòd intellexerat
illum regnaturum in decem tribubus post mortem
suam ex Prophetia Asiæ Silonitis Prophetæ, sed non
potuit, Dominus enim ita decreuerat ob peccatum
Salomonis, *3. Reg. cap. 11* atque ideo effugiens manus
eius, aufugit in Ægyptum ad Sesac Regem Ægypti, donec
mortu⁹ fuerit Salomon, & successerit Roboam in
Regem: Qui consultus à Populo de remittendis tributis,
cùm noluisset, dedit occasionem implendi voluntatem
Dei, atq; elegerunt decem tribus, iuxtà prædictionem
Prophetæ, Ieroboam in Regem *3. Reg. cap.*
16 *12. & 2. Paralipom. cap 10. & cap. 11.* Tiberius † Cæsar
post mortem Germanici, factus crudelis, Astrologiæ
se dedit in hominum pernitiem, multos enim occide-
bat, indagata illorum natiuitate, si quid excellens habuissent,
quod Imperio dignum erat, sed Galbam Imperatorem
futurum non interemit. Dio Cassius *in lib.*
57. Historiæ. Vocauit Deus ad regendum populum suum
Mosen, *Exodi cap. 3.* Sed non vocauit post eos filios
suos, sed Iosue, *Deuteron. cap. 31.* & Iosue *cap. 1.* Plures
alios vocauerat, vt in libro Iudicum. Item Heli, sed eum
propter peccatum principatu reprobauit *1. lib. Reg.*
cap. 3. & cap. 4. vocauit Saulem, *1. lib. Reg. cap 9. & c. 10.*
sed propter eius peccatum reprobauit, *1. lib. Reg. c. 15.*
Item vocauit Dauid, & progeniem eius, *1. Reg. cap. 16.*
sed propter peccatum Salomonis abstulit regnum decem
tribus, *3. lib. Reg. cap. 12.*

Quare Dei prouidentia † ineffabilis curat regna 17
oriri, mutari, & interire, Regesque vocari ac deiici.
Nec dicitur approbare tyrannos, quos vocat † ad ca- 18
stigationem scelestorum, vt sint ministri suæ voluntatis,
vt vocauit Cyrum Isaiæ *cap. 45.* & dixi supra, vocauit
Ieroboam ad vindicandum peccatum Salomonis,
& vt ille adimeret decem tribus de regno filii eius Roboam
3. lib. Reg. cap 11. & cap. 12. & 2. lib. Paralipom. cap.
9 & cap. 10. Sed Ieroboam incidit in peiorem Idololatriam,
quàm Salomon, *3. lib. Reg. cap. 13.* Item vocauit
Baassam in Regem Iuda, qui percussit Nadab filium
Ieroboam, & omnem domum eius, vt non relinqueret
mingentem ad parietem *3. lib. Reg cap. 14. & cap. 15.*
Sed ex eo, cū fuit scissus populus Israel à domo Dauid,
proiecit Deus omne semen Israel à facie sua, & afflixit
eos, donec disperderet, *4 lib. Reg. cap. 16.* Alia multa
exempla prætereo ex libris Regum, ex quibus clarius
apparet regnorum mutationes, & in alterum translationes
nullo modo absq; Dei voluntate fieri, sed tem-
porũ † resolutiones non esse hominibus cognitas, nisi 19
in quantum Deo placuerit reuelare: Ita Dominus noster
Iesus Christus monuit discipulos, cùm de destructione
Hierusalem ageret, & interrogaretur quando
illa futura essent, atque finis seculi adesset, & quando
regnum Israel esset restituturus: Respondit, non est
vestrum nosse tempora, & momenta, quæ pater posuit
in sua potestate, *Actuum cap. 1.* Matthæi *cap. 24.* Marc.
cap. 13. Luc. *cap. 21.*

Sed quia regnorum † mutatio sæpissimè à Deo pro- 20
pter hominum peccata permittitur, vt patet in Monarchia
Caini, qui vnà cum subditis per diluuium finem
accepit ex Dei iusta sententia, qui cum videret quòd
omnis caro corrupisset viam suam super terram, dixit
ad Noe: ***Finis vniuersæ carnis venit coram me, repleta est
terra iniquitate à facie eorum, & ego disperdam eos cum
terra.*** *Genes. cap. 6.* Dominus autem noster præ sua ma-
xima benignitate reuelat plerumq; futuras proximas † 21
mutationes, vel signis, vel prodigiis, vel Prophetiis, aut
aliis modis, prout sapientiæ suæ incomprehensibili visum
fuerit expedire; Imo admonet nos, non solum per
Angelos nostros custodes, sed etiam per Angelos tutelares
& defensores Principatuum, atq; regnorum, quorumq;
auxilio regna conseruantur, ac proteguntur. D.
Clemens *in lib. 2. recognitionum*, refert, diuum Petrum
asseruisse, cuiusq; gentis proprium esse Angelum. Item
Dionysius Areopagita *in lib. de cœlesti Hierarchia, c. 9.*
Synagogæ Iudæorum, ait, peculiarem custodem fuisse
Michaelem Item Persarum alterum, & Persici Regni,
Daniel *cap. 10. & cap. 12.*

Ideo remedium est, vt sic admoniti recurramus ad
Deum aduersus tot futuras calamitates, & ab ipso irato
misericordiam inuocemus, orationibus, & supplicationibus
publ. atque priuatis insistamus, vitæ mores
corruptos emendemus, mandata eius diligenter exequamur,
Cuius rei exemplū habetur *in lib. Exod. c. 32.*
Cùm

Digitized by Google

Cum enim Deus vellet delere populum propter idolatriam, dixit ad Moysem: *Cerno quòd populus iste duræ ceruicis sit, dimitte me, vt irascatur furor meus contra eos, & deleam eos, faciamq; te in gentem magnam*: Moyses autem orauit Dominum Deum, dicens: *Cur Domine irascitur furor tuus contra populum tuum, quem eduxisti de terra Ægypti in fortitudine magna, & in manu robusta? Ne quæso dicant Ægyptii callide eduxit eos, vt interficeret in montibus, & deleret de terra, quiescat ira tua, & esto placabilis super ira populi tui: Recordare Abraham, & Isaac, & Israel seniorum tuorum, &c.* Item Amos c. 7. Præuidit Propheta in visione locustæ totius Israel absumptionem, sed creatione sua eam plagam, aliasque postea comminatas auertit. Item sententiam suam reuocauit Deus pronuntiatam contra Achab per Eliam, cùm ipse humilitatus orasset, ieiunasset, dormisset in sacco, & humiliatus ambulasset, translata est priuatio regni in filium eius. *3 lib. Reg. cap. 21.*

Ideo non obstant quæ ab Astrologis vanè in hoc negotio dicta sunt. Nam prætermissa eorum reprobatione, quæ ex eorundem principiis oritur, ne videar potius astrologia defendere Iurisdictionem, quàm Dei voluntate illam asserere, à quo datum esse ab initio pro-
22 batum est Dico Astrologorum † genus temerarium esse, ac procax, atque tranquillæ vitæ contrarium fugiendum, vt hoc breuissimum vitæ tempus absq; superuacuis curis agamus: Quamobrem, & meritò, anno ab vrbe condita 720. Agrippa ædilis Astrologos, & præstigiatores vrbe eiecit, vt scribit Dio Cassius *in lib. 45. histor.* Idem fecit Vitellius Imperator factus, vt ait Xiphilinus ex Dione, in Vitellio, & temporibus nostris Sixtus V. Pontifex Maximus Astrologiam sub anathemate prohibuit, & Astrologos foro sanctæ Inquisitionis subiecit.

23 Et quod nullo modo sit Astrologis † credendum, sic deduco: quot sunt errores in Ephemeridibus diversorum, in quorum aliquibus leguntur planetæ directi, in aliis retrogradi, in aliis stationarii? Imò in Lunæ motu nobis proximioris, & magis cognitæ, nullus ex astrologis alteri consentit propter maximas contrarietates Alphonsi & Copernici. Item quomodo Horoscopus ciuitatis haberi potest pro Horoscopo Imperii? cum etiam experientia docuerit ciuitates submersas esse, Imperiū autē remāsisse, vt de Carthagine omnes testātur.

Et sicut nō possunt Astrologi assignare causam; Cur
24 † in vita Geminorum, in actibus euentibus, professionib. artibus, honoribus, cæterisq; rebus ad humanam vitam pertinentibus plerumq; sit tanta diuersitas, vt similiores sint potius extranei, quàm ipsi inter se, qui eadem vita sunt orti: Sic ex Horoscopi stella non possunt mutationis imperii causam assignare: cur Esau, & Iacob gemini nati, motibus, & actib. dispares, vt Iacob plantam Esau teneret: In his diuina voluntas peruertit ordinem naturæ, Primo ante tempus discordes in ventre matris fecit, & pugnaces, *Genes. cap. 25. Et contendebant in vtero eius paruuli*, &c.

Dum prædicitur Babylonici Regni destructio ex
25 Astrologorum † supputationibus Esaias dicit *in cap. 47. Sta cum incantatoribus tuis & cum multitudine maleficiorum tuorum, in quibus laborasti ab adolescentia tua, si fortè quid prosit tibi, aut si possis fieri fortior: Defecisti in multitudine consiliorum tuorum, stent, & saluent te Augures cæli, qui contemplantur Sydera, & supputabant menses, vt ex eis annuntiarent ventura tibi: Ecce facti sunt quasi stipula, ignis combussit eos, non liberabunt animam suam de manu flammæ, &c.* Ex quibus ostenditur contemplationem Sydetum, ac supputationem mensium satis displicere Deo ad prævidendum futura, præsertim circa destructionem, & mutationem regnorum, quæ in manu Dei, & diuina mente existunt: Vnde *Ecclesiast. c. 3. Altiora te † ne scrutatus fueris.* Et postea sub- 26
dit: *Multos enim supplantauit suspitio illorum, & in vanitate detinuit sensus eorum.* Et *Ecclesiast. cap. 7. Quid necesse est homini maiora se quærere, cum ignoret quid conducat sibi in vita sua?* Et post pauca; *neq; plus sapias quàm necesse est, ne obstupescas.* Hinc Apostolus cùm de prædestinatione verba ageret, & peruenisset ad illud, quare quosdam eligat, alios vero reprobet; vt de Iacob, quem dilexit, Esau autem odio habuit, profundissime intulit: *ô altitudo diuitiarum sapientiæ, & scientiæ Dei, quàm incōprehēsibilia sunt iudicia eius, & imperscrutabiles viæ eius.*

Et licet diuina prouidentia † non excludat secundas 27
causas, sed executrices ipsas facit, quia ad prouidentiam duo requiruntur, videlicet ordinatio, & ordinis executio, Deus autem ipse quoad ordinationem regit, & gubernat omnia, cum sit primum mouens, non motum, ipsum autem non minus mouet, quam secundo mouētia, sed magis, quia sine eo, non mouent alia, & quicquid agit secunda causa agit prima, sed nobiliori modo: Et secunda causa agit quo ad executionem ordinis, aliter in rebus non esset ordo causarum, qui est nobilior, quā effectuum. Tamen ipse Deus optimus † maximus has 28
constellationes fecit ad bonum finem hominis, ergo oportet, vt Deus aliquando mutet operationes cōstellationum, secundum finem, per quem sunt, quia sunt ordinatæ ad hominis finem bonum: quare si deberet euenire gladius, vel pestis alicui Imperio, vel homini, aut penuria, vel siccitas, poterit Deus per orationes, & preces, & alicuius sanctitatem mutare, dare pluuiam, pacem, & abundantiam, non obstantibus constellationibus, & sicut Deus præuidit † ab æterno futura, ita 29
præordinauit omnia sua instrumenta & cœlum, & stellas ad ordinem suæ præuisionis, si igitur posset Astrologus præuidere causam secundam dominationum, & Principatuum, quomodo posset præuidere hanc causam † ex præordinatione Dei mutandam esse? 30
Sensum Domini quis nouit, aut quis consiliarius eius fuit: dicit Apostolus. Et alibi; *Ita distant viæ meæ à viis vestris & cogitationes meæ à cogitationibus vestris*, ait Dominus, *sicut cæli à terra.*

Opinio Io Bodini in seq. Cap. vbi de numeris, & opinione Platonis agitur, reprobatur.

Quæ verò dicuntur de Cometis † & Eclipsibus, illa 31
causa non sunt, nec effectus, de quibus agimus, sed tantum signa, vt probat Arist. *in lib. 1. meteor.* Et ibi latissimè, Albertus Magnus, & quando præstigia dubitarentur, debet rogari omnipotens Deus vt auertat, vt dixi supra atq; delere consuetudinem peccandi: *Nouerit enim Deus mutare sententiam, si tu noueris emendare delictum. c. nouerit de pœnit. dist. 1.*

SVMMARIA.

1 *Imperii mutationis causam quam senserit Plato.*
2 *Imperii quot anni significent perfectionem, & quot anni ruinam.*
3 *Imperii status, & ruina an ex numeris deprehēdatur.*
4 *Numeri qui tribuunt legibus mutationem.*
5 *Proportio in quibus numeris inueniatur.*
6 *Imperium, & resp. an deficiant, cū deficit harmonia.*
7 *Platonis opinio de mutatione Imperii reprobatur.*
8 *Numeris non adesse virtutem.*
9 *Numeri an occultiore significato aliud significet.*
10 *Imperii & status mutatio ex quib. causis dependeat.*
11 *Imperium & status præcipue conseruatur religione.*
12 *Imperium quomodo conseruetur in subditos.*
13 *Iudex iustus primum quæritur in republica.*

14 *Imperium, & status conseruatur, si totum curetur, non pars.*
15 *Paupertate qui consules premebantur.*
16 *Dominandi forma quot sint in Monarchia.*
17 *Regna quæ potentibus fauēt sunt inualida, & incerta.*
18 *Regnum, & status cum qua factione sit magis diuturnum.*
19 *Proceres quot damna afferant Imperio.*
20 *Principes quare non debeant fauere potentibus.*
21 *Imperium quando citius vadit ad tyrannidem.*
22 *Plebs ieiuna nescit timere principes.*
23 *Principum auaritia inducit ruinam regnorum, ac statuum.*
24 *Seditiones multæ ex quibus causis ortæ.*

CAP. VII.

Dominium, & Iurisdictionem Imperiorum aliqua humana ratione posse conseruari.

1 PRimo videamus quid senserit Plato; Causam † mutationis Imperii arbitratur, quia in eius generatione iungitur sesquitertiæ quinarius numerus, hoc est, sicut sesquitertia ratio διατεσσάρων quę est imago optimæ reipublicæ aucta secundum ternarii perfectionem non producit retinentia suæ originis iustam harmoniam, & suauitatem, sed dissonantiam, ita & optima Respubl. cùm peruenit ad sui auctionem, non retinet suū naturalem statum ab initio constitutum, sed prorsus contraria producit, destruentia harmoniam ipsius, scilicet leges, & totam Imperii formam.

Et vt numeris hæc Platonis opinio perspicua fiat, componatur ratio sesquitertia, quæ est διατεσσάρων ter, & prodibit dupla super decem partiens vigesimas septimas, quæ consistit inter duos cubos, nempe 64. & 27. Cadant igitur inter eos duo medio loco proportionalia, hoc modo 64. 48. 36. 27. Conferantur autem primo tres numeri quicūq;, medio exempto, & habebimus rationem. quæ est semidiatonicum diapente; Conferantur postea extremi numeri 64. & 27. Et habebimus rationem, quæ est diapason cum semiditono.

Horum igitur modorum, & violenta inter ipsos dissonantia consideretur. Ascendamus primo per septimam ex T. vt in F. fa ut, postea ex hoc per decimam ascendamus vsq; ad excellentes in Alamire, simul igitur sonantibus horum trium locorum vocibus, audiemus dirum vlulatum, imò clamores lapitharum, & Centaurorum inter se dissono, vario, ac difformi rugitu certantium: Hæc tanta dissonantia non solum à musicis, sed ab omnibus etiam cantoribus malè audit: Distat enim à T. vt decima sexta: Diligenter igitur cōsideretur has duas dissonantias non simpliciter, & per se esse dissonas, sed etiam inter se, tanquam duo pessima contraria mala acerrimè pugnare, qua maxima pugna, strepitu, ac tumultu omnes totius Scalæ cum διατεσσάρων optimæ harmoniæ, non modò non audiuntur, sed prorsus obruuntur, & intereunt.

Ita dicit Plato fieri in optima republica, quæ naturali modo perfecta secundum ternarium, cū aucta est, profert sibi contraria, quæ inter se violentissimè pugnantia, faciunt turbationes, & totales mutationes le-
2 gum, & Imperiorum afferunt †: Cùm autem hi numeri 64. & 27. proferant eas dissonantias multiplicentur simul inter se, tum eum producent numerum annorum, quo ista contraria euertentia leges, & statum rerumpublicarum existunt, nempe annos 1728. Horum partem sub triplam super tripartientem octauas, tribuunt mutationibus principatuum, nempe annos 1512. Cubum ex octo, ad quæ duodecim habent sesqui alteram rationem, hoc est 12. habent se ad 8. vt 3. ad 2. quæ est ratio viuidi, & gestientis diapente.

Status igitur, & leges constituunt hanc exhilarantem suauitatem diapente, dum Principes manent simplices † numeri, hoc est subiecti legibus, vt binarius 3
multis modis est subiectus ternario, cùm verò fiunt solidi, hoc est negligentes legum, contemptoresque omnis disciplinæ, sua tantum quærentes, nec statum publicum augentes, turbant hanc concinnam, & viuificam diapente harmoniam, qua turbatione sibi interitum arcessunt vltro, Sicut octonarius repræsentans Principes, dum nullum alium numerum, nisi se, ter auget, procreat eum numerum, quem Plato constituit euersorem Principatuum: Habet autem hæc ratio celeriores mutationes, quia ratio sesquitertia legum, vt conuenit diapente, quod vehementius fertur, & est excitatius quam διατεσσάρων, quod etsi dulcisonans, aliquantò tamen remissius, ac languidius sonat: Talis est status legum, & reipublicæ, si non accedat hæroicus quidam zelus magistratuum, qui est viua vox legum constituens diapente harmoniam, ita vt perfectissima & absolutissima harmonia omnes alias complectens, nempe suauissimum diapason omnis dissonantia expers, superior quoque numerus inuenitur, si digrammatos numerus fiat solidus, hoc est si 12. quæ numerant arcam prioris quadranguli cubicè multiplicentur, hoc simplici modo procedit Aristoteles, & ante ipsum Plato, qui præterea dicit, cum numeris laterum pro ratione, quam habent ad vnitatem progreditur vsque ad quintum locum, hoc modo.

1
4 ———— 3
16 ———— 9
64 ———— 27
264 ———— 81
1024 ———— 243

Isti numeri aggregati † cum vnitate numerum 4
constituunt 1728. quem Plato tribuit totalibus legum mutationibus.

Sed Valentinus Forsterus *in tractatu de historia iuris ciuilis Romanorum, capite de causis mutationum imperii*, aliter explicat Platonis intentionem, supponit enim proportionem † triplam, & quadruplam in late- 5
ribus, quod est, falsum; nam ex huiusmodi proportione destruerentur fundamenta numeri nuptialis, qui est in dupla, atque tripla ratione: Item Forsterus asserit similem poportionem in numeris 27. & 64. sicut est in numeris 3. & 4. quod est impossibile per naturam, & contra fundamenta scientiæ Mathematicæ, vt probat doctissimus Beda in proportionibus Arithmeticæ.

Deducamus aliter, & faciliori modo Platonis mentem, Imperia, & respublicas deficere † cum deficit har- 6
monia, ipsa verò conseruari: Harmoniam deficere cùm discedimus à quarta, & quinta numeri nuptialis, hic quidem numerus ab vnitate incipit, qui virgo, & inuiolabilii remanet in latera poportionis duplæ, & triplæ distenditur per numeros pares, & impares, pares quidem fœminis, impares verò masculis tribuit, medium autem numeris perfectis, & imperfectis repleatur quadratis, cubitibus, sphæricis, & quomodolibet proportionalibus, quare durabit imperium rectè fundatum, quousq; cōseruabitur harmo-

Digitized by Google

harmonia vnitatis in dextera, quæ est in 8. Item duorum ad tres, quæ est quinta, item trium ad quatuor, quæ est quarta, & ab vnitate ad tres, quæ est decima quinta: Sin autem à quatuor ad nouem fluxerint, à quibus numeris deest harmoniæ proportio, dissona discrepantia sequitur, quæ totam corrumpit reipublicæ harmoniam.

1	
2	3
4	9
8	27
16	81

7 Sed contra opinionem † Platonis argumentari potest ex eiusdem principiis: dicit harmoniam amitti, si progrediatur ad tertiam, & quartam, sed quis impedit impleri triangulum numeri nuptialis, & sic continuari harmoniam, aderunt enim iidem concentus, qui in primis quatuor numeris repositi sunt: Præterea ex matrimonio numeri duorum, & trium, generantur sex, qui infra quatuor, & nouem inuenitur in eadem domo duorum, & trium, quæ est quinta eodem modo inter octo, & viginti septem inuenitur proportio, & dulcedo harmoniaca; item inter 16 & 81. omnes boni concentus inuenientur, & ita si esset vera Platonis opinio, respublicæ, & Imperia essent immortalia: Vnde Cicero existimauit impossibile ex concentibus reip. alterateq; ipsam alterari, & mutari: Solus Polybius *in lib. 4.* visus est in hoc imaginem veritatis attingere, de republica Cynetheusi in Arcadia loquens, quæ cum primum musicæ delectationem prætermisisset, seditiones, & ciuilia bella passa est, gentes ferè inhumanæ, & quasi populus barbarus euaserunt.

8 Nec potest dici numeris † adesse virtutem: Quid est enim numerus, nisi differentia temporis, secundum Aristotelem *in lib. 4. Physicorum textu 105.* quid tempus nisi mensura motus, & secundũ Euclidem *in lib. 7. element.* est numerus ex vnitatibus composita multitudo, has autem vnitates, ac motus, non omnes æqualiter numerant. Vna gens quædam est Thracum, quæ vsq; ad quatuor terminat numerandi seriem, eo quod amplius meminisse non potest, instar puerorum, neq; vsum habet rerum multarum, teste Aristotele *in 15. parte problemat. 3.* Ergo regula fallacissima, quæ neq; vera in omni, nec semper, & hoc est argumentum Aristot. *in lib. 1. posterior. cap. 4.* Vnde sacri Theologi communiter non in numero, sed in re numerata virtutem collocarunt: nisi diceremus virtutem quam Iurisconsulti considerarunt pluries, videlicet. Numerus pluralis cõtinet singularitates *l. fin. §. sin autem dubius, & ibi gloss. in ver. tabulariorum. C. de iure delib.* de quo sepius in iure, vt *l. 1. C. de his, qui in Eccles. manumitt. & l. orphanotrophos. C. de episc. & cleric. & l. 2. §. quod ait prætor. ff. de vi bon. rapt. & §. oportet verò in auth. de instrum. caut. & fid.* Cum concordantibus per Tiraquell, *de retract. consanguin. §. 1. gloss. 21. num. 8.* hæc sola est virtus numeri, continere, & resolui, sed non ad hoc numerorum propositum illa virtus applicatur; ergo erroneè illi ascribitur.

9 Et licet aliqui pertinaces dicant, numerum † occultiore significato longè aliud esse, quàm vulgus existimat, sanè Plato, dicendo, omnia Deum in pondere, numero, & mensura fecisse, dum numeros, mensuras, ac solida in medium adducit, per numeros vult intelligi ipsas rerum naturalium species, formasque substantiales, quas etiam Aristoteles numeris comparat, per mensuras autem certas, & instrumentales figuras, vel magnitudines speciebus certis accommodatas, per solida deniq; atq; vires significat qualitates, & quæ cum molibus pœnitus protenduntur, & præstant motionibus, & actionibus momentum: Ex qua reconditiore disciplina scribit Macrobius numerorum certam, & constitutam rationem animas sociare corporibus, qui numeri dum supersunt; perseuerat animari corpus, cũ deficiunt, arcana illa vis soluitur, qua societas ipsa cõstabat, & hoc est quod fatum, & fatalia tempora vitæ vocant. Vnde Vergil. *lib. 10. Æneid. 109. Explebo numerum, reddarq; tenebris.* Et Philosophi veteres dixerunt, animam esse numerum sese mouentem, quod Pythagoricum esse decretum ꝓbat Plutarch. *in lib. 4. de placitis Philosophorum.*

Sed ista auditu iucunda delectant, ad fabulas autem conuertuntur, & in idem incidunt, quod ẽ contra Astrologos est reprobatum.

Propterea credo, vt experientia nostrorum temporum docuit, omnem imperii, atq; status † mutationẽ 10
ex tribus dependere, si diuinus cultus non obseruetur, pro vt sancta præcipit Ecclesia; item si ius æquum non seruetur omnibus, in honoribus fauendo potentioribus, & virtuti, in re pecuniaria vero, & commodis pauperibus, Demum si cũ plebs ipsa facile seducatur, & deserat, defensores, siue magistratus non creentur, Tribunis similes, è corpore ipsius, annui, acres, & boni, vt sic in officio contineantur, & facilè congregentur, eorumq; vtilitati consulant, & præsertim eorum abundantiæ, si quis hæc agat, diuturnius, & securius viuet Imperium.

Circa religionem quidem omnes concurrunt, nihil firmius, aut efficacius reperiri ad imperii, † & status 11
conseruationem, ea præcipuum est monarchiæ fundamentum, dominationum, legumq; executionis, atque subditorum obedientiæ, reuerentiæ magistratuum, timoris, pœnę ac deniq; amicitiæ conseruandæ, propterea summa ratio pro religione facit *l. & si quis ff. de religios. & sumpt. funer.* & ita semper obseruatum est, vt quemadmodum propter dissimilitudinem dogmatum, & rituum religio ipsa diuiditur, ita populus quoq; propter diuersa religionis studia, in diuersas partes scindatur, & quam quisq; religionem, & sectam sequitur, eius quoq; principem colat, ac veneretur, impugnatorem verò hostili mente prosequatur, vt de Alexandro Constantinopolitano, & Eusebio Nicomediensi, & aliis, Ecclesiasticæ tradunt historiæ. Tripon. *lib. 1. cap. 17.*

Circa secundum, summum bonum † est in reb. iu- 12
stitiam colere, & vnicuiq; iura seruare, atq; in subditis non sinere quod potestatis est, fieri, at quod æquum est custodiri. Adhæc enim debent Monarchiæ, & respub. anhelare. Remota iustitia quid aliud sunt dominia, Iurisdictiones, & imperia, nisi latrocinia? quam seruasse dicuntur veteres, qui diuinæ legis notitiam, non habebant, & quæ in eorum erant statuta legibus, in seipsis prius, vt ait Valerius, deinde in aliis obseruasse, vt curarent Anacarsis opprobrium, qui aliquorum leges, subditos tantum alligantes, aranearum telis comparauit: Obseruarunt & Principes leges suas, cum si in gubernanda republica quæratur primùm æquus, & iustus iudex, † ac dominus, atq; iustum definiant, qui 13
legem obseruat, exemplis igitur plus moueant, quam verbis. Principis cor in manu Dei est, dum leges condit, ipsisq; minime ligatur, quibus superior est in vniuersaliter corrigendo ea, quæ temporum varietas, vrgens necessitas, atq; vtilitas euidens mutari exposcant: Obliuiscantur commodorum suorum, & leges obseruabunt, etiam in coniunctis.

Ad salubritatem imperii, † omniumq; vtilitatem, 14
totum corpus curent; partem verò aliquam non attendant, alteram deserant: Ita fiet, vt qui legem præesse iubeant,

Digitized by Google

beant, Deum simul, & leges præesse iubeant. Qui iustum dicunt, quod potentiori est vtile, ferre leges, principatum quemq; ad suam vtilitatem, popularem gubernationem populares, tyrannicam verò tyrannicas, aliisq; omnibus idem accidere, non aduertunt secretam reluctantiam populi, vnde discordiæ, seditiones, contentionesq; fluctuant ad regni perniciem.

15 Antiq consules reipubl. † præsidêtes, pauperes erant in rebus priuatis, Valerius adeò pauper, vt numis à populo collectis, eius sepultura curaretur. Marc', Curio, cum magnum pondus auri oblatum fuisset, ipsum respuens, ait: *non aurum præclarum habere sibi videri, sed habentibus aurum imperare:* quod & Fabritius consul respondit alteri ministro. Qui iustitiæ legem non custodit horrendè, & citò apparebit Dominus, iudicium ei durissimum ex ore Sapientis semper minans, & hoc Salomon expertus in seipso, regnum à Deo scissum, seruoq; proprio datum est, licet post mortem ipsius, ob merita Dauid patris eius.

In honoribus fauendum est potentioribus, & vir-
16 tuti: Tres sunt † enim in Monarchia dominandi formæ, vna, quæ potentibus fauet, nunc (ne exemplo desit inuidia) omittenda, cum nullibi ferme non adsit. Altera, quæ nouis fauet hominibus, vt Turcica, & Britannica, Tertia, quæ potentiorum insolentiam vlciscitur, illorum autem honoribus fauet, hæc sola & diuturna, & iusta est, nam secunda & si insita sit, plena est tumultibus, caretq; iustitia, quod per incuriam potentiorum fiat, vnde inter Turcas, & Brittannos tot cędes: Sed Brittannica adhuc incôstantior est, quoniam plures familiæ ausæ sunt de regno certare, quod in Regno Franciæ experientia docuit, solaq; consuetudine stat illud regnum, quod per quantamcumq; seditionem, coniurationem, proditionem, atq; cladem, nunquam neq; in domos, neq; in agros, neq; imbellem turbam sæuitur, qui mos si non esset, iam vicies regnum Africanorum more funditus euersum esset. At in Ottomannis nondum bellum ab aliquo, qui ex aliena familia esset oriundus, exarsit: Dum autem fauet potentibus, potentes autem variantur iuxtà singulos Principes, vt ex miseris fiant optimates, ita fit, vt lanx quasi æquetur, appellariq; possit potius fortuna, quàm iniuria: At prima forma iniqua est, & minime diuturna, dum qui iacet, iacere semper cogitur, qui autem vrget, acrius instat, securus conditionis suæ ac sortis.

17 Regna, quæ † potentibus fauent, sunt inualida, ostendit Neapolitanum, Taurinensium, & Salassiorum status, qui dominos commutarunt. alios omitto consulto: Solæ Venetiæ diu steterunt, quæ ius æquum custodiunt melius, Turcarum potentia stat ob reuolutionem, quia omnes sunt serui, nec potentia, vel opes ad descendentes perueniunt: Incredibile est quam facilè concidant regna ista, in quibus iudices potentioribus fauent, nam Neapolitanum regnum, ac Mediolanensis status, bellorum tempore, vix toto trimestri tempore conciderunt prorsus, Taurinorum vel mense toto, Sallassiorum vero, vix octo diebus. Quare regnũ
18 † cum factione optimatium, diuturnum esse non potest, cum populari verò, atque iusta administratione diuturnius ac quantum humanæ vices patiuntur, per-
19 petuum: Speciosa est pompa † procerum, sed vt vitrea organa, magni sumptus, sed inutiles, si petis non dant, si imperas non obediunt, vndique discordiæ, seditiones, atque contentiones fluctuant, præsertim si proprietas natinois id suadeat, Regis magnitudini aut inuident, si nihil dent, aut damnosi si dant, aliquando verò vtroque modo noxii, ergo nihil est nocentius Regibus procerum potentia: ostendunt qui conati sunt regnum iustè retinere, cum persæpe cogerentur potentiam procerum frangere in ipso regnandi medio, vel etiam circa initia conciderunt, vt Caligula, Nero, & multi alii. Qui verò perdurarunt, non solum posteris tutum regnum reliquerunt, sed etiam ipsi tutò, & quiete regnarunt, vt Augustus, & Pertinax, Seuerus.

Si potentibus faueant Principes, † si illos plus iusto 20
euehant, tria maxima sequuntur incommoda, quæ ad euersionem dominationis faciunt: Primum, quod pecuniæ in paucos, & potentes cogentur, vnde necessitatis tempore tributa exigere non licebit, & ideo victi cessere semper Galli, à plebe enim facile est pecunias semper habere, tum quia facilius parent, tum quia auctis vectigalibus, crescunt redditus Principum absque periculo. Secundum si per iniusta procedatur, & ad potentiores † semper vadat fauor, necesse est, vt bre- 21
uires ad tyrannidem vadat, & regnum, & respublica ruat, quod & Romæ, & in Parthorum, ac Brittannorum, aliisque plurimis Regibus euenit, qui ab his, qui iniustè euexerant, euersi sunt. Denique crescente potentia vel vnius ad fastigium, vel plurium Satraparum valdè, necesse est, vt regnum maximo cum Rege in periculo sit, siue illi inter se conueniant, siue diffideant, ergo non solum honestius, ac magis pium est fauere tenuioribus, sed etiam securius Principi, atque diuturnitati reipublicæ, & cuiusuis dominationis vtilius.

In commoditatibus fauendum est Populo. Nam plebs † ieiuna nescit timere Principes: Itaq; quod fe- 22
runt Apollinem Pythium oraculum ædidisse, Spartam nulla re alia, nisi auaritia † esse perituram, Cicero in- 23
terpretatur *in lib. 2. officiorum*, non solum Lacedæmoniis, sed etiam omnibus populis prædixisse, sic potestas iudiciorum à senatu in equites translata, vectigalia, idest imperii patrimonium per seditionem suppressit, Lucius Flor. *in lib. 3. cap. 12.* Sic potentiorum auaritia, qua plebs depulsa agris suis fuit, seditioni Gracchanæ occasionem præbuit, per quam lex agraria lata est, vt nemini liceret vltra quadraginta telluris iugera possidere, quæ multorum deinde malorum causa fuit, Luc. Flor. *lib. 3. cap. 14.* Iam & ob auaritiam, & impotentiam fœneratorum, quibus integra quoque seruiliter seruientibus in sacrum montem plebs armata secessit, seditio orta est. Luc. Flor. *lib. 1. cap. 3.* Fremebant enim primum se foris pro libertate, & imperio decertantes, domi à ciuibus captos, & oppressos esse, propterea subditi contra Principes, facillime prouocantur, quod & veterum testimonio, & exemplo confirmat Appianus *in lib. 1. de ciuilibus bellis Romanorum.*

Multas quoque eiusdem generis seditiones † ex hi- 24
storicis recensere possem, iisdem radicibus ortas, aduersus populum, aliæ propter mutationem monetæ, vel diminutionem librę, aut propter nouas pensiones siue vectigalia, aliæ propter salis, & noua, atque insolita tributa, aut propter subsidium rebus venundandis impositum, aliasque iniustas exactiones, vel similes causas in Germania, Gallia, Anglia, atque Italia, aliisque nationibus excitatæ traduntur, sed hæc omnia notiora sunt, & vulgaria, atque Boerius *in lib. de seditiosis* cumulat, quæ tantisper admonuisse sufficiat.

SVMMARIA.

1 *Iurisdictio in genere quid sit.*
2 *Officium quid sit.*
3 *Iurisdictio vnde oriatur.*
4 *Iudicandi auctoritas olim penes quem fuerit, & nunc penes quem sit.*

1 Iuris-

Digitized by Google

5 *Iurisdictio in quot species diuidatur.*
6 *Iurisdictio plenissima qualis sit.*
7 *Iurisdictio simpliciter nuncupata qualis sit.*
8 *Iurisdictio quæ respicit imperium, quomodo diuidatur.*
9 *Iurisdictio ecclesiastica quid sit.*
10 *Iurisdictio secularis quid sit.*
11 *Moyses fuit sacerdos, & iudicauit populum in temporalibus.*
12 *Iurisdictio secularis quomodo fuerit permissa in vsurpatoribus.*
13 *Obediendum an sit Principibus infidelibus.*
14 *Iurisdictio secularis quomodo sit confirmata in successoribus vsurpatorum.*
15 *Vsurpata censentur legitima post confirmationem.*
16 *Possessionis nactæ origo quando non sit inspicienda.*
17 *Imperium quomodo probetur confirmatum.*
18 *Papa, & Imperator quomodo sint iudices hominum.*
19 *Violentiæ vitium quomodo purgatum sit.*
20 *Reges, & Imperator possunt se tueri præscriptione.*

CAP. VIII.

De Definitione vtriusq; Iurisdictionis.

MOdò sequitur, secundùm ordinem doctrinæ, de definitione iurisdictionis agere: est autem *iuris-*
1 *dictio* † *officium, & auctoritas iuris dicendi: l. 1. §. damus ff. de suspect. tutor.* idest facultas administrandæ iustitiæ, & æquitatis statuendæ, & potestas quædam gubernandi populũ iure, ac legibus: Dicitur *officium*, vt sic com-
2 prehendatur iuris dicendi necessitas: Nam † officium est quod vnumquemq; facere oportet; ergo qui iudicandi munus semel susceperit, ius reddere cogitur, *auth. vt differentes iudices audire, &c.* Et grauibus supponitur pœnis magistratus, qui iustitiam iustè deprecantibus per sordes, aut gratiam denegant. Item ius dicere est iustitiam exercere, vnde oritur iurisdictio,
3 non † dicio iuris. Ditio est imperium, & potestas: Potestatem verò ius habet vbiq; terrarum, quæ legibus, & moribus reguntur, & sæpe iurisdictio, modicis admodum finibus circumscribitur, quæ nulla est extra territorium ius dicentis *l. fin. ff. de iurisdict. om. iud.* Nec solùm iurisdictio est facultas iuris dicendi, sed est licentia iudicis dandi litigātibus *l. 1. ff. de iurisdict. om. iudic.* Nec solùm iurisdictio est facultas iuris dicendi, sed est licentia iudicis dandi litigantibus *l. 1. ff. de iurisdict. om. iud.* Qui autem iudicem dat partibus, ipse per datum, seu delegatum iudicem ius dicere videtur.

4 Hæc ampla iudicandi † auctoritas olim Romæ à senatu duntaxat, vel Populo tribuebatur magistratibus. Nunc autem à solo Principe descendit, in quo omnis potestas est, cui soli nunc quod olim Populo iureiurando promittunt præstituros se bonam conscientiam, atq; optimum seruitium, quicumq; rerum administrationem suscipiunt, vt *in auth. Iusiurandum quod præstatur ab his, &c.* priuati hoc non faciunt, *l. 3. C. de iurisdict. om. iudic. c. significasti. de foro compet.*

5 Hoc iurisdictionis † nomen in duas species diuiditur, quarum altera dicitur plenissima iurisdictio *l. si in aliquam §. fin. de offic. proconsul.* quam qui habet, maiore nulla potestate impeditur. Nam maius omnibus habet Imperium & omnium magistratuum partes, qui quoquomodo ius dicit, ad ipsum pertinét. Suetonius in Caligula vocat hanc liberam iurisdictionem, & addit, Magistratibus liberam iurisdictionem
6 sine appellatione concessit, quam † plenissimam iurisdictionem causidici vocant altam, mediam, & bassam iustitiam, alii nuncupant omnimodam iurisdictionem *clem. 1. de foro compet.*

Altera species iurisdictionis circa ciuilium tantùm causarum iurisdictionem versatur, quæ iure actionis expediuntur, & Iurisdictio simpliciter † nuncupatur, 7
contracto genere in suam speciem ex vsu verbi, priuatam tantùm vtilitatem respiciens, & in iure cuiq; reddendo æquabiliter consistens, neq; ius vitæ, & necis sibi vendicat, nisi quatenus interpellatur, non habet magnam cum officii proprii, & motu suo proprio, pauca facit in puniendis etiam sceleribus, nemo enim dicit Legatum proconsulis animaduersionem habere, qui neq; coercendi, neq; atrociter verberandi ius habet, & tamen habet iurisdictionem. *l. si quid erit ff. de offic. proconsul. l. 1. ff. de offic. eius cui mand. est iurisdict.* Qui igitur mandat iurisdictionem, simplicem mandasse intelligitur, cætera verò reseruasse: nam merum, & mixtum imperium sub simplici nomine Iurisdictiodictionis non intelliguntur. Bald. *in c. quanto. de iudic.* Abb. *in c. conquestus. de foro compet.* vbi id probant, & in vsu etiam Iurisconsultorum esse occurrit, vt Iurisdictio sit alia ab imperio, & potestate, sed in solo iure reddendo petentibus partibus consistat. *l. sed & si §. ait prætor. ff. ex quib. caus. maior. l. pen. ff. de iudic.*

Sed hæc Iurisdictionis diuisio respicit concessionem ipsius, Iurisdictionis † verò diuisio, quæ potestatem respicit, & imperium, est bipartita, vnde Spiritualis vna, altera secularis dicitur. Quidam dicunt spiritualem, in quantum ponit diuinum dominium, esse illam; propter quam omnes creaturæ subiiciuntur creatori; Secularem verò, in quantum ponit humanum dominium, dicunt illam, qua rerum dominia subiiciuntur creaturis, *l. ex hoc iure ff. de iust. & iur.* & hanc iurisdictionem Iurisconsultos aiunt, vocare dominium, Accurs. *in l. rectè ff. de verb. significat.* Canonistæ *in c. quo iure distinct. 8.* 8

Nos autem ponimus iurisdictionem diuidi in Ecclesiasticam, & secularem, & hæc diuisio pertinet ad totum hunc tractatum. Atq; diffinitur. *Iurisdictio ecclesiastica* † *est potestas diuina, post diluuium Sacerdoti Moysi concessa, atq; à Christo ordinata immediate, & supernaturaliter ad gubernandum fideles secundùm legem Euangelicam in supernaturalibus, & quatenus opus est in temporalibus.* Dicitur potestas loco generis, dicitur supernaturalibus, id est, spiritualibus, vt differat à temporali. Dicitur etiam in temporalibus, ad demonstrandum, quòd Christus dominus noster hanc etiam potestatem dedit Petro, vt latissimè probo infra in relectione *extrauag. vnam sanctam.* 9

Iurisdictio secularis † *est potestas diuina post diluuium Sacerdoti Moysi concessa ad benè, beatèque viuendum secundum præcepta naturalia, permissa in vsurpatoribus & confirmata in successoribus secundum præcepta naturalia gentium, & ciuilia.* Dicitur post diluuium, quia licet ante diluuium Adamo fuerit concessum dominium rerum & supereminentia continuatam in antiquiori de familia, sub cuius senioris imperio omnes subiiciebantur, vt dixi supra, & habetur *Gen. cap. 36.* Tamen ipse Deus per seipsum mundum gubernauit vsq; ad tempus Noe, Innoc. *in c. licet ex suscepto, de foro compet.* Dicitur sacerdoti † Moysi, quia & ipse fuit sacerdos. Ipse enim obtulit sacrificia, atq; Aaron, & filios consecrauit in sacerdotes. Et quòd etiam iudicauerit populum in temporalibus patet in veteri lege, in Exodo, Leuitico, Numeris, & Deuteronomio, in quibus legitur solùm Moysen iudicasse populum in temporalibus, vel substitutos per eum, videlicet septuaginta viros, de quibus *Exod. cap. 18.* & probaui supra: Neque officium sacerdotis excludebat ipsum ab officio iudicis temporalis, sed eum 10 11

12 magis reddebat idoneum. Dicitur † permissa in vsurpa-
toribus, quia licet omnes quatuor monarchiæ fuissent
per vsurpationem introductæ, tamen hoc ipsum initiũ
etiam ex diuina permissione factum fuit, Felyn. *in c.
cum non liceat nu. 3. verf. vndecimo de præscriptionib.* Car-
dinal. *in c venerabilem. quæst. 6. de electione.* Præposit. *in
c. causam. col. fin. qui fil. sint legit.* Vnde Daniel *cap. 2.* di-
xit Nabuchodonosori Regi, *tu Rex Regum es, & Deus
cæli regnum, & fortitudinem, & imperium dedit tibi, & o-
mnia in quibus habitant filii hominum, &c.* ab approba-
tione igitur Dei, dicimus illam occupationem fuisse
13 permissam, vnde *Prima Petri cap. 2.* habet: *subditi † esto-
te omni humanæ creaturæ propter Deũ siue Regi, quasi præ-
cellenti, siue Ducibus tanquam à Deo missis ad vindictam
malefactorum, laude vero bonorum, &c.* & habetur *in c.
non frustra & c. regũ 23. q. 5.* per quẽ tex. intelligit Car-
din. Turrecrem, vt obediendum sit etiam Principibus
infidelibus *in c in dignitate. distinct. 3. in q. 3 vers. respon-
deo:* & pro hoc recte põderatur locus *Ioan cap. 19.* Prin-
cipum potestatẽ à Deo deriuari, & ab ipsa diuina maie-
te Principibus concedi, vt *Prou. ca. 8. Per me Reges re-
gnant, & Principes imperant, &c. & ad Roman. cap. 13. Nõ
14 est potestas nisi a Deo.* Dicitur confirmata † in successo-
ribus: Quia Dominus noster Iesus Christus post sui
aduentũ confirmauit Imperiũ Romanum, & exinde di-
cimus omnes Principes Christianos iustos habuisse ti-
15 tulos, vt latius dixi supra: & facta confirmatione, † iu-
ridicè omnia finguntur facta fuisse, *argum. l. mulier §.
pen. ff. de cond. inst.* Et hoc argumento vtitur Alex. *in l.
extraneũ n. 8. C. de her. inst.* vbi etiam Bald. Castr. Cu-
man, & Salyc. quos allegat, eodẽ vsi sunt. Ex quo pro-
batur non esse verám opinionem Ignei in quæstione:
An Rex Franciæ recognoscat superiorem: *nu. 21.* vbi
16 quod origo nactæ † possessionis inspicienda est. *l. clam
possidere, in prin ff. de acquir. possess. l. nam origo ff. quod vi,
aut clam.* & si est violenta non potest opitulari *l. aucto-
ritatem C. unde vi c. vigilanti & c. fin. de præscript. & re-
gula, possessor, & regula; peccatum lib. 6.* Et quòd hoc vi-
tium transeat in successores *l. an vitiũ ff. de diu. & temp.
præscript. l. Pomponius in pr. ff. de acq. possess. § fin. Inst. de
vsuc. l. hæres ff. de vsuc.* Quia facta cõtinuatione omnia
iuridicè facta esse finguntur, & de confirmatione Im-
17 perii † vltra supra scripta, addo text. *in epistola, inter cla-
ras C. de summa trin.* Et ideo *in l. 1. C. de veter. iur. enu. le-
ando.* Imperium dicitur à cælesti maiestate traditum.
c. quæsitum 23. q. 4. & facit, *c qui resistit 11. q. 1. & c. Impe-
ratores 11. q. 3.* quia ipsum imperium sequitur Deum.
auth. constit. quæ de dignitat. § penult. Item Imperator
est pater omnium, *auth. de instrum. caut. & fid* & facit
c. solitæ. de maior. & obedient. vbi fit mentio de duobus
luminaribus, & referuntur ad Pontificalem, & Impe-
rialem maiestates: Ideo Bald. *in tit. de pac. Constant. in
18 princ.* dicit, quod Papa, † & Imperator sunt iudices or-
dinarii hominum, sed sunt iudices delegati per ipsum
Deum, Accurs. *in auth. de heredib. & Falcid. in prin.* Prę-
terea per longissimum consensum prouinciarum, ac
populorum, qui suppositi sunt imperio, vitium violẽ-
19 tiæ † fuit purgatũ, & dissensus transiuit in cõsensum. *l.
2. & l. 4 ff. de his, quæ vi, metuq́; caus. fiũt.* quod argumẽ-
tum satis comprobat Alberic. *in l. cunctos populos n. 20.
C. de summa trinitate,* quod procedit, quia Imper. est ca-
pax supremæ potestatis: itẽ si præscriptione volumus
20 tueri † Reges & alios Principes contra Imperium, qui
nullã habuerunt à Deo confirmationem, cur non eadẽ
ratione tueri debem⁹ Imperat. qui hanc confirmationẽ
obtinuit? qua ratione vtitur Bal. *in proemio Digestorũ n. 5*

SVMMARIA.

1 *Extrauagantis,* vnam sanctam, *litera, & expositio.*
2 *Extrauag.* vnam sanctã, *quæ fuerit occasio condendi.*
3 *Fraticelli secta hæreticorum quam originem habuerũt & a quo extirpati.*
4 *Papæ subesse est de necessitate salutis.*
5 *Extrauag.* vnam sanctam, *diuisio, & summarium.*
6 *Lex intelligitur per rationes dubitandi, & decidendi.*
7 *Bruti fulminis rationes contra Romanum Pontificem diluuntur.*
8 *Episcopus Alexandrinus an æquiparetur Papæ.*
9 *Episcopi non possunt se ingerere in aliena diœcesi, & præfectura.*
10 *Episcopus Constantinopolitanus an habeat primatum post Papam.*
11 *Romæ antiquiori primus honoris gradus ab antiquis datus est.*
12 *Constantinopolitana sedes an habeat parem dignitatem cum Roma.*
13 *Episcopus Constantinopolitanus an habeat primum locum post Papam.*
14 *Appellandum an sit ad Papam ex transmarinis ecclesiis.*
15 *Creatura omnis in spiritualibus subiicitur Papæ, vt capiti ecclesiæ.*
16 *Ecclesia Catholica est vnum corpus, & vnum debet habere caput.*
17 *Ecclesia Dei denotata est per arcam Noe.*
18 *Papa denotatus est per Noë, qui ædificauit arcam.*
19 *Noë fuit Dux, & rector personarum arcæ.*
20 *Præsidentia vnius tantùm vsus est Deus in alios. (ce.*
21 *Creatura nulla saluari potest, nisi sub summo Pontifi-*
22 *Ecclesiæ vnitas ex quibus locis testamenti veteris probetur.*
23 *Ecclesiæ vnitas probatur ex locis testamenti noui.*
24 *Spiritus sanctus descendit in discipulos quando fuerunt congregati.*
25 *Ecclesia est tunica domini inconsutilis.*

RELECTIO IN EXTRAVAGANTEM, VNAM SANctam. De Maioritate, & Obedientia.

BONIFACII PAPÆ OCTAVI.

Textus.

VNam sanctam † Ecclesiam Catholicam, & ipsam Apo- 1
*stolicam, vrgẽte fide credere cogimur, & tenere. Nos-
que hanc firmiter credimus, & simpliciter confitemur, ex-
tra quam nec salus est, nec remissio peccatorum: Sponso in
canticis proclamante. Vna est columba mea, perfecta mea,
vna est matris suæ, electa genitrici suæ, quæ vnum corpus
mysticum repræsentat, cuius caput Christus, Christi verò
Deus, in qua vnus Dominus, vna fides, vnum baptisma.*

Vna nempe fuit diluuii tempore Arca Noë vnam Ecclesiam præfigurans, quæ in vno Cubito consummata, vnum (Noë videlicet) gubernatorem habuit, & rectorem, extra quam omnia subsistentia super terram legimus fuisse deleta: Hanc autem veneramur, & vnicam, dicente Domino in Propheta: *Erue a framea Deus animam meam, & de manu canis vnicam meam.* Pro anima enim, id est pro se ipso capite simul orauit, & corpore, quod corpus vnicam scilicet Ecclesiam nominauit propter spõsi fidei sacramentorum, & charitatis Ecclesiæ vnitatem. Hæc est tunica illa Domini incon-

Digitized by Google

inconsutilis, quæ scissa non fuit, sed sorte prouenit. Igitur Ecclesiæ vnius, & vnicę, vnum corpus, vnum caput, non duo capita, quasi monstrum, Christi videlicet & Christi Vicarius, Petrus, Petriq; successor. Dicente Domino ipsi Petro: *Pasce oues meas*: meas, inquit, & generaliter, non singulariter, has, vel illas, per quod commisisse ipsi intelligitur vniuersas. Siue ergo Græci, siue alii se dicant Petro, eiusq; successoribus non esse commissos, fateantur necesse est, se de ouibus Christi non esse; dicente Domino in Ioanne, vnum ouile, & vnicum esse pastorem.

In hac, eiusq; potestate duos esse gladios, Spiritualem videlicet, ac Temporalem, Euangelicis dictis instruimur. Nam dicentibus Apostolis, ecce gladii duo hic, in Ecclesia scilicet cùm Apostoli loquerentur, non respondit Dominus nimium esse, sed satis. Certè qui in potestate Petri, temporalem gladium esse negat, malè verbum Domini attendit, proferentis, conuerte gladium tuum in vaginam; Vterque ergo est in potestate Ecclesiæ, spiritualis scilicet gladius, & materialis, sed is quidem pro Ecclesia, ille verò ab ecclesia exercendus: Ille sacerdotis, is manu regum, & militum, sed ad nutum, & patientiam sacerdotis.

Oportet autem gladium esse sub gladio, & temporalem auctoritatem spirituali subiici potestati. Nam cùm dicat Apostolus; Non est potestas nisi à Deo, quę autem sunt, à Deo ordinata sunt, non autem ordinata essent, nisi gladius esset sub gladio, & tanquam inferior reduceretur per alium in suprema. Nam secundũ Beatum Dionysium, Lex diuinitatis est, infima per media in suprema reduci: Non ergo secundùm ordinem vniuersi omnia ęquè, ac immediatè, sed infima per media, & inferioria per superiora ad ordinem reducuntur.

Spiritualem autem & dignitate, & nobilitate terrenam quamlibet præcellere potestatem, oportet tantò clarius nos fateri, quantò spiritualia temporalibus antecellunt: quod etiam ex decimarum datione, & benedictione, & sanctificatione, ex ipsius potestatis acceptione, & ipsarum rerum gubernatione claris oculis intuemur: Nam veritate testãte spiritualis potestas terrenam potestatẽ instituere habet & iudicare si bona non fuerit, sic de ecclesia, & ecclesiastica potestate verificatur Vaticinium Hieremiæ. Ecce constitui te hodie super Reges, & Regna, & cætera quæ sequuntur. Ergo si deuiat terrena potestas iudicabitur à potestate spirituali, sed si deuiat spiritualis, minor à suo superiore, si verò suprema à solo Deo, non ab homine poterit iudicari: testãte Apostolo, spiritualis homo iudicat omnia, ipse autem à nemine iudicatur. Est autem hæc auctoritas (& si data sit homini, & exerceatur per hominem) non humana, sed potius diuina, ore diuino Petro data, sibi, suisq; successoribus in ipso, quem confessus fuit Petra firmata: dicente Domino ipsi Petro, *quodcunq; ligaueris, &c.*

Quicunq; igitur huic potestati à Deo sic ordinatæ resistit, Dei ordinationi resistit, nisi duo (sicut Manichæus) fingat esse principia, quod falsum, & hæreticum iudicamus, quia testante Moyse, non in principiis, sed in principio cœlum Deus creauit, & terram.

Porrò subesse Romano Pontifici omnem humanam creaturam declaramus, dicimus, definimus, & pronuntiamus omnino esse de necessitate salutis. Datum Lateran. Pontificatus nostri anno octauo.

CAP. IX.

De Iurisdictione summi Pontificis in spiritualibus.

Aggredior tractare de potestate summi Pontificis, Primo in spiritualibus, deinde in temporalibus, super *extrauagante; Vnam sanctam, de maioritate, & obedientia*: non vt inducam illius textum in argumentum necessarium, sicut vnicuiq; fideli probare debet, sed aduersus textum coaceruando omnia loca, & argumenta, quibus aduersarii, atque inuidi iurisdictionis ecclesiasticæ impugnare conantur ipsius dispositionem, atq; vt ostendam, numeratis omnibus Doctoribus hinc inde, magis communem opinionem esse pro potestate Petri, tam in spiritualibus, quàm temporalibus, eamq; fulciri veris sacræ scripturæ, & Theologię principiis, atq; optimis fundamentis, qua non credo certiorem scribendi methodum excogitari posse.

Causa † igitur huius constitutionis condendæ fuit; 2
Nam post primum annum Iubilæi qui à Bonifacio Papa octauo institutus est anno 1330 Fraticelli, noua † hę- 3
reticorum secta exorti, valdè Ecclesiam turbabant, præsertim ipsum summum Pontificem mœrore afficiebant: Cuius diligenti in rebus indagandis inquisitione Hermanni cuiusdam corpus eiusdem sectæ auctoris, apud Ferrariam Vrbem viginti iam annis sepultum, qui pro sancto colebatur, exhumari, & comburi fecit: Quinimò in dies excrescens, multos etiam, ficta religione, doctissimos æstimatos habuit fautores, & vsq; ad tempora Ioannis XXII. per certa Italiæ loca dilatati sunt, atq; per Græciam, præsertim Athenas, vbi multi asseuerabant Bonifacium Pontificem nequaquam esse Petri successorem; Propterea multis conuenticulis initis Bonifacio Pontifici aduersari cœperunt. Item ipse summus Pontifex Bonifacius molestia afficiebatur ab Alberto Romanorum Rege electo, quem ob aliquas causas ipse Pontifex confirmare recusabat, vt Chronicæ istorum temporum declarant. Et licet ad extirpandam pessimorum hominum sectam multa remedia adhiberentur, hoc inter alia actum est, videlicet, summum Pontificem declarasse, de necessitate † salutis esse omnem creaturam Romano 4
subesse Pontifici, & hanc conclusionem, circa quam versatur præsens dispositio, multis probat rationibus, tam in spiritualibus, quàm temporalibus, & cum fuerit Bonifacius prudentissimus, compilator etiam sexti libri decretalium, incidenter Imperii materiam vnà pertractat.

Diuiditur † textus in tres partes: In prima probat 5
per plures rationes, quòd omnis creatura in spiritualibus subiicitur Papæ, vt Ecclesiæ capiti: In secunda ibi; *In hac, &c.* probat per plures rationes, quòd omnis temporalis iurisdictio subiicitur iurisdictioni Pontificiæ. In tertia ibi; *Porro subesse, &c.* infert conclusionem intentam, quare subesse Romano Pontifici omnem creaturam, est de necessitate salutis: Prima autem pars, & secunda subdiuiduntur in plures partes, pro vt plures decidendi rationes allegantur.

Summatur hoc modo ab omnibus. Est de necessitate salutis omnem creaturam subesse Romano Pontifici, tam in spiritualibus, quàm temporalibus.

Sed circa primam partem insistendo, quærendum est, An omnes creaturæ subsint Romano Pontifici in spiritualibus?

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

Digitized by Google

CAP. X.

Rationes aduersæ partis, quibus execrabile Brutum Fulmen probat creaturas omnes non subesse Romano Pontifici in Spiritualibus, quæ inferius diluuntur.

6 QVia legem † intelligere non potest, qui non intelligit rationem dubitandi, & decidendi, Bald. *in l. si tutores C. de compensat.* Cagnol. *in l. fin. nu. 75. C. de pact.* arguendo enim, & disputando veritas inuenitur. *l. munerum §. mixta ff. de muner. & honor.* Ideò pro ra-
7 tionibus dubitãdi induco rationes execrabilis † Bruti, qui probare nititur non omnes creaturas subesse Romano Pontifici in spiritualibus.

Primo, quia Nicæna Synodus, *anno 325 cap 6.* decreuit per hæc verba. *Antiqua consuetudo valeat, quæ*
8 *in Ægypto, Lybia, & Pentapoli sunt, vt Alexandrinus † episcopus super his omnibus auctoritatem habeat, quoniam & Romano Episcopo hæc eadem consuetudo est. Similiter autem & apud Antiochiam, & in cæteris prouintiis priuilegia conseruentur. Illud autem planum est quòd si quis sine consensu Metropolitani fiat Episcopus, hoc magna Synodus statuit Episcopum esse non oportere.*

Confirmat auctoritate Rufini *in lib. 10. ecclesiastic. histor.* decretum illud sic interpretantis; Apud Alexandrinam, & in Vrbe Romæ hæc consuetudo seruetur, vt & ille Ægypti, & hic suburbicarum ecclesiarum sollicitudinem gerat, ex quibus infert Brutum, Episcopatus Romani fines suburbicarum tantùm rerum terminis à Nicæna Synodo circumscriptos esse, ergo non habet primatum in omnes totius orbis ecclesias.

Secundo, quia *de anno 321.* in Synodo Constantino-
9 politana prima *cap. 2.* scriptum est: *Episcopi, † quibus sua diocesis attributa est, ne in ecclesias, quæ extra fines suos sunt, se ingerant, nevé ecclesias confundant, sed secundùm Canones Alexandriæ quidem Episcopus ea tantùm, quæ in Ægypto sunt, gubernet, Orientis verò Episcopi solùm orientem administrent, conseruetur q. sue ecclesiæ dignitas, quæ in Nicæna Synodo declarata est, & Episcopi Asiæ diocesis, siue præfecturæ, ea tantùm, quæ in Asia sunt, gubernent, qui in Ponto sunt, quæ in Ponto tantùm, Thraciæ verò ea quæ sunt in Thracia. Episcopi autem, nisi aduocati, ne in alienam diocesim, & præfecturam se inferant, siue ad suffragia, siue ad alias vitas administrationes ecclesiasticas: Quod si prædictus canon super præfecturis, & diocesibus conseruetur, perspicuum est, quod cuiusque prouinciæ negotia vnaquæq. Synodus prouincialis gubernabit, quemadmodum à Synodo Nicæna constitutum est.*

Tertiò, quia in eadem Synodo *cap. 5.* ita scriptum
10 est: *Constantinopolitanus † Episcopus habeat primatum honoris post Romanum Episcopum, quia ipsa est noua Roma,* & hoc etiam relatum est *in c. Constantinopolitana. dist. 22.*

Quarto in Synodo Ephesina, quæ fuit *de anno Domini 431. in c. postremo,* ita scriptum est: *Visum est sanctæ, & vniversali Synodo seruando vnicuiq. prouintiæ pura, & integra iura, quæ ad ipsam pridem, & ab initio pertinèt, secundùm morem, qui iam pridem obtinuit, &c.*

Quintò in concilio Chalcedonensi *de anno 451. ca. 28.* ita scriptum est: *Vbique leges sanctorum patrum nostrorum sequentes, eadem & nos diffinimus, ac statuimus de dignitate, ac præstantia huius sanctissimæ Constantinopolis nouæ Romæ: Etenim sedi antiquioris Romæ,*
11 *quia tam † ciuitas illa regnabat, patres nostri meritò primum honoris gradum tribuerunt, atq. eadem consideratione moti centum quinquaginta Deo amantissimi Episcopi partem honoris gradum tribuerunt nouæ Romæ sedi sanctissimæ, meritò decernentes, vt ea ciuitas, quæ tantum honorem adepta est, vt & sedes esset imperii, & senatum haberet, & parem dignitatis gradum obtineret, atq. antiqua sedes Imperii Romani obtinet, etiam in Ecclesiasticis negotiis parem atq. illa honorem, & dignitatem obtineat, cum post illam secunda sit.*

Sexto in Synodo Constantinopolitana *cap. 36.* dicitur: *Renouantes quæ à 150. patribus, qui in hac à Deo seruata, & Regia vrbe conuenerunt, & sexcentorum triginta, qui Chalcedone congregati fuerunt, instituta sunt, definimus, vt Constantinopolis † sedes parem habeat digni-* 12
tatem sedis antiquioris Romæ, & in Ecclesiasticis negotiis, æquè ac illa magnificetur, cùm sit post ipsam secunda, post eam autem Alexandrina magna vrbis, & post hanc Hierosolymorum Episcopus succedat. Quem tex. *in c. renouantes. distinct. 22.* dicunt Gratianum corruptè legere.

Confirmat, quia Imperator Iustinianus *in auth. de priuilegiis Archiepiscopi Iustinianæ primæ,* sic scribit. *Multis, & variis modis patriam nostram augere cupientes, in qua Deus præstitit nobis adhunc modum venire, iubemus, vt eius sacrosanctus Antistes, non solùm Metropolitanus, sed etiam Archiepiscopus fiat, & certæ prouinciæ sub eius auctoritate, id est Dacia mediterranea, Dacia Ripensis, Misia secunda, &c.* Et in fine dicit; *Archiepiscopum eius, à venerabili concilio Metropolitanorum ordinari sancimus.*

Item confirmat, quia Imperator Iustinianus *in auth. de ecclesiasticis titulis in §. sancimus,* inducitur in hæc verba. *Papa Romanus prior omnibus Episcopis, & Patriarchis sedeat, & post illum † Constantinopolitanæ ciuitatis* 13
Episcopus Archiepiscopus primæ Iustinianæ habeat sibi subiectos Episcopos Daciæ Mediterraneæ, & Daciæ Ripensis, item prævalenos, & Dardaniæ, & Asiæ superioris, & Pannoniæ, sed & ille ab ipsis consecretur, & eadem iura super eos habeat, quæ Papa Romanus habet super Episcopos sibi suppositos.

Septimo, Nam cùm in Synodo Carthaginensi sexta, cui Beatus Augustinus interfuit *cap. 105.* fuisset decretum aduersus Papam, † ne ad ipsius sedem extrans- 14
marinis Ecclesiis prouocaretur, si quis prouocare auderet, anathema esset. Dicunt Papam *in c placuit 2. q. 6.* subiunxisse; *Ad transmarina autem qui putauerit appellandum, à nullo intra Aphricam in communione recipiatur, nisi fortè Romanam sedem appellauerit.*

Octauo. Nam *c. nullius, & c. ecce distinct. 99.* Pelagius, & Gregorius summi Pontifices, dicunt non debere appellari vniuersalem Papam, esset enim attribuere illi plus quam ratio exigat, & honorem alteri auferre.

CAPVT. XI.

De necessitate salutis esse, omnem creaturam subesse Romano Pontifici in Spiritualibus.

SEd istis non obstantibus contrarium deciditur in prima parte textus nostri nimirum quòd omnis creatura † in spiritualibus subiicitur Papæ, vt capiti ec- 15
clesiæ, & rationes decidendi sunt.

Prima, *qui non credit esse vnam sanctam Catholicam, & Apostolicam ecclesiam, saluus esse non potest, neq. habere remissionem peccatorum:* quod est verum, vt in symbolo Athanasii. Tunc arguitur, vnius corporis † vnum 16
est caput, sed ecclesia est vnum corpus; Ergo debet habere vnum tantùm caput: Maior est per se nota; Minor probatur ex loco sacræ paginæ *Cantic. cap 6.* vbi proclamatur vna columba mea, quæ est corpus mysticum; sic perfecta mea. Item vna est matri suæ. Item electa genitrici

tricis suæ: Hæc enim omnia corpus mysticum repræsentant, Qui igitur non credit vnam tantū Ecclesiam, cuius caput est Christus, Christi verò Deus, saluus esse non potest, neq; habere remissionem peccatorum: Item *in vers. in qua.* probat eandem minorem ex loco D. Pauli *ad Ephes. cap. 4.* vbi dicitur. *Est vnum corpus, vnus spiritus, vna fides, vnum baptisma, vnus Deus, & pater omnium.* quem locum Pontifex, omissis multis, breuiter voluit pertransire.

Secunda ratio ibi, *vna nempe fuit, &c.* nimirùm extra † arcam Noë gubernatam diluuii tempore omnia super terram fuerunt deleta, sed ecclesia figuratur per arcam Noë, pro vt gubernatur à summo Pontifice, ergo extra Ecclesiam à summo Pontifice gubernatam, salus esse non potest, neq; remissio peccatorum. Quòd autem Arca denotet ecclesiam, probatur, quia glossa super *Gen. cap. 6.* vbi de Arca Noë fit mentio, exponit Arcam, idest Ecclesiam, & D. August. *in lib. de fide ad Petrum cap. 43.* ait, firmissimè tene, & nullatenus dubites Arcam Dei esse Catholicam ecclesiam, & intra eam vsq; ad finem seculi frumento mixtas paleas contineri, hoc est bonos, & malos Sacramentorum communione misceri; Nec pro malis bonos esse discernēdos, sed pro bonis malos esse tolerandos D. Hieron. *in lib. 1. aduersus Iouinianum,* ait, Arca Noë iuxtà Apostolum Petrum typus fuit ecclesiæ, in qua octo animæ saluatæ sunt, & arca hæc plures habuit mansiones, & inclusos, & bicamerata, & diuersas bestias, & pro qualitate animalium habitationes quoq; maiores, & minores, & tamen quia omnia animalia munda, & immunda erant intra arcam, & obedientiam exhibebant Noë rectori illius arcæ, fuerunt à diluuio liberata. Item D. Gregor. *in lib. 33. moral.* & habetur *in c. quia ex sola 24. q. 1.* Vnde & aqua diluuii arcam quidem ad sublimiora sustulit, omnes autem, quos extra arcam inuenit, extinxit. Item D. August. *in lib. 15. de ciuitate Dei, cap. 26.* valdè probat per Arcam denotari ecclesiam Dei: Ideo nostri Iurisconsulti vnanimes firmauerunt hanc conclusionem, Archidiacon. *in c. à recta. & c. quoniam 24. q. 1. & c. quantumlibet. distinct. 47.* Io. Andr. & alii *in c. firmiter de summa trinit.* Cardinalis Iacobatius *in tractatu de concilio lib. 1. art. 1. nu. 240.* Ioan à Capistrano *in tractatu de auctoritate Papæ, parte secunda secundæ nu. 56.* Et de hac Arca multa dicit glossa Panuinii in nostro textu, *in ver. vna.* Et Noë, † qui erat Patriarcha fuit vocatus ad fabricandum arcam, vt denotaret Romanum Patriarchatum: Vnde Hilar. *in lib. 7. de trinitat.* per Arcam ecclesia, per Noë Christus designatur.

Et quòd in illa arca existentibus octo personis, vnus Noë † esset Dux, & rector, probatur. Nam cum ipso, tanquam Præside loquebatur Deus, & mandato solius Noë dimissus est coruus, & postea columba, & sic Deus omnia pertinentia ad salutem animarum intra arcam existentium operatus est, mediante Imperio vnici Noë, ad quem solum dixit Deus *Gen. cap. 6. finis vniuersæ carnis venit ad me, fac mihi arcam de lignis Laeuigatis, &c.* Item postea finito diluuio, *vt cap. 8. recordatus est Dominus Noë, & dixit ei, egredere de arca tu, & filii tui, &c.* Deus igitur hanc suorum fidelium congregationem per vnum solum caput gubernari voluit. Sic in testamento veteri multa sunt alia exempla. Nam quando † populum Israeliticum voluit de Ægypto educere, poterat ipse omnipotens momento in terram promissionis transferre, sicut fecit Daniel *cap. vltimo,* cùm Abachuc propheta ministerio vnius tantùm hominis Moyse vsus est adhoc, & vnus Moyses ingrediebatur ad Pharaonem, & vnius Moysis vocem operatus est tot prodigia, Moyse autem mortuo, vnius Iosue ducatu, & præsidentia vsus est ad expugnandum terram illam, quam promiserat filiis Israel, sic Reges, sic Duces, sic Principes sacerdotum elegit, ita quòd vnus semper præesset aliis, quem cæteri venerarentur, vt superiorem. Item licet multi fuerint sacerdotes, vnus tamen semper fuit summus Pontifex, & Princeps sacerdotum, & legitur *Iudith. cap. 15. Ioachim autem summus Pontifex, venit de Hyerusalem in Bethuliam cum vniuersis presbyteris suis, vt videret Iudith.* Et Marci *capit. 14.* dicitur; *& adduxerunt Iesum ad summum sacerdotem*; & paulò inferius; *exurgens autem & summus sacerdos scidit vestimenta sua.* Et *Actuum capit. 23.* Princeps sacerdotum Ananias iussit percuti os Pauli, & respondente Paulo, percutiat te Deus paries dealbate, dictum est ei, summum Dei sacerdotem maledicis, & Paulus, nesciebam fratres, quia Princeps est sacerdotum, scriptum est enim; *Principem populi tui non maledices.* Semper ergo fuit in lege veteri, & Synagoga vnius sacerdotis dignitas, qui in dubiis consuleretur, & responderet. *Deuteronomii capit. 17.* His ergo exemplis concludenda est supradicta probata opinio, ecclesiam vniuersalem per Noë arcam repræsentatam, per ipsum duntaxat pastorem, esse regendam, quæ conclusio longius firmabitur inferius ex locis testamenti noui.

Tertia ratio, ibi, *Hanc autem, &c.* Ex eadem hypothesi vnitatis ecclesiæ procedens, si ecclesia est vna, & ex his salus, & in his summus Pontifex habet primatum, ergo non possumus † saluari, nisi sub summo 21
Pontifice, quare subesse summo Pontifici est de necessitate salutis: Hypothesis probatur, quia Dauid *Psal. 21.* in persona Christi, orat, dicens: *Erue à framea animam meam.* Christus igitur orauit pro se ipso, eiusq; corpus vnicam ecclesiam nominauit propter quatuor vnitates, videlicet Sponsi, Fidei, sacramentorum, & charitatis.

Confirmatur hæc vnitas † ex aliis locis testamen- 22
ti Veteris, in Esaia *capit. 45.* dicit Dominus: *congregamini, venite, & accedite simul qui saluati estis.* & *capit. 52. & precedit Deus, & congregabit vos.* & *capit. 55. Deus qui congregat dispersos Israel.* *Et primo libr. Esdræ capit. 3. & secundo Esdræ capit. 8.* ad audiendam legem, & sacrificandum Deo, ponderat scripturas, *quòd congregatus est omnis populus quasi vir vnus*; per quod designatur necessaria vnitas in obseruatione legis, ac sacrificii, & *Iudith. capit. 20. congregatus fuit populus quasi vir vnus, & vnius sermone respondit.* Item Neemias *in 2. lib. Machab. cap. 1.* Orabat Dominus dicens; *congrega dispersionem nostram.* & *Ecclesiastic. cap. 25.* dicebat sapientia, *in tribus beneplacitum est spiritui meo. quæ sunt probata coram Deo, & hominibus, concordia fratrum, amor proximorum, vir, & mulier sibi benè consentientes.*

Item probatur hæc vnitas † ex aliis locis te- 23
stamenti noui, Ioan. *capit. 17.* vbi patrem orans pro hac vnitate, sic dicit, *Pater sancte serua in nomine tuo eos, quos dedisti mihi, vt sint vnum sicut & nos.* Et paulò inferius: *Non pro eis tantum rogo, sed & pro eis, qui credituri sunt per verbum eorum in me, & ego in te, & vt ipsi in nobis vnum sint, & credat mūdus, quia tu me misisti, & ego charitatem, quam dedisti mihi, dedi eis. & sint vnum, sicut & nos vnum sumus, ego in eis, & tu in me, vt sint consummati in vnum.* ô bone Deus quoties vnitatem hanc repetendo,

tendo, rogas patrẽ tuum vt ostenderes salutem nostrã ab huc vnitate sumere exordium. Item super hac vnitate, quasi dolens lamentabatur Matthæi *cap. 23.* dicens: *Hyerusalem Hyerusalem, quoties volui congregare filios tuos quemadmodum gallina congregat pullos suos sub alas suas, & noluisti.* Et Matthæi *cap. 18 quotiescũq; duo, vel tres fuerint congregati in nomine meo, ecce in medio eo-*
24 *rum sum.* Et *Actuum cap. 9.* non descendit† spiritus sanctus super discipulos, nisi, quãdo omnes erant pariter in eodem loco: Vnde Alex. Papa *in c. audiuimus 24. q. 1.* dicit, *Non nisi congregatis in vnum, dictum est, accipite spiritum sanctum; Nec nisi ad congregatos in vnum descendit spiritus sanctus in die Pentecostes* & D. Paul. *ad Ephes. cap. 4.* deprecatur uos; *Obsecro itaque vos, vt dignè ambuletis, solliciti seruare veritatem in vinculo pacis, vnum corpus, & vnus spiritus sicut vocati estis in vna spe vocationis vestra, vnus dominus, vna fides, vnum baptisma, vnus Deus, & pater omnium*; & alibi centies idem dicit. Et propterea in Nicæna Synodo fuit additum Symbolo Apostolorum verbum illud, *Et vnam sanctam Catholicam, & apostolicam ecclesiam,* vt tanquã verum articulum fidei credamus, vt confiteamur vnitatem Ecclesiæ.

Quarta ratio, ibi; *Hac est tunica, &c.* Tunica Domini est inconsutilis, quæ scissa non fuit, sed sorte peruenit, *vt per totum capitulum Ioan. 19.* sed ecclesia† est
25 tunica domini inconsutilis. D. Hieronym. relatus *in c. quoniam 24. q. 1.* & Pascalis Papa *in c. sicut 16. q 7.* dicens, *sicut vestimentum domini scissum non est, ita nec ecclesia scindi debet*: ergo ecclesia vna est, & vnica, vnamque corpus, ergo debet habere vnum caput, non duo, quasi monstrum, sed summus Pontifex est caput ecclesiæ, ergo non possumus salui esse in Ecclesia Dei, nisi sub summo Pontifice eius capite. Quare subesse Romano Pontifici est de necessitate salutis.

SVMMARIA.

1 *Papa, vt Petri successor est caput ecclesiæ.*
2 *Pontifex Romanus ab initio nascentis Ecclesiæ exercuit officium vniuersalis pastoris.*
3 *Probatio magna est ex obseruantia antiqua, & continuata.*
4 *Obseruantia antiqua præsumitur defluxisse à iusto titulo.*
5 *Episcopi antiquitus cur se opponebant auctoritati ecclesiæ Romanæ.*
6 *Romanam ecclesiam esse caput aliarum ecclesiarum, etiam ab Imperatoribus sancitum est.*
7 *Concilium Basileæ congregatum, vbi fuerit perfectè absolutum.*
8 *Græci, & Armeni quomodo se subiiciunt ecclesiæ Romanæ.*
9 *Græcorũ, & Armenorum oratores publicè coram concilio fatentur se subditos ecclesiæ Romanæ.*
10 *Decretum concilii, quo ostenditur Pontificem Romanum esse successorem Beati Petri, & in vniuersum habere Primatum.*
11 *Decreta conciliorum semel disposita, non debent iterum reuolui.*

CAPVT. XII.

Summum Pontificem, vt Successorem Petri, esse caput ecclesiæ.

1 MOdò probemus quomodo summus† Pontifex, tanquam Petri successor, sit caput ecclesiæ. Nam Christus Dominus noster est immediatum caput ecclesiæ, *c. vnic. de sacra vnct. clem. 1. in princ. de iureiur.* sed ipse Pontifex est caput mediante Christo. Ascensurus enim ad Patrem, reliquit Petrum, ac successores, gl. *in clem. ad nostram. in ver. ecclesia d. heretic. tex. in d. clem. 1. in princ. de iureiur.* & hoc probat *tex in c. 1. de homicid. lib. 6.* & D. Thom. *in 4. lib. contra gent. cap. 76.* sic inquit; *si autem quis dicat quòd vnum caput, & vnus pastor est Christus, qui est vnus, vnius ecclesiæ sponsus, non sufficienter respondet; manifestum est enim, quòd omnia sacramẽta Christus ipse perficit, ipse enim est qui baptizat.* Ioan. *cap. 1. ipse est qui peccata dimittit.* Ioan. *ibid. ipse est verus sacerdos, qui se obtulit in ara crucis, & vnius virtute corpus eius in altari continuè consecratur. c. 1. §. vna, de sum. trinit. & c. quia corpus. de consecrat. dist. 2.* sed quia corporaliter non erat cum omnibus fidelibus mansurus, elegit ministros, per quos prædicta fidelibus ministraret, oportuit igitur, vt alicui curam Ecclesiæ cõmitteret; Ideo dixit Petro, *pasce oues meas,* Ioan. *cap. vlt. & tu aliquando conuersus confirma fratres tuos,* Lucæ. *c. 22.*

Quòd autem Petrus, & eius successores sint caput vnius catholicæ ecclesiæ, sic ostenditur. Quæ conclusio & si à tot doctissimis, & clarissimis viris sæpe fuerit pertractata, vt nihil addi possit. Nihilominus quia pars huius tractatus est, ex illorum scriptis probo conclusionem ex testimoniis Conciliorum, Euangelii, Sanctorum Patrum, ac deniq; legis pontificiæ, & Imperatoriæ.

Ab ipsis nascentis Ecclesiæ primordiis †Romanus 2
Pontifex vniuersalis pastoris officium semper exercuit: Apud omnes scriptores constat Anacletum Papã quartum, qui sub Traiano præfuit, sub annis Incarnationis Dominicæ 84. & infra primùm statuisse, vt Episcopus non fieret, nisi ex tribus aliis episcopis ordinaretur, quod postea in Nicæna Synodo fuit confirmatum. Item Pium Pontificem sub annis 142. primùm ordinasse, vt pascha celebraretur die Dominico, deinde Victor XV. Pontifex, sub anno 186. addit, vt decima quarta luna pascha celebretur: quæ ordinationes vniuersum Christianorum orbem tangebat, & ab omnibus acceptabantur, sed statuere est iurisdictionis munus. *l. fin ff. de iurisdict. om. iudic.* ergo ab ipsis Ecclesiæ initiis Romani Pontifices se gesserunt pro communi Pastore: Siquis etiam Pontificum vitas euoluerit, in libris Sabellici Blondi, Volaterrani, Platinæ, atque aliorum, passim inueniet Romanos pro tempore Pontifices existentes semper ad beneficium vniuersalis Ecclesiæ aliquid condidisse, atq; ita in generalibus conciliis receptõ esse. Magna probatio† est ex antiquis 3
obseruantia subsequuta, & continuata duratio hominum memoriam excedens, creditur enim temporis obseruantiam† subsequutam atq; continuatam à titu- 4
lo præcedenti defluxisse. *l. quædam mulier ff. de rei vendic. l. si à te ff. si ser. vindic. l. prædia ff. de acquir. possess.* à primordio enim tituli posterior firmatur euentus. *l. 1. circa fin. C. de imponend. lucrat. descript. lib. 10.* & dubietas tituli primordialis siqua potuisset esse, debet ex euentu subsequuto certificari. *l. minimè, & l. si de interpretatione ff. de legib.* Crauett. *in tract. de antiquit. parte prima, n. & consil. 10. & in consil. 118.*

Sed quia Constantinus restituit Ecclesiam Romanam ad supremam Iurisdictionem, propterea multi
Ecclesiarũ† Antistites ambitionis spiritu elati, auctori- 5
tati sedis apostolicæ se opponebant, hinc magnæ controuersiæ exercitatæ sunt. Nam & Gregorius tempore Ioannis Cõstantinopolitani, vsus est, se Oeconomicũ,

idest

Digitized by Google

id est omnium Ecclesiarum Patriarcham enuntiare, sed Mauritius Imperator literis Græcis hortatur, vt Ioanni obtemperaret, cui Gregorius respondet Petro, & successoribus datam esse ligandi, ac soluendi porestatem, atque commissam omnium curam vniuersalem, quod accidit sub annis Domini 592. Tamen sub annis 1605. Phoca imperante, & Bonifacio tertio Romano Pontifice, omnis de Primatu contenrio sopita est.

Et sancitum est perpetuo Imperatoris ædicto
6 Romanam † Ecclesiam esse caput, & matrem omnium aliarum Ecclesiarum, ita testificatur Beda *in libro de ratione temporum*, Paulus Diaconus *de historia Longobardorum lib. 4. cap. 21. & lib. Histor. Eutropii cap. 18.* Sed quia inuidia superioritatis malignabar adhuc, ipsam Romanam, & Catholicam
7 Ecclesiam. Ideo congregato † concilio Basileæ & ex causis Ferrariam translato, vt tractaretur de vnioue Ecclesiæ orientalis cum Ecclesia Latina, vbi cœpit celebrari præsente Paleologo Imperatore, & Patriarcha Constantinopolytano cum aliis Ecclesiæ orientalis Pontificibus, Abbatibus, Monachis, Crucesiguatis, attamen inchoatum non potuit perfici propter ingentem pestem, & translatūest ab Eugenio Pontifice Florentiam, vbi etiam absolutum est coram eodem Eugenio, & Imperarore, ac Patriarcha, atque cæteris prædictis, & in viginti quinque sessionibus, quarum sexdecim Ferrariæ, cæteræ verò Florentiæ celebratæ sunt, omnibus actis super dis-
8 cussionibus Græcorum: Tandem Græci † ipsi, & Armeni cognoscentes veritatem Spiritus sancti gratia, per eorum oratores ad pedes Sanctissimi Papæ admissos, eadem sancta Synodo, more solito congregata, confessi sunt in hunc modum.
9 Nos igitur oratores † præfati nomine nostro, nostrique Reuerendi Patriarchæ, & omnium Armeniorum, sicut & vestra sanctitas in ipso attestatur decreto, hoc saluberrimum Synodale decretum, cum omnibus capitulis, declarationibus, diffinitionibus, traditionibus, & præceptis, omnemque doctrinam in ipso descriptam, necnon quicquid docet, & tenet sancta sedes Apostolica, & Romana Ecclesia cum omni deuotione, & obedientia acceptamus, ac suscipimus: quascunque verò personas, & quicquid ipsa Romana Ecclesia reprobat, & damnat, nos pro damnatis, & reprobatis habemus, profitentes tanquā veri obedientiæ filii, nomine quo supra ipsius sedis Apostolicæ ordinationibus fideliter obtēperare.

Tenor verò decreti est iste.

Diffinimus sanctam Apostolicam sedem, & Roma-
10 *num † Pontificem in vniuersum orbem tenere primatum, & ipsum Romanum Pontificem successorem esse Beati Petri Principis Apostolorum, & verum Christi Vicarium, totiusque Ecclesiæ caput, & omnium Christianorum patrem, & doctorem existere: & ipsi Beato Petro pascendi, regendi, & gubernandi vniuersalem Ecclesiam à Domino nostro Iesu Christo plenam potestatem traditam esse, quemadmodum etiam in gestis Oecumenicorum Conciliorum, & in sacris canonibus continetur.* Huius autem decreti bullæ renorem ponit de verbo ad verbum Cardinalis Iacobatius *in tractatu de Conciliis lib. 4. §. vidimus num. 8.*

Hoc igitur sacrum concilium pro omnibus sufficit ad firmandam huiusmodi veritatis fidem, quod cum fuerit diffinitum circiter annos 140. post Bonifacium huiusce extrauagantis conditorem, non debet ab istis malignis hominibus iterum in controuer-
11 siam duci: quia iniuriam facit iudicio † sanctæ Synodi, si quis semel iudicata, ac rectè disposita reuoluere, ac publicè contra eam disputare contenderit: Vnde Imperator *in c. nos ad fidem. distinct. 96.* dicit: *Synodo interesse volumus, vt de veritate inuenta, non vltra multitudo doctrinis prauis attracta discordet.*

SVMMARIA.

1 Petrus habuit primatum inter Apostolos, idque probatur, & num. 5. & num. 7.
2 Petro potestas, & primatus ex quibus verbis sit datus à Domino.
3 Geminatio, ac repetitio arguunt enixam voluntatem
4 Apostolis quæ fuerint data communia, & quæ soli Petro.
6 Apostolorum potestas non differt à potestate Petri, nisi in solo primatu.
8 Pastoris cura consistit in pascendo, & gubernando.
9 Petrus habuit potestatem ligandi, & soluendi, Item ordinis, & Iurisdictionis.
10 Apostoli habuerunt potestatem ligandi, soluendi, ordinis, & Iurisdictionis dependentis à Petro.
11 Primatus Petri super Apostolis probatur ex verbis Euangelii, & num. 13.
12 Petrus à Domino obtinuit, vt esset Antistes mundi.
14 Petri primatus probatur ex actis post ascensionem Domini.
15 Petrus solus inter Apostolos fert sententias, in Ananiam, & Symonem.
16 Petri vmbra sanabat ægrotos.
17 Petri primatus quomodo probatur testimonie sanctorum Patrum.
18 Petri primatus probatur ex sacris canonibus, & legibus Imperialibus.
19 Petri primatus durabit in persona successorum vsque ad finem seculi.
20 Petri potestas quomodo probetur transmissibilis ad successores.
21 Pontifex summus dictus est in lucem gentium vsque ad extremum terræ.
22 Pontifex Romanus probatur successor Petri ex traditione Apostolica Petri ex conciliis, & ex decretis Pontificum.

CAP. XIII.

Primatus Sancti Petri inter Apostolos quomodo probetur, & quidem perpetuus vsque ad finem seculi.

QVod Pontifex sit caput Ecclesiæ probatur ex pri- 1
matu sancti Petri † inter Apostolos, qui in hunc modum deducitur ex sancto Euangelio Matthæi *cap. 16. Christus loquebatur cum omnibus Apostolis interrogando; Quem dicunt homines esse filium hominis, & aliquibus respondentibus esse Ioannem Baptistam, aliis autem Hieremiam. Rursus Iesus petiit ab eis; Vos autem quem me esse dicitis? Respondens Simon Petrus, dixit, Tu es Christus Filius Dei viui: interrogatio facta est omnibus Apostolis, tum solus Petrus à Spiritu Sancto edoctus, respondit: iccirco Dominus noster Iesus dixit illi, Beatus es Simon Bariona, quia caro, & sanguis non reuelauit tibi, sed Pater meus, qui in cœlis est; Et ego dico tibi, quod tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam, & portæ inferi non præualebunt aduersus eam & tibi dabo claues regni cœlorum, & quodcunque ligaueris super terram, erit ligatum & in cœlis, & quodcunque solueris super terram, erit solutum & in cœlis: Tunc præcepit discipulis suis, vt nemini dicerent, quia ipse esset Iesus* 2

2 *Christus*, *&c.* Verba igitur ista denotare † potestatem soli Petro esse promissam de futuro, adnotatur: Nam pronomen *Ego*, *Tu*, *& Tibi*, ostendunt designari Petrum, vt cæteri excludantur, per notata *in Clem. 1. in ver. diocesanus. de iure patronatus*. Item gemina-
3 tio, † ac repetitio arguit enixam voluntatem excluso latiori significato. *l. 1. C. de plus petitionibus* Abb. *in c. cum dilectus in fine de success. ab intestato.* quod igitur dixit Petro ante alios edocto, dictum, ac promissum fuit Petro, vt Petro, non vt aliorum collegium referenti: Quandoquidem, quando Christus
4 voluit, ea quæ dicebat Apostolis esse communia, † exprimebat vt communia, & ad omnes dicebat, Volens enim reuelationem hanc taceri ab omnibus, edixit discipulis, ne cui dicerent, quòd si Petrum in personam omnium, vt dicunt aduersarii, alloquutus esset, eidem similiter dixisset, nemini dicas visionem hanc. Item Christus expressit Petrum nomine proprio, quando dixit Bariona, quod erat Petri cognomen, & tam clara enuntiatio adimit omnem dubitandi materiam. *l. si quis in fundi vocabulo. de lega. 1.* vnde cùm nihil expressum sit, quod ad collegium, vel legationem spectet, solus Petrus, vt Petrus designatus est. Item quòd per ista verba
5 Petro duntaxat dicta, † primatus hic sit eidem promissus, testantur tot sacri Doctores relati à Roffense *in articulo 25.* Item à Phigio *in lib. 2. de Ecclesiastica Hierarchia*. Item ab Echio *in Enchiridione*, *& in libris de Primatu Beati Petri*, quos hic non repeto.

Et licet Matthæi *cap. 18.* dicatur; *quæcunque alligaueritis super terram, erunt ligata & in cælis, &c.* Hic non loquitur de illis clauibus respectu primatus, quem soli Petro promiserat, omnes nunc loquitur. Nec est verisimile per hæc verba voluisse adimplere promissionem soli Petro factam, quando simul & aliis Apostolis dedit claues, Matthæi *d.*
6 *c. 18.* Vnde hæc omnibus potestas Apostolis † elargita intelligitur de potestate soluendi, & ligandi in foro conscientiæ, etiam Iurisdictionis æqualiter cum Petro, præter primatum: Nam Ioan. *cap. 20* dicit Dominus, *Accipite Spiritum Sanctum. quorum remiseritis peccata, remittuntur eis, & quorum retinueritis, retenta sunt.* omnibus, dicit, Sed in Ioannis *cap. 21.*
7 habetur: *Cum ergo prandissent*, † *dicit Simoni Petro Iesus, Simon Ioannis diligis me plus his, dicit ei, etiam Domine, tu scis, quia amo te, pasce agnos meos, dicit ei iterum, Simon Ioannis, diligis me; Ait ille, etiam Domine tu scis, quia amo te; Dicit ei, pasce agnos meos. Dicit ei tertio, Simon Ioannis amas me, & dixit ei, Domine tu omnia scis, tu scis quia amo te, Dicit ei, Pasce oues meas.* Hic igitur Petrus Apostolus ter pastor creatur agnorum, & ouium, & non dixit pascite: & cur Petrum tunc præposuerit, & Pontificatus executionem vsque ad post passionem suam demandare distulerit, vide textum *in c. considerandum. & in c. infidelior. distinct. 50.*

8 Pastoris † cura est non tantùm pascere, sed gubernare. *c. quamuis de reg. iur.* Item pascere contingit spiritualiter, & temporaliter. *c. inter cætera de offic. ordinar.* Vnde *in lib. 1. Paralipomen. cap. 11.* Dauidi dictum fuit; *tibi enim dixit Dominus Deus tuus, tu pasces Dominum meum Israel, & tu eris Princeps super eum.* Idem habetur *in 2. lib. Reg. cap. 5.* ergo non
9 tantùm recipit potestatem † ligandi, & soluendi, & sic ordinis, sed etiam Iurisdictionis, Administrationis, ac Superioritatis in omnes, quia nemini reperitur dictum, *Pasce oues meas*, nisi Petro, Et soli Petro dictum est; *Tu aliquando conuersus confirma fratres tuos.* & eidem à Christi Petra, Petri nomen est impositum. *cap. 1. distinct. 21.* voluit ipsum in administratione præferre cæteris, sicut optimus Paterfamilias, qui habens plures filios, præfert primogenitum, cui reliquit administrationem, & ita suadet ratio naturalis, vt vnus remaneat, cui alii habeant obedire; Ne si inter eos oriatur contentio, desit qui contentioni finem imponat, & fiat diuisio, quæ est causa desolationis.

Vnde D. Thom. *in 4. lib. sent. distinct. 20. quæst. 4. artic. 4. ad 3. & distinct. 24. & in 2. sentent. distinct. vltim. quæstion. finali*, dicit, quòd Petro fuit data potestes ligandi, & soluendi ordinis, & administrationis, & iurisdictionis, ac gubernii, Apostolis † et- 10
iam sunt datæ claues ligandi, ac soluendi, & iurisdictionis, sed iurisdictionis dependentis à Petro, vt *c. ita dominus distinct. 19. & c. fundamenta de election. lib. 6*, & ponit Archiepiscopus Florent. *in 3. parte summa artic. 23. cap. 4. §. 7. de potestate iurisdictionis.* Quam quæstionem latè examinat Cardinal de Turrecremat. *in lib. 2. de potestate Papæ à capitulo 70. vsque ad capit. 80.* & latè etiam Petrus de Palude *in tractat. de potestate Ecclesiæ*, & latius Cardinal. Iacobat. *in tractatu de conciliis lib. 10. §. in contrarium tamen.* per totum, & nouissimè per Cardinalem Bellarminum *in tractatu de Romano Pontifice lib. 1. cap. 15.* qui respondet rationibus hæreticorum. Quicquid Franciscus de Vargas. *in tractatu de auctoritate Pontificis, axiomate 4.* conetur dicere contra Cardinales Turrecrematens. & Iacobatium, tamen incidit in eandem sententiam, vt omnes habuerint iurisdictionem à Christo, sed sub Petro Principe Apostolorum.

De Primatu † Petri super alios Apostolos, te- 11
stificantur verba Euangelii Matthæi *cap. 10.* & Lucæ *cap. 6.* numerando Apostolos, dicitur; *Duodecim autem Apostolorum nomina hæc sunt; Primus Simon, qui dicitur Petrus, & Andreas frater eius, &c.* Hic liquet quòd non de prioritate vocationis loquitur, cùm Andreas frater eius prius sequutus fuerit Iesum, quam Petrus, vt Ioan. *cap. 1.* Vnde apertè intelligit de prioritate Apostolicæ dignitatis, & pro hoc facit, quòd est sibi impositum nomen Cephas, quod interpretatur caput, & Principium Apostolatus, *c. sacrosancta distinct. 22.*

Item Matthæi *capite 17.* in fine, vbi Christus iussit Petrum soluere staterem, siue didragma pro se, & Petro, quod non fecit pro aliis, quia iam fecerat ipsum primum super alios Apostolos in præcedenti capite, Sic enim dixerat, *Tu es Petrus, &c. & tibi dabo claues, &c.* Amplius dictum est Petro; *Simon dormis, non potuisti vna hora vigilare mecum;* ad ostendendum quòd ipse præ cæteris vigilare debet, Matthæi *capite 14.* Item Lucæ *capite 22.* facta est contentio inter eos, quis eorum videretur maior esse, dicit Gregorius videtur hæc contentio habuisse motiuum, quia cùm Dominus ab hominibus transmigraret, oportebat aliquem eorum fieri Principem aliorum, quasi Domini vices gerentes Item Lucæ *capite 22.* dixit Dominus Petro; *Ecce Sathanas expetiuit nos, vt cribraret sicut triticum, Ego autem rogaui pro te, vt non deficiat fides tua, & tu aliquando conuersus confirma fratres tuos capit. 1. distinctione 21. c. maiores de baptismo.* super quo, inquit Gregorius, quòd Petrus, † à Domino obtinuit, vt esset Antistes mundi. Item Lucæ *capite 5.* cum aliis discipulis iussisset, laxare retia, Petro dixit,

Digitized by Google

dixit, *duc in altum*, per quod denotatur maioritas in Petro respectu aliorum Apostolorum. *c. non turbatur 24.q.1.*

Et pro hoc faciunt etiam multa loca Ioannis *cap. 20.* vbi Ioannes præcurrit citius Petro ad monumen-
13 tum, non tamen introiuit, donec veniret Petrus, † & primo in monumentum introiret, & tunc introiuit Ioannes, & ipse, qui vidit, testificatur. Item Marci *cap. 16.* Angeli dixerunt mulieribus; *Ite, dicite discipulis eius, & Petro.* quid enim singulariter Petrum nominare, qui sub discipulorum nomine comprehendebatur, nisi eorum superiorem certificare vellent: Alia, quæ breuitatis causa omitto, congerit Roffensis, qui contra Hæreticos hanc potestatem defendit, & latius per Cardinalem Bellarminum in loco citato.

14 Multa etiam, ex quibus Primatus † Petri, post ascensionem Domini, executioni mittitur, quæ necessaria sunt, adnotauit: Siquidem *Actuum cap. 1.* post ascensionem, & ante Spiritus sancti superuentionem, exurgens Petrus in medio fratrum, proposuit electionem, quam fieri oportebat de Apostolo in locum Iudæ proditoris, allegando locum *Psalmi 108.* Et Episcopatum eius accipiat alter, In quo Petrus proposuit tanquam caput, & erat in medio aliorum centum, & viginti, Ipse autem non proposuit in commune deliberandum, sed suam deliberatam sententiam, tanquam aliorum curam gerens, aperuit, dicens, *Oportet ex his viris, &c.* Sic Pighius aduertit *in lib. 3 suæ Hierarchiæ Ecclesiasticæ cap. 10.* Item Beda super actis, dicit, quòd Petrus duodenarium numerum Apostolorum integrauit. Item Dionysius *in lib. 5. Ecclesiasticæ Hierarchiæ*, dicit Petrus Matthiam in locum Iudæ suffecit.

15 Item Petrus *Actuum cap. 5.* solus † sententiam protulit in Ananiam, & Saphyram, quia defraudauerant de pretio agri in maximum suæ supremæ potestatis præiudicium, quod etiã Romæ in Simonẽ magum demonstrauit, in quem *Actuum cap. 8.* maledictionem illam protulit, *pecunia tua tecum sit in perditionem, &c.* Et *d. cap. 5.* dicitur de cæteris Apostolis, quòd per manus eorum fiebant signa, & prodigia ma-
16 gna in Populo; Sed de Petro † dicitur, quòd eiiciebant infirmos in plateas, & ponebant in lectos, & grabatos, vt adueniente Petro saltem vmbra illius obumbraret, & liberarentur omnes ab infirmitatibus suis, & ibi dicit glossa, hoc factum est ad ostendendum quòd ipse erat caput, & principalis Apostolus. Item Petro ostensum est vas quoddam velut lintheum de cœlo submissum, vbi erant quadrupedia, & reptilia, & volatilia, & ei soli dictum est, de omnibus illis animalibus occide, & manduca, vt *Actuum cap. 10. & cap. 11.* Sic etiam Ioan. *cap. vltim.* Petrus traxit rete plenum magnis piscibus: & multa his similia eliciuntur ex summa Ricchardi Radulphi Archiepiscopi Arcamani *in lib. de quæstionibus Armeniorum*.

Sanctorum etiam Patrum de obedientia, & præ-
17 eminentia huius † Petri primatus locupletissima sunt testimonia, quæ cumularunt Doctores omnes, qui de hac re scripserunt. D. Thom. *in lib. contra errores Græcorum cap 65. & cap. 66.* Cardinal Gaetan. *in tract. de Romani Pontific. institution. cap. vltim.* Pighius, Faber, Roffensis, Ecchius præcitati, Michael de ainyone *in tractatu de vnitate ouilis cap. 15. & cap. 16.* Francisc. Vargas *in tract. de auctorit. Pontific. cap. 6.* Petrus Andreas Gambarus in repetitione extrauagantis, *Cum tam diuino, sub titulo de Simoniaca Papæ electione, num. 47. & plur. seq.* Cardinal. Iacobat. *in tract. de concil. lib. 10. §. in contrarium, & §. sequent.* & nouissimè Cardinal. Bellarmin. *in tract. de Romano Pontific. lib. 2. in plur. cap.* ad quos remitto.

Loca sacrorum † canonum sunt *c. significasti de e-* 18
lectione. c. solitæ. de maior. & obedient. c. nouit. de iudic. c. quod translationem. de offic. legati. c. per venerabilem. qui fil. sint legitim. c. ad honorem. de auctorit. & vsu pallii. & in distinctionib. 17. & 18. & 19. & c. cuncta per mundum. 9. quæst. 3. & c. bene quidem distinct. 96. cum similibus.

Probatur etiam ex legibus Imperialibus, *epistola, Inter claras. in ver. Nos reddentes. C. de summa Trinit.* Item *in auth. Vt Ecclesia Romana. in princip. & in medio.* Item *in auth. Iusiurandum quod præstatur ab his, &c.* Idem fatetur Luitprandus *in Longobarda, sub titulo de prohibitis nuptiis, l. 4.* Et in Concilio Caroli *in c. memoriam. distinct. 19.* Vbi dicitur, quòd conciliorum auctoritas singularem in Ecclesiis potestatem tradidit Romano Pontifici sequuta iussionem domini, & Petri meritum.

Quare probato Primatu † in persona Petri, pro- 19
banda est ipsius successio in persona Pontificis Romani; Cuius rei duo sunt fundamenta. Primum, quòd Petri Primatus factus est perpetuus vsque ad finem seculi. Secundum, quòd Petrus Romæ martyrio coronatus reliquit suæ dignitatis successorem.

Perpetuitas probatur per Esaiam *cap. 9. Super solium, inquit, Dauid, & super regnum eius sedebit, vt confirmet illud, & corroboret in iudicio, & iustitia amodo, & vsque in sempiternum:* Vnde electis Apostolis, & pastore, Dominus Ioan. *cap. 17.* Patrem orauit, dicens: *Non pro his autem tantum rogo, sed & pro illis, qui credituri sunt per verbum eorum in me.* Et potest probari ratione. Nam omnes † illi, qui eiusdem legisla- 20
toris legibus subiiciuntur, eiusdem principatus, & regiminis dicuntur, & ad eundem principem pertinent, sed omnes Christiani, qui baptismatis Charactere signantur, *c. quoniam. de consecration. distinct. 4.* fidelium legibus subiiciuntur, & sub fide degunt, extra quam nemo saluatur, *c. 1. de summa Trinitate*, ergo ad eundem Principem pertinebunt, & sub vnius regimine omnes subiicientur necessariò, sed Christiani erunt vsque ad consummationem seculi, ergo eousque indigebunt regimine, & Principe pastore, & rectore; Quare Petri potestas transmissibilis est ad alios successuros Pontifices, qui vsque ad consummationem seculi prædicti Christiani populi regimen recturi erunt. Vnde de summo † Pontifice 21
eius futuro Vicario dicitur, Esaiæ *cap. 94. Dedi te in lucem gentium, vt sis salus vsque ad extremum terræ.* Hanc conclusionem multis rationibus probat Ioan. Lupus *in tractatu de confœderatione Principum, §. ex quibus constat num. 14.* Item in lege veteri, non ad sola tempora Moysi, Aaron, Iosuæ, & Eleazar fundati fuerunt Duces, & Pontifices, & sicut Ecclesia triumphans, ad cuius exemplar hæc militans nostra fabricata est, semper habet, & habebit vnicum Deum Dominum nostrum. Ita Ecclesia militans pro eo tempore, quo Deus eam durare voluerit, habere etiam debet vnum Rectorem, & Dei Vicarium, vt illi assimiletur, & hic est Romanus † Pontifex, cui 22
qui obedientiam denegauerit, hunc talem vt hæreticum detestamur, & abominamur. Vnde Nicolaus Papa ad Michaelem Imperatorem scribit, Priuilegia huius sedis perpetua sunt, diuinitus radicata, atque plantata sunt, impingi possunt, transferri verò minimè, quæ & ante Imperium vestrum

fuerunt, ac permanent, manebuntque post vos, & quousque Christianum nomen prædicatum fuerit, illa subsistere non cessabunt immutilata. Et licet multi hæretici teneant hunc successorem non esse Romanum Pontificem; Quia id expressè in Scripturis non probatur; Tamen ex dictis clarè constat aliquem Pastorem, & Rectorem debuisse, & debere succedere Petro, vsque ad consummationem seculi, idque ex Scripturis allegatis, & rationibus. At hunc esse Romanum Pontificem, habetur ex traditione Apostolica Petri, quam traditionem concilia generalia, & decreta Pontificum declararunt, de quibus dixi in præcedenti capite, & rursus agam in resolutione rationum ex aduerso allegatarum, paulò inferius.

SVMMARIA.

1 *Petrum fuisse in Vrbe Roma, probatur multipliciter.*
2 *Quomodo probatur ex Actis Apostolorum.*
3 *Petrus primus prædicauit in Vrbe, non autem Barnabas.*
4 *Prædicare nullus ausus est gentibus ante Petrum.*
5 *Paulus venit Romam post Petrum.*
6 *Petrus prædicauit Romæ tempore Neronis.*
7 *Petrus quando fundarit cathedram in Vrbe Roma, & num. 9.*
8 *Petrus, & Paulus Romæ fuerunt facti martyres.*
10 *Petrus instituit Episcopatus, & Archiepiscopatus.*
11 *Petri translatio ad Romam facta est, iubente domino.*
12 *Petrus in suo discessu quem reliquit Episcopum Antiochiæ.*

CAP. XIV.

Sanctum Petrum fuisse in Vrbe Roma probatur.

1 NVnc probemus quomodo Petrus † fuerit in Vrbe Roma, & inibi martyrio coronatus: Est enim hoc alterum fundamentum ad probandum Romanum Pontificem, vt Petri successorem, esse caput Ecclesiæ vniuersalis, Sed quoniam veritas ad hæreses collata magis refulget, vt ait D. Augustinus *in sermone 97. de tempore, Et in libro 7. confessionum cap. 9.* impugnatio, ait, hæreticorum enitere facit, quid Ecclesia teneat, & quid habeat sana doctrina.

Ideo inprimis aduertendum est, non valere argumentum; De hoc non habetur mentio in actis Apostolorum; ergo non sic se habuit. Nam Apostolorum Acta non meminerint de nece Pauli, nec de plerisque aliis, quæ pro certis, & indubitatis tenet sancta mater Ecclesia. Vnde Diuus Hieronymus *in epistola ad Galathas cap. 2.* dicit, denique primum Episcopum Antiochiæ Ecclesiæ, Petrum fuisse accepimus, & Romam exinde translatum, quod Lucas penitus omisit.

Item *ex Act. Apostolorum cap. final.* desumitur ar-
2 gumentum, quòd Petrus † Romæ fuerit: nam ibi constat Romæ fuisse multos Christianos, sed Paulus nondum eò loci venerat; ergo Petrus, qui primus aduenit, Christi nomen prædicauit, & Christianos fecit: Idque probatur ex Eusebio *in libro 2. historia-*
3 *rum cap. 14.* vbi dicit, Petrum † in Vrbe Roma primum Euangelii sui clauibus ianuam regni cœlestis aperuisse: Nec est verum quod de Barnaba dicunt, primum prædicasse Romanis, tempore Tiberii. Nam vt *ex Act. Apostol. cap. 10. & cap. 11.* constat, nullus ausus fuit prædicare † gentilibus, antequam Petrus cœlesti visione admoneretur; Item Barnabas semper fuit 4
cum Paulo coniunctus vsque ad Concilium Hierosolymitanum, vt habetur *in Act. Apostol. cap. 11. & 12. & 13. & 14. & 15.* Sed Paulus † eo tempore non venit 5
Romam, ergo nec Barnabas. Item quia dictum concilium celebratum est anno 18. post passionem Domini, & anno 13. à morte Tiberii, vt Doctissimus Cardinalis Baronius deducit *in suis Annalibus Ecclesiasticis*; ergo Barnabas nec Romam venit, nec prædicauit Tiberii tempore: Propterea Suetonius Tranquillus nihil dicit de Christianis in vita Tiberii, sed in vita Claudii, Quare necessarium est fateri *ex d. capite finali Act. Apostol.* clarè deduci, Petrum Romæ prædicasse, ac primos inibi Christianos effecisse: Et ita dicit Paulus Orosius *in libro 7. histor. cap. 6. In principio, ait, regni Claudii, † Petrus Apostolus Domini no-* 6
stri Iesu Christi Romam venit, & salutarem cunctis fidem fideli verbo docuit, potentissimisque virtutibus approbauit, atque exinde Christiani Romæ esse cœperunt. hæc sunt verba Orosii: Et apud nostros id etiam fatetur Imperator Iustinianus *in leg. 1. Cod. de summa Trinit.* vbi dicit; *Cunctos populos, quos clementiæ nostræ regit imperium in tali volumus religione versari, quam Beatum Petrum Apostolum tradidisse Romanis, religio vsque huc insinuata declarat.*

Quòd igitur Sanctus Petrus † Romæ fuerit, & ibi 7
cathedram constituerit, (vltra traditionem Ecclesiæ, quæ sola deberet sufficere, sicut sufficit ad credendum quòd Andreas in Achaia, Iacobus Hierosolymis, & alii Apostoli in aliis prouinciis mortem gloriosam pro Christi nomine pertulerunt) referunt Faber, Ecxius, & Phigius illud Egesippi testimonium *in libro 3. de excidio Hierosolymitano,* qui fuit scriptor antiquissimus, & floruit sub Aniceto Papa decimo post Petrum, anno 160. Egesippus ait, cùm Nero causas quæreret occidendi Petrum, & Paulum, cùm apprehendi iussisset, Petrus à fratribus rogatus est, vt se aliò loci conferret, & proxima nocte, peracta oratione, salutatisque fratribus, solus proficiscebatur, vbi autem venerit ad Portam Appiam, vidit Christum, atque adorans eum, dixit, Domine quò vadis, cui Christus respondet, eo Romam iterum crucifigi, quo audito, Petrus statim in vrbem rediit, captusque à persecutoribus, & cruci damnatus, obtinuit, vt capite in terram verso cruci affigeretur, indignum se affirmans crucifici, sicut eius Dominus fuerat crucifixus, de quo extat Romæ in via Appia monumentum, & de hoc habemus textum *in cap. per venerabilem versic. cum enim qui fil. sint legit. & c. beatus 2. q. 7. & c. felicis 5. hæc autem de pœnis, lib. 6. & c. nolite distinctione 11. & de consecratione distinctione 1. in fine* in quibus iuribus etiam probatur quòd non à conciliis, non ab Apostolis, sed à Deo Ecclesia Romana constituta est Petri sedes.

Item Dionysius Corinthiorum Episcopus, circa annum Domini 150. Romæ existens, sic ait ad Romanos; Vos habentes communitionem à Petro, † & 8
Paulo, plantationem Romanæ Ecclesiæ coniunxistis, ambo enim simul aduentantes per omnem Italiam, & in hac vrbe simul docentes, martyrio pariter, vno, eodemque tempore coronati sunt. Hirenæus Lugdunensis Episcopus, qui fuit discipulus Beati Polycarpi, auditoris Beati Ioannis Euangelistæ *in libro 3. cap. contra hæreticos,* ait, Matthæus ad Hebræos ipsorum lingua Scripturam Euangelii, cùm Petrus, & Paulus Romæ euangelizarent, & fundarent Ecclesiam, Et *in eodem libro cap. 13.* dicit, à gloriosissimis duobus Apostolis

Digitized by Google

postolis Petro, & Paulo Romæ fundata, & constituta Ecclesia est, eam quam habet Apostolis traditionem, & annuntiatam omnibus fidem per successionem Episcoporum, vsque ad nos iudicantes, &c. Item Eusebii verba testificantur hanc rem, Petrus, ait, Apostolus, natione Galilæus Christianorum Pontifex primus, cùm primùm Antiochiæ fundasset Ecclesiam, Romam proficiscitur, vbi Euangelium prædicans, 20. annis, eiusdem verbis Episcopus perseuerat: Huic sententiæ se subscribit D. Hieronymus in Catalogo Scriptorum Ecclesiasticorum, dicens, Si-
9 monem † Petrum Principem Apostolorum, post Episcopatum Antiochenæ Ecclesiæ, secundo Claudii anno, ad expugnandum Simonem magum Romam venisse, ibi viginti quinque annis Cathedram tenuisse vsque ad vltimum Neronis annum, quo crucifixus, verso ad terram capite, martyrio coronatur. Egesyppus Græcus auctor, quem tempore Plinii fuisse Eusebius commemorat, quando adhuc erat recens Apostolorum memoria, & multi adhuc erant Romæ, qui potuerunt Petrum vidisse, & audiuisse, refert, Petrum cum Simone Mago descendisse in certamen coram Nerone, & illum arguisse, mortuo vitam restituisse, hacque de causa Petro infensum illum cruci versis plantis affixisse, Paulum capitali supplicio affecisse, quod etiam dixit Suetonius Tranquill. in Nerone sub his verbis, Per Neronem afflictos suppliciis Christianos, genus hominum superstitionis nouæ, & Cornelius Tacitus dicit, id factum ad abolendum rumorem.

De hoc quoque accessu Petri ad Vrbem, meminit Clemens Papa tertius post Petrum Pontificem, licet ab eo immediatus successor fuerit nominatus *in c. il-*
10 *lic distinction. 80.* vbi narrat quomodo Petrus † Episcopatus, & Archiepiscopatus instituerit, & Beatus Marcellus Papa martyr scribens vniuersis Episcopis per Antiochiam constitutis, ait, rogamus vos fratres, vt non aliud doceatis, quàm quod à Beato Petro, & reliquis Patribus accepistis, ipse enim est caput totius Ecclesiæ, & eius sedes primitus apud vos fuit, quæ
11 postea iubente domino, Romam † translata est, & sic translationem hanc domini præcepto attribuit. *c. rogamus 24. q. 1.* Idem scribit Anterius Papa *in c. mutationes 7. q. 1.* dicens, Petrus sanctus, & Princeps Apostolorum de Antiochia Ciuitate, vtilitatis causa translatus est Romam, vt ibi magis proficere posset. Idem Anacletus Papa *in c. sacrosancta. distinction. 22.*
12 vbi dicit, quòd reliquit Beatum † Ignatium Episcopum Antiochiæ, priusquàm veniret Petrus Romam. Item textus *in c. quis nesciat distinction. 11.* dicit, quòd à Principe Apostolorum Petro traditum est Ecclesiæ custodiri ab omnibus debet, cùm sit manifestum nullum instituisse Ecclesias, nisi eos, quos venerabilis Apostolus Petrus, aut successores eius constituerunt Sacerdotes, &c. Sic etiam habetur *in c. nolite distinct. 11. & c. cum beatissimus 11. q. 1.* Quare luce clarius apparet quàm confundantur, qui impugnare nituntur Ecclesiæ Catholicæ super toto orbe in Pontifice Romano, Petri successore residentem Primatum.

SVMMARIA.

1 *Episcopus Alexandrinus quomodo per Concilium Nicanum fuerit comparatus Papæ.*
2 *Pronomen*, eadem, *significat in genere, & in specie.*
3 *Ecclesia Romana habuisse primatũ ex cõcilio Nicano.*
4 *Concilia generalia debent congregari cum auctoritate Papæ, idque probari ex cõcilio Nicano, & nu. 5.*
6 *Concilium Nicanum habet septuaginta Canones, & num. 8.*
7 *Concilii Niceni authentica exemplaria à quibus fuerint combusta.*
9 *Concilium Nicanum scriptum lingua Armeniorum, apud quem conseruatur.*
10 *Concilium Nicanum statuit ab omnibus Episcopis orbis, appellari ad Papam.*
11 *Canonem de appellationibus fuisse concilii Niceni, quomodo probatur.*
12 *Appellatio ab Episcopis totius orbis ad Papam an fiat vigore concilii Sardicensis.*
13 *Synodus Sardicensis quomodo probatur authentica.*
14 *Papa solus profert sententiam diffinitiuam in Episcopos totius orbis.*
15 *Causa Episcoporum iudicantur à sola sede Apostolica.*

CAP. XV.

Summum Pontificem esse super omnes mundi Episcopos; ac Patriarchas probari ex concilio Nicano, & ita diluitur prima ratio Bruti Fulminis.

AGe respondeamus argumentis perditorum hominum semper falsò allegantium Scripturas. Ad primum respondetur, quando verba Concilii Niceni essent iustè ex aduerso adducta, non concludunt pro aduersariis; Non enim valet consequentia, Episcopus † Alexandrinus habeat curam Ægypti, &c. quo- 1
niam & Episcopo Romano hæc eadem consuetudo est; ergo potestas Romani Episcopi est limitata solùm ad curam ad se pertinentem. Quia Romanus Episcopus habet curam vniuersalem omnium, quam exercet per sibi subalternatos Episcopos, nam pronomen † *eadem* significat in genere, & in specie, etiam 2
apud logicos, & apud nostros, gloss. *in l. fin. ff. de magistratibus conueniend.* Fulgos. *in l. mutuum damus, & ibi Decius num. 6. ff. si cert. pet.* Et quòd hic sit verus sensus illorum verborum, probatur; Primo, nam Paschasius Episcopus in concilio Chalcedonensi *actione 16.* sic citat hunc canonem, *Ecclesia † Romana semper habuit primatum, Mos autem perduret, &c.* 3

Item probatur; quia congregationem † omnium 4
conciliorum spectauisse, & spectare ad ipsum summum Pontificem Romanum, non solùm probatur ex narratis per Pontifices *in distinctionibus 17. & 21. per totum, & distinction. 63. in c. Hadrianus. & c. in Synodo. & c. Valentinianus. & distinction. 96. c. bene quidem. & c. significasti de electione cum similibus.* Sed etiam in ipsa Nicæna † Synodo concordi omnium Patrum 5
sententia dispositum fuit, Prout Iulius Papa Primus, qui eodem tempore fuit, testificatur *in c. dudum 3. q. 6.* & Athanasius quoque in Epistola ad Felicem substitutum Liberio.

Et dum dicunt hæretici, decretum hoc esse Chimeram, quòd minimè reperitur inter decreta concilii Nicæni: Aduertendum est. Nam idem Iulius Papa testatur, septuaginta † canones contineri in dicta Syno- 6
do, vt patet ex ipsius epistola, quam aduersus Antiochenam Synodum pro Beati Athanasii, aliorùmque Episcoporum orthodoxorum defensione scripsit, contra quos nonaginta factionis Arrianæ Episcopi, sub Eusebio illo Nicomediensi, eiusdem hęresis signifero Antiochiæ conuenerant. Item Athanasius cum vniuersis Ægyptiorũ orthodoxis Episcopis ad Marcum Pontificem Beati Syluestri successorem, hoc idem scribit, & se præsente hoc factum fuisse testatur,

Digitized by Google

7 affirmans continuò post Nicænum † concilium authentica exemplaria ab hæreticis fuisse exusta, ac proinde precatur Pontificem, vt ipsius Concilii exemplaria, quæ apud eum integra, illibataque esse non dubitat, & ad se, ac socios sub ruta transmittat stipulatione: Sic inquiens, sanè præsentibus nobis octoginta in memorata Synodo tractata sunt capitula, sicut quadraginta à Græcis græca lingua, & quadraginta similiter à latinis Latina lingua ædita, sed visum est trecenos, decem, & octo patribus, Spiritu Sancto repletis in prædicto concilio congregatis, & maximè iam D. Alexandro, & etiam Apostolicæ sedis Apocrysariis, vt decem capitula adimerentur, & congruis locis
8 insererentur, atque ad formam septuaginta † discipulorum, vel totius terræ linguarum, septuaginta tanti, & tam Ecclesiastici concilii fierent capitula, quæ omnem Christianorum orbem in vnitate fidei confirmarent, & omnes sub sacerdotali, & Christiano nomine dependentes, vna fides, vna Sacerdotalis, & clericalis, regeret norma, neque quisquam à suo discederet capite, prout enarrat Gratianus, licet non integrè, *in c. septuaginta distinctione 16.*

Præterea Stephanus Papa, Luthabio Episcopo Moguntino scribit, Viginti tantùm capitula Nicænæ Synodi in sancta Romana Ecclesia habentur, sed quò neglecta alia defecerint, ambiguum esse, pluresque arbitrari Antiocheno concilio esse inserta *c. viginti distinctione 16.* Item D. Hieronymus *in prologo ad librum Iudith* dicit; Eundem librum Nicænam Synodum in numero sanctarum Scripturarum computasse. & tamen tale aliquid nullatenus inter capitula illius Synodi reperitur, ergo plura fuerunt capitula, quàm inueniantur. Item D. Augustinus *in epistola 119* qui cùm incolumi Valerio Hipponensis Ecclesiæ Episcopo successisset *c. nam autem 7. q. 1.* tamen noluit postea in Eradio, quem sibi designarat successorem, eadem fieri, causam subiunxit, *Adhuc, inquit, in corpore posito, beatæ memoriæ Patre & Coepiscopo sanè Valerio Episcopus ordinatus sum, & sedi cum illo quod concilio Nicæno prohibitum fuisse, nesciebam, nec ipse sciebat, quod igitur reprehensum est in me, nolo reprehendi in filio meo:* Ergo multa plura fuere capitula, quàm inueniantur, cum neque hoc capitulum inuentum est.

Item Gregorius Papa XIII. *in apostillis ad d. c. septuaginta distinctione 16.* dicit ex epistola quadam Gregorii X. ad Regem Armeniorum apparere cùm concilium Lugdunense indixisset, quam epistolam testatur ille Gregorius habere manuscriptam Cardinalem Sirletum (post cuius mortem ipsius bibliotheca, totius Italiæ præcipua peruenit ad manus Illustrissimi Cardinalis Ascanii columnæ) ex qua intelligitur inte-
9 grum Nicænum † Concilium in lingua Armeniorum eo tempore extitisse: sic enim scribit: *Quia verò multipliciter expedit, vt in eiusdem celebratione Concilii, antiquorum conciliorum copiam habeamus, Celsitudinem Regiam rogamus, & hortamur attentè quatenus integrum Nicænum concilium, & alia concilia, quæ habere diceris in Armenica litera cum aliquibus antiquis interpretibus, nobis cum ea, qua poteris celeritate transmittas.* Item Tuneti, & Alexandriæ inuenti sunt octoginta canones Arabicè scripti sub nomine huius concilii, qui Romæ in Arabica, & Armenica lingua scripti, in eadem Cardinalis Sirleti bibliotheca sunt, & nuper etiam in latinam linguam conuersi atque impressi.

Quare non mirum si hoc Pontificis Romani potestatis in conuocando, atque confirmando etiam Nicæno concilio, prout Iulius primus attestatur, non sit inter illa prima impressa capitula.

Quod eò magis fit clarius, nam in eadem Nicæna † Synodo statutum est, vt si quispiam Episcoporum 10
comprouinciales iudices haberet suspectos ad sanctam sedem Apostolicam appellet, cui ab ipso domino potestas ligandi, atque soluendi, speciali sit priuilegio super alias concessa: prout latius scribit Lælius Iordanus *in tractatu de Romanæ sedis origine cap. 3.*

Et licet sit dubitatio inter scribentes cui Synodo sit iste canon ascribendus, tamen clara est eiusdem Iulii Papæ sententia, in epistola ad Antiochenam Synodum, & Athanasii in epistola, quam ex Alexandrina Synodo cum vniuersis Ægyptiorum, Libiæ, Thebaidis Orthodoxis Episcopis ad Felicem scripsit, vbi testati sunt in eadem Nicæna † Synodo huiusmodi 11
canonem de appellationibus Episcoporum æditum esse, atque definitum, cui opinioni accessit: Item in hac re concurrit omnium Romanorum Pontificum consensus, atque de eadem re Romæ extat instrumentum, quod in Vaticano conseruatur, vt fidem facit Franciscus Vargas *in tractatu de Romani Pontificis auctoritate, confirmatione 9.*

Aliqui tamen dicunt hunc canonem, non Nicæno, quod fuit de anno incarnationis 337. sed Sardicensi † concilio, quod fuit de anno 349. sub Iulio 12
Primo, potius asscribendum, & hanc veritatem dicunt apparere ex actis eiusdem Sardicensis Concilii *capite 4. & capite 7.* & hanc sequitur Gratianus *in 2. quæstione 7. cap. si quis Episcopus. & in 6. quæst. 3. capit. final.*

Sed certè magis credendum est antiquo testimonio, quod Romæ existit, Instrumento videlicet de hoc in Vaticano conseruato, vt Nicænæ Synodi hæc fuerit dispositio, vt Iulius, & Athanasius præcitati, dicunt: & si in Sardicensi concilio reperiatur, id fortè inseri, aut repeti potuisse probat idem Vargas *in d. confirmatione 9.* quemadmodum Antiocheno, & aliis conciliis nonnulla eiusdem generis inserta reperiuntur: etsi in Sardicensi nulla de Nicæno concilio mentio reperiatur, credibile est, id quidem factum esse, quia Osius, qui magna cum omnium admiratione concilio interfuit, intelligeret. Arrianis Episcopis, qui illic aderant Nicænam Synodum esse odiosam: Quare siue Nicænæ, siue Sardicensi Synodo ascribamus, ex eo canone constat clarissimè Summi Pontificis Romani maximam esse auctoritatem in alios totius mundi Episcopos, qui ad Romanum appellant: & quòd Sardicensis † Synodus sit 13
authentica, & à Sancta Romana Ecclesia approbata, & si Gratianus testificetur *in d. c. final. distinctione 16.* Nihilominus Cardinalis Varmiensis, in sacrosancto Tridentino concilio Legatus *in libro 4. de traditionibus*, satis accuratè scribit, & probat: Atque Nicolaus de Cusa *in libro de concordantiis Catholicis, cap. 13. & cap. 15. & cap. 25.* Item in Carthaginensi secundo concilio anni circiter 456. *capite 10. Felix Episcopus, &c.* significatur, consulendum esse Romanum Episcopum in Episcoporum causis.

Denique omissis aliis multis, eadem Sacrosancta Tridentina Synodus hanc etiam conciliorum approbatam sententiam confirmauit, vt *sessione 13. capit. 8. & sessione 24. capite 5.* vbi si aliis supremis prælatis committatur cognitio, tamen sententia diffinitiua contra eos soli Romano † Pontifici est reseruata: Et 14
ratio est, quia quemadmodum Episcopo subdita est diœcesis; Item Regi regnum, ita & Romano Pontifici vniuersus orbis est territorium, Abbas *in consil. 15. vol. 2.*

Digitized by Google

vol. 2. in prima quæstione & primo dubio. Ideoque à so-
15 la ſede Apoſtolica iudicari poſſe Epiſcoporum † cau-
ſas, aut ab aliis Apoſtolicæ ſedis auctoritate conſtitu-
tis iudicibus, vel ab ipſis Eccleſiæ initiis cognoſci
poteſt, vt notatur *in c. inquiſitores de hæretic. lib. 6.* &
ita ab omnibus Romanis Pontificibus ſancitum repe-
ritur, *c. nullam 2. quæſtione 5. & c. omnis & c. ad Roma-
num. & c. ſi quis Epiſcopus 2. quæſtione 6. & c. dudum
3. quæſtione 6. & c. primo. & ſeq. 6. quæſtione 4. & c.
maiores de baptiſm. c. vltra prouintiæ 3. quæſtione 6. & c.
Synodum diſtinctione 17. & c. ipſi canones. & c. cuncta per
mundum. quæſtione 93. & c. præceptis diſtinctione 12.* &
latius dicam infra.

Svmmaria.

1 *Epiſcopi non debent ſe intromittere extra fines ſuarum diœceſeum.*
2 *Epiſcopatuum fines præſcribi non poſſunt.*
3 *Epiſcopalia iura poſſunt præſcribi in aliena diœceſi.*
4 *Patriarchales ſedes, quæ priuilegia habeant.*
5 *Patriarcha Conſtantinopolitanus præcedit Alexandrinum.*
6 *Patriarcha concedit pallium Archiepiſcopis ſubditis.*
7 *Appellatio quomodo interponatur ad Patriarcham, item quomodo ad Papam.*
8 *Præcedentia in quibus conſiſtit, & num.* 11.
9 *In concilio generali quis ſit ordo ſedendi inter prælatos poſt Papam.*
10 *Cardinalis Hoſtienſis præcedit Patriarchas.*
12 *Patriarcha Conſtãtinopolitanus eſt primus poſt Papã.*
13 *Papæ primatus probatur etiã ex priuilegiis Iuſtiniani.*
14 *Patriarchæ quomodo habent eadem iura, quæ Romanus Pontifex.*
15 *Appellatio ad vicinos Epiſcopos quo iure, & quare ſit introducta.*
16 C. placuit 2. q. 6. *quæ verba fuerint addita à Gratiano.*
17 *Papa quare incepit ſe vocare ſeruum ſeruorum Dei.*
18 *Papa non eſt vniuerſalis Epiſcopus totius mundi.*
19 *Papa habet immediatam auctoritatem, & plenam in qualibet Eccleſia.*
20 *Tituli, & honores ſecundùm veritatem quando non debent occultari.*

CAP. XVI.

Reſoluuntur omnes aliæ rationes Bruti Fulminis, atque probatur omnes creaturas ſubeſſe Romano Pontifici eſſe de neceſſitate ſalutis.

SEquitur reſpondere ad cætera Bruti argumenta;
Ad ſecundum igitur reſpondetur, nõ procedere, E-
1 piſcopi † non debent ſe intromittere extra fines ſua-
rum diœceſeum, ergo non ſunt ſuppoſiti Romano
Pontifici, vt capiti, & falſitas iſtius conſequentiæ
probatur ex deductis in præcedentibus capitibus: Il-
lud igitur decretum Synodus Conſtantinopolytanæ
primæ concernit iuriſdictionem Epiſcoporum vſque
ad quem finem ſe extendat, vnde gloſſ. *in c. quicunque
in verſ. prouinciarum 16. quæſtione 3. & c. ex literis de
probationibus.* & ibi Aretinus *in 3. notab.* dicit, licet fi-
nes rerum temporalium Eccleſiæ præſcribi poſſunt,
2 tamen fines † Epiſcopatuum, & parrochiarum non
præſcribuntur, ne iuriſdictionis Eccleſiaſticæ termini
confundantur, *c. ſuper eo de parroch.*
Item dicit Innocentius *in c. cum cauſam de proba-
tion.* quæ ſequitur Felyn. *in c. quia iudicante in fin. de
præſcript.* diœceſeum, & parrochialum fines ſunt certi,
& imperſcriptibiles, Abb. *in d. c. ſuper eo num. 6. de
parroch.* dicit, vnus Epiſcopus cum titulo, vel ſi tan-
tùm effluxerit, quòd non ſit memoria hominum, po-
terit Epiſcopale † ius præſcribere in Eccleſiis alterius 3
diœceſis, *gloſſ. final. in c. licet in regulis in fin. 16. q. 3.*
etiam in alieno territorio, vt not. Abb. *in d. c. ſuper eo.*
de Epiſcopo Feſulano, qui in ciuitate Florentiæ ha-
bet Eccleſiam ſibi ſubiectam cum toto illius parro-
chiæ populo. Hieronymus de Monte *in tractatu de fi-
nib. regund. capite 75. num. 5.* Quare Synodus Con-
ſtantinopolytana, ex aduerſo allegata, ſtatuit de limi-
tibus iuriſdictionis Epiſcoporum, ſed Pontifex Ro-
manus ſuper omnes mundi Epiſcopos exiſtit, vt pro-
batum eſt; ergo non valet conſequentia.
Ad tertium reſpondet textus *in c. antiqua de priui-
legiis. Antiqua Patriarchalium ſedium † priuilegia re- 4
nouantes, ſancta vniuerſali Synodo approbante ſancimus,
vt poſt Romanam Eccleſiam (quæ diſponente Domino ſu-
per omnes alias ordinariæ poteſtatis obtinet principatum,
vtpote mater vniuerſorum Chriſti fidelium, & magi-
ſtra) Conſtantinopolitana primum, Alexandrina ſecun-
dum, Antiochena tertium, Hieroſolymitana quartum
locum obtineant, &c.* & ille textus deſumptus eſt ex
concilio generali, vt ibi patet, Ratio autem dubitan-
di erat, quia vt dicit Innocentius *in d. c. antiqua.* A-
lexandrina ſedes præcedebat ſedem Conſtantinopo-
litanam, Sed Papa Innocentius propter fauorem Iu-
ſtiniani Imperatoris, cuius patria erat Conſtantino-
polis † conceſſit priuilegium, vt Alexandrinum præ- 5
cederet, ex cauſa enim poteſt id fieri, & fauorem
Principis eſſe vnam de cauſis, dicit gloſſa, & ſequun-
tur cæteri Canoniſtæ *in d. c. antiqua,* ſed ſemper Papa
Romanus remanet primus, & omnium ſuperior, vt
etiam probauimus diffuſè.
Nec eſt hoc priuilegium, vt Patriarcha † concedat 6
pallium Archiepiſcopis ſubditis, hoc enim ſibi com-
petit de iure communi, vt notat Antonius de Butr. *in
d. c. antiqua* num. 4. Ancharan. *num. 7.* & cæteri per
illum textum. & cum ſit beneficium iuris, nõ eſt opus
impetrare *leg. 1. Cod. de theſaur. lib. 10. l. quæ ſub conditio-
ne §. fin. ff. de condition. inſtitut.* Neque conſiſtit hoc pri-
uilegium, vt omiſſo medio appelletur ad Patriarcham
† Conſtantinopolitanum, vt voluerunt multi, con- 7
tra quos Antonius de Butr. *in d. c. antiqua num. 11.* dicit
eſſe communem opinionem, quia ſolùm ad Papam
appellatur, omiſſo medio, licet Abb. ibi *num. 7.* dicat
hanc eſſe magis communem opinionem, ſed Abba-
tem intelligas ex cauſa, puta, ſuſpecto exiſtente me-
dio, vt dixi in reſolutione primi.
Sed conſiſtit in præcedentia † ſeſſionis, voti, ſub- 8
ſcriptionis, vel reſponſionis. Nam cum antiquitus in
conciliis generalibus Alexandrinus ſedebat poſt Pa-
pam, hodie ex hoc priuilegio ſpeciali Conſtantino-
politanus præcedat: erit igitur iſte ordo, † In primo, 9
& eminentiori loco ſedebit Summus Pontifex Ro-
manus qui eſt caput concilii, & Vicarius Domini no-
ſtri Ieſu Chriſti, & caput totius Eccleſiæ, *clem. Romani
de iureiur. c. fundamenta de electi.on. lib. 6. c. non decet. di-
ſtinct. 12. & c. ad Romanã 2. q. 6. cum ſimilibus.* & eſt ſuc-
ceſſor Petri, etiam Vicarius Ieſu Chriſti *c. licet de trans-
lation. prælat.* nam & Romana, & Apoſtolica Ec-
cleſia eſt caput, & cardo aliarum, à qua omnes aliæ
Eccleſiæ orbis diſponente Domino reguntur, *c. ſa-
croſancta diſtinction. 12.* ideo ſuper omnes ſedet, qui
eſt auctor, directector, & moderator omnium. Secun-
dum locum habet Cardinalis Epiſcopus Hoſtienſis
† ex ſpeciali priuilegio conceſſor Epiſcopo Hoſtienſi, 10

& in consistorio Papæ si superueniat, vel inter sedes patriarchales, quando est præsens in conciliis, post Papam, primus sedet, quia consecrat Papam, & Imperatorem inungit, vt dicit Hostiens. & refert Ioan. Andreas *in d. c. antiqua de priuileg.* Geminianus & Alexander *in c. cleros distinctione 21.* & Alexander Papa Quartus dicebat, quod post Romanam nulla maior Ecclesia est Hostiensi. Tertium locum tenet Patriarcha Constantinopolitanus, vt *d. c. antiqua & c. Constantinopolitana. & c. Constantinopolitana distinct. 22.* Et licet ibi dicatur, quod tenet primum locum post Papam, hoc intelligitur, nisi Cardinalis Episcopus Hostiensis sit præsens, vt supra dictum est: Addo Geminian. *in c. Episcopos circa finem distinct. 22.* Quartum locum tenet Alexandrinus, Quintum Antiochenus, Sextum Hierosolymitanus.

11 Consistit autem ista præcedentia † in sedendo, subscribendo, respondendo, & vocando, vt dicit Geminianus *in d. c. diffinimus distinctione 22.* & an isti de iure antiquo præcedant Cardinales, & quid de aliis quatuor Patriarchis, & quòd hodie Illustrissimi, & Reuerendissimi S. R. E. Cardinales præcedant quamcunque aliam dignitatem Ecclesiasticam scribit latissimè Cardinal. Iacobatius *in tractatu de concil. lib. 1. articul. 1. §. vigesimo est aduertendum.*

Ad quartum respondetur: In concilio Ephesino vnicuique Ecclesiæ reseruata esse iura sua præeminentiæ, ac honoris, & qualia sint, supra dictum est, sed hoc non obstat superioritati Pontificis.

Ad quintum respondetur, Concilium Chalcedonense acclamasse Constantinopolin nouam Romam, & eius Patriarcham parem honorem habere, atque
12 esse secundum † post Papam, sed in eiusdem Concilii gestis legitur, quòd tempore Sancti Leonis Papæ, & Martiani Imperatoris, acclamauit Leoni Papæ, Leo Sanctissimus & Apostolicus, & vniuersalis, vt probat D. Thomas *in opusculo contra errores Græcorum*, & prius tempore Diocletiani, & Maximiniani Imperatorum, vt habetur *in c. nunc autem distinct. 22.* Cùm Marcellinus Papa, qui fuit martyr, timore ductus, sacrificasset idolis, Synodus Episcoporum collecta, huius rei gratia, dixit, prima sedes non iudicetur à quaquam, & longè antè Anacletus martyr patria Atheniensis, ait, Sacrosancta Romana, & Apostolica Ecclesia, non ab Apostolis, sed ab ipso Domino, & Saluatore nostro primatum obtinuit, sicut Beato Petro Apostolo dixit, *Tu es Petrus, &c.* & habetur *in cap. sacrosancta distinctione 22. & in c. in nouo, distinctione 21.*

Ad sextum respondetur prout ad tertium & quintum dixi, & superuacaneum esset repetere, ex quibus apparet non Gratianum corruptè textum Concilii legere, sed ipsos aduersarios falsò textum allegare.

Ad primam Confirmationem Iustinianei textus
13 respondetur, quòd titulus de priuilegio † Archiepiscopi primæ Iustinianæ non derogat primatui Pontificis Romani, quem ipse idem Iustinianus confessus est *in epistola, inter claras C. de summa Trinitate in illis verbis; Nos reddentes honorem Apostolicæ sedi, & nostræ Sanctitati (quod semper nobis in voto & fuit, & est) & vt decet, patrem honorantes vestram beatitudinem, omnia quæ ad Ecclesiarum statum pertinent, festinauimus ad notitiam deferre vestræ Sanctitatis, quoniam semper nobis fuit magnum studium vnitatem vestræ Apostolicæ sedis, & statum sanctarum Dei Ecclesiarum custodire, qui hactenus obtinet, & incommotè permanet, nulla intercedente contrarietate. Ideoque & omnes Sacerdotes vniuersi orientalis tractus, & subiicere, & vnire sedi vestræ Sanctitatis properauimus, &c.* Item *in authent. Iusiurandum, quod præstatur ab his, &c. in princip.* dicit; *Et communicator sum Sanctissimæ Dei Catholicæ, & Apostolicæ Ecclesiæ, & nullo modo, vel tempore aduersabor, &c.* Item *in authent. Vt Ecclesia Romana in principio,* dicit Iustinianus; *Vt legum originem Anterior Roma sortita est, & Summi Pontificatus apicem apud eam esse, nemo est qui dubitet; Vnde & nos necessarium duximus, &c.* Atque parùm infra dicit; *Vt ex hac in totas Ecclesias Catholicas, quæ vsque ad Oceanum positæ sunt, saberrima legis vigor extendatur, & si totius occidentis nec non & orientis, vbi possessiones sitæ inueniuntur, &c.* pondera verbum, *orientis.* Et parùm infra dicit; *Reminiscentes huius legis prærogatiuam, sicut supra dictum est, non solum in occidentalibus partibus Romanæ Ecclesiæ condonamus, sed etiam in orientalibus partibus, in quibus Ecclesiasticæ Vrbis Romæ possessiones sunt, vel postea fuerint, &c.*

Ex quibus apparet quàm falsò inducatur secunda confirmatio pro eorum oponione *in auth. de Ecclesiasticis titulis in §. ideoque sancimus*: Verus enim textus dicit; *Ideoque sancimus secundùm eam definitiones Sacrosanctum senioris Romæ Papam primum esse omnium Sacerdotum; Beatissimum autem Archiepiscopum Constantinopoleos nouæ Romæ secundum habere locum, post sanctam Apostolicam senioris Romæ sedem, aliis omnibus præponatur, &c.* Ipsi verò legunt, atque hoc modo inducunt: *Papa Romanus prior omnibus Episcopis, & Patriarchis sedeat, & post illum Constantinopolitanæ Ciuitatis Episcopus Archiepiscopus primæ Iustinianæ habeat subiectos Episcopos Daciæ mediterraneæ, & Daciæ Ripensis; Item Praualenos, & Dardaniæ, & Misiæ superioris sedet ille ab ipsis consecretur, & eadem iura super ipsis habeat, quæ Papa Romanus habet super Episcopos sibi suppositos:* Sed hæc textus inductio falsa est, vt legi poterit in fōte Iustinianei textus, vnde nos excerpsimus.

Sed quatenus hæc verba ex pluribus locis Iustinianei textus collecta pro vna duntaxat auctoritate inducerentur, neque obstant, per ea, quæ notantur à Butrio, Ancarano, & Abbate *in d. c. antiqua de priuilegiis.* Verba autem: *eadem iura † super ipsis habeat, quæ* 14
Romanus Pontifex habet super Episcopos sibi suppositos: exponuntur à Cardinale Turrecrem. *in c. renouantes distinctione 22.* Ita quòd sicut Romanus in his est primus super omnes alios, ita Constantinopolitanus in his sit primus super omnes alios sequentes; sed ex his non potest concludi; ergo Constantinopolitanus non est suppositus Papæ, cùm millies hoc diffinitum, ac denique in concilio Florentino omnia hæc fuere discussa, atque reiecta, & decreto Concilii contra orientales diffinitum, cuius decreti verba supra induximus.

Ad septimum respōdetur esse mendacium; Nunquam enim in Carthaginensi concilio aliquid aduersus Romanum Pontificem decretum fuit, sed cùm ad diuersos Episcopos alterius diocesis appellaretur, † 15
decretum fuit, vt grauati, à vicinis Episcopis audirentur: Item ordinatum, quod si ab Africa ad Transmarina fuerit appellatum, intra Africam à nullo in communione recipiatur: Gratianus autem *in c. placuit † in* 16
primo 2. q. 6. addidit; *Nisi fortè ad Romanam sedem appellauerit.* Quod autem à Bruto obiicitur, hoc non esse in textu Concilii, verum dicit, & in ipso *cap. placuit.* ab ipsis Pontificibus annotatur, ea verba esse Gratiani additionem, qui canonicè potuit addere, quod siue in Nicæna, siue in Sardiensi Synodo fuerat diffinitum, vt latius scripsi supra in capite præcedenti.

Ad vlti-

Digitized by Google

Ad vltimum respondetur, Pelagii, & Gregorii magni temporibus Principes tunc temporis tituli, & superba nomina magnoperè delectabant; Item Patriarcha Ioannes Constantinopolitanus, temerario ausu, sese Episcopum vniuersalem iactabat, vnde isti optimi Pontifices ad retundendam istius audaciam,
17 atque ad superbam inflationem euitandam † præ humilitate, sese nominari seruos seruorum Dei, successiuè passi sunt; Ad quod efficax ratio eos impellebat.
18 Nam si vniuersales † Episcopos se appellari passi fuerint, idem fuisset, ac si omnium Ecclesiarum particularium Episcopi fuissent, quod nec ita est, nec aliquo modo affirmari potest, vt ita probat Diuus Thomas *in opusculo contra impugnantes religionem*.

Quod autem ait aduersarius; Papa vniuersalem Episcopum prohibet se nominari; Non hoc ideo est,
19 quin ipse habeat † immediatam auctoritatem, ac plenam in qualibet Ecclesia, sed quia non præficitur cuilibet particulari Ecclesiæ, vt proprius, ac specialis rector, sic enim cessarent omnium aliorum Episcoporum potestates: qua etiam ratione Eckius ait in disputatione Lipsica affirmasse se Papam magis dici debere vniuersalis Ecclesiæ Episcopum, quàm simpliciter vniuersalem Episcopum, & inibi, quantum inter has voces intersit, docet.

Et quòd hic sit verus, atque germanus illorum canonum sensus, explicat Cardinal. Turrecremen. *in d. c. nullus & in summa Ecclesiastica libro 2. capite 16.* Hoc etiam significare voluit Gregorius *in c. ecce distinctione 99.* dum ait; *Superba appellationis verbum, vniuersalem me Papa dicens, imprimere curastis.* Et infra; *Tunc ego honoratus sum, cum singulis quibusque honor debitus non negetur.* Item quod hæc fuerit mens Gregorii, apparet ex eius regesto *in libro 4. capite 76. & 77. & 78. & cap. 18.* Atque satis accuratè probat Franciscus Vargas *in tractatu de Auctoritate Pontificis, propositione 5. num. 12.* quomodo, etsi tunc temporis humilitate opus erat, ad comprimendam hæreticorum audaciam. Hodie tamen, quo hæretici tam acriter veritatem, & tam inuerecundè oppugnant, alia
20 debet esse ratio, & veritas, † quæ propter humilitatem velabatur, minimè tacenda est, exemplo Pauli, qui etsi *in priori epistola ad Corinthios capite 9.* ita scribat: *Nam cùm liber essem ex omnibus, omnium me seruum feci, vt plures lucrifacerem:* tamen cum potestas eius negaretur, plurimùm tutatus est, dicens: *Nonne ego sum Apostolus? Nonne ego Dominum nostrum Iesum Christum vidi? Nonne opus meum vos estis in Domino? bonum est mihi magis mori, quàm vt gloriam meam quis euacuet.*

SVMMARIA.

1 *Papa an habeat iurisdictionem temporalem solùm ratione peccati.*
2 *Iurisdictio suprema laica est penes Regem.*
3 *Prælatus peccat propter negligentiã, & potest priuari.*
4 *Regem Franchorum nemini esse subiectum, quo iure probetur.*
5 *Causa feudalis à quo iudice cognoscatur.*
6 *Iura humana pertinent ad Imperatorem.*
7 *Papa in quo fundet iurisdictionem suam in Italia.*
8 *Papa, & Imperatoris pertinentia quæ sint.*
9 *Papa cognoscit de natalibus, sed non de successione alicuius.*
10 *Appellari an possit à sententiis Imperatoris ad Papã.*
11 *Domini duo in solidum esse non possunt.*
12 *Imperium à quo sit traditum.*
13 *Imperator est à Deo, & verus Imperator ante coronationem.*
14 *Rex Franchorum, quis negabat Franciam non subesse Romano Pontifici.*
15 *Rex Saul à quo fuerit electus, an à Deo, vel à Sacerdote.*
16 *Reges antiqui an Sacerdotibus obediuerint in temporalibus.*
17 *Dauid an præstiterit Sacerdotibus in causis temporalibus.*
18 *Cæsari quæ sint reddenda ex præcepto Domini.*
19 *Christiani an debeant esse subditi, & obedire Regibus gentilibus.*
20 *Officia singula sunt committenda singulis personis.*
21 *Petri successor quibus debet vacare ex eius præcepto.*
22 *Romulus distinxit officium Sacerdotum ab officio secularium.*
23 *Papam non habere iurisdictionem temporalem nisi ratione peccati, qui teneant.*
24 *Iurisdictio Ecclesiastica quomodo diffiniatur ab aliquibus.*
25 *Papa quo ordine possit priuare principes, & nouos creare.*
26 *Papa an sit dominus omnium prouinciarum totius mundi.*
27 *Principes infideles quare sint vere principes.*

DE IVRISDICTIONE PAPÆ IN TEMPORALIBVS.

CAP. XVII.

Iurisdictionem Temporalem non spectare ad summum Pontificem directò, nisi ratione peccati, Qui teneant, & quibus rationibus. Quibus respondetur in cap. 25. infra.

AGgredior secundam partem textus extrauagantis, *in vers. In hac:* Vbi tractabimus de iurisdictione temporali Papæ, Et primo pro ratione dubitandi videtur dicendum summum Pontificem † habere iuris- 1
dictionem temporalem in cæteris solùm ratione peccati, & ita non iure directo, sed solùm in ordine ad peccatum, prout Doctor Nauarrus in relectione *cap. nouit. de iudiciis in 3. notabili à num. 21. vsque ad 42.* pluribus mediis probare conatur, ex ratione Canonica, Cæsarea, diuina, supernaturali, ac naturali.

Primo ex canonica, Nam Innoc. Papa tertius *in c. nouit. de iudiciis.* de suprema † Franchorum laica po- 2
testate loquens, illam, inquit, esse Regis Franchorum, ergo ad Papam non pertinet. Item quatenus dicit non esse sui propositi, illam perturbare, si ad Papam spectasset, vtique non omisisset, quia peccatum est prælato † negligentia conseruandi res Ecclesiæ suæ. *c. ca-* 3
nonibus 16. q. 1. c. irrefragabili de offic. ordinar. Et dignũ quòd quis deponatur ab officio, secundùm gloss. singular. *in c. dictum distinction. 81.* Item ibidem dicit; Ita se habere Papam ad Regis Franchorum iurisdictionem, sicuti se habet Rex ad iurisdictionem Papæ: Sed iurisdictio Papæ nullatenus spectat ad Regem, ergo neque illa Regis ad Papam.

Quòd autem Innocentius loquatur de suprema laica potestate, constat, quia ipsemet asseruit *in c. per venerabilem. Qui fil. sint legit.* Franchorum † Regem 4
de cuius iurisdictione, & potestate hic agitur, nemini

Digitized by Google

mini esse subiectum. Item quatenus probat Papam non potuisse vllo modo de hac causa cognoscere, si fuerit fundata contra Regem Franciæ ordinaria via, sed solùm extraordinaria denuntiationis, eò quòd allegabatur peccare mortaliter non restituendo illud feudum Anglo, sed si superior eius fuisset, potuisset cognoscere aliquo modo de hac causa, etiamsi fuerat feudalis, etiam ordinariè, quia cùm inter Domi-
5 num, † & subditum est contentio de feudo, non cognoscit dominus, sed ordinarius si non sunt pares curiæ, *cap. 1. de controuers. feud. apud. par. termin. c. 1. §. fin. de prohibita feudi alienatione per Federic. vbi gloss. ordinaria*. Imò si sunt pares curiæ, sint tamen suspecti, ordinarius cognoscit, secundum Bald. *in d. c. final.* & Præposit. *in c. 1. de inuestitura in maritum facta*. Cum ergo Innocent. III. præsupponat hic nullo modo, nisi ratione peccati posse cognoscere de hac causa, clarè præsupponit, nullo modo esse suum ordinarium.

Secundo, quia D. Augustin. *in c. quo iure. distinct. 8.*
6 Iura † humana Imperatorum esse ideo, ait, quia Deus ea distribuit per Imperatores, & rectores seculi humano generi; ergo non Papa, sed ipse Deus distribuit. Idem sentit Gregorius *in c. suscipitis. distinctione 10.* Item Cyprianus *in c. quoniam. eadem distinctione.* vbi relatus dicit: *Mediator Dei, & hominum, homo Christus Iesus, sic vtriusque potestatis officia discreuit, vt Imperatores pro aeterna vita Pontificibus indigerent, & Pontifices pro temporalium tantummodo cursu Imperatorum legibus vterentur*; ergo Papa indiget Imperatore quò ad bona temporalia, & ita habetur *in c. cum ad verum. distinct. 96.*

Tertio, Gelasius Papa *in c. duo sunt. distinction. 96.* dicit; duo sunt quippe Imperator Auguste, quibus hic mundus regitur, auctoritas sacra Pontificum, & regalis potestas.

7 Quarto, quia Papa † suam temporalem iurisdictionem in Italia fundat ex deuotione Constantini, vt habetur *in c. Constantinus. distinction. 96. & in c. fundamenta. de electión. lib. 6 & in c. futuram. 12. q. 1.* & non ex suo summo Pontificatu, & ideo textus *in c. Nos si incompetenter. 2. q. 7.* probat; mundum per duas regi potestates, Reges videlicet, & Sacerdotes; & paulò post dicit; quòd sicut Orias à Domino percussus est, quia sacerdotum officia vsurpare non licuit; sic sacerdotibus, & prophetis Regum officia vsurpare non licuit.

Quinto, D. Ambrosius *in c. conuenior. 23. q. 8.*
8 dixit, ad Imperatores † palatia, ad sacerdotes pertinere Ecclesias. Item Innoc. III. *in c. solitæ de maior. & obedient.* Papam soli, & Imperatorem Lunæ confert: sed Luna non fuit per Solem facta, neque à Sole dependet; Imò diuerso fertur in cœlo, quia defertur in primo, cum Sol deferatur in quarto; ergo nec Imperator fit à Papa, nec dependet ab eo.

9 Sexto, Honorius Papa III. *in c. tuam † de ordine cognition.* præsupponit, se idoneum iudicem ad cognoscendum de natalibus Reginæ Cypri, ad cognoscendum verò de successione, non ipsum, sed Regem Franchorum existere competentem. Item Alexander Papa III. *in c. causam quæ in. 2. qui fil. sint legit.* respondit; Ad Regem, non autem ad Ecclesiam pertinere cognoscere de possessionibus; atque addidit; Ne videamur detrahere iuri Regis Anglorum, qui ipsarum iudicium asserit ad se pertinere.

Septimo, quia si Papa esset superior iurisdictione
10 ne qualibet temporali, tunc à sententiis † posset ad ipsum appellari, sed consequens est falsum; ergo, &c. Probatur, quia Alexander Papa III *in c. si duobus. §. denique de appellationibus.* declarat, extra terras Ecclesiæ non posse ad ipsum appellari à iudice ciuili, nulla inter supremũ, & inferiorem facta differentia. Et glossa singularis *in c. quoniam distinctione 10.* tenet; ab Imperatore non posse appellari ad Papam.

Octauo, Clemens Quintus *in extrauagante, meruit. de priuilegiis.* in gratiam Regni, & Regis Franchorum, declarauit, nullum eis fieri præiudicium per textum nostrum; ergo Papa non habet supremam in temporalibus iurisdictionem.

Nono, quia † duo domini insolidum esse non 11
possunt, *l. si vt certo. §. si duobus. ff. commodati*, sed Imperator est mundi dominus, *l. deprecatio. ff. ad l. Rhod. de iactu. l. bene à Zenone. C. de quadrien. præscript. l. 2. §. pen. ff. de iuram. calumn. l. 1. §. & cum lex. C. de rei vxor. action.* ergo Papa non est dominus mundi.

Decimo, quia Cæsar *in l. 1. C. de veter. iur. enucleand.* dicit Imperium † traditum esse à cœlesti maie- 12
state Imperatori, & *in auth. quomodo oport. Episcop. in princip.* vbi etiam quòd vtrumque donum à suprema clementia collatum; ergo non à Papa. *c. duo sunt distinction. 96. cum similibus.*

Vndecimo, facit quod refert Alberic. *in l. bene à Zenone. num. 16. C. de quadr. præscript.* Videlicet Ludouicum à Bauaria cum electoribus condidisse legem quandam, quam ipse refert, declarando potestatem † 13
Imperatoris esse immediatè à Deo: Atque læsæ maiestatis crimen incurrere, quicunque diceret, electum in Imperatorem, ante coronationem, non esse verum Imperatorem, aut imperium non posse administrare. Quam legem Albericus ait, iustam visam fuisse tunc multis Prælatis, & eruditis viris Romæ, vbi tunc ipse agebat.

Pro quo facit Epistola Philippi Regis † Francho- 14
rum cognomento Pulcri, ad Bonifacium Papam Octauum conditorem huius præsentis extrauagantis, qua negabat Franciam, eiusque Regem in temporalibus subiici Papæ, quod satis innuit *d. extrauag. meruit. de priuileg.* Item Reges Hispaniæ, qui se credunt nemini subiacere in temporalibus, gloss. *in c. Hadrianus. distinct. 63. & c. etsi necesse de donat. inter virum & vxor.* ægrè fuerunt se vocari subiectos.

Duodecimo, Iure diuino etiam demonstratur,
Nam Saul † Rex primus Hebræorum à Deo fuit ele- 15
ctus, & non à Sacerdote, licet per Sacerdotem illa electio fuerit facta, & vnctio, ac potestas ministerialiter celebrata. *Primo lib. Reg. cap. 10.* vbi Samuel dixit Sauli; *Vnxit te Deus super hereditatem suam, & iterum vnxit te Deus in Principem.* Et paulo inferius; *Certè videtis quem elegit Dominus.* Item Dauid secundus Rex neque fuit electus à Samuele, sed à Deo. *primo lib. Reg. cap. 16.*

Decimo tertio, In literis sacris nunquam legitur, Saulem, † vel Dauidem, vel vllum alium Re- 16
gem Hebræorum subiacuisse quo ad temporalia Sacerdotibus, neque ei obediuisse in illis, saltem qua parte Sacerdotes erant, quamuis qua parte nuntii erant Dei, obedire tenerentur, sed illud non erat obedire Sacerdotibus, sed Deo, *argum. c. cum aliquibus. de rescript. lib. 6. & c. hi qui de prebend. lib. 6. l. qui autem. §. final. & l. seq. ff. de constit. pec.* per quem singulariter probatur, etiam directam actionem queri alicui per liberam personam, quando illa interuenit, vt nuntius.

Decimo quarto, per *c. nos si incompetenter. §. notandum.*

Digitized by Google

tandum 2. quæst. 7. vbi habetur singulariter Dauidem
17 † præfuisse Sacerdotibus in causis secularibus, subiecisse verò illis in causis Dei, & *in 3. lib. Regum cap. 1.* Propheta Nathan appellat Dauidem Dominum suum, per illa verba, *Domine mi Rex*, & per illa, *à Domino meo Rege*, & per illa, *mihi non indicasti seruo tuo*.

18 Decimo quinto, quia Dominus † noster Iesus Christus iubet in Euangelio reddi quæ sunt Cæsaris Cæsari, & quæ sunt Dei Deo, Matthæi *capite 22.* & habetur *in c. conuenior. 23. quæst. 8.* Imò quod maius est, tributum soluit ille pro se, & pro Petro, Matthæi *capite 17.* & habetur *in c. tributum 23. quæstione 8.*

Decimo sexto, quia D. Petrus *in prima epistola capite 2.* relatus *in c. solitæ de maior. & obedient.* iubet
19 omnibus Christianis † obedire Regibus, etiam Ethnicis, quales erant tunc temporis. Item D. Paulus *ad Romanos capite 13. & ad Titum cap. 3.* relatus *in c. conuenior. 23. quæst. 8. & in c. 2. de censibus.* præcipit, vt omnis anima sublimioribus potestatibus subdita sit, quos constat nihil habuisse à Petro, quia erant Ethnici, sed à Deo, vel populo: Vnde D Paulus *prima ad Timotheum cap. 2. Nemo Deo militans, implicet se negotiis secularibus.* qui verò maximè militare debet Deo, Papa est. *cap. si Papa distinctione 40.* ergo non debet penes eum esse potestas laica omnium secularium.

Decimo septimo, ratione naturali probatur, qua
20 suadetur singula † officia esse singulis committenda personis. *cap. 1. distinctione 89. cap. cum ad singula de præbend. lib. 6. leg. nemo Cod. de assessor. leg. consul. a C. de Testament.* Sed Monarchia spiritualis, siue summum Sacerdotium, & summum Imperium, siue secularis Monarchia, duo sunt munera distincta, & non quomodocunque, sed sicut aurum, & plumbum. *cap. duo sunt distinctione 96. c. solitæ de maior. & obedient. authen. quomodo oport. Episcop. in princip.* ergo non sunt committenda vni, aut certè melius committuntur duobus, sed opera Dei sunt perfectissima, *Deuteronom. capite 23.* ergo illa non vni, sed duobus fuere à Christo summo Deo commissa.

Decimo octauo, facit ratio canonica admixta na-
21 turali, ob quam *in c. te quidem 11. quæst. 1.* Petrus † sic alloquitur Clementem destinatum Papam; *Oportet te summo studio niti Clemens, vt omnes vitæ huius occupationes abiicias, ne fideiussor existas nec aduocatus fias, neue in illa alia occupatione mundialis officii prorsus inueniaris, ne præfocatus præsentibus hominum curis non possis verbo Dei vacare.* Et certè nullus negabit, eum qui summam Christianorum curam habet, non posse præcepta hæc seruare; ergo videntur hæc duo munera secum pugnare. Confirmatur, quia ille canon subiicit; *Hæc verò opera, quæ tibi minus conuenire diximus, exhibeant vacantes laici.*

22 Decimo nono, quia Romulus † Romanorum ille Rex primus legem naturæ solam doctus, instituit sacra, & qui illa peragerent Sacerdotes à se distinctos, Marco Varrone, Dionysio Halicarnassæo, & Antonio Coccio testibus, prospiciens vir prudens se non posse Imperio simul, & Sacerdotio facere satis. Item post Romulum ea in melius reformauit Numa Pompilius solam item legem naturæ doctus: sed & Moyses Hebræorum Dux ille primus, & optimus iratus etiam non posse ab vno temporalia, & sacra omnia instè curari, Aaroni hæc commisit, illa verò sibi curanda retinuit.

23 Vigesima ratio † est ab auctoritate plurimorum, Ioan. Thetonic. *in scholiis cap. quoniam distinctione 10.* & idem sentit *in capit. 1. distinctione 22. & in d. cap. cum ad verum distinctione 96.* Cardinal. Zarabellus *in cap. nouit. de iudic.* Baldus *in rubric. Digestorum, colum. 2.* Parum memor Bartoli contrarium sentientis, dixit omnes Legistas tenere pro maxima. Imperatorem Romanorum neminem habere in temporabilibus superiorem. Item Ioann. Parisiensis Theologus ordinis Prædicatorū Doctor antiquus *in libro de potestate Papali, & Imperiali.* quem sequitur Albericus *in leg. cunctos num. 9. & num. 10. Cod. de summa Trinitate & in d. leg. bene à Zenone num. 16. Cod. de quadrien. præscript.* Item Cosmas *in proemio congregationis Gallicanæ*, & Iacobus Aymarus *in libro de potestate Papæ*, Ioan. Maiorinus *in 4. libro sentent. distinctione 24. quæst. 3.* & super Matthæi *cap. 16.* & Antonius Deroscll. *in tractatu de potestate Imperial. col. 15.* ergo non est assentiendum dicentibus, potestatem supremam laicorum non solùm habitu, sed etiam actu esse penes summum Pontificem.

Vigesimo primo, A definitione Ecclesiasticæ † potestatis quam diffiniunt: *Est potestas spiritualis supernaturalis data Petro, & successoribus eius à Christo ad regendum, & dirigendum eam directè in supernaturalibus quò ad finem supernaturalem supremum, & vltimum per rationem naturalem, quæ directè solum amplectitur supernaturalia, indirectè verò, siue in ordine ad supernatural a amplectitur etiam animalia naturalia, quatenus sunt necessaria ad consequutionem finis supernaturalis, ob quem sunt instituta.* Ex quibus Franciscus à Victoria *in libro de potestate Ecclesiastica, capite 5. versic. octaua propositio.* tenet quòd Papa † in ordine ad supernaturalia habet amplissimam potestatem super omnem temporalem iurisdictionem, qua vti potest, quando, & quantùm necesse est, ad finem supernaturalem, & potest non solùm omnia, quæ possunt Principes seculares, sed & facere nouos Principes, & tollere alios, ac imperia diuidere, & pleraque alia: Et hæc opinio est Cardinalis Gaetani *in tractatu de potestate Papæ, & concilii, capite 13. in responsione ad octauum argumentum.* & hanc eandem tenet pro firma Doctor Nauarrus per has relatas rationes. 24 25

Vigesima secunda, ratio est Cardinalis Bellarmini, viri doctissimi, & eminentissimi in Societate Iesu, *in suo libro quinto de Romano Pontifice, capite 2.* qua ostenditur Papam † non esse dominum totius mundi, cum non sit Dominus earum prouinciarum, quas obtinent infideles, & solùm oues suas Petro commisit; Infideles autem non sunt oues, quas nec Papa iudicare potest. *1. Corinthiorum, capite 5. Quid ad me de his, qui foris sunt, iudicare.* Item, infideles Principes † sunt verè Principes, quia dominium non fundatur in gratia & fide, sed in libero arbitrio. Item Deus approbat regna infidelium, gentilium in vtroque Testamento, Daniel *capite 2. Tu es Rex Regum, & Deus cœli d. d. t. tibi regnum.* 26 27

Et hanc opinionem tenet Ioan. Driedon *in libro primo de libertate Christiana, capite 9. & capite 15.* & D. Thom. *in libro tertio de regimine Principum capite secundo, & sequentibus.* atque *in tertia parte summa quæstion. 59. articulo 4.*

SVMMARIA.

1 *Papa habet summam potestatem in temporalibus temporaliter.*

2 *Christus*

2 *Christus constituit vnum solum Vicarium in spiritualibus, & temporalibus.*
3 *Iurisdictio temporalis dependet à spirituali tẽporaliter.*
4 *Iurisdictio temporalis secundùm suam naturam reducitur ad spiritualem, etiam temporaliter.*
5 *Ecclesia militans debet habere vnum caput, sicut Ecclesia triumphans.*
7 *Iurisdictionis tẽporaliter administrata quæ sint effectus.*
8 *Papa confirmat Imperatorem.*
9 *Confirmatio non differt ab approbatione circa Imperatorem electum.*
10 *Imperator debet confirmari à Papa.*
11 *Reges qui vnguntur ab Ecclesia sunt vasalli ipsius.*
12 *Imperator est feudatarius Ecclesiæ.*
13 *Imperator iurat fidelitatem Papæ.*
14 *Iuramentum fidelitatis per Imperatorem præstatur Papæ ex concilio Toletano.*
15 *Imperator iurando debet tangere sacra Dei Euangelia.*
16 *Dictio, hæc, est ad oculos demonstratiua.*
17 *Episcopus iurando quando debeat tangere scripturas.*
18 *Carolus quartus per actum publicum voluit confirmari à Papa.*
19 *Imperatores scribentes Papæ, exordiuntur post pedũ oscula.*
20 *Carolus quintus quando osculatus est pedes Papæ cũ aliis Principibus.*
21 *Federicus Barbarubea passus est Papam pedibus calcare eius caput.*
22 *Lotharius Imperator quo modo depingitur ad pedes Papæ.*
23 *Iuramentum fidelitatis obligat feudatarium temporaliter, non spiritualiter.*
24 *Papa potest iudicare laicos temporaliter.*
25 *Principium vnum est in Ecclesia, & dicere duo est hæreticum.*

CAP. XVIII.

Summum Pontificem habere summam potestatem in temporalibus, directò, non autem ratione peccati; Probari primo ex rationibus decidendi ipsius extrauagantis.

1 NOn obstantibus præcedentibus rationibus, Cõtrarium deciditur in hoc textu, videlicet ipsum Summum † Pontificem habere summam laicam potestatem in temporalibus, non solùm habito respectu ad spiritualia, sed etiam ad temporalia naturaliter, & temporaliter. Quæ conclusio firmanda est; Primò ex rationibus decidendi desumptis ex ipso textu, quem exponimus, deinde aliis vrgentissimis, atque ex maiori Doctorum numero, & auctoritate firmanda.

Prima igitur ratio est, Si potestas temporalis non esset data Petro immediatè principaliter, & temporaliter, sequeretur quòd eodem tempore à Christo
2 Domino † nostro duo fuissent dati Vicarii; sed consequens est falsum; ergò, &c. probat textus consequentiam retento eodem themate, de quo dictum est supra in prima parte: Quia in hac vna Ecclesia sunt duo gladii. Ioan. *cap. 10.* per quos denotantur duæ potestates, spiritualis, & temporalis, sed si temporalis non dependeret à spirituali temporaliter, tunc in eo, in quo non dependeret, esset à Deo constitutum alterum caput, sed in hac Ecclesia vnicum est caput, vt supra latissimè est probatum, ergo potestas temporalis † temporaliter, immediatè, & principaliter dependet à spirituali, & non spiritualiter. 3

Item probat eandem consequentiam ratione ordinis. Nam in Ecclesia Dei est hic ordo, vt potestas inferior secundum † suam naturam, & per se reducatur ad superiorem, *ad Roman. cap. 13.* Sed si potestas 4
temporalis reduceretur ad spititualem spiritualiter, tunc reduceretur præter, & supra naturam temporalis potestatis, & sic per accidens: Quare potestas temporalis temporaliter, per se, & secundùm suam naturam reducitur ad spiritualem.

Vnde dicit gloss. *in Clem. ad nostram in ver. Ecclesiæ. de hæretic.* Ecclesia † militans exemplata est à triumphante, teste Ioanne *in Apocalypsi cap. 21. Et vidi Hierusalem nouam descendentem de cælo, &c.* Item Moysi dictum est, *Exodi cap. 25. in fine*, quòd omnia faceret secundùm exemplar sibi monstratum in monte. Sed in Ecclesia triumphante non est, nisi vnus solus, & summus Hierarcha, cui omnes Angeli, & homines in omnibus obediunt: ergo in Ecclesia militante vnus est solus Hierarcha, cui omnes tam laici, quàm clerici, tam Reges, quàm cæteri tenentur in spiritualibus, & temporalibus obedire, hic autem non est Imperator, ergo est Papa, qui temporalibus temporaliter præest. 5

Et sicut ille vnus solus Hierarcha Ecclesiæ triumphantis est creator spiritualium, & temporalium, à quo omnia producuntur in esse, vt vnus finis ad quem, sicut ad finalem terminum ordinantur omnia, *Apocalyps. cap. 1. & cap. 21. & cap. 22.* & habetur *in c. propter. in fine. de consecration. distinct. 4.* Sic debet esse vnus solus gubernator, ac rector tam spiritualium, quam temporalium; ergo vnus solus sub Deo † 6
Vicarius eius erit, habens totius regimen vniuersi, tam spiritualium, quàm temporalium, istorum quidem in sua propria natura, prout per se, & ex propria natura temporaliter ordinatur ad spiritualia.

Secunda ratio, quæ colligitur ex textu, effectus † 7
iurisdictionis temporaliter administratæ sunt, instituere, iudicare, transferre, & plantare, Sed Papa omnia hæc facit in Imperatore, ac Regibus; ergo habet hanc temporalem iurisdictionem temporaliter administrare. Minor probatur, quia Papa instituit, & confirmat † Imperatorem, *Clem. 1. §. nos de iureiurando*, vbi textus dicit: *Nos eodem mandato, & decreto electionis, & infra. facta nobis de electione huiusmodi concordi, & legitima plena fide, examinata quoque persona ipsius Henrici, prout absentia patiebatur eiusdem, & de ipsius fide, probitate, & aliis, quæ in persona Imperatoris sunt meritò requirenda, & infra, Ipsum nominauimus, denuntiauimus, & declarauimus Regem Romanorum, ipsius approbantes personam, eumque sufficientem, & habilem declarantes ad suscipiendam Imperialis celsitudinis dignitatem ac decernentes, vnctionem, consecrationem, Imperiique Romani coronam sibi per manus nostras debere concedi, &c.* Idem habetur *in c. venerabilem. de election. post princip.* Ibi; *Sed & Principes recognoscere debent, & vtique recognoscunt, sicut idem in nostra recognouere præsentia, quod ius, & auctoritas examinandi personam electam in Regem, & promouendam ad imperium, ad nos spectat, qui eum inungimus, consecramus, & coronamus.* Item *in vers. Obiectioni ergo Principum respondentes, asserimus, & infra.* Et in vers. *Nos itaque non ducem, sed reliquum reputamus, & nominamus Regem iustitia exigente, & infra.* Et notat idem Cardinal. *ibi in 4. not.* dicens: *Nota secundùm Paul. quod iura dicunt approbationem, non confirmationem: quia confirmatione non videtur indigere, sed approbatione, consecratione,*

Digitized by Google

eratione, vnctione, & coronatione. Item dicit Cardinal.
9 *in d. clem. 1. in §. ceterum in 3. notab.* Sed contra † hanc opinionem gloss. *in c. legimus. in ver. imperium. distinction. 93.* & August. de Ancon. *in tract. de potestate Papæ quæst. 38. artic. 1.* dicunt, electum per Imperatorem debere confirmari per Papam, nec reuocant in dubium differentiam confirmationis, vel approbationis,

10 Et quod Imperator † debeat confirmari à Papa, est textus *in c. in Synodo. distinctione 63.* Ibi: *Ego quoque Leo episcopus seruus seruorum Dei, cum toto clero ac Romano Populo constituimus, & confirmamus, & corroboramus, & per nostram Apostolicam auctoritatem concedimus, &c.* Item quia Papa est superior Imperatore: ergo est vera confirmatio, Bald. *in l. fin. C. de legib.* approbatio enim fit à pari; confirmatio verò à superiore, Abb. *in c. 1. in fin. de treuga & pac.* & est bonus textus, vbi hæc confunduntur, etiam in factis Imperatoris comprobatis à Papa; *In titulo de statutis, & consuetudinibus contra libert. eccles. in vsibus feudorum, in vers. Nos verò Honorius episcopus seruus seruorum Dei, has leges à Friderico Romanorum Imperatore filio nostro clarissimo, pro vtilitate omnium Christianorum editas laudamus, approbamus, & confirmamus &c.* Item *in d. c. venerabilem §. obiectioni. de elect.* hæc confunduntur, nam textus primo dicit approbando Regem, & parum post, dicit, confirmando.

Item Martinus Laudensis *in tractatu de Principibus,*
11 *notabili 23.* dicit: *omnes Reges, † qui vnguntur ab ecclesia, dicuntur quasi vasalli ecclesiæ c. intelleximus. de iureiurando.* Bald. *in c. pastoralis. de rescript.* ergo idem dicendum est de Imperatore; & ita probat Ioan. Vgo *in libro quadriuii ecclesiæ col. 2. in princip. in ver. feudatarius Imperatorem,* ait, *effectum feudatarium ecclesiæ, quia ab ea omnia recipit.* vt scribit Restaur. Castald. *in tract. de Imperatore, quæst. 36.*

12 Et quòd Imperator † sit feudatarius ecclesiæ probatur à iuramento fidelitatis, quod est species seruitutis, Andr. *in c. 1. de noua forma fidelit.* Lucas de Penna *in l. coloni col. 1. C. in quib. caus. colon. lib. 11.* & importat seruitium personale, prout latè probat Afflict. *in decis. 165. num. 40. & plur. seq.* & vnitum cum recognitione importat feudum, *clem. pastoralis. de re iudic.* Sed ipse
13 Imperator † iurat fidelitatem Papæ *c. tibi domino. distinction. 63.* & *in d. clemen. 1. de iure iurand.* Vbi fuit præstitum Clementi Papæ V. ab Henrico Imperatore, & notatur *in libro sacrarum ceremoniarum libr. primo section. 5. capit. 5.* præcipuè Alberto Rodulpho, & Vincislao sub Bonifacio Papa VIII. & sub Gregorio IX. & sub Vrbano VI. Pontificibus.

14 Item de eodem iuramento † fidelitatis per Imperatorem Papæ præstando, fuit statutum in concilio Toletano sexto, circa tempora Honorii Papæ tertii: Nec est priuilegiatus in iurando, quia sicut cæteri debet tangere scripturas, vt notatur *in auth. sacramenta puberum Codic. si aduers. vendit.* præcipuè Bald. *quæst. 5.* post gloss. ibi, & *in l. generaliter §. in omnibus Codic. de reb. credit.* gloss. notab. *in clem. 1. §. porrò. de heretic.* Felyn. *in c. fraternitatis col. fin. de testib.* Bald. *in l. 1. ff. de iureiurand.* alios congerit Marsil. *in singular. 415. incip.*
15 *iuramentum.* Ita ipse Imperator † debet tangere scripturas, videlicet sacra Dei euangelia *d. clem. 1. §. porro, vers. tactis sacrosanctis euangeliis iuramento firmauerit.* & ibi Cardinal. *in 5. not.* gloss. ibid. *in ver. tactis,* & ibidem *in §. Ego N.* ponitur forma iuramenti, & in fine dicitur; *Sic Deus me adiuuet, & hæc sacra Dei euan-*
16 *gelia.* dictio enim *hæc,* † est ad oculos demonstratiua, vt notatur per scribentes *in l. 1. in princip. ff. de noui oper. nuntiation. l. 1. ff. si cert. pet. & l. 1. ff. de pecul.* Item Rota *in decis. 7. de iureiurand. in antiquis,* dixit, *quòd licet episcopus † iurando non teneatur tangere scripturas, tamen* 17
secus est quando est in Curia Romana, ordinatione Gregorii Papæ II. Sed Imperator coronatur in Curia Romana.

Probatur ex aliis quia Carolus IV. † Imperator misit actum publicum ad Papam Innocentium V. sub 18
anno 1355. per quem asseruit esse obligatum suæ electionis confirmationem, & coronam imperialem accipere à Sanctissimo Papa, & his verbis † exorditur; 19
Post pedum oscula Beatorum, &c. (quibus verbis omnes Imperatores successores aureis literis vsi sunt, scribendo ad Romanum Pontificem.) De forma coronationis Imperialis est, quòd iuret seruitutem Papæ pro subdiacono, & exeundo ab ecclesia Stapham equi papalis tenere debet, atque deinde ducere equum per frenum aliquantulum itineris. Item † Carolus V. Imperator osculatus est pedes Clementis Papæ VII. in maiori concione Principum, quàm fuerit in toto mundo, vbi erant Reges Franciæ, Nauarri, Duces Subaudiæ, Bouillonen, Florentiæ, Ferrariæ, Virtemberg. magnus magister Melitæ, & alii maximi, & quàm plurimi Domini, qui omnes Beatos Pedes sanctissimi Papæ osculati sunt, vt latè scribit Iosephus, Stephanus *in tractatu de adoratione pedum summi Pontificis, cap. 8.* Item Imperator Federicus † Barbarubea, 20 21
vt recuperaret eius filium, passus est Papam Alexandrum tertium calcasse pedibus eius caput, vt dicunt Historiæ, & propterea Gregorius Papa VII. hunc ritum inter priuilegia Romani Pontificis enumerat *in secundo libro registri apud bibliothecam Vaticanam fol. 109.* de quo dicam infra, *in cap. de effectibus supremæ potentiæ.* Et Innocentius Papa II. Romæ in Lateranensi Basilio Lotharium † Imperatorem depingi passus est, quasi vasallum ad pedes ipsius prostratum, & Imperii coronam ab eo accipientem, atque hos illi pictora versus describi: 22

Rex venit ante foras iurans prius vrbis honores,
Post homo fit Papæ, sumit quo dante coronam.

cuius rei memoria extat *in Chronic. Hirsang. in vita Abbatis Hartuigni,* & apud Radeuicum *libr. 1. numer. 9. & 10.*

Hoc iuramentum † fidelitatis obligat feudatarium temporaliter, non spiritualiter, vt notant omnes *in titulo de noua forma fidelitatis, in vsibus feudorum.* Quia in casibus à iure expressis priuantur feudo, vt habetur *in titulo ex quibus causis feudum amittatur.* Ergo iurisdictio temporalis Imperatoris non subest Papæ spiritualiter, vt malè opinantur supradicti doctores, sed temporaliter. Hinc est quòd Papa transfert Imperium de gente in gentem, vt late scripsi supra *in capite 5.* Item confirmat, reprobat, & propter demerita deponit *cap. venerabilem. de election. c. ad apostolicæ. de re iudic. libr. 6. & clemen. 1. de iureiur.* & latius scribam inferius; & isti omnes sunt effectus iurisdictionis temporaliter administratæ. 23

Quòd autem † possit iudicare etiam temporaliter laicos, probat textus. Quia qui constitutus est à Deo super gentes, & regna, potest, cùm deuiaret terrena potestas, illos iudicare temporaliter. Sed Papa constitutus est super gentes & regna, *Hierem. capit. 1.* ergo cùm deuiat potestas terrena, potest iudicare temporaliter. Nec valet responsio tenentium contra Communem, videlicet quòd Papa posset iudicare spiritualiter, in quantum potestas ecclesiastica traheret Christianos ad desistendum à peccato. Quia replicatur, eodem modo debet iudicare Papa cùm deficit 24

Digitized by Google

terrena potestas, quomodo iudicaret illa terrena, si non deficeret, textus est ad literam *in c.licet ex suscepto.de foro compet.* & ibi notatur, sed potestas terrena iudicaret temporaliter; ergo & ecclesiastica temporaliter iudicare debet, & potest.

Tertia ratio decidendi, quæ colligitur ex textu.

25 Nam sicut ponere duo† principia est hæreticum, *cap. 1. & 2. de summa trinit. & fide catholica. & Gen. cap. 1.* vbi dicitur: *In principio creauit, &c.* non autem in principiis: sic ponere duos Vicarios Dei in terris est hæreticum, facit gloss. *in c. non autem. in gloss. penult. propè finem 7. quæst. 1.* Stephan. Aufret, in repetitione *clem. vt clericorum num. 42. de officio ordin.*

Quare concludit summus Pontifex in tertia parte *extrauagantis, in vers. porrò sub esse Romano Pontifici vt capiti ecclesiæ militantis omnem creaturam tam in spiritualibus quàm temporalibus est de necessitate salutis.*

CAP. XIX.

Papam habere supremam Iurisdictionem temporalem, temporaliter, & directò, probari ex magis communi opinione Doctorum vtriusq; classis.

SVMMARIA.

1 *Probatio ab auctoritate conditoris non concludit pro conditore.*

2 *Ratio legis est æterna, & immutabilis, & semper potest allegari.*

3 *Ratio legis correctæ quare allegari possit.*

4 *Papa habet vtramque iurisdictionem spiritualem, & temporalem secundum magis communem opinionem, & nu. 9.*

5 *Papa habet iurisdictionem temporalem Imperatoris secundum ciuilistas communiter.*

6 *Papa potest citare quemlibet vbique existentem.*

7 *Papa habet potestatem priuandi Imperatorem ex causa.*

8 *Ecclesia habet vtrumq; gladium spiritualem, & temporalem.*

10 *Æquitas semper est præferenda in iudicando.*

11 *Æquitatis primus gradus non debeatur.*

12 *Communem opinionem pro ecclesia non sequi, est facere contra leges.*

13 *Imperator Ludouicus quid constituerit aduersus extrauagantem,* vnam sanctam.

14 *Concilium Constan tiense damnauit opinionem Ioan. Hus, qui contra Papam dicebat.*

HVcusque declarauimus tres decidendi rationes, quibus constitutio hæc extrauagans satis, superq; fundatur, & concludunt vnicuique Papam, vt caput ecclesiæ habere vtrumque gladium, etiam temporalem directò, & temporaliter: Qui verò dicunt hac

1 extrauangante † non probari conclusionem Papæ, quia ab eodem Pontifice condita est, sicut dicit Oldrad. de Imperatore *in consil. 69.* Obliti sunt terminos

2 Iurisprudentiæ. Nam legis † ratio est æterna, & immutabilis, Abb. *in c. non debet. de consanguinit. & affinit.* ideo quælibet ratio, etiam si nunquam fuit scripta in lege potest allegari. *c. ratio nulla, & ibi Doct. de prebend. l. scire oportet §. sufficit. de excusat. tut.*

3 Et si correcta † lege potest propterea allegari ratio illius legis. *l. has obliga tiones ff. de capit. diminut. c. auctoritate. de conc. præbend.* ergo multò magis potest allegari cum eademmet dispositione Pontificia, nam & Pontifex his rationibus suam fundauit intentionem.

Sed antequam alias rationes adducamus; Age comprobemus hanc conclusionem ab auctoritate magis † communis opinionis Doctorum vtriusque classis, vt ostendamus contra istos discolos, atque inuidos æmulos nostros & conscribentes hanc materiam postquam viderint hæc nostra scripta, nos non ita leuiter, sed quò magis accuratius potest, pertractare hanc materiam: In primisque referemus Doctores ciuilistas, mox canonistas, & Doctores sanctos patres. 4

Bartol. *in l. 1. † §. præsides ff. de requirend. reis.* dicit: *Imperium dependet ab ecclesia.* Et quòd Dantes Florentinus, qui tenebat contrarium, in suo libro, qui vocabatur *Monarchia*, fuit propterea post mortem damnatus de hæresi. Idem *in l. fin. in fin. Cod. de legib.* dicit: *Ius priuandi Imperatorem spectat ad solum Papam.* Idem *in extrauagante, ad reprimendum. in ver. totius orbis num. 9.* dicit: *Romanorum imperium incepit esse Christi imperium & ideo apud Christi vicarium est vterque gladius, scilicet spiritualis, & temporalis.* Idem *in d. extrauag. in ver. per edictum*, dicit: *Papa † potest citare quemlibet vbique existentem, quia est Vicarius eius, cuius est terra, & plenitudo orbis eius, quod non potest facere Imperator.* vt ibi per eum, & loquitur ex causa temporali, alias quæstio esset de indubitabili, & non esset bona comparatio inter Papam, & Imperatorem. 5 6

Bal lus *in l. non ambigitur num 6. ff. de legib.* dicit: *Populus Romanus est sub Papa, ideo in Papa † residet hæc potestas priuandi Imperatorem, quia in eo residet vertex, & cerebrum totius populi, & quia populus non potest confirmare Imperatorem, ergo nec priuare. Sed quia Imperator non iurat fidelitatem populo, sed Domino Papæ, subdit, & hæc est veritas.* Idem *in proœmio ff. numer. 18.* dicit: *Canones ponunt Papam super verticem Imperatoris, qui habet potestatem confirmandi, & infirmandi electionem Imperatoris, & priuandi eum ex notoria, & iusta causa: Superior enim esse dignoscitur, qui instituendi, & destituendi ius habet, §. interim in auth. de defensor. ciuit.* Et non est negandum, quia Papa habet claues cœli, & mundi, traditas sibi ad iustitiam, & est maior Imperatore nomine, & re. 7

Paul. de Castro *in d. l. non ambigitur num. 6.* dicit: *Imperium Romanum fuit à populo Romano trãslatum in ecclesiam, & non remansit nisi nomen, & dicitur Imperium Christi, vel Ecclesiæ, & solus Papa potest ipsum priuare, sicut & confirmare, ac coronare.* Et parum infra: *Nam apud Ecclesiam est vterque gladius spiritualis, & temporalis.*

Oldradus *in consil. 180. num. 12.* dicit: *Apud ecclesiam † est vterq; gladius spiritualis, & temporalis, & quòd Imperator, antequam ecclesia sibi committat gladii temporalis executionem, non debet se ingerere.* Et hanc opinionem sequuntur plurimi ciuilistæ. Alex. *in consil. 24. num. 24. vol. 5.* Aretin. *in § sacræ. Instit. de rerum diuis.* Marsil. *in l. final. num. 148. ff. de iurisdict. om. iudic.* Signorol. *in consil. 218.* latè probat hoc Petrus Bertrandus *in tractatu de origine Iurisdictionis, col. 3.* Afflict. *in præludiis feudorum, quæst. 2. in 4. ratione.* Et hanc esse magis communem opinionem inter ciuilistas probat Conradus *in suo templo iudicum, in l b. 1. cap. 1. §. 2. num 8. & 9.* Martin. Laudens. *in tractatu de Principibus, quæst. 496.* dicit; *vtrumq; gladium esse penes Vicarium Christi.* Hieronym. Balb. *in tract. de coronatione Imperatoris*, latissimè Restaurus Castaldus *in tractatu de Imperatore, quæst. 36. & quæst. 50. per totum.* 8

Item

Digitized by Google

9 Item probatur esse magis † communem opinionem inter Canonistas. Nam gloss. 2. *in c. nouit. de iudic. & in c. causam quae in 2. qui fil. sint legit.* vbi Doct. cõmuniter, & *in c. licet ex suscepto. de foro compet.* concludunt penes Papam esse vtrumque gladium spiritualem, & temporalem: quam opinionem bonis rationibus firmat Io. Andr. *in clem. ad nostram, vbi gloss. in ver. ecclesiae. de haeretic.* quae dicit; *quòd aliter tenere sapit haeresin.* pluribus rationibus firmat Hostiens. *in summa qui fil. sint legit. §. qualiter, & à quo.* Innoc. *in c. licet ex suscepto nu. 1. de foro compet.* Ancaran. *in d. c. nouit. nu. 72.* dicit esse communem opinionem, vbi etiam Immola, & Andr. Siculus. Abbas *in d. c. nouit. nu. 11. & plur. seq. & in d. c. causam quae, & in consil. 82. col. 2. vol. 1. & quaest. 1.* post sua consilia *nu. 4. & 5.* Hanc opinionem esse communem attestantur, Praeposit. & Alex. *in c. quoniam. distinct. 10.* contra glos. ibi, & Geminian. *in c. duo sunt distinct. 96.* & latissimè defendit, arguendo ad partes, & respondendo obiectis *in c. cum aduerum. distinct. 96.* Et esse communem opinionem tam legistarum, quàm canonistarum probat Ioan. Baptista Ferrettus *in repetition. cap. 1. de probat nu. 8. vers. sed tenenda est communis opinio, in 3. vol. repetitionum canonicarũ.* Eandem opinionẽ latè firmat Io. de Turrecremata *in tract. de potestate Papae, & ecclesiae,* & respondet contrariis, vbiq; Imperiũ nõ dependet à Deo, sed ab ecclesia, & à Papa. Abbas, & Immola *in c. si duobus. §. denique. de appell.* qui dicunt cõmunem. Felyn. *in c. cum non deceat. col. 4. de praescript.* Io. Quintinus Heduus *in d. c. nouit. nu. 117. & in pluribus numeris.* Michael de Ainone *in tractatu de vnitate ouilis, cap. 13. num. 12.* Franciscus Pauinus in expositione textus nostri, quem ego non potui inuenire, allegatus à Cardinale Iacobatio in *tractatu de concilio, lib. 10. artic. 8. num. 10.* Milus *in suo repertorio, in ver. Papa an possit.* Stephan. Aufret. *in repetitione clem. Vt clericorum. de offic. ordinar. nu. 37. vsq; ad 47.* Trieras *in ver. Papa. quaest. 10. & quaest. 11.* Ioannes Hugo *in lib. quadriuii ecclesiae parte 1. col. 1.*

Diuus Thomas *in lib. 3 de regimine Principum, capit. 18. & cap. 19.* vbi etiam quòd Imperium Romanum tantùm durabit in Germanis, quantum ecclesia Romana expediens iudicauerit, Diuus Antonius *in 3. parte summae, titulo 26. cap. 14. num. 17.* Hugo de sancto Victore *in 3. parte operum lib. 2. de sacramentis, part. 2. cap. 4.* quem sequitur Alexand. Alens. *in 3. parte summa quaest. 48. membro 1. artic. 3. § 2. in resolutione.* & D. Thom *in d. lib. 3. de regimine princip. cap 8.* cum aliis ad hoc relatis per Modernos *in tractatu de iure naturali, & diuino ecclesiastica libertatis lib. 1. cap. 12. & cap. 13.*

10 Cum autem in iudicando † semper ęquitatem pręferre debeamus, Romani enim perpendebant bonitatem cum ęquitate sic esse connexam, vt alias bonum aequum sine copula dicerent, & arbitratus boni viri nihil aliud quàm aequitatem significat. *l. 1. ff. de vsufruct. quemadm. cau. & l. quaesitum. ff. de testib.* Et in ipsa aequitate sint gradus, Cic. *offic. lib. 1. In ipsa autem communitate sunt gradus officiorum, &c.* intelligendum est,
11 vt arbitrium nostrum de aequitate, † primum demus Diis immortalibus; deinde patriae, &c. *l. 2. ff. de inst. & iur.* vel vt erga Deum religio. *l. 4. ff. ad l. iul. pecul. l. sunt personae ff. de religios. & sumpt. fun. l. ob carmen. §. si testis. ff. de manumiss.* Admonemur igitur magis Deo, quàm hominibus obediendum *Actuum capit. 5.* & latè per Tiraquell. *de priuileg. piae causae per totum.* Quare sa-
12 tis contra leges faciunt, qui communem † opinionem pro ecclesia non insequuntur: Vnde dicebat Aretin. *in d. §. sacrae. Instit. de rerum diuis.* Quòd hanc Communem opinionem quilibet Christianus debet tenere, & defendere, & sicut Communem amplecti displicet, placeat saltẽ vt rationibus inuincibilibus fundatam, quas mox subuectam, contra quam temerarium videtur, aliter interpretari.

Nec obstat Constitutio † Ludouici Imperatoris, 13
quam fecit aduersus constitutionem textus nostri; *Quod quicumq; diceret Imperium dependere à Papa, reus esset criminis laesae maiestatis.* de qua quaestione per Restaur. *in d. quaest. 50. num. 8.* & per Io. Lecirier. *in tract. de primogenit. lib. 2. quaest. 12. nu. 9.* & per Albericum, qui nimis arroganter hanc constitutionem describendo multis confirmat rationibus. Quia in Concilio † Con- 14
stantiensi fuit dãnata memoria Io. Huss. qui inter alia ponebat Papalem dignitatem à Caesare inoleuisse, & Papae perfectionem, & institutionem à Caesaris potentia emanasse, vt patet *in vltima sessione eiusdem concilii, in §. tenor. autem articulorum?* Et proprerea dicebat Imperator Carolus relatus *in c. in memoriam distinct. 19.* honoramus sanctam Romanam ecclesiam, & licet vix ferendum, ab illa sancta, sede nobis imponatur iugum, tamen seruamus, & pia deuotione toleramus; Item *in c. 1. de immunit. eccles. lib. 6.* statuitur. Non licere iis, qui iurisdictionem habent temporalem, aliquid in praeiudicium iurisdictionis ecclesiasticae statuere. Quae autem dicit Albericus saepius fuere reiecta in sacris conciliis, & quando Dantes fuit ab ecclesia damnatus, vt testificatur Conradus *in d. templo iudic. lib. 1. cap. 1. §. 2. num. 7.* & libri Alberici indigerent religiosa correctione. Quare temerarius videtur iudicandus, qui tantus patrum, omnium classium, opinioni non acquiescit, & obstinatè ore trahere conatur in hoc art. ad peccati rationem, contra Communem sententiam. Cur quaeso Nauar. *in c. si peccau. 2. q. 1.* & caeteri laicae iuridictionis adulatores, in materia denuntiationis euangelicae firmarunt contrarium: Non esse ad peccati rationem trahendas causas, quia sic omnes traherentur ad ecclesiasticum forum, & in hoc articulo; velut in altero mendaces, dicunt contrarium?

SVMMARIA:

1 *Imperatorem esse dominum vniuersalem totius mundi firmatur ab auctoritate plurimorum.*
2 *Doctores iuris ciuilis tenent imperatorem esse dominum totius orbis.*
3 *Legibus illis non est credendum, quarum repelluntur auctores.*
4 *Imperatorem esse rectorem vniuersalem in toto orbe, probari de iure canonico.*
5 *Imperatori Romano quae nationes obediebant.*
6 *Carolus Magnus Imperator consideratur tanquam Germanus.*
7 *Decretorum liber fuit approbatus ab Eugenio Papa III.*
8 *Decretorum liber est approbatus ab vsu antiquissimo.*
9 *Imperator habet intentionem fundatam in toto orbe.*
10 *Imperatorem esse vnum in vniuerso cur sit valdè expediens.*
11 *Pax prouinciarum melius habetur in veritate Principis quam in pluralitate.*
12 *Imperator condit leges vniuersales pro omnibus.*
13 *Papa quomodo committat executionem gladii temporalis Imperatori.*
14 *Liber pontificalis sacrarum ceremoniarum est approbatus.*
15 *Reges, & Principes habent dominium & iurisdictionem de iure, non autem de facto.*
16 *Dominium directum quomodo possunt habere duo.*

17 *Dominium directum regni Neapolis quomodo sit penes ecclesiam, & penes Regem.*
18 *Dominium directum est duplex.*
19 *Feudatarius habet directum dominium respectu subfeudatariorum.*
20 *Dominium vniuersalissimum praescribi non potest.*
21 *Subditus potest praescribere subiectionem alterius, sed non libertatem.*
22 *Libertus liberatus à patrono adhuc remanet obligatus.*
23 *Concessio nunquam comprehendit ius superioritatis.*
24 *Totum quotitatiuum, & integrale quod sit.*
25 *Regnum est pars quotitatiua Imperii.*
26 *Franchi sunt pars Imperii, licet non subdantur Imperio.*
27 *Praescriptio mille annorum quando non habet vim tituli.*
28 *Subditus negans obedientiam Principi peccat.*
29 *Imperatoris dominium vniuersale in quibus consistat.*
30 *Imperator dedit priuilegium foeminis Austriacis succedendi ad regna.*
31 *Regnum, vel status, in casu vacantiae reuertitur ad Imperium.*
32 *Papa habet illud idem dominium temporale, quod habet Imperator.*
33 *Papa succedit vacante Imperio.*
34 *Recursus à seculari iudice habetur ad Papam tempore vacationis Imperii.*

CAP. XX.

Papam habere dominium vniuersale temporaliter in toto mundo, probari per relationem ad Imperatorem.

ALia ratio est, summus Pontifex instituit, ac confirmat Imperatorem; sed Imperator habet dominium vniuersale temporaliter in toto mundo; ergo & Papa habet hoc idem dominium temporaliter, maior probata est supra *capit. 18.* in secunda ratione decidendi.

1 Minor probatur, qu[illegible] [illegible]perator † sit Dominus totius mundi. Prim[illegible] [illegible]uctoritate plurimorum, nam hanc opinionem firmarunt gloss. *in c. per venerabilem. qui fil. sint legit.* gloss. *in l. bene à Zenone Cod. de quadr. praescript.* gloss. *in c. super specula. de priuileg.* gloss. *in c. in apibus 7. quaest. 1.* gloss. *in c. Hadrianus. distinct. 63.* glos. *in c. venerabilem. de election.* gloss *in c. conuenior 23. q. 8.* gloss. *in c. futura 12. quaest. 1.* gloss. *in c. si imperator distinct. 96. & in c. fin. distinct. 50.* gloss. *in l. deprecatio ff. ad l. Rhod. de iact.*

2 Bartol. † & omnes Ciuilistae *in l. 1. Cod. de summa trinit.* Bulgar. Martin. & Alberic. *in l. bene à Zenone Cod. de quadr. praescript.* Idem Bartol. *in l. 1 § per hanc ff. de rei vendic. & in extrauagant. ad reprimendum, & in l. si duas §. Grammatici per illum textum, in ver. vniuerso ff. de excusat. tut.* gloss. & Bald. *in c. 1. de pace iuram. firmand.* Bartol. *in l. hostes col. 2. ff. de captiu. & postlim. reuers.* Aretin. *in l. 1. ff. à quibus appell. non lic. & in §. in expeditione glossa, in ver. Romanorum Institut. de patria potest.* Ias. post Bald. Cyn. Paul. de Castr. & Salyc. *in d. l. 1. numer. 6. Cod. de summa trinit.* dicit esse communissimam opinionem. Nicolaus de Neap. *§. 1.* Bertachin. *in tract. de solutione vectigalium, part. 2.* Bald. *in l. 1. in princip. ff. de offic. praefect. orb. & in l. cum multa. per illum tex. Codic. de bon. quae lib. & in l. ex hoc iure ff. de iust. & iur.* Immol. *in l. in famem circa finem ff. de public. iudic.* & *in l. Imperatores. in princip. ff. de appellat.* Angel. *in l. si retentus seruus. de legat. 1.* Specul. *in tit. de feudis §. 2. vers. 24.* Cotta latè *in ver. Imperator in primo.* Bellugà *in Specul. princip. rubric. 6. num. 1.* Conradus *in suo templo iudic. libr. 1. cap. 1. de Imperatore §. Imperator est dominus mundi.* Mansuetus apud Franchos vir maximę auctoritatis *in adbibitionib. ad Ias. in d. l. 1. Codic. de summa trinit. ad d. num. 6.* Gregorius Lopez Doctor eminentissimus Hispanus *super titulo primo in rubrica, in glossa prima, in secunda partita Legum Hispaniae.*

Habet haec opinio plutima iurisciuilis loca, quae 3
omitto, cùm illis legibus credendum non sit, quarum repelluntur auctores. *c. fraternitatis. de heretic. c. licet ex quadam. de testib. l. mathematicos Codic. de episcop. audient.* Sed probari potest textibus iuris canonici *c. in apibus 7. quaest. 1.* Vbi Imperator vnus † debet esse re- 4
ctor vniuersalis in toto orbe, etiam si Gratianus corruptè legat textum D. Hieronymi: Tamen haec est communis intelligentia ad illum textum, quicquid dicat Couar. *in c. peccatum. in secunda parte relection. §. 9. numer. 4. vers. ad idem.* Item text. *in c. conuenior 23. quaest. 8.* vbi D. Ambrosius respondendo ad illud commune dictum, quòd Imperatoris sunt omnia vniuersa, dicit sub vniuersis non comprehendi diuina, sed de humanis tantùm agi, & nos supra declarauimus vniuersa humana habere Imperatorem à Papa. Item, textus *in c. volumus 11. quaest. 1.* Vbi Imperatori † tunc 5
temporis obediebant Romani, Franchi, Alemani, Bauari, Burgundiones, Saxones, Thuringi, Frisones, Galli, Brittones, Longobardi, Guascones, Beneuentani, Gothi, Hispani, caeterique omnes subiecti omnes, quocumque videantur legis vinculo constricti vel consuetudinario more connexi, hanc sententiam, quam ex sextodecimo Theodosii Imperatoris libro, capitulo videlicet vndecimo ad interrogata Ablauii Ducis, illi, & omnibus rescriptam sumpsimus & inter nostra capitula pro lege tenendam, & infra.

Et licet hic textus non sit in Codice Iustinianeo, est tamen similis *in l. 2. in princip. Codic. de offic. praefect. praetor. Afric.* Nec valet responsio, quòd *d. c. volumus.* est Caroli Magni, † qui fuit Gallus. Nam vt dixi 6
supra in ipsum fuit translatum imperium tanquam in Germanos, siue Theutonicos. Item quia liber Decretorum † fuit approbatus ab Eugenio Papa III. 7
vt probat Bartolom. Caepoll. *in tractatu de cognitione librorum iuris canon. ei num. 4.* & habetur in vita Gratiani. Neque probant, qui tenent contrarium, quod dicta Gratiani fuerint expressè reprobata, quicquid dicat Ripa *in l. 1. numer. 66. ff. si cert. pet.* Item quia Papa *in c. continebatur. de desponsat. impub.* nititur auctoritate decreti. Item quòd fuerit † vsu comprobatum, 8
quia tandiu liber decreti integrè fuit communiter receptus, quòd non extat hominum memoria in contrarium, & iccirco de ipsis dicendum est, sicut de libris iuris ciuilis, *l. 2. §. quae omnia C. de veter. iur. enucl.* Et quòd Imperator † quo ad istud dominium vniuersale 9
habeat intentionem fundatam in toto mundo, videndus est Alex. *in consil. 24. vol. 5. & in consil. 87, in fin. vol. 6.* & ibi Addentes alios congerunt.

Item probatur, qui humana ratione valde fuit expediens vnum constituere Imperatorem † vni- 10
uersalem in toto orbe, ad sedandas omnium diuersarum gentium discordias, & vniuersaliter regendum illud vniuersale dominium, natura enim principiorum amat singularitatem, & ideo impatiens est con-

Digitized by Google

consortis, vt dicit D. August. *in c. qui autem 23. q. 7.* ergo deueniendum est ad vnum supremum Principem, qui
11 habeat superintendentiam super alios, & pax † prouinciarum melius habetur in vnitate vniuersali, quàm in pluralitate Principum, quorum nullus alteri vellet cedere, sicut concederent supremo, Gregor. Lopez. *in rubic. titul. 1. part. 2. legum Hispaniæ.* Item conseruat pa-
12 cem, & dominia omnium, condendo leges † omnibus vniuersales *l. 2. c. de veter. iur. enucleand. in vers. Imperator & c. ad Senatum, & ad omnes populos, &c. in vsibus feud. Imperator Lotharius Eugenio Papæ, & vniuerso populo.* & *in l. fin. in princip. C. de his qui ad eccles. confug. ibi; præsenti lege per omnia valitura loca,* & *in l. 2. §. hæc igitur omnia, vers. scientes patres conscripti, vt omnis orbis terrarum homines, &c.* & *in l. 2. in princip. C. de iuram. calumn. in vers. in omni orbe terrarum, qui Imperio Romano est suppositus,* legendo per parenthesin, *& illud qui,* declaratiuè, *vt in l. omnes populi & ibi Bartol. ff. de iust. & iur.* & *l. inbemus C. de testam. in vers. hanc edictalem legem in orbem terrarum ponimus.* cum aliis multis, quæ omitto. Quilibet autem Rex, & Princeps potest vniuersalem legem condere in suo territorio, sed non potest, pro toto vniuerso.

Ideo summus Pontifex, ne huiusmodi mundanis negotiis principaliter se implicaret, cùm Imperato-
13 rem † confirmat, gladii temporalis executionem illi committit, dicens: *Accipe gladium, & infra, in defensionem sanctæ matris ecclesiæ ordinatum ad vindictam*
14 *malefactorum, laudem verò bonorum,* vt legitur *in libro Pontificali, & sacrarum ceremoniarum,* qui liber approbatus est à S. R. E. *clem. vnic. [illegible] vers. ego §. Romanorum Rex.* vbi citatur, & *in c. [illegible] ... e seruus non ordin.* vbi Abbas, sed de isto, quem [illegible] habemus, dicit Hostiens. ibi, quòd fuit approbatus à Papa Leone X. & *in d. lib. pontificali* habetur, post *vers. Psalm 44. Accingere gladio tuo, super femur tuum potentissimè, vt in hoc per eandem vim æquitatis exercens, molem iniquitatis potentissimè destruas, & sanctam Dei ecclesiam, eiusque fideles propugnes.* Propterea dicunt omnes scriptores Catholici, qui sine liuore scripserunt, quod Imperator est Vicarius Dei in temporalibus à sanctissimo Papa confirmatus, & coronatus, quos allegaui *in præcedenti capite.*

Præterea exercitium huius temporalis Iurisdictionis Imperatori commissum considerari potest dupliciter, vel genericè, vel specificè, quòd à multis appellatur vniuersale, & proprium. Est igitur quòd
15 in omnes † Reges, & Principes [illegible] dici possit iure esse translatum omne dominium [illegible] iurisdictionem in eorum regnis, atq; Statibus, & ita etiam in Regem Germanorum: Et non intelligo de facto, pro vt communiter errant scribentes, sed de iure, sicut probat Igneus *in sua disputatione; An Rex Franciæ recognoscat Imperium:* Tamen non propterea dici potest directum dominium adhuc non remanere vniuersaliter penes Imperatorem. Ipse enim est summus superior, vt declarat Dec. *in consil 307. nu. 9.*

Nec obstat *l. si vt certo §. si duobus vehiculum ff. com-*
16 *modati.* quia duo possunt habere † directum, alter in vniuerso, alter in singularibus locis. *l. 3. in princip. ff. de rei vendic.* Bartol. *in l. 1. §. per hanc ff. eod. tit.* Et hoc probat textus. *in l. 1. ff. de bonor. possess.* in titul. generali, & ibi gloss. vbi licet in vniuersa hæreditate prętoris auctoritate quis habeat ius vtile, pro singularibus tamen rebus poterit actiones ciuiles intentare, & sic directas, vel exercitium ciuilis, sicut dicimus de aliis casibus de cedente, ac cessionario. Salyc. *in l. prima. Cod. de action. & obligat.* Sed ideo datur propter vniuersitatem iuris, [illegible] facti, vt vnumquodque suum caput dignius cen[illegible] tur suis membris, quæ subsunt suo capiti: [illegible] [illegible] plum est de regno † Ne- 17
apolis, quod est de p[illegible] ronio Ecclesiæ, *clem. pastoralis. de re iudic.* in qu[illegible] [illegible] ex habet directum dominium ex amplissima concessione sibi facta. Bald. *in l. prim. Codic. vnde legit.* Sed Ecclesia habet directum dominium in vniuersali, Rex autem habet directum dominium in singularibus rebus. Item hoc directum † etiam dupliciter consideratur, vel 18
directum directò, vel directum inferiori modo, puta quò ad Barones & suos [illegible] [illegible] eudatarios. Nam & Rex habet directum direc[illegible] [illegible] singularibus, Baro † verò directum respectu [illegible] [illegible] feudatariorum, sed 19
inferius, Lucas de Penna *in l. si quis col. 2. Codic. de omni agro deserto, lib. 11.* Baro habet vtile in Baronia quò ad Regem, hoc est ex natura feudi, habet tamen directum quò ad suos subfeudatarios, & hic est effectus vniuersitatis rei, quæ est Baronia: directum dico non verè, sed inferius, non autem directum directò, vt dicit Bald. *in c. cæterum. de iudic.* Frecc. *in lib. 2. de subfeudis §. sed vt verius.*

Et hoc dominium † vniuersalissimum est illud 20
quod præscribi non potest, Innoc. *in c. bonæ in primo. de postulat. prælat.* Abb. *in c. cum nobis. de præscript.* & *in c. per venerabilem in fin. qui fil. sint legit.* Immol. *in l. infamem. col. penult. ff. de publ. iudic.* Quia qui prætenderet præscriptionem esset acephalus, qr[illegible] esse non potest, vt quis sit sine capite. Nisi dicatur [illegible] [illegible] uem prę-
scripsisse † in non recognoscendo Impera[illegible] orem, sed re- 21
cognoscendo Papam.

Sed Felyn. *in capit. cum non liceat. numer. 11. de præscription.* latè demonstrat hanc recognitionem non sufficere, si verbis duntaxat facta sit, sed opere, & effectu fieri debere, aliàs esset nulla, vt ibi.

Addo vrgentem rationem, nam patronus † potest 22
liberare libertum à iure patronatus in totum, & tamen adhuc remanet oblig[illegible] [illegible] s libertus in iis, quæ concernunt fidem, & reuer[illegible] [illegible] am patroni. *l. fin. Cod. de oper. libert.* Iaf. *in consil. 57. vol. 1.* Albert. Brun. *in consil. 67 vol. 2.* & validum est argumentum à liberto ad vasallum. Quantumuis igitur facta esset con-
cessio † de Regnis, & Statibus, cum quibusuis clau- 23
sulis prægnantibus, nunquam intelligitur concessum hoc ius superioritatis, vt probat Caccheran, *in decisio 163.* vt interpretetur concessio, & tantò minus præscriptio.

Item habemus in iure totum † quotitatiuum, & 24
integrale, vt declarauimus in scholiis *lib. 4. §. Cato ff. de verb. obligat.* Et partes quotitatiuæ sunt, quæ continent totam substantiam ipsius rei pro rata, sicut dicimus de speciebus, quæ singulæ continent ipsum totum genus, homo est animal, sicut equus, loquendo secundùm logicos. Integrales verò partes sunt, quarum singulæ continent propriam substantiam: Sed in dominio, de quo agimus, pars quotitati-
ua † erit regnum, quia vniuersaliter acquiritur, & 25
non potest aliquo tempore desinere esse pars sui generis, videlicet Imperii. Sicut igitur homo nunquam desinit esse anima, ita regnum vt species nunquam desinit esse Imperium, idest illius pars quotitatiua, & auctor istius rationis est Baldus *in c. 1. in princip. numer. 2. in fine, de pace iurament. firmand.* & ad hoc est textus *in l. rectè dicimus ff. de verbor. significat.*

Vnde Alc. *in l. potestatis ff. de verb. signif.* probat, quòd
licet Franchi non subdantur Imperatori † sunt tamen 26

Digitized by Google

pars Imperii, impoſſibile enim eſt, partem quotitati-
uam, quæ eſt ſpecies, aliam habere naturam quàm to-
tius vniuerſalis: Præſcripſerint igitur quomodolibet
Principes, & Reges, fateri oportet, præſcribere non
potuiſſe, quin partes ſpeciales ſint de natura ſui gene-
ris vniuerſalis, ad quod, in caſu legitimę vacantię, con-
iungi debent: & hoc eſt quod Ioan. Igneus ex Gallis
Doctoribus ſubtiliſſimus *in repetitione §. non alios num.*
27 *655. ff. ad SC. Syllanian.* fundabat præſcriptionē† ſupra
mille annos, non habere vim tituli in his quæ præſcri-
bi non poſſunt, ſic intelligendó *l. hoc iure §. ductus aquæ*
ff. de aqua quotid. & eſtiu. Et *c. ſuper quibuſdam §. præter-*
ea. de verb. ſignific. cum ſimilib. Roman. *in l. 1. §. denique ff.*
28 *de aqua pluu. arcend.* Ex quibus arbitror† valdè pecca-
re, qui hæc iura Principi denegat, Matthæi *cap. 22.* &
D. Paul. *ad Roman. cap. 13.* & *c. qui reſiſtit. 11. q. 1. & c. con-*
uenior 23. q. 8. & *c. quid culpatur 23. q. 1.* notat Bartol. *in*
l. ſi finita §. ſi de vectigalibus ff. de damn. infect. cum aliis
quæ adduci poſſent.
29 Item probatur hoc dominium† totius orbis in Im-
peratore, ex eius effectibus; Nam leges adhuc vniuer-
ſaliter condit, vt dixi. Item coronat Reges, vt habe-
tur *in libro ſacrarum ceremoniarum ſection. 5. cap. 3. col. 2.*
gl. *in c. in apibus. 7. q. 1.* Martin. Laudenſ. *in tract. de prin-*
cipibus, notabili 130. quod facit etiam Papa, qui corona-
uit Regem Poloniæ, & alios vt dicam infra. Item Im-
30 perator† poteſt dare priuilegium mulieribus vt ſucce-
dant ad Regna, & Status deficientibus maſculis, Fede-
ricus II. ex ſpeciali priuilegio conceſſit Auſtriacæ do-
mui, vt deficiente linea maſculorum, ſuccederent fœ-
minæ, etiam contradicente Ridolphio pro Archidu-
catu Auſtriæ, qui iure, & exercitu ſuccubuit, de quibus
ſucceſſionibus inferius ſcribam.

Quare cùm Imperator reſpectu Regum, & Princi-
pum habeat illud dominium vniuerſaliſſimum ſibi à
Papa conceſſum, quod pręſcribi non poteſt, in caſu le-
31 gitimæ vocantiæ Regni, † vel Status, dominium iure
poſtliminii fingitur retró translatum ad ipſum Impe-
rium, ac ſi nunquam fuiſſet ab Imperio ſeparatum,
& adhoc ſunt termini, *l. hæreditariæ §. pater ff. de caſtrenſi*
pecul. & l. proponebatur ff. eod. & facit *l. ſeruus §. fin ff. de*
acquirend. rerum domin.

Ex his ſequitur intenta concluſio, Imperator habet
dominium temporale temporaliter, & directò in toto
vniuerſo, cuius partes quotitatiuæ ſunt Regna & Sta-
tus, ſed Imperator recipit exercitium huius dominii
32 temporalis à Papa, † ergo Papa habet dominium tem-
porale temporaliter, & directò in toto vniuerſo.

Altero etiam modo reſpectu Imperatoris probari
poteſt. Nemo negat Imperatorem exercere iuriſdicti-
onem temporalem, temporaliter. Sed vacante Impe-
33 rio† Papa ſuccedit; ergo Papa habet dominium tem-
porale per ſe, in ſua propria natura temporali, & non
directiué ad ſpiritualia, maior eſt nota, minor proba-
tur per tex. *in clem. paſtoralis § fin. de re iudic. in verſ. nos*
tam ex ſuperioritate, quam ad Imperatorem non eſt dubi-
um nos habere, quam ex poteſtate, in qua, vacante Impe-
rio, Imperatori ſuccedimus, &c. Item probatur per
c. licet ex ſuſcepto. de foro compet. Vbi tempore vaca-
34 tionis Imperii quo ad iudicem † ſecularem, recurritur
ad Papam, & per iſtum textum Rom. *in ſingulari 412.*
notat quòd Imperio vacante, Papa habet plenitudi-
nem poteſtatis in temporalibus, & licet ibi Cardinal.
Florentinus dicat, quòd hoc eſſet turbare Iuriſdictio-
nem Imperialem: Tamen contrarium fuit deciſum à
Ioanne Papa XXII. atq; anathematis vinculo innoda-
ti qui contrarium aſſererent. In *extrauagante; Si fra-*
trum, ſub titulo, ne ſede vacante, §. ſanè in noſtram, & fra-
trum noſtrorum deductum eſt, fama diuulgante, notiti-
am, quod licet de iure ſit liquidum, & ab omnibus fuerit
inconcuſſè ſeruatum, quòd vacante Imperio, ſicut & nunc
per obitũ Henrici Romanorum Imperatoris vacaſſe digno-
ſcitur, cùm in illo ad ſecularem nequeat haberi recurſus,
ad ſummum Pontificem, cui in perſona Beati Petri, terreni
ſimul & cœleſtis Imperii iura Deus ipſe commiſit, Imperii
prædicti iuriſdictio, regimen, & diſpoſitio, deuoluatur, &
ea, ipſe, durante ipſius vacatione Imperii, per ſe, vel alium,
ſeu alios exercuiſſe noſcitur, in Imperio memorato, &c. Et
parum infra, *monemus ſub excommunicationis pœna, &c.*
& quia textus ſunt clari, omitto recenſere multos, re-
latos per Reſtaur. Caſtald. *in tractat. de Imperatore,*
quæſt. 90.

SVMMARIA.

1 *Imperator vbi confiteatur ſe non eſſe dominum orbis vniuerſalem.*
2 *Populi aliqui non ſunt ſubditi Romanæ ditioni.*
3 *Imperium Romanum habet ſuos limites terminatos.*
4 *Poſtliminii ius vnde originem habeat.*
5 *Imperator an ſit dominus orbis vniuerſalis à natura.*
6 *Ciuitas populoſa difficillimè legibus gubernatur.*
7 *Subditus non poteſt præſcribere iura ſuperioritatis.*
8 *Imperator an ſit dominus vniuerſalis à iure diuino.*
9 *Imperator cuius orbis totius ſit dominus.*
10 *Romanus orbis quis ſit, & quomodo intelligatur.*
11 *Iuriſdictio, & poteſtas an poſſit dari vni Principi de iure humano.*
12 *Imperator an habeat iuriſdictionem à Papa in toto orbe.*
13 *Reges qui non ſint ſuppoſiti Imperatori.*
14 *Imperatorem non eſſe dominum totius mundi, qui teneant.*
15 *Regna, & Status vacantes deuoluuntur ad Imperium.*
16 *Leges Imperiales quare dirigantur ad ſubditos, & non vniuerſaliter.*
17 *Imperator fundat ſuam iuriſdictionem per obſeruantiam ſuarum legum.*
18 *Imperii Romani limites, quomodo intelligantur terminati.*
19 *Imperio Romano omnes nationes ſubditæ fuerant.*
20 *Imperator vnus in mundo debet eſſe naturali ratione.*
21 *Imperium Romanum totius orbis eſt approbatum de iure diuino.*
22 *Reges ſi non ſunt ſubditi Imperatori, ſunt ſubditi Romanæ eccleſiæ.*
23 *Imperatorem hodiernum eſſe eiuſdem dignitatis cum antiquis Imperatoribus.*
24 *Imperator quibus titulis præfulgeat.*
25 *Imperator hodiernus vtitur eiuſdem inſigniis, quibus vtebantur antiqui.*
26 *Imperium Romanum non fuit extinctum tempore Gothorum.*
27 *Imperium Romanum conſiſtere in orbe toto.*
28 *Regnum totius mundi dicitur Imperium Romanum.*
29 *Imperator Conſtantinopolitanus eſt ſicut Rex Schaccorum.*

CAP.

Digitized by Google

CAP. XXI.

Resoluuntur rationes, quæ aduersus præcedens Capitulum opponuntur.

NOn desinunt inuidi supremæ magnitudinis impugnare vniuersale dominium totius orbis residere penes Imperatorem. Primo: Quòd nulla maior pro-
1 batio, quam proprii oris confessio, vt *in titulis de confessis, ff. & C. & extra per totum.* Sed Imperator † ipse confiteturse non esse vniuersalem totius mundi dominum, *l. mercatores. C. de commerc. & mercat.* Qui textus in duabus partibus id dicit: Primo *in ver. tam Imperio nostro, quam Persarum Regibus subiectos, &c.* Ergo apertè confitetur, quòd Rex Persarum non subest Imperio. Secundo *in vers. Ne alieni regni, quod non conuenit, scrutentur arcana.* Ergo alienum est ab Imperio. Idem probatur *in l. 1. C. de offic. præfect. prætor. Afric. & in l. 2. C. de vet. iur. enucl.* & *in l. postliminium in princip. ff. de*
2 *captiu. vers. inter nos, & omnes liberos populos, Regesq; moribus, & legibus constitutum.* † Et liberi sunt, qui non sunt subditi Romanæ ditioni, *l. non dubito. ff. de captiuit.* Idem notat Gloss. *in l. hostes. in ver. prædones ff. eod. titul.* Et habetur *in l. hostes. in fin.* Vbi textus loquitur de Germanis, & Parthis hostibus Populi Romani, quos antea socios, & confœderatos appellauerat *in l. non dubium.* Hæc est ratio Ioan. Ignei *in quæst. an Rex Franciæ recognoscat Imperatorem, num. 8.* Qua vtitur etiam Couar. *in c. peccatum in 2. parte relection. §. 9. num. 5.*

Et confirmari potest per omnes leges, quæ istiusmodi verbis vsæ sunt: Qui sub Imperio nostro sunt; Vel quos nostrum regit Imperium, vt *§. nostri, in auth. vt præponatur nomen Imper. in vers. in qua nos Deus.* Et *in l. in omnibus ff. ad Trebell. vers. omnibus ciuitatibus quæ sub Imperio populi Romani.* Et *in l. fin. in ver. sancimus. C. de ædific. priuat. §. sed hoc tempore. Instit. de his qui sunt sui, vel alieni iuris.* Et *in l. 1. C. de summa trinit. vers. quos clementiæ nostræ regit Imperium.*

3 Secundo: Nam Imperium † Romanum habet limites terminatos, ergo nõ extenditur ad totum mundum. Antecedens probatur per textum *in §. sed si ab hostibus. Instit. quib. mod. ius patriæ potest. soluitur, vers. nam limina sicut in domo finem quendam faciunt, sic & imperii finem limen esse, veteres voluerunt.* Et faciunt *tituli ff. & C. de capt. & postlim. reuers.* Et nisi essent Imperii li-
4 mina, vtique, qui caperentur, † iure postliminii redire non censerentur, vt *l. postliminium §. in piratis ff. de capt.* Et *l. qui à latronibus ff. de testament. vers. quasi capti à latronibus*, de quo etiam *in extrauag. qui sint rebelles.*

Tertia ratio: Si Imperator esset dominus totius mundi, id quidem ipse haberet, vel à natura, vel à lege diuina, vel ab humana, vel à Christi Vicario; sed nullo
5 istorum modorum obtinuit vniuersale dominium, Ergo, &c. Minor probatur: Siquidem à natura † ipsa non est institutum, quòd vniuersus orbis vni subditus sit, & Arist. *in 7. lib. politic. cap. 4.* Probat difficile esse, & fieri non posse, vt præclaris legibus regatur nimium cele-
6 bris ciuitas propter immensitatem numeri hominum: Quare si ciuitatem † multitudine frequentem existimat Arist. difficillime administrari posse, multò difficilius vniuersus orbis ab vno rectore principe regi poterit: Item si hoc esset à natura, aliquando fuisset in rerum natura, sed nunquam legitur, Ergo, &c. Item quia
7 omnes tenerentur ex lege † naturæ obedire huic superiori, nec posset aliqs ab eius Imperio liber esse, qualibet temporis pfinitione, cũ iura naturalia immutabilia sint, tantò magis, quia sunt in orbe Principes, qui Imperatori non submittuntur, & iustissime ab eo immunes, & liberi, ergo ab ipsa natura non est concessa Imperatori vniuersalis in orbe iurisdictio. Demum quia hoc iure naturæ omnia erant communia, *l. 1. ff. de iust. & iur. §. ius naturale. Instit. de iur. natur. gent. & ciuil. C. ius naturale distinctione 1. §. singulorum. Instit. de rerum diuis.*

Nec quidem à iure diuino, † quia loca, quæ indu- 8
cuntur ad probandum contrarium sunt, Lucæ *cap. 2. & cap. 20. c. solitæ de maior. & obed.* Matthæi *cap. 22.* Marci *cap. 12.* Ioan. *cap. 19.* Quæ loca, vt tractant de Imperio totius orbis, sanè intelligenda sunt de toto orbe, quem ille Imperator possidebat, vt de toto orbe Romano intelligit D. Augustin. *in lib. 2. de consensu Euangelist. c. 25.* Asseuerans ciuitatem Romanam dici vniuersum Regnum in tot ciuitates constitutum, sic etiam exponuntur *l. bene à Zenone C. de quadrienn. præscript.* Et alia
loca ciuilia, Imperator est dominus † totius orbis, nam 9
id intelligendum est quo ad eam mundi partem, quæ Romano Imperio suberat: Neque enim D. Antonius, cuius Epistola à Iurisconsulto refertur *in l. deprecatio, ff. ad l. Rhod. de iactu.* Cùm asseruit, se esse mundi dominum, de vniuerso orbe intellexit, quatenus Indos, Parthos, Persas, Tartaros, & alias tunc incognitas ad occidentem, & ad Meridiem gentes, & prouintias cõtinebat; sed de ea mundi parte intellexit, quæ eius Im-
perio subdita erat. Hic orbis † Romanus apud Mar- 10
cellinum *in lib. 16.* & Spartianum, & Lampridium, dicitur ea mundi pars, quæ ad Romanam ditionem pertinet, & ita legendum est apud Iurisconsultum *in l. in orbe Romano ff. de stat. homin.* vt per Alciat. *in lib. 2. dispunctionum cap. 21.* & Ægesippus *in lib. 2. de excidio Hierosolymitano, cap. 12.* de Christiana lege, inquit: Nec vlla natio Romani orbis remanserit, quę cultus eius expers relinqueretur, & idem *in c. 9.* dixerat, cùm orbem iam Romanum Iesu discipuli repleuerint; Ita etiam est interpretatio Danielis *cap. 2.* de Nabuchodonosore Rege, illa enim litera refertur ad Reges, Principes, & Prouincias, quæ Chaldæorum Imperio parebant, reliquæ enim prouinciæ eius ditioni non parebant, quæ interpretatio secundum eos est D. Hieronymi in Esaiam *cap. 13.*

Neque iure humano, † quia non aliter potest dari 11
totius orbis iurisdictio, aut potestas vni Principi, quàm si totius orbis respublica in eum Imperatorem consentiret. Ergo respublica Romanorum non potuit vniuersam iurisdictionem tribuere, quam ipsa non habebat: Nec auctoritatem ferendi leges in eas gentes, quæ Imperio Romano adhuc subditæ non sunt: Clarum est Romam à Romulo, & Remo fuisse ædificatam, vt not. *in l. 1. ff. de orig. iur.* & *in l. 1 ff. de rerum diuis.* & habetur *in Chronicis lib. 3. Bergomensis*, quo tempore erant multa regna, vt ibi plenissimè, Romani tũc non dominabantur toto orbe, sed solum habebant Reges, eorumque regnum erat distinctum iure ciuili, & tantum iurisdictionem habuerunt, cùm locum ædificauerunt *§. si verò forsan. in auth. de quæstorib.* Et populus ille Reges expellendo visus est Dei iram prouocasse in se, *c. denique 7. q. 1.* & tandem eorum dominium per vsurpationem incepit, vt scripsi supra.

Nec minus ex auctoritate † summi Pontificis, quia 12
is non habet temporalem iurisdictionem in toto orbe nisi eam duntaxat, quæ animarum respicit salutem, prout conatur probare Couar, *in regula, peccatum in 2. parte relection. §. 9. num. 7. vers. vltimo.* & doctissimus Bellarminus *in lib. 5. de summo Pontifice.* Post hæc scri-

Digitized by Google

pta factus Cardinalis amplissimus, ergo, dicunt; Imperator non est totius orbis dominus.

Hanc opinionem dicunt verificari in facto, cùm
13 Hispaniarum Rex † Catholicus Imperatorem non recognoscat in dominum, Gloss. *in c. Adrianus dist. 63.* Oldrad. *in consil. 69.* probat Gloss. *in c. & si necesse de donat. in vir. & vxor.* Ioan. Lup. *in repetition. rubric. de donationib. num. 18.* Gaspar Lusitanus *in l. imperium ff. de iurisdict. om. iudic.* Et hanc rationem approbat *lex Regia 18. tituli 5. partita 1.* Gomes. *in §. fuerat num. 1. Instit. de actionib.* Corsett, *in tract. de potestate Regia, quæst. 71. num. 66.* (Et vt Turcas, Saracenos, Indos, & cęteras barbaras nationes omittamus.) Neque Rex Franciæ Christianissimus recognoscit Imperatorem, de quo habetur *in c. per venerabilem qui fil. sint legit.* Cum similibus, Oldrad, *in d. consil. 69.* Ioan Igneus *in lege necessarios §. non alias nu. 58 ff. ad SC. Syllan.* & *in l. donationes num. 3. C de donation.* & *in d. quæst. An Rex Franciæ recognoscat Imperatorem.* Rebuff. *in l. vnica num. 52. C. de sent. quæ pro eo quod interest.* Item Rex Portugalliæ non subest Imperatori, Oldrad. *in d consil. 69* Restaur. *in d. tract de Imperatore quæst 53.* Chassaneus *in Catalogo gloriæ mundi par. e 5. consideratione 28.* Item Rex Angliæ nec recognoscit illum. Bartol. *in l. hostes col. 2. ff. de captiu. & postlim. reuers.* Restaur *in d. quæst. 53. num. 14.* Item cæteri Duces, & Potentatus Italiæ non recognoscunt Imperatorem, de quibus scribit Menoch, *in consil. 2. nu. 102. & seq.* Quare concludunt non probari Imperatorem esse totius orbis vniuersalem dominum.

14 Et potest probari ab auctoritate † eorum qui firmatunt hanc opinionem, Alberic. *in l. 1. C. de summa trinit.* Iacob de Rauenn. Petr. & Io. Faber *in d. l. 1. & in §. 1. Instit. de patria potest.* & *in l. bene à Zenone C. de quadr. præscript.* Et iidem *in proœmio ff.* Raphael Fulgosius, Euglielmus de Castell. & Bernard. de Castell. *in d l. 1.* Cardinal. Zabarell. *in c. venerabilem. §. verum. col. 2. de elect.* Io. Igneus, & Couar. vbi supra, Ioan. Feraldus *in tractatu de iuribus et priuilegiis regni Francorum.* Ioan. Leciriet *in tract. de primogen. q. 12. l. b. 2.* Nicol. Boer. *in tract. de auctoritate magni consilii, num. 47.* & *in tractatu de seditiosis. §. 6. num. 17.*

Sed istę rationes tacitè sunt resolutę ex præcedentibus. At ne remaneat locus detractoribus iterū in summa colligo singulares responsiones; siquidem prima ratio ex aduerso deducta resoluitur ex dictis in præcedenti capite, vbi probauimus dominium Imperatoris esse directum in vniuersali, quod consistit in pluribus, de quibus neque ipsi Reges possunt vniuersaliter dis-
15 ponere. Item probauimus omnia Regna, † & status non esse adeo liberos, qu in sint partes Imperii, adquod in casu legitimæ vacantiæ deuoluere possunt; Ergo dum dicitur, Imperatorem confiteri aliquos non esse subditos, conceditur immediate, & proximè, quia sunt subditi Regi, aut Domino, vel Populo libero, qui est Dominus, sed non sunt adeo liberi, quin sint partes Imperii. vt de Franchis diximus ex auctoritate Alciati
16 *in l. potestatis ff. de verb. significat.* Imò leges † in contrarium allegatæ directæ fuerunt ad subditos, respectu eorum, qui erant hostes Romani Imperii: Nam & hodiè Regna & Status, de quibus tractamus, non sunt subdita Imperio, & tamen illis ipsis Romanorum Imperatorum legibus reguntur, laudantur, atque libentissimè recipiuntur, etiam ab iis, qui inuidi huius supremæ superioritatis, suas consuetudines, vel statuta ordinarunt, nam in ipsis postea confusi, à nostris Romanis legibus interpretationes sumunt. Vnde Bartol.

per hanc legum Romanarum obseruantiam vniuersalem Imperatoris † iurisdictionem in eos obseruatores retineri docet *in l hostes num. 3. ff. de captiu. l. est vna via ff. de seruit. rustic. prædior.* 17

Ad secundam pariter respondetur, limites † Romani Imperii, ibi intelligi terminatos respectu hostium, quorum causa postliminium originem habuit. Nec valet consequentia, leges Imperiales non fuisse mandatas obseruari ab hostibus; ergo limitata est Iurisdictio Imperatoris. Quia antiquitus magno putabant sese affici beneficio, quibus permittebatur Romanis legibus viuere: Ideo hostibus denegatæ, qui violentia se ab Imperio subtrahebant, præsertim ne vt hostibus fuissent ludibrio. Sed negari non potest, quin ii, qui fuerunt aliquando hostes, & iterum sub iuga Imperii, ac sæpius deducti, sint etiam adhuc eiusdem Imperii † quotæ, quos omnes recensuimus supra *in cap. 4. nu. 18.* Vbi quod nulla natio superfuit, quæ Populo Romano non parebat. 18 19

Ad tertiam patet responsio ex dictis *in præcedenti cap. num. 10. & seq.* Vbi probauimus esse valdè expediens † naturali ratione, vt vnus sit Rector vniuersalis in temporalibus, qui cæteris præsit, & ibi etiam *num. 20. & seq.* probauimus peccare mor[...], qui denegant eam obedientiam Imperatori vt capiti, quæ impræscriptibilis est, Ex quo infertur falsam esse illorum illationem, si hoc esset à natura, aliquando fuisset in rerum natura; nam probauimus *in d. cap. 4. num. 18.* fuisse tempore Populi Romani, à quo da[t]a est Imperatori potestas. 20

Ex quo sequitur falso restringi † iura diuina approbantia, Imperium Romanorum, quia tempore d. approbationis, omnia regna mundi illi parebant Imperio vt *in d. cap. 4.* dixi. Rectè igitur potuit in Imperatorem transferri, cuius Imperium postea Christus dominus noster. vt suum declarauit Matth *cap. vltimo*, & Petro, & successoribus reliquit, vt dixi *in cap. 13. & cap 18. & cap. 19.* Papa autem exercitium temporalis iurisdictionis mandat Imperatori in vniuersali. 21

Et quamuis multi Reges hodie non sint subditi Imperio, tamen sunt Romani Imperii quotæ partes, vt dixi, nec possunt † adeo liberos se confiteri, quin saltem sint subditi Romanæ Ecclesiæ, quando ab Imperatore essent penitus liberati, vt dicit Bartol. *in l. neque. Cod. de decurionib. liber. 10.* Et latius de hoc scribam inferius. 22

Neque obstat ratio Alciati *in lib. de singulari certamine, cap. 32.* Exoleuisse Romanum Imp[eri]um, & tantùm Germanicum remansisse, præsertim [qu]am sub Alarico Rege Gothorum Imperium Romanum extinctū sit, vnà cum Imperatoribus.

Quia identitas Imperatoris † hodierni cum antiquis probatur ex multis: Primo, quia eisdem præfulget titulis, quibus † nullus Rex se decorare potest, dicitur enim sacratissimus, v[t] [...] *b. sacrarum ceremoniarū, sectione 5. cap. 3. col. 4. a[...] [...]em* not. *in c. vnico. per illum tex. de sacra vnctione.* Item religiosissimus atque diuinus, Alberic, *in suo dictionario, in ver. diuus.* Sanctus Thom. *in 2. 2. in tract. de sacrilegio.* Et Papa scribendo ad Imperatorem, vocat illum gloriosissimum, *in epistola, inter claras.* Aliquando serenissime Principium, vt in eodem textu in fine. Item ad eundem dicit, *Gratia domini* 23 24

Digitized by Google

domini nostri Iesu Christi,& charitas Dei patris, ac communicatio sancti spiritus sit semper vobiscum, Amen, Piissime Fili. vt ibidem. Item subscribit: *Omnipotens Deus regnum vestrum,& salutem vestram perpetua protectione custodiat gloriosissime,& clementissime fili Imperator Auguste.* Eodem modo appellat in inscriptione *l. 4. C. de summa trinit.* Alias Christianissimo Principum scribendo ei, vt *in d.l. à princip.& in epistola, liquet.*

25 Item probatur † identitas, quia eadem sunt insignia, quæ antiquis fuere temporibus, nimirum Aquila,& per insignia denotari identitatem dignitatis, dicit Bald.& alii *in auth. dos data. Cod. de donat ante nupt.& in l. 1.& 2. Cod. vt nemo priuatus.& l. vnic. Cod. de his qui potentiorum nom.* Item summus Pontifex, dicit hodie, Romanum Imperium, quod hactenus renuerant Græci, fuisse traditum Germanis, *in c. venerabilem de election.* & *in clem. 1. de iureiurand.* Et ante coronationem appellatur Rex Romanorum, *d. c. venerabilem.* vbi notat Abb.& clarius *in d. clem. 1. de iureiurand.* & *in c. in nomine domini distinct. 23.* Felyn *in c. eam te, de rescript.* Martin. Laudens. *in tractatu de principis, quæst. 39.* & Platina *in vita Gregorii V.* qui auctor est, vt Cæsar, & Rex ante coronationem, & postea Imperator Romanorum Augustus appelletur, licet etiam largo modo ante coronationem Imperator appelletur ex traditis per Ruyn. *in consil. 161. numero 17.& numer. 36. vol. 2.*

Nec est verum quod tempore Gothorum Imperi-
26 um † fuerit extinctum. Nam tunc temporis Innocentius Papa, & Honorius ac Theodosius Imperatores Romanæ Reipublicæ præfuere, vt in eorum vitis apud Platinam legitur, atq; passim alii successere absq; intermissione temporis, qui Constantinopoli sedem habuerunt, vsque quo translatum fuerit Imperium ad Germanicos. Circa quod inprimis considerandum est, Romanum Imperium non includi, aut circumscribi mœnibus, multò minus in persona vnius, vel plu-
27 rium imperium consistere, sed in vniuerso † orbe consistere, sicut anima in corpore; ergo destructa aliqua parte mundi, vel à barbaris hostibus occupata, siue vno, vel pluribus captis Imperatoribus, Imperium totum nulla ratione potest dici extinctũ: Et ideo omnes scriptores tam antiqui, quam moderni, hunc nostrum orbem, siue visibilem mundum, appellant orbem Romanum, in quo homines quot sunt, tot sunt Romani ciues. Vnde gloss. *in d. c. venerabilem in ver. Germanicos. de electione,* dicit, sic ergo Regnum mundi translatum est in Germanicos, nam & ipsi habent, etiam Regnum Ecclesiæ, *c. in die de consecration. distinct. 5.* Sed
28 hoc regnum † mundi Romanum imperium translatum est in ipsos. Vnde licet apud Græcos sit etiam Im-
29 perator, † qui dicitur Constantinopolitanus: Tamen ipse est sicut Rex Schaccorum, quia extra Ecclesiam non est imperium, *c. si Imperator distinction 96.* Oldrad. *in consil. 180. col. fin.* Ioan. de Plat. *in l. 1. Cod. de priuileg. orbis Constantinopolit. lib. 11.* Corn. *in consil. 312. num. 7. vol. 1.* Martin. Laudens. *in tractatu de Principibus, quæstion. 24.*

CAP. XXII.

Papam habere dominium, & Iurisdictionem temporalem in vniuerso temporaliter, quibus aliis probetur rationibus.

SVMMARIA.

1 *Papa habet eandem potestatem quam habuit Christus.*
2 *Christus vt perfectus homo habuit summam potestatem terrenam.*
3 *Monarchia Christi in temporalibus incepit ab eius natiuitate.*
4 *Christus ante resurrectionem noluit exercere potestatem terrenam.*
5 *Christus manifestauit suam potestatem post resurrectionem.*
6 *Petrus in quos exercuit temporalem potestatem.*
7 *Papa nouæ legis non est minor Pontifice legis veteris.*
8 *Sacerdotes qui fuerint iudices in temporalibus.*
9 *Papa ex ordinatione diuina est constitutus super gentibus, & regnis.*
10 *Vasalli per iuramentum fidelitatis sunt obligati temporaliter.*
11 *Papa absoluit vasallos à iuramento fidelitatis.*
12 *Sixtus V. absoluit vasallos Regis Nauarri, & Principis Condensis.*
13 *Iulius II. concessit regna Granatæ, & Nauarræ, priuatis Regibus.*

NVnc superaddamus alias rationes ad probandum conclusionem intentam, Prima igitur ratio superaddita sit, Romanus Pontifex † similem potesta- 1
tem quantum ad hoc habet, quam habuit Christus Dominus noster, vt perfectus homo, & Petrus primus eius Vicarius exercuit, sed Christus, vt perfectus homo plenitudinem habuit potestatis, etiam temporalis, & Petrus etiam iurisdictionem temporalem temporaliter exercuit; ergo Papa Christi Vicarius & Petri successor habet eandem iurisdictionem temporalem temporaliter in sua propria natura exercere.

Partes huius argumenti probantur: Primo de
Christo † Domino nostro, de quo, vt perfecto ho- 2
mine dicitur: *Dabo tibi gentes hæreditatem tuam, & possessionem tuam terminos terræ, Psalm. 2.* Et amissis multis. Ioan. *cap. vltim. Mihi data est potestas omnis in cælo, & in terra:* quod ad humanitatem referendum esse, probant Diui Hieronym.& Augustin. quia quo ad diuinitatem, indubitatum erat. Item probat D. Thom. *in opusculo de regimine Princip. lib. 3. cap. 12.* in fine & in duobus capitibus sequentibus vbi ostendit à natiuitate Christi † eius Monarchiam, etiam in 3
temporalibus cœpisse. Hostiens. *in c. superbis col. 4. de voto.* D. Antonin, *in 3. part. summæ titul. 3. cap. 2. col. 5.* Iacobus Almaynus *in tractatu de potestate Papæ, cap. 8.* Et licet legatur quòd potestatem † terre- 4
nam exercere noluerit. Nam Lucæ *cap. 12.* dixit: *Quis me constituit diuisorem inter nos.* Nihilominus duo tempora considerantur in Christo: Alterum ante passionem, & tunc propter humilitatem, iudicare recusauit, vt est dictum D. Ambros. *in libro 7.* super textu Lucæ *cap. 12.* & Ioann. *cap. 18. Regnum meum non est de hoc mundo.* Alterum
verò post † resurrectionem, & tunc dixit: *Data* 5
est mihi omnis potestas in cælo, & in terra, Matth. *cap. vltimo.*& Ioan. *cap. vltimo.* Sed post resurrectionem dedit potestatem Petro, eumque constituit Vicarium, vt probaui supra; Ergo ex potestate Domini metimur potestatem sui Vicarii.

Secundo

Digitized by Google

6 Secundo probatur. Nam Petrus † hanc temporalem potestatem exercuit in sua propria natura temporaliter. nam in Actibus *cap. 5.* dicitur, quod ipse condemnauit Ananiam, & Saphyram pro crimine facti ad pœnam ciuiliter.

7 Secunda ratio. Nam summus Pontifex † nouæ legis non est minor Pontifice veteris legis; sed iste habuit auctoritatem tam in spiritualibus, quam temporalibus temporaliter, & per se; ergo & Pontifex nouæ legis eandem habuit à Christo Domino no[illegible] & exercere

8 potest: Minor probatur, † Moyses [illegible]n fuit iudex populi in temporalibus, & fuit etia[illegible] [illegible]erdos, vnde Propheta Dauid: *Moyses & Aaron in sacerdotibus eius.* De principatu verò ipsius habetur in veteri lege, qualiter iudicabat, & quomodo. Item Melchisedech Rex Salem, Sacerdos Dei altissimi, *Genes. c. 14.* habuit gladium spiritualem, quia sacerdos, & temporalem, quia iudicabat populum. Item Heli, vt patet *in lib. 1. Reg. cap. 4.* Iudicauit quadraginta annis populum Israel, & hæc erat figura Sacerdotis nouæ legis. Vnde D. Paul. *ad Corinth. cap. 10. Hæc omnia in figura contingebant illis.* Et *ad Hebreos cap. 10.* dicit: *Vmbram habet lex futurorũ bonorum.* Item Hieremias fuit de Sacerdotibus, qui fuerũt in Anathoth Beniamin, sicut habetur Hierem.

9 *cap. 1.* Et tamen constitutus † est super gentibus, & regnis vt ibidem; ergo est de ordinatione diuina, vt aliquis sit constitutus super gentes & regna, & habeat vtramque potestatem de per se, & possit iurisdictionem temporalem temporaliter, non autem directiuè tantum exercere; sed hic est Papa, qui est summus Sacerdos, & habetur hæc ratio *in c. solitæ de maior. & obed.*

10 Tertia ratio superaddita. Nam obligatio † vasallorum in dominum, quæ prouenit ob iuramentum fidelitatis, est spiritualis respectu iurantis, est autem temporalis de per se, & temporaliter respectu domini, cui iuratur, *l. fin. C. de constit pec. eum simil.* Et quod iuramẽtum fidelitatis importet temporalia de per se, probat

11 textus *in c. 1. de noua forma fidelit.* Sed Papa † absoluit vasallos ab hoc iuramento fidelitatis, vt est tex. *in c. nos sanctorum 15. q. 6.* & probat Stephan. Aufrer. *in clem. vt clericorum num. 43. de offic. ordin.* Vbi agit de potestate Papæ; ergo Papa potest iurisdictionem temporalem, etiam temporaliter exercere. Huius negotii plura sunt exempla, in scripturis, sed vltimum fuit nostris tempo-

12 ribus Sixtus † Papa V. Priuatis Rege Nauarro, & Principe Condensi relapsis in hæresim, vt habetur in eius bulla anni 1585. de mense Septembris absoluit vasallos, & eorum subditos à iuramento fidelitatis præstito, vt habetur in verbis bullæ ibi. *Quin etiam proceres, feudatarios, vasallos, subditos, & populos regnorum, ducatuum, principatuum, & aliorum dominiorum prædictorum, etiam alium superiorem non recognoscentes, et ceteros omnes, qui illis quomodocunque iurauerunt à iuramento huiusmodi, ab omni prorsus dominii, fidelitatis, & obsequii debiti perpetuo absolutos esse, pro vt nos illos omnes tam vniuersi, quam singulatim, auctoritate præsentium absoluimus, ac liberamus, præcipimusque, & interdicimus eis vniuersis, & singulis, ne illis, eorumue monitis, legibus, & mandatis audeant obedire. &c.* Et quòd hæc absolutio intelligatur respectu temporalium, probat Cardinal. de Turrecrem. *in d. c. nos sanctorum num. 3.* Sic etiam

13 fecit Iulius Papa II. † Nam concessit Ferdinando Regi Hispaniæ, regna Granatæ, & Nauarræ, dummodo expelleret Moros & Petrum de Alboet de regno Nauarræ, cuius subditos, [illegible]llos absoluerat à iuramẽto fidelitatis, & cum pacto, quod idem Ferdinandus recognosceret sanctam Romanam Ecclesiam, & pro eisdem præstitisset fidem, & homagium; quæ omnia posse facere summum Pontificem, est casus *in c. ad abolendam §. statuimus, de hæretic.* & *in c. vergentis eod. tit. & ibi gloss. & Doct.*

APPENDIX AD PRÆCEDENS Caput.

ALtet hic locus ab æmulis nostris in Romana Curia detrectatus est: Non concludi pernecesse à dominio temporali Christi Domini nostri ad Petri potestatem datam. Nam & illud fuit directum ad spiritualia, propterea eiecit ementes, & vendentes de templo. Item quia Christus dixit Pilato, regnum suum non esse de hoc mundo; & alibi quod non erat iudex constitutus. Item quia in sacra pagina semper sermo habetur de regno spirituali Christi, appellaturque regnum æternum cuius nõ erit finis; nec dissipabitur; ergo Christus noluit in hac vita temporaliter regnare; ergo nec Petrus debet alia abuti, qua Christus Dominus vsus non fuit.

Sed quia sæpè sæpius vtilitatem ex inimicis capimus, factum est, vt hoc Caput vberius extendatur, & argumentum fortius muniatur; Inprimis potestatis plenitudo in Christo desumitur etiam ex Ioan. *cap. 13. Sciens quia omnia dedit ei pater in manus.* Et Luc. *cap. 10. omnia mihi tradita sunt a patre meo.* Et D. Paul. *ad Hebræos cap. 1. quem constituit hæredem vniuersorum.* Et quia textus sacræ paginæ semper vniuersaliter, & de omnibus loquuntur: Ideo D. Paul. *ad Hebræos cap. 2.* exponens illum *Psalm 8. omnia subiecisti sub pedibus eius:* de Christo loquens, dixit, in eo quod omnia subiecit, nihil omisit non subiectum ei. Et *ad Corinthios cap. 15.* Exponens eundem locum, ne quis putaret, per dictionem illam, *omnia,* etiam ipsum Deum compræhendi, a Christi dominio, & potestate Deum expressè excepit, dicens, cum dicat omnia subiecta sunt ei, sine dubio, præterеum, qui subiecit ei omnia. Item *Psal. 71. Dominabitur a mari vsque ad mare, & à flumine vsq. ad terminos orbis terræ.* Item *Psalm. 2. Postula a me, & dabo tibi gentes hæreditatem tuam, & possessionem tuam terminos terræ.* Item *ibid. Deus iudicium tuum Regi da, & iustitiam tuam filio Regis, Reges Tharsis. & insulæ munera offerent, Reges Arabum, & Saba dona adducent, & adorabunt eum omnes Reges terræ, omnes gentes seruient ei.* Item Zachariæ *cap. 11. Ecce Rex tuus veniet tibi, dominium eius a mari vsque ad mare.* Item *Apocalyps. cap. 1. Princeps Regum terræ* asseritur. Et *cap. 19.* dicitur: *quod habet scriptum in vestimento, & fœmore, Rex Regum, & dominus dominantium.* Item sancti hanc opinionem confessi sunt esse veram. D. Thom. *in lib. 3. de regimine Princip. cap. 12. & 13. & 14.* Probat Christum secundum humanitatem fuisse Monarcham, & habuisse omnem in cœlo, & in terra potestatem. Et D. Bernard. *in lib. 3. de consideratione ad Eugenium* dicit: *Dispositio tibi credita super orbem, non data possessio, non tu ille, de quo Propheta ait, & erit omnis terra possessio eius. Christus hic est, qui possessionem sibi vendicat & iure creationis & merito redemptionis, & dono Patris, cui dictum est; postula à me, & dabo tibi gentes hæreditatem tuam, & possessionem tuam terminos terræ. Possessionem, & dominium cede huic, tu curam illius habe.* Item D. Paul. *2. ad Corinth. cap. 8.* dicit: *Scitis gratiam Domini nostri Iesu Christi, quoniam propter vos egenus factus est, cum esset diues, vt illius inopia diuites essetis.* Si Christus hanc potestatem non habuisset, voluntati non dominandi nihil poterat ascribi, sed quia habuit, & noluit, in hoc fuit admirabilis, *c. dominus distinct. 93.*

Quod

Quod autem Christus Dominus noster verè exercuerit hanc temporalis gladii potestatem, ex eo probatur, quod æmuli in contrarium allegant, siquidem eiecit ementes, & vendentes de templo, cum flagello de funiculo. Hæc non fecit vt Sacerdos in Laicos, nec erat de necessitate præcisa ad spiritualem potestatem, fecit ex sua suprema potestate zelo iustitiæ, vendicando cum temporali gladio penes ipsum existente in reuerentiam templi.

Item quatenus verè Christus id fecerit ob finem spiritualem: Hoc tamen non facit quin potestas fuerit concessa. Item quia diuersa causa concessionis, id non facit diuersum, quod conceditur, qualitates enim non diuersificant potestatem, seu iurisdictionem, & dominium, vel possessionem, gloss. *in §. fin. Instit. de iure person. lib. 3. §. econtrario Digest. de acquir. possessio. & ibi Iason. numero. 20.* Item hæc non esset limitatio potestatis, sed limitatio vsus, quæ non cadit in Christum, cui omnis potestas, & omne dominium datum est.

Item in muliere de adulterio accusatam, quam scribæ, & Pharisæi ante ipsum conduxerant, Christus iudicando dixit, qui sine peccato est vestrum, primus in illum lapidem mittat, cumque vnus post alium recessisset, dixit mulieri, vbi sunt, qui te accusant, nemo te condemnauit? nemo domine, neque ego te condemno, vade, noli amplius peccare. Delictum est temporale, pœna temporalis. Persona laica, iudices scribæ, & Pharisæi, Christus audito facto, iudicat dum dicit, qui primus vestrum, &c. Item iudicat dimittendam, dicens, neque ego te condemno; ergo potestatem habebat condemnandi. His enim verbis talis potestas ostenditur, quamuis ipse verè non iudicasset, vt aliqui insistunt; Imò verè iudicauit, quia hoc est iudicum munus, cum de delicto non constat, relaxare. *c. graue 11. question. 3.* Couar. *in libro. 1. var. resolut. cap. 1. numero. 8. vers. forma autem.*

Non obstat igitur, quod dixerit quis me constituit diuisorem inter vos, & ità [illegible] iudicare, Lucæ *cap. 12.* Quia ex eo non ne[illegible] iudicandi caruisse potestate, omnia erant voluntaria, in arduis exercuit, vt in adultera, de hæreditate non conueniebat Christo iudicare. Sic Pontifex, & Princ[illegible] non iudicant ex defectu potestatis, sed quia non decet, præter quam in arduis. Si aliquando scripturæ loquantur de regno spirituali, vt plurimum etiam de temporali, demonstratum est. Et quod dixerit regnum suum de hoc mundo non esse, argumento non aduersatur, quia pauperem, & humillimam vitam ducendo, regnare noluit, nec expedire iudicauit humanæ redemptioni. Vnde in actu passionis habe[illegible]nem vsum potestatis pro derelicto, dixit: *Regnu[illegible]um non est de hoc mundo*: Id probatur, nam in eadem oratione sequitur, si ex hoc mundo esset regnum meum, vtique ministri mei decertarent, vt non traderer Iudæis, nunc autem regnum meum non est hinc. Vnde cum simpliciter dixerit Pilato, regnum meum non est de hoc mundo, statim se declarauit, regnum meum non est hinc, id est in præsenti tempore, quod significatur per dictionem *Nunc c. iam nunc. 28 quæst. on. 1.* & interpretatur; Nunc regnum meum non est hinc, id est ex nunc in antea, idest vsque ad resurrectionem: quæ verba, nisi starent interpretatiue, fuissent superflua. Pilatus interrogauit, si esset Rex Iudæorum, de regno temporali [illegible]tur, de quo tota inquisitio erat contra Christ[illegible] ipse respondit, tu dicis, itaque se Regem fatetur; ergo si illa verba, regnum meum non est de hoc mundo, non intelligerentur, vt dictum est, verba hæc essent contraria; quare voluit ostendere Pilato, se esse Deum, & habere regnum in alio mundo, atque Iudæorum Regem esse, fatendo, tu dicis, illudque habuisse pro derelicto, atque quo ad vsum renuntiasse. Sed post resurrectionem, omnem potestatis vsum assumpsit. Ideo dixit ore suo, Ioan. *cap. vltimo: data est mihi omnis potestas quæ in cœlo, & quæ in terra.* Ita dece[illegible] post redemptionem factam, cum iam gloriosus, impassibilis, & immortalis ex omni parte, verus Deus, & homo dederet.

Non esset omnis potestas, si de spirituali tantum intellexisset. Hæc verba plenissimam important auctoritatem, & potestatem assumptam, etiam quo ad vsum, perfectum, & absolutum post resurrectionem, cessantibus rationibus humilitatis, paupertatis, atque necessitatis. Quare opere redemptionis iam perfecto, omnium dominum se voluit declarare, vt ascensurus ad patrem, eandem potestatem Petro relinqueret. Et ex his clarè patet, satis probari, & argumentum concludere per necesse.

SVMMARIA.

1 *Papa priuat Reges, & Principes ex causa temporali.*
2 *Propheta, & Sacerdotes antiqui quos Reges priuarunt ex causa temporali.*
3 *Sacerdos nouæ legis est excellentioris dignitatis.*
4 *Papa habet omnes dignitates & potestates, quas habuerunt antiqui Patriarchæ.*
5 *Papa deponit Principes instar antiquorum Sacerdotum.*
6 *Pontifices Romani pro tempore quos Reges, & Imperatores priuarunt, & ex quibus causis, omnes recensentur, & num. 8.*
7 *Papa posset iterum transferre Imperium de Germanis in Græcos.*
9 *Rex ex qua causa regno priuari potest.*
10 *Causa priuationis feudi est peccatum.*
11 *Causa proxima, & immediata attenditur, quæ est efficacior.*
12 *Negotium quodlibet attribuitur causæ proximæ, non autem remotæ.*
13 *Actus denominatur à causa proxima, non autem remota.*
14 *Causa secunda tantum operatur, quantum illi à prima influitur.*
15 *Reges qui priuati sint regnis ob causam temporalem.*
16 *Papa debet prius monere peccatorem, non autem statim priuare temporalibus.*
17 *Imperator inutilis vel mente captus priuatur per solum Papam, & sic ex causa temporali.*
18 *Populus non potest priuare Imperatorem, nec Regem.*

19 Popu-

Digitized by Google

19 *Populus qui petit mutari Regem, non habet potestatem illum mutandi.*

20 *Subditi, & vasalli quare possunt de facto resistere nouo Regi sibi dato.*

21 *Subditi, & vasalli inuiti dati nouo domino non possunt cogi ad iurandum fidelitatem.*

CAP. XXIII.

Papæ Iurisdictio temporalis probatur ex ipsa possessione Papæ priuandi Reges, & Principes ex causa temporali.

MAxima omnium rationum est, ad probandũ temporalem Papæ iurisdictionem temporaliter administratæ. Nam potentiam † habet priuandi Reges, & Principes ex causa temporali, aliosq; pro vt videbitur, instituendi, in cuius rationis comprobatione, deducamus ab initio quæ facta sunt.

2 Samuel summus Propheta † non modò Saulem redarguit, sed regno priuauit, eo quod mandatum Domini non adimpleuerit, vt occideret Agag Regem Amalech. & omnes ibi habitantes, & in eius locum assumptus est Dauid, atque in Regem vnctus. Item Ioiadas summus Sacerdos Ataliam mulierem, quæ illis temporibus in Iuda regnabat, regno priuauit, & occidi ab exercitu iussit, & Ioam, qui erat de Regio semine in Regem vnxit, *1. lib. Reg. cap. 11.* Item Daniel Habuchodonosorem Regem Babylonis, & Assyriorum de regno deposuit, propter eius superbiam, atque religionis contemptum, Daniel *cap. 4.* & Sedechia Rex Iuda, eo quòd Hieremiam Prophetam carcerauit, regno priuatus, pessima morte occubuit, Hieremiæ *cap. 39.*

Etsi Sacerdos legis veteris hæc poterat facere ex causa, multò magis, ac fortiori ratione id facere potest
3 summus Sacerdos † nouæ legis, cùm sit excellentioris dignitatis, quàm veteris: Appellatur enim supremus Sacerdos, quod nomen accepit à Moyse, *c. sacrosancta*
4 *distinct. 22.* & quascunque dignitates, † ac potestates, quas habuerunt, omnes Patriarchæ, solus Papa habet, vt dicit D. Bernard. *in lib. 1. de consideratione ad Eugenium*, & refert Bald. *in l. rescripta C. de precib. Imperat. offerend.* Et quod seruabatur in veteri testamẽto, idem seruandum est in nouo. *c. per venerabilem §. in rationibus qui fil. sint legit.* Vbi litera dicit, sanè cum Deuteronomii lex secunda interpretatur, vt quod ibi decernitur in nouo testamento obseruari; ergo non est mi-
5 rum si Papa † deponat Principes seculares ex iusta causa, sicut obseruabatur in veteri testamento, quia gerit in Ecclesia Dei vicem, illiusque Prophetæ, de quo dicitur *Deuteron. cap. 18. Prophetam suscitabo vobis de fratribus vestris, &c.* quicunque non audierit illum Prophetam, ego vltor ero, pœnam videlicet temporalem, ac æternam infligendo. Ex quo verbo, ibi dicit gloss. quod impingentes in summum Pontificem, & ei resistentes, grandi pœna sunt puniendi.

Secundo probatur, ex ipsis actibus priuationum
6 Regum ex iusta temporali causa, quas Pontifices † Romani pro tempore fecerunt: Nam Gregorius III. anno 731. Leonem III. Imperio priuauit, & vocauit Carolum Martellum in eius locum, contra Longobardos infestantes Ecclesiam. Item Zacharias Papa priuauit Regem Franchorum Chilpericum, eo quia erat stupidus in regni administratione, & iustitiam non administrabat populis, & Pipinum Caroli Martelli filium, & Caroli Magni patrem in illius locum substituit, vt illius temporis annalia referunt, & est textus *in c. alius 15. quæst. 6.* Item Innocentius Papa IV. cognoscens quod Sancius II. Rex Portugalliæ erat negligens, atque remissus circa regnum, & subditos eius dedit illi Regi Coadiutorem, comitem Boloonum ipsius Regis fratrem, mandauitq; Baronibus, atq; Comitibus regni, vt honorificè illum reciperent, atque in omnibus obedirent, vt dicit textus *in c. grandi de suppl. neglig. prelat. lib. 6.* Et plenius continetur in Chronicis, & annalibus illius temporis. Idem Zacharias Desiderium, vltimum Regem Longobardorum, Ecclesiam persequentem, atque promissa non adimplentem regno priuauit, & ab eo deiecit, *c. Hadrianus distinction. 63.* & *c. hortatu 23. q. 8.* Et habetur in vita Papæ Zachariæ per Platinam, & per Ioan. Boccatium *in lib. de principum casu lib. 9. cap. 10.* Et per fratrem Iacobum in supplemento Chronicorum. Item cum Ecclesia Romana opprimeretur ab Astulpho Rege Longobardorum, Stephanus Papa II. petiit auxilium à Constantino, & eius filio Leone Imperatoribus Constantinopolitanis, & quia Ecclesiæ Romanæ patrocinium iniustè denegarunt, imperio priuauit, atque in Germanos siue Theutonicos transtulit, vt dixi supra *in cap. 5.* Addo † quod ex causa merè temporali potest transferri de 7
Germanis in Græcos. Nam extat apud Ioan. Auentinum *lib. 6. pagina 636.* Epistola Papæ Hadriani ad Archiepiscopos Treuirensem, Moguntinum, & Coloniensem, his scripta verbis: *Romanum Imperium à Græcis translatum est ad Alemannos, vt Rex Theutonicorum, non antequam ab Apostolico coronaretur, Imperator vocaretur, ante consecrationem Rex, pòst Imperator. Vnde igitur habet Imperium, nisi à nobis, ex electione Principum suorum habet nomen Regis, ex consecratione autem nostra habet nomen Imperatoris, Augusti, & Cæsaris, ergo per nos imperat. Quod habet Imperator, totum à nobis habet, sicut Zacharias transtulit Imperium à Græcis ad Theutonicos, ita & nos possumus ab Alemannis transferre ad Græcos. Ecce in potestate nostra est, vt demus illud, cui volumus propterea constituti à Deo super gentes, & regna, vt destruamus, euellamus, ædificemus, & plantemus.*

Item Alexander † Papa III. viriliter resistit Federico Barbærubeæ Romanam Ecclesiam infestanti, 8
quem tandem supplicem, ad veniæ petitionem coẽgit. Item Innocentius III. Othonem IV. Imperatorem ab Imperio deposuit, atque Imperii titulis priuauit, quia monitus ab eo, vt desisteret ab iniuria, & persecutione, qua Federicum II. Siciliæ Regem adhuc impuberem, persequebatur, & Apuliæ Regnum, quod ab eodem Federico, contra voluntatem Papæ abstulerat, eidem restitueret, cùm facere noluerit, vt habetur in vita Innocentii III. ex qua persecutione Principes Christiani commouebantur & pacis amœnitas inter eos turbabatur. Ideo iustè fuit Imperio priuatus, Idem Honorius Papa III. qui dicto Innocentio successit, Federicum II. in Basilica sancti Petri coronauit Imperatorem, quia erat fidelis Ecclesiæ, ratione regni Siciliæ: sed quia tractu temporis ab Ecclesia, & ipsius Honorii obedientia resiliuit: Idem Honorius illum anathematicauit, atque omnes suos fideles, etiam Barones à sua fidelitate absoluit, quam sententiam Gregorius IX. qui illi successit, confirmauit, Innocentius autem IV. qui eidem Gregorio fuerat subrogatus in Lugdunensi concilio, eundem Federicum tanquam Ecclesiæ rebellem, Apuliæ Regno, atque Imperio priuauit, vt habetur *in c. ad Apostolicæ de re iudic. lib. 6.* Et in Chronicis illius temporis, præsertim in Vitis Honorii, Innocentii, & Gregorii: Et per Archie-

Digitized by Google

Archiepiscop. Florentin. *in 3. part. historial. titulo 19. cap. 5. in princip.* Item Gregorius VII. Henricum III. Imperatorem admonet, ne deinceps largitione corruptus, episcopatus, & beneficia alicui per simoniacam cupiditatem committat, sub pœnis, quod cum non fecisset, eundem Henricum Regni administratione, & Imperio priuauit, vt p Platinam *in vita Gregorii VII.* de quo etiam per Archiepiscop. Florentin. *in 2. part. historial. titulo 16. cap. 1. §. 21.* Vbi inter alia, dicitur, quòd Henricus ab insania ad sanitatem rediens, erroris veniam postulauit. Item Vrbanus IV. Carolum Andegauensem contra Manfredum Siciliæ Regem euocauit, sedem apostolicam tunc turbantem, qui postea, Clemente quarto opitulante Manfredum regno pariter, ac vita spoliauit. Item Martinus IV. Petrum Aragoniæ Regem Siciliam occupantem anathematizauit, & Vrbanus VI. Carolum Vngariæ, & Siciliæ Regem, regno Siciliæ priuatum declarauit, & Innocentius VII. Ladislaum Regem prælio victum Roma fugauit, quem adhuc in sua perfidia perdurantem Alexander V. regno etiam priuauit. Item Ioannes XXII. Ludouicum Bauariæ ducem Imperatorem rebellem, & schismaticum declarauit, eo quod ipse Galeatium, & Matthæum Vicecomites contra Ecclesiam foueret. Pius II. Sigismundo Austriæ Archiduci sacris interdixit, eo quod is Cardinalem in vincula coniecisset. Item Ludouicum Franchorum Regem ad tollendam à regno suo Pragmaticam graui admonitione impulit. Item Sigismundum Malatestam inobedientem sedi Apostolicæ, omni ferè dominio spoliauit, Borsum Ferrariæ Ducem, eo quod is Malatestæ fauere visus esset, acerrimè increpatum, ad petendum veniam perpulit. Item Innocentius VIII. Ferdinandum Apuliæ Regem deposuit, Sixtus IV. Venetos Ferrariam bello prementes, graui anathemate notauit, eorum bona cuilibet diripienda permittens. Paulus Papa III. Henricum Angliæ Regem Regno priuauit. Paulus IV. pluries requisitus Imperii translationem ex persona Caroli V. ad personam Ferdinandi per electionem factam, approbare semper recusauit. Item Pius IV. Imperium in persona dicti Ferdinandi confirmauit; Inter oratores Galliæ, & Hispaniarum Regum de præcedentia contendentium iudicauit. Quare dubitandum non est de temporali potestate Papæ in Imperatores, & Principes temporaliter in casu occurrenti exercita.

Nec desunt, qui ardenter ista impugnent. Primo quod summus Pontifex præfatas regnorum priuationes indixit ex causa peccati, quod admittunt posse facere, non autem ex causa temporali. Secundo dicunt id munus non esse Pontificis proprium, sed Vasallorum, qui Regem priuatum voluerunt, atque successorem à Papa electum admiserunt.

Sed rogo attendamus veritatem, & omittamus adulari Principibus, quia sic magis obedient Pontifici. Primo, peccatorum causa † non sufficit ad priuandum quem Regno, cuius non est maior ratio quam priuationis feudi. Nisi causæ sint numeratæ *in titulis feudorum: In quib. caus. feud. amitt.* &; *quæ fuit prima caus. benefic. amitt. & in similibus.* At vbi in feudorum iure causa est expressa, qui in eam incidit, vtique peccat. † Imò tex. *in §. denique. Quæ fuit prima caus. benef. amitt.* his verbis vtitur; *si in dominum peccauerit, vt si dominum assalierit, si illius consanguineas carnaliter cognouerit*; Item alias causas ibi enumeratas commiserit, vtique peccat mortaliter; sed causa peccati non prima, sed secundaria est, & semper causa proxima, † & immediata attenditur, quæ est efficacior, & plus operatur quam causa secundaria, idest secundaria causæ consideratio, *l. socium qui in eo §. 1. ff. pro soc. l. qui domum habebat in fin. ff. de locat. & conduct. l. huic scriptura ff. ad l. Aquil.* Tiraquell. *in tract. cessante causa part. 1. limitation. 20. numero. 4.* Natta *in consil. 98 nu. 30.* quia in omnibus negotiis, & actibus potius attenditur causa immediata, & proxima, quam remota, Oldrad. *in consil. 25. col. 1.* Compostellan. *in c. cum in cunctis col. 4. de election* Bald. *in l. ex placito col. 1. & 2. Cod. de rerum permut. & in l. sub prætextu num. 19. Cod. de transaction.* Sed si causa priuationis regni iure expressa est, illaque causa peccatum inducit, quod vt causam remotam, lex non considerauit, & Papa priuat ex illa causa, vtique Regem priuare dicitur ex illa causa quæ proxima, & immediata est, quia negotium † quodlibet attribuitur causæ proximæ, non autem remotæ. 12
Ancaran. *in proœmio libri sexti decretal. col. 3. vers. & alibi dubitatur, argum. l. si cum mulier. & ibi gloss. Digest. de action. rerum amot.* Et ab ea causa † denominandus est actus, Ancaran. *in 329.* in quo quis tenetur considerare propinqua, & non remota, Baldus *in l. ade Codic. de locat. & conduct.* Quia causa † secunda, siue secunda consideratio eiusdem causæ tantum operatur, quantum illi à prima influitur, Angel. *in consil. 110. sanctissima.* Cagnol. *in rubric. Digest. de origin. iur. numero. 24.* Tiraquell. *in tractat. de vtroque retract. parte 1. §. 19. gloss. 2. numero 4. & in tractatu, cessante causa, parte 2. limitation. 20. num. 6.* 13 14

Age discurramus de aliquibus, Rex † Chilpericus priuatus est regno Franciæ ob stupiditatem, & ineptitudinem in administrando, quæ non est causa peccati. Item negligentia Regis Portugalliæ non fuit considerata vt peccatum, quia sic Pontifex † debuisset illum monere, vt diligentior fuisset, sicut fecit Gelasius Papa in Anastasium Imperatorem Constantinopolitanum, quem prius admonuit, deinde excommunicauit, & priuauit, vt dicit Bonifacius Simoneta *in lib. 41. cap. 16.* Et dare coadiutorem regni, non est effectus causæ spiritualis, sed temporalis. 15 16

Deinde, qui dicunt id munus non esse solius Pontificis, sed etiam vasallorum, qui alterum Regem petierunt, non respondent adductis pro hac temporali summi Pontificis potestate; imò illam confirmant. Nam Baldus *in l. non ambigitur numero 5. Digest. de legib.* quærit, quando Imperator † est inutilis vel mente captus, vel ebriosus, nunquid populus possit illum priuare, aut illi dare coadiutorem. Hoc quæsitum est super causa temporali non spirituali, & respondet, populum † hoc facere non posse, sed Papam quia in Papa residet cerebrum, & vertex totius populi, & Baldum sequitur Paris. de Put. *in tractatu de Syndicatu §. an liceat occidere Regem tyrannum, in fine.* Et nos fundauimus supra in primis capitibus, iurisdictionem non fuisse datam populo, sed Moysi, & successoribus, vt ibi dixi; ergo vasalli, siue subditi, vt repræsentant populum, nihil habent in hac potestate commune cum Papa. 17 18

Et quod dicunt populos † Franchorum petiisse alterum Regem, deleto Chilperico, id etiam confirmat potestatem dantis. Nam petit qui non habet, qui non potest ex seipso facere: Neque obstat consensus, siue populi tolerantia; Illa enim subsequitur exercitium temporalis potestatis. Nam subditi, † & vasalli poterant de facto resistere, Bald. *in consil. vlt. vol. 1.* Imol. *in clem. 1. in fine de foro compet.* Ioann. Syluan. *in tractatu de iureiurando parte. 4. quæstion. 10. numero. 10.* Ripa *in lib. 2. responsorum in titul. de rescript. cap. 25.* 19 20

Digitized by Google

21 *cap.25.num.23.* Et subditi † quando inuiti dantur nouo domino, non possunt cogi ad iurandum fidelitatem, Cyn. *in l.1. Codic. de nouationib.* Bald. & alii *in l. 2. §. fin. Digest. solut. matrimon.* Soccin. *in consil. 39. vol.3.* Iason. *in l. debitorum, num.7. C. de pact.* & *in l. si non sortem §. libellus num. 22. ff. de condict. indebit.* Crauett. *in consil. 241. num. 15. in fine.* Quare si verum fateri volumus pro Ecclesia sancta Dei, cuius caput est Papa, negari non potest hæc illius temporalis potestas directo, & temporaliter in Imperatores Reges, Principes, & omnes alios. Et cum hoc statuat ipsa communis, vt probaui sup. *cap. 19.* temerarium videtur omnia trahere ad rationem peccati, ac frequentiori, doctiorique opinioni non acquiescere. Et hoc clarius apparebit inferius *cap.26.* vbi etiam agemus de Principum institutionibus per Pontifices factis.

CAP. XXIIII.

Papam posse concedere Regna infidelium alicui Christiano.

SVMMARIA.

1 *Papa an possit concedere regna infidelium alicui catholico, & num. 9.*
2 *Ordo principandi an sit beneficium naturæ, & numero. 34.*
3 *Dominium gentilium in quo fundetur.*
4 *Charitas in quos proximos sit exercenda, & quomodo num. 43.*
5 *Infideles an possideant regna sine peccato.*
6 *Infideles an habeant iurisdictionem.*
7 *Christiani captiui serui an possint aufugere sine peccato.*
8 *Ecclesia an iudicet de his qui sunt foris.*
10 *Iurisdictiones, & regna non esse penes Iudæos, nec Saracenos.*
11 *Iurisdictio, dominium & principatus omnis translati sunt ab infidelibus ad fideles.*
12 *Principatus tam fidelium, quam infidelium fuit Christi.*
13 *Domini veri non sunt, qui non recognoscunt dominium, & iurisdictionem à Papa.*
14 *Furtum non committitur rapiendo bona infidelium.*
15 *Dominio qui iustè debeant priuari.*
16 *Saraceni quid procurent contra Christianos.*
17 *Ciuitates rebellium debent damnari aratro.*
18 *Infidelium secta quot sint.*
19 *Iudæi nullam habent iurisdictionem, neq; dominium regnorum.*
20 *Iudæi facti sunt serui à morte Christi.*
21 *Iudæi quare sint tolerandi cum Christianis.*
22 *Saraceni vnde dicti, & quomodo ampliarunt suam ditionem.*
23 *Regna per vim occupata licitum est ex interuallo recuperare.*
24 *Contra Saracenos quare bellandum sit.*
25 *Leges transgredi permittitur propter periculum.*
26 *Hæreticorum sectæ quot sint.*
27 *Geneuæ ciuitatis quis status fuerit, & sit.*
28 *Papa potest auferre regna tam ab hæreticis, quam ab infidelibus.*
29 *Infideles quomodo peccant contra legem naturæ.*
30 *Prouinciæ datæ sunt à Deo punientibus infideles idololatras.*
31 *Deus quomodo prohibuit Israelitis ne pugnarent contra gentiles.*
32 *Pontifices qui concesserunt regna infidelium.*
33 *Argumentum ab vsu pontificio est validissimum.*
35 *Papa non aufert regna infidelium, sed transfert.*
36 *Dominium esse de iure diuino.*
37 *Regna gentilium non sunt generaliter approbata in testamento veteri.*
38 *Principibus ethnicis an sit obediendum ex præcepto D. Pauli.*
39 *Dictum D. Pauli restringitur per rationem à se allegatam.*
40 *Papa est maior administratione D. Pauli.*
41 *Papa dispensat contra Apostolum.*
42 *Regna infidelium non poterant transferri tempore primitiuæ Ecclesiæ sicut possunt hodie.*
44 *Christiani serui an debeant esse subditi dominis ex præcepto D. Petri.*
45 *Ecclesia quomodo oret contra infideles & Saracenos.*
46 *Saraceni dicuntur potius latrones, quam hostes.*
47 *Carceratus iniustè relaxatus cum iuramento de redeundo, non tenetur redire.*
48 *Gabellam iniustam licitum est fraudare.*
49 *Captiuus in bello iniusto relaxatus cum iuramento de redeundo, non tenetur redire.*
50 *Damnatus iniustè ad mortem, fugiendo, non peccat.*
51 *Capti ab hostibus in bello iniusto an efficiantur serui.*
52 *Serui Christiani fugiendo recuperant libertatem.*
53 *Episcopus captus ab infidelibus an fiat seruus.*
54 *Christianos detentos à Saracenis potest quis furari, nisi tempore treugæ.*
55 *Ecclesia quod tolerat, non dicitur approbare.*
56 *Infideles quomodo ligentur dispositionibus Apostolicis.*
57 *Infideles quomodo sunt inducendi ad fidem.*
58 *Papa cogit infideles ex præcepto naturæ.*
59 *Excommunicatio non est ferenda in infideles.*
60 *Excommunicatio ordinatur ad salutem.*

EXpedit examinare quæstionem ad partes, vt melius intelligatur, & respondeatur contrariis. Quæro igitur an summus † Pontifex possit concedere infi- 1
delium regna alicui catholico. Innocent. *in c. quod super his, de voto*; tenet quod non, cum & ipsi infideles iustum habeant dominium, & iurisdictionem, & hanc eandem opinionem tenet Ioan. Andr. ibi, & in additionibus ad Speculat. in titul. de Iudæis. Corsett. *in tractatu de potestate regia, quæstion. 85.* Ancaran. *in regula; peccatum, vers. sed hic quæro vtrum Principes, &c.* Augustin. de Ancon. *in tractatu de potestate Papæ, quæstion. 23. articul. 3.* & nouissime Cardinal. Bellarmin. *in libro. 5. de Romano Pontifice, cap. 2.*

Prima ratio, quia ordo † principandi vnius super 2
alterum est beneficium naturæ, vt docet Aristot. *in 1. lib. politic.* quod non debet subtrahi propter infideli-

tatem;

Digitized by Google

tatem; sed subtraheretur hoc beneficium, si pellerentur à suis regnis, & dominis terrarum; ergo expelli non debent, & hæc est ratio August. de Anton. *in d. articulo 3.*

Confirmatur per Cardinal. Bellarmin. *in d. cap. 2.*
3 Nam dominium † non fundatur in gratia, aut fide, sed in libero arbitrio, & ratione: Nec descendit ex iure diuino, sed ex iure gentium, & patet ex eo, quod Deus approbat regna gentilium in vtroque testamento, Daniel *cap. 2. Tu es Rex Regum, & Deus cœli dedit tibi regnum.* Et Matthæi *cap. 22. Reddite quæ sunt Cæsaris, Cæsari, & quæ sunt Dei, Deo.* Et D. Paul. *ad Roman. cap. 13. Reddite omnibus debita, cui tributum, tributum, cui vectigal, vectigal.* Et iubet ibidem etiam propter conscientiam obedire principibus Ethnicis.

Secunda ratio. *Nam c. charitas de pœnitent. distinct. 2.*
4 habetur quod proximos † diligimus sicut nos, & ibi dicitur, proximi sunt, qui sunt naturæ nostræ participes, & glossa ibi infert; ergo iudæi, & Saraceni proximi sunt, & diligendi à nobis, vt nos.

5 Tertia ratio. Nam infideles † sine peccato possident bona, & regna, quia *Genes. cap. 1.* Omnia subiiciuntur rationali creaturæ, nec tantum pro bono, sed etiam pro malo, quia ipse facit oriri solem super omnibus, & volatilia pascit, Matthæi *cap. 5. & cap. 6.* ex quo concludit Innocent. *in d. c. quod super his*, quod iustè possident.

6 Quarta ratio. Nam infideles † habent iurisdictionem; nam *1. ad Timoth. cap. 6.* dicitur, quicunque sub iugo serui sunt, dominos suos omni honore dignos arbitrentur, ne nomen Domini, & doctrina blesphemetur, & ibi dicit Cardinal. hoc ideo dicere Paulum, quia quidam conuersi ad fidem blasphemabant Dominos suos infideles, tanquam canes, contra quos dicitur *in* 1. Petri *cap. 2 Serui subditi estote omni tempore Dominis, non solum bonis, & modestis sed etiam discolis.* ne nomen domini, & doctrina blasphemetur, scilicet ab infidelibus, atque dicerent: *Quis est iste Christus, qui aufert seruos à nobis?*

Quinta ratio, bona hostium tunc fiunt nostra, & capti serui, cum ab eis bellum indictum est, *l. hostes ff. de captiu.* Ergo prius dominium erat apud eos, quia quod de vno permittitur, de alio prohibetur, *c. nonne de præsumpt. l. statu liberum. §. Stichum de legat. 2.* præsertim quia capti Christiani per illos serui efficiuntur, *vt ff. de captiu.* & dicit Ancaran. *in d. regula; peccatum.*
7 quod Christiani † captiui non possunt sine peccato fugere, vel furari Saracenis, allegat Hostiens. *in titulo de pœnit. & remiss. §. quibus, & qualiter, vers. quid de furibus, ibi, quid de Christianis.*

Sexta ratio. Papa tolerat Saracenos in eorum matrimoniis, *c. gaudemus de diuor.* Ergo magis dicitur tolerare in suis dominiis, regnis & bonis, quæ possident; quia bona sequuntur conditionem personæ, *c. 1. de iur. patronat. lib. 6. auth. ingressi C. de sacros. Eccles.*

8 Septima ratio. De his qui foris † sunt iudicare non debemus, de quibus iudicabit Deus. *1. ad Corinth. cap. 5.* & *c. multi 24. quæstion. 1.* vbi Cardinal. Turrectemat. exponit, quod de infidelibus intelligitur, qui nunquam fidem agnouerunt, & ideo diuino iudicio sunt relinquendi.

9 Octaua ratio. Dicit Innocent. *in d. c. quod super his* † *deuoto* quod Papa sine causa non potest eis bona auferre, imò debet Iudæos in quantum potest, tolerare, vt per eorum consortium, valeamus eos lucrifacere, *c. infideles 24. q. 4. & c. ad mensam 11. q. 3.*

Sedistis non obstantibus, contraria opinio est verior, videlicet penes infideles, Iudæos, & Saracenos nō esse iura regnorum, † neque iurisdictiones, quam opi- 10
nionem firmamus primo ab auctoritate plurimorum, Hostiens. *in d. c. quod super his deuoto.* & ibi Anton. de Butr, Oldrad. *in consil. 82 incip. contra Saracenos.* qui dicit, salua reuerentia Innocentii, opinio Hostiensis est verior, Cardinalis Turrecrem. *in c. dispar. 23. quæst. 8.* Ioann. de Lignan. *in d. c. quod super his.* Martin. Laudens, *in c. de rebus 23. q. 7.* Et ibi Ioan. de Fantucc. Ioann. Maiorin. *in 2. sentent. distinction. 44. quæst. 3.* Afflictus *in titulo quæ sint regalia num. 26.* Arnoldus Albertinus in repetitione *rubric. de heretic. quæst. 8. vers. prima conclusio.* Gregorius Lopez. *in l. 12. titulo 23. partita 2. legum Hispaniæ.* vbi latè tractat hanc materiam, & latius tractat Ioannes de Anania *in c. & si Iudæos de Iudæis.*

Prima ratio, post aduentum Christi omnis principatus, † dominium, & iurisdictio translata sunt ab in- 11
fidelibus ex iusta causa ad fideles, *Ecclesiastic. cap. 10, Regnum à gente in gentem transfertur propter iniurias, iniustitias & contumelias.* & habetur *in c. si de rebus 23. quæstion. 7.* vbi quod illa verba auferetur & infra, & dabitur genti facienti fructum, de quo per Matthæum *in cap. 21.* ad omnes iniquos, & impios referuntur, & nulla maior impietas, quam infidelitas, *c. quid in omnibus 32. quæst. 7. & cap. primo 22. quæst. 2.* Sed hic † principa- 12
tus tam fidelium, quam infidelium fuit Christi; nam scribitur: *Omnes Reges terræ adorabunt eum, & omnes gentes seruient ei, c. displicet 23. q. 4. & Psalm. 8. Omnia subiecta sunt Christo, oues, & boues, & vniuersa pecora campi.* Sed oues interpretantur Christiani Ioan. *cap. 10. Ego sum Pastor bonus, & cognosco oues meas.* Item boues, & pecora campi interpretantur Saraceni, tanquam bestiæ nomine carentes, qui relicto vero Deo, colunt idola, de quibus scribitur *in Historia scholastica cap. de fuga agni.* quem locum ad hoc citat Afflict. *in rubric. quæ sint regalia numero 24.* & est textus *in c. translato de constitutionibus.*

Ex his fiat argumentum. Infideles non recognoscunt dominium †, nec iurisdictionem à Papa; ergo nō 13
sunt veri domini, neque habent iurisdictionem. Antecedens probatur, quia omnis principatus, dominium, & iurisdictio translata sunt in Christum, præsertim si fuerint infidelium; ergo nisi ab eo recognoscant, non sunt veri domini. Vnde Bald. *in prima constitutione Codicis; Præterea*, ait, Constantinus Imperator, post eius baptismum in resignatione regalium, quam fecit Beato Syluestro, resignauit sibi ensem, ostendens se illucusque non legitimè vsum fuisse gladii potestate, nec legitimè eo vsq; habuisse Imperium. Consequentia probatur: Quia Christus commisit Petro, & eius successoribus omnem iurisdictionem, *c. in scripturis 8. quæst. 1. & c. pro humani de homicid. libro 6. & c. per venerabilem, qui fil. sint legit.* & latè scripsi supra; ergo apud infideles nulla est iurisdictio, nullum dominium.

Secunda ratio. Furtum est contrectatio rei alienæ inuito domino: sed permittitur rapere † bona infide- 14
lium; ergo ipsi non sunt domini. Minor probatur: Nam *Exodi cap. 3. & cap. 12.* Iudæi exeuntes de Ægypto, exportauerunt secum bona Ægyptiorum, ex præcepto Domini: Et hoc fecerunt sine peccato, vt ibi notat Nicolaus de Lyra, & habetur *in c. dicit Dominus 14. q. 5. & in c. legimus distinction. 36.* & probat D. Thom. *in prima 2. quæst. 100. artic. 8. ad.* 3. Filii quidem Israel tulerunt spolia impiorum de mandato domini, nam scriptum est, *Sapientiæ cap. 10. Tulerunt spolia impiorum.* Item D. Thom. *in 2. 2. quæst. 66. artic. 5. ad primum.* Et hoc fit hodie passim contra Saracenos sciente summo Pontifice, & permittente: Nec furans Saracenos, propter dictam permissionem, tenetur ad restitutionem;

Digitized by Google

ergo non committit furtum; ergo illi non habent dominium; Et hæc ratio est Arnaldi, vbi supra allegati.

15 Tertia ratio: Qui procurat † discessum à suo superiore, à quo totam habet auctoritatem dominandi, iustè meretur suo priuari dominio, *argum. l. 1. Digest. ad l. Iul. Maiestat.* & *l. quisquis Cod. eod. titul.* Et idem est de docentibus hæresim, vt hæreticorum pœna puniantur, gloss. *in c. penult. de hæretic. l. culpa. Cod. de malefic.* Et qui aliquem coegerit, aut persuaserit apostatare, rerum suarum dominium amittet, & plectetur ca-

16 pite, *l. eum qui C. de apostat.* Sed hi Saraceni, † in quantum possunt, cogunt Christianos fidem abnegare, eos docendo, & sic persuadendo, & sic separare eos à Dei veri cultura; ergo dominia amittunt, si qua habent, hæc est ratio Ioan. Maiorin. *in 2. lib. sententiar. distinction. 44. artic. 3.* & confirmatur, quia ciuitates rebel-

17 lium † debent damnari aratro, Bartol. *in l. aut facta §. non nunquam col. 3. ff. de pœnis.* Bald. *in l. ex testamento. C. de testam. milit.* Bartol. & Alex. *in l. hæreditatum Digest. ad l. Falcid.* Bald. *in titul. de pace constant. vers. nos Romanorum.*

Quarta ratio fit à sufficienti partium enumeratio-

18 ne. Infidelium † tres sunt sectæ; Altera Iudæorum, non à Iuda Macchabæo, vt quidam dicebant; nam & ante illum Iudæorum nomen inuentum est, *Hester. cap 8.* Iudæis noua lux oriri visa est; ergo denominantur à Iuda Patriarcha, *Genes. cap. 49. Iuda te laudabunt fratres tui.* D. Thom. *ad Roman. cap. 2. in lectione 4.* Qui dicuntur etiam Hæbrei ab Heber, non autem ab Abraham, de quo habetur *Genes. cap. 2.* vixit Sale. 30. annis, & genuit, & eius tempore diuisæ sunt linguæ, & lingua Hebræorum remansit in familia sua, sic ait D. Thom, *in 2. ad Corinth. cap. 11. in lectione 5.* & sequuntur Abb. Ioan. de Anania, & Felyn. *in rubric. de Iudæis,* Hostiens. *eod. tit. § 2.* vbi quod dicuntur à tribu Iuda, quæ inter alias bellicosior existit ideo meruit ex ea creari Rex.

19 Et isti Iudæi † non habent iurisdictionem, quorum regnum defecit sub Vespasiano, & Tito, quadraginta annis post passionem Domini, cum fuerint cæsa per omne tempus obsidionis, decies centena millia Iudæorum, vt ait Vgo Floriacen. & Romani quærebant quibus captiua mancipia venderent, sed quia plurimi venales, & pauci emptores reperiebantur, non defuere, qui triginta mancipia vno numismate mercarentur, D. Antonin. *in sua Chronic parte 1. tit. 17. §. 1. & trib. seq.* quæ euersio Hierusalem fuerat pronuntiata per Danielem *in cap. 9.* quingentis & triginta quinque annis ante.

20 Item de istis dispositum est *in c. & si Iudæos* † *de Iudæis.* quod mors Christi fecit illos seruos; sed serui sunt incapaces iurisdictionis, & dominii; ergo. Item *in c. Iudæi de Iudæis,* probatur, quod si conuertantur ad fidem, non sunt eis auferenda bona; ergo à contrario sensu, si non conuertantur, sunt eis bona auferenda, quod argumentum est validum in iure, *l. 1. § huius Digest. de offi. io eius.* & not. *in l. conuenticulam C. de episc. & cleric.* Item *in d. c. & si Iudæos.* & *c. multorum eod. tit.* ipsi tolerantur ex pietate, & gratia; ergo non debet redigi in necessitatem, *l. non quicquid ff. de iudic. l. solet ff. de offic. procur.* Propterea communiter concludunt,

21 quod si Iudæi † viuunt pacifice, & quiete nobiscum, nec Christianos dogmatizant, aut aliquid faciunt in opprobrium legis nostræ, licet obseruent ceremonias in suis Synagogis, seu mesquitis secretè, & non publice, tolerandi sunt, & nullatenus deiiciendi, nec molestandi, Oldrad. *in consil. 264.* & procedit *c. charitas de pœnitent. distinct. 2.* Ita eos sine causa expellere, esset contra præceptum charitatis, tanto magis, si indultum est, vt gaudeant priuilegiis, sicut cæteri ciues, quia tolerantur, *c. qui sincera distinct. 45.* propter bonum quod inde oritur, quia nostræ fidei veritas in libris ipsorum velata, & in ritibus figurata, nostris oculis lucide demonstratur, & sic fidei nostræ testimonium roboratur.

Altera secta est Saracenorum † vulgò dicta, sed verius Agarenorum, cum non à Sara libera, sed ab Agar ancilla originem trahant per Hysmaelem filium eius, & vsurparunt falsum nomen à Sara, tanquam à libera, & digniori, qui adeo sunt hodie multiplicati, vt à Deo dictum sit, *Genes. cap. 16.* & ibi latè scribunt Vgo Cardinal. & Nicol. de Lyra *in ver. multiplicabo.* & D. Antonin. *in 1. parte sua Chronica titul. 2. cap. 1. §. 3.* per bones, & pecora campi, intelligimus Saracenos, qui tanquam bestiæ, ratione carentes, relicto vero Deo, colunt idola, & isti vocantur bestiæ, quia & Hysmael pater eorum vocatus est à Domino Onager, *c. Hysmael distinction. 56.* & ibi notant Archidiac. & Cardinal. & fuit ratio, vt dicit Merodius, quia futurum erat, vt qui de genere suo descenderent, omnem bestiarum rabiem supergraderentur, & mansuetarum numerus contereretur. 22

Oldrad. *in consil. 72, incip. an contra Saracenos.* probat quod oriens, & occidens omnes seruiuerunt Christo per sexcentos annos, & vltra vsq; ad tempus Mahometi, qui cum Turcis, gentibus Scythicis inter Hyperboreos montes, ferreis clausis repagulis Caucaseas portas egressi, occuparunt diabolico, & violento titulo Pontum, Cappadociam, & vsque ad finitimas gentes paulatim se infuderunt, vbi, latronum more, furtiuis quibusdam excursionibus vires sibi vendicantes, occupatis montibus, & oportunis claustris, vnde per occasiones irruptiones facile fieri possent, vsque adeo emersere, vt animis sublati sint, & procedente tempore, Galitiam, Bithyniam, Lycaoniam, Pisidyam, vtramque Phrygiam, Pamphiliam, Ciliciam, Cariam, & omnem Asiam, quæ minor vocatur, vltra, citraque Taurum ad ora vsque Ioniæ, & littora Græci maris, atque Græciam omnem occuparunt, prout testificantur Vincent. *in suo Specul. historial. lib. 24. & seq.* & D. Antonin. *in 2. parte sua Chronica, titulo 14. cap. 5.* Gloss. Cardinal, & alii *in clem. 1. de Iudæis.* Iacob de Voragine *in legendario sanctorum, in historia sancti Pelagii Pape, Archiepiscop. Floren. in 4. parte summa, titulo 11. c. 6. §. 1. Supplementum chronicarum in lib. 10.* Et isti dicuntur potius latrones, quam hostes, vt concludunt omnes præcitati Doctores, & probat Aluarus *de planctu Ecclesia in lib. 2. articul 2. col. 3.* atque scribit latissimè Paulus Burgeus *super Apocalyps. in cap. 13.*

Sed licitum est regna † Christianorum mala fide occupata, in quibus nullum habuerunt iustum initium, neque approbationem ex interuallo recuperare: Nec dicerentur ex interuallo recuperari, *l. 3. § eum igitur, & ibi gloss. ff. de vi, & vi arm. c. olim. vbi omnes Canonista de restit spoliat.* gloss. *in l. fi. colont C. de agri. et censit. lib. 11.* Bald. *in l. 1. col. 2. C. vnde vi.* & *in l. 2. C. de seruit. & aqua.* Et dicta regna propter violentam occupationem sunt effecta vitiosa, quod vitium transit ad posteros, *c. quia Gu. de Iudæis. l. vitia. Cod. de acquir. possess. l. an vitium ff. de diuers. & temporal. prascript.* Et verisimile est, quod quandocunque † ipsi oportunitatem habebunt, oppugnabunt Christianos, & persequentur Ecclesiam Dei, vt probat Turrecrem. *in c. dispar. 23. question. 8.* Propterea melius est aduersus iniurias se præparare, quam in discrimine coarctari, vt dicit Bald. 23 24

Bald. *in l. 1. num. 42. Cod. unde vi.* Et Socin. inter consilia Francisci Curtii *consil. 20. quæstion. 4. col. 4. vers. ista confirmantur.* Nam si propter periculum permittitur
25 magistratibus aliquando leges † transgredi, *l. si quis filio §. si quis ff. de iniust. testam.* Immol. *in c. 1. de constitut.* Bald. *in l. quid ergo §. pœna gravior ff. ex quib. caus. infam. irrog.* & *in l. & si severior. Cod. eod.* & notat Ioan. Andr. *in c. pastoralis, super gloss. in ver. præterquam. de offic. ordinar.* Ergo melius ante prospiciendum est, quàm vlcisci accepta iniuria. Ideo concludit Bald. *in l. ex hoc iure in 10. quæstion. ff. de iust. & iur.* quod iustam reconcussionem patiuntur iniusti, Innocent. & Cardinal. *in d. c. quod super his devoto.* Alberic. *in rubric. Codic. de Iudæis.* Cardinal. Turrecrem. *in d. c. dispar. 23. quæstion. 7.*

26 Altera secta est Hæreticorum, pro quorum notitia sciendum est, gentes Christianas diuidi per decem nationes, videlicet, Latinos, Græcos, Indos, Iacobitas, Nestorianos, Morouitas, Armenos, Georgianos, Surianos, & Mozorabes. Natio Latinorum habet Italiam, Alemaniam, Galliam, Hispaniam, & in hac na-
27 tione multi sunt hæretici: Geneua † ciuitas, quæ vt antiquitus erat status Monarchiæ Pontificalis sub episcopo, qui erat Comes Geneuæ, sic de anno 1528. se reduxit in libertatem, etiam pessimorum morum, & religionis. Item in Alemania, & Gallia quot sunt hæreticorum ciuitates, & sectæ Lutheranorum? & legi apud Probum *in additionibus ad Ioan. Monachum super c. grandi de supplenda neglig. prælat. libro. 6,* quod Roberto Regi Franchorum, filio Hugonis Capet, oranti pro pace in Ciuitate Aurelianen. crucifixus respondit, se non habiturum pacem in regno suo, donec blasphemias, & crimina notoria extirpasset.

Natio Græcorum, qui habent Patriarcham Constantinopolitanum; Archiepiscopos & Episcopos, atque alios Prælatos, sed hodie pauci numero sunt, quia, vt dictum est, Agareni, vel Turcæ occuparunt maximam partem Græciæ.

Natio Indorum, quorum Princeps est Presbyter Ioannes, cuius potestas excedit omnes Christianos, habet enim sub se triginta Reges, & quando equitat, sequitur crucem ligneam, quam ante se duci iubet, cùm verò ad bellandum progreditur, duodecim cruces auro, atque lapillis pretiosis gemmatas ante se portari facit. In illa ciuitate est Sanctus Bartholomeus Apostolus in maxima veneratione.

Natio Iacobitarum à Iacobo hæretico, discipulo Patriarchæ Alexandrini, vnde Iacobitæ dicti sunt, in partibus orientis, occupant magnam partem Asiæ, terram Mambræ, quæ est vicina Ægypto, & terram Æthiopiæ, vsque ad Indias plusquam quadraginta regna, qui circumciduntur, atque baptizantur cum ferro ignito characterem crucis imprimunt in frontibus, & in aliis partibus corporis, vt in pectore, & brachiis, confitentur soli Deo, & non sacerdotibus, & tenent quod in Christo sit tantum natura diuina, & isti fuerunt damnati in concilio Ceden.

Natio Nestorinorum à Nestorino hæretico, qui fuit Constantinopolitanus Episcopus. Hi ponunt in Christo duas personas, alteram diuinam, alteram humanam, & negant Beatam Virginem esse matrem Dei, sed bene Domini nostri Iesu Christi, qui habitant Tartaream, & maiorem Indiam: Hæc natio habet tantum terrarum, quantum Alemania, & Italia, & isti hæretici fuerunt condemnati in Synodo Ephesina, atque fuerunt diuisi ab Ecclesia Romana, & permanserunt in pertinacia.

Natio Morouitarum à Moroue. qui vnum intellectum, & vnam duntaxat voluntatem in Christo ponunt, habitant iuxta Libiam in prouincia Phœniciæ, plurimi sunt numero, & aliquando fuerunt sub obedientia sanctæ Romanæ Ecclesiæ, nam eorum Patriarcha interfuit in Concilio generali Lateranen. celebrato Romæ sub Innocentio Papa III. sed postea recesserunt, & fuerunt condemnati in Synodo Constantinopolitana: Mox redierunt ad obedientiam Romanæ Ecclesiæ, sed iterum reuersi ad vomitum, perseuerant in eorum peruersa opinione.

Natio Armeniorum, qui habitant in regno Armeniæ propè Antiochiam, & isti in die Veneris comedunt carnes.

Natio Georgianorum à Beato Georgio, quem habent in prælils patronum, habitant in partibus orientalibus Medis & Syris, in quarum confinibus commorantur, ipsi vtuntur lingua Græca, & sacramentis more Græcorum.

Natio Surrianorum à ciuitate Suria, quæ est eminentior in Assyria, & hi consuetudines Græcorum obseruant in omnibus: Quos sequuntur aliqui Christiani, qui sunt in terra sancta, & vocantur Samaritani, primo conuersi tempore Apostolorum, sed ipsi non benè sapiunt in catholica fide.

Natio Mozarabum, qui fuerunt multi numero in partibus Africæ, & Hispaniæ, qui, cùm dies naturalis diuidatur in 24. horas, tot officia habent, siue horas, & psalmos, atque hymnos, certasque orationes nimis prolixas orant, sacramentum Eucharistiæ diuidunt aliquando in septem, aliquando in decem partes.

Et causa tantæ diuisionis inter Christianos fuit, quia Summi Pontifices omiserunt celebrare concilia generalia, ideo insurgentibus hæreticis in diuersis mundi partibus, non fuit, qui apponeret remedium.

His enumeratis sic argumentor; Papa potest auferre † regna ab hæreticis, & dare Principibus catho- 28
licis; ergo eadem potest auferre ab infidelibus, & dare fidelibus catholicis. Antecedens probatur per *c. abolendam. §. statuimus de hæretic. c. vergentis eod. titul. & ibi gloss. & omnes Doct. Director. Inquisitor. in 3. parte quæstion. 97. col. 9.* de quo nullus ex doctoribus habet difficultatem; Consequentia probatur, quia non est maior ratio de vno, quàm de altero. Infideles † 29
sunt idololatræ, peccant contra legem naturæ, Innocent. *in d. c. quod super his de voto.* Et à iure prohibentur sacrificia, & templa Paganorum, *lib. 1. Cod. de pagan. & templis eorum.* Propter quæ peccata licitè possunt auferri regna, dominia, & iurisdictiones ab eis, vt dixi supra in tertia ratione huius veritatis.

Præterea illi, qui talia crimina † puniunt, Deo 30
seruire dicuntur, vt habetur *in §. final. 23. quæstion. 5.* vt tradit, quòd cum Dominus diceret ad Prophetam de Nabuchodonosore, quid dabo ei pro labore suo, quo seruiuit mihi apud Tyrum? statim subiicit, da domine (hoc est datam sibi pronuntia) Ægyptum, & Æthiopiam; ergo fortius dicetur Papam Christi Vicarium in hoc deseruire Deo, & hæc omnia posse facere. Neque obstat, quod Deus prohibuerit populo Israelitico, ne debellarent gentiles habitantes in monte Seir, *Deuteronom. cap. 2.* Nam ille Populus

non habebat potestatem, quam habet Christi Vicarius quo ad vtrumque ouile fidelium, & infidelium. Item propter peccatum idololatriæ, & aliorum scelerum contra naturam, tradidit Deus populo Israelitico terram Chananæorum, vt patet *Leuitic. cap. 18.* & in a-
31 lijs locis sacræ scripturæ. Item si aliquando Deus† prohibuit Israelitis, ne pugnarent contra Gentiles extra terminos Chananæorum, & aliorum à Deo assignatos sibi in possessionem, fuit à Deo assignata aliqua causa, qua cessante, non videtur prohibuisse eos, vt bellum inirent contra infideles, idololatras, & corruptores legis naturæ. Nam *Deuteronom. in d. cap. 2.* cum prohibuit, ne debellarent habitatores Montis Seir, dicit, transibitis per terminos fratrum vestrorum filiorum Esau, qui habitant in Seir, & timebunt vos; videte ergo diligenter ne moueamini contra eos, neque enim dabo vobis de terra eorum quantum potest vnius pedis calcare vestigium, quia in possessionem Esau dedi montem Seir, & cum dicit inferius in eodem cap. non pugnes contra Moabitas, neque ineas aduersus eos prælium; non enim dabo tibi quicquam de terra eorum, quia filiis Loth, tradidi eam in possessionem, & sic prohibitum eis propter istas causas, videtur sibi concessum in aliis, *l. cum prætor. in princip. D. de iudiciis, c. nonne de præsumpt.* Item *Deuteronom. cap. 10.* permissum est eis fecisse bellum contra alios gentiles extra terminos suos, vbi postquam dixit de modo debellandi, subdit, sic facies cunctis ciuitatibus quæ à te procul valdè sunt, neque sunt de his vrbibus quas in possessionem accepturus es; ergo si id poterant facere fideles tempore antiquæ legis contra infideles, atque idololatras, multò magis permissum est humano Pontifici nouæ legis Christi Vicario hæc regna gentilium aliis posse concedere catholicis, vt Christi nomen propagetur.

32 Et sic fecisse pluries summos Pontifices † concedentes regna tam infidelium, quam hæreticorum experientia docuit, Alexander Papa VI. diuisit insulas occidentales, quas vocant mundum nouum inter Reges Castellæ, & Lusitaniæ, Iulius. II. excommunicauit Petrum de Albret, & concessit eius regnum Nauarræ primo Regi catholico, qui illud occuparet, & alia
33 multa sunt huiusmodi exempla. Atque optima † est probatio, quæ sumitur ab vsu Pontificio, vniuersalis Ecclesiæ consensu comprobato, quo solo argumento, nulla alia probatione egemus, & eodem Theologi veluti firmissimo, & validissimo vtuntur, & sufficete probat Francisc. Vergas *in tractatu de auctoritate Pontificia confirmatione 12.*

Superest respondere ad rationes in contrarium allegatas. Ad primam respondetur falsò ascribi Aristo-
34 teli ordinem † principandi esse beneficium naturæ, quia & Aristoteles cognouit legis naturalis libertatem, & Isidor. *in libro Ethymologias.* translatiue *in c. ius naturale distinction. 1.* dicit quod omnium est vna libertas, & D. Augustin. *in libro 19. de ciuitate Dei, cap. 14.* dicit Deus voluit hominem irrationalibus dominari, non altero homine, & D. Thom. *in 1. parte quæstion. 96. articul. 4.* hominem de iure naturæ ius dominandi non
35 habuisse probat. Item negatur † Papam subtrahere Principatus propter infidelitatem, hoc enim non fit, nec de eo disputamus. Sed Papa transfert regna infidelium ad fideles ex dispositione *c. translato de constitutionibus.* vt probaui supra, quia iusti tulerunt spolia impiorum, *Ecclesi. c. 10.* & fideles possunt Principari ipsis.

Ad confirmationem respondetur, satis probatum
36 esse supra *in cap. 1.* dominium † esse de iure diuino, & loca sacrorum Theologorum asserentium esse de iure gentium, intelligi respectu iuris agendi in iudicio, & consequendi, vt ibi diffusius scripsi; ergo fundatur in gratia, & infidelitas est iusta causa, vt quoties Ecclesiæ videtur, transferat dominium penes fideles, vt scripsi in prima responsione.

Item negatur, Deum generaliter approbare regna
† gentilium in testamento veteri, nam Esaiæ *cap. 45.* 37
apprehendit dexteram Cyri, vt ex malo eliceret bonum, nimirum Regis Balthasaris necem, de quo scripsi supra *in cap. 4. numero. 21.* Ergo Reges illi fuerunt tolerati ad aliquem bonum finem, & illa solum dicemus iusta dominia quæ sunt à Deo data, vel ab Ecclesia confirmata, alia verò in vsurpatoribus permissa, vt scripsi supra *in cap. 8. numero. 10.* Et in testamento nouo Romanorum Imperium fuit approbatum, vt scripsi supra *in cap. 5.* ergo ab approbatione iustum fuit eorum dominium.

Item locus D. Pauli *ad Roman. cap. 13:* esse obedi-
endum ait, † Principibus, de ethnicis non loquitur, si- 38
cut corruptè allegatur, sed quatenus de illis intellexerit; Primo, loquitur Imperio Romano approbato, vt dixi: Item textus seipsum declarat. Nam scribit ad Christianos, quibus consulit, obediendum esse Principibus ne peccent, nam Principes non sunt timor boni operis, sed mali, vis ergo non timere potestatem, bonum fac, &c. ergo non simpliciter mandat obediendum esse Principibus Ethnicis, sed vt secundum conscientiam bonum faciant, & ita ratio † restringit 39
dictum, gloss. *in c. consuetudo. distinct. 1.* Et in his terminis dicit expressè textus *in c. solita de maior. & obed.* Eodem modo scribendi vsus est. D. Paul. *in 1. ad Tim. cap. 6.* hortando seruos, vt honorent Dominos suos etiam infideles, propter rationes, de quibus per eum, ergo rationes attendendæ, quæ dictum generale restringunt. Sed ex illis monitionibus non fundatur iustum dominium in personis Ethnicorum, nam Paulus, qui hoc dicit, non erat summus Pontifex; Nos autem loquimur de Papa Christi Vicario, cui omnes oues
commissæ sunt, & Papa † maior est administratione 40
Paulo, *cap. 1. distinction. 20. c. sacrosancta distinctio. 22* &
Papa dispensat † contra Apostolum in his, quæ non 41
concernunt articulos fidei, gloss. *in c. sunt quidam 25. quæstion. 1.* Hostiens. *in summa de bigamis, vers. & an cum bigamo.* Præposit. *in c. lector. distinction. 33.* gloss. & cæteri Canonistæ *in c. proposuit. de concess. præbend.* Præterea tempore illo primitiuæ Ecclesiæ, non pote-
rat Ecclesia de facto punire infideles, & transferre † 42
eorum regna, cum tunc nouo germine pullulabat, & non dum erat completa Prophetia: *Et adorabunt eum omnes Reges terræ, Psalm 71.* Sed nunc Ecclesia dilatata, cur negabitur Papæ Christi Vicario talis potestas: Hoc argumento vtitur D. Augustin. *in Epistola 204. ad Donatum,* & habetur *in c. displicet. 23. quæst. 4. ibi, & non attendis.* quia tunc prima Ecclesia nouo germine pullulabat, nondumq; in ea completa fuerat illa Prophetia (*& adorabunt eum omnes reges terræ, omnesq; gentes seruient ei*) quod vtiq; quanto magis impletur, tanto maiore vtitur Ecclesia potestate, vt non solum inuitet, sed etiam cogat.

Ad 2. respondetur, quod *c. charitas* † procedit, redu- 43
cendo illos ad bonos mores, & vitam æternã, vt textus ipse declarat, *in vers. proinde.* Sed qa charitas vnicuiq; est impendenda secundum eius conditionem, gloss. ibi *in ver. participes.* & eorũ regna, & iurisdictiones trãslata sunt in Christum, eiusq; Vicarium, summa charitas est dando infidelibus rectorem, qui defendat prædicatores verbi Dei, illosq; reducat ad fidem.

Ad 3. respondetur, prout dictum est ad primã in fine.

Ad. 4.

Digitized by Google

Ad 4. respondetur, pro vt dictum est ad confirmationem primæ rationis, & ad locum D. Petri *in 1. epistola cap. 2. ibi; subditi† estote, &c.* Respondetur quòd Petrus considerauit illud tempus pullulantis ecclesiæ, ne magnum generaretur scandalum, quia subdit rationem: Ne Christiani dicant, quis est iste Christus, qui seruos nostros aufert, quæ ratio restringit dictum, & ea cessante hodie ecclesia dilatata, cessat & dictum, & hęc responsio confirmatur ex his quę nunc dicam ad sequentem.

Ad 5. respondetur, quòd ratio sanctæ matris ecclesiæ, † quam facit contra infideles, & Saracenos, ostendit penes ipsos non esse iustum rerum dominium, erat enim hoc modo: *Deus in cuius manu sunt omnium potestates, & omnium iura regnorum, respice in auxilium Christianorum, vt gentes, paganorum, quæ in sua feritate confidunt, dextera tua potentia conteramus.* Et hæc sola oratio sufficeret, quia ecclesia non potest errare.

Cum igitur bellum ex parte infidelium paganorum sit iniustum, ipsi dicuntur potius latrones, † quàm hostes; ergo Christianus illorum captiuus potest cum bona conscientia aufugere ab illorum manibus. Hoc fundamentum multis similibus comprobatur. Primo, si quis fuerit à carcere † relaxatus cum iuramento de redeundo, non tenetur redire, si carcer fuerit iniustus, gloss. *in clem. pastoralis in ver. violentiam. de re iud.* Abb. *in c. si verò. col. 4. de iureiur.* gloss. *in c. ius gentium. distinction. 1. & ibi Alex. col. pen.* Item iniustam † gabellam licitum est fraudare sine peccato, Felyn. *in cap. 1. de constitution.* Item si quis fuerit relaxatus à bello † iniusto cum iuraméto de redeundo, non tenetur redire, Abb. *in c. si vt in 3 de iureiur.* Ancaran. *in c. possessor. in 3. quæst. de regul iur lib. 6.* Item si quis fuerit iniusté damnatus † ad mortem, fugiendo, non peccat, D. Thom. *in 2. 2. quæst. 69. artic. 4.* quia huiusmodi iniustitiæ sunt similes videntiæ latronum, de quibus per Ezech. *cap. 22. Principes in medio eorum, quasi lupi rapientes prædam ad effundendum sanguinem.* Vnde gloss. *in c. ius gentium. distinct. 1.* dicit, si bellum est iustum, qui capitur, efficitur seruus capientis, *c. dicat 23. q. 5.* & tunc captus peccat, si recedat à suo domino, *c. si quis seruum 17. quæst. 4.* Sed si bellum non est iustum, licitum est aufugere, *l. nihil interest ff. de captiu.* & hoc sentit Innoc. *in c. olim. in 1. de restitution. spoliat.* & illam glossam sequuntur communiter omnes Canonistæ.

Et licet de iure capti † ab hostibus, etiam in bello iniusto efficiantur serui illorum, *l. postliminium. in princip. in ver. per iniuriam ff. de captiu.* per quod Fulgos. & Cas. *in l. ex hoc iure.* reprobant illam gloss. tamen aliqui dicunt, legem ciuilem id statuisse; Primo quia si Imperator decreuisset, esse liberos, illi non seruassent, & sic esset ludibrio dictum, contra *l. si prætor ff. de iudic.* Item quia Imperator hoc constituit ex quadam tacita concordia, vt ipsi capti non occiderentur, vt dicit Archidiacon. *in d. c. ius gentium.* Item quia si ipsi essent liberi, quo ad bona eorum acquirerentur hostib. ex regula *l. placet ff. de acquir. hæred.* & ideo tam quò ad nos, quàm quo ad hostes reputantur serui; Item quia hostes possent illos cogere ad contrahendum in nostri præiudicium, vt dicit Io. Fab. *in §. si ab hostibus Inst. quib. mod. ius patria potest. solu.*

Et stant simul, vt fiant serui † de iure, & si fugiendo recuperent libertatem, non peccent, *l. in laqueum ff. de acquir. rerum dom. l. & seruorum §. iure gentium ff. de stat. hom. l. adeo in princip. ff. de acquir. rerum dom.* Propter quas igitur rationes diximus Imperatores statuisse etiam nostrates captos ab hostibus effici seruos. Propter easdem D. Paul. *in 1. ad Timoth. cap. 6.* hortatur seruos, vt honorent Dominos suos, addendo rationes, vt ibi per eum. Imò etiam de iure canonico episcopus captus † ab infidelibus, & schismaticis, efficitur illorum 53
seruus, *c. si episcopus de supplend. neglig. prælat. lib. 6.* & Papa decreuit propter easdem rationes, cùm re vera hostes non sint, & dominio careant, atq; latrones dici mereantur.

Ad locum Hostiensis dicitur, non benè fuisse allegatum, ipse enim concludit, si quis furatur Christianos † detentos à Saracenis, non tenetur, & est argumé- 54
tum *cap. dominus distinct. 23.* Nisi hoc esset factum tempore treugę, quia tunc hominis ęstimationem soluere tenetur, *c. nulli 22. q. 1.* D. Antonin. *in summa, part. 2. titul. 2. cap. 15. §. 1.* quia capitula pacis, & treugæ sunt seruanda propter bonum commune, vt not. *in c. 1. de pac. & treuga.* & per Modernos *in l. conuentionum ff. de pact.* & *in titulo de pace tenenda, in vsibus feudorum.*

Ad 6. dicitur, quòd quamuis ecclesia † ritus infideli- 55
um toleret, in matrimoniis, tamen non approbat; nam dicit textus, quod enim permittimus, nolentes permittimus, quia malam voluntatem ad plenum prohibere non possumus, *c. hac ratione 31. q. 1.* Sed in dominio, & iurisdictione non tolerat semper, quia sunt eorum incapaces, & esset longa tolerantia in præiudicium fidelium, ad quos translata sunt iura regnorum ex præcepto Dei, iubente tamen ecclesia, vt dixi.

Ad 7. dicitur, quòd infideles † non ligantur consti- 56
tutionibus apostolicis, quo ad spiritualia, & ideo de his, qui foris sunt, nihil ad nos, *c. gaudemus de diuort.* & cum ipsi non sint de ecclesia, non potest ecclesia illos excommunicare, sed alias pœnas inferre potest, *c. post miserabilem de vsuris. c. postulasti. de Iudæis. c. sæpe. cum ibi notatis 28. q. 1.* Item nihil ad nos de his, qui foris sunt, quia non possunt præcisè compelli ad fidem, sed voluntate † sunt inducendi, *vt in d. c. qui sincera.* & *c. de* 57
Iudæis. distinct. 28. & ita declarant Innoc. & Host. *in d. c. quod super his. de voto.* Host. *in summa in titul. de Iudæis §. in quibus grauentur vers. & sic.* Oldrad. *in consil. 35. infrascripti.* Ancaran. *in c. ea quæ in 6. quæst. de reg. iur. lib. 6.* & *in consil. 15. spiritualis.* Sed quia dicti infideles non viuunt in omnibus secundum legem naturæ, vt patet ex cursu vitæ eorum; & signanter, quia detinent terras, quæ fuerunt Christianorum, atque impediunt, ne possimus terram sanctam Hierusalem, Christi redemptoris nostri sanguine consecratam recuperare, atq; nos quotidiè infestant, & infestare parati sunt, ergo contra illos agi potest solum ex eo præcepto naturæ: *Quod tibi fieri non vis, alteri ne feceris:* cuius executionis Papa † est auctor, Cardinal. de Turrecremat. *in d.* 58
c. dispar. 23. q. 6.

Deniq, aduertendum est ad sensum verborum D. Pauli, siquidem non est negare sibi adesse potestatem super infideles, si ea vti vellet, sed quòd non oportebat idq; nullius vtilitatis esset. Nam cùm præmiserit, si is qui nominatur frater inter vos est fornicator, aut auarus, aut idolis seruiens, &c. cum huiusmodi neq; cibum sumere, & paulò ante, non commisceamini fornicariis, non vtiq; fornicariis huius mundi, aut auaris, aut rapacib. aut idolis seruientibus, alioquin debueratis de hoc mundo exisse, quasi dicat, hoc esset impossibile vobis, quia totus ferè mundus plenus est huiusmodi hominibus paganis ideo nisi cum illis non potestis cóuersari. Interdixit itaq; Apostolus communicationem cum fratribus publicè peccatoribus, non cum paganis, qui extra ecclesiæ gremium sunt. Subdit rationem: Quid enim mihi de his, qui foris sunt, iudicare? vt eorum vobis interdicá consortium, & in eos feram sententiá

Digitized by Google

excommunicationis, id est, quænam vtilitas mihi est, illos excommunicare, & sententia ecclesiastica punire, nam neque illi obedient, neque excommunicationis sententia in alios ferenda est, quàm fideles: Et huic expositioni videtur assentiri Abulensis super Matth. *cap. 19. in quæst. 63.* In his verbis: Quid enim mihi de his qui foris sunt, iudicare, id est quæ vtilitas ex hoc
60 prouenit, quia correctio ecclesiastica † ordinatur ad salutem, & animæ correctionem modo si in eos feram excommunicationem, & ipsi pareant, nulla inde prouenit vtilitas ad salutem illorum, quia sine hoc sunt in statu damnationis propter infidelitatem, sed nulla ferenda est in aliquos sententia, à qua nulla speratur vtilitas. Paulus ergo non tulit sententiam in paganos, qui non erant subditi ecclesiæ, neque negauit se posse talem ferre sententiam in illos, & ita non dixit, non possum eos, qui foris sunt iudicare, sed quid mihi de his qui foris sunt, iudicare? id est nullam habeo vtilitatem, eos sic punire. Et demonstraui nuper ecclesiam posse huiusmodi paganos & infideles iudicare.

Ad 8. dicitur, ex prædictis patere opinionem Innoc. esse reiectam, & propterea Oldrad. *in d consil. 72.* dicit, salua reuerentia Innoc. opinionem Hostiensis esse veriorem, & cum hanc opinionem amplectatur sancta mater ecclesia & quando videtur expediens, illam exercet, non deberent Christiani scriptores illam veneno afficere.

CAP. XXV.

Resoluuntur rationes relatæ supra *in cap. 17.* contra quas ostenditur Papam habere iurisdictionem temporalem directò, non autem ratione peccati.

SVMMARIA.

1 *Papa concurrit cum omni iudice ordinario.*
2 *Papa non concurrit cum iudice feudorum.*
3 *Iurisdictio feudalium pertinet ad dominum feudi priuatiue ad alios.*
4 *Prorogari non potest iurisdictio domini feudi.*
5 c. nouit. de iudic. *intelligentia.*
6 *Rex Angliæ pro quibus præstitit homagium Regi Franciæ.*
7 *Papa habet potestatem iudicandi vltra petita.*
8 *Papa quando non turbat iurisdictionem Regis & nu. 13. & nu. 15.*
9 *Papa quando est iudex ordinarius in causis feudalibus.*
10 *Actio personalis ad feudum exercetur coram Paribus Curiæ.*
11 *Feudum ligium quale sit.*
12 *Causa feudi ligii agitur coram solo Rege.*
14 *Princeps quando cognoscit de causa propria.*
16 *Imperator consequitur iurisdictionem à Papa.*
17 *Imperator diuersis respectibus dependet à Deo, & à Papa.*
18 c. cum ad verum distinction. 96. *declaratur.*
19 c. duo sunt. distinct. 96. *declaratur.*
20 *Papa non fundat suam iurisdictionem per donationem Constantini.*
21 *Directus dominus feudi potest illud emere à vasallo.*
22 c. nos si incompetenter. 2. q. 7. *declaratur.*
23 c. tuam. de ordine cognit. *declaratur.*
24 *Articulus Ecclesiasticus incidens, remittitur ad forum Ecclesiæ.*
25 c. causam quæ. qui fil. sint legit. *declaratur.*
26 *Causa proprietatis an & quando debeat agi coram iudice possessionis.*
27 *Papa quare non impedit inferiores iudices.*
28 *Causæ spirituales in primis instantiis expediendæ coram locorum ordinariis.*
29 *Appellatio quare non permittitur ab Imperatore ad Papam.*
30 Extrauag. meruit. de priuileg. *declaratur.*
31 *Ratio legis correctæ potest allegari.*
32 *Ratio, quæ nunquam fuit scripta in lege, potest allegari.*
33 *Dominium directum potest esse penes duos insolidum.*
34 *Reges qui non recognoscunt Imperatorem, debent recognoscere Papam.*
35 *Exempla testamenti veteris non esse alleganda.*
36 *Tributi solutio, de qua in Matthæi 17. non importat subiectionem.*
37 *Tributi solutio de qua in Matthæi 22. non probatur ex debito.*
38 *Tributum fuit solutum pro Christo, & Petro ad euitandum scandalum.*
39 *Tributum non fuit solutum pro discipulis.*
40 *Tributum à Petro solutum, non fuit de nummis propriis.*
41 *Christus, & sui quare erant immunes à solutione tributi.*
42 *Scandalum in solutione tributi, quale fuit.*
43 *Scandala abhorruit Christus.*
44 *Scandali vitandi causa omittitur veritas iuris positiui, non iustitia naturalis.*
45 c. si tributum 11. q. 1. *declaratur.*
46 *Clerici non sunt subditi sublimioribus potestatibus laicis ex præcepto Pauli.*
47 *Laici sunt subditi sublimioribus potestatibus clericorum ex præcepto Pauli.*
48 *Textus D. Pauli* ad Rom. cap. 13. *declaratur de sublimioribus potestatibus clericorum.*
49 *Papa quare committat Imperatori exercitium temporalis potestatis.*
50 *Romulus distinxit officia sacerdotum à secularibus.*
51 *Pontifices antiqui præerant religioni, & reipublicæ.*
52 *Druydæ in Gallia præerant spiritualibus, & temporalibus.*
53 *Sacerdotes ab initio fuerunt iudices negotiorum secularium.*
54 *Moyses habuit vtramq; potestatem.*
55 *Auctoritas pauciorum non obstat contra communem.*
56 *Definitio iurisdictionis ecclesiasticæ quæ reprobetur.*

VLtimo resoluendæ sunt rationes cumulatæ per Nauarrum, & alios relatæ supra *in capit. 17.* Ex quarum responsionibus clarior euadet nostra conclusio, nimirùm Papam temporalem iurisdictionem habere directò, ac temporaliter, non autem ratione peccati.

Ad primam, distinguendum est, quia respectu iurisdictionis ordinariæ, Papa † concurrit cum omni iudice illam habente, est enim Papa iudex ordinarius 1
ordinariorum omnium hominum, ad Bald. *in titulo de pace Constant. in princip.* allegat gloss. 1. *in princip. in auth. de hæredib. & Falcid.* Aut loquimur de iurisdictione respectu causarum feudalium tantum, & in hac Papa non

Digitized by Google

non vult concurrere, quia relaxauit iurisdictionem, vt solus dominus feudi cognoscat etiam in clericos feudatarios *c. ex transmissa, & c. verum. de foro compet.*
3 quia illa iurisdictio † competit domino feudi priuatiuè ad alios, *c. 1. § praeterea. de prohib. feud. alien. per Federic.* & in cęteris is iudex feudi habetur, vt priuatus, quia eius iurisdictio non potest ad causas dissimiles exten-
4 di, vel prorogari, † vt per Doct. *in l. testamenta Cod. de testam.* per illam legem ibi Cyn. Bald. Salyc. Alex. & Ias. Cyn. *in l. 1. Cod. de iurisd. om. iudic.* Bald. *in c. de causis col. 13. de offic. deleg.* Socin. *in c. significasti num. 30. de foro compet.* Felyn. *in c. caeterum num. 2. de iudic.*

5 Tunc dicitur, quòd *d. c. nouit.* non † loquitur de iurisdictione ordinaria, sed de iurisdictione respectu causæ feudalis, in qua Papa non vult cum Rege, quia generaliter hanc iurisdictionem relaxauerat, *d. c. verum, & d. c. ex transmissa.* propterea dicit non est intentionis nostræ turbare iurisdictionem Regis, ad quē solum pertinet.

6 Etenim Rex Angliæ † præstiterat fidem, & homagium Regi Franchorum propter regionem, quam habebat citra mare præter Comitatus Oiæ, & Guines, vt refert historiam Igneus in repetitione *l. 5. § non alias n. 415. ff. ad Syllanian. & in disputatione; An Rex Franciae recognoscat Imperium, num. 42.* Inter hos Reges ortæ sunt lites, & bella mota, tandem transactione inita, atque iurata, Rex Franciæ iterum Regem Angliæ infestabat contra pacis capitula, Angli Regis consilium non erat iterum transactionem reuocare in dubium, sed illi insistendo egit coram Papa per denuntiationem euangelicam super obseruantia pacis, qui huius negotii iudex est ordinarius, vt idem Pontifex de se ipso probat *in d. c. nouit. vers. postremo.* & nos hoc idem latissimè probabimus inferius.

7 Et licet † Papa supremus iudex habeat potestatem iudicandi vltra petita, præsertim si cognoscat sola facti veritate inspecta, Ias. *in l. vinum & in l. certi condict. 0. § si numos ff. si cert. pet.* Atq; reiecta regula *l. vt fundus cum vulgaribus ff. communi diu. & l. final. ff. de fideicommiss. libert. c. licet Hel. de Simonia.* Potest determinare negotium secundùm ius gentium Bartol. *in extrauag. ad reprimendum in ver. videbitur.* Bald. *in l. nomen C. de sentent.* Grammatic. *decis. 13. num. 3. & decis. 19.* Imò potest cognoscere etiam de incidentibus, ex *l. quoties C. de iudic.* & de annexis, *l. nulli prorsus. C. eod. tit.* Tamen sicut non expediebat Anglo reuocare in dubium transactionem, ita noluit Pontifex vltra petita manus apponere, præsertim circa ea, quorum iurisdictio spectabat
8 ad solùm Regem. Propterea dixit, † non est intentionis nostræ turbare iurisdictionem Regis, nimirum cognoscendo de tota causa feudi. Quare ex eo textu inferri non potest, Iurisdictionem ordinariam Regis, differre à iurisdictione ordinaria Papæ.

9 Nec obstat quòd Papa sit iudex ordinarius † in causis feudalibus inter subditum, & dominum quando pares curiæ vel eligi non possunt, vel dubitatur de paribus, vt firmauit Præposit. *in c. 1. in princip. n. 5. col. 5. titulo. Apud quem, vel quos.* Curt. *in tract. de feud. part. 7. n. 35. limitation. 1.* Menoch. *de retinend. possess. rem. 3. nu.*
10 *446.* Præsertim quia Rex Frãciæ agebat actione † personali ad feudũ, quo casu causæ cognitio non pertinet ad pares Curiæ, sed ad iudicem ordinarium, Innoc. *in c. caeterum nu. 4. de iud.* Bellamer. *nu. 15. vers. quinto quaero.* Alex. *in consil. 79. n. 1. vol. 1.* Raynaud. *in c. 1. § praeterea si inter n. 11. de prohib. feud. alien. per Federic.*

Quia hoc non proceditur, vbi agitur de feudo li-
11 gio, in quo iuratum est homagium, † & dicitur feudum ligium, quando recipitur ab eo, qui non recognoscit superiorem ratione feudi, Bald. *in praelud. feud. nu. 52.* Aluarott. *in praelud. diuis. 13.* Sonsbecc. *in tract. de feud. parte 3. n. 20.* Quo casu coram solo Rege † directo do- 12
mino agendum est, seclusa qualibet alia persona, Curt. *in tract. de feud. part. 1. quaest. 8. in 2. effect.* Ias. *in praelud. feud. numer. 112.* Sonsbecc. *de feud. part. 4. num. 26.* Petr. Gregor. *de concess. feud. part. 5. quaest. 8. col. fin.* Capyc. *in inuestitur. Rubric. feudorum generalia vers. ligium conclus. 11.* Et procedit, etiamsi is qui recipit feudum esset Imperator, vel Rex. Nam directus dominus feudi ligii, iudex est competens contra eos, Bald. *in consil. 275. col. fin. vol. 2.* Soc. *in c. ex transmissa num. 36. de foro compet.* Nam respectu feudi semper inferiores censentur, Bald. *in l. sed si hac §. si libertus. ff. de in ius vocand.* Zasius *in tract. de feud. part. 7. n. 19.* & statim quòd feudum ligium recipit, se illius iurisdictioni submisit, Bald. *in c. quae in ecclesiarum nu. 21. de constit.*

Propterea dixit Papa † se nolle turbare iurisdictio- 13
nem Regis, & cùm Regi Franciæ sit promissa fidelitas, nullius altera fidelitate seruata, sitque supremus Princeps, † iure optimo potest cognoscere de causa pro- 14
pria, Bartol. *in l. proximè nu. 1. ff. de his quae in testam. delent.* vbi idem dicit esse de ciuitatibus, quæ superiorem non recognoscunt, & *in l. 1. nu. 1. C. ne quis in causa propria & in l. & si Tiberius circa medium. ff. de her. instit.* Addentes ad Felyn. *in c. cum venissent. de iudic.* Quare Papa † cùm non sit iudex competens, nec agatur de 15
ordinaria sua iurisdictione, iure dixit, se nolle turbare iurisdictionem Regis directò, cognoscendo de tota causa feudali.

Ad 2. negatur iura humana Imperatores † esse con- 16
sequutos à Deo; Satis enim superq; probatum est supra *in c. ap. 18.* hanc temporalem iurisdictionem consequi à Papa, qui Imperatorem confirmat sibi iurantem fidelitatem, & homagium, quem ex causa priuare potest, & ad sui libitum imperium transferre.

Ad iura allegata per Nauarr. in confirmatione suæ rationis, respondetur primo generaliter, quòd aliquid dependere † à Deo stat dupliciter, vel ordinatiue, vel 17
executiuè; sicut dicimus quòd diuina prouidentia non excludit causas secundas, sed executrices ipsas facit; quoniam ad prouidentiam duo requiruntur, nimirùm ordinatio, atque ordinis executio; vnde dicimus Deum, quò ad ordinationem regere, & gubernare ista inferiora, cùm sit primum mouens non motum, ipsum autem non minus mouet, quàm secundo mouentia, sed magis, quia sine eo non mouent alia: Imperator ergo quo ad Dei ordinationem dependet à Deo, sicut & Papa, quia Deus ipse omnia regit, ac prouidet, sed quò ad executionem ordinis Christus vnum constituit caput Ecclesiæ suum Vicarium, vt probatum est supra *in d. capit. 18.* qui instituit, confirmat, & iudicat Imperatorem: ergo à Papa dependet. Et ideo secundo specialiter respondetur, non obstare *c. † cum ad verum. distinction. 96.* Nam cùm Pa- 18
pa Imperatori commiserit gladii temporalis executionem, non debet ea sibi vsurpare, quę Imperatoris sunt, id est gladii temporalis executionem, quod intelligitur; nisi ex causa, nam, vt dictum, ex causa priuare, & transferre potest.

Ad 3. nimirum *ad c. duo sunt. † distinct. 96.* responde- 19
tur eodem modo, pro vt nunc dixi *ad c. cum ad verum.* Sic breuiter, remittendo, respondemus, quando omnia fuere prius copiosè explanata. Et æmuli conscribentes hanc quæstionem postquam octo mensibus studuerint huic operi, omni prorsus ratione carent, dicentes, à difficillimis textibus me sicco pede pertransire.

Ad

20 Ad 4. negatur Papam † fundare iurisdictionem suam per donationem Constantini: quia probatum est supra habuisse, & habere totam potestatem, quam habuit Christus dominus noster, tam in spiritualibus, quàm temporalibus, & acceptando donationem Constantini, atque aliorum Imperatorum, sibi non præ-
21 iudicauit, quia etiam directus † dominus emens feudum à vasallo, contrahit vt priuatus, non vt dominus, de quo per Caccheran. *in decision. Pedemont. 156. col. final.* & de hoc latius dixi supra *in cap. 5.* Item ad comparationem factam in illa palea *capituli nostri incom-*
22 *peten er.* † *2. quæst. 7. in §. item cum Balaam.* ex aduerso allegato per Nauar. quòd sicut Ozias à Domino percussus est, quia sacerdotum officia vsurpare non licuit, sic sacerdotibus, & prophetis Regum officia vsurpare non licuit: Aduertendum est, textum *in secundo libro Paral pomen. capit. 26.* de Ozia tantùm loqui, qui lepra percussus est, cùm sacerdotum officia vsurpare volebat: At de sacerdotibus, Regum officia vsurpare volentibus, verbum nullum. Ideo pars ista comparationis in illa palea posita, intelligenda est, pro vt respondimus *ad d. c. cum ad verum distinct. 96.* nimirum, cùm Papa iurisdictionis temporalis exercitium Imperatori commiserit, illam de facto auferre non debet, quod potest cum causa, quia Imperatorem sibi iurantem confirmat, & ex causa priuare potest, & ad libitum Imperium transferre, vt sæpius superius exarauimus.

23 Ad 5. respondetur, quòd comparatio, atque similitudo Solis & Lunæ ad Papam, & Imperatorem est data respectu excellentiæ, à qua non infertur ad dependentiam: Et clarum est ex dictis supra *in cap. 18.* Imperatorem dependere à Papa.

Ad 6. respondetur, non benè allegari textum *in c. tuam. de ordin. cognit.* cùm dicant aduersarii, ibi Papam negare se posse de successione cognoscere; ergo Papa non habeat iurisdictionem temporalem: Quia causa agebatur coram laico de successione, pro vt habetur expressius *in c. lator. qui fil. sint legit.* & fuit oppo-
24 situm de illegitimitate, atq; † articulus hic incidens ad forum ecclesiasticum, cuius est proprium, transmissus, pro vt sæpius accidere solet in tribunalibus, Franc. *in decis. 512.* & scripsi de hoc *in parte 4. casu tot. numer. 12. & sequen.* Sed ex his inferri non potest; ergo Papa non habet iurisdictionem in temporalibus, quia Papa qui omnia potest, non potest omnia expedire, ideo non impedit inferiores iudices subalternatos iuxtà ordinem negotii.

25 Ad textum *in c. causam* † *quæ in 2. qui fil. sint legit.* respondetur Papam reuocare commissionem quò ad causam spolii parte opponente: nam quæstio possessionis nullam habet connexitatem cum causa proprietatis, respectu iurisdictionis: Ideo habens cog-
26 nitionem † proprietatis incidenter, vel consequutiuè, non habet necessariò cognitionem possessionis, sic limitatur *c. final. de iudiciis.* Neque obstat quòd iudex proprietatis est etiam iudex possessionis, *cap. 1. de caus. possess. & propriet. cum simil.* Quia hoc est verum quando tractatur de proprietate principaliter, secus si incidenter, vt *in d. cap. causam.* Item potest esse parte non opponente: Sed hic Rex fuerat conquestus.

Et ex his omnibus inferri non potest, ergò Papa non habet iurisdictionem temporalem, quia, vt di-
27 xit, cùm omnia possit, non potest † omnia expedire, ideo non impedit inferiores iudices subalternatos, sic in simili, in causis ad forum ecclesiasticum pertinentibus decisum est *in concil. Tridentin. sess. 24. in capit. 20.* quòd causæ omnes † etiam spirituales in primis in- 28
stantiis coram locorum ordinariis expediantur: Nisi in casibus *c. licet. de foro compet. c. tanta. qui fil. sint legit.* sed hæc excepta confirmant iurisdictionem in aliis, Andr. *in c. imperialem num. 81. de prohib. feudi alienat. per Federic.*

Ad 7. respondetur, quòd Imperium dependet à Papa, vt latius probaui *in capit. 18.* Sed ideo non appella-
tur † ad Papam, quia Imperatori fuere omnia concessa, 29
ita respondet Andreas de Isernia *in d. c. imperialem. numer. 81.* fallit in casibus expresè reseruatis, vt *in c. pro humani. de homicid. libr. 6.* Item in crimine læsæ maiestatis Andreas *in prooemio Constitutionum regni,* quem citat Afflict. *in praeludiis Constitutionum regni, quæst. 21. numer. 7.* cum aliis limitationibus, vt ibi per eum: Sed hæc excepta formant regulam in aliis, *l. nam quod liquide §. final ff. de penu leg. cum vulgaribus.*

Ad 8. respondetur, quod Martinus Papa V. *in d. ex-* 30
trauagante; † *meruit.* declarauit duntaxat per hanc nostram *extrauagantem; vnam sanctam.* nullum fieri præiudicium iurisdictioni Regis Franchorum, & sic reposuit ipsum in statum, quem habebat ante hanc præsentem constitutionem. An autem id debuisset fieri, modestis relinquo cogitandum, quia ab amicis honesta petenda sunt: Sed Martinus non derogauit iuribus ecclesiæ, quæ obtinet super illo regno, de quibus inferius sum tractaturus *in capit. 28.* Imò quantumuis correxisset nostram extrauagantem quò ad dispositionem Pontificiam, adhuc potest ista extrauagans allegari in suis rationibus; siquidem † correcta lege, 31
non sunt correctæ eius rationes, quæ sunt æternæ, & immutabiles, vt not. Abb. *in c. non debet. de consanguinit. & affinit.* Anton. de Butr. & Immol. *in capit. 1. de constitutionib.* Ioan. Andr. & Geminian. *in cap. 1. §. illum autem. de restitut. spoliat.* per textum *in l. has obligationes ff. de capit. diminut.* Vnde sicut ratio, † quæ nun- 32
quam fuit scripta, potest in lege allegari, *c. ratio nulla, & ibi Doctor. de præbend. l. scire oportet §. sufficit ff. de excusat. tutor.* Ita poterit allegari ea quæ remanet, & semel à iure probata est.

Ad 9. respondetur, quòd duo possunt insolidum habere directum dominium, † alter in vniuerso, al- 33
ter in singularibus locis, *leg. 3. in princip. ff. de re iudic.* Bartol. *in libr. 1. §. per hanc ff. eodem. titul.* Et diffusè scripsi totam istam materiam *in capit. 20.* Vbi tractaui de dominio vniuersali Papæ, & dominio vniuersali Imperatoris.

Ad 10. respondetur, pro vt dictum est supra ad secundam.

Ad 11. respondetur, sicut diximus nuper ad secundam, & quòd imperium, & Imperator dependeant à Papa, satis superque probauimus superius *in capite 18.* & dictam constitutionem Ludouici Imperatoris reiecimus etiam supra *in capit. 19. num. 13. & sequent.* ex quibus apparet etiam quod literæ Philippi pulchri Regis Franchorum non erant allegandæ, præsertim in confirmatione *d. extrauagantis, meruit.* de qua dixi nuper in responsione. ad 8. quòd autem † Reges qui 34
non recognoscunt Imperatorem in temporalibus, debeant recognoscere Papam in temporalibus, scripsi supra *in cap. 21. num. 22.* & scribam latissimè infra *in toto cap. 26.*

Ad 12. 13. & 14. rationes, respondetur, facta testamenti † veteris non esse trahenda ad exemplum actio- 35
num nostratum, pro vt dicit text. *in c. si quis per vetus 22. quæst. 2.* Tunc enim Samuel Regem Agag. in frusta concidit, quod hodiè non permittitur, *c. sententiam san-*

Digitized by Google

sanguinis. *Ne clerici, vel monachi.* Ita formaliter respondet Gratianus *in d. §. sed notandum in versf. his ita respondetur.* Sed clarius loquendo, distinguendum est, facta veteris testamenti, aut esse ceremonialia, aut iudicialia: prima quidem principaliter instituta ad figurandum Christi misteria, quæ cum completa sint, non obseruantur: Item iudicalia, neque amplius obseruantur, nisi fuerint renouata ab habente facultatem legis condendæ, D. Thom. *in prima 2. quæst. 99. & 100. & 101. & quæst. 104. articul. 3.* tunc sic, exempla, quæ non verificantur in persona Christi, & quæ disponebant ad bonum charitatis, post euangelium diuulgatum extincta sunt, quæ autem verificantur, fuerunt renouata in lege euangelica, cuius caput constituit eius Vicarium Petrum.

Ad 15. respondetur, quòd solutio tributi, † de qua in textu Matthæi *cap. 17.* non importat subiectionem, quia Cæsaris imaginem reddendam esse iussit, vt litera textus declarat, & nihil aliud potest importare, quàm Imperii approbationem, vt dixi *in capit. 5. num.* Item solutio tributi, de qua in textu Matthæi *cap. 22.* non probat subiectionem: Primo, quia illa solutio non fuit ex debito; † nam iussit Christus soluere tributum, ne publicani scandalizarentur; ergo præsupposuit esse immunes, probatur consequentia, quia alter si debuissent tributum soluere, certè Christus eandem facere voluisset, quod nulli hominum posset in mentem cadere. Item Christus † causam suam coniunxit cum Petro, atque dixit, ne scandalizemus eos, & re vera verbum pluralis numeri, refertur ad ambos, pro quibus tributum fuit exsolutum; Nec fuit † solutum pro discipulis: ergo verbum scandalizemus ad ipsos applicari non potuit: Imò cùm tributum soluendum erat per singula capita, vt ibi D. Hieronymus declarat, dum non iussit solui pro discipulis, voluit significare eos esse immunes. In quo genere Petrus etiam erat. Item Ioannes Maldonatus aduertit, hoc tributum † scandali vitandi causa solutum non fuisse de nummis propriis, quos in loculis Christus habebat ad se, suosque alendum, sed ex primo pisce, quē primo caperet, ita voluit ostendere tributum non deberi: Item quia soluisset pro omnibus: Item Christus † non tenebatur, quia erat filius Regis. *Psalm. 33. & 2. & 91.* & Lucæ *cap. 19.* & Ioan. *cap. 12.* & filii Regis sunt immunes à tributis, sed coniungens causam suam cum Petro, qui locum eius specialiter tenebat, dixit: *primum piscem tolle, & aperto ore inuenies staterem, eum summens da pro me, & te;* itaq; causa vitandi scandali ad ambos pertinet, ergo sicut Christus non tenetur, sic & Petrus.

Scandalum † quidem prouenìebat ex ignorantia, aduertit Cardinal. de Turrecrem. *in c. si tributum 11. quæst. 1. num. 1.* quia colligentes tributa erant gentiles, legem, & prophætas ignorantes, propterea nesciebant Christum esse à tributi solutione immunem: Quantùm autem Christus abhorruerit scandala, † sapatet ex eius gestis, nam licet non ignorauerit Iudas Iscarioth eum proditurum, tamen illum propalare noluit, nisi in genere: Vnus, inquit, *vestrum me traditurus est*, Matthæi, *capit. 26.* Marci *capit. 14.* Lucæ *capit. 22. & c. si sacerdos de offic. ordinar.* qua ratione ecclesia etiam non colligit decimas à locis, vbi non est consuetum, causa vitandi scandali, vt aduertit Turrecrem. *in d. c. si tributum numer. 1. in fine*, propter quod scandalum vitandum, † licet non possit omitti veritas iustitiæ naturalis, quæ in lege diuina continetur, tamen potest omitti veritas Iuris positiui, *l. filio §. hi autem ff. de iniust. testam.* & ita dicit Immol. *in c. 1. num. 5.* *de immunit. eccles. lib. 6.* atque Doct. *in cap. 2. de præscription.*

Ex his intelligitur textus D. Ambrosii *in d. c. si tributum 11. quæst. 1.* nam in sequenti capite, quod est eiusdem, dicit, id debere fieri exemplo Christi, qui tributum non negauit, & licet soluerit, tamen non tenebatur, imò inprimis se teneri declarauit. Ita etiam intelligitur textus *in c. tributum 23. quæst. 8.* vt ibi tributum de facto soluatur, ad euitandum scandalum, quod comprobatur ex verbis eiusdem textus vbi allegato exemplo Pharaonis, traditum est, Domino ita dicentes, sacerdotes in omni genere liberos esse oportere: ergo nullo subiectionis iure cogendi. Et quòd hæc iura ita sint intelligenda, inducitur determinatio sanctæ matris ecclesiæ, quæ sic declarauit *in c. 1. de immunit. eccles. lib. 6.* De qua re latissimè scribam infra in rebus practicis in parte quarta. 45

Ad 16. respondetur, pro vt dicitur *in c. solitæ de maior. & obedien.* vbi expresè habetur, per illa verba D. Paul. noluisse sacerdotibus imponere subiectionis iugum, & ad textum Pauli *ad Roman. capit. 13.* vbi iubet omnem animam sublimioribus † potestatibus subditam esse, respondetur pro vt dixi in capite proximè præcedenti, in responsione ad confirmationem primæ rationis, vbi omnia ista loca Diuorum Petri, & Pauli ex aduerso adducta, explanata sunt. Addo, quòd ex verbis D. Pauli non probatur subiectio clericorum laicali potestati, quia nullam de hoc mentionem facit: Imò colligitur contrarium, dicit enim: *Omnis anima sublimioribus potestatibus subdita sit:* At clerici sublimiores † sunt laicis, vt nullus negat; ergo ex illis verbis colligi non potest, clericos laicorum esse subditos. Quinimò D. Bernardus *in epistola 183.* ad Conradum Imperatorem electum, ex illis verbis D. Pauli, colligit contrarium, per hæc verba: *Regis Conradi Imperatoris electi dedecus regni diminutionem nunquam volui, volentes odit anima mea. Legi quippe; omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit, & qui potestati resistit, Dei ordinationi resistit, quam tamen sententiam cupio vos, & omnimodis modis custodire in exhibenda reuerentia summa & Apostolica sedi, & Beati Petri Vicario.* Et rursus *in epistola 243.* ait, *Nonne, vt Apostolica sedes, ita & Roma Caput est Imperii?* 46 47

Nec obstat si dicatur, † interpretationem D. Bernardi non conuenire literæ D. Pauli, qui de tributo loquitur, atque de gladio, & sacerdotibus tributa non debentur, atque gladio carent. Quia Primasius discipulus D. Augustini, sic exponit illud verbum. *potestatibus.* Sed & de ecclesiasticis potestatibus potest intelligi, vt sacerdotibus humiles seculares existant sublimioribus ecclesiasticis, vel seculi: gladium spiritus, quem portabat Petrus, & ipse Paulus, in se habet officium, si peccaueris, ei qui peccauerit, sicut Ananiæ, & Saphiræ, & Mago; Ideo & tributa potestatis reddite quæ sunt Cæsaris Cæsari. Quicunque enim habet, vnde tributum præstet, quomodo potest non esse subiectus in iis, quæ illi à Deo sunt constituta? Hoc & de sacerdotibus, ministri enim Dei sunt, in hoc ipsum seruientes, dignus est enim operarius mercede sua. Ex quibus verbis declarantibus textum Pauli, clare apparet, sublimiores potestates ecclesiasticas habere gladium, atque sacerdotibus deberi tributa, quia ministri Dei sunt; ergo verba Diui Pauli satis congruunt huic interpretationi, & constat D. Paulum intellexisse etiam de ecclesiasticis potestatibus, quibus, vt sublimioribus, laicis est obediendum, & ita textus retorquetur. 48

Ad

Digitized by Google

Ad 17. respondetur, monarchiam ecclesiæ, atq; monarchiam imperii duobus esse committendas, sed eo modo, quem diximus supra in responsione ad 2. dummodo Imperium dependeat à Papa, vt vbi latè probaui.

Ad 18. respondetur, ex ea nihil concludi, quod impugnet Papæ potestatem in temporalibus: nam quæ dicta sunt à D. Petro ad Clementem à se destinatum
49 successorem, causa sunt, quare ipse Papa † debeat exercitium temporalis iurisdictionis committere Imperatori, idq; facit, vt sæpissimè & plenissimè probatum est.

Ad 19 respondetur, exemplum Romuli non concludere Papam carere temporali potestate, quia & si
50 Romulus † distinxerit officia sacerdotum à secularibus negotiis: Tamen etiam illis antiquissimis temporibus à sacerdotibus omnia fuisse expedita legimus, Cicero, *in oratione pro domo sua*, testatur, instituto maio-
51 rum Pontifices, † & religionibus Deorum immortalium, & summæ reipublicæ præfuisse. Quod & Curtius olim Theutonicos obseruasse, dixit. Item meminit Anglorum historia Mulmutiarum quarundam veterum legum, quæ nihil sacris suis & templis non tribuebant. Item in Gallia iudices alios non habe-
52 bant, quàm suos Druydas, † qui simul & rebus diuinis præerant, sacrificia publica, atque priuata procurantes & ferè de omnibus controuersiis publicis, atq; priuatis constituebant, de finibus, de hereditate decernentes, & etiam si cædes facta esset, vel aliud facinus, vt Cæsar est auctor *in lib. 6. commentar. belli Gallici.* Vnde D. Hieronymus in epistola ad quendam Narbo-
53 nensem, ait, presbyteri ab initio † iudices negotiorum mandati sunt, *c. ecce. distinction. 95.* à quibus nos excusare non possumus, etiam si velimus, & D. Augustin. de huiusmodi secularibus iudiciis loquens, satis queritur ad D. Hieronymum, se negotiorum alienorum, eorumque secularium curis circumstari ingentibus.

Neque benè inducitur ex aduerso, Moysen Aaroni commisisse sacrorum omnium curam: Nam latè probauimus supra *in capit. 3.* Aaronem non fuisse Moysis collegam, sed fuisse sibi à Deo datum adiunctum, tanquam ministrum, executorem, atque sui muneris, & iurisdictionis interpretem; Et quod Deus dederit
54 Moysi † omnem potestatem, ibi diffusè probaui: Et ita respondet gloss. *in c. causam quæ in 2. in ver. ad Regem. qui fil. sint legit.* In cuius Moyses locum, ex testamento nouo succedit summus Pontifex, omissis cæteris exemplis iudicialibus antiquæ legis, Petrus Albin. *in tractat. de potestate Pontific. num. 103.*
55 Ad 20. respondetur, esse auctoritatem, † pauciorum, cùm nos probauerimus supra *in cap. 19.* communem opinionem esse quòd Papa habeat vtramque potestatem, atque temporalem directò, non autem ratione peccati tantùm, & satis contra leges faciunt, qui non sequuntur communem opinionem pro ecclesia.
56 Ad 21. negamus definitionem † ecclesiasticæ potestatis esse allegatam ex aduerso, quia probauimus supra *in cap. 8.* Iurisdictionem ecclesiasticam in sui definitione comprehendere temporalia directò, & temporaliter, & ex toto hoc cursu super hac extrauagante, apertè id colligitur.

Ad 22. respondetur satis esse probatum à nobis in proximè præcedenti capite Papam habere liberam facultatem concedendi regna infidelium, omnesque oues, & pecora campi, id est infideles, etiam fuisse sibi commissas, de quibus posse Papam iudicare probauimus, & inibi in solutione ad 7. rationem sub *num. 56. & sequent.* declarauimus locum D. Pauli: *Quid ad me, de his qui foris sunt iudicare?* Item inibi in solutione ad confirmationem primæ rationis resoluimus omnia allegata à doctissimo Cardinale Bellarmino. Quare ex dictis satis liquet Papam habere iurisdictionem temporalem directò, & temporaliter, in omnes, Imperatorem, Reges, Principes, atq; etiam Infideles, & eorum regna: Sed age, vt res clarior fiat, id inducamus de singulis Regibus in sequenti capite.

CAP. XXVI.

Reges & Principes totius orbis non esse ita exemptos, ac liberos, vt non sint subditi Imperio Romano, & sanctæ Romanæ Ecclesiæ.

SVMMARIA.

1 *Terrarum orbis in quot partes diuiditur.*
2 *Terræ partes habitabiles quæ sint, & quomodo terminentur.*
3 *Regna quot sint numero, in quæ diuiditur tota terra habitabilis.*
4 *Reges Principes Imperatori non subditi, sunt subditi ecclesiæ.*
5 *Imperium Romanum, & Imperator dependent ab ecclesia.*
6 *Regnum Siciliæ est de patrimonio ecclesiæ.*
7 *Regnum Siciliæ comprehenditur in donatione Constantini.*
8 *Epistola Papæ Nicolai primi probari dominium regni Siciliæ esse ecclesiæ.*
6 *Regnum Siciliæ fuit sub dominio Caroli Magni vsq; ad gentem Normannorum.*
10 *Beneuentum ciuitas à Normanno occupata, ecclesiæ restituta.*
11 *Robertus Guiscardus Dux Apuliæ & Calabriæ à Papa creatus, cui iurat homagium.*
12 *Successio ad Regnum Neapolis semper facta de consensu Pontificis.*
13 *Rex Neapolis primus à Papa creatus Rogerius III.*
14 *Regnum Neapolis concessum est Henrico Sueuo.*
15 *Federicus Barbarubea Rex Neapol. primus Imperator factus.*
15 *Reges Siciliæ decorati sunt titulo Regis Hierusalem.*
17 *Regnum Siciliæ, quando declaratum est deuolutum ad Ecclesiam.*
18 *Regnum Siciliæ quando concessum est Franchis.*
19 *Regnum Siciliæ, & Apuliæ quousque fuerit vnitum.*
20 *Vespere siculum quando fuit, & quomodo.*
21 *Rex Neapolis quando incepit vocari.*
22 *Ciuitas Auenionen. data Papæ ob annatas decursas census non soluti Regni Neapolis.*
23 *Regina Ioanna priuatur Regno à Papa.*
24 *Inuestitura prima regni Neapolis fuit data pro se, & hæredibus quibuscunq;.*
25 *Regnum Neapolis quando declaratur deuolutum.*
26 *Regnum Neapolis vnitur cum titulo regni Hierusalem.*
27 *Inuestitura regni fuit data pro se, & hæredibus & successoribus masculis & fœminis.*
28 *Ciuitas Beneuentana semper fuit reseruata in concessionibus regni Neapol.*

29 *Cen-*

Digitized by Google

29 *Census pro regno Neapolis soluendus qualis fuerat.*
30 *Iuramentum quale praestetur pro regno Siciliae.*
31 *Carolus Austriacus quando inuestitur de regno, & habilitatur ad imperium.*
32 *Regnum Neapolis refutatur à Carolo in Philippum eius primogenitum.*
33 *Regnum Neapolis dependet à corona Regum Aragoniae, quibus fuit concessum.*
34 *Rex Philippus III. quando inuestitur de regno à Clemente VIII.*
35 *Insulae Siciliae, Sardiniae, & Corsicae sunt partes Italiae.*
36 *Rex Aragonum inuestitur ab ecclesia de regno Sardiniae, & Corsicae, & sub quo censu.*
37 *Iuramentum praestitum à Rege Aragonum pro regno Sardiniae, & Corsicae.*
38 *Regnum Hierusalem, & Soriae recognoscitur ab Ecclesia.*
39 *Reges Angliae, & Hiberniae submiserunt se summo Pontifici.*
40 *Regnum Angliae quem censum soluere debeat ecclesiae Romanae.*
41 *Reges Angliae, & Hiberniae iurant fidelitatem, & homagium Papae.*
42 *Epistola Alexandri Papae ad Regem Anglorum.*
43 *Regnum Aragonum recognoscitur à Papa.*
44 *Regnum Aragonum quem censum soluere debeat ecclesiae.*
45 *Regna Maioricae, & Minoricae sunt unita Regno Aragonum.*
46 *Poloniae Dux recusat recipere coronam ab Imperatore.*
47 *Dux Poloniae fit Rex à Papa.*
48 *Rex Poloniae quando priuatur titulo à Papa, & quando restituitur.*
49 *Regnum Hungariae est subditum Papae in temporalibus.*
50 *Regnum Hungariae quem censum soluat Ecclesiae Romanae.*
51 *Rex Hungariae habuit coronam à Papa.*
52 *Epistola Gregorii Papae ad Regem Hungariae.*
53 *Regnum Nauarrae dependet ab ecclesia.*
54 *Insulae Canariae, Nigrariae, & Gorgonae sunt datae in feudum Imperatori à Papa.*
55 *India, siue mundus nouus quomodo concessus à Papa.*
56 *Magnus magister Hierosolymitanus habet inuestituram à Papa.*
57 *Regnum Danicum est peculium Romanae Ecclesiae.*
58 *Regnum Croatiae, & Dalmatiae recognoscitur ab ecclesia Romana.*
59 *Regnum Rusciae est de iurisdictione ecclesiae Romanae.*
60 *Regnum Scoticum recognoscitur ab ecclesia.*
61 *Reges qui, & quot iurent homagium Imperatori.*
62 *Heluetii recognoscunt Imperium.*
63 *Heluetiorum Cantones quando promiserint non facere praeiudicium Imperio.*
64 *Dux Lotharingiae est Princeps Imperii.*
65 *Ciuitates Imperiales Alemanniae recognoscunt Imperium.*
66 *Rex Boëmiae recognoscit Imperatorem.*
67 *Transyluania est pars Vallachiae, & recognoscit Imperium.*
68 *Hispania quando fuit facta libera ab Imperio.*
69 *Hispania, & Gallia fuerunt concessae Regi Gothorum.*
70 *Reges Hispaniarum per praescriptionem sunt liberi ab Imperio.*
71 *Ius Romanum fuit prohibitum allegari in Hispania.*
72 *Bartoli doctrina in Hispania habetur pro lege.*
73 *Reges Hispaniae quando fuerint subditi Imperio.*
74 Hidalgo, *vox Hispana, quid significet.*
75 *Ius Italicum quomodo concedebatur.*
76 *Ius Italicum quando fuerit concessum Hispaniae.*
77 *Regnum Arles quomodo pertineat ad Imperium, & quando fuit venditum Regi Franciae.*
78 *Regnum Franciae fuisse partem Imperii Romani.*
79 *Possessio partis quando inducat possessionem totius.*
80 *Gallia fuit colonia Romanorum.*
81 *Galli fuerunt facti Burghesii à Caesare.*
82 *Priuilegium Burghesiae quando fuerit datum omnibus subditis Imperio.*
83 *Regem Franciae qui dicant fuisse subditum Imperio.*
84 *Hispaniam quibus iuribus probetur fuisse subditam Imperio.*
85 *Franchorum natura qualis sit.*
86 *Franchi quando se exemerint ab Imperio Romano.*
87 *Imperator creat Comitem Saonensem in ciuitate Lugdunensi Franciae.*
88 *Imperator Sigismundus recipitur Parisiis in Parlamento generali.*
89 *Imperator in Parlamento Parisiensi vtitur iurisdictione.*
90 *Galli vsque ad quae tempora vsi fuerunt lingua latina in publicis negotiis.*
91 *Regnum Franciae hodie non recognoscit Imperium.*
92 *Rex Franciae de iure non est subditus Imperio.*
93 *Rex Franciae est subiectus iurisdictioni Papae.*
94 *Rex Castellae cui iurat in principio suae coronationis.*
95 *Regnum Portugalliae recognoscitur à Papa.*
96 *Regnum Portugalliae est membrum Regni Castellae.*
97 *Portugalliae primus titulus fuit Comitatus.*
98 *Reges Portugalliae à quo originem habuerunt.*
99 *Rex Portugalliae habet titulum Regis à Papa.*
100 *Papa dedit curatorem Regi Portugalliae.*
101 *Regum Portugalliae ordo successiuus.*
102 *Cardinalis Portugalliae succedit ad regnum, & coronatur Rex.*
103 *Foemina quomodo possunt succedere ad Regna in Hispania.*
104 *Foeminae ad quae Regna successerunt in toto orbe.*
105 *Foemina admittuntur ad successionem Regni Castellae, & Legionis.*
106 *Prouincia Castellae prius habebat titulum Comitatus.*
107 *Portugallia est prouincia Regni Hispaniae.*
108 *Foeminae possunt succedere ad Regnum Portugalliae.*
109 *Subingressio non datur in persona ascendentium, sed transuersalium.*
110 *Nepos ex filia excludit neptem ex filio.*
111 *Rex Portugalliae quot Reges habeat pensionarios.*
112 *Tributum quomodo differat à pensione.*

F 113 Por-

ergo non committit furtum; ergo illi non habent dominium; Et hæc ratio est Arnaldi, vbi supra allegati.

15 Tertia ratio: Qui procurat † discessum à suo superiore, à quo totam habet auctoritatem dominandi, iustè meretur suo priuari dominio, *argum. l. 1. Digest. ad l. Iul. Maiestat.* & *l. quisquis Cod. eod. titul.* Et idem est de docentibus hæresim, vt hæreticorum pœna puniantur, gloss. *in c. penult. de heretic. l. culpa. Cod. de malefic.* Et qui aliquem coegerit, aut persuaserit apostatare, rerum suarum dominium amittet, & plectetur capite,

16 pite, *l. eum qui C. de apostat.* Sed hi Saraceni, † in quantum possunt, cogunt Christianos fidem abnegare, eos docendo, & sic persuadendo, & sic separare eos à Dei veri cultura; ergo dominia amittunt, si qua habent, hæc est ratio Ioan. Maiorin. *in 2. lib. sententiar. distinction. 44. artic. 3.* & confirmatur, quia ciuitates rebel-

17 lium † debent damnari aratro, Bartol. *in l. aut facta §. non nunquam col. 3. ff. de pœnis.* Bald. *in l. ex testamento. C. de testam. milit.* Bartol. & Alex. *in l. hereditatum Digest. ad l. Falcid.* Bald. *in titul. de pace constant. vers. nos Romanorum.*

Quarta ratio sit à sufficienti partium enumeratio-

18 ne. Infidelium † tres sunt sectæ; Altera Iudæorum, non à Iuda Macchabæo, vt quidam dicebant; nam & ante illum Iudæorum nomen inuentum est, *Hester. cap. 8.* Iudæis noua lux oriri visa est; ergo denominantur à Iuda Patriarcha, *Genes. cap. 49. Iuda te laudabunt fratres tui.* D. Thom. *ad Roman. cap. 2. in lectione 4.* Qui dicuntur etiam Hæbrei ab Heber, non autem ab Abraham, de quo habetur *Genes. cap. 2.* vixit Sale. 30. annis, & genuit, & eius tempore diuisæ sunt linguæ, & lingua Hebræorum remansit in familia sua, sic ait D. Thom, *in 2. ad Corinth. cap. 11. in lectione 5.* & sequuntur Abb. Ioan. de Anania, & Felyn. *in rubric. de Iudæis,* Hostiens. *eod. tit. § 2.* vbi quod dicuntur à tribu Iuda, quæ inter alias bellicosior existit ideo meruit ex ea creari Rex.

19 Et isti Iudæi † non habent iurisdictionem, quorum regnum defecit sub Vespasiano, & Tito, quadraginta annis post passionem Domini, cum fuerint cæsa per omne tempus obsidionis, decies centena millia Iudæorum, vt ait Vgo Floriacen. & Romani quærebant quibus captiua mancipia venderent, sed quia plurimi venales, & pauci emptores reperiebantur, non defuere, qui triginta mancipia vno numismate mercarentur, D. Antonin. *in sua Chronic parte 1. tit. 17. §. 1. & trib. seq.* quæ euersio Hierusalem fuerat pronuntiata per Danielem *in cap. 9.* quingentis & triginta quinque annis ante.

20 Item de istis dispositum est *in c. & si Iudæos † de Iudæis.* quod mors Christi fecit illos seruos; sed serui sunt incapaces iurisdictionis, & dominii; ergo. Item *in c. Iudæi de Iudæis,* probatur, quod si conuertantur ad fidem, non sunt eis auferenda bona; ergo à contrario sensu, si non conuertantur, sunt eis bona auferenda, quod argumentum est validum in iure, *l. 1. § huius Digest. de offi. io eius.* & not. *in l. conuenticulam C. de episc. & cleric.* Item *in d. c. & si Iudæos.* & *c. multorum. eod. tit.* ipsi tolerantur ex pietate, & gratia; ergo non debet redigi in necessitatem, *l. non quicquid ff. de iudic. l. solet ff. de offic. procur.* Propterea communiter concludunt,

21 quod si Iudæi † viuunt pacifice, & quiete nobiscum, nec Christianos dogmatizant, aut aliquid faciunt in opprobrium legis nostræ, licet obseruent ceremonias in suis Synagogis, seu mesquitis secretè, & non publice, tolerandi sunt, & nullatenus deiiciendi, nec molestandi, Oldrad. *in consil. 264.* & procedit *c. charitas de pœnitent. distinct. 2.* Ita eos sine causa expellere, esset contra præceptum charitatis, tanto magis, si indultum est, vt gaudeant priuilegiis, sicut cæteri ciues, quia tolerantur, *c. qui sincera distinct. 45.* propter bonum quod inde oritur, quia nostræ fidei veritas in libris ipsorum velata, & in ritibus figurata, nostris oculis lucide demonstratur, & sic fidei nostræ testimonium roboratur.

Altera secta est Saracenorum † vulgò dicta, sed verius Agarenorum, cum non à Sara libera, sed ab Agar ancilla originem trahant per Hysmaelem filium eius, & vsurparunt falsum nomen à Sara, tanquam à libera, & digniori, qui adeo sunt hodie multiplicati, vt à Deo dictum sit, *Genes. cap. 16.* & ibi latè scribunt Vgo Cardinal. & Nicol. de Lyra *in ver. multiplicabo.* & D. Antonin. *in 1. parte sua Chronica titul. 2. cap. 1. §. 3.* per bones, & pecora campi, intelligimus Saracenos, qui tanquam bestiæ, ratione carentes, relicto vero Deo, colunt idola, & isti vocantur bestiæ, quia & Hysmael pater eorum vocatus est à Domino Onager, *c. Hysmael distinction. 56.* & ibi notant Archidiac. & Cardinal. & fuit ratio, vt dicit Merodius, quia futurum erat, vt qui de genere suo descenderent, omnem bestiarum rabiem supergraderentur, & mansuetarum numerus contereretur. 22

Oldrad. *in consil. 72, incip. an contra Saracenos.* probat quod oriens, & occidens omnes seruiuerunt Christo per sexcentos annos, & vltra vsq; ad tempus Mahometi, qui cum Turcis, gentibus Scythicis inter Hyperboreos montes, ferreis clausis repagulis Caucaseas portas egressi, occuparunt diabolico, & violento titulo Pontum, Cappadociam, & vsque ad finitimas gentes paulatim se infuderunt, vbi, latronum more, furtiuis quibusdam excursionibus vires sibi vendicantes, occupatis montibus, & opportunis claustris, vnde per occasiones irruptiones facile fieri possent, vsque adeo emersere, vt animis sublati sint, & procedente tempore, Galitiam, Bithyniam, Lycaoniam, Psidyam, vtramque Phrygiam, Pamphiliam, Ciliciam, Cariam, & omnem Asiam, quæ minor vocatur, vltra, citraque Taurum ad ora vsque Ioniæ, & littora Græci maris, atque Græciam omnem occuparunt, prout testificantur Vincent. *in suo Specul. historial. lib. 24. & seq.* & D. Antonin. *in 2. parte sua Chronica, titulo 14. cap. 5.* Gloss. Cardinal, & alii *in clem. 1. de Iudæis.* Iacob de Voragine *in legendario sanctorum, in historia sancti Pelagii Papæ, Archiepiscop. Florent. in 4. parte summæ, titulo 11. c. 6. §. 1. Supplementum chronicarum in lib. 10.* Et isti dicuntur potius latrones, quam hostes, vt concludunt omnes præcitati Doctores, & probat Aluarus *de planctu Ecclesiæ in lib. 2. articul 2. col. 3.* atque scribit latissimè Paulus Burgeus *super Apocalyps. in cap. 13.*

Sed licitum est regna † Christianorum mala fide occupata, in quibus nullum habuerunt iustum initium, neque approbationem ex interuallo recuperare: Nec dicerentur ex interuallo recuperari. *l. 3. § eum igitur, & ibi gloss. ff. de vi, & vi arm. c. olim. vbi omnes Canonistæ de restit. spoliat.* gloss. *in l. fi. coloni C. de agri. et censit. lib. 11.* Bald. *in l. 1. col. 2. C. vnde vi.* & *in l. 2. C. de seruit. & aqua.* Et dicta regna propter violentam occupationem sunt effecta vitiosa, quod vitium transit ad posteros, *c. quia Gu. de Iudæis. l. vitia. Cod. de acquir. possess. l. an vitium ff. de diuers. & temporal. prescript.* Et verisimile est, quod quandocunque † ipsi opportunitatem habebunt, oppugnabunt Christianos, & persequentur Ecclesiam Dei, vt probat Turrecrem. *in c. dispar. 23. question. 8.* Propterea melius est aduersus iniurias se præparare, quam in discrimine coarctari, vt dicit Bald. 23 24

Digitized by Google

Bald. *in l. 1. num. 42. Cod. unde vi.* Et Socin. inter consilia Francisci Curtii *consil. 20. quaestion. 4. col. 4. vers. ista confirmantur.* Nam si propter periculum permittitur
25 magistratibus aliquando leges † transgredi, *l. si quis filio §. si quis ff. de iniust. testam.* Immol. *in c. 1. de constitut.* Bald. *in l. quid ergo §. poena grauior ff. ex quib. caus. infam. irrog.* & *in l. & si seuerior. Cod. eod.* & notat Ioan. Andr. *in c. pastoralis, super gloss. in ver. praeterquam. de offic. ordinor.* Ergo melius ante prospiciendum est, quàm vlcisci accepta iniuria. Ideo concludit Bald. *in l. ex hoc iure in 10. quaestion. ff. de inst. & iur.* quod iustam reconcussionem patiuntur iniusti, Innocent. & Cardinal. *in d. c. quod super his devoto.* Alberic. *in rubric. Codic. de Iudais.* Cardinal. Turrecrem. *in d. c. dispar. 23. quaestion. 7.*

26 Altera secta est Haereticorum, pro quorum notitia sciendum est, gentes Christianas diuidi per decem nationes, videlicet, Latinos, Graecos, Indos, Iacobitas, Nestorianos, Morouitas, Armenos, Georgianos, Surianos, & Mozotabes. Natio Latinorum habet Italiam, Alemaniam, Galliam, Hispaniam, & in hac na-
27 tione multi sunt haeretici: Geneua † ciuitas, quae vt antiquitus erat status Monarchiae Pontificalis sub episcopo, qui erat Comes Geneuae, sic de anno 1528. se reduxit in libertatem, etiam pessimorum morum, & religionis. Item in Alemania, & Gallia quot sunt haereticorum ciuitates, & sectae Lutheranorum? & legi apud Probum *in additionibus ad Ioan. Monachum super c. grandi de supplenda neglig. prelat. libro. 6,* quod Roberto Regi Franchorum, filio Hugonis Capet, oranti pro pace in Ciuitate Aurelianen. crucifixus respondit, se non habiturum pacem in regno suo, donec blasphemias, & crimina notoria extirpasset.

Natio Graecorum, qui habent Patriarcham Constantinopolitanum; Archiepiscopos & Episcopos, atque alios Praelatos, sed hodie pauci numero sunt, quia, vt dictum est, Agareni, vel Turcae occuparunt maximam partem Graeciae.

Natio Indorum, quorum Princeps est Presbyter Ioannes, cuius potestas excedit omnes Christianos, habet enim sub se triginta Reges, & quando equitat, sequitur crucem ligneam, quam ante se duci iubet, cùm verò ad bellandum progreditur, duodecim cruces auro, atque lapillis pretiosis gemmatas ante se portari facit. In illa ciuitate est Sanctus Bartholomeus Apostolus in maxima veneratione.

Natio Iacobitarum à Iacobo haeretico, discipulo Patriarchae Alexandrini, vnde Iacobitae dicti sunt, in partibus orientis, occupant magnam partem Asiae, terram Mambrae, quae est vicina Aegypto, & terram Aethiopiae, vsque ad Indias plusquam quadraginta regna, qui circumciduntur, atque baptizantur cum ferro ignito characterem crucis imprimunt in frontibus, & in aliis partibus corporis, vt in pectore, & brachiis, confitentur soli Deo, & non sacerdotibus, & tenent quod in Christo sit tantum natura diuina, & isti fuerunt damnati in concilio Ceden.

Natio Nestorinorum à Nestorino haeretico, qui fuit Constantinopolitanus Episcopus. Hi ponunt in Christo duas personas, alteram diuinam, alteram humanam, & negant Beatam Virginem esse matrem Dei, sed bene Domini nostri Iesu Christi, qui habitant Tartaream, & maiorem Indiam: Haec natio habet tantum terrarum, quantum Alemania, & Italia, & isti haeretici fuerunt condemnati in Synodo Ephesina, atque fuerunt diuisi ab Ecclesia Romana, & permanserunt in pertinacia.

Natio Morouitarum à Moroue, qui vnum intellectum, & vnam duntaxat voluntatem in Christo ponunt, habitant iuxta Libiam in prouincia Phoeniciae, plurimi sunt numero, & aliquando fuerunt sub obedientia sanctae Romanae Ecclesiae, nam eorum Patriarcha interfuit in Concilio generali Lateranen. celebrato Romae sub Innocentio Papa III. sed postea recesserunt, & fuerunt condemnati in Synodo Constantinopolitana: Mox redierunt ad obedientiam Romanae Ecclesiae, sed iterum reuersi ad vomitum, perseuerant in eorum peruersa opinione.

Natio Armeniorum, qui habitant in regno Armeniae propè Antiochiam, & isti in die Veneris comedunt carnes.

Natio Georgianorum à Beato Georgio, quem habent in praeliis patronum, habitant in partibus orientalibus Medis & Syris, in quarum confinibus commorantur, ipsi vtuntur lingua Graeca, & sacramentis more Graecorum.

Natio Surrianorum à ciuitate Suria, quae est eminentior in Assyria, & hi consuetudines Graecorum obseruant in omnibus: Quos sequuntur aliqui Christiani, qui sunt in terra sancta, & vocantur Samaritani, primo conuersi tempore Apostolorum, sed ipsi non benè sapiunt in catholica fide.

Natio Mozarabum, qui fuerunt multi numero in partibus Africae, & Hispaniae, qui, cùm dies naturalis diuidatur in 24. horas, tot officia habent, siue horas, & psalmos, atque hymnos, certasque orationes nimis prolixas orant, sacramentum Eucharistiae diuidunt aliquando in septem, aliquando in decem partes.

Et causa tantae diuisionis inter Christianos fuit, quia Summi Pontifices omiserunt celebrare concilia generalia, ideo insurgentibus haereticis in diuersis mundi partibus, non fuit, qui apponeret remedium.

His enumeratis sic argumentor; Papa potest auferre † regna ab haereticis, & dare Principibus catho- 28
licis; ergo eadem potest auferre ab infidelibus, & dare fidelibus catholicis. Antecedens probatur per *c. abolendam. §. statuimus de haeretic. c. vergentis eod. titul. & ibi gloss. & omnes Doct. Director. Inquisitor. in 3. parte quaestion. 97. col. 9.* de quo nullus ex doctoribus habet difficultatem; Consequentia probatur, quia non est maior ratio de vno, quàm de altero. Infideles † 29
sunt idololatrae, peccant contra legem naturae, Innocent. *in d. c. quod super his de voto.* Et à iure prohibentur sacrificia, & templa Paganorum, *lib. 1. Cod. de pagan. & templis eorum.* Propter quae peccata licitè possunt auferri regna, domiuia, & iurisdictiones ab eis, vt dixi supra in tertia ratione huius veritatis.

Praeterea illi, qui talia crimina † puniunt, Deo 30
seruire dicuntur, vt habetur *in §. final. 23. quaestion. 5.* vt tradit, quòd cum Dominus diceret ad Prophetam de Nabuchodonosore, quid dabo ei pro labore suo, quo seruiuit mihi apud Tyrum? statim subiicit, do domine (hoc est datam sibi pronuntia) Aegyptum, & Aethiopiam; ergo fortius dicetur Papam Christi Vicarium in hoc deseruire Deo, & haec omnia posse facere. Neque obstat, quod Deus prohibuerit populo Israelitico, ne debellarent gentiles habitantes in monte Seir, *Deuteronom. cap. 2.* Nam ille Populus

Digitized by Google

Ad 4. respondetur, pro vt dictum est ad confirmationem primæ rationis, & ad locum D. Petri *in 1. epi-*
44 *stola cap. 2. ibi; subditi† estote, &c.* Respondetur quòd Petrus considerauit illud tempus pullulantis ecclesiæ, ne magnum generaretur scandalum, quia subdit rationem: Ne Christiani dicant, quis est iste Christus, qui seruos nostros aufert, quæ ratio restringit dictum, & ea cessante hodie ecclesia dilatata, cessat & dictum, & hęc responsio confirmatur ex his quę nunc dicam ad sequentem.

Ad 5. respondetur, quòd ratio sanctæ matris eccle-
45 siæ, † quam facit contra infideles, & Saracenos, ostendit penes ipsos non esse iustum rerum dominium, erat enim hoc modo: *Deus in cuius manu sunt omnium potestates, & omnium iura regnorum, respice in auxilium Christianorum, vt gentes, paganorum, quæ in sua feritate confidunt, dextera tua potentia conteramus.* Et hæc sola oratio sufficeret. quia ecclesia non potest errare.

Cum igitur bellum ex parte infidelium pagano-
46 rum sit iniustum, ipsi dicuntur potius latrones, † quàm hostes; ergo Christianus illorum captiuus potest cum bona conscientia aufugere ab illorum manibus. Hoc fundamentum multis similibus comprobatur. Primo,
47 si quis fuerit à carcere † relaxatus cum iuramento de redeundo, non tenetur redire, si carcer fuerit iniustus, gloss. *in clem. pastoralis in ver. violentiam. de re iud.* Abb. *in c. si verò. col. 4. de iureiur.* gloss. *in c. ius gentium distin-*
48 *ction. 1. & ibi Alex. col. pen.* Item iniustam † gabellam licitum est fraudare sine peccato, Felyn. *in cap. 1. de con-*
49 *stitution.* Item si quis fuerit relaxatus à bello † iniusto cum iuraméto de redeundo, non tenetur redire, Abb. *in c. si vt in 3. de iureiur.* Ancar. *in c. possesso in 3. quæst. de*
50 *regul. iur. lib. 6.* Item si quis fuerit iniustè damnatus † ad mortem, fugiendo, non peccat, D. Thom. *in 2. 2. quæst. 69. artic. 4.* quia huiusmodi iniustitiæ sunt similes violentiæ latronum, de quibus per Ezech. *cap. 22. Principes in medio eorum, quasi lupi rapientes prædam ad effundendum sanguinem.* Vnde gloss. *in c. ius gentium. distinct. 1.* dicit, si bellum est iustum, qui capitur, efficitur seruus capientis, *c. dicat 23. q. 5.* & tunc captus peccat, si recedat à suo domino, *c. si quis seruum 17. quæst. 4.* Sed si bellum non est iustum, licitum est aufugere, *l. nihil interest ff. de captiu.* & hoc sentit Innoc. *in c. olim. in 1. de restitution. spoliat.* & illam glossam sequuntur communiter omnes Canonistæ.

51 Et licet de iure capti † ab hostibus, etiam in bello iniusto efficiantur serui illorum, *l. postliminium. in princip. in ver. per iniuriam ff. de captiu.* per quod Fulgos. & Iaso. *in l. ex hoc iure.* reprobant illam gloss. tamen aliqui dicunt, legem ciuilem id statuisse; Primo quia si Imperator decreuisset, esse liberos, illi non seruassent, & sic esset ludibrio dictum, contra *l. si prætor ff. de iudic.* Item quia Imperator hoc constituit ex quadam tacita concordia, vt ipsi capti non occiderentur, vt dicit Archidiacon. *in d. c. ius gentium.* Item quia si ipsi essent liberi, quo ad bona eorum acquirerentur hostib. ex regula *l. placet ff. de acquir. hæred.* & ideo tam quò ad nos, quàm quo ad hostes reputantur serui; Item quia hostes possent illos cogere ad contrahendum in nostri præiudicium, vt dicit Io. Fab. *in §. si ab hostibus Inst. quib. mod. ius patria potest. solu.*

52 Et stant simul, vt fiant serui † de iure, & si fugiendo recuperent libertatem, non peccent, *l. in laqueum ff. de acquir. rerum dom. l. & seruorum §. iure gentium ff. de stat. hom. l. adeo in princip. ff. de acquir. rerum dom.* Propterquas igitur rationes diximus Imperatores statuisse etiam nostrates captos ab hostibus effici seruos. Propter easdem D. Paul. *in 1. ad Timoth. cap. 6.* hortatur seruos, vt honorent Dominos suos, addendo rationes, vt ibi per eum. Imò etiam de iure canonico episcopus captus † ab infidelibus, & schismaticis, efficitur illorum 53
seruus, *c. si episcopus de supplend. neglig. prælat. lib. 6.* & Papa decreuit propter easdem rationes, cùm re vera hostes non sint, & dominio careant, atq; latrones dici merentur.

Ad locum Hostiensis dicitur, non benè fuisse allegatum, ipse enim concludit, si quis furatur Christianos † detentos à Saracenis, non tenetur, & est argumen- 54
tum *cap. dominus distinct. 23.* Nisi hoc esset factum tempore treugę, quia tunc hominis ęstimationem soluere tenetur, *c. nulli 22. q. 1.* D. Antonin. *in summa, part. 2. titul. 2. cap. 15. §. 1.* quia capitula pacis, & treugæ sunt seruanda propter bonum commune, vt not. *in c. 1. de pac. & treuga.* & per Modernos *in l. conuentionum ff. de pact. & in titulo de pace tenenda, in vsibus feudorum.*

Ad 6. dicitur, quòd quamuis ecclesia † ritus infideli- 55
um toleret, in matrimoniis, tamen non approbat; nam dicit textus, quod enim permittimus, nolentes permittimus, quia malam voluntatem ad plenum prohibere non possumus, *c. hac ratione 31. q. 1.* Sed in dominio, & iurisdictione non tolerat semper, quia sunt eorum incapaces, & esset longa tolerantia in præiudicium fidelium, ad quos translata sunt iura regnorum ex præcepto Dei, iubente tamen ecclesia, vt dixi.

Ad 7. dicitur, quòd infideles † non ligantur consti- 56
tutionibus apostolicis, quo ad spiritualia, & ideo de his, qui foris sunt, nihil ad nos, *c. gaudemus de diuort.* & cum ipsi non sint de ecclesia, non potest ecclesia illos excommunicare, sed alias pœnas inferre potest, *c. post miserabilem de vsuris. c. postulasti. de Iudæis. c. sæpe. cum ibi notatis 28. q. 1.* Item nihil ad nos de his, qui foris sunt, quia non possunt præcisè compelli ad fidem, sed voluntate † sunt inducendi, *vt in d. c. qui sincera.* & *c. de* 57
Iudæis. distinct. 28. & ita declarant Innoc. & Host. *in d. c. quod super his. de voto.* Host. *in summa in titul. de Iudæis §. in quibus grauentur vers. & sic.* Oldrad. *in consil. 35. infrascripti.* Ancaran. *in c. ea quæ in 6. quæst. de reg. iur. lib. 6.* & *in consil. 15. spiritualis.* Sed quia dicti infideles non viuunt in omnibus secundum legem naturæ, vt patet ex cursu vitæ eorum; & signantur, quia detinent terras, quæ fuerunt Christianorum, atque impediunt, ne possimus terram sanctam Hierusalem, Christi redemptoris nostri sanguine consecratam recuperare, atq; nos quotidiè infestant, & infestare parati sunt, ergo contra illos agi potest solum ex eo præcepto naturæ: *Quod tibi fieri non vis, alteri ne feceris:* cuius executionis Papa † est auctor, Cardinal. de Turrecremat. *in d.* 58
c. dispar. 23. q. 6.

Deniq, aduertendum est ad sensum verborum D. Pauli, siquidem non est negare sibi adesse potestatem super infideles, si ea vti vellet, sed quòd non oportebat idq; nullius vtilitatis esset. Nam cùm præmiserit, si is qui nominatur frater inter vos est fornicator, aut auarus, aut idolis seruiens, &c. cum huiusmodi neq; cibum sumere, & paulò ante, non commisceamini fornicariis, non vtiq; fornicariis huius mundi, aut auaris, aut rapacib. aut idolis seruientibus, alioquin debueratis de hoc mundo exisse, quasi dicat, hoc esset impossibile vobis, quia totus ferè mundus plenus est huiusmodi hominibus paganis ideo nisi cum illis non potestis cōuersari. Interdixit itaq; Apostolus communicationem cum fratribus publicè peccatoribus, non cum paganis, qui extra ecclesiæ gremium sunt. Subdit rationem: Quid enim mihi de his, qui foris sunt, iudicare? vt eorum vobis interdicā consortium, & in eos feram sententiā

excommunicationis, id est, quænam vtilitas mihi est, illos excommunicare, & sententia ecclesiastica punire, nam neque illi obedient, neque excommunicationis sententia in alios ferenda est, quàm fideles: Et huic expositioni videtur assentiri Abulensis super Matth. *cap. 19. in quæst. 63.* In his verbis: Quid enim mihi de his qui foris sunt, iudicare, id est quæ vtilitas ex hoc
60 prouenit, quia correctio ecclesiastica † ordinatur ad salutem, & animæ correctionem modo si in eos feram excommunicationem, & ipsi pareant, nulla inde prouenit vtilitas ad salutem illorum, quia sine hoc sunt in statu damnationis propter infidelitatem, sed nulla ferenda est in aliquos sententia, à qua nulla speratur vtilitas. Paulus ergo non tulit sententiam in paganos, qui non erant subditi ecclesiæ, neque negauit se posse talem ferre sententiam in illos, & ita non dixit, non possum eos, qui foris sunt iudicare, sed quid mihi de his qui foris sunt, iudicare? id est nullam habeo vtilitatem, eos sic punire. Et demonstraui nuper ecclesiam posse huiusmodi paganos & infideles iudicare.

Ad 8. dicitur, ex prædictis patere opinionem Innoc. esse reiectam, & propterea Oldrad. *in d. consil. 72.* dicit, salua reuerentia Innoc. opinionem Hostiensis esse veriorem, & cum hanc opinionem amplectatur sancta mater ecclesia & quando videtur expediens, illam exercet, non deberent Christiani scriptores illam veneno afficere.

CAP. XXV.

Resoluuntur rationes relatæ supra *in cap. 17.* contra quas ostenditur Papam habere iurisdictionem temporalem directò, non autem ratione peccati.

SVMMARIA.

1 *Papa concurrit cum omni iudice ordinario.*
2 *Papa non concurrit cum iudice feudorum.*
3 *Iurisdictio feudalium pertinet ad dominum feudi priuatiue ad alios.*
4 *Prorogari non potest iurisdictio domini feudi.*
5 c. nouit. de iudic. *intelligentia.*
6 *Rex Angliæ pro quibus præstitit homagium Regi Franciæ.*
7 *Papa habet potestatem iudicandi vltra petita.*
8 *Papa quando non turbat iurisdictionem Regis & nu. 13. & nu. 15.*
9 *Papa quando est iudex ordinarius in causis feudalibus.*
10 *Actio personalis ad feudum exercetur coram Paribus Curiæ.*
11 *Feudum ligium quale sit.*
12 *Causa feudi ligii agitur coram solo Rege.*
14 *Princeps quando cognoscit de causa propria.*
16 *Imperator consequitur iurisdictionem à Papa.*
17 *Imperator diuersis respectibus dependet à Deo, & à Papa.*
18 c. cum ad verum distinction. 96. *declaratur.*
19 c. duo sunt. distinct. 96. *declaratur.*
20 *Papa non fundat suam iurisdictionem per donationem Constantini.*
21 *Directus dominus feudi potest illud emere à vasallo.*
22 c. nos si incompetenter. 2. q. 7. *declaratur.*
23 c. tuam. de ordine cognit. *declaratur.*
24 *Articulus Ecclesiasticus incidens, remittitur ad forum Ecclesiæ.*
25 c. causam quæ. qui fil. sint legit. *declaratur.*
26 *Causa proprietatis an & quando debeat agi coram iudice possessionis.*
27 *Papa quare non impedit inferiores iudices.*
28 *Causæ spirituales in primis instantiis expedienda coram locorum ordinariis.*
29 *Appellatio quare non permittitur ab Imperatore ad Papam.*
30 Extrauag. meruit. de priuileg. *declaratur.*
31 *Ratio legis correcta potest allegari.*
32 *Ratio, quæ nunquam fuit scripta in lege, potest allegari.*
33 *Dominium directum potest esse penes duos insolidum.*
34 *Reges qui non recognoscunt Imperatorem, debent recognoscere Papam.*
35 *Exempla testamenti veteris non esse alleganda.*
36 *Tributi solutio, de qua in Matthæi 17. non importat subiectionem.*
37 *Tributi solutio de qua in Matthæi 22. non probatur ex debito.*
38 *Tributum fuit solutum pro Christo, & Petro ad euitandum scandalum.*
39 *Tributum non fuit solutum pro discipulis.*
40 *Tributum à Petro solutum, non fuit de nummis propriis.*
41 *Christus, & sui quare erant immunes à solutione tributi.*
42 *Scandalum in solutione tributi, quale fuit.*
43 *Scandala abhorruit Christus.*
44 *Scandali vitandi causa omittitur veritas iuris positiui, non iustitia naturalis.*
45 c. si tributum 11. q. 1. *declaratur.*
46 *Clerici non sunt subditi sublimioribus potestatibus laicis ex præcepto Pauli.*
47 *Laici sunt subditi sublimioribus potestatibus clericorum ex præcepto Pauli.*
48 *Textus D. Pauli* ad Rom. cap. 13. *declaratur de sublimioribus potestatibus clericorum.*
49 *Papa quare committat Imperatori exercitium temporalis potestatis.*
50 *Romulus distinxit officia sacerdotum à secularibus.*
51 *Pontifices antiqui præerant religioni, & reipublicæ.*
52 *Druydæ in Gallia præerant spiritualibus, & temporalibus.*
53 *Sacerdotes ab initio fuerunt iudices negotiorum secularium.*
54 *Moyses habuit vtramq; potestatem.*
55 *Auctoritas pauciorum non obstat contra communem.*
56 *Definitio iurisdictionis ecclesiasticæ quæ reprobetur.*

VLtimo resoluendæ sunt rationes cumulatæ per Nauarrum, & alios relatæ supra *in capit. 17.* Ex quarum responsionibus clarior euadet nostra conclusio, nimirùm Papam temporalem iurisdictionem habere directò, ac temporaliter, non autem ratione peccati.

Ad primam, distinguendum est, quia respectu iurisdictionis ordinariæ, Papa † concurrit cum omni iudice illam habente, est enim Papa iudex ordinarius 1
ordinariorum omnium hominum, ad Bald. *in titulo de pace Constant. in princip.* allegat gloss. 1. *in princip. in auth. de heredib. & Falcid.* Aut loquimur de iurisdictione respectu causarum feudalium tantum, & in hac Papa non

Digitized by Google

non vult concurrere, quia relaxauit iurisdictionem, vt solus dominus feudi cognoscat etiam in clericos feudatarios *c. ex transmissa, & c. verum. de foro compet.* quia illa iurisdictio † competit domino feudi priuatiuè ad alios, *c. 1. § præterea. de prohib. feud. alien. per Federic.* & in cęteris is iudex feudi habetur, vt priuatus, quia eius iurisdictio non potest ad causas dissimiles extendi, vel prorogari, † vt per Doct. *in l. testamenta Cod. de testam.* per illam legem ibi Cyn. Bald. Salyc. Alex. & Ias. Cyn. *in l. 1. Cod. de iurisd. om. iudic.* Bald. *in c. de causis col. 13. de offic. deleg.* Socin. *in c. significasti num. 30. de foro compet.* Felyn. *in c. cæterum num. 2. de iudic.*

Tunc dicitur, quòd *d. c. nouit.* non † loquitur de iurisdictione ordinaria, sed de iurisdictione respectu causæ feudalis, in qua Papa non vult cum Rege, quia generaliter hanc iurisdictionem relaxauerat, *d. c. verum, & d. c. ex transmissa.* propterea dicit non est intentionis nostræ turbare iurisdictionem Regis, ad quē solum pertinet.

Etenim Rex Angliæ † præstiterat fidem, & homagium Regi Franchorum propter regionem, quam habebat citra mare præter Comitatus Oiæ, & Guines, vt refert historiam Igneus in repetitione *l. 5. §. non alias n. 415. ff. ad Syllanian. & in disputatione; An Rex Franciæ recognoscat Imperium, num. 42.* Inter hos Reges ortæ sunt lites, & bella mota, tandem transactione inita, atque iurata, Rex Franciæ iterum Regem Angliæ infestabat contra pacis capitula, Angli Regis consilium non erat iterum transactionem reuocare in dubium, sed illi insistendo egit coram Papa per denuntiationem euangelicam super obseruantia pacis, qui huius negotii iudex est ordinarius, vt idem Pontifex de se ipso probat *in d. c. nouit. vers. postremo.* & nos hoc idem latissimè probabimus inferius.

Et licet † Papa supremus iudex habeat potestatem iudicandi vltra petita, præsertim si cognoscat sola facti veritate inspecta, Ias. *in l. vinum & in l. certi condict. o. §. si numos ff. si cert. pet.* Atq; relecta regula *l. vt fundus cum vulgaribus ff. communi diu. & l. final. ff. de fideicomm. lib. ert. c. licet Heli. de Simonia.* Potest determinare negotium secundùm ius gentium Bartol. *in extrauag. ad reprimendum in ver. videbitur.* Bald. *in l. nomen C. de sent.* Grammatic. *decis. 13 num. 3. & decis. 19.* Imò potest cognoscere etiam de incidentibus, ex *l. quoties C. de iudic* & de annexis, *l. nulli prorsus. C. eod. tit.* Tamen sicut non expediebat Anglo reuocare in dubium transactionem, ita noluit Pontifex vltra petita manus apponere, præsertim circa ea, quorum iurisdictio spectabat ad solùm Regem. Propterea dixit, † non est intentionis nostræ turbare iurisdictionem Regis, nimirum cognoscendo de tota causa feudi. Quare ex eo textu inferri non potest, Iurisdictionem ordinariam Regis, differre à iurisdictione ordinaria Papæ.

Nec obstat quòd Papa sit iudex ordinarius † in causis feudalibus inter subditum, & dominum quando pares curiæ vel eligi non possunt, vel dubitatur de paribus, vt firmauit Præposit. *in c. 1. in princip. n. 5. col. 5. titulo. Apud quem, vel quos.* Curt. *in tract. de feud. part. 7. n. 35. limitation. 1.* Menoch. *de retinend. possess. rem. 3. nu. 446.* Præsertim quia Rex Frāciæ agebat actione † personali ad feudū, quo casu causæ cognitio non pertinet ad pares Curiæ, sed ad iudicem ordinarium, Innoc. *in c. cæterum nu. 4. de iud.* Bellamer. *nu. 15. vers. quinto quæro.* Alex. *in consil. 79. n. 1. vol. 1.* Raynaud. *in c. 1. §. præterea si inter n. 11. de prohib. feud. alien. per Federic.*

Quia hoc non proceditur, vbi agitur de feudo ligio, in quo iuratum est homagium, † & dicitur feudum ligium, quando recipitur ab eo, qui non recognoscit superiorem ratione feudi, Bald. *in prælud. feud. nu. 52.* Aluarott. *in prælud. diuis. 13.* Sonsbecc. *in tract. de feud. parte 3. n. 20.* Quo casu coram solo Rege † directo domino agendum est, seclusa qualibet alia persona, Curt. *in tract. de feud. part. 1. quæst. 8. in 2. effect.* Ias. *in prælud. feud. numer. 112.* Sonsbecc. *de feud. part. 4. num. 26.* Petr. Gregor. *de concess. feud. part. 5. quæst. 8. col. fin.* Capyc. *in inuestitur. Rubric. feudorum generalia vers. ligium concl. 11.* Et procedit, etiamsi is qui recipit feudum esset Imperator, vel Rex. Nam directus dominus feudi ligii, iudex est competens contra eos, Bald. *in consil. 275. col. fin. vol. 2.* Soc. *in c. ex transmissa num. 36. de foro compet.* Nam respectu feudi semper inferiores censentur, Bald. *in l. sed si hac §. si libertus. ff. de in ius vocand.* Zasius *in tract. de feud. part. 7. n. 19.* & statim quòd feudum ligium recipit, se illius iurisdictioni submisit, Bald. *in c. quæ in ecclesiarum nu. 21. de constit.* 12

Propterea dixit Papa † se nolle turbare iurisdictionem Regis, & cùm Regi Franciæ sit promissa fidelitas, nullius altera fidelitate seruata, sitque supremus Princeps, † iure optimo potest cognoscere de causa propria, Bartol. *in l. proximè nu. 1. ff. de his quæ in testam. delent.* vbi idem dicit esse de ciuitatibus, quæ superiorem non recognoscunt, & *in l. 1. nu. 1. C. ne quis in causa propria & in l. & si Tiberius circa medium. ff. de hær. institut.* Addentes ad Felyn. *in c. cum venissent. de iudic.* Quare Papa † cùm non sit iudex competens, nec agatur de ordinaria sua iurisdictione, iure dixit, se nolle turbare iurisdictionem Regis directò, cognoscendo de tota causa feudali. 13 14 15

Ad 2. negatur iura humana Imperatores † esse consequutos à Deo; Satis enim superq; probatum est supra *in c. ap. 18.* hanc temporalem iurisdictionem consequi à Papa, qui Imperatorem confirmat sibi iurantem fidelitatem, & homagium, quem ex causa priuare potest, & ad sui libitum imperium transferre. 16

Ad iura allegata per Nauarr. in confirmatione suæ rationis, respondetur primo generaliter, quòd aliquid dependere † à Deo stat dupliciter, vel ordinatiuè, vel executiuè; sicut dicimus quòd diuina prouidentia non excludit causas secundas, sed executrices ipsas facit; quoniam ad prouidentiam duo requiruntur, nimirùm ordinatio, atque ordinis executio; vnde dicimus Deum, quò ad ordinationem regere, & gubernare ista inferiora, cùm sit primum mouens non motum, ipsum autem non minus mouet, quàm secundo mouentia, sed magis, quia sine eo non mouent alia: Imperator ergo quo ad Dei ordinationem dependet à Deo, sicut & Papa, quia Deus ipse omnia regit, ac prouidet, sed quò ad executionem ordinis Christus vnum constituit caput Ecclesiæ suum Vicarium, vt probatum est supra *in d. capit. 18.* qui instituit, confirmat, & iudicat Imperatorem: ergo à Papa dependet. Et ideo secundo specialiter respondetur, non obstare *c.* † *cum ad verum. distinction. 96.* Nam cùm Papa Imperatori commiserit gladii temporalis executionem, non debet ea sibi vsurpare, quę Imperatoris sunt, id est gladii temporalis executionem, quod intelligitur; nisi ex causa, nam, vt dictum, ex causa priuare, & transferre potest. 17 18

Ad 3. nimirum *ad c. duo sunt.* † *distinct. 96.* respondetur eodem modo, pro vt nunc dixi *ad c. cum ad verum.* Sic breuiter, remittendo, respondemus, quando omnia fuere prius copiosè explanata. Et æmuli conscribentes hanc quæstionem postquam octo mensibus studuerint huic operi, omni prorsus ratione carent, dicentes, à difficillimis textibus me sicco pede pertransire. 19

Ad

20 Ad 4. negatur Papam † fundare iurisdictionem suam per donationem Constantini: quia probatum est supra habuisse, & habere totam potestatem, quam habuit Christus dominus noster, tam in spiritualibus, quàm temporalibus, & acceptando donationem Constantini, atque aliorum Imperatorum, sibi non præ-
21 iudicauit, quia etiam directus † dominus emens feudum à vasallo, contrahit vt priuatus, non vt dominus, de quo per Caecheran. *in decision. Pedemont. 156. col. final.* & de hoc latius dixi supra *in cap. 5.* Item ad comparationem factam in illa palea *capituli nostri incom-*
22 *peten'er.* † *2. quæst. 7. in §. item cum Balaam.* ex aduerso allegato per Nauar. quòd sicut Ozias à Domino percussus est, quia sacerdotum officia vsurpare non licuit, sic sacerdotibus, & prophetis Regum officia vsurpare non licuit: Aduertendum est, textum *in secundo libro Paral. pomen. capit. 26.* de Ozia tantùm loqui, qui lepra percussus est, cùm sacerdotum officia vsurpare volebat: At de sacerdotibus, Regum officia vsurpare volentibus, verbum nullum. Ideo pars ista comparationis in illa palea posita, intelligenda est, pro vt respondimus *ad d. c. cum ad verum distinct. 96.* nimirum, cùm Papa iurisdictionis temporalis exercitium Imperatori commiserit, illam de facto auferre non debet, quod potest cum causa, quia Imperatorem sibi iurantem confirmat, & ex causa priuare potest, & ad libitum Imperium transferre, vt sæpius superius exarauimus.

23 Ad 5. respondetur, quòd comparatio, atque similitudo Solis & Lunæ ad Papam, & Imperatorem est data respectu excellentiæ, à qua non infertur ad dependentiam: Et clarum est ex dictis supra *in cap. 18.* Imperatorem dependere à Papa.

Ad 6. respondetur, non benè allegari textum *in c. tuam. de ordin. cognit.* cùm dicant aduersarii, ibi Papam negare se posse de successione cognoscere; ergo Papa non habeat iurisdictionem temporalem: Quia causa agebatur coram laico de successione, pro vt habetur expressius *in c. lator. qui fil. sint legit.* & fuit oppo-
24 situm de illegitimitate, atq; † articulus hic incidens ad forum ecclesiasticum, cuius est proprium, transmissus, pro vt sæpius accidere solet in tribunalibus, Franc. *in decis. 512.* & scripsi de hoc *in parte 4. casu tot. numer. 12. & sequen.* Sed ex his inferri non potest; ergo Papa non habet iurisdictionem in temporalibus, quia Papa qui omnia potest, non potest omnia expedire, ideo non impedit inferiores iudices subalternatos iuxtà ordinem negotii.

25 Ad textum *in c. causam* † *quæ in 2. qui fil. sint legit.* respondetur Papam reuocare commissionem quò ad causam spolii parte opponente: nam quæstio possessionis nullam habet connexitatem cum causa proprietatis, respectu iurisdictionis: Ideo habens cog-
26 nitionem † proprietatis incidenter, vel consequutiuè, non habet necessariò cognitionem possessionis, sic limitatur *c. final. de iudiciis.* Neque obstat quòd iudex proprietatis est etiam iudex possessionis, *cap. 1. de caus. possess. & propriet. cum similib.* Quia hoc est verum quando tractatur de proprietate principaliter, secus si incidenter, vt *in d. cap. causam.* Item potest esse parte non opponente: Sed hic Rex fuerat conquestus.

Et ex his omnibus inferri non potest, ergò Papa non habet iurisdictionem temporalem, quia, vt di-
27 xit, cùm omnia possit, non potest † omnia expedire, ideo non impedit inferiores iudices subalternatos, sic in simili, in causis ad forum ecclesiasticum pertinentibus decisum est *in concil. Tridentin. sess. 24. in capit. 20.* quòd causæ omnes † etiam spirituales in primis in- 28
stantiis coram locorum ordinariis expediantur: Nisi in casibus *c. licet. de foro compet. c. tanta, qui fil. sint legit.* sed hæc excepta confirmant iurisdictionem in aliis, Andr. *in c. imperialem num. 81. de prohib. feudi alienat. per Federic.*

Ad 7. respondetur, quòd Imperium dependet à Papa, vt latius probaui *in capit. 18.* Sed ideo non appellatur † ad Papam, quia Imperatori fuere omnia concessa, 29
ita respondet Andreas de Isernia *in d. c. imperialem. numer. 81.* fallit in casibus expresè reseruatis, vt *in c. pro humani. de homicid. libr. 6.* Item in crimine læsæ maiestatis Andreas *in procemio Constitutionum regni,* quem citat Afflict. *in præludiis Constitutionum regni, quæst. 21. numer. 7.* cum aliis limitationibus, vt ibi per eum: Sed hæc excepta formant regulam in aliis, *l. nam quod liquide § final ff. de penu leg. cum vulgaribus.*

Ad 8. respondetur, quod Martinus Papa V. *in d. extrauagante;* † *meruit.* declarauit duntaxat per hanc no- 30
stram *extrauagantem; vnam sanctam.* nullum fieri præiudicium iurisdictioni Regis Franchorum, & sic reposuit ipsum in statum, quem habebat ante hanc præsentem constitutionem. An autem id debuisset fieri, modestis relinquo cogitandum, quia ab amicis honesta petenda sunt: Sed Martinus non derogauit iuribus ecclesiæ, quæ obtinet super illo regno, de quibus inferius sum tractaturus *in capit. 28.* Imò quantumuis correxisset nostram extrauagantem quò ad dispositionem Pontificiam, adhuc potest ista extrauagans allegari in suis rationibus; siquidem † correcta lege, 31
non sunt correctæ eius rationes, quæ sunt æternæ, & immutabiles, vt not. Abb. *in c. non debet. de consanguinit. & affinit.* Anton. de Butr. & Immol. *in capit. 1. de constitutionib.* Ioan. Andr. & Geminian. *in cap. 1. §. illum autem. de restitut. spoliat.* per textum *in l. has obligationes ff. de capit. diminut.* Vnde sicut ratio, † quæ nun- 32
quam fuit scripta, potest in lege allegari, *c. ratio nulla, & ibi Doctor. de prebend. l. scire oportet §. sufficit ff. de excusat. tutor.* Ita poterit allegari ea quæ remanet, & semel à iure probata est.

Ad 9. respondetur, quòd duo possunt insolidum habere directum dominium, † alter in vniuerso, al- 33
ter in singularibus locis, *leg. 3. in princip. ff. de re iudic.* Bartol. *in libr. 1. §. per hanc ff. eodem. titul.* Et diffusè scripsi totam istam materiam *in capit. 20.* Vbi tractaui de dominio vniuersali Papæ, & dominio vniuersali Imperatoris.

Ad 10. respondetur, pro vt dictum est supra ad secundam.

Ad 11. respondetur, sicut diximus nuper ad secundam, & quòd imperium, & Imperator dependeant à Papa, satis superque probauimus superius *in capite 18.* & dictam constitutionem Ludouici Imperatoris reiecimus etiam supra *in capit. 19. num. 13. & sequent.* ex quibus apparet etiam quod literæ Philippi pulchri Regis Franchorum non erant allegandæ, præsertim in confirmatione *d. extrauagantis, meruit.* de qua dixi nuper in responsione. ad 8. quòd autem † Reges qui 34
non recognoscunt Imperatorem in temporalibus, debeant recognoscere Papam in temporalibus, scripsi supra *in cap. 21. num. 22.* & scribam latissimè infra *in toto cap. 26.*

Ad 12. 13. & 14. rationes, respondetur, facta testamenti † veteris non esse trahenda ad exemplum actio- 35
num nostrarum, pro vt dicit text. *in c. si quis per vetus 22. quæst. 2.* Tunc enim Samuel Regem Agag. in frusta concidit, quod hodiè non permittitur, *c. sententiam san-*

Digitized by Google

sanguinis. *Ne clerici, vel monachi.* Ita formaliter respondet Gratianus *in d. §. sed notandum in vers. his ita respondetur.* Sed clarius loquendo, distinguendum est, facta veteris testamenti, aut esse ceremonialia, aut iudicialia: prima quidem principaliter instituta ad figurandum Christi misteria, quæ cum completa sint, non obseruantur: Item iudicalia, neque amplius obseruantur, nisi fuerint renouata ab habente facultatem legis condendæ, D. Thom. *in prima 2. quæst. 99. & 100. & 101. & quæst. 104. articul. 3.* tunc sic, exempla, quæ non verificantur in persona Christi, & quæ disponebant ad bonum charitatis, post euangelium diuulgatum extincta sunt, quæ autem verificantur, fuerunt renouata in lege euangelica, cuius caput constituit eius Vicarium Petrum.

Ad 15. respondetur, quòd solutio tributi, † de qua in textu Matthæi *cap. 17.* non importat subiectionem, quia Cæsaris imaginem reddendam esse iussit, vt litera textus declarat, & nihil aliud potest importare, quàm Imperii approbationem, vt dixi *in capit. 5. num. 1.* Item solutio tributi, de qua in textu Matthæi *cap. 22.* non probat subiectionem: Primo, quia illa solutio non fuit ex debito; † nam iussit Christus soluere tributum, ne publicani scandalizarentur; ergo præsupposuit esse immunes, probatur consequentia, quia aliter si debuissent tributum soluere, certè Christus tandem facere voluisset, quod nulli hominum potest in mentem cadere. Item Christus † causam suam coniunxit cum Petro, atque dixit, ne scandalizemus eos, & re vera verbum pluralis numeri, refertur ad ambos, pro quibus tributum fuit exsolutum; Nec fuit † solutum pro discipulis: ergo verbum scandalizemus ad ipsos applicari non potuit: Imò cùm tributum soluendum erat per singula capita, vt ibi D. Hieronymus declarat, dum non iussit solui pro discipulis, voluit significare eos esse immunes. In quo genere Petrus etiam erat. Item Ioannes Maldonatus aduertit, hoc tributum † scandali vitandi causa solutum non fuisse de nummis propriis, quos in loculis Christus habebat ad se, suosque alendum, sed ex primo pisce, quẽ hamo caperet, ita voluit ostendere tributum non deberi: Item quia soluisset pro omnibus: Item Christus † non tenebatur, quia erat filius Regis. *Psalm. 33. & 4. & 91.* & Lucæ *cap. 19.* & Ioan. *cap. 12.* & filii Regis sunt immunes à tributis, sed coniungens causam suam cum Petro, qui locum eius specialiter tenebat, dixit: *primum piscem tolle, & aperto ore inuenies staterem, eum summens da pro me, & te;* itaque causa vitandi scandali ad ambos pertinet, ergo sicut Christus non tenetur, sic & Petrus.

Scandalum † quidem proueniebat ex ignorantia, aduertit Cardinal. de Turrecrem. *in c. si tributum 11. quæst. 1. num. 1.* quia colligentes tributa erant gentiles, legem, & prophætas ignorantes, propterea nesciebant Christum esse à tributi solutione immunem: Quantùm autem Christus abhorruerit scandala, † satis patet ex eius gestis, nam licet non ignoraret Iudas Iscarioth eum proditurum, tamen illum propalare noluit, nisi in genere: Vnus, inquit, *vestrum me traditurus est*, Matthæi, *capit. 26.* Marci *capit. 14.* Lucæ *capit. 22. & c. si sacerdos de offic. ordinar.* qua ratione ecclesia etiam non colligit decimas à locis, vbi non est consuetum, causa vitandi scandali, vt aduertit Turrecrem. *in d. c. si tributum numer. 1. in fine*, propter quod scandalum vitandum, † licet non possit omitti veritas iustitiæ naturalis, quæ in lege diuina continetur, tamen potest omitti veritas iuris positiui, *l. filio §. his autem ff. de iniust. testam.* & ita dicit Immol. *in c. 1. num. 5. de immunit. eccles. lib. 6.* atque Doct. *in cap. 2. de præscription.*

Ex his intelligitur textus D. Ambrosii *in d. c. si tributum 11. quæst. 1.* nam in sequenti capite, quod est eiusdem, dicit, id debere fieri exemplo Christi, qui tribu- 45
tum non negauit, & licet soluerit, tamen non tenebatur, imò inprimis se teneri declarauit. Ita etiam intelligitur textus *in c. tributum 23. quæst. 8.* vt ibi tributum de facto soluatur, ad euitandum scandalum, quod comprobatur ex verbis eiusdem textus vbi allegato exemplo Pharaonis, traditum est, Domino ita dicentes, sacerdotes in omni genere liberos esse oportere: ergo nullo subiectionis iure cogendi. Et quòd hæc iura ita sint intelligenda, inducitur determinatio sanctæ matris ecclesiæ, quæ sic declarauit *in c. 1. de immunit. eccles. lib. 6.* De qua re latissimè scribam infra in rebus practicis in parte quarta.

Ad 16. respondetur, pro vt dicitur *in c. solitæ de maior. & obedien.* vbi expressè habetur, per illa verba D. Paul. noluisse sacerdotibus imponere subiectionis iugum, & ad textum Pauli *ad Roman. capit. 13.* vbi iubet omnem animam sublimioribus † potestatibus subdi 46
tam esse, respondetur pro vt dixi in capite proximè præcedenti, in responsione ad confirmationem primæ rationis, vbi omnia ista loca Diuorum Petri, & Pauli ex aduerso adducta, explanata sunt. Addo, quòd ex verbis D. Pauli non probatur subiectio clericorum laicali potestati, quia nullam de hoc mentionem facit: Imò colligitur contrarium, dicit enim: *Omnis anima sublimioribus potestatibus subdita sit:* At clerici sublimiores † sunt laicis, vt nullus negat; ergo ex 47
illis verbis colligi non potest, clericos laicorum esse subditos. Quinimò D. Bernardus *in epistola 183.* ad Conradum Imperatorem electum, ex illis verbis D. Pauli, colligit contrarium, per hæc verba: *Regis Conradi Imperatoris electi dedecus regni diminutionem nunquam volui, volentes odit anima mea. Legi quippe; omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit, & qui potestati resistit, Dei ordinationi resistit, quam tamen sententiam cupio vos, & omnimodis modis custodire in exhibenda reuerentia summæ & Apostolicæ sedi, & Beati Petri Vicario.* Et rursus *in epistola 243.* ait, *Nonne, vt Apostolica sedes, ita & Roma Caput est Imperii?*

Nec obstat si dicatur, † interpretationem D. Bernandi non conuenire literæ D. Pauli, qui de tributo 48
loquitur, atque de gladio, & sacerdotibus tributa non debentur, atque gladio carent. Quia Primasius discipulus D. Augustini, sic exponit illud verbum, *potestatibus.* Sed & de ecclesiasticis potestatibus potest intelligi, vt sacerdotibus humiles seculares existant sublimioribus ecclesiasticis, vel seculi: gladium spiritus, quem portabat Petrus, & ipse Paulus, in se habet officium, si peccaueris, ei qui peccauerit, sicut Ananiæ, & Saphiræ, & Mago; Ideo & tributa potestatis reddite quæ sunt Cæsaris Cæsari. Quicunque enim habet, vnde tributum præstet, quomodo potest non esse subiectus in iis, quæ illi à Deo sunt constituta? Hoc & de sacerdotibus, ministri enim Dei sunt, in hoc ipsum seruientes, dignus est enim operarius mercede sua. Ex quibus verbis declarantibus textum Pauli, clare apparet, sublimiores potestates ecclesiasticas habere gladium, atque sacerdotibus deberi tributa, quia ministri Dei sunt; ergo verba Diui Pauli satis congruunt huic interpretationi, & constat D. Paulum intellexisse etiam de ecclesiasticis potestatibus, quibus, vt sublimioribus, laicis est obediendum, & ita textus retorquetur.

Digitized by Google

Ad 17. respondetur, monarchiam ecclesiæ, atq; monarchiam imperii duobus esse committendas, sed eo modo, quem diximus supra in responsione ad 2. dummodo Imperium dependeat à Papa, vt vbi latè probaui.

Ad 18. respondetur, ex ea nihil concludi, quod impugnet Papæ potestatem in temporalibus: nam quæ dicta sunt à D. Petro ad Clementem à se destinatum
49 successorem, causa sunt, quare ipse Papa † debeat exercitium temporalis iurisdictionis committere Imperatori, idq; facit, vt sæpissimè & plenissimè probatum est.

Ad 19 respondetur, exemplum Romuli non concludere Papam carere temporali potestate, quia & si
50 Romulus † distinxerit officia sacerdotum à secularibus negotiis: Tamen etiam illis antiquissimis temporibus à sacerdotibus omnia fuisse expedita legimus, Cicero, *in oratione pro domo sua*, testatur, instituto maio-
51 rum Pontifices, † & religionibus Deorum immortalium, & summæ reipublicæ præfuisse. Quod & Curtius olim Theutonicos obseruasse, dixit. Item meminit Anglorum historia Mulmutiarum quarundam veterum legum, quæ nihil sacris suis & templis non tribuebant. Item in Gallia iudices alios non habe-
52 bant, quàm suos Druydas, † qui simul & rebus diuinis præerant, sacrificia publica, atque priuata procurantes & ferè de omnibus controuersiis publicis, atq; priuatis constituebant, de finibus, de hereditate decernentes, & etiam si cædes facta esset, vel aliud facinus, vt Cæsar est auctor *in lib. 6. commentar. belli Gallici.* Vnde D. Hieronymus in epistola ad quendam Narbo-
53 nensem, ait, presbyteri ab initio † iudices negotiorum mandati sunt, *c. ecce. distinction. 95.* à quibus nos excusare non possumus, etiam si velimus, & D. Augustin. de huiusmodi secularibus iudiciis loquens, satis queritur ad D. Hieronymum, se negotiorum alienorum, eorumque secularium curis circumstari ingentibus.

Neque benè inducitur ex aduerso, Moysen Aaroni commisisse sacrorum omnium curam: Nam latè probauimus supra *in capit. 3.* Aaronem non fuisse Moysis collegam, sed fuisse sibi à Deo datum adiunctum, tanquam ministrum, executorem, atque sui muneris, & iurisdictionis interpretem; Et quod Deus dederit
54 Moysi † omnem potestatem, ibi diffusè probaui: Et ita respondet gloss. *in c. causam quæ in 2. in ver. ad Regem. qui fil. sint legit.* In cuius Moyses locum, ex testamento nouo succedit summus Pontifex, omissis cæteris exemplis iudicialibus antiquæ legis, Petrus Albin. *in tractat. de potesta. e Pontific. num. 103.*

55 Ad 20. respondetur, esse auctoritatem, † pauciorum, cùm nos probauerimus supra *in cap. 19.* communem opinionem esse quòd Papa habeat vtramque potestatem, atque temporalem directò, non autem ratione peccati tantùm, & satis contra leges faciunt, qui non sequuntur communem opinionem pro ecclesia.

56 Ad 21. negamus definitionem † ecclesiasticæ potestatis esse allegatam ex aduerso, quia probauimus supra *in cap. 8.* Iurisdictionem ecclesiasticam in sui definitione comprehendere temporalia directò, & temporaliter, & ex toto hoc cursu super hac extrauagante, apertè id colligitur.

Ad 22. respondetur satis esse probatum à nobis in proximè præcedenti capite Papam habere liberam facultatem concedendi regna infidelium, omnesque oues, & pecora campi, id est infideles, etiam fuisse sibi commissas, de quibus posse Papam iudicare probauimus, & inibi in solutione ad 7. rationem sub *num. 56. & sequent.* declarauimus locum D. Pauli: *Quid ad me, de his qui foris sunt iudicare?* Item inibi in solutione ad confirmationem primæ rationis resoluimus omnia allegata à doctissimo Cardinale Bellarmino. Quare ex dictis satis liquet Papam habere iurisdictionem temporalem directò, & temporaliter, in omnes, Imperatorem, Reges, Principes, atq; etiam Infideles, & eorum regna: Sed age, vt res clarior fiat, id inducamus de singulis Regibus in sequenti capite.

CAP. XXVI.

Reges & Principes totius orbis non esse ita exemptos, ac liberos, vt non sint subditi Imperio Romano, & sanctæ Romanæ Ecclesiæ.

SVMMARIA.

1 *Terrarum orbis in quot partes diuiditur.*
2 *Terra partes habitabiles quæ sint, & quomodo terminentur.*
3 *Regna quot sint numero, in quæ diuiditur tota terra habitabilis.*
4 *Reges Principes Imperatori non subditi, sunt subditi ecclesiæ.*
5 *Imperium Romanum, & Imperator dependent ab ecclesia.*
6 *Regnum Siciliæ est de patrimonio ecclesiæ.*
7 *Regnum Siciliæ comprehenditur in donatione Constantini.*
8 *Epistola Papæ Nicolai primi probari dominium regni Siciliæ esse ecclesiæ,*
6 *Regnum Siciliæ fuit sub dominio Caroli Magni vsq; ad gentem Normannorum.*
10 *Beneuentum ciuitas à Normanno occupata, ecclesiæ restituta.*
11 *Robertus Guiscardus Dux Apuliæ & Calabriæ à Papa creatus, cui iurat homagium.*
12 *Successio ad Regnum Neapolis semper facta de consensu Pontificis.*
13 *Rex Neapolis primus à Papa creatus Rogerius III.*
14 *Regnum Neapolis concessum est Henrico Sueuo.*
15 *Federicus Barbarubea Rex Neapol. primus Imperator factus.*
16 *Reges Siciliæ decorati sunt titulo Regis Hierusalem.*
17 *Regnum Siciliæ, quando declaratum est deuolutum ad Ecclesiam.*
18 *Regnum Siciliæ quando concessum est Franchis.*
19 *Regnum Siciliæ, & Apuliæ quousque fuerit vnitum.*
20 *Vespere siculum quando fuit, & quomodo.*
21 *Rex Neapolis quando incepit vocari.*
22 *Ciuitas Auinionen. data Papæ ob annatas decursas censûs non soluti Regni Neapolis.*
23 *Regina Ioanna priuatur Regno à Papa.*
24 *Inuestitura prima regni Neapolis fuit data pro se, & heredibus quibuscunq;.*
25 *Regnum Neapolis quando declaratur deuolutum.*
26 *Regnum Neapolis vnitur cum titulo regni Hierusalem.*
27 *Inuestitura regni fuit data pro se, & heredibus & successoribus masculis & fœminis.*
28 *Ciuitas Beneuentana semper fuit reseruata in concessionibus regni Neapol.*

29 Cen-

Digitized by Google

29 *Census pro regno Neapolis soluendus qualis fuerat.*
30 *Iuramentum quale praestetur pro regno Siciliæ.*
31 *Carolus Austriacus quando inuestitur de regno, & habilitatur ad imperium.*
32 *Regnum Neapolis refutatur à Carolo in Philippum eius primogenitum.*
33 *Regnum Neapolis dependet à corona Regum Aragoniæ, quibus fuit concessum.*
34 *Rex Philippus III. quando inuestitur de regno à Clemente VIII.*
35 *Insulæ Sicilia, Sardinia, & Corsica sunt partes Italiæ.*
36 *Rex Aragonum inuestitur ab ecclesia de regno Sardiniæ, & Corsicæ, & sub quo censu.*
37 *Iuramentum praestitum à Rege Aragonum pro regno Sardiniæ, & Corsicæ.*
38 *Regnum Hierusalem, & Soria recognoscitur ab Ecclesia.*
39 *Reges Angliæ, & Hiberniæ submiserunt se summo Pontifici.*
40 *Regnum Angliæ quem censum soluere debeat ecclesiæ Romanæ.*
41 *Reges Angliæ, & Hiberniæ iurant fidelitatem, & homagium Papæ.*
42 *Epistola Alexandri Papæ ad Regem Anglorum.*
43 *Regnum Aragonum recognoscitur à Papa.*
44 *Regnum Aragonum quem censum soluere debeat ecclesiæ.*
45 *Regna Maiorica, & Minorica sunt unita Regno Aragonum.*
46 *Poloniæ Dux recusat recipere coronam ab Imperatore.*
47 *Dux Poloniæ fit Rex à Papa.*
48 *Rex Poloniæ quando priuatur titulo à Papa, & quando restituitur.*
49 *Regnum Hungariæ est subditum Papæ in temporalibus.*
50 *Regnum Hungariæ quem censum soluat Ecclesiæ Romanæ.*
51 *Rex Hungariæ habuit coronam à Papa.*
52 *Epistola Gregorii Papæ ad Regem Hungariæ.*
53 *Regnum Nauarræ dependet ab ecclesia.*
54 *Insulæ Canariæ, Nigrariæ, & Gorgona sunt datæ in feudum Imperatori à Papa.*
55 *India, siue mundus nouus quomodo concessus à Papa.*
56 *Magnus magister Hierosolymitanus habet inuestituram à Papa.*
57 *Regnum Danicum est peculium Romanæ Ecclesiæ.*
58 *Regnum Croatiæ, & Dalmatiæ recognoscitur ab ecclesia Romana.*
59 *Regnum Rusciæ est de iurisdictione ecclesiæ Romanæ.*
60 *Regnum Scoticum recognoscitur ab ecclesia.*
61 *Reges qui, & quot iurent homagium Imperatori.*
62 *Heluetii recognoscunt Imperium.*
63 *Heluetiorum Cantones quando promiserint non facere praeiudicium Imperio.*
64 *Dux Lotharingiæ est Princeps Imperii.*
65 *Ciuitates Imperiales Alemanniæ recognoscunt Imperium.*
66 *Rex Boëmiæ recognoscit Imperatorem.*
67 *Transyluania est pars Vallachiæ, & recognoscit Imperium.*
68 *Hispania quando fuit facta libera ab Imperio.*
69 *Hispania, & Gallia fuerunt concessæ Regi Gothorum.*
70 *Reges Hispaniarum per praescriptionem sunt liberi ab Imperio.*
71 *Ius Romanum fuit prohibitum allegari in Hispania.*
72 *Bartoli doctrina in Hispania habetur pro lege.*
73 *Reges Hispaniæ quando fuerint subditi Imperio.*
74 Hidalgo, *vox Hispana, quid significet.*
75 *Ius Italicum quomodo concedebatur.*
76 *Ius Italicum quando fuerit concessum Hispaniæ.*
77 *Regnum Arles quomodo pertineat ad Imperium, & quando fuit venditum Regi Franciæ.*
78 *Regnum Franciæ fuisse partem Imperii Romani.*
79 *Possessio partis quando inducat possessionem totius.*
80 *Gallia fuit colonia Romanorum.*
81 *Galli fuerunt facti Burghesii à Cæsare.*
82 *Priuilegium Burghesiæ quando fuerit datum omnibus subditis Imperio.*
83 *Regem Franciæ qui dicant fuisse subditum Imperio.*
84 *Hispaniam quibus iuribus probetur fuisse subditam Imperio.*
85 *Francorum natura qualis sit.*
86 *Franchi quando se exemerint ab Imperio Romano.*
87 *Imperator creat Comitem Saonensem in ciuitate Lugdunensi Franciæ.*
88 *Imperator Sigismundus recipitur Parisiis in Parlamento generali.*
89 *Imperator in Parlamento Parisiensi vtitur iurisdictione.*
90 *Galli vsque ad quæ tempora vsi fuerunt lingua latina in publicis negotiis.*
91 *Regnum Franciæ hodie non recognoscit Imperium.*
92 *Rex Franciæ de iure non est subditus Imperio.*
93 *Rex Franciæ est subiectus iurisdictioni Papæ.*
94 *Rex Castellæ cui iurat in principio suæ coronationis.*
95 *Regnum Portugalliæ recognoscitur à Papa.*
96 *Regnum Portugalliæ est membrum Regni Castellæ.*
97 *Portugalliæ primus titulus fuit Comitatus.*
98 *Reges Portugalliæ à quo originem habuerunt.*
99 *Rex Portugalliæ habet titulum Regis à Papa.*
100 *Papa dedit curatorem Regi Portugalliæ.*
101 *Regum Portugalliæ ordo successiuus.*
102 *Cardinalis Portugalliæ succedit ad regnum, & coronatur Rex.*
103 *Fœminæ quomodo possunt succedere ad Regna in Hispania.*
104 *Fœminæ ad quæ Regna successerunt in toto orbe.*
105 *Fœminæ admittuntur ad successionem Regni Castellæ, & Legionis.*
106 *Prouincia Castellæ prius habebat titulum Comitatus.*
107 *Portugallia est prouincia Regni Hispaniæ.*
108 *Fœminæ possunt succedere ad Regnum Portugalliæ.*
109 *Subingressio non datur in persona ascendentium, sed transuersalium.*
110 *Nepos ex filia excludit neptem ex filio.*
111 *Rex Portugalliæ quot Reges habeat pensionarios.*
112 *Tributum quomodo differat à pensione.*

F 113 Por-

Digitized by Google

113 *Portuenses occuparunt bonam partem regni Marrochi Guinea.*
114 *Regni additamenta quæ sint.*
115 *Comitatus Tolosanus est additamentum Regni Franciæ.*

NVnc ostendamus nullum esse Regem, qui non sit subditus sanctæ Romanæ ecclesiæ in temporali-
1 bus: Siquidem orbis terrarum † vniuersus in quinq; distinguitur partes, quas Zonas vocant, Media Solis flammis vstulat, vltima autem continuo gelu flagellatur. Duæ sunt autem partes habitabiles, quæ inter ardentem & rigentem existunt: Altera à quibus habitetur, adhuc non bene cognitum, sed interiecta torrida, vtrique hominum generi negat commercium ad se commeandi: Sola igitur superior habitatur, nimirùm inter septentrionem, & æquinoctialem circulum, vel vt alii notant inter tropicum æstiuum, & circulum articum, ab omni hominum genere separatum, quale scire possumus.
2 Hanc orbis partem † habitabilem maiores nostri in tres partes diuiserunt, Asiam, Africam, & Europam: Asia à meridie per Orientem vsque ad septentrionem portenditur, Europa à septentrione in Occidentē, & Africa ab Occidente, vsque ad Meridiem mediterraneo mari ab Europa distincta. Asiæ termini à Meridie Nilus, à septentrione Tanais, de quibus latius scripsimus in philosophicis in propugnaculo Aristotelis aduersus calumnias Bernardini Telesii, quod in nostra adolescentia edidimus.

Pars orbis habitabilis vltra statum summi Ponti-
3 ficis, & Imperatoris, quinquaginta quatuor † regnis diuiditur, quorum viginti septem sunt descripta in registro Curiæ Romanæ. Sunt autem Rex Hierosolymitanus, Rex Franchorum, Rex Siciliæ, & Rex Angliæ qui coronantur, & vnguntur à sancta Romana Ecclesia. Item Rex Castellæ, siue Hispaniæ, Rex Legionis, Rex Portugalliæ, Rex Aragonum, Rex Nauarræ, Rex Dariæ, Rex Boemiæ, Rex Vngariæ, Rex Armeniæ, Rex Cordubæ, Rex Cypri, Rex Serdiæ, Rex Conachiæ, Rex Mauritaniæ, Rex Vlconiæ, Rex Catholicus, Rex Nauarchiæ, Rex Coloniæ, Rex Mauriæ, Rex Voroegauiæ, Rex Maioricarum, Rex Minoricarum, Rex Scotiæ, Rex Poloniæ, & nostris temporibus Rex Iaponi fuit cum supradictis registratus in registro Curiæ Romanæ à fœlicissimo Gregorio XIII. cui propter suam benignitatem, etiam ab Antipodibus gentes venerunt ad præstandam obedientiam, & deosculandum pedes.

In partibus Asiæ hæc regna sunt, à scribentibus recollecta, Regnum Cattai, Regnum Tharsæ, Regnum Turqueste, Regnum Coralinæ Regnum Mediæ, Regnum Parthiæ, Regnum Gorgiæ, Regnum Caldeorum, Regnum Mesopotamiæ, Regnum Torquiæ, Regnum Syriæ, Regnum Cappadociæ, Regnum Bithyniæ.

In partibus Africæ, Æthiopia, Libia, Ægyptus, Arabia, Iudæa, Cilicia.

In partibus Europæ, Thessalia, Macedonia, Thracia, Scythia, Mauritania, Numidia: de quibus omnib. latè per Solinum, *in libro de mirabilibus mundi, & in libro descriptionis Imperii Tartarorum.*

Sunt etiam Respublicæ, & Principes, qui pro Regibus in eorum statibus æstimantur, atq; Imperii iura exercent, & custodiunt, & omnes constituunt Romanum Imperium, quod ex toto orbe constat, quem omnes scriptores, etiam antiqui Romanum orbem dicunt; Item omnia regna mundi, & partes habitabiles, partes quotitatiuas esse eiusdem Imperii, scripsimus diffusè supra *in cap. 20. & cap. 21.*

Sed quia non desunt antiqui, & moderni temporis scriptores comprobantes Reges † ac Principes multos 4
Imperatori non esse subditos, aut ex priuilegio aut ex antiquissima præscriptione, nec aliquid vllo tempore cum Imperio habuisse commune, & Bartol. *in l. neque C. de decurion lib. 10.* affirmat, Reges, qui Imperio subditi non sunt, ecclesiæ Romanę esse subiectos, ideo aggrediamur referre singulos, ad comprobandum hanc ecclesiæ potestatem.

Imperium † Romanum, & ipsum Imperatorem de- 5
pendere à sancta Romana ecclesia, à qua recipit confirmationem, & coronationem, & propterea Imperio quomodolibet vacante Romanam Ecclesiam succedere, ostendi superius in omnibus capitibus relectionis *extrauagantis; Vnam sanctam,* nec opus est iterum repetere, quæ proximè sunt dicta.

Regnum † Siciliæ esse de patrimonio Ecclesiæ Ro- 6
manæ dicunt iura expresse, *clem. 1. §. 1. de iureiur. clem. pastoralis. de re iudic. c. ad apostolicæ. de re iudic. lib. 6.* Cardinal. *in d. clem. 1.* Abb. *in c. si diligenti. de præscription.* Bald. *in l. 1. C. vnde legit.* Ioan. Lecirier *in tractat. de primogenit. quæst. 28. nu 9. & seq.* Freccia *in lib. 1. de subfeud. cap. de antiquo statu regni.* qui alios citant.

Pertinet autem ad ecclesiam † ex donatione Con- 7
stantini de qua testantur scripturę, & monumenta nostræ Ciuitatis Neapolis, nimirum Historiale sanctæ Mariæ de Principio, quod est antiquissimum, Item Historiæ Cassinensis, & ecclesiasticæ testantur monumenta sanctæ Mariæ de Principio, sanctæ Mariæ maioris, sancti Ioannis maioris, è quibus nunquam potuit deleri memoria dictæ donationis.

Huius rei certum testimonium perhibet Nicolaus 8
Papa primus in epistola, quam scribit † ad Michaelem Imperatorem sub his verbis: Nicolaus seruus seruorum Dei, Dilecto Filio Michaeli glorioso Imperatori Græcorum: Oportet vestrum Imperiale decus, quod omnibus ecclesiasticis vtilitatibus vigere audiuimus, vt antiquum morem, quem vestra ecclesia habuit, vestris temporibus restaurare dignemini, quatenus vices, quas nostra sedes per Episcopos vestris in partibus constitutos habuit, videlicet Thessalonicensem, qui Romanæ sedis vicem per Epirum veterem, Epirumq; nouam, atque Illyricum, Macedoniam, Thessaliam, Achaiam, Datiam Ripensem, Datiam Mediterraneam, Nisiam, Dardaniam, & Trebalim, Beato Petro Apostolorum Principi contradicere nullus, præsumat, quæ antecessorum nostrorum temporibus, scilicet Damasi, Siricii, Innocentii, Bonifacii, Celestini, Sixti, Leonis, Hilarii, Simplicii, Felicis, atq; e Hormis de sanctorum Pontificum dispositionibus agebatur. Quorum denique institutionibus, ab eis, illis in partibus destinatas, per vestros missos, vt rei veritatem cognoscere queatis, vestræ Augustali potentiæ dirigere curamus. Præterea Calabritanum Patrimonium, Siculumque quæ nostræ ecclesiæ concessa fuerunt, & ea quæ ad possidendum obtinuit, & disponendum per suos familiares regere studuit, nostris concessionibus reddantur, quoniam irrationabile est, vt ecclesiastica possessio, vnde luminaria, & concinnationes ecclesiæ Dei fieri debent, terrena quauis potestate subtrahantur, sed domus Dei restituta, meritum redditoris multiplicet, & suscipientes votum spiritualis desiderii, lucus exerceatur, & infra. Is igitur talis, ac tantus dominatus, qui vsque à tempore Damasi viguit in eccle-

Digitized by Google

a Petri declarat veram esse Constantini constitutio- em, de maiestate Petri, vt toto orbe terrarum reli- ionis Princeps, ac pater, & caput haberetur, verum- ue esse Patrimonium Colabritanum, & Siculum Di- i Petri: Quo quidem clarissimo testimonio cùm æc à prisco Pontifice scribantur, huius rei veritas omprobatur.

Anno igitur 745. Incarnationis dominicæ, cùm ongobardi Beneuentum occuparent, & Cumas, tephanus secundus Pontifex cum auxilio Guberna- oris Neapolis recuperauit, & anno 776. per eundem tephanum, translato imperio de Græcis in Germa- os in personam Caroli Magni, Carolus in Italiam contulit, vbi expulsis omnino Longobardis, Bene- entum liberum remansit ecclesiæ, Mox coronato Carolo à Leone Papa tertio, Nicephoro Græco Con- antinopoli imperante, post multa bella Italiæ, pax nter eos, firmata est, vt quicquid Antapoli, vsque d Sipontum, nunc Manfredoniam, infero, supero- ue mari abluitur, cum Siciliæ Insula, † Caroli domi- io teneretur, quo hactenus tentum fuerat, & vsque d Normannorum gentem durauit, Apulia autem Græcis, & Beneuentum Duci obtigit Beneuenta- o.

Cùm autem Robertus Guiscardus Normannus, ui ad ampliandam ditionem Neapoli se contulerat, Normannorum suorum viribus, vicisset Græcos in A- ulia existentes, vrbem Beneuentanam, † elatus vi- toria occupauit; Idem Robertus quærendę bene- olentiæ causa in Italia intentus, Romanæ ecclesiæ eneuentum restituit, & à Nicolao Papa secundo, vt Calabriam multis & grauibus erroribus collapsam, cipsam etiam Apuliam † emendaret, & corrigeret, agnis precibus, se Ducem à summo Pontifice in his egionibus creari postulauit, seque vasallum, & ligi- m sanctæ Romanæ Ecclesiæ de cætero futurum esse ffirmauit, ea etiam lege, vt quandocumque summus ontifex iuberet, Robertus prçstó esset cum omni- us copiis: Pontifex autem, vt victricem sibi nati- nem conciliaret, ipsum Robertum ab excommuni- atione absoluit, ex quo Troiam Apuliæ nouam vr- em, ecclesiæ obnoxiam vsurpauerat, & ideo in læ- e maiestatis crimen inciderat. Gigas *in tractat. de rim. læsæ maiestat. quæst. 22. numer. 4. & 7. & 10.* Et nno 1060. Ducem Calabriæ, & Apuliæ ipsum con- ituit. Robertus ligius promissi non immemor, ad- npleuit suas bellicas gentes, Pontificis imperio assi- nauit, quibus agitati Romani territorii primates, qui Capitanei vocabantur, ad obedientiam Pontificis int compulsi, quam Historiam, & Volaterranus *in b. 6. capit. de Sicilia*, tetigit, & ex nostratibus Frecc. *in br. 1. de subfeudis, in capit. de antiquo statu regni nu. 14.* xplicauit.

Modò probemus successionem † huius regni sem- er fuisse factam de consensu Pontificis, Roberto suc- essit Rogerius secundo genitus: Nam Boemundus d acquirendam Hierusalem terram sanctam pro- ressus est, anno 1094. & Rogerio Guglielmus, qui Dux Apuliæ, & Calabriæ vocabatur, atque Comes Si- iliæ, cui successit Rogerius † III. Qui ab Innocen- io Papa II. in statibus, & prædictis titulis confirma- us est, & postea ab eodem summo Pontifice anno 125. Regis titulo decoratus est: Primus Neapolim n suam ditionem cępit, quæ eo vsque sub Imperato- e Constantinopoli regebatur, & Neapoli perstitit um Pontifice maximo ad biennium, Guglielmus a- nomine malus, tandem purgata vita fuit inuestitus ab Innocentio IV. anno 1149. cui successit Gugliel- mus filius, & vocatus est bonus, & hic ab Alexan- dro Papa III. inuestituram habuit, anno 1164. Hoc igitur sine filiis decedente, Siculi elegerunt in Regem Taucredum ex genere Guiscardi natum, & illegiti- mum.

Sed quia regnum est Ecclesiæ, ideo Cœlestinus Papa III. anno 1191. inuestiuit Enricum † Sueuum 14
filium Federici primi, vocatum Barbarossam, cui tra- didit nuptui Constantiam monialem Abbatissam monasterii donnarum Panormi, cum dispensatione, quæ iam erat sexagenaria, & duntaxat supererat ex vera stirpe Normannorum, cum pacto, vt recupera- ret regnum à manibus Tancredi, & sedi apostolicæ censum annualem solueret: Enricus Tancredum bello persequens, Neapoli demum bello obsessum interficit, vxorem, & filios barbaricè occidi iussit, Sic extincta est Normannorum linea masculina: sed ex illa Constantia iam sexagenaria, Federicus II. natus est, siue vt aliqui tradiderunt, filius suppositus, teste Sebastiano Munster. *in libr. 2. suæ historiæ fol. 235.*
Hic Federicus † successit ad regnum & fuit inuesti- 15
tus, & Imperiali corona donatus ab Honorio Papa III. anno 1220. Princeps magni Valoris, qui recu- perauit terram sanctam Ciuitatem Hierusalem, de qua anno 1229. coronatus est, & ex eo Reges Regni
cœperunt † vocari, & vsque ad præsens tempus vo- 16
cantur Reges Hierusalem, & vtrumque Regis titu- lum summus Pontifex simul Regi Neapolis conce- dit. Hic Federicus propter eius demerita succe- dentia, bis ab Ecclesia excommunicatus est, & tan- dem ab Innocentio Papa IIII. regno, & Imperio destitutus est, & Dei permissione à Manfredo eius spurio, veneno in clisterio apposito, necatus est.

Post cuius mortem, possidente regnum ecclesiâ, maximisque ciuitatibus illi obedientibus, Corradus filius Federici, audita patris morte, cum exercitu in Italiam congreditur, Neapolim obsidet, atque pa- ctis deuincit, sed pactis noluit parere, Ciuitatem muris deuastauit, alias vicinas depopulatus est, En- ricum fratrem gladio necari iussit, sed & ipse à Man- fredo postea venenatus est anno 1253. Tunc Innocen- tius Papa IIII. cum sequela multorum Baronum,
qui Regno exulabant, vti deuolutum † ad eccclesiam 17
recuperare tentauit, sed morte præuentus non perfe- cit. Pontifex Neapoli periit, in Domo sepelitur, in- terim Manfredus intrusus regnum occupat, sed à Clemente Papa IIII. excommunicatur, atque regno priuatur.

Regnum ipsum † Carolo Andegauensi Comiti 18
Prouentiæ fratri Caroli Regis Franchorum concedi- tur, ab eodem Clemente, quod Vrbanus IV. exequi- tur, anno 1265. inuestiendo illum solitis pactis; Et bello inito iuxtà pontem Beneuenti, Manfredus ab Ecclesia excommunicatus, à Caroli exercitu, lapidi- bus proiectis interiit, iuxtaque flumen sepultus. Mox Carolus à Papa Imperii Vicarius in Italia deputatur, & cùm sibi moueretur bellum à Manfredo Sueuo fi- lio Corradi super successione Regni, Corradio ca- pto, furcis suspendi iussit.

Omnes isti Reges regno † vtroq; potiti sunt, nimi- 19
rum Sicilia, & Apulia, & vtriusque semper à summis Pontificibus habuerunt inuestituram.

Vespere autem † Siculo succedente de anno 1282. 20
in quo, opera Ioannis de Procida, omnes Galli, re- gnum Siciliæ incolentes, vnica die intercempti sunt,

regnorum diuisio facta est, atque Siciliæ regnum Petro Aragoneo Manfredi genero à regni proceribus
21 tribuitur, Regnum † autem Apuliæ penes Carolum Andegauensem remanet, & quia regni primaria Ciuitas est Neapolis cœptum est vocari regnum Neapolitanum.

Et post multa bella, Carolo Rege mortuo, succedente Carolo II. eius filio, de vtroq; regno inuestituram accipit à Nicolao Papa IV. de anno 1289. eoque moriente, succedit Robertus tertiogenitus Caroli II. qui de regno litem habens in Auenione coram Sede Apostolica cum filio primogeniti dicti Caroli, & sub Bonifacio VIII. Robertus sententiam obtinuit à Clemente Papa V. Auenione inuestituram accipit anno 1309.

Roberto sine masculis decedente, succedit Ioanna eius filia prima huius nominis, Regina Regni, quæ homagii iuramentum præstat in manibus Cardinalis Camerieri legati Apostolici 29. Augusti, 1334. qua nubente Andreæ fratri Regis Vngariæ, & Andrea violenter mortuo, nupsit Alphõso Principi Tarentino: Sed Ludouico Rege Vngariæ fratris mortem vindicante, Ioanna propter viricidium aufugit cum secundo viro Prouentiam, & Vngari Regno potiti sunt: sed facta pace inter Ioannam, & Vngherũ, opera Clementis Papæ V, Ioanna, quæ multas decursas annatas non soluerat regni censuum Apostolicæ sedi debitas, ven-
22 didit Ciuitatem † Auenionis, eiusque pretium in censibus decursis computatum est, & ne Monarchia regni in Gynecocratiam euaderet, Ludouicus eius maritus regnum ingreditur, atque in Regem recipitur, anno 1348. atque expulsis Vngheris, coronatio celebratur anno 1352. Sed mortuo Ludouico secundo viro, ac duobus aliis maritis, quibus successiuè nupserat pro-
23 pter sua demerita † ab Vrbano Papa VI. regno priuata est. Carolus de pace, vocatus Duratius secundogenitus Caroli II. ab eodem Vrbano inuestitur, & coronatur anno 1380. Margheritam vxorem duxit, quæ & ipsa successura fuisset ad regnum, mortua Ioanna sine liberis, tanquam filia Mariæ sororis dictæ Ioannæ, inspectis verbis inuestituræ, quò ad successionem.

Sed Aloysius Dux Andegauensis, qui à Ioanna adoptatus fuerat, cum consensu Clementis VI. ant papæ, contra Carolum III. bellum mouit, pro acquirendo regno: Et post aliquot dies, raptis exercitibus, Aloysius moritur, Carolo etiam mortuo, succedit Ladislaus, qui inuestituram recipit à Bonifacio IX. anno 1390. patiturque bellum ab Aloysio secundo Duce Andegauense propter eandem adoptionis causam.

Sed vt causa, & bellum erat iniustum, ita citò extinctum est, & decedente sine liberis, succedit Ioanna II. soror Ladislai, & filia Caroli III. quæ inuestituram accipit à Martino Papa V. anno 1417. quæque adoptauit in filium eiusdem regni successionem Alphonsum Aragoneum Siciliæ Regem, & cùm bellum pateretur à Ludouico filio Aloysii II. Ducis Andegauensis, eo mortuo, adoptauit Rhenatum fratrem dicti Ludouici, in regni successorem, sed post multa, Ioanna mortua.

Alphonsus, expulso, Rhenato, qui inuestituram habuerat ab Eugenio Papa IV. propter eius virtutes eidem Eugenio, ac sanctæ matri ecclesiæ charus euasit, & tandem à Legato Apostolico, Terracinæ inue-
24 stituram † recipit, anno 1442. pro se, & successoribus quibuscumque: quam inuestituram Nicolaus Papa V. ratam habuit. Alphonso mortuo, Ferdinandus eius filius naturalis, legitimatus ab Eugenio IV. etiam ad regni successionem, & qui ante Alphonsi mortem, regnare cœpit, à Pio Papa II. fuit confirmatus & inuestitura donatus, 1458. & licet multa bella procerum regni passus fuerit, atque perturbationes, quia Calixtus, 25
† Alphonso mortuo, regnum Ecclesiæ deuolutum declarat, tamen Sixtus Papa IV. & Innocentius Papa VIII. inuestituram Pii II. Regi Ferdinando traditam, confirmarunt, præsertim quia Ferdinandus, census regni, quos Ecclesiæ denegauerat, iam persoluit.

Succedit Alphonsus II. qui à legato Alexandri Papæ VI. inuestituram obtinet, & ob timorem Caroli VIII. Galliæ Regis ad regnum procedentis, regnum ipsum refutat Ferdinando II. filio, & hic, expulsis Gallis à regno (qui satis citò in contemptum deuenerant Neapolitanorum) inuestitur de regno, eique succedit Federicus eius patruus, inspectis verbis inuestituræ, & ab Alexandro Papa VI. anno 1497. inuestitur, & coronatur.

Et post bellum Neapolitanum à Ludouico XII. Rege Franchorum, & Rege Catholico contra Regem Federicum motum, fugamque Federici, diuisumque regnum inter illos Reges ab Alexandro Papa VI. Tandem Iulius Papa II. anno 1510. iterum vnito regno Neapolis † etiam cum titulo Regni Hierusalem, cui, 26
vt dictum, erat annexum, inuestiuit Ferdinandum Aragoniæ, & Siciliæ Regem † Catholicum, pro se, suis- 27
que hæredibus, & successoribus, tam masculis, quàm fœminis, ex eo recta linea descendentibus, natis, & nascituris, cum iuribus omnibus, &c. In feudum perpetuum, sine tamen præiudicio iuris ipsi Ferdinando alias in regno Siciliæ, & Hierusalem, ac Ducatibus, & prouinciis prædictis forsan competentibus, &c. Ita tamen, vt ipse Ferdinandus Rex, iuxtà formam inferius annotatam, fidelitatis iuramentum, & homagium, ac seruitium vassallagium, & ligium in nostris manibus per se, vel procuratorem suum, ad hoc ab eo specialiter constitutum, & iterato, cùm eum de regno Siciliæ huiusmodi contigerit inuestiri, tempore traditionis dicti vexilli, & actualis inuestituræ prædictæ in ipsius commissarii nostro, & præfatæ Ecclesiæ nomine recipientis manibus, præstet pro huiusmodi feudo præstari debita, & consueta. Ciuitatem autem nostram Beneuentanam † prędictam, cum eius territorio, di- 28
stroctibus & pertinentiis per Nos, seu Romanum Pontificem distinctis seu distinguendis cum eorum incolis, pro vt illam sibi dudum prædicta Ecclesia specialiter retinuit, horũ serie, nobis, & eidem ecclesiæ specialiter reseruamus. Promittent autem, & iurabunt, &c. Et post multa, Descendentes autem ex ipso Ferdinando Rege, aut suis hæredibus, & successoribus præfatis mares, & fœminæ in eodem regno Siciliæ, & Hierusalem eis succedant: Ita tamen, quòd masculi fœminis; & natu maiores minoribus in eodem gradu præferantur: Et sic exinde in omnibus successionibus obseruetur. Volumus tamen filium, vel filiam filii, vel filiæ maioris, etiam in vita patris, & matris præmortui, seu præmortuæ in successione prædicta semper patruo, vel auitæ, aut materteræ, aliisque transuersalibus præferri. In regno verò Siciliæ, & Hierusalem nullus succedat qui non fuerit de legitimo matrimonio procreatus, &c. Et post multa, pro toto vero generali censu † dicti regni Siciliæ, & Hierusalem 29
octo

Digitized by Google

cto millia ducatorum auri ad pondus ipsius regni, in ie festo Beatorum Petri, & Pauli, vbicunque Romanus fuerit Pontifex, ipsi Romano Pontifici, & Romanæ ecclesiæ per dictum Ferdinandum Regem, ac suos n regno hæredes, & successores, annis singulis persoluantur. Et post multa: Atque dabunt vnum palafrenum album, pulchrum, & bonum in recognitionė veri dominii ipsius Regni Siciliæ, & Hierusalem. Et post multa: Forma autem Iuramenti † talis est: Ego Ferdinandus Dei Gratia Rex Siciliæ citra Farum, & Hierusalem plenum homagium, ligium, & vasallagium faciens vobis Domino nostro Iulio Papæ II. & Romanæ Ecclesiæ pro regno Hierusalem, & Siciliæ, de tota terra, quæ est citra Farum, vsque ad confinia terrarum ipsius ecclesiæ, excepta ciuitate Beneuentana, ac toto territorio, ac omnibus districtibus, & pertinentiis secundùm antiquos fines territorii pertinentiarum, & districtus ciuitatis eiusdem per Romanum Pontificem distinctos, & in posterum distinguendos, ab hac hora in antea fidelis ero, obediens, &c.

Mortuo Ferdinando successit Ioanna eius filia, quæ ex Philippo Arciduce Austriæ marito, suscepit filium Arciducem Carolum, & simul regnarunt, & Carolus † Austriacus inuestitus est à Leone Papa X. Et hic propter eius merita, habilitatus ad electionem Imperii ab eodem Leone X. sub die 31. Maii. 1521. Deinde Romanorum Imperator electus, à Clemente Papa VII. sub die prima Martii 1529. confirmatur Bononiæ. Et quia senio confectus, optabat regnum refutare in Philippum † II. Austriæ, eius primogenitum, Hispaniæ Principem, ad id habilitatus est à Iulio Papa III. atque cessio prædicta confirmatur die prima Nouembris, 1554. & ab eodem Papa inuestitura donatur pro se, suisque hæredibus, & successoribus † Aragoniæ Regibus tam masculis, quàm fœminis ex recta linea descendentibus natis, & nascituris, atque aliis personis in concessionibus Iulii, & Leonis prædecessorum suorum comprehensis, & per eos vocatis, in feudum perpetuum, pro solito annuo censu septem millium ducatorum similium, & vnius palafreni albi, vt præfertur soluendo sub conditionibus, & pactis, ito vt in literis præfati Iulii Papæ II.

Sed mortuo Philippo secundo post quadraginta quatuor annos sui felicissimi regni de anno 1598. Philippus † III. illius vnicus filius, regni prædicti inuestituram obtinet à S. D. N. Clemente Papa VIII. cui Don Antonius de Corduba Dux Suessæ, orator præfatæ Maiestatis, vir prudentissimus solito more, Romæ pro ipso Rege nostro Catholico, & inuictissimo præstat fidelitatis, & homagii sacramentum, mense Iulio anni 1599.

Insulas † Siciliæ, Sardiniæ, & Corsicæ esse partem Italiæ dicit Aristoteles in libello de mundo, textus *in insula ff. de iudic.* Bartol. *in tract. de insula. §. nullius nu. 1.* Cepol. *in tract. de seruit. rustic. præd. cap. 26. de mari n. 6.* Iulius Ferrettus *in tract. de re nauali lib. 17. num. 12.* Cumias *in Ritibus regni Siciliæ cap. 6. numer. 38.* Frater Thomas Fazzellus *in lib. 1. de rebus Siculis decade 1. c. de tri Sicilia, & insularum adiacentium*: Quare, comprehenduntur in donatione Constantini.

Et in registris Cancellariæ Vrbis continetur, Regna Neapolis, Siciliæ, Aragoniæ, Sardiniæ, Hierusalem, Angliæ, Hiberniæ, & Vngariæ, debere fidem, & homagium Sanctæ Romanæ Ecclesiæ. Et ideo Petrus III. Rex † Aragonum fuit inuestitus de regno Sardiniæ, & Corsicæ, his verbis; Pontifex Maximus, de fratrum suorum consensu, dat in feudum Regnum Sardiniæ, & Corsicæ proprietatem ecclesiæ Romanæ, & post multa, per Capam aureàm, te præsentialiter inuestimus, & infra; Ita tamen quòd Tu & successores, tui præstabitis homagium ligium, vasallagium plenum, & fidelitatis iuramentum & infra: Atque centum equites armatos cum vno equo ad arma, & duabus equitaturis ad minus pro quolibet, & quingentis peditibus terræ vestræ de Aragonia cum gagiis per trimestre, à die, qua intrabunt terram ecclesiæ, & infra. Et insuper censum duarum millium marcarum argenti, bonorum, & legalium sterlinorum, vbicumque fuerit Romanus Pontifex in festo Beatorum Petri, & Pauli, annis singulis, sub pœna excommunicationis. post quatuor menses, & post tertium terminum si non solueris neq; tu, neq; hæredes tui, à dicto regno cadatis ex toto, & regnum ad Romanam ecclesiam reuertatur.

Iacobus Rex Aragonum pro dictis regnis iurauit homagium † ligium Valentiæ in manibus Legati A- 37
postolici anno 1353. cum reseruatione appellationum ad Papam interponendarum ab Ecclesiasticis personis, & annullatione introductionis morum à Regibus illius regionis. Ferdinandus, & postea Alphonsus iurarunt idem anno 1345.

Regnum † Hierusalem, & Soriæ cum primùm ad- 38
eptum fuerit per Gottifredum Buglionem de anno 1099. contentus fuit, recognoscere à manibus Papæ, cui fidem, & homagium iurauit; Ideo Federicus II. Imperator de anno 1229. etiam ab ecclesia recognoscere voluit: Quare iure descriptum est in Catalogo regnorum ecclesiæ, cuius omnia regna enumerantur in processu, qui fit singulis annis Romæ in Cœna Domini in constitutione Martini Papæ V. *incip. excommunicamus.* & ponuntur per Archiepiscop. Florent. *in tractatu de excommunicatione, cap. 72.*

Item Reges † Angliæ, & Hiberniæ anno Domini 39
1212. summo Pontifici se vasallos constituerunt, atque etiam tributarios, vt latè scribunt D. Antonin. *in sua histor. part. 3. titul. 19. §. 5.* Blondus *in lib. 6. decade. 2.* & Polydorus Vergilius *in lib. 15.* quas Rex anno 1340. Angliæ regnum supposuit summo Pontifici in vno sterlino pro quolibet † foculario, & Helpes successor con- 40
firmauit, & hæc pecunia Diui Petri nuncupata est: Item Rex Ioannes, vt impetraret suorum peccatorum remissionem, accusabatur enim de homicidio in personam Artus minoris sui nepotis Ducis Bertagnæ, cum consensu omnium Comitum, Baronum, & aliorum Dominorum Angliæ, & Hiberniæ, constituens se summi Pontificis & sanctæ Romanæ ecclesiæ vasallum, protestatus est, se retinere in feudum, & homagium regnum Angliæ, & regnum Hiberniæ: Addito eidem ecclesiæ annuo censu mille marcarum sterlinorum in die sancti Michaelis vltra dictam pecuniam D. Petri: fidelitatem † ipsam, & homagium iura- 41
uit in manibus legati sedis Apostolicæ, & Innocentii Papæ III. sub anno Domini 1213. coram suo Cancellario, atque Archiepiscopo Cantuberinen. quatuor episcopis, & sex Comitibus, atque multis aliis Dominis, cuius bulla Authentica est in Vaticano: Qui census, & annale tributum semper solutum est, quousque Henricus VIII. Rex Angliæ euasit rebellis Ecclesiæ Romanæ sub anno Domini 1534.

Extat in Bibliotheca Vaticana registrum Papæ A- 42
lexandri III. in quo hæc ad Anglorũ Regẽ epistola inuenitur: Nouit prudentia tua, Anglorum regnum, è quo nomen Christi ibi glorificatum est, sub Apostolorum Principis manu, & tutela extitisse, nam, vt bene

Digitized by Google

ne nostri, Angli fideles erant, & piæ deuotionis respectu, ac cognitione religionis annalem pensionem Apostolicæ sedi exhibebant, ex qua pars Romano Pontifici, pars ecclesiæ sanctæ Mariæ, quæ vocatur Schola Anglorum in vsum fratrum deferebatur, quam epistolam etiam recenset Augustin. Steuchus bibliothecarius Papæ *in libr. 2. de donatione Constantini, pagin. 138.*

43 Regnum † Aragonum recognoscitur à Papa. In Registro Vaticani extat recognitio Petri Regis Aragonum, sub his verbis: Ego Petrus Dei Gratia Rex Aragonum, Comes Barcinonæ, Dominus Montis pessulani, cupiens præter Deum, principali Beati Petri, & Apostolicæ sedis protectione muniri, tibi sanctissime Pater, & Domine summe Pontifex Innocenti, & pro te sanctæ Romanæ ecclesiæ, & Apostolicæ Sedi offero regnum meum, illudque tibi, ac successoribus tuis in perpetuum, pro remedio animæ meæ, & progeni-
44 torum meorum constituo censuale, † vt annuatim de camera Regis ducentum quinquaginta maximæ Apostolicæ sedi reddantur, & ego, ac successores mei specialiter, & fideles, & obnoxii teneantur: Hac autem lege seruandum totum decerno, quia spero, & confido, quòd tu, & successores tui, quasi Beati Petri manibus in Regem duxeris sollemniter coronandum. Actum Romæ Anno Christi 1304. de qua testificatur etiam Steucus *in libr. 2. de donatione Constantini, pagin. 193.*

45 Regna autem † Maioricæ, & Minoricæ fuerunt vnita Regno Aragonum, quando ablata sunt ab hæredibus Iacobi, vulgariter vocati, il felice.

46 Rex Poloniæ, † antea Dux recusauit coronam recipere ab Imperatore, Poloni viri strenui acquisiuerunt partem Siresiæ, atque supremam potentiam Prussiæ; Inde Imperiales exercitus rupti semper, quoties contra Polonos supremam satagerent poten-
47 tiam: Coronam † regalem, Regisq; titulum à summo Pontifice obtinuit, vt testatur Albertus Krantz *in Vuandal. lib. 8. cap. 2.* & cùm Regis mandato Stanislaus Archiepiscopus Gesnensis occisus fuerit, Papa
48 Regem excommunicauit, atque Regis † titulo, & corona priuauit: Inde Lacoldes Dux Poloniæ iterum vocatus, sed sublatis censuris à Ioanne XXII. Regis titulus à Pontifice restitutus est, cum pacto soluendi tributi, quod hucusque percipitur pro oleo Lampadis sancti Petri. Sed Dubrauius *libr. 10.* & Cromerus *libr. 4.* scribunt impositum fuisse Poloniæ ob Casimitum voto solutum denarii sancto Petro soluendi annuam pensionem de Polonorum consensu.

49 Regnum † Hungariæ est subditum Papæ, quod in Catalago Regnorum Cancellariæ vrbis scriptum est; Ego legi Actum factum, in registro Vaticani, de anno 1229. vbi Lancellottus Rex Hungariæ promittit obedientiam Papæ, declarans se teneri, & accipere coronam à manibus Papæ. Item legi Ludouicum II. Regem Hungariæ, vt obtineret absolutionem ab excommunicatione, propter inobedientiam in Legatum Papæ, se teneri declarauit soluere Cameræ Apostolicæ
50 centum † marcas argenti singulis annis, & hæc obligatio fuit de anno 1280. Alii dicunt quòd Stephanus Hungariæ Rex à Pontifice Romano impetrauit nomen, coronamque Regiam, & hoc tradunt Cartaisius in eius vita & Bonfinius. Item in eodem registro Vaticani, adest alia scriptura de anno 1308. per quam Barones regni Hungariæ se opponunt Legato Papæ, di-
51 centes sanctum Stephanum † primum Regem Hungariæ accepisse regni illius coronam à manibus Papæ; Addentes non posse ferre Papam super eos hanc habere prærogatiuam, ipsosque impedimento non futuros, si eorum Regi placuerit à Papæ manibus coronam recepturum esse. Sed ille Legatus multa Regi prohibuit, præsertim iurium regalium alienationem, propter cuius contrauentionem Andreas Rex Hungariæ fuit citatus Romæ sub Honorio Papa III. anno Domini 1221. & Innocentius Papa III. *in c. licet. de voto.* Hungariæ Regi expressè mendat patris votum executurum esse sub pœna priuationis coronæ, atq; sub comminatione transferendi regnum in eius fratrem minorem.

Extat apud Augustinum Steucum Bibliothecarium Papæ *in d. libr. 2. de donatione Constantini, pagina 186.* hoc scriptum testimonium, Gregorius † Episcopus 52
seruus seruorum Dei dilecto filio Salomoni Regi Hũgariæ salutem. Sicut à maioribus patriæ tuæ cognoscere potes, Regnum Hungariæ sacrosanctæ Romanæ ecclesiæ proprium est, à Rege Stephano olim Beato Petro cum omni iure, ac potestate sua oblatum, & deuotè traditum. Et mox idem Gregorius ad Geusum Hungariæ Regem: Notum tibi esse credimus regnum Hungariæ, sicut & alia nobilissima regna in proprio libertatis statu debere esse, & nulli Regi alterius regni subiici, nisi sanctæ, & Vniuersali Ecclesiæ Romanæ, &c.

Regnum † Nauarræ dependet etiam ab ecclesia. 53
Nam cùm Iulius Papa II. excommunicasset Petrum de Albret vti confœderatum Ludouici duodecimi Regis Francorum, qui erat etiam excommunicatus, illud concessit primo Regi Christiano, qui adipisceretur, cum pacto recognoscendi regnum illud in fidem, & homagium ab Ecclesia Romana: Quod regnum, respectu vnius partis, nostris temporibus idem passum est, sub Sixto Papa V. in principio eius Pontificatus. Item Iulius Papa II. concessit Ferdinando Regi Hispaniæ Regna Granatæ, & Nauarræ, si ab altero expelleret Mauros, ab altero Petrum de Albret, cum pacto, vt recognoscerent Romanam Ecclesiam in fidem, & homagium, de quorum Regnorum legitima concessione, & possessione per Regem Hispaniæ, late scribit Ioan. Lupus in particulari tractatu de hoc.

Insulæ † Canariæ, Nigrariæ, & Gorgonæ fuerunt 54
datæ in feudum à Papa ipsi Imperatori, & legitur in registris Vaticani: Pro quibus legimus Ludouicum Regem Hispaniæ præstitisse fidem & homagium Papæ anno Domini 1343. cum obligatione soluendi Cameræ Apostolicæ singulis annis quatuor centum florenos aureos ponderis marcæ Florentinæ.

Item Papa Alexander † sextus, diuidendo insulas 55
occidentales, quas vocant Mundum nouum inter Reges Castellæ, & Portugalliæ, reseruauit sibi recognitionem feudalem de consensu amborum. Infidelium regna sub Papæ potestate sunt, & ad eius liberam collationem, vt probaui superius *in cap. 24.* ergo inter eos diuidendo, dominium transtulisse dicitur: Nec id fecisse ad sedandas discordias, vt cęteri parum accurati de iuribus Ecclesiæ, falsi sunt; Item reseruando ecclesiæ recognitionem, directum dominium reseruasse dicitur, vt diffusè supra probatum est.

Item Magnus † Magister ordinis sancti Ioannis Hierosolymitani, qui ordo componitur ex octo populis 56
diuersatum nationum, habent inuestituram à Papa, cui præstant fidem, & homagium respectu supremæ auctoritatis quam habet super equitibus illius religionis.

Regnum Danicum † est peculium, & vectigal sanctę 57
Romanæ ecclesiæ, de quo attestantur Pontificum vera monumenta. Alexander episcopus seruus ser-

Erudotoni Dei Dilecto filio Sueui Regi Danorum salutem, & Apostolicam benedictionem: Prudentiam tuam monemus, vt censum regni tui, quem antecessores tui sanctæ Apostolicæ sedi soluere soliti sunt, nobis, & successoribus nostris transmittere studeas; Ita tamen, vt non sicut oblatio in altari ponatur, sed tam nobis, quam successoribus nostris, vt certius approbetur, præsentialiter offeratur, quam epistolam esse in registro Vaticani, testatur Steucus ibidem.

De Regno † Croatiæ, & Dalmatiæ idem Steucus desumpsit ex Vaticano, ex registro Gregorii Papæ VII. vbi legitur; In nomine domini sanctæ, & indiuiduæ trinitatis, Anno Dominicæ incarnationis millesimo septuagesimo sexto, indictione quarta, & decima mensis Octobris, ego Demetrius, qui & Suinumir nuncupor, Dei gratia Croatiæ, Dalmatiæque Dux à te Domino Gebizo ex Apostolicæ sedis Legatione Domini Papæ Gregorii potestatem obtinente in Salontana Basilica sancti Petri, Synodali, & concordi totius cleri, & populi electione, & Croatiorum, Dalmaticorumque regni regimine per vexillum, ensem, sceptrum, & coronam inuestitus, atque constitutus Rex, tibi deuoueo, & polliceor me incommutabiliter completurum omnia, quæ mihi tua Reuerenda iniunget sanctitas, vt in omnibus, & per omnia Apostolicæ sedi fidem seruem, & quicquid in hoc regno tam Apostolica sedes, quam Legati sui sanxerunt, vel sanxerint irreuocabiliter custodiam, iustitiam excolam, Ecclesiam defendam, ducentorum quoque bizantiorum tributum meorum omnium consultuum primatuum sancto Petro per singulos annos in resurrectione Domini, de mihi concesso regno persoluendo statuo. Præterea cum Deo seruire regnare sit, vice Beati Petri, ac domini nostri Papæ Gregorii, atque post se successorum in Apostolica sede me suis manibus committo, & committendo hanc fidelitatem iuramento stabilio: Ego inquam Demetrius, qui & Suinumir Dei Gratia, & Apostolicæ sedis dono. Rex ab hac die in antea sancto Petro, & Domino meo Papæ Gregorio, & suis successoribus canonice intrantibus ero fidelis, Regnum autem quod mihi per manum tuam Domine Gebize traditur, fideliter retinebo, & illud, suumque ius Apostolicæ sedi aliquo ingenio aliquando non subtraham, Dominum meum Papam Gregorium, & suos successores, atque Legatos, si in meam potestatem venerint, honorifice suscipiam, & honeste tractabo, & remittam, & vndequaque me inuitauerint, prout potero simpliciter eis seruiam.

Regnum Rusciæ † eiusdem est Ecclesiasticæ ditionis, quod eadem prisca monumenta præ se ferunt, ex Vaticano, Gregorius Papa VII. Regi, & Reginæ Rusciæ scribens, dixit; Dilectis filiis Demetrio Regi Ruscorum, & Reginæ vxori eius salutem, & Apostolicam benedictionem. Filius vester limina Apostolorum visitans ad nos venit, & quod regnum illud dono sancti Petri per manus nostras vellet obtinere, eidem Beato Petro Apostolo debita fidelitate exhibita, deuotis precibus postulauit, indubitanter asserens illam suam petitionem nostro consensu ratam fore, ac stabilem, si Apostolicæ auctoritatis gratia, atque munimine donaretur, cuius petitionibus assensum præbuimus, & regni nostri gubernacula ex parte Beati Petri illi tradidimus, ea videlicet intentione charitatis, vt Beatus Petrus vos, & regnum vestrum sua apud Deum intercessione defendat.

De Regno † Scotico Polydorus Vergillus *in lib. 17.* ita scribit; Bonifacius interea Pontifex à Scotis precibus fatigatus interdixit Eduardo Regi ne amplius posthac Scotos bello vexaret, quod id regnum antea in Romani Pontificis fidem, & potestatem à Scotis ipsis permissum fuisset, & ideo asseuerabat, sibi soli integrum esse cuicunque libere dare, & auferre. 60

Altera pars huius capituli est in videndo de Regibus, qui homagium præstant Imperatori, vnde arguamus, sunt subditi Imperio; ergo Ecclesiæ, cuius est Imperium, vt probauimus supra.

Imperatori † igitur iurant fidelitatem, & homagium Rex Danismarcæ, qui & supremæ potentiæ existit in regno Nouergiæ, retinet ab Imperio vnam partem Ducatus Holsteing, similiter, & totam Danismarcæ regionem ab Imperio recognoscebat, solo Ducatus titulo Danismarcæ decoratus. Canut Dux præstitit fidelitatem & homagium Imperatori Lothario: Mox Federicus primus Danismarcam in Regnum extulit, Regisque titulo Ducem decorauit fidelitatis, & homagii onere pro Imperio adiecto, de quo testantur Heluod, *in Historia Sclauorum cap. 5.* & Tritemius *cap. 17.* 61

Heluetii † miserunt oratores ad Ferdinandum pro confirmatione suorum priuilegiorum, quæ est species homagii, & recognitionis dominii, dicentes eorum libertatem ab Imperio dependere, pro quo habuerunt diætam in ciuitate Ansborg. In fœdere inito infra octo Cantones † antiquos, adest speciale capitulum, per quod Cantones Zuric, Bernæ, Schuuits, Vndencalchen, qui se dependentes ab Imperio declararunt, noluerunt præiudicium facere Imperio. In fœdere inito inter Imperium, & dominos Ligarum, expresse conuentum est, ipsos non esse auxilium præstituros Principi aduenæ, qui bellum moueret contra regiones Imperii: Et ideo Carolus V. Imperator, anno 1553. scripsit literas ad Dominos Ligarum, quibus valdè ægre ferebat eius subditos ingressos esse cum exercitu Regis Franciæ contra Imperium, & contra tenorem conuentionis. 62 63

Dux † Lotharingiæ Princeps sacri Imperii nuncupatur, sed hoc est Imperium recognoscere. Habetur in historiis, Stephanum Bononiæ Comitem fuisse de Lotharingia inuestitum anno domini 1019. ab imperatore Henrico I. & in commentariis Archidiaconi Verduensis habetur, Ferrum Comitem Vademontis sustinuisse in Concilio Constantiensi Ducatum Lotharingiæ esse feudum Imperiale quod solum masculis debebatur, & ita fuisse iudicatum contra Rhenatum Andegauensem. 64

Item ciuitates † Imperiales Alemanniæ recognoscunt Imperatorem, à quo pretio habuerunt libertatem, Nuremburgus à Federico, Isue ab Othone III. Egre à Ludouico Bauariæ, Brunsuick, & aliæ. 65

Rex Boemiæ † recognoscit Imperatorem, vt probat Loffredus *in Paraphrasi feudali, in titulo de noua forma fidelitatis vers. hic titulus.* 66

Transyluania, † quæ est pars Vallachiæ inter Danubium, & Carpatum montem semper recognouit Imperium, licet sub Solimano à Turcis occupata, 67

Digitized by Google

fuerit atque tributaria effecta: Sed Sigismundus magni animi Princeps, qui apud religiosos viros educatus fuerat de anno 1544. consultus (præ maxima in summum Pontificem deuotione) ab ipso Pontifice, quod iure potuerit non obseruare fidem, & homagium vi, metuque Turcis promissum, colligatus cum Imperatore Rodulpho, tum viribus, tum matrimonio, atq; auxilio Christianorum Principum, à Turcarum imperio se liberat, multasq; strages in illos exercens, eorum terras occupat, & vt Princeps sacri Imperii felicissimus dictus est.

Modo videamus de Regibus qui ab Imperio sunt exempti, & quod attinet ad supremos, Hispania † ab
68 Honorio Imperatore fuit liberata, & immunis Cæsarum imperio, donata Gothis, Couar. *in reg. peccat. in 2. parte relection. §. 9. numero. 9. de reg. iur. lib. 6.* & in specie tradit Ioan. Lup. *de Regno Nauarre parte 6. §. 4. et de beneficiis vacantibus in curia, §. 8.* Idem annotatur à Paulo Oroxio, qui scribit Honorium Alarico Gothorũ Regi Gallias, † & Hispanias, quas iam penè perdiderat, pro
69 pace optime oranti concessisse, & Procopius *in libro. 3. de bello Vandalico* commemorat conuenisse Imperatorem cum Vandalorum Rege Gogidisco, vt sedem in Hispania haberet, modo cæteris habitatoribus Vandali non nocerent, neque aliquo præscriptionis iure vti aliquando possent, & hoc contingit anno Domini, 412.

70 Preterea Reges † Hispaniarum se tutantur præscriptione centenaria, Felyn. *in c. cum non liceat de prescriptionib.* & est communis opinio Doctorum, de qua per Corsett. *in tractatu de potestate Regia q. 104.* Baldus *in tract. de præscript. in 1. parte secunda partis, q. 2.* Crauett. *in tract. de antiquitate parte 4. in §. materia ista, num. 73.*

71 Ideo Reges † Hispaniæ prohibuerunt allegari leges ciuiles in Hispania sub pœna capitis. Oldrad. *in consil. 69.* Stephanus Rex Hispaniæ voluit legi corpus ciuile in Hispania, teste Policrate *in libro. 8. cap. 22.* Ideo Alphonsus X. Rex Hispaniæ præcepit, vt pro eo, in quo deficerent ordines, vel consuetudo, haberetur recursus ad eum: sed non potuerunt leges sacri Imperii adeo prohiberi, quin etiam amplecterentur. Tandem
72 generali lege sancitum est, vt doctrina † Bartoli in Hispania haberetur pro lege, teste Grammatico *in decis. 62.* ne barbari viderentur, vt de Alarico Rege Gothorum prohibente leges Romanorum, dicit Molina *in principio consuetudinum feudorum.*

73 At quod Reges † Hispaniæ aliquando fuerint subditi Imperio Romano, probatur ex Ethymologia ver-
74 bi *Hidalgo*, † quasi Italicus dicatur, litera Latini nominis, t. in d. & c. in g. linguæ perpetuæ ferè obseruantia, in iis, quæ ex latino sermone verbis, & nominibus, vsurpat commutata, vt de prima mutatione videmus, senatus, armatus, legatus, & similibus; de secunda verò in dico, in fieus, canonicus, clericus, & similibus: Italicus autem ideo dicitur, quia cum tributa antiquitus prouinciæ Romanis penderent illis vrbibus, quas senatus, vel Imperatores ob gratiam, volebant esse immunes ius Italicum concedebant, quod Vlpianus *in libro. 1. Digest. de censib.* significat, dum enumerat omnes vrbes, & Colonias, quæ à tributis erant immunes, Celsus *in l. Colonia Digest. eod.* Caius *in l. iuris Italici Digest. eod.* & Paulus *in l. final. Digest. eod. tit.* ex quorum verbis constat aliquando simpliciter ius Italicum,
75 † aliquando cum limitatione concedi solere, aliquando simul cum iure Italico ius etiam Vrbis Romæ, vt *l. honoris. Cod. de priuileg. Vrb. Constantinopolit.* Et quod ista Ethymologia *Hidalgo* à nomine Italico propter largitatem iuris Italici in Hispanos sit vera, latè probat Franciscus de Sarmiento Doctor Hispanus *in libro 1. selectarum interpretat. cap. 15. vers. vera.* Hoc autem ius † Italicum vniuersæ ferè Hispaniæ concessum 76
fuit à Vespasiano Cæsare, vt ex Caio Plinio docet Episcopus Ilerdensis *in lib. 3. emendationum cap. 9.* & probat Sarmiento, vbi supra.

Regnum † Arles quod extendebatur à monte San- 77
cti Claudii Sona, & Rhodano vsque ad Alpes, & ad mare, pertinet ad Imperium, in quo comprehenditur Comitatus Prouentiæ. Philippus Valesius Rex Franciæ emit ab Henrico V. Imperatore supremam auctoritatem totius regni Arles, exceptis Comitatu Saonensi & Principatu Oranges in anno 1362. (quod regnum deuolutum erat Imperio ob defectum masculorum) pretio tercentum millium marcarum argenti cum promissione ratificationis faciendæ à Principibus Imperii, cuius ratificationis expromissor fuit Ioannes Rex Boemiæ, teste Bodino *in libro. 1. sua reipublica. cap. 9.*

Regnum † Franciæ fuisse partem Imperii Romani 78
testatur Suetonius in vita Cæsaris, dicens Cæsarem subegisse Galliam, Alciat. *in libro. 2. disputationum c. 22.* probat Gallos omnes Romanis Principibus paruisse, & ius ciuitatis adeptos, vbi etiam ostendit Romam prius ab Imperio Romano desciuisse, nimirum à Gothis captum, quam Gallias ipsas: Et licet Ioann. Igneus in sua disputatione an Rex Franciæ recognoscat superiorem Imperatorem, satis incalescat aduersus Imperium, & subiectum negare non valens, negat tamen *num. 31.* Auerniam, Brittanniam, & plures alias ciuitates supra Liberim Imperio paruisse, nisi aliquando, & semper coactas, sed nec probat, nec iure subsistit, cum sufficit partis † tantum habuisse pacificam possessio- 79
nem, vt dicatur habuisse de toto, ex regula, *l. 3. Digest. de acquir. possess.* Et quod Gallia tota paruerit Imperio, patet ex inscriptione *legis in criminali C. de iurisdiction. om. iudic. in vers. Prefecto Pretorio Galliarum.* Item Gallias † fuisse factas Colonias Romanorum, probat 80
Alciat. *in lib. 2. dispunctionum, cap. 21.* & donatas nomine Italico. Item Gallorum erat vna legio integra, Burghesiorum † priuilegiis, & fauoribus decorata à 81
Iulio Cæsare, quæ vulgariter dicebatur Lodola, quod priuilegium postea fuit concessum Nouocomi, Tranquill. in Iulio Cæsare. Sed hoc valdè displicuit Augusto eius nepoti, qui noluit idem priuilegium ne Gallo quidem concedere, etiam ad preces vxoris, teste Tranquillo in Augusto. Licet Antoninus Pius generali 82
lege donauerit omnibus † subditis Imperio priuilegium Burghesiæ Romanæ, *l. in orbe toto ff. de stat. hom. l. Roma ff. ad municipal.* & probatur *in l. 1. C. de offic. prefect. prætor. Africa. vers. Item & omnia que in partibus Hispanie, & Gallie, &c.* Et per illum textum notat Glossa, Regem † Franciæ esse sub Imperio, Gloss. 1. *in titul. de* 83
pac. tenend. & iuram. firmand. in vsibus feud. & c. volumus 11. q. 1. loquens Imperator dicit: *vt omnes nostra ditioni subiecti, tam Romanii, quam Franchi, Alemanni, & Hispani.* Et notat Archidiacon. *in c. ego, in fine distinction. 63.* & Cardinal. ibidem, & textus ibidem, olim Imperium Romanum tenuisse Franciam. Item de Hispania, † vltra prædicta iura est textus *in l. relegato-* 84
rum ff. de interdict. & relegat. & textus clarus *in l. 2. §. capta deinde Sardinia, &c. Item Hispania.* Item in inscriptione, *l. si à sponso C. de donat. ante nupt.* ibi ad vicarium Hispaniæ, & ad Comitem Hispaniarum scribit Imperator, & *in l. cum seruum Codic. de ser. fugit.* condendo l. & ad Vicarium Hispaniæ, *in l. vitia Cod. de acquirend.*

Digitized by Google

quirend. possess. & in l. 2. Codic. si per vim, vel alio modo. & l. pretia rerum, §. fin. Digest. ad l. Falcid. & meminit textus *in l. seruus §. 1. Digest. de statu liber.*

85 Non negamus Francos † meridionales, natura velociores, magis actiuos, promptiores, & diligentiores, quantò citius potuerint se eximere à iurisdictione Im-
86 perii, pro vt sub Valentiniano † de fecisse ab Imperio Romano, clarum est, & testantur Chronicæ, quare Franchi appellati sunt: sed ista violenta subtractio fuit post confirmationem Imperii, de qua diximus *in cap. 5.* Fuerunt igitur Imperii pars; ergo non possunt nisi præscriptionem, vel libertatis priuilegium allegare.

87 Item Sigismundus Imperator † anno 1411. In ciuitate Lugdunensi, de plenitudine potestatis creauit Comitem Saonensis status, & ita auctoritate imperiali vsus est in Regno Franciæ, fuitque satis post dictam subtractionem violentam; ergo & postea Imperio
88 paruerunt. Idem Sigismundus † circa eadem tempora recipitur Parisiis cum multa magnificentia in maiori frequentia Parlamenti Parisiensis, vbi sedet in Throno Imperiali, atque ibidem in Parlamento præ-
89 fato creauit equitem † Seneschalcum de Beaucairo, pro vt testatur Bodinus, qui de illis est, *in sua republica libro. 1. cap. 9. fol. 114.* At in his actibus præcipue consistit Imperialis iurisdictio, quæ extra territorium exerceri non potest, *l. final. Digest. de iurisdict. omnium*
90 *iudicum cum similibus.* Denique ex Latina lingua, † qua vtuntur Galli, qua vsque ad tempora Francisci Primi Regis Franchorum in publicis negotiis vsi sunt, & Latine scribebant, etiam sententias in tribunalibus, quod & per acta facta vsque ad illa tempora, & per prohibitionem postea ab eodem Rege subsequutam ostendi poterit. Quare negari non potest Gallias fuisse partem Imperii.

91 Tamen verissimum est quod regnum † Franciæ non recognoscit hodie Imperium, vt probat textus *in c. per venerabilem. qui fil. sint legit. vers. Insuper cum Rex in temporalibus superiorem minime recognoscat.* qui textus non est intelligendus de facto, prout Glossa ibi, & communis Doctorum turba intelligunt: Sed de
92 iure, † prout Innocent. ibi declarat, & satis docte probat Ioann. Igneus *in d. sua disputatione numero. 34. & plur. seq.* Nunquam enim summi Pontifices, neque iurisconsulti loquuntur de facto, sed tantum de iure, glossa final. *in c. consultationi de tempor. ord.* quam glossam singularem dicit Felyn. *in c. cum non liceat. de præscript.* & quod *d. c. per venerabilem.* intelligatur de iure, tenet Abb. & Felyn. *in c. nouit. de iudic.* Et pro hac interpretatione ponderatur idem textus in vers. *sine iuris alterius læsione in eo se iurisdictioni nostræ subiicere potuit.* quem sic inducit Igneus ibi *num. 36.*

Ex istis concludit ibidem Igneus, quod cum Rex
93 † Franciæ non recognoscat Imperatorem in temporalibus, recte potuit se subiicere iurisdictioni Papæ in temporalibus: nec posset aliter euadere, quin fuerit mendax, cum ibi tractetur de legitimatione filiorum, & successione Regni, atque aliis feudis in quibus Imperatoris auctoritas debet interuenire *c. naturales, & ibi gloss. & omnes Feudistæ. Si de feud. defuncti controuers. fuerit inter Dom. & Agnat.* & tenent omnes *in l. Gallus § & quid si tantum Digest. de liber. & posthum.* & est textus *in l. 2. Digest. de nat. restitutionib.* Bald. & Castrens. *in lib. 1. per illum tex. Codic. de iur. aureorum anul.* Canonistæ *in c. cæterum de iudic.* Bartol. *in §. 1. in princip. auth. quomodo oport. episcop.* Item de hac subiectione Regis Franciæ Ecclesiæ Romanæ, inferius diffuse dicam.

Item Rex Castellæ † antequam Rex fiat iuramen- 94
to speciali subiicit se, & totum suum dominium sanctissimo seuerissimæ Inquisitionis tribunali. Item Regnum † Portugalliæ recognoscere Papam in tem- 95
poralibus probauimus supra *in cap. 23.* & est textus *in c. grandi de supplend. neglig. prælat.*

Regnum † Portugalliæ esse membrum Regni 96
Castellæ ab antiquissimo tempore sic ostenditur: Nam cum tota Hispania de voluntate Imperii Romani à Gothis occuparetur, vt dixi, & Rodoricus XXXIV. Rex Gothorum de anno domini 718. à Mauris expelleretur, Hispania in plures partes diuisa est, quæ Reges Mauros habuerunt, & successiuis temporibus partes illæ, regna sunt appellata, cumque Pelagius à Gothis contra Mauros Rex electus esset, post multa Alphonsus VI Rex Hispaniæ, ex iis. qui successerunt Pelagio ad illud regnum de anno 1064. propter benemerita Henrici Comitis Lotharingiæ, & fratris Gottifredi Buglionis, pro auxilio sibi præstito aduersus Mauros, ipsi nuptui tradidit filiam suam naturalem Tiresiam, eique pro dote assignauit Comitatum
† Portugalliæ cum recognitione homagii, & tributi, 97
atque concessione pro & descendentibus, ac successoribus quibuscunque, vt ex his, qui nouissime scripserunt de successione huius regni, probat Caccheran. *in consil. 138. numero. 22 vol. 1.* Et hoc matrimonium, atque regni concessio facta fuere de anno 1107. Itaque diuisio status fit in persona Tiresiæ filiæ naturalis, à qua originem habuerunt Reges † Portugalliæ, ab hinc 98
quatuorcentum annis. Item Comiti Henrico successit Alphonsus I. qui sibi assumpsit titulum Ducis, & postea ab Eugenio Papa III. titulum Regis † impetra- 99
uit. Successerunt & alii, Sancius I. Alphonsus II. qui cum esset inhabilis, ab Innocentio † Papa III. sibi ad 100
regimen regni fuit curator datus, de quo habetur *in c. grandi de supplend. neglig prælat. libro. 6.* & per Nauarr. in relectione *cap. nouit. de iudic. in 3. notab. numero. 99.* Alphonsus † III. Dionisius, Alphonsus IIII. Petrus 101
Fernandez, Ferdinandus, qui de anno 1383. mortuus est, absque legitimis hæredibus, sed superstite tantum Beatrice eius filia naturali, teste Stephano Garimbaio in compendio Historiæ, Hispaniæ, quæ fuit vxor Ioannis I. Regis Castellæ. Qua decedente sine filiis, Ioannes, qui erat filius naturalis dicti Petri Fernandez vltimi Regis, teste Emanuele Costa *in libro de Regno Lusitaniæ, numero. 142.* qui fuit Rex electus à populo, contra voluntatem Regis Castellæ, & ita ad Regnum primus Rex illegitimus admittitur: At huic decedenti succedit Edoardus I. anno Domini 1433. Mox Alphonsus V. anno 1438. Item Ioannes II. anno 1481. Et cum hic decessisset sine filiis, ad Regnum admittitur Emanuel nepos dicti Edoardi I. ex filio Ferdinando prædefuncto anno 1495. Et hic ex Eleonora sorore Caroli V. Imperatoris suscepit Ioannem III. filium, & de anno 1521. mortuus est: Hic autem vxorem duxit Catharinam, eiusdem Caroli V. Imperatoris alteram sororem, ex quibus natus est Ioannes IV. qui duxit vxorem filiam eiusdem Caroli Imperatoris, sororem Philip. II. Regis Hispaniæ.

Et cum Ioannes IV. decessisset ante patrem, superstite Sebastiano infante, hic post mortem Ioannis III. ad re-

Digitized by Google

ad regnum admittitur, eoque decedente, successit
101 Henricus, tunc Cardinalis † filius Emanuelis, fraterq; dicti Ioannis III. Ita de hac Regum Portugalliæ continuata successione scripserunt Vuolfangus, Lazius *in libro.3. de migrationibus gentium, in rubrica Reges Portugalliæ.* & Sebastianus Munster. *in Cosmographia vniuersali lib.2. in rubrica de regno Lusitaniæ.*

Rege, & Cardinali Henrico in vltimis vitæ constituto, deputantur gubernatores, ac defensores Regni Portugalliæ pro declarando successore in concursu multorum, qui Reges declarari satagebant: Qui om-
103 nes cognito quod ad Regna † Hispaniæ possunt succedere fœminæ, tum ex lege Gothorum, qui cum Hispaniam sub vno Rege possiderent, sic legem sanciuerunt, vt in defectum filii masculi filiæ fœminæ succedant ad regnum in Hispania, itaque Lusitania quoque Hispaniæ pars fuit hac lege affecta, quam legem semper Gothi obseruarunt, de qua testatur Ioann. Lupus in repetitione *rubricæ de donationibus inter virum, & vxorem §.69. numero. 26.* sic respondendo ad Ioannem Royas *in epitomat. de successione cap.3. numero.34.* Tum etiam ex antiquissima, & obseruata consuetudine, vt fœminæ etiam succedant ad regnum Hispaniæ.

104 Nam cum in Italia introduceretur fœminas † succedere ad regna, vt de Ioanna prima, & Ioanna secunda in Regno Neapolis dixi paulò ante: Idemque factum sit in Regnis Vngariæ, & Poloniæ, in quibus successerunt Maria. & Neduuigia filia Ludouici Regis Vngariæ. & filia Regis Poloniæ, quod nunquam antea acciderat. Item eodem tempore Maria Volmar successit ad regna Noruegiæ, Sueciæ, & Danismarcæ, etiam contra antiquas ordinationes regnorum. Item in Regno Angliæ, teste Cornelio Tacito, regnabant etiam mulieres aliquando, sed post decursos mille, & quingentos annos, iterum euenit casus, circa eadem ferè tempora, & Edoardo Regi Angliæ successit Maria eius soror, atque huic Mariæ successit Elisabeth: Neque iste casus amplius successerat in Regno Scotiæ, nam inter centum quatuor Reges, quos habent in Catalogo, non inuenitur regnasse mulierem. Item circa eadem ferè tempora regnare cœpit Maria Seuart: Quatuor igitur mulieres eiusdem nominis, quasi eodem tempore fundarunt viam successionis ad Regna Vngariæ, Noruegiæ, Sueciæ, & Danismarcæ, Scotiæ, & Angliæ.

105 Et in Regno Hispaniæ pluries legimus fœminas † in Regno Castellæ, & Legionis successisse, vt fuit infans domina Vela, filia Comitis Didaci Burgensis, quo
106 tempore prouincia Castellæ † Comitatus erat; Item filia Sancii Comitis, nomine Eluira, quæ matrimonium postea contraxit cum Rege Nauarræ. Item Regina nomine Huraca, & Regina Berenguera, & Regina Isabella. Item eius filia Regina Ioanna: Item in Regno Aragoniæ successit Regina Petronilla coniux Raimundi Berengarii Comitis Barcinonæ, & Regina Blanca.

Propterea licet in Regno Portugalliæ adhuc casus non euenerit, vt fœmina legitima in defectum masculorum successisset: Tamen debet ipsum Regnũ
107 tanquam vna prouintia † totius Regni Hispaniæ, vt dicit Couar. *in lib. practic. quæst. cap.1. col.1. & 2.* vel gubernari per legem Gothorum. vel legibus prouintiarum conuicinium; *c. cum olim. de consuetud.* Innocent. *in c. dilecto, num.6 de offic. ordinar.*

108 Et quod fœmina † possit succedere ad Regnum Portugalliæ, scribit Costa de Regno Portugalliæ *fol. 170.* Gregor. Lopez *in libro.2. partitarum, titul. 15. lib. 2. gloss. la fiia mayor.* Molina *de primogen. libro.3. cap.6.* Auilez *in proœmio ll. prætor. Hispan. ver. Reyna.* Couar. *in d. cap.1. numero.8.* Ripa *in lib.1. responsor. cap. 1. numero 57.* Lupus *in rubric. de donat. inter virum, & vxor. §.69. num.26. & seq.*

Quare Isabella soror Regis Cardinalis Henrici potuit illi in Regno succedere, & eius filius Philippus. Ita consuluit Ancaran. *in consil. 339 numero.7.* Berous *in consil. 120. numero. 4. vol.2.* Abbas *in consil.3 dubio 2. numero.3. vol.2.* Et ita fuisse iudicatum probat Ancaran. ibi; quia Ferdinandus Rex Castellæ erat nepos ex sorore Regis Martini defuncti, & ita refert Illesc. *pontificat. Histor. libro. 6. cap. 9. Rubrica Reges de Aragon. ver. Don Ernando.* qui est nepos ex sorore dicti Regis Cardinalis Henrici, & ita est proximior quocunque alio.

Et licet Edoardus fuerit etiam filius Regis Emanuelis, & frater Regis Henrici Cardinalis, ex quo Edoardo nata est Maria, & ex hac Raynutius Farnesius, qui inspecta persona eius aui, credebat posse adhoc Regnum succedere: Tamen ista subingressio † non 109
datur in successione ascendentium, & ita intelligitur textus *in §. cum filius in authentic. de hæredit. ab intest. venientib.* & in titulo *Institut. de hæredit. quæ ab intestato deferuntur.* Et probat Aretin. *in consil.62. col.2 sed datur in successione transuersalium.* vt per Aretin. Ibidem Purpurat. *in consil.390. numero.10. vol.1.* Chassan. *in consuetud. Burgund. col. 1027.* Gabriel *in consil. 135. vol. 1.*
Item quia nepos † ex filia excludit nepotem ex filio, vt 110
probat Curtius *in tractatu de feud. part. 3. quæstion. 1. numero.18.* Et ita consuluerunt Bald. & Alex. quos allegat. Propter quas rationes Alexand. Raud. *in consil.3. vol.1.* testatur per illust. Gubernatores fuisse iudicatũ contra Raynutium, & Regem Philippum admissum; & ita hodie hoc Regnum Portugalliæ iure legitimo possidet Rex Philippus III. inuictissimus Rex
Portugalliæ † habet multos Reges pensionarios (dif- 111
fert † autem tributum à pensione, quia illud soluitur 112
pro habenda pace, hæc autem pro consequendo auxilio, succursu, aut protectione) nimirum Regem Calecut. Regem Malachiæ, Regem Cambani, & Regem
Cauor. Item ipsi Lusitani occuparunt † bonam par- 113
tem regni Marrocchi, Guineæ: ædificarunt etiam Propugnaculum in Insula Armus contra Regem Persarum, vbi exigunt directus mercatorum, qui negotiantur in mare Persico: & hæc omnia dicuntur Addi-
tamenta † Regni, *c. recolen. §. cæterum de statu monach.* 114
Alciat. *in l. si ex toto de legat. 1.* Ioann. Garf. *in tractatu de meliorationib. cap.22. numero.22.* Item textus *in l. si conuenerit. § si nuda Digest. de pignor. act.* quam allegat Bar-
tol. ad comitatum † Tolosan. Regno Franciæ vnitum, 115
qui non potest diuerso iure censeri; quia cum integro statu transit, *l. si quando 1. Codic. de bon vacant. libro. 10.* Ioann. Igneus in repetitione *l. donationes in 12. & 13. fundamentis C. de donation inter virum, & vxor.*

C A P. XXVII.

De effectibus iuramenti Homagii Ligii.

SVMMARIA.

1. *Homagium quid sit.*
2. *Homagii iuramentum sub qua forma fiat.*
3. *Homagium non fit per nuntium, vel procuratorem.*
4. *Reuerentia exhibitio debet fieri veram.*

5 *Pupil-*

5 *Pupillus non iurat homagium, neque per procuratorem.*

6 *Reges confœderati qua signa subiectionis faciebant Romanis.*

7 *Reges seruiebant Romanis pro cubiculariis.*

8 *Rex Bithinia ingrediendo senatum, osculatus est senatorum solia.*

9 *Magnus Pracopus Tartaria respondet suis feudatariis genu flexis.*

10 *Moscouia Dux se exemit à subiectione Pracopi, & de facto voluit vocari Rex.*

11 *Homagium est idem quod fidelitas, & solet præstari sub diuersa forma.*

12 *Homagii præstandi forma consueta est attendenda.*

13 *Homagium factum contra formam consuetam non valet.*

14 *Fidelitas quomodo differat ab homagio.*

15 *Homagium præstatur pro feudo ligio.*

16 *Feudum ligium quando sit.*

17 *Feudum ligium impropriè quid sit.*

18 *Feudatarius plurium cui debeat prius seruire.*

19 *Feudatarius ligius duorum debet prius seruire primo.*

20 *Dominus, directus feudi ligii non tenetur acceptare seruitium a substituto per feudatarium.*

21 *Vasallus qui præstitit homagiũ quid dicatur obligasse.*

22 *Ingratitudo quid sit, & quotuplex.*

23 *Ingratitudo an & quando pariat actionem.*

24 *Ingratitudo Regis Ezechia qualis, & quomodo punita.*

25 *Ingratitudo quot modis committitur.*

PLuries in præcedentibus tractatum est de Homagio Romanæ Ecclesiæ præstito per Reges in præcedenti capite enumeratos, superest nunc videre quid importet huiusmodi Homagium ligiũ: Est autem Homagium † maximum subiectionis, & humilitatis signum: Nam præstabatur in manibus Regis, vel Imperatoris genibus flexis, positis manibus iunctis ad manus domini, dicendo: *Ego † N. iuro homagium tibi Domino, vt amodo sim homo ligius vester contra omnem hominem, qui potest viuere.* Ita dicit Andreas *in c. 1. vers. omnem col. 1. de noua forma fidel.* & sequitur Loffred. *in paraphrasi feud. eiusdem tituli, vers. hic titulus.* Iacobin. *in tit. de homag. col. 3.* Iacobut. de Franch. *in præludiis feud. num. 137.* Nec potest præstari † per nuntium, vel procuratorem, quia homagium habet annexam reuerentiæ exhibitionem. Bald. *in l. 2. num. 54 ff. de rerum diuis.* Immola *in l. qui bona §. quod alienat. ff. de damn. infect.* Bald. *in c. 1. col. vltim. Quo temp. mil. & in cap. 1. §. final. per quos fiat inuestit.* Exhibitio † reuerentiæ debet fieri in præsentia personarum, sicut si teneretur Dominum associare, non poterit mittere procuratorem. Bald. *in d. l. 2. ff. de rerum diuis.* Nec procurator pupilli † vasalli admittitur ad iurandum homagium nisi Dominus voluerit, sed expectatur ætas, nisi de consensu, & voluntate supremi Domini, & ita obseruatur in Asia, & Europa, atque in tota Italia, vbi feuda sumpserunt originem, Bald. *in l. sed si hac §. si libertus ff. de in ius voc.* fallit quando iurat vniuersitas ciuitatis, vel castri, Specul. *de feud. §. 2. in fine.* Bald. *in d. l. 2.*

6 Hæc humilitatis & subiectionis signa faciebant Reges cõfœderati Romanis, teste Quinto Curtio, qui sub eorum protectione existebant: Vnde Tiridates Rex Armeniæ, veniens Romam, genibus flexis ante Neronem Imperatorem alloquebatur, Nero autem suis manibus eleuans Tiridatem deosculabatur, atque fasciis cinctis capiti, regale diadema imposuit, & ad manum dexteram sedere permisit, vt dicit Suetonius in vita Neronis.

Et licet Imperatores dedissent Regna absq; reseruatione fidelitatis, & homagii: Nihilominus iidem Reges, † depositis sceptris, & fasciis regalibus, seruiebant 7
Romanis Imperatoribus pro cubiculariis: Aliq etiam ex eisdem Regibus Imperatorum procuratores vocabantur. Adherbales Rex Numidiæ dicebatur procurator populi Romani: Item Eumenes Rex Pergami post debellatum Mitridatem Regem Amasiæ, veniens Romam capite cooperto bireto simplici, dixit se æstimari libertinum Populi Romani. Item Prusias Rex
† Bithyniæ, ingrediendo senatum, deosculatus est Se- 8
natorum solia, licet ipse subditus non fuisset, neq; tributarius, neq; sub protectione Populi Romani: sed isti honores voluntarie oblati, Principis non minuunt potestatem, sicut Homagii forma diminuit, & vilipendit, quæ seruilis est, & coacta, quam Tartari, Persæ, & Turcæ postponunt cuilibet seruituti.

Magnus Præcopus † Tartariæ, qui supremus erat 9
Dominus omnium regnorũ quæ sunt à flumine Volha vsq; ad Boristhenem, tenebat omnes Principes & illarum regionum dominos vti suos tributarios & feudatarios, quiq; genibus flexis coram eo supremo Domino loquebantur, & coram oratoribus eiusdem semper sedentibus, ipsi recti, & capite discooperto astabant.
Aqua subiectione Dux Moscouiæ, † qui & magnũ, & 10
absolutum dominium habet, se subtraxit, & Basilius primus sub anno Domini 1514. magnus Ciambellanus Dei, & Rex Moscouiæ appellari iussit:

Homagium est idem quod fidelitas, † quæ præsta- 11
tur pro aliquo feudo, *c. fin. de reg. iur. c. grauem. cum ibi not. de excess. prælat. c ex diligenti de Simonia.* Sed est differentia, quia homagium est ille actus præstationis iuramenti cum sua solemnitate, & fit in initio, & solet præstari sub diuersa solemnitate: In quo semper forma † consueta attendenda est, nec vlla nouitas induci 12
debet, quia nemo tenetur vltra, vel præter consuetam formam præstare homagium, Specul. *in tit. de feud. §. quoniam num. 70.* Bald. *in c. 1. §. pactiones num. 1. de pace Constant.* Aluarott. *in c. 1. no. 2. arg. illius tex. qualiter vasall. iur. deb. fidelit.* Præposit. *in prælud. feud. num. 77. circa finem.* Albert. Brunus *in consil. 117 no. 65.* Iacobin. *in inuestitura in ver. & cum mero, & mixto Imperio num. 16. circa fin. & in ver. qui quidẽ inuestiti. num. 70.* Et si cõtra formam consuetam † Domino præstiterit Homa- 13
gium, potest agere contra Dominum feudi, & prætendere illud Homagium per metum, impressionem, siue errorem præstitisse: Nam iuramentum fidelitatis Domino præstitum à vasallo contra formam solitam, & consuetam, præsumitur extortum per vim, & metum, atque impressionem, propterea caret viribus. Bald. *in c. 1. num. 1. & ibi Aluarott. num. 2. Præposit. col. 2. Afflict. nu. 16. qualiter vasallus iurare deb. fidelit.* Ias. *in l. testam. num. 5. C. de testam.* Socin. *consil. 257. col. 3. vers. secundo infero vol. 2.* Albert. Brun *in consil. 12. num. 116.* Aretin. *in consil. 14. num. 16. & consil. 24. numero. 9.* Iacobin. *in d. verbo; & cum mero, & mixto Imperio num. 16.*

Sed fidelitas † est obligatio permanens, & habens 14
perseuerantiam, ac tractum temporis sicut contractus quo ad volatum verborum transit in instanti, vt emere, sed emptio & venditio perpetuo manent, Guglielm. de Cuneo *in l. ex hoc iure ff. de iust. & iur.*

Fidelitas autem est duplex, quædam in feudo ligio, & dicitur superior, de quo feudo ligio duo tantum iura loquuntur, *clement. pastoralis §. denique de re iudicata, versic. Rex ipse nobis, & Ecclesia Romanæ, occasione*

Digitized by Google

occasione Regni prædicti notoriè subditus, homoq; ligius, & vasallus. Item tex. *in c. 1. in principio, de capitulis extraordinariis, in vsibus feudorum.* Et pro feudo ligio præsta-
15 tur Homagium, † vt dixi, quod debetur Papæ, Imperatori, vel Regi, aut alteri, qui superiorem non recognoscat: Vnde colligitur talis regula; omne feudum,
16 etiam † si non dicatur ligium, debet tamen æstimari ligium, quando iuratur Principi, quia ex natura prædominantis Principis est, quod non excipiatur nullus homo, *l. final. Codic. de leg. cap. 1. de natur. feud. c. imperialem §. fin. de probib. feud. alienat. per Federic.* præsertim quando Princeps concedit regalia, sicut sunt omnia, quæ pertinent ad statum Imperii, vt tributa, & similia: sin autem quis acciperet feudum ab aliquo vasallo, pro quo iuraret fidelitatem contra omnem hominem, tale feudum non est ligium, quia tex. *in d. cap. 1. de extraord. n. capitul.* dicit, contra omnes homines fidelitatem debet, sed ipse non debet fidelitatem contra omnem hominem, & quia impossibile iurat, ideo non est ligium: nam impossibile iuramentum non habet vigorem, *l. si quis inquilinos §. fin. de legat. 1.* Item semper Princeps videtur exceptus, ne iuramentum sit iniquum, *d. c. imperialem §. final.* Nisi dicamus quod sic
17 † non est proprie, & primarie ligium, sed secundario, quia iurat fidelitatem contra omnem hominem, excepto Principe. Ita etiam Homagium est duplex: Quoddam ligium, in cuius præstatione nullus excipitur, nec intelligitur exceptus: Alterum non ligium, nimirum quando constituitur excepta fidelitate, quæ alteri debetur.

Ex his resultat declaratio effectuum. Nam siquis
18 habens plura feuda † simpliciter, quæ recognoscit à pluribus Dominis, omniaque sub iuramento fidelitatis, Antiquiorem Dominum iuuare debet, est enim cunctis præferendus, *c. contra omnes in titulo, hic finitur lex Corradi.* De persona sua debet iuuare solum antiquiorem, videlicet de personali interessentia: Propria persona est honorabilior, gratiosior, & magis accepta dominis: nam in principalibus solet esse industria maior, & experientia potior, quam in substitutis. Nisi necessitas, quæ caret lege, permitteret hunc vasallum ad priorem Dominum debere mittere substitutum, sed secundo domino seruiet de castro, id est iuxtum morem consuetum: De pecunia, mittet ad omnes iuxta opes illius castri, & in his omnibus consuetudo inspicitur.

19 Non est sic in feudo † ligio, quia ita debet seruire primo, quod nullo modo seruiat aduersario, nimirum Domino secundo, & cum non potest seruire, debet dimittere feudum, quia contra naturam est, vt ille gaudeat beneficio, qui non potest seruitium exhibere, *c. 1. de eo qui arma bellic. deposuit. l. qui sub prætextu Cod. de sacros. Ecclesi.* Et imputet sibi, qui se astringit ad istam perplexitatem per iuramentum ligium, *arg. l. qui duo-*
20 *bus ff. de falsis.* Neque tenetur † hoc casu Dominus acceptare substitutum, quia non debet esse auctor periurii, licet possit permitti solum quando vasallus præter culpam suam in hanc incidit necessitatem, vt *in d. cap. 1. de extraord. capit.*

21 Item vasallus † qui præstitit homagium principaliter obligauit personam, & in consequentiam sunt obligata eius bona ex accessione ad personam, argum. *l. si pater ff. de adoptionib.* Et si non obtemperauerit Do-
22 mino, dicetur ingratus: Est enim ingratitudo † vitium non retribuens benefactori quod debet, & cum duplex sit debitum, nimirum legale, ad quod reddendum cogit iustitia, & morale, ad quod reddendum cogit honestas; primo modo felonia committitur à vasallo, si illa sex non obseruantur Domino, quæ in titulo de noua forma fidelitatis disponuntur: sed pro ingratitudine secundo modo commissa certa norma, aut definitio dari non potest, vt scribit Obertus *in titul. in quib. caus. feud. amitt.* Propter ingratitudinem † non datur 23
actio, neque est nomen actionis, sed datur actio in factum propter ingratitudinem, vt dicit gloss. *in vers. ingrati actione, in c. liberti, 12. q. 2.* Qui non obedit iustè præcipienti Domino super feudo, aut feudi vasallis, satis dicitur ingratus, putat enim habere ex seipso, quod ab alio habet, quæ maior est ingratitudo, quam possit inueniri, vt dicit Alexander Anglus *in suo destructorio vitiorum, parte 6. cap. 4. col. 2.* & quasi negare videtur se esse vasallum, quo casu priuari potest, *c. vasallus, si de feudo fuerit controuers. inter dom. & agnat.* Innocent. *in c. cæterum de iudic.* Guido Pap. *in decis. 436. num. 77.* Cacheran. *in decis. 29.* Chassan. *in consuetud. Burgund. rubric. 3. §. 3. numero. 1.* & hoc quomodo sit intelligendum, remitto ad Boërium *in consuetudin. Bituricens. in titul. de consuetudin. feud. §. 13. & §. 14.* In cuius rei figura legitur, *in 3. lib. Reg. cap. 3. & cap. 28.* & Isaiæ *cap. 37.* de Ezechia † Rege, cui Dominus Deus contulit mira- 24
bilem victoriam de Sennacherib Rege Assyriorum, occisis per Angelum Dei vna nocte centum octoginta quinq; millibus viris de exercitu Sennacherib, sed quia gratias omnipotenti Deo non reddit, imò cum ad eum nuntii venissent Chaldæorum, quasi de proprietate, & victoria, quæ sibi acciderit gloriantes, ipse verò Rex eosdem introduxit in domum Thesauri sui, eisq; ostendit aurum, & argentum, atque omnia iocalia, arma & spolia, quæ ab hostibus reportauit, & quasi propria virtute vicisset, vehementer gloria extollebatur, vnde Deus contra ipsum iratus, misit Prophetam Esaiam minantem sibi vindictam, & quod captiuus à suis subditis duceretur in alienam terram, propterea compunctus, & pœnitens Ezechias de suo delicto, vix obtinuit, quod vltro à Deo minata, in suo tempore non acciderint, quæ postea tempore Sedechiæ acciderunt, qui expulsis oculis, ductus est captiuus ad Babylonem, vt patet Hieremiæ *cap. 39.* Sic & secundæ causæ mutantur, si nosmeipsos erga Deum Benedictum mutauerimus, cum sint ad bonum hominis duntaxat conditæ, omnia sciente ipsa diuina sapientia.

Multis autem modis ipsa ingratitudo † committi- 25
tur, de quibus per Mandos. *in suo tractatu de ingratitudine,* & per Iosephum Orologium *in libro de ingratitudine, & eius speciebus.* Multis etiam modis Feloniam commissam esse pronuntiatur, quorum 56. ponit Afflict. *in §. item si fidelis, in titul. quib. mod. feud. amitt.* Alios ponit Iacobin. *de feud. in ver. Dictiq; vasalli promiserunt.* Curt. *de feud. parte 4. titul. ex quibus caus. feud. amitt.* vbi ponit 41. casus, & ibi etiam de libertis ingratis, qui æquiparantur feudatariis.

SVMMARIA.

1 *Regnum Franciæ quomodo probatur ab initio recognitum ab Ecclesia Romana.*
2 *Rex Franciæ vngitur de auctoritate Papæ Horsmide.*
3 c. per venerabilem, Qui fil. sint legit. *declaratur, & num 6. & 20.*
4 *Rex Franciæ se submittit dominio temporali Papæ.*
5 *consensus Imperatoris requiritur in declarando successionem feudorum maiorum.*

7 *Papa*

Digitized by Google

7 *Papa habet supremam potentiam in Regno Franciæ.*
8 *Papa condit legem in temporalibus in Regno Franciæ.*
9 *Papa, & dominus directus feudi potest condere leges, qua ligent subditos feudatarii.*
10 *Papa potest condere leges, & constitutiones in Regno Neapolis.*
11 *Papa deposuit Regem Franciæ ex causa temporali.*
12 *Epistola Bonifacii Papæ VIII. ad Regem Franciæ, dicens eum esse subditum Ecclesiæ.*
13 Extrauag. meruit de priuileg. *declaratur.*
14 *Henricus III. Rex Franciæ, quomodo, & à quo interfectus.*
15 *Papa potest Regem instituere.*
16 *Papa succedit Imperio, & Regno quomodolibet vacante.*
17 *Papa Sixtus V. deputauit congregationem ad tractandum de successione Franciæ.*
18 *Rex quare de propria gente sit eligendus non aliena, & num. 20.*
19 *Gallorum natura qualis.*
21 *Successio ad Regnum debet fieri iure Regni.*
22 *Successio Regni Franciæ est iure sanguinis.*
23 *Regnum Franciæ debetur ex sola lege, vel consuetudine Regni.*
24 *Primogenitura ius in Regno Franciæ habetur à lege.*
25 *Rex Fräciæ nõ potest primogenitũ instituere hæredẽ.*
26 *Tractatus matrimonii, & pactũ de succedendo ad regnum Franciæ factum inter Reges non valuit.*
27 *Rex vltimus quando possit sibi deligere successorem.*
28 *Regna Aragonum, & Maioricarũ sunt hæreditaria.*
29 *Rex eligendus quis præferatur inter pares in gradu.*
30 *Rex quando sit eligendus magis idoneus.*
31 *Regnũ Franciæ nõ admittit descendentes ex fœminis.*
32 *Lex Salica a quo, & quando lata est, & quæ sint eius verba.*
33 *Regnum Franciæ non admittit fœminas, neque descendentes ex eis.*
34 *Filia Regis Franchorum non succedit ad regnum.*
35 *Iustum quale dicitur in actibus humanis.*
36 *Regnum diuidi non debere ex instructione Dei.*
37 *Ecclesia tenetur obseruare laudabilem consuetudinem patris.*
38 *Regnum non esse diuidendum quomodo probatur.*
39 *Dignitas, & ipsius res sunt indiuidua.*
40 *Indiuidua sunt multa ratione adiuncti.*
41 C. licet de voto, *non loquitur de regali dignitate.*
42 *Regnum non potest diuidi per naturam.*
43 *Præbenda quare diuidi non possit.*
44 *Regnum diuisum efficitur tyrannis.*
45 *Regni diuisio inducenda est propter peccatum populi.*
46 *Pœna non est imponenda quando mala salua pace puniri non possunt.*
47 *Mundus vniuersalis gubernatur ad similitudinem hominis.*
48 *Regnum quare non sit diuidendum humana ratione.*
49 *Papæ electio quare posset conturbari ex dominio potentissimi.*
50 *Principes laici non debent se intromittere de electione Papæ.*
51 *Partialitates procerum oriuntur ex diuisione Regni.*
52 *Regnũ Fräciæ quoties fuerit diuisum inter filios Reges.*
53 *Regnum videtur posse diuidi ad sedandas discordias.*
54 *Regnum potest diuidi in plures administrationes.*
55 *Primogenitus Regis dat alimenta cæteris fratribus.*
56 *Consuetudo mutata non attenditur.*
57 *Consuetudo contra ius non valet sine derogatione.*
58 *Henricus IIII. Rex Franciæ à Papa rebenedicitur, & instituitur.*
59 *Delphinatus est pars Regni Franciæ.*
60 *Primogenitus Regis Franciæ dicitur Delphinus.*

CAP. XXVIII.

Papa an aliquam recognitionem super Regno Franciæ habere debeat.

REgnum † Franciæ felicissimum, recognoscitur à 1
Romana Ecclesia. Nam cùm Franchi Gallias oc-
cupassent, Imperioque Romano abstulissent, Clodo-
ueus illorum Rex factus est Christianus, atq; illi col-
latum est regnum de auctoritate Summi Pontificis:
Quocirca quoties Rex † vngebatur à Remẽsi Archi-
episcopo, hic asserebat se illi regnum conferre de au-
ctoritate data Rhemigio ab Horsmida Papa; quam
veritatem multis relatis probat Botius *in lib. 6. de signis*
Ecclesiæ: Atq; in hanc sententiã descendunt viri alio-
qui excellentissimi Doctores Galli, nam Ioann. Ign.
post alios *in quæst. an Rex Franciæ recognoscat Impera-*
torem, num. 36. & seq. dicit hæc verba: Ego puto dili-
genter aduertendum esse ad illa verba (loquitur de *c.*
per venerabilem † *in vers. sine iuris alterius læsione in eo* 3
se iurisdictioni nostræ subiicere potuit. Qui fil. sint legitim.)
quia si verum esset quod Rex Franciæ fuisset subie-
ctus in temporalibus Imperatori, & hoc de iure, non
potuisset Rex Franciæ sine maxima læsione iuris alte-
rius, scilicet Imperatoris se subiicere † alienæ iurisdi- 4
ctioni, nimirum Pontificis maximi, præsertim cum
tractetur de legitimatione filiorum, & ex consequen-
ti de successione Regni, & aliis feudis, in quibus de-
bet interuenire auctoritas & etiam consensus specia-
lis † ipsius Imperatoris, & præcipuè in istis feudis ma- 5
ioribus per textum *in c. naturalis vbi idem notat glossa,*
& omnes Feudistæ, si de feud. fuer. contro. inter dom. & a-
gnat. & ita tenent omnes *in l. Gallus. §. & quid si tantum*
ff. de lib. & posthum. Bald. & Castrens. *in leg. 1. C. de iure*
aur. anul. Doct. *in c. cæterum de iudic. & in d. c. per vene-*
rabilem. hucusque Igneus.

Neque obstat responsio pertinacium *in d. c. per ve-*
nerabilem † magis principaliter tractari de efficacia 6
matrimonii, quam de legitimatione filiorum, & ideo
cognitio spectauit ad Papam ex regula *c. tuam de ordi-*
ne cognition. Quia si fuisset tantum discussum de sub-
stantia matrimonii, non fuisset opus dicere Regem
Franciæ potuisse se subiicere Iurisdictioni Pontificis,
quia ipso iure fuisset subiectus, si tractabatur solùm de
causa spirituali, scilicet matrimonii, & cùm lex non
sit de indubitabili, frustrà hæc dixisset Pontifex. Item
in d. c. per venerabilem certum erat, non fuisse verum
matrimonium, & ideo principaliter agebatur de legi-
timatione filiorum; Imò solùm de hoc, quia Rex ipse
petiit legitimationem filiorum natorum ex illo ma-
trimonio, vt *in d. c. per venerabilem §. videbatur, vers. sic-*
ut cum filiis Regis eiusdem, sic cum tuis credebatur de be-
nignitate sedis Apostolicæ dispensandum, & ita cum filiis
Regis tantùm fuit dispensatum. Item probatur, quia
textus ibi in fine dicit: *Licet igitur cum filiis sæpe dicti*
Regis, de quibus an fuerint legitimi ab initio dubitabatur,
duxerimus dispensandum, &c. ab initio igitur non con-
tendebatur de validitate matrimonii, quia hoc clarũ
fuit per sententiam latam in causa matrimonii, sed so-
lum agebatur de legitimatione filiorum ex illo matri-
monio illegitimo natorum: Quare concludo per il-
lum textũ Regem Franciæ se submittere Iurisdictio-
ni summi Pontificis in negocio tam arduo successio-
nis regni sui, de quo principaliter ad Papam pertinet
disponere ex dictis in præcedentibus capitulis.

Digitized by Google

7 Item probatur suprema † potentia Papæ in Regno Franciæ. Nam condere Leges est effectus supremæ potentiæ, *leg. final. C. de legib.* & si lex condita recipitur in populo magis arguitur suprema iurisdictio, quia extra territorium non paretur, *l. fin. ff. de iurisd.*
8 *om. iudic.* Sed Papa † condit legem in temporalibus in Regno Franciæ, quæ recipitur, & obseruatur hucusque; Nam *in c. super specula de priuileg.* disponit Papa Henricus III. & præcipit sub pœna excommunicationis, ne leges imperiales legantur in ciuitate Parisiensi, nec in aliis locis circumuicinis, nec audiantur, & vlterius cum excommunicatione excludit à patrocinio docentem, & audientem, & ratio prohibitionis declarara fuit per Clementem Papam V. & Ioannem Papam XXII. in Bulla concessa Ciuitati Aurelianensi, quæ sumpta est etiam ex originali ipsius Honorii III. *in d. c. super specula.* Quia cùm Ciuitas Parisiensis sit caput Regale Regni Franciæ, & Rex non recognoscat Imperatorem in superiorem, propterea non tenentur Francigenæ vti legibus Imperialibus. Confirmatur, quia præsupponit ibi Pontifex, causas Ecclesiasticas, quæ sacris canonibus expediri non possunt, debere legibus Imperialibus terminari ex *c. 1. de noui. oper. nuntiatione.* & tamen decernit cum derogatione *d. cap. primi*, dicens, cùm in Francia raro sint causę Ecclesiasticę, q̄ sacris canonibus expediri nō possunt, propterea mandat obseruari ius canonicum.

Probatur etiam, quia Papa, † & Dominus directus
9 Regni potest condere leges, quæ ligent subditos, & vasallos feudatariorum; vt firmarunt Martinus Lauden. *in tractatu de Principe, quæst. 72.* Bossius *in tit. de pœnis, num. 15.* sequitur Rolandus *in tractatu de lucro dotis quæst. 85*, vbi quòd statutum conditum per Principem super lucro dotis, habet locum etiam in terris infeudatis, & probat Surdus *in consil. 53. num. 5. vol. 1.* Afflict. *in constitutione Regni incip. post mortem, col. 2.*
10 dicit, nemo dubitat, quin Papa ratione † directi dominii, quod habet in Regno Neapolis possit condere leges, & constitutiones, etiam contra constitutiones ipsius Regis in his quæ sunt iuris positiui, quia habet liberam potestatem disponendi, *c. proposuit de concess. prebend. clem. ad Apostolica. clem. pastoralis de re iudic.* & dicit Paul. de Castr, *in consil. 308. in princip. vol. 2.* quòd decretum vigens in ciuitate seruandum est in locis sibi subiectis ratione directi dominii, Natt. *in consil. 559. col. final.* Boss. *in d. titulo de pœnis, num. 25.*

Ex aliis etiam probatur suprema potentia Papæ in
11 Regno Franciæ. Nam aliquando † deposuit Regem ex causa temporali, quia Chilpericus filius Dagobertierat satis effœminatus, vt probat Ioan. de Selua *in tractat. de beneficiis parte 3. quæst. 31.* propterea illum priuauit, *c. alius 15 q. 6.* & Pipinum Caroli Imperatoris patrem in eius locum substituit, atque omnes Francigenas à iuramento fidelitatis absoluit, qua nulla ratio maior potest assignari, atque idem fuisse factum ex causa temporali, probaui supra in *cap. 23.*

Extat apud Nicolaum Gilium Galliæ annalium
12 scriptorem insignis Papæ † Bonifacii VIII. epistola, videlicet: Bonifacius seruus seruorum Dei Philippo Franchorum Regi. Deum time, & mandata eius obserua: scire te volumus, quòd in spiritualibus, & temporalibus nobis subes, beneficiorum, atque prebendarum ad te collatio nulla spectat, & si aliquarum vacantium custodiam habeas, vsumfructum eorum successoribus conserua, & si quas contulisti, collationem haberi irritam decernimus. Dat. Lateran. 4. Nonas Decembr. Pontificatus nostri anno VI. Augustin. Steuc. *in lib. 2. de donatione Constantini, fol. 198.* ita scribit, quem Lugduni ędidit: Bonifacius Papa VIII. contra Philippum Gallorum Regem, quòd contra Ecclesiam se extolleret, cùm ei Pontifex veteramonimenta explicasset, quibus doceret, quòd Romanæ Ecclesiæ, & in sacris, & in prophanis Gallia subesset, quo necesse esset Pontificem vti Dominum Regni sui, eum venerari, & colere, cùm autem ille despiceret, excommunicauit.

Neque obstat *extrauag. meruit* † *de priuileg.* sæpius 13
à Gallis allegata, quia Clemēs V. ibi declarauit, Francigenas non esse magis astrictos per *extrauagantem; Vnam sanctam*, quàm essent antequam Bonifacius illam conderet, sed hæc omnia prænarrata, facta sunt ante *d. extrauag. Vnam sanctam.* & declaratio nihil de nouo inducit, *l. heredes palam §. si quid post ff. qui test. fac. poss.* Nec *d. extrauag. meruit.* derogat rationibus, quas induxi in *d. cap. 23.* supra, vbi hanc materiam latius scriptam vide.

Denique Iurisdictionem supremam summi Pontificis in Regno Fráciæ exempla nostri temporis plurimùm manifestant. Nam vt Henricus † III. Gallorū 14
Rex Christianissimus, qui erat in audiendo facilis, atque benignus, & religiosorum obsequentissimus, à quodam Fratre religioso diabolico spiritu vexato interfectus esset anno Domini 1590. nullo ex eius descēdentibus superstite, atque Regno ad Amplissimum S. R. E. Cardinalem Borbonium, tunc ætate decrepitum deuoluto, Continuata sunt de Regni successione iurgia ad Sanctissimum Pontificem deducta sunt omnia.

Qui poterat Regem † instituere, vt probat Augu- 15
stin. de Anton. *in tractatu de potestate Papæ quæst. 46. artic. 3.* quem sequitur Castald. *in tractatu de Imperatore, quæst. 53. num. 5.* Non solùm per rationes generales, vt per Castald. *in d. tractat. in quæst. 90.* Quia Imperio † 16
quomodolibet vacante succedit Papa, vbi citat omnes, quotquot de hac materia scripserunt, & probatur per Extrauagant. Ioann. Papæ XXII. quæ incipit; *Si fratrum*, Sed potestas Principum non recognoscentium superiorem similis est Imperiali, vt notat Bartol. *in l. hostes ff. de captiu. in l. infamem. ff. de publ. iudic. in l. acta §. ampliandа ff. de re iudic. in l. 1. ff. de postuland.* Abb. *in c. cum te, de re iudic.* Doct. omnes *in c. cum te: Qui fil. sint legitim.* ergo ad huiusmodi regna vacantia sine legitimo successore, Papa succedit, & hac ratione in specie vtitur Abb. *in c. nouit. num. 16. de iudic.* Felyn. *in c. licet ex suscepto col. 1. de foro compet.* Stephan. Auffer. *in tractatu de potestate Ecclesiastic. super secular. numer. 57. & 58.* Sed magis particulari ratione probatur, quia Papa est in quasi possessione instituendi Regem Franchorum ex causa temporali, cùm casus euenerit, vt dixi, ex *c. alius 15. q. 6.*

Ideo Sixtus Papa † V. deputauit S. R. E. Amplis- 17
simos Cardinales, & quidem Viros doctissimos, atque selectos, qui coram Sanctitate sua ad tractandum de legitimo successore Rege conuenirent, quem instituisset Sanctæ Matris Ecclesiæ, vt par erat, defensorem.

Neque deerant sapientissimorum virorum considerationes, qui (in illa temporum necessitate, ad gloriam Omnipotentis Dei, ad quietem totius Christiani orbis, & Sanctæ Romanæ Ecclesiæ, ad consolationem Philippi II. Hispaniarum Regis Catholici, Christianissimum Regem instituì instantis, ac propterea Thesauros impendentis) tunc temporis multa elucubrabant.

Alii dicebant, Regem † de propria gente esse eli- 18
gendum, semper enim extranei Domini sunt subditis odiosi,

dioſi,tanto magis ſi de contraria natione orti fuerint, tæſertim ex illis,aut ſuorum coniunctis,qui aliquam i Regno rationem prætendere poſſunt aduerſus naitales illius Regni: Nouus enim Rex, noua lex, & ui antiquis Regni legibus contraueniunt, pœnam ondignam à populis pati ſolent: Sicut legitur de duous Proregibus Nauarræ, qui Regni moribus nolen:s eſſe conformes,iugulati ſunt.

Regem igitur Galliæ non poſſe eligi,niſi Gallum, educitur primo ex Gallorum † natura, quam deſcriit Petrus Crinitus *in lib. 4. de honeſta diſciplina, c. 14.* : Iulius Maternus in Aſtronomicis & ex noſtris re:rt Menoch. *de arbitrar. caſu 57. numero. 15.* imperſuabilis igitur erit, vt Regem alienigenam tolerare poſ:t. Item exempla diuinæ ſcripturæ monſtrant Regem † de propria gente eligendum eſſe. Nam filii Iſral conſtituerunt Ieroboam Regem, *3. lib. Reg. cap. 23. & 4. libro. Reg. cap. 9.* Populus Iſrael conſtituit Zachariam Regem pro patre eius, & D. Hieronym. *in c. gimus diſtinction. 33.* dicit quod exercitus ſibi fecit,& legit Imperatorem, quem eligendum eſſe de corpo:e exercitus,probat Bartolom. Cœpoll. *in tractatu de nperatore militum delig. in primis capitibus.* Solum ropter peccatum legitur Dominum noſtrum tranſtuſſe Regnum de gente in gentem,vt de Saule, *1. libro. eg. cap. 15.* vbi Samuel dicit ſtulte egiſti, non cuſtodii mundata Dei, quæ præcepit tibi, & ſi non feciſſes ontra,tunc præparaſſet tibi Dominus regnum tuum iper Iſrael in ſempiternum, ſed nunquam regnum uum vltra conſurget.

Item ſucceſſionem † ad regnum debere fieri iure :gni,dicit textus *in c. grandi de ſupplenda neglig. prælat. bro. 6. & ibi gloſſ. in ver. iure regni c. vnic. in princip. de udi cognit. c. vnic. in fin. de alienat. feud.* Et notat Bald. bi,quod etiam conſuetudo irrationabilis valet, licet t contra iuris communis regulas, ſed ius ſucceſſiois Regni Franchorum,& conſuetudo eſt, vt regnum on iure hæreditario, ſed duntaxat † iure ſanguinis, : legis,ſiue conſuetudinis deferatur, Bald. *in cap. 1. in ne de feudo Marchiæ*,vbi quod in Regno Franciæ ſuc:edit cognatus, etiam ſi eſſet in milleſimo gradu, ſi on ſit gradu proximior, quem ſequitur Iacobin. *in actatu de feud. §. quid ſi Rex numero. 6.* Et hoc iu: ſanguinis, & perpetuæ conſuetudinis Regni, vt ſi aſſerunt, & probat Ioann. de terra rubra *in libro. onſuetud. Trubell. Reg. tractat. 1. articul. 1. concluſ. 11. & 12.* vbi probat quod in Regno Franciæ non habeir ſucceſſio patrimonialis, ſiue hæreditaria, ſed mplex ſucceſſio, ſiue ſubrogatio primogeniti, :l proximioris agnati, cui Regnum debetur † : ſola lege, vel conſuetudine Regni, à qua ſola is accipit, & non à patre, vel alio prædeceſ:re. Itaque ius primogenituræ † quantum ad ile regnum non habetur à patre, ſed à lege Regni. Vnde nec eſt hæreditarium, neque patrionale, ſed mero iure filiationis, vel ſanguinis ompetit, ita quod Rex † non poſſet de Regno teari, etiam primogenitum, vel alterum, cui deeretur, inſtituendo, quia nullo modo poſſet caere inſtitutus ex vi inſtitutionis, vel alterius paternæ diſpoſitionis, quæ non valuit, ſed ſolum virite legis immutabilis Regni, à qua vocatur ad ſucceſſionem, & hoc ſequitur Guglielmus à Monteferrato *in tractatu de ſucceſſion. Reg. Franc. dub. 1. numero 9.* Benedict. *in c. Raynutius ver. eodem teſtamento eliquit. in 1. numero. 148.* Martin. Lauden. *in cap. 1. de :udo Marchiæ.* Gloſſator *conſuetud. Pariſienſ. in lib. §. 8. gloſſ. 3. numero. 8.* cui conſuetudini ſtari debet, etiam ſi aliter non probaretur propter auctoritatem tantorum virorum, qui de ipſa teſtantur, Bartol. *in l. de quibus Digeſt. de leigb.* Guido Pap. *in deciſ. 565. numero 4.*

Et dicit Gloſſa Pariſienſ. vbi ſupra quod iccirco non valuit, neque effectum ſortiri potuit tractatus † 26 matrimonii habitus apud Trecas Vrbem Campaniæ Celticæ,inter Carolum VI. Franchorum Regem, & Henricum V. Angliæ Regem de anno 1420. per quem Catharina dicti Caroli filia nuptui dabatur dicto Henrico, cum pacto quod Henricus, vel eo mortuo eius filius ſuccederet in Regno Franciæ, & illud obtineret poſt mortem dicti Caroli, nulla mentione facta de Carolo VII. primogenito Regis Franchorum,cui iure ſanguinis,& legis Regni,ipſum Regnum debitum, & affectum erat, prout illo mortuo Carolo VI. patre ſuo,mirabiliter Deo auctore,& puella Duce,eripuit de manibus Anglorum, & glorioſiſſimè rexit, atq; Carolo VIII. filio pacifice reliquit, reprobato dicto tractatu. Quare non poſſet Rex † vltimus, 27 etiam de ſanguine ſuo aliquem deligere ſucceſſorem,neq; aliter de regno diſponere. Secus eſt dicendum de regnis, quæ iure hereditario deferuntur,vt ſunt Regna † Aragonum, Maioricarum, &c. de quib. 28 per Oldrad. *in conſil. 94. & eleganter & conſil. ſeq. & conſil. 230.* quem ſequitur Alberic. *in procemio ff. in §. diſcipulis col. 1. & ſeq.* atq; in *l. final. C. de donat. inter vir. & vxor.* Petr. de Ancaran. *in c. licet de voto.* Martin. Lauden. *in tract. de primogenit. in fin.* Abb. *in conſil. 3. vol. 2.*

Sed quando duo eſſent in eodem gradu, † ille potior 29 eſſet, qui in ſucceſſione exiſteret, *argum. §. commodum. Inſtit. de interdict.* At ſi neuter poſſideret, attenderetur gratificario illius, qui debet inſtituere, & hanc opinionem probat Ioan. Lecirier *in tractatu de primogenit. libro. 1. quæſtion. 11. §. quarta principalis numero. 5. & ſeq.* allegat gloſſ. final. communiter approbatam, *in l. qui filium §. Sabinus Digeſt. ad Trebell.* & melior textus, qui poſſit allegari, eſt *l. 3. §. ſi cum omnes Digeſt. ad Syllanian.* Sed quia hanc quæſtionem tractat Petrus Iacobus in ſua practica, ſub titulo de arbore ſucceſſionis Regni Franciæ, & inter alia dicit, quod hoc caſu eligendus eſſet † magis idoneus, *argum. l. ſi* 30 *cuius §. ſi inter Digeſt. de vſufruct.* Et ex dictis apparet Regis inſtitutionem ad ſummum Pontificem pertinere: Ideo etiam in caſu æqualitatis, ſummum Pontificem magis idoneum inſtituere debere, conſiderabant.

Nec poſſe tractari de ſucceſſione eorum, qui deſcendunt † ex fœminis, quia priuilegium, & conſue 31 tudo iſtius Coronæ eſt, vt non ſuccedant fœminæ, ſuper quo fuit condita lex Salica, quæ eſt vera lex Franchorum, condita tempore Pharamundi primi Regis huius nominis ſub anno Domini 420. ſub Bonifacio Papa I. Nam cum Franchi ad Rhenum vſque perueniſſent, vt dicit Euſebius *in ſua Chronica*, & Io. Ferrald. *in d. tract. de iuribus. & priuileg. regni Franch. num. 44. & ſeq.* feriſque moribus viuerent, Pharemundus legem promulgauit, quæ Salica † à loco Saletan. dicta eſt, & 32 ponitur in titulo *de allodiis in lib. 1. legum Franchorum cap. 62.* in fine, ſub hac verborum ſerie.

Nulla portio hæreditatis de terra Salica mulieri veniat, ſed ad virilem ſexum perueniat, &c. terra autem Salica dicitur, quæ adhæret coronæ, ſicut ſapiétes Franciæ interpretati ſunt, & clare demonſtrat Ioann. Ferrald. vbi ſupra *num. 46. & plur. ſeq.*

Item conſuetudo huius regni † eſt, vt non ſuccedāt 33 fœminæ, nec ex eis deſcendentes, vt probat ibidem Ferraldus enumeratis omnibus deſcendentibus à

Digitized by Google

Ludouico XII. inter quos erant multæ fœminę, & descendentes ex eis proximiores, & vt ipse recenset, admissi fuerunt ad regnum remotiores ex consuetudine regni, quæ prius admittit remotiores ex masculis, quam proximiores ex fœminis; quia fœmina semel exclusa, semper est exclusa, §. *quin etiam titul. episcopum vel Abbat. & ibi Andr. & Bald. & Aluaro: numero.3.* latè Guglielm. de Monferrat. *in tractatu de success. Reg. Franc. cap.1. numero.33.* & nostro tempore omnes fuerunt exclusæ per dictum Regem Henricum III. Ergo neque descendentes ex fœminis exclusis poterant prætendere successionem, Iacobin. *in d. tract. de feud §. & fœminis, numero.1.* per text. clarum *in cap.1. §. hoc autem notandum. De his qui feud. dar. poss.* Curt. *in tract. de feud. part. 3. §. circa primam, num.32.* qui alios citat, & probat esse communiter receptam opinionem. Vnde dicit Anton. Corsett, *in tractatu de potest.*
34 *regia, parte 4. quæst. 65.* quod filia † Regis Franchorum non succedit ad Regnum ex rationabili Franchorum consuetudine, neque filius eius, scilicet Rex Angliæ aliquid in Regno Franchorum prætendere potuit, quia in causato plus virtutis esse non potest, quam procedat ab influenti potentia, & causa, vt dicit Bald. *in l.1. num.3 ff. de senator.*

Italia nostra inuida vnionis, murmurabat de regni diuisione: Sed de hac re vera tractari non poterat, quia in actibus humanis in tantum aliquid est iustum,
35 † in quantum est rectum secundum regulas iuris, & rationis: Sed iuris & rationis prima regula est lex æterna; ergo omne ius humanitus positum in tantum habet de ratione iuris, in quantum deriuatur ab ipsa, & si in aliquo discordat, iustum dici non meretur. dicente D. August. *in libro de libero arbitr.* in temporali lege nihil potest esse iustum, ac rectum, quod homines à lege æterna sibi non deriuauerint; si igitur regnum
36 † quodlibet diuidi tractaretur, esset contra legem æternam; ergo iustum dici non meretur. Nam vt in sacra pagina Deus nos instruxerit, dicens: Seruus meus Dauid Rex super eos erit, & pastor vnus erit omnium illorum, & pro munere promittit populo suo, quod ponet sibi caput vnum, & quod Princeps vnus erit in medio eorum. Iccirco indignatus est contra decem tribus, quæ scissæ de domo Dauid, constituerunt sibi Regem Ieroboam. Item Esau, & Iacob cognoscentes non posse simul esse Reges vsque in vtero matris pugnauerunt, & Dominus noster Iesus Christus, diuisionem detestans, dixit omne regnum in se ipso diuisum, desolabitur, & domus super domum ca-
37 det, Matthæi *cap.12.* & Ecclesia, † quæ est nutrix iustitiæ tenetur stare illis quæ sunt secundum naturam, & consuetudinem patriæ, per rationes, quas allegat Bald. *in consil.174. in fine, vol.5.* & Baldi dicta fundan-
38 tur *in c. quo iure distinction.8.* Item ius naturale † tegni est, vt diuisionem non patiatur, *c. intellecto de iureiurand. l. imperialem § præterea ducatus de prohibita alienat. feud. per Federic.* dicit Imperator, Ducatus, Marchia, com tatus non diuidantur, & ibi Camerat. *fol.101. col.2. iux. a. l.* in magnis, dicit, regnum non solum ra-
39 tione dignitatis. † quæ tota, & indiuidualiter transfertur, indiuisibile est. sed ipsæ quoque res à propria natura ratione adiuncti indiuiduæ fiunt, quia dum dignitas non potest stare, nisi penes vnum, gloss. *in l. 1. Cod. de metropol. Berito, libro 11.* ratione istius adiuncti res etiam efficiuntur indiuiduæ, Andr. *in cap. 1. col.2. vers. heredis autem, de feudo Marchiæ.* Et multa diuidua ra-
40 tione adiuncti possunt effici indiuidua, † vt diximus in repetitione *libro.4. §. Cato. & in l. stipulationes non diuiduntur Digest. de verb. obligat.* Item quia *c. licet de voto* † loquitur de feudo, & non de regali dignitate, vt voluit Alberic. *in suo dictionario in ver. feudum.* Sed 41
communiter reprobatur, quia quando Reges, & iura canonica loqui volunt de Rege, & Regali dignitate, benè sciunt explicare, *c. si gratiosè, de rescript. libro. 6.* Imò *in d §. præterea ducatus.* dicendo Marchia, comitatus, & c. intellexit de corpore ipsius feudi, & non de regali dignitate, quod ea sola demonstratione certificatur, quia subnectit, aliud autem feudum diuidi potest; ergo de ipso feudo in præcedenti intellexerat, vt non diuideretur, eum de natura istius dictionis autem sit, vt aduersetur in iure, & in facto, & eadem qualitas per pronomen aliud censetur repetita.

Regnum † ex sui natura non posse diuidi multa 42
iura testantur, *c. in apibus 7. quæstion.1. c. quoniam plerique de offic. ordinar.* Cassiodor. quem citat Oldrad. *in consil. 94. numero. 8. & seq.* Abb. *in d. c. licet de voto.* Doct. *in d. § præterea ducatus.* Nam sicut si diuideretur præbenda, † induceretur dualitas secundum Ca- 43
nonistas, & impossibile est, quod in vno corpore, quod nec intensiue, nec extensiue diuisionem patitur, sint duo homines ita omnis in regno diuisio impossibilis est, quod naturaliter vnicum caput habet, & per diuisionem plura emergerent; Regni igitur partitio contra naturā ipsius, nullo modo diuturna, & in ipsis populis conseruari non posset, exemplo Romæ, quæ vt condita est, duos fratres habere non potuit, & parricidio dedicatur, omnes populi tranquillitatem, & diuturnitatem desiderant, qua gaudere non posse sine vnione, experientia, & Aristoteles, qui entia, cum principum multitudine malè disponi demonstrarunt: diuisio regni similis est, ac si arbor abscinderetur per medium, vel eius rami præscinderentur, qui citò desiccantur, & in tali morbo abscinduntur nerui ciuitatum, id est magni ciues, vnde citò aduenit spasmus, & plerumque inducitur ad necessitatem † tyrannidis, vt dicit 44
Bald. *in l.1. in princip. Codic. de caduc. tollend.* Experientia, de qua ipse testatur, docuit, quia cum regni diuisio fit, fitiet vermis ingressus in caseum, vt dicit Iulius Celsus *in libro. 7. de gestis Alexandri,* Imperium, & ignobile vulgus non diu sustinent pressuras, & sicut in pœnam peccati Regis inducitur, vt summus Pontifex priuet ipsum regno, *c. licet, & ibi Abb. numero. 4. de voto.* Ita quando omnes populi † Franciæ peccassent, 45
non posset altera maior pœna ipsis infligi, quam ipsorum regimina sub diuersis principibus constituere, & prædicti populi desolarentur, ex sententia Domini Matthæi *cap. 12.* Et per diuisionem primo induceretur eorum deterioratio, mox corrumperetur substantia, vt dicit Sallustius *de bello Iugurthino.*

Sed hæc pœna † imponenda non videtur, quia 46
quando salua pace mala puniri non possunt, toleranda sunt potius quam violata pace punienda, neque ferenda est sententia, quando multitudo est in culpa, vel quando ille qui peccat sociam habet multitudinem, vt dicit D. Augustin. in Epistola ad Episcopum Parmę: Re enim vera, cum contagio peccandi multitudinem inuaserit, diuinæ disciplinæ seuera misericordia necessaria est; nam consilia separationis inania sunt, & periculosa, & plus perturbant infirmos bonos, quam corrigant animosos malos.

Aliæ etiam rationes persuadent Regni Francho- 47
rum non esse diuisionem faciendam: sicut homo paruus † mundus gubernatur; Ita & totus vniuersalis,

per

Digitized by Google

per similitudinem, sed in homine, vbi est humorum excessus & natura est per se impotens, tunc opus est medicamine extrinseco, nimirum contrario, quod si non est sufficiens contrarios humores expellere, erit sicut pabulum excedentium: Ita est in magno mundo, in cuius climatibus si est aliquis excessus, & non possit ab ipsa mundi natura tantis viribus carente reduci ad proprios terminos, opus est adiutorio extrinseco, nimirum altero contrario, quod sit sufficiens expellere excessum, aliter totus mundus ab humore prædominante corrumperetur. Item per diuisionem † omnes res magnæ paruæ fiunt, sed diminutis aliorum viribus, potentioris dominium efficitur respectiue potentissimum, quod absurdum esse probat, non solum Egidius *in libro. 3. de regimine Princip.* quia magna dominia ex nimia fortuna bona, mentes hominum corrumpunt, & dicit Salomon, quia eorum prosperitas perdit eos; Sed experientia, quia tam maxime crescente potentia vnius, necesse est, vt cæteri status in periculo sint, quod ad securitatem, atque tranquillitatem aliorum Principum, & Christianæ reipublicæ permittendum non videtur. Item ex tam
49 magno dominio, electio † Papæ conturbari posset: Nam cum hodie non consideretur quod in octaua Synodo Constantinopolitana statutum est, & habetur *in c. nullus & c. Hadrianus distinction. 63.* Vt omnes
50 Principes † sileant, & attendant, vsque quo à collegio Ecclesiæ suscipiat finem electio futuri Pontificis: Imò Principes soliti sint optare Papam, non quem cognoscant Ecclesiæ prodesse posse, sed quem vel ipsi amant, vel cuius sint obsequiis obliniti, vt dicit D. Hieronymus, & habetur *in c. Moyses 8. quæst. 1.* Valdè dubitandum esset, an talem optando propter interesse potentioris, is eligeretur, qui nullo modo sanctæ matri Ecclesiæ prodesse posset. Denique experientia diuisionis Italiæ, prohibet Franciæ Regnum diui-
51 di: Nam cum ex ipsa diuisione † oriantur procerum partialitates, istæ autem sint, sicut vermis in caseo, erunt igitur partæ patentes ad introducendum inimicos; Iccirco, Gallici Heluetii, atque Theutonici venerunt eorum pugnas committere in Italiam, propter quas partialitates Calcan. *in consil. 23. col. 4.* dicit, quod Beato Bedæ oranti pro pace Italiæ responsum est, Beda, Beda tace, quia Italia nunquam erit in pace; propterea igitur vitandum est à regno Franciæ.

52 Nec valet allegare, Regnum † Franciæ pluries fuisse diuisum, cum Pharamundus Priami nepos, primus Regni Rex, à quo omnes successores, vsque ad vltimum de illius genere descenderunt, & Chilpericus postea depositus sit per Papam Zachariam, Pipinus Caroli Magni Imperatoris pater substitutus est, *d. c. alius 15. quæst. 6.* Carolus autem, qui ante vnctionem, & coronationem imperialem fuerat Franchorum Rex, & patritius Romanorum *c. Hadrianus in 2. & c. in Synodo, distinction. 63.* cum morbo, & senectute grauaretur; congregatis solemniter Aquisgrani proceribus de toto Regno Franchorum, Ludouicum filium suum Aquitaniæ consortem sibi totius Regni Imperialis nominis hæredem constituit, impositoque capiti eius diademate, Imperatorem, & Augustum appellari iussit: Ludouicus autem mortuo Carolo patre in generali concilio Aquisgrani celebrato Lotharium primogenitum totius Imperii constituit hæredem, & cæteros filios Reges appellans, Pipinum Aquitaniæ, Ludouicum Bauariæ, quarto vero filio Carolo Retiam, & Burgundiam post hæc concessit.

Lotharius post mortem Ludouici, assumpto sibi Pipino filio fratris sui Pipini cum Ludouico, & Carolo fratribus, occasione discordiæ inter ipsos de regni diuisione subortæ, apud Pagum Altissiodorensem grauissimum bellum commisit, & tandem ipsi fratres inter se pacifici, Regnum, Franchorum Imperium diuiserunt, hoc modo Carolus habuit Regnum occidentale Franchorum à Britannico mare vsque ad Mosam fluuium, & vocatus fuit Rex Angliæ: Ludouicus habuit occidentale Regnum Franchorum, videlicet totam Germaniam vsque ad Rheni fluenta, & nonnullas ciuitates cum adiacentibus pagis trans Rhenum, & vocatus fuit Rex Germaniæ, Lotharius vero primogenitus, Imperator vocabatur, & à Mosa vsque ad Rhenum fluuium, quasi medium inter duos incedens sortitus est, quæ vsque ad hodiernum diem Lotharingia appellatur, ex quibus patet Regnum Francorum in illa prima origine amplissimum fuisse diuisum.

Item legitur in Gallica Historia, Regnum Galliæ in quatuor filios Clodouei Regis fuisse diuisum, Theodoricus enim Mediomatricos, siue Metenses habuit, Clodomirus Genebum, siue Aurelianenses, Clotarius Suetonienses, Childelbertus Parisios. Ibidem legitur filios Clotarii, apud quem reliquorum fratrum portiones hereditario iure obuenerant, iterato Regnum Galliæ quadrifariam diuisisse; Albertus enim, quia primogenitus, Parisiensibus, Gontranus Aurelianensibus, Sigibertus Metensibus, Chilpericus Suetoniensibus, dominatus est: Quare Regnum Galliæ ex consuetudine videtur diuisibile, atque diuidi posse, vt probant Andr. & cæteri Feudistæ *in c. Imperialem §. præterea ducatus.* Hostiens. & Cardinal. *in d. c. licet de voto.* Oldrad. *in consil. 237.* Alexand. *in consil. 6. vol. 5.* Ioann. Lecirier *in tractatu de primogenit. libro. 1. conclusio 3. question 11. numero. 7.* Restaur. Castald. *in tractatu de Imperatore quæstione 106. numero. 5.*

Ex quibus multi consulebant Regnum diuidendum esse, quia † ad sedandas discordias, etiam indiui- 53
sibilia per naturam, diuisionem patiuntur, *c. vacante, & c. maioribus de prebend.* gloss. final. *in c. si hæredes de testament.* æquiparat casum de quo *in d. §. præterea ducatus*, casui de quo *in d. c. maioribus*, nimirum cum timor scandali subest, & rixæ, ob quæ euitanda, consuluit Alex. feuda esse diuidenda *in consil. 7. numero. 11. vol. 5.* & recenset Socin. *in consil. 68. in 2. dub. vol. 1.* Imò ex Andrea posset dari remedium ex *cap. 1. num. 2. ver. possent. de feudo Marchiæ.* vt regnum † siue dignitas 54
non diuideretur, sed administratio officii, & ita fecisse summum Pontificem, Marchionem in Ancona, Ducem in Spoleto, & Comitem in Romandiola, &c.

Sed istæ diuisiones non obstant: Prima enim temporibus Caroli, Ludouici, & Lotharii de diuersis, & separatis Regnis loquitur, accedentibus sub vna successione. At secunda, quæ temporibus Clodouei, & Clotarii, Regni, vel dignitatis sectio dici non poterat, cum primogenito † duntaxat facto Rege, cæteris filiis 55
fuerunt ciuitates aliquę Regni assignatæ pro victu, vt testatur Ioann. Lecirier *in d. question. 11. num. 19.* Abb. *in d. c. licet num. 10. de voto*, & latissime Guglielmus à Monteferrat. *in tractatu de successon. Reg. Franc. dub. 1. per totum*, & videmus etiam hodie obseruari. Nam cæteris filiis Regum dantur à primogenito certi ducatus, vel Marchionatus in appannagium: durum esset enim primogenitum in dignitate Regis regnare, cæteros verò mendicare. Item dicta consuetudo, † si ita 56
dici posset, non est attendenda, quia antiquissima, &

Digitized by Google

mutata per obseruantiam longissimi temporis subsequentis, Frecc *in tract. de sub feud. lib. 1, §. fuit dubitatum. num. 35.* sed esse attendendum quod vltimo loco obseruatum est, dicit textus *in l. Mela §. sed si alimenta ff. de aliment. et cibar. legat. & l. Seio. §. 1. & §. fin. ff. eod. tit.* vbi recens possessio inspicitur, *l. si mihi, et tibi §. in legatis de legat. 1.* Bartol. *in l. de quibus in 2. quæst. princip. ff.*
57 *de legib.* Item quia hæc consuetudo † esset contra ius commune, vnde sine speciali derogatione non procederet, vt in his terminis dicit Abb. *in d. consil. 3. num. 11. vol. 2.* per *c. fin. de consuetud.*

Ferunt, eundem Pontificem, qui præuiderat omnia, postquam Henricum Vandomum tunc Regem Nauarrum, declarauerit relapsum, atque anathematizauerit, regnoque, & legitima successione priuauerit; mutato statu ac illius cognita religione, maluisse rebenedicere, & Regem Franciæ proximiorem in successione instituere: sed Pontificis mors præuenit factum: & dum coram singulis Pontificibus successoribus, super rebus Franciæ prouidendis, ac de Rege coronando, & permittenda à subditis obedientia cum fidelitatis iuramento, eædem fierent congregationes,
58 præsertim coram sanctissimo Domino nostro † Clemente Papa VIII. Pontifice Max. atque vigilantissimo pastore: tandem constito de Regis Christiana vita, & quod propterea à Regni proceribus, & potentatibus Christianis, vt Rex recipiebatur, & venerabatur: fuit ab eodem summo Pontifice institutus, qui felicissime regnat sub obedientia sanctæ matris Ecclesiæ, & in conseruando eius iura, atque sub eodem fortunatissimo Pontifice.

59 Huius Regni pars est Delphinatus, † qui, vt scribit Rebuff. *in concordatis Galliæ, in tit. de Reg. ad prælat. nominatione faciend. §. 1. ver. delphinatus.* dicitur ab Imberto Delphino, qui cum sine liberis esset, Philippum Valesium, tunc Franciæ Regem successorem, & hæredem illius Principatus fecit: Nec multò post, pecunia de qua conuenerat, accepta à Philippo, mundo renuntians, prædicatorum ordinem Lugduni, idem Imbertus professus est, & ibidem sepultus, à quo tempore Franchi Viennam, Delphinatumque possederunt, si Guagnino credatur, *in lib. 8. de Philippi Valesii gestis*, vn-
60 de primogenitus Regis † Franciæ, Delphinus vocatur ab omnibus.

CAP. XXIX.

Reges, & Principes posse submittere eorum Regna & status directo dominio Papæ.

SVMMARIA.

1 *Reges an possint submittere eorum regna seruituti.*
2 *Subditorum interest non deberi seruitutem.*
3 *Reges an possint donare lædendo coronam.*
4 *Vasalli mutando dominum an efficiantur deterioris conditionis.*
5 *Feudum an possit relinqui, & submitti pro anima.*
6 *Feudum an possit transire ad Ecclesiam.*
7 *Dominus quilibet potest recognoscere rem suam ab Ecclesia.*
8 *Feudum constituitur de re allodiali per recognitionem in feudum, ex certa scientia.*
9 *Reges Principes possunt recognoscere status & regna à Papa.*
10 *Recognitio cum iuramento fidelitatis, & præstatione census facit feudum.*
11 *Regnum Neapolis est feudum cum præstatione census.*
12 *Reges Principes sunt subditi Papæ ex causa temporali.*
13 *Papa est capax cuiuslibet donationis, & recognitionis, & supremæ iurisdictionis.*
14 *Præscriptio Regum Principum interrumpitur per recognitionem factam Ecclesiæ.*
15 *Dominium vtile quare statim redeat ad directum.*
16 *Appellatio à Regibus exemptis ab Imperio quare fiat ad Papam, & num. 18.*
17 *Declaratio non disponit, sed trahitur ad actum declaratum.*
19 *Papa est iudex ordinarius omnium non recognoscentium superiorem.*
20 *Regna & status aut sunt hæreditarii, aut electiui.*
21 *Successores regni hæreditarii tenentur obseruare conuentiones prædecessorum.*
22 *Regna & feuda hæreditaria acquiruntur transmissione.*
23 *Populus Romanus adimpleuit onera Regum instituentium ipsum hæredem.*
24 *Regnum non hæreditarium an possit submitti alicuius protectioni.*
25 *Successor in Regno per electionem non tenetur ad debita prædecessoris.*
26 *Papa succedit Imperio vacante; Item Regno vacante, quod non recognoscat alium superiorem.*
27 *Potestas Principum non recognoscentium superiorem est similis Imperiali.*
28 *Papa est origo dominii, & iurisdictionis.*
29 *Donatio, & recognitio qualibet in personam Papæ valet.*
30 *Donatio facta Papæ nulla potest dici immensa.*
31 *Subditi efficiuntur deteriores quando submittuntur inferiori domino.*
32 *Vasalli non alienantur inuiti immediato domino, secus mediato.*
33 *Vasalli quando non possunt cogi ad iurandum fidelitatem.*
34 *Vasalli etiam inuiti possunt alienari in Ecclesiam.*
35 *Feudum posse legari pro anima, qui teneant.*
36 *Rex potest feudum submittere.*

HVcusque enumerauimus Reges qui submiserunt Regna sua S. R. Ecclesiæ, sub aliqua census recognitione: Modò disputemus istam quæstionem ad partes. Et primo pro negatiua videtur Reges † non posse 1
submittere eorum Regna seruituti, pro vt videtur casus *in c. dilecti de maior. & obed.* per quem ita consuluit Oldrad. *in consil. 231. in fine.* Corsett. *de potest. Regia part. 5. quæst. 96.* quia interest subditorum † non debere ser- 2
uitutem in regno: sicut è contra Regis interest nō debere seruitutē in vasallis: Dominus, & vasallus pariter inuicem obligantur, vasallus enim tenet tueri dominū in vniuersali sua iurisdictione, Dominus verò tueri vasallum in loco, *c. 1. de forma fidelit.* quod de pari ambulat non claudicat, *l. si pater C. de inoffic. testam.* & faciunt scripta per Caccheran. *in decis. 165.*

Item Reges † non possunt donare Regni bona, gra- 3
uiter lædendo coronam, *c. intellecto de iureiur. & d. c. dilecti.* Oldrad. *in consil. 94. & consil. 95.* Abb. *in d. c. intellecto no. 7. & ibi Bald. & in §. ingenerali num. 2. si de feud. defunct. controuer. fuer.* Ias. *in l. debitorum pactionib. numer. 7. C. de pact.* Corsett. *de potest. reg. part. 1. num. 14. & part. 5. num. 44.* Tiraquell. *in tract. de iudic. in reb. agend. numero 83.* Felyn. *in c. ad audientiam numero. 4. & 5. de præscript.* Capyc. *decis. 121.* Sic enim faciendo, dicit Bald. *in d. c. intellecto. numero. 4.* quod esset vnum pecus.

Item

Digitized by Google

Item si Regnum liberum submitteretur † recognitioni superioris, subditi efficerentur deterioris conditionis in Regno, Curt. Iun. *in consil. 174. col. 4. lib. 1.* Rest. *in tract. de Imper. quaest. 104. nu. 8.* Propterea Rex sine subditorum consensu id facere non potest, glo. est notab. *in l. invitus in princip. ff. de fideicommiss. libert.* ex quibus videtur concludi posse submissionem & recognitionem non valere, *d. c. intellecto.* tantò minus successor obseruare tenetur, Capyc. *d. dec. 121.* & probat Restaur. *in d. tract. de Imperat. quaest. 114.*

5 Item feudum, † non potest relinqui, neque submitti pro anima, vt probat tex. *in c. Imperialem. in ver. pro anima iudicare. de prohibita feud. alien. per Federic. & in c. 1. §. donare. qualiter ol feud. alien. pot. & ibi Bald. & Aluarott. & in c. 1. de his qui feud. dar. poss. vers. nulla dispositione de functis in feudo valente.* Afflict. *in titul. an Agnat. numer. 24.* post Andr. ibi vbi quòd filius retentis illis terminis, non potest grauari à patre super fructibus feudi, neq; de vna candela pro anima, Afflict. *in decis. 26. in fine.* Magnum enim praeiudicium fieret Do-
6 mino, quia postquam feudum † esset semel incorporatum ecclesiae quae nunquam moritur, non esset amplius spes, feudum ad dominum reuerti posse, & ideo ecclesia, quae est cultrix iustitiae, nihil sinistri debet pati fieri, neque in se, neque in alium, ita probat tex. *in cap. 1. §. Mediolanenses. vers. inde potest praesumi. de alienat. feudi.* Felyn. *in c. dilectos num. 10. de fid. instrum.* Abb. *in c. quae in ecclesiarum num. 18. de constit.* Curt. *in tract. de feud. part. 4. nu. 125.* & infra.

Sed istis non obstantibus contrarium est verius.
7 Primo, nam quilibet Dominus † rei suae liberae potest illam recognoscere ab aliquo sub praestatione census, & dicetur recognoscere à proprietate illius, Bald. *in l. censualis Cod. de donation.* dicit, si rem propriam recognosco ab ecclesia censualem, statim efficitur de proprietate ecclesiae, per tex. ibi, & *l. si functiones eod. tit.* quem sequitur Felyn. *in c. cum Bertoldus numer. 28. vers. dixit etiam. de sentent. & re iudic.* Imò quia quili-
8 bet potest recognoscere † rem suam liberam in feudum ab altero, & dicetur feudum constitui, vt probat Iacobin. *in sua inuestitura, in verbo dictique vassalli, in 2.* Bald. *in capit. 1. numer. 13. vers. sed contra. de Cap. qui cur. vendid.* Christophor. de Castellion. *in consil. 4. n. 7.* Praesertim si recognitio facta fuerit ex certa scientia, & non per errorem, & de re sua propria libera, dicens: Ego recognosco hanc rem meam propriam à tali in feudum. Nam tunc feudum propriè constitui dixerunt. Alexand. *in l. si aliquam rem possideam numer. 28. ff. de acquir. possess.* Felyn. *in d. c. cum Bertoldus numer. 28.* Item si facta fuerit in Ecclesiam, aut ecclesiasticam personam, in quam dominium transfertur sine traditione, vt latè probat Ludouic. Schrader. *in tractat. de feud. part. 5. cap. 5. num. 11. & plur. sequent.*
9 ergo tantò magis possunt facere Principes † & Reges, qui totũ dominium recognoscunt à Papa, vt probaui suprà saepissimè; imò etiã si immediatè recognoscerent regna, & status ab Imperatore; nã cum imperiũ pendeat à Papa, vt latè probaui supra *cap. 5.* recognitio non diceretur fieri in praeiudiciũ Imperatoris. Item cũ
10 dictae recognitiones † factae sint cum praestatione iuramenti fidelitatis, & census, propriè in feudũ dicuntur recepisse, pro vt est casus *in c. ad apostolicae. de re iud. lib.*
11 *6.* Vbi regnum † Neapolis recipitur in feudum cum praestatione census, & recognitione proprietatis, & ita non obstant quae dicuntur per Ruyn. *in consil. 42. in 1. dub. vol. 1.* nam cum ecclesia non curet de seruitiis personalibus sed de redditibus bursalibus, & hoc modo sit solita omnia feuda concedere, Bald. *in titulo. de pace Constantiae in ver. libellario, in fine*; recognoscendo rem liberam ab ecclesia, vt ab illius proprietate cum iuramento, & seruitio reali, id est praestatione census, dicuntur propriè recognoscere eorum dominia in feudum ab ecclesia.

Praeterea omnes Reges, † & Principes sunt subdi- 12
ti Papae ex causa temporali temporaliter, ergo possunt submittere eorum regna, & status ditioni ecclesiae Romanae. Probatur antecedens, primo quia Papa priuat Reges, & Principes ex causa temporali, vt satis probatum est supra in toto *cap. 23.* Item Regna & status sunt quotae Imperii Romani, vt probauimus supra in *cap. 20.* & inibi quòd Reges, & Principes non possunt denegare obedientiam Imperio, nisi vel titulo priuilegii, vel praescriptione ab Imperio, cum recognitione facienda ecclesiae. Sed Papa est dominus Imperii, quia illud transfert ad libitum, vt probaui suprà in *cap. 5.* Item priuat Imperatorem, sicut illum cõfirmat, vt probaui *in d. cap. 23.* ergo necessario oportet concludere Reges, & Principes esse subditos Papae, vt capiti ecclesiae. Consequentia est clara, quia si
Papa † est superior in vniuersali, ergo est capax cu- 13
iuslibet donationis, siue recognitionis, & supremae iurisdictionis, & hoc argumento vtitur Bald. in *procem. ff. num. 51.* Imò per illam recognitionem † Principum, 14
& Regnum interrumpitur praescriptio illius absoluti dominii, quod Reges & Principes praetendebant, vt probat Ludouic. Schrader. *in tractat. de feud. part. 6. cap. 3. num. 36.* licet propria praescriptio dici non possit, quia nemo potest praescribere obedientiam sui superioris, aliàs esset corpus sine capite, vt dixi in *d. cap. 20.* Item quia Principes, & Reges recognoscendo dominium ab Ecclesia cum praestatione census, quod est seruitium reale, vniunt dominium vtile quod possident cum dominio ecclesiae directo, quod facillimè
fit, tum quia dominium vtile † statim conuolat ad 15
directum, Andr. *in titulo. de feud. sine culpa non amitt. numer. 5.* & quasi iure postliminii retro transfertur, ac si nunquam fuisset separatum, *l. hereditaria §. pater l. proponebatur ff. de castrensi pecul.* vbi est casus de hoc; Tum quia res de facili redit ad sua principia attractiua, vt diximus in Scholiis. *in l. si is qui pro emptore, & declarat. ibi Bolognet. numer. 305. ff. de vsucap.* Quare Principes, Reges, rectè possunt recognoscere eorum regna, & dominia, & status à sancta Romana Ecclesia, & à summo Pontifice eius capite, & origine totius iurisdictionis, & dominii.

Item probatur, quia ab omnibus Regibus exem-
ptis ab Imperio, potest appellari † ad Papam, ergo 16
ipse habet supremam potentiam, quae consistit in vltimis appellationibus, vt inferius scribam de effectibus supremae potentiae, ergo Principes illam ipsam supremam potentiam recognoscendo, nul-
li praeiudicant, quia declaratio † non disponit, 17
sed actus qui declaratur & agitur ex declarato, non autem ex declarante, vt diffusè probat Cephal. *in consil. 540. numer. 82. & plur. sequent.* Et trahitur declaratio ad principium actus declarati, Milus *in suo Repertor. in verb. declaratio.* Ruyn. *in consil. 225. num. 6. volum 1.* Paris. *in consil. 65. numer. 5. volum 1.* Socin. Iun. *in consil. 95. numer. 76. vol. 3.* Cephal. *in consil. 618. numer. 4. vol. 5.* Capra *in suo tractat. regularum, conclus. 6.* Gabriel. *in tit. de regul. iur. conclus. 3. numer. 10.* Quia declaratio inest actui declarato, *l. asse toto ff. de hered. instit.* & nihil de nouo inducit, sed id quod inest ab origine, explicat, l. haeredes *palam. §. si quid post ff.*

G 4 qui

Digitized by Google

qui testam. fac. poss. & ibi Castrens. tradit. Dec. *in l. editã. numer. 14. Codic. de edend.* Sed dicti Principes Reges, recognoscendo ab ecclesia, declarant, probatur ex omnibus dictis in præcedentibus, vbi fundauimus dominium temporale esse penes Papam, & ecclesiam. Antecedens probatur, quòd à Regibus † exemptis appelletur ad Papam, *c. ad Romanum 2. q. 6. c. cuncta per mundum 9. quæst. vltim. c. omnis 6. q. 1.* & firmat Innocen. *in c. licet ex suscepto. de foro compet.* vbi quando non reperitur superior de iure, vel de facto, semper potest adiri Papa, etiam inter laicos quia Papa † & iudex ordinarius omnium non recognoscentium superiorem, & est ad hoc gloss. *in c. ex transmissa. de foro compet.* quam dicunt esse singularem, & probatur *in c. final. de iudic.* secundum vnum intellectum, & ibi firmant hoc Doct. Abb. *in c. nouit. de iudic. & in c. 1. de probationib.* Afflict. *in titulo quæ sint regalia, in rubric. numer. 53. & 54. & in prælud. constitutionis regni, quæst. 21. nu. 8.*

18 (margin: beside "clesiam. Antecedens probatur")
19 (margin: beside "pa † & iudex ordinarius")

Item quòd dictæ recognitionis subsistant, probatur. Nam omnia Regna, † & status totius orbis, aut sunt hæreditaria, aut electiua. Primo modo, vt regna Aragonum, & Maioricarum, Oldrad. *in consil. 94. & consil. 95. & consil. 230.* Alberic. *in proœm. ff. in §. discipuli col. 5. & seq. & in l. final. C. de donat. inter virum, & vxor.* Petr. de Ancaran. *in c. licet. de voto.* Mart. Laudens. *in tract. de primogenit. in fin.* Gregor. Lopez. *in l. 4. titul. 15. partit. 2.* Et tunc successores † tenentur obseruare omnes conuentiones prædecessorum, Andr. *in c. 1. an Agnat.* quia non potest habere regnum hæreditarium, nisi sit hæres, & cum qualitate hæreditaria, Andr. *in c. 1. numer. 9. vers. sed quid si non acquisiuit. de alienat. feud. patern. & in c. 1. num. 7. de success. feud.* Ideo † feuda hæreditaria acquiruntur transmissione à defuncto in hæredem, Andr. *in c. 1. §. huius autem generis numer. 11. vers. sic ergo non probatum, ex quib. caus. feud. amitt.* Camerat. *in c. 1. num. 94. An agnatus, & in c. imperialem §. præterea ducatus col. 8. vers. ad secundum caput. de prohib. feud. alien. per Feder.* Propterea Tolomeus † Rex Cirenens. Nichomedes Rex Bithyniæ, Atalaus Rex Asiæ, Eumenes Rex Pergami reliquerunt hæredem populum Romanum de regnis, & statibus eorumque principatibus, at ipse populus Romanus hæres obseruauit omnes obligationes testatorum. Item regnum Angliæ fuit relictum ab Henrico octauo Edoardo V. cum substitutione in persona Mariæ suæ sororis, & vt Elisabet succederet Mariæ, quæ ex illius testamento, potitæ sunt regno. Idem est etsi Regnum † non hæreditarium submitteretur alicuius protectioni sub præstatione annui census, consentientibus omnibus Magnatibus, & Baronibus regni: Nisi enim successor sub hac forma obligaretur, regnum ruere posset. Nam quilibet euitaret præstare succursum, & ita fuit iudicatum in Parlamento Parisiensi die 16. Aprilis, 1468. & scribit Curt. *de feud. part. 4. nu. 128.*

Alia sunt regna per electionem, † in quibus videtur successorem non teneri, vnde Ludouic. XII. Rex Franchorum, cùm postularetur Bombarda commodata Regi Carolo VIII. respondit se non esse hæredem Caroli, & in quodam libro Franciæ vocato *Olim, libr. 3. fol. 105.* adest sententia lata sub anno 1256. in qua absoluitur Rex à debitis prædecessoris Regis.

Sed ista procedunt in obligatione facta inferiori, siue æquali Regi, secus si facta sit Papæ capaci supremæ iurisdictionis: Et probatur: Nam sicut Imperio vacante, succedit Papa, † vt probatum est supra in cap. 20. Ita vacantibus regnis, & statibus propter mortem Principum non recognoscentium superiorem succedit Papa; quia potestas † Principum non recognoscentium superiorem est similis imperiali, vt notat Bartol. *in l. hostes. ff. de captiu. in l. infamem. ff. de publ. iudic. in l. acta §. ampliandã ff. de re iudic. in l. 1. ff. de postuland.* Abb. & cæteri *in c. cum te. de re iudic.* & propterea ad huiusmodi Principatus vacantes sine legitimo successore succedit Papa, & ita firmarunt Abb. *in c. nouit. num. 16. de iudic.* Felyn. *in c. licet ex suscepto. col. 1. de foro compet.* Stephan. Aufrer. *in tractat. de potestate ecclesiastic. super laicis numer. 57. & 58.* Rochus *in c. & si necesse. de donat. inter virum, & vxor.* Sed ex hac ratione nos concludemus in sequenti capite Donationem Constantini valere, nec per eam minui imperium, licet minueretur exercitium iurisdictionis in parte, cùm Imperium sit penes ecclesiam, à qua recognoscitur: ergo eadem ratione concludendum est, has Regum, Principum recognitiones dominii, & Iurisdictionis ab ecclesia valere, nec per eas minui recognoscentium dominia, quæ ab ipsa ecclesia Romana dependent, & à summo Pontifice confirmationem habent, atque ex causa priuationem potest facere.

Non obstant contraria. Ad primum respondetur procedere in recognitione quæ fit inferiori, vel æquali secus si fiat summo Pontifici qui est origo † dominii & iurisdictionis ad quem quodlibet aliorum dominium facile reuertitur, vt dictum est in resolutione veritatis, propterea Abb. *in c. intellecto.* † *num. 6 de iureiurand.* dicit donationem & recognitionem quálibet in personam Papæ valere, allegat Ioan. de Lignan. *in clem. 1. in fin. eod. tit.* Imò etiam si donatio fieret inferiori, vel æquali, valeret, dummodo non fuerit immensa, Abb. *in d. c. intellecto.* & ibi Addentes: Barbatia, & Corsett. latissimè scribunt quando donatio dicatur modica, & quando immensa, & notat Ioan. Monach. & glo. *in c. grandi. de supp. neglig. prælat. libr. 6.* & ibi etiam Geminian. Sed in donatione facta Papæ † nulla potest considerari immensitas, quia datur Deo, vel eius Vicario quorum est idem consistorium, vt dicit Hostiens. *in c. quanto. de translatione prælat.* per quam rationem ita tenet Afflict. *in titulo de his qui feud. dare possunt; In quæst. in titulo an Rex possit infeudare demanialia, vers. sed vltra eum.*

Ad alterum respondetur subditos † effici deterioris conditionis quando submitterentur inferiori domino, & ita loquitur Restaur. *in d. quæst. 104. numer. 8.* & Curt. *in d. consil. 174.* ex aduerso allegati: Item loquuntur quando alienantur immediato Domino, quia sic inuiti † non alienantur, & procedunt allegata per Ias. *in §. item Seruiana numer. 104. & plur. sequent. Instit. de actionib.* Et quòd hæc regula procedat in immediato domino, probatur: Nam ratio quare non alienantur inuiti est, quia subditi hoc casu non possent cogi † ad iurandum fidelitatem, Cyn. *in l. 1. Codic. de nouation.* Bald. & alii *in l. 2. §. final. ff. solut. matrim.* Socin. *in consil 39. col 3. vol. 3.* Iason. *in l. debitorum nu. 7. C. de pact.* Crauett. *consil. 241. num. 15. in fin.* Sed iuramentum fidelitatis fit immediato domino, non autem mediato, Bald. Aluarott. & Præposit. *in c. 1. §. illud, de prohib. feud. alienat. per Federic.* Quare dictum contrarium non procedit in donatione, siue recognitione, quæ fit ecclesiæ, tanquam domino supremo, & mediato, in quem possunt alienari subditi, & vasalli, etiam † inuiti, etiam in præiudicium coronæ, vt dicit Andr. *in d. c. imperialem §. præterea ducatus nu. 10. vers. Nisi donet ecclesia.* & Oldrad. *in consil. 252. col. 2.*

Tantò

Tantò magis, quia præfatæ recognitiones factæ sunt cum consensu Magnatum, & procerum illorum regnorum, vt in illarum recognitione probauimus; ergo omninò cessant in contrarium allegata.

35 Ad alterum negatur feudum † non posse submitti, aut legari pro anima: Nam contrarium probat Tiraquell. *in tract. de priuil. piæ causæ cap. 104.* & Roman. *in singul. 533. incip. Tuscis.* Item dicimus contrarium procedere in vasallo, qui non potest feudum submittere pro anima, ex eo quia extingueretur spes reuertendi ad Regem, cùm ecclesia nunquam moriatur; secus est

36 in Rege, † qui superiorem non recognoscit, potest enim ipse Regnum submittere, & probat Afflict. *in d. titul. de his qui f. ud. dar. poss. in quæstione; An Rex possit infeudare demanialia, vers. firmat. Ludouicus Bolognin.* Item dicimus dictas allegationes esse contra libertatem ecclesiæ, in quam scribunt, vt notant omnes *in c. ecclesia S. Mariæ. de constitut.* & nos scripsimus infra inter quæstiones practicabiles *part. 4. casu. 6. & cas. 16.*

CAP. XXX.

Donatio Constantini quomodo probetur verissima.

SVMMARIA.

1 *Donationis Constantini verba quæ sint, & quomodo probentur ea esse, & nu. 20.*
2 *Donationem Constantini qui impugnent.*
3 *Donationem Constantini an probent antiqui historici.*
4 *De donatione Constantini qui auctores grauissimi scripserunt.*
5 *Donationem Constantini impugnantibus, non sufficit dicere, tales non scripserunt.*
6 *Argumentum ab auctoritate negatiua nullum est.*
7 *Donationis Constantini cur rara extent antiqua monumenta, & nu. 22.*
8 *Donatio Constantini probatur ex registris Vaticani.*
9 *Donationem Constantini qui doctores approbauerint, nu. 14. 24. & 26.*
10 *Donatio Constantini probatur ex gestis per Papam Adrianum.*
11 *Testimonium Adriani Papæ de donatione Constantini translatum de Græco in Latinum.*
12 *Constantinus Imperator quod somnium somniatus est, vt sanaretur à lepra.*
13 *Donatio proba ur ex historia Constantini.*
15 *Donatio Constantini probatur ex Eusebio.*
16 *Eusebius compo uit l bros, qui dicebantur Eneade.*
17 *Constantini historia, & donatio proba ur ex bibliotheca Lateranensi.*
18 *Donatio Constantini fuit scripta inter decreta Imperatorum Græcorum.*
19 *Donatio Constantini probatur ex libro iurium ecclesiasticorum.*
21 *Donatio Constantini an probetur ex actis concilii Niceni.*
23 *Constantinus Imperator prætulit sibi sacerdotes.*
25 *Constantinus quid donauerit Ecclesiæ Romanæ.*
27 *Donationem Constantini probari de iure ciuili.*
28 *Donationem Constantini probari ex doctoribus Ciuilistis.*
29 *Item ex Canonistis.*
30 *Imperatores nunquam declararunt donationem Constantini fuisse figmentum.*
31 *Imperatores qui confirmarint donationem Constantini.*
32 *Donatio Constantini probatur ex tolerantia Pontificum.*
33 *Imperatores cùm coronantur, iurant de non infringenda donatione Constantini.*
34 c. Constantinus distinct. 96. *an sit Gratiani nu. 38.*
35 *Decretorum liber quare habeat aliqua capitula, quæ dicuntur palea.*
36 *Decretorum liber habuit controuersiam, à quo fuerit compositus.*
37 *Decretorum liber fuit approbatus ab Eugenio Papa III.*
39 *Decretorum liber ex quibus compositus.*
40 *Gratianus vbi fecerit mentionem de donatione Constantini.*
41 c. futurum 12. q. 1. *quomodo debeat rubricari.*
42 *Æneas Syluius factus Papa quomodo se correxerit.*
43 *Confessio reuocatur confessio de errore.*
44 *Constantinus Imperator quomodo suum diuiserit imperium post mortem.*
45 *Constantinus in donatione facta ecclesiæ reseruauit sibi oras maritimas.*
46 *Felyn.* in c. si diligenti. de præscript. *reprobatur.*
47 *Dominium transfertur ex priuilegio Principis.*
48 *Dominium transfertur in Papam sine traditione.*
49 *Imperii mutatio, & successio qualis.*
50 *Imperium quando fuit Christo consecratum.*
51 *Ecclesia potest restitui ad omnia donata, quæ non possidet.*
52 *Ecclesiæ Romanæ quare expediat habere dominandi potestatem.*
53 *Ecclesia Romana an possideat donationem à Carolo Magno.*

VErba donationis † Constantini sunt ista, quam intendimus comprobare in hoc capite. 1

[In nomine sanctę, & indiuiduæ Trinitatis, Patris & Filii, & Spiritus sancti. Imperator Cæsar Flauius Constantinus Fidelis, Mansuetus, Maximus, Beneficus, Gotticus, Sicrusmaticus, Germanicus, Britanniens, Vninomus, Pius, Felix, Victor, ac Triumphator semper Augustus, in Christo Iesu, imò ex eodem sanctæ Trinitatis Saluatore Domino Deo nostro Sanctissimo, ac Beatissimo Patri Patrum Syluestro vrbis Romæ episcopo, & Papæ, atque omnibus eius successoribus in sede Beati Petri, vsq; ad finem seculi Pontificibus; Nec non Reuerendissimis, & Deo amabilibus Catholicis episcopis, eiusdem sanctæ Romanæ Ecclesiæ, per hanc nostram Imperialem Constitutionem subiectis, in vniuerso Orbe terrarum, nunc, & in posteris temporibus constitutis, gratia, pax, charitas, gaudium, longanimitas, misericordia à Deo Patre omnipotente, & à Iesu Christo filio eius, & Spiritu sancto cum omnibus nobis. Postquam docente Beato Syluestro trina mei mersione verbis salutis purificatum, & ab omni lepræ squalore mundatum, beneficiis Beatorum Petri, & Pauli Apostolorum, cognoui.

Vtile iudicauimus, vnà cum omnibus Satrapis, & vniuerso senatu, optimatibus etiam, & cuncto populo Romanæ ecclesiæ Imperii subiacente, & sicut in terris Vicarius filius Dei esse videtur constitutus, ita etiam & Pontifices, qui ipsius Principis Apostolorum vices gerunt principatus, & potestatem amplius, quàm terrena Imperialis nostra serenitas, & mansuetudo habere videtur concessa à nobis, nostroque Imperio obtineant, eligentes nobis ipsum Principem Apostolorum, vel eius Vicarium firmos apud Deum esse patronos, & sicut nostra est Imperialis terrena potestas, eius sanctam Romanam ecclesiam veneranter hono-

Digitized by Google

honorare decreuimus, & amplius, quàm nostrum imperium, & terrenum thronum sedem sacratissimam Beati Petri gloriosè exultare, tribuentes ei potestatem, & gloriæ dignitatem, atque vigorem, & honorificentiam Imperialem, atque decernentes sancimus, vt principatum teneat, tam super quatuor præcipuas sedes, scilicet, Antiochenam, Alexandrinam, Constantinopolitanam, & Hierosolymitanam, quàm etiam super omnes in orbe terrarum Dei ecclesias, & Pontifex, qui pro tempore ipsius sacrosanctæ Romanæ ecclesiæ extiterit, Celsior, & Princeps cunctis sacerdotibus mundi existat, & eius iudicio quæcumque ad cultum Dei, vel Christianorum stabilitatem procuranda fuerint, disponantur. Iustumque quippe est, vt ibi lex sancta caput teneat principatus, vbi sanctarum legum institutor saluator noster Beatum Petrum Apostolatus obtinere præcepit cathedram, vbi & crucis patibulum sustinens, Beatæ mortis poculum sumpsit, suique magistri, & deinde imitator apparuit, & vbi gentes pro Christi nomine confessione colla flectebat, vbi etiam Beatus Paulus Apostolus, pro Christo, extenso collo, martyrio coronatus est, illic vsque in finem quærant Doctorem, vbi sancti Doctoris corpus quiescit, & ibi proni humilitatis, cœlestis Dei Saluatoris nostri Iesu Christi famulentur officio, vbi superbi terreni Regis seruiebant Imperio, interea noscere volumus, omnem populum diuersarum gentium, ac nationum, per totum orbem terrarum nos construxisse, intra palatium nostrum Lateranense, eidem Saluatori nostro, Domino Deo Iesu Christo, ecclesiam à fundamentis cum baptisterio, & duodecim nos scitatis de eius fundamentis, secundùm numerum duodecim Apostolorum cophinos terræ, onustos propriis asportasse humeris, quamque sacrosanctam ecclesiam caput, & verticem montium omnium ecclesiarum in vniuerso orbe terrarum coli, dici, venerari, & prædicari sancimus, sicut per alma imperialia decreta nostra statuimus. Construximus itaque ecclesias Beatorum Petri, & Pauli Apostolorum, quos argento, & auro locupletauimus, vbi sanctissima eorum corpora cum magno honore recondentes, & rechnas ipsorum ex electro cui nulla præualent elementorum construximus, & crucem ex auro purissimo, & gemmis pretiosis per singulas eorum rochas posuimus, & clauis aureis texuimus, quibus pro continuatione luminariorum possessiones contulimus, & rebus diuersis eas decorauimus, & per nostras Imperialium iussionum sacras literas, tam in oriente, quàm occidente, & septentrionali plaga, & meridiana, videlicet in Iudæa, Asia, Aphrica, Italia, & diuersis Insulis nostram largitatem concessimus, ea prorsus ratione, vt per manus beatissimi Patris nostri Syluestri Pontificis successorumque eius omnia disponantur, gaudeat vnà vobiscum omnis populus, & gentium nationes in vniuerso orbe terrarum exhortantes omnes, vt Deo nostro, & Saluatori Christo immensas vnam nobiscum gratias referatis, quoniam ipse est Deus in cœlis desuper, & in terra deorsum, qui nos per suos sanctos visitans Apostolos, sanctum baptismatis sacramentum percipere, & corporis sanitate dignos effecerit, pro quo concedimus ipsis sanctis Apostolis Dominis meis, Beatissimo Petro, & Paulo, & per eos etiam Beato Syluestro Patri nostro summo Pontifici, & vniuersali Vrbis Romæ Papæ, & omnibus eius successoribus Pontificibus, qui vsque in finem mundi in sede Beati Petri essent sessuri, atque de præsenti concedimus palatium Imperii nostri Lateranense, quod omnibus in toto orbe terrarum præfertur, atque præcellit palatiis, deinde Diadema, videlicet Coronam capitis nostri, simulque Phrygium, nec non & super humerale, videlicet Lorum, quod imperiale circumdare assolet collum, verum etiam & chlamidem purpuream, & omnia Imperialia indumenta, seu etiam dignitatem Imperialium præsidentium equitum conferentes etiam imperialia sceptra, & compta, atque signa baltheum, & diuersa ornamenta Imperialia, & omnem possessionem imperialis culminis, & gloriosæ potestatis nostræ. Viris etiam Reuerendissimis clericis & diuersis ordinibus eidem Romanæ Ecclesiæ seruientibus illud culmen, singularitatem, potentiam, & præcellentiam habere sancimus, cuius amplissimus noster senatus, vt videtur gloria adornari, id est patritios, atque consules effici nec non cæteris dignitatibus Imperialibus eos permulgantes decorari, & sicut imperialibus extat decorata militia: ita clerum sanctæ Romanæ ecclesiæ adornari decreuimus, & quemadmodum Imperialis potentia, diuersis officiis, cubiculariorum nempe, & hostiariorum, atque omnium excubiarum, alias concubitorum ornatur pulcritudinibus, ita & sanctam Romanam ecclesiam decorari volumus, & vt amplissimè, alias amplissimum decus pontificale præfulgeat, decernimus, & hoc, vt clerici eiusdem sanctæ Romanæ ecclesiæ manipulis, & linteaminibus, id est candidissimo colore decoratos equos, equitent, & sicut noster senatus calciamentis vtitur, cum vdonibus, id est candido linteamine illustrari, alias illustretur, ita cœlestia, sicut terrestria ad laudem Dei decorentur. Præterea omnibus autem licentiam tribuentes ipsi sanctissimo Præsuli Patri Syluestro Vrbis Romæ Episcopo, & Papæ, & omnibus, qui post eum in successum perpetuis temporibus aduenerint, Beatissimis Pontificibus pro gloria, & honore Domini Dei nostri, & in eandem magnam, & catholicam ecclesiam, & Apostolicam ex nostro in clero, & aliàs indicto, vt quem placatus alias, prælatus, proprio clero clericare voluerit, & in religiosorum clericorum numerum connumerare, nullus ex omnibus præsumat superbè agere: Decernimus itaque & hoc vt idem venerabilis pater noster Syluester summus Pontifex, & successores eius Pontifices diademate videlicet corona, quam ex capite nostro illi concessimus ex auro purissimo, & gemmis pretiosis vti debent, & eorum capiti ad laudem Dei, pro honore Beati Petri gestare: ipse verò Beatissimus Papa super coronam clericatus, quam gerit, ad gloriam Beati Petri ipsa ex auro non est ausus vti corona, Phrygium verò candido nitore splendidam resurrectionem dominicam designans, eius sanctissimo vertici manibus nostris imposuimus, & tenentes, frenum equi ipsius pro reuerentia Beati Petri Stratoris officium illi exhibuimus, statuentes eodem phrygio omnes eius successores singulariter vti in processionibus ad imitationem Imperii nostri.

Vnde, vt Pontificalis apex non vilescat, sed magis amplius, quam terreni Imperii dignitas, gloria, & potentia decoretur, ecce tam palatium nostrum, vt prædictũ est Romæ Vrbis, alias quamq; Romanã Vrbẽ. & omnis Italię, seu occidẽtaliũ Regionũ loca, & ciuitates præ-

Digitized by Google

præfato Beatissimo Pontifici Patri nostro Syluestro, vniversali Papæ concedentes, & relinquentes, aliás concedimus, & relinquimus, ipsius & successorum Pontificum potestati, & ditione firma imperiali censura per hanc nostram sanctam, & pragmaticam Constitutionem decreuimus disponenda, atque in iure Sanctæ Romanæ Ecclesiæ concedimus permanenda. Vnde congruum perspeximus nostrum Imperium, & regni potestatem orientalibus transferri, ac transmutari regionibus, & in Binzantiæ prouincia in optimo loco nomini nostro ciuitatem ædificari, & nostrum illic imperium constitui, quoniam vbi principatus Sacerdotum, & Christianæ religionis caput ab Imperatore cœlesti constitutum est, iustum non est, vt illic Imperator terrenus habeat potestatem. Hæc verò omnia per hanc nostram Imperialem, & Imperialia diualia decreta statuimus, atque confirmauimus vsque in finem mundi, illibata, & inconcussa permanere decreuimus. Vnde coram Deo viuo, qui nos regnare præcepit, & coram terribili eius iudicio obtestamur omnes nostros Imperatores successores, vel cunctos optimates, satrapas, etiam amplissimum senatum, & vniuersum populum in toto orbe terrarum, nunc & in posterum Imperio nostro subiacentē nulli eorum quoquo modo licere hæc, quæ à nobis Imperiali sanctione sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ, vel eius omnibus Pontificibus concessa sunt, refragari, atque confringere, vel in quoquam cōuelli. Si quis autem, quod nō credimus, temerator, aut contemptor extiterit, æternis condemnationibus subiaceat innodatus, & sanctos Dei Principes Apostolorum Petrum, & Paulum sibi in præsenti, & in futura vita sentiat contrarios, atque in inferno inferiori concrematos, aliás condemnatus cum diabolo, & omnibus deficiat imperiis, huius verò Imperialis nostri decreti paginam propriis manibus roborantes super venerandum corpus Beati Principis Apostolorum posuimus, ibique eidem Dei Apostolo spondentes nos cuncta inuiolabiliter obseruare, & cunctis nostris successoribus Imperatoribus conseruanda. mandantes, relinquimus, Beatissimo Patri nostro Syluestro summo, & vniuersali Papæ, eiusdem per eum cunctis successoribus Pontificibus Domino Deo nostro, & Saluatore Iesu Christo annuente tradimus perenniter, atque feliciter possidēda, & subscriptio Imperialis diuinitas nos conseruet per multos annos Sanctissimi, & Batissimi Patres. Datum Romæ sub die 3. Kalend. Aprilis, Domino nostro Flauio Constantino Augusto IV. & Galiano Clarissimis Viris Consulibus.]

De hac donatione scripsit etiam Sapientissimus nostri temporis Cardinalis Baronius *in suis Annabalibus Ecclesiasticis, in tomo 3. Anno Christi 323. fol. 224. & fol. 244. & seq.*

Sed quia non desunt inuidi magnitudinis sanctæ
2 matris Ecclesiæ, qui donationem hanc † esse quoddam figmentum vanum, & ementitum asserant, icirco, illorum liuore plenas rationes diluamus. Dicunt igitur inprimis, quòd cùm tot extent historici, qui res Constantini literis mandarunt, nullus tamen auctor locuples reperitur, qui tam immensæ, tam effusæ, ac tam inofficiosæ prodigalitatis mentionem faciat, al-
3 legant † Eusebium qui libros quinque de Constantini vita scripsit; Item Socratem, Theodoritum, Euagrium, Rufinum, Eutropium, Paulum Diaconum, Oroxium, Bedam, Zonaram, Nicephorum, quos non est verisimile, si vera illa donatio fuisset, tantam rem, tanto silentio prætermissuros esse.

Hoc argumentum est Laurentii Vallen. Dantis Florentini, Vlrici Hutteni, & aliorum malignorum detrahentium iuribus sanctæ matris Ecclesiæ, & ab eadem reprobatorum, & excommunicatorum; Cui argumento in specie responderunt grauissimi viri, qui de hac † materia hucusque scripserunt, Cardi- 4
nal. Iacobat. *in tractatu de concilo, cap. fin. num. 18.* Cardinal. Albanus *in libello de donatione Constantini*, Cardinalis Baronius vbi supra, Augustin. Steuc. *in libro 1. de donatione Constantini.* Restaur. Castald. *in tractatu de Imperatore quæstione 51. num. 11. 24. & 25.* Sed quia hodie, ita tulit casus infestus, vt sancta mater Ecclesia, circa eadem toties disputata, & conclusa iterum calumnietur ab execrabili Bruto Fulmine, quod nobis concessum fuit diluere à Reuerendo Patre Inquisitore Pisarum, dum eramus in illo Collegio, cumulatius credo posse responderi.

Inprimis igitur, argumentum potius est deridendum, quàm refellendum, non enim sufficit † ei qui 5
iura alterius conatur impugnare, si ostendat, aliquas ex probationibus, quæ pro ipso faciunt, abesse, nisi ipse prius suam intentionem fundet ita clarè, vt res aliter haberi non possit, ex regula *l. neque natales C. de probat. & c. peruenit. eod. titul.* ergo isti qui dicunt, scriptores illorum temporum hoc non dixisse, non releuantur ab onere probandi intentionem suam, ista probat Lanfranc. de Oriano *in c. quoniam contra falsum. num. 5. de probat.* allegat Bartol. *in l. hoc iure ff. de accusat.* Innocentius *in c. super his de accusat.*

Præterea locus ab auctoritate † negatiuæ nullius 6
est roboris, & momenti, nam legitur Ioann. *capite vltimo: Multa alia fecit Iesus quæ non sunt scripta in libro hoc.* Sed cur potius inuentores huius rationis optant ex iis quæ non extant argumenta colligere, & probationes concludere, quàm fidem adhibere iis, quæ à Patribus fide dignis tradita sunt, & diuturna fama, atque possessione confirmata? Et certè nemini † mirum videri debet, cur in antiquis historiis tam 7
rara monumenta extent de hac donatione, quoniam hæc donatio in vltimis temporibus Constantini celebrata fuit, vt scribit Volatteranus *in sua Antropologia fol. 702.* vbi de Constantino agit, & declarauit Cardinalis Alexander *in c. Constantinus distinctione 96.* Et vt idem Cardinalis ait, Constantini successores summa ope nitebantur, ne vlla huius concessionis mentio in rerum gestarum monumentis haberetur, verum deleta eius prorsus memoria, nullo vnquam tempore posteris innotesceret, ideo scriptores, ne Principibus odio essent, omiserunt.

Sed agite quæso, quomodo huius donationis † 8
veritas occultari potest si in registris & actis Sancti Syluestri, quæ sunt in Vaticano, fuit annotata sub hoc titulo, Priuilegium Sanctæ Romanæ Ecclesiæ, quod constituit Diuus Constantinus Sancto Syluestro Episcopo Vrbis Romæ, & successoribus eius vsque in perpetuum, & obtulit super corpus Beati Petri Apostoli, prout testantur Apostillæ ad Paleam *in d. c. Constantinus distinct. 96.*

Et quia veritas occultari non potest, ideo nutu Dei factum fuit, vt multi scriptores donationem † 9
ipsam meminerint.

Isidorus, cuius scripta magni testimonii pondus habent, *in lib. de Synodis, in 1. parte.* cùm tractat de Cōcilio Nicæno, diffusè recitat decretum, siue Constitutum Constantini Imperatoris directum Sācto Syluestro Vrbis Romæ Episcopo, & omnibus eius successoribus, qui in sede Beati Petri vsq; ad finem seculi sessuri sunt, Pōtificibus, omnibusq; vbiq; terrarū Catholicis Episcopis, quæ est sub data tertio Kal. Aprilis D. Flauio

Digitized by Google

D. Flauio Constantino Augusto IV. & Gallicano IV. viris clarissimis Consulibus, & ibi describuntur omnia verba dicti *cap. Constantinus distinct. 96. & cap. futuram 12. q.1.* per quæ apparet, quòd falsus est titulus de Melchiade Papa *in d. cap. futuram*, vt inferius probabo.

Eandem formam donationis scripsit Vincentius Ecclesiasticarum historiarum fidelis relator, & integer, *in lib. 33. à capite 43. vsque ad caput 57.* & ab istis grauissimis doctoribus, donationis formam transcripsit Alberic. de Rosate *in l. 1. §. initio num. 6. vsque ad finem de offic. pref. vrbis*, quam nos de verbo ad verbum collationatum in principio huius capitis posuimus.

10 Item donatio † probatur ex gestis per Adrianum Papam in septimo Concilio, quod est contra imaginum oppugnatores, Constantino, & Irene Imperatoribus celebratum, vbi Adrianus protulit coram vniuerso concilio testimonium super imaginibus ex historia Syluestri, qui imagines Petri, & Pauli Constantino ostenderit, cuius testimonium inter gesta Concilii insertum est, & hoc testimonium fuit prius à Latino in Græcum translatum, & nunc de Græco in Latinum per August. Steuc. *in lib. 2. de donatione Constantini*, sub his verbis.

11 [Hoc autem † ad satisfactionem, & omnem corroborationem, nouerit diuinum Imperium vestrum, vos opus ingens aggressos esse, si vobis auctoribus fuerit absolutum, restitutaq; fuerit religio Catholica, atq; antiqua in partibus vestris, restitutæque fuerint sacræ imagines in pristinum statum, consortes eritis felicitatis Constantini, & Helenæ, qui fidem Orthodoxam stabilierunt, multò autem magis sanctam matrem nostram Catholicam Romanam Ecclesiã prouexerunt. Ac post eos vobis piè succedentibus, atque impetrantibus vestrum piissimum nomen vocandum est noui Constantini, & nouæ Helenæ nomen in vniuerso orbe terrarum laudabiliter celebratum, per quos sancta Catholica Ecclesia reuiuiscat, præsertim in Orthodoxa fide, & Ecclesia Petri, & Pauli summorum Apostolorum gaudeat, & glorificetur, quemadmodum priores Imperatores ante vos honore affecerunt Vicarium eius, eumque toto corde amplexi sunt, vestra diuinitus vobis concessa potestas, atque honore affecerit sanctissimam Romanam Ecclesiam supremorum Apostolorum, quibus data est potestas ab ipso Deo verbo soluendi, & ligandi peccata in cœlo, & in terra, ipsi defensores erunt Imperii vestri, & omnes barbaras nationes pedibus vestris subiicient, & quocunque perrexeritis, victores vos facient: Ipsi enim proceres Apostolorum, qui Catholicam, & Orthodoxam fidem constituerunt, scriptis fidem suam promulgauerunt, quã omnes successores retinerent, qui in throno eorum sessuri essent, atque in his permanerent vsque ad finem. Atque ita retinet, & obseruat nostra Ecclesia, & honorat, veneraturque eorum imagines: quocirca etiam vsque in hodiernum diem adorantur, & illustrantur Ecclesiæ eorum imaginibus, quemadmodum Beatissimus Papa Syluester testatur, in principio Orthodoxæ nostræ fidei, cùm Constantinus diuinò instinctu ciectus Imperator ad fidem conuersus est. Nam cùm die abacta nox adumbrasset, silentiumque
12 toto palatio esset, ipseque somno † premeretur, Ecce astiterunt sancti Apostoli Petrus, & Paulus dicentes: Quoniam execratus es ô Imperator sanguinem puerorum effundere ob ingratitudinem tuam, Ecce missi sumus à Christo, vt tibi restituamus sanitatem: Audi igitur præceptum nostrum, & fac quæ tibi iusserimus, mittensque accerse Syluestrum Episcopum, qui fugiens persecutionem tuam, latitat in monte Soracte in speluncis cum clero suo, ipseque tibi parabit piscinam pietatis, in qua baptizabit te, erisque sanus à lepra, omnibusque morbis, quod beneficium consequutus, statim præcipe in omni loco Romani Imperii, vt Ecclesiæ restaurentur: Tu verò purus, ac mundus omnem Idolorum cultum abiiciens Deum solum, ac verum adora, & secundùm voluntatem eius incede. Experrectus autem Imperator Concilium totius palatii indixit, eiusque somnium indicauit, statimque misit ad montem Soractem, in quo Sanctus Syluester latitabat cum clero, vacans lectioni librorum, cumque vidisset circum se exercitum, suspicatus se ad martyrium queri, dixit Clero, Ecce nunc tempus acceptabile, ecce nunc dies salutis, cui progresso, dictum est à militibus quamobrem inquireretur: Cùm ad Imperatorem venisset cum tribus presbyteris, & duobus diaconis, vidissetque Imperatorem, dixit; Pax tibi, & Victoria de cœlo Imperator: Imperator alacri vultu, & sincero corde amplexatus ea quæ ab illo dicebantur, quæcunque ei essent reuelata, exposuit Sancto Syluestro, quibus expositis, interrogauit eum Imperator Constantinus, quos vidisset Petrum, & Paulum quinam Dii essent, Sanctus Syluester respondit; Hi quidem Dii non sunt, sed serui, & discipuli Domini nostri Iesu Christi, quos elegit ad conuertendas omnes nationes, vt credant in eum: Hoc audito Imperator, rursus interrogauit eum, num haberentur vsquam de eis historiæ, aut notiones? tunc Syluester misso diacono, iussit afferri imagines sanctorum Apostolorum, quos Imperator conspicatus, exclamauit hos esse, quos oculis, aut visione conspexisset, nec amplius dubius sum, ait; fiat piscina salutis meæ, eaque facta, baptizatus est, subitòque sanatus, memorque quòd beneficium esset assecutus, cœpit instituere Ecclesias, erigens in eis sacras imagines, ad honorem, & recordationem Domini nostri Iesu Christi, qui humanitatem nostram assumpsisset, omniumque Sanctorum, vt omnes conuertantur ad religionem Christianam, ad lumen & veritatem, ac desiderium diuinæ pietatis, omnesque discedant ab Idololatria gentium, ac dæmonum erroribus, quemadmodum dixit Gregorius successor Apostolorum, omnes homines illiteratos, & qui non possunt legere, contemplentur Euangelicas historias in pictura, & per eas agantur ad gloriam, & recordationem incarnationis Domini nostri Iesu Christi. Hęc à multis in eo Concilio.]

Neque obstat calumnia malignorum, veram esse historiam, sed donationem † non esse cum historia 13
sociatam: Quia in superiori descripta donatione probatum est, edictum damnationis coniunctum fuisse cum confessione Constantini, si historia vera est; ergo & vera donatio: siquidem describit lepram, visos Apostolos, vocatum Syluestrum, baptismum, mundationem à lepra, pietatem à Constantino conceptã ædificia Ecclesiarum, hanc confitetur fuisse causam donati Imperii; ergo veritas historiæ corroborat veritatem donationis.

Item de hac donatione † Constantini reperiuntur 14
multa congesta in quodam libro antiquissimo qui fasciculus rerum appellatur, *fol. 62. & seq. & fol. 80. & seq.* de quo meminit Restaut. Castald. *in d. tractatu de Imperatore, cap. 51. num. 1. & num. 23. vers. prædictis etiam.* vbi ad Iulium II. Pont. Max. Bartolo Pincerno de monte arduo interprete, ponitur translata de Græco in Latinum, ac edictum Constantini in Syluestrum

trũ Papam, dicente in ipsius Iulii II. Celeberrima bibliotheca, occurrisse sibi libellum quendam, qui donationem hanc continebat, quam dicit vertisse in Latinum, cuius summa erat, Professio, & confessio Christi Saluatoris Christianæ religionis, & euangelii; Item grauis sua infirmitas lepræ, atq; apparitio in summo Beatorum Petri, & Pauli, consulẽtium pro salute, & sanitate baptismatis; Item lauacrum, & eius historia; Item donatio per supradicta verba, ac Priuilegia Pontificis sub data tertio Kal. April. Flauio Constantino, & Gallicano consulibus.

Eusebius † Cæsariensis in suis voluminibus, quas Enneades appellabat, scribendo vitã Beati Syluestri omnia cõplex⁹ est, q̃ Romæ apud Latinos de Syluestro & Constantino circumferuntur, de lepra, de lauacro, & de donatione. Nostri æmuli mussitarunt, non legi Eusebium scriptitasse Eñeades. † Quib. respõdeo, talem librum ad hoc idem propositum allegasse antiquitatum curiosissimum August. Steuc. *in d. li. 2. de donation. Constant. pagina 4.* per hæc verba: Est apud priscos constantissima fama Eusebium Cæsariensem voluminibus, quas Enneades appellabat, &c. quem sequuti sunt in allegando multi ex supradictis grauissimis viris pro hac parte allegati.

7 Item in vetusta † Lateranensi bibliotheca latissime habentur quæ de Syluestro, & Constantino circumferantur esse verissima. Hanc etiam confessionem cum edicto Constantini, ex peruetustis, ac plurimis Græcorum exemplarib. ponit idem August. Steuc. *in d. lib. 2.* tam literis Græcis, quam Latinis confessionem, & donationem probat reperiri scriptam in Italia literis vetustissimis Longobardorum. Item fuisse

18 transcriptam † inter leges, & decreta Græcorum Imperatorum in libro Iurium ecclesiasticorum, atque Imperialium, qui inscribitur Nomocanon, cuius initium est: Obedite præfectis, & liber diuiditur in quatuordecim titulos, vigesimo autem capite est hoc. Idem Steucus transcripsit in suo libro decretum Constantini Græcis literis ex libro, qui erat in Bibliotheca Palatina Constantinopoli, in quo omnia iura ecclesię continebãtur, & ordines, & gradus ecclesiarum erant digesti; & inde desumptum est, tempore Innocentii III. Cum Benedictus Cardinalis ad Imperatorem & Græcos missus fuit, vt de fide Catholica dissereret, & Constantinopoli iussit decretum describi, quod August. Steuc. postea vertit in Latinum his verbis.

19 Ex libro † iurium ecclesiasticorum conflato iussu Beatissimi Patriarchæ Constantinopolitani Domini Michaelis, & Pij Imperatoris Domini Manuelis à Theodoro Balsamensi, qui tũc erat primus diaconus magnæ Ecclesiæ, & scriniorum custos, cum scilicet hunc librum coaceruauit, postea vero fuit Patriarcha Antiochiæ. Hoc libro ostenditur omnem Ecclesiam à Pontifice dependere Romano, & ab eo rectitudinem accipere, vt ex edicto magni Constantini videre licet. Mox alteram addit decreti Constantini partem: Præsertim Papæ Syluestro concessisse potentiam, gloriã, & auctoritatẽ, & q; sit caput quatuor Cathedraliũ Alexandrinę, Antiochensis Hierosolymitanæ, & Constantinopolitanæ ecclesiæ, atque exaltari supra terrenum solium, & imperium suum, vsque ad finem mundi, idque fecisse cum Principibus suis, senatu, magistratibus, & omni populo, qui Romanæ parebat potentiæ. Denique ponit reliquam edicti partem, videlicet de donatione palatii Lateranensis, vrbis Romæ, & totius Italiæ, atque accidentalium locorum, prouinciarum, in perpetuum Syluestro, & successoribus suis, transferendo in regionem Bizantii orientis suum Imperium, inibi vrbem de eius nomine conditurus, & in fine dicti decreti sunt hæc verba. Finis testamenti, ac edicti magni Constantini, quod exscriptum est à Nicolao Hidruntino in magno Palatio Constantinopoli; qui tenebat locum Innocentii Papæ III. Romæ, & quod ipse Nicolaus erat tunc interpres dicti Cardinalis, & per eum dogmata apud Græcos explicabat, anno à mundo condito, sexiesmillesies septin gentesimo decimoquinto, indictione decima, mense Decembri: secundum computum Latinorum ab incarnatione Domini millesimo ducentesimo plus minus, & quod ab eo tẽpore, quo decretum scriptum est fluxerunt anni ter centum viginti quatuor paulo plures, tunc quando agebatur 1528.

Item decretum Constantini habetur Venetiis in Bibliotheca D. Dominici Grimani, q̃ erecta est in cœnobio Canonicorum regularium apud ædes S. Antonini. Habetur ẽt de verbo ad verbũ, vt supra scripta est, in Chronica Cassinensi, cuius liber antiquissimus Neapoli conseruatur in ecclesia sanctę Marię de principio, de quo meminit Frecc. *in. libr. 1. de subfeud. in cap. de antiquo statu regni. nu. 16.* Et hodie latine translatum imprimitur in Voluminum Conciliorum *tomo primo fol. 133.* secundum impressionem Coloniensem.

Eadem † donationis forma scripta est in libro Pontificali Damasi Papæ, vt attestatur Restaur. *in d. cap. 51. num. final.* 20

Præterea in Concilio Constantiæ celebrato fuit damnata memoria Ioannis Vuicleff, qui inter cætera ponebat Syluestrum, ac Cõstantinum errasse dotando ecclesiam, vt patet in 8. sess. eiusdem concil. Quare ex assertione huius hæretici, & sententia damnationis à Concilio promulgata colligitur, non esse vlterius dubitandum de veritate, & validitate huius donationis.

Item quia ex actis † Concilii Niceni præcipue apparet dicta donatio, propterea toto conatu insidiati sunt 21
isti mali homines decretis dicti Concilii, vt illius memoriam penitus abolerent, vt testatur sanctus Anastasius, & alii cõplures Episcopi in Synodo Alexandrina collecti, qui propterea rogarunt Felicem Romanum Pontificem, vt Niceni Concilii sanctiones diligenter custodiret, multasque ex eis ab hæreticis deletas esse testatur idẽ Felix, qui postea martyrio periit, vt in eius decretis videre licet *ca. 2.* in epistola Concilii Sardicensis, & de hoc scripsi latius supra in *cap. 15.*

Quid igitur mirum si qua † scriptorum omissio inue- 22
niatur, cum potentissimi & nequissimi Imperatores iam pridem totis viribus incumbebant, ne huius donationis testimonia in lucem prodirent, opinionum autem varietate illius fides adultera fieret, sed non potuit adeo occultari, quin variarum ætatum Scriptores aliquid huiusce donationis memoriæ non mãdassent prout habemus plurimos Sanctos Patres, Historicos, Imperatores, Iurisperitos, atq; sacros canones de ipsa donatione attestantes.

Eusebius *in lib. 9. Ecclesiastica historia,* dicit, Con- 23
stantinum † credisse non satis sibi facere videri, si se Sacerdotibus æqualem præberet, nisi eos longe præferret, & ad imaginem quandam veneraretur. D. Bernardus *in li. 4. de consideratione ad Papam Eugeniũ,* aperte probat, † Papam Cõstantino successisse. Item D. Hieronym. *in epistola Eustochium,* quæ incipit, *sæpissime* 24
rogas me. Et super *psalm.* 138. fatetur Apostolos Con-

ſtantino apparuiſſe, illamque à Sylueſtro baptizatam, fidei defenſorem euaſiſſe. Item Leo Papa IX. *in epiſtola 1. ſeu libello aduerſus inauditas præſumptiones Michaelis Conſtantinopolitani, & Leonis Atridani epiſcoporum, cap. 13.* Sic loquitur: Pauca ex priuilegio eiuſdem Conſtantini manu cũ cruce aurea ſupercœleſtis clauigeri venerabile corpus poſito ad medium proferemus. Item Adrianus Papa *in epiſtola ad Conſtantinum, & Helenam*, teſtatur Apoſtolos Petrum & Paulum fuiſſe Conſtantinum allocutos, cui ſanitatem ſpoponderunt, quæ ſubinde, vt nouimus, huic donationi cauſam dedit. Item Ioann. Hugo in libro, quem *quadriuium eccleſiæ* inſcribit ad Maximilianum Regem *in §. hac autem, & in §. ſed ſunt.* dicit, hanc donationem, & conceſſionem valuiſſe, & quia Imperium non minuebatur, ſed in priſtinum ſtatum redibat, cum ab vna & eadem origine initium traxerit ſacerdotium, & Imperium. Item Iacobus de Valentia ſuper *Cantic. c. 10 in prin.* dum dicitur: Quæ eſt iſta, quæ aſcendit de deſerto delitiis affluens, &c. proſperitas, ait, eccleſiæ conceſſa, & data poſt conuerſionem Conſtantini, † qui donauit ipſi vrbem Romam tum

25 toto patrimonio adiacenti, & ſeptuaginta duas ciuitates, & duo millia oppidorum in Italia, & inſulis adiacentibus, & quod relicta Vrbe Sylueſtro Vicario Chriſti, elegit ſibi ſedem apud Bizantium Thraciæ, quæ poſtea Conſtantinopolis ciuitas dicta eſt; & quod exinde omnes Reges terræ, Imperatores, ac Principes ſubiecerunt colla iugo Chriſti, & Ec-

26 cleſiæ ſponſæ eius. Item D. Antonini † *in 1. part. hiſtorial. titu. 8. c. 2. §. 8. & in 2. parte 3. partis, titulo 33.* de donatione facta eccleſiæ, tenet aperte eam donationem fuiſſe veriſſimam, cuius etiam meminit Maſſeus Cametacenates *in libr. Chronic. mundi 10. ſub anno 314.* & Cardinalis Iacobatius *in tract. de concil. cap. final. nume. 30.* non eſſe dubitandum, ait, hanc donationem fuiſſe effectam, cum de ea teſtimonium perhibeant Gelaſius Papa, Iſidorus Hiſpalen. præſu, Adrianus, Nicolaus tertius, D. Bernardus, Damaſus Papa, & moderni hiſtorici, Martinus Cyſentinus, Sigibertus, Ptolomeus, & D. Antoninus.

Sed percurramus iura ciuilia, quæ ad nos perti-

27 nent, † *In l. diui Conſtantini. C. de natural. l b.* Imperator Zeno ait, Diui Conſtantini, qui veneranda Chriſtianorum fide, Romanum minuit Imperium: & licet multi contendant, verbum *munius* eſſe legendum *muniuit*: tamen in antiquiſſimis codicibus, etiam manuſcriptis legitur, minuit, quod probat Cardinal. Alban. *in d. lib. de donatione Conſtant. numero 9.* & Cardinal. Iacobat. *in d. cap. final. numero 32.* dicit ſe vidiſſe multos codices de hac donatione loquentes hominum malignitate corruptos, vbi etiam erat ſcriptum, palatium noſtrum concedimus, deletum erat concedimus, & adiectum contradicimus. Sed quod *in d. leg. diui*, debeat legi *minuit*, ecce textũ Iuſtiniani *in auth. de nõ alienand. reb. Eccl. in prin. ait*, Leonẽ Auguſtũ poſt Conſtantinũ fidei principatũ

28 auxiſſe, ex quib. verbis colligitur, Iuſtinianũ ẽt dictæ donationis notitiam habuiſſe: Item † Accurſ. *in auth. quando oport. epiſcop. in princip. in ver. conferens.* Conſtantinum, ait, donaſſe tam immenſam donationem eccleſiæ, & *in l. 4. in verb. pertinere. ff. de offic. præfect. vrb.* eſt autem Accurſ. de antiquiſsimis ſcriptoribus, qui ſcripſit circa annum 1240. Hunc Gloſſatorem Bartol. & cæteri inſequuntur *in l. legatus ff. de offic. præſid.* Doct. *in d. l. 1. ff. de offic. præfect. vrb* Bartol. *in l. hoſtes. ff. de captiuis.* Bartol, Bald. & Angel. *in lege filius quem pater. ff. de liber. & poſthum.* Andr. de Iſern. *in proœmio feudorum.* Afflict. *in proœm. Conſtitutionum Regni, quæſtio. 2.* Bald. *in cap. 1. §. in generali. Si de feud. fuer. controuerſ. inter dom. & agnat.* & *in cap. primo. §. ſiquis. columna prima quo tempor. miles.* & *in proœmio Codicis, colum. tertia & in l. cum multa C. de bon. quæ liber.* vbi notat illum textum facere ad donationem Conſtantini, & *proœm. feud. columna quarta & in l. teſtamento. Cod. ad leg. falcid.* Aretin. *in rub. ic. ff. de verb. obligat.* & Lucius Paulus Roſellus *in repertorio Franciſci Aretini in verbo Donatio.* Angel. *in rubric. An beneficorum.* Alex. *in l. filius quem pater. ff. de liber. & poſthum. & in l. ſtipulatio iſta §. ſiquis ita. ff. de verb. oblig. & in l. omnib. ff. ad Trabell. & in conſ. 2. & conſ. 68. vol. 1. & conſ. 24. vol. 5.* Paulus de Caſtr. *in l. deprecatio. ff. ad l. Rhod de iact. & in conſil. 74. vol. 1.* Socin. *in conſil. 34. vol. 3* Iaſ. *in leg. cum qui ita §. qui ita. ff. de verb. obligat.* Lucas de Penn. *in l. quicunque. Cod. de omni agro deſerto, lib. 11.* Dec. *in conſilio 564. columna tertia.* Olrad. *in conſilio 158.* Doct. *in l. bene à Zenone. Cod. de quadr. præſcription.* Anton. Corſett. *in tract. de poteſt. Reg. quæſt. 4* Bellug. *in Specu. princip. Rubric. 9. nume. 7.* Bertachin. *in ſuo repertorio, in ver. Donatio à Principe, & in tract. de gabell. part. 1. quæſt. 2* Brixienſ. *in ſuo repertorio in verb. Donatio. verſi. An donatio facta per Conſtantinum.* Albert. *in dictionario in ver. Conſtantinus Imperator.* qui cæteros allegant, ex quibus clarum eſt, donationem Conſtantini inter Iuriſconſultos antiquos, & modernos haberi pro veriſsima.

Hanc eandem opinionem † firmarunt Canoniſtæ, 29 Abb. *in cap. intellecto de iureiur. & in conſil. 82. & conſil. 84. vol. 1.* Cardinal. *in clem. Romani. de iureiur. & in conſilio 137. colum. 3. & conſil. vltim. column. final.* Felin. *in cap. ſoliti de maior. & obedient. & in cap. ſi diligenti. columna 1. de præſcript*, Iurrectem. *in d. c. Conſtantinus diſtinct. 96. & in d. cap. futuram 12. q. 2.* Præpoſit. *in d. c. cum ad verum, diſtinct. 86.* Cardinal. *in clem. paſtoralis. §. illud in 2. oppoſit. de re iudic.* Abb. *in c. inter dilectos de fid. inſtrum. & in c. per venerabilem, qui fil. ſint legit.* Anton. de Butr. *in c. auditis. in 3. not. de reſtit. in integr.* Ancaran. *in proœmio libri ſexti Decretalium.* Ioann. Andr. *in additionib. ad Specul. in titu. de reſcripti præſentatione. §. ratione, & §. item quod eſt obtentum,* Anania *in conſilio 81.* Ex quorum allegationibus & ſcriptis Auctorum diuerſarum ætatum, retorqueri poteſt argumentum: Non legitur aliquem ex Imperatoribus † aliquando declaraſſe hanc ipſam donationem eſſe figmentum, aut nullam, & inualidam: ergo ex tot 30 Auctorum teſtimoniis valida, certa, & firma iudicanda eſt.

Imo præclariſsimi illi Imperatores Carolus I. Henricus II. Ottho IIII. Federicus II. & Carolus IIII. 31 Conſtantini donationem confirmarant, vt colligitur *ex clem. Romani. de iureiur. & ex c. fundamenta. de elect. lib. 6. & c. per venerabilem, qui fil. ſint legit. & c. ego Ludouicus. diſtinct. 63.* Et hoc eſt argumentum Alexandri *in d. c. Conſtantinus. diſtinct. 96.* vbi iſtorum teſtimonia apportat. Nec eſt veriſimile Sanctiſsimos Pontifices qui † poſt Sylueſtrum bona hæc, tanquam ad ſe ſpe- 32 ctantia vigore donationis Conſtantini poſſederunt, voluiſſent occupare, ita arguit textus *in c. Lugdunenſis. 9. quæſtio. 2. & in cap. omnis qui. 7. q. 1.* Nec eſt veriſimile Deum omnipotentem perferre potuiſſe, vt hoc figmentum, in hanc vſque diem fidelium mentes, ſanctam Romanam eccleſiam obtenebraſſet, vbi enim Chriſtus qui eſt ipſa veritas, non eſt fundamentum, omne ſuper ædificatum cito corruit, *c. principatus.*

tus c. cum Paulus 1. quaest. 1. Denique huius veritatis
33 firmissimum est argumentum quod Imperatores† ipsi, cum à summo Pontifice coronantur, de Donatione Constantini non infringenda suscipiunt iuramentum, de quo scribit late Barbat. *in d. clem. 1. de iureiur.* Cardinal. Iacobat. *in d. cap. final. num. 33.* Cardinal. Alban. *in d. lib. de donation. Constantini num. 9.*

Secunda ratio Bruti Fulminis aduersus donationem, sequitur per hæc verba, quod complures Papalis dominatus patroni, & defensores testificantur, totum
34 *d. c. Constãtinus*, † ab antiquis Gratiani codicibus abesse: In his Antonin. Florentin. Episcop. *primæ partis historialis titulo 8. cap. 1.* & Volaterran. vbi de Constantino commemorat, caput illud inquit, Constantinus non habetur in antiquis decretis: quid ergo, & quantum Constantinus donauit, non est bene certum: Nicolaus autem Cusan. *in lib. 3. de cõcor. dant. catholic.* absq; dubio, inquit, si non fuisset illud dictamẽ apocryphum Gratianus in veteribus codicibus, & canonum collectionibus inuenisset, & quia non inuenit, non posuit. Quin etiam Æneas Syluius (is qui postea Papatum adeptus, dictus est Papa Pius II.) in dialogo quodam, quem adhuc Cardinalis scripsit, aperte instrumentum illud falsitatis arguit, & stolidos Legistas appellat, qui tantopere sudarunt, an ea donatio valeat, quæ nunquã facta fuit.

Nunc educamus Brutum Fulmen in puluerem, quod attinet ad *d. c. Constantinus.* verum ait, non esse Gratiani textum, sed Paleæ, sed ex ignorantia historiæ,
35 incidit in errorem, Gratianus † cum librum Romam detulisset, vt à summo Pontifice probaretur, Cardinali cuidam doctissimo primum tradidit, vt Pontifici probandum præsentaret: At ille laudis & alienæ gloriæ cupidus, operis nobilitatem intelligens, instituit animo se eius autorem operis ostendere, vnde multa sanctorum Patrum, & Pontificum dicta, Gratiani ordinem sequutus addidit: orta deinde apud Pontificem quæ-
36 stione, vter † eorum auctor extiterit, operis illius, offert se Gratianus, vt ipse scriptor operis ab omnibus intelligeretur, ordinem libri, & partes, ac illarum capita ad sensum, non autem ad uerba memoriter relaturum, dumque omnia, vt statutum erat, perfecte referret, prætermittebat interdum capitula, quæ Cardinalis ille addiderat, Cardinalis itaque opponit propterea quod librum non composuerat: at Gratianus, capitula superaddita cognoscens non esse sui operis fretusque partes, respondebat, hoc capitulum non est de trit co meo, palea est, palea est: Propterea dicta capitula Pa-
37 leæ appellatæ sunt, mox totus liber † ab Eugenio Papa III. approbatus est, etiam cum omnibus paleis, vt testificatur Cornelius Bennicasa *in tractatu de paupertate, quæst. 3. num. 24.* quicquid dixerit Rip. *in l. 1. num. 66. ff. si cert. pet.* & cum omnibus Paleis vsu receptus & approbatus est, & eousque vsu deuentum est, vt nullus decretorum liber de cætero perfectus esse existimetur, nisi qui omnes Paleas in se contineat, & qui careant, imperfecti esse iudicentur, vt probat Bartholom. Cepoll. *in tractatu de cognitione librorum iuris canonici, nu. 4. & n. 6.* in specie probat, decretorum librum esse imperfectum, si careat hoc capite Constantinus, quod Palea est. Cardin. Iacobat. *in tractatu de concilio in d.*
38 *cap. final. num. 35.* Esto igitur, † quod capitulum ipsum non sit Gratiani, fuit tamen eodem tempore adiunctũ, & ab homine maioris auctoritatis Cardinale sapientissimo viro, qui ex Bibliotheca Vaticana, ex actis sancti Syluestri, quæ supra citauimus commodius potuit exscribere, & addere, quod vetitum fuit Gratiano Bononię, vbi librum scripserat, in suo monasterio. Quare liber Decretorum ab Eugenio III. cum omnibus Paleis approbatus & ita vsu receptus est.

Et quatenus ipse idem Gratianus huius donationis nil meminerit, aduertendum est, quod aliunde Gratianus † opus suum deflorauit, ipsos igitur auctores adire oportebat, quos Gratianus est sequutus, apud 39
quos multa de dicta donatione reperiuntur, erant in vetusta Lateranen. Bibliotheca omnia instrumenta, in quibus Ecclesiæ Romanæ regna, & patrimonia continebantur, ex his suo Carnotensis, & Anselmus, complures que alii veterum Theologorum, decerpentes quædam, ipsi etiam volumina composuerunt de iuribus Ecclesię Romanę: Hæc pro maiori parte recollecta à Gratiano in volumen Decreti tralata, qui ex his, & ex registris summorum Pontificum, totum opus conflauit, hæc perscrutanda erant homini maligno, & ex his fontibus vidisset donationem Constantini esse verissimam, vt Steucus ait.

Sed quod Gratianus † huiusce donationis, quan- 40
tum possibile fuit, monachus in cella, notitiam habuit, ipsiusque mentionem fecerit, expressis quidem verbis, allegatur textus *in c. futuram 12. quæstione 1.* tacitis vero *in c. sancta Romana Ecclesia, distinctione 15.* vbi vita Beati Syluestri ponitur inter authenticas, & inibi affirmatur liberatio, baptismus, & donatio.

Neque obstat, quod titulus *d. cap. futuram* † a- 41
scribatur Melchiadi Papæ, qui præcessit Syluestrum, & tamen liberatio, baptismus, & donatio ponuntur in Syluestro: Omissis enim multis responsionibus, quæ dantur à Cardinali Iacobatio *in d. cap. final.* Item quæ ab aliis non minoris auctoritatis viris, ex dictis per Speculatorem melius videtur posse responderi, qui in titulo de disputationibus, & allegationibus in *§. finali.* in fine dixit, quod rubricæ decretorum non sunt veræ, quia alius fuit conditor decretorum, alius rubricarum, & titulorum. Idem dicunt Doctores *in procemio decretalium in §. sane excepta.* & licet multi sentiant contrarium, tamen Bartholo. Cepoll. *in d. tractatu de cognitione libror. iuris canonici, numer. 17,* in fine, probat hanc esse veriorem opinionem: Propterea gloss. *in d. cap futuram in ver. Melchiades.* dicit illam rubricam esse falsam, ergo debet esse Syluester Papa, sub cuius tempore, ea quæ *in d. c. futuram*, enarrantur, confecta sunt, vt ostendi.

Quod attinet ad Æneam, † Syluium, verum di- 42
cit, ille enim scripserat *in libro dialogorum*, quem composuit iuuenis in minoribus, dum seruiebat Dominico Capranico pro Secretario in itinere, versus concilium Basileæ, circa annum 1454. vt colligitur ex supplemento Chronicorum sub hoc tempore, & scribit Platina in vita Pii Papæ II. in princip. Et quia Poëtarum vanitas illum vetuit fieri Iurisconsultum, ideo quos inuidebat, non bene iudicabat, quos postea Pontifex factus amplexus est. At postea ætate prouectior, & ex maiori librorum lectura prudentior factus, contrarium probauit: Confessio † per errorem facta con- 43
stito de errore, potest reuocari, textus cum gloss. *in l. de ætate §. final. ff. de interrogator. action.* & habetur *in l. error. Cod. de iur. & fact. ignorant.* Item confessio procuratoris, vel tutoris, domino non præiudicat, constito de contrario *l. certum §. sed an & ipsos procurato. ff. de confess.* saltem pro neutra parte allegandus est, *l. vbi*

Digitized by Google

repugnantia ff. de reg. iur. Imo Æneas Episcopus postea Cardinalis, & summus Pontifex creatus, prohibuit legi dicta eius scripta, & hodie prohibitio legitur in indice; Dicunt multi, data opera simulasse opitulari Imperio, vt Imperatorem patronum deuinciret, ex quo postea Paparum auspicatus, scriptitasse veritatem, cuius exemplum fuit pernitiosissimum, nam eius instar multi pullularunt, quibus nil contingit, etiam si laicis Principibus adulati fuerint, vt audio conscribere nostros æmulos, impedientes hanc operam nostram liberè scriptam.

Tertia Bruti Fulminis ratio sub his verbis inducitur contra donationem, quòd Eusebius *in libro 4. de*
44 *vita Constantini*, † memoriæ prodidit, cum perexiguo ante obitum tempore, hanc imperii sui diuisionem inter suos filios fecisse, vt natu maximo occidentem, secundo orientem, tertio interiectam regionem assignaret: sed & Socrates *in lib. 3. Ecclesiastic. historiæ, cap. vltim.* cum tres inquit filios haberet; singulos eorum, imperii sui participes esse constituit, primum quidem filium sui nominis Constantinum occidentalium partium, secundum, cui nomine Constantium in oriente constituit; Iuniorem vero Constantem in media regione ordinauit: Idem probat Sextus Aurelius Victor, & Zozimus *in lib. historiar. part. 2.* Et apud posteriores scribentes constat non tantum Italię, verum etiam Romæ Vrbis Imperium, penes Constantini successores, per annos centum, & quadraginta permansisse, vsque ad annum Christi 401. Quo tempore Imperium illud occidentis vexari cœptum à Gothis, Franchis, Alanis, Burgundis, Vandalis, semper tamen in iure Imperatorum Romanorum permansit, vsque ad Imperatorem Augustulum, quem Odoacer Herulorum Rex Italia expulit, Vrbe Roma potitus anno 476. quo tempore Romanum Imperium in occidente defecit, Barbaris, & Roma, & in Italia regnantibus. Nam Regium Romanorum nomen penes Odoacri posteros, & successores per annos 325. permansit. Itaque videre licet quam plurimas apud Cassiodorum Theodorici Regis literas partim ad Senatum Vrbis Romæ, partim ad Populum Romanum Regio nomine, atque auctoritate scriptas, vt nemini dubium esse possit, quin & Italia, & Vrbs ipsa Roma sub Gothorum Regum ditione, non sub Papæ dominatu permanserit, vsque dum Gothis ab Imperatore Constantinopolitano Italia exactis, præsides non illam prouinciam mitti cœperunt, Exarchorum nomine, qui etsi Rauennę domicilium habebant, tamen in Italia per annos complures dominati sunt. Rursus Longobardi, quorum regnum exortum est anno 568. vniuersam Italiam, præter Vrbem Romam per annos 206. hoc est vsque ad annum 749. tenuerunt, quæ omnia ex Procopii, Iordanis, Marcellini, Pauli diaconi, & aliorum scriptis intelliguntur, vt perspicuum cuiuis esse possit, falsum esse quod Papæ contendunt, maiores suos vel in Italia, vel in Vrbe Roma dominatum ex Constantini donatione obtinuisse, cum is dominatus anno demum salutis Christianæ octingentesimo initium habuerit ex Pipini, & Caroli Magni liberalitate, qui Exarchatum Longobardis ereptum, vna cum Vrbe Roma Papæ Stephano II. donarunt, vt Platina, Volaterranus, & alii omnes testantur, præsertim Sabellicus *Enneadum 8 lib. 8.* præter cæteros ascribit Constantinum quartum orientis Imperatorem, Legatos ad Pipinum in Italiam misisse, qui ab eo peterent, vt Rauennam, & cætera Exarchatus loca suo Imperatori restituenda curaret, quippe quæ Imperii essent (sic loquitur Sabellicus) non autem Pontificis: Neque se Pipinus Constantino, aut cuiquam hominum, præterquam Ecclesiæ Romanę militare, eoque consilio se arma induisse, vt Apostolicam sedem ab omnium mortalium iniuria vindicaret, vtque Rauennam, & quicquid Longobardi vi, & armis subegissent, Romanæ subiiceret Ecclesiæ. Ita Græci oratores, re infecta domum redierunt. Hæc Sabellicus. Platina vero, Exarchatum Astulpho Longobardo ereptum, & Papæ, Stephano traditum subiungit, anno 756. simulque Imperatoris nomen Carolo Magno Pipini filio tribuisse, quod Imperatores orientis ægrè per illa tempora ferebant, hoc est, anno 801. qua de re Albertus Krantzius *in Saxon. lib. 2. cap. 1.* sic scribit: Tribuunt nonnulli Constantino Magno donationem illam Italiæ & Germaniæ, & nescio quarum prouintiarum Ecclesiæ Romanæ factam, de qua ipsi viderint. Carolus erat, qui ex victoria Longobardorum, Romanam Ecclesiam ditauit, cum pridem aliquanta, & Gothi per sua tempora, & Longobardi Reges nonnulla contulissent.

Sed ad ista omnia paulatim respondendo: Primo dicitur verum esse, post Constantinum Magnum remansisse tres filios, quibus Imperium tunc temporis per successionem deferendum, vt in contrario dictum est, diuisit: sed quantæ erant illæ occidentis partes Constantino relictæ, solus liber historialis Sanctę Mariæ de Principio, qui Neapoli conseruatur, antiquissimus, & manuscriptus, chronicas continens ab incarnatione domini, atque scriptus circa annum quingentesimum, dicit, Constantinum Magnum in donatione † facta Ecclesiæ, oras maritimas sibi reseruasse, quo facilius eundum, & redeundum esset, atque intrepide exercitus nauales ducere potuisset, quem librum ad hoc propositum citatum videram à Marino Freccia nostro conciue *in libro 1. de subfeudis, capite de antiquo statu regni, num 14. vers. Ferunt Constantinum Imperatorem, &c.* multa diligentia, plurimisque precibus videre permissum est. 45

Ex his infertur errare Felyn. † *in c. si diligenti, num. 1. de præscript.* qui ob præfatam contradictionem respondit, forte Syluester non acceptauit donationem tam amplam. Nec poterat, neque debuerat spernere Syluester, quæ non sibi, sed Petro, & Christo donabantur. 46

Neque obstat replicatio Impii Vallensis, non haberi scriptionem acceptationis, nullis tabulis incisam esse, nec Syluestrum ascendisse Capitolium, nec fuisse per Imperium à Constantino circumvectum, nec promouisse magistratus, aut prætores, quod fieri, quibus regna traduntur. Quia longe maiora gesta sunt, spectante toto populo, cunctis proceribus, totoque senatu, Imperium consecratum est Christo, & Petro, tanquam dominis, & quod possidebatur à Constantino, donatum in manibus Syluestri. In priuilegiis, † eo ipso quod Princeps concedit, transfert dominium, Bald. *in præludiis feud. num. 29. & in c. si facto, si de feud. fuer. controuers. & in cap. 1. de noua form. fidelit.* Ioann. Andr. ad Specul. *in tit. de iurisdiction. omn. iudic. §. 1. vers. quæ autem sunt:* Alex. *in consil. 187. nu. 17. vol. 2. & in consil. 3. num. 7. vol. 5.* Castrens. *in consil. 94. vol. 2.* Quia regula *l. traditionibus* non habet locum in Principe. Zas. *in epitom. feud. part. 5.* Bertrand. *in consil. 3. vol. 3.* Gozadin. *in consil. 14.* Nisi appareret de contraria voluntate. Luc. de Penn. *in l. prædia Cod. de locat. præd. ciuil. lib. 11.* Iacobin. *de feud. in ver. Princeps.* Ias. *in prælud. feud.* Dec. *in l. certi condicio §. final, num. 7. ff. si cert. pet. & in consil. 689.* At in hac 47

Digitized by Google

hac donatione sumus certi, quod voluerit omnia trãsferre, quod significatur per donationem bireti, *l. clauibus ff. de contrah. emption.* Afflict. *in decis. 299. in fine.* Quæ dicebat Vallen. procedunt in vulgaribus,
48 secus est in donatione facta † Sacrosancto Sacerdoti, in quem dominium transfertur sine traditione ex regul. *l. final. Cod. de Sacros. Eccles.* & satis fuit Imperatorem Constantinum procubuisse ante altare, coramque tot testibus Imperium consecrasse, vt nouum erat, & insitatum hoc Constantini factum, diuinum potius, quam humanum, sic nouo celebrationis genere transactum est; sumus igitur in casu *l. ruptores. §. an bona Cod. de Episcop. & cleric.* vbi professio transfertur ipso iure sine traditione, & sine alicuius facto, sicut fit in Ecclesiam *d. l. final. Cod. de Sacros. Eccles.*

Nec obstat altera pars argumenti, per annos 140. Constantini successores Imperatores, non solum Italiæ, sed etiam Romæ Vrbis Imperium tenuisse, mox à Gothis, aliisque barbaris nationibus fuisse occupatum, nunquam Syluestrum, aut successores, aut
49 Ecclesiam possedisse: quia alia est mutatio Imperii, † alia successio, cum Petro donatum est Imperium occidentale, facta est mutatio religionis, subditi non tam cito crediderunt, nec potuit subita fieri mutatio de prophanis ad sacra, sicut non itur repente à morbo ad sanitatem, bonus medicus naturam sequitur, & tẽpus, optimus præsul, non statim cuncta turbat, satis fuit
50 Imperiũ † fuisse Christo consecratum, tempus ipsum, opitulante Deo, paulatim animos mutabat, sensim ab idololatria fiebat transitus ad religionem, paulatim incipiebat imperare religio finesque imperii habere, atque ius suum acquirere, Christus Imperator mundi à Deo declaratus est, remanserant tamen iidem Reges, ac magistratus, neque subitò cœpit regnare, relig o moderatè, & patienter agit, & cum temporis interuallo multa contemnit, patienter tempora expectat, si quis iura illius capiat, non confugit ad arma, regnare patitur: Quocirca nil mirum si post donationem multi Imperatores post Constantinum in occidente præ fuerunt, & si post Constantinum eius filii etiam inibi imperauerunt, & successores: Sed non negatur, nec minus negari potest, quin Imperium fuisset Christo, & Petro consecratum, quia & illa regna simul poterant esse religionis, & à Regibus, Principibus, & Impera-
51 toribus possideri. Ecclesia † potuit, & poterit restitui ad omnia donata, quæ non possidet, Grammatic. *in decis. 59.* Afflict. *in decis. 299.* licet dicat fuisse conclusum in prætorio Neapolis priuatis non competere hoc casu interdictum recuperandæ, sed solum adipiscendæ, non dicit in Ecclesia, cui etiam recuperandæ interdictum hoc casu competere potest, nam cum dominium translatum fuerit, vt dixi, poterit ipsa spoliata quandocunque restitui. Sed nunc hactenus, de hac re, diffusius tracto in quarta parte in quæstionibus practicis.

Altera ratio Laurentii Vallensis est, non prodesse
52 Reipublicæ Christianæ, sede apostolica † habere potestatem dominandi, subiectasque vrbes, & imperium obtinere.

Sed hæc exemplis præteritarum, ac præsentium rerum, ex quibus prudentia futurarum colligitur, clarè dissoluitur, miserrimum statum Ecclesiæ, religionisque futurum esse, si vires, & frena detraxeris, quibus maligni homines coercentur, & improborum nouæ sectæ, atque hæresum sceleratus conatus compescitur, imò impetus, qui sedi apostolicæ fieri posset, retardatur, si Imperium Ecclesiæ demptum fuerit, redibunt hæreticorum tragediæ, scelerataæ iniuriæ malorum hominum contra summum Pontificem, atque tota religio fœdè prostituenda, & conculcanda esset, sed ista omnia, vt satis vnicuique bonæ mentis notoria, pertranseo.

Præterea negat Brutum Fulmen donationem Constantini, cùm quæ possideat Ecclesia † à Carolo Magno possideri dicatur, qui Ecclesiam ipsam restituit, 53
ex quibus concludit totum Ecclesiæ patrimonium fuisse donatũ à Franchis. Sed ex ista ipsa ratione Brutum redarguitur: Nam si Carolus restituit; ergo Ecclesia prius habuit, de quo clarius conuinci potest per Imperatores Caroli successores, qui donationem meminerunt, & confirmarunt, de quo in sequenti capite.

CAP. XXXI.

Donationem Ludouici Imperatoris factam Romanæ Ecclesiæ probari, ex qua confirmatur donatio Constantini.

SVMMARIA.

1. *Donatio Ludouici Imperatoris facta Ecclesia qualis fuerit.*
2. *Forma donationis Ludouici qualis sit.*
3. *Instrumentum donationis Ludouici ex Volaterrano.*
4. *Donatio Ludouici, de qua per Volaterran. non contradicit* c. ego Ludouicus, distinct. 63.
5. *Dictio,* & infra, *quid significet.*
6. *Donationis Ludouici forma, de qua in Vaticano.*
7. *Baldus* in procemio ff. *reprobatur.*
8. *Ecclesia Romana in tota Italia exercuit actum iurisdictionis.*
9. *Imperator donando Ecclesia, quid ei concesserit.*
10. *Ecclesia an expediat habere dominium rerum.*
11. *Ecclesia nascens ab initio semper habuit bona.*
12. *Vrbanus Papa omnia sacrata mysteria fecit argentea.*
13. *Apostoli habuerant bona in speciali, & in communi.*
14. *Ecclesia ab initio quomodo probet r ditissima.*
15. *Christus habuit loculos pro humanis necessitatibus.*
16. *Ecclesia expedit posside re facultates.*
17. *Papa cur deberet maximum ærarium constituere.*

PLaceat donationem † Ludouici Imperatoris hic subnectere, de qua in *c. ego Ludouicus distin. 63.* cum per eam donatio Constantini clarius comprobetur, & respondeamus obiectis. 1

[Ego Ludouicus Imperator Augustus statuo, & concedo per hoc pactum confirmationis nostræ Beato Petro Principi Apostolorum, & per te Vicario tuo Domino Paschali summo Pontifici, & successoribus eius in perpetuum, sicut à prædecessoribus nostris, vsque nunc in vestrã potestate, & ditione tenuistis, & disposuistis Romanam Ciuitatem, cum Ducatu suo, & suburbanis, atque villiculis omnibus, & territoriis eius montanis, & maritimis, litoribus, & portubus, seu cunctis ciuitatibus, castellis, & oppidis, ac villis in Tusciæ partibus. Item infra, quando diuina vocatione, &c.]

Ex hoc canone clarè patet, hanc Ludouici Imperatoris donationem confirmare alias prædecessorum

Digitized by Google

rum donationes; ergo & illam Constantini, quam supra probauimus, ex plurimis diuersorum Auctorum scriptis.

2 Nec obstat alia huius donationis † Ludouici Imperatoris forma, quam Volaterranus *in lib. 3. sua Geographia* describit, vbi de Gallorum rebus agit, quarum donationum diuersitatem Ponderans Brutum Fulmen, fidem Decreti improbare satagit, vt autem respondeamus, quam Volaterranus formam donationis describit, inducamus.

Instrumenti donationis Volaterrana editio.

3 [Ego Ludouicus † Imperator concedo tibi Beato Petro principi Apostolorum, & per te Vicario tuo Domino Paschali summo Pontifici, Successoribusque eius in perpetuum Ciuitatem Romanam cum sua iurisdictione, omnibusque circa, terris, ciuitatibus, portubus, ac maritimis locis Hetruriæ. In ea deniq; Mediterraneam Vrbem veterem, Balneoregium, Viterbium, Saonam, Populoniam, Rosellas, Perusium, Mathuranum, Sutrium, nempe versus Campaniam, Ananiam, Signiam, Ferretinum, Alanum, Patricum, Frusinonum, cum omnibus circa oppidis, & vicis, necnon Exarchatum Rauennæ integrum, sicut piæ recordationis Carolus pater, & item Pipinus auus noster Beato Petro dudum concessere, videlicet Rauennam, Bonicum, Æmiliam, Forum populi, Forum Iulii, Fauentiam, Immolam, Romaniam, Ferrariam, Comadum, Adriam, Seruiam, in Marchia, Pisaurum, Fanum, Senogalliam, Anconam, Oximum, Numanam, Esium, Forum, Sempronii, Ferretrum, Vrbinum, Territorium, Valuense, Callium, Luceolos, Eugubium, in Campauia, Sorum Aquinum, Arpinum, Thrarium, Capuam, Patrimonium quoq; ad nostram pertinentia iurisdictionem, Beneuentanum, Salernitanum, Calabriæ inferioris, & superioris, ac Neapolitanum Ducatum, insuper Spoletinum, Tuderotteculum, Haruiam, reliquasque eius ditionis, Insulas quoque inferi maris. Corsicam, Sardiniam, Siciliam, quæ omnia Piæ memoriæ Pipinus auus, deinde Carolus Imperator, genitor noster per Athenium, & Mainardum Abbates ad hoc sponte missos, Beato Petro, eiusque successoribus scripto concesserunt; Nos item probamus, atque concedimus. Præterea summi Pontificis deligendi Romano consilio potestatem esse volumus, modò sine discordia fiat, ac post consecrationem legati ad nos, successoresque nostros Reges Franchorum, conciliandæ charitatis, & amicitiæ causa mittantur, sicuti temporibus Domini Caroli octaui & Pipini aui, & postremo Caroli genitoris nostri mos fuit. Hanc igitur voluntatem nostram scripto, & iureiurando firmamus, & per Legatum S. R. E. Theodorum Domino Paschali misimus, manuque propria me subscripsi, EGO LVDOVICVS. Scripsere quoque tres filii eius, Episcopi decem, Abbates octo, Comites quindecim, Bibliothecarius, Mansionarius, Ostiariusque vnus, Numerabatur annus ab Incarnatione Domini, 835.]

4 Neque contradicit † ista Volaterrani illi, de qua per Gratianum; Quia Brutum Fulmen in exscribendo donationem Ludouici à Decreto, non apposuit illud verbum, *Item infra*, sed scripsit, Item quando diuina vocatione, &c. forte ignorauit vim, & virtutem dictionis,
5 *& infra*, † quæ est significare prætermissa in originali, Bartol. *in l. Gallus §. idem credendum, ver. quid si dixit & infra ff. de lib. & posthum. l. 2 ff ad l. Aquil.* Abb. *in c. cum virum, de regular. & in cap. 1. de cleric, coniugat.* Et ita est mos omnium cōpilatorum iuris canonici à constitutionibus Pontificalibus, & Conciliis.

Et de anno 1585. dum eram in Vrbe, familiaris Illustriss. Cardinalis Carrafæ S. D. N. Bibliothecarii incumbens huiusmodi scripturis pro sedis apostolicæ veritate, legi in Vaticano hunc Ludouici † donationem, 6
quam transcripsi, sub ista forma. Primo sunt verba Gratiani, *in d. cap. Ludouicus*, vsque ad *vers. Item infra.* Secundo sequuntur verba donationis, per Volaterran. à *vers. In ea deniq. Mediterraneam Vrbem, &c.* vsque ad *vers. Hanc igitur.* & statim sequuntur alia verba Gratiani, *in vers. quando diuina vocatione.* vsque ad finem. Denique illa verba Volaterran. à *vers. Hanc igitur.* vsque ad finem: Itaque sibi non repugnant, vtræque iuncta sunt in Vaticano, & ex *vers. sicut à prædecessoribus nostris*, constat voluisse confirmare etiam donationem Constantini, vt dictum est.

Ex his apparet, quantum decipiatur Bald. † *in proœm. ff. num. 52.* dum volens respondere argumento, 7
stante donatione Constantini, quomodo Imperator in nonnullis terris ponat Vicarios; respondet quatenus Ecclesia non est vsa illa donatione, sed alii, videtur ab ea forsitan recessisse. Nam, vt constat ex infra dicendis in cap. de Iurisdictione statuum Italiæ, Ecclesia Romana in omnibus † aliquem Iurisdictionis actum exercuit, quantum ego colligere potui, & forte 8
alter me diligentior, vberius colliget, & cum Carolus Magnus & successores, facto, & instrumentis largitionem fecerint, non video cur non possit dici, ista iura, in quibus Principes Italiæ recognoscunt Imperatorem, non esse penes Ecclesiam Romanam. Habet summus Pontifex omnium, etiam temporalium iurisdictionem, vt satis superius firmatum est supra, exercitium duntaxat temporalis Iurisdictionis recognoscit Imperator à Papa, sed Imperator † hoc ipsum concedit exercitium respectu Italiæ, & locorum in donatione contentorum, res de facili voluitur ad suam naturam, *l. si quis ante Digest. de acquir. possess. l. cum in plures §. 1. ff. locat.. l. stipulatus est opus ff. de fidei commiss.* quo casu habet locum, *l. si procurator. §. fin. ff. mandati.* vbi etiam exercitium directarum cessum est, quia factus est procurator in rem suam, Salyc. *in lib. 1. num. 11. Cod. de act. & obligat.* Propterea exercitium huius temporalis iurisdictionis debet declarari per Imperatorem, esse penes summum Pontificē, iuxtà consilium Guglielmi de Cuneo Doctoris antiquissimi in *proœmio Digest.* respondentis, donationem Constantini valuisse, & valere, & hodie si plus donaretur, plus valeret. 9

Est & aliud contradictorum genus, asseuerantium, sequenti nocte post Donationem à Constantino factā, auditam fuisse vocem de cœlo clamantem, hodie effusum est venenum † in Ecclesia Dei, quos pudet allegare. Hæc enim fama à maleuolis traxit originem, quos Atheistas aliqui, ego vero Iudæos de bireto nigro soleo nominare. Quibus respondeo cum Esaia in *cap. 49. & cap. 60.* & erunt Reges nutritii tui, & Reginæ nutrices tuæ, suges lac gentium, & mammilla Regum lactaberis. Nihil hoc loci vel minimum dabitur exteris infidelium exemplis, non enim lubens nostra conferre soleo cum Iudeorum factis. Nam quid paleis ad triticum? dicit Dominus Hierem. *cap. 23.* 10

A primis igitur nascentis Ecclesiæ † temporibus dū 11
fremen-

Digitized by Google

fremerent adhuc gentes, & Reges terræ conuenirent aduersus dominum, & aduersus Christum eius, Hanc & habuisse, & multa possedisse bona, loquuntur aperte Diui Lucæ verba, dicentis: Ad pedes Apostolorum, certatim à fidelibus delata prædiorum diuenditorum ingentia prædia, tanta quidem copia, vt tametsi magnus esset credentium numerus (supra termille) tamen non fuerit egens quisquam inter illos, vt habetur *in Actis Apostol. cap. 4.* postquam continuo sacrorum cœlestium actibus dicata sunt à piis Christi fidelibus
12 & assidue donata, vsque adeo multa, vt Vrbanus † qui tantum decimus sextus à Petro sedit, omnia sacrata misteria fecerit argentea, quod Damasus in Pontificali refert, & in Concilio Tiburiensi, *in Canone, Vasa, de consecratione, distinct. 1.* Hic fuit Vrbanus, qui præfuit Ecclesiæ, Alexandro Matumeæ regnante, sub quo & passus est, cum multos nobilium ad fidem Christi conuertisset, anno salutis 230. ex chronico Cæsariensi, Euseb. Sixtum Pontificem cum leuita Laurentio, & aliis, constat in Deciana, & Valeriana persecutione, Romæ fuisse interemptos anno 254. & anno 259. quod ecclesiæ Thesauros Tyranno prodere noluissent; Iam tunc igitur habuit Ecclesia, quod Principes magni rapere cuperent.

In Granensi Concilio, quod Niceno fuisse proximum legitur, in Paphlagonia circiter annos Domini 324. damnatus est quidam Eustachius, qui fidelibus omnem ad Deum spem præcidebat, si non omnibus renuntiarent, quæcunque possiderent, *canone 1. distinction. 16.* Quosdamque fuisse, qui se arrogantissime vocarent Apostolicos, eo quod in suam communionem non reciperent aliquem res proprias possidentem, memorat, & damnat D. Augustinus *in libro de heresibus ad Quoduultdeum.* Quare merito damnati sunt ab Ecclesia, qui mentientes sunt impuden-
13 ter ausi, † Apostolos nihil habuisse in speciali, vel in Communi *cap. 4. de verb. significat in extrauag. Ioan. XXII.* Non est is profecto cogendus in ordinem mendicantium, cui Galathæ, potens, & diues natio, non sua tantum largiri cupiebant, sed etiam si fieri potuisset, oculos suos eruissent, & ei dedissent. Nec fuit alius animus Corinthiis, cæterisque prouintiis superatis ab Euangelico exercitu. Item D. Chrysosto-
14 stomus *in homilia 51. super Matth. cap. 14.* tantas † opes fuisse, tamque vberes, & abundantes redditus, ac fructus collegisse, dicit Ecclesiam Antiochenam, vt in singulos dies aleret ad tria millia viduarum, & virginum, & præterea multis vinctis in carceribus auxiliaretur, multis in hospitali laborantibus, multis aduenis, multis leprosis, & omnibus, qui in altari assistunt, cibaria, alimentaque præberentur, multis etiam, qui quotidie ad petendum accederent, & *in homilia 37. & 60. ad Populum Antiochenum*: semper igitur ecclesia abundauit, non igitur audiri potuit illa ementita vox.

15 Item Christus † Dominus noster habuit loculos, cuius humanis necessitatibus Angeli ministrabant, qui dat escam solus omni carni, Ioan. *cap. 12. & cap. 13.* & Marc. *capit. 1. & Psalm. 135.* ostendit ipse Ecclesiam suam, quæ destituta gemit inter hos turbines mundi, loculus etiam habituros esse licite, non vt occulat, sed vt eroget, & necessitatibus
16 subueniat, expedit facultates † ecclesiæ possideri *c. expedit 12. quest. 2.* Præsertim hodie, ne sancta mater ecclesia in congregatione, & postera fidelium, temporalibus careat auxiliis, sed cum ipsis adiuta, spiritualibus proficiat incrementis: Et vt in omnibus mundi ciuitatibus Christi nomen multiplicet, decet Beatissimum Papam, † qui omnium curam habet. 17
c. cuncta per mundum q. 3. maximum ærarium constituere, atque thesaurum congregare, pro quo est textus *in c. reuertimini 16. quest. 1. in vers. iam expletus est annus, & nihil in meos thesauros, sed in vestra horrea reportastis.* Est in Iustinianeo Codice *titulus de sacrosanctis ecclesiis, & de rebus, & priuilegiis earum.* Hic leges auro, prædiis nauibus, & omnibus rebus abundantem Ecclesiam, in quibus à semi Christianis Cæsaribus defenditur, & nos hanc plusquam Christiani oppugnabimus? Meminerimus quod quicunque templum Dei violauerit, violabit illum Deus.

CAP. XXXII.

Regum, & Principum Iurisdictio, vel titulo, vel præscriptione fundari.

SVMMARIA.

1 *Reges plus iuris habent in regnis, quam Imperator in Imperio.*
2 *Regnum assimilatur dominio, non autem regimini.*
3 *Filius Regis dicitur Rex viuo patre.*
4 *Imperator est Imperii administrator.*
5 *Electio facit Papam.*
6 *Rex est Imperator in suo regno.*
7 *Dominia omnia habent originem ab Imperio Romano.*
8 *Imperator quid possit concedere de Imperio.*
9 *Imperator potest alicui concedere, vt non recognoscat superiorem.*
10 *Imperator certis populis Italiæ concessit libertatem mediante pecunia.*
11 *Papa quæ iura possit aliis concedere.*
12 *Ciuitates, & dominia ecclesiæ prohibentur alienari.*
13 *Ciuitates & dominia ecclesiæ non possunt alienari sine consilio Cardinalium.*
14 *Papa non potest imponere legem suo successori.*
15 *Papa non potest sibi imponere legem, etiam cum iuramento.*
16 *Papa potest alienare res ecclesiæ, etiam si iurasset non alienare.*
17 *Papa potest ardua explicare sine consensu Cardinalium.*
18 *Ecclesia an expediat infeudare bona sua.*
19 *Pontifices alienantes bona ecclesiæ, quam cito mortui sint.*
20 *Alienantes bona ecclesiæ, non longo tempore sunt superstites.*
21 *Alienationi bonorum ecclesiæ, vnusquisq; contradicere debet.*
22 *Præscribi possunt, quæ possunt alienari.*
23 *Rex qui præscripsit habetur loco Imperatoris in Regno suo.*
24 *Præscriptio tantum operatur, quantum concessio.*
25 *Priuilegium in vna specie iurisdictionis præbet causam præscribendi in altera.*
26 *Præscriptio centenaria quam virtutem habeat.*
27 *Præscriptio centenaria non requirit probationem tituli, bonæ fidei, vel scientiæ.*
28 *Præscriptio centenaria habet vim publici instrumenti.*
29 *Præscriptio Regum, Principum, non potest dici interrupta.*
30 *Notoria omnibus præsumuntur sciri ab omnibus.*

Digitized by Google

1 Reges † plus iuris habent in Regnis, quam Imperator in Imperio, Andr. *in c. 1. verſ. & bona committentium col. 4. quæ ſint regalia. & in c. 1. col. 2. de vaſallo decrepit. ætat. & in c. 1. in fin. de noua form. fidelitat. & in c. 1. §. valuaſores col. 1. de his qui feud. dar. poſſunt & in c. imperialem §. ſi inter duos. col. 6. in fin. de prohib. feud. alienat. per Federic.* quia Rex habetur loco domini,
2 & regnum † magis aſſimilatur dominio, quam ſimplici regimini, Bald. *in conſil. 271. numer. 3. vol. 1.* Ideo Reges tranſmittunt regna ad filios, & ſucceſſores, Andr. *in c. 1. de his qui feud. dar. poſſ. & ibi Afflict. in 4. notab. & in cap. 1. de noua forma fidelitat.* Vnde
3 filius † Regis dicitur Rex, etiam viuo patre, Andr. *in cap 1. quis dicatur Dux*, quod eſt verum quo ad nomen, ſecus quo ad regimen, Bald. *in prælud. feud.* Archidiacon. *in c. obucitur 2. quæſt. 1.* Et intelligitur de primogenito nato, poſtquam pater fuit Rex, licet habeat alios anteriores, *l. imperialis Cod. de nupt. & ibi Bald.* Ideo ponitur in priuilegiis, filius naſcituris, Andr. *in c. 1. quib. mod. feud. conſtit. poteſt & in c. 1. quo temp. miles.*

4 Sed Imperator † eſt Imperii adminiſtrator, qui eligitur per Principes ad hoc habentes auctoritatem; ergo per ſolam electionem habet adminiſtrationem, & acquiritur ius electo, Innocent. *in c. venerabilem. de electton. & in c. ex publico, eod. titul.* & eſt gloſſ. *in §. nulli in auth. de collat.* & not. per Bald. *in l. abſenti ff. de donation.* Cyn. & Bald. *in l. bene à Zenone Codic. de quadr. præſcript.* idem eſt in Papa, *c. in nomine*
5 *domini. diſtinction. 23.* Nam electio † facit Papam. Archidiacon. *in c. ſi cui. de electione, libr. 6.* Propterea Imperium non tranſmittitur ad ſucceſſores, Andr. *in cap. 1. de vaſall. decrepit. ætat. & ibi Afflict. in quæſt. 2.*

Vltra differentiam ſucceſſionis, putarunt multi nullam aliam eſſe inter Imperatorem, & Reges, quia
6 quilibet Rex † eſt Imperator in ſuo regno, Bald. *in c. cum veniſſent. col. 2. de eo, qui mitt. in poſſeſ. & in vſibus feud. in d. c. Imperialem. in princip. de prohib. feud. alienat. per Federic.* Pariſienſ. *de Syndica u in ver. ſententia, in verſ. An dictum capitulum.* Albert. Brun. *in conſil. 45 numer. 14.* Ego vero magnam cre-
7 do eſſe differentiam. Nam omnia † dominia ab Imperio Romano habuerunt originem, vt ſupra probauimus, ergo differunt tanquam totum, & partes titulo, & præſcriptione ſeparatas. Et quod potuerint præſcriptione acquirere, probatur.

8 Quia Imperator † poteſt iſta ſupremi dominii iura, & libertatem aliis concedere. Item iura regalia, & merum, ac mixtum Imperium, vt habetur *in titulo, quæ ſint regal.* Ita Federicus Imperator conceſſit Longobardis, vt *in titulo de pace Conſtantiæ.* Bald. *in l. 1. numer. 5. Codic. ne rei dominic. vel templor.* & hæc eſt verior Doct. ſententia, vt poſt Oldrad. & alios probat Roland. *in conſil. 2. numer. 95. vol. 1.* Reſtaur. Caſtald. *in tractat. de Imperator. quæſt. 104.* dummodo non diſtrahat partem Imperii per nomen quotæ, vt ibi Reſtaur. Menoch. *in conſil. 2. numer. 69. & numer. 275.* Corradus *in templo iudicum, lib. 1. cap. de Imperat.*
9 *§. 4. ver. Iuriſdictiones.* Item poteſt † alicui concedere, vt non recognoſcat ſuperiorem, vt probat Anton. Corſett. *in tractat. de poteſtate Regia part. 5. quæſt. 85.*
10 per textum *in cap. quicunque 11. quæſt. 1.* Sicut † legitur Rodulphum Imperatorem pretio conceſſiſſe libertatem, & ſupremam potentiam multis populis Italiæ, quod non diſplicuit Papæ Honorio IIII. vt per Platinam in vita ipſius, quia poteſtas eccleſiaſtica, ex numero Principum Chriſtianorum, efficitur ſecurior, ſed melius fuiſſet diſplicuiſſe; quia reſpectu Italiæ donatæ, Imperator non poterat hoc facere in præiudicium eccleſiæ, quæ omni tempore poſſet reſtitui, vt dixi ſupra in *cap. 30.* ad omnia loca Italiæ, quæ per eccleſiam non poſſidentur.

Eadem poſſet concedere † Papa, Bald. *in cap. 1. in* 11
princip. qui feud. dar. poſſ. Felyn. *in c. ad audientiam num. 12. de præſcript.* Bartol. *in l. liber homo. in 1 ff. de ver. oblig.*

Et licet ciuitates, † & Dominia eccleſiæ prohibe- 12
antur alienari, vt habetur *in concilio Conſtantienſi, in additione ibi in fine poſita, fol. 923. in princip. & fol. 925. verſ. item eadem. & fol. 929, verſ. cæterum, & fol 930. verſ.*
diſtinctius, vbi etiam prohibetur † prorogatio, ſeu no- 13
ua conceſſio, vel quæcunque declaratio ſine conſilio Cardinalium, & conſenſu ipſorum, & ſine cauſa euidentis vtilitatis, quam opinionem firmauit Bald. *in l. cum multæ C. de bon. quæ lib. & in l. fin. C. de diue. præſcript.* & probat Andr. Sic. *de præſtant. Cardinal. quæſt. 2. num. 24.* Item per Bullas Summorum Pontific. alienatio iſtorum iurium regalium eccleſiæ fuiſſet interdicta, vt per Bullas Pii V. & Gregor. XIIII. de non infeudandis ciuitatibus, & bonis eccleſiæ, etiam cum clauſulis derogatoriis.

Nihilominus Papa † non poteſt imponere legem 14
ſuo ſucceſſori, vt not. Ioan. Monach. *in c. licet Romanus. de conſtitut. lib. 6.* Innoc. & Ioan. Andr. *in c. cum ad monaſterium in fin. de ſtatu monach.* Iacob. Butr. *in l. ſi præſcriptione C. ſi contra ius, vel vtilit. publ.* per *c. innotuit de election. & c. final. de reſcript. lib. 6.* tanto minus poteſt
imponere † legem ſibi ipſi, à qua non liceat recedere, 15
l. digna vox. Cod. de legib. l. pen. ff. de recept. arbitr. & c. fin. & ibi gloſſ. in ver. temporibus. de reſcript. lib. 6. d. c innotuit. de elect. & c. propoſuit. de conceſſ. præbend. gloſſ. *in c. nulli in ver. inter de ſent. excom.* Pariſienſ. *in conſil. 11. num. 5. & ſeq. vol. 1.* huiuſmodi enim conſtitutiones ſunt iuris poſitiui, & Papa eſt ſuper omnia iura poſitiua, & ideo illa poteſt tollere, etiam ſine cauſa indiſtincte, Pariſ. *in conſil. 5. numer. 83. vol. 4.* poſt Innocent. &
Felyn. quos ipſe refert. Imo etiam † ſi iuraſſet non 16
alienare terras eccleſiæ, non ita obligatur iuramento, quin ex cauſſa poſſit ab eo recedere, vt dicit Alexand. *in conſil. 224. vol. 6.* Cardinal. Iacobatius *in tractat. de*
concilio, lib. 7. Et quod poſſit omnia † ardua explica- 17
re ſine conſenſu Cardinalium, probat Præpoſit. *in c. cum redemptor 12. quæſt. 2.* vbi etiam Cardinal. de Turrecrem. Andr. Barbat. *in conſil. 1. vol. 1.* vbi conſuluit pro Paulo Papa II. ad inſtantiam Borſii Ducis Ferrariæ, reuocans dictam opinionem quam tenebat *in d. tract. de præſtant. Cardinal. in d. quæſt. 2.* Mouetur enim Papa à Spiritu ſancto, & habet Angelos maximi ordinis cuſtodes ad rectificandas eius
actiones, expedit † aliquando infeudare, vt ſint qui 18
tueantur iura eccleſiæ ſatis vicini; Item ſi res aliqua eccleſiæ ſit in manu forti, ita vt facile per eccleſiam non poſſit auocari, nam poterit Papa infeudare, quia hæc eſt iuſta cauſa, etiam ceſſante infeudandi conſuetudine, de quo *in cap. 2. de feud.* & hoc operatur potentia, quæ plus operatur quam nuda ſcientia, vt probat Bonus de Cortili *in tractat. de nobilitat. part. 3. numer 53.*

Sed meminerint ſummi Pontifices † exempla, 19
quæ acciderint, nam Papa Paulus II. facta inueſtitura Ferrarien. vitam non diu prorogauit,

&

Digitized by Google

& Alexander VI. qui hanc firmauit opinionem, quo genere mortis extremum diem obierit, nemini dubium est. Item Paulus III. suis familiaribus dicere solebat, se ob interemptam Parmensem ciuitatem, & alia quæ inde sequuta sunt incommoda, grauissimis premi molestiis, quas deuorare non posset, & exitus probauit. Item Iulius III. cum fratrem Camacanum, Ducem creare vellet, quatriduo ante bullam publicatam mortuus est, & sic negotium infectum, & quod alienantes bona, & iura Ecclesiæ, non longo
20 tempore † fuerint superstites, est vetustum prouerbium; Idque expresse dicit Iustinian. *in auth. de non alienand. aut permut. reb. eccles. §. quia vero, versic. & forsitan deducunt homines ad mortem, qui hoc agunt.* Item subscribentes alienationi iurium ecclesiæ feriuntur anathemate, quo inquit Symmacus; iratus Deus animas percutit *c. si quis presbyterorum. de reb. eccles. non alienand.* Item qui tacent, & non contradicunt
21 dum † possunt alienationi bonorum ecclesiæ, vocantur à Iustiniano degeneres, & seruiles ibi, degenerem, & seruilem taciturnitatem, & meticulosam, & *in auth. de ecclesiastic. rerum alienat.* dicit semper esse reuocandam bonorum ecclesiæ alienationis prohibitionem, licet decies millies facta fuerit.

Sed argumentum stat, quia potentia, vt dixi, non
22 negatur, vnde procedit ratio, possunt † alienari; ergo præscribi, Bartol. *in l. acta §. de amplianda ff. de re iudic. & in l. 2. ff. de iure fisc. & in l. proxime ff. de his que in testament. delen. & in l. quo minus ff. de flum. & in l. relegati ff. de pœn.* Innocent. *in c. perueneraabilem, qui fil. sint legit.* Abb. *in c. cum venissent. de iudic. & in c. 2. col. final. de immunit. eccles. & in c. fin. in t. not. de constit. & in c. cum contingat col. final. de foro compet. & in consil. 92. col. 6. vol. 1.* Felyn. late *in c. cum non liceat à numer. 10. ad finem. de prescript.* Cardinal. *in d. c. perueneraabi-*
23 *lem.* dicit Rex † qui præscripsit habetur loco Imperatoris in Regno suo, & potest contingere quod sint plures Imperatores, cum etiam sit de consuetudine, vt duobus in discordia electis, vterque administret imperium, allegat gloss. quam dicit singularem *in clem. 1. §. porro. ver. Reges Romanos. de iureiur.* & respondet, quod Imperator tolerando talem præscriptionem, censetur approbare.

24 Item probatur, quia non minus operatur † animi patientia firmata longissimo tempore, quam vera concessio, *l. venditor §. si constat ff. com. præd. l. si pupillus alterum ff. de administrat. tut.* Bald. *in l. 1. numer. 5. Codic. ne rei dominic. vel templ.* Item qui permittit, quasi concedere videtur, *l. 1. Codic. de patria potest. l. cum plures §. locator ff. locati.* & est ratio Ioan. Fabr. *in l. 1. Cod. de emancipat. liber.* gloss. *in §. nulla in auth. de defens. ciuit.* Ioann. de Plat. *in l. 2. Codic. de fund. limitrop. lib. 11.*

25 Habent multi Principes priuilegium † iurisdictionis meri, & mixti Imperii, at de vltimis casibus appellationum cognoscere, non explicat priuilegium, & vbi ius resistit, non videntur posse conseruari, Capyc. *decis. 13. & decis. 55. & decis. 189. & decis. 209.* Couarr. *in lib. practic. quæst. cap. 17.* Sed eorum priuilegium præbet causam præscriptioni alterius speciei iurisdictionis *c. cum personæ §. final. de priuileg. libr. 6.* In iurisdictionalibus enim potest fieri extensio de vna specie ad alteram cum præscriptione præsertim centenaria, *d. § final.*

26 Hæc enim præscriptio † centenaria habet vim tituli *l. hoc iure §. ductus aquæ ff. de aqua quotid. & æstiu. c. super quibusdam §. præterea. de verbor. significat. c. innouamus in gloss. de censib. leg. 1. in fin. ff. de aqua pluu. arc.* notat late Alexand. *in sua disputatione incip. Sigismundus.* Iason. *in l. imperium ff. de iurisdict. omn. iudic.* in illo articulo an Imperium possit præscribi, Andreas *in constitut. regni Incip. quadragennalem. & in constitut. regni incip. Si dubitatio.* In qua præscriptione † non requiritur probatio tituli, bonæ 27
fidei, neque scientiæ illius contra quem præscribitur, late Alexand. *in consil. 6. vol. 1.* Tantum enim potest ista præscriptio, quantum Imperator cum causa, Andr. *in c. 1. vers. flumina publica col. 5. quæ sint regal.* & habet effectum † publici instrumenti, Afflict. *in decis. 239.* 28
Dec. *in consil. 85.* Addentes ad Alexand. *in d. consil. 6.* & in infinitis locis, istam præscriptionem haberi pro veritate, tempus longissimum omnia consumit, omnia supplet, & dicta præscriptio iurium Imperii per Principes acquisita, non videtur posse dici interrupta, cum † adhuc non constet Papam, & Imperatorem 29
protestatos fuisse, aut suos feudatarios citasse super declaratione occupationis, vel occupatione iurium supremæ potentiæ, omnes Italiæ Principes huiusmodi iuribus supremæ potentiæ vsi fuerunt. Extat Romæ Orator apud summum Pontificem, in Hispania, & Gallia, aliisque regnis & statibus Legati sedis Apostolicæ, Nuncii, aliique pro principibus, oratoribus, etiam adinuicem, omnes vident, omnes sciunt iurisdictionis exercitium, quod possidetur, ideo præsumuntur † scire, & sciuisse rem adeo notam, vt habe- 30
tur, *in c. quod dicitis distinction. 16. c. 1. de postulation. prælat. l. sed si pupillus §. præscribere ff. de institutionib.* notatur *in l. si tutor petitus ff. de peric. tutor & in l. 1. ff. de recept. arb.* licet scientia in casu prædicto opus non sit, pro vt de magis communi opinione testatur Alex. *in d. consil. 6. vol. 1.*

CAP. XXXIII.

De Iurisdictione, & Dominio Statuum Italiæ.

SVMMARIA.

1 *Italia situs, & confinia quæ sint.*
2 *Italia quomodo fuerit gubernata à Romanis.*
3 *Italia quot gentes extera potita sunt.*
4 *Italiæ nomen, etimologia, & diuisio in prouintias.*
5 *Italia diuisio in prouintias secundum Cameram Apostolicam.*
6 *Venetiarum origo qualis.*
7 *Venetia sunt libera ab Imperio.*
8 *Venetia præscripserunt libertatem contra Imperatorem.*
9 *Possessio immemorabilis habet vim tituli, priuilegii, & constituti.*
10 *Mare, & flumina possunt acquiri, & præscribi per consuetudinem.*
11 *Possessio quæ habeat vim consuetudinis.*
12 *Præscriptio Principum non potest esse sine priuilegio, vel fama ipsius.*
13 *Præscriptio sine titulo est potius corruptela.*
14 *Priuilegium quando sufficiat probari per famam.*

15 Præ-

Digitized by Google

15 *Praescribi non potest proprietas nec consuetudine acquiri.*

16 *Venetia allegant priuilegium libertatis.*

17 *Veneti quando habuerunt priuilegium ab Imperatore cudendi pecunias.*

18 *Veneti in suo statu tantum possunt, quantum Imperator in Imperio.*

19 *Respublica Venetorum quanto tempore duret, & quot Duces habuit.*

20 *Duces Venetiarum quam auctoritatem habeant.*

21 *Veneti quos debellarunt gentes.*

22 *Histria prouintia quando facta est tributaria dominio Venetorum.*

23 *Insula Creta paret iurisdictioni Venetorum.*

24 *Veneti in quibus ciuitatibus Italiæ habeant dominium.*

25 *Veneti sunt domini maris Hadriatici.*

26 *Mare Hadriaticum cuius sit in vniuersali, & in particulari.*

27 *Iurisdictionis exercitium ad quem dominum pertineat.*

28 *Ancona ciuitas est sita in mari Hadriatico.*

29 *Ancona ciuitas pertinet ad Ecclesiam ex donatione.*

30 *Lombardia à quibus occupata, vnde nomen sumpsit.*

31 *Longobardorum Reges quot, vbi habitarunt, & quis eorum leges condidit in Italia.*

32 *Leges Longobardorum carent ratione.*

33 *Lingua Italica à quibus fuerit introducta.*

34 *Longobardi à Carolo Magno Italia expulsi.*

35 *Lombardiæ ciuitates quæ sint.*

36 *Ciuitates Italiæ omnes recognoscunt Papam, vel Imperatorem.*

37 *Ciuitates Italiæ quando renuntiarunt insigniis supremæ potentiæ.*

38 *Dux Mediolani est vasallus Imperii, à quo habet inuestituram.*

39 *Mediolanum aliquando fuit Vicariatus, & Camera Imperii.*

40 *Ducis Mediolani titulum primus habuit Galeatius.*

41 *Gallorum prætensiones in Mediolano quando fuerint sopitæ.*

42 *Rex Franciæ quibus iuribus, & prætensionibus cessit ad beneficium Impratoris Caroli V.*

43 *Mantua Ciuitas est feudum Imperii.*

44 *Mantua quando fuerit indictum Concilium generale.*

45 *Mantua quibus fuerit concessa ab initio.*

46 *Mantua fuit confirmata sub dominio Gonzaghorum.*

47 *Dux Mantuæ fungitur vice Imperatoris in suo statu.*

48 *Marchia Montis ferrati est feudum Imperii, & num. 59.*

49 *Marchiæ Montis ferrati administrator quis fuerit electus ab incolis.*

50 *Dux Mantuæ habuit inuestituram Marchiæ Montisferrati.*

51 *Fidelitatis seruitium quando præsumitur reseruatum.*

52 *Concessionem fuisse feudalem arguitur ex fidelitate successiuis temporibus præstita.*

53 *Marchia Montisferrati non admittit successionem fœminarum,*

45 *Feudum probatur ex longa possessione rei feudalis.*

55 *Consuetudo in feudis omnia operatur.*

56 *Declaratio nihil de nouo inducit.*

57 *Marchionatus dicitur feudum dignitatis.*

58 *Marchia Montis ferrati habet iura Imperatoris.*

60 *Verba* donamus, & elargimur, *an importent concessionem feudalem, & quando.*

61 *Marchia Salutiarum est feudum Imperii.*

62 *Inuestitura Othonis II. facta Aledramo de Marchia Salutiarum.*

63 *Marchia Salutiarum contingit in partem vni ex filiis Aledrami post eius mortem.*

64 *Lex habens varios intellectus potest allegari in qua parte omnes conueniunt.*

65 *Probatio legitima fit per Chronistas, & Historicos.*

66 *Marchio Montis ferrati quas ciuitates recognouit à Duce Subaudiæ.*

67 *Laudum nullum homologatum potest valere in vim pacti.*

68 *Marchiones Salutiarum coacti sunt præstare homagiũ Duci Subaudiæ.*

69 *Dux Subaudiæ recognoscendus est in superiorem per Marchiones Salutiarum ex decreto Imperatoris.*

70 *Dux Subaudiæ quomodo fundat suam intentionem in Marchionatu Salutiarum.*

71 *Marchia Salutiarum pertinet ad Ducem Subaudiæ ex conuentione inita cum Rege Franciæ Christianissimo,*

72 *Dux Subaudiæ est Vicarius Imperii, & præstat homagium Imperatori.*

73 *Dux Subaudiæ est tanquam Rex in sua prouintia, & habet multos comites feudatarios.*

74 *Dux Subaudiæ ius dicit Cæsarea auctoritate.*

75 *Dux Subaudiæ subscribit se Dei gratia Ducem.*

76 *Placentia ciuitas quomodo pertineat ad Ecclesiam.*

77 *Placentia fuerunt inuestiti Farnesii.*

78 *Dux Mutinæ, & Rhegii recognoscit Imperium.*

79 *Liguriæ situs, & confines.*

80 *Finarium comprehenditur intra fines Liguriæ.*

81 *Genua est caput Liguriæ, quæ semper obediuit Romanis.*

82 *Genuenses de anno 1528. ordinarunt Rempublicam Aristocraticam.*

83 *Genuensium nouus modus gubernandi fuit confirmatus per Carolum V.*

84 *Iurisdictio probatur per concessionem priuilegiorum.*

85 *Genuenses habent priuilegium libertatis.*

86 *Genuenses non recognoscunt superiorem.*

87 *Genuensium Respublica anno 1575. diuisa in duas factiones, quomodo concordatur.*

88 *Insula Corsica paret Iurisdictioni Ianuensium.*

89 *Alpes Cottiæ cum tota ora Ligustica fuerunt donatæ sanctæ Romanæ Ecclesiæ.*

90 *Genua continetur inter Alpes Cottias.*

91 *Romandiola est de ditione Romanæ ecclesiæ.*

92 *Bononia est pars Romandiolæ, & de ditione ecclesiæ.*

93 *Vmbria est de ditione Ecclesiæ.*

94 *Vrbino, & Eugubio quis fuerit inuestitus ab ecclesia.*

95 *Hetruria habuit suos Reges.*

96 *Florentia fuit colonia Romanorum.*

97 *Florentini emerunt libertatem ab Imperio.*

98 *Florentini quoties soluerunt pretium libertatis Imperatoribus.*

99 *Imperator quis declarauerit Florentiam &*

Digitized by Google

& alias ciuitates pertinere ad Imperium.

100 *Princeps potest reuocare priuilegia à prædecessore concessa.*

101 *Princeps potest reuocare omnia iurisdictionalia ad suum libitum.*

102 *Princeps potest supprimere omnem iurisdictionem.*

103 *Iurisdictio fluit, & refluit à Principe.*

104 *Priuilegium pretio emptum non potest reuocari.*

105 *Concessa per principem iure contractus non possunt reuocari.*

106 *Florentini non recognoscunt Imperatorem.*

107 *Pisa fuit populosa ciuitas, & pretio libertatem emit.*

108 *Pisani quando liberantur à iugo Florentinorum à Carolo VIII.*

109 *Pisani faciebant diuersam prouinciam à Florentinis.*

110 *Pisani citantur statutis propriis, & iure communi.*

111 *Ciuis Pisanus factus Florentinus non amittit originem.*

112 *Pisani, & Florentini habuerunt priuilegium cudendi pecuniam ab Imperatore.*

113 *Hetruriæ ciuitates quæ pareant ditioni magni Ducis.*

114 *Senæ parent ditioni magni ducis ex inuestitura facta Cosmo.*

115 *Lucana ciuitas pretio emit libertatem.*

116 *Lucenses non habent potestatem vibrandi ensem.*

117 *Ferraria vnde dicta.*

118 *Ferraria quomodo pertineat ad dominium Ecclesiæ.*

119 *Possessione capitis acquiritur possessio totius Baroniæ.*

120 *Ferrariæ vtile dominium non potuerunt prætendere Estenses, nisi ab Ecclesia.*

121 *Dux primus Ferrariæ quis fuerit creatus ab Ecclesia.*

122 *Ferrariæ inuestitura concessa à Paulo. III qualis fuerit.*

123 *Ferrariæ inuestitura reuocatio denegata à Gregorio XIIII.*

124 *Ferraria restituitur Ecclesiæ à Don Cæsare Estense.*

125 *Finita linea feudum reuertitur ad directum dominum.*

126 *Meliorationes feudi restituendi debent solui heredi restituenti.*

127 *Hæres extraneus retinet feudum quo vsque soluantur meliorationes.*

128 *Hæres extraneus negans feudum, non amittit.*

129 *Meliorationes in feudis factæ an sint feudales.*

130 *Hæres extraneus succedit in meliorationibus feudo factis.*

131 *Negatio rei afficit in casibus à iure prouisis.*

132 *Pœna priuationis beneficii non habet locum nisi expresse lex dicat.*

133 *Feudi partem negans non amittit totum.*

134 *Andreæ de Isernia auctoritas in feudalibus præualet cæteris.*

135 *Feudum negans, in quibus casibus illud non amittat.*

136 *Feudum negantem quælibet causa excusat ab amissione.*

ITalia † inter meridiem, & hibernum Solis exortum 1
porrenditur, & tribus, quasi peninsula circumfunditur maribus, supero, infero, & Ionio; Iccirco adeo temperati aëris existit, vt homines omni virtute præstantiores, quam cæterum mundi generet, ita Plinius *in libro vltimo de Italiæ laudibus* scribit, Virgilius *in Georgica*, Aristides *in Encomio Vrbis*, Plutarchus *de fortuna Romanorum*, & Ælianus *de varia historia* conscripserunt: & qui vltra montes inhabitant. cum volare somniauerint, in Italiam venturos esse significat. fabulatur Artemidorus Daldianus *in lib. 2. de interpretat. somniorũ c. 37.*

Eius confinia sunt à Salsassis, siue Salutiis, qui est Mons ferratus, vbi Alpes initiũ capiunt, vsq; ad Rhegium longitudine passuum millium mille viginti, latitudine verò maxima, à Varo ad Arsiam omnem in Foroliuiensi regione, passuum quatuorcẽtum quinquaginta, à capite minori latitudine, à cauda vero minima, vt ideo Anguillæ sit comparata, & propterea Federicus I. Imperator, appellatus communiter Barba rubea, dicebat, Italiam nunquam potuisse longo tempore subiici exteræ nationi, quia à quacunq; parte constringatur, prolabitur, & aufugit.

Consulum † tempore Proprætoribus, & Præ- 2
fectis committebatur, sed Imperatorum tempore committebatur Procuratoribus, postea Comitibus, vsq; ad Theodosii tempora. Deinde variæ gentes
† vsurpauerunt, Barbari, Enoli, Hunni, Gothi, Anari, 3
Longobardi, Saraceni, Pannoni: Sed expulsis Gothis. exarchus regebat Italiam, postremo Longobardi, quorum tempore in quatuor ducatus diuisa est, nimirum Fori Iulii, Hætruriæ, Beneuenti, & Spoleti: atq; vnum Regem, Ticini constituta Regia sede, vsq; ad Carolum Magnum, sub quo à Longobardis liberatur, & varia regiminis forma introducitur.

Nomen † accepit ab Italo Siculorum Rege, qui 4
venit ad eam partem, in qua regnare cœpit Turnus, secundum Vergilium *in lib. 1. Ænead.* postea magna Græcia dicta est: Hanc Cisalpinam aliqui diuisere in sex prouincias. Prima Cenomanensis dicta est, in qua posuerunt Pergamum, Brixiam, Cremonam, Mantuam: Secunda Cenomanensis, in qua posuerunt Veronam, Vicentiam, Patauium, Taruisium, Rahennam, Forliuium, Ariminum, vsq; ad Senogalliam, & Senas, & alias ciuitates, & ibi Senogallenses fuere, de quibus scribit Liuius, quod multa cum Romanis commisere certamina. Tertia dicta est Boiorum Gallia, à Gallis Bois, de Orientali Gallia egressis, qui ex suo nomine ciuitatem condidere, eam Boilam nuncupantes. Quarta Ligurum Gallia dicta fuit, in qua posuerunt Taurinum, Secutiam, Sallutiorum montes, Augustam, Eporediam, & Montem Regalem. Quinta Insubrium Gallia dicta est, quæ continet Mediolanum, Comum, Papiam, Laudam, Nouariam, & Vercellas: Sexta denique fuit dicta Gallia Genuensis, ab ipsa Genua Vrbe, in qua posuerunt Derthonam, Alexandriam Vrbem, Aquensem, Astensem, Saonensem, Nolensem, & Albigalensem: Sed Italia nunc liberata est ab isto nomine Galliarum, quæ suo proprio, & naturali nomine hodie appellatur, & omissis similibus diuisionibus, de quibus in Chronica Longobardica, & per Blondum *in sua Italia illustrata*, & per Strabonem *de situ Orbis*, & per Antoninum *in Itinere.*

Camera † Apostolica Italiã sic diuisã in prouincias in 5
registro describit, videlicet Marchiã Taruisinam, siue Venetias, Istriã, in qua Foroiulienses, Lombardiam, siue

Digitized by Google

siue Transpadanam, Liguriam, Romandiolam, siue Galliam Cisalpinam, Ducatum Spoletanũ, siue Vmbriam, Aprutium, siue Samnium, Hetruriam, Campaniam, siue Latium, Terram laboris, siue Campaniam, aut Lebonas, Calabriam, siue Lucaniam, Apuliam, Terram Hidrunti, siue Salentinos: & quia de Regni iurisdictione scribentes supra *in cap. 26.* tractauimus, de Salentinis, Apulia, Lucania, Aprutio, & Terra laboris, ideo de cæteris scripturi supradictum ordinem Fisci Apostolici insequemur.

VENETIÆ.

6 Originem † ducunt, teste Strabone, vel à Venetis Galliæ Belgicæ, vel ab Enethis Paphlagoniæ populis, qui post bellum Troianum, vna cum Antenore hæc loca petierunt, quod sequitur Polybius, sed Plinius, auctoritate Catonis fultus, Troiana stirpe ortos esse dicit: Communis opinio est, examinata Hunnorum terribilissimo hoste Italiæ, & confugientibus vndiq; conuicinarum gentium nobilibus, nimirum Aquileiæ, Altini, Concordiæ, Caprularum, & Laureti, nec nō & Patauii, Vicentiæ, Veronæ, Mantuæ, Brixiæ, Bergomi, Mediolani, & Papiæ, & per maximam Paludem latere conantibus, penè Adriatici sinus ora, vbi inter paludem campus assurgebat plurimus, nobilissimi ciues ibidem conuenere, ibiq; exiccato quotidie de industria solo, mansiones muniere, quas à communi prouinciæ nomine, vnde conuenerant, Venetias; appellarunt: Aquilegienses autem primi gradum, deinde Concordienses Erapulas condidere, Altinates verò sex oppidula, videlicet Torcellum cum quinq; aliis condiderunt, Patauini deinde partem Riuialti extruxerunt, postea monte Silicense, Metemancum, Albiolam Philistinam, & quædam alia posuerunt, atq; ita hæc maxima ciuitas statim summoperè creuit Anno incarnationis 421 & hanc opinionem optimè ꝓbant Richobaldus Ferrariensis *in sua historia lib. 10.* Sabellic. *Ennead. 4. lib. 1.* Iacob. Phil pp. in suo supplemento Chronicorum, & cæteri moderniores.

7 Venetias † liberas dicunt ab Imperiali Iurisdictione, ipsasq; propriam iurisdictionem in suo dominio habere, quia in mari ædificatæ sunt ex regula, *l. in tantum. in princip. ff. de rer. diuis. & l. ergo §. final ff. de acquir. rerum domin.* & ille tuendus est, qui in littore ædificat, vel in mari, *l. 2. §. aduersus. ff. ne quid in loco public.* Bald. *in rubric. ff. de rer. diuision. n. 8.* Specul. *in titul. de religiosis domib. ver. quid si ciuitas.* Rip. *in l. 1. nũ. 8. ff. de acquir. possess. & in l. insulam nũ. 22. ff. de verb. obligat.* Ias. *in l. ex hoc iu e nũ. 26. & 27. ff. de iust. & iur. & in consil. 70. nũ. 2. vol. 3.* Cæpoll. *in tract. de seruit. rustic. præd cap. de mari, nũ 4.* Gigas *in tract. de crimine læsæ maiest. in ver. maiestas duplex. nu. 14.* Angel. *in consil. 290.* Socin. Iun. *in consil. 73. nũ. 1. vol. 1.*

8 Alii dicunt ex eo liberos esse, quia libertatem † contra Imperatorem præscripserunt, Bartol. *in l. 1. ff. de rerum diuis. & ibi Bald.* Igneus *in repetition. l. necessarias §. non alias. n. 203. ff. ad Syllanian.* Ias. *in l. ex hoc iure. n. 6. ff. de iust. & iur.* nam in mari ita est iurisdictio, sicut in terra, vt not. *in c. vbi periculum. de election. lib. 6. in ver. territorium.* ergo præscribi potest, *l. viros. C. de diuers. offic. lib. 12.* & possessio, † vel quasi, cuius

9 non existat memoria habet vim tituli, seu priuilegii, vel constituti, *l. hoc iure § ductus aquæ ff. de aqua quotid. & æstiv. c. super quibusdam. § præterea. de verb. signific. at. c. 1. de præscription. lib. 6.* & hoc vult textus ad gloss. *in l. vsũ aquæ. c. de aqua ductu. lib. 10.* & gloss. finalis secundum primum intellectum *in l. diligenter.*

10 *eod. tit.* Mare, † & alia flumina ꝑ consuetudinem possunt acquiri, & præscribi, vt notat gloss. *in d. l. vsum.* ergo possunt præscribi per possessionem † tanti temporis, quæ habet vim consuetudinis, *d. c. 1. de præscription. lib. 6. & c. fin. & ibi not. de consuetud.* & ita tenet Bartol. & Angel. *in l. sanè si maris. ff. de iniur.* Angel. *in l. final. ff. de vsu capionib. & in d. consil. 290.* 11

Ego credo omnes † potentatus qui in præscriptione se tueri volunt, benefacere si allegarent titulum, seu priuilegium Imperatoris, vel quod credant maiores suos habuisse priuilegium, per ea quæ notat Bartol. *in l. Celsus ff. de vsu cap.* Bald. *in l. iudicis C. de rei vēdit.* secus enim esset, si confiterentur neque ipsos, neq; maiores suos habuisse aliquem titulum: Quia omnia dominia habuerunt originem ab Imperio Romano, vt supra demonstraui, & qui confitetur neq; ipsum, neq; suos maiores habuisse titulum, non possunt præscriptione iuuari, quia † est potius corruptela, quam præscriptio, *auth. vt nulli iudicum. §. 1. & ibi gloss.* & quantò longiori tempore possedissent, tantò maiori culpa tenerentur, *c. final. de consuetudine.* & licet ista tanti temporis præscriptio sit præsumptio Iuris, & de iure, tamen admittit probationem in contrarium per confessionem partis, *auth. & si necesse, & ibi not. C. de donationib. ante nuptias* gloss. *in l. in contractibus. in princip. C. de non numerat. pec.* & cum aliquid non potest obtineri sine priuilegio, sufficit † illud probari per famã in antiquissimis, Bald. *in auth. quas actiones. vers. quarto, & vltimo. C. de sacrosanct. eccles.* & ita sæpius fuit decisum, Mohedan. *in decis. 340. circa fin.* Put. *in decis. 355. lib. 2.* eo fuit dictum in vna Alben. Iurispatronatus coram R. P. D. Orano. 12. Septembr. 1578. vbi ex depositionibus testium examinatorum concludenter, & sufficienter, probatum fuisse huiusmodi priuilegium, præsertim cum adminiculis aliquibus, quia fama in antiquissimis plenè probat, Cassador. *decis. 2. de probationib.* Innoc. *in c. conuenientes. de verb. significat.* & Doct. *in l. cum aliquis C. de iure deliber.* Cranett. *de antiquit. part. 1.* Proprietas † præscribi non potest, vel consuetudine acquiri, *l. diligenter. in fin. C. de aqua duct. lib. 10.* est enim de iure gentium, & publico, & in vsu publico, vt mare, & flumina nauigabilia, quæ nullo tempore acquiruntur, nisi per priuilegium Imperatoris, & hoc tenet gloss. *in l. final. ff. de vsuc.* quam sequitur Angel. *in d. l. sanè si maris ff. de iniur.* quare *d. § præterea. & d. § ductus aquæ.* procedunt cum allegatione priuilegii. 12 13 14 15

Præterea Alberic. *in l. 1. C. de summa trinit.* dicit, Ciuitas Venetiarum † allegat priuilegiũ libertatis tanti temporis, cuius initii memoria non existit, licet postea subdat se vidisse priuilegium exemptionis concessum dominis Venetis, Bulla aurea munitum, Bartol. *in l. hostes. nu. 4. ff. de captiu. & postlimin.* fatetur quòd ciuitas Venetiarum nulli obedit Principi, sed libertatem ex priuilegio Romano ab Imperio obtinuit, illamq; precario nomine Veneti tenent, quæ reuocare posset, nisi obstaret præscriptio. Item de hoc priuilegio testatur etiam Martin. Lauden. *in tract. de priuileg. num. 9.* Restaur. Castald. *in tractatu de Imperatore, quæst. 54. num. 9.* post alios, quos allegat, Bald. *in c. sicut. de iure iur.* dicit Venetos habuisse priuilegiũ à Papa, & probat Francisc. Niconitius *in repetitione rubricæ extra de testamentis n. 213.* & in Monarchia Venetorũ, vbi per 80. quæstiones hoc disputat. Nicolaus de Vbaldis *in tract. de success. ab intestat. §. successionem n. 83,* Ioann. Lecirier *in tractat, de primogenit. lib. 2. quæst. 12. num. 5.* Nicolaus Festasius *in tractatu de æstimo, & collectis, cap. 7. num. 28.* Item de anno 1281. Venetos † habuisse priuilegium ab Imperatore cudendi ducatos, ad requi- 16 17

requisitionem Nicolai Papæ III. testificatur *Supplementum chronicorum l.13.* sub dicto anno incarnationis

18 Item quod Ciuitas Venetiarum† hodie Imperatorem non recognoscat, & tantum possit in suo statu, quantum Imperator, firmarunt Paul. de Castr. *in consil. 317. n.2. vol.1. & cons.187. n.5. eod. vol.1.* Afflict. *in c.1. vers. in gl.1. in princip. de pace tenend. & eius violatoribus.* Bart. *in l. infamem. in fine C. de publ. iud.* late Menoch. *in cons. 2. nu.63.* Peregrin. *de iure fisc. lib.1. titul.1. nu.69.*

19 Horum Respublica † propter religionem, & iustitiam, ac summam prudentiam, annis mille centum, & octoginta tres, computato hoc præsenti anno 1604. qui currit, regnauit. Ab initio per annos vltra trecentos, Romanorum more, se rexerunt per consules, & tribunos, teste Sabellico in historia Venetorum, & licet regulariter, nullus populus eligat sibi Ducem, tamen Senatus Venetus ab anno 710. hucusque, successiuis temporibus, octoginta quatuor elegit sibi, quos omnes honorifice recenset Iulius Ferrett. *in tractatu de re nauali lib.12. a nu.27. vsq. ad numer.110.* Sed ipsi non
20 sunt proprie† Duces, habent autem duntaxat quandam præeminentiam, quia habent consilia Populi, vel maiorum, ita loquitur de ipsis Bald. *in l. decernimus n.3. C. de sacrosanct. eccles.* & de Duce Venetorum est textus *in c. exposita. de arbitr.* Gubernantur Veneti cum maximo consilio, quorum nobilium numerus, nunquam excessit mille, & quingentos, vt testificatur Sabellicus, & etiam Cardinalis Bembus in eorum historiis: Nec pepercerunt duodecim eorum Ducibus, qui à Populo, propter detectam tyrannidem, occisi, & obcæcati sunt, vt dicit Sabellic. & Ferrett. vbi supra allegati. Si e-
21 orum vires non ignoraretur, vt ab initio, † debellarunt Græcos, Vandalos, Gothos, & multas alias nationes, etiam Italas, atque auxerunt summopere eorum Imperium, ita conseruassent, neque Regnum Cypri amisissent, neque Naupactum, quod Neapolim vocant de Romandia, neq; Epidaurum Turcæ ex conuentione pacis tradidissent: Respublicæ, quando incipiunt confidere solum in tempore, & occasionibus, præ longa vita, quam sibi persuadent, propter spem viridem de bono in melius, nunquam resoluuntur capere arma, aut nimis sero, vnde procrastinatæ ex semetipsis consumuntur paulatim, quousq; euadunt præda bellicosæ nationis, absq; multa resistentia.

Senatus Venetus amplissimam hodie habet Iurisdictionem: Nam sub Tribunis in primo bello, quod gessit contra Histros, qui Hadriaticum mare turbabant pyrathica infestatione, victoriam obtinuit, & sub ipsorum ditionem redacti sunt, Ferrett. *in d. lib.12. num.*
22 *25.* quæ prouincia Histriæ† ab anno 1146. sub Dominico Morefino trigesimo uono Duce, facta est tributaria Dominio Veneto, & de anno 1210. superatis Ianuensibus, sub Henrico Dandulo Venetorum Duce qua-
23 dragesimo tertio, subiugarunt Cretenses† in quib. viget adhuc Venetorũ iurisdictio, q̃ hodie vocant Regnum Candiæ à Candia maxima ciuitate illius Insulæ, & licet Cretenses Ianuensium auxilio postea se rebelles fecerint, mox subsequuta fuit treuga, tamen sub anno 1365 punitis rebellibus extinctaque rebellione, totum Regnum Candiæ sub eorum pacifico dominio gubernatur, pro quo conseruando, semper aduertunt, ne Tur-
24 ca claudat Lepantum. Item Veneti † habent dominium in Brixia maxima, & illustri Italiæ ciuitate, in Vicentia inter Vennam, & Patauium sita, quæ post mortem Galentii Viscontis Ducis Mediolani, ope, & suggestione, Catharinæ Ducis vxore anno... Venetorum dominio se submiserunt, atque rebellarunt ab Imperio Ducatus Mediolani, cuius sunt partes, teste Philipp. Bergomate *in suo chronico libr.6.* cuius auxilio, & exemplo, Senatus Venetus Patauium, & multas alias Italiæ Vrbes sub anno 1409. possedit, Veronam etiam, quæ nulli maximarum Vrbium Italiæ cedit, emit à Pippo Duce Regis Vngariæ, qui erat Ferdinandus de Austria pro centum millibus aureis, cum certis pactis, & conditionibus, vt testificatur Iulius Ferrett. *in d. tract. de re nauali lib.12. nu.94.* propter quod Pippus damnatus, à Rege occisus est.

Veneti† sunt etiam Domini maris Hadriatici, quod 25
mensuratur octoginta passuum millia, & incipit ab aquis olim graduatis vsque ad Lauretum oppidum, nunc Pado proximum, latitudo varia est, nullos habens terminos, teste d. Bergomate *in suis chronicis lib.10.* Et pro hoc dominio, late consuluit Angel. *in consil. 290. incip. Thema tale est.* Et sequuntur communiter scribentes Iason, *in l. ex hoc iure nu.27. ff. de iust. & iur.* Ferrett. *in d. lib.12. num.23.* Et in tractatu de non pugnando, nisi premente necessitate, vbi dicit Venetos hoc mare præscripsisse non solum per centum, sed etiam per mille annos sciente, & patiente vtroque orbis luminare, Papa, videlicet, & Imperatore, Bartol. Bald. & Angel. *in l.2. ff. de aqua pluu. arc.* Innoc. *in c. veniens & in c. quid per nouale de verb. significat.* Balbus *in tract. de præscript. in 4. parte 5. partis princip. numer.6.* Nicolaus Festasius *in tract. de æstimo, & collect. cap.7. num.28.* & dicit Angel. *in d. l. sane si maris. num.3. ff. de iniur.* Venetos simul habere concessionem, & præscriptionem de mari Hadriatico. Propterea Bald. Salyc. & omnes *in d. l.3. Cod. de nautic. fœn.* dicunt Venetos in hoc mare Hadriatico legitime posse imponere, & exigere gabellas & pedagia, & habetur per Bald. *in rubric. ff. de rer. diuis.* Cepoll. *in tract. de seruit. in titulo de mari numer.10.* Et valent statuta Venetorum facta circa gabellas maris Hadriatici, ex consuetudine, & priuilegio eorum. Ferrett. *de re nauali in d. lib.11. num.23.* Bertachin. *in tract. de gabell. part.1. n.19.* Beneuenut. Stracch. *in tract. de nauigatione, nu.8.*

Sed hoc eorum dominium maris † Hadriatici est v- 26
niuersale, in particulari autem est ciuitatum vicinarum, vt tenet Bald. *in l. penult. Cod. de condition. insertis.* Bartol. *in l. quo minus ff. de fluminib. & in l. sane ff. de iurisdict. om. iudic.* Bertachin. *de gabell. part.1. numer.20.* Ferrett. *de re naual. lib.16. num.10.* Ergo quantum ad
exercitium iurisdictionis, † dominus particularis loci 27
præfertur in quo negotium gestum est, *l.1. Cod. de classic. lib.11.* Ioan. Andr. *in c. vbi periculum. de elect. libr.6.* & notat Bartol. *in l. Cæsar. Cod. de publican.* Angel. *in d. l. sane si maris numer.5. ff. de iniur. & in l. insula in fin. ff. de iudic.* Cepoll. *in tract. de seruit. Vrban. præd. cap.26. num.21. & seq.* Sed in delictis concurrit cum hoc dominio vniuersali, Cepoll. vbi supra, nam triremes Venetorum semper ipsum mare percurrunt, atque custodiunt à pyrathis, eorumque iustitia tanta est, vt modico interuallo ipsos puniant; nec sit locus tractandi de remissione, vel præuentione, cuius exemplum omnes deberent amplecti.

Et licet Ancona † Marchiæ Anconitanæ insignis 28
ciuitas sit fundata in littore maris Hadriatici, & ideo videatur includi in Venetorum Iurisdictione, ex regul. *l. fines agri Cod. de euiction. & l. ferme ff. de censib. & l. in modicis. ff. de contrah. empt.* quia natura nominum collectiuorum, & vniuersalium est omnia includere, quæ non inueniuntur exclusa, Bald. *in c.1. de capitan. qui cur. vendid.* per tex *in l. non tantum ff. de petit. hered. & l. Marcellus ff. de rei vendic.* per quem textum, dicit Bald. ibi, quod qui petit Castrum, videtur etiam petere pertinentiam, & districtum, Innoc. *in c.*

Digitized by Google

eam ad sedem. de restit. spoliat. notatur *in l. rei appellatione ff. de verb. signific.* Hæc tamen non procedunt, quando vna pars nominis collectivi, puta Bononiæ, alteri reperitur concessa, Andr. & Afflict. *in d. c. 1. de capit. qui cur. vend.* separatorum enim separata est natura, sicut & vnitorum vnita, *l. si fundi. §. huic ff. de vsufruct. l. id quod ff. de peric. & commod. rei vendit.* Capyc. *in sua invest. in ver. Castro vendito.*

29 Et Ancona † Ciuitas fuit donata Ecclesię Romanę, extat in Vaticano quædam Imperialis donatio, sine data, facta Romanæ Ecclesiæ de Pisauro, Ancona, Foro Sempronii, & Ostuno, extat alia donatio Othonis IV. Imperatoris, facta Papæ Innocentio III. & Ecclesiæ Romanæ, vbi sunt ista verba; Ego Otho IV. Rex Romanorum semper Augustus, tibi Domino meo Papæ Innocentio III. tuisque successoribus Ecclesiæ Romanæ, spondeo, polliceor, & iuro, quod omnes possessiones ecclesiæ, &c. & post multa, etiam Comitatus Perusię, Reatę, Saluię Interamnæ, Campaniæ, nec non Ferrariam, Marchiam Anconitanam, terras Comitissæ Matildæ, & quæcunque sunt citra Rhodilofanum, vsque ad Ceparanum, exarchatum Rauennæ, Pentapolim cum aliis terris, &c. Eadem donatio fuit confirmata à Rhudulpho, & Carolo IV. Imperatoribus sub annis domini 1289. & 1368. & Imperator Federicus II. quando fuit absolutus ab Innocentio Papa IV. renuntiauit sponte per actum publicum, aureo sigillo signatum sub anno 1219. & eius Imperii anno VII. & Regni Siciliæ anno 22. omnes rationes, quas ipse prætendebat, & prætendere posset super prædictis ad beneficium Imperii, de quarum donationum validitate scripsi supra: Et sunt in vetusta Laterani Bibliotheca omnia monumenta, ex quibus Ecclesiæ Romanæ regna, & patrimonia continentur, ex quibus Anselmus, & Iuo Carnotensis, composuerunt volumina de Iuribus ecclesiæ.

LOMBARDIA.

30 A Longobardis, † natione Germanis occupata annos 204. nomen sumpsit. Hi populi sunt, qui regnantibus Gratiano, & Valentiniano Imperatoribus ab extremis Germaniæ finibus, Oceanique protinus littore, Scandiaque insula, gentes septentrionales, & ferissimæ, magna multitudine ingressi, & nouarum seditionum auidi, Iborea, & Aione Ducibus, Vandalos Europæ populos immanes, & ferocissimos primum vicerunt, anno salutis 282. & demum Iustiniani Legumlatoris temporibus, Pannoniã ingressi, eam prouinciam habitarunt circa quinquaginta annos, ac denique Iustino regnante, ingenti multitudine, cum filiis, & vxoribus, & aliis barbaris nationibus sub Alboino eorum Rege, Italiam ingressi, eam ab anno 570. possederunt vsque ad annum salutis 774. vt Eusebius de temporibus testificatur, infra quod tempus, diuiso Italiæ regimine, vt dixi in principio capitis in sede eorum Regia Ticini, quod hodie Papiam appellamus, viginti
31 duo Longobardi Reges † perstitere, & quia, vt fere immanes sine lege viuebant, tandem in Italia aliquid [illegible] adepti, Rotharius Longobardorum [illegible] XV[illegible] I. legem scriptam ausus fuit condere, quæ [illegible] a quibus populis illorum adhuc amicis, [illegible] e Germanis, etiam obseruantur: sed ma[illegible], neque legem, † neque rationem esse [illegible], Bald. & Odofred, *in authen. dos dat. Cod. de [illegible] ante nupt.* Archidiacon. *in c. quicunque 11. [illegible]* Aluarott. *in prælud. feud. quæst. 4.* Andr. de Isern. *in c. final. de not. his feud. num. 2.* appellat ius asininum hoc ius Longobardorum, rationeque carens, licet in certis casibus obseruari dicat Curt. *de feud. part. 1. quæst. 5.* sed hoc est sicut consilium mulierum, mores, & ritus Romanorum, & vocabula, atque latinitatem mutarunt, introducentes vulgarem loquutionem, quam nunc Italicam † appellamus, & hoc multis ratio- 33
nibus probat Mutius Iustinopolitanus, in suis epistolis, nisi forte aliqua Italiæ regio vulgarem istam, vel propriam ascribere satagat, vel Scandia Germaniæ oriunda, vel linguæ ex testamento hæres: sed quia omnes Reges Longobardi Ticini, seu Papiæ residentes per circumuicinas ciuitates diuersa ædificia, plurimiq; illorum mansiones faciebant, ac feracissimarum gentium repleta tota illa regio Lombardia est appellata: sed Carolus Magnus Franchorum Rex ab Adriano Pontifice hortatus in Italiam magno exercitu ingressus Longobardos † vicit, & Desiderium XXII. eorum 34
Regem apud Ticinum obsessum tandem capit, & cum vxore, & liberis in Galliam ducit, ob cuius celebritatem, & gloriam Carolus est mirifice ab Adriano laudatus, & amplissimis titulis & priuilegiis insignitus, vt legitur *in c. homo n. 23. quæst. 8. & c. Hadrianus. distinction. 65.* regioque ista Longobardorum sanguine abundans Lombardia adhuc nuncupatur.

In hac prouincia † plurimæ sunt Ciuitates, Me- 35
diolanum metropolim faciunt, Cremam, Papiam, siue Ticinum, Bobium, Berthonam, Alexandriam, Casale, Aquensem, Albam, Astensem, atq; innumerabilia fere Pedemontium, & Montisferrati insignia oppida, Montem regalem, Secutiam, Taurinum, Epodemiam, Vercelles, Nouariam, Comum, Bergamum, Brixiam, Cremonam, Parmam, Placentiam, Mantuam, Rhegium, Mutinam, Ferrariam, alias etiam numerant, quas omitto, & earum Iurisdictio inter multos dominos diuisa est, sed omnes † recognoscunt Papam, vel 36
Imperatorem immediate. Nam præsupposita donatione Constantini, de qua supra tractauimus, ortis grauissimis bellis in occidente, variisque Barbaris nationibus Italiam depredantibus, & occupantibus, Imperatores successores ad liberandos summos Pontifices oppressos, ad expellendas barbaras, & tyrannicas gentes euocati, vicerunt tandem, occupatores deiecerunt, alias igitur ciuitates Ecclesiæ Romanæ restituerunt. Pro quo pondero textum *in c. ego Ludouicus, &c. distinct. 63. vers. sicut à prædecessoribus nostris vsque nunc in vestra potestate, & ditione tenuistis & disposuistis, Romanam ciuitatem cum ducatu suo, atque viculis omnibus, & territoriis eius, montanis, & maritimis, littoribus, & portubus, seu cunctis ciuitatibus castellis, oppidis, & villis in Tusciæ partibus, &c.* Item faciunt aliæ donationes Caroli Magni, Othonis IIII. Rodulphi, Caroli IIII. & Federici II. de quibus dixi, multas retinuerunt, quas successiuis temporibus diuersis Principibus, vti Vicariis Imperii concesserunt, quo securius Italicas res à barbaris nationibus tutarentur: Quare ciuitates omnes Italiæ vel summum Pontificem, vel Imperatorem immediate recognoscunt.

Propterea in Concilio Constantiensi † Ciuitates 37
Italiæ renuntiarunt insigniis supremæ potentiæ Alex. *in consil. 1. vol. 5.* Vnde si in ipsis lis occurreret de confinibus, & iurisdictione, coram Imperatore, in Camera Imperiali iudicatur, vt probant Doctor. omnes *in l. cunctos Codic. de summa trinitat.* & in eodem Concilio celebrato de anno 1181. fuit facta confirmatio priuilegiorum concessorum ciuitatibus Lombardię cum refer-

Digitized by Google

seruatione fidei, & homagii, vltimarum causarum, &
38 supremæ potentiæ pro ipso Imperio Dux † Mediolani est vasallus Imperii, à quo accipit inuestituram, & soluit acta, Ludou. XII. semel soluit quadraginta millia scutorum pro inuestitura. Sfortiæ viliori pretio inuestituras obtinuerunt. Imperator Maximilianus I. infra quindecim annos pro istis inuestituris, centum millia scutorum accepit. Ante centum quinquaginta
39 annos, erat Medialonum † simpliciter Vicariatus, & ordinaria Camera Imperii, ita Ioannes Galeatius II. & Barnabas eius frater inuestiti fuerunt à Carolo IV. Imperatore. Item Galeatius I. coram Imperatore à subditis accusatus, propter grauamina in vasallos imposita, Mutinæ, decreto Imperatoris in carceribus mancipatus est, vbi moritur, & Actius eius filius, pretio soluto inuestitur à Ludouico Bauaro Imperatore, qui percepit centum millia librarum propter concessionem tituli Principis anno salutis 1328. Mox Galeatius III. socer Ludouici Regis Franciæ anno 1397. soluit centum millia florenorum Federico III. Imperatori, vt
40 haberet titulum Ducis, † & Actio sine liberis defuncto Ioannes Mediolanensis præsul, & Luchinus eius frater Vicarii Mediolani facti sunt à Benedicto Papa XI. Nam vacante Imperio per Bauari tyrannidem, eius iura ad summum Pontificem peruenerunt, vt testificatur Corius in *Chronographia Mediolanensi in 3. parte sua historia, fol. 530.* & Volaterran. *in lib. 4. sua historia*, vbi de Mediolanensibus agit, Menoch. *in consil. 163. num. 5. vers. Ducatu Mediolani*: Et licet Galli in Mediolano
41 prætensiones habuerint, & Franciscus † Gallorum Rex anno Salutis 1524. mense Octobri Mediolanum inuaserit, post menses circiter quatuor ab Imperiali exercitu, horribili cæde apud Papam mactati sunt, pars magna nobilium in prelio periit, pars altera cum Rege Francisco capta est: Tamen anno 1526. Madriti pax confirmata fuit inter Carolum V. Imperatorem, & Franciscum Regem Franchorum, vbi Rex cessit, quic-
42 quid † iuris habebat in dominiis Apuliæ, Siciliæ, Lombardiæ, Burgundiæ, Flandriæ, Artesiæ, & Tornacis, promisitq; cuiq; sua reddere, & datis obsidibus Francisco & Henrico filiis in Franciam redire, permissus est, & obseruatis omnibus, tandem Carolus Cæsar, statum Mediolani Philippo II. Hispaniarum Regi concessit, quem ducatum feliciissime rexit, & nunc regit Philippus III. inuictissimus Rex illius filius.

43 Mantuam, † expulsis Longobardis post multum tempus, comitissa Mathildis ab Imperio cum multis aliis ciuitatibus recognouit, & cum succedentibus discordiis vna electionem summi Pontificis Henricus III. Imperator, aptissimum locum iudicasset, vt gene-
44 rale † concilium indiceretur, in præsentia Imperatoris, Nicolaus Papa II. generale concilium celebrari permisit, prout omnes Historici concorditer scribunt, Volaterran. *in lib. 4. cap. de rebus Mantuanorum.* Bergomates *in suo Supplemento lib. 6.* Sabellic. *Ennead. qu. libr. 3.* In quo de summo Pontifice eligendo actum est, *c. in nomine domini. distinct. 23.*

45 Mox Passerino † Bonacosso magnati ciuitatis, iusto titulo concessa est, sed factionibus dissensionum exortis anno salutis 1330. Ludouicus Gonzagha Illustris vir, animo, & viribus præstans, Vrbis principatum Passerino ademit, & in se, suosque successores vsque in hodiernum diem transtulit, adeo tunc mos inoleuerat, vt cuique factioso, liceret, ciuitatum, aliorumque locorum occupare principatum. Passerinum Vrbe, cum suis omnibus expulit, quo exemplo ipsam Vrbem, cum arcis, & cæteris fortalitiis in suam potestatem conuertit, & sex annis regnauit, & ab illo deinceps Mantuanæ Vrbis dominium apud Gonzaghas serenissimos † Principes sine alicuius impedimento 46
vsque in hanc diem permansit: Nam Pontifices Romani, & Imperatores propter summas huius familiæ virtutes, Vrbis hunc principatum confirmarunt, Bergomat. *in d. supplemento lib. 13.* Fungitur † igitur vice 47
Imperatoris in suo statu, de quo scribunt Curt. iun. *in consil. 1. & consil. 61. & consil. 100. & consil. 188. numer. 22. & consil. 219. num. 7.* Menoch. *in consil. 92. numer. 32.* Castrens. *in consil. 34. vol. 2.* Alexand. *in consil. 1. vol. 5.* Socin. *in consil. 3. & consil. 66. vol. 3.* Dec. *in consil. 191. & consil. 403.* Calcan. *in consil. 2. & 7. & 16. & 67.* Crauett. *in consil. 155.* Andr. Sicul. *in consil. 34. vol. 2.* Curt. sen. *in consil. 48.* Bertrand. *in consil. 156. num. 4. vol. 3.* Ripa *in libr. 2. responsorum cap. 3.* Iason. *in consil. 101. numer. 2. vol. 4.* Paris. *in consil. 1. num. 25. vol. 1.* Albert. Brunus *in consil. 3.* Socin. iun. *in consil. 76. vol. 3.* Alexand. *in consil. 2. num. 25. vol. 1.* Ruyn. *in consil. 200. num. 2. vol. 2. & consil. 130. num. 20. vol. 5.* Roland. *in consil. 86. num. 13. vol. 1.* Natt. *in consil. 66. num. 18.* Caccheran. *in decis. 155.* Hypolit. Riminald. *in consil. 156. numer. 3. vol. 3.* Peregrin. *de iure fisc. lib. 1. titulo 2. num. 76.* qui omnes loquuntur de serenissimis Ducibus Italiæ habentibus iura Imperatoris in eorum statibus.

Marchia † Montisferrati est feudum Imperii, vt ap- 48
paret ex inuestitura Othonis II. Imperatoris facta Aledramo Saxoni, cuius instrumentum sæpius visum est per tribunalia, sub data X. Kal. April. 967. & fuit penes dicti Aledrami prosapiam annis 338. & anno 1305. moriente Ioanne vltimo de dicta prosapia, masculina linea est extincta, Ad quam regendam, †, Incolæ 49
Andronicum Palæologum sororium Ioannis vocauerunt, sed Andronicus Theodorum proposuit nepotem Ioannis ex Iolantha sorore, Theodorus igitur Paleologus de anno 1310. mense Octobr. ab Henrico VII. Imperatore, Montisferrati inuestituram accepit, Ioannes Theodori filius anno 1338. post patris mortem à Carolo IV. inuestitur, etiam de Burgo Casalis, Ponte Cumelli, Tridino, & illis omnibus, quæ à centum annis citra fuerunt dicti Marchionis, vel alterius in toto poderio, & de anno 1418 sub die 17. Iunii Ioannes Iacobus illius filius inuestituram recepit de marchia pota à Sigismundo Imperatore, & hic Ioan. Iacobus de anno 1432. conuenit cum Amadeo Duce Subaudiæ, vt Duci Marchiam prædictam donaret, quam Deinde Amodeus Dux in subfeudum concederet Ioanni primogenito ipsius Ioan. Iacobi, Vltimo loco Imperator Carolus V. inuestiuit Serenissi. Mantuæ † Du- 50
cem ex persona Margheritæ Palæologæ eius vxoris, quæ illi Ioan. Iacobo succedebat, qui hodie possident.

Et hæc inuestitura dedit occasionem consulendi excellentissimis viris: Nam Ioannes Gallicus scripsit pro Marchione Salutiarum Francisco vltimo ex linea Aledrami, & late scripsit etiam de hac vltima inuestitura Caroli V. Pro possessoribus scripserunt, Socin. iun. *in consil. 77. vol. 1.* Paris. *in consil. 22. & 23. vol. 1.* Gozadin. *in consil. 8.* Grat. *in cons. 9. lib. 1.* Alciat. *respons. 199.* Roland. à Valle *in cons. 3. vol. 1.* Pro Sereniss. Duce Subaudiæ scripsit Menoch. *in cons. 1. vol. 1.*

Nec potest dubitari, an sit feudum Imperii, quia concessio Othonis est facta ob fidelitatem Aledrami, & ideo præsumitur † reseruatum seruitium fidelitatis, 51
vt probat Aretin. *in consil. 14. col. 2. & 3.* Corn. *in cons. 16. in princip. vol. 1.* & si expresse non fuisset reseruatum, tamen vasallus diceretur obligatus ad ea, quæ conti-

Digitized by Google

nentur in sacramento fidelitatis, Aretin *in d. consil. 14.* Alexand *in cons. 9. vol. 5. & cons. 36. vol. 1.* Dec. *in cons. 193 vers. non obstat secundo.* Item quia omnes descendentes ex Aledramo præstiterunt fidelitatem continuatis tē-
52 poribus, & successionibus, ex quibus declaratur † concessionem fuisse feudalem, arg. eorum quæ notantur *in l. cum de in rem verso ff. de vsur.* Item quia fuit possessum antiquissimo tempore, vt feudum antiquum, cuius successio pertinuit semper ad primogenitum, ex-
53 clusis † fœminis, nam tempore possessionis istius Marchionatus per Palæologos, fuit allegata consuetudo interpretatiua dictæ inuestituræ factæ in familia Aledrami, quod nunquam fœminæ, quamuis gradu proximiores, fuerint admissæ, & ita postea fuit obseruatum in Palæologis, nam defuncto Guglielmo filio Ioannis Iacobi Palæologi, Ioanna, & Blanca filiæ dicti Guglielmi non fuerunt admissæ in successione dicti dominii, sed fuerunt exclusæ per Bonifacium eorum patruum, & fratrem dicti Guglielmi; Item Maria, & Margherita filiæ Guglielmi filii dicti Bonifacii fuerunt exclusæ per Ioannem Georgium eorum patruum, &
54 longa possessio rei † tanquam feudalis inducit plenam probationem feudi, Bald *in c. 1 per illum ex Si de feud. defunct. fuer. controuers. inter d. m. & agnat.* Dec. *in cons. 395. in princip.* & per actus subsequentes declarantur præcedentes, *l. sed Iulianus. §. sed si ab initio ff. ad Macedon. l. si qui adulterii. C. ad l. Iul. de adulter. § panonium. Instit. de rerum diuis.* & talis obseruantia, & consuetudo
55 in † feudis omnia potest, omnia valet, & operatur, *c. 1. de feud. cognit.* & ibi not. Aluarott. Item quia omnes aliæ inuestituræ subsequentes expresse dicunt Marchionatum prædictum fuisse feudum, & relationem habent ad illam primam inuestituram factam Aledramo, nominando ipsum primum Marchionem, per quas
56 subsequentes inuestituras declaratur † prima, non mutatur, nec alteratur, nec per eas aliquid de nouo datur, *l. heredes palam §. si quid ff. de testam.* & ibi Bald. Castr. & Aretin. & late Dec. *in cons. 193. col fin.* Item quia cum
57 appellatus sit Marchionatus, † dicitur feudum dignitatis, *c. 1. de feudo Marchiæ, & ibi* Bald. *c. 1. quis dicatur Dux.* Alex. *in cons. 2. vers. ad septimum argumentum. vol. 5.* per textum *in c. imperialem §. præterea ducatus de prohib. feud. alien. per Federic.* & notat. *in c. licet. de voto, & in c. si heredes. de testam. & in l. communi diuidundo. in princip. ff. com. diuid.* Specul. *de feud. §. 2. vers. 44.* intelligendo tamen de ipsa dignitate, & eius proprietate, non autem de administratione, vt declarat Alexand. *in cons. 25. attentis narratis. vol. 5.* & Iacobin. *in sua inuestit. in ver. Dux vers. quæro si Rex.* Andr. *in c. 1 in princ. de feud. Marchiæ.* quia ex tali concessione ipse Aledramus fuit effectus verus Marchio, & dominus dictæ Marchiæ, vt apparet ex verbis inuestituræ. Per huius nostri præcepti confirmationem, habeat, teneat, & firmiter possideat, tam ipse, quam sui hæredes, & parum infra, habeatq; potestatem tenendi, vendendi, commutandi, & alienandi, pro anima iudicandi, & quicquid eorum decreuerit animus faciendi. Andr. *in c. 1. in princ. & col. 2. quid sit inuestit. vers. alii dicunt. & vers. item differentia est.*

58 Et propterea consuluerunt, quod Marchia † Montisferrati habeat iura Imperii, & omnimodæ potestatis Ias. *in cons. 235 col. 1. vol. 2.* post Castrens. & Roland. *in tractatu de lucro dotis, quæst. 3. in fine, & cons. 76. n. 3. vol. 2.* Natt. *in cons. 487. n. 9 vol. 3.*

Denique ad probandum hanc Marchiam Montis-
59 ferrat. † esse feudum Imperiale, adduci possent multæ aliæ inuestituræ, & reuocationes ipsarum & aliarum concessionum factæ per diuersos, & successores Imperatores, quos recenset Menoch. *in d. cons. 1. n 378.* & Socin. *in d. cons. 77. nu. 106.* quæ ideo omittantur. Neque obstat quod illa concessio Othonis facta Aledramo, dicat; Donamus, † & elargimur, quæ verba im- 60
portant simplicem, & meram donationem, & non concessionem in feudum, prout late insistebat, Menoch *in d. cons. 1. n. 9. ad 12.* allegando etiam Paris. inter alios *in d. cons. 23. vol. 1.* Quia ibi Paris. *nu. 26.* respondet, quod licet ista verba in aliquibus videantur alterare naturam feudi, tamen in aliis semper iudicabitur feudalis, Dec. *in consil. 193.* Andr. *in c. 1. ex quib. caus. feud. amitt.* quem sequitur Aretin. *in d. cons. 14.* & est tex. *in c. 1. de feud. non hab. propr. nat. feud.* & ibi notat Præposit. Roman. *in cons. 70. col. fin.* & ibidem Paris. per totum consilium respondet omnibus contrariis, quæ hanc Marchiam non esse feudum impugnarent.

Marchia, Saluciarum † esse feudum Imperiale, pro- 61
bat Alberic. *in d. dictionario in ver. Feudum, col. 5. vers. alia etiam pulcra quæstio. & vers. contra vero allegabantur multa.* Et probatur ex dicta Inuestitura † Othonis II. 62
facta Aledramo, concedit enim ibi Imperator loca quædam Romani Imperii, quæ, vt in desertis, Syluestribusq; regionibus posita Cortes appellat, quorum in numero sunt loca Degii, Bagnaschi, Balanginii, Salcstadii, Leresii, Salsalii, Miolæ, Ponzonii, Grauagliæ, Pruneti, Altrisini, Curtis milliæ, Montenensii, Noseti, Maxiamonti, & Archæ: Deinde subdit, & quicquid iuris Italici pertinuit: Quod autem Aledramus tunc temporis Salutias possidebat, scribunt Historici, Marcus Anton. Sabellic. *in secundo Ennead. nonæ* scribit, Aledramo mortuo, septem eius filios superstites, suam sibi diuisisse Imperium, Guglielmus natu maior, Marchio appellatus est, & in paterno principatu locatur: Cæteri Aledrami filii suum principatum adepti, vrbes cum titulo datas, Sauona, Ceua, Incisa, Ponzonium, Boschum & Salutiæ, & ita etiam scripserunt Philipp. Bergomates *in supplemento chronic. lib. 12.* sub Othone II. Imperatore, & Leander Albertus in Montis ferrati descriptione, & Marcus Guacius in eius chronicis in vita Aledrami Saxonis: Et licet Sebastianus *in 3. libro Geographia generalis*, vbi de Saxonia agit, & Genealogiam Ducum Saxoniæ scribit, & Beneuenutus de sancto Gregorio in chronicis Montisferratensium citentur à Menoch. in contrarium *in consil. 1. num. 4. vol. 1.* Ad denegandam fidem Historicis, stante eorum contrarietate: Tamen quantum ad intentum propositum pertinet, aduertendum est, quod etiam Sebastianus, & Beneuenutus conueniunt, Salutias † vni ex 63
filiis Aledrami, post eius mortem contigisse in partem, & hanc opinionem sequitur Volaterran. *in cap. de regione Subalpina col. 2.* Quare licet Historici in aliquibus differant, nihilominus possunt allegari in quo communiter conueniunt, sicut dicimus de lege habente † varios intellectus, quæ potest allegari in ea 64
parte, in qua omnes conueniunt, vt probat Ruyn. *in l. 1. numer. 9. ff. solut. matrimon.* Et retenta hac communi opinione Historicorum, recte possumus dicere, probari Marchionatum Saluciarum comprehensum fuisse sub inuestitura Othonis II. facta Aledramo: Quoniam probatio † legitima fit 65
per Chronistas, & Historicos, per text. & ibi not. Bald. *in leg. 1. ff. de offic. quæstor.* gloss. *in c. in nomine domini. in verbo trapezitas. distinction. 23. & in c. inter dilectos in ver. magis. de fide instrument. in c. venerabilem in ver. transtulit. de electione* Barr. *in l. 1. ff. si cert. pet.* & ibi Iason, Archidiacon. *in proemio libri*

Digitized by Google

libri sexti decretalium. Roman.*in consil.524.* late Felyn. *in c. 2. n.49. de rescript.* Et ex prædictis reiicitur, Paris. *in cons.23.n.243.vol.1.* dicens non probari Salutias fuisse concessas per d. inuestituram Othonis.

66 Cum Io.Iacobus Marchio † Montisferrati sub anno 1432. conuenisset cum Amodeo Duce Subaudiæ, vt Duci Marchiam prædictam donaret, vt dixi in præcedenti, & per Oratores Ducis Mediolani, in quos fuerat compromissum, fuisset laudum pronuntiatum die 27. Ianuar. 1535. quod Marchio Montisferrati donare debeat Duci Subaudiæ Castra, Ciuitates, Terras, & omnia alia, & singula bona, quæ ipse habebat quomodocunq; citra flumen Padi & vltra Flumen Tanagri, & quod immediate ipse Dux Subaudiæ, omnia eidem restituat, siue in feudum concedat Ioanni primogenito Marchionis, pro vt conuentum erat in capitulis prædictis, quo casu licet laudum fuisset nul-
67 lum, tamen homologatum † fuerat, & approbatum, vt valeat in vim pacti, & conuentionis, siue transactionis, *l.2. vbi gl. C. com. vtriusq; iud.* Rom.*in cons.173.* Paris.*in cons.24.col.pen.& fi.vol.2.* Abb.*in cons.62. num.2. vol.2.* Corn.*in cons.125.& cons.245.vol.2.* Soc.*in cons.220.col.3.vol.1.* Ang.*in cons.198.* post quos Tessaur.*in dec. Pedemontana 235.n.5.* dicit, hanc esse claram, & expeditam omnium Doctorum sententiam, & ita etiam fuit decisum in Pretorio Neapol. Afflict.*in dec 117.* tanto magis, quia omnia fuerunt approbata, & ratificata non solum per Io.Iacobum Marchionem, & Ioannem eius filium primogenitum, sed etiam per Guglielmum, Bonifaciũ, Theodorum, & alios eiusdem Marchionis filios.

Sed Federicus Imperator inuestiendo prædictum Guglielmum de anno 1464. declarauit omnes prædictas conuentiones factas cum præfato Duce Subaudiæ meticulosas, & ex aliis causis inualidas, & de anno 1487. propter mortem Guglielmi sine filiis masculis, idem Federicus Imperator inuestiuit Bonifacium fratrem Guglielmi cum eadem reuocatione.

Blanca vero primogenita Guglielmi nupsit Carolo Duci Subaudiæ, ipsaq; moriens, Carolum modernum Subaudiæ Ducem hæredem in Marchionatu reliquit.

68 Eodem anno 1487. cum Marchiones † Salutiarum recusarent Duci Subaudiæ præstare homagium, coacti sunt: Aloysius Salutiarum Marchio hoc anno à Carolo Subaudiæ Duce superatur, & statu penitus spoliatur, cuius oppida Carolus vniuersitati iurisdictionis adiecit, eaque per tres annos possedit: sed quia Carolo mortuo, Aloysi⁹ auxilio Ludouicis Sfortiæ ad statuta restituitur (siue auxilio Caroli VIII. Franchorum Regis, vt dicit supplementum chronicorum sub anno 1473. in fine) Ioannes Carolus Amodeus Subaudiæ Dux, vt ducatus sui, & status dignitatem defenderet, dicto Aloysio Marchioni, qui homagium præstare recusabat, bellum intulit, & penitus priuauit, iurisdictionemq; suam plurimum auxit, vt ibidem supplementum testatur sub anno 1487. cuius generis recognitiones, multæ aliæ per Moderniores, post hæc scripta editæ cumulantur, quas consulto iussi prætermit-
69 tere. Et Maximilianus † Imperator de anno 1504. Philiberto tunc Duci Subaudiæ eius genero, omnes alienationes, donationes, concessiones, & infeudationes, promissiones, & ratificationes, de quibus supra, approbauit, confirmauit, roborauit, & penitus seruari præcepit ex certa scientia, motu proprio, & de plenitudine potestatis, mandans Ducem Subaudiæ modo prædicto recognosci debere per ipsos Salutiarum Marchiones.

Multo tempore post hæc scripta, hoc anno 1600. occasione belli iam cœpti de mense Septemb. contra Sereniss. Ducem Subaudiæ, ostensa mihi fuere aliqua scripta ex Archiuis Ducalibus desumpta, de quibus meminit etiam Philibertus Pignonius in Annalibus Augustæ Taurinorum, quæ placuit hic subnectere.
Anno Domini 1252. Guglielmus † Imperator Thomæ 70
secundo Comiti Subaudiæ donationem ciuitatis Taurini à Federico factam confirmat, additis omnibus oppidis, quæ erant diocæsis Tauriensis; Tunc autem illi subiacere Salutias, Montem regalem, Charium, Sauillianam, Cuneum, Fossanum, etiam probari, ac proinde iam tum etiam Subaudici iuris effecta ea oppida, Innocentio Papa omnia approbante. Item ex Historia Salutiarum habetur, quod anno 1395. Thomas Federici filius Marchio Salutiarum bello captus apud Monasteriolum oppidum, inde Sauillianum, mox Taurinum traductus vincalis ibi biennio integro mancipatur ab Amadeo Principe Iacobi filio, quod sacramentum fidelitatis Subaudo denegaret, deniq; sacramento Principi solemniter dicto, liberatus est, quod an. 1396. Azo Salutianus Thomæ patruus, aliique Salutianæ gentis factum Thomæ approbarunt.

Propterea hoc anno 1601. sub die 17. Ianuar. inita pace inter Regem Christianissimũ, & Serenissimũ Sub-
audiæ Ducẽ, † Salutiarum Iurisdictio penes ipsũ Ducẽ 71
remansit, de cuius rei successibus latius scribo inferius.

Dux Subaudiæ † est Vicarius Imperii, & pro eius re- 72
gione præstitit idem, & homagium Imperatori, vltimũ signum satis demonstrat, quod fuit de anno 1566. quo tempore recuperauit suum statum, & obtinuit inuestituram à Carolo V. Imperatore, intercedente Comite Arques Imperatoris cubiculario, & Ducis procurato-
re, habetur † ipse Dux, tanquam Rex in hac prouincia, 73
& habet multa subfeuda, & Comites, ac Barones subditos: Item Comites Valpergii, & sancti Martini fuerunt inuestiti ab ipso Duce Subaudiæ, vt probat Caccheran.*in dec.101.* qui non possunt se prætendere Vicarios Imperii sicut habet ipse Dux, vt testatur Soc.*in cõs.4.vol.3.* Par.*in cons.23.vol.1.* Iacobin. de sancto Georgio *in sua inuestitura col.1.* Cuman.*in cons.158.col.2.* Crauet-
ta *in cons.958.n 4 vol.3* Et ita † Cæsarea auctoritate po- 74
test ius dicere. Castrens.*in cons 34.vol.2.* Dec.*in cons.23.n.67.& seq.vol.1.* Et hanc esse consuetudinem Vicariorum Imperii dicit Bald.*in cons.267.n.8.vol.1.* & late per
Men.*in cons.1.vol.1.* Qui se Dei † gratia Ducem affirmat, 75
vt adhoc allegatur Purpur.*in rubic. ff. de iurisd.om.iud. n.20.* Eguinenius Baro.*in tractatu de benefic.feud libr.2. cap.1.* & Men.*in cons.2.n.104.vol.1.* & à Philippo II. Hispaniarum Rege Catholico meruit Serenissimus appellari (quod hucusq; non solitus est aliis Ducibus Italiæ tribuere) eiq; nubere Hispaniæ infantem Catherinam, ex quibus ortus est Serenissimus, & maximæ expectationis Princeps Pedemontium.

Placentia † ciuitas fuit permutata tempore Pauli 76
Papæ III. cum Ciuitate Camerini, & inuestitus Petrus Aloysius Farnesius de sanguine dicti summi Pontificis: Inuestitura fuit amplissima pro se, & heredibus quibuscunq;, & post necem Petri Aloysii, atq; bellum Par-
mense. Iulius Papa III. anno 1551. inuestiuit † Octauium 77
Farnesium illius filium de ciuitate Parmæ, reseruando ecclesiæ Romanæ fidem, & homagium, vltimas appellationes, & supremam potentiam: Et hodie hoc imperium feliciter regitur ab serenissimo Raynulio Farnesio Principe prudentissimo illius legitimo successore.

Dux † Mutinę, & Rhegii recognoscit Imperium, sed 78
Papa Iulius II. volebat esse feuda Romanæ ecclesiæ, ideo contra Ducem Ferrariæ tunc possessorem bellum mouit, etiam contra Auxilium inferentes Reges: Alii dicunt bellum mouisse, vt integraliter censum

Digitized by Google

solueret, qui à Papa Alexandro fuerat diminutus, sed hodie S.D.N. Clemens Papa VIII. contentus remansit, quod Serenissimus Don Cæsar Estensis, relicto Ducatu Ferrariæ, ad ecclesiam Romanam deuoluto (quod ab ipso detinebatur,) & congregato, ac dimisso exercitu, ecclesiæ interérat viuere in pace, remaneret Dux Mutinæ, & Rhegii cum omnibus præeminentiis, & titulis, quos habent alii Duces Italiæ, quæ fuit proprie iuris relaxatio, & cum simus in beneficio Principis, latam debet habere interpretationem, vt probarunt, Roman. *in co f. 271.* Ias. *in conf. 75. col. 2. vers. tertio moneor vol. 1.* Crauett. *in conf. 209. nu. 7.*

LIGVRIA.

79 Cuius† confines, vt testantur Geographi omnes. & Plinius *in lib. 3. naturał. histor. cap. 5.* incipiunt à Nicea Massiliensium vsque ad Albam Pompeiam, Astam, & Aquas Statyellorum ad Albam, ac Polentam oppidum, & quicquid intra fines est, pars Liguriæ est, vnde
80 Leander Albertus ostendit Finarium intra† huiusmodi fines comprehendi, & quæ sunt intra fines, eadem iurisdictione iudicatur, vt notarunt, omnes *in l. Celsus ff. de vsucap.* Socin. sen. *in consil. 86 col. 2. vers. tertia conclusio, & consil. 127. col. 3. vol. 2.* Dec. *in cons. 528. nu. 2.* Pariliens. *in consil. 5. num. 9. & consil. 27. numer. 13. vol. 1.* Crauett. *in consil. 54. num. 9.* quos recenset Menoch. *in consil 2. nu. 8. vol. 1.* vbi scribit, an Finarium subsit Iurisdictioni Genuensium.

81 Huius prouinciæ caput est Genua, † quæ semper obediuit Romanis, vt testatur Liuius *in lib. 2. quintæ decadis, & in libr. 8. tertiæ decadis, & in lib. 10. tertiæ decad.* Plutarchus in Paulo Æmilio, Blondus *de illustrata Italia* dicit paruisse Romanis, & deinde Longobardis, quod placuit etiam Leandro Alberto in descriptione Italiæ. & Volaterrano *in Commentariis Vrbanis libr. 4. cap. 1.* & scribit Georgius Merula *in libr. 6. Historiarum Vicecomitum*, Federicum Barbam rubeam dum illi imperaret de anno 1190. nouos ei gi iussisse magistratus, nouosque ordines administrationis instituisse, vt etiam scribit Leander Albertus, nec dissentit Nebiensis Episcopus in Genuensium annalibus.

82 Genuenses† de anno 1528. quorum caput erat Andreas de Oria, quem Patrem Patriæ inscripserunt, illius consilio ordinarunt Aristocratiam viginti octo familiarum electorum à nobilibus, & popularibus habentium sex domos apertas intus ciuitatem, qui omnes vocati fuerunt nobiles, & remansit penes hanc denominationem deliberatio creandi singulis annis alium numerum nobilium, vel virtute, vel diuitiis, vel sanguine abundantem: ex viginti octo familiis creatum est singulis annis consilium quatuorcentum virorum, qui Ducem eligunt, & Gubernatores per binos annos, & simul faciunt Rempublicam Aristocraticam, atque deliberant negotia, sed aliquando difficillima terminantur in consilio paruo centum nobilium sorte electorum, sicut fit Venetiis, singuli ex octo gubernatoribus, post primos duos annos, remanent per duos alios procuratores Reipublicæ, quo tempore remanent in consilio priuato simul cum aliis, qui fuerunt Duces qui remanent procuratores perpetui, donec viuant.

83 Hunc nouum† in administrandis publicis negotiis institutum ordinem Carolus V. Imperator de anno 1528. per particulare priuilegium confirmauit, vt testatur etiam Leander Albertus, quem citat Menoch. *in d. cons. 2. n. 16.* qui super d. priuilegio, & aliis consuluit:

Sed priuilegiorum † concessio iurisdictionem arguit, 84 & Imperium. Riminald. sen. *in cons. 268. n. 41. vol. 1.* post alios, quos allegat: Præterea idem Carolus Imperator in multis gratiis, quas Genuæ fecit, ipsam ciuitatem propriam appellauit, Datum in Ciuitate nostra Genuę de quo testatur idem Menoch *in d. conf. 2. nu. 8.*

Sed quia ipsi Genuenses† habent etiam priuilegi- 85 um libertatis, quod obtinuerunt à Federico 1. Imperatore, anno salutis 1162. & confirmauit Henricus Federici successor anno 1191. vt Nebiensis Episcopus in Annalibus Genuæ descripsit, de quo priuilegio testatur Bald. *in consil. 182. casus est Rex Cypri vol. 5.* & Andr. Barbatia *in consil. 38. c. l. penul. vers. praeterea dicitur vol. 1.* Dec. *in cons. 534. n. 1. & cons. 649. n. 2.* dicit Genuenses† superiorem non recognoscere, Restaur. Castald. 86 *in tractat. de Imperatore in quaest. 54. nu. 20.* Propterea idem Carolus V. Imperator de anno 1529. cum inibi per certos dies moraretur, declarauit ipsam Rempublicam ab immemorabili tempore citra esse in possessione libertatis, & ideo à subiectione imperii liberam & exemptam, & de hoc latissime scribit Menoch. *in d. consil. 2. à nu. 48. ad 64.*

Et cum de anno 1575. ipsa Respublica† diuideretur 87 in duas factiones principales, nobilium videlicet antiquorum, & nouorum, atq; eorum bella ciuil a plurimũ turbarent omnes Europæ Principes, Imperator, & Rex Catholicus Reipublicæ protector, maximos, & prudentissimos viros deputarunt pro ipsius concordia, qui à dictis factionum passionibus, & prætensionibus apud Casale Montisferrati, quo se contulerant, multas, & vtilissimas ordinationes pro ipsa Republica decreuerunt, cum quibus viuunt.

Eorum Iurisdictioni hodie paret Insula† Corsicæ; 88 & propter eorum discordias, credo ipsos non cognouisse victorias, quas legi habuisse contra Venetos.

Sed ne omittam scribere Iura sanctæ matris Ecclesiæ, Legi Alpes † cottias cum tota ora ligustica fuisse 89 donata sanctæ Ecclesiæ Romanæ per Luitprandum Regem Longobardorum, vt testatur Blondus: sunt autem Alpes cottiæ à Cottio Rege ita dictæ in finibus Italiæ, intra se continentes Genuam † Vrbem, Samam, 90 Bobum, Derthonam, vt est auctor Paulus Diaconus *in lib. 11. Histor. Longobardic. cap. 16.* & scribit Petr. And. Gambar. *in r petitione extrauagant. Iulii P. pæ II. de Simoniaca Papæ electione, n. 197.* & probat hoc latius August. Steucus, *in lib. 2. de donatione Constan. in fol. 286. prope finem.*

ROMANDIOLA.

Est de Ditione† sanctæ matris Ecclesiæ, cui fuit do- 91 nata per Rodulphum Romanorum Regem, nondum coronatum in Imperatorem, Speculat. *in tit. de rescripti præsentatione, § fin. n. 18.* vbi tenet, valere donationem Rauennæ Polentani, Cesenæ. & Arimini, Malatestæ, Foroliuii, Ordelaffi, Riarii, Immolæ, Alidosii, Post Riarii, Fauentiæ, Manfredi pro sancta Romana Ecclesia Vicarii fuere perpetui. quorum aliquos Cæsar Borgia Dux Valentinus nuncupatus ferro partim, & partim veneno sustulit, scelesta dominandi cupiditate ductus, ob quam, tot Italiæ principes, suis deiecit sedibus, quæ omnia mortuo Alexandro VI. de eius sanguine Borgiæ, amisit, & ad Romanam ditionem sunt redacta, vt scribit Gigas *de crimine lesæ maiestatis, cap. 15.*

Bononiam† etiam esse partem huius prouinciæ, & 92 sub ditione Ecclesiæ, scribit *supplement. chronic. lib. 6. sub verbo Rauennam.* & propterea includi in dicta donatione Othonis IV. opus est fateri, & post multa bella, & seditiones tandem sub Ditione Sanctæ Romanæ ecclesiæ restitutam esse, sub anno 1365. scribit Platina

in

Digitized by Google

in vita Eugenii Papæ IV. supplementum chroni. in d. lib. 6. verbo, Bononiam. Volaterran. *in sua Geographia, lib. 4.*

VMBRIA.

93 Est de † iurisdictione sedis Apostolicæ, cuius prouinciæ alias ciuitates immediate retinet, alias vero ali-
94 quibus Dominus concessit: Vrbinum, & Eugubium † ciuitates præcipuas, in quibus Sixtus Papa IV. Federicum ex excellentissimorum Principum familia Feltrensium primum Vrbini Ducem creauit, & cæteri successores ab Ecclesia recognoscunt cum præstatione fidei, & homagii, & recognitione census.

HETRVRIA.

95 Habuit † suos Reges, vt testificatur Bodinus *in sua Republ. ca lib. 1. cap. final. fol. 150.* dicens vltimum Regem Hetruriæ à Romanis victum in omnibus paruisse, præterquam in receptione latinæ linguæ, dicente Catone, Latinam linguam vt reciperet persuaderi non potuit, teste etiam Lucio Floro, citato à Bodino *in lib. 2. cap. 1. in fine.* sed hodie Hetruria potiuntur multi Principes.

96 Florentiam † fuisse coloniam Romanorum communiter dicunt, cuius coloniæ oratores à Populo Romano auditos, Tacitus refert *in lib. 1.* Mox fuisse subditam Longobardis vniuersam Italiam occupantibus fatetur etiam Paulus Minius medicus Florentinus, in illo suo discursu; Sed expulsis Longobardis à Carolo Magno, qui Florentinos liberos à iurisdictione Imperii euasisse dicunt, neque pretio emisisse libertatem, ii, mea quidem sententia, iure non respondent: siquidem præsupposita priore subiectione, illa sine priuilegio haberi non potest, vel absque fama priuilegii, alias esset iniusta occupatio, vt probaui supra: Sed nullus disci-
97 pat Florentinos † emisse libertatem, solum Borgninus, & Minius, qui iura ignorarunt, sed ille Venetiis comparat, sed comparatio non cadit inter ciuitatem in mari ædificatam nouiter, quam habuisse etiam priuilegium libertatis probauimus supra, vbi de Venetiis egimus, & antiquissimam, quasi intra confinia Vrbis positam, propter quod Colonia August. Cæsaris eligi meruit.

Opinio igitur communis est, Anno salutis 1285. pretio florenorum sex mille à Rodulpho Imperatore libertatem consequutos esse. Felyn. *in c. cum non liceat num. 12. vers. quarto considera de præscriptionib.* Dec. *in consil. 357. num. 2. in causa magnifici. & in consilio 557. nu. 12. in fine.* Socin. sen. *in consil. 275. num. 7. vol. 2.* Menoch. *in consil. 2. num. 66.* Anton. Corsett. *de potest. regia part. 5. num. 68.* Restaur. Castald. *in tractat. de Imperatore quæst. 54. num. 12.* Blondus *in lib. 8. secunda decadis.* Platina *in vita Honorii Papæ IV. supplementum chronicorum in lib. 13.* Dantes Florentinus *in suis Satyris.*

98 Item quadraginta † millia florenorum soluerunt Carolo Regi Vngariæ Imperatori electo, qui octomillibus militibus Vngaris, veniens Italiam, torruit Florentinos, vt dicit Bergomates *in d. supplemento lib. 14.* sub anno 1379. & ideo habuerunt confirmationem priuilegiorum aureo sigillo bullatam. Tantidem soluerunt Maximiliano Imperatori Italiam ingredienti in Comitatu Ludouici XII. Regis Franciæ, ad quem oratores miserunt ad præstandum fidem, & homagium, atque alteram confirmationem obtinuerunt, vt testatur Bodinus *in sua Republica in lib. 1. cap. penult.* Item de anno 1520. ab oratore Imperiali in Vrbe residente. iterum confirmationem prædictam obtinuerunt, tantidem soluendo, quam Carolus V. Imperator anno 153 ratum habuit in scriptis.

Si negarentur ista, quomodo responderi posset declarationi factæ per Lotharium † de anno salutis 820. 99
qui declarauit Aretium, Volterram, Clusios, Florentiam, à Carolo Magno resectam pertinere ad Imperiū, vt testatur Platina *in vita Paschalis Papæ primi.* Item reuocationi libertatis ipsis concessæ factæ per Federicum III. de anno 1484. Dicere quod non poterant Federicus, & Lotharius reuocare, quæ gratis Carolus Magnus concesserat, non esset dictum prudentis Iurisconsulti, quia Princeps potest † indistincte gratias, 100
& priuilegia ab antecessore facta, reuocare. Martin. Lauden. *in tractatu de Principib. quæst. 4.* Alberic. de Rosate. *in Codice de Instrumentorum Cod. consi. mand. num. 17. & in l. digna vox. Cod. de legib.* vbi Cyn. Bartol. Bald. Salyc. & alii, & communem dicit Collector *comm. opinion. in syntagmate, in lib. 1. loco 2. cap. 2.* vbi latissime, textus est *in c. si cuius, de prebend. lib. 6.* & est casus decisus. Caccheran. *in decis. Pedemont. 139. num. 22.*

Et in iurisdictionalibus † Princeps potest pro suo 101
libitu reuocare, Bald. *in l. rescripta. Codic. de prec. b. Imperat. offerend.* Andr. de Isernia *in constitutione regni incip. Ea quæ sub rubrica, quod nullus Prælatus, Comes, vel Baro. & in constitutione regni incip. Priuilegia in fine.* Bald. *in l. 1. Cod. vnde liber.* dicit, potest Princeps † sup- 102
primere iurisdictionem ne dum singularium personarum sed etiam ciuitatum, idem tenet Innocent. *in c. quæ in Ecclesiarum de Constit.* & Cardinal. *in c. perpendimus de sent. excom.* Abb. *in c. nouit. de iudic.* quia iurisdictiones † fluunt à Principe, & refluunt in ipsum, 103
Bald. & Doct. *in cap. 1. §. adhuc de pac. iuram. firm.* & semper potest priuilegium reuocari, quando incipit esse damnosum *c. suggestum de decimis.* Aretin. & Felyn. *in d. c. nouit. de iudic.* vbi Dec. *num. 14.* & ita fuit decisum, vt per Surdum *in decis. 236. in fine.* & est credendum Principi de ista causa, gloss. *in clem. 1. de probationib. & in c. nulli de rescript.* Afflict. *in c. 1. in 9. notabili, qui successores teneantur.*

Secus est dicendum si priuilegium † fuerit pretio 104
emptum, quia tunc transit in vim contractus, & non potest reuocari per successionem, Andr. *in d. Constitut. regni: Ea quæ.* Loffred. *in consil. 38. num. 31.* & est textus *in l. fundus Cod. de fund. patrimonialib. lib. 10. & in cap. 1. de feudo sine culpa non amitt.* & dicit Bald. *in l. 1 ff. de constit. Princip.* quod concessa † per Principem iure con- 105
tractus, non possunt per eundem, vel successorem reuocari, Ancaran. *in c. quoniam de concess. prebend. lib. 6.* Alex. *in consil. 192. vol. 2.* quia Deus non subiecit contractus sub potestate Principis, Bald. *in cap. 1. de natura feudi.* & ita fuit sæpius decisum, Afflict. *decis. 128.* Caccheran. *in d. decis. 139.* Capyc. *decis. 21. num. 15.* Grammatic. *in decis. 46. num. 5. & voto 28. num. 13.*

Ex quibus concludendum est Florentinos † su- 106
periorem Imperatorem non recognoscere, quia pretio emerunt libertatem, qui titulus & priuilegium iustam præbuit causam præscribendi, & ad hoc fuit textus *in c. finali de iudiciis.* vbi Papa Honorius appellat Florentinam Potestatem, Socin. *in consil. 81. vol. 1.* Abb. *in consil. 81. vol. 1.* cum aliis. Felyn. *in d. c. cum non liceat.*

PISÆ † (quas Clemens Papa V. appellat ciuitatem 107
populosam, & multùm potentem *in clem. pastoralis §. notorium de re iud.*) etiam à Carolo IV. Imperatore duodecim millibus Florenis solutis à Petro Gambacurte libertatē consequutæ sunt, teste Volater. *in lib. 5 sua*

Geographia in cap. de rebus Pisanorum. Sed post quam
108 † 88. annis Florentinorum dominium pertulissent, à Carolo VIII. Franchorum Rege libertate donatæ sunt, anno 1494. pro qua tuenda, magni motus in Italia excitati sunt, tandem à Florentinis anno 1509. subiugati, eorum parent iurisdictioni. Antequam subderentur, diuersam ab ipsis prouintiam † faciebant, vt not.
109 per gloss. *in l. fin. C. de longi temp. præscript.* & tandem subiecta, propriis statutis vsa est, Socin. *in consil. 79. num. 24. vol. 4.* Nisi dicatur, quod in iis, quæ sunt omissa per statuta propria, debeant statutis superioris ciuitatis dominantis gubernari, vt in propriis terminis consuluit. Socin. *in consil. 81. num. 3. vol. 1.* Sed contrarium ego credo verius, stante statuto Pisano, quod in casi-
110 bus non statutis, † recurratur ad ius commune, vt consuluit idem, Soccin. sen. *in consil. 271. vol. 2.* Dec. *in consil. 429.* Lancellott. Galiaul. *ad consuetud. Alexand. in præfat. 8. num. 80. vers. rursus* & communem esse opinionem testatur Ioseph. Ludouicus *in conclusione 55.*
111 Et facit pro hoc altera conclusio, quod si ciuis † Pisanus factus sit Florentinus, non amittit originē, sed debet iudicari tanquam ciuis & secundum statutum Pisarum, vt consuluit Cephal. *in consil. 451. num. 125.* Ancar. *in consil. 137. num. 3.* Alexand. *in consil 32. num. 2. in fine vol. 1. & consil. 32. num. 9. vol. 5.* Socin. *in consil. 79. num. 12. & seq. vol. 4.* licet aliàs visus sit more suo firmasse contrarium *in consil. 228. num. 5. vol. 2* quem sequutus est, Socin. iunior *in consil. 12. per to um vol. 3.* sed est contra casum *in l. eius qui ff. ad mun. cipal. & l. si quis à pluribus ff. eod.* & late de hoc per Cephal. vbi supra.

112 Et de priuilegio † cudendi monetam concesso Pisanis; & aliis ciuitatibus, ponit gloss. *in ver. nostrus in l. 2. Cod. de falsa moneta.* & per has alias ciuitates, Igneus intellexit Florentiam, *in repetitione l. 5. §. non alios num. 581. ff. ad Syllanian.* vbi latissime scribit de hoc.

Sunt & aliæ nobilissimę ciuitates, & terrę Herturię,
113 † huic ditioni subiectæ, diuersis titulis acquisitæ, quæ in singulis annis, in festo Natiuitatis sancti Ioannis Baptistæ à præcone vocantur ad recognoscendum nostris temporibus in Dominum Sereniss. magnum Ducem Herturiæ in partibus sibi subiectis, quod fit per illarum procuratores coram equitantes cum vexillis aureis, vel sericis, & illius præsentiam reuerenter honorantes, qui in toto suo statu, propter absolutam potestatem, ratione liberi, & directi dominii Florentini, nemini est subiectus, ita vt iuxta distinctionem Pelagii Papæ, Pius Papa V. vti Regem, & magnum Ducem in partibus Herturiæ creauerit, ac omnes honores, & Regum præeminentias concesserit, vt in eius Bulla sub data. VI. Kalend. Septembr. 1569. & hodie regnat Ferdinandus Cosmi filius tertius magnus Dux, qui statum suum summa diligentia regit.

114 Cosmus magnus Dux † Senarum, & eius Ducatus inuestituram habuit sub Carolo V. Imperatore à Philippo II. Hispaniarum Rege catholico, cui præstitit fidem, & homagium, cum certis pactis, & conditionibus, de quibus in inuestitura.

115 Lucaria † ciuitas de anno 1291. cum duodecim millia scutorum auri Rodulpho Cæsari persoluisset, obtinuerunt ab Imperio libertatem seipsos gubernandi cum recognitione Imperii, *supplementum chronic. in lib. 13.* Platina, & Blondus in præfatis locis, Felyn. *in d. c. cum non liceat.* Socin. *in l. imperium ff. de iurisdict. om. iudic. & in consil. 275. col. 1. vol. 2. & in consil. 83. num. 1. vol. 4.* Dec. *in consil. 403. num. 2. & in consil. 528.* Castald. *in tract. de Imperatore, quæst. 54. num. 13.* sed licet eme-
116 rint libertatem, non tamen † habuerunt potestatem vibrandi ensem Cæsaris, sicut alii Duces Italiæ, qui dicuntur Principes Imperii, vt scribit Alexand. Raudens. noster collega in Collegio Pisano *in consil. 50. num. 355. vol. 1.* Et licet subtilitas istius populi Aristocratici sit maxima, præcipuam tamen causam libertatis esse arbitror ciuium deuotionem erga antiquissimam illam Sanctæ crucis reliquiam, toto orbe celeberrimam, quā non potui, etiam præsenti calamo non adorare, propter quam forte merentur in libertate populi conseruari.

FERRARIA.

A ferro † nomen sortita est, quod singulis annis Rauennati Ecclesiæ, cuius ditionis erat, soluere tenebatur, Volaterran. *in lib. 4. cap. de rebus Ferrariæ. supplement. chronic. in lib. 6.* & sequuntur communiter omnes. Ferunt etiam tria loca iuris Ecclesiæ Rauennatis fuisse, quæ tria metalla ipsi Ecclesiæ offerre solebant, à quibus & nomina sortita sunt, Aureolum oppidum in Forliuiensi agro positum ab auro nuncupatum, Argentum castellum Pado oppositum ab argento, & Ferrariam à ferro, hanc primum maris circumdatam à quodam Rauennatis Exarcho circa annos Domini. 700. qui dicebatur Smaragdus. 117

Habet sancta † Romana Ecclesia in hac ciuitate 118 fundatam intentionem, non solum vt summus Pontifex vniuersalis dominus omnium; Item ex donatione Constantini, de quibus est dictum, sed magis particulariiure, quia expulsis Longobardis Carolus Magnus Exarchatum Rauennæ donauit Ecclesiæ Romanæ & in Pontificis Romani ditione semper perseuerasse testificatur *supplementum chronic. in d. lib. 6.* Sed quia Imperatores Romani natione Germani summi Pontificis magnitudini inuidebant, ideo Henricus III. Imperator Pontificis hostis Ferrariam occupauit: Sed Mathildis Comitissa Venetorum, & Rauennatum auxilio vindicauit anno Domini 1100. vt dicit Volaterran. vbi supra, Platina *in vita Paschalis II.* Bursatt. *in consil. 330. col. 3. vol 3.* & latius per Cardinal. Bellarmin. *in tractatu de Romano Pontifice lib. 5. cap. 9. circa finem.* Ideo Ferrariensem ciuitatem esse de patrimonio Beati Petri testatur glossa *in auth. vt Ecclesia Rom. cent. ann. gaudeat priuileg.* & alii relati per Ripam *in c. cum. M. Ferrariensis num. 6 de constitut.* Ipsa enim gloriosa Comitissa, optima, & Illustris fœmina bene sentiit cū Romana Ecclesia, de quo per *supplement. chronic. in lib. 12.* Erat potentissima, habebat enim obedientiam multarum Vrbiū, videlicet Lucæ, Parmæ, Regii, Ferrariæ, Mantuæ, & Herturiæ partis, q̄ nunc patrimoniū Diui Petri vocamus, & postea Henrici Cæsaris potentiam, & aliorū contra summos Pontifices exercentem, magnanimiter repressit, & quæ de Ecclesiæ iure occupauerant, restituere coēgit.

Item fundatur dominium Ecclesiæ ex donatione Othonis IV. Imperatoris, facta Innocentio Papæ III. vt dixi, in qua donauit Comitatus Perusii, Rheatæ, Saluiæ, Interamnæ, Campanię, nec non Ferrariam, Marchiam, Anconitanam, & omnes terras Comitissę Mathildis, & quæcunque sunt citra Rhodicosanum vsque ad Ceparanum, vsque ad Exarchatum Rauennæ, Pentapolim cum aliis terris, &c. quæ donatio fuit confirmata à Rodulpho, & Carolo IV. Imperatoribus, & Federico II. vt dixi. Quare ex his donationibus dupliciter Ecclesiæ fundatur intentio, tum quia præsupponitur Ferrariam esse partem Exarchatus Rauennæ, & qui habet titulum, & possessionem † capitis, dicitur possi- 119 dere totam Baroniam, *l. cum diuersis ff. de religios. & sumpt.*

Digitized by Google

sumptib.funer. ideo dicit Glossator Parisiens. *in §.1. gloss. 1.* quod sub feudum dicitur esse pars feudi dominantis, & non dicitur ex toto separatum, allegat tex *in l.talem. in fine ff.de hered.instit.* Frecc. *in tract. de subfeud. lib.1.§. fuit dubitatum num.31.* Tum quia donatio exprimit in specie Ciuitatem Ferrarię.

120 Nec possunt prætendere Domini Estenses † huius ciuitatis denegare recognitionem summo Pontifici, ex quo eadem Comitissa Mathildis mortuo Gottifredo eius primo viro nupsit Azoni Estensi, à quo omnes cęteri Marchiones Estenses descendunt in ipso statu Ferrariæ.

Primo, quia, vt ex ipsis historiis patet, Mathildis ignorabat Azonem esse consanguineum in quarto gradu ipsi Gottifredo eius primo viro, quo detecto consuluit Gregorium Papam VII, & Pontifex iussit statim ab eius consortio abstinere, & sic diuortio facto, Deo, & Romanæ Ecclesiæ militare studuit, & in anno salutis 1113. Mathildis decessit, agens annum 69. cæteri autem Estenses, ab anno 1297. Ferraria dominari cœperunt, vt ab omnibus scriptoribus potui recolligere.

Et quia ab hoc anno 1297. inducendo omnes Estenses Ferrarię, constat ex historiis, & scripturis antiquis, nunquam pacifice illam possedisse, nisi sedes Apostolica suam interponeret auctoritatem, & propterea multoties bellum mouit. Leo Estensis hoc anno fuit factus Vicarius Ferrariæ, & hic titulus tunc temporis ab Ecclesia concedebatur, Friscus Estensis anno 1311. coniectum Azonem patrem in carceres ob superinductam Beatricem nouercam, Roberti Regis Siciliæ sororem, paulò post interire fecit, & impetrato Venetorum auxilio, Vrbem, nolentibus ciuibus in suam potestatem redegit, propter quod indignati ciues, parricidam, & facinorosorum proditorem ad Palaguram legatum apostolicum accusarunt, rogaruntque vt Vrbem, ditionis Ecclesiæ à tyranno laceratam liberare dignaretur: quibus auditis, Legatus præcepit Venetis, sub anathematis pœna à Ferraria abstinere; ipsi autem legati præcepta paruipendentes Thealdi castellum Ferrariæ tandiu oppugnauerunt, donec obtinuerunt. Ac Friscus vindictæ auidus, introductis Venetis, quibus neque multum confidebat, ira succensus, dimidium ciuitatis, igne apposito, succendit, præsertim eorum domos, qui resistere voluerunt, vnde ciues concitati, tantam iniuriam ferre non valentes, sequenti anno, pestiferum hominem, apud portam Leonis interfecerunt. quod factum est, suadente Dalmatio Guasione Vicario Clementis Papæ V. in ciuitate Ferrariæ, sed mortuo Frisco, Veneti dimidiam Vrbis partem per multum tempus detinuerunt.

Mortuo Azone in carceribus, atque Frisco necato, successit Aldomandrinus Azonis frater anno 1332. qui moriens Raynaldum, & Nicolaum filios reliquit successores, & isti simul Vrbis principatum resumpserunt, & vt ipsam firmo præsidio stabilirent, Argentam, Rauennatis Ecclesiæ oppidum vi occuparunt, inde cum Scaligero iunctis copiis Castrum Sancti Felicis Mutinensis diocesis obsidere cœperunt, quod quidem oppidum Manfredus cum aliis viginti Castellis Carolo Boemiæ Regis filio commendauerat, Propterea Carolus ipse, & Manfredus, atque Beltrandus Ecclesiæ Dux illos protinus fundant, & in turpissimum fugam vertunt; ipseque Nicolaus captiuus factus est: ea autem oportunitate Legatus Apostolicus maiorem exercitum in Ferrariam duxit, eamque obsidere cœpit, cumque Vrbem acriter oppugnaret, & iam suburbium sancti Antonii cœpisset, Raynaldus susceptis auxiliaribus copiis, Ecclesiæ exercitum dissipauit, vt nullus euadere potuerit, & captiuos pmutarunt: sed cū essent excommunicati, ac interdicti, Argentam oppidum, tandem reddiderunt.

Itaque Raynaldo mortuo, successit Obizo eius nepos ex Nicolao fratre, anno salutis 1337. vir magnanimus, & munificentissimus, propterea Benedictus Papa XI. per Legatum suum Ferrariæ, ac Mutinæ, & Argentæ suum constituit Vicarium, inuestiendo pro se, & filiis, ac successoribus, reseruando Ecclesiæ Romanæ fidem, & homagium, vltimas appellationes, atque supremam potentiam, cum onere soluendi singulis annis decem millia Florenorum Cameræ Apostolicæ, centumque homines militaris seruitii propriis sumptibus pro tribus mensibus, quotiescunque fuerit requisitus, vt vidi in registro Vaticani. Obizone mortuo, successit Nicolaus II. Obizonis filius anno 1359. vnà cum Alberto fratre, qui multa beneficia ciuitati suæ Ferrariæ contulit, & nullos habens filios, habuit successorem Nicolaum III. Alberti fratris filium spurium, qui puerulus, Bonifacio Papa IX. approbante, sub tutoribus regnare cœpit, & hic habuit Leonellum ex Stella concubina filium, & Herculem, ac Sigismundum ex Puzanda vxore ex Marchionibus Salutiarum, post cuius Nicolai, III. mortem Leonellus sub anno 1449. regnare cœpit. Hic ex Ioannis Francisci Gonzaghæ Principis Mantuæ filia, vxore sua, Nicolaum vnicum suscepit, & cum moreretur, filio minori cum auctoritate Borsii fratris statum reliquit.

Borsius † primus Ferrariæ Dux Leonelli Frater, & 121
Nicolai III. ex concubina filius anno salutis 1450. Leonello in statu succedit, qui post multos annos Romam accedens à Paulo Papa II, secundum vero alios à Nicolao Papa V. ducatus titulo decoratus est, post cuius mortem, concurrentibus Hercule filio legitimo Nicolai III. ac Nicolao IV. filio Leonelli, Hercules animo, & calliditate præstantior, Venetorum auxilio, ac Nicolao excluso, statum obtinuit.

Hercules primus nomine, sed secundus Ferrariæ Dux, anno 1471. regnare incepit, cui de anno 1504. successit in statu Alphonsus I. Dux III. & ab Adriano VI. Pontifice status Ferrariæ confirmationem habuit, vt testatur Ioannes Baptista Giraldus Ferrariensis *in libello de rebus Ferrariæ in vita Alphonsi 1. fol. 136.* Sed Clemente VII. Pontifice etiam armis vendicante Ferrariam, res eo deuecta est, vt Carolus V. Imperator, arbiter electus laudauerit ciuitates Mutinæ, & Rhegii, vel Imperiales spectare ad Alphonsum, Ferrariam autem esse feudum, Sanctæ Romanæ Ecclesiæ ipsumque Alphonsum debere inuestiri pro se, & descendentibus in perpetuum cum solutione tributi, quod laudum valde displicuit Pontifici: Succedente autem Paulo III.
Pontifice, ac † mortuo Alphonso I. Hercules huius 122
nominis secundus à Paulo inuestitur ad tertiam generationem, sed post Herculem Alphonsus II. successit. Qui legitimum ex corpore successorem non habens
de anno 1591. sub Pontificatu Gregorii † Papæ XIIII. 123
Romam profectus rogauit inuestiturā pro Don Cæsare Nepote, sed quia obstabat Bulla felicis recordationis Pii V. de rebus Ecclesiæ non infeudandis, post longum consistorii discussionem, atque disputationem tam in Rota, quam in amplissimorum Cardinalium congregatione, inuestitura denegata, rediit Alphonsus, obte-

Digitized by Google

obiecta occasio renouandæ Bullæ de eisdem non infeudandis, non est prætermissa, sed Alphonso II. mortuo de anno 1598. eiusque hærede Don Cęsare Ferra-
124 riam † etiam possidente, sæpius admonito super relaxatione, belloque maximo iam præparato, ex communicationis sententia fulminata est à S. D. N. Clemente VIII. Sed ipse Don Cæsar religiosus Princeps, ac S. R. E. obsequentissimus, vt decet, Ferrariam, retentis meliorationibus, de consensu Papæ, ipsi Felicissimo Clementi VIII. (in cuius persona votum Clementis immediate præcedentis est adimpletum) restituit. Ferrariam igitur se transfert sedes Apostolica, vbi per octo menses commoratur, & hodie apud ipsam permanet integrum Ferrariæ dominium.

Interim Don Cæsar, habita inuestitura ab Imperatore pro Mutina, & Rhegio, inter serenissimos Duces Italiæ à summo Pontifice ascribitur, ipsoque titulo, & aliis præeminentiis Italiæ Ducum decoratur.

125 Finita † enim linea feudum reuertitur ad directū dominum, *§. si vasallus. & § his consequenter. Hic finitur lex Corradi cap. 1 §. si quis de manso. de controuers. inuestit. c. 1. §. si clientulus de alienat. feud.* Sed si feudatarius meliorationes fecerit, rel cto hærede extraneo,
126 certe meliorationes † ipsi hæredi solui debent, casus est *in d. § si vasallus.* vbi Andr. Afflict. & Bald. *num. 4*, etiam in feudo Ecclesiæ concesso in emphyteusim, Aluarott. *nu. 3.* Paris. *de reintegratione feud. in cap. de meliorationibus factis in bonis feudorum. quod incipit. Et circa ipsas culturas & cap. seq.* Ioann. Garsias *in tract. de expens. & meliorationib. cap. 12. num. 84.* Clarus *in quæst. 88.* dicit Communem esse opinionem: quo casu hæres
127 extraneus † licitè retinebit, quousque sibi soluantur meliorationes prædictæ. Andr. *in d. §. si vasallus.* Afflict. *num. 9.* & sequuntur ibi omnes Feudistæ, & est textus *in §. certe & ibi gloss. & Io. Fab. Instit. de rerum diuis.* quē allegat in feudali materia. Hostiens. *in summa de feud. § apud quem, vers. præterea.* Dec. *in consil. 518.* gloss. Parisiens. *in §. 1. gloss. 1. num. 73.* Gomesius *ad leges Tauri super lege 46.* vbi latissime de meliorationibus factis in maioratu, & ad hoc est *decisio Guidonis Papæ 169.*
128 Sed quid si hęres extraneus † negauerit feudum, quia per negationem ipsum amittit, *c. 1. §. vasallus in 1. & 2. si de feud. defunct. controuers. fuer.* & vtrobique Andr. & Afflict. Iacobin. *in tract. de feud. ver. dictique vasalli promiserunt non committere, feloniam num. 34.* Gloss. Parisiens. *in §. 32. num. 167.* qui alios allegat: An hoc casu dicatur amisisse etiam meliorationes, & difficultate satis bene considerata, iuste responderi poterit, meliorationes prędictas non amisisse, quia melioratio-
129 nes † in feud. s factæ, vasalli opera, & industria, aut impensa, puta domus, arbores plantatæ, aggeres erecti, fossæ, rusticum predium, vel vrbanum emptum iuxta rem feudalem, vt illi accederet, & inseruiret causa melioris commodi. non dicuntur feudales, sed allodiales, casus est *in c. 1. §. econtraria in 1. responso de inuestit. de re alien. fact.* Berous *quæst 96. num 2. & 3.* vbi ait, secus esse in incremento naturali, puta quod alluuione accesserit, vel industriali, quod per se stare non potest, puta seruitus realis, liberatio, immunitas, & similes, quia solo feudali adhærent vt partes, gloss. *in c. 1. §. si quis de manso. in ver. reseruauerit.* quæ glossa est communiter approbata, vt dicit Ruyn. *in consil. 7. num. 12. in fine, vol.*
130 *1.* Et ideo in istis meliorationibus † succedit hæres extraneus. Ruyn. *in consil. 24. num. 10. vol. 1.* Berous *in q. 19 nu. 3.* etiam fœmina licet esset incapax feudi Menoch. *de recuperand. poss. remed. 2. num. 106.* vbi ad nauseam declarat istarum meliorationum naturam, Paris. *in consil. 28. vol. 3.*

Sed hic hæres non est feudatarius, per negationem nihil sibi præiudicii intulit in feudo, pro quo non seruiebat, ipsa negatio † afficit in casibus, in quibus est 131
specialiter de iure prouisum, vt est communis opinio omnium Doctorum. de qua per Socin. *in l. nemo circa finem ff. de exceptionib.* quem sequitur Cagnol. *in l. nemo ex his num. 7. in fine & ibi* Dec. *num 6 de reg. iur.* Ideo dicebat Ias. in his terminis, quod pœna † priuationis 132
alicuius beneficii non habet locum, nisi expresse lex dicat, *§. cum igitur in auth. de non eligendo secundo nub.* per quem textum ita notat Bald. *in auth. ex testamento C. de se. c. nupt.* Quare valet argumentum, non est de iure expressum, vt hęres extraneus negans feudum, amittat meliorationes allodiales, ergo ipsas nullo modo amittit per negationem.

Item quia meliorationes de quibus agitur, cum ipso feudo facerent vnum totum & feudum respectu dicti totius faceret † vnam partem, sed negans partem, 133
non debet amittere totum, sed tantum illam partem, quam negat, gloss. *in §. vasallus si de feud. defunct. content. sit. & ibi* Andr. Glossator. Pariens. *in § 30. num. 6.* qui dicit opinionem contrariam reiici ab omnibus Feudistis, & latius *in §. 32. num. 167.* Clarus *in §. feudum quæst. 59.* dicit communem, licet Caccheran. *in decis. 29. in princip.* præsupponat pro maxima, quod feudum perdatur totum, tamen Doctores, quos allegat, non id dicunt, neque decisio illa fundatur super dicta maxima & Andreæ auctoritas † sola in materia iuris feudorum, 134
omnibus Doctoribus pręponderat. Item quia hæres non potest per negationem prædictam inferre præiudicium creditoribus, qui possent super dictis meliorationibus satisfieri, Ruyn. *in consil. 176. num. 17. vers. quintam vol. 1.* Albert. Brun. *in consil. 106. num. 2.* quicquid sentiat Pinell. *in l. 1. parte 2. num. 71. vers. ego autem C. de bonis mater nis.*

Et regula negantis feudum † super qua negatione 135
sit specialiter prouisum, limitatur, quando ante litem contestatam se pœniteret *l. electio § neq. & ibi Bald. hoc notat. ff de noxa lib.* Angel. *in l. sed hoc ita ff de re iud.* Castrens. *in l. sed si dubitetur in princip. & in §. 1 ff. de fideiussor.* Bald. *in l. de etate § final. ff. de interrogat. actionib.* Alex. *in l. hereditatum § final. ff. ad l. Falcid.* Roman. *in consil. 70.* Item fallit regula, si dix set, nego narrata, prout narrantur, & petita, prout petuntur: quia hoc casu non refertur ad ea, quæ ipsi neganti sunt fauorabilia, Bartol. *in d l. sed si dubitetur § ita demum, cum quo transit* Immola *ff. de fide iussor.* Paul. de Castr. & Immola *in l. sed hoc ita ff. de rei vendic.* Salyc. *in l. cum precum C. de liberal. caus.* Alex. *in l. etiam § final. col. penult. ff solut. matrim.* Iacobin. *in sua inuest. in d. §. dictiq. vasalli num. 35. vers. addite.* Item fallit regula si non dolose negaret, & ita limitantur omnes leges punientes ipsos negantes, Bald. *in c. 1. § vasallus in 1. per illum tex. Si de feud. fuer. controuers. inter dom. & agnat.* gloss. & Angel. *in l. final. ff. de rei vendic.* Alex. *in d. l. etiam §. final. ff. sol. matr.* Iacobin. vbi supra cum concordantibus, Alex. *in consil. 35. vol. 5.* vbi dicit. quælibet † causa excusaret negantem: 136
& de limitationibus dictæ regulæ negationis, applicando ad casus, qui contingere possunt in feudalibus, est Ioann. Antonius Niger *super capitulis regni Neapolis super capitulo 201. fol. 173.* & Alex. *in d. consil. 35.* & Romanus *in d. consil. 70.*

CAP. XXXIV.

Pactum de retrouendendo Iurisdictiones, & dominia, inter Principes esse perpetuum, & ęter-

Digitized by Google

æternum, & in casu retrouenditionis, quæ meliorationes sint soluendæ.

SVMMARIA.

1 *Pactum de retrouendendo post centum annos est obseruandum inter principes. & num 6. & num 10.*
2 *Principes semper censentur contrahere de iuregentium.*
3 *Concessio Castri per vim occupati non valet.*
4 *Emptio & venditio facta à negotiorum gestore qui non est, non valet.*
5 *Factum falsi nuntii non potest ratificari.*
7 *Pactum de retrouendendo quando introductum in populo Romano.*
8 *Pactum de retrouendendo temporaliter factum, extinguitur finito tempore.*
9 *Pactum redimendi habet locum in feudis.*
11 *Pactum de redimendo in perpetuum, durat triginta annos.*
12 *Etiam si interuenisset iuramentum.*
13 *Pactum factum in æternum nullo vnquam tempore finem habet.*
14 *Contractus transitorius ad quoscunq; hæredes, durat perpetuo tempore.*
15 *Pactum redimendi cum modicitate pretii fit perpetuũ.*
16 *Meliorationes necessariæ, & vtiles in feudo factæ, ad quem pertineant.*
17 *Feudum potest retineri, donec soluantur meliorationes.*
18 *Meliorationes, vtiles possessori, vel domino ad quem pertineant.*
19 *Feudatarius quando non possit ædificare nouum fortellitium, vel turrim.*
20 *Castri possessor an, & quando possit illud reficere.*
21 *Pactum quod non liceat reficere fortalitia quomodo intelligitur.*
22 *Meliorationes, in fortallitio, & castro, quando non sint soluendæ.*

SVperius exaratum est multa Dominia, & Iurisdictiones reperiri subiectas pacto de retrouendendo ad fauorem alicuius Principis: modo super hoc primo
1 videndum est, an ista pacta † post centum annos sint obseruanda. Ego dico affirmatiuam opinionem esse veram, quia præscriptio inuenta est de iure ciuili, *l. 1. &*
2 *3. ff. de vsucap* & Principes semper censentur † contrahere de iure gentium, vt in terminis de pactis inter Regem Franchorum, & Regem Angliæ, dicit Bald. *in l. digna vox in fine Cod. de legib. & ibi Bart. num. 2.* Andr. Sicul. *in consil. 2. vol. 1.* tanto magis Principes, qui à Romanorum Imperatorum legibus liberi esse prætendunt. Et si esset factũ pactum de retrouendendo, multis modis potest in perpetuum exerceri: Primo si quis
3 Castrum † per vim occupauerit, & postea concessionem ab Imperatore obtinuerit cum aliis pactis, talis concessio, & pacta non valebunt, vt de Florentinis dicit Baldus *in l. decernimus num. 6. Cod. de sacrosanct. Eccl.* & ibi Barbatia in additionibus dicit, hoc dubium fuisse pridie in Curia Romana decisum contra Florentinos, nimirum concessionem, & pacta non valere, allegat Bald. *in l. 2. C de legib. & ibi Fulgos.* & est tex. *in l. 2. & ibi gloss. C. de fund. & salt. lib. 11.* Salyc. *in l. 1. C. ne rei dominic. vel templorum.* Bartol. *in l. non abs re. C. vnde vi.* Bald. *in*
4 *c. 1. per quos fiat inuestitur.* Item si emptio, † & venditio esset facta ab eo, qui dicebat se negotiorum gestorem, qui non erat, textus est *in l. multum interest vers. si ve-*
5 *ro, C. si quis alteri, vel sibi,* quia factum falsi † nuntii non potest ratificari, non enim reperitur subiectum, in quo possit fundari ratificatio, si negotiorum gestor concipit verba in personam, quam non repræsentat, & sub hoc fundatur ibi gloss. *in ver. comparasti.* & latius declarat ibi Bald. *col. 3.* & in terminis Castri declarat Gregor. Lopez *in l. 48. gloss. 2 tit. 5. partita 5.* Sic dicunt fuisse Pippum Ducem Regis Vngariæ, qui tanquam negotiorũ gestor multa alienauit, & postea decreto Regis, aurum liquefactum in os eius sitientis diluere fecit, dicentis, aurum sitiit, aurum bibat, & sic occisus est, vt refert Ferrett. *in tractatu de re nauali lib. 12. num. 94.*

Si esset factum pactum † redimendi inter Principes, 6
dico quod æterno tempore obseruandum est: quo pacto † Marcus Antonius cognomento Philosophus pri- 7
mus in populo Romano vsus est. nam cũ Marcomanico bello graui premeretur, ærariumq; exhaustũ esset, Imperatoriæ aulæ supellectilẽ distraxit, quo reliqua suscepti belli persequeretur, & tandem feliciter cõfecto, Romam reuersus, ornaméta imperialia ab his, qui pridem emerant, redemit, sic postea hoc redimendi pactum in orbe Romano vsitatum fuisse, testificatur Proclus, qui vixit Vespasiani temporibus, *in l. si vir vxori ff. de præscript. verb. & postea.* Alexander prudens Imperator decreuit *in l. 2. C. de pact. inter empt. & vendit.* Nã si ius redimendi † per certum tempus promissum fini- 8
to tempore extinguitur, *l. si creditor §. illud ff. de distract. pignor.* Tiraquell. *de retract. conuent. §. 1. gloss. 2. num. 53.* Bald. *in consil. 108. iste qui promittit vol. 5.* & est tex. *in l. 2. C. de pact. inter empt. & vendit.* vbi late Gozadin. *in col. 14. vers. secundo principaliter.* Angel. *in consil. 199.* de communi attestatur Menoch. *de arbitrar. casu 217. num. 2.* Quod procedere † etiam in feudis venditis cum pacto 9
redimendi temporaliter facto, vt finito tempore taxato, extinguatur pactum, probat Camerar. *in c. imperialem pagina 77. col. 1. in fine vers. Nec refert.* Ergo pactũ † 10
hoc factum in perpetuum, debet durare æterno tempore, casus est *in l. quod si nolit, §. si quis ita ff. de ædilit. edict.* & sic in perpetuum debet obseruari, & hanc opinionem tenet Fabian. *in tract. de emptione, & venditione in 7. quæst. principali num. 4. vers. sed si in perpetuum.* Et Fransc. Zoannett. *in tract. de emptione, & vendit. sub pacto retrouenditionis,* per totum vrgentissimis id probat rationibus contra communem.

Et licet hoc pactum factum † per verbum *quando-* 11
cunq;, vel *in perpetuum, & in infinitum*, censeatur de iure triginta annorum spatio terminatum, quibus elapsis præscriptio tanti temporis obstaret agenti, vt probat Couar. *in lib. 1. variarum resolution. cap. 9. num. 1.* qui alios refert, & est communis opinio, Balbus *in tractat. de præscriptionib. in 4. parte 5. partis principalis q. 3.* Boer. *decis. 182. & decis. 351. num. 6.* etiam si in eo pacto † in- 12
teruenisset iuramentum, Dec. *in consil. 164.* Boer. *in d. decis. 182. num. 7.* Syntagma comm. opinion. *in lib. 2. c. 5. vers. & opinio.* Caccheran. *in decis. 69 num. 12.* tamen fallit hæc opinio, quotiescunque verba contractus nõ recipiunt interpretationem de iure ciuili, sed de iure gentium, vt sunt contractus Principum inter se, vt dixi. Item fallit si fuerit apposita dictio in æternum, † 13
quæ nullo vnquam tempore, nulloque æuo finem habet, *l. nulla societatis, & ibi gloss. ff. pro socio.* Zoannett. vbi supra *num. 33.* Item si fuerit apposita dicta dictio *quandocunq;* vel *in perpetuum* in contractu transitorio 14
† ad hæredes, Florian. de sancto Petro *in l. in hoc iudicium, §. si conueniat. vers. sed si in contractu de sui natura transitorio ad quoscunq; hæredes ff. communi diuid.* per textum *in l. eum debere columnam ff. de seruit. vrban. præd.* Et hoc modo esse pactum de retrouendendo ad omnes hæredes transitorium, probat latissimo Zoannett. *in d. tractatu num. 34. & 35.* Item fallit si pactũ, de retrouendendo † esset cũ modicitate pretii, nã stante læsione fit 15
perpetuũ Iaco. *in l. mutuum n. 2. ff. si cert. pet.* Io. Vincet.

de

Digitized by Google

de Anna *in allegation.83.num.4.vol.2.* vbi allegat Tiraquell. qui alios refert cum opinione Iacobini, *de retract. conuentional.§.1.gloss.2.num.55.* & latius omnibus probat hanc opinionem Fabius de Roma, *in consil.68.col.1. & 2.*

16 Quid autem si emptor fecerit meliorationes? Distinguendum est, † aut necessarias; aut vtiles; de voluptariis non est difficultas contra negatiuam, & quę sint ambæ dixit, textus *in l. impensæ ff. de verb. significat.* Necessariæ quidem soluendæ sunt, *l. Paulus in fine ff. de doli except. l. si in area ff. de condict. indeb. l. adeo §. certe ff. de acquir. rerum dom.* casus est *in §. si vasallus, & §. his cõsequenter. Hic finitur lex Corradi, c.1.§. si quis de manso. de controuers. in vestit. cap.1.§. et si clientulus de alienat. feudi.* Andr. & Afflict. *in d.§. si vasallus,* Bald. *num.4.* etiam in feudo Ecclesiæ concesso in emphyteusim, Aluarott. *ibid. num.3.* Paris. *in tractatu de re integrat. feud. in cap. de meliorationibus factis in bonis feudalibus, quod incipit, & circa ipsas culturas. & cap. seq.* Ioann. Garzias *in tractatu de expensis, & meliorationibus, cap.12.num.84.* Clarus *de feudis q.88.* dicit communem.

17 Quo casu licite potest feudum † retineri, donec soluantur dictæ meliorationes, *d. l. si in aream. vers. nullo alio modo. quam per retentionem impensas seruari posse, & d. l. Paulus, & d. §. certe. & l. domum Cod. de rei vendic. in vers. nullam habent repetitionem, nisi necessarios sumptus fecerint.* Andr. *in d. §. si vasallus;* Afflict. *num.9.* & sequũtur communiter Feudistæ ibidem, & est textus *in §. certe, & ibi gloss. & Ioann. Fab. Institut. de rerum diuis.* quos allegat Hostiens. *in summa Feud. §. apud quem, vers. præterea.* Dec. *in consil.518.* Gloss. Parisiens. *in §.1. gloss.1. num.73.* Gomes. *ad ll. Tauri super l.46.* Guido Pap. *in decis.169.*

De vtilibus autem est distinguendum; aut sunt vtiles † possessori, aut Domino, & in hoc semper est in-
18 spicienda vtilitas ex persona Domini, nunquam possessoris, casus est *in l. Titius ff. de act. empt. & vendic. vers. iniquum videtur in magnam quantitatem obligari venditorem. l. si seruos ff. de pignorat. act. vers. sicut enim negligere creditorem, dolus, & culpa quam præstat, non patitur; ita neq; talem efficere rem pigneratam, vt grauis sit debitori ad recipiendum, l. sed an vltro §.1. ff. de negot. gest. vers. quid enim si eam insulam fulsit, quam Dominus, quasi impar sumptui, dereliquit, vel quam sibi necessariam non putauit; onerauit, inquit, Dominum secundum Labeonis sententiã.* Quare meliorationes vtiles ita demum soluẽdæ sunt, si vtilitas ipsum Dominum respiciat, ne moretur excogitatis impensis, & multiplicatis sumptibus, quibus Dominus rem suam derelinquere cogatur. Ideo cautela possessoris erit, has vtiles incohantis, vel iudicis auctoritate facere, vel domino significare.

Quos terminos applicando ad materiam intentã, duos casus constituo; Alter, si licet ædificare nouum fortalitiũ, castrũ vel turrim; Alter si liceat reficere. Ad primũ respõdeo, solere Principes, q ciuitates vẽdunt cũ pacto redimendi, pacisci ne liceat possessori ista de no-
19 uo facere, & tunc non videtur † licere facere, casus est *in l. opus ff. de oper. public.* quia in futurum possent æmulationem, & seditionem contra Dominum inducere, tempore reemptionis, vt dicit Salyc. *in l. per prouintias num.2. C. ed. de ædific. priu.* Bartol. *in d. l. opus,* & Alex. ibi in additionib. qui allegat textus *in l.2. Cod. de fund. limit. lib.11.* Sed ille textus loquitur de publico opere; nos autem de priuatis, & per ista iura, ita tenet Innoc. *in c. Pisanis de restit. spoliat. & ibi* Abb. *num.15.* Ancaran. *col. final.* Bartol. *in l. ex hoc iure num.7. ff. de iust. & iur.* Angel. *num.6.* Ias. *num.6.* Boer. *in tractatu de custodia clauium num.55.* Andr. *in Constitutione* Regni *incip. Castra, & munitiones.* & ibi Afflict. qui alios citat, & distinguit.

In altero casu, si liceat reficere, distinguo, † aut absque dicto pacto, & potest casus *in l. intra vrbem in fine, ff. de oper. public. vers. ea tamen instaurando:* quæ etiam deformibus minis intercidisse dicantur, vniuersis licẽtiam damus, & ibi notant omnes Doct. & facit, *l.1.§. si ædificium ff. de noui oper. nuntiation.* vbi licet quis teneatur nuntiare nouum opus, pro opere nouo, quod fit, non tamen tenetur pro opere veteri, quod reficitur; facit *l. final. vers. illud C. de Iudæis, c. consuluit de Iudæis l. hactenus & l. vsusf. ructuarius nouum tectorium ff. de vsufruct.* Aut est factum pactum † quod non liceat reficere fortalitia, & Castra, & hoc intelligitur, in illo statu temporis pacti, sicut dicimus de iuramento, quod non extenditur vltra præsentem statum iurantis, vel ad excogitata *l. final. ff. qui satis dare cog. l. final. Cod. de non num. pec. c. veniens & c. quemadmodum de iureiur.* Imo etiam contra pactum, & ad emulationem alterius potest ædificari, si possessor sentiret maximum, & graue damnum, quando non reficeret, Angel. *in l. cum eo. C. de seruit. vrb. præd.* Cepoll. *in tractatu de seruit. Vrban. præd. cap. de solo, & area col.2.* Sed istæ meliorationes † non sunt soluendæ tempore reemptionis, quia regulariter vniuersitates de propria pecunia reficere tenentur, ad quod compelli possunt, & collectari particulares homines, vt consuluit Corn. *in consil.72.vol.4.* & Ioann. Anton. Niger *in Capitulis regni, in titulo de grauaminibus vasallorum, num.73.* Ego credo Dominum volentem reemere, teneri soluere expensas pro castro, & Fortalitio siue Turri nouiter factis, quando propter aliquod necessarium emergens, necessarium fuisset ædificasse, non obstante pacto, quod necessarium expediens fuisset ita Domino, sicut possessori: nisi possessor diuersum ædificandi fortalitia modum à nouo solito obseruasset: & in omni casu, cautela est, vt dixi, Domino significari: At quando necessarium sit noua facere fortalitia, scribit D. Thom. *in lib.2. de regimine Princip. cap.11.*

20

21

22

CAP. XXXV.

In quibus consistat suprema Iurisdictio.

SVMMARIA.

1 *Samuel composuit librum de concernentibus maiestatem Principis.*
2 *Regum iura in quibus putarunt consistere aliqui.*
3 *Regibus an sit data potestas* in 1. lib. Regum cap.8.
4 *Lex nulla an possit confirmari consensu recipientium.*
5 *Regnandi potestas legitima vbi probetur in sacra scriptura.*
6 *Verbum* Missepatim *positum circa potestatem Regum, quid significet.*
7 *Potestas suprema Principum consistit in mero Imperio, & in quibus aliis.*
8 *Principes inferiores non posse statuere contra ius commune.*
9 *Principes Italiæ vtuntur plenitudine potestatis.*

Samuel † cum consecrasset Saulem Regem electum iussu Dei, O. M. composuit librum circa concernẽtia maiestatem Principis: Sed Hebræi scribunt Reges successores concremasse, vt sine lege tyrannidem exercerent in subditos, & ideo decipitur Philippus Melanchton hæreticus ab Ecclesia reprobatus, putans iura 1

†Re-

Digitized by Google

Regum consistere in iis, quæ scripta sunt in sacra scriptura *in 1. lib. Reg. c. 8.* Vbi Samuel referens verba Domini ad populum, qui Regem petierat, ait.

3 *Hoc erit ius Regis, † qui imperaturus est vobis, filios vestros tollet, & ponet in curribus suis, facietq; sibi equites, & præcursores quadrigarum suarum, & constituet sibi tribunos, & centuriones, & aratores agrorum suorũ, & messores segetum, & fabros armorum, & curruum suorum. Filias quoque vestras faciet vnguentarias, & focarias, & panificas. Agros quoq; vestros, & vineas, et oliueta optima tollet, & dabit seruis suis. Seruos etiam vestros, & ancillas, & iuuenes optimos, & asinos auferet, & ponet in opere suo. Greges quoq; vestros addecimabit, vosq; eritis ei serui. Et clamabitis in die illa a facie Dei vestri, quem elegistis vobis, & non exaudiet vos Dominus in die illa, quia petistis vobis Regem. Noluit autem populus audire vocem Samuelis, & dixerunt, nequaquam Rex erit super nos, & erimus nos quoq; sicut omnes gentes, & iudicabit nos Rex noster, & egredietur ante nos, & pugnabit bella nostra pro nobis.*

Addunt alii hanc esse legitimam Regum potesta-
4 tem, ex consensu recipientium hanc legem † confirmante, qui pro vt verba sonant, se obligarunt, indignus enim libertate est, qui se subiecit sponte seruituti, *l. 3. ff. quib. ad libert. proclam non lic.* Sicut Iudæi crucifigentes Christum, instieterunt se nolle alium Regem, quam Cæsarem, implorantes pœnam super se, & super filios, ac posteros suos.

Alii interpretantur hanc legem de regno proposito in casu necessitatis, vt possit Princeps eo casu & personis, & bonis vti subditorum, non tamen abuti, sed ad communem vtilitatem.

Rectius intelligunt cęteri de his quæ facturi sunt Reges abutentes potestate, non lege regnandi legiti-
5 ma: Nam illa lex legitima † data erat *Deut. c. 17.* alioqui loca essent de directo contraria, & secundum hæc verba Samuelis non esset regere populum, non ordinare Rempublicam, sed destruere Regni formam si om-
6 nia ex arbitrio licerent: Ideo verbum *Mispatim* † positum *in d. c. 8. lib. 1. Regum.* non significat rationes, vel priuilegia, sed mores, & consuetudines Regum, quas obseruant. aliter idem Samuel mentiretur, cum reddiderit rationem de omni opere sibi imposito, *Quis, ait, erit inter vos, qui possit me accusare; accepisse aurum, vel munus?* Ideo cum decem tribus ex Dei permissione separatæ essent à Regno Ieroboam, ille Rex non aliter fuisset à Deo punitus, quod tributis noluisset opprimere populum, *3. lib. Reg. c. 12.* Item cum fuisset Dauid punitus ob numeratum populum Israel, & Iuda, cuius ratione & multitudo septuaginta millium hominũ in tribus diebus peste sublata est ab Angelo, *2. lib. Reg. c. 5.*

Quare melius Doctores nostri videntur interpretari hanc supremam Principum Iurisdictionem cõsi-
7 stere in mero † Imperio, quia possunt leges condere, & magistratus creare, pœnas, & cõfiscationes bonorũ delinquentibus indicere, noua vectigalia instituere, collectas imponere, monetas cudere, tabelliones creare, illegitime natos in suo statu restituere, vltimas appellationes cognoscere, & omnia facere de plenitudine potestatis, quæ volunt. Bald. *in c. 1. in vlt. not. quæ sint regal.* Afflict. *in Rubric. num. 68. & seq.* Felyn. *in c. cum nobis num. 5. de præscript.* Iacobin. *in sua inuestitura, in princip. vers. dubitatur.* Bartol. *in l. omnes populi in 4. q. prima quæst. principalis ff. de iust. & iur.* Alex. Angel. & Ias. *in l. 5. in princip. ff. de verb. obligat.* Roland. *in consil. 4. in 1. dub. vol. 3.* Crauett. *in consil. 135.* Alex. *in consil. 124. vol. 4.*

8 Et licet multi Doctores teneant inferiores † Principes non posse statuere contra ius commune, quos refert Natt. *in consil. 179.* quia plenitudinem potestatis nõ habent, ideo non possunt ea abuti, neque ius tertii auferre, Alberic. *in l. quoties C. de precib. Imperat. offerend.* & ibi Castrens. dicit se ita consuluisse tempore Pandulphi de Malatestis, qui fuit Dominus Bergomi, & Ias. *in l. 2. C. de precib. Imperat. offerend.* idem dixit, de Duce Mediolani, quia dependet ab Imperio, ideo non est absolutus, & supremus dominus, & in quondam Duce Ferrarię, qui dependebat ab Ecclesia, idem consuluit Dec. *in consil. 373. num. 15.* Restaur. Castald. *in tract. de Imperatore, q. 110. col. 2.* Et idem dixit de Duce Vrbini Socin. iun. *in consil. 69. num. 63. vol. 1.* Ruyn. *in consil. 23. num. 13. vol. 2.* Natt. *in d. consil. 79. num. 15.*

Tamen ista opinio displicet Ducibus, Marchionibus, & Comitibus erectis à supremis Dominis Imperatore, & Papa, qui de consuetudine vtuntur in eorum statibus † plenitudine potestatis, vt de omnibus Do- 9
minus Lombardiæ scribit Bald. *in consil. 267. ad euidentiam vol. 1.* vbi dicit, omnes Dominos Lombardiæ de consuetudine vsuali ponere hanc clausulam, & de plenitudine potestatis, atque esse in quasi possessione verbi, & facti, ideo credunt multi eos sic posse facere; nam, vt dicit, Natta *in d. consil. 179. num. 15.* non esse verisimile quod falsa voce vterentur, & ita dicit Castrens. *in d. l. quotiens C. de precib. Imperator. offerend.*

Et quod cæteri Domini Principes Italiæ eadem vtātur potestate, scripserunt Bald. *in consil. 456. nu. 5. vol. 5.* Ias. *in consil. 101. vol. 3.* Alex. *in consil. 1. nu. 31. vol. 5. & in consil. 11. nu. 9. vol. 7.* Roland. qui multos refert, *in consil. fin. num. 45. & 95. vol. 4.* Socin. iun. *in consil. 60. num. 7. vol. 4.* Natta *in consil. 402. num. 19.* Et hanc opinionem videtur amplecti Rota Vrbis, vt per Mohedan. *in decis. 45.* sub titulo de maioritate, & obedientia, omnes, inquit, Principes Italiæ esse in quasi possessione vtendi hac clausula de plenitudine potestatis.

Videamus igitur de singulis partibus huius supremæ Iurisdictionis.

CAP. XXXVI.

An merum Imperium sit effectus supremæ Iurisdictionis.

SVMMARIA.

1 *Merum imperium quid sit, secundum Bartolum.*
2 *Legis condenda potestas est meri imperii.*
3 *Accusationes, & inquisitiones non fiunt mero iudicis officio.*
4 *Index nõ psequitur accusationẽ post mortẽ accusatoris.*
5 *Lex aliquando fit ad publicam, aliquando ad priuatam vtilitatem.*
6 *Merum imperium quid sit secundum Alciatum.*
7 *Principis nomine quid contineatur.*
8 *Gladii potestas accipitur pro pœna.*
9 *Merum imperium, quare dicatur merum.*
10 l. imperium ff. de iurisd. om. indic. *explicatur.*
11 *Merum imperium consistit in ciuilibus, & criminalib.*
12 *Iudex non habet liberum arbitrium in pœnis statuẽdis.*
13 *Legatus proconsulis non habet merum imperium.*
14 *Merum imperium nullus magistratus habuit* Romæ *ante Imperatores.*
15 *Iudicibus forte electis per populum Romanum, quæ tabula assignabantur.*
16 *Sententia quomodo proferebatur à iudicibus tempore populi Romani.*
17 *Pœna exprimebatur in sententia populi* Romani.
18 Animaduertere *significat executionẽ absq; cognitione.*

19 *Consules non habuerunt executionem potestatis.*
20 Potestatis *verbum significat executionem.*
21 *Merum impe rium quid sit.*
22 *Merum dicitur quod purum, & simplex.*
23 *Magistratus quando inceperunt imponere pœnas secundum eorum conscientiam, & aequitatem.*
24 *Merum imperium an pertineat ad solum Principem, vel ad alios magistratus.*
25 *Magistratus quoties vtatur mero Imperio.*
26 *Executio sententia criminalis, & sententia ciuilis est meri Imperii.*
27 *Meri imperii definitio non datur*, in d.l.imperium ff. de iurisdic. om.iud.

TRactaturi de singulis effectibus supremæ potentiæ, inprimis videamus an consistat in mero imperio, & certe si Bartolo credimus, insequenti Petrum
1 non videtur, siquidem dum merum † hoc imperium diffiniunt, *in l. imperium num. 6. ff. de iurisdict. om. iudic.* Est inquit iurisdictio, quæ iudicis officio nobilis expeditur, vel per accusationem, publicam vtilitatem respiciens principaliter. Sed hæc Bartoli definitio stare non
2 potest, quia ibidem ipse fatetur sub *num. 8.* legis † condendæ potestatem esse meri imperii, imò maximi, & hoc solis Principibus, Senatui, & Præfecto Prætorio concessum esse, *l. humanum C. de legib. l. non ambigitur ff. de iurisdict. om. iudic. l. 1. ff. de constit. Princip. l. so. in a ff. de offic. praefect. praetor.* Sed Princeps iudicis officio non fungitur, neque principis auctoritas in sanciendis legibus, iudicis iurisdictio nominatur; præterea non licet iudici ex officio suo coercere delinquentes, nec per
3 inquisitionem. † vt exemplificat Bartol. *in d. l. imperium num. 10.* per textum *in l. rescriptum § si quis ff. de muner. & honorib.* nisi in certis casibus, Bartol. *in l. 2. §. in publico ff. ad l. Iul. de adulter.* ergo falso dicitur accusationes fieri mero iudicis officio. Item si post accusatio-
4 nem † decederet accusator, non licebit iudici propositam accusationem prosequi, & nomen rei aboleretur, *l. libellorum § si accusator ff. de accusationib.* quia accusatio est ius residens in persona partis, illi competens ad similitudinem actionis, *l. 1. ff. de crimine stellionat. l. 1. C. quando ciuil. actio criminal. praeiud.*

Neque hoc officium potest publicam vtilitatem respicere, cuius rei exemplum ponit Bart. ibidem *num. 8.*
5 vt legem condere, quia non semper fit lex † ad publicam vtilitatem, sed multoties ad priuatam: Non enim *l. 1. ff. de adilit. edict.* neque *l. stipulatio ista §. alteri ff. de verb. obligat.* publicam vtilitatem respicere possunt, cum contra *d. l. 1* pacisci liceat, & contra ea quæ sunt iuris publici non licet, *l. ius gentium § si paciscar ff. de pact.* & omnis stipulatio inuenta est, vt quod sua interest consequi possit, Item absolutio est de mero imperio, *l. solent ff. de offic. proconsul.* & tamen respicit priuatam vtilitatem, & vtilitas publica venit in consequentiam, *c. cum inter de exceptionib.* Ideo non consideratur, vt notatur per Bartol. & alios *in l. 1. ff. solut. matrimon.* Et licet diuersis modis Doctores conentur saluare Bartolum *in d. l. imperium*, tamen negari non potest in veritate, quin hæc eius definitio de mero Imperio data, illi conuenire possit, & ideo fatendum sit in hoc articulo negatiuam partem esse falsam.

6 Sed ex definitione Alciati, quam de mero† Imperio scribit, videtur affirmatiua vera, vt solius Principis sit merum imperium: Sic enim dicit est habere gladii potestatem ad animaduertendum in facinorosos homines, vt ait Vlpian. *in d. l. imperium*, ergo priuati non est, sed publica est potestas, vel ex consilio Reipublicæ, vel alias legitime imperantium. Vnde D. August. *in lib. 22. contra Faustum Manichaeum cap. 70.* relatus à Gratiano *in c. ille gladium 23. q. 4.* Principis † nomine ait conti- 7
neri non solum monarchiam, sed etiam democratiam, vel aristocratiam, vel mixtam administrationem. Sed hanc Imperii definitionem, aliter Alciat. explicat, quã Vlpianus intellexerit, ait enim *in lib. 2. parad. x. cap. 8.* 8
hunc gladium † non simpliciter pro telo accipi, sed pro quacunque pœna, qua reus puniendus est, & *in l. potestatis ff. de verb. significat.* imperium merum, inquit, in acquisitionibus consistit, & ibidem, dicit, Imperium merum nihil aliud est, quàm potestas animaduertendi in facinorosos homines; dicit autem merum, † quasi 9
liberum, quia cùm delicta ex variis causis vel aggrauentur, vel eleuentur, in arbitrio iudicis residet, quam pœnam velit irrogare, hanc opinionem sequitur etiam Zasius, & Salamonius *in l. 1. ff. de offi. eius cui mandata est iurisd. &* sic intelligendo *d. l. imperium.*

Sed alia est intelligentia *d. l. imperium*, † Primo quia 10
merum imperium non magis potest significare exercitium causarum ciuilium, quam criminalium siquidẽ imperium † etiam in adoptionibus versatur *l. 1. ff. de adopt.* item in omnium causarum etiam ciuilium exe- 11
cutionibus *l. & si praetor. ff. de iurisd. om. iudic.* Item in honorum possessione, *l. iubere cauere ff. eod. tit.* in quibus nullus locus est gladii potestatis. Item consules habent imperium, *l. 2. ff. de in ius vocand.* & tamen non habẽt hanc animaduersionem, *l. 1. ff. de offic. consul.* Et licet Vlpian. dicat, merum imperium est habere gladii potestatem ad animaduertendum: tamen non sequitur, ergo hoc est merum imperium, probatur consequentia multis similibus. Nam virtus est vitium fugere, & tamen vox virtutis id non significat. Idem aliqui dicũt felicissimam vitam esse nihil sapere, & tamen vita non significat rerum ignorantiam. Item fortitudo est, mori pro patria, & tamen vox fortitudinis non denotat patriam.

Neque merum significat liberum, vt Alciato videtur, qui a in pœnis statuendis iudex † non habet liberũ 12
arbitrium; pœnæ enim persecutio non committitur iudicis arbitrio, sed legis auctoritati reseruatur, *l. 1. ff. ad Turpill.* durat igitur legum pœna, *l. ordo ff. de public. iudic.* licet cum aliquo temperamento seruanda sit, *l. respiciendum ff. de pœnis*, & illa pœna iudicis arbitrio reseruatur, quæ legibus statuta non est, *l. 3 en. ff. de crimin. stelliona.* Secus si pœna legibus sit determinata, quam iudicem sequi opus est, *l. 1. C. vbi de crim. agi oport.* & dicit, *l. 1 ff. de offic. eius*, qui mandatam iurisdictionẽ suscepit, propriam nihil habet, sed eius, qui mandauit, iurisdictione vtitur; verius est enim more maiorum iurisdictionem transferri, sed merum imperium, quod lege datur, transire non posse. Ergo Papinianus cõcludit, delegatum proprium nihil habere, ex quo non habet merum imperium, sic igitur argumentor; Legatus
† proconsulis mandatam iurisdictionem suscepit, *l. legati ff. de offic. proconsul.* & tamen non habet merum im- 13
perium, antecedens probatur, quia antequam illi mandata sit, nulla est apud eum iurisdictio, probatur, quia rei non possunt apud eum accusari, *l. solet ff. de offic. proconsul.* neq; proconsul potest in eum ius gladii transferre, *d. l. legati.* neque legatus potest de causis criminalibus se intromittere, sed ad proconsulem remittere debet, *l. vnic. C. de offic. proconsul. & legat. & d. l. sol. t eod. tit.* ergo non habet merum imperium, recte igitur cõcludi potest, hoc imperium non esse potestatem cognoscendi de causis criminalibus.

Sed quia resolutio præsentis articuli à definitione meri imperii dependet; ideo pro ipsius vera definitione habenda. Præsupponendum est, quod Romæ ante Imperatores non erat magistratus †, qui haberet 14
merum

Digitized by Google

merum imperium in ciues Romanos, Liuius *in lib. 10.* Cicer. *pro Rabir. perduell.* Sallustius *in Catilin.* Neque habebant potestatem condemnandi eos qui virgis cederentur, post legem Portiam publicatam ad instantiam Catonis Maioris tribuni plebis, anno ab vrbe condita 454. per quam populus abstulit magistratibus talem auctoritatem, neque erat magistratus, qui habuisset facultatem iudicandi ciuem Romanum, si tractabatur de honore, aut delicto publice, Cicer. *pro domo sua, & pro Rabir. perduell.* quia Populus reseruauerat sibi cognitionem eratque sic ordinatum à legibus, sacris appellatis. Ideo Cicero contraueniens fuit exilio damnatus, & bona confiscata.

Sylla dictator publicauit leges publicorum iudiciorum, certusq; numerus magistratuum fuit institutus, nimirum prætorum, *l. 2. ff. de origin. iur.* Ipse autem deputabat commissarios pro homicidiis, & quibusdam aliis delictis magnis, Prætoribus autem instructiones datas transgredi non licebat, vt testatur Asconius *in cõmento ad Ciceronem*, & ipse idem Cic. *pro Cluentio, in Verrem.* Ex magno eorum numero, qui iudices creari merebantur, sorte certus numerus extrahebatur, sic præcipiente lege iudiciali: Deinde coram toto populo proponebantur accusationes, & defensiones, iudicibus
15 † autem sic sorte electis, tres consignabantur diuersorum colorum tabulę, in quarum vna, descripta erat, A. litera, in altera autem C. in tertia denique duæ, nimirum N. L. & significabant, *Absoluo, Condemno, non liquet.* Mox in vase, altera ex tabulis reponebatur, & si numerus tabellarum C. signatarum maior apparuisset, Prætor purpurea veste ornatus altum sed le ascendebat & coram toto populo pronuntiabat. Reus parũ cauisse videtur, teste Festo, *in verbo Parum cauisse*, denotabant hæc verba, reum ignorasse cauere à fallen-
16 do. Aut sententiam † sub his verbis dicebat, Reus non iure fecisse videtur, aut reus videtur prouintiam spoliasse, sic modeste iudices condemnabant, & statim pœnam legis exequebantur, condemnatus exulabat, quęstores fisco quærebant bona, & si reus non obedisset, Triumuir capitalis carceribus mancipabat: ex hac igitur forma condemnationis iudicum, apparet ipsos fuisse legum simplices executores.

17 Verum si totus populus iudicasset, quod sæpissime agebat, pœna † exprimebatur in sententia, V. g Si M. Posthumus ante Kalendas Maias non prodisset, neque excusatus esset, videri eum exilio esse, ipsi aqua, & igni placere interdici. Hæc autem non erat pœna legis, sed pœna populi: Hæc forma condemnandi durauit apud Romanam Rempublicam, vsque quo Monarchia facta fuerit, ideo Papinianus, *in l. 1. ff. de officio eius cui.* dicit, quæcunque specialiter, &c. & paulo post dicit, & ideo videntur errare magistratus, qui cum publici iudicii habebant exercitionem lege, vel senatus, consulto delegatum, &c. quasi diceret, quod habentes supremam potestatem, reseruauerunt sibi merum imperium, cuius executionem ex speciali lege dederunt magistratibus.

Id etiam probatur *in l. imperium ff. de iurisdict. omn. indic.* ibi, imperium merum est habere gladii potestatem ad animaduertendum in facinorosos homines,
18 quod etiam potestas appellatur, &c. animaduertere † autem executionem significat, *l. aut damnum §. 1. ff. de pœnis*, vita adimitur, nimirum si damnatur aliquis, vt gladio in eum animaduertatur; & paulo infra, sed animaduerti oportet gladio, non securi, &c. causę cognitio non fit gladio, vel securi, ergo de executione intelligendum est. Item *l. non dubito in fine ff. de captiu. verſ. at si sint apud nos rei ex fœderatis ciuitatibus, & in eos damnatos animaduertimus, &c.* sed in damnatos nõ amplius causæ cognitio, sed executio tantum adhibetur. Item *l. respiciendum §. final. ff. de pœnis*, capitis pœna est vel bestiis obiici, vel similes pœnas pati, vel animaduerti. Item *l. si quid erit D. gest. de offic. proconsul.* de legato loquens, ait: Neque enim animaduertendi, coercendi, vel atrociter verberandi ius habet.

Præterea *in l. 2 §. exactis ff. de origin. iur.* Pomponius testatur, summum ius penes consules † fuisse, quia 19
etiam de capite ciuis Romani sententiam ferre poterant. Nec legitur eos habuisse summam potestatem, quæ proprio executionem denotat, quia iniussu populi animaduertere, id est, sententiam exequi non poterant. Deinde ait, maioris potestatis magistratus (nimirum dictator) creatus est, qui capitis sententiam exequi poterat iniussu populi, & ideo Dictatorem maiorem potestatem habuisse, quam consules traditur, Item *l. si quis missus ff. ne uis fiat ei, qui in possess. miss.* ait, si quis missus fuerit in possessionem fidei commissi seruandi causa, & non admittatur, potestate eius inducendus est in possessionem, qui eum misit; ergo *potestatis* † verbũ 20
executionem denotat & parum infra, Prætores, inquit ipso iure suæ potestatis exequi oportere decretum suum, nonnunquam etiam per manum militarem. item *l. lege Iulia ff. ad l. Iul. de vi public.* Lege iulia de vi publica tenetur, qui cum imperium potestatemue haberet, ciuem Romanum aduersus prouocationem necauerit, verberauerit, &c. ergo *potestatis* verbum executionem denotat. Denique potestas ideo Populo data esse dicitur, quia eorum omnium, quæ publice agenda essent, quæque senatus decreuisset, executio illi data est, teste Liuio *in lib. 1.* Cum, inquit, vita functo Romulo, certamen regni, ac cupido animos vexaret patrum, regnũq; iam occupassent ipsi, plebs autem fremeret multiplicatam seruitutem, centumque pro vno dominos factos esse, visque tum patribus à plebe, tum ciuitati ab exteris timeretur, &c. & paulo infra, cum sensisset ea moueri patres, offerendum vltro rati, quod amissuri erant, ita gratiam ineunt, summa potestate populo permissa, &c.

Ex his igitur patet, quid sit meri imperii definitio, Est nimirum † imperium nulli iurisdictioni coniun- 21
ctum, id est, nullam admittens causæ cognitionem, vel exercitium, quæ proprie ad iurisdictionem pertinent.

Dicitur enim merum, † id est, solum, & purum, Ias. 22
in d. l. imperium, quod purum, & simplex est, ac cum nullo alio mixtum, sic stipulatio dicitur continere merum factum, in quo nulla datio versatur, *l. qui res §. mihi Romæ ff. de solutionib.* vt Insulam ædificari: Item merum ius gentium, *l. bona fides ff. depositi.* quod cum pręceptis ciuilibus non est coniunctum: Item actionem merum pœnam continere dicimus, *§ ex maleficiis Instit. de actionib.* quæ nullam rei persecutionem, sed solum maleficii pœnam continet, qualis est actio furti, Item quædam stipulatio ex mero iudicis officio proficiscitur, *l. 5 ff. de verb. oblig. & Instit. de diuis. stipulat. in princip.* Zasius *in l. 1. ff de iurisd. om. indic.* merum imperium, id est, absolutum putat, ergo in solo Principe residere, concludendum videtur.

Sed quia varia sequebantur incommoda, cum omnes delinquentes æqualiter punirentur pro vno, eodemque delicto, ideo visum est, certos creare magistratus, † qui iuxta eorum conscientiam, & æquita- 23
tem, pœnas augere, ac diminuere, æqualiter potuissent. Augustus ordinauit licere iudici parcere fraudi aliorum obertantibus, teste Suetonio in vita Augusti, Mox Imperatores delegabant vel senatui, vel maioribus magistratibus extraordinarium iudicium

Digitized by Google

principalium ciuium in delictis atrocissimis, & quod potuissent delinquentes punire ad eorum arbitrium, *l.1.ff.ad SC.Turpillian.* Tacitus, & Tranquil.in Tiberio, & Vespasiano. Item tempore Papiniani Imperator Seuerus dedit auctoritatem Capitaneo Iustitiæ vrbis Romæ cognoscendi extraordinarie de omnibus delictis, quę committebantur in Vrbe, & circumcirca centum viginti miliaria, *l.1.ff.de offic.praefect.vrb.* Itē Gubernatores prouintiarum habebant merum, & mixtum imperium, *toto titulo ff. de extraordinar.criminib.* Et hodie magistratus possunt condemnare in quā pœnam volunt, *l.hodie ff.de pœnis.*

24 Propterea opiniones † Lotharii, & Azonis, qui hanc disputarunt quæstionem coram Henrico Imperatore, & Lothario Principi applaudenti, qui iccirco lucratus est equum, sic possunt reduci ad concordiam, intelligendo Lotharii opinionem per totum tempus Reipublicæ Romanæ, Azonis autem in Monarchia.

Et considerando hæc nostra tempora, etiam potest sustineri meri Imperii definitio à nobis tradita. Nam

25 magistratus † vtitur mero imperio, quoties alicui aliquid iubet, quod omnino ab illo faciendum est, vt cum alicui executionem facere iubet, ita vt nullam iurisdictionem, id est, causæ cognitionem admittat, sed mero iure, ac propria auctoritate, atque potestatis quodam iure vtens, quod accidit in executionibus sententiarum tam ciuilium, quam criminalium, de criminalibus quidem probatur, *in l. si quis forte ff. de pœnis.* Si quis forte, ne supplicio afficiatur, dicat habere, quod Principi referat, salutis ipsius causa, an ad ipsum remittendum sit, videndum est, & sunt plerique præsides tam timidi, vt etiam post sententiam de eo dictam, pœnam sustineant, id est, deferant, alii omnino non patiuntur quicquam tale allegantes: Nonnulli neque semper, neque vnquam remittunt, sed inquirunt quid sit, quod allegare Principi velint, quidque pro salute ipsius habeant dicere, propter quæ aut pœnam sustineant, aut non sustineant, quod videtur habere meram rationem: Cæterum, inquit, mea fert opinio, prorsus eos non debuisse, postea quam semel damnati sunt, audiri quicquid allegent, &c. Ergo cum de executione criminalis sententiæ agitur, nulla causæ cognitio habenda est, etiam si de Principis salute proponatur. Idem habetur, *in l.eum reis C.de pœnis & in l.si operis C. eod. tit. & in l.pœnam C. eod. & l. actis §. de amplianda ff. de re iudic.*

26 Quare dicimus executionem † sententiæ criminalis esse meri imperii, Imperii quidem, quia post sententiam condemnationis latam, quæ nullum imperium continet, sequitur magistratus imperium, id est, iussus executionem continens, I lictor, liga manus, & pedes, ad supplicium damnatum ducito, in eum animaduertito, lege agito: Meri vero est, secundum dictam definitionem, quia iudex nullam admittit causæ cognitionem, nullam allegationem, etiam si de vita Principis allegetur, non solum vt executio in totum fiat, sed vt ne differatur quidem, *d. l. si quis forte ff. de pœnis.* Licet in iure sint certi casus speciales, in quibus executio sententiæ criminalis aut vitari, aut differri possit.

Ita in ciuilibus executionem sententiæ meri imperii esse dicimus, Imperii quidem eadem ratione, qua iubetur, cui omnino parendum est; Meri verò, quia in ea nulla causæ cognitio, nulla iurisdictio admittitur, de quo in *l.si se non obtulit §.aut prætor ff. de re iudic.*

27 Neque *in d.l.imperium* † *ff.de iurisdict.omn.iudic.* Vlpianus dat definitionem meri imperii, prout satis docte aduertit Ioann. Gilottus *in tractatu de iurisdictione, & imperio, parte 2.cap.8.* Sed cum dicat, merum imperium est habere gladii potestatem ad animaduertendum in facinorosos homines, similis ait, est locutio, cum dicitur fortitudo est pro patria mori, sed non in eo solo versari fortitudinem, dicendum est, & ideo non est fortitudinis definitio, *l.1.§.dolum ff.de dolo.* Ita etiam *in d.l.imperium*, declaratur quid sit mixtum imperium, cum, ait, mixtum imperium est, cui inest iurisdictio, sic & iurisdictio, nam in Pandectis Florentinis legitur, Iurisdictio est etiam iudicis dandi licentia, & dictio etiam aperte declarat, non tantum mixtum imperium esse, cui iurisdictio inest, sed aliud quippiam, nam dictio etiam auget significationem, *l.ea tamen de legat.3,* Ruyn. *in consil.89.num.4.vol.1.* Quare si neque mixtum imperium, neque iurisdictio ibi definitur, neque etiam merum imperium definiri concludendum est.

CAP. XXXVII.

An condere leges sit effectus supremæ Iurisdictionis.

SVMMARIA.

1 *Meri Imperii in sex gradus diuisio cōmunis reprobatur.*
2 *Leges condere an sit effectus suprema potentia.*
3 *Leges Solonis & Lycurgi cur appellentur à Populis, quē dederunt facultatem.*
4 *Lex quomodo est condenda.*
5 *Iustinianus fuit literarum ignarus.*

MEri † Imperii gradus varii à Doctoribus numerantur: Alii tres: Alii quatuor: Alii sex, vt Bartol. quem omnes fere sequuntur, pręsertim Guglielmus Lauracenus, qui integro tractatu, quem de gradibus iurisdictionis conscripsit, eos exposuit: Isti gradus sic ab eis nominantur, nimirum Maximus, vt leges condere. Maior, vt punire capite; Magnus, vt damnare ad effodiendum metallum: Paruus, vt deportationis, & relegationis pœna; Minor, vt modica coërtio, quæ est propria cuiuslibet magistratus, quia nulla iurisdictio sine ea consistere potest; & Minimus, id est, leuis multa, id est, pœna pecuniaria. Totidem gradus excogitauit Bartolus de mixto imperio: sed ista distinctio iure non probatur, licet enim certi magistratus maius imperium habere dicantur, *l.iudicium ff.de indic.l.4.ff.de offic.præsid.* tamen impossibile est, hanc diuisionem in sex partes concludere, & erubescimus sine lege loqui, *l.illam Cod. de collation.* sic illam impugnat Gilottus *in tract.de iurisdiction.& imperio lib.1.cap.4.* & Ludouicus Carbonius *in tract.de legib.lib.11.disput.10.* 1

Sed videamus de primo, vtrum condere leges † sit effectus supremæ potentiæ veritas est pro parte affirmatiua: sic respondet textus *in l.final.C.de legib.* Quam legem intelligo: Primo, vt det legem omnibus, in vniuersali, & singulis in particulari: Item sine consensu maiorum, vel parium, vel minorum, nam si maiorum consensu opus esset, subditus diceretur, si Paris non esset supremus, sed imperii consors, si minoris esset senatus, neque supremus appellandus esset. Item intelligo adeo condendarum legum potentiam esse propriam supremi Principis, vt neq; subditis sit communicabilis, & licet supremus Princeps aliquando cōmunicauerit, eodem modo, ac si ipse condidisset, vt populus Atheniensium concessit, Soloni, † Lacedæmones cōcesserunt Lycurgo: Isti tamē erāt Cōmissarii, siue pcuratores illorū populorū, legesq; ipsæ intelligūt eorū, q facultatē 2 3

con-

Digitized by Google

concesserunt, nimirum leges Atheniensium, legesque Lacedemoniorum: Nisi dicamus in rebus duntaxat publicis Aristocraticis, & Popularibus hoc euenire, quarum proprium est præstare auctoritatem, teste Liuio, Totus, ait, populus fuit congregatus ad præstandum auctoritatem legibus duodecim tabularum collectis ab illis decem viris, ad id deputatis.

4 Item intelligo concedere † legem proponere, & promulgare quod ab omnibus in generali, & singulis in particulari obseruari debet, quod sine iurisdictione, & dominio fieri nequit, & ideo præcipiendo, & si opus est cogendo vi, & potestate, efficaciter inquam ordinando, vt quæ pro communi bono sancita sunt, ab omnibus seruentur. Neque obstat, supremos Principes vt plurimum esse literarum ignaros, neque eam habere scientiam quæ ad optimas leges promulgandas est necessaria: quod licet multis exemplis possit de-
5 monstrari, specialiter tamen de Iustiniano † totius legalis nostræ scientiæ promulgatore legitur, quod fuerit sine literis, & sine musis: quia possunt consulere doctos, quod attinet ad legem sanciendam per modum doctrinæ, quod vero pertinet ad ordinationem, doctrina non eget, & hoc est proprium supremæ potentiæ.

CAP. XXXVIII.

De ratione condendarum Constitutionum, etiam sub pœna excommunicationis.

SVMMARIA.

1 *Leges debent esse iustæ.*
2 *Legis æternæ descriptio, & nu. 8. & num. 11.*
3 *Legi æternæ quomodo conueniat promulgatio.*
4 *Lex Euangelica obligat etiam ignorantes.*
5 *Lex æterna quot modis dicatur venisse in notitiam creaturarum.*
6 *Legem æternam dari, quomodo probetur.*
7 *Lex æterna à quibus philosophis fuerit cognita.*
9 *Legem æternam non esse diuinæ mentis ideam, nec prouidentiam.*
10 *Lex æterna quomodo attribuatur tribus personis diuinis.*
12 *Lex diuina quomodo manat à lege æterna.*
13 *Lex naturalis immediatè prouenit a lege æterna.*
14 *Princeps condendo legem non potest derogare iuri naturali.*
15 *Præcepta iuris naturalis prouenientia à lege æterna quot sint.*
16 *Præcepta omnia decalogi, reduci ad dilectionem Dei, & proximi.*
17 *Præceptis decalogi quæ præcepta moralia superaddita fuerint per sapientes.*
18 *Lex humana quomodo dependentiam habeat à lege æterna.*
19 *Leges, & tituli ciuilis iurisprudentiæ quomodo dependeant à præceptis diuinis, singulariter demonstratur.*
20 *Leges iniquæ an condi possint.*
21 *Legis condendæ tria præcepta præcipuè obseruanda.*
22 *Leges quare sunt diuersæ in diuersis locis.*
23 *Lex debet esse secundum mores patriæ.*
24 c. omnes distinct. 1. *intelligentia.*
25 *Princeps extraneus semper debet esse moribus patriæ conformis.*
26 *Lex quare debet respicere vtilitatem communem.*
27 *Leges conditas errare peius est, quam hominem interficere.*
28 *Lex debet promulgari cum maxima consideratione.*
29 *Pœna per legem quando sit exasperanda.*
30 *Sponsiones, quas excommissas vocant, iustè sunt prohibitæ sub pœna excommunicationis.*
31 *Excommunicationis pœna quando non sit inferenda.*
32 *Episcopus potest delinquentes in sua diœcesi punire pœna pecuniaria.*
33 *Culpa quando sit punienda in paucis.*
34 *Excommunicationem an incurrat ignorans constitutionem sub hac pœna.*

VEh qui condunt leges † iniquas, Isaiæ *cap. 10.* Est 1
autem iniqua lex, quæ non immediate emanat à lege æterna, vt ait D. August. *in lib. 1. de liber. arbitrio. cap. 6.* In temporali lege nihil potest dici iustum, ac rectum, quod homines à lege æterna non sibi deriuauerint: operæ pretium est igitur in ratione legis condendæ, quid æterna † lex sit, definire. Cum Deus ab omni 2
æternitate mundum creare studuerit, ab eadem æternitate, tanquam artifex per intellectum ordinauit omnia quæ esset facturus, neque enim potentia illa infinita, quæ vocat ea quæ non sunt, sicut ea quę sunt, rerum temporalium expetat existentiam: Hæc igitur rerum ratio in mente æterna existens, dicitur lex æterna, quæ ab eadem æternitate, & verbo, & scripto promulgata fuit, Verbo quidem diuino, quo Deus omnia dicendo enuntiauit, scripto autem, quia fuit scripta in libro vitæ.

Sed quomodo huic legi † conueniat promulgatio, 3
notandum est quod in legis, promulgatione duo considerantur, nimirum loquela, quæ manifestat legislatoris ordinationem, & auditum eorum quibus lex manifestatur: Hoc secundum non requiritur per se ad legis naturam, quoniam lex habet suum effectum, etiam respectu eorum, qui eam non audierunt, vt patet de lege
† euangelica, quæ eos etiam obligat, ad quos notitia 4
ipsius non peruenit, sed primum omnino necessarium est; Ergo lex æterna fuit manifestata, & promulgata ab æterno per diuinam loquutionem, sed fuit exaudita in tempore, quoniam cum Deus pater genuit Verbũ tũc dixit omnia, quæ in sua mente conceperat, & ordinauerat.

Hic est aduertendum, duo esse inter se diuersa, *intelligere, & loqui,* siquidem intelligere est aliquid mente concipere, loqui vero est exprimere, & rem conceptam proferre, & enuntiare: Deus simul, & semel vtrũq; præstat, & ita intelligendo exprimit; ergo Dei mens concipiendo, verbum bonum eructauit, & adhũc modum Angeli dicuntur loqui, quia intelligendo exprimunt, concludamus igitur Deum ab æterno loquutũ fuisse, licet eius vox à creaturis quæ non adhuc existerent, exaudita non fuerit.

Sed hæc æterni numinis † ordinatio, duobus modis 5
in creaturarum notitiam venisse dicitur: Primo, quantum ad effectum, prout Deus dat rebus creatis vim, & facultatem, per quam exequantur quæ à Deo sunt ordinata, quæ vis est loco verborum, siue auditus, vt sicut se habet auditus in famulo respectu domini, ita vires, siue facultates in rebus à Deo creatis: quia ergo Deus, æterna lege, ordinauit, vt ignis sursum versus tenderet, ei leuitatem tribuit, per quam ascenderet; & Dei voluntatem, atque præceptum exequitur.

Altero etiam modo fuit manifestata æterna illa Dei ratio per auditum; & cognitionem illius, & hoc modo soli creaturæ rationis participi innotuit: Hæc autem creatura duplici modo Dei legem cognoscit, vel ipsum & Legislatorem audiendo, & hoc modo beati spiritus in cœlo diuinam naturam intuentes Dei ordinationem audire dicuntur, vnde D. August. *in lib. 9. de*

ciuit. Dei, cap. 22. dicit, Angeli in æternis, & immutabilibus legibus præuident rerum mutationes, & Dei voluntatem in ipsis legibus immutabilibus Dei, vel quasi per intermedium nuntium, & preconem, & hoc pacto peruenit ad hominem, idque tribus modis, primo per lumen naturale humanis mentibus inditum, iuxta illud. *Psalm. 4. Signatum est super nos lumen vultus tui Domine.* Deinde per lumen fidei. Postremo per humanam ratiocinationem.

6 Ex his igitur clarè appaŕet, quod detur ista lex † æterna, siue ordinatio rerum in mente diuina, idq; probatur etiam locis sacræ scripturæ, *Prou. c. 8. ego sapientia habito in consilio, & eruditis intersum cogitationibus; Meũ est consilium, & æquitas, mea est prudentia: Ab æterno ordinata sum, & ex antiquis antequam terra fieret. Per me Reges regnant, & legum conditores iusta decernunt. Per me principes imperant, & potentes decernunt iustitiam. Quando præparabat cœlos aderam, quando certa lege, & gyro vallabat abyssos, quando æthera firmabat sursum, & librabat fontes aquarum, quando circum dabat mari terminum suum, & legem ponebat aquis, ne transiret fines suos.* Et *psalm. 118. Quia ipse dixit, & facta sunt, ipse mandauit, & creata sunt, statuit ea in æternum, & in seculum seculi, preceptũ posuit, & nõ præteribit.* & per totũ *psal. 103.*

Et confirmari potest (quantum valeat) humana au-
7 ctoritate. Nam & Plato docuit dari quandam legem † diuinam, quam prouidentiam vocat, vt adnotauit Marsilius Ficinus in argumento in Minoem. & Cicero *in l. de legib.* de hac etiam lege auctoritate sapientissimorũ hominum loquutus est: Neque enim inquit, esse mens diuina sine ratione potest, nec ratio diuina, nõ hanc vim in rectis prauisq; sanciendis habet. Item D. Aug. in variis locis de hac lege meminit, eamque descripsit, Clementis Alexandrini *in 5. libro stromatum*, Theodoreti, *lib. 6. de curandis Græcanicis affect.* & Eusebii Cæsariensis *in lib. 6. de præparatione euangelica.*

Ista igitur Dei ordinatio iure merito dicitur æterna, quia est actus diuinæ mentis, & est idem re cũ essentia diuina, quę est omnino inde pendens, & æterna: ergo & ipsa lex. Item quia est immutabilis, & infallibilis, quia est idem cum ipso Deo, Deus enim nullam suscipit mutationem, & vicissitudinem, vt Iacobus ait. *cap. 1.* ideo dicere potuit ego Deus, & non mutor.

8 Describitur autem lex † æterna à D. August. contra Faustum. Est summa ratio, vel voluntas Dei, ordinem naturæ conseruari præcipiens, & dissipari vetans. Idem Aug. *in lib. de libero arbitr. c. 6.* aliter defin. Lex æterna est summa ratio in Deo existens, cui semper est obtemperandum. Et hoc est ꝙ Cicero de legis naturæ ortũ loquendo ita scripsit. Legem neq; hominum ingeniis excogitatam, neque scitum aliquod esse populorum, sed æternum quiddam, quod vniuersum mundum regeret imperandi, prohibendique sapientiam: Ita principem legem illam & vltimam mentem esse dicebant, omnia ratione aut vetantis, aut cogentis Dei, ex qua illa lex, quã Dii humano generi dederunt, recte data est, &c. & paulo infra, concludendo ait, quamobrem lex vero, atque princeps, apta ad iubendum, & vetandum ratio recta est summi Iouis. Cum itaque Deus sit rerum omnium opifex, & gubernator, hinc est, vt ad modum artificis, & gubernatoris se habeat. sed artifex antequam quicquam agat, rei agendæ sibi format ideam, & gubernator omnia prius recte disponit, & ordinat, vt facta ordinatione, omnia aptè, & cum sapientia administret: Ita in Deo erit quædam reum agendarum, & gubernandarum ratio, quę vt respicit res procreandas dicitur idea, vt vero easdem res gubernandas spectat dicitur lex æterna.

Hæc lex æterna duobus modis cõsiderari potest, vel ex parte principii, & finis, & sub hac ratione est vna, cũ eius finis, & principium sit Deus, diuina enim mens, & voluntas ordinat omnia, quæ facienda sunt, & quidem propter se, vt ait sapiens *prouerb. cap. 16.* Vel ratione eorum, quæ sub lege continentur, & sub hac ratione non est vna, sed multiplex, cum multa sint, quę ab eo ordinantur, ideo dicitur *prouerb. c. 8.* cum eo eram cuncta componens, &c. Et quoniam finis habet rationem formæ, & ea quæ sunt ad finem habent rationem materiæ, ideo lex æterna magis dicenda erit vna, quam multiplex.

Ex his inferuntur multa. Primum quod mens æterna † non est ea mentis diuinæ ratio, quæ dicit Idea, 9
cum aliud sit rem efficere, & eam gubernare, alia sit ratio rerum efficiendarum, quæ dicitur idea, alia gubernandarum, quæ vocatur lex æterna. Item lex æterna nõ est idem quod prouidentia, quin prouidentia est veluti effectus æternæ legis, & ita dicere possumus Deum lege æterna nobis prouidere. Idem quod lex æterna satis differt ab aliis legibus, primo quia aliæ leges sunt in legislatore non solum vt in ordinante, sed etiam vt in ordinato, quia legislatores etiam suas debent seruare leges, sed lex ęterna est in Deo, vt in ordinante, quia non dirigitur ab ea. Item lex æterna non est lex lata, sed ferens, non impressa, sed imprimens, non participatio alterius, sed omnium aliarum origo, Item omnes leges ab æterna emanant, sed lex æterna est independens. Item legi æternæ omnia subduntur, sed ipsa nulli. Item lex æterna est attributum diuinæ naturæ, à qua sola ratione distinguitur, non autem personæ, quia hæc lex est ordinatio quædam diuinæ mentis, sed ordinare, & disponere est actus totius diuinitatis, ergo, Item huius legis effectus est imperare, & habere prouidentiam est à tota trinitate, cum sit effectus ad extra, ergo & illa ratio, vnde effectus dimanat.

Item infertur quod lex æterna † ob diuersas rationes potest attribui tribus personis diuinis, nam ad legẽ 10
constituendam tria conueniunt, auctoritas siue potestas, veritas, & rectitudo, ratione primi attribuitur patri, ratione secundi filio, ratione tertii spiritui sancto, quia debet esse vtilis, & sancta. Verum quadam priuata ratione magis attribuitur filio ratione sapientiæ, & promulgationis, cum lex proximè à sapientia dimanet, & per verbum promulgetur.

Ex his concludo quod lex æterna est summa ratio in Deo existens, sed talis ratio quę necessitatem includit, vt excludatur diuinorum consiliorum æterna ordinatio, quæ libera est, & hæc definitio patet ex dictis.

Aliter etiam describi potest. Lex æterna † est ordi- 11
natio, rationis in mente diuina, que omnes creaturas dirigit, & ordinat ad suos fines.

Modo videamus quomodo omnes leges participant hanc legem æternam, à qua dimanant, & primo lex diuina † quam vocant positiuam manatà lege æ- 12
terna, tanquam effectus quidam illius: Cum n. Deus per lumen supernaturale, in nobis aliquid per se, aut per suos ministros loquitur, vt nos ad finem supernaturalem ducat, æternam legem nobis communicat, & notam facit, & hæc notitia pertinet ad legem diuinam: Vnde qui eam tanquam ministri nobis tradebant, sæpe repetebant: Hæc dicit dominus: quod si loquamur de lege diuina prout, est in ipso Deo, non manat à lege æterna, à qua sola ratione differt, quia æterna secundum suam rationem latius patet, ergo lex diuina participata ponenda est etiam in mente diuina.

Item

Digitized by Google

13 Item lex naturalis † immediate prouenit à lege æterna, quod patet ex eiusdem D. Aug. verbis *in d. libr. 1. de liber. arbitr. cap. 6.* videlicet nihil est iustum, ac rectum, quod homines à lege æterna non sibi deriuauerint, sed nullam aliam legem à Deo habuimus ab initio, nisi naturalem, ergo hoc ius naturale est, à quo homines in humanam legem sibi ius deriuauerunt. Item quia ab initio creationis hominis fuit ius naturale, *c. fin. §. 1. dist. 6. & §. singulorum. Inst. de rerum diu.* ergo ius naturale primum in homine dicitur lex æterna. Vnde Apostolus *ad Rom. cap. 2.* dicit, cum gentes, quæ legem non habent, quę legis sunt faciunt, ipsi sibimet sunt leges, dicit gl. quod non habent legem scriptam, habent tamen legem naturalem, quia quilibet intelligit, & sibi conscius est, quid sit bonum & malum. Et *psal. 5.* dum Dauid loquebatur cum suis, dicit: *Signatum est super nos lumen vultus tui Domine:* quasi voluerit clarum naturæ lumen demonstrare, ac si dixisset, honeste viuite, quandoquidem particulam quandam sui æterni luminis nobis communicauit, igniculosq; quosdam indidit Deus, per quos quid agendum sit, nobis à natura videre licet, ac proinde nemo ignorãtiam excuset. Hanc enim legem omnes à natura aliquantulum participant, inquantum ex impressione eius habent indignationes ad proprios actus & fines, sed homo excellentiori modo subiacet humanæ prouidentiæ, & ipsi participatur ratio æterna, per quam habet inclinationem ad proprium finem, quæ dicitur lex naturalis, & nihil aliud est, quam impressio diuini luminis in homine; ergo lex naturalis nihil differt à lege æterna in ipso homine.

Iccirco iuri naturali non potest contradici per legem humanam, si enim contradici posset, non deriuaretur à lege naturali, & sic non esset iusta, ergo Prin-
14 ceps † condendo legem non potest derogare iuri naturali, & diuino. *c. quo iure. dist. 8.* vbi tex. in fine dicit: Quæcunque enim vel moribus recepta sunt, vel scriptis comprehensa, si naturali iuri fuerint diuersa, vana, & irrita habenda sunt. Item inferior non potest tollere ius superioris, neq; ei aliquo modo derogare, *clem. ne Romani. de elect.* sed princeps est inferior Deo; ergo cum lex naturalis sit lex Dei, princeps non potest illi derogare. Item si verum esset, quod cum causa posset derogare iuri diuino, & naturali, nulla respectu potestatis principis esset differentia inter ius diuinum, & humanum, quia neq; potest derogare iuri humano, nisi cum causa, cum eius voluntas debeat esse ratione regulata, & propterea D. Thom. *in prima secunde, quest. 97. art. 3.* dicit, quod lex naturalis, vel diuina procedit à rationabili Dei voluntate, & consuetudo procedit à voluntate hominis: ergo non valet consuetudo contra legem naturalem, & diuinam. Idem dicendum est de lege, quæ à Principis voluntate procedit ratione regulata, vt contra legem naturalem non valeat, neq; ei derogare possit. Et licet Innoc. *in c. quia plerique. de immunit. eccles.* & Bartol. *in l. 1. ff. de constit. Princip.* aliter sentiant, quos Communis schola insequitur, error est, tanto magis, quia dictamen rationis practicæ non potest comprehendere dictamen rationis diuinæ, nisi fallibiliter, & incerte, iuxta illud *Sapientia ca. 9.* quis poterit scire consilium Dei, aut quis poterit cogitare quid velit Deus, cogitationes enim hominum timidæ, & incertæ prouidentiæ nostræ; ergo nullo modo bonum est legem condere contra rationem naturalem.

15 Præcepta † iuris naturalis, seu inclinationes, quas natura, lex æterna, siue participatio diuina dat rebus creatis sunt plura, & quasi infinita, sed præcepta communissima à quibus alia procedunt, quæ legum conditores attẽdere debent, duo sunt, scilicet dilectio Dei, & proximi D. Thom. *in prima secunde quest. 100. art. 3.* quæ sunt per se nota rationi humanæ, vel per rationem vel per fidem.

Ergo omnia præcepta † decalogi ad illa duo referuntur, sicut conclusiones ad principia communia, ipsius igitur decalogi duo sunt præceptorum genera quæ sunt adeo nota, quorum nullam opus est æditionem esse, nisi quod sint naturali ratione scripta, seu per se nota, & quæ per diligentem sapientum inquisitionem naturali rationi inueniuntur, conuenire, quæ à Deo prouenire dicuntur, mediante sapientũ doctrina. 16

Prima duo Decalogi præcepta sunt sicut prima principia in conclusionibus proximis, quæ vero per sapientes cognoscuntur econuerso, sicut conclusiones in principiis. Vnde D. Thom. *in d. questione 100. art. 11.* dicit quod in cognitione huius iuris naturalis ex dictamine rationis, triplex est gradus, quædam sunt communia, & adeo manifesta, quæ editione non indigent, sicut mandata de dilectione Dei, & proximi, & ea, quæ proprię inclinationes sunt, & ista sunt quasi fines præceptorum, in quibus nullus secundum iudicium rationis errare potest, alia vero magis sunt determinata, quorum ratione quilibet popularis statim potest de facili etiam videre, & quia in paucioribus circa huiusmodi humanum iudicium contingit peruerti, ideo indigent editione, & ista sunt decem præcepta decalogi, quæ fuerunt data per Deum Moysi, tamen, vt dixi, in lege naturali continentur, in illis duobus præceptis iuri naturæ commissis: Alia vero sunt, quorum ratio non est adeo manifesta, sed solum sapientibus, & ista sunt præcepta moralia superaddita decalogo, & reducuntur ad præfata decem præcepta per modum additionis, quas superadditiones describendas censuimus, vt melius intelligi possint.

Primo præcepto † decalogi prohibetur cultus Deorum alienorum: Cui superadduntur præcepta prohibitiua eorum quæ ordinantur ad cultum idolorum, sicut habetur *Deuter. cap. 15. Non inueniatur in te, qui lustret filium suum, aut suam, producens per ignem. nec sit maleficus, nec incantator, nec Pithones consulat, nec diuinos, & quærat à mortuis veritatem.* 17

Secundo prohibetur periurium, superadditur prohibitio blasphemiæ *Leuitic. cap. 9.* & prohibitio falsæ doctrinæ, *Deut. cap. 13.*

Tertio præcepto de sanctificatione sabbati, superadduntur ceremonialia, pro quibus videndus D. Thom. *in prima 2. quest. 99. art. 3. & 4.*

Quarto præcepto de honore parentum, superadditur præceptum de veneratione senum, *Leuit. c. 19. Coram cano capite consurge, & honora personam senis.* Et vniuersaliter omnia præcepta inductiua ad reuerentiam exhibendam maioribus, vel ad beneficia exhibenda æqualibus, aut minoribus.

Quinto præcepto, quod est de prohibitione homicidii, additur prohibitio odii & cuiuslibet violationis contra proximum, sicut illud *Leuit. cap. 19. Non stabis contra sanguinem proximi tui.* Et iuxta illud. *Ne oderis fratrem tuum in corde tuo.*

Sexto præcepto de prohibitione adulterii, superadditur prohibitio meretrici, *Deut. cap. 2. Non erit meretrix de filiabus Israel, nec fornicator de filiis Israel.*

Septimo de prohibitione furti superadduntur omnia, quæ ad prohibitionem calumniæ, & rapinæ pertinent.

Octauo pcepto de phibitione falsi testimonii, super-

Digitized by Google

additur prohibitio falsi iudicis, iuxta illud *Exodi cap. 23. Nec in iudicum plurimorum acquiesces sententia, vt à vero devies.* Et prohibitio mendacii, vt ibi, & prohibitio detractionis, *Leutic. cap. 19. Non eris ominator, & susurro in populis.*

Nono, & Decimo præceptis vniuersaliter omnis mala concupiscentia tollitur, & prohibetur.

18 Modo videamus quomodo lex † humana dependentiam habeat à lege æterna. Primo probatur ex sententia æternæ legis, per me Reges regnant, & legum conditores iusta decernunt, quo fit, vt D. Paulus *ad Roman. cap. 13.* verissime dixerit, Dei ordinationi eum resistere, qui potestati resistit. Et Christus Dominus noster dixit, vt est apud Ioan. *cap. 19. Non haberes potestatem adue-sum me vllam, nisi tibi datum esset desuper.* Item ex D. August. *in lib. 1. de liber. arbitr. cap. 6.* dicente nihil esse iustum, quod non ex lege æterna homines deriuauerint. Vnde Cicero dixit, hanc fuisse sapientissimorum hominum sententiam, legem, neque hominum ingeniis excogitatam, neq; scitum aliquod esse populorum, sed æternum quoddam, quod vniuersum mundum regeret imperandi, proh bendiq; sapientiam. Ita principem legem illam & vltimam mentem esse dicebant, omnia ratione aut vetantis, aut cogentis Dei, ex qua illa lex, quam Dii humano generi dederunt recte est laudata. Hæc ille. Item probatur ratione, quia omnis inferior bonitas deriuatur à prima bonitate, & omnis veritas à prima veritate. Et in summa quicquid est tale per participationem dependet ab eo quod est tale per naturam, ergo etiam omnes leges humanæ à prima deriuabunt lege, quæ est lex æterna.

Hoc tamen declaratur, vt lex humana habeat dependentiam à lege æterna per legem naturalem, & diuinam. De naturali, his verbis exposuit Cicero *in lib. de legib.* Quibus enim ratio natura data est, iisdem etiam recta ratio data est; ergo & lex, quæ est recta ratio in iubendo, & vetando, & si lex, Ius quoq;.

Item lex humana non solum deriuatur ab æterna, quia pendet à ratione humana, ab æterna lege donata, sed etiam quia hoc ipsum, quod humana lex ordinat, est præordinatum à lege diuina, & æterna. V.G lex humana deriuatur ab æterna, primo, quia per æternam vt dicebam, datur homini ratio, qua leges condere queat. Item quia idipsum quod humana ratio, quæ est veluti radius quidam rationis æternæ ordinat, est præordinatum à Deo per legem æternam: & hoc probatur primo, quia diuina prouidentia est causa omnium quæ sub ipsa continentur, sed sub ea omnes humanæ leges continentur, quia est illarum prima causa, ergo &c. Secundo, quia aliter se habet lex æterna ad leges malas, & aliter ad leges bonas, nam ad leges malas concurrit solum dando arbitrium, & potestatem; ergo respectu bonarum aliquid plus præstabit, id autem nihil aliud esse potest, quam quod eas ordinat, & efficit, ergo, &c.

Quod autem lex humana dependeat à lege æterna, mediante etiam lege diuina, probatur, quia quasi omnes leges, & tituli iuris ciuilis habent originem, & dependentiam à lege diuina.

19 Nam ex primo præcepto † propagatæ sunt omnes leges de religione, de ceremoniis, de cultu pseudodeorum apud gentes, apud nos vero sunt leges de vera pietate erga Deum, de cultu ecclesiastico. Hinc sequitur, quod quicquid cum religione nostra, & pietate pugnat, id quoq; censendum est cum iure naturali pugnare, & iniustum esse, etiam si prima fronte videatur aliquam vtilitatem afferre.

Item istæ regulæ iuris sunt ex primo præcepto recollectæ, Iustinianus *in l. 1. C. de veter. iur. enucleand. & in auth. de privileg. dot.* loquens de fiducia in Deum, ait, vnde conuenit, vt & legis Lationes nostræ, inde pendeant, & hoc earum, principium simul, & medium, atq; finis sit. Porro disciplina ciuilis Pædagogia est ad Christū. D. Paul. *ad Gal. cap. 3.* Item principium omnis traditionis à timore Dei sumendum est. *auth. quomodo oport. episcop. in princip.* Huc pertinent omnia statuta, quæ aut olim, aut hoc seculo introducta sunt, certe omnium maxime nunc necessaria, de falso cultu Deorum, vt *in primo libro Codicis.* Item inuocationes diuini nominis, quibus vtuntur profitentes bonas artes, iudices, ac notarii, &c.

Ex secundo præcepto emanarunt omnes leges de iureiurando. Item de puniendo periurio, sunt enim actiones, & pœnæ ad hoc constitutæ, vt coerceantur periuria, Vlpian. *in l. non erit ff. de iureiur.* Omne enim licitum iusiurandum per quod voluit quis sibi iurari idoneum est, & si ex eo fuerit iuratum, prætor id tuebitur. Ideo iuramentum validat contractum alias inualidum. *auth sacramenta puberum. C. si aduers. vendit.* Canonistæ *in c. cum contingat, & per totum tit. de iureiurand.*

Ex tertio præcepto ortæ sunt leges de feriis, vt est *in 12. tabulis tit. 1. cap. 4. de feriis. & ff. & C. eod. tit.* Huc etiam pertinent quæ de Ceremoniis, & templis scripta sunt, vel à gentibus cum veritatem adhuc ignorauerint, vel à christianis Principibus, & Pontificibus, nam verbum (*sanctifices*) complectitur omnes iustas ceremonias conseruandas, & defendendas vna cum sacerdotibus, & ministris verbi diuini. Et ex isto præcepto multæ regulæ iuris colliguntur, Vlpian. *in l. 2. ff. de in ius vocand.* Neq; pontificem dum sacra facit, nec eos, qui propter loci religionem, inde se mouere non possunt, licet in ius trahere. Item Leo, & Anthonius Imp. *in l. fin. C. de fer.* dies festos, dies maiestatis altissimæ dedicatos nullis volumus voluptatibus occupari.

Ex quarto præcepto promanarunt omnes magistratuum gradus, & publica imperia. Item parentum, & dominorum, aliorumque administratorum potestas, dominia, & iura de quibus *in 12. tabulis titulo 2. per omnia capita. & tit. 1. cap. 3.* Hinc *l. 2. ff. de iust. & iur.* vt parentibus, & patriæ pareamus, coniungit parentes, & patriam, coniungit autem in se patria quicquid ad eam gubernandum est necessarium, id est, totam politiæ rationem, id est, magistratus, potestates, dominia, & cætera huiusmodi. Item ex hoc præcepto hæc in iure colliguntur. Iabolenus. *Non potest dolo carere, qui imperio magistratus non obtemperat.* Paulus. *qui non facit quod facere debet, videtur facere aduersus ea, quæ non facit, at qui facit quod facere non debet, non videtur facere id, quod facere iussus est.* Vlpianus. *Non est singulis concedendum quod per magistratum publice possit fieri, ne occasio sit maioris tumultus faciendi.* Idem in *l. iussu. Qui iussu iudicis aliquid facit, non videtur dolo malo facere, quia parere necesse habet.* Idem. *Nihil consensui tam contrarium est, qui & bonæ fidei iudicia sustinet, quam vis & metus, quem comprobare contra bonos mores est.* Callistratus *in l. fin. ff. de iure immu. Semper in ciuitate nostra senectus venerabilis fuit, namq; maiores nostri pene eundem honorem senibus, quem magistratibus tribuebant.* Vlpian. *in l. 1. ff. de obseq. à liber. & libert. præstand. Si filius patrem, & matrem, quos venerari oportet, contumeliis afficiat, vel impias manus eis infert, præfectus vrbis delictum ad publicam vtilitatem pertinens, pro modo eius vindicat.* Item. *Indignus malitia iudicandus est, qui patrem, & matrem, à quibus se educatum dixerit, maleficos appellauerit.*

Item

Digitized by Google

Item sub eodem titulo. *Liberto, & filio, semper honesta persona patris, ac patroni videri debet.* Omnes istæ, atque his similes mille leges pertinent ad hoc.

Ex quinto præcepto conceditur defensio magistratui, & puniendi potestas aduersus malos, vt Florentinus quoq; sentit naturali ratione. *l. vt vim ff. de iust. & iur.* Vnde promanarunt omnes leges de variis pœnarum speciebus sancientes, ne sint maiores, aut minores, quam delicti qualitas exigat, inter quas, quasi nulla ad naturam propius accedit pœna talionis, vt Aristoteles quoque probat, de qua *in 12. tabulis. in titulo 11.* extat valde elegans locus, & *ff. quod quisque iuris in alium sta. uit. De homicidiis, & Codic. ad l. Corneliam de sicariis.* De iniuriis vero, aliisque delictis, noti sunt loci. Paulus. *Fere in omnibus pœnalibus iudiciis & ætati, & prud. n. te succurrit.* Claudius Saturninus elegantissime disputans, multas regulas tradit de cæde, & furto, *l. aut facta ff. de pœnis.* Florentinus *in l. vt vim ff. de iust. & iur. Et cum inter nos cognationem quandam natura constit. erit, consequens est hominem homini insidiari nefas esse.* Omnem enim læsionem comprehendit, quę hominum societatem quomodolibet corrumpere, aut turbare possit.

Ex sexto præcepto, promanarunt aliquot *leges 12 tabularum*, quæ sunt *in libris Pandectarum, & Codicis, de ritu nuptiarum, de secundis nuptiis, de iure dotium, ad legem Iuliam de adulteriis*, & aliæ multæ. Hinc Paulus. *Non omne quod licet honestum est.* Et Modestinus. *Semper in coniunctionibus non solum quod licet spectandum est, sed quod honestum est.* Et Vlpianus. *Nuptias non concubitus, sed consensus facit.* Porro hoc præceptum omnem nuptiarum conseruandarum materiam, & quicquid matrimoniis accedit à maximo ad minimum continet. Insuper omnem statuit viuendi modestiam & publicam honestatem, super qua tot etiam leges decretæ sunt.

Ex septimo præcepto promanarunt *leges 12. tabularum titulo 4. & tit. 9.* Item *in Pandectis, & Codice de rerum diuisione, de acquirendo rerum dominio, de contractibus, de furtis, de vi bonorum raptorum*, & cæteræ huiusmodi leges. Hinc Vlpianus *in l. non fraudanti. Nemo ex delicto meliorem conditionem suam facere potest.* Et Pomponius. *Id quod nostrum est sine facto nostro ad alium transferri non potest.* Et Vlpian *ff. de furtis. Qui ea mente alienum quid contrectauit, vt lucrifaceret, licet mutato consilio, id postea domino reddidit, fur est.* Furtum quoq; impium est occupare bona naufragorum, quod quidam faciunt imprudenter, sicut apparet *ex constitutione Federici; Nauigia. C. de furtis.* Hinc etiam omnis iniqua occupatio prohibetur, & habet hæc naturæ lex radices latissime patentes aduersus hominum auaritiam nihil non machinantem.

Ex octauo præcepto promanarunt omnes *leges 12. tabularum sub titulo 7. & tit 8.* Item quæcunq; extant in reliquo iure, *de iudiciis. de actionibus. de probationibus. de testibus. de calumniatoribus.* & illa *lex; diffamari. Codic. de ingenuis, & manumissis.* Ex hoc promanat tertius locus communis, scilicet de actionibus, vt constet ius naturale etiam ad ea pertinere, ad quæ ius ciuile sc. aut ad personas, aut ad res, aut ad actiones. Hinc Vlpian. *Res iudicata pro veritate accipitur.* Et Marcellus. *In re dubia benigniorem interpretationem, sequi, non minus iustius est, quam tutius.* Et Vlpianus. *In l. in contractibus. Dolo facit qui petit, quod restituturus est.* Idem. *Capienda possessio est, quæ prabet benignius responsum.* Et Caius. *Semper in dubiis benigniora præferenda sunt.* Et Iulianus. *Ea est natura cauillationis, vt ab euidenter veris per breuissimas mutationes disputatio ad ea quæ euidenter falsa sunt perducatur.* Et Papinianus. *Non debet alteri per alterum iniqua conditio inferri.* Nemo enim existimauerit hanc naturæ legem, sic loqui de falso testimonio, vt vulgus solet, quod in iudicio solum feratur: Omnis enim vox lædens proximum, & summi iuris interpretatio, refragante æquitate, falsum testimonium est in natura, quæ sic præcipit: *Estote misericordes.* vt pulcre declarat *c. 1. de verb. significat.*

Ex nono præcepto promanarunt omnes leges: Ne per concupiscentiam carnis corruptæ simus perdutti iuris interpretes ad expilandes, vel in totum transferendas hæreditates alienas. Item ne callidi causarum patroni ad hoc operam locent, & ad hoc pertinet: *Summum ius, summa iniuria.* Hinc sunt omnes *leges 12. tab. tit. 4.* & omnia Romani iuris statuta *de successionibus, testatis, intestatis, de gradibus haredum*, & cæteræ huiusmodi. Diligenter perpendendo has voces: *Non concupisces. Non desiderabis*, intelliges per corruptam concupiscentiam, facile inueniri viam ad iniquitatem, cum non desinat regulæ summi iuris, quarum prætextu res alienæ possint occupari, præsertim apud iudicem, qui libenter obsequitur. Hinc Vlpianus. *Iure natura æquum est, neminem cum alterius detrimento, & iniuria fieri locupletiorem.* Et Paulus *in l. factum. Non videtur vim facere, qui iure suo vtitur.* Idem. *Nemo damnum facit, nisi qui id facit, quod facere ius non habet.* Et Celsus. *Omnia fere iura heredum perinde habentur, ac si continuo sub tempore mortis heredes extitissent.* Et Pomponius. *Iura sanguinis nullo iure ciuili dirimi possunt.* Et Caius. *Bona fides non patitur, vt idem bis exigatur.* Quæ regulæ iuris ex ista lege naturæ, & sequente promanant.

Ex decimo præcepto promanarunt etiam multæ regulæ iuris. Papinianus, *Nemo potest mutare consilium suum in alterius iniuriam.* Idem. *Omnia quæ in animi destinatione agenda sunt, non nisi vera, & certa scientia perfici possunt.* Idem. *Fraudis interpretatio semper in iure ciuili non ex euentu duntaxat, sed ex consilio quoq; desideratur.* Papinianus igitur eo respexit, quo lex naturæ, dum dixit: *Non concupisces, nec desiderabis aliena.*

Ex his concludo: Omnes iuris ciuilis humanas leges ab ipsa lege naturæ promanare; ergo & Principes in condendis legibus à naturæ præceptis excerpere debent. Nam Deus O. M. grauiter interminatur pœnam transgressoribus, & contra gratiam promittit obseruatoribus mandatorum eius. *Gen. cap. 20. Ego sum Dominus Deus tuus fortis, Zelotes, visitans iniquitatem patrum in filios in tertiam, & quartam generationem eorum qui oderunt me, & faciens misericordiam in milia his qui diligunt me, & custodiunt præcepta mea.*

Nec obstat quod etiam leges † iniquæ condi possunt, ex loco Isaiæ, *cap. 10.* vel qui condunt leges iniquas, quia lex iniusta non deriuat à lege æterna, hæc tamen iniustam legem ordinat ad aliquem finem, vt dicit Alexand. *part. 3. quæst 26. in 7. art. 1.* V. g. Deus non disponit, vt homo peccet, sed peccatum ab homine factum ordinat ad bonum commune, & in suam gloriam, ita non disponit leges iniquas ab hominibus factas, sed eas in bonos fines dirigit, probatur, quia lex iniusta est peccatum, sed peccatum est præter ordinationem, & prouidentiam diuinam. Item quia Deus ordinat malum in bonum, vt probat D. Aug. *in lib. 1. de libr. arb. c. 5.* & Boetius *in li. 4. de consol.* Et ideo omnis lex tũ naturalis, tũ positiua, tũ diuina, tũ humana, ideo est lex, quia cougruit cum lege æterna, q́ est ipsa summa ratio Dei, ac perfectissima regula. Neq; est aliud quicquam vera lex, nisi participatio, & radius legis æternæ. Lex igitur iniqua, & mala non est vere lex, quod etiam 10

Cle-

Digitized by Google

Cicero *in 1. lib. de legibus*; docuit, dicens: *Ex quo intelligi par est, eos qui perniciosa, & iniusta populis iussa descripserint, cum contra fecerint, quam polliciti professiq; sint, quidvis potius tulisse, quam leges.*

21 Ideo in ratione legis † condendæ tria sunt potissimum obseruanda, *c. consuetudo. dist. 1.* scilicet, vt religioni conueniat, disciplinæ congruat, ac saluti proficiat. Et alibi etiam habetur, quod lex sit honesta, iusta, possibilis, secundum naturam, iuxta patriæ consuetudinem, loco, temporiq; conueniens, necessaria, vtilis, manifesta, nequid per obscuritatem in captionem contineat, nullo priuato commodo, sed pro communi ciuium vtilitate conscripta, *c. erit autem lex. dist. 4.* Vnde

22 licet † in diuersis locis, diuersæ sint, & contrariæ leges, quia alicubi prohibetur id quod alio in loco concessum est. Hoc tamen prouenit secundum easdem temporum, locorum, & negotiorum circumstantias, quæ inter se pugnant. Leges itaq; humanæ mutari possunt, non tamen lex æterna, quia ipse Deus immutabiliter pro temporum, & locorum, & aliarum circumstantiarum ratione varias disposuit leges, quæ in seipsis mutantur, non autem in dispositione diuina, vt patet in homine, qui mane varias res ordinat, quas in cursu diei exequitur, & in medico, qui pro variis morbis varias ordinat potiones.

Vnde D. Augustin. *in c. quæ contra mores. dist. 8.* dicit:

23 *Quæ contra † mores hominum sunt flagitia pro morum diuersitate vitanda.* Et licet ratio practica discernat qui sint boni mores, tamen regula rationis practicæ ad condendum legem, sunt mores patriæ, pro morum diuersitate, omnia quæ contra mores hominum sunt, di-

24 cuntur flagitia. Isid. *in c. omnes † dist. 1.* dicit, quod humanæ leges moribus constant, ideoq; discrepant; quoniam aliæ aliis gentibus placent, ideo secundum diuersitatem morum, leges humanę diuersę sunt secundum diuersitatem patriæ. Nec est intelligendum illud verbum. *discrepat.* pro vt glossa corrumpit, quod referatur ad leges diuinas, & humanas, est enim error, refertur quidem ad leges humanas tantum, alias sequeretur absurdum, dum subdit textus; quoniam aliæ aliis placent, Lex diuina vniformis, & semper in omnibus, & vniformiter placere debet, nec leges humanæ possunt à diuina discrepare, vt ibi putat glossa, imo lex humana tenere debet pro certo quicquid per legem diuinam statuitur.

Sed debet intelligi quod leges humanæ secundum diuersitatem prouinciarum discrepant, & in hoc non curat lex diuina, dum tamen non discrepet ab ea, sufficit quod humana iuxta morum diuersitatem prouinciarum statuta sit ad pacificum statum hominum, & hoc modo intelligitur text, *in c. erit autem lex. dist. 4.* dum inter alia dicit, quod erit lex secundum consuetudinem patriæ, loco, temporiq; conueniens, & *c. certificari. de sepulturis.* vnaquęq; patria suo sensu abundat. Vnde prouerbium Græcorum: *Lex, & Regio.*

Vnde Aristoteles *in 3. lib. Politicorum*, ait: *Lex est determinata ratio iuxta ciuitatis consensum, qua singula quomodo facienda sunt, declarat*, & reprehendit, Seneca *in Lib. 2. de benefic. cap. 20.* Marcum Brutum pro interitu Iulii Cæsaris, quod eo modo putauerit mutandam esse speciem reipublicæ Romanæ tollendo tyrannidem, & acquirendo libertatem, cum tamen mores non essent tunc populi, qui possent illa libertate vti, vnde & deterius potius erat futurum, cum vno sublato, alius regnaturus erat. Ideo Caius *in l. omnes populi ff. de iust. & iur. Omnes populi*, inquit, *qui legibus, & moribus vtuntur, partim suo proprio, partim communi omnium iure vtuntur.* Irridetur Plato ab Atheneo *lib. 12. Dypnosophiston.* *cap. 22.* quod videatur non existentibus viris leges scripsisse, sed hominibus à se fictis, ita vt inquirere oporteat viros, qui his vtantur.

Si Princeps † extraneus non fuerit patriæ moribus 25 conformis, semper erit subditis odiosus: Ad horum enim vtilitatem maxime conducit non habere nouos aut habere sui generis principes. Vnde *Deuteron. capit. 17. Non poteris alterius gentis hominem regem facere, qui non sit frater tuus.* Præuidit enim Deus per extranei imperium non solum leges, & mores ciuitatis mutari, sed etiam, & religionem in subditis, quo nullum peius malum accidit, nam cum mutatione religionis Deus fit arbitrarius, & incerta lex eius.

Item lex non debet priuatam respicere † vtilitatem, 26 sed communis esse: legislator communis est, quia multitudinis curam habet, & communi vtitur potestate. Item propter effectum legis, nam cum omnis pars ordinetur ad totum, sicut imperfectum ad perfectum, vnus autem homo est pars communitatis prædictæ, necesse est quod lex proprie respiciat ordinem ad felicitatem communem. Aristot. *lib. 9. Ethicorum*; legalia iusta dicimus factiua, & conseruatiua communitatis, & particularium ipsius politica communicatione: perfecta communitas ciuitas est. *1. libr. Politic. Aristot.* & in qualibet re quod maxime dicitur, principium est aliorum vnde alia dicuntur secundum ipsum ordinem, sicut ignis qui est causa caliditatis in corporibus mixtis, quæ in tantum sunt calida, in quantum participant de igne, sic etiam cum lex ordinetur ad bonum commune, præceptum de particulari non habet rationem legis, nisi ad bonum commune ordinetur. Vnde etiam licet dispensatio videatur respicere commodum particulare, tamen proprie importat commensurationem alicuius communis ad singula, quia potest esse, quod commune est bonum, non esse conueniens huic personæ in tali casu, vel quia impediretur aliquid melius, vel induceretur aliquod malum, & tunc est bona dispensatio, alias secus, cum cogitatio principis semper sit ad bonum commune respiciens *authen. de heredib. & Falcid. in princip.*

Si legislatoris intentio fertur non ad bonum commune, sed delectabile sibi, vel vtile, vel repugnans iustitiæ diuinæ, tunc lex non bonos facit homines simpliciter, nisi in ordine ad tale regimen malum, & sic bonum inuenitur per se in malis; ergo iustitia legis debet respicere bonum commune ex quo homines boni fiunt, sin secus, quia intentio animatæ legis ferretur ad illud quod commune bonum non esset, sed vtile, vel delectabile sibi, vel repugnans iustitiæ, tunc efficiuntur homines non boni, iuxta dictum Platonis: *Quales in republica Principes, tales, & subditos esse ciues.* Atq; magnam vim habebit lex, si Princeps in lege nihil sanciat, cuius non ipse primus in se documenta dederit, ad exemplum enim Regis totum vulgus componitur, in his videlicet, quæ ad bonos mores, pietatem, & religionem pertinent.

Censet socratica disciplina peius esse in † legibus 27 constituendis errare, quam hominem interficere, vt testatur Plato *in dialogo 5. de iusto.* quia hic error multos, per multa secula interficit, animos simul & corpora. Atque ideo ne erraret in legibus constituendis, initio petit auxilium ab Adrastia, quæ ab Ethnicorum priscis Theologis putabatur potentissima ineuitabilium, seu necessitatis legum regina, seu diuina prouidentia, quatenus nihil vel oculos potest subterfugere, vel manus effugere, & quia optabat firmissimas leges condere, quas neque obliuio deleret, neque fraudaret

Digitized by Google

ret astutia, neque violentia frangeret, & omnino nullus deuitaret, Adrastian inuocabat, ineuitabilia sancientem quæ nullus valeat effugere.

Ex hoc exemplo commune fit omnibus sancioni-
28 bus legum, † vt diligens prior adhibeatur consultatio, antequam promulgentur, *l. humanam C. de legib.* Alexander Seuerus nullam constitutionem sanciuit sine viginti iurisperitis, & doctissimis, & sapientissimis viris, dato illis spatio ad inquirendum, & cogitandum, priusquam dicerent, vt ait Lampidius in vita Alexandri Seueri. Creabant ex lege Solonis sex viri legum examinandarum causa, qui examinabant, ne temere promulgarentur, & vt de singulis singulæ tantum ferrentur, ne contrarietate, aut multitudine imperiti turbarentur. Ante legum duodecim tabularum receptionem, accurata fuit decem virorum indagatio, vt est apud Dionysium Halicarnassæum. Antequam nobis corpus iuris ciuilis traderetur, curauit Iustinianus, vt per eximios, ac doctissimos viros opus expenderetur, & post prudentem, & longam explorationem, leges curandas statuit.

29 Exasperanda est pœna per legem in locis, vbi delicta fiunt frequentiora & hic exemplo opus est, *l. aut facta §. penult. & fin ff. de pœnis l. facularis ff. de extraordin. crimin.* atque legislator ex Socratis opinione ad duo respicere debet inferenda lege pœnali sc. ad regionem, & homines, atq; ad loca vicina, ex Aristotele *in lib. 2. politi. orum cap. 4.*

Satis prudenter, & accurate post mortem Sixti Papæ Quinti, Gregorius decimus quartus Pontifex ele-
30 ctus, sponsiones, † quas vulgus excommissas vocat, super promotionibus, & dignitatibus ecclesiasticis conferẽdis, sub pœna excommunicationis prohibuit. Lex ista prohibitiua emanat à lege æterna, sub primo præcepto dilectionis proximi, ab immediato diuinæ legis octauo præcepto, quo falsum testimonium dici prohibetur, & sub hoc diffamationis & calumniæ grauissimum peccatum continetur. Si excommunicatio per viam statuti relaxari potest pro leui causa, Socin. *in c. nullo numer. 14. de sent. excommunicat.* Abbas. *in c. 1. numer. 10. de iudic.* tanto magis pro hoc peccato notorio.

Vt vindemiatores, & alii in vindemiis turpia verba sub excommunicationis pœna non acclamant Neapoli legem condere, est quidem secundum bonos mores, sed contra consuetudinem prouinciæ, (ignotæ Parthis virtutes noua vitia, vt ait Tacitus *libr. 5.*) in quam ne septenarius quidem culpæ inscius non incurreret:
31 sed hæc sententia † ferenda non est, quando multitudo est in culpa, vel ille peccat, qui sociam habet multitudinem, vt ait D. Aug. *in epistola ad episcopum Parme.* Et quando salua pace mala puniri non possunt, toleranda sunt potius, quam violata pace punienda. Reuera cum contagio peccandi multitudinem inuaserit, diuinæ disciplinæ seuera misericordia opus est, nam consilia separationis inania, ac periculosa sunt, & plus perturbant infirmos bonos, quam corrigant animosos malos. Vnde excommunicatio relaxanda non est, quando vident prælati eam fore inutilem, & contemptibilem vt dixi supra, & probat Tiraquell. *de legibus connub. parte 9. numer. 226.* Felyn. *in c. scribam. in princip. de præsumpt.* turba autem iniquorum cum facultas est promendi sermonem in populis generali obiurgatione ferienda est, & maxime si occasionem, & oportunitatem præbuerit aliquod flagellum desuper domini, quo eos appareat pro suis meritis vapulare.

Per excommunicationem abscinditur homo qui est membrum ecclesiæ, à toto eius corpore, *c. Elgetrudam. 2. quæst. 4.* à corpore infirmo non abscinditur membrum, nisi tentatis aliis remediis, quæ si corpus curare non possunt, membrum ipsum resecatur, ne pars corporis sincera, corrumpatur.

Item Episcopus † potest delinquentes peccatores 32
in sua diocesi punire pœna pecuniaria, & illam in proprios vsus conuertere, si est pauper, vt dixi supra, & quoties plus timetur ista pœna, debet illam in legibus irrogare. Couarr. *in libr. 2. variar. resolut. capit. 9.* Nisi esset locus, vbi pœna pecuniaria incitaret homines, ad delinquendum, siue peccandum, posset tamen hoc casu pœna pecuniaria addi alteri pœnæ à lege impositæ. Felyn. *in c. irrefragrabili. de offic. ordinar.*

Non igitur excommunicandum, & à corpore ecclesiæ separandum est aliquem, præsertim multitudinem, nisi tentatis aliis remediis, si prodesse possit, & cum magna deliberatione, si commode id fieri non
potest, non omittatur occasio, quia aliquando † in 33
paucis est punienda culpa, vt eorum exemplo cæteri terreantur, & ad pœnitentiam prouocentur. Vnde D. Paulus dum à suo contemptu pia admonitione, atque multimoda sua commendatione Corinthios reuocaret, magnum illum Elimam, qui credituros à fide reuocabat, cæcitate percussit, vt cæteri prædicationem eius non impedirent, sed in Christum credentes, animæ cæcitatem effugerent, quod & Moyses exemplo docuit, qui peccatum idololatriæ in paucos cultores vituli vindicauit, morte multorum expians multorum peccata, in præsens terrens, in posterum disciplinam sanciens, sic & ipse Christus dominus noster peccata totius populi morte paucorum puniuit, dum pro fornicatione totius populi, vna die triginta sex millia hominum perierunt. Hinc cum discipuli cœlesti igne Sammaritanos vellent consumere, prohibiti sunt, & Sammaritani ad pœnitentiam expectati, vt Christo prædicante, conuerterentur ad fidem, vbi Diuus Ambrosius ait; Christum discipulos suos increpasse, quia ignem de cœlo descendere gestiebant, per quod ostendit nobis, non semper in eos qui peccant, vindicandum esse, quia non nunquam plus prodest clementia ad pœnitentiam, quam lapso ad correctionem.

Sed vtrum qui ignorat pœnales † istas constitutio- 34
nes inuincibiliter incurrat excommunicationem, vt incendiarii. De hoc sunt variæ opiniones. Adrianus *in quæst. 3. de clauibus*, tenet affirmatiuam, idem tenet Scotus *in 4. libr. sent. distinct. 16. quæst. 98.* & Maiorin. *dist. 18. quæst. 2.* & gloss. *in c. à nobis. de sentent. excomm. & in c. vt animarum, vbi Ioan. Andr. de constitut.* Bartol. *in l. cunctos populos Cod de summa trinitat.* vbi ignorantia iuris non excusat à pœna, siue ab excommunicatione. Contrarium tenet Syluestr. *in ver. excommunicatio in 2. §. 3. & ver. ignorantia in primo §. 8.* Prior tamen opinio tutior est, postquam sancta mater ecclesia irretitos his laqueis remittit ad superiores per confessarios absoluendos, licet pœnitentes laborent inuincibili ignorantia.

CAP.

Digitized by Google

CAP. XXXIX.

Mouere bellum esse effectum supremæ Iurisdictionis.

SVMMARIA.

1 *Bellum mouere est proprium Principis.*
2 *Bellum priuatum possunt indicere omnes habentes iurisdictionem.*
3 *Bellum quis indicebat in populo Romano.*
4 *Bellum mouens sine licentia Principis est reus maiestatis.*
5 *Dux exercitus non potest bellari contra ordinem, aliter est Reus maiestatis, etiam si vicisset.*
6 *Populus Atheniensis deliberabat bellum, & pacem.*
7 *Imperatores quomodo cœperint eripere populo Romano ius belli, & pacis.*
8 *Augustus non tulit leges sine consensu populi.*
9 *Belli iusti requisita quæ sint secundum D. Thomam.*
10 *Belli iusti requisita quinq; secundum Baldum.*
11 *Bellum iustum pro quibus rebus suscipitur.*
12 *Bellandum non est absq; vlt ma necessitate.*
13 *Belli iusti requisita secundum Lucam de Penna.*
14 *Belli iusti requisita ostenduntur ex exemplis sacræ paginæ.*
15 *Bellorum exempla ex iusta causa per historicos relata.*
16 *Dux exercitus non potest tractare pacem absq; ordine Principis.*

1 HVic proximus effectus est mouere † bellum, quod est proprium Principis duntaxat supremi, vt dicit text. *in l. 1. Cod. vt armorum vsus. lib. 11.* & ibi probant Luc. de penn. & Ioan. de Plat. & habetur *in authentic. de armis c. quid culpatur 23. quæst. 1.* Stephan. Aufrer. *in titulo de guerris.* Ioan. de Lignano *in tractatu de bello, cap. 23. 24. & 25.* Sed hoc intelligimus de bello publico:
2 Nam pro exercitio † iurisdictionis, quilibet ipsam habens, potest bellum indicere, Bartol. *in l. hostes ff. de captiu.* Ioan. de Plat. *in d. l. 1. C. vt armorum vsus.* Bald. *in l. 1. col. 13. C. de seruit. & aqua.*

Plebs Romana poterat facere pacem, sed in mo-
3 uendo bello, † conuocare consilium opus erat, sed hoc tandiu durauit, quandiu legis condendæ potestatem ipsa plebs habuerit: Iccirco per legem Maniliam bellum fuit determinatum contra Mitridatem, per legem Gabiniam contra Piratas, per legem Sulpitiam contra Philippum II. Macedoniæ Regem. Et quia Cæsar debellabatur in Gallia absq; ordine Populi, iccirco Cato Vticensis fuit voti de conuocando Cæsarem, & tradendo illum manibus inimicorum, teste Plutarcho, in
4 Vticensi, & in Cæsare: quia mouens bellum † sine Principis licentia, occupare dicitur quæ sunt Principis, & ideo læsæ maiestatis reus est, *l. 3. ff. ad l. Iul. maiest.* Mouere bellum ad solum Principem spectat, vt dictum, & habetur per Doct. *in l. ex hoc iure ff. de iustit. & iur.* Innoc. *in c. olim in 1. de restit. spoliat. & in c. sicut. de iureiur.* Bartol. *in l. hostes ff. de captiu.* Oldrad. *in consil. 70.* Andreas *in constitutione regni, quæ incipit, Comes, & Baro. in titulo de cultu pacis, & ibi Afflict. nu. 76.* Quare illicitum est quod sine Principis licentia mouetur, *l furem ff. ad l. Corn. de sicar. l. si alius. §. est, & alia ff. quod vi. aut clam.* Et quod per bellum iniustum committatur crimen læsæ maiestatis est textus *in l. Papinianus. §. rei perduellionis ff. de acquirend. heredit.*

Epaminundas cum contra Lacedæmonios bellum ageret, & instaret tempus creandorum magistratuum, quod sine ipso in Vrbe fieri non poterat, cum prætor esset; Stesimbrotho filio exercitus † cura com- 5
missa, mandauit illi, ne cum hoste manum consereret: At filius contumeliis hostium lacessitus in aciem contra eos descendit, hostesq; profligauit, sed reuersus ad patrē, cum se victoria lætum obtulisset, ab eo primum ceu victor coronatus, sed quia patris iussa neglexerat, capite mulctatus est, teste Baptista Fulgos. in suis factis & dictis memorabilibus cumulatis, & apud Valerium Maximum idem legitur de Posthumo Tiburto, qui Aulum Posthumium filium, quod sine eius iussu sponte in hostes progressus, eos fuderat, victorem securi feriri iussit.

Apud Athenienses † etiam Populus totus delibera- 6
bat bellum, & pacem. Ita fecerunt contra Megarenses, contra Syracusanos, & contra Reges Macedonum. Et licet aliquando Senatus deliberasset bellum, ne illius secreta cum Populo pertractata omnibus nota fierent, & sic impediretur optatus effectus: Nihilominus tribunus postea impediebat executionem, sic est apud Liuium *lib. 1. decad. 7.* Controuersia fuit, vtrum populi iussu indiceretur bellum an satis esset senatusconsultum, peruicere tribuni, vt Q. Consul de bello ad populum ferret, omnes centuriæ iussere: & idem Liuius loquendo de secundo bello punico, *in lbr. 1. decad. 7.* dicit, latum inde ad Populum vellent, iuberent Populo Carthaginensi bellum indici, & *lib. 9. decad. 1. & libr. 8. decad. 1. & libr. 5. decad. 1.*

At Iulius Cæsar † cœpit hoc ius Populo Romano e- 7
ripere, aut saltem Comitia cum Populo partitus est, vt scribit Suetonius in eius vita *capit. 41.* Successit Augustus, quam Mœcenas apud Dionem Cassium hortatur, vt quicquid illud est, totum Populo plane adimat, quod paulo post fecit Tiberius, quo imperante, primum Comitia ad Patres è Campo translata fuisse scribit Tacitus *in lib. 1. Annalium,* tandem reuocata est potestas magistratꝰ creādi ad Principē, ita paulatim legū condendarū potestas Populo adempta est, sed non tam cito, quia & Augustus † non tulit leges sine con- 8
sensu Populi, vt dicit Dio Cassius: Tamen eodem imperante Augusto belli decernendi, pacisq; ineundæ potestas in ipsum translata. Nam Strabo *in lib. 15.* testatur, Populi consensu omne ius belli, & pacis ad Principem translatum fuisse, quod & Martianus Iurisconsultus dixit etiam *in d. l. 3 ff. ad l. Iuliam. Maiestat.*

Vnde D. Thom. *in 2. 2. quæst. 40. artic. 1.* in corpore, dum recenset belli iusti requisita, † primum, dicit, 9
est auctoritas Principis, cuius mandato bellum gerendum est, non enim pertinet ad personam priuatam bellum mouere, quia potest ius suum iudicio superioris prosequi, similiter conuocare multitudinem, quod in bello fit, non ad priuatam personam pertinet, quæ sic incideret in seditionis crimen, vt probat Boerius *in tractatu de seditiosis, col. 1.* sed ad Principem. Secundo requiritur ipsi D. Thom. causa iusta, tertio vt intentio bellantium recta sit, vt intendatur promoueri quod est bonum, & malum vitari.

Sed Baldo † quinque requiruntur vt bellum iustum 10
sit, *in consil. 439. vol. 5.* Nimirum persona, vt sit Princeps, qui bellum decernat: Item res, vt fiat pro rebus repetendis, & ea sit res, pro qua bellum suscipitur, vt publicam magis respiciat vtilitatem, quam priuatam: Vel solius Principis vtilitatem respiciat. Itaque bellum † iustum suscipietur pro tuenda Republica, 11
pro

Digitized by Google

pro pauperibus defendendis ab hostium iniuriis, *c. fortitudo 23. quaest. 1.* Pro fide, pro qua & ecclesia implorat manum Principis secularis, *c. Maximinianus episcopus 23. quaest. 3. c. hortatu 23. quaest. 8.* Et qui in bello pro fide occumbunt, habent opus meritorium, & praemium coeleste, *c. omni timore deposito 23. quaest. 8.* Item requiri-
12 tur causa, † vt propter necessitatem pugnetur, vnde dicit Aristoteles, fac vt bellum sit vltimum opus tuum. Item animus, vt non fiat propter odium, vel insatiabilem cupiditatem: Item auctoritas, quia sine auctoritate Principis non potest bellum indici, & haec omnia quinque requisita probantur etiam Andreae de Isernia *in c. domino guerram, in titulo. Hic finitur Lex Corradi.* Sed haec quinq; possunt reduci ad illa tria D. Thomae, vt probat Gregor. Lopez, *in gloss. 1. in l. 1. titulo 23 par ita 2.*

13 Alio modo Lucas † de Penna *in d. l. 1.* explicat iusti belli requisita. Primo intentio bona, puta Rempublicam tuendi pro fide amplianda, non in desiderium fundendi sanguinem, *c. si non ex fide. & c. displicet 23. quaest. 4. & c. noli 23. quaest. 1.* Secundo ex persona indicentis, qui ordinariam habeat indicendi belli potestatem, *d. c. quod culpatur 23 quaest. 1. & c. Iulianus 11. q. 1.* Tertio persona obedientis, puta quia is, cui praecipitur bellum agere, talis sit, qui obtemperare teneatur *d. c. quid culpatur & c. conuenior 23 q. 8.* Quarto persona eius contra quem indicitur, puta quia meruit. *23. quaest. 2. cap. final. & c. de occidendis 23. quaest. 5.* Quinto causa propter quam indicitur, vt propter iniuriam propulsandam, vel vindictam ad iustitiam inferendum *c. cum homo 23. q. 5. & c. 1. & 2. 23. q. 1.*

14 Sed requisita † iusti belli rectius colliguntur ex exemplis sacrae paginae. Nam *Deuteron. cap. 12.* propter idololatriam indicitur bellum à Deo: *Subuertite omnia loca, in quibus coluerunt gentes, quas possessuri estis Deos suos.* Item si à Dei cultu recedatur, *Deuteronom. cap. 13. Si audieris in vna Vrbium tuarum aliquos dicentes eamus, & seruiamus Diis alienis, &c.* Item si fidelitas temporalis Domini deferatur, *4. lib. Reg cap 3* habetur de Ioram, & Iosaphat, qui mouerunt bellum contra Regem Moab. Item si rebellio moueatur. *2. Reg. capit. 20. omnes robusti exigerunt de Hierusalem ad persequendum Sibafilium Bo ri.* & tunc etiam contra receptantes bellum indicitur, vt ibi: Item si malefactor defendatur, *Iudic. cap. 20.* de bello inito contra Gabaonitas; Item si iniuria Principi, vel eius legato irrogetur, *2. Reg. cap. 10. & 11. & 12.* de bello moto per Dauid contra Amon Regem, qui fecerat radi barbas Legatorum eius. Item si res propria repetatur *3 R g. cap. 3.* de bello Dauid contra Misboseph repetendo regnum quod sibi datum erat à Deo. Item vt hostis repellatur. *2. Reg. cap. 8.* de bello Dauid contra Philistaeos: Item vt hostis insurgens in suis populis opprimatur. *Numer. cap. 21.* de bello filiorum Israel contra Reges Amorraeorum. Item contra illum, per quem hostis roboratur. *2. Reg. cap. 8.* de bello Dauid contra Syriam Damasci, eo quod ferebat auxilium Addeser. Item vt amicus ab hostibus eripiatur, *Genes. cap. 14.* de bello Abraham contra Reges, qui captiuauerunt Loth suum nepotem. Item si transitus innoxius ab aliquo per suum territorium denegetur *c. notandum 23. q. 2. & Deutoronom. cap. 2. prope fin. & 1. Machab. cap. 5.* de bello Iudae contra Esdon. Item si tyrannis à Praesidente exerceatur, vt habetur *in 1. Machabaeorum.* de bello eorum contra Antiochum.

Extra sacram paginam, alia etiam possunt induci
15 exempla, † bellorum ex iusta causa per Historicos cumulata, quae aliquando poterunt applicari. Iusta belli causa fuit aestimata raptarum mulierum, Helena rapta à Priamo Troiano, Graeci in gentem compararunt classem, & pugnarunt cum Troianis annis decem, mensibus sex, diebus 12. ad Troiam, & corruere ex Argiuis 886. millia ex Troianis vsque ad oppidum proditum sexcenta septuaginta sex millia, vt scribit Dares Phrygius *in libr. de excidio Troiano.* Item Bellum Lacedaemonium propter stupratas virgines contra Messanos, initium intestinorum bellorum totius Graeciae, Oroscius *in lib. 1. cap. 21.* Item bellum Iantino Regi Scytharum Darius Rex Persarum intulit, cum eius filiae nuptias non obtinuisset, armatisq; septingentis millibus hominum scythiam ingressus, tandem amissis nonaginta millibus hominum aufugit, Iustinus *in libr. 2. historia ex Trogo.* Item fuit motum bellũ inter Moschum Regem, & Regem Suetiae Ioannem III. sopitum vix anno 1582. ex eo ortum, quod cum Moschus graui bello pressisset Polonos, bonamq; Lituaniae partem sub suum imperium adiunxisset, venit ad pacis conditiones si sibi Catharina Sigismundi Polonorum Regis filia daretur in matrimonium, quae cum ipsum refutasset, & collocata fuisset Ioanni Duci Fillandiae, Moschus acerrimum fecit bellum, quod finitum fuit Moscho cedere coacto, quia bellum iniustum erat, & pollicente summo Pontifici se contra Turcam, & Tartarum Christianis Principibus coniunctorum, ita scribit Ericus Faletz *in panegyrico* de victoria Regis Gothorum impressa Viennae Austriae anno 1581.

Duces exercituum † non possunt tractare pacem 16
absque ordine supremorum dominorum, possent enim illos obligare, & populos ad res iniustas atque indignas, sed procurator non potest pacisci de aliena re, absq; mandato, *l. itaq. ff. de procurator.* Et quod in sex casibus homines non teneantur seruare pacem, ponit Abb. *in c. Pisanis in 1. notab. de restit. spoliat.*

CAP. XXXX.

Papae suprema potentia est statuere pacem vniuersalem in omnibus.

SVMMARIA.

1 *Mundus gubernatur sicut corpus naturale.*
2 *Papae munus est conseruare pacem vniuersalem.*
3 *Episcopi possunt excommunicare discordes pro pace habenda.*
4 *Pacis capitula inter principes Christianos, sub anno 1598.*
5 *Bellum ortum inter Regem Christianissimum, & Ducem Subaudiae de anno 1600. & cuius auctoritate seda um.*
6 *Pacis capitula inter Regem Christianissimum & Ducem Subaudiae sub anno 1601.*

Sicut homo paruus mundus † gubernatur, sic totus vniuersalis similitudinariè, vt dicit Aristoteles, sed in regimine vnius indiuidui corporis naturalis, constat quod vbi nullus est humorum excessus, nulla est rebellio repugnans, nullaque distributio conseruationum, vbi autem est humorũ excessus propter inordinatum forte regimen, tunc pugna est naturae tendentis in conseruationem cum excessibus tendẽtibus ad destructionem, vt aliquando sufficiat naturalis potentia ad correctionem, expellendo ipsos humores malorum de corpore, & aliquando propter excessum morbi natura est per se impotens, & opus est adiutorio extrinseco, vt medicamine sapientis, qui exhortator naturae mini- 1

Digitized by Google

ſtrando congrua ad expulſionem morbi, ipſius naturæ auxiliator exiſtat; Ita in magno eſt mundo, nam aliquando in climatibus eius, nullus eſt rebellium exceſſus, & tunc non eſt pugna, ſed tendit ſolum natura ad mundi conſeruationem, quod eſt in pace, & tranquillitate viuere, aliquando & rebellis exceſſus, & diſcordia tendentium ad deſtructionem, & tunc opus eſt medicamine ſapientis, & hoc fieri poteſt vel ab ipſa natura reducente rem ad proprios terminos, ſedando rebelles. vt videmus interdum quod orta ſeditione, ipſi inuicem eorum prudentia reconciliantur, aliquando eſt tantus exceſſus rebellium, quod non poteſt natura, & tunc opus eſt medicamine rebellico, vt expulſis rebellibus reuertatur ad priſtinam ſanitatem, vnde merito Deus qui eſt omnium creator, & medicus vniuerſi, adhibuit miniſtros, & medicos ad domanda multa, & grauia mala multorum gentium, vt hominem, & mundum magnum in pace, & ſocietate ſeruarent.

2 Summus Pontifex † Chriſti Vicarius eſt ad quem de Regum ſtatu, & omnium fidelium diſponere pertinet, qui ſuper gentes, & regna à domino conſtitutus eſt, vt euellat, diſſipet, ædificet, & plantet, & tanquam Chriſti ſummi Regum Regis vice fungens in terris, ac omnium viuorum iudex, vniuerſalis rector, & paſtor indiſtinctè. & vniuerſaliter debet omnes oues tenere in fœdere, pace, & vnione vniuerſali, & noxia, & ſcandala ſubmouere, vt animæ ſubditorum ſibi commiſſæ ex ſua diligentia, & vigilantia viuentes quiete, & tranquille dirigantur in patriam, quia Iudith. *cap. 8.* ait, & nunc fratres, quoniam vos, qui eſtis presbyteri in populo Dei, & ex vobis pendent animæ illorum ad eloquium veſtrum corda eorum dirigite: Et Iulianus Papa *in c. offi u noſtri 24. queſt. 1.* dicit officii noſtri conſideratione non eſt nobis diſſimulare, non eſt tacere liberias, quibus maior cunctæ religionis zelus incumbit, & Innocentius Papa *in c. 1. de offic. legat. libr. 6.* dicit officii noſtri debitum remediis inuigilat ſubditorum, quia dum eorum excutimus onera, dum ſcandala remouemus, nos in eorum quiete quieſcimus, & fouemur in pace, & *in c. ad apoſtolica. de re iudic. lib. 6.* dicit idem Innoc. ad Federic. Imperatorem quod nos fratres noſtri, quantum in nobis erat pacem per omnia ſecum habere, nec non cum omnibus hominibus optamus, parati ſibi pacem, ac tranquillitatem dare, ac mundo etiã vniuerſo. Itaq; Pontifex vniuerſaliter inter omnes Catholicos debet tenere, ſollicitare, & procurare quietem, & pacem, ita dicit Clemens V. *in Clem. paſtoralis. de re iudic. in princip.* & Bonifacius VIII. *in proœmio 6 libr. Decretalium.* & Gregorius IX. *in proœmio Decretalium.* Et ipſe Deus per Iſaiam *cap. 49.* de ſummo Pontifice eius futuro Vicario, ait, dedi te in lucem gentium, vt ſis ſalus mea vſque ad extremum terræ, & dedi te in fœdus populi, vt ſuſcitares terram, ſc. curam, & pacem eius tenendo indiſtinctè, cum ſibi omnes agnos, & oues ſine aliqua diuiſione commiſit, qui vt bonus paſtor tenetur vigilare circa curam, & onus ſibi iniunctum, vt per ſe, & ſuos prælatos prouinciales, ſeu commiſſarios teneat omnes catholicos tranquillos, & quietos in pace, vt *in c. ſtudendum. diſtinct. 90.* dicit conſilium Carthaginenſe, & Alex. III. in concil. Lateranenſi vt habetur *in c. 1. de trenga, & pace.* & dicit D. Auguſt. ad Bonifacium *in c. ipſa pietas 23. queſt. 4.* & in D. conuiuium domini eſt vnitas corporis Chriſti non ſolum in ſacramento altaris, ſed etiam in vinculo pacis, in qua vnione, & vinculo pacis ex vigilantia, & pietate paſtoris cultus diuinus augebitur, ac eccleſia Dei muneribus, & oblationibus fidelium illuſtrabitur, & habetur *2. Machab. cap. 3. in princip.*

Et ſi Epiſcopi † poſſunt diſcordes excommunicatione damnare pro pace habenda, tanto magis ſupremus Chriſti Vicarius hoc poterit exercere *90. diſt. c. præcipimus & c. ſtudendum*: Poterit etiam conuocare & vrgere Imperatorem, aliosq; Principes Chriſtianos, qui promiſerunt præceptis, & mandatis eccleſiæ parere, & obedire, vt conentur per maxime turbantem pacem, & quietem eccleſiæ (quæ tam in laicis, quam in clericis conſiſtit, nos vnum ſumus vniuerſi *ad Gal. cap. 3. ad Rom cap. 12. & 1. ad Corinth. cap. 12.*) impugnare atq; punire, vt in quinto Concilio Carthaginenſi diffinitum eſt, & habetur *in c. ab Imperatoribus 23 queſt. 5. & c. boni principes. & c. ſi imperator. in fine diſtinct. 96. & c. quia ſancta. & c. tibi domine. & c. Valentinianus. in fine. & c. Adrianus diſt 63.* & optime per D. Ambroſium in tractatu de Patriarchis, tranſlatiue *in c. dicat 23. q. 5.* & per D. Auguſtinum *in c. non inuenitur. & c. ſi eccleſia 23. q. 4. & c. Chriſtianis. in fine 11. q. 1.* 3

Sed quanta dexteritate, & prudentia ſanctiſſimi Domini noſtri ſit noſtris temporibus concluſa pax inter potentiſſimos, & Inuictiſſimos Philippum II. Hiſpaniæ Regem Catholicum, & Henricum IV. Galliæ Regem Chriſtianiſſimum, omneſq; alios Chriſtianos Principes ſub feliciſſimi ipſius Clementis VIII. Pontificatu, vt totus mundus iubilat & pro eodẽ ſummo Pontifice Pacis vniuerſalis miniſtro Deum ipſum implorant, ita placuit eadem pacis capitula ad æternam memoriam hic ſubſcribere.

Capitula, & conditiones perpetuæ Pacis inter Reges, & Principes Chriſtianos.

Cum Galliæ, & Hiſpaniarum regna, Germania inferior, Anglia, & Subaudiæ Ducis ditio ex præteritis bellis maxima damna contraxerint, nemo ignorat ſanctiſſimum Pontificem Dominum, Patremq; noſtrum Clementem VIII. cognito ex ipſorum regnorum excidio communis Chriſtianæ reipublicæ hoſtis incremento, patrio amore ductum, nil intentatum reliquiſſe, quo per Nuntium apud Catholicum Regem permanentem, ampliſſimumque Florentiæ Cardinalem ſuum, ac ſanctæ ſedis apoſtolicæ legatum apud Chriſtianiſſimum Regem, eos ad pacem hortaretur, quouſque ad eam rite, atque ex animo faciendam induceret. Hinc piis ſummi Pontificiis admonitionibus ducti, quo debitum honorem Deo tribuerent, ac populum amore teneri ſe oſtenderent, præpoſitis ad eam rẽ agendam pro Chriſtianiſſimo Rege illuſtriſſimis viris Pomponio de Belieure, equite, Grigoni Domino, Regioque in imperii rebus conſiliario, & Nicolao de Brulatt, equite, Silery Domino, & eiuſdem conſiliarii dignitatis: Ac pro Catholico Rege ſereniſſimo Principe Alberto Cardinali Auſtriæ Archiduce, Ioanne Ricardot equite, primo priuati conſilii præſidente, ac Regio publicarum rerum conſiliario, Ioanne Baptiſta de Salſis ſancti Iacobi Commendatore, atque in rebus ad bellum, te que publicas pertinentibus conſiliario, & Ludouico Vercichen equite, à ſecretis pilmo, Regiique conſilii Archiuii cuſtode, iiſque ſumma de rebus iam dictis auctoritate ab iiſdem Regibus tradita, quod Deo ſit gloriæ, totique Chriſtianæ reipublicæ ſaluti, ad firmandam pacem, vt infra conuenerunt.

1. Ser-

Digitized by Google

1. Seruanda esse pacta, ab iisdem Regibus, infra describenda, prout in pace nunc iterum confirmata in oppido Cambresil anno 1559. inter Henricum II. gloriosæ memoriæ, & Philippum Catholicum Regem inita, cuius nihil immutetur, præter illud, cui pax præsens refragatur.

2. post huius conuentionis diem, mox esto bona tuta, stabilis, ac perpetua pax, fœdus, & amicitia inter hos Reges, eorum natos, & nascituros hæredes, & successores, eorumque regiones, ac subditi, fraterno se amore colunto, mutuum rerum omnium incrementum pro viribus perquirendo, omnem sibimetipsius causam damni inferendi, vicissim fugiunto, nemini, quauis aperta, vel ficta ratione, in cuiusuis eorum iacturam fauento, finem cuiuis dissidiorum generi imponunto, omnia fœdera, quouis modo cum aliis habita, quæ vtrique eorum detrimentum essent allatura, huius pactionis vi, ac robore pro irritis habento, Graui eos pœna puniunto, qui terra, mariuè, seu quauis alia ratione iis adfuerint, qui damnum cuiuis eorum Regum moliantur.

3. Amborum Regum subditi (legibus, moribusq; legionum seruatis) vbiq; viuere, versari, manere, ire, discedere possint, siue mercium, siue aliarum rerum causa terra mariq;, vbi ipsi Reges dominentur, habita tamen vectigalium ratione.

4. Literæ ad intercipiendum missæ non valeant, neque aliæ concedantur, nisi in eos, qui hanc pacem non seruauerint, vel vbi ius locum non habeat.

5. Totius Flandriæ ditionis subditi, atque incolæ, aliæque prouinciæ, ac regna sub Hispaniarum Rege priuilegiis, ab aliis Galliæ Regibus concessis, fruantur, quique Francorum Regi pareant, itidem ab Hispaniarum Regibus priuilegia concessa retineant.

6. Si Catholicus Rex, testamento, munere, assignatione, vel aliter, quouis nomine donet, cedat, aut transferat Serenissimæ Isabellæ primogenitæ suæ, vel aliis omnes inferioris Germaniæ prouintias, & Burgundiæ, & Carolois Comitum ditiones, omnes in hoc fœdere esse debeant, pro vt erant anno 1559. Ipsaque serenissima eius filia, vel alius in quem Catholicus Rex, vt supra has ditiones contulerit, hac pace fruantur, nullo alio negotio accedente.

7. Tam ecclesiastici, quam seculares, sub vtriusque Regis imperio ad sua munera, ac beneficia reuertantur, licet inimicis inseruierint, dummodo ante mensis Decembris finem anni 1588. eadem fuerint consequuti (iis exceptis, qui rite ecclesiis fuerint præpositi) neque immobilium bonorum fructus repetantur, quæ vsque ad diem, qua fœdus hoc prodierit, fuerint occupata, neque vt ære alieno leuentur, in quod his de causis ad dictam diem inciderint.

8. Redeat quiuis horum Regum subditus in suorum immobilium bonorum possessionem, solitisque fruatur fructibus, nulla impediente donatione, concessione, declaratione, aut publicatione iam facta, neque ciuilibus, criminalibusúe causis, quod apud aduersarios fuerit, requiratur, si aliam non accusetur ob causam.

9. Qui ab vtrisque Regibus fuerit beneficia consequutus, quorum collatio ad ipsos pertineat, iisdem fruatur.

10. Alter eorum Regum vicissim alteri, quod post annum 1559. occupauit, restituat, inprimisque Rex Christianissimus reddat Catholico Regi Comitatum Carolois, quodq; ad ipsum pertineat, intra duos menses post hoc initum fœdus.

11. Catholicus Rex reddat Christianissimo præsidia, post tractatum Cambrensis occupata, & præsertim Calais, Ardres, Dorlans, Ciastellet, Chipelle Monthuli, & Blauet, & quicquid in Belgio, Armoricisq; ciuitatibus captum ab eo fuerit.

12. Duobus mensibus post diem compositæ pacis restituantur Calais, Ardres, Monthulin, Dorlens, Chapella, & Castellett, nullius horum oppidorum mœnibus deiectis, neque repetitis sumptibus ad muniendum aliamque ob causam factis, primumque Calais, & Ardres restituantur, reliqua vero, tempore iam præscripto.

13. Tribus post initum fœdus mensibus Blauet restituatur, deiicianturq; si Catholico Regi videbitur, mœnia.

14. Datur Catholico Regi, vt per suos tormenta, puluis, pilæ, arma, commeatus, aliæque munitiones exportentur, quæ in iis præsidiis ab eo collatæ inueniantur, iis relictis, quæ in ipsorum expugnatione fuerint inuentæ, secumque milites impedimenta sua efferant, quæ tamen ciuibus, oppidanisque non abstulerint.

15. Christianissimus Rex, naues militibus Hispanis præsidii Blauet, curabit, quibus, suis cum impedimentis in Hispaniam transferantur, datis tamen ab eo vadibus, tutum se iter habituros.

16. Catholicus Rex Galliæ Regi quatuor dabit obsides, quorum duo mox post Belgii præsidiorum restitutionem dimittantur, reliqui vero apud Christianissimum retineantur, quousque Blauet fuerit restitutum.

17. Vt quæ anno 1559. desti Pauli Comitis ditione acta, sed ad non finē perducta fuerunt de finitimis ipsorū Regum regionibus, de immunitatibus, & vectigalibus, quorum ius sibi asscribunt Burgundiæ Comitatus subditi, Terouannæ Episcopatus, Buglionis Ducatus, de aliquot oppidorum, quæ ab vtroq; Rege fuerunt vicissim occupata restitutione, ab arbitris ab ipsis Regibus electis decidantur ac iudicentur.

18. Summi Pontificis auctoritate, ab vtroque Rege viri deligantur, quibus controuersias quotidie inter Vrbium Ammiens, & Arras Episcopos orientes, componendi cura demandetur, causa quorundam oppidorum ad suos episcopatus pertinentium, idq; anni vnius tempore.

19. Ab vtraque parte omnes captiui milites dimittantur, expensas vero, quodque aliis debent, soluere teneantur, si ante hoc fœdus initum de se redimendo non conuenerint, nullo impendio pro redemptis habeantur.

20. Triremibus vtrinq; addicti, mox ab omni sumpta immunes dimittantur.

21. Vtriq; Regi hæredibus, & posteris eorum, ac serenissimæ Isabellæ integra seruentur regnorum, regionumque suarum iura, iudicis vero, at non armis exequenda.

22. Cum monuerit Catholicus Rex præstare, huius pacis securitate, Subaudiæ Ducem, eidem interesse affinitatis causa, qua est cum vtroq; Rege coniunctus, concedente id Christianissimo Rege, idem Dux Christianissimæ Maiestati satisfacturus, oppidum, atque Arcem Berræ, duobus, post præsens fœdus, mensibus restituet, nulla eius parte demolita, siue deiecta, neq; pro factis munienda expensis, aliisq; rebus aliqua repetita.

23. Idem Dux præsidium ab oppido Seurra Bur-

Digitized by Google

gundiæ deducet, neq; opem alicui feret, qui illius contra Regem Christianissimum potiri conabitur.

24. Dissensiones inter ipsos Christianissimum Regem, ac Sabaudiæ Ducem, deputatorum consensu, paci consulentium, summo Pontifici iudicandæ relinquantur, vnius anni, post perfectam hanc pacem, tempore, iuxta Christianissimi Regis responsum, quod sub die 4. Iunii huius anni 1598. scriptum apparet, omniaq; rata se habituros promittunt, quæ fuerint à sua beatitudine iudicata, neq; noui quicquam se esse interim nouaturos.

25. Ipsi Reges, filiiq;, ac eorum posteri incorruptam colent amicitiam, neq; vllam ob causam alter alteri bellum inferre studeat.

26. Vtriusq; partis subditi tam ecclesiæ, quam seculo seruientes, possint quod eorum fuerit recuperare, iis exceptis, qui prouintiis præfuerint.

27. Dux Subaudiæ ab vtroq; solutus, atq; vtrique Regi sit æque amicus, commeatumq; liberum per eorum regiones tum habeat, tum ipsorũ subditis tribuat.

28. Hac in pace si velint, pro inclusis habeantur, ipsorum Regũ consensu, cũ Christianissimo Rege, summus Pontifex, Apostolica sedes. Imperator, Principes ecclesiastici, Seculares, Oppida, Communitates, & Imperii ditiones, & inprimis Comes Palatinus Elector, Marchio Brandeburgi, Dux VVirtembergi, Landgrauius de Hessen, Marchio de Hamsbacch, Comites orientalis Frigiæ, Oræ maritimæ oppida, prout olim pepigerunt, Rex, & Scotiæ Regnum, secundum fœdus iã inter Galliæ, & Scotiæ Reges ictum, Poloniæ, Danimarcæ, & Suetiæ Reges, Dux, & Respubl. Venetiarum, tredecim Hæduorum pagi. Trium fœderum Grisorũ Domini, Episcopus, & Dominus Regionis Vualais, Abbas, & oppidum sancti Galli, Clutembergi, Mulhauseni, Comes Neufchasteli, aliiq; dictis fœderũ Dominis coniũcti, Lotharingiæ Dux, Magnus Etruriæ dux, Mãtuæ Dux, Episcopi, & Concilia, Methi, Tuli, & Verduni, Gozę Abbas, Domini Sedani, Mirandulę Comes, cum tamen Rex Christianissimus intelligat comprehensionẽ à se factam orientalis Frigiæ Comitum, nihil Catholici Regis rationibus esse nouituram, qui aliquid à supradictis Principibus repetiturus, legibus, non armis vtatur.

29. Sint cum Catholico Rege, si velint, summus Pontifex, sanctaq; sedes apostolica, Imperator, Archiduces fratres eius, ac Patrueles, eorum regna, ac ditiones, Electores Principes, oppida, & ditiones Imperii ipsimet obedientes, Boiorum Dux, Dux Cleues, Episcopus, ac Ditio Liegis, oræ maritimæ Comitatus Ostfrisiæ, qui vna cum supradictis Principibus, quicquid iam egerint cum aliis infectum esse volunt, nil aliud impotterum se acturos esse promittunt, vel apud Christianos Principes, vel alios, quod Imperatori, suisq; partibus, & sacri Imperii ditionibus possit officere, sed ipsius bonum, & quietem pro viribus esse curaturos. Accedant etiã Pagorum Domini alterum fœderũ Germaniæ, fœdera Grisæ, quiq; cũ iis conuenerint, Poloniæ, Suetiæ, Scotiæ, & Danimarcæ Reges, Dux, & Respublica Venetiarũ, Lotharingiæ Dux, Magnus Dux Etruriæ, Genuensium Respublica, Lucæ Respublica, Parmæ, ac Placentiæ Dux Cardinalis Farnesius eius frater, Dux Mantuæ, Dux Vrbini, Columnæ, Vrsinæq; domus capita. Sermonetæ Dux. Monachi Dominus, Finalis Marchio, Massæ, Marchio, Plumbini Domin⁹, Salę Comes, Colorni Comes, vt omnes vna hac pace fruantur. Hoc pro expresso habito, vt nemo duorũ Regũ rite, vel cõtra per seipsum, vel per alios cuiuis eorũ molestiã possit afferre, siq; ipsorum aliquis ab eis quicquam sit repetiturus, iudiciis non armis vsuros esse intelligant.

30. In hac etiã pace sint omnes illi, qui vtriusq; Regis consensu nominari possunt, dummodo, sex mensibus post huius pacis Editionem extent eorum literæ, quibus, vt par est, declaratio, ac eorum obligatio appareat.

31. Et quo hæc omnia, de quibus actum est, omnesq; eorum partes, & capita tutiora existant, in Parisiotum, aliisq; Gallici regni conciliis firmabuntur, notabuntur, atq; edentur, idq; ipsum fiet in magno, aliisq; Catholici Regis conciliis, in suis Inferioris Germaniæ regionibus, iuxta formã, quæ in eo, quod actum est ann. 1559. continetur, hisq; de rebus tribus post huius pacis æditionem mensibus diplomata expedientur.

32. Suprascripta conuentionis capita, quodq; in ipsis continetur acta confirmata, ac stipulata fuerunt inter supradictos electos supradictorum Regum nomine, & eorum mandatis promiserunt, ac promittunt cuiuscunq; eorum Regis, ac domini præsentium, futurorumq; bonorum obligatione ab ipsis nulla re impediente seruanda, perficiendaq; esse. Promittunt etiam ea comprobari debere, & ab vtroq; comprobationis literas firmatas, atq; obsignatas habere, in quib. ad verbum, quod in hoc fœdere continetur sit narrandũ, videlicet à Christianissimo Rege Cardinale Archiduce, & Sabaudiæ Duce vnico mense post hanc initam pacẽ, & à Rege Catholico, dictus iam Cardinalis Archidux trium mensium interuallo easdem literas dari debere. Insuper ipsi electi suorum Dominorum nomine promiserunt, ac promittunt, habitis ipsis confirmationis literis, ipsos Regem Christianissimum, Cardinalem Archiducem, & Sabaudiæ Ducem, solemni more supra crucem, sancta Dei euangelia, missę canonum, & honorem suum esse iuraturos, coram quocunq; ipsis videbitur, cumulate, regie, ac fideliter illud seruare, ac perficere, quod in his continetur, idemq; factorum Catholicum Regem, tribus post harum rerum nuntium mensibus, in quorum fidem ipsi electi propria manu hæc omnia firmarunt, Veruini sexto Nonas Maii 1598. Amen.

Sed quia Summus Pontifex cunctando sententiam ferre, satagebat dissentiones illas inter Regem † Christianissimum, & serenissimum Sabaudiæ Ducem boni, æquique consulendo, restituere, tandem Christianissimus anno 1600. mense Septembri contra Ducem inuit bellum, & illico occupata quasi tota regione Sabaudiæ, ex natura situs Gallis obsistere non valente, mox breui tempore ipse Rex fortallitia Carboneræ, & Ciamberi debellauit, atque munitissima, & fortissima Momigliani Castra, denique post quadraginta quinque dies, artibus, & proditione Castellani obsedit, atque sanctæ Catharinæ arcem destruxit: Quo tempore serenissimam Principem Mariam Medices vxorem ducit, atque Italiæ Ducibus maxima affinitate coniungitur; Vnde potentissimus Rex Catholicus vt opitularetur Sabaudiæ Duci, & rebus Italiæ Maximum, & fortissimum Mediolani comparat exercitum, quadraginta millium peditum, decemque millium equitum diuersarum nationum, valde instructum, cui Dux præfectus erat excellentissimus D. Petrus Enriquez. Comes fontium, Mediolani Gubernator, Generalis in tota Italia pro ipsa Catholica maiestate olim post Principem Parmæ pro eadem Locum tenens generalis Flandriæ. Rebus sic stantibus vicini Principes propter longam pacem, pecuniis, opi-

Digitized by Google

opinione refertissimi, & ipsi fortalitia muniunt, atq; exercitus parant, sed idem clementissimus Pontifex pacis vniuersalis nouus auctor, eidem consulens, qui miserat illustrissimum Cardinalem Petrum Aldobrãdinum eiusdem nepotem suum, & sanctæ sedis Apostolicæ legatum ad ipsos Principes dissentientes, non solum legati maxima prudentia, & incerto rerum exitu, quem potentioribus etiam considerandum est, sed eiusdem Pontificis continuis apud Deum Optimum Maximum precibus, pax ipsa firmata fuit his pactionibus, quas placuit de æternam memoriam hic subnectere.

Capitula Pacis

Inter Regem Christianissimum, & Serenissimum Ducem Sabaudiæ firmatæ sub die 17. Ianuarii. 1601.

Quod præfatus serenissimus Dux cedit, transfert, ac relinquit Christianissimo Galliæ Regi singulas regiones, ditionesque Bressæ, Burgei, Verominis, & generaliter quicquid ad eum pertinere potest vsque ad flumen Rhodani, complectendo ipsum flumen, ita vt ab exitu Geneuæ totum dictum Rhodani flumen sit Regni Galliæ, spectetque ad ipsum Regem, eiusque posteros.

Suntque ex oris, quarum vt supra facta est cessio cum singulis earum pertinentiis, tam in dominio, iustitia, ac ditione, vasallis, & subditis omnique recto nomine, ratione, & actione, quæ pertinere possent ad ipsum D. Ducem in prædictis regionibus, aut ratione, vel causa ipsorum. Nihil igitur sibi reseruat, ac retinet, præter quam quod, oportunitate transitus, ipsi Serenissi. Duci remanebit Pons Gresin super dictum flumum Rhodani inter Clusam, & Pontem Arli, quæ res ob præsentem tractatum erunt ipsius Christianissimi. Sed vltra Rhodanum remanebunt penes ipsum D. Ducem partochiæ Leæ, Aueran, & Chezery cum omni eorum agro inter flumen Gaucermes, & Logan montanæ appellatæ Grauercdus, vsque ad locum dictum Rinieta: Et post dictum fluuium Gaucermes, locus nuncupatus Negrocomes ad ingressum viciniorem eundi, ac transeundi ad Burgundiam: Hoc addito pacto, ne penes ipsum D. Ducem facultas sit, vllam inibi arcem ædificandi, transitus autem libere remanebit per d. Pontem Gresin, & quicquid etiam est reseruatum tam per subditos ipsius Regis, quam per omnes alios ituros, & reuersuros in Galliam sine aliqua illorum itineris molestia, perturbatione, ac impedimento: transeuntes tamen exercitus, & militum copiæ pro ipso serenissi. Duce, siue altero Principe, attingere nunquam valeant regionem, seu oppida Regis Christianissimi, nisi prius licentia impetrata ab eius Maiestate, siue Gubernatoribus vel generalibus præsidentibus, nec subditis dictæ maiestatis aliquod inferent incommodum.

2. Et vt ad effectum reduci possint omnia supradicta, serenissi. Dux rediget in potestatem Regis Christianissimi siue à sua Maiestate deputati Arcem Burgi in eum quo reperitur statum, nihil demoliendo, vastando, nec destruendo, cum omnibus tormentis bellicis, puluere, & aliis præparatoribus bellicis, quæ inerunt in dicta arce, cum tradita fuerit.

3. Et insuper inita est conuentio, quod ipse serenissi. Dux cedat, transferat, & relinquat dictæ Maiestati Ripas trans Rhodanum, loca, oppida, & pagos, Haire, Causi, Amessi, Pontis Arli, Seissel, Chianæ, & Pierrechiastel cum omni superioritate, iustitia, dominatione, omnibusque emolumentis, quæ ex præhabitis locorum cessionibus, & ipsismet colonis deduci possunt, non aliter comprehendendo in his, plurimos præfatorum locorum, eorumque agri defectus.

4. Item ipse D. Dux dictæ Maiestati transfert, relinquit, ac cedit Baroniam, siue potestatem Gez cum omnibus accessionibus, pertinentiis, & iuribus, eodemque modo, quo ipse D. Dux, eiusque prædecessores potiti sunt, & sine vlla reseruatione, atque retentione, præter illud quod est ab altera parte Rhodani, exceptis tamen Locis, atque Padis Aire, Causi, & Amesi, superius exacte nominatis, & cum conditione, quod omnia supradicta cessa, & concessa sint vnita, & incorporata Coronæ Galliæ Regis, & deinceps æstimentur de dominio, & patrimonio eiusdem Coronæ, à qua nulla vnquam occasione, nullo vnquam tempore separari, neque alienari valeant, sed semper sint in loco & natura locorum permutatorum de quibus infra.

5. Sancitum est etiam, vt ipse Dux reddat, & restituat in effectum dictæ Maiestati, vel à dicta Maiestate adhoc specialiter deputatis Locum, Vallem, & cætera oppida Castri Delphini, simul cum turri Pontis, & omnia quæ ex Delphinatu occupata fuerunt ab ipso serenissi. Duce, vel eius dependentibus in eo statu, quo nunc reperiuntur, vllamque rem quouis pacto minime demoliendo, vastando, aut vllo detrimento afficiendo, Imo puluerem, pileas, tormenta, aliasque bellicas copias in dictis locis hoc tempore manentes deseret: Sed milites, turmaque militaris, & alii ex dictis præsidiis exeuntes, poterunt curare, vt extrahantur eorum supellectilia: eis tamen non liceat exigere rem aliquam incolis dictorum castrorum, vel prouintiæ, neque aliquod ad ipsos incolas pertinens extrahere.

6. Item quod ipse Christianissimus Rex iubeat ruendam, demoliendam, & funditus euertendam esse arcem Boccedelphini, quę instante pręsenti bello condita fuit, & serenissimus Dux pro transitu ei concesso, supraque nominato, & reseruato, soluet summam centum millium scutorum, pretio in singulis trium Francorum, monetæ Gallicæ, vel tantidem in hac Lugduni Ciuitate, quibus onus exigendi ab ipsa Maiestate impositum fuerit, videlicet quinquaginta millia hoc præsenti tempore, cum primum Arx Carboneræ restituetur sibi, & reliqua quinquaginta millia ab hinc sex mensibus.

7. Et ob causam dictarum cessionum, omnia tormenta bellica, puluis, & commeatus acquisiti à sua Maiestate, sibi omnino restabunt. Et virtute præfatorum omnium ipse Rex pro quiete pacis contentus est relaxare, cedere & transferre ipsi Duci, eiusque hæredibus, & successoribus, pro vt nunc relaxat, cedit, & transfert omnia sua iura, nomina, & actiones, & omnia, & quæcunque prætendi possunt à Regibus, & Galliæ Delphino super Marchionatu Salutii, cum suis pertinentibus, & dependentibus: Item super locis Centales, Mont, & Arcis Spaueriæ, nihil sibi reseruando, & retinendo: Itemque ipse Rex Christianissimus quietauit, remisit, & renuntiauit d. serenissi. Duci omnia tormenta bellica, & copias repertas in dictis castellis dicti Marchionatus, & Centalis de anno 1588.

8. Pollicetur etiam ipse Rex operam dare & in

Digitized by Google

effectu restituere ipsi Duci reuera, & perfecta fide, vel cui ab ipso Duce dabitur ad id facultas, totam regionem, præsidia, & loca, quæ nunc reperiuntur occupata, & à sua Maiestate vel suis famulis detinentur, & acquisita fuerunt ab ipso Duce post annum 1588. & omnia prædicta restituere eo modo, & forma, prout ad præsens reperiuntur, nihil vllo pacto, demoliendo, vastando, aut detrimento afficiendo.

9. In restituendis dictis præsidiis, possit ipse Rex Christianissimus extrahere omnia instrumenta bellica, puluerem, pileas, vectigalia, arma, cæterosq; commeatus, qui tempore restitutionis prædictæ reperientur intus dicta præsidia: Imo etiam milites, & omnis gens militaris, cæterique ex dictis Castris exituri, poterunt operam nauare, vt eorum suppellectilia, ad eos spectantia, tollantur, omni eisdem erepta potestate exigendi rem aliquam à dictorum locorum incolis, vel vicinæ regionis, vel istorum aliquid distrahendi.

10. Vtriusque partis restitutio fiet statim quod præsentes compositiones ratæ, firmæ, & completæ fuerint, videlicet, ipse Dux curabit, vt reponatur in manibus suæ Maiestatis, aut illorum, quibus à sua maiestate impositum fuerit, Arx Burgi, cum tormentis bellicis, puluere, pileis, omnibusque commeatibus, qui intra dictum Castellum reperiuntur: postquam restitutionem, Rex Christianissimus curabit etiam, vt restituantur loca, & Castra Ciamberi, & Momigliani ipsi sereniss. Duci, qui illico imponat, & mandet, vt reddatur Castrum Delphini, cum omnibus suis membris, vt supra dictum est, & demoliri præcipi & arcem Buccæ Delphini: quæ omnia cum reipsa, vere perfecteque ab ipso Duce peracta fuerint: Restituentur eidem infra mensem Vallis, & Vicariatus Barcellonectæ, omniaque alia præsidia, & loca præsenti tractatu promissa, eidemq; rationabilis securitas pro vt volet tribuetur.

11. Omnes scripturæ, tituli, & documenta, quæ adhiberi possunt in iustificandis iuribus, rerum inuicem inter se permutatarum, restituentur, & reuera reddentur, tam ex vna, quam ex altera parte.

12. Dicta maiestas non teneatur pro retributionibus donis, & assignationibus factis ab ipso sereniss. Duce, vel eius prædecessoribus super terris, & dominationibus per illum suæ Maiestati cessis: Nec teneatur ratas habere hypothecas super eisdem factas: sed ratione venditionum, & alienationum ad titulum onerosum peractarum sub forma consueta, & requisita veritate, ante hanc vltimam dissensionem S. M. in hoc denicta sit, sicuti etiam. Ser. Dux. & non prius: Idem obseruetur circa dona, remunerationes, & alienationes in d. rebus à S. M. cessis.

13. Quas ob res, ac etiam ob tractatum Veruin, pax erit à die & data præsentis tractatus, stabilis amicitia, & proba vicinia inter prædictos Regem Christianissimum, & sereniss. Ducem, eorumq; filios natos, nasciturosque, eorumque hæredes, & successores, eorum regna, regiones, & subditos, erepta qualibet potestate aliquod facinus ineundi cum detrimento aliquorum, siue eorum regionum, ac subditorum, quacunque ex causa, siue prætextu, sitque commercium liberum inter subditos, & regiones vtriusque Principis, soluendo tamen iura, & impositiones à propriis subditis regionis soluendas.

14. Subditi, & vtriusq; partis serui, tam ecclesiastici, quam seculares, quamuis aduersæ parti fuerint famulati, summa cum pace reuertentur, cumulateque fruentur, omnibus eorum bonis, officiis, & beneficiis prout continetur in septimo articulo dicti tractatus Veruin, erepta omni Gubernatoribus facultate quicquam agendi, siue perturbandi.

15. Omnes captiui, atque cæteri, qui belli occasione ab vtraque parte detinentur in libertatem restituantur, si soluerint impensas, atque omne æs alienum, quod iure debent, nec teneantur ad debitum talionis, nisi iam prius conuenerint de soluendo eo; At si in conditionibus erit excessus, vel ipse conditiones essent exorbitantes, ordo ab eo Principe ponatur, in cuius regionibus erunt.

16. Quilibet in carceribus detenti subditi præfatorum Regis, & Ducis, præsertim ex Marchionatu Salutii, aliorumque locorum, quorum cessio facta est, qui ob belli calamitatem possent detineri in triremibus dictorum Principum, prompte in libertatem reponantur, amota facultate aliquid ab eis requirendi, nec ex causa redemptionis, nec propter expensas sibi factas.

17. Omnes processus, iudicia, arresta, sententiæque prolatæ ab anno 1588. in subditos Marchionatus Salutii, reliquorumque locorum, de quibus cessio à dicta Maiestate facta fuit, & post hæc nouissima bella à iudicibus, & consiliariis ordinariis in Subaudia, Bressa, cæterisque locis recuperatis à S. M. consequentur eorum plenum, integrumque effectum: in quibus sint salua iura ipsis quomodolibet competentibus: Verum si sententiæ in contumaciam latæ fuerint, aut lite sponte non contestata, sint nullæ, nulliusque effectus, tanquam prolatæ non essent, & quo ad instantias indecisas, non iudicatas, nec peractas, cognitio sit officialis illius principis, ad quem pertinebit.

18. Incolæ, & subditi orarum, & regionum adinuicem datarum, ob præsentem tractatum nulla molestia afficiantur, nec quouis modo vexentur, si famulatum præstiterint parti contrariæ, vel qualibet alia præliorum præteritorum ratione: Imo reintegrentur in plena possessione, & dominio omnium, & quorumcunque bonorum, rationum, graduum, priuilegiorum, immunitatum, & omnium eorum mobilium, quæ tunc reperientur, eisque liceat, pro vt libuerit, ire, recedere, solumque vertere. Poterunt tamen omnibus bonis frui, vendere, commutare, & ad liberam voluntatem quomodolibet disponere.

19. Et quia Incolæ Marchionatus Salutii, & aliorum locorum, de quibus dicta cessio à S. M. facta fuit, eorum facultatibus potiti, non fuerunt post pacis tractatum Veruin factum, illis restituentur, & dabuntur immobilium bonorum fructus, olim non habiti, atque census, & prouentus ex illo tempore, quo potiti non sunt, post dicti tractatus Veruin proscriptionem vsque ad initium nouissimi belli: Et circa Officiales Salutii, & alios, qui seruiuerunt Regibus Galliæ, in Pedemontium regionibus, potientur immunitatibus, & exemptionibus eis datis, & concessis temporibus præteritis in aliis tractatibus à Regibus Carolo IX. & Henrico III. cum eodem D. Duce Sabaudiæ initis, & postea confirmatis à Duce regnante.

20. Pollicetur etiam sereniss. Dux, omnes officiales, & alios Salutii incolas, atq; aliorum locorum à S. M. cessorum nequaquam molestia afficiendos esse,

vel

Digitized by Google

vel vexandos, aut iure, vel iniuria quouis modo agitandos ob aliquam occasionem præteritorum bellorum inter d. M. & D. D. Imo in libertate, eorumque securitate conseruabuntur, vt tranquille, pacifice, & libere fruantur eorum bonis, & quo ad regionum onera, ac grauamina pertinet, illi nimium non grauabuntur, sed potius leniter, atque benigne, vt commendati ab ipsa Maiestate accipientur, de quibus ipse sereniss. Dux literas dabit, ac priuilegia in forma valida.

21. Antistites ordinarii, S. M. subditi, habentes beneficia ad suas collationes in oris d. D. Ducis poterunt conferre dicta beneficia cum opus fuerit: & qui ritè, & canonice elect. fuerint, fructibus eorum beneficiorum fruentur, sine vlla eorum molestia atque incommodo. Idem seruabitur quantum spectat ad beneficia sita in Francia, quorum collatio spectet ad Antistitem alicuius ex regionibus D. Ducis.

22. Rationes, quas contra D. Ducem prætendit, reseruatæ sunt dictæ Maiestati, si sequatur, quod continetur in tractatu facto sub anno 1599. In Castro Cambresis, & Taurini sub anno 1574.

23. Quod D. Dux Nemurs, & Genenois, qui solebat habere, & possidere omnia oppida, tributa, collationes, & census à suo appannagio emanentes, sub ditione sereniss. Subaudiæ D. eodem virtute præsentis concordiæ deinceps habebit, ab vtroque Principe, scilicet sua Maiestate, & Duce Subaudiæ qui illum benigne, vt bonum consanguineum promiserunt habere, illiusque habere rationem, vt nec iuribus, nec auctoritatibus quę ex Appannagio d. Ducis Nemurs extant, controueniatur, vel aliquo modo derogetur, vt ill.s pacifice potiri possit, iuxta sententias, conuentiones, & conditiones dicti sui Appannagii. Et insuper promiserunt, quod si deinceps aliqua differentia respectu dicti Appannagii orietur, summarie, familiariter, & amice, sine processu diffiniri mandabunt.

24. Item ad instantiam illustrissimi, & amplissimi Legati nomine suæ sanctitatis factam, sancitum fuit, vt omnes copiæ militares, vel paratæ, vel stipendiis vnitæ, causa huius nouissimi belli, dimittantur, tam in Gallia, quam in Italia infra mensem post huius præsentis tractatus publicationem, vt quisque valeat, vniuersali pace gaudere, & quiete promissa in dicto tractatu Veruin, qui confirmatus est in omnibus punctis, & articulis, præter quam quod per præsentem tractatum commutatum esset, vel expresse derogatum.

25. Ob maiorem securitatem huius tractatus, omniumque eius rationum, pactorum articulorumque in ipso contentorum, ipse idem tractatus publicabitur & acceptabitur in Parlamento Parisiensi, & inibi registrabitur, sicuti etiam comprobabitur in senatu Giamberi, atque in senatu Taurini, & in quibuslibet aliis locis solitis, cuius publicationis, & ratificationis atque registrationis ab vtraque parte literæ patentes pręstabuntur, infra tres menses post publicationem huius præsentis tractatus.

26. Qui articuli, & capita supranominata, & comprehensa, & quantum in singulis ipsorum, tractatum, transactum, & stipulatum est per ipsos reputatos à præfatis Principibus, qui vigore facultatis, & auctoritatis eisdem demandatæ, & sub illorum nominibus promiserunt, & promittunt sub obligatione omnium, & singulorum, bona præsentia, & futura dictorum Maiestatis, & sereniss. Ducis, & quod ab ipsis inuiolabiliter obseruabuntur, & ad effectum deducentur. Et amplius pollicentur, quod sibi alter alteri literas authenticas ratificationis dabũt, approbatas, subscriptas, & obsignatas, quibus totus præsens tractatus insertus erit, idque efficietur infra mensem à die & data præsentis tractatus. Præterea dicta Maiestas, & d. Dux, in corona eorum, quos suo arbitratu eligent, omni sollemni modo iurabunt exacte, bona fide & realiter obseruare, quantum in dictis articulis continetur, &c. In quarum rerum fide dictus illustriss. & amplissimus Legatus, & prefati Domini deputati subscripserunt eorum proprio nomine præsentem tractatum. Lugduni, die 17. Februarii. 1602.

Petrus Cardinalis Aldobrandinus.
Nicolaus Brulart de Sylleri,
Franciscus Arconatus.

Petrus Fcharinus.
Renatus de Lusigne de azimet.

CAP. XXXXI.

De SVMMI PONTIFICIS potestate circa concernentia pacem vniuersalem.

SVMMARIA.

1 *Papa potest excommunicare omnes Principes recusantes stare capitulationi pacis. & num. 17.*
2 *Rex successor reuocans facta per predecessorem dicitur illi iniuriam facere.*
3 *Successor Princeps ligatur pactis, & concordatis initis per predecessorem.*
4 *Actum valide gestum per predecessorem, non potest successor reuocare.*
5 *Imperator tenetur seruare facta per suum predecessorem.*
6 *Actus dicitur valide geri, quando fit nomine dignitatis.*
7 *Princeps successor tenetur obseruare promissionem predecessoris de non edificando fortalitia.*
8 *Pacis capitulatio facta ab Imperatore cum subditis, non potest infringi per successorem.*
9 *Pacis capitula sunt seruanda quando non interuenit dolus.*
10 *Rex electus subrogatus in honore, debet subrogari in onere.*
11 *Pax inita inter Regem Franciæ, & Angliæ de anno 1300. fuit seruata per successores.*
12 *Pax predicta quomodo fuerit facta cum preiudicio regni Franciæ.*
13 *Regalium concessio in preiudicium status potest reuocari per successorem.*
14 *Rex ineundo pacem, videtur facere nomine sedis regie.*
15 *Obligationis translatio quando fiat ad successores.*
16 *Princeps quilibet potest auferre bona subditorum pro bono pacis.*
18 *Pacis conturbatione quæ sequentur incommoda in republica.*
19 *Papa absoluit subditos regis recusantis stare capitulationi pacis.*
20 *Interdicto subiiciuntur loca non obedientia mandatis Papæ.*

21 *Papa potest priuare Reges & principes sua dignitate, recusantes stare capitulationi pacis.*

22 *Exempla Principum priuatorum à summo Pontifice.*

23 *Papa potest ciuitatem, vel castrum auferre vni, & dare alteri, pro bono pacis.*

24 *Papa exercet iurisdictionem temporalem in Principes ex causa temporali temporaliter considerata.*

25 *Pacis contemplatione quando possint auferri bona alterius.*

26 *Principi quando non credendum, nec pro eo præsumēdū.*

27 *Pacis remedia ex quibus possint elici, remissiue, & 29.*

28 *Pacis, quoties facta fuerit inter Principes Christianos, exempla describuntur.*

30 *Pacis contemplatione, bonis ablatis, debet dari excubium, vel solui pretium.*

31 *Papa auferens bona vigore pacis, non dat excubium.*

32 *Papa propter pacem publicam potest remittere omnia damna, & iniurias subditorum.*

33 *Papa remisit damna, & iniurias populi Romani passas ab exercitu imperiali.*

34 *Papa quando possit remittere pœnam concernentem interesse priuatum.*

35 *Episcopus debet renunciare suo episcopatui pro habenda pace.*

36 *Pacis causa potest dispensari super matrimonio prohibito.*

37 *Papa pro bono pacis debet fœdere vnire Principes Christianos.*

38 *Principes ex quibus sacræ scripturæ exemplis monentur ad fœdus ineundum.*

39 *Papa inprimis debet curare pacem Italiæ.*

40 *Italiæ bellorum causæ quot ascribantur.*

41 *Partialitatum in prouincia quæ sint effectus.*

42 *Italiæ partialitates, & factiones quibus remediis extirpandæ essent.*

NVnc videamus de summi Pontificis Iurisdictione,
& potestate circa concernentia conturbatores pa-
1 cis vniuersalis. Potest igitur summus Pontifex † censu-
ris afficere omnes Principes, & Reges recusantes stare
capitulationi pacis firmatæ per prædecessores. Nam vt
ait D. Gregor. super *lib. 6. Reg. cap. 16.* rescindere bene
ordinata est docere cæteros exemplo sui ipsius quan-
doque instituta post se reuocare, & dissoluere, quod
quidem nimis asperum est, & bonis moribus inimi-
cum, vt eum refert Luc. de Penn. *in l. fin. num. 68. C. de*
2 *locat. præd. ciuil. lib. 11.* & ipse ait, *ibid. num. 72.* si Rex †
bene ordinata per suū prędecessorem infringat, dicitur
illi iniuriam inferre, *C. quod vero 25. q. 2.* & firmant Ro-
man. *in consil. 327. num. 3. & seq. & 345 num. 8.* Crauett.
in consil. 241. vol. 2. quoniam contra bene statuta aliquid
concedere, vel mutare, nec Principis quidem potest
auctoritas, *c. confidimus, & c. quæ statuta 25. q. 1.*

3 Et quod successor † ligetur pactis, & concordatis
initis cum prædecessore, *c. 1. de probat.* & ibi notant
Anton. de Butr. Immol. Felyn. Dec. & Abb. qui dicit
illud non reperiri alibi, quod cap. ad idem allegat. Cyn.
in l. digna vox. C. de legib. & l. Cæsar ff. de publican. Abb.
in c. 1. col. 2. de constit. Et licet Bald. *in consil. 326.* Rex
Romanorum, *num. 6 vol. 1.* dicat quod super isto pas-
su generali, an successor teneatur approbare facta præ-
decessoris, nunquam fuit facta pax inter sapientes: Ta-
4 men vbi actus † valide gestus est per prędecessorem, nō
potest successor reuocare, vel aliquo modo impugna-
re, Dec. *in d. cap. 1. de probat. & in d. l. digna vox. Cod. de
legib.* ita concludit Bart. & *in l. prohibere §. plane ff. quod
vi, aut clam.* per *c. abbate sane de re iudic. lib. 6.* Bald. *in l.
cum multa num. 3. Cod. de bon. quæ lib.* & latius probat
Ias. *in consil. 1. & consil. 56. col. 2. vol. 1.* & latissime *in con-
sil. 10. per totum vol. 3.* loquens in Papa, Imperatore, &
Rege, & quocunque principe, etiam si non sit hæres
prædecessoris. Et in Imperatore, † quod teneatur ser- 5
uare facta per suum prædecessorem. Bero. *in consil. 65.
num. 126.* & Menoch. *in consil. 307. num. 16. & plur. seq.
vol. 3.* & ibi etiam loquitur de inuestitura castri Melig-
nani facta per Ducem Maximilianum Sfortiam, & in
contractu Ducis Ferrariæ, Bero. *in consil. 138. vol. 1.* Me-
noch. *in consil. 378 num. 11. vol. 4.* Riminald. iun. *in con-
sil. 18. num. 7.* Natta *in consil. 122.* Purpurat. *in consil 433.*
Marcombrunus *consil. 55.* late Caccheran. *in decis. 139.
per totum*, qui alios citat.

Et dicitur actus † valide geri quando fit nomine 6
dignitatis ad obligandum successorem in eadem dig-
nitate, Dec. *in d. c. 1. num. 37. de probat.* vbi Abb. in prin-
cipio testatur de comm. opin. & si faceret ea quæ sunt
de natura officii, Curt, sen. *in consil. 41. num. 1.* & pro-
bat Curt. iun. *in consil. 1. num. 29.* Ideo Romanus *in con-
sil. 52.* in quæstione dicit, quod princeps † successor te- 7
netur obseruare promissionem sui prædecessoris de
non ædificando fortalitia, Iacobin. *in inuestit. in princip.
col. 2. vers. sed an princeps.* Martin. de laud. *in tractatu de
principib. vers. 127. contractus.* Bertachin. *in tract. de epis-
cop. parte 4. q. 54. vers. quid de rege successore.* Bald. *in con-
sil 341. col. 3.*

Ergo pax, † et capitula facta ab Imperatore cum 8
subditis non debent infringi per successorem, prout
concludit Bald. *in d. l. digna vox in fine.* nisi ex parte
subditorum interuenisset dolus, & ad hoc est glossa or-
dinaria *in auth. de defensor. ciuit. §. nulla.* & Bald. *in d. c. 1.
de probat.* dicit quod pacta inita inter ciuitates Lom-
bardiæ, & Imperatorem Federicum, quæ continentur
in titulo de pace Constantiæ seruanda sunt per Impe-
ratores, qui succedunt in Imperio, Felyn. *ibid num. 1.*
vbi etiam, quod dicta capitula sunt seruanda per Pa- 9
pam, nisi interuenerat dolus, & ad hoc facit, quod pro
vna ratione dicit Bald. *in c. venerabilem col. 2. in fine de
elect.* quod licet Rex † electus à populo non dicatur 10
hæres prædecessoris, tamen quia subrogatur ei in ho-
nore, debet subrogari in onere, & quia videtur habere
bona vacantia, & quia regnum est vniuersitas, teneri
debet ad onera imposita per prædecessores, & licet in
fine illius quæstionis alleget duos rationes in contra-
rium, non tamen refellit rationes pro hac parte addu-
ctas.

Et in specie de pace † inita inter Regem Franciæ, & 11
Angliæ Regem de anno 1360 quæ fuit celebrata cum
multo & maximo præiudicio regni Franciæ, & quia
Ioannes Rex Franciæ captiuus factus erat ab Odoardo
Rege Angliæ, quod obseruari debeat per successores
Reges, scripsit Baldus amicissimus, & patronus Fran-
corum *in d. l. digna vox in fine.* quem sequitur Felyn. *in
d. c. 1. num. 1. de probationib.* Rebuffus super concorda-
tis Franciæ *in tit. de collationibus, in præfatione, vers. Item
dicit Bald.* Igneus *in repetitione l. donationes C. de donat.
inter vir. & vxor.*

Nec obstat quod dicta pax † fuerit facta cum maxi- 12
ximo detrimento, & diminutione regni Franciæ post
quam Rex Ioannes concessit ipsi Regi Odoardo.

Sed concessio † eorum, quæ sunt de regaliis, siue sit 13
in magnā, siue in modicam diminutionem status reuo-
cari potest per successorem. Boss. *in tract. de princip. in
fin. & in tit. de regal. num. 34* Felyn. *in d. c. 1. num. 5. de
probat. & in c. ad audientiam nu 5. de præscript.* post Bald.
& alios per eum relatos, cum aliis per Portium *in lib. 5.
Comm. opin. conclus. 18 ampliat 2. vers. sed secus* & p Bart.
in d.

Digitized by Google

in d. l. probibere §. plane ff. quod vi, aut clam. per c. intellecto de iureiur.

14 Quia Rex † Christianissimus ineundo pacem cum Anglorũ Rege, videtur nomine sedis regiæ, & in perpetuum per omnem mundi ætatem conuenire, *cap. 1. vers. in perpetuum de pace Constantie. & ibi not. Bald. cap. 1. de pace iuram. firm. cap. 1. de pace tenend. & eius violator.* vbi Bald. probauit Imperatorem iniuisse pacem, non nomine proprio, sed nomine sedis; ergo cum regni sedes non moriatur, *§. fin. in auth. quomodo oport. Episc. op. l. quod principi de legat. 2. c. si gratiose de rescript. lib. 6.* ideo ad successorem transit obligatio. Et

15 quod fiat translatio obligationis † ad successores in dignitate, est textus, *in c. quoniam Abbas de offic. de legat.* Et not. Bald. *in c. 1. in ver. Marchio. qui feud. dare possunt.* & ad hoc textus, *in l. annua §. fin. ff. de annuis leg.* per quem tex. ita notauit Cyn. *in l. si quis imperatorem, Cod. qui testam. fac. poss.* Nec ea quæ allegantur de diminutione regni, & Imperii procedunt pro bono

16 pacis, cum possit quilibet princeps † supremus auferre bona subditorum pro bono pacis, vt infra dicam; Imò cum in latere principis sit tanta Iurisconsultorum & procerum copia, *l. quisquis in princip. Cod. ad l. Iul. maiest. l. vnic. Cod. de prepos. laborum lib 12. l. omnia Cod. de testam.* non est verisim le ipsum Regem inconsulte pacis negotium expedire, & ideo ordinatum quicquid est, & dispositum auctoritate consilii, præsumitur factum, vt redundet ad vtilitatem, & gloriam Regis. & Regni: Nec præsumendum est aliter proceres censuisse, *l. humanum in fine Cod. de leg l. non dubium in princip. Cod. de repud. c. apostolica 35. quest. 9.* Et ideo Iustinianus *in §. & nos non latuit in auth. quib. mod. natural. effic. legit.* dicit, incompetens est ea quæ bene exclusa sunt, rursus ad rempublicam reuocare, & *in l 3. Cod. de summ. trinit in vers Nam & iniuriam facit iudicio reuerendissima synodi, si quis semel iudicata, ac recte disposita reuoluere, & publice disputare contenderit.*

17 Ergo summus Pontifex † Reges, & Principes non obseruantes pacem vniuersalem, Euangelica denuntiatione præcedente, potest communione priuare, *c. nouit. de iud. c. c. discordantes & c. placuit distinct. 90. c. de presbyterorum. 17. quest. 4.* Bartol. *in extrauag. ad reprimendum in ver. denuntiationem*, Bald. *in l. æquissimum per illum tex. ff. de vsufruct.* & per tex. *in d. c. placuit.* prout contingit factum in Imperatorem Federicum, vt *in c. ab abbate sane, de re iudic. lib. 6.* & refert Bartol. *in tractatu de Guelfis, & Gibellinis,* & ista sunt tantò magis vera, si principes discordantes essent tales, per quos

18 tota respublica † turbari posset, *l. si quis ingenuam §. in ciuilibus dissensionibus ff. de captiu. & postlimin. reuers. & l. 2. §. 1. Cod. de offic. prefect. prætor. Afric.* quia inde nascerentur quotidiani hostium incursus vt dicit textus, *in §. illud, in auth. vt iudic. sine quoquo suffrag.* Item templorum depopulationes, *§. sed neq. vers. publicorum in auth. de mandat. princip* Item oppressiones mulierum, *§. 13 si quis plane vxorem ff. ad l. Iul de adulter.* ergo mirum Principibus fieri non debet, nec asperum, si ob tãtum scandalum vitandum per ipsum summum Pontificem patrem vniuersalem, possunt excommunicationis remedio ad pacem vniuersalem obseruandã compelli.

19 Secundum remedium in ordine est, quia Papa † absoluit subditos Regis recusantis stare capitulationi pacis, à iuramento fidelitatis, vt dixi supra *in 1. parte cap 6. num. 146. c grauem de excess. prælat.* & ad hoc est tex. *15. quæst. 6.* sub his verbis: *Nos sanctorum predecessorum nostrorum statuta tenentes eos, qui excommunicatis fidelitate, aut sacramento astricti sunt, Apostolica auctoritate, à sacramento absoluimus & ne eis fidelitatem obseruent, omnibus modis prohibemus, quousq. ipsi ad satisfactionem veniant.*

Si verò subditi † post huiusmodi absolutionem, excommunicato Regi obedirent, vt voluerit moneri possent, ne obediant, & tandem in contumaces interdicto submittere loca eorum in subsidium, & quacunque Ecclesiastica dignitate priuare, vt latius dixi super *eadem parte, cap. 3. a num. 54. infra.* Posset denique summus Pontifex † priuare Reges, & Principes sua dignitate gloss. *in c. nullus 21. quest. 1.* textus *in c. si quis deinceps 17. quest. 4. & c. Adrianus distinct. 63.* Aufrer. *de potestate secularis in Ecclesiasticos casu 113.* ubi pluries † summum Pontificem egisse legitur. Innocentius III. Orthonem quartum Imperio priuauit, qui schismaticus à Romana Ecclesia fuerat. Honorius III. Federicum secundum ab Ecclesia recedentem, primo excommunicauit, mox imperiali dignitate priuauit. Item Innocentius IV. Federicum III. ipsi summo Pontifici obedientiam recusantem, Siciliæ regno, & toto imperio priuauit, de quo *in c. ad apostolica de sentent. & re iudic. lib. 6* Item Ioannes vigesimus secundus Ludouicum Bauariæ ducem schismaticum declarauit, & regno priuauit. Item Innocentius I. excommunicauit Arcadium Imperatorem, propterea per Pontifices successores facta fuit Imperii translatio de Græcis in Germanos, vt late scribo supra *in prima parte cap. 6 num. 120.* Et quomodo summus Pontifex potest priuare Reges, Principes, & Imperatorem ex causa temporali, etiam temporaliter considerata, latius scribo *in d. cap. 6. num. 138. & 141. & seq.* 20 21 22

Item summus Pontifex † pro bono pacis posset ciuitatẽ aut Castrum auferre vni, & dare alteri, quia in pace vertitur vtilitas publica propter quam potest auferre ius priuati, Bartol. *in l. quicunq. in fine C. de fid. instrument. & iure hastæ fiscal. lib. 10.* Bald *in l. rescripta num 67. Cod. de precib. imper. offer. & in tit de pace Constantia vers. priuilegia.* Angel. *in l. bene a Zenone Cod. de quadrien. præscript.* Corsett. *de priuilegiis pacis priuileg. 78. num. 24.* post alios quos citat Francisc. Pinus *in consil. 114 num. 17 & 21.* Qui doctores licet loquantur in principe respectu sui subditi feudatarii: Tamen propter easdem rationes idem dictum procedit in summo Pontifice; Tum etiam quia ex † causa temporali, temporaliter considerata id potest exercere in Principes, & ostenditur exemplo regni Nauarræ, de quo scripsi supra *lib. 1. cap. 8. num. 42.* & latius scribit Palatius Rubeus *in libro de regno Nauarre*, post suas repetitiones æditus. 23 24

Quod autem possit auferre bona alterius pro bono pacis † intelligitur quando aliter non potest consuli 25
paci, vt per Gaspar. ycium *decis. 61. in fine & decis. 69. col. 1.*
In quo neque pro principe † præsumitur, neque ei sic 26
affirmanti credendum est, vt per Ga ycium *decis. 166. num 6. & 7.* Vnde prius alia debent tentari remedia, si possint ipsi Principes ad sanctam pacem reduci, & de
diuersis † remediis, & modis reconciliationis, & repa- 27
cificationis scripsere etiam nostri Iurisconsulti, Raynaldus Corsus *in tractatu de reconciliatione*, & Ludouicus Carbonus *in tractat. de repacificatione*, & quando ex istorum regulis non possent optima inueniri remedia super casu occurrenti, arbitror inueniri posse ex exemplis tot repacificationum factarum inter serenissimos

nostros

Digitized by Google

28 nostros principes Christianos, quorum rationes, † & exempla descripsere nostri iurisconsulti. De Pace anni 1381. inter Venetos, & Regem Vngariæ scripsit Ancaranus *in consil 204. Visis.* Item de pace inter Duces, & communitates Mediolani, Florentiæ, Bononiæ, Mantuæ, Senatum, Perusiæ, Montisferrati, Pataui, Rauennæ, Immolæ, & Ianuæ, scripsit, & consuluit Baldus *in consil. 147. incip. Orta guerra vol. 2.* vbi in fine describit formam laudi pronunciari à legato Apostolico super hoc. Item de Pace anni 1300. inter Ianuam, & Pisas, scripsit Angel. *in consil 261. incip. Punctus est in anno domini, &c.* Item de pace inter Venetos, & Iannenses scripsit Castrensis *in consil. 423. vol. 1.* & Ioseph Ludouic. *in tract. de commun. opinion. in titulo, ad legem Aquiliam.* Item de pace inter Ducem Mediolani, & Ducem Sabaudiæ, scripsit Baldus *in consil. 241. vol. 3.* Item de pace inita inter Ioannem Regem Franciæ, & Carolum eius primogenitum, & Delphinum, atque Amadeum Subaudiæ Comitem scripsit Francisc. Marc. *in decis. Delphinali 333. parte 2.* Item de pace Constantiæ anni 1183. de qua *in Vsibus feudorum,* scripsit etiam Carolus Sigonius *de Regibus Italiæ lib. 14. fol. 529. vsq. ad fol. 649.* Item de pace anni 1559. inter Philippum secundum Regem Catholicum, & Henricum II. Regem Christianissimum, atque Ducem Subaudię scripserunt Crauett. *in consil. 685.* & Loffredus *in paraphrasi feudorum fol 52. col. 4.* qui scribit de pace inter eundem Philippum, & Ludouicum XII. quæ fuit facta de anno 1502. Item de pace VVormatiensi scribit Alciatus *in consil. 151.* Item de fœdere inter commune Venetiarum, & commune Fani scribit Bald. *in consil. 446. in fine. vol 4.* Quorum scripta reuoluenda sunt ad inueniendam exempla reconciliationis nostrorum Principum:

29 Et de aliis remediis † spiritualibus pro pace habenda scribit Rebuffus super Bulla Ieiuniorum pro pace *in practica beneficiali fol. mihi 327.* Hæc prius debent repacificationis tentari remedia, quia agitur de bono Ecclesiæ, Ancor. *consil. 66. post princip. vers. non enim semper iuri suo, & num. 3.* & *consil. 281. num. 12.* Octauian. Vulpell. *in tractatu de pace quæst. 2. num. 12*

30 Et illa regula quod bonis ablatis † vigore capitulationis pacis, debeat per Regem dari excambium, de qua *in l. 2. vbi Bald. C. in quibus caus. se. ni pro præm. libert. accip.* Innoc. *in c. nisi cum pridem col. 2. vers. nos dicimus de renuntiatione.* Abb. *in c. constitutus num. 12. de religios. domib.* post Butr. ibi Bartol. & Doct. *in l. fin. §. 1. ff. de pignorat. act. & in l. si venditor §. constat ff. comm. prædiorum.* Alex. *in consil. 151, vol. 6.* Iaf. *in l. Barbatius num. 33. ff. de offic. prætor. & in l fin. num. 9 ff. de pact.* multa congerit Felyn, *in c. quæ in Ecclesiarũ de constit.* Andr. *in c. 1. §. similiter col. 3. de capit. qui cur. vendid. & in cap. 1. ver. moneta quæ sint regal. & in proœmio constitutionum Regni.*

31 Non procedit, quando Papa † aufert vigore pacis vniuersalis, quia non priuat, nisi tentatis prius aliis remediis iuris, etiam ex communicatione, quo casu aufert tanquam ab indigno & alteri concedit, ideo non tenetur ad excambium. Item illa regula procedit quando Princeps condendo legem aufferet bona vasalli, Batt. *in l fin. C. si contra ius, vel vtilit. pub.* Angel. *in consil. 139.* Capyc. *decis. 51. num. 12.* quo casu tenetur soluere pretium domino, Crauett. *in consil. 208. in Franchesia, col. 1. vers. breuiter.* Suarez. *allegat. 10.* Natt. *in consil. 160. num. 40.* Et cessante necessitate, debet eadem res restitui, Capyc. *decis. 166. & decis. 66.* si habet facultatem rei tradendæ. Sed summus Pontifex aufert ab indigno, excommunicato, & alteri concedendo, ideo non tenetur, nec per viam legis facit.

Item summus Pontifex † propter pacem publicam potest remittere omnia damna, & iniurias subditorum, & ita subditi non possunt vlterius petere, aut querelas inferre, ergo possessores bonorum ex intuitu pacis molestari non poterunt. Angel. *in l. 3. §. si is pro quo ff. quod quisq. iuris.* qui loquitur super pace inita cum Romana Ecclesia, & Perusinis, vt valeant concessiones factæ per Gregorium VI & Vrbanum V. quibusdam nobilibus Perusinis de certis bonis quorundam popularium, idem *in l. item si verberatum, §. secundo in fine ff. de rei vendic.* plures ad hoc allegat Alex. *in consil. 190. num. 13. vol 2. & consil. 216. num. 19. eod. vol. 2.* 32

Ex quo infertur quod licite potuit summus Pontifex remittere damna, & iniurias populi Romani passas ab exercitu imperiali, quicquid super hoc scripserit Gregorius Magalottus Romanus *in tractatu de securitate, & saluo conducto parte 1. num. 24. & plur. seq.* quia causa pacis, & concordię potuit hoc fieri. Calcan. *in consil. 36. num. 29.* 33 Et quod possit † remittere pœnam concernentem interesse priuatum, vbi forte si exigeretur posset esse causa discordiæ inter plures, vt de exactione pœnæ inter Bononienses, & Ducem Ferrariæ concludit Cardinal. *in consilio 85. Dominus Nicolaus Marchio Estensis prope finem,* Gozadin. *in consil. 5, num. 19.* Alex. *in d. consil. 190. num. 13. in fine vol. 2.* & probat Iaf. *in l. Barbarius num. 30 ff. de offic. prætor.* Et propterea solent fieri constitutiones, & statuta pro bono pacis, vt possessores bonorum acquisitorum in bello, vel sibi concessorum occasione belli, turbari non possint in eorum pacifica possessione, pro vt in regno Neapolis fuit facta Pragmatica ędita Thori anno 1505. & procedit secundum dispositionem iuris communis *c. in natura de iniuriis,* secundum vtrumque intellectum datum ad illum textum. Felyn. *in d. c. quæ in Ecclesiarum num. 27. de constit.* Ideo Angel. *in l. Antiochensium in 1. & 2. lectura ff. de priuileg. credit.* dicit, Principem posse concedere alicui suæ ciuitati, vt valeat sibi legem condere, vt præferatur quibuscunque aliis creditoribus in bonis communis debitoris, si alias oreretur scandalum propter factum contrarium, & Innoc. *in d. c. in nostra.* & sequitur Calcan. *in consil. 52. num. 17.* Et ad hoc facit, † quod Episcopus debet renuntiare episcopatui pro habenda pace cum populo. Innocent. *in c. nisi cum pridem de renunciat.* Corsett. *in suis singularibus in ver. pax.* Item quod pro necessitate pacis inducendæ summus Pontifex debet et super † matrimonio prohibito dispensare, vt consuluit Roman. *in consil. 307. in fine.* Immol. *in c. quan o num. 2. de iureiur.* Hostiens. *in summa de pœnit. § fin. vers. sed pone quod guerra.* 34 35 36

Item considerandum est, an expediat summum Pontificem † pro bono pacis vnire serenissimos Principes Christianos contra Ecclesiæ inimicos, atque confœderatione associare: quia in otio discordiæ nutriuntur, vt ait Oroxius, *lib. 2. ad D. Augustinum,* & Titus Liuius *lib. 2. de bello Punico, lib. 10* Nulla magna ciuitas intrinsecus quiescere potest, nisi extrinsecus bellum geratur; debet et igitur excitare Principes Dei ministros, eiusque voluntatis executores, vt procedant contra hæreticos, schismaticos, & malefactores, teste D. August. *in c. nimium 24. quæst. 4.* & maxime contra illos, à quibus principaliter, Deus offenditur, ne puniantur alii, qui in eodem scelere non deliquerunt. Nam Achor filius Zaræ præteriit mandatum Domini, & super omnem populum Israel ira eius incu- 37

Digitized by Google

incubuit,& ille erat vnus, & vtinam in scelere suo solus periisset legitur Iosuæ *cap. 7.* quod propter peccatum Acham, multi de populo Israelitico ceciderunt in bello, iccirco D. August. super Ioann. *cap. 3.* & habetur *in c. quando 2. quæstion. 4.* monet principes, vt procedant ad correctionem, & puuitionem aduersus hæreticos, & schismaticos, atque dissipatores Ecclesiæ, & Christi blasphematores, & habetur etiam *in c. si quis eadem causa, & quæstion.* ad Brunichildam Reginam Francorum: ideo summi Pontificis munus est primum monere Principes ad quod sunt à Deo instituti, vt ait D. Hieronym. & habetur *in c. regum 23. quæstion. 5.* & Ecclesiasticus *in 4 cap.* clamat libera eum, qui iniuriam patitur de manu superbi, liberate igitur omnes Principes Ecclesiam de manibus, & iniuriis impiorum. Nam qui potest extirpare peruersos, & non facit, videtur facere impietati eorum.

38 Plurima † sacræ scripturæ extant exempla, quibus moneri deberent Principes ad fœdus iniendum, vt *2. Reg. cap 5. in princip.* Dauid percussit fœdus cum senioribus Israel in Hebron coram Domino, & habetur idem *in 1. paralipomenon. cap. 11.* & probatur, *in lib. Iudicum cap. 11.* vbi filii Israel fecerunt confœderationem cum Iethe contra filios Amon, & *in 1. lib. paralipom. c. 12.* vbi Dauid acceptauit confœderationem, & adiutorium ab Abbisai, & aliis Principibus venientibus in sui adiutorium, cum ad ipsos principes Dauid ait: *Si pacifici venistis ad me, vt auxiliemini mihi, cor meum iungatur vobis. Cui Abbisai spiritus Domini, ait: Tui sumus o Dauid. & tecum filii Isai pax, pax tibi, et pax adiutoribus tuis.* Item *1. Reg. cap. 18.* vbi Ionathas filius Saulis, & Dauid inter se fœdus ineunt, & probatur *in 2. lib. Reg. cap. 3.* vbi Dauid acceptauit confœderationem oblatam sibi ab Abner pro se, & aliis de populo Israel contra Saulem. Et alias fuit inita confœderatio inter Ecclesiam, & Imperatorem Federicum, vt dicit Innocent. in 3. concilio generali, *in c. ad apostolicæ de sent. excomm. lib. 6.* Et inter Pontificem Pascalem, & Imperatorem Ludouicum, *c. ego Ludouicus in fine distinct. 63.* & nouissime nostris temporibus inter Pium V, & Philippum II. Regem Catholicum cum aliis serenissimis Italiæ principibus, cuius fœderis gloria æterna erit per omnia secula, & singulis annis celebratur Romæ & per totam Christianitatem sub die 7. Decembris.

39 Item quia summus Pontifex † imprimis curare debet Italiam, vt ait D. Bernardus *in libro 5. de consideratione ad Eugenium Papam.* Ideo specialius aduertenda sunt aliqua ad conseruationem pacis Italiæ, in qua tot antiquæ reperiuntur contentiones, vnde ob grauissima bella sæpe sæpius conquassata, & exhausta fuit,
40 & licet bellorum Italiæ † causam alii ascribant amœnitati prouintiæ æmulæ vicinis: Alii, quia Italia est longa, ita quod duæ extremitatas sibi succurrere nequeant. Alii propter celerem mutationem Beatissimi Pontificis, quę sic solet contingere, vt Egidius *de regimine Princip. lib. 4. cap. 6.* Vel quod Imperator in ea non residet, vt Petrarcha *epistolarum lib. vltimo epistola. 19. incip. quo te, &c.* Vel inter plures principes de Iurisdictione dissentio, Bald. *de pace Constantiæ in vlt. gloss. & in l. executorem col. fin. Cod. de execut. rei iudic.* Dec. *in c. nouit. col. 5. de iudic.* Alii denique acumini ingeniorum, de facili propterea varietatem appetentium, vt frater Hieronym. de Ferrarie *in libro de regimine ciuitatis Florentiæ tractatu 1. cap. 3.* Veriorem tamen Italiæ bellorum causam esse partialitates ipsius arbitrati sunt Andr. *in princip. titul. de pace tenenda.* Iacobus Signorolus *in tractatu Gallico de decem transitibus de Gallia in Italiam fol. 6.* quia, vt Salustius, quem citat Morus *in republica Europæ fol 26.* Hi, quibus opes nullæ sunt, bonis inuident, malos extollunt, vetera odere, noua exoptant, odio suarum rerum mutari omnia student, vt dicit Æneas, Syluius *epistola 59.* qui nunquam quiescunt, nec alios quiescere permittunt, vt Thucydides *in lib. 1. in oratione Corinthiorum ad Lacedæmonios* & quia illorum opinio experientia fulcita est, nihil dubitationis in se continere existimandum est.

Item quia partialitates † in prouintia sunt sicut vermis in caseo, Barbat. *in c. licet de probat.* & sunt sicut portę patentes ad introducendos inimicos. Iccirco Galli, Eluetii, Hispani, atque Theutonici omnes eorum pugnas veniunt committere in Italiam, cum maximo Italorum discrimine, & iactura, adeo, vt Itali olim victores gentium, nunc propter partialitates, heu, vincentium preda sumus, vt ait Petrarcha *epistola 96. incip. inter multis fida, &c.* & barbarica ferocitas sæpius deuastauit dulcē Italiam, vt ait Bald. *in d. l. executorem col. fin. C. de execut. rei iudic.* 41

Has factiones, & partialitates † summopere nisus fuit extirpare Bonifacius Papa VIII. vt ait Platina in eius vita, sed morte præuentus non potuit perficere: Ad ipsas igitur funditus euertendas, considerandum est an expediat post multa remedia constitutionem condi, emanantem à præcepto de amore proximi, per quam declarentur huiusmodi partialitates esse peccatum mortale, & hoc ad auferendum ambiguitatem, siue errorem simplicium, qui putant licere esse partialem, quando animum alicui nocendi non habeant, quia sæpe maior est infirmitas corporis dum latet: Vtile esse videtur, ordinari, vt omnes fratres, & religiosi in eorum congregationibus, & capitulis, quia propter confessiones cognoscunt ægritudines, generaliter conferrent, & cogitarent de remedio, orando, vt Deus optimus maximus ipsis inspiraret, & populis etiam coram Principibus prædicarent: Hoc remedio cessasse partialitates in Alemania testatur Beneuenutus de sancto Georgio, *in tractatu de origine Guelforum.* Vtinam etiam diuino officio, quod fit die Veneris sancta, vltra orationem, quæ ibi dicitur pro pace habenda, adderetur oratio specialis ad rogandum pro sedatione harum partialitatum, & quod qualibet dominica palmarum concionatores prædicarent in detestationem ipsarum, quæ dies conuenit paci propter palmas, omnesque religiosos aduertere, vt incumberent extirpationi ipsarum. Si hæc non sufficerent, considerandum est, an expediat mandari sub eadem pœna excommunicationis, vt cassentur omnia statuta loquentia de Guelfis, & Gibellinis, atque deleantur de voluminibus statutorum, & quascunque personas à iuramentis absoluere, quæ illa obseruare iurassent, item declarare irritum, & inane quicquid in posterum vigore talium statutorum fieret. Quod ciuitates ægre ferre non debent, nam vt inquit Papa Pius *in epistola 40. contra Deietantum*: *Difficile est quod potestas malis artibus acquisita, bonis moribus administretur.* Et licet omnes nationes, imò & ciuitates peccent in aliquo peculiari, tamen cæteri omnes defectus nihil esse videntur respectiue ad istas maledictas partialitates. Item quod exhortentur Principes ad expellendos factiosos, & partiales ab eorum curiis, ne alios inficiant, & aduertere quod quando concedunt insignia, seu arma, ea taliter varient coloribus, vt nisi cum difficultate possint cognosci an sint de vna factione, vel alia, vel vnicuique concedere duo armorum 42

Digitized by Google

morum insignia contraria ad inuicem, prout in tapetis antiquis visum est, in quibus ab vno latere erant arma vnius familiæ depicta modo Gibellino, & ab alio more Guelfo, quod erit facile solum in mutatione colorum. Et quia isti partiales etiam inueniunt partialitates in imaginibus sanctorum, prohibendum esset sub grauissimis pœnis, nequis in posterum audeat imponere nomina armis pro Guelfis, vel Gibellinis, seu pro aliqua factione, vel partialitate: licet quotidie videamus addi, & detrahi in armis, & insignibus, & plures vtuntur armis de vna factione, & ipsi sequuntur factionem aduersam, imò in vna ciuitate sequuntur vnam, in altera sequuntur factionem contrariam, & qui sequutus fuerit decennio vnam factionem, postea abiurabit illam, etiam per instrumentum, & assumit aliam, vt dicit Felyn, *in proœm. decretal. col. antepenultima*, & Baldus *in tractatu statutorum, in ver. Gibellinus.* Imo in eadem agnatione vnus sequitur Guelfos, alter Gibellinos, quod contingit etiam inter fratres, imò inter fratrem, & filium, quod est valde detestabile, vt adhuc nostris temporibus continuetur.

Ergo cum secundum veriorem opinionem pax Italiæ summoperè conseruaretur extinctis partialitatibus ipsius, considerandum est an expediat hæc partialitatum fomenta extirpare, & alia similia, de quibus, & aliis huiusmodi scribo latius *in titulo de regimine mundi, in meis ff. non simus.*

CAP. XXXXII.

An creare magistratus sit effectus supremæ potentiæ, & iurisdictionis.

SVMMARIA.

1 *Magistratus creare, est effectus supremæ potentiæ.*
2 *Magistratuum creatio spectabat ad populum, hodie obseruatur Venetiis.*
3 *Populus Carthaginensis quomodo creabat magistratus.*
4 *Princeps solum magistratus creat maiores, minorum creationem delegat.*
5 *Dignitates omnes emanant à Rege.*
6 *Magistratus creati a Baronibus faciunt vnum tribunal cum eisdem.*
7 *Barones habent facultatem creandi officiales à Rege.*
8 *Magistratuum creatio libere fieri debet, absque pecunia.*

1 CReare magistratus † est effectus supremæ potentiæ, *cap. 1. quæ sint regal. l. 1. Cod. de metropoli Beryto, lib. 10.* Prima lex, quam P. Valerius condidit expulsis
2 Regibus, fuit, vt magistratuum † creatio spectaret ad populum, eadem lex fuit statuta Venetiis cum primum congregati fuere: Aristoteles in politicis dicit, Popu-
3 lum † Carthaginensem solitum esse creare quinque magistratus supremos, qui postea elegissent centum & quatuor eiusdem Reipublicæ officiales, atque censores Romani supplebant numerum Senatorum, quod prius solebant facere consules, teste Liuio *in lib. 23.* Et dicit Cassiodor. *in lib. 1. epistola 6.* Theodoricum Regem confirmasse magistratus electos à senatu: His verbis, iudicium vestrum, Patres conscripti, noster comitatur assensus: Sed hoc clarius cognoscitur in Rege, & Principe † Monarcha, qui maiores duntaxat cre- 4
ant magistratus, quibus facultatem minores, vel minimos constituendi impertiuntur: nisi essent parui Domini, qui creant etiam lictores. Item Barones constituunt officiales in terris suis, qui dicuntur habere iurisdictionem à Rege, quia omnia nostra facimus, quibus auctoritatem nostram impertimur, *l. 1. §. & ideo C. de veter. iur. enucleand.* Et ideo Bald. *in cap. 1. hic finitur lex Corradi*, dicit, quod Rex est maior quolibet magistratu quia ab eo † emanant cæteræ dignitates, & *c. 1.* 5
§ adhac de pace iuram. firmand. apud Cæsarem est omnis iurisdictio, à quo fluunt, & refluunt omnes iurisdictiones, sicut flumina currunt ad mare. Magistratus
† creati à Baronibus faciunt vnum tribunal cum eis- 6
dem; ideo si officialis Baronis est suspectus, tota curia Baronis est suspecta, Dec. *in cap. 1. num. 78. in l. lectura de iudiciis.* Imò facultatem † creandi officiales suos ha- 7
bent à Rege. Nam ita omnes inuestiuntur, propterea supremi Principis proprium est hoc, qui solet interdũ Regalia concedere, præsertim ea, sine quibus concessio redderetur inutilis, ad tradita per Doctores *in rubrica feudorum tituli, quæ sint regalia.* Denique aduerto Magistratuum † creationem libere fieri debere. 8
Nam dicebat Lampridius: Nulla maior laus Alexandri Seueri, quam quod ius honoris, & gladii nunquam vendi passus est, dicens: Ego non patior mercatores Magistratuum, quod si patiar, damnare non possum, erubesco enim punire illum hominem, qui emit, & vendit.

CAP. XXXXIII.

Cognitionem vltimarum appellationum esse effectum supremæ potentiæ.

SVMMARIA.

1 *Appellatio est fundamentum popularis libertatis.*
2 *Appellationes vltimæ fuerunt reseruatæ populo Romano.*
3 *Appellationes omnes fuerant reseruatæ populo Atheniensi,*
4 *Appellationum causæ non intelliguntur concessæ, nisi exprimantur.*
5 *Iudices qui iudicent appellatione remota.*
6 *Cognitio appellationum comprehendit etiam petitionem ciuilem.*
7 *Causarum auocatio ad Principem est signum supremæ potentiæ.*
8 *Appellationes omnes voluit auferre Caligula.*
9 *Appellatione remota, admittuntur supplicationes subditiorum.*
10 *Appellationes vltimæ vt plurimum sunt concessæ in inuestituris,*
11 *Appellationum concessione aperitur via ad principatum.*
12 *Commissio causæ appellatione remota fit à solo Principe.*

APpellatio † est fundamentum popularis liberta- 1
tis, quia per ipsam defenduntur, *c. cum inter de exceptionibus & c. significauerunt*, & defensio est de iure naturali, *l. vt vim ff. de iust. & iur. l. sententiam §. qui cum aliter ff. ad l. Aquil. c. significasti de homicid. clem. pastoralis de re iudic.* quam vehementer exoptat libertas populi.

Post-

Digitized by Google

2 Postquam Romani lege Valeria expulerunt Reges, non solum vltimæ, sed etiam † omnes appellationes fuerunt Populo reseruatæ, Liuius *in lib. 24.* Et quia consules in hoc repugnabant, talis lex fuit bis publicata, Liuius *lib. 1. & lib. 7. & lib. 10.* & per legem Duillam fuit imposita mortis pœna cuicunque impediret legis obseruantiam. Hæc eadem lex strictius antea custodiebatur Athenis, teste Dionysio Halicar-
3 nassæo *in lib. 10. de Republica* † *Atheniensi*, vbi omnes causæ non solum magistratuum subditorum, sed etiam omnium ciuitatum confœderatarum, reseruatæ erant Populo Atheniensi, teste Xenophonte de Republica Venetorum, atque Demosthene per eum allegato: Et
4 ideo appellationum † causæ non intelliguntur concessæ, nisi exprimantur, etiam si sit facta concessio cum mero, & mixto imperio, & omnimoda iurisdictione Angel. *in l. 1. §. qui mandatam num. 3. ff. de iurisdict. om. iudic.* Capyc. *in sua inuestitura, in ver. Feudorum accessoria, in vers. appellationum causæ.*

Et licet in omnibus Rebuspublicis sint magi-
5 stratus, † qui iudicant, absque appellationibus, vt Camera Imperialis Alemaniæ, quatuor Curiæ Hispaniæ, octo Parlamenta Franciæ, Consilium quadraginta Venetiis, Consilium Neapolis, Senatus Mediolani, & in omnibus ciuitatibus Imperialibus, atque ab Imperio dependentibus non detur appellatio ad Imperialem Cameram à causis diiudicatis à magistratibus subiectorum Principum, atque imperialium ciuitatum, & interdum minores magistratus iudicant sine appellationibus, ergo cognoscere de vltimis appellationibus non videtur effectus supremæ potentiæ.

6 Tamen cognoscere † de vltimis causis comprehendit non solum appellationes, sed etiam viam petendi ciuiliter propter defectum appellationis, propterea multi ex Doctoribus consuluerunt petitionem ciuilem esse propriam supremæ potestatis, Bald. *in 2. quæst. 43. num. 35. Digest. de rer. diuision.* Abb. *in consil. 12. vol. 1.* Curt. iun. *in consil. 2. col. 1,* Abb. & Immol. *in c. nimis de iureiur.* Et licet iidem iudices cognoscant de appellationibus, quando proceditur per ciuilem petitionem: tamen ipsa eadem ciuilis petitio dirigitur coram Principe, & iidem condemnati appellant ad ipsum Principem, vel ad supremum Principem, qui vel admittit, vel refutat, sicut sibi videtur: sæpe etiam
7 Principes † auocant ad se causas, vel vt iudicent, vel vt nullas declarent, aut remittant ad alios iudices, & hoc est proprie signum supremæ potentiæ, & vltimæ cognitionis causarum, sic non est amplius in iudicum inferiorum facultate, iudicia Principum, eorumue ordinationes commutare, corrigere, vel non obedire absque falsi pœna, *l. 2. §. quod iussit Digest. de re iudic. l. relegati Digest. de pœnis.* Et si Princeps vellet appella-
8 tiones remouere, sicut volebat facere Caligula † Imperator, non propterea non reciperetur recursus, aut
9 non admitterentur supplicationes † subditorum factæ ad eiusdem Principis Maiestatem, Minadous *in decis. 27.* quia appellatione remota, censetur sublata formalitas tantum, Abb. *in cap. 1. de rescript.* Decius *in rubrica de appellationib.* Minadous *in decis. 42. num. 7. in fine.* Neque posset idem Princeps sibi tantopere ligare manus, quin possit ab eisdem ordinationibus, quæ sunt de iure positiuo se liberare, *l. princeps ff. de constitut. c. proposuit de concess. præbend.*

Ego paucas vidi inuestituras ab hinc quinqua-
10 ginta annis factas, in quibus vltimæ † appellationes nō fuissent concessæ, quod fieri potest, ad Bald. *in d. l. 2. col. final. Digest. de rer. diuis.* Sed pro conseruatione statuum nunquam deberent subditis, nec inferioribus dignitatibus concedi, quia hoc est eis aperire † viam ad 11
supremum Principatum, & ad subtrahendum se à potestate supremi Principis paulatim. Adrianus Imperator fuit primus, qui Senatui facultatem dedit absque appellatione iudicandi, *l. 1. Digest. a quib. appellar. nō lic.* Item Nero ordinauit æqualem pœnam dari appellantibus ad Senatum, quę imponebatur appellantibus ad ipsum. Tacitus *in lib. 8.* Suetonius in Nerone: Et hodie praxis obseruat, vt commissio † causæ appellatione remota à solo Principe fiat, cum sit de illius reser- 12
uatis, *d. l. 1. §. final. Digest. qui, & à quib. appel. non licet, & c. pastoralis de re iudic.* & scribit de hoc late Lancellot. *in tract. de attentatis, limitatione 8. num. 16.* Et inferior à Principe non potest causam committere appellatione remota, prout est communis opinio, de qua per Loffred. *in consil. 20. num. 11.*

CAP. XXXXV.

Remissionem pœnæ delinquentium esse effectum supremæ Potentiæ.

SVMMARIA.

1 *Pœnam remittere delinquentibus est effectus supremæ potentiæ.*
2 *Proconsules, & gubernatores prouintiarum non habent remissionem pœnæ.*
3 *Ministri possunt indulgere ex concessione principis.*
4 *Veneti in quo consilio concesserunt, & concedunt gratias.*
5 *Senatus Mediolani concedit gratias, vt Vicarius Imperatoris.*

Remittere pœnam † delinquentibus est effectus supremæ Iurisdictionis, quod facit solus Princeps, *l. ad bestias Digest. de pœnis §. plane Institut. de iure natural. gent. & ciuil.* in quo sola Principis voluntas est iusta causa indulgendi, *l. 1. & 2. Cod. de sent. passis.* Et dicit Andr. *in cap. 1. quæ sint Regal.* Solus Princeps remittit delictum delinquenti. Proconsules, † & Gubernatores 2
prouintiarum, licet habuissent maximam auctoritatem, non tamen obtinuerunt indulgentiæ facultatem, vt legitur apud Plinium *in lib. 10.* epistolarum ad Traianum Imperatorem, & Papirius † Cursor licet in- 3
dulserit Fabio Maximo peditum Duci exercitus, qui præter datum ordinem debellari voluit, etiam quod in illo ipso prælio viginti quinque millia hostium occidisset, non tamen erat Papirius, sed Populus Romanus, qui indulgentiam Papirio commiserat. Apud Athenienses etiam, Populus damnatos remittebat, vt legitur de Demosthene, Alcibiade, & aliis. Apud Venetos † magnum consilium concedit gratias, quas antea cō- 4
silium Decem, ex antiqua consuetudine largiebatur, sed anno 1523. fuit ordinatum huic negotio alios viginti duos adiunctos assistere, atque gratias non habere effectus, nisi omnium votis factæ fuerint, & sub anno 1552. ne consilium se intromitteret huic negotio, fuit expresse prohibitum. Item Carolus V. Imperator cum eligeret Senatum † Mediolanensem, illi con- 5
cessit omnem supremam suam potentiam, tanquam suo Vicario, & locum tenenti, solum sibi reseruauit facultatem indulgendi, atque gratias largiendi, vt habetur expresse *in constitutionibus Mediolani, cap. de Senatu.*

Digitized by Google

CAP. XXXXV.

Vectigalium impositionem esse effectum supremæ Iurisdictionis.

SVMMARIA.

1 Vectigalia noua instituere est effectus supremæ Iurisdictionis.
2 Imponere munera, tributa & collectas est effectus supremæ potentiæ.
3 Senatus Romanus quando imponebat onera populo.
4 Gabellas in mari imponere spectat ad supremum Principem.
5 Collectarum solutio arguit terram esse de iurisdictione collectantis.
6 Gabellæ, & vectigalia noua, non nisi, ex magna necessitate imponenda.
7 Vectigalia noua imponi non posse sine dispensatione Papæ.

1 Instituere noua vectigalia † est effectus supremæ iurisdictionis, *l.3. C. noua vectigal. & c. innouamus de censib. & c. super quibusdam. & ibi notatur per omnes Canoni-*
2 *stas de verb. signifi cat.* Item imponere munera †, tributa, & collectas, *l.3. C. de annon. & tribut.* Item superindicta, *l.1. C. de superindicto, lib.12.* Senatus Romanus
3 † durantibus bellis, atque etiam censores imponebant aliqua onera, tamen sciebant, quod vix plebs tolerasset, Tribuni tamen dissimulabant per certa tempora, licet sæpissime impediebant. Multi dixere gabellam salis esse signum supremæ potentiæ, quam imposuere primi; Lysimachus Rex Thraciæ, Martius Rex Romanorum, quæ postea aucta fuit à Liuio Censore, qui propterea appellatus est Salinator, teste Auctenο *in lib.3.* & Liuio *in lib.9. decade 3.* easdemque ga-
4 bellas in mari † impouere, spectat ad supremum Principem, prout late scribit Caccheran. *in decis.155.* sunt & alii multi effectus, quos enumerat Lucas de Penn. *in l. contra publicam C. de re milit. lib.12.* Vnde solutio col-
5 lectarum † arguit terram esse sub iurisdictione collectandis, *§. si quis ex qualibet, auth. quib. mod. nat. effic. sui* Bald. *in l.3. C. de natur. al. lib.* Felyn. *in c. Rodulphus col pe-*
6 *nult. de re iudic.* Sed certe peccatur † in vectigalibus, & gabellis imponendis, & exigendis, præsertim in excessu, dum supra modum onerantur subditi, sine causa, aut necessitate vrgente Reipublicæ, Principes enim peccant, dum cogerunt thesaurum sibi, & ad voluptates, paruipendentes lachrymas, & gemitus subditorũ, quod est potius opus tyranni, quam boni Principis. Propterea non temere est imponenda nouorum vectigalium exactio, vt sanxerunt, Seuerus, & Antoninus Imperatores, nisi adeo tenuisset patria, vt extra ordinario auxilio iuuari debeat, & re diligentissime considerata, vt habetur *in l.1. C. vectigalia noua imponi non posse.* ex quorum impositionibus sæpissimè seditiones ortæ sunt in ciuitatibus, vt late scribit Nicolaus Boeri-
7 us *in tractatu de seditiosis.* Et hodie imponi posse † non videtur sine dispensatione summi Pontificis, & re diligenter in suo consistorio inspecta, propter *Bullam Cenæ Domini,* expresse id prohibentis, pro defensione pauperum subditorum.

CAP. XXXXVI.

Osculationem pedum Papæ esse effectum illius supremæ Iurisdictionis.

SVMMARIA.

1 Papæ pedes duntaxat sunt osculandi, non aliorum.
2 Osculatio pedum Papæ vnde traxit originem.
3 Exempla plurium qui osculati fuerunt pedes Petro.
4 Exempla plurium, qui osculati fuerunt Pedes Papæ, etiam Imperatorum, & Regum.
5 Literæ Regum, & Imperatorum scriptæ ad Papam, semper habent subscriptionem cum deosculatione pedum, ex antiqua consuetudine.

Osculari † pedes, Papæ tantum conuenit, quod tum 1
locis sacræ scripturæ, tum antiquissimo tempore
obseruatum, comprobari potest. Nam † *Actuum c.16.* 2
Stephanus custos carceris, cum terræ motu omnia côcuti sentiret, & viam vitę à Paulo, & Sylla postularet, ad eorum pedes procubuit. Sic etiam Cornelius Centurio, ad pedes D. Petri, venerationis causa corruit, *Actuum cap.10.* Et licet Petrus dixerit: *Surge, ne feceris, nam & ipse homo sum:* tamen Theophylactus ait, id Petrum fecisse, ne gentes, quid maius, quam par esset de ipsis Apostolis animo conciperent, sed potius homines spiritu sancto inflatos existimarent. Ideo D. August. *sermone 25.* cum in fines terræ Apostoli Petri fama emanauerit, tunc omnes gentes, eum adorare
cœperunt: Mulieres † in insula Ancharadi ante pedes 3
Petri prostratæ, eos osculis petebant, item mulier, quã Petrus sanitati restituit, cum se omni morbo solutam sentiret, ad eius pedes cecidit; infinita sunt huiusmodi exempla apud Abdiam Babylonium, licet sit ab Ecclesia reprobatus; tamen ad ostendendum hunc antiquissimum ritum allegatur *in lib.11.* Audarus Edessenorum Rex, teste Nicephoro *lib.11. cap.7.* cum Thadæum ex ordine septuaginta discipulorum perspexisset, in omnium primariorum conspectu, humi procũbens, veneratus est. Huius rei extant multa exempla
† in libro Pontificis, cũ à Francisco Ioannetto Bononi- 4
ensi & aliis auctoribus collecta, quæ ad comprobandũ hanc supremę Pontificalis iurisdictionis effectum, placuit transscribere in *cap.90.* scribit; Pipinum anno Domini 752. Stephani Papæ II. pedes ad oscula retulisse, & *cap.93.* testatur, Adrianum Pontificem sæpe eius pedibus osculatis à Carolo Magno salutatum, & Paulus Æmilius *in lib.2. historiarum Franchorum,* idem affirmat, quod etiam Platina, & Iacob Vuyemphe *in epitomat. rerum Germanicarum cap.9.* testantur. Idem de Leone Papa III. historici scripserunt, Aimoinius *in lib.4. de gestis Gallorum cap.90.* Item anno Domini 847. Leonem IV. cum hymnis, & laudibus ad Lateranense Patriarchicum perduxerunt, moremque seruantes antiquum, omnes eius osculati sunt pedes. Item anno Domini 995. Ioannes XVI. in Ecclesiam Lateranensem magno cum Comitatu introducitur, cuius vestibulo Crescentius, & omnes seditionis Auctores, petita venia, eius pedes osculati sunt: Et propterea Gregorius Papa VII. hunc ritum inter priuilegia Romani Pontificis enumerat, vt *in 2 lib. regesti apud Bibliothecam Vaticanam fol.109.* videri potest.

Et nouissime Carolus V. Imperator Clementis Papæ VII. pedes maxima animi pietate suauiatus est, vt iam tandem cognosci possit, ad hanc obedientiam Principes omnes sua sponte Romano Pontifici, hunc, vt par est, honorem detulisse, atque deferre.

Hinc

Digitized by Google

5 Hinc viguit † consuetudo, quæ etiam hodie in cõmuni vsu seruatur, vt in literis ad summumPontificem missis, omnes pedum oscula inter salutandum conscribant. Extat exemplum donationis Insularum anno domini 1219, in quo Rex Angliæ Papam salutat his literis, Beatissimo Pani, & Domino Honorio Dei gratia summo Pontifici, Reginaldus Rex Insularum commendationem cum osculo pedum. Item Carolus Rex Siciliæ anno Domini 1266. ita scripsit: Sanctissimo in Christo Patri, & Domino suo, Domino clementi diuina prouidentia, sacrosanctæ, & vniuersalis Ecclesiæ summo Pontifici, Carolus Dei gratia Rex Siciliæ, cum omni reuerentia, & honore, post pedum oscula Beatorum, &c. Item anno 1324. Rex Poloniæ Pontificem his verbis salutat, Sanctissimo in Christo Patri, & Domino suo Reuerendo, Domino Ioanni Dei prouidentia summo Pontifici, Henricus Dux Heluiæ, hęres Regni Poloniæ, Dux Glogoniæ, & Pesraniæ cum recommendatis ipsius pedum oscula beatorum, &c. Et iterum anno 1327. Sanctissimo Domino Ioanni diuina prouidentia sacrosanctæ Romanæ, & vniuersalis Ecclesiæ summo Pontifici Vtislaus Rex Polonię, deuotus filius ad pedum oscula beatorum &c. Sed de istis exemplis satis accurate scripsit Iosephus Steuanus *in tractatu de adoratione pedum Romani Pontificis, cap. 8.*

CAP. XXXXVII.

Iurisdictio an possit recipere incrementum.

SVMMARIA.

1 *Iurisdictio est indiuidua.*
2 *Iurisdictio quomodo prorogari, & augeri dicatur.*
3 *Iurisdictio, & dominium a pari procedunt.*
4 l. qui furere Digest. de statu hom. *quomodo procedat.*
5 *Iurisdictio coheret territorio passiue.*
6 *Argumentum à dominio ad iurisdictionem, & econtra, valet.*
7 *Iurisdictio ordinaria cohæret territorio.*
8 *Iurisdictio vniuersalis est inseparabilis à territorio.*
9 *Dominium crescit per alluuionem.*
10 *Augmentum per alluuionem eadem causa, & qualitate acquiritur, & num. 12.*
11 *Augmentum factum in pignore propter alluuionem cedit pignori, & creditori.*
13 *Alluuio facta in agro mariti, vel vxoris cui accrescat.*
14 *Augmentum factum in maioratu per alluuionem, cedit maioratui.*
15 *Augmentum per alluuionem factum in feudo, cedit feudatario.*
16 §. si quis de manso de controuers. inuestit. *intelligentia.*
17 *Augmentum per alluuionem factum cedit vsufructuario.*
18 *Feudatarius quomodo differat ab vsufructuario.*
19 *Augmentum factum per alluuionem cedit emphyteuta.*
20 *Argumentum de feudo ad Emphyteusim est validum.*
21 *Augmentum ante, vel post traditionem feudi ad quem pertineat.*
22 *Territorium vnde dicatur, quid sit, quid contineat, & quomodo designetur.*
23 *Territorium est quid vniuersale, quod facilius recipit incrementum.*
23 *Territorii pars recipit augmentum ab alluuione.*
24 *Argumentum valet à dominio partis ad ipsum totum vniuersale.*
25 *Territorium vt ius recipit incrementum.*
26 *Agri additi territorio debent soluere censum cum territorio.*
27 *Territorium potest augeri à principe.*
28 *Priuilegium datum principali, censetur datum augmento.*
29 *Castra si vniantur marchiæ, erit marchia.*
30 *Flumina fungi vice censitorum, quomodo intelligatur.*
31 *Censitores qui erant, & quorum erat officium.*
32 *Accessio quæ fit per alluuionem minutatim, magis proportionabilis est ea quæ fit per principem.*
33 l. Rutilia Polla ff. de contrah. empt. *intelligentia.*
34 *Iurisdictio an recipiat incrementum.*
35 *Iurisdictionem non posse recipere incrementum secundum magis communem opinionem.*
36 *Termini episcopatuum non mutantur per alluuionem.*
37 l. Martius ff. de acquit. rerum dom. *intelligentia, & num. 39. & num. 41.*
38 *Iurisdictio prout est iuris priuati, quomodo consideretur.*
39 *Alluuio quotupliciter fit.*
40 *Alluuio dicitur etiam si vnam partem visibiliter accrescat.*
42 *Alluuio facit è priuato priuatum.*
43 *Bartoli declaratio, & defensio* in tract. de alluuione in ver. acquiritur.
44 *Alluuio habet locum in rebus propriis ciuitatis.*
45 l. in agris ff. de acquir. rerum dom. *intelligentia.*
46 *Agri limitati militibus concessi, quotupliciter erant.*
47 *Limites episcopatuum an mutentur.*
48 *Iurisdictio crescit per alluuionem secundum certam opinionem.*
49 l. fin. C. de alluuion. *intelligentia.*
50 *Iudicari posse aliquando contra communem opinionem.*
51 *Iurisdictio non crescit per augmenta patentia.*
52 *Argumentum ab vsufructu ad iurisdictionem, est validum.*
53 *Insulæ in Rodano fuerunt adiudicatæ Regi Francorum.*
54 *Insulæ factæ per circuitum fluminis violentum permanent priorum dominorum.*
55 *Alluuione non quæritur iurisdictio in lacu, & stagno priuatis.*

SÆpissime inter doctores disceptatum est, iurisdictione suscipere possit incrementum: Nam ipsa quid est indiuiduum, † & tota dicitur in toto territorio, totaq; in qualibet ipsius parte, sicut dicitur de anima in corpore, vt per Bartol. *in l. 4. §. Cato ff. de verb. obligat.* & habetur per Abb. *in c. prudentiam nu. 12. de offic. deleg.* tanto magis si iuris dictio esset feudalis ex reg. *l. 1. C. de metropol. Beryto lib. 12. & §. præterea de prohibita feud. alienat. per Federic & c. licet deuoto* Berois *in quæst. 111.* & ideo ipsa † non prorogatur, neque augetur, cum autem prorogari, & augeri dicitur, ratione materiæ, & loci, ideo declaramus de ea iurisdictione hic nos agere quæ cohæret territorio. 1 2

Sed quia iurisdictio †, & dominium à pari procedunt, *l. qui furere* † *ff. de statu hom.* quem textum indistincte intelligo, tam in acquirendis, retinendis, quam 3 4

in acquisitis perdendis, vt colligitur ex verbis. Bartol. & Angel. *in l. 1. circa finem. Digest. de iurisdict. om. iudic.* Bartol. & Bald. *in l. sed nec legatarius Digest. de condit. furtiu.* Bald. *in cap. 1 §. iniuria de pac. iurament. firmand.*
5 Item quia iurisdictio † cohæret territorio passiue, & materialiter, *l. fin. & ibi Bart. & Bald. Cod. vbi, & apud quos.* Alex *in consil. 35. num. 19. vol. 4.* Ideo ad probandum an iurisdictio crescat per alluuionem, necessarium est probari an dominium crescat per alluuio-
6 nem, quia valet argumentum à dominio † ad iurisdictionem, & econtra, *d. l. qui fur. re.* & ibi Alberic. Item probari an territorium crescat per alluuionem, quia si territorium crescit, & ipsa iurisdictio quæ cohæret illi, crescit, prout est communis opinio Doct. *in d. l. fin. Cod. vbi, & apud quos* textus *in l. 1. §. in initio in vers. sed si vltra ipsum lapidem Digest. de offic. præfect. vrb.* & vtrobique Bart. Bald. & cæteri, præsertim si loqua-
7 mur de iurisdictione † ordinaria, Bartol *in l. 1. §. vrbem num. 8 ff de offic. præfect. vrb.* Bald. *in l. imperium num. 3. in 1. lect. ff de iurisd. om. iudic. & in c. vno delegatorum in fin. ff de offic. delegati.* vbi ait, quod iurisdictiones ordinariæ sunt legales, & territorii soliditate firmantur, delegatæ autem personales sunt. Imo si conside-
8 retur iurisdictio, vt vniuersalis, † nec ea sine territorio, nec territorium sine iurisdictione dari potest. Bartol. *in l. 2 §. fin. num. 7. ff. de opt. leg* Bald. *in auth. habita num. 96. Cod. ne fil. pro patr. & in l. a procuratore num. 2. Cod. de mandato.* Alex. *in d. consil 35. num. 19. vol. 4.*

Propterea in primis videamus an dominium crescat per alluuionem, Mox an territorium crescat per eandem, Denique vtrum ipsa iurisdictio.

9 Circa primum igitur, dominium † cresci per alluuionem, est textus *in l adeo §. 1. ff. de acquir. rerum dom. l. si ego §. idem ait ff. de publician. in rem act. §. præterea Instit. de rerum diuis.* Bartol. *in tractatu Tyberiadis in ver. nostro in princip. & in ver. acquiritur in princ. p.* vbi quod
10 accrescit per alluuionem, † eodé iure, eademq; causa, & qualitate acquiritur, & possidetur, sicut ager, cui adiectum est, not. *in l. 4. ff. de iure dot.* & facit ratio *l. verum §. si seruo communi ff. pro soc.* hoc enim augmentum venit occasione rei, non autem ex industria, vel occasione personæ, & ideo cum ipsa re continuat dominium, *l. item si fundi §. 1. & 2. ff. de vsufruct.* & ideo aug-
11 mentum factum in pignore † propter alluuionem cedit pignori, & creditori, Gregor. Lopez. *in l. 15. tit. 13. partita 5.* facit. *l. Paulus § pen. ff. de pignor.* est enim al-
12 luuionis † incrementum inseparabile, quod ipsius rei sequitur naturam quia est eadem res cum ea, cui accedit, eiusdemque qualitates suscipit, & retinet. Ideo idem Lopez *in l. 30. tit. 29. partita 3. ver. proprietat.* dicit
13 quod alluuio † facta in agro mariti, vel vxoris, siue sit ipsa latens, siue patens, ad illum pertinet, ad quem res ipsa pertinet, cui accrescit, ex quo concludit. Ioann. Garzias *in tractatu de meliorationibus, cap. 22. num. 37.* quod omne augmentum siue separabile, siue inseparabile, quod rei alicuius contemplatione contingit, in eius est dominio, & causa ad quem res ipsa cui augetur spectat, & pro hoc est casus *in l. si proprietati D gest. de iure dot. in vers. quemadmodum si alluuione accessisset.*

Et ista conclusio multis similibus comprobari po-
14 test. Primo, augmentum † factum in maioratu propter alluuionem, cedit maioratui, nec aliqua æstimatio possessori illius soluenda est, prout probat Molyn. *de primogenius, lib. 1. cap. 26. num. 17.* per textum *in d. l. adeo §. 1. ff. de acquir. rerum dom. & in d. l. si ego §. idem ait ff. de publician.* licet ple intelligat hoc etiam procedere in augmento patenti, per tex. *in c. 1. §. si quis demanso de controuersia inuestit. & in § rursus eod. tit.* Glossa Pariens. *in tit. 1. §. 1 gloss. 5 num. 99.* & ista est communis opinio, de qua per Clarum *in §. feudum, quæst. 88.*

Item augmentum † per alluuionem factum in feu- 15
do, quod simpliciter datum est, cedit feudatario. & in hoc omnes conueniunt per *d. §. si quis demanso* †, licet 16
multi intelligant illum textum solum in augmento latenti, & sic per alluuionem, sed limitant in augmento patenti, & euidenti, Aluarott. ibi Ruyn. *in consil. 7. num. 12. vol. 1.* Mihi autem magis placuit ea, quæ ab antiquioribus tradita est expositio, vt intelligatur tum de incremento per alluuionem, quam si patens. & manifestum fuerit, prout per Andream summum feudistam ibidem *col. pen.* & Bald. *num. 2.* Afflict. *in 3. notab.* & probatur per literam ibi, quæ dicit, omne incrementum, & qui omne dicit, nil excludit, *l. a procuratore C. mandati.* Et si aliud ille textus voluisset, certe explicasset, *l. vnica §. pen. C. de caducis toll.* Et hanc etiam sequitur gloss. Parisiens. *tit. 1 parte 1. §. 1. gloss. 5. num. 99* & est communis, vt per Clarum *in d. quæst 88.* quod secus esset, si forte feudum datum esset ad mensuram, vt per Afflict. *in d. § si quis demanso in 3. not. in vers. & prædicta locum habent.*

Item augmentum † per alluuionem factum cedit 17
vsufructuario, casus est *in l. item si fund. §. huic vicinus vers. sed si insula ff. de vsufructu.* secus si in patenti augmento, vt ibidem probat Celsus. Multæ sunt autem diuersitates † inter vsufructuarium, & feudatarium, quas 18
recenset Andr. *in d. §. si quis demanso.* Nam ideo omne augmentum pertinet ad feudatarium, quia plus iuris habet in feudo, quam fructuarius in re, cuius habet vsumfructum. Nam vsusfructus morte finitur *§ fin. Instit. de vsufruct.* sed feudum transit ad hæredes, vt *in c. 1. qui successor ten.* Item in feudatarium transit vtile dominium, quod non est in fructuario.

Item hoc augmentum factum per alluuionem cedit emphyteutæ † vtili domino, & in hoc omnes conue- 19
niunt, licet plerique dissentiant in augmento patenti, quod pertineat ad directum dominum, quos omnes pro vtraque parte congerit Aluarus Vasquez *in tractatu de iure emphyteotico, quæst. 16. num. 2. & 3.* sed insequitur quæ de feudatario dicta sunt, & ratio est, quia emphyteuta assimulatur feudatario, & valet argumentum † de feudo ad emphyteusim, vt arguit Bartol *in l.* 20
si mihi & Titio ff. de verbor. obligat. & sequitur ibi Ias. & *in l. 1. quæst. 5. C. de iure emphyt.* Item quia maius ius habet emphyteuta quã fructuarius, quia habet vtile dominium, *l. 1. in princip. ff. si ager vectigal* Item quia damnum alluuionis ipse emphyteuta sentit, ergo & vtilitatem sentire debet, & hanc opinionem sequuntur Bartol. Bald. Salyc. Angel. & Ias. quos refert, & sequitur Garzias *in d. cap. 26. num. 41.*

Et hæc intelligo siue augmentum † veniat ante tra- 21
ditionem, siue post, vt semper sit vasalli, vel emphyteutæ, nisi incrementum non esset coniunctum feudo, vel emphyteusi, vel in datione feudi, non esset datum omne incrementum, prout declarat Afflict. *in d. §. si quis demanso.* & sequuntur communiter omnes.

Cum igitur regula sit, quod augmentum accedens rei sequatur illius qualitates, & naturam, & in specie de dominio reperiatur prouisum per leges allegatas, consequens est, vt absoluto primo proposito ad secundum descendamus.

Territorium † dicitur agrorum vniuersitas intra 22
fines cuiusq; vniuersitatis à terendo dictum, *l. pupillus §. si territorium ff. de verb. significat* Bald. *in tit. quæ sint*

regal.

Digitized by Google

regal. in rubric. num. 2. Felyn. *in c. Rodulphus num. 13. & 28. de rescript.* Boer. *decis. 227. num. 7.* Et solet definiri: *Territorium est terræ spatium iurisdictione munitum, & armatum.* Ergo ciuitas, quæ alteri ciuitati subest dicitur esse de territorio ciuitatis dominantis, Corn. *in consil. 151. num. 5. vol. 3.* Continet territorii ambitus aquam & flumina, Bald. *in consil. 95. num. 2. vol. 2.* Curt. sen. *in consil. 70. num. 22.* Et quicquid est intra territorii fines, nec vlla persona, aut locus excluditur, *l. 1. §. cum vrbem ff. de offic. præfect. prætor.* Imò dicitur esse in mari, Dec. *in c. licet causam. num. 3. de appellat.* Cepoll. *de seruit. rustic. præd. titul. de mari, cap. 26. num. 25.* Paris. de Put. *in ver. territorium in titul. de verborum significat. post tractatum de reintegrat. feud.* Et designatur per actus iurisdictionales, non per actus particularium repræsentantes Hieronym. de monte *in tractatu de finibus regendis, cap. 6. num. 10.* Capyc. *in sua inuestitura in ver. territoriis.* Ideo aliquando accipitur pro ipsa iurisdictione.

22 Ex his apparet territorium † esse quid vniuersale, sed vniuersalia facilius recipiunt incrementum, quam partes, *l. peculium in princip. de legat. 2 l. grege de leg. 1. cap. 1. §. præterea ducatus de prohibita alien. feud. per Federic.* gloss. *in cap. 1. ne sede vacante.* probatur, quia sumũt augmentum ab alienis, & extrinsecis corporibus, *l. 1. in fine & l. seq. Digest. de rei vendic.* Item in partibus res aliena addita potest à domino vendicari, *l. adeo §. præterea ff. de acquir. rerum dom.* Item pars territorii † recipit augmentum ab alluuione, *d. § præterea.* Ergo multo magis totum ipsum territorium, probatur consequẽtia, quia valet argumentari † à dominio partis ad ipsum totum vniuersale, *d. l. qui furere ff. de statu hom.* Item territorium aut capiatur vt corpus, aut vt ius semper recipit incrementum, vt corpus quidem est clarum per *d. §. præterea.* ut ius † autem vniuersale, id est, ius territorii probatur ex eo præsertim, quod agri additi alicui territorio in eo ciuitate censum † soluere debẽt, in qua territorium existit, casus est *in l forma §. si quis vero ff. de censib.* Item *l. fin. Cod. de alluuionibus in vers. quæ possessoribus per alluuionem acquiruntur non debent separatim censeri.* Et glossa ibi exponit censeri, id est, in censum describi, & sequitur Angel. & Salyc. & Bald. *in l. 2. Cod. eod. tit.* Item gloss. *in d. l. fin. in ver. exigi.* & sic ponderat illum textum Natta *in consil. 286. num. 1.* vbi consuluit plene, quod agri aucti alicui territorio sumant illius naturam, & qualitates. Præterea territorium † potest augeri à principe; ergo multo fortius de iure gentium, antecedens probatur: nam Bartol. *in l. si conuenit §. si nuda Digest. de pignorat. act.* de territorio, & regno loquens, probat augeri posse per additionem Comitatus, & sequuntur Castrens. & cæteri communiter ibi, Cyn. *in l. etiam Cod. de solut. matrim.* loquens de castro Lenariæ addito ciuitati Paduæ. Item Angel. *in §. 1. in auth. de æqualit. dot.* infert, quod omne priuilegium † datum principali censetur datum ipsius augmento, ideo si Imperator concedat mihi per priuilegium vnum castrum cũ certo territorio, & in eo concedat mihi merum, & mixtum imperium, si postea auxerit mihi territorium, præsupposito quod in augmento nihil dicat de imperio, tamen illud augmentum ad imperium extendetur. Item Bald. *in cap. 1. §. præterea ducatus col. fin. de prohibita feud. al. per Federic. in vers. quid si Marchionibus noua castra † concedantur.* dicit quod si castra vniantur Marchiæ, erit Marchia & mouetur per regulam, quod idem iuris est de augmento, quod de principali, de qua *in d. l. si conuenerit. §. si nuda ff. de pignor. act.* allegat tex. *in l. inter socerum §. cum inter in fine ff. de iure dot.*

23 24 25 26 27 28 29

Consequentia probatur, quia flumina † funguntur vice censitorum, *l. ergo §. alluuio Digest. de acquir. rerum dom.* id est, iudicum, vel principum, vt interpretatur Azo *in summa Instit. de rerum diuis.* & Accurs. *in d. §. alluuio.* & sequitur Bartol. *in d. tractatu Tyberiadis in ver. acquiritur*, Bald. *in rubric. Digest. de rerum diuis. vers. nunc de rebus singulorum.* Nec obstat impugnatio Ias. *in consil. 146. vol. 2.* vbi de hac eadem materia incrementi iurisdictionis tractat, & asserit censitores *in d. § alluuio.* accipi pro iis qui censibus exigendis præerant. prout declarat gloss. *in rubric. Codice de censor. & censit. lib. 11.* quia eandem interpretationem dedit Accurs. *in d. § alluuio.* & tamen eos appellauit iudices, & Holoander hos censitores † probat successisse censoribus, vt refert Ant. August. *lib. 3. cap. 9.* & Aulus Gellius. *Noctium Atticarum lib. 8. cap. 22.* monstrat hos censores esse iudices, vnde Alciat. *in l. censere num. 2. Digest. de verb. signific.* dicit censorum officium fuisse, qui quinto quoque anno de ciuium moribus iudicarent præsentis, transacteque vitæ rationem perquirerent, indignos honoribus abdicarent, famosos notarent, publica locarent, censum ciuium peragerent, quæ nominis proprietas, conuenit his, quæ Pomponius *in d. §. alluuio*, describit, vt ex priuato in publicum addicant, & ex publico in priuatum, & quando conueniret, hanc sequeretur interpretationem Baptista Aymo *in tractatu de alluuione lib. 1. cap. 16. vers. cæterum.* 30 31

Poterit alio modo probari consequentia argumento à fortiori per *auth. multo magis*, nam magis proportionabilis, & melior est illa accessio, † quæ fit per alluuionem minutatim, quam ea, quæ fit per principem; nam dicit textus *in d. l. fin. Cod. de alluuionibus*, quod acquisita per alluuionem, non possunt, vt separata censeri, vt dicunt communiter, *in d. §. præterea de prohibita feud. alien. per Federic.* Et dant exemplum de hoc incremento, instar incrementi cucurbitæ, & pueri crescentis, nam si in vtroque figas intuitum, imbecillitas visus tam subtilia incrementa percipere non potest; ergo argumentum territorii dicetur vnum, & idem esse, cum ipso territorio, cum sit fortior, & magis perfecta, quam facta per principem. 32

Nec obstat *l. Rutilia † Polla Digest. de contrahenda empt.* quia non loquitur de incremento vnito, puta per alluuionem, vel priuilegium, quod semper venit cum re, & de eo conuentum videtur, vnde gloss. *in c. cum cappella in ver. in quantum exempti de priuileg.* dicit quod si abbas acquisiuit priuilegium quod monasterium suum esset exemptum cum omnibus cappellis, si tempore succedente acquisiuit postea cappellas quas vult eodem priuilegio gaudere, & episcopus contradicat, distinguendum est, aut acquisiuit cappellas prioribus accessorias, & tunc gaudebunt eodem priuilegio, *l. fin. §. Caio Digest. de libert. legat.* aliàs secus, & allegat multa iura, & illam gloss. sequitur Hostiens. Ioann. Andr. & cæteri, ergo quod actum est de re principali, trahitur ad incrementum accessorium connexum, sed *in d. l. Rutilia Polla*, decem pedes empti fuerant, vt diuisi, & separati. 33

Ex his explicatur tertius articulus, vtrum iurisdictio † ipsa recipiat incrementum, quam conclusionem ad partes disputarunt duo præcipua Italiæ colle- 34

Digitized by Google

gia, videlicet Ferrariense consuluit pro negatiua, vt est inter consilia Riminaldi senioris *consil. 64. in vol. 1.* & Collegium Papiense pro affirmatiua, vt est inter consilia Curtii senioris *consil. 56.* & Baptista Aymo *in tract. de alluuione lib. 2. cap. 6. per totum*, discurrit vtramque opinionem.

35 In hac igitur controuersia magis communis opinio Doctorum est, iurisdictionem † non posse suscipere incrementum, quæ sententia Bartolo inprimis ascribitur, *in d. tractatu Tyberiadis, in ver. acquiritur in fine*, & Bald. *in cap. 1. §. si quis de manso de controuers. inuestit. & in rubric. Digest. de rerum diuis. num. 21.* & ante istos hanc opinionem dixit Gloss. *in c. licet 16. quæst. 3.*
36 vbi per alluuionem termini † episcopatuum, & confinia non mutantur *c. super eo de parrochiis*, & per Ioann. Andr. *in c. ex literis de probat.* Ioann. Fab. & Aret. *in §. præterea Instit. de rerum diuis.* Corn. *in consil. 322. vol. 1. & consil. 287. vol. 3.* Socin. sen. *in consil. 181. num. 2. vol. 2. & consil. 127. num. 5. vol. 1.* Cepolla *de seruit. cap. de flumine priuato in fine.* Amadeus de Ponte *in tractatu de laudimiis quæstion. 9 in fine.* Viuius *opinione 47.* Brun. *in consil. 322. vol. 4.* Bossius *in tractatu criminal. titul. de principe, num. 280.* Hieronym. de Monte *in tractatu de finibus cap. 24. num. 6.* Riminald. iun. *in §. 1. Institut. quibus alienat. lic. vel non & in consil. 287. num. 49.*

Habet hæc Doctorum congestorum opinio suas leges, videlicet, *l. Martius Digest. de acquir. rerum dom.* qua sola mouetur collegium Ferrariense, insequendo Bald. *in l. in agris Digest. eod. titul.* qua etiam multi ex præcitatis moti sunt. Sic igitur Ferrariense
37 inducit, *d. l. Martius* † quia iurisdictio publici iuris est, prout *in l. 1. § huius studii in verf. in gestatus Digest. de iust. & iur.* vbi Accurs. Bartol. & cæteri, & *l. 1. Digest. de iurisdict. om. iudic.* Ergo incrementum suscipere nullo modo potest per prohibitionem legis expressam, quia *d. l. Martius* euidenter hoc dicit, sicut igitur alluuionis vi, viam publicam, quæ publici iuris est, in alium transferri non potest, idem dicendum sit de iurisdictione, quæ publici iuris est.
38 Item considerando iurisdictionem † prout iuris est priuati, scilicet habendo respectum ad personas dominorum prout considerat Bartol. *in d. tractatu Tyberiadis in d. ver. acquiritur.* Et tunc indubitanter ostenditur, quod non habet locum ius alluuionis, tum quia ius alluuionis non operatur de priuato in priuatum, sed de priuato in publicum, non econuerso, vt *l. ergo §. alluuio Digest. de acquir. rerum dom.* & ideo in fluminibus priuatis cessat ius alluuionis, *l. locus Digest. de acquir. rerum dom. l. si vicinus §. fin. Digest. de aqua pluuia arcend.* Bart. *in d. tractatu Tyberiadis, in ver. flumen.* Ergo alluuio non poterit operari circa hanc iurisdictionem priuatam, vt inducat eam in alteram priuatam, tum etiam quia licet flumen sit publicum, & publici iuris, tamen iurisdictio quæ est in eo, non est publici iuris, considerando personam domini, qui est priuatus.

Sed præsupposito, pro responsione, quod nos loquamur de iurisdictione prout est publici iuris, non videtur approbanda responsio, quam Baptista Aymo *in d. tractatu de alluuione, lib. 2 cap. 6. num. 9.* respondet
39 dicendo quod *d. l. Martius.* † prohibet id quod publicum est fieri priuatum, sed non prohibet id quod publicum est, scilicet viam posse fieri publicam, prout est in casu nostro, vbi tractamus de iurisdictione, quæ publici iuris est, quomodo per alluuionem alteri etiam publici iuris crescere possit. Verum quia *lex Martius*, distinguendo procedit inter ea quæ nostra fiunt per alluuionem, & sic minutatim, & inter ea quæ nostra fiunt iure aluei derelicti, & sic ex impetu: Nec ipse Aymo hanc distinctionem applicat suæ responsioni.

Ideo altius speculantes dicamus, tres casus considerari oportere in generalitate *d. l. Martius.* Aut totus alueus derelinquitur, aut paulatim, seu minutatim, ita quod discerni nequeat quanta pars fuerit alluuione adiecta, sicut in cucurbita, & in puero crescente ponunt communiter exemplum, & ista proprie alluuio † dicitur. Aut denique minutatim, 39
sed non adeo paulatim, quod fuerit tam latens incrementum, ita vt discerni non posset, quantum vno tempore adiiceret, puta, quia simul dimiserit quartam, vel sextam, vel centesimam partem aluei, ita quod illa centesima pars discerni potuit, & postea alio anno, vel tempore alia particula est dimissa, & sic minutatim, sed non adeo minutatim, quod discerni non potuerit, & ista etiam est alluuio, sed non ita proprie, sicut quando est latens, vt quando discerni non potest: Et quod iste vltimus † casus sit ascribendus alluuioni, probat Bartol. *in tractatu de alueo in verb. quod si toto.* Vbi primo dicit, quod si partem tantum alueui derelinqueret, cederet tantum illis, cui prædia possident ab illa parte, qua alueum dimittit, & acquireretur eis, sicut ea, quæ supra de alluuione primo loco diximus, non solum enim est alluuio, si flumen apponat, sed etiam si paulatim retrocedat, nihil apponendo, vt *l. Martius, &c.* sed quando totus alueus derelinquitur, illa est tota noua accessio, nec est alluuio, nec insula: Hæc igitur verba Bartoli concludunt, quod si partem aluei dereliquit, dicitur paulatim adiicere, & ita cadit in alluuionem. Item probatur ex eodem Bartolo, *in d. tractatu de alueo in ver. qui prope ripam prædia possident*, vbi etiam dicit, quod si paulatim derelinquitur, fit acquisitio iure alluuionis *d. l. Martius*, sed si simul derelinquitur, & non paulatim, tum fit acquisitio iure aluei derelicti. Item probatur ex Bartolo ibidem in ver. momento. Item *in ver. per alluuionem autem*, vbi dicit hæc verba. Dico etiam, quod ex visione loci potest videri incrementum adlatum, & perpendi quod per alluuionem est factum, ex positione enim facta de terra addita hoc manifeste per omnes comprehenditur quod minutatim est factum, & quod per alluuionem est factum, quoniam per alium fieri impossibile esset.

Tunc respondemus ad *d. l. Martius*, † quod velit 41
ea quæ sunt publici iuris, nemini posse accedere, intelligendo iure aluei derelicti, sed non negat posse accedere iure alluuionis: & quod iste sit verus sensus, perpenditur, quod ibi flumen penitus paulatim aboleuerat omnem agrum existentem inter viam, & flumen: deinde viam substulit, nec per alluuionem alicui illam addixit, sed auferendo illam viam super eo constituit alueum, ergo sicut via erat publica, sic & alueus remansit, & nemini accessit, sed dum postea paulatim retro rediisset, & adiecisset ei, cuius primo erat, ibi deciditur, quod non impeditur ex hoc, quo minus alluuio adiecerit agro Martii, quia ipsa quoque via fundi est, quia etiam dato, quod nunquam fuisset sublata via publica, tamen non impediuisset illa via alluuionem fieri agro Martii, cum igitur aufertur,
non

Digitized by Google

non accedit agro Martii, quia quæ publici iuris sunt, nemini accedere possunt, scilicet iure aluei derelicti, secus est per alluuionem: & hic est verus intellectus dictæ legis, qui vlterius inficiari non potest. & totum hoc communis opinionis, & Riminaldi corruit fundamentum.

Ad alteram argumenti partem per Riminaldum inducti, considerando iurisdictionem, prout est iuris priuati: Aduertendum est Riminaldum duo præsupponere, primum, quod alluuio † non faciat è priuato priuatum: sed hoc cum reuerentia tanti collegii dixerim est contra casum *leg. adeo §. præterea ff. de acquir. rerum dom. in versic. quod si vis.* vbi flumina adiiciunt è priuato in priuatum, ibi enim ait Caius, crustam alieno agro detractam, & meo superinductam, meam effici, cum primum vnita fuerit, vel statim, si dominus ignoretur, idque iure alluuionis.

43 Alterum præsuppositum est ex doctrina Bart. † *in d. tract. Tyberiadis in ver. acquiritur.* cuius auctoritatem licet neget Aymo *in d. tract. de alluuione, capit. 6. numer. 36.* quia iure non fundatur, & est contra regulam, & bonus quandoque dormitat Homerus. Mihi autem sic Bartolum intelligendum esse, prout Corneus, quem insequor *in consil. 287. numer. 10. vol. 3.* quod quantum ad territorium, & iurisdictionem flumina pertinent ad ciuitatem, seu dominium territorii, siue sit communitas, siue sit dominus priuatus, qui exercet iurisdictionem, & si est flumen diuidens territoria, dominus cuiuslibet territorii habet iurisdictionem in flumine in suo latere, prout concludit ibi Bartol. ita quod in tali flumine nullus posset iurisdictionem exercere, nisi domini territoriorum, quæ terminantur per ipsum flumen: ergo hæc Bartoli doctrina intelligitur quo ad effectum territorii, & iurisdictionis, qui cum non sit in vsu omnium publico, censetur priuatus ciuitatum, & eorum quorum dicuntur territoria: Et secundum hunc effectum facit Bartol. comparationem de flumine publico ciuitatis ad locum priuatorum, & comparatio procedit, quia flumen publicum propter iurisdictionis effectum, appellatur priuatum, scilicet, quantum ad emolumenta portuum, vectigalium cuiusque ciuitatis, vel principis: Sed re vera, quantum spectat ad cæteros effectus non dicitur priuatum, sed publicum puta quo ad effectum alluuionis, de quo agimus, & pro hoc est casus *in l. in agris. ff. de acquir. rerum dom.*

44 alluuionem, † scilicet habere locum in rebus propriis ciuitatis, *in versic. in ciuitatem veniant. & ibi gl. ff.* ergo dum flumina publica ponuntur priuata ciuitatum, in eis alluuionem habere locum concludimus.

45 Nec obstat *l. in agris.* † *ff. de acquir. rer. domin.* Vbi in agris limitatis, non habet locum alluuio: omissis enim quæ à Curtio seniore *in d. consil. 56 numer. 16. in fine. & numer. 17. & sequent.* dicitur, quæ non videntur attingere veram intelligentiam *d. l.* Ex his quæ Aggenius Vrbicus scribit *in libello de controuersiis agrorum*, respondendum censeo, siquidem veteranis

46 militibus solebant assignari agri † dupliciter, vel vt ipsi, ex quorum territorio agri sumpti erant, nullam iurisdictionem amplius in eis haberent, sed leges ab his reciperentur, qui veteranos deducerent, vel vt iurisdictio ciuitatis in eos agros salua esset, ex qua distinctione responderi potest, vt ius alluuionis locum habeat in illis agris, qui deuictis hostibus concedebantur militibus veteranis, cum conditione, vt permanerent in iure ciuitatis, cuius erant, & tunc isti agri censebantur priuati, & in eo habebat locum ius alluuionis, si vero isti agri non veniant in ciuitatem, sed simpliciter sint militibus veteranis assignati, tunc publici sunt populi Romani, nec alluuione possunt diminui, quia vnica est iurisdictio populi Romani in omnibus eius agris. Et hanc opinionem amplectitur Alciat. *in libr. 1. prætermissorum. & in libr. 1. Parergon iuris, capi. 38.*

Ex his etiam respondetur quod licet † limites 47 episcopatuum stabiles sint, nec præscribantur, per text. *in d. c. licet 16. quæst. 3. & d. c. super eo. de parrochiis.* tamen mundani limites præscribuntur diuiduntur, & augmentantur quotidie per fas, & nefas, vt notatur *in d. c. super eo.* Oldrad. *in consil. 83. in fine.* Innocent. *in c. cum causam. de probat.* assignat rationem, quia temporalia occupanti quandoque conceduntur, spiritualia vero nequaquam, vt notatur *in c. quicunque 16. quæst. 3. & in c. quia indicante. de præscription.* Ratio non præscribendorum limitum diœcesium, & episcopatuum fuit, ne confunderentur diœceses, & episcopatus, quæ non procedit, vbi flumen publicum limites addit, & detrahit per alluuionem: Imo si alluuio non operaretur hunc effectum, maiores confusiones, & turbationes superuenirent, ideo hoc casu non procedit dispositio data de limitibus episcopatuum, & parrochiarum.

Reiectis igitur fundamentis pro communi, insequamur certissimam opinionem, quod per alluuionem † iurisdictio crescere possit. Et pro 48 hac opinione, mihi est casus *in d. l. fin.* † *Codic. de alluuionib.* præsupponendo enim quod in explicatione 49 huius capitis secundæ principalis partis supra explicauimus, quod agri additi alicui territorio, in ea ciuitate censum soluere debent, vbi est territorium *d. l. forma §. si vero quis ff. de censib.* ipsamque iurisdictionem inesse territorio, vt animam corpori, vt supra diximus. Verba *d. l. final.* clara sunt, sunt enim ista. Ea quæ alluuione possessoribus acquiruntur, neque ab ærario vendi, neque à quolibet peti, neque separatim censeri, vel functiones exigi, hac perpetua valitura lege sancimus. Sed quid aliud verba separatim censeri, neque functiones separatim exigi significant, quam territorium augeri propter incrementum illi additum, prout *d. l. forma §. si vero quis ff. de censib.* explicat, ergo si in eadem ciuitate tributum solui debet, sub cuius territorio illud incrementum possidetur, necessario concludendum est sub eadem iurisdictione illud incrementum censeri, sub qua ipsum prædium, cui additum est, constitutum est. Et contra Corneum *in consil 322. numer. 10. vol. 1.* volentem *d. l. final.* non explicare cui ciuitati functiones præstandæ erant, & ideo non concludere pro augmento iurisdictionis, obstat casus *d. l. forma in d. §. si vero.* per quam necessario intelligere debemus nec separatim censeri, neque functiones exigi &c. vt illi ciuitati tributa, & census soluendi sint, in cuius territorio illud augmentum per alluuionem additum est. Quare concludamus conclusionem

Digitized by Google

nem contra communem pro se habere casum legis expressum, ipsam autem communem inniti aereis fundamentis, quæ auium instar Doctores sequuntur. Et
50 aliquando iudicari † posse contra Communem, est casus *l. 1. in §. sed neque C. de veteri iure enucl. in vers. cum possit & vnum, & deterioris sententiæ, & multos, & meliores superare.* Et propter quas causas iudicandum sit contra communem, confert Curt. sen. *in d. consil. 56. col. 2. & 3.*

Declaramus tamen nostram conclusionem non
51 procedere in illis incrementis, † quæ euidenter accedunt, vt in insula, quia separatorum separata debet esse ratio, *l. item si fundi §. si insula ff. de vsufruct.* qui text. licet loquatur de vsufructu, tamen validum est argu-
52 mentum † de vsufructu ad iurisdictionem, Innoc. *in c. de quarta de præscript.* Bartol. *in l. si egi §. 1. ff. de publician. & in l. iusto §. non mutat. ff. de vsucap.* Bald. *in rubric. Cod. de vsufruct. num. 1.* Et ita est casus decisus, vt testa-
53 tur Boer. *in consil. 24 num. 16.* vbi quod omnes † insulæ in Rhodano fuerunt adiudicatæ Carolo Galliarum Regi, & delinquentes super Rhodano à quo debeant puniri, decidit Guid. Pap. *decis. 577.* & hoc intelligo de
54 omnibus insulis natis, † siue etiam factis per fluminis violentum circuitum, eius enim permanent, cuius fuerant, *l. adeo. §. præterea ff. de acquir. rerum dom.* & adhoc est decisio Francisci Marci. *decis. 110 part. 2.* Flumen, inquit Andr. de Isernia *in c. 1. §. si quis de manso. de con. rouers. inuestit.* semper fuit habitum pro confinio, ergo vbicunque fluit, semper est in eadem causa, ideo quæ in medio à flumine circundata sunt, illorum sunt, quorum erant ante fluminis circuitionem, quod pro confinio vndecunque remanet. Et pro hac opinione, quæ communis reputatur est casus *in l. hoc iure. §. si aquam ff. de aqua quotid. et æstiu.*

Declaramus secundo hanc conclusionem non pro-
55 cedere in stagno, † & lacu penitus priuatis, vt declarat Bartol. *in d. tract. Tyberiadis in ver. flumen. in fine*, dum dixit, quod lacus, & stagna omnino priuata, vel reipublicæ, vbi nullus potest piscari, nisi respublica permiserit, & dat exemplum de lacu Perusino, ex quo censeatur penitus priuata, ideo non recipiunt alluuionem, per *l. sed Celsus in princip. ff. de contrah. empt.* ergo hoc non procedit in lacubus, & stagnis publicis, & quæ sunt in vsu publico, per quæ quilibet transit, & in eis quilibet piscatur ad placitum. hæc enim addunt, & detrahunt per alluuionem sicut flumina publica, *l. littus. ff. de verb. signific. l. 1. ff. vt in flum. public. nauig. lic.*

CAP. XXXXVIII.

Quibus modis Iurisdictio finiatur.

SVMMARIA.

1 *Ecclesia quando habuit principium, & quomodo continuauit.*
2 *Adam quomodo interpretatur.*
3 *Ecclesiastica potestas sumitur pro ecclesia.*
4 *Prælatis ecclesiæ non competit occidere, vel effundere sanguinem.*
5 *Ecclesiastica potestas quando deficit.*
6 *Ecclesia non imponit pœnam excessiuam.*
7 c. 1. de homicid. in antiq. *intelligentia.*
8 *Clericus proprie loquendo, dicitur euelli ab altari.*
9 *Ecclesia non imponit pœnam mortis.*
10 *Ecclesia indirecte infligit pœnam mortis.*
11 *Episcopus cur non debet quemlibet depositum tradere curiæ seculari.*
12 *Pœna data, quando non timetur, potest alia imponi.*
13 *Depositionis pœna non sufficit in atrocissimis sed requiritur traditio curiæ seculari.*
14 *Curiæ seculari quotupliciter tradatur clericus.*
15 *Principes seculares quando puniant etiam per praeuentionem interfectores ecclesiasticarum personarum.*
16 §. si vero crimen in auth. de sanctissim. episcop. *habet locum etiam in clerico deferente habitum, & tonsuram.*
17 *Curiæ seculari traditur clericus quando venit in profundum malorum.*
18 *Ecclesiam non habere vltra quid faciat, quomodo intelligatur.*
19 *Pœna detrusionis in monasterium quomodo differat à pœna detrusionis in carceres.*
20 *Ecclesia quid intercedere debet a Laico, quando tradit clericum depositum.*
21 *Exilium est maior pœna, quæ possit per ecclesiam dari.*
22 *Exilii quot sunt species.*
23 *Exilii cuius pœna imposita ecclesiasticus efficitur irregularis.*
24 *Clericus degradatus efficitur subditus iudici laico.*
25 *Ecclesiastica potestas dicitur deficere propter longam absentiam sui superioris.*
26 c. filiis, vel nepotibus 16. q. 7. *explicatur.*
27 *Recursus habetur à Metropolytano ad Regem, quando Pontificis aditus haberi non potest.*
28 *Subditus quis efficitur iudici non suo propter periculum moræ.*

CONsequens est, vt videamus vbi iurisdictio finiatur de temporali quidem non disputo, quia cum territorio, vel persona extinguitur; sed de ecclesiastica dubitari contingit, quæ certos habet in pœnis imponendis limites, vltra quos non extenditur, & dicitur, ecclesia non habet vltra quid faciat. Ecclesiastica enim potestas nunquam deficit: Habuit enim
Ecclesia † principium in Adamo homine creato in 1
statu innocentiæ, *de pœnit. distinct. 2. cap. Adam. & c. quo modo. & c princeps.* quem vnicum, & solum Deus creauit, *Genes. capit. 1. & 2. & c. hæc imago 33 quæst. 5.* vt vnitatem futuram Ecclesiæ designaret. *16. quæst. 7. c. sicut, & c. loquitur 24. quæst. 1.* Propterea Adam † in- 2
terpretatur testimonium eorum qui futuri erant in mundo, id est, in ecclesia, quæ est congregatio fidelium: Post lapsum Adæ ecclesiam incepisse dicitur in Abel, vt dicit D. August. super *psalm 118.* exponens illud in initio cognoui de testimoniis tuis, quia in æternum fundasti ea, de Ecclesia loquitur, quæ in terris non defuit ab initio generis humani, cuius primi Abel sanguis est immolatus, vnde Matth. *capit. 23.* à sanguine Abel iusti, vsque ad sanguinem Zachariæ filii Barachiæ, & D. August. *in libr. de mirabilibus sacræ scripturæ, capit. 3.* tota iustitia hæc Abel est virginitas, sacerdotium, martyrium, deinde loco Abel fuit Seth, *Genes. capit. 4.* ex cuius genere nati sunt appellati filii Dei, tanquam cultores veri Dei, *Genes. capit. 5.* in quibus permansit Ecclesia vsque ad Noe, hic autem arcam fabricauit quæ ecclesiam repræsentat *24. quæst. 1. c. quoniam 47. distinct. c. quantumlibet.* & successiue ex Noe, & Sem descendit Ecclesia ad Abraam, *Gen. cap. 11.* qui

Digitized by Google

qui fuit sacerdos, *Genes. capit. 15.* sume mihi vaccam triennē, & presbiter appellatus est, *c. porro. distinction. 84.* vnde *Genes. capit. 22. In semine tuo benedicentur omnes gentes.* quod exponit D. Ambrosius *in libr. 2. super Lucam*, congregatio gentium, & sacrosanctæ Ecclesiæ oraculo dicuntur commissa Abraam, deinde Samueli secundum ordinem quam dixi supra *in capit. 1. libr. Reg. capit. 7.* sed adueniens Christus Dominus noster, primitiuam Ecclesiam construxit de populo Iudæorum, vnde carnem assumpserat, inde Apostolos elegit, *35. quæst. 1. §. hac itaque ver. Deus enim.* Post Christum in Principe Apostolorum Petro fundata est hæc Ecclesia, *c. ita dominus 19. distinction. c. in nouo. distinction. 21. & c. 2. distinct. 22. & d. c. loquitur 24. quæst. 1.* de cuius potestate scriptum est, ecce ego vobiscum sum, vsque ad consummationem seculi, Matth. *capit. vltimo.* & Isaiæ *capit. 9* super solium Dauid, & super regnum eius sedebit, vt confirmet illud, & corroboret illud amodo, & vsque in sempiternum, & Daniel. *capit. 2.* comminuet autem, & consumet omnia regna hæc, & ipsum regnum, scilicet, Christi stabit in æternum.

3 Ecclesiastica † potestas pro Ecclesia sumitur *c. quoniam in 2. ne prælati vices suas.* gloss. *in c. querelam. in ver. præfatam ecclesiam. eod. tit.* Imo potior est Ecclesiæ significatio ipsius prælatura, & magistratus, vt ex dictis apparet, & potestatis appellatione, etiam magistratus, & iurisdictio continetur, *l. potestatis ff. de verb. significat.* Alexand. *in l. eum qui ff. de iurisdiction. om. iudic.* Specul. *de fud. §. 2. numer. 28. versic. 14. quæritur.* Sed quia omnes clericorum ordines ad altaris ministerium ordinantur, in quo sub sacramento repræsentatur passio Christi, *1. ad Corinth. cap. 11.* qui cum percuteretur, non percutiebat, *1. Petri capit. 2.*

4 Et ideo Ecclesiæ † prælatis non competit occidere, vel effundere sanguinem, sed magis esse paratos ad propriam sanguinis effusionem pro Christo, vt imitentur opere, quæ gerunt ministerio, iuxta Ecclesiast. *capit. 10.* sicut iudex populi, sic & ministri eius, vnde dicit D. Gregor. de seipso, si in mortem Longobardorum me miscere voluissem hodie Longobardorum gens, nec Regem, nec Ducem haberet, sed quia Deum timeo, in mortem cuiuslibet hominis me immiscere formido, & D. Ambrosius ait, non pila quærunt ferrea, non arma Christi milites, coactus repugnare non noui, sed dolor, fletus, orationes, & lachrymæ fuerunt mihi arma aduersus milites: Iraque arma sacerdotis lachrymæ, & orationes. Quod etiam fuit determinatum in concilio Meldensi, quia non possumus simul Deo militare, & seculo, vnde sancta dicitur Ecclesia, id est, non habens maculam, neque rugam. *c. quamuis. distinction. 21. & c. ecclesia de pœnitent. distinction. 1.* Et columba dicitur innocens, & immaculata, quæ inimicis parcit, & eos cibat, *23. quæst. 4. §. ex his. & 36. distinction. §. ecce. & 2. quæst. 7. c. non omnis.* & in *Cantic. Cantic. capit. 4. & 5.*

5 Propterea aliquando † deficit, id est, derelinquit factum, quia spernit se immiscere, quod dicit text. *in c. cum ab homine. de iudiciis.* non habet vltra quid faciat. Abb. *in c. sicut, numer. 12. versic. puto etiam de iureiur.* Cum igitur clericus committit crimen enorme, vel grauissimum, sicut est homicidium cum proditione, vel homicidium cum parricidio, vel homicidium cum sacrilegio, vt in eo, qui occidit præsbyterum, vel personam sacram, vel aliud crimen grauissimum propter quod de iure ciuili esset imponenda pœna de atrocissimis, V. g. pœna ignis, pœna descriptionis, quæ imponitur, quando reus diuiditur in frusta plura, pœna furcarum, pœna traditionis ad bestias, & similes, quæ enumerantur *in l. capitalium. ff. de pœnis, & l. sacrilegii, in princip. ff. ad l. Iuliam. peculat.* tunc talis clericus facinorosus debet degradari, & tradi curiæ seculari, quia Ecclesia † non imponit excessiuam pœnam, nec 6 ipsa habet vltra quid faciat, tunc degradatus traditur puniendus curiæ seculari: Hæc est communis conclusio firmata ab Abbate *in c. at si clerici in col. antepenult. de iudiciis.* sequendo vestigia Petri de Ancarano præceptoris sui, vt ibidem Abbat. refert, & Ancaran. disputat *in cap. cum non ab homine. de iudiciis. colum. 2.* & sic etiam consuluit contra quendam Archiepiscopum *in consil. 157. incipien. ex narratis in facto.* & in repetitione *c. ex qua colum. 31. de regul. iur. libr. 6.* & Felyn. *in c. inquisitionis. col. 2. de accusationibus.* Et pro hoc inducitur *cap. 1.* † *de homicid. in antiquis.* vbi homicida qui per insidias necat, 7 debet ab altari euelli, ita vt moriatur. Et per illud verbum euellas, intelligi debet de clerico homicida, nam ipse † proprie dicitur euelli ab altari, qui 8 altari seruit, non laicus, qui non seruit, & priuatio præsupponit habitum *c. ad dissoluendum. de desponsat. impuber. l. decem. ff de verb. obligat.* est enim proprie euellere quod impressum, & infixum est, respectu seruitii altaris. *c. solitæ. de maior. & obedient.* Nec obstat quod Ecclesia † non imponit pœ- 9 nam mortis, & ideo non posset intelligi de clerico, quia dictum capitulum est in *Exodi capit. 21.* & fuit canonizatum *in d. c. 1.* inter constitutiones canonicas, & dum de morte loquitur non se refert ad Prælatum Ecclesiæ, sed dicit moriatur impersonaliter, sed dum dicit, euellas, verba sua dirigantur ad Prælatum, ita vt moriatur, scilicet, per ministrum curiæ secularis, & sic Ecclesia † non infligit directe 10 pœnam mortis, sed indirecte, scilicet, degradando, & tradendo, seu relinquendo seculari curiæ, & idem habetur *in c final. ne clerici, vel monachi libr. 6.* Et pro hac opinione est casus *in capit. de homicid. libr. 6. & d. c. at si clerici. in fin. de iudiciis.* vbi quod non debet Episcopus † quemlibet depositum 11 tradere curiæ seculari, quia functus est officio suo, scilicet, sufficienter puniendo, sed hoc intelligitur si sufficienter punierit. Nec obstat, *c. quoniam frequenter. vt lite non contestata.* vbi quod quando iudex imponit pœnam, & illa non timetur, potest ad 12 aliam imponendam procedere, quia ibi sufficienter erat punitus, & sic functus erat officio suo, secus *in d. c. quoniam frequenter.* sed vbi delictum est atrocissimum, vel diu continuatum, non sufficit sola pœna depositionis, † nec ipse iudex ecclesiasticus videtur functus officio suo, cum de- 13 lictum non sit sufficienter punitum, ergo ex mente *d. c. at si clerici.* potest procedi ad traditionem curiæ secularis: sicut enim quando non potest congrue puniri † de facto relinquitur curiæ secu- 14 lari, *c. tum non ab homine. de iudic.* Ita quando non

Digitized by Google

non potest congrue puniri de iure, quia non habet
15 pœnam condignam. Item † inducitur text. *in c. sunt quidam 23. quæst. 5.* vbi quod si quis interfecerit Pontificem, Episcopum, Præsbyterum ista grauissima crimina debent puniri per Principes, quibus casibus dicit Ancar *in d.c. cum non ab homine*, iudex secularis posset præuenire Episcopum in sententia, & processu, & illum degradatum legali pœna punire, & sic habet lo-
16 cum dispositio, *§. si vero † crimen. & § si vero episcopus. in auth. de sanctissimis Episcopis.* vbi textus loquitur de hac prouentione, & degradatione sequenti, & potest verificari etiam in clerico deferente habitum & tonsuram, si talia delicta sint ita notoria, quæ nulla tergiuersatione possint cœlari, & hoc probatur *in d. §. si vero.* Et attenta malignitate modernorum temporum, non esse penes eos in cœlum obseruari in practicam dictam dispositionem ciuilem, sic enim consuleretur pacifico statui reipublicæ, & multi effrenati clerici retraherentur à malis.

Declaramus primo supradictam opinionem pro-
17 cedere, scilicet, quod tradatur † Curiæ seculari, quando venit in profundum malorum, tunc autem dicitur venisse quando contemnit, *c. nec licuit. dist. 17. & d. c. cum non ab homine, & prouerb. capit. 18.* dicitur impius cum in profundum venerit peccatorum, tunc contemnit, & ex contemptu delictum efficitur grauius. gloss. *in c. 2. de maior. & obedient. c. quis autem distinct. 10. & c. de libellis distinct. 20.* Ideo ista verba, ec-
18 clesia † non habet vltra quid faciat non solum intelligitur, respectu pœnæ, quia ecclesia non habeat pœnam condignam illi delicto, sed etiam quod ecclesia non habeat vltra quid faciat respectu modi correctionis, quia ipsa ecclesia fuit experta omnes modos corrigendi & conuertendi illum clericum, & non profuerunt, & ista est communis opinio Doctorum *in d.c. cum non ab homine*, & ibi est casus de hoc. in verbo deponendus. Imo vt Ecclesia dicatur omnino non habere vltra quid facere, ipsum verbum deponendus, exponi debet, id est, detrudendus est in carceres, quia inclusio in monasterium debet fieri in pœnitente, id est, in eo qui sponte vult suscipere pœnitentiam, sed vbi depositus est impænitens, tunc debet detrudi in carceres perpetuos, *c. à nobis. de apostatis c. vt fama in princip. de sentent. excommun.* & sic pa-
19 tet quod pœna † inclusionis in monasterium est diuersa à pœna detrusionis in perpetuos carceres, prout docet Aretin. *in d. c. cum non ab homine. col. 6. vers. aduerte. de iudiciis.* Sed quis sit incorrigibilis, & an ad esse incorrigibilem requiratur monitio, & an ista monitio sufficiat verbalis, & quando fallit, late scribam infra *parte 2.* in expositione glossæ *in c. principes seculi. 23. quæst. 5.* in primo modo.

Declaramus secundo, quod quando castigandus
20 laico † relinquitur ab ecclesia, vel degradatus ab Ecclesia seculari traditur, tunc efficaciter ipsa Ecclesia implorare debet, vt citra mortis periculum illa sententia moderetur, vt est casus *in c. nouimus. de verb. significat.* Et de pœnis ecclesiasticis late scribunt Foller. *in practica criminali canonica cap. 9. & cap. 33.* & Cæpolla *in consil. crimin. 72.*

21 Maior pœna, † qua per Ecclesiam quis puniri possit, est exilium, † *c. 1. de calumniator. vbi Ioan. Andr. & Abb. c. felicis. circa princip. de pœnis libr. 6. c. pro humani. de homicid. libr. 6. quod vinum 11. quæst. 1. c. hi qui 3. quæst. 3. c. in synodo, & ibi gloss. distinct. 63.* Nec obstant aliæ decretales, quibus exilium à seculari iudice imponendum esse ordinatur *d. c. cum non ab homine. de iudic. in vers. per secularem comprimendus est potestatem, ita quod ei deputetur exilium, vel alia legitima pœna imponatur.* Item. *cap. 2. de cleric. excommunicat.* ibi Regis iudicio ad requisitionem Ecclesiæ exilio damnetur. Quia & exilii † multæ sunt speci- 22
es, prima certus alicui solet præscribi locus, cætera denegantur, vt in monasterio, *c. placuit. distinct. 18.* Secunda quando certus locus interdicitur alicui, & alia conceduntur, vt excommunicatis sola Ecclesia interdicitur, *c. in primis 2. quæst. 1.* licet enim, vt ibi dicit textus in alia ecclesia esse possit, in Malathitana vero nullo modo: Tertia est, quia omnia loca possunt alicui denegari, vel ad tempus, vt *c. si quis sacerdos 30. quæst. 1.* vel in perpetuum, *c. sacerdos. de pœnitent. distinct. 6.* de quibus etiam speciebus per Foller. *in practica criminal. canonic. capit. 33. numer. 121.* Quarta, qui iure veteri solebant relegari, his hodie solet imponi pœna exilii, siue confinatio, id est, extra fines alicuius loci positio Clar. *in practic. criminal. quæst. 67. versic. relegationis autem.* Grammat. *voto 19. numer. 11.* Farinac. *prim. part. quæst. 19. de delict. ex pœnis numer. 15.* vbi alios allegat, quæ & corporalis est, quia affligit mirum in modum corpus, ex ipsa enim sequitur paupertas, & miseria, quibus condemnatus adeo se excruciat, vt incidat in mortem, de quo per Bartol. *in l. si constante. quæst. 5. ff. solut. matrimon.* Boss. *in tit. de carcerat. fideiussor. numer. 7.* Farinac. *d. quæst. 19. numer. 17.* & hæc quarta differt à tertia specie, non enim in tantam miseriam per tertiam incidere potest, vt mors subsequatur, quam an imponat & ea stante priuilegio ei concesso de iurisdictione, excepta pœna exilii, vide Franch. *decis. 116.* per quartam † mors eue- 23
nit sæpe sæpius, & iccirco iudices non euitant irregularitatem, Ioan. Andr. *in c. à nobis. de apostatis.* & ibi Anania, Ioan. de Lignan. *in element. 1. de pœnitent. & remiss.* dicit quod carcer non debet esse nimis arctus, quia si clericus fame moritur, vel inducat cœcitatem, superior efficitur irregularis, Felyn. *in c. qualiter in 2. §. ad corrigendos numer. 25. de accusation.* Et licet posset dici quod hanc quartam exilii speciem ecclesiasticus non imponit per iura superius allegata, vt Communem opinionem asserit Alciat. *in c. cum non ab homine numer. 110. de iudiciis.* Nihilominus verior extat responsio ad dicta iura, vt data incorrigibilitate clerici, de qua copiose etiam dicam infra in tertia parte, iudex ecclesiasticus cum non habeat pœnam condignam, tradat eum iudici laico puniendum, sed quia in traditione efficaciter intercedere debet, vt citra mortis periculum illa sententia moderetur, *d. c. nouimus. de verb. significat.* propterea in *d. c. cum non ab homine. & in d. c. 2.* vtrobique in fine summus Pontifex decernens per laicum, illum comprimi, potestatem, misericorditer loquitur, ita quod exilium, vel alia legitima pœna imponatur argumento *d. c. nouimus.* vbi ecclesia non habebat vltra quid faceret, non respectu pœnæ sed respectu incorrigibilitatis, Dec. *in d. c. cum non ab homine. numer. 67.* & hanc tenet etiam Abb. ibi, & in *d. c. 2. numer. 4. versic. vltimo. de cleric. excommunicat.* Et sic in practica hodie obseruatur, vt etiam testatur Clar. *in d. quæst. 67. in fine.* allegans Foller. *in d. quæst. 33. numer. 122.* Si ecclesia non habet pœnam condignam, sed clericum degradatum incorrigibilem derelinquit iudici laico, statim facta degradatione, † iudicis laici subditus efficitur, ipsum- 24
que debet iudicare vt subditum; ergo & processum

xeco-

Digitized by Google

recognoscere contra illum fabricatum, Abb. *in c. 1. de offic. ordinar.* Innocent. *in c. pastoralis §. quia vero de offic. deleg.* Ancar. *in c. ea quæ in 7. quæst. de reg. iur. libr. 6.* Afflict. *in proœm. constitutionum regni, num. 60.* Nisi in crimine hæresis, vel vbi ipse ecclesiasticus totum suum posse non fecisset, pro executione sententiæ, vt doctissime prædictas limitationes probat inibi Afflict. & inferius scribam sequen. capite, & facit *d. c. cum non ab homine. in versic. ita quod deputetur exilium, vel alia legitima pœna imponatur.* quod si iudicis arbitrio relinquitur fieri nequit absque processus recognitione. facit etiam *d. c. nouimus versic. efficaciter intercedere debet, vt citra mortis periculum illum sententia moderetur.* Nec sententia dari, nisi viso processu potest, per iura allegata.

25 Secundo modo dicitur ecclesiastica † potestas deficere, si nimium absens fuerit summus ille prælatus, à quo iustitia obtineri debet, vt dicit prudentissimus Nicolaus Balbus *in quodam suo consilio numer. 33. post deci-*
26 *sion. 181. Cacherani impresso.* Et pro hoc allego † textum *in c. filiis vel nepotibus. 16. quæst. 7.* quo canone cauetur, vt hæredes eius, qui fundauit, vel dotauit ecclesiam, si viderint ministrum ex collatis rebus aliquid defraudare, Episcopo corrigenda denuntient, & si Episcopus talia attentauerit, Metropolitano, & si Metropolitanus, Regis hæc auribus intimare, non differat, sed cur potius Regi, quam Papæ, omnium præsertim spiritualium domino? Glossa ibi *in ver. Regis*, dicit, vt eum corrigat, cum per ecclesiasticum cogi non potest, pro quo allegatur; *c. administratores. & c. principes 23. quæst. 5.* Vbi administratores secularium dignitatum, qui ad ecclesiarum defensionem, rapaciumque refrenationem constituti esse debent, quoties ab ecclesiasticis viris conuenti fuerint, eorum querimonias attentius audient, & secundum quod necessitas exposcerit, absque negligentia examinent, ac diligenti studio corrigant: Ratio est, quia Principis officium est liberare de manu calumniantium vi oppressos *c. 1. de pace tenend. in princip.* Bartol. *in proœm. ff. in ver. omnem col. 2. & 4.* præsertim ecclesiasticas personas. Res, & personæ ecclesiasticæ nequaquam in tuto esse possunt, nisi eas, & Regia, & Sacerdotalis regat potestas, *c. res 23. quæst. 5. c. fin. dist. 96.*

27 Certe melius dixisset Glossa, † ideo à Metropolitano recursum haberi ad Regem, quia non ita facillime Pontificis aditus haberi poterat, tum ex proprietate dignitatis, tum propter multitudinem negotiorum sedis apostolicæ. Imo etiam propter loci distantiam, vt dicit Samens. *in proœmio regular. Cancellar.* quibus casibus absentia inducitur, & vbi periculum est in mora multa permittuntur, quæ alias non permitterentur arg. *c. cum ecclesiarum. iuncta gloss. de offic. ordinar. c. baptizarem distinct. 5.* & dicit gloss. *in c. sacro §. caueant. in ver. periculo moræ. de sent. excomm.* propter
28 periculum moræ † aliquando quem subiici iudici non suo, & quod ob moræ periculum non sit consulendus summus Pontifex Abb. *in c. non metus. col. pen. ver. putarem. & col. vl im. ver. puto de immunit. eccles.* Hinc videmus D. Paulum timentem à Iudæis occidi, qui in eum conspirauerant misisse adolescentem, qui indicaret tribuno Iudæorum consilium procedendi, & occidendi illum, vt legitur Actuum capit. 23. ergo propterea moræ periculum, ne bona Ecclesiæ dilapidatentur, melius est haberi recursum ad Regem.

CAP. XXXXIX.

1 Cur Principes laici rogati ab Ecclesiasticis, teneantur impertiri brachium seculare.

SVMMARIA.

1 *Brachii secularis tractatio in quatuor partes est diuisa.*
2 *Principes laici cur teneantur impertiri brachium seculare.*
3 *Orbis Christianus est vna ciuitas clericorum, & laicorum.*
4 *Ecclesia militans quare diuersos gradus in ea constituit.*
5 *Iurisdictiones inferiores, & potestates omnes dependent à Petro.*
6 *Papa cur varia officia, & dignitates creet, atque confirmet.*
7 *Ciuitas Christiana quibus parietibus, & officiis ornetur.*
8 *Charitas mutua debet esse inter ciues Christianæ ciuitatis.*
9 *Principes seculi tenentur ex charitate impertiri brachium seculare.*
10 *Principes tenentur impertiri brachium ex debito officii.*
11 *Papa committit Imperatori gladii temporalis executionem.*
12 *Imperator promittit defendere res ecclesiæ, pro se, & omnibus Principibus Italiæ.*
13 *Iuramentum Imperatoris comprehendit omnia contenta sub fidelitate.*
14 *Reges & Principes siue recognoscant Imperatorem, siue Ecclesiam, tenentur defendere ecclesiasticos.*
15 *Reges, & Principes tenentur impertiri brachium ex necessitate Iuris.*
16 *Principes seculares qui præscripserunt contra Imperium non possunt præscribere contra priuilegium ecclesiæ.*
17 *Iniuria facta clericis est vendicanda per seculares.*
18 *Imperiorum mutatio, & subuersio oritur cum mutatione religionis.*

De impertitione Brachii secularis.

HVcusque vidimus nullum esse iustum dominium, nullam iurisdictionem, quæ non habeat originem, dependentiam, & confirmationem ab Ecclesia, & à summo Pontifice, sed quia solet Ecclesia vt plurimum rogare Principes laicos pro auxilio executionis, siue defensionis, quæ materia dicitur Imploratio, & impertitio Brachii † secularis, ideo superest 1
de hac pertractare: & diuido tractationem in quatuor capitula; Inprimis videndum, cur Principes teneantur impertiri brachium; secundo in quibus casibus imploretur, & impertiatur: Tertio an Principes laici rogati de brachio possint cognoscere de viribus sententiæ exequendæ; Quarta an Principes rogati, si non impertiantur, possint pœnis temporalibus, & spiritualibus affici, atque diffusius pertractabimus, quam sit adhuc à quoquam descripta.

Orbis † totus Christianus vna nobis est ciuitas, in 3
qua ciuium quædam mutua debet esse conuersatio, mutuumque auxilium, commodorum etiam pariter, &

& incommodorum communio, & participatio, secundum conuenientem vnicuique mensuram, quæ est multitudo, & iuris consensu, & vtilitatis communione sociata, quæ non linguis, aut rationibus, non prouinciis distincta, non mœnibus, aut fossis, non fluminibus inclusa: Nos vnum sumus vniuersi, *ad Galat. capit. 3.* omnes enim vos vnum estis in Christo Iesu. Idem habetur Ioan. *capit. 17. & ad Roman. capit. 12. &*
4 *1. ad Corinth. capit. 12.* Hæc est ecclesia † militans, quæ ideo diuersos in ea gradus constituit, vt vnitatis seruetur concordia, & singulorum recta ratio, rectius gubernetur: Vbi enim est plenitudo potestatis inde pendet, ac profluit virtus sequentium potestatum, Aristotel. *in 2. libr. metaphysic.* Sed Christus reliquit Vicario suo Petro plenitudinem potestatis spiritualis, &
5 temporalis; ergo à Petro, † & eius successoribus dicemus esse omnes inferiores iurisdictiones, & potestates, & ideo omnes aliæ potestates recipiunt approbationem, vel confirmationem à Papa, prout latius hæc omnia probata sunt supra, à *capit. 18. vsque ad capit. 26.*

6 Summus igitur Pontifex, † vt ex ordine statuum, & officiorum, graduum Monarchia ecclesiæ exornetur, *c. adhac distinctione 89.* Ne portæ inferi præualeant aduersus eam Matthæi *capit. 16.* secundum illud, *Cantic. cap. 6.* Terribilis vt castrorum acies ordinata, vtque hæc ecclesia Dei dicatur munita ciuitas. *Cantic. capit. 3.* Inuenerunt me vigiles, qui custodiunt ciuitatem. Et Isaiæ *capit. 62.* super muros tuos Hierusalem custodiui custodes, conuenientissime varia officia, & status creat, atque confirmat. Nam cum Ecclesia militans exemplata sit à triumphante, ad *Hebraeos capit. 9.* omnia hæc exemplaria sunt cœlestium: Iccirco Ecclesia militans multiplici debet officiorum varietate abundare, nimirum clericorum, & laicorum.

Vnde dicebat Hugo de sancto Victore, *in libro*
7 *quadriuii Ecclesiæ*, Ciuitas ecclesiastica † ex duobus consistit parietibus, scilicet clericorum, & laicorum: In hac igitur ciuitate Christus Dominus noster, suum cuique locum, suum cuique munus tribuit, sed ita, vt quod singulorum est, omnium sit commune, & vsui cæteris. Hoc etiam probatur ex Apostoli sententia; Ante omnes vero Apostolus euangelium suum credidit, vt inueniantur fideles ministeriorum Dei administratores, quibus autem elargitus est sermonem sapientiæ, & scientiæ, iudices sunt, & doctores, qui prudentia, & sagaci iudicio res, & actus hominum discernunt, dubiisque negotiis consulunt: Potestate vero præditus Rex vim coercet audacium, & improborum, propterea gladium portat: quod igitur cuique datum est, Dei munere datum est, vt quam habet iurisdictionem in communem vtilitatem conferat, qui secus vtuntur, & aliter qui præsunt, ciues huius Christianæ ciuitatis non sunt; Ideo non Dei gratia præsunt, nam & Oseæ *cap. 8.* habetur, Principes extiterunt, & non cognoui eos.

8 Mutua igitur charitas † est fundamentum huius nostræ Christianæ ciuitatis, dum mutuis sese omnes officiis tuentur, & aliorum alii vicissim opem desiderant, & impertiuntur. Qua de re D. Hieronymi verba sunt ad Nepotianum, in epistola, quæ incipit, *Petis à me, &c.* Non omnia possumus omnes, alius in Ecclesia oculus, alius lingua, alius manus pes, venter &c.
9 Si igitur Principes † seculi, quorum est proprium, implorati non mouentur contra rebelles, & contumaces ecclesiæ, & contra ipsos eorum seculare brachium non impertiuntur, quomodo reddent rationem de Imperio suo, ita dicit D. Augustin. quem citat Francisc. Arrias *in tracta. de bello, & bellatoribus numer. 101.* quomodo officium suum, in quo sunt à Deo deputati in communem vtilitatem huius Christianæ ciuitatis conferre dicuntur, sicut debent, quia vna pars ipsius, sunt sicut ecclesiastici, ex quorum omnium mutua charitate hæc Christiana ciuitas constitui dicitur.

Secundo principaliter, Principes † tenentur imper- 10
tiri brachium ex debito officii; Quia ipsi dicuntur Romanæ Ecclesiæ defensores, ideo religionem armis tutari debent, *c. boni principes. distinct. 96. c. tributum. c. principes 23. quæst. 8. c. Maximianus 23. quæst. 3. c. Christianus 11. quæst. 1.* Item probatur, quia cum Papa † Im- 11
peratorem confirmat, gladii temporalis executionem illi committit, dicens: Accipe gladium desuper Beati Petri Apostoli corpore sumptum per manus nostras, licet indignas, vice tamen, & auctoritate Dei Omnipotentis, & Beatorum Apostolorum consecratus, imperialiter tibi concessum, nostræque benedictionis officio, in defensionem sanctæ Matris ecclesiæ ordinatum, ad vindictam malefactorum, laudem vero bonorum &c. vt habetur *in libro Pontificali, & sacrarum ceremoniarum, cap. de coronatione Imperatoris*, qui liber approbatus est, vt scripsi supra *in capit. 20. numer. 4.*
Et ipse idem † Imperator, dum coronatur, atque iurat 12
fidelitatem Papæ, promittit defendere ecclesiam quotiescunque rogatus fuerit, atque idem promittit pro illis omnibus Principibus, quibus Italiæ Regnum concesserit, vt habetur, in eod. libro Pontificali, trans latiuo *in c. tibi Domino. distinction. 63. Tibi Domino Ioanni Papæ, ego Rex Otho promittere, & iurare facio, & infra, & cuicunque Italicum Regnum commisero iurare faciam illum, vt adiutor tuus sit, ad defendendam terram sancti Petri secundum suum posse, &c.* Idem habetur *in clement. 1.* de iureiurando, vbi in specie declaratur, hanc speciem iurisiurandi dici proprie † iuramentum 13
fidelitatis, & propterea comprehenduntur omnia declarata *in c. 1. de forma fidelitatis. & in c. 1. de noua forma fidelitatis.* & ita ratione prædicti iuramenti Imperator, & quilibet alius Rex, & Princeps † tenetur de- 14
fendere Ecclesiam, eiusque bona, & iurisdictiones quia hæc omnia continentur in dictis titulis de forma fidelitatis: Tanto magis id debent facere Reges, & Principes, qui in suis regnis, & statibus habentur pro Imperatore, & immediate recognoscunt sanctam Romanam Ecclesiam, & eius caput summum Pontificem, de quibus scripsi supra *in capit. 26.* Quare ex debito officii tenentur impertiri brachium si rogati fuerint.

Tertio tenentur ex necessitate Iuris. Nam † Iu- 15
stinianus *in l. sanctissimarum. prope finem. Codic. de episcop. & clericis.* Mandat omnibus sub pœna subditis Imperio, vt auxilium, & opem ferant Ecclesiasticis, sub his verbis: Addentes & hoc quod & ipsi si opus sit omne ferant auxilium piissimis ciuitatum episcopis ad huiusmodi facta coercenda, & si qua negligentia eos visos esse interuenerit, manifestam eam nobis proprio faciant iudicio, vt vtique omnes cognoscant, & quæ nam ab ipsis seruari debeant, & ex negligentia definitam pœnam, &c. ergo si Principes † seculares 16
iure viuere volunt, dum cognoscunt se esse Orbis Romani partem, vt probaui supra *in capit. 20.* & ita Romanis ligari legibus ad beneficium ecclesiæ, ex necessitate iuris debent impertiri brachium: Aut si præscripserint contra Imperium, quia saltem sunt subditi Papæ, vt probaui *in d. capit. 26.* ex eadem iuris necessi-

tate

Digitized by Google

tate coguntur, quia Papa omnia iura ciuilia approbauit, & priuilegia quæ sunt inducta ad fauorem Ecclesiæ, reuocari non possunt, vt latius scribo infra *in 4. parte. casu...* ergo nec præscribi. Propterea iubet Impera-
17 tor, iniuriam † factam clericis vendicandam esse per seculares Principes. *l. si quis in hoc genus. Codic. de episcop. & cleric. l. episcopale. Codic. de episcop. aud.*

Denique probatur exemplis, Res enim religionis, cum violatur impune, & cum in ea cuilibet audendi ex arbitrio conceditur facultas, minatur Principatibus,
18 & Imperiis † vna cum religionis mutatione subuersionem, ideo Liuius *in libr. 24.* dicit, negotium Marco Æmilio prætori Vrbis à senatu datum, vt à religionibus externis populum liberaret, quibus publice, & priuate populus tenebatur, contempto ritu Romanorum: Æmilius autem in concione Senatus consultum recitauit, atque edixit, vt quicunque libros Vaticinos, præcationesue, aut artem sacrificandi conscriptam haberet, eos libros, literasque ante Kalendas Aprilis deferret; Caius Cornelius Hispallus Prætor peregrinus, edicto etiam, Chaldæos intra decimum diem abire ex vrbe, atque Italia iussit, leuibus, & ineptis ingeniis fallaci Syderum interpretatione quæstuosam mendaciis suis caliginem iniicientes, vt refert Valer. Maxim. *in libr. 1. capit. 3.* ibidem notat, Lutatium, qui primum punicum bellum confecit, à Senatu prohibitum sortes fortunæ Præuestinæ adire. Ideo Leo Papa *in epistola 29. ad Pulcheriam Augustam,* relatus *in c. res autem humana 23. quæst. 5.* dicit. Res humanæ aliter tutæ esse non possunt, nisi quæ ad diuinam confessionem pertinent, & regia, & Sacerdotalis defendat auctoritas. Et *in libro Iudicum capit. 17.* habetur: *Quare facile Micha incidit in Idololatriam, & fecit sibi Idola, & sacerdotem, & ædiculas sacratas eis, in diebus inquit, illis non erat Rex in Israel, sed vnusquisque quod sibi rectum videbatur faciebat.* Idem habetur *in capit. 18. in fine, & in capit. vltimo, in finalibus verbis.* Quare ipsi Principes rogati ab Ecclesia non minus debent esse diligentes in rebus ecclesiasticis, quam in rebus propriis. Nam vt probatum est, hoc plurimum adiuuat ad manutentionem regnorum, & statuum.

CAP. L.

In quibus casibus imploretur brachium seculare, & ostenditur Episcopos posse habere familiam armatam.

SVMMARIA.

1. *Brachium seculare imploratur ab ecclesiastico iudice ordinario in subsidium.*
2. *Brachium seculare est remedium extraordinarium, & subsidiarium.*
3. *Gladio temporali est vtendum post præmissum spiritualem.*
4. *Remedium ordinarium vbi potest intentari, cessat extraordinarium.*
5. *Episcopus potest tenere familiam armatam, & habet proprios ministros.*
6. *Clerici non puniuntur pœnis legalibus.*
7. *Episcopus habet auctoritatem fustigandi, & torquendi per proprios ministros.*
8. *Episcopus habet capturam personæ contra laicos reos per proprios ministros.*
9. *Episcopi possunt armari pro tuenda iurisdictione, & num. 12.*
10. *Ecclesia in criminibus ecclesiasticis potest laicos capere, & punire.*
11. *Episcopi pauperes non tenent familiam armatam.*
13. *Episcopus in sua diœcesi habet Imperium.*
14. *Imperium habens potest tenere familiam armatam.*
15. *Episcopus potest habere carceres.*
16. *Intrusio in carcerem est pœna de iure Canonico.*
17. *Episcopus potest temporaliter punire laicos.*
18. *Episcopos non posse tenere familiam armatam, qui defendant.*
19. l. episcopale C. de episcopal. aud. *declaratur.*
20. *Episcopi possunt habere ministros proprios ex dispositione concilii Tridentini.*
21. *Inquisitores sancti officii possunt habere familiam armatam, & tamen inuocant brachium in subsidium.*
22. *Brachium seculare an sit invocandum in subsidium pro falsitate literarum Papæ.*
23. *Brachium seculare an inuocetur pro simoniaca electione Papæ.*
24. *Brachium seculare quando inuocetur ad adiuuandum, & auxiliandum.*
25. *Brachium seculare inuocatur à delegato directo, & ab initio.*
26. *Delegatus à Papa prius inuocat auxilium Episcopi, quam brachium seculare.*
27. *Brachium seculare an possit inuocare delegatus si non habet expressam clausulam in literis.*
28. *Brachium seculare potest inuocare subexecutor contra detentorem.*
29. *Delegatus potest exequi suam sententiam.*
30. *Brachio implorato quando iudex possit examinari causam.*
31. *Clausula cum potestate invocandi auxilium seculare, quid operatur.*
32. *Argumentum à delegato ad ordinarium non valet circa implorationem brachii.*
33. *Iudex laicus an inuocet brachium iudicis ecclesiastici, & nu. 35.*
34. *Sententia in causa reconuentionis contra clericum data per laicum mandatur executioni per iudicem ecclesiasticum.*

SEquitur videre de casibus, in quibus seculare brachium est implorandum, quod caput distinguo per articulos...:

Primus articulus est, Iudex ecclesiasticus † ordina- 1
rius inuocat brachium seculare pro executione suæ sententiæ in subsidium. Nam brachii huiusmodi est
iuris remedium † extraordinarium, & subsidiarum, gl. 2
in ver. remedius. post text. in clem. 2. de rel gios. domib. vbi Bonifacius exclamat contra Auditorem Cameræ & contra officialem Auenionem, qui hoc non expectato, statim implorarunt auxilium brachii secularis, & ad hoc est tex. *in c. 1. de offic. ord. in ver. cum opus fuerit. & in c. 1. de statu regular. l. b. 6. & in c. 2. de maledict. in vers. si necesse fuerit. & ibi gl. fin. & in c. 2. de cler. e. excom. minor.* & firmant communiter omnes. *in c. cum non ab homine. de iudiciis.* Hostiens. Ancaran. Abbas, Zabarella, Collectar. Felyn. & Dec. pro quo probando facit, quia non
est vtendum temporali gladio, † nisi præmisso spiritua- 3
li, *c. pen. de hæretic. c. postulasti de homicid.* Probus in additionibus ad Ioan. Monach. *in d. c. 1. de statu regular. libr. 6.* Martinus de Fano *in tractatu de brachio implorando.* Staphileus *in tract. de literis iustitiæ §. & primo sciendum est. num. 20.*

Digitized by Google

4 Sed vbi remedium † ordinarium potest intentari, cessat extraordinarium, *l. quadam ff. de edend. & ibi Bartol. num. 1.* gloss. *in l. virum ff. si cert. pet.* Item cessat officium iudicis, quod etiam est extraordinarium. Corn. *in consil. 18. num. 11. vol. 3.* nam ipsum datur in subsidium cum deficit actio, vt notatur *in l. Marcellus ff. de fidei commiss.* Bartol. *in l. qui collusionem §. pretii ff. de action. empt. & in l. quaero in princip. ff. locat.*

Quod autem Episcopus habeat remedium ordinarium exequendi suam sententiam, probatur, quia po-
5 test tenere † familiam armatam, & habet proprios ministros. Primo ex dispositione sacrosancti *Concilii Tridentini, sess. 25. cap. 3. de reformatione, in vers. per suos proprios. vel alienos executores.* Item probatur per textus punctuales, quibus nulla bona responsio dari potest, *c. contra idolorum. & ibi gloss. 26. q. 5. & c. attendendum 16. quaest. 4. & c. 2 de adulter.* in quibus casibus episcopus potest laicos capere, & corporaliter coercere, nec potest dici esse speciale in casibus dictorum iurium, quia non potest reddi ratio specialitatis. Nec valet dicere *in d. c. attendendum*, non exprimi laicos, quia loquitur de sacrilegis indefinite, & quilibet sacrilegus potest animaduerti ab Ecclesiastico, quia est crimen mixti fori, vt inferius probabo *in 2. parte. & in d. c. 2. de adulter.* oportuit illum esse laicum qui puniendus erat
6 poenis legalibus quib. clerici † non puniuntur, Inn. *in c. ad reprimendum de offic. ordinar.* tanto magis, quia textus loquitur de matrimonio contrahendo, quod
7 non fit per clericos. Item Episcopus † habet auctoritatem fustigandi, & torquendi per proprios Ecclesiae ministros, *c. nemini distinction. 49. c. in archiepiscopatu c. cum voluntate de sentent. excommunic. c. his c. pro testatur c. illo qui 5. quaest. 5.* vbi Turrecremat. post alios *num. 3.* & probat Bernard. Diaz. *in sua pract. c. criminal. canonic. in ver. verberari cap. 125. poena verborum, vers. per ministrum Ecclesiae & num. 6. vers. sed aduerte quod iudex Ecclesiasticus habet iurisdictionem verberandi, & fustigandi. & sententiam super his potest mandare executioni.*

8 Et quod Episcopus † habeat capturam personae contra laicos, etiam per proprios ministros, firmarunt Bald. *in l. nam salutem §. ait ff. de offic. praefect. vigil.* dicens se putare Episcopos posse habere familiam armatam. Idem tenet Bald. *in l. 1. num. 68. & 69. Cod. de ser-*
9 *uit. & aqua.* vbi quaerit an Episcopi † possint mouere arma, dicit non posse, subdit, armari tamen posse, quoties sine armis, seu, vt ipse loquitur, ratio tuta esse possit, ergo secundum ipsum pro tuenda iurisdictione, & exequenda iustitia, recte poterit armari, & armatam familiam habere, quam opinionem sequitur Brixiens. *in suo repertorio in ver. arma, vers. officialis communis.* Marian. Socin. *in c. cum sit generale de foro com-*
10 *pet. in fine, vers. vtrum autem Ecclesia. † in criminibus Ecclesiasticis possit capere laicos, & punire.* Dec. *in c. significasti num. 19. & 21. de offic. delegat.* Geminian. *in c. cum Episcopus de offic. ordinar. lib. 6 quaestione 5. vers. sed quaero an Episcopus possit laicum.* Stephan. Aufrer. *in clem. 1. in 5. quaestione de offic. ordinar. & in tractatu de potest. Ecclesiastic. super laicis numero 24. vers. Episcopus potest habere familiares, aut seruientes armatos.* & ita fuit decisum in Cappella Tolosan. *in decis. 379.* & ibi Stephan. Aufrer. in additionib. sequitur eandem opinionem. Ioan. Vanquel. Coloniensis, *in d. c. cum episcopus in vltima conclusione de offic. ordinar. lib. 6.* Gundissaluus *in tractatu de haeretic. quaestione 11. numero 17. in fine.* qui dicit hanc opinionem Baldi esse communiter vsu receptã. Laelius Iordanus *in tractatu de Romanae sedis origine c. 8. per totum.* Andr. Barbat. *in c. cum non ab homine nu. 34. & num. 40. de iudic.* qui miratur Panormitanum tenentem contrarium non vidisse Baldum.

Et dicit Barbatia, vbi supra, Episcopos † non tenere 11
familiam armatam pro executione gladii Ecclesiastici, quia oporteret eis dare stipendia, & tempore nostro contingit Episcopos esse tenaces, & habere manus aduncas, & reuera Episcopos tenentes familiam armatam, maiori esse in honore, & reuerentia. Soto *in tractatu de iustitia, & iure, artic. 8. quaestione 1. num. 5. vers. ad*
tertiam, dicit licere Episcopis † pro sui episcopatus iu- 12
risdictione, & iure non solum armis Ecclesiasticis, sed ense, & aliis materialibus vti. Innoc. *in c. venerabilem de sent. excom.* Angel. *in l. vnic. num. 3. C. ne quis in sua caus. vers. plus dico. & versic. & etiam armis corporalibus.* Oldrad. *in consil. 89.* dicit magistratus, & officiarios Regios libenter velle sequi opinionem Abbatis Panormitani, sed opinionem Baldi obseruari, Naeuizan. *in consil. 83. materiam nu. 7. vers. quod contrarium.* Marsil. *in practic. crim. vers. pro complemento nu. 5. vers. item vsus.* Bernard. Diaz. *in pract. crim. canon. c. 114.* Antonius Massa *ad formulam Cameralis obligat. §. reliqua de processu nu. 48. & seq.* Gregor. Lopez. *in partita l. lege 59 gloss. 7. in fin.* Nauarr. *in consil. 1. de foro compet.* Belluga *in speculo Princip. rubric. 12. §. quadam nu. 101. & plur. seq.* ex quorum Doctorum enumeratione apparet hanc opinionem esse vere communem, quicquid dixerint quidam moderni in suis scriptis Babylonicis, quos decet ab Ecclesia reprobari, contra quam accurate scribit.

Et mouentur omnes praecitati Doctores, quia Epis-
copus † in sua dioecesi habet imperium, ergo potest ha- 13
bere proprios ministros, & executores, atq; armatam familiam, antecedens probatur per Bald. *in auth. causa quae fit cum monacho num. 6. C. de episcop. & cleric.* Dec. *in d. c. significasti nu. 19. vers. sed contrarium* Hostiens. *in c. cum contingat. in princip. de foro compet. vers. episcopus autem habet forum, siue territorium per totam dioecesin.* & ideo omnes delinquentes intra ipsum potest punire. Innoc. & alii *in c. venerabili de censib.* Geminian. *in d. c. cum Episcopus de offic. ordinar.* Ioann. de Anan. *in c. 2. de adulter. & in c. qualiter, & quando in 2. §. ad corrigendos col. 8. de accusat.* Brixiens. *in d. suo repertorio in ver. Episcopus in tota sua dioecesi vers. habet etiam merum imperiũ,* Bertachin. *in tract. de Episcopis in 3 parte 4. lib. num. 3.*

Et quod valeat consequentia, habet imperium † er- 14
go potest habere familiam armatam, probat tex. *in l. illicitas §. qui vniuersas & ibi Alberic. ff. de offic. praesid.* vnde quia carcer significat merum imperium, vt dicit Bald. *in d. auth. causa quae fit cum monacho num. 6.* Ideo potest
habere † carceres, vt dicit tex. *in d. c. cum episcopus de* 15
offic. ordinar. lib. 6. & in c. nouimus de verb. significat. & in clem. 1. de haeretic. in vers. capi, seu arrestari. qui tex. secundum Dec. *in d. c. significasti num. 8 vers. non obstat de offic. deleg.* loquitur generaliter, non autem de casu speciali, Laelius Iordanus *in d. cap. 8. num. 9.* Belluga *in d. §. quadam nu. 103. & seq.* qui dicit, de hoc esse casum *in d. auth. causa quae fit cum monacho.* quia nuntii aber-
rantes sunt laici. Item quia intrusio † in carcerem de 16
iure canonico est terminus poenae alicuius delicti, vt notat Innoc. *in d. c. qualiter. & quand. in 2 de accusat.* Bernard. Diaz. *in sua pract. c. 129.* Franch. *in d. c. cum episcopus.* Item facit pro confirmatione huius opinionis, quia
Episcopus † potest temporaliter punire laicos. Nauarr. 17
in d. consil. 1. de foro compet. etiam in pecunia, & sibi applicare poenam, *c. statuimus. 16. quaest. 1. & c. quisquis 17. quaestion. 4.* Roman. *in singulari 532. fui interrogatus.*

& ibi

Digitized by Google

& ibi Addentes alios cumulant, Abb. *in c. licet & c. ad aures, de pœnis*, latius Felyn. *in c. irrefragabili numero. 5. per duas columnas de officio ordin.*

Non obstant, qui tenent contrariam partem, Abb. *in d. c. significasti num. 10. de offi. deleg.* Vbi quod si episcopus
18 copus † non habet temporalem iurisdictionem, non potest tenere familiam armatam pro executione suæ sententiæ, & Felyn. *ibi num. 4.* Benedict. Capra prope finem. Berous *num. 32.* Afflict. *in constitutione Regni incipiente; intentionis nostræ num. 7. vers. decimo tertio.* Palatius Rubeus *in c. per vestras fol. 80. & seq. de donat. inter virum & vxor.* Decian. *in tractatu criminali parte 2. lib. 8. cap. 3. num. 46.* Immol. *in d. c. cum episcopus de offic. ordinar. lib. 6.* Ancaran. *in regula, ea quæ in 11. quæst. de regul. iur. lib. 6.*

Quia pro hac opinione allegatur Guido Pap. *in sin-*
19 *gulari 770.* per textus *in l. episcopale † Cod. de episcopal. audient.* sed ibi contrarium probatur, vt per Odofred. Salyc. & alios, dicentes illum textum loqui de Episcopo iudicante, vt arbitro, & sic per iurisdictionem prorogatam, non autem ordinariam. Imo ipse idem Guido Pap. *in decis. 437. num. 6. vers. an cognitio portationis armorum tuetur episcopos habentes Imperium, habere cognitionem in causa cognitionis armorum, quam etiam habet Rex.* & ideo, vt contrarius pro neutra parte est allegandus. Item Ancaran. sibi contradicit *in consil. 340. viso themate num. 1.* Vult enim quod episcopus dicatur officialis communis, & ideo sicut cæteri officiales possit carcerare, & punire subditos suæ iurisdictionis, qua ratione etiam vtitur Dec. *in d. c. significasti num. 21.*

Item auctoritas prædictorum in contrarium allegatorum nō obstat, postquam opinio pro Ecclesia maiori doctorum numero fulcitur; Imo fortioribus rationibus, & vltra prędictas, munitur auctoritate sacro-
20 sancti Concilii † Tridentini, ad cuius compilationem Doctores grauissimi qui interuenerunt, forte quatuor folia non implerent. Item eandem opinionem sequitur D. Thom. *in 2. 2. quæst. 40. artic. 2.* & D. Bonauentura *in 4. lib. sententiarum distinct. 37.* & ex hoc vero modo scribendi hanc quæstionem, prætermitto allegare multa iura canonica, quæ allegari possent pro hac opinione, ad quæ diuinando posset responderi cum distinctione quam somniarunt isti moderni Babylonici, an loquantur in maximis, vel in minimis.

Imo dicta opinio contraria non habet rationes, quæ non possunt dissolui, nam quod dicunt, Abb. *in d. c. significasti*, & cæteri allegati in contrarium, teneri Ecclesiasticos inuocare auxilium brachii secularis, Dec. reprobat variis modis *in d. c. significasti prope finem vers. non obstant.* nimirum non procedere argumentum; quia, vt etiam Doctores aduersæ partis conclu-
21 dunt inquisitores † sancti officii possunt habere familiam armatam, & tamen aliquando inuocant brachiū seculare: ex quo concludi potest auxilium brachii secularis implorari in subsidium, pro vt nostra conclusio probare intendit.

Limitant aliqui hanc nostram conclusionem: Primo, vt ordinarius non in subsidium, sed inprimis debeat inuocare auxilium brachii secularis, in casu spe-
22 cialissimo † falsitatis literarum Papæ per tex. *in c. ad falsariorum de crimine falsi.* ita dicit Martin. de Fan. *in tractatu de brachio implorando, num. 2.* & sequuntur moderni Babylonici, dicentes dictam nostram conclusionem non procedere in grauibus delictis, prout est crimen falsi. Sed ista limitatio non procedit, quia *in d. c. ad falsariorum*, iudex Ecclesiasticus fecit quod potuit, quia degradauit clericum, & tradidit seculari, vt incorrigibilem, ideo non sumus in casu implorationis ab initio.

Considerandum est, † an possit dicta conclusio li- 23
mitari in casu, *Extra vagantis Iulii Papæ II. de simoniaca Papæ electione, in illis verbis: ad cuius quoq; confusionem, possint Cardinales, qui prædictæ electioni se opponere voluerint, si præsumpserint, se regimini Ecclesiæ vniuersalis, prætextu talis electionis ingerere, auxilium brachii secularis contra eum implorare.* Quę verba, vt prudenter Andreas Gambara in illius textus relectione exponit, de notoria simonia intelligenda sunt, & de his qui se opponunt ante adorationem, sed post intronizationem, aliter dicendum est, vt ibi per eum.

Ideo declaranda est hæc conclusio, Brachium † se- 24
culare aliquando imploratur ad adiuuandum, & auxiliandum, quia forte timet Ecclesiasticus de potentia rei, ne fugiat, vel quid simile, & tunc propriè est imploratio auxilii secularis, vt per Abb. *in c. quoniam in fine de offic. ordinar.* Et hæc inuocatio, etiam si in principio facta fuerit, dicitur in subsidium fieri, cum Episcopo, vel aliis Ecclesiasticis indigentibus necessaria visa fuerit: Aliquando imploratur, vt puniat degradatum, & incorrigibilem clericum, seu alium corporali pœna afficiat, cui pœnæ non decet Ecclesiam manus apponere, & dicetur etiam fieri in subsidium & ita omni respectu conclusio remanet verissima.

Secundus articulus est, Iudex delegatus † ab ini- 25
tio, & directò potest inuocare auxilium brachii secularis, probatur, quia non potest habere proprios executores, & familiam armatam, & ita dicit esse communem opinionem Palatius Rubeus *in d. c. per vestras in 1. notab. num. 5. cum aliis per eum adductis de donat. inter virum, & vxor.* Sed debet † prius inuocare auxilium 26
episcopi iudicis ordinarii, quam implorare brachium seculare, Cardinal. *in clem. 1. in 10. quæst. de offic. deleg.* Roland. *in consil. 37. num. 6. vol. 1.* Alciat. *in c. pernitiosam num. 17. de iudic.*

Et licet aliqui dicant, quod iudex delegatus † non 27
possit inuocare brachium, nisi specialiter habeat in commissione, cum facultate inuocandi auxilium seculare, quatenus opus sit, vt tenet Abbas antiquus *in c. significasti de offic. deleg.* qui testatur, quod sic seruat curia, & sequitur Guglielm. de Monte Laudun. *in cap. 1. de offic. delegati.* cum aliis relatis per Martin. de Fano *in d. tractatu de brachio à num. 4. vsque ad 14.* tamen verior opinio est, quod directo possit inuocare brachium, quam firmant *in d. c. significasti.* Innocent. Hostiens. & Ioann. Andr. Cardinal. Petr. de Ancaran. Abb. Felyn. & Dec. Ac Dec. & Cardinal. testantur esse communem. opinion. Et hanc tenent Specul. *de offic. delegat. §. sequitur. col. 3. vers. sed nunquid seculare.* gloss. *in cap. 1. de offic. delegat. lib. 6. in ver. conseruatores in fine.* quæ concludit, ipsos conseruatores, qui delegati sunt, posse brachium implorare, Archidiacon. *in d. c. administratores per illum textum 23. quæstione 5.* Federic. de Sen. *in consil. 163. incip. super inuocatione, & petitione.* Oldrad. *in consil. 89. in fine, & consil. 319. numero. 5. in fine,* vbi quod ne dum delegatus,

Digitized by Google

28 sed etiam sub executor † potest inuocere brachium ad expellendum detentorem. Idem tenet Guglielm. de monte Laudun. sibi contrarius *in clem. vnic. col. 5. vers. item nunquid. de offic. delegat.* & ibi Ioan. de Immol. *num. 33.* dicit communiter teneri, executorem posse inuocare brachium seculare, Bald. *in margarita.* Innoc. *in ver. delegatus. col. 1. & in additionib. ad Specul. ad titul. de offic. delegat.* De qua Communi non est dubitan-
29 dum, quia in causa delegata † obtinet vicem delegantis in omnibus ad causam pertinentibus, inter quæ est executio, vt per Ias. *in consil. 10. vol. 3.* & quia delegatus potest exequi suam sententiam, *d. c. significasti*, ergo circa illam potest omnia facere, quæ potest delegans.

Aliqui putant hunc articulum debere declarari. Nam tenendo quod clausula cum facultate inuocandi semper debeat aliquid plus operari, aliter frustra eius quod inest expressio fieret. Dicunt, quod si dele-
30 gatus sine hac clausula, implorat brachium, † poterit iudex imploratus examinare. *c. administratores, in vers. examinent. 23. quæst. 5.* ergo, vt euitetur ecclesiastici sententiæ per seculares recognitio, clausulam prædictam adiiciendam esse dicunt, cum vero apposita sit, secularis requisitus duntaxat exequitur, atque statim brachium impertitur. Ideo in *c. vt officium. §. deniq. de hæretic. libr. 6.* clausula præfata adiicitur, sic igitur ex natura causæ, & clausulæ, secularis requisitus exequitur, & quia semper d. clausula apponitur, propterea distinctio euanescit. Sed ego credo quod per dictam
31 clausulam, † quæ de stylo curiæ semper apponitur, non dicitur de nouo dari facultas, sed ipsa potestas excitari. *c. licet de offic. ordinar.* nec est absurdum exprimere clausulas, quæ insunt, vt notatur in *c. mandatum. de rescript.* & hanc opinionem tenet Federic. de Senent. *in consil. 163. incip. super inuocatione.* Propterea declaratio tota euanescit.

Ex supradictis primo infertur errare eos, qui argu-
32 mentantur à secundo articulo ad primum, † & confundentes terminos, & iura quæ allegant, dicunt, si delegatus potest inuocare directo, ergo & ordinarius: siquidem ordinarius, vt probatum est, habet suos proprios ministros, & executores, per quos exequi potest, ergo non inuocat directo, sed in subsidium ad coadiuuandum, vel quando degradatum tradit iurisdictioni laicorum. At delegatus propriis ministris caret, ideo inuocat directo, & ab initio, licet, vt dixi primo debeat inuocare auxilium ordinarii ecclesiastici, deinde secularis.

Secundo infertur errare eos, qui dicunt iudicem laicum † in casibus, in quibus habet iurisdictionem in
33 ecclesiasticis, puta in reconuentione, cum ipse iudex laicus fecerit, quicquid potuerit contra bona, & personas ecclesiasticas condemnatas, vt suam exequatur sententiam, tunc in subsidium debet inuocare brachium iudicis ecclesiastici, vt illos exequatur, ita firmauit Martin. de Fano *in d. tractatu de brachio. numer. 21.*
34 Quia sententia lata † per iudicem laicum in causa reconuentionis contra clericum, nunquam exequitur per iudicem laicum, sed per iudicem ecclesiasticum duntaxat executioni demandatur ad requisitionem iudicis laici, pro vt ita firmarunt Anton. de Butr. & Socin. *in c. 1. de mutuis petition.* Ancharan. *in c. 1. in 4. notab. in fine de cleric. coniugat. libr. 6.* & post alios, quos allegat Viuius *in decis. 49. num. 6. libr. 1.* attestatur se ita in
35 pluribus causis vidisse obseruari; ergo laicus † iudex non implorat brachium ecclesiastici in subsidium, sed directo, quo casu iudex ecclesiasticus ex integro debet reuidere causam, pro vt latius scribo de hoc in quæstionibus practicis *in parte 4. casu 151. & casu 160.*

CAP. LI.

An Principes laici rogati de impertitione brachii secularis, possint cognoscere de viribus sententiæ exequendæ.

SVMMARIA.

1 *Brachio implorato contra hæreticos, laicus nil cognoscit.*
2 *Ecclesia sola cognoscit de crimine hæresis.*
3 *Iudex secularis non habet cognitionem in causa hæresis, nisi ex delegatione Papæ.*
4 *Iudex secularis imploratus super brachio suspitionis hæresis, nil cognoscit.*
5 *Bartolus* in l. diuus. ff. de custod. reorum. *communiter reprobatur.*
6 *Inquisitor potest inuocare brachium seculare, etiam si non habeat expressum in commissione.*
7 *Delegatus exequitur suam sententiam.*
8 *Iudices laici an cognoscant de hæresi ad effectum publicationis bonorum.*
9 *Ecclesia habet fiscum.*
10 *Ecclesia gaudet omnibus priuilegiis, quibus gaudet imperium.*
11 *Verbum,* publicari, *est proprium fisci.*
12 *Publicatio bonorum propter crimen ecclesiasticum debet fieri per Ecclesiam.*
13 *Hæreticorum bona publicanda in quas partes diuiduntur.*
14 *Constitutiones omnes extrauagantes contra hæreticos sunt obseruandæ pro legibus.*
15 *Princeps quando possit auferre ius tertio quæsitum.*
16 *Iudex secularis non cognoscit contra clericum degradatum.*
17 *Degradationis qualitas non potest controuerti per iudicem secularem.*
18 *Clericus degradatus quomodo detur iudici laico.*
19 *Iudex laicus nihil potest facere contra clericum degradatum, nisi imponere pœnam legalem.*
20 *Iudex laicus imploratus à partibus pro executione sententiæ, quando cognoscat de illius viribus.*
21 *Sententia parit actionem iudicati, & in factum.*
22 *Officium iudicis non ambulat de vno tribunali ad alterum.*
23 *Officium iudicis est remedium extraordinarium, & quando cesset.*
24 *Executio non datur extra territorium ius dicentis.*
25 *Executio quando petitur coram iudice ille est mixtus executor.*
26 *In executione facienda fauendum est reo.*
27 *Principes ex debito officii tenentur conseruare iustitiam inter subditos.*
28 *Iudex nulliter procedens dicitur spoliare.*
29 *Iudex executionis an possit cognoscere de nullitatibus sententiæ.*
30 *Executor merus nil cognoscit de causa, nec de nullitatibus.*
31 *Executione commissa de sententia nulla, est rescribendum committenti.*
32 *Sententia nulla non est executioni mandanda.*
33 *Sententia non est exequenda, vbi suspicatur de iniustitia.*

34 Ex-

Digitized by Google

34 *Executio non est permittenda à mero executore, quando est appellatum.*

35 *Brachium seculare quare non imploretur super executione sententiæ in criminibus mixti fori.*

NVnc videndum an Laici rogati de impertitione brachii possint cognoscere de viribus sententiæ, quod expediendum est per quatuor articulos, in quibus consistit totum negotium.

1 Primus articulus est, Iudex secularis † imploratus de brachio contra hæreticos, vel de hæresi suspectos in causa inquisitionis pro executione sententiæ latæ contra quoscunque siue clericos, siue laicos, siue etiam ad adiuuandum, & capiendum tales facinorosos, non potest aliquo modo cognoscere neque de sententia, neque de processu, aut indiciis contra

2 ipsos: Quia sola ecclesia † cognoscit de hoc crimine, & declarat, *c. quoties 24. quæst. 1.* secularibus prohibetur, *c. inquisitionis. §. prohibemus. de hæretic. libr. 6. c. excommunicamus §. 1. c. ad abolendam. vbi Abb. numer. 7. & 12. eod. tit. c. vt officium. c. cum secundum. eod. tit. in antiquis.* Alciat. *in c. 1. de offi. ordinar.* Afflict. *in constitut. regni incip. Inconsutilem numer. 20.* Roland. *in consil. 8. numer. 5. vol. 3. & consil. 20. numer. 10. eod. vol.* Socin. *in consil. 119. numer. 9. vol. 4.* Bossius *in titulo de foro competenti. numer. 119.* Simanc. *in enchirid. iudic. viol. relig. titulo 6. & titulo 66.* Gundis Saluus *in tractat. de hæretic. capit. 15.* Episcopus Squilacen. *in tract. de fide catholica. capit. 23. & capit. 30.* Villalob. *in Commun. opinion. verbo Hæresis numer. 42.* Clarus *in §. hæresis. numer. 5.* Alphonsus de Castro *in l. br. 1. de iusta hæretic. punitione. capit. 5. & capit. 24.* Vbi omnes pluribus ra-

3 tionibus monstrant secularem iudicem † de hæresi iudicare non posse, nec declarare, neque aliquam cognitionem habere, nisi ex delegatione Papæ ad extirpationem tanti criminis, pro vt dicit Milleus *in sua practic. fol. 94. num. 38.* Sed hodie non seruatur. Clarus *in pract. §. hæresis. ver. hoc crimen.*

Item quod iudex secularis imploratus super bra-

4 chio, † in omnibus casibus supradicti articuli nullam habeat cognitionem, firmarunt Abbas *in c. 1. numer. 12. de offic. ordinar.* & ibi Petrus de Ancaran. & Ioan. de Immol. Idem Abb. *in c. final de sta. u regular.* Ancaran. *in c. inquisitionis. in princip. de hæret. libr. 6. & in c. ea quæ, 12. 6. quæst. de regul. iur. libr. 6.* Bald. *in auth clericus in fine. Codic. de episcop. & cleric.* qui expresse dicit, quando ad iudicem secularem remittitur hæreticus per iudicem ecclesiasticum, secularis iudex non habet cognoscere de crimine, idem dicit Salyc. *in l. ea quidem. in 10. quæst. Cod. de accusationib.* Angel. *in l. diuus ff. de custod. reorum. & in l. fin. Cod. de exhibend. reis.* Afflict. *in proœmio Constitutionum Regni numer.*

5 *58.* qui inuehit contra Bartolum † tenent. in contrariam opinionem *in d. l. diuus.* & ostendit opinionem contra ipsum esse magis communem, pro qua est textus expressus *in d. c. inquisitionis. §. prohibemus. de hæret. libr. 6.* vbi super crimine hæresis iudex secularis neque directe, neque indirecte potest se intromittere, sed requisitus pro brachio, est nudus, & purus executor, ergo nullam potest super hoc crimine adhibere cognitionem.

Ex quo infertur non esse veram opinionem, quam defendit Cymericus *in suo directorio Inquisitorum part.*

6 *3. quæst. 57.* quod Inquisitor, † qui est delegatus à Papa in causa hæresis, non aliter potest implorare brachium seculare super auxilio sui officii, nisi habeat in specie in commissione clausulam: *cum potestate inuocandi brachium seculare, quatenus opus sit*: quia vt docte ostendit ibi in commento D. Franciscus Penna nunc Rotæ Romanæ Decanus, Communis opinio est in contrarium, quam nos probauimus supra *in capit. 50. articulo 2.* Delegatus † enim recipit potestatem su- 7
per omnibus, sine quibus causa expediri non potest, *c. præterea. in fine. de offic. deleg.* sed executio est pars causæ, & pars potissima sententiæ, quæ aliquando absque seculari brachio nequit finem habere, ergo inquisitor tanquam delegatus potest inuocare brachium. Sed ista quæstio hodie cessat, postquam in suis literis semper apponitur d. clausula: *cum facultate inuocandi brachium quatenus opus est.*

Nec obstat quod Principes, & iudices † laici possunt 8
cognoscere de hoc crimine in ipsa impertitione brachii ad effectum confiscandi bona, quæ dicunt propria auctoritate vendicare, per summos Pontifices sibi concessa, vt in re propria, *c. vergentis. de hæretic.* vbi bona hæreticorum, temporali ditioni Ecclesiæ subiectorum per ecclesiam publicantur, aliorum vero hæreticorum idem præcipitur fieri per Potestates, & Principes seculares, dicunt enim eorum fiscum non inferre, vel referre expressim quæstionem de hæresi, Andr. *in titulo. quæ sint regalia. in ver. contrahentium. numer. 32.* Et cum fiscus vendicat, vt dicit gloss. *in authent. de incest. nupt. in princip.* ipsæ res videntur conueniri, non agitur in personam tenentis, argument. *l. denique ff. de iure fisc. & l. imperatores ff. de publican.* Et ita dicunt hunc esse casum *d. c. vergentis.*

Quia hæc opinio non est vera: Primo, nam Eccle-
sia † habet fiscum, gloss. *in c. quia diuersitatem. de con-* 9
cess. præbend quæ singularis est secundum Cardinal. *in clem. 2 §. 1. de hæretic.* Ioan. de Anan. & Felyn. *in c. excommunicamus. in 1. eod. titulo*, Felyn. *in c. irrefragabili. §. 1. de offic. ordinar.* Andr. Barbat. *in cap. 1. numer. 61. de probat.* Repertorium inquisitorum *in ver. confiscatio.* Anton. de Butr. & Immol. *in c. quia diuersitatem col. 4. post alios, quos ibi allegant. de concess. præb.* Bald. *in l. eam quam, nu. 28 C. de fideicommiss.* Parisien. *in repetitione c. cum auditis numer. 15. de præscriptionib.* Et quod hæc sit verior opinio atque moribus recepta, attestatur Bernard. Diaz. *in practic. criminal. capit. 134.* Item *in capit. 124.* ad finem, dicit esse communem opinionem, & frequentissimo vsu comprobatam, Ioann. Lupus *in repet. rubric. de donat. inter virum, & vxor. §. 39.* Gloss. & Abb. *in c. 2. de success. ab intestato.* Steph. Aufrer. *in decis. Cappell. Tolosan. 274.* quos cumulat Couar. *in libr. 2. var. resolut. cap. 4. numer. 11.* Et pro hac opinione facit, quia Ecclesia gaudet † omnibus pri- 10
uilegiis, quibus gaudet Imperium, Abb. *in c. auditis. numer. 11. de restitut. in integr.* & ibi Addentes, quia Imperium, & Ecclesia fraternizant, *authent. quomodo oport. episcop. in princip.* quem text. inducit Iason. *in l. 1. numer. 23. Codic. de sacro. eccles.* Bald. *in l. fin, numer. 10. Codic. de quadr. præscription.* Innocent. *in d. c. vergentis. de hæretic.* vsus est verbo † publicari, ibi, statuimus 11
publicari, quod proprium est fisci, & subdit, ibidem confiscentur, vterque fiscus vendicando publicat, Andr. *in titul. quæ sint regal. numer. 30. in princip.* Bonorum publicatio est de regalibus, quæ in propriis tribunalibus exercetur, vt *C. vbi causæ fiscales.*

Et in specie quod bonorum publicatio, † quæ fit 12
propter crimen mere ecclesiasticum & vigore sententiæ iudicis ecclesiastici, debeat fieri per Fiscum ecclesiæ, non autem per Fiscum Principis laici, scribo latissime inter quæstiones practicas infra *in 4. parte cas. 137.* per totum, vbi videri poterit, ne bis idem repetam.

Digitized by Google

Item quia ſummorum Pontificum conſtitutiones,
13 præſertim Clementis, diſtribuunt hæreticorum † bona
publicanda in tres partes, propter quas Doctorum Mo-
dernorum communis Schola tenet, vnam partem eſ-
ſe Domino temporali applicandam, alteram Inquiſi-
tori, tertiam vero officio ſanctæ Inquiſitionis deberi,
Gundiſſaluus in tract. de heretic. queſt. 15. numer. 3. Pa-
riſien. in conſil. 2 numer. 104. vol. 4. B ſſ. in titulo. de he-
retic. numer. 33. Iacob. Simanc. in praxi hereſeos capit.
56. Gomez. in libr. var. reſolut. titul de crimin. leſa ma-
ieſtat. numer. 1. Roland. in conſil. 20. numer. 13. &
ſequent. vol. 3. & latius in conſil. 8. per totum. eod. vol. Me-
noch. de arbitrar. caſu 374. Burſatt in conſil. 43. vol. 1.
D. Franciſc. Penna in 3. par e directorii queſt. 97. vbi o-
mnes conſtitutiones Pontificias adducit, ergo iudi-
ces ſeculares requiſiti de brachio, nullam habent co-
gnitionem, ad effectum publicandi bona, quia vt di-
ctum, illorum declaratio pertinet ad Inquiſito-
res.

Neque obſtat quod prædictæ Pontificum conſtitu-
tiones non ſint in corpore iuris clauſæ: Quia fuit ſpe-
14 cialiter conſtitutum, omnes † conſtitutiones extra-
uagantes contra hæreticam prauitatem editas, etiam
ſi in corpore iuris non contineantur, obſeruandas eſ-
ſe, c. final. §. final. de heretic. libr. 6. clem. 1. §. final. eod. ti-
tul. & l. arriani §. cunctis quoque legibus Codic. de here-
tic.

15 Item quia Princeps † poteſt auferre ius tertio quæ-
ſitum, quando ipſe idem Princeps fuit cauſa acquiſi-
tionis, mediante ſua noua lege. Bald. in l. qui ſe patris.
col. 7. verſic. ita dominus etiam ſu e tor Cod. unde liberi.
allegat l. qui fund s. Codic. de omni agro deſerto. lib. 11.
Angel. in l. Antiochenſium. numer. 1 ff. de priuileg. credit.
& vide Abb. in conſil. 84. numer. 3. verſic ſed iſtis non ob-
ſtantibus vol. 1. Albert. Brun. in conſil 1. numer. 50. de
de qua re latius tractabo inferius in 2. par. e, inter caſus
mixtos cap...

16 Secundus articulus eſt, Iudex ſecularis † imploratus
ſuper brachio impertiendo contra clericum actualiter
degradatum & ſibi traditum, non cognoſcit de viri-
bus ſententiæ, quia iudex ſecularis fundat ſuam iuris-
dictionem in clericum degradatum per qualitatem de-
gradationis, c. degradatio. de pœnis libr. 6. Abb. in c. no-
uimus. de verb. ſignificat. Dec. in c. cum non ab homine.
numer. 68. de Iudic. ergo niſi conſtet, vel præſuppo-
17 natur † dicta qualitas, nimirum iuſta degradatio, nul-
la competit iuriſdictio l. 2. §. ſed ſi dubitatur. ff de iudic.
l ſi quis aliena ff eod. tit. l. 1 § ait prætor ff. ne quid in flum.
publ. l. prætor §. docere ff. de vi bon. rapt. Bart. in l. multum
ff. de condit. & demonſtrat. & in l. finita §. Iulianus ff. de
damnat. infect. Vnde dicit Conrad. in tractat. de he-
retic. libr. 4. capit. 13. numer. 9. iudex eccleſiaſticus non
tradit clericum degradatum iudici ſeculari, ſed potius
18 oſtendit † & declarat clericum eſſe priuilegio cleri-
cali exutum, Franch. in d. c. degradatio §. proderit. ergo
ipſa degradatio eſt fundamentum exercitii iuriſdicti-
onis ſecularis, quare ſi iudex ſecularis vellet de aſſerta
iniuſtitia degradationis cognoſcere, ageret ſine funda-
mento ſuæ iuriſdictionis, quæ fundata eſt in d. quali-
tate, vt dixi, & obſtaret regula iuris c. ex eo. libr. 6. Ex
quibus, & multis aliis ego ſcripſi infra in parte 4.
19 caſu 131. & caſu. 132. quod iudex laicus † non cogno-
ſcit de iniuſta degradatione, neque nouum poteſt for-
mare proceſſum, neque torquere, vel tangere cleri-
cum degradatum abſque incurſu excommunicationis,
quia retinet characterem, & poteſt conficere ſacra-
mentum, ſed ſolum tanquam in notorie confeſſum, &
conuictum poteſt pœnam condignam imponere,
quam Eccleſia, præ miſericordia imponere recuſa-
uit.

Tertius articulus eſt Iudex laicus imploratus † à par- 20
tibus pro executione ſententiæ latæ inter laicos à
quocunque iudice in concernentibus vtilitatem pri-
uatam, poteſt de viribus ſententiæ cognoſcere, & in-
telligo parte replicante, contra quam eſt exequen-
dum, aliter executio impediri non debet, vt firmarunt
Belluga in ſuo ſpeculo Princip. rubric. 11. nume. 4. vbi
de imploratione brachii tractat, Pariſ. de Put. in tra-
ctatu de Syndicatu, in ver. brachium. Andr. in 1. conſtitu-
tione regni.

Nam ſententia † gignit actionem in factum, vel iu- 21
dicati, l. intra dies ff. de re iudic. in verſ. ex iudicato agi.
verbum. agere, denotat ordinariam actionem, & re-
quirit litis conteſtationem, l. licet § ſi plures ff. de procu-
ra or. l. 1. ff de ede d quo caſu iudicium eſt ordinarie
peragendum, l. item veniunt §. item recte ff. de pet. he-
redit. & l 1. Codic. quando ex fact. tut. & hanc tenent
Bart. in d. l. intra dies. & Specul. in titulo de execut. ſen-
tent. §. breuiter. in princip. Ioan. Baptiſta de ſancto
Blaſ. in tractatu de actione, & eius natura, cen nr 1.
numer. 71. & ex ea agitur iudicis officio, quia implo-
ratur executio, l. à diuo Pio §. ſi ſuper rebus ff. de re iudic.
Sed officium † iudicis non ambulat de vno tribunali 22
ad alterum, Bald. in l. final. numer 3 Codic. de teſtib. tan-
to minus de tribunali non ſubdito eidem Principi, &
tunc iure ordinario deſeruiunt dictæ actiones, & ceſ-
ſat iudicis officium † tanquam remedium extraordi- 23
narium, l. quædam. in princip. & ibi Bald ff. de edendo.
gloſſ. penult. in l. vinum ff. ſi cert. pet. Bald. in l. fin § ſin
autem n. 2. in princip. Codic. de fur. Corneus in conſil. 18.
col. 1. vol. 3. Bartol. in l. qui colluſionem §. 1 retti. ff de acti-
onib. empt. Item executio † extra territorium non da- 24
tur, gloſſ. in ver. cum pareatur in 2. expoſitione in l. final ff.
de iuriſdiction. om. iudic. quam ſequitur Andr. in titu-
lo de conuerſ. infer me, & Domin. de beneficio. numer. 7.
& ſequent. Et ad hoc eſt textus in l. cum vnus. §. penult.
ff. de bon. auctor. iudic. poſſidend. Quia etiam bis cauſa
reuideri poteſt à diuerſis iudicibus alterius iuriſdicti-
onis, caſus eſt in §. ſi vero crimen. in authent. de ſanctiſſ.
epiſcopis.

Item hic ſupplicatur executio coram iudice, † ergo 25
mixtus eſt executor, non merus, neque nudus mini-
ſter, gloſſ. 1. clem. 1. & ibi Cardinal. in queſt. 13. de offi. de-
legati. Bartol. in l. 1. in princip. ff. de re iudic. & ſupplica-
tur ob defectum iuriſdictionis, qui eſt in iudice ſen-
tentiæ, d. l. fin. ff de iuriſdiction. om. iudic. quo caſu iu-
dex poſtulatus habet omnem cognitionem, Bartold.
in d. l. à diuo Pio numer. 5. Abb. in c. de cætero. numer.
4. verſicul. ſecundo membro. de re iudic. Item quando ex-
ecutio petitur ſententiæ coram diuerſo iudice, ſtatim
pars opponit, cui in executione † fauendum eſſe iu- 26
ra clamant, l fauorabiliores ff. de reg. iur. l cum non ſint.
eod. tit. lib. 6. Bartol. in l. ſi quis intentione ff. de iudic. Ipſe
iudex reum debet iudicare vt ſubditum, Abb. in c. 1. nu.
12. de offic. ordinar. & d. § ſi vero crimen. auth. de ſanctiſſ.
epiſcop.

Principes † iccirco redditus à ſubditis iuſte perci- 27
piunt, vt inter eos iuſtitiam conſeruent in terra, D.
Thom. in 2. 2. queſt. 62. articulo 7. alias tenentur ad fru-
ctuum perceptorum reſtitutionem: Intereſt publici
habere vaſallos diuites, & ab aliis contra iuſtitiam non
ſpoliari, ſed iudex nulliter procedens, † & ideo iniuſti- 28
tiam faciens dicitur ſpoliare, Grauett. in conſil. 118.
num.

Digitized by Google

num.8. Socin. sen. *in consil. 12. vol. 1.* Pontanus *in tractatu de spolio, lib. 3. num. 107.* Iccirco non debet arctari ad exequendam sententiam alterius iudicis latam inter suos subditos, & de negotio de quo potest ipse cognoscere, *d. §. si vero crimen in auth. de sanctiss. episcop.* quem textum ita communiter citant Doct. antiqui. Guglielm. de Cuneo *in l. magistratibus ff. de iurisdict. om. iudic.* & Bartol. ac Bald. ibidem, & hoc tenet Baldus per illum textum *in auth. clericus C. de episcop. & cleric.* & Angel. *in d. l. magistratibus.*

29 Aliqui dicunt quod si d. sententia exequenda † lata esset à iudice superiore illius ditionis, cui est subditus iudex imploratus pro executione, tunc potest de nullitatibus d. sententiæ allegatis cognoscere, non vt pronuntiet sententiam exequendam non esse, sed vt supersedeat, atque remittat ad ordinarium iudicem, qui illam protulit, hic est casus *in l. si prætor. §. Marcellus ff. de iudic.* & firmarunt Innocent. & alii *in c. de cætero de re iudic.* quod secus esset, si illi committeretur expresse à suo iudice superiore, quia tunc esset merus

30 executor, † Bald. *in l. & si non cognitio. Cod. si contra ius, vel vtilit. public.* Cardinal. *in c. pastoralis § quia vero de offic. delegat. & in clem. 1. §. penult. quæst. de foro compet.* Innoc. *in c. cum olim de priuileg.* Angel. *in l. si vt proponis C. de execut. rei iudic.* Alex. *in consil 77. col. 2. vol. 2. & ibi latè Apostilla. & in consil. 95. eod. vol. 2.* Guido Pap. *in decis. 574.*

Sed ego teneo quod etiam si esset commissa exe-

31 cutio † sibi à suo superiore, de cuius nullitate constat, non sit exequenda, sed debeat ad superiorem rescribere per regulam *c. si quando de rescript.* quod comprehendit etiam laicos, vt inibi docet Nauarr. & est textus de iure ciuili, *in §. deinde competens, in auth. de mandatis Princip.* Et quod non debeat sententiam † nul-

32 liter latam exequi, firmarunt, Innoc. *in c. ad aures de ætate, & qualit.* Bartol *in l. diuus ff. de custod. reorum.* Ancotran. *in consil. 372.* vbi subdit, quod ne dum nullitas impedit illius executionem, sed etiam eiusdem iniquitas, Franch. *in c. dilecto num. 73. de appellat.* qui dicit esse casum *in c. constitutus nu. 3. de testib.* Anton. de Butrio *in c. tuam in fine de ordine cognit.* & est *decisio Francisci Marci 269. parte 1.* Imo etiam si suspicaretur de iniu-

33 stitia † sententia non deberet exequi Ioann. Andr. *in c. cum iure peritus de offic. delegat. & in d. cap. 1. de offic. ordinar.* Thom. Ferrett. *in sua cautela 54. quæ incipit. si coram aliquo iudice.* Felyn. *in c. cum sit generale col. 6. vers. limita quinto de foro compet.* sicut non est permittenda executio ab inferiore iudice etiam nudo, & me-

34 ro † executore, quando à sententia est appellatum, Abb. *in d. c. 1. col. pen. & final. de offic. ordin.* Bartol. *in d. l. diuus.* Oldrad. *in d. consil 89.* quod procedit, etiam si appellatio non fuisset admissa Grammatic. *in consil. ciuil. 109. num. 5.* quia si hoc casu posset impune resisti. *l. quoniam iudices C. de appellat.* & notant ibi Innocent. & Abb. Item Felyn. *in c. si quando de offic. d. leg.* ergo multo magis debet permitti ministro, qui non exequatur, sed supersedeat, & rescribat, *d. c. si quando de rescript.*

35 Super executione sententiæ † in criminibus mixti fori, non est opus tractare de imploratione brachii secularis, vt nostri æmuli ad diminutionem huius capitis opponebant, quia de ipsis delictis mixtis tracto in tota secunda parte, & plus mille articulorum exarantur inter vtrumque iudicem. At si Ecclesiasticus personam præuenerit, cum suam possit exequi sententiam per proprios ministros, vt probaui supra *in cap. 50.* ideo brachio seculari non indiget, & si præter capturam personæ, præuenerit causam, & impediretur à laico iudice, inhibitionibus, & censuris, atque aliis remediis suam iurisdictionem, & præuentionis causam defendet, de quibus scribo in d. secunda parte; Nec licet, nisi toto opere perspecto sententiam dicere.

CAP. LII.

An Principes laici, & eorum iudices rogati, si non impertiantur brachium, possint ab Ecclesiasticis pœnis temporalibus, & spiritualibus affici.

SVMMARIA.

1 *Brachio denegato, vel neglecto seculares possunt excommunicari.*
2 *Feudatarii Ecclesiæ sub qua pœna non possunt denegare brachium seculare.*
3 *Iustum præsumitur quod à Principe ordinatur.*
4 *Vasallus est obligatus obedire Principi directo domino.*
5 *Homagium quid importet circa obedientiam.*
6 *Ingratus dicitur qui non obedit domino præcipienti super feudis, & eorum vasallis.*
7 *Feudatarius non obediens præcepto domini sub pœna indignationis suæ feudo priuatur.*
8 *Brachium impertiri recusantes sub pœna indignationis Petri & Pauli possunt beneficiis priuari.*
9 *Vasallus vasalli mei non est vasallus meus.*
10 *Et quando fallit.*
11 *Vasallus vasalli potest cogi à supremo domino ad sibi obediendum.*
12 *Mandata Principum cur sint exequenda omnino.*
13 *Exempla pœnarum subditorum non obedientium dominis.*
14 *Mandata principum exequenda complete, etiam reuocata.*
15 *Dux exercitus non debet bellari, etiam vincendo, finita legatione.*
16 *Mandata principum non exequenda, quando turbaretur status vniuersalis.*
17 *Obediendum non est iniuste imperanti.*
18 *Exempla Principum iniusta imperantium.*
19 *Reges qui præceperunt non esse obediendum iussionibus iniustis.*
20 *Papa est iudex inter Principes recusantes obedire Imperatori, & ipsum Imperatorem.*

VLtimo videndum est, qua pœna puniantur seculares implorati de brachio, si in auxilio præstando contumaces, aut negligentes, fuerint. Respondendum † est, primo quo ad pœnam spiritualem excommunicari posse, *C. ad abolendam §. penult. c. excommunicamus §. moneantur de hæretic.* & probat D. Penna *super directorio in 3. parte super quæst. 57.* 1

Quo vero ad pœnam temporalem distinguendum est. Nam si feuda immediate non retineant ab Ecclesia poterunt honore, & quacunque dignitate priuari, vt probant supradicta intra: si vero feudatarii † sint ecclesiæ, statim eis obediendum est. 2

Primo, quia iustum † præsumitur, quod à Principe supremæ potentiæ ordinatur, Roman. *in consil. 436. num. 11. vers. & si dicatur quod in principe,* Socin. *in consil. 273. num. 11. vers. & si dicatur vol. 2.* Ias. *in l. si testamentum num. 5. vers. vltimo limita C. de testam.* Crauett. *de* 3

Digitized by Google

antiquit.part.1.§.non omitto circa præmissa num.23. vers. limitatur nunc prædicta conclusio. Grammatic. *in consil. 100.num.17.* Capyc. *in decis.51.* Abb. *in c.cum olim. nu.17. de re iudic.& in c.cum venissent num.8.de iudic.* Præsertim ratione subiectorum, qui sunt eiusdem supremi Principis dominatione, Felyn. *in c.quæ in Ecclesiarum. num.60.& plur.seq.& ibi Abb.num.15. de constit.*

4 Non est in facultate vasalli † recusare obedire superiori, quia vasallus ligius principaliter obligatur obedire vinculando eius personam, & in consequentiam veniunt bona, accessione ad personam, tanto magis illa bona, quæ à supremo hoc Domino, præcipiente recognoscuntur, quæ reali onere in primum Dominum
5 sunt affecta, Hoc importat † præstare homagium, si non obediuerit Domino, dicitur ingratus, & licet super ingratitudine certa definitio dari non possit, ut dicit textus *in titulo, quibus ex caus. feud. amitt.* Tamen vasallus, qui non obedit Domino iuste præcipienti su-
6 per feudis, vel feudorum vasallis, satis dicitur † ingratus, putat enim habere ex seipso, quod ab alio habuit, quæ fortior est ingratitudo, vt dicit Alexander Anglus *in suo destructorio vitiorum, parte 5.cap 4.col. 2.* & quasi negare videtur se esse vasallum, quo casu, potest feudo priuari, *c.si vasallus si de feud. defunct. fuerit controuers. inter dom.& agnat.* Innoc. *in c.cæterum de iudic.* Guido Pap. *decis.436.* Caccheran. *decis.29.*

7 Et si præceptum factum † fuerit sub comminatione pœnali indignationis suæ, poterit illum obedire recusantem feudo, vel dignitate priuare, ita tenet Bald. *in c.1.§. porro quæ sit prima caus. benefic. amitt.* quod quando in literis apostolicis, pro quarum executione
8 imploratur brachium, imponitur sub pœna † indignationis Petri, & Pauli, quam se nouerint incursurum, talia verba comminatoria importent, quod obedire recusantes poterunt priuari propriis beneficiis, de qua pœna indignationis loquitur idē Bald. *in l. cūctos populos C.de summa trinit & in auth. statuimus in 9.quæst.Cod.de episcop.& cleric.* Et quod vasallo nō obediente cuiuscūque mandato facto à superiore Domino sub indignationis pœna, feudum cadat in commissum, in specie decidit Chassan. *in tract. de gloria mundi, parte 5. consideratione 23.num.4.*

Et hæc procedunt, siue recusauerit obedire super
9 feudo, siue super vasallis. Nam licet regula sit, † quod vasallus vasalli mei non est proprie vasallus meus, vt not.gloss.final. *in c.legitur distinct.80.* Bald. *in c.cum dilecti col.4.de dolo,& contumac.* Specul, *de feud. §.2.vers. 14.l.Modestinus.ff.de verb. significat.* sicut neque libertus liberti mei, dicitur proprie libertus meus, *l.si quis à liberis §.si quis à libertis Digest. de liber agnoscend.* Et hanc opinionem firmat Curt. *de feud. parte 4.titul. ex quib. caus. feud. amitt. num.88.* Nihilominus re-
10 gula † fallit in vasallis vasalli mei, qui sunt in eo feudo, quod vasallus meus tenet à me, Bald. *in c.1.§.rursus tit. quib.mod.feud.amitt.& in c.1.§.si quis de manso vbi And. & Iacobus de Bellouis. in titul. de controuers. inuestitur.* quam limitationem declarat Frecc. *de subfeud. in lib.1. §.fuit dubitatum num.4. & seq.* vbi alios allegat, quo
11 casu supremus † dominus poterit cogere vasallum vasalli sui ad sibi obediendum, & seruiendum, gloss. *in c. 1.§.final.de controuers.inuestit.* Bald. ibi in fine, quid poterit facere cogendo vasallum suum per subtractionem beneficii, allegat notata per gloss. *in §. adeo Instit. de locato.* Et secundum Baldum ibidem potest supremus Dominus habere regressum contra vasallum vasalli sui, tanquam contra debitorem sui debitoris, per notata per gloss.& Doct. *in l. pro herede §.si quid tamen ff.de acquir. hæredit.* & hanc opinionem tenet etiam Aluarott. *in d.§.final.* quem multis modis confirmat, & licet Andreas videatur tenere contrarium *in d. c.1.§. final.de controuers. inuestitur*. tamen intelligas eum de vasallo, qui non est naturalis feudi supremi Domini seruitium petentis, sicut est limitata regula præcedens per Baldum, & ad allegata in contrarium sic respondendum est.

Item mandata † Principum sunt omnino exequen- 12
da, ne Principum maiestas à subditis deludatur. Nam si minimo magistratui obediendum est, ne Prætoris maiestas contempta videatur, *l.ait prætor §.ait prætor ff. de noui oper. nuntiation.l.pen.ff.de instit.l.seruo §.cum prætor.ff.ad Trebell.* Plato *in Critone*, Cicero *pro Cluētio,& in libris de legib.* dicit, quamuis ipse esset inimicus Tribunorum plebis, obediendum esse iniustis oppositionibus tribunorum, quo nihil præstantius, impediri n. bonam rem melius est, quam concedi malam, quanto magis obediendum est Principibus. Item quando magistratus timeret, ne irritaret Principem, cuius maximum est exemplum. † Nam mortuo Seuero, reli- 13
ctis Caracalla, & Geta suis nepotibus minoribus, & relicto Papiniano minorum Imperatorum, & Imperii tutore, cum Caracalla necasset Getam, iussit Papiniano, vt illum in Senatu excusaret, cui Papiniano respondenti non esse ita facile excusare, sicut patricidium cōmittere, Imperator ira commotus, occidi iussit. Alterum exemplum adducitur de Petronio Assyriæ gubernatore, cui cum mandaretur ab Imperatore Caligula, vt eius statuam in templo Hierosolymitano collocaret, reluctantibus ex causa Iudæis, ac Petronio hoc factum rescribenti, cum iterum Caligula idem iussisset Petronio, congregato contra iudeos exercitu, Iudæi omnes se opponunt, quorum tandem suasionibus ductus, iterum ad Caligulam rescripsit, sed Caligula irritatus, Petronium occidi mandat per literas, verum Caligulæ mors præuenit literas, vnde neque Petronius occisus, neque mortui Imperatoris statua in templo collocatur.

Item mandata † Principum exequenda sunt, siue 14
prima, siue secunda, si exequi expediat, & forte in exequendo cœptum est, etiam si Princeps sua mandata reuocaret, Marcellus Consul dicebat, multa magnis Ducibus sicut non sunt aggredienda, ita semel aggressis nō dimittenda, teste Liuio *in lib.14.* extat maximum apud Græcos exemplum de Epaminonda, & Pelopida Ducibus † exercitus, quorum onera finiebantur in illo 15
ipso actu, quo tubarum clangor significabat prælium, sed cognoscentes ex dilatione diei, eorum Rempublicam depressam fore, & præliati, victoria potiti sunt, cōfœderatosque saluos fecerunt, atque Thebanos in eorum statu confirmarunt: sed reuersi in patriam, perduellionis accusati, & condemnati sunt, quia Populi iussionibus non obediuerunt, diem præfixam in præliando transeuntes: Sed Populus postea in gratiam restituit. Xenophon. *lib.7. de rebus Græcorum.* Cicer. *in lib.1.de diuinat.* Plutarch. in Epaminonda, & Appiano in Syriaco restibus.

Declaratur, articulum non procedere, quando ex 16
præcepto † Principis decoloraretur, siue turbaretur status vniuersalis, quia hoc neque permittitur Papæ cū consilio Cardinalium, Roman. *in singular.419.* Abb. *in c.proposuit col. 4. de concess. præbend.* Benedict. *in c. Raynutius, ver.& vxorem decis.2.num.137.* Et quod iniusta † imperanti non sit obediendum, quando ex eius 17
mandato aliquod scandalum, vel malum subditorum futurum esset, tenet Innoc. *in c. inquisitioni de sent. excom.* Abb. *in c.vniuersitatis num.3.eod.tit.*

Exemplum est, vt si Princeps † mandaret occidi in- 18
nocen-

Digitized by Google

nocentes, ſicut iuſſit Pharao, & Aggrippa. Item ſi mandaret deprædari pauperes, ſicut proximis elapſis temporibus fecit Marchio Albertus. Rota *deciſ.3.de exceptionib.in nouis*. Felyn. *in d.c.de cætero col.1*. Abb. *col.7.* Hoſtienſ.& Immol. *in c.cum contingat.de reſcript.* Princeps enim iſto modo imperans, ſacros diuinæ legis, & naturæ limites coinquinat. Bald. *in l. nuptæ ff. de ſenator. & in c. quæ in Eccleſiarum de conſtit.* Saul cum præcepiſſet occidi ſine cauſa ſacerdotes, non inuenit, qui obediuiſſet, præter Doegem, qui ſolus exequutus eſt.

19 Propterea Reges † Ægypti recipiebant iuramenta ab eorum magiſtratibus, vt nunquam eorum iuſſionibus obedirent, quando præciperent iniuſte, prout legitur in ſententiis Regum Ægypti relatis à Plutarcho. Item in Gallia prohibitum eſt iudicibus Regum literas exequi, niſi literarum iuſtitia contineat æquitatem, prout in ordinationibus Regis Caroli VII. *artic.66.* & in ordinationibus Regis Philippi Pulcri, *artic.11.* Theodoſius Magnus legem condidit ad preces D. Ambroſii, vt eius literæ, & commiſſiones præcipientes maiorem pœnam ordinario, triginta dierum ſpacio, poſt earum præſentationem ſuſpenderentur, cui legi condendæ occaſionem dedit, occiſio ſeptem millium Theſſalorum occiſorum ad ſimplex Theodoſii iuſſum, propter rebellionem populi, & homicidia in perſonis magiſtratuum commiſſa. Item huc pertinet antiquus Romanæ Curiæ ſtylus tria reſcripta obtinendi à ſummo Pontifice, quæ vocantur monitoria, præceptoria, & executoria, *c. literis de reſcript.*

Qui ſint Reges, & Principes ſubditi Papæ immediate, oſtenſum eſt ſupra. Item qui ſint immediate ſubditi Imperatori: Verum ſi inter hos ſupremos Principes Imperator prius mandauerit aliquod iuſtum ſuis ſubditis immediatis exequendum, quod etiam iuſtum, atque expediens viſum fuerit ſanctæ Romanæ Eccleſiæ, & à Principibus ſubditis fieri recuſaretur, puto
ſanctam Romanam Eccleſiam † huius negotii eſſe iudicem competentem, ipſumque Romanum Pontificem talem inobedientiam eſſe extimaturum, de quo per Franciſc. Zoannett. *in tractatu de Romano Imperio. nu. 221. & ſeq.* 20

Finis partis Primæ.

Digitized by Google

Digitized by Google

TRACTATVS

DE IVRISDICTIONE INTER IVDICEM ECCLESIASTICVM, ET LAICVM EXERCENDA.

PARS SECVNDA,

In qua tractatur de omnibus casibus Mixtæ Iurisdictionis, & de Præuentione ipsorum, atq; de Inhibitionibus faciendis inter vtrumque iudicem.

DOCTORIS MARTÆ

NEAPOLITANI IVRISCONSVLTI IN ALMA VRBE ADVOCATI.

Digitized by Google

Digitized by Google

D. MARTÆ

IVRISCONSVLTI NEAPOLITANI, ET IN ROMANA CVRIA ADVOCATI

Tractatus,

DE IVRISDICTIONE INTER IVDICEM ECclesiasticum, & Laicum exercenda.

PARS SECVNDA.

CAP. I.

Quæ sint causæ mixtæ in genere, de quibus agitur in hac secunda Parte.

SVMMARIA.

1 *Causa ecclesiastica, item secularis quæ sit.*
2 *Crimen ecclesiasticum quid sit.*
3 *Iudex ecclesiasticus iudicat etiam laicum in crimine ecclesiastico.*
4 *Iudex ecclesiasticus potest mandare, & inhibere iudici laico ne procedat in crimine ecclesiastico.*
5 *Causa secularis quotuplex sit, & quæ sint.*
6 *Causa merè secularis quomodo possit fieri de foro ecclesiastico.*
7 *Causarum genera, quæ ab vtroq; iudice cognoscuntur.*
8 *Causarum mixtura inter iudices quot modis contingere possit.*
9 *Immunitatis ecclesiarum iudex an vterque iudex sit competens.*
10 *Iudex causæ preparantis est iudex causæ preparatæ.*
11 *Collitigantium diuersi fori iudex magis dignus præfertur in causa ipsi iudici minus digno.*
12 *Iudices quomodo coniunguntur quando causa est spiritualis, & persona secularis.*
13 *Causæ mixti fori tractantur singulariter in secunda parte.*

AGgredior librum componere de causis mixtis, vt vocant, id est, quæ ab vtroq; iudice, nimirum ecclesiastico, & seculari possunt iudicari: difficillimum opus, vt omnibus possit fieri satis, qui Regnorum iura pertractāt; Ego autem nullius regni, nullius status considerationem habens, quæstiones duntaxat, quæ circa hanc materiam ad iurisprudentiam pertinent, pro veritate, Doctorum minimus, remittendo semper atq; subiiciendo me, & scripta mea opinioni melius sentientium, inuocata prius spiritus sancti gratia, ita scribere incipio.

Causarum igitur alia est mere ecclesiastica, alia me-
1 re secularis glossa *in summa 11. quæst. 1.* Est autem † ecclesiastica vbi agitur de ecclesiasticis, & spiritualibus rebus, vt dicimus, primitiis & oblationibus, ordinibus, matrimoniis, excommunicationibus, electionibus, & huiusmodi, de quibus per Archidiacon. *1. quæst. 1. in princip.* & Præposit. *super d. gloss. in summa 11. quæst. 1.* & ibi Turrecremata *in quæst. 1. num. 3.* Aut vbi agitur de
crimine † ecclesiastico, quod sola lege naturali cœpit 2
esse vetitum, aut sola lege Pontificia prohibitum, vt late probat Nauarr. in relectione *cap. nouit. de iudic. in 6. notab. num. 39. vers. peccatum autem.* Aut crimen ecclesiasticum est illud quod est crimen secundum Ecclesiā & non secundum leges, id est quod non punitur secundum leges, vt est crimen fornicationis, & huiusmodi, de quibus per Geminian. *super d. gloss. 11. quæst. 1. in summa, nu. 2.* & ibidem Turrecremat. *nu. 2.*

Et de hoc crimine ecclesiastico, Iudex † ecclesiasti- 3
cus iudicat etiam laicum. Gemin. *in c. cum episcopus. de offic. ordin. libr. 6.* Io. de Anan. *in c. 2. de adulter.* & *in rubr. de sortileg.* & *in c. qualiter in 2. §. ad corrigendos. col. 8. de accusat.* facit tex. *in c. contra idolorum. in vers. perpetuas inclusiones 26. q. 5.* & *in c. attendendum 17. q. 4.* & *c. 1. de heretic. libr. 6.* In quibus criminibus, & generaliter, vbi iudici ecclesiastico specialiter est reseruata cognitio,
potest mandare, & inhibere iudici † ecclesiastico ne 4
procedat, etiam sub pœna excommunicationis. Innoc. quem ad hoc allegat Bald. *in margarita, in ver. Iudex, & ver. Laicus sirenm.* Cepoll. *in consil. crim. 10. nu. 2.* allegat gl. *in c. decernimus. de sen. excom. lib. 6.* Bald. *in l. consulta diualia n. 1. C. de testam.* & ibi Angel. & Sal. *n 3* Boer. *in dec. 114. n. 2.*

Causa secularis † diuiditur, quia alia est criminalis, 5
alia ciuilis, & criminalis est, vbi agitur de seculari crimine, id est, cuius examinatio pertinet ad secularem iudicem, vt est crimen læsæ maiestatis, & huiusmodi, & generaliter, vbi agitur ad effusionem sanguinis; ciuilis est vbi agitur de patrimonialibus, & bonis.

Istæ causæ pertinent ad diuersum forum, sed ali- 6
quando causa temporalis, † siue secularis, propter aliquam qualitatem fit de foro ecclesiastico, V. g. rapinæ, oppressionis violentiæ, & doli; Item denegatæ iustitiæ, miserabilitatis, & huiusmodi, de quibus *in c. cum sit generale c. quod clericis c. licet ex suscepto c. ex tenore. de foro competent.* Sic econtra, Ancaran. *in c. ea quæ*

 num.

Digitized by Google

num. 8. de regul. iur. lib. 6. Ideo passim in iure reperiun-
7 tur plurima causarum genera † quæ ab vtroque iudice cognoscuntur, & vere cognosci possunt, & causæ mixtæ appellatæ sunt, etiam si criminales fuerint, & delicta mixti fori appellata sunt, sic diffinita. Delicta mixti fori sunt, quæ lege naturali, simul & ciuili, siue seculari, & Pontificia simul vetita sunt, atq; diffinita, Abb. *in c. cum sit generale nu. 31. de foro compet.* Nauar. *in d. c. nouit. in 6. notabili num. 40. de iudic.*

8 Aliis etiam modis mixtura † inter iudices contingere potest, vt cum ecclesiasticus & secularis simul de causa participant, & hoc vel quando vt iudices diuersi fori coniunguntur in cognitione, *auth. si vero contigerit. C. de iudic.* de qua coniunctione notatur *in c. cum contingat. de offi. del. g.* Item habetur *in c. per hoc. de haretic. libr. 6.* Vbi Inquisitor, & Episcopus conueniunt in sententia, & in processu contra hæreticum. Item aliqui dant exemplum, cum reus prætendens gau-
9 dere † immunitate ecclesiarum, per vtrumq; iudicem custoditur, quo casu dicunt vtrumque iudicem, scilicet ecclesiasticum, & secularem debere cognoscere, an reus gaudere debeat ecclesiarum immunitatis priuilegio, Remigius de Gonis *in tractatu de immunit. eccles. quest. 2. numer. 6. vers. quarta opinio.* nam cum custo-
10 diatur per vtrumq;, ambo debent esse iudices † causæ præparantis, & præparatæ, ex regula de qua pro gloss. *in c. parrochianos de sent. excom. lib. 6.* Felyn. *in d. c. cum sit generale. in ver. quinto amplia.* Aliquando coniunguntur ex necessitate indiuisibilis instantiæ, vt si volo conuenire clericum & laicum obligatos insolidum ratione contractus, vel administrationis, & hoc casu non est proprie coniunctio respectu iudicum, sed re-
11 spectu collitigantium: † nam habet locum regula, magis dignum trahit ad se minus dignum, Bart. *in l. præcipimus. §. eodem obseruando. C. de appellat.* & ibi Alexand. Item Bart. *in l. iuris peritos. §. cum oriundus. ff. de excus. tut.* & ibi etiam Bald. aliquando coniunguntur in communibus causis, & personis, vt cũ causa est spiritualis, per-
12 sona † vero secularis, vt scribit Ancar. *in d. c. ea quæ num. 8. de reg. iur. libr. 6.* Vel in aliis causis, de quibus est apud eundem iudicem agendum *l. 1. ff. de quib. reb. ad eundem iudic. eatur. c. cum M. Ferrariensis. de constitut.* Non enim conuenit, plures iudices diuersi fori, aliquando (si volunt) conuenire, cum causa, de qua agitur est vtriusq; fori. *c. cum illarum. §. si vero. de sent. excommun.*

Aliis etiam multis modis vtriusq; fori iudices con-
13 iungi possunt, † de quibus singulariter videre volumus, & in singulis capitulis singularem materiam diffinire, & ad plenum scribere.

CAP. II.

De præuentione Iurisdictionis, & eius effectu.

SVMMARIA.

1 *Iurisdictio quando acquiratur per præuentionem, & nu. 3. & 7.*
2 *Præuentionis definitio quæ sit.*
4 *Præuentio iurisdictionis consideratur respectu iudicis, & respectu partium.*
5 *Præuentio potest fieri inter iudicem inferiorem, & superiorem.*
6 *Episcopus præuenit Papam in collatione beneficiorum.*
8 *Episcopus quando præueniat alterum alterius diœcesis.*
9 *Arbiter quando præuenit iudicem ordinarium.*
10 *Iudex ordinarius potest præuenire delegatum, & quando fallit.*
11 *Iudex præueniens quando amittit iurisdictionem.*
12 *Præuentio iudicis ordinarii à quo fieri possit.*
13 *Iudex ciuilium causarum, quando præueniat iudicem ordinarium.*
14 *Præuentio respectu partium quid operetur.*
15 *Actor qui facit citare reum coram diuersis iudicibus, condemnatur in expensis.*
16 *Iudex præueniens quid faciat.*
17 *Reus quando dicatur præuenire actorem.*
18 *Citatio cuius præsumatur prior in dubio.*
19 *Præuentio iurisdictionis non acquiritur socio.*
20 *Præuentio an acquiratur contra laicum factum clericum, & nu. 24.*
21 *Iudex secularis in ciuilibus est competens contra laicum factum clericum.*
22 *Miles factus post citationem debet conueniri coram iudice ordinario,*
23 *Iurisdictio præuenta ante clericatum valet quo ad sententiam non autem quo ad executionem, & n. 27.*
25 *Exceptio declinatoria quando opponatur post litem contestatam.*
26 *Clericus in criminalibus semper debet conueniri coram ecclesiastico.*

CVm in causis mixtis iurisdictio competat cuilibet insolidum, & ideo præuentione iurisdictio † in eis 1
acquiratur; ergo sequitur videre de ipsa præuentione, quam materiam etiam in mea adolescentia dum aduocatum gerere in vrbe inceperam, pertractaui. *Præuentio* igitur † *est iurisdictionis appropriatio sibi soli, in aliqua* 2
causa, quæ principaliter, insolidum, & in actu pluribus competebat: ita definit Marian. Socin. *in c. proposuisti. de foro compet.* Dicitur *principaliter*, quia non præuenitur is, qui ab altero iurisdictionem recognoscit. *l. iudicium solui nr. ff. de iudic.* sed hoc dictum intelligitur, ne præueniat superiorem, à quo iurisdictionem recognoscit, quin ab ipso impediatur in procedendo: Dicitur *insolidum*, quia si plures coniunctim † iurisdictionem 3
habent, vnus alterum non præuenit regulariter. *c. prudentiam. de offic. deleg.* nisi in quibusdam casibus, de quibus inferius sum dicturus. Dicitur *in actu*, quia cum quis in habitu tantum iurisdictionem habet, vt quia non cognoscat, nisi in defectu aliorum, tunc oportet expectare defectum, puta negligentiam, vel impedimentum, de quo *in d. c. prudentiam.* & faciunt quæ notantur *in c. cum plures. de offic. delegat. lib. 6.*

Verum quia præuentio † dupliciter consideratur, 4
scilicet, vel respectu iudicis præuenti, ne amplius se intromittere possit; vel respectu partium, ne forum mutare possint, de singulis consideremus, & primo de iudicibus, qui adinuicem se ipsos præuenire possunt, mox de ipsis partibus tractationem prosequemur.

Iudex inferior † superiorem præuenire potest, & è 5
contra, dummodo ab eodem superiore iurisdictionem non recognoscant *d. l. iudicium soluitur.* ideo Archidiaconus præuenit Episcopum in his, quæ vtrisq; competunt. *c. adhac c. cum satis. c. fin. de offic. archid.* Item Episcopus † præuenit Papam in collatione beneficiorum, 6
c. dilectus filius. de prabend. c. in Lateran. c. vt deb. tus. de appellat. Sicut superior præuenit inferiorem, cum sit ordinarius totius diœcesis, & ideo non teneatur expectare, vt per appellationem deuoluatur ad ipsum, *auth. de defensor. ciuit. in princ.* Hostien. & Io. Andr. *in c. cum ab ecclesiarum. de offic. ordin.* Nisi speciali priuilegio, vel consuetudine Episcopus impediretur. Hostiens. *in c. pastoralis. eod. tit.*

Itẽ præuentio † inducitur inter iudices æquales, etiã 7
si non insolidum, sed cõmuniter iurisdictionẽ haberẽt, & hoc

Digitized by Google

& hoc procedit solum ob negligentiam præuenti, vel
si ob duraturum impedimentum superior non adesset,
qui cognoscere posset, vt dicit Matian. *in d. c. propo-*
8 *suisti.* Item Episcopus† expulsus diœcesi, eo casu, quo
potest cognoscere inter suos in propria diœcesi, potest
præuenire iudicem proximæ diœcesis, vbi delictum
commissum est, secundum Ioan. de Lignan. *in clem. v-*
nic. de appellat. vbi Cardin. Zabarell. & Immola. Præ-
9 terea ordinarium præueniunt arbitri† iuris, nimirum
illi, quorum Laudum habet efficaciam rei iudicatæ,
stante statuto, Paul. de Castr. *in l. pecuniam. ff. si cert. pet.*
10 Item ordinarius† delegatum præuenire potest, Host.
in summa. de offic. delegat. §. quod sit officium. Innocen. &
Hostiens. *in c. ad petitionem. de accusat.* vbi Ioan. Andr.
& alii, & est text. *in c. vt debitus. de appellat.*

Fallit multipliciter: Primo, vbi Papa ex certa scientia
certis iudicibus committit; nam tunc de manibus
ordinarii eam auferre videtur, & ab isto iurisdictionem
in tali casu tollere, *arg. c. a nostram. de appellat.*
& tunc post datam, ordinarius delegatum præuenire
non potest. Item vbi literæ fuerint impetratæ de communi
consensu partium, tunc enim non attenditur
præsentata, sed solum data, antequam ordinarius præueniret,
iuxta Goffred. quem sequitur Anton. de Butr.
11 *in d. c. vt debitus.* Item vbi iudex† qui præuenit fuerit
negligens per annum in procedendo, nam si fuerit admonitus
à iudice secundarum causarum, & non processit,
amisit iurisdictionem ob negligentiam. *c. sign ficauit. de offic. ordin. vbi gl. in ver. decisa.* Item vbi ille,
contra quem proceditur, non comparet, sed esset contumax,
tunc enim substentaretur omnium iudicium,
& processus, etiamsi mille sententiæ darentur, Marian.
in d. c. proposuisti. col. 12. vers. tertio fallit. Ancaran.
in c. postulasti. de foro compet. Item is, qui iure speciali,
12 V. g. priuilegio, aut† consuetudine acquisiuit iurisdictionem,
potest ordinarium præuenire, Innocent. &
Ioan. Andr. *in c. 3. de offic. ordinar.* dummodo præscripserit
eam, accumulatiue, principaliter, & insolidum,
secus si præscripsisset ad excludendum ordinarium,
argument. l. decem. ff. de verb. oblig at. etiam si habuerit
voluntariam iurisdictionem. Lapus *allegat. 78. col. 3.*
13 *in fin.* Item præfectus† cognitioni ciuilium præuenit
iudicem criminalium, in iis, quæ incidenter cognoscere
potest, puta si coram se testes falsum deposuerint,
quia ipsos potest punire, non obstante quod sit iudex
ciuilium duntaxat causarum, Bartol. *in leg. 3. §. aqua ff. de aqua quotid. & æstiu.* & *in l. nullum. Cod. de testib.*
& *in l. si cunctis. Codic. de probat.* Afflict. *in decis. 219.*

14 Præuentio† si consideretur respectu partium, operatur,
vt forus mutari non possit. Nam si actor adiuit
vnum iudicem, non potest alterum postea adire. *l. vbi cœptum ff. de iudic. authent. qui semel. C. quomodo, &*
15 *quando iud.* Item si actor† fecerit citare reum coram
diuersis iudicibus, licet causam non perdat, vt per Felyn.
in c. ex tenore, num. 25. vers. contrarium tenet. de rescript.
per glossam, quam dicit esse ab omnibus approbatam
in d. c. ex tenore. vers. careat. Salyc. Fulgos. Alex.
in l. nulli C. de iudic. Butr. *in c. 1. in fine. de sequestr. possess.*
& fruct. Immola *in l. cum procurator. §. dominus ff. de noui oper. nunciat.* & *in l. quamuis ff. de damno infecto.*
Bald. & Salyc. *in l. 1. Codic. de assert. tollend.* Abb. *in c. dilecti. col. pen. de rescript.* Tamen debet condemnari
in expensis, & perdit rescriptum, si illud impetrauit,
vt est casus *in c. quia non nulli. de rescript.* vbi gloss. *in ver. expensis*, dicit, quod per ambos iudices ad prædictas expensas
sunt condemnandi. *l. sancimus Cod. de iudic.*
secus si reus fuisset contumax, quia tunc actor alium
iudicem adire potest, *argument. l. & post edictum. ff. de iudic.* Bald. *in l. sepulcri violati actum ff. de sepulcr. violat.* & *in d. l. quamuis ff. de damn. infect.* Hoc tamen
limita, nisi primus iudex consensisset, quia cum præoccupata
fuisset ipsius iurisdictio. *l. si quis postea ff. de iudic. c. proposuisti. de foro compet.* potest iudex† agere interdicto 16
vti possidetis, contra turbantem eum in iurisdictione,
per ea quæ dicit Bartol. *in l. fin. ff. si quis ius dic. non obtemper.* & Addentes ad Bartol. *in d. l. vbi cœptum.*
Item limita, nisi actor non voluntarie, sed ex necessitate
vnum iudicem adiuisset, nam coram alio perficere
potest. *l. sed & si restituatur. §. edicto. & §. sed & si de ff. de iudic.* Item vbi necessitas superuenisset, nimirum
si iudicis officium, coram quo iudicium inchoatum
esset, sublatum fuisset, iuxta notata per Bald. *in d. l. vbi cœptum.*

Econuerso Reus† post citationem actoris, dicitur 17
illum præuenire, si conueniet illum, vt est casus *in l. tribus ff. de iudic. & §. quadam Instit. de action.* Item
hoc procedit etiam in simplicibus iudiciis, puta si reus
citatus, actorem citari fecerit super iactantia actoris
puta Titii, non ponendo verbum actoris in citatione,
& ad declarandum se non esse debitorem Titii, perpetuumque
silentium imponendum, ad notata per Bartol.
& Immol. *in l. si contendat. ff. de fide iussor.* gl. & Bartol.
in l. si finita ff. de damn. infect. Bald. *in l. diffamari ff. de ingen. & manumiss.* Afflict. *decis. 264.* Nell. *in tract. de Bann. in 7. quæst. 2. partis 1. temporis.* quod qui præuenit,
citando homicidam, præuenisse dicatur mandatorem,
cui idem negotium fit.

Quid si actor† fecit citare reum, & reus actorem 18
coram alio iudice, nec appareat quis fuerit prior, in dubio
quis sit habendus prior, ad effectum vt forus declinari
possit? Respondendum est, actorem fuisse priorem,
quia reorum est aufugere. *l. inter stipulantem. §. 1. ff. de verb. obligat. iunctis notatis per Doctores in c. nostra. de testib.* Fallit si ipse actor præueniens vellit acquirere
idem ius præuentionis alteri socio actori, quia iurisdictio†
præuenta ab vno ex litigatoribus sociis, non 19
dicitur præuenta quo ad alios, ita dicit Alexand. in addit.
ad Bart. *in l. denunciasse. §. quid tamen ff. ad l. Iul. de adulter.* Innoc. *in c. pastoralis. de rescript.*

Quæro an iurisdictio præuentione† acquiratur, si 20
citatus coram iudice laico fiat clericus, ita quod iudex
præuentus sit competens? Respondeo hoc esse verum
in ciuilibus† in omni casu, etiam non obstante fraudis 21
suspicione, coram laico, qui iudicium inchoauit, finiendum
esse, *d. l. vbi cœptum.* & fuit opinio Alani *in c. 1. de obligat. ad ratiocinia.* notat. *in c. at si clerici. de iudic.*
& hanc sequitur Hostiens. *in d. c. proposuisti.* in executione,
seu retentione reali, quæ non est facienda per iudicem
laicum, vt probat Ioan. Andr. *in c. 1. de obligat. ad ratiocinia.* & vide Lapum *in allegatione 118. de foro competent.* & ista est communis opinio, vt dicit Anton.
de Matthæis *in tractatu de prorogatione iurisdictionis, numer. 34.* Et intelligo hoc de causis ciuilibus, *per l. hoc accusare, & l. maritus §. 1. ff. de procurator.* & in actionibus
realibus, non personalibus. *argument. l. 1. Cod. qui accusar. non poss.* vbi si debitor causa litis fugiendæ
sit† effectus miles, & ita in fraudem debet absolui à iu- 22
ramento militiæ, & ita propter fraudem, etiam non citatus
miles posset conueniri coram iudice ordinario,
post absolutionem, sed clericatus character est indelebilis;
ergo quantumcunque factus esset clericus in
fraudem, iurisdictio iudicis laici ordinarii non esset
præuenta, ex eo quia coram eodem conueniri posset.
Secus esset, vbi citatio† esset facta ante clericatum, quia 23
tunc iurisdictio esset præuenta quo ad sententiam, non

Digitized by Google

autem quo ad executionem, vt dixi, & in simili dixit Specul. *in titulo de reo § 1.*

Nec obstat *l. non distinguemus § sacerdotium ff. de arbitr.* dum dicit, non cogatur sententiam ferre: Quia loquitur de pœna, & personali astrictione. *l. at prætor. cum simil. b ff. d. excusat. muner.* Neq; obstat, quod reus peruenit ad casum, à quo non potest incipere iudicium contra ipsum coram iudice laico: Quia potest aliquando incipere in causa reconuentionis: Item rati-
24 one præuentionis, † causa remanet de iurisdictione iudicis præuenientis. Felyn. *in c. at si clerici. num. 22. vers. quod imo. & num. 23. vers. exceptio.* qui dicit esse communem opinionem, & *num. 24. vers. se ut si super eod. de iudiciis. & in c. cum verum. num. 6. vers. præterea de foro compet.* Maranta qui alios citat, & probat esse com. opinion. *in suo speculo part. 4. quæst. 3. principali. nu. 44.* Afflict. *in decis. 179.* multo fortius si tractatur de causa mere ciuili, Papiens. *in sua practic. in tit. de forma libelli quo petitur hæreditas ex testamento. § quatenus. nu. 1.* Imo in hoc casu præualet *d. l. vbi captum. & d. c. proposuisti. de foro compet. & l. cum quædam puella. ff. de iurisd. & om. iudic.* in quibus specialius prouidetur, dummodo non astringatur. Neq; obstat quod fugiens ad ecclesiam habet immunitatem: ergo multo fortius debeat habere factus clericus: Quia id procedit respectu personalis
25 retentionis, vt dixi. Minus obstat quod † declinatoria exceptio orta nouiter bene opponitur post litis contestationem, *c. insinuante. de offic. deleg.* Quia non est orta respectu bonorum, sed tantum respectu personæ. Si vero sumus in criminalibus, tunc dico, quod non
26 obstante citatione factus clericus † debeat conueniri coram iudice ecclesiastico. & in hoc omnes sequuntur opinionem Ioannis de Deo *in libro cauillationum*, per textum *in c. persona 12. quæst. 1.* Et hoc procedit etiam si in fraudem factus fuisset clericus, etiam dum esset carceratus à iudice seculari, quicquid dixerit Bartol. *in l. 1. ff. de pœnis.* quia neque per fraudem, neque per aliam quamlibet voluntatem clericus laico subiici potest. *d. c. at si clerici. de iud.* Vnde idem Bart. *in d. l. 1. ff. de pœnis*, dicit, si post inchoatum processum, vel latam sen-
27 tentiam † laicus efficiatur clericus, licet non prosit sibi clericatus quo ad executionem faciendam in rebus, prodest tamen quo ad personam, quia non poterit capi, & detineri in carceribus, vel puniri, cum persona clerici sit omnino exempta à manibus iudicis secularis, & hanc esse comm. opinionem, testatur Bossius *in titulo. de pœnis, num. 38.* Pro quo videndi sunt Ias. *in d. l. cum quædam puella. ff. de iurisd. om. iudic.* & Dec. *ibid. in fine.* Felyn. *in c. ecclesia sanctæ Mariæ. vers. 15. quæro. de constitutionib.* Alex. *in consil. 89. col. pen. vol. 3.* Cæpoll. *in consil. 11. col. 4. & cons. 10. & consil. 68.* late Anton. de Butr. *in d. c. 1. de obligat. ad ratiocin.* Et licet alii attestentur de communi opinione in contrarium, quando scilicet clericus factus fuerit in fraudem, Immol. *in consil. 119. in princip.* Couar. *in lib. practic. quæst. cap. 32. post numerum 4. in 2. conclus.* Clar. *in practic. quæst. 36. vers. sæpe numero.* tamen prima opinio est magis honesta, quam valde commendat Ioann. de Deo, *in d. libro cauillationum*, & hanc opinionem latissime defendo infra *in parte 4. casu 121.* quo me remitto. Nec obstat *in auth. qua in prouincia.* quia non includit priuilegium in corpore iuris clausum, & ita non includit priuilegium clericorum, vt ibi per gloss. & Doct. Neq; obstat *c. euphemium 2 quæst. 3.* quia non sequitur. est crimen quo degradari debet; ergo laicus cognoscere potest. Neq; obstat *c. si peccauerit 2. q. 1. vers. vbi contigerit malum ibi moriatur.* quia loquitur in terminis habilibus iudicũ, ne aduersetur tex. *in d. c. at si clerici. arg. c. cum exped. de elect. lib. 6.*

CAP. III.

De præuentione inducenda ex variis causis.

SVMMARIA.

1 *Præuentio inducitur per citationem.*
2 *Præuentio non inducitur per citationem ad informandum.*
3 l. cum quædam puella. ff. de iurisdict. om. iudic. *intelligentia.*
4 *Fori mutatio per viam matrimonii est potentior aliis.*
5 *Originis priuilegium mutari potest per viam matrimonii.*
6 *Citatio inducens præuentionem quot requirat, & n. 10.*
7 *Citatio in quibus casibus non inducat præuentionem.*
8 *Citatio nulla nihil operatur.*
9 *Citatio nulla conualidatur per comparitionem citati.*
11 *Citationis sola commissio inducit iurisdictionem.*
12 *Verbum committere, importat iurisdictionem.*
13 *Iurisdictio acquiritur per præsentationem instrumenti.*
14 *Citatio quando non valet, nisi fuerit executa.*
15 *Citatio ad informandum non inducit præuentionem.*
16 *Citationibus duabus factis, quis præferatur in iurisdictione.*
17 *Præuentio in dubio per quem dicitur inducta.*
18 *Citatio ad videndum productionem libelli an inducat præuentionem.*
19 *Citatio realis semper præfertur citationi verbali.*
20 *Iurisdictio verbalis non impeditur per citationem.*
21 *Pœna an possit reiterari per vtrumq; iudicem præuenientem, & præuentum.*
22 *Index procedens per inquisitionem quando realiter citat, non impeditur per iudicem procedentem per accusationem.*

PRæuentio, † vt communiter omnes Doctores asse- 1
runt, inducitur per citationẽ. gl. *in l. 1. ff. de in ius voc. & in l. libertus, vbi Bald. C. eod. titul.* Ioan. Andr. *in addition. b. ad Specul. in titul. d. libell. oblation. §. nunc videamus in princip.* Fallit quando citatio † est ad informan- 2
dum, quia non est actus, qui inducat præuentionem, Socin. *in l. libertus. num. 8. ff. de in ius voc.* Ias. *in l. si pluribus. de leg. 1.* Afflict. *dec. 2. 9.* & licet Bartol. *in l. † cum* 3
quædam puella. ff. de iurisdict. om. iudic. restringat illum textum, quod iurisdictio dicitur præoccupari per litis contestationem, vel per sententiam: tamen Cuman. Castrens. & Alex. dicunt, illum textum supplendum esse per alia iura volentia præuentionem acquiri per solam citationem, ad text. *in l. si quis postea ff. de iudic.* Sed ista solutio videtur potius destruere illum textum, cum ibi dicat post susceptam cognitionem, vel post latam sententiam, quod si sola citatio sufficeret, ille textus esset superfluus, aut de indubitabili. Et ideo Aretin. *in d. l. si pluribus*, dicit, ibi esse speciale in illo casu, vbi mulier transfert domicilium quodammodo ex necessitate, nimirum ex causa matrimonii. At posset aliter responderi, quod licet alias sola citatio inducat præuentionem. *d. l. si quis postea.* tamen vbi interuenit mutatio fori † per viam matrimonii, quæ est potentior 4
aliis, quia licet alias domicilium originis mutari † non 5
possit. *l. senatores ff. de senat.* nihilominus per viam matrimonii, quę est potentior aliis bene mutari potest, gl. *in l. orig. C. de orig. & munic. lib. 10.* Bart. Bald. & alii *in d. l. cũ quadã.* & propterea non sufficit sola citatio, sed requiritur litis cõtestatio, & hoc modo per illũ tex. limitatur. *d. l. si*

quis

Digitized by Google

quis postea.ff.de iudic.& *c.proposuisti.de foro compet.* Nec ista responsio placet, nam *d.l.cum quadam.* dicit, & generaliter in causis huiusmodi obseruandum: ergo non est speciale in causa matrimonii, ideo melius videtur illum textum supplendum esse per alia iura necessario.

6 Verum vt inducatur præuentio † per partis citationem necesse est, quod fiat ad partis instantiam, & scribatur in actis, Immol. *in d. c. proposuisti. de foro compet.* Bart. *in l.3.§.hoc autem iudicium.ff.de damn.infect.*& *in l.*
7 *ad peremptorium ff.de iud.* Secus est, † vbi ex officio procederetur, quia tunc Fiscus est loco partis, vel ipse iudex. *c.qualiter,& quando, vbi Doct.omnes.de accus.* Item fallit, vbi citatio esset nulliter facta, gl. *in c.cum plures.de offic.deleg.lib.6.* Bald. *in d l.cum quadam puella.* per tex. *in l.pen.C.ne pro statu defunct.* Anton.de Butr. *in d.c.propo-*
8 *suisti.* per illum textum in terminis, quia citatio † inualida nihil operatur, gl. *in l.accusat.C.de accusat.* quam sequitur Bald. *in c.quoniam contra col.6.de probat.*& *in c.in nomine.in 4.not.de testib.* facit *c. bone. in 2.cum gloss. final.de elect.*& gloss. *in l. si pater. Cod.ne pro statu defunct.* quam sequitur Immola. *in c.constitutus.col.12.de rescrip.* Angel. *in d.l.si quis postea.* Archidiac. *in c.non ita.2.quæst.7.* Nellus *in tracta.u.de bannitis in 2.quæst.3.partis, primi temporis.* Bald. *in additionibus ad Specul. in titulo.de citation.vers.si sunt tres.* Sed ista limitatio non procedit,
9 quando † post citationem ineptam, & inualidam, sequuta est comparitio citati, & perseuerantia in iudicio, textus, gl.& Bartol. *in l.1 §.1.ff.de feriis.* Rota *decis.11. de dolo,& contumac.in nouis.* Et sufficit vna citatio, sci-
10 licet † prima, quamuis non fuerit peremptoria, Ioan. Andr.& communiter omnes *in clem. vnic.de iudic.in ver.citationes,* per tex. *in c.proposuisti. de offic. deleg.* facit *§ final. Instit.de pœna temere litigant.*& *d. l. si quis postea. de indic.* quæ contentatur partem esse solum vocatam; Item quod sufficiat sola verbalis citatio, est communis opinio, de qua per Doct. *in d.c.proposuisti. arg.text.in l. vbi cœptum.* Bald. *in l.seruatus prope finem C.qui accus.non poss.* dummodo peruenerit ad notitiam citati.

Et quoniam citatio habet tres partes, nimirum Commissionem, Executionem nuncii, & Relationem, quæritur an omnes requirantur, vel aliquæ sufficiant. Distinguendum est: Aut loquimur de citatione ad effectum acquirendi iurisdictionem simpliciter cōsiderando, aut de præuentione quæ potest afficere per-
11 sonam. Primo modo per solam † commissioné inducitur, quia incipit vti iurisdictione, Innoc. *in c.final.de offic.deleg. in ver.citatio.* Rota *decis.9.nu.1.de dolo,& contumac.in antiq.* Quo casu sufficit citationem exiuisse à iudice, licet non peruenerunt ad patrem, gl. *in clem.2. vt lit.pend.* Abb. *in c.gratum in 2.notab. de offic. delegat.* Afflict. *in Constitut.regni,contingit.nu.5.* Et est ratio, quia iudex extra territorium non potest committere, sed
12 committere † est vti iurisdictione. *l. omnes C. de episcop. & cleric.c.Romana.§ contrahentes.de foro compet. libr. 6.*& hoc modo intelliguntur Bart.& Bald. *in l.& quia ff. de iurisd.om.iudic.* qui dicunt sufficere commissionem citationis, nam intelligitur hoc dictum, ad hoc vt res desinat esse integra, de quo habetur *in c.gratum.in c.relatum.in c.licet.de offic. deleg.*

13 Item per præsentationem † instrumenti dicitur acquisita iurisdictio per præuentionem, Specul. *in titul. de compet.iud.aditione §.penult.in fine,* quia præsentatio rescripti operatur etiam vim petitionis, per iura, quæ allegat Alex. *in consf.201.in princip.vol.2.* Afflict. *in Const. regni, incip.contingit.*

Si vero loquimur secundo modo, quo ad afficien-
14 dam personam, non sufficit † citatio, nisi fuerit executa, *clem.2.vt lit.pend.* Bald. *in d.c.gratum. de offic. deleg.& l. cum sponsus ff.de don. inter virum.& vxor.* quia tunc dicitur proprie citatio, quando nuntius executus est, non antea, Rota *in d.decis.9.nu.3.de dolo,& contumac.in antiq.& dec.6.eod.tit.* Fallit si esset citatio † ad informan- 15
dum curiam, quia hic non est actus, qui inducat præuentionem, Soc. *in l.libertus.n 8 ff.de in ius voc.* Ias. *in l.si pluribus.de legat.1* Afflict. *in d.decis.219.*

Et quia citatio est duplex, scilicet realis, & verbalis; quæro si sunt duæ citationes † verbales coram duobus 16
iudicibus executæ, quis eorum præferatur in acquisitione iurisdictionis, in primo supradicto casu loquendo. Dicendum est, quod si verbalium vna fuerit personalis, præfertur, Bartol. *in l.3.ff.de damn. infect.* Item si causa † propter quam citatur habet maiorem confir- 17
mitatem cum iurisdictione vnius, ille præfertur, & præuenisse dicitur, vt in simili de testib. variis habetur *in c.nostra.de testib.* si vero non habet maiorem confirmitatem, aut citatus habet electionem de iure, vt traditur *in auth.habita.C.ne filius pro patre.* neq; aliter probari potest, & stabitur suo dicto cum sacramento, *arg. not.in §.alia Instit.de action.*& *in c.significasti.de homicid.* si non habet electionem, & ignorat, quæ nam citatio præuenisset, puta, inuenit in domo nuntios in eodem tempore, & putat Marian. *in d.c.proposuisti,* quod tunc sorte dirimi debet, quis eorum, actor, vel reus iudicem eligere possit. Mihi autem reo declarandum semper visum fuit, ipso enim coram altero respondente, eiusq; iurisdictionem præueniente, si opponatur ab actore de rei contumacia coram altero iudice, tunc reus replicabit de præuentione.

Quid si citatur † ad videndum productionem libel- 18
li pro prima die, in qua nullus compareat, neq; actor, neq; reus, an per d.citationem verbalem inducatur litis pendentia ad impediendum præuentionem, ante quam porrigatur libellus? Respondendum est negatiue, quia præceptum nudum iudicis sine causa, non facit reum contumacē. Cyn. *in l.quoties.C.de iud.* Marant. *de ord.iud.parte 6.§.proposui nu.71.* Afflict. *in decis. 294. num.3.ver.in contrarium.*& ratio est, quia opus est, vt actus porrectionis libelli fiat illa prima die iuridica, alias nihil valet quod agitur, Corn. *in consf.57 litera A vol. 3.* Item aliud est petere, siue velle petere in genere, vt in dicto casu, aliud est petere in specie, vt dicit Paul. de Castr. *in l.sed & si aliquis.§.si quis cautionib.* vt fecit reus, qui coram alio iudice fecit cassari instrumentum, quo casu per petitionem rei in specie, inducitur præuentio coram alio iudice, & contra non mandantem executioni, quod in specie petere volebat.

Sequitur de citatione † reali, & quæro an præferatur 19
verbali? Dico quod semper, & regulariter præfertur, Bartol. *in l.3.ff.de custod.& exhib. reorum.*& *in l.1.ff.de pœnis.* Bald. *in l.1.Cod vbi de crim. agi oport.*& *in authen. sed nouo iure.Cod.de seru.fugit.* Ioan. Andr. *in c.1.de obligat.ad ratiocin.* Grammat. *decis.30.num 6.* Nisi verbalis præcessisset, quia tunc cum iurisdictio † fuisset præ- 20
uenta, non amplius impeditur. Et hoc procedit, tam si ambo iudices ab eodem domino iurisdictionem recognoscunt, quàm si à diuersis, & ideo à captura reali relaxari debet, si captus opposuit de præuentione. Sed quid si iudex citationis realis relaxare noluerit, & appellationem reiecerit, imo puniuerit, vtrum alter præuentus iudex punire possit, Distinguendum est, quod si puniuit pœna † irreiterabili, alter nō puniet, nō enim 21
quis debet dupiici pœna affici, Felyn. *in c.de his.de accusationib.* Bald. *in consil.31.*& *consil.402.vol.2.* Boer. *in decis.289.*& de hoc scribo latissime infra *in 3.parte.* Et ita intelligitur Angel. *de maleficiis, in ver. Iudex commisit,*& Bart. *in l.2.ff.de custod.reorū.*& *in l.1.ff.de pœn,cum simil.*

Digitized by Google

mil. Si vero pœna eſt reiterabilis, tunc idem, niſi ver-
baliter citatus ad locum acceſſerit fraudulenter, vbi re-
aliter captus fuerit, ne compareret, tunc enim à iudice
verbalis citationis, iterum puniretur, faciunt quæ
notantur *in l. quæſitum. ff. de re iudic. c. querelam. de pro-
curat. l. quo tempore. C. de reſtit. milit. vbi gloſſ.* Federic.
de Sen. *in conſil 40.* quem ſequitur Marian. *in d. c. propo-
ſuiſti. num. 11.* Et ex his notatur differentia inter iudi-
cem procedentem per accuſationem, & per inquiſiti-
22 onem, quia ſi procedere incipiens † per Inquiſitionem,
realiter citaſſet, non impediretur, Bald. *in l. edim. col. 13.
C. de edend.* Sed ſi accuſator coram eodem procedere
vellet, tunc ab inquiſitione abſtinere deberet, *argum.
not. per Bartol. in l. ſi mari: us ff. de adulter.*

CAP. IV.

An Iudex quilibet præueniendo, poſſit cognoſcere an ſua ſit iuriſdictio, & ab altero inhiberi.

SVMMARIA.

1 *Iudex quilibet poteſt cognoſcere an ſua ſit iuriſdictio, & nu. 7.*
2 *Arbiter poteſt de ſua iuriſdictione cognoſcere.*
3 *Iudex ex officio procedens, & quando habetur vt pars, non poteſt cognoſcere an ſua ſit iuriſdictio.*
4 *Clericus citatus a laico non tenetur comparere.*
5 *Iudex laicus non cognoſcit an ſua ſit iuriſdictio contra clericum.*
6 *Iudex extra territorium, & in quibus aliis caſibus non cognoſcit de ſua iuriſdictione.*
8 *Iudex citans cognoſcit de dubio ſuæ iuriſdictionis.*
9 *Iudex cognoſcens an ſua ſit iuriſdictio habet a lege iuriſdictionem.*
10 *Reſcriptum falſum an tribuat iuriſdictionem.*
11 *Iudex ex reſcripto falſo poteſt cognoſcere an ſua ſit iuriſdictio.*
12 *Iudex carens iuriſdictione, niſi ſit incapax, poteſt cognoſcere an ſua ſit iuriſdictio.*
13 *Iudices diuerſi delegati debent ſimul cognoſcere cuius ſit iuriſdictio.*
14 *Iudices imperiti etiam cognoſcunt de ſua iuriſdictione ſuper dubio iuris.*
15 *Sportulæ non dantur in articulo an ſua ſit iuriſdictio.*
16 *Iudex ſecularis imploratus de brachio in quibus caſibus non cognoſcit an ſua ſit iuriſdictio.*
17 *Brachio implorato, quo caſu laicus poſſit cognoſcere de viribus ſententiæ eccleſiaſtici.*
18 *Iudex eccleſiaſticus non poteſt prohibere ſecularem ne cognoſcat de ſuis cauſis inter laicos.*
19 *Iudex eccleſiaſticus regulariter poteſt præcepta facere iudici laico.*
20 *Præceptum iudicis debet eſſe canonice ordinatum.*
21 *Citatio iudicis ſecularis non requiritur in relaxando præcepto ab eccleſiaſtico.*
22 *Præceptum debet fieri à iudice maiore.*
23 *Iudex eccleſiaſticus quando non eſt ſuperior laico, & nu. 28.*
24 *Præceptum eſt ſententia interlocutoria.*
25 *Delegatus Papæ non facit præceptum iudici laico.*
26 *Iudex laicus non curat inhibitiones eccleſiaſtici in ſuis cauſis.*
27 *Excommunicatio continens errorem eſt nulla, & numer. 33.*
29 *Papa non poteſt priuare laicos ſua iuriſdictione ſine cauſa, & nu. 32.*
30 *Iudex eccleſiaſticus relaxans iniuſtas cenſuras tenetur pœna ſacrilegii.*
31 *Mandata Principum ſemper habent clauſulam iuſtitiæ.*
34 *Poteſtas ligandi, & ſoluendi intelligitur claue non errante.*
35 *Iudex bonus dicitur miniſter Dei in terris ſecus malus.*

QVilibet iudex † poteſt cognoſcere an ſua ſit iuriſ- 1
dictio, Innoc. *in c. præterea de dilationib in c. paſtora-
lis. in c. ſuper literis. de reſcript.* vbi omnes Doct. Felyn. la-
te, Dec. & Abb. *in c. ex parte. de reſcript.* Bartol. Angel.
Alex. & Iaſ. *in l. 2 ff. ſi quis in ius voc. non ier.* Bartol. *in l.
præſcriptione. C. ſi contra ius, vel vtilitat. public.* & *in l. ſi-
quis ex aliena. ff. de iudic.* & *in l. quidam conſulebat, & ibi
Immol. ff. de re iudic.* Et probatur primo de iudice ordi-
nario, vt eſt caſus *in d. l. ſi quis ex aliena. ff. de iudic. Præto-
ris, ait, eſt exiſtimare an ſua ſit iuriſdictio.* tex. & gloſſ. *in
l. 2. ff ſi quis in ius voc. non ier.* Item delegatus idem fa-
cere poteſt *d. l. ſi quis præſcriptione. & ibi Bart.* & eſt ca-
ſus *in d. c. ſuper literis in fine.* & *in d. c. paſtoralis. vbi Innoc.*
& *in d. c. ex parte, vbi Abb. in 3. notab. de reſcript.* Item
quod iudex delegatus cognoſcens de ſua iuriſdictione
poſſit excommunicare iudicem laicum turbantem ſu-
am iuriſdictionem præuentione acquiſitam, conſuluit
Soc. ſen. *in conſ. 237. vol. 2.* Item arbiter † poteſt de ſua iu- 2
riſdictione, cognoſcere, vt not. Abb *in d. c. ſuper literis.*
& *in c. cum dilectus col. 4. de arbitr.* Felyn. & Dec. *in d. c.
ſuper literis.* Abb. *in c. pen. in gl. 1. de reſtit. in integr.*

Declaratur tamen iſta concluſio, vt non procedat,
quando ipſe iudex procederet ex officio, † quia tunc 3
non cognoſceret an ſua ſit iuriſdictio; nam tunc eſſet
principalis, & obſtaret *titulus C. ne quis in ſua cauſa.* Item
niſi ipſe aſſumeret locum partis, & ad eum pertineret
commodum ſportularum, prout declarat Milus *in ſuo
repertorio, in ver. iudex coram quo fol. 222.*

Item declaro hanc materiam per quinque articu-
los. Primus eſt, quando ſumus in clerico, † qui ſi cita- 4
tur à iudice laico, non tenetur comparere, neq; repu-
tatur contumax, ſi non comparet, Io. Andr. Anton. de
Butr. & Abb. *in c. ſi diligenti de foro compet.* gloſſ. *in c. in
cauſis. in ver. venire. de offic. deleg.* gloſſ. *in ver. citet par-
tes. in c. ſtatutũ. §. in nullo. de reſcript.* gloſſ. *final. in c. ve-
niẽs de accuſ.* cũ aliis p Iaſ. *in l. 2. ff. de in ius. voc.* & Affli.
in deciſ. 366. Tunc iudex † laicus non poteſt cognoſce- 5
re an ſua ſit iuriſdictio. *d. c. ſi diligenti.* & eſt caſus *in c. ſi
iudex laicus in verſ. & ſi notorium. de ſent. excõ. lib. 6.* Idẽ
in caſu *l. † fin. ff. de iuriſdict. omn. iud.* ſi citat illum extra 6
territoriũ, qui non eſt ſuus ſubditus. Item poſſunt dari
exempla in omnibus illis fallentiis, quas Angel. *in d. l. 2.
ff. ſi quis in ius voc.* & Iaſ. adducit ibi ſeptem limitatio-
nes, atq; Immol. *in d. l. quidam conſulebat. ff. de re iudic.*
vbi adducit octo, & Felyn. *in d. c. ſuper literis.* qui ad-
ducit quatuordecim fallentias, in quibus non poteſt
iudex cognoſcere an ſua ſit iuriſdictio.

Secundus articulus eſt, quando ſumus certi citatum
eſſe de iuriſdictione ſua; nam tunc debet venire, alias
mulctatur, *l. 1. in princip. ff. ſi quis ius dic. non obtemper.*
quo caſu non dubitatur, quin ipſe poſsit de ſua iuriſdi-
ctione cognoſcere.

Tertius articulus eſt, quando dubitatur an ſit iudex
competens, vel non, & tunc vocatus debet venire, &
ipſe poteſt de ſua † iuriſdictione cognoſcere p iura ſu- 7
pra allegata, & ita dicit gloſſ. *in d. l. 2. ff. ſi qs in ius voc. nõ
iuris*

Digitized by Google

ferit. & iste est casus quem Doct. pro regula ponunt, quod iudex tam ordinarius, quam delegatus potest cognoscere an sua sit iurisdictio, & ibi Bartol. *in versic. tertium membrum*, & Ias. dicit, teneas secundam opinionem, quam supra dixi, & constituas regulam generalem, quod quando dubitatur de iurisdictione † iudicis citantis, tunc ipse iudex poterit cognoscere an sua sit iurisdictio, Abb. *in d. c. super literis col. final.* vbi dicit, casus vero in quo potest cognoscere, est cum dubitatur probabiliter de competentia iurisdictionis. Item Immol. *in d. l. quid im consulebat. col. 11. vers. hoc præmisso.* Anton. de Butr. *in d. c. præterea* in pluribus locis, & late disputat Innoc. *in d. c. præterea.* Abb. *in d. c. ex parte in 3. not.* Vbi dicit, nota, & tene menti, quod vbi contenditur de omnimodo defectu iurisdictionis, potest iudex cognoscere, & pronunciare an sua sit iurisdictio, & sequitur Felyn. *in d. c. super literis vers. amplia tertio*, non solum quando iurisdictio est elisibilis per exceptionem, sed etiam quando opponitur nullam competere, & sequitur Dec. *ibi in col. final.*

Et si diceretur, si non habet iurisdictionem, ergo non valebit sententia in causa principali: Respondetur, quod in isto incidenti † habet iurisdictionem à lege, in cognoscendo an sua sit iurisdictio, & si pronunciabit se competentem, habebit iurisdictionem in causa principali, vt declarat Abb. *in c. cum ordinem in fine de rescript.* Bartol. *in d. l. 2. col. 3. vers. nisi esset pronuntiatum super iurisdictione* Innoc. *in c. 2. de dilationib. vers. sed si postquam venisset*: Imò fortius dicit Bartol. *in d. l. præscriptione vers. quæro vtrum rescriptum † omnino falsum tribuat iurisdictionem*, quod si rescriptum non habet manifestam falsitatem, ipse iudex ad quem rescriptum dirigitur, potest de ipsa falsitate cognoscere, atque pronuntiare se esse, vel non esse iudicem, quia licet illud non det ei iurisdictionem, tamen constituit ipsum in quasi possessione iurisdictionis, propter quod habet iustam cognitionem, & pronuntiationem, *l. si arbiter ff. de testib. l. Barbarius ff. de offic. prætor.* & Alex. ad Bartol. *in d. l. præscriptione* dicit, opinionem Bartoli communiter obseruari, quam tenet Innoc. *in d. c. præterea vers. hoc autem fatemur*, & Dec. comprobat *in d. c. super literis in fine.* Sed Innoc. ibi tenet contrarium, *vers. quid si literæ falsæ.* cuius opinionem communiter sequuntur ibi omnes Canonistæ, vt ibi per Felyn. *in 9. fallent.* quod detecta postea falsitate, omnis processus declarabitur nullus. Innoc. Ioan. Andr. Anton. de Butr. & alii. Sed hoc intelligunt, quando reuera tale rescriptum nunquam emanauit à Principe, quia si à Principe emanasset, licet falsum, tamen tribueret iurisdictionem, & potuisset iudex cui est directum † declarare seu cognoscere an sua sit iurisdictio, Gemin. *in cap. 1. de rescript. lib. 6.* Anton. de Butr. Abb. & Felyn. *in d. c. super literis num. 30.* Idem Butr. *in d. c. 2. de dilationib.* quod licet data falsitate rescripti non valeat processus, secus esset, si rescriptum alio modo esset nullum, vt ex defectu personę impetrantis, vel si à falso procuratore obtentum. Nam & hoc casu iudex † carens penitus iurisdictione, potest de ea cognoscere; nisi esset incapax: Hanc opinionem Lapi sequuntur plures Doctores, quos recenset Felyn. ibidem subnectens, quod si ille iudex delegatus haberet alias iurisdictionem ordinariam, posset cognoscere de falsitate rescripti, & cognoscere an sua sit iurisdictio, & valebit processus non obstante detectione falsitatis, ita tenet Angel. *in d. l. 2. in 7. fallent. ff. si quis in ius voc.* Et sequitur Felyn. quando esset dubium an per delegationem esset excitata sua iurisdictio ordinaria, & ipse declarasset non exprimendo iurisdictionem suam neque ordinariam, neque delegatam.

Quartus articulus est, si sunt diuersi iudices † à Papa impetrati, & primi declarauerunt ad eos spectare iurisdictionem, secundi vero idem fecerint, quia primum rescriptum est reuocatum per secundum, siue dubium sit in facto, siue in iure, poterunt simul, & semel cognoscere an sua sit iurisdictio, & si vnus defert alteri, vt solus cognoscat de iurisdictione, hoc valet, & potest fieri, si alter non vult deferre, ambo simul cognoscent ad quem iurisdictio spectabit, si non concordabunt, eligendi sunt arbitri, ita tenent Innoc. Anton. de Butr. Abb. Felyn. & Dec. *in c. pastoralis per illum tex. de rescript.* subdens Innoc. *ibi in princip.* Dicas ergo locum habere hanc decretalem, si de facto dubitetur, puta quia deleta est data, vel primæ literæ haberi non possunt, quas constat iudicem habuisse, & in aliis casibus, vt ibi per eum. Eodem modo si dubitetur de iure, puta si literæ de his mentionem non faciunt; quæ si dicta fuissent, non aliter fuissent impetratæ, sicut de processu negotii, aut iuramento, vel cæteris consimilibus, *c. inter monasterium de re iudic. c. constitutus de rescript.* vel quicquid dubitari potest, in quo sic dubitatio iuris habet locum. Sed quid si non sunt sapientes iudices, sed imperiti, † argum. quod idem esse *in c. cum contingat.* hæc Innoc. *ibi* quem sequuntur Abb. Barbat, & Dec. Sed isti addiderunt, quod hoc dubium iuris debet esse probabile *per l. cum hi §. si cui ff. de transact.* Et hoc non est inconueniens, quia in iure multoties dubium iuris attenditur, sicut dubium facti, vt est gloss. notabilis, *in l. 3. §. ibidem ff. ad exhibend.* Bartol. *in l. penult. §. ad crimen ff. de public. iudic.* & habetur etiam *in c. suscitata de rescript.*

Nec obstat quod quis non possit in sua causa iudicare: quia cum non procedatur ex officio, non est iudicis causa propria, & cum procedatur ad instantiam partis; iudex non habet interesse, iudicium est potius iuris, & in hoc articulo non concernitur vtilitas iudicis respectu † sportularum, quia in eo non dantur, ita dicit gloss. *in d. l. 2 ff. si quis in ius voc.* & Doct. præcitati. Neque obstat tex. *in l. iudex ff. de re iudic.* & *in c. literis de offic. deleg.* quia loquuntur de iudice simpliciter delegato, qui lata, & executa sententia functus est officio suo, secus est in iudice, qui habet iurisdictionem ordinariam, & dubitatur an super facti dubitatione, aut super iuris probabili dubio iurisdictionem habeat, quo casu cognoscere potest an sua sit iurisdictio.

Quintus articulus est; iudex secularis † imploratus super impertitione brachii à iudice Ecclesiastico in causis mere spiritualibus, aut contra clericum degradatum seculari curię traditum, non potest cognoscere an sua sit iurisdictio, quia cum non possit de causa aliquo modo cognoscere, vt diffuse probaui supra *in 11 parte cap. 51.* ergo nullius iurisdictionis articulus interuenit, nec in facto, nec in iure, super quo possit se competentem declarare.

Fallit si imploretur super executione sententiæ latæ inter laicos de causa mere laicali, quia cum in eo casu † possit de viribus sententiæ cognoscere, vt scripsi *in d. cap. 51.* ergo in casu dubii posset declarare an sua sit iurisdictio. Si igitur iudex secularis antequam imploratum brachiũ impertiatur super executione sententiæ contra eius subditum, quem non vt merus executor, sed vt mixtus iudicare debet, & vt proprius iudex actionis in factũ corã se deductæ, ꝓcedentis ab illa sententia. Non potest Ecclesiasticus iudex prohibere ne

cognoſcat, vel poſt prohibitionem pœnalem excom-
19 municare. Nam licet regulariter poſſit prohibere,†
& præcepta facere ſeculari ne cognoſcat c. ſeculares de
foro compet. lib. 6. c. licet de except. lib. 6. Mandoſ. in tra-
ctatu de inhibition. quæſt. 18. num. 2. Iaſ. in l. ſi opus num. 6.
verſ. primo addo ff. de noui oper. nunciat. Aretin. in con-
ſil. 20. num. 4. Villalob. in communib. opinion. litera l.
num. 35. & 36. qui atteſtatur de communi, & ita fuit
deciſum, Afflict. deciſ. 30. Boer. deciſ. 114. Franciſc.
Marc. deciſ. 44 num. 4. Tamen hoc intelligitur ſu-
per cauſa ſpirituali, aut ſpirituali annexa, per not. in c.
tuam de ordine cognit. & c. quanto de iudic. & declarat
Berous in conſil. 117. ex vltima num. 9. vol. 3. quia regula-
riter iudex ſecularis in talibus cauſis non debet ſe in-
tromittere Angel. & Immol. in l. 4. §. condemnatum &
ibi Alex. num. 19. Ripa num. 30. ff. de re iudic. poſt alios
per eos allegatos.

20 Quo caſu præceptum † debet eſſe canonice ordi-
natum, ut teneat c. non ſolum in fine, verſ. canonicè de ap-
pellat. lib. 6. vt ſi fiat cum cauſæ cognitione, & partis
citatione, Couar. in lib. practic. quæſtion. cap. 24. num. 3.
Rota deciſ. 58. num. 2. de appellat. in nou. Et quando ci-
21 tatur pars,† nō requiritur citatio iudicis ſecularis, A-
lexand. in conſil. 91. num. 7. vol. 2. & in d. §. condemnatum
22 num. 19. Item præceptum † debet fieri à iudice maio-
re, gloſſ. in d. c. licet. de except. lib. 6. Ripa in d. §. condem-
natum num. 28. & 29. Et ſi iudex ſecularis declaraue-
rit ſe competentem in cognoſcendo inter laicos, de re
merè laicali, & ſuper executione ſententiæ, quæ pro-
ducit actionem in factum deductam coram ſe, Eccle-
23 ſiaſticus † non eſt illi ſuperior, vt dixi: Niſi declaratio
fuerit contra caſum ſpecialiter à iure canonico diſpo-
ſitum, vt in c. inquiſitionis §. prohibemus, & in ſimilibus,
Imo in præcepto faciendo caret et iuriſdictione, cuius
præcepti euidens defectus eſt, ſi emanat à iudice ca-
24 rente iuriſdictione. Præceptum † dicitur ſententia
interlocutoria. Franc. poſt alios in c. cum ceſſante nu. 46.
de appellat. Aretin. in conſil. 75. col. 4. verſ. his præmiſſis,
poſt Federic. de ſen. in conſil. 96. & Doct. in c. etiam de
ordine cognition. & ideo præſupponit iuriſdictionem,
ad notata in l. iubere cauere ff. de iuriſdict. om. iudic. & in
l. 1. ff. ſi quis ius dic. non obtemper. Ius præcipiendi depen-
det à ſuperioritate, & iuriſdictione, d. c. tuam de ordin.
cognit. Socin. in conſil. 119. vol. 3. Berous in conſil. 117. nu-
25 mer. 2. vol. 3. Vbi expreſſe vult, quod propterea † de-
legatus Papæ non poſſit facere præceptum in cauſa
temporali iudici ordinario in ciuitate Florentiæ, quia
Papa in temporalibus ibi nullam exercere vult iuris-
dictionem, poterit ergo non obſtante hoc præcepto
ad ulteriora procedere, tanquam facto à non habente
iuriſdictionem, ad notata in rubric. Cod. ſi à non compet.
iudic. & dicit Socin. in conſil. 99. num. 21. vol. 3. quod li-
cet iudex Eccleſiaſticus inhibeat ſeculari ſub pœnis,
& cenſuris ne de aliqua cauſa cognoſcat, tamen iudex
26 ſecularis † non debet tales inhibitiones curare, quan-
do iuriſdictionem non habet ab eo, cognoſcendi de
tali cauſa, quo caſu iudex ſecularis ad vlteriora proce-
det, & late hoc probat Gaſpar Gaballinus in tractatu de
euictionib. §. 3. num. 122. verſ. & ſi index, de quo nos la-
tius tractabimus in tertia parte, vbi de excommuni-
cationibus agemus.

Cum Eccleſiaſticus incipit à præcepto invalido, &
ideo excommunicat, error exprimitur in excommu-
27 nicationis † ſententia, nimirum ob non paritionem
præcepti, quod cum fieri non debebat, excommuni-
catio nulla eſt, Bald. in l. conſulta col. 1. C. de teſtam. & in l.
1. in fin. C. quomod. & quand. iud. allegat Federic de ſen.
in conſil. 300. quod dicit eſſe valde notabile: ſi ſine præ-
cepto excommunicat, minus valet, vt infra in 3. parte
cap. 2. probo. Item cum iudex † ſecularis ſua vtitur iu- 28
riſdictione, Eccleſiaſticus non eſt illi ſuperior, & tunc
habet locum regula l. nam & magiſtratus ff. de arbitr.
par in parem non habet imperium, c. innotuit de elect.
& ſentit Innoc. in c. 1. de offic. ordinar. & Andr. in proœm.
Conſtitut. regni num. 53. & vide Doct. in l. eſt receptum ff.
de iuriſdict. om. iudic. & ad hoc faciunt notata per Abb.
in d. c. tuam de ordin. cognit. Aretin. in conſil. 20. & conſil.
33. & conſil. 75. Iaſ. in l. nec quicquam §. vbi decretum nu-
mer. 30. ff. de offic. proconſul. & legat. & vide Frecc. in tra-
ctatu de præſentatione Inſtrumentis quæſt. 13. Si iura per-
mittunt ſecularem iudicem habere in ſuis cauſis iuris-
dictionem, atque in ſubditos, Eccleſiaſticus illum im-
pedire non debet, quia Papa † non poteſt priuare lai- 29
cos eorum iure ſibi competente, ſine cauſa. Abb. in c.
venerabilem num. 6. de elect. Nec poteſt contra com-
munes regulas faceres præceptum ſub pœna excom-
municat. Guglielm. de Benedict. in tractatu de epiſco-
patu num. 22. qui imprimitur poſt repetitionem cap.
Raynutius. & priuilegium de ſui natura perpetuum re-
uocari non debet, Innoc. in c. nouit. de Iudic. ſed ſecun-
dum leges ordinatas expectare debet, vt per diuerſa iu-
dicia, omnibus iuſtitia pateſiat: vnde Eccleſiaſticus † 30
relaxans iniuſtas cenſuras, tenetur pœna ſacrilegii,
Innoc. in c. ſacro in fine de ſent. excommunicat. per tex.
in c. non in perpetuum 24. quæſt 3. vbi Archidiac. quem
ſequitur Præpoſit. in c. illud in 2. notab. 11. quæſtion. 3. &
quando ita præcipitanter eius ſententiam exequi vel-
let, iudex non cenſeretur, ſed priuatus, Abb. in c. paſto-
ralis § quia vero col. 3. verſ. & in fine gloſſa de offic. deleg.
Bartol. in extrauag. qui ſint rebell. in verſ. rebellando in
princip. In ſanctiſſimis mandatis,† Papæ ſemper ineſt 31
clauſula iuſtitiæ, vt ipſam faciunt: vt nemini fiat præ-
iudicium: vt iura tertii ſemper ſint ſalua, c. ſuper eodem
de offic. deleg. cum ſimilib. ibi per gloſſ. allegatis c. ex tuarum
de auctor. & vſu pallii c. quāuis de reſcript. lib. 6. Princeps
ſemper cenſetur ſe conformare cum iure communi, ſi
aliter non dicat, Specul. de action. & petition. §. ſuper col.
3. verſ. ſed nunquid. Bartol. in l. Æmilius col. final. ff. de
minor. Alex. in l. quamquam num. 2. Cod. de teſtam. milit.
& in conſil. 136 col. 2. verſ. & ſecundo vol 2. Dec. in l. vnū
num. 19 ff. ſi cert. pet. quo iure ſeculares † habent ſupra- 32
dictam cognitionem, & iuriſdictionem in ſuis cauſis,
quomodo igitur à delegato Papæ poſſunt priuari? Imò
nec idem Papa deberet hanc iudicandi iuriſdictionem
à ſecularibus Principibus auferre ſine cauſa, Abb. in c.
venerabilem num. 6. de elect. Felyn. in c. canonum ſtatuta
num. 29. de conſtit. Gabriel. in titulo de iure quæſito non
tollendo. & maxime quia induceretur ſcandalum. Qua-
re dicta excommunicatio † nulla eſt ipſo iure, Immol. 33
in c. cum ad quorundam in fine, de exc. ſub prælat. quem
citat Milus in ſuo repertorio in ver. citatio partis, verſ.
Item ſi feratur. Item textus Matthæi, quodcunq; ligaue-
ris † ſuper terram erit ligatum & in cœlis: intelligitur 34
claue non errante, 24. quæſt. 1. cap. 4 & §. manet. & notat
Archidiac. in c. remittitur 23. quæſt. 5. Socin. in c. ſacris
num. 15. de ſent. excommunicat. Abb. in c. final. num. 12. de
confirmat. vtili. vel inutili. & facit quod notat. Innoc.
in c. ſuper his de voto. Et maximum ſcandalum eſſet vel-
le priuare principes ſua iuriſdictione ſine cauſa. Item
quilibet iudex dicitur † miniſter Dei in terris, c. non ſo- 35
lum & c. qui malos 24. quæſt. 4. vnde eius iudiciū dicitur
prodire de vultu Dei, c. vt noſtrum in princip. de appel-
lat. cap. 1. in princip. vt Eccleſiaſtic. benefic. Paul. de Caſtr.
in conſil. 38. in princip. vol. 1. Sed de vultu Dei egredi
non poteſt, niſi iuſtitia, & veritas & vita. Ioann. cap. 14.
& pſalm. 24. vniuerſæ viæ domini miſericordia, & veritas.
ergo

Digitized by Google

ergo quandiu iudex sequitur veritatem, & iustitiam dicitur minister Dei, cum vero facit contrarium, non dicitur iudex *c. iustum 23. quaest. 2.* & notat gloss. *in c. cum aeterni in ver. iudex de re iudic. lib. 6.* Cassiodor. *in lib. 3. epistola 18.* tandiu iudex dicitur, quandiu iustus putatur, ergo delegatus Papae si iniuste excommunicauerit, non erit minister Papae Dei vicarii in terris, & dicit Aristoteles *in lib. 1. Politic. sicut optimum animalium est homo cum iustitia sociatus; Ita pessimum animalium est à iustitia, & à lege separatus*: Hoc igitur casu excommunicatus iudex non debet pro excommunicato se gerere, cum sit nulla ipso iure. Verum an hoc casu excommunicatio sit timenda, late scribo infra *in 3 parte. cap. 7.* Quare restat firmata conclusio, quod si iudex laicus praeueniri potest, neque inhiberi, neque excommunicari debet.

CAP. V.

Iudicem laicum asserentem habere iurisdictionem in Ecclesiasticis, & spiritualibus, etiam in possessorio, teneri docere de titulo.

SVMMARIA.

1 *Index laicus an teneatur docere de titulo suae iurisdictionis in spiritualibus.*
2 *Titulus debet ostendi in quocunq; possessorio tam spiritualium, quam iurisdictionalium.*
3 *Index laicus debet docere saltem de fama priuilegii.*
4 *Iurisdictionalia aequiparantur ne dum spiritualibus, sed interdictis, & num. 58.*
5 *Iurisdictionalia longe differunt à spiritualibus secundum aliquos Doct.*
6 *Titulus debet ostendi etiam in possessoriis beneficialium.*
7 *Titulus coloratus non sufficit quando lis est cum ordinario collatore.*
8 *Iurisdictio omnis, de iure pertinet ad principem.*
9 *Regis omnia praesumuntur in regno, etiam quoad iurisdictionem, & num. 14.*
10 *Reges eandem habent auctoritatem in eorum prouinciis, quam Imperator in vniuerso.*
11 *Iudex quilibet dicitur princeps, ciuitatis, vel territorii, cui praeest.*
12 *Ciuitas, seu castrum, quomodo possit dici prouincia.*
13 *Quasi possessio non prodest in iurisdictionalibus, nisi doceatur de titulo.*
15 *Regalia possidens de titulo suae possessionis docere debet.*
16 *Iudex Ecclesiasticus, in quibus habeat fundatam intentionem, quoad iurisdictionalia.*
17 *Praelatus petens restitutionem Ecclesiae in aliena dioecesi, debet docere de titulo.*
18 *Iurisdictionis possessio conseruatur per titulum coloratum.*
19 *Titulus coloratus, quis sit.*
20 *Possessio colorata, qualis sit.*
21 *Titulus etiam erroneus in facto iustificat possessionem.*
22 *Restitutio, vt obtineatur, debet saltem probari auctoritas superioris scientia, vel patientia.*
23 *Superior is dicitur, qui est sic in quasi possessione.*
24 *Tituli etiam colorati iustificatio sufficit in possessoriis.*
25 *Possessorium iurisdictionis est ad instar beneficialium.*
26 *Possessorium iurisdictionis requirit iuris adminicula.*
27 *Titulus etiam praesumptus sufficit in possessoriis.*
28 *Possessorium, quando dicatur ex proprietate roborari.*
29 *Tituli intrinseci probatio non requiritur in iudicio possessorio.*
30 *Feuda quaternata, & iurisdictionalia in quibus conueniunt.*
31 *Titulus nullus requiritur in possessorio recuperandae iurisdictionalium.*
32 *Possessionis iustificatio sufficit in interdicto retinendae.*
33 *Tituli probatio nulla requiritur in possessorio contra priuatum.*
34 *Possessorium iurisdictionis est simplex cum agitur inter priuatos.*
35 *Exceptio non iuris agentis admittitur, si agitur inter priuatos.*
36 *Titulus coloratus sufficit agenti possessorio contra dominum.*
37 *Titulus in possessorio beneficialium requiritur solum ad colorandum.*
38 *Spoliatus cur ante omnia restituendus.*
39 *Spoliandi facultatem nullus habet de iure communi.*
40 *Princeps in iurisdictionalibus, de facto spoliare non potest.*
41 *Spoliato à principe, vt obtineat, sufficit ostendere titulum apparenter iustum.*
42 *Praesumptio bonae fidei oritur ex titulo colorato.*
43 *Titulus apparens sufficit ad tuendum in possessione contra dominum.*
44 *Actor in iudicio possessorio, quid probare debeat.*
45 *Tituli probatio non requiritur, etiam si ius resistat, & assistat spoliatori.*
46 c. ad decimas de restit. spoliat. lib. 6. *intellectus.*
47 *Probatio iustae possessionis, non infert ad probationem veri tituli, & 79.*
48 *Possessor bonae fidei etiam ex aliena re facit fructus suos.*
49 *Bona fides causatur etiam ex iniustis rationibus.*
50 *Possessio iusta quae dicatur.*
51 *Titulus, & iustificatio possessionis differunt.*
52 *Restitutio est facienda iustificata possessione, ex titulo colorato.*
53 *Possessorium recuperandae est magis priuilegiatum, quam retinendae.*
54 c. ad decimas *non requirit veri tituli probationem, sed praesumptiuam.*
55 *Actor in possessorio recuperandae debet solũ probare suã possessionem.*
56 *Possessio iustificatur ex titulo colorato.*
57 *Spoliatus à principe debet ostendere titulum coloratum, qui sufficit.*
59 *Interdicta, & spiritualia differunt à beneficialibus.*
60 *Possessorium iurisdictionis, quomodo contineat proprietatem.*
61 *Possessorium iurisdictionis est quodam modo mixtum.*
62 *Possessorio iurisdictionalium ius praesumptum sufficit.*
63 *Beneficialia & interdicta, quomodo aequiparentur.*
64 *Spoliatus debet restitui, si iustificet possessionem.*
65 *Spoliato quando denegetur restitutio.*
66 *Spoliatus feudo à principe, quando debeatur restitui.*
67 *Possessorium iurisdictionis non requirit veri tituli probationem.*
68 *Titulus qui requiratur in possessorio beneficialium, cũ ordinario collatore.*
69 *Episcopus potest deiicere non habentem titulum beneficii iuris ordine seruato.*

70 Ti-

70 *Titulus nullus requiritur in possessorio inter priuatos, etiam ad colorandum.*

71 *Possessio in beneficialibus, quomodo iustificanda sit ex titulo.*

72 *Titulus verus, & legitimus debet ostendi, quando spoliato obstat duplex iuris resistentia.*

73 *Iuris resistentiam duplicem, qui dicatur habere in feudalibus.*

74 *Tituli, cur maior probatio requiritur in beneficialibus, quam iurisdictionalibus.*

1 HVic proxima est tractatio; An iudex laicus † tenea-
tur docere de titulo suę iurisdictionis in casibus
Ecclesiasticis & spiritualibus, ne patiatur inhibitionē,
& excommunicationem à iudice Ecclesiastico. Regu-
la est, quod in quocunque possessorio non solum iu-
risdictionalium, sed etiam spiritualium, non potest
2 quis obtinere, nisi ostendat titulum † suæ possessionis,
Ioan. Fab. *in §. retinenda Instit. de interd. ct. num. 33. vers.
& idem si aliquis diceret.* Hostiens. Ioan. Andr. & Abb.
in c. nimis de iureiur. Put. *decis. 365. part. 1.* vbi in termi-
3 nis, quod iudices † laici habentes iurisdictionem in
possessorio, in quo incidebat articulus spiritualis, *nu. 2.*
dicit, si fama priuilegii illorum iudicum non probare-
tur cognoscendi de similibus, dicta possessio non va-
leret, Rota *decis. 3 de iure patronat. in nouis.* & *decis. 2. de
consuetud. in antiquior.* & *decis. 10. de consuetud. in antiq.*
quæ decisiones loquuntur de consuetudine, cuius ini-
tii memoria non extat.

Et pro hac opinione facit, quia in his casibus ius
resistit iudici laico, ideo non potest obtinere in posses-
sorio, nisi doceat de titulo *c. ad decimas vbi Franch. nu.
7. de restit. spoliat.* Bald. *in l. cogi num. 4. & ibi Angel. n. 5.
C. de petit. haredit.* Federic. de sen. *in consil. 234.* Abb. *in
c. literis num. 18. de restit. spoliat.* Alciat. *in consil. 408. res
sic se habet.* Menoch. *de recuper. poss. remed. 15. q. 36. nu-
4 mer. 466* & est ratio, quia iurisdictionalia † æquiparan-
tur nedum spiritualibus, sed interdictis, de quibus *in
l. 2. §. quadam ff. de interdict.* Bald. *in consil. 161. vol. 3.* &
habēt annexam causam proprietatis, ideo sine superio-
ris concessione haberi non possunt, Bellam. *decis. 49.*
Afflict. *in c. imperialem §. illud quoq; num 51. de prohib.
feud. alienat. per Federic.* quia sunt publici iuris, & ideo
eiusdem naturæ, cuius sunt præfata interdicta, Con-
tard. *in l. vnic. C. si de moment. poss. fuer. app. limitat. 2. § 7.
5 num. 6.* quę longe distant † à beneficialibus secundum
omnes, Abb. *in d. c. literis num. 23. & seq. & in 4. disputat.
sua num 7.* Et quatenus iurisdictionalia beneficialibus
æquiparentur, hoc non lædit iurisdictionem iudicis
Ecclesiastici, quia Doct. communiter *in d. c. literis* re-
6 quirunt † etiam in beneficialibus ostensionem tituli,
& quando lis est cum ordinario collatore, non sufficit
7 titulus † coloratus. Cassador. *decis. 4. de restitut. spoliat.*
Menoch. *in d. remed. 15. recuperand. num, 469.* Et quod
dicitur de titulo colorato, procedit inter priuatos, in-
ter quos si necessaria est tituli colorati probatio, quan-
to magis si lis est cū iudice Ecclesiastico, cui assistit ius,
& resistit iudici laico, & sic concurrunt duo vincula;
ergo requiritur probatio nedum colorati tituli, sed et-
iam veri, Abb. *in d. c. literis num. 29. de restit. spoliat.* Ra-
8 tio rationis est, quia omnis iurisdictio † de iure perti-
net ad Principem, Bald. *in l 2. Cod. de seruit. & aqu.* & *in
consil 251. vol 2.* Grammatic. *decis. 80.* Ita omnis iurisdi-
ctio Ecclesiastica spectat ad summum Pontificem, &
exercens illam sine titulo, dicitur tyrannus, Capyc. *de-
cis. 138.* quia laici sunt incapaces iurisdictionis Eccle-
siasticæ, vt sæpius dixi, & in simili probat Peregrin. *in
tract. de iure fisci lib. 7. tit. 3 num. 20.*

Ex quo infertur errare Andream de Isernia *in c. im-
perialem num. 51. de prohib. feud. alienat. per Federic. vers.
secus in eo qui tenuit decimas in aliena parrochia.* vbi cō-
cludit, omnia in regno existentia non pręsumi Regis,
etiam quo ad iurisdictionem, hoc enim est falsum † 9
respectu iurisdictionis. Nam sicut Imperator quo
ad iurisdictionem est dominus totius orbis, vt late scri-
psi in prima parte: Idem dicendum est in Regibus, &
aliis principibus, quia eandem habent auctoritatem 10
in eorum prouintiis quam habet Imperator in vni-
uerso orbe, vt concludit Decian. *in consil. 41. col. 2. in
princip. vol. 2.* & clarius Bartol. *in l. 1. num. 15. in fine ff. de
iurisdict. om. iudic.* dum dicit, sicut princeps habet om-
nem iurisdictionem, ideo dicitur dominus totius
mundi: ita etiam quilibet iudex † dicitur princeps ci- 11
uitatis, vel territorii cui præest, Bald. *in l. 1. C. vnde legi-
timi.* Nisi intelligeremus Andream secundum Ho-
stiens. quem citat *in d. c. nimis de iureiur.* qui tamen a-
liter loquitur, & alii cum eo scribentes: quamuis Ho-
stiens. à prædicta generali conclusione excipiat casum,
quando aliquis possideret, & præscripsisset, vel ex con-
cessione haberet castrum, vel ciuitatem cum omni-
moda iurisdictione intra aliquam prouinciam, præser-
tim si nomine alterius superioris possideret, quia tale
castrum †, siue ciuitas sic præscripta diceretur prouin- 12
tia, siue territorium de per se, & nihil haberet commu-
ne cum dominio prouinciæ regni, vt posset poni ex-
emplum de ciuitate Beneuenti, quæ etsi sit in regno
Neapolitano, tamen immediate est sub sede apostoli-
ca. Nihilominus eius dictum recipit multas declara-
tiones, de quibus per Abb. *ibid. col. 2. in princip. vers. ego
dicerem.*

Et quod in iurisdictionalibus quasi possessio † non 13
prodest, nisi doceatur de titulo, est *decisio Capyc. 77. n. 7.*
Alciat. *in consil. 508. alias est 408.* & secundum aliam
impressionem *50. num. 9. vol. 6. & num. 7.* vbi addit o-
portere ostendere titulum iustum, habitum à legitimo
principe, etiam si inter tertios ageretur, Decian. *in con-
sil 45. num. 7. & seq. vol. 1.* Bossius *in sua practic. crimin.
in titulo de principe num. 333.* Ferrett. *in consil. 21. num. 6.
& seq.* Roland. *in consil. 89. in princip. vol. 2* qui sequun-
tur Doctores *in d. c. nimis de iureiur.* Et omnes conclu-
dunt, Principem, † de iure communi habere funda- 14
tam intentionem, quod quælibet ciuitas, & quodlibet
castrum & alia bona in eius dominio sita, sunt sua quo
ad iurisdictionem. & etiam refert Peregrin. *de iure fisc.
lib. 7. tit. 3. num. 20. vers. 30. limita in eo, qui regalia † possi- 15
det.* nam de titulo suæ possessionis docere cogitur,
Bald. *in d. l. 1. num. 7.*

Ex quibus ea firmissima inducitur ratio, quia iu-
dex † Ecclesiasticus habet fundatam suam intentio- 16
nem de iure in cognitione omnium casuum Ecclesia-
sticorum, priuatiue quo ad alios, & ius commune sibi
assistit, quod omnia iurisdictionalia spiritualia sunt
ipsius. & contradicit iudici laico volenti eam exercere;
ergo non potest obtinere in possessorio, nisi doceat de
titulo. Et pro hoc etiam facit, quia prælatus, † qui pe- 17
tit restitutionem alicuius Ecclesiæ, sitæ in aliena diœ-
cesi contra illius episcopum, tenetur docere de titulo,
alias non fit restitutio, vt probat Bald. *in l. cogi num. 4.
vers. quaero extra oppono, & ibi Angel. num. 5. C. de petit.
haredit.* Et si hoc requiritur in possessorio recuperan-
dæ, tanto fortius procedit in interdicto retinendæ,
quando per viam exceptionis proceditur, ab eo qui au-
ctoritate legis ius sibi dicit, ex notatis *in pracedenti
cap.*

Declaratur hic articulus, vt sufficiat docere de titu- 18
lo † colorato ad conseruandum in possessione iurisdi-
ctio-

Digitized by Google

ctionis suæ cognoscendi de sibi non permissis. Nam
19 titulus † coloratus dicitur, qui in sui prima facie legitimus, & iustus appareat, Menoch, *remed.3. retinenda, numer. 594.* Abb. *in d.c. in literis num. 13. vers. sed in modo de
20 restit. spoliat.* Item possessio † dicitur colorata, quando prætenditur aliqua causa, propter quamquis potuerit iuste possidere. Cosm. Guim. *ad pragmaticam sanctionem titul. de pacifica possessione in ver. coloratum fol. 168. num. 1.* Menoch. *in d. num. 594.* post Doct. *in c. cum nostris de conceß. præbend.* Adeò, vt titulus etiam erro-
21 neus, † saltē in facto, iustificet possessionem, & tribuat iustam causam præscribendi, Bellamera *in consil. 10. numero 26. vers. tertio oppono,* per tex. *in l. si vir vxori ff. de donat.* secundum Abb. *in c. Ecclesia num. 52. de caus. poss. et propriet.* sufficit, si quouis modo tollatur præsumptio iniustæ occupationis, ita vt possessio non possit dici euidenter iniusta, quamuis non probaretur iusta, vt per Innocent. *in c. bonæ in 2. col. 2. vers. al. is igitur, & forte melius de postulat. prælat.* Anton. de Butr. qui præ omnibus stricte sentit, in hac materia, prout dicit Abb. *in d. c. in literis num. 15. vers. Dominus Antonius.* multum
22 stricte vult, quod ab obtinendum † restitutionem probetur auctoritas superioris, vel eius scientia, & patentia cum aliquo actu positiuo, aut titulus primo aspectu validus, aut antiquissima possessio, quæ ex hoc solo dicitur colorata, vt illum refert Abb. *in d. c. in literis num. 16. & 17. ibi; vult ergo in effectu, &c.* In quo aduertendum, quatenus dicitur requiri superioris auctoritatem, aut scientiam cum aliquo actu positiuo, sufficit
23 talia habuisse † ab eo, qui erat in quasi possessione superioritatis, & pro tali reputabatur, quāuis forte non esset, & ad hoc faciunt notata per Doct. *in l. Barbatius ff. de offic. præsid.*

Et quod in iudicio possessorio non sit necessaria
24 veri, & intrinseci tituli disputatio, sed sufficiat † possessionis iustificatio, etiam ex titulo colorato probatur auctoritate, & ratione.

Primo id sensit Bald. *in l. vnic. C. si de moment. possess.*
25 *fuer. appell.* vbi dixit ad instar beneficialium † possessorium iurisdictionis, quia ex iure adminicula desiderat, ideo dici mixtum possessorium, & in eo non sufficere exercitium aliquorum actuum, sed fundari debere in iure aliquo vero, vel præsumpto, & sic Bald. primo æquiparat iurisdictionalia beneficialibus, in quibus sufficit titulus coloratus ex communi sententia, de qua per Abb. *in c. in literis de rest. t spoliat.* Secun-
26 do dicit hoc possessorium † iurisdictionis requirere iuris adminicula; non ergo requirit tituli probationem principaliter, sed pro adminiculo. Tertio dicit non sufficere solius possessionis probationem, sed fundari debere hoc possessorium in aliquo iure vero, vel præsumpto; non ergo requirit de necessitate veri titu-
27 li probationem, sed præsumptum † etiam titulum sufficere docet: & hæc Baldi doctrina clarior redditur ex iis, quæ scripsit idem Bald. *in l. incerti num. 12. vers. sed quia gloss. prædicta Cod. de interdictis,* vbi dicitur, pos-
28 sessorium † ex proprietate roborari, quando proprietas in ipso inducit victoriam ex causa occidentali, non ex naturali ipsius iudicii, & tunc proprietas dicitur adminiculum, nec ipsa aptitudo facit iudicium fines suos excedere, sed remanet in meris finibus iudicii possessorii, licet iustificati, & dicitur ex proprietate cōsistere, quia nuda possessio ipsum non parit, nisi cum proprietate, per quæ verba affatim describitur natura possessorii iurisdictionis, in quo proprietas non principaliter, & ex natura iudicii, sed ex accidenti deducitur, Et dicitur adminiculū ipsius possessorii, quia in eo non sufficit sola possessio, sed debet ex ꝓprietate roborati, nec tamen id excedit fines iudicii possessorii. Non requiritur ergo in hoc iudicio possessorio † probatio 29
tituli intrinseci, & veri, quia tunc excederet fines possessorii, & fieret absolute iudicium petitorium, sed sufficit coloratus, & præsumptus, per quem roboretur, & adminiculetur ipsa possessio, quę sola, & nuda non sufficeret ad ipsam victoriam, sicuti dixerat ipse Bald. *in d. l. vnica.* Hoc idem tradit expresse Contar. *in d. l. vnic. C. si de moment. poss. fu. secunda limitat. ratione mixturæ §. 8. num. 22.* vbi interpretatur sententiam Baldi, hoc idem affirmat Afflict. *in l. imperialem §. illud quoq. de probib. feud. alien. per Federic. ex num. 50. vsq. ad finem.* vbi nullam constituit differentiam quo ad hoc inter feuda † 30
quaternata, & iurisdictionalia, quia vtraque à publico processerunt, nec possunt haberi sine superioris auctoritate. Idem Afflict. *in constit. regni; Violentias, num. 20.* Capyc. *decis. 77.* qui loquitur in officio portulaniæ, & sic in iure cohærente personæ, & spolians habet iure fisci, vt ibi dicitur, & in fine illius decisionis concluditur, quod sufficiebat actori titulus coloratus, neq; fuit admissus reus conuentus ad illius impugnationem, & maior ratio poterat considerari in illo officio quam in istis feudalibus iurisdictionalib. prout ibi Capyc. *nu. 12.*

Idem tenet Cassad. *de restit. spoliat. decis. 1. num. 10.* Achill. *decis. 19. de appellat.* Caccher. *in decis. Pedemont. 25. num. 10.* & clarius Bellam. *in decis. 99. & decis. 455.* vbi dicit ita vidisse obseruari, Marin. Frecc. *de subfeud. lib. 3. tit. differentia inter regalia diff. 46.* qui dicit post Andr. de Isernia *in d. §. illud quoq.* nullum requiri † ti- 31
tulum in iurisdictionalibus, cum agitur possessorio recuperandæ, & ita dicit pluries vidisse iudicatum. Boss. *in titulo de Principe, numer. 254.* Pontan. *de spolio lib. 2. cap. 16. nu. 161.* Menoch. *de recuperand. remed. 15. quæst. 36. num. 469. & remed. 3. retinend. num. 590. & 593. quæstione 73. & remed. 1. recuper. num. 192. & seq.* vbi declarat. *decisionem 77.* Capicii, & dicit iustificationem possessionis fieri ex simplicis tituli productione, & prout declarauit *remed. 15. num. 463.* Couar. *practic. quæstion. cap. 17. num. 6.* loquens de iis quæ Principi summo iure reseruata sunt, qualia sunt iurisdictionalia, & regalia. Item loquitur in interdicto retinendæ, in quo tamen exactior requiritur probatio, quam in isto recuperandæ, vt deducit Ioan. Fab. *in d. §. retinendæ num. 33. Instit. de interdict.* & tamen in illo † etiam dicit Couar. 32
sufficere iustificationem possessionis ex titulo etiam colorato, & ibi Ioan. Fab. idem sentit, quod etiam in iurisdictionalibus, agens retinendæ contra illum, qui de iure fundatur, non esse in possessione tuendus, nisi probaret titulum, vel iustum initium possessionis.

Et fere omnes prædicti Doct. loquūtur in possessorio iurisdictionalium contra Dominum, qui ex iuris præsumptione fundatur, & si quis in genere loquitur, quod spoliato quasi possessione iurisdictionis sufficiat iustificare possessionem ex titulo colorato, intelligi debet de spoliato ab ipso Principe, vel Domino, quia contra priuatum nulla † est necessaria probatio 33
tituli, etiam colorati, vt dicam.

Hoc enim expresse probat gloss. *in c. ad decimas in ver. eundem de restit. spoliat. lib. 6.* vbi dicit, quod si spoliatio esset facta à tertio, non haberet locum illa decretalis, quia licet ius faceret contra actorem, non tamen faceret pro reo, & gloss. ibi sequitur Dominic. *in summario, & col. 2. vers. sed quid si episcop.* post Lapum, quē allegat Ancar. ibidem *n. 4* Franc. *n. 9. vers. 4. casu.* Item gloss. *in c. 1. de reg. iur. lib. 6.* & post eā Bald. *in l. cogi C. de pet. heredit. in 4. opposit.* & ibidem etiam Castr. *nu. 8.* Archidiacon. *in c. contra morē col. fin. dist. 100.* & *in c. ordinarii col. 2. vers. quod verum intellige de offic. ordin. lib. 6.*

Socin.

Digitized by Google

Socin. *in regula 430. limit. 2.* Lucas de Penn. *in l. 2. col. 2. vers. & idem dicendum C. de fund. limit. lib. 11.* Put. *decis. 457. in fine lib. 2. & decis. 379 lib 3.* Capyc. *decis. 77. nu. 10.* Ripa *in l. n. tu aliter §. nihil commune num. 78. vers. se-*
4 *cundò intell. ff. de acquir. possess* Crauett. *in consil. 674 num. 6.* Vbi ex magis communi opinione dicit, quasi
3 possessorium † iurisdictionis esse simplex, quando agitur inter priuatos. Boss. *in tit. de princip. nu. 335.* Contar. *in d. l. vnic. C. si de moment. possess. limit. 2. ratione mixtura §. 8 sub num. 28.* Bald. *in consil 309. super quo vol. 3.* Menoch *de retinend. remed. 3. num. 588.* vbi ponit regulam, quod in illo interdicto non est necesse docere de titulo, sed sufficit quem possidere, quod postea *num. 590.* limitat non procedere, si agatur contra dominum, Pontan. *de spolio lib. 2. cap. 16. num. 161.* & alii plerique. Ergo receptissima, & indubitabilis est hæc conclusio.

Et certe si illa est ratio, cur debet deduci titulus ad iustificandam possessionem, quia ius assistat reo conuento, & resistat actori, iam patet, quod si agatur contra illum, cui ius non assistit, non vtique erit necessaria tituli alicuius deductio, aut allegatio: quia quo ad illum, potest actor dicere, quo ad te, ego habere possideo, vt dicit Abb. *in d. c. in literis num. 28. de restit. spoliat.*
35 Et, licet admittatur aliquando talis exceptio † non iuris agentis, etiam quando lis est cum priuato, imo etiam ab ipso priuato: tamen illud non procedit, nisi in matrimonio carnali, siue spirituali, & hoc speciali ratione, ne scilicet fiat restitutio cum peccato, ex qua ratione in illis causis, iudex ex suo officio supplere debet. Nec tamen isto casu hoc fiet ad commodum ipsius priuati excipientis, quoniam si constet de spolio, nō dimittetur res penes spoliantem, quamuis non restituatur spoliato, qui saltem colorate non doceat de iure suo, & hoc ratione prędicta: sed in aliis secus est, vbi non militat illa ratio, nec consideratur vitiosus ingressus, siue intrusio cum peccato, nam tunc exceptio non iuris agentis non admittitur, si non fundat eandem intentionem opponentis, quia satis tunc iustè possidet, ex quo possidet. Ita post Ioann. Andr. *in addit ad Specul. in rubrica de restit. spoliat.* notabiliter tradidit Abb. *in d. c. in literis num. 28.* Cosm. Guim. *super pragmatica sanct. tit. de pacific. possess. in ver. inquirunt fol 178. vers. idem est.* quando factum est ita notorium, Gabriel. *conclus. 1. de restit. spoliat. num. 115. vers. sublimita, & declara & num. seq.*

Ex qua conclusione sic supra firmata, quod contra priuatum regulariter non sit necessaria alicuius tituli, etiam colorati probatio, elicitur aliud fundamentum, pro confirmatione alterius supra etiam firmatæ conclusionis, qua diximus sufficere titulum coloratum agenti possessorio contra dominum, siue illum,
36 qui de iure communi fundatus est. Nam si titulus † etiam coloratus non requiritur contra priuatum, necessario ille solum in vsu erit contra Dominum, alioquin vanum esset, & sine effectu aliquo. Quod passim de colorato titulo scriptum reperitur, si neque is contra dominum sufficeret, nec contra alium esset necessarius, pro quo absurdo vitando, concludendum est, pręter tot supra adductas auctoritates, quod etiam cōtra illum, qui de iure fundatam habeat intentionem sufficit possessionem ex titulo colorato iustificare ad restitutionem in spolio obtinendam.

Et hæc conclusio quod sufficiat in possessorio iurisdictionis contra Principem ostendere titulum primo aspectu validum, & coloratum quamuis ex supradictis satis superque firmata, & communiter approbata appareat: nihilominus magis comprobabitur data æquiparatione iurisdictionalium, & beneficialium, in quibus requiritur titulus † ad colorandum tantummodo secundum communem opinionem, de qua per 37
scribentes *in d. c. in literis* præserti m Abb. *ibi num. 22.* Caccheran, *in decis. Pedemontana 55. num. 6.* Cassad. *decis. 8. in princip. & ad fin. de restit. spoliat.* æquiparantur autem semper in causa reintegrationis beneficialia, & iurisdictionalia, vt notat Hostiens. *in c. nimis super gloss. in ver. ab eis vers. & idem in temporalibus de iureiur.* Bellam. *ibi num. 3.* Ioann. Andr. *col. 3. post princip.* Abb. *sub num. 1. vers. & ita dici potest.* Luc. de Pen. *in d. l. 2. col. 2. vers. sic in beneficio C. de fund. limit. lib. 11.* Bellam. *d. decis. 49.* Menoch. *d. remed. 3. retinend. num. 590.* & alii passim.

Confirmatur etiam ista conclusio euidenti ratione. Nam regula; quod spoliatus † ante omnia restituatur, inducta fuit in fauorem spoliati & in odium spo- 38
liatoris, *c. fin. de ordin cognit & ibi Abb. in 3. opposit. clem. 1. de caus. poss. & propr. cum simil.* sed ratio ista æque militat contra spoliatorem, qui habet iuris præsumptionem pro se sicut contra quemlibet alium, qui spoliasset, quia ex eo quod quis habeat fundatam intentionem de iure communi, non habet facultatem spoliandi † alterum propria auctoritate, *c. licet episcopus de* 39
prebend. lib. 6. c. ordinarii de offic. ordinar. eod. lib. c. conquerente de restit. spoliat. Quinimo etiam iuris proprii amissione damnatur, *l. si quis in tantam C. vnde vi c. eum qui de prebend. lib. 6.* ergo etiam Princeps, † quamuis 40
sit in iurisdictionalibus ex iuris præsumptione fundatus, de facto spoliare non poterit, & si spoliauerit, ante omnia restituere debebit, quia vbi est eadem ratio, eadem sequi debet iuris dispositio *l. illud ff. ad l. Aquil.* sed ante omnia non restitueret, si spoliatus de veto titulo, & sic de proprietate docere teneretur: ergo etiam in possessorio iurisdictionalium contra Principem non est necessaria tituli intrinseci probatio, sed sufficit coloratus, alioquin, quod in spoliantis odium inductum est, contra mentem legis in eius commodū, & in damnum spoliati conuerteretur.

Præterea nulla alia affertur ratio cur à Principe iurisdictione spoliatus de titulo docere cogatur, nisi quia iuris præsumptionem contra se habet, quia quod à Principis concessione dependet, non iuste possideret, argum. *c. ad decimas de restit. spoliat. lib. 6. cum ibi notatis.* Sed ista præsumptio eo ipso tollitur, cum spoliatus † 41
titulum apparenter iustum, & coloratum ostendit: nā vna præsumptio tollit aliam, *l. diuus ff. de in integr. restit. c. literas & ibi gloss. de præsumpt.* & præsertim præsumptio † bonæ fidei, quæ ex titulo colorato oritur, 42
tanquam fortior tollit præsumptionem malæ fidei, quæ ex sola rei qualitate desumitur, & hęc vti specialis, vincit illam generalem, per notata per Crauettam *in consil. 258. num. 21. vol. 2.* ergo talis coloratus titulus in hoc casu sufficere debet, & nimis inique cum spoliato ageretur, si ex sola præsumptione, ad veri tituli probationem adigeretur, quæ cum plerumque difficilis sit, eueniret, vt verus dominus vna cum possessione amitteret ius suum, quod esse non debet, *c. sæpe de restit. spoliat.*

Item ratio textus *in c. frequens de restit. spoliat.* ita locum habet, si quis à Principe, quam si ab alio quouis spoliatus fuerit, imo magis videtur in hoc ista ratio militare, cum absque dubio durior aduersarius sit Princeps, quam quilibet alius, vt experientia docuit: si ergo par ratio, idem ius sequi debet, *d. l. illud ff. ad l. Aquil.*

Item si coloratus, & apparens titulus † sufficit ad 43
tuendum aliquem in possessione, etiam contra illum, qui iure communi fundatus est, vt est casus *in c. cum*

venis-

Digitized by Google

venissent de instit. vbi notat Abb. num. 8. vers. vltimo not.
& per illum tex. ita concludit Couar. d. cap. 17. practic.
quæstion. sub num. 6. quanro magis id procedit in re-
medio recupetandæ, cum illo longe fauorabilius sit
hoc interdictum.
44 Vltimo pro hac regula traditum est, quod agens †
recuperandæ in iudicio possessorio, ipsam possessio-
nem probare debet, & deiectionem c. consultationibus
& ibi gloss. in ver. possessionem de offic. deleg. & non repe-
ritur aliqua lex, vel canon, quo titulum intrinsecũ pro-
bare teneatur: imo etiam ordinario, qui est fundatus
de iure, si spoliauerit aliquem beneficio, cuius posses-
sioni ius resistit, c. 1. de reg. iur. lib. 6. nihilominus iniun-
gitur restitutio, nec aliquid de tituli probatione requi-
45 ritur, c. conquerente de restit. spoliat. ergo talis tituli †
probatio non est necessaria, quamuis ius resistat, & as-
sistat spoliatori. quia quod lex non dicit, neque nos di-
cere debemus, l. 1. §. generaliter de leg. at. præstand. l. de pre-
tio ff. de public. in rem actione cum similibus.
46 Nec prædictis obstat tex. in c. † ad decimas de restit.
spoliat. lib. 6. ex quo aliqui videntur fundare istam cõ-
clusionem, quod spoliatus teneatur docere de vero ti-
tulo, quando ius commune resistit spoliato, & assistit
spoliatori, quia ille textus nihilominus, quam hoc di-
cit, vt aperte ex eius verbis videri potest. Nam dicitur
ibi, Canonicos non esse restituendos ad quasi posses-
sionem decimarum, quas aliquandiu in aliena parro-
chia possedisse dicebant, & quibus à clericis eiusdem
prouintiæ spoliati fuerant. quoniam verisimiliter illas
occupasse præsumuntur, nisi euidenter docuerint. se
illarum possessionem iustè fuisse adeptos. Sed proba-
47 tio † iustæ possessionis non infert ad probationem ve-
ri, & iusti tituli, sed bene colorati, cum titulus colora-
tus is sit, quando quis prætendit se ex aliqua causa iu-
stè possessionem fuisse adeptum, vt per Menoch. d. re-
med. 3. retinend. quæst. 37. num 594. sicuti econtra pos-
sessio dicitur colorata, quando habet aliquam causam,
propter quam iuste possedisse dicatur, ex traditis per
Cosm. Guim. ad pragmatic. sanctionem tit. de pacific pos-
sess. in ver. inquirant. vers. & per hoc videtur. Iuste enim
possidere quis potest, etiam si dominus non sit, & ob
id careat titulo intrinseco, l. iustè possidet, iuncta gloss. Di-
48 gest. de acquir. possess. & patet in bonæ fidei † possesso-
re, qui etiam ex aliena re facit fructus suos, tanquam
dominus, & vsucapit, l. qui scit. §. porro. ff. de vsu. ap. l.
qui bona fide l. bonæ fidei Digest. de acquir. rer. dom. Si-
cut econtra, is qui dominus est, potest iniustè posside-
dere. Ioann. Fab. in d. § retinendæ num. 27. vers. sed forte.
49 Instit. de interdict. Et bona fides † etiam ex iniustis ra-
tionibus causatur, vt post alios tradit Menoch. de recu-
per. remed. 13. quæst. 6. num. 34. vbi ex Alciato testatur
esse communem opinionem. Si ergo iusta possessio,
quæ tantum requiritur, in d. c. ad decimas. esse potest,
50 etiam sine iustitia tituli, & dicitur iusta possessio, †
quæ etiam ex colorato titulo iustificatur, ergo ex d. c.
ad decimas. non probatur, requiri veri tituli probatio-
nem, quia imò probatur sufficere coloratum, nempe
iustum fuisse possessionis initium, per quem cessat præ-
sumptio iniustæ occupationis, vt dixit etiam Specul. de
restit. spoliat. remed. 8. in fine. Quæ iustitia possessionis,
etiam in nondomino. & quocunque iusto titulo ca-
rente esse potest, vt dictum est. Sicut enim nihil habet
commune proprietas cum possessione, §. nihil commu-
ne. ita & iustitia possessionis cum iustitia proprietatis
per prædicta, & ideo aliud † erit probare verum titu-
lum, aliud iustificate possessionem ex titulo, vt dicit Æ-
gidius in decis. 50. in fine. Neque ex verbis solum, sed et-
iam ex ratione illius decretalis ibi expressa infertur, re-
quiri in illo casu solum titulum coloratum: nam ibi
pro ratione adducitur solum præsumptio vsurpatio-
nis in eo, qui rem ad alium de iure spectantem possi-
det, sed ista presumptio contraria præsumptione tolli
potest, vt dictum, ergo tam ex verbis, quam ex ratione
concluditur, requiri in illa decretali solummodo titu-
lum coloratum: & hæc interpretatio ad d. decretalem,
ad decimas, non solum est congrua, quia verbis illius,
& rationi conuenit, sed etiam necessaria vt aliis iuribus
concordet, quibus aperte idem statuitur, quod scilicet
iustificata † possessione ex titulo colorato, facienda sit 51
restitutio ipsi spoliato, quamuis ipsi iuris præsumptio
resistat, & assistat reo spoliatori.
Et hoc probatur in d. c. conquerente de restit. spoliat.,
& habetur ad literam in c. cum Ecclesia de causa possess. &
propriet. vbi clerici conuentuales ciuitatis Sutrinæ re-
stituuntur ad quasi possessionem iuris eligendi episco-
pum vna cum canonicis, quamuis nihil de proprieta-
te docuissent, & tamen ius commune canonicorum
fundabat intentionem, quod ad ipsos solos, non etiam
ad clericos electio pertinebat. Sic & à fortiori hoc i-
dem probatur, in c. cum venissent de restit. vbi Abbas no-
tat. num. 8. nam vbi tuetur summus Pontifex in quasi
possessione institutionum, & custodiarum Archidia-
conum Richemundiæ contra Archiepiscopum Ebo-
racen. qui tamẽ fundatus erat de iure communi, quod
ad illum talia pertinerent, donec quæstio super pro-
prietate terminetur. Et si hoc in possessorio retinen-
dæ statuitur, multò magis in possessorio recuperandæ
magis † priuilegiato erit statuendum, vt dictum est. 53
Rota de restitut. spoliat. in nouis decis. 16. num. 3. Idem
similiter probatur, in c. ex transmissa & ibi gloss. in ver. &
ab eo cognita. & ibi Abb. de restit. spoliat. vbi fit restitu-
tio vxoris probata despensatione per verba de præsen-
ti vere, vel præsumptiue, & copula: reiecta ad petito-
rium exceptione impedimenti, & tamen huic possessi-
oni ius resistit, cum liber homo possideri non possit, l.
heredis §. fin. ff. de acquir. possess. & econtra fauet mulie-
ri, pro cuius libertate præsumitur, §. natura in auth. qui-
bus mod. nat. effic. sui cum similibus. vt ergo prædictorũ
iurium videtur contrarietas, & vt sensus literæ ipsius
Decretalis. atq; adeo rationi conueniat, ita interpretã-
dus est ille tex. vt non verum titulum, sed apparentem
iustæ possessionis colorem in illo requiri dicamus.
Et quamuis permulti illud c. intellexerint. quasi ex
illo veri tituli probatio necessaria requiratur in casu il-
lius decretalis, qui tamen ad euitandas contrarietates,
quæ ex citatis iuribus oriebatur in maximas se se con-
iecerit angustias, vt videre licet per scribentes in d. c.
ad decimas, & in d. c. cum ecclesia Sutrina. quorum om-
nium tentatas conciliationes refert Abb. in d. c. cum ec-
clesia. Sed permulti ipsorum, & quidem maximi, sen-
sum quem prædiximus sequuti sunt, quod scilicet in
eo cap. ad decimas † non veri tituli probatio, sed præ- 54
sumptiua possessionis iustificatio requiratur.
Hunc sensum primo tradit Abb. in d. c. cum Eccle-
sia num. 50. & seq col. pen. vers. ego dico videlicet, quod in
d. c. ad decimas. nihil vltra requiratur, nisi quod ille, cui
iuris præsumptio resistit, aliquid probet, ex quo vsur-
pationis præsumptio tollatur, & illa iuris notorietas,
quæ contra se faciebat, offuscata remaneat, & sic non
veri tituli per illum textum, sed tantum colorati pro-
bationem exigi sentit Abb. secundum quem intelle-
ctum, etiam alibi induxit Abb. d. c. ad decimas, scilicet
in sua quarta disputatione, vers. non obstat. c ad decimas,
num. 7. & in c. ex parte num. 19. de restit. spoliat. Et hunc
intellectum tenere videtur Rota de restit. spoliat. in
nouis decis. 16. ibi; & hunc intellectum ponit Nicol. expresse.

P Bellam.

Bellam. *in consil. 2. col. 4.* & *decis. 17.* & *d. decis. 49. decis. 99.* & *decis. 455.* monasterium, vbi dicit, ita vidisse obseruari, Afflict. refert. d. Abbatis doctrinā *in l. imperialem §. illud quoq; post. num. 51. de p ohib. feud. al. per Federic.* Rebuff. *su, & concordat. Galli in rubric. de Anna. G oss. 4. reg 7.* Cosm. Guim, *ad pragmat. sanct. tit. de pacific. possess. in ver. inquirant. vers. nec o' stat. c. ad decimas.* à quo multa ex præd' ct s desumpta sunt. Hunc intellectum probare videtur Gemin. *in d. c. ad decimas lib. 6.* dum colligit, quod vbi contra agentem possessorio re-
55 cuperandæ † est verisim lis præsumptio, quod possessionem, quam petit iniustè occupasset, & de iniustitia constat ex eius assertione, non fit restitutio, nisi iustam probet suam possessionem. Ecce ergo quod non requirit ibi tituli intrinse i, & proprietatis probationē, cum iustit'a possessionis, quam solam ibi requiri notat, etiam absque veri tituli pro batione, possit probari, vt supra ostensum est, sic & Franc. *ibid. num. 8. vers. regulariter.* dicit, quando ius commune facit contra actorem, & pro reo, iustificari debere possessionem per illum tex. Non ergo requirit ibi veri tituli probationem,
56 quoniam ex illo titulo † colorato redditur iustificata possessio, cum aliud sit probare titulum, aliud iustificare possessionem ex titulo, vt Ægid. *d. decis. 50. in fine* Bald. *in d. l. incerti num. 10. ve s secundo reuocatur Cod. de interdict.* Hac eadem ratione conuincitur, non alio sensu sumpsisse *d. decretal.* Ioan. Fab. *in d. §. retinendæ. Instit. de interdict. num 33.* vbi dum dixit, agentem possessorio retinendæ contra illum, qui de iure communi fundatus est, non obtinere, nisi doceat de titulo, argumento à maiori illius qui agit possessorio recuperandæ, qui non obtinet hoc casu, per *d. c. ad decimas*, subdit. In iis enim casibus, & similibus, non puto talem tuendum esse, in possessione, nisi probet titulum, vel iustum initium possessionis, dum enim alternatiue requirit tituli, vel iustæ possessionis probationem, quæ etiam sine vero titulo iusta esse potest, patet, quod in casu *illius decretal.* sensit sufficere iustificationem ex titulo etiam colorato, & declarat simul quo sensu supra dixerit requiri tituli probationem, scilicet quod coloratus sufficiat. Bossius quoque *in tit. de Principe*, ita *illam decretal.* intelligit: nam *num. 234.* dicit, quod ex eo quod Princeps in suo territorio, quo ad iurisdictionem, habet fundatam intentionem de iure, propterea spoliatus de aliquo castro debet iustificare titulum, per tex. *in d c. ad decimas* & postquam hac occasione plura alia pertractauit, tandem *num 254.* redit ad id quod supra de tituli iustificatione dixerat, in hæc
57 verba. Et an spoliatus † à Principe teneatur ostendere verū titulum, an vero sufficiat coloratus. Et puto sufficere coloratū. Ita etiam Menoch. *de retinenda remed 3. num. 590. & 592.* dum dicit, quod agens eo remedio pro decimis, vel pro iuribus episcopalibus, vel pro iurisdictione aduersus illum, qui dominus est, titulum probare debet, ad instar remedii recuperandæ, quod spoliato quasi possessione rei spiritualis, vt decimarum, & similium, non redditur, nisi illa quasi possessio ex titulo iustificetur, *d. c. ad decimas* & *num. 593.* Idem est, dicit, in quasi possessione beneficii, quod quis sine titulo retinere non potest, & tandem subdit, debet ergo agens hoc remedio, possessionem, seu quasi, quam obtinet, colorare, atque ita iustificare, & sic declarat quo pacto intelligat, quod dixit, debere iustificari possessionem ex titulo per *d. c. ad decimas* nempe quod iustificatio fiat, si coloretur possessio, Capyc. etiam *in d. decis. 77.* hunc sensum probat Ripa *in d. §. nihil commune nu. 78.* ibi secundo intelligo, dum limitat regulam desumptā ex *d c. ad decimas* vt non procedat, quoties illa iuris præsumptio, quæ obstat spoliato, per contrarias præsumptiones elidatur, & ita aperte concludit per *d. c. ad decimas* sufficere solum titulum coloratum.

Sed dices quod in possessorio iurisdictionalium requiritur veri, & iusti tituli probatio, quoniam iurisdictionalia † æquiparantur nō solū spiritualibus, de qui- 58
bus *in d. c. ad decimas*, sed etiā interdictis illis, quæ proprietatis causam cōtinēt, de quib. *in l. 2. §. quedā ff. de interdict.* vt p Bald. *in consil. 161. in fin. vol. 3.* Egid. *in d. decis. 49.* Afflict. *in d. l. imperialē §. illud quoq; nu. 51. de prohib feud. al. per Feder.* & sunt iuris publici, & ob id æquiparantur dictis interdictis, Contar. *in d. l. vnic. in 2. limit. §. 7. n. 6. C. si de moment. possess.* quæ interdicta, † & 59
spiritualia differunt à beneficialibus, Abb. *in d. c. in literis nu. 7. & 8. de rest. spoliat.* Respondeo quod posses-
sorium † iurisdictionis, licet dicatur quo ad quod cō- 60
tinere causam proprietatis, & mixtum esse iudicium, quia sola possessionis probatio in eo non parit victoriā, nisi aliqualiter ex proprietate adminicula habeat, tamen nō adeo mixtum dici potest, vt desinat esse possessorium, cum non ex natura actionis, sed ex incidenti in illo de proprietate deducatur, vt clare probat idem Bald. *in d. l. 1. nu. 6. C. si de moment. possess.* iunctis his quæ not. scribit *in d. l. incerti num. 12. vers. sed quia prædicta gloss. C. de interdict.* & ideo *in d. consil. 161.* non dicit, quod possessorium iurisdictionis sit mixtum, † sed quodam- 61
modo mixtum, sicut etiam *in c. 1. §. Marchio qui feud. dar. poss.* dicit possessoria illorum iurium, de quibus ibi quandam causam proprietatis habere, vt appareat nō omnimodò æquiparari illis interdictis, de quibus *in d. §. quedam*, sed secundum quid, ex eo scilicet, vt dictum est, quia non ex sola possessione fundatur, sed à proprietate adminiculum quærunt, & expresse Bald. qui talem æquiparationem m do quo supra facit, in ipso 62
ait, possessorio † iurisdictionis ius præsumptum etiam sufficere, ne dum verum pro eorum adminiculo, vt *in d. l. 1. num. 6. C. si de moment. possess.* ita, vt per illum facta æquiparatio ad d. interdicta non obstet. Sic etiam Egid. *in d. decis. 49.* & alibi sæpe fatetur, illarum rerum, quæ à solo principe haberi possunt, possessoria mixta dici, ad instar interdictorum, sed ibidem, & vbique asserit in illis iurisdictionalibus titulum coloratum, sufficere ad iustificanda possessoria prædicta, vt supra ostendi ex pluribus Egidii decisionibus. Imò *in d. decis. 49.* dat principalem æquiparationem beneficialium, † & illorum interdictorum. Addo quod etiam in ip- 64
sis interdictis putat Egid. sufficere titulum coloratum, vt *in d. consil. 2. num. 16.* cui opinioni videtur consentire Bero *q. 4. n. 6.* Afflict. etiam *in d. n. 50.* dicit q faciēda est restitutio spoliato † à domino, dummodo iustificet 64
possessionē suā, sicut dicit in beneficialib. & subdit rationē, quia in iis, quę nō possunt possideri, nisi ex principis cōcessione, nō obtinet quis pbata sola possessione, nisi in aliquo doceat e. de pprietate. deinde *n. 54.* respōdēdo ad cōtrariū de *d. c. ad decim.* postquā refutauit respōsionē Andreæ dicētis, cōtrariū pcedere in possessorio iurisdictionis, in qua princeps habet fūdatā intētionē, secus in feudo, q a ipse Afflict. psupponit, q etiā in feudo quaternato habeat Princeps fūdatā intētionē, sicut in iurisdictione; ideo respōdēdo ipse ad *d. c. ad decim.* distinguit, aut notorie cōstat de iure spoliatoris, & no- 65
torie cōstat de nō iure spoliati, & tūc negatur restitutio p *d. c. ad decimas* aut cōstat notorie de iure spoliatoris, sed nō cōstat notorie de nō iure spoliati, quia si notorie cōstaret de nō iure spoliati, nō fieret restitutio, nisi doceret de inuestitura vera, vel præsumpta: sed si spolia-
tus † deducat aliquid, per quod tollatur illa præsump- 66
tio, quam habet contra se, ex eo quod possidet feudum quaternatum, puta longam possessionem, cum

præsta-

Digitized by Google

præstatione seruitii, tunc restitueretur, quamuis non probet inuestituram, quia vna præsumptio tollit aliam, & hanc responsionem inquit Afflict. collegi ex dictis Abbatis *in d.c.cum Ecclesia Sutrina.* vbi ad intellectum *d.c.ad decimas.* dicit, quod adhoc vt is, contra quem est ius commune audiatur, petens restitutionem, probare debet aliqua, ex quibus tollatur illa præsumptio vsurpationis, & in fine illius §. tandem concludit Afflict. quod data possessione vasalli spoliati feudo à domino, quamuis non constet de proprietate ipsius fiet restitutio.

Non obstat quod dicitur, possessorium iurisdictionis esse mixtum, & iurisdictionem iuris publici, & æquipatari potius spiritualibus, & interdictis, quam beneficialibus. Quia non ideo infertur in tali possessorio † requiri veri tituli probationem: Imò Bald. Egid. Abb. Afflict. Contard. & alii præcitati, quorum dictis præfatæ conclusiones firmantur, constanter asserunt in ipsis iurisdictionalibus, & spiritualibus titulum coloratum sufficere, & in hoc non esse constituendam aliquã differentiã inter beneficialia, spiritualia & iurisdictionalia, Menoch. *in d. remed. 3. retinend. n. 589. v. declaratur hac.* vbi sub eadem regula ponit exempla iurisdictionalium, beneficialium, & temporalium, infe... *num. 592 & seq.* in similibus deberi possessionem iustificari per titulum coloratum.

Sed rursus instatur, data etiam æquiparatione beneficialium, & iurisdictionalium, quod nihilominus requiratur probatio veri tituli; quia vt communiter ...er omnes in beneficialibus † requiritur titulus, nam ...i quando lis est cum ordinario collatore, cui ius assistit, & resistit clerico spoliato, non sufficit color tituli, ...um ordinarius possit deiicere clericum non habentem titulum, etiam si sit triennalis possessor. Cassador. ...ecis. 4. num. 8. de restit. spoliat. Ita in iurisdictionalibus, quando lis est cum domino, qui de iure fundatur, ...d differentiam quando lis est cum priuato, nam hoc ...asu videntur procedere quæ de titulo colorato dicta ...unt. Ad hoc respondetur, quod etiam in beneficialibus, & in ipsis spiritualibus, quando lis est cum ordinario collatore, siue cum eo, cui ius assistit, nihilominus sufficit spoliato, si doceat de titulo saltem colorato, ...t est tex. apertus *in c. conquerente & ibi Abb. num. 4. & de restit. spoliat.* qui loquitur de beneficialibus, & *in ...c transmissa in ver. & ab eo cognita* quæ iura loquuntur ...spiritualibus, videlicet in causa matrimoniali. Nec ...enochii auctoritas hic repetita *de remed. 15 nu. 466.* ...obstat, vt ex dictis patet, & Doct. *in d. c. in literis* ...quirunt probationem tituli in beneficialibus, sed tamen sufficit coloratus, ex communi opinione, de ...a *in d. c. in literis.*

Nec obstat, quod ordinarius † collator deiicere ...ssit non habentem titulum, quia id iuris ordine serto facere debet. *c. licet episcopus de prabend. lib. 6.* not. ...an. Andr. ad Specul. *in tit. de petitorio, & possessorio, in ...rim. gloss.* Neque ex eo quod ordinarius ex debito officii sui titulum possit à beneficii possessore requirere, ...*rdinarii de offic. ordinar. lib. 6.* & illum deiicere, si non ...endat, recte infertur ad causam possessorii, præsertim recuperandæ, in qua in odium spolii etiam ordinarius ante omnia restituere compellitur, *d. c. conquerente ...t simil.* Neque potest dictum Bald. *in d. l. 1. num. 7. C. ...e moment. possess.* intelligi quando lis est inter priuatos. Quia supra ostendimus nullum † inter priuatos ...quiri, ostendi titulum, etiam ad colorandum, & hoc ...rimorum auctoritatibus, inter quos Bald. *in d. l. cogi. ...n. 4. Cod. de petit. hæredit.* & hac eadem ratione de...ditur dictum Contardi *in d. l. 1. in 2. limit. §. 8.* Etenim communis conclusio, quod in beneficialibus semper possessio sit coloranda, quamuis lis sit inter priuatos, non infert, ratione duplicis vinculi, quod si lis sit cum ordinario, quod titulus sit plene probandus, tum quia cum sint iura expressa in contrarium, cessat omnis argumentatio, tum quia, vt satis probatum est, ille color, qui requiritur in lite, etiam contra priuatum, non requiritur ad partis instantiam, aut ad illius commodum sed ex ordinarii officio, ad quem spectat, neminem intrusum in possessione dimittere, & in similibus tenetur ex officio suo supplere.

Quantum pertinet ad Menoch. *in d. remed. 15. retinenda, quæst. 36. num 466. & num. 469.* Aduertendum est, quod ipse declarat limitationem, quam posuerat sub *num. 463.* ad regulam quod in beneficialibus possessio sit iustificanda † ex titulo, de qua tractat in quæst. 71 illa princip. quod scilicet titulus ille requisitus ad iustificandam possessionem sufficit esse coloratus, & *in d. nu. 466.* dicit, non procedere d. limitationem, quoties spoliato resistit iuris præsumptio, quia tunc necesse est, iustum, & legitimum titulum plene probare, & affert exemplum de illo, qui duo incompatibilia possidebat: oportet ergo videre de qua iuris resistentia, item de cuius tituli probatione in d. declaratione propositæ limitationis loquatur; & primo quo ad iuris resistentiam, apparet ipsum non sentire de prima illa, & regulari, qua non potest quis beneficium obtinere sine canonica institutione per regulam *c. 1. lib. 6.* ita enim destrueret limitationem per eum supra positam *in n. 463.* vbi dixit in beneficialibus sufficere titulum coloratum, necessario ergo intelligit de alia specialiori, † & fortiori resistentia, veluti quę in compatibilium duorum beneficiorum possessioni repugnat, per *extrauag. execrabilis,* de qua etiam ponit exemplum; vel si quis respectu illius, quod obtinet beneficium, propter ętatem esset inhabilis, per *c. indecorum de ætat. & qualit.* vt sic ille spoliatus duplicem habeat iuris resistentiam, alteram quidem respectu rei beneficiariæ, quæ sine canonica institutione obtineri nequit, alteram vero respectu incompatibilitatis ipsorum beneficiorum, cuius comparatione illa prior, ne videtur quidem resistentia: Ad quod facit, quod dicit Cosm. Guim. *in d. pragmatic. sanction. in tit. de pacific. possess. in ver. inquirant fol. 182. vers. si tamen ius commune,* si ergo de hac secunda resistentia iuris ibi Menoch. necessario intelligendus est, quod loquatur etiam titulus, quem legitimum, & iustum plene probari requirit, de eo titulo, qui hanc secundam resistentiam respicit, intelligi debet, vt verborum sensus congruat, & ne statim sibi contrarietur, ac propositam limitationem destruat, non declaret, in qua dixit in possessorio beneficialium sufficere titulum coloratum: Requiritur igitur quod probet titulum secundæ resistentiæ, & sic dispensationem, qua possit illa incompatibilia contra iuris aperti dispositionem tenere, imò nec alius titulus in hoc probari posset, quia si titulum institutionis probaret, iam non esset titulus sed ea ipsa probatio redderet titulum ad non titulum, vt ipse Menoch. dicit ibid. Hic sensus Menoch. in illo loco necessarius, declaratur etiam, non solum exemplo ibi per eum adducto de execrabili, sed etiam per *decisionem Cappellæ Tolosan. 465.* quam præter alias, ibi citat, vbi concluditur non esse restituendum spoliatum beneficio, quod cum alio tenuisset contra constitutionem, *execrabilis,* nisi de dispensatione doceret, quoniã illi ius resistat. Et quamuis non careat difficultate, an in illo casu dispensatio vera debeat probari, atque legitima, an sufficiat præsumptiua, & colorata circa illam probatio, vt *in additionibus ad d. decis. 465. Capp. Tolos.*

Digitized by Google

quæ desumpta est *ex additione ad decis.3.de restit.spoliat. in nouis.* & facit *decisio Putei 247.part.*1. Pontan. *in tract. de spolio lib.2 n.140.* Hoc tamen nil obstat, quia de du-
73 plici iuris resistentia † nõ disputamus, vt posset in feudalibus poni exemplum de surdo, debili, clerico, vel eo, qui arma bellica deposuit, aut alias inhabili. Sic etiã non obstant quæ Menoch. *in d. num. 469.* extendit ea, quæ de beneficialibus dixit ad ipsas iurisdictiones, ex Alciato, & Natta; ibi enim Menoch. adhæret opinioni Afflicti, qui maiorem rationem probandi titulum
74 † considerat in beneficialibus propter vitiosum ingressum, qui in illis euitatur ratione peccati, quam in iurisdictionalibus, in quibus hæc ratio peccati non attenditur, & in hoc casu dixit Menoch. materiam beneficialium non esse proportionabilem ad iurisdictionalia, prout in hoc sensu loquitur idem Menoch. *de recuperand.poss.remed.1.num.101.* cuius verba adeo clara sunt, vt ad alium sensum quam ad prædictum allegari non possint.

CAP. VI.

Priuilegium fori clericorum esse de iure diuino, & ideo neque clericos posse se submittere iurisdictioni laicorum, neq; Papam posse submittere omnes Ecclesiasticos generaliter iurisdictioni vnius Principis laici.

SVMMARIA.

1 *Priuilegium fori Ecclesiastici esse de iure diuino, vt probetur ex auctoritate plurimorum, & sanctorũ.*
2 *Argumentum ex obseruantia subsequuta est fortissimum in ecclesia Dei.*
3 *Ecclesiastici à principio mundi à quibus ministris fuerint gubernati.*
4 *Reges nunquam iudicarunt sacerdotes.*
5 *In quibus casibus iudicarunt sacerdotes.*
6 *Opinio communis pro Ecclesia præualet.*
7 *Doctor nullus potest fundare opinionẽ contra Ecclesiã.*
8 *Priuilegiũ fori ex quib. locis iuris diuini probetur.*
9 *Tributum non fuit solutum pro discipulis Domini, quia erant liberi.*
10 *Discipuli domini erant filii adoptiui, ideo liberi.*
11 *Tributum soluendum per singula capita, cur fuit solutum pro Christo, & Petro tantum.*
12 *Immunitas Ecclesiarum per quos Pontifices fuerit declarata esse iuris diuini.*
13 *Consecrata Deo non sunt amplius iuris humani.*
14 *Bona, & personæ Ecclesiasticæ non possunt ad vsus laicorum seruare.*
15 *Iuri diuino q̃ est conforme dicitur esse de iure diuino.*
16. *Innoc. male allegatus à Couar. probat immunitatem esse iuris diuini.*
17 *Argumentum est falsum, non probatur lege Euangelica, ergo non est diuini iuris. & num.19.*
18 *Ius diuinum fundatur ex totius Ecclesiæ consensu.*
20 *Appellatio D. Pauli ad Cæsarem non fecit illũ subiectũ.*
21 *Pilatus quam potestatem habebat in Christum.*
22 Omnis anima subdita sit, *quomodo intelligitur.*
23 *Priuilegium fori etiam in iudicialibus est de iure diuino.*
24 *Ecclesiasticæ personæ sunt exemptæ de iure diuino.*
25 *Clerici gaudent exemptione in bonis Ecclesiasticis, & patrimonialibus.*
26 *Papa non potest submittere causas Ecclesiasticorum alicui Principi laico. & num.30.*
27 *Priuilegium fori est de iure diuino morali, non ceremoniali.*
28 *Papa non dispensat contra ius diuinum morale.*
29 *Papa non dispensat contra statuta vniuersalis Ecclesiæ.*
31 *Papa potest submittere laicis aliquam causam particularem.*
32 *Potest delegare causas clericorum laicis.*
33 *Iudices delegati iudicant ex auctoritate delegantis.*
34 *Iurisdictio Ecclesiastica ordinaria nullo modo potest concedi laicis.*
35 *Iurisdictio Ecclesiastica non potest præscribi.*
36 *Iurisdictio vniuersalis dicitur ordinaria.*
37 *Clerici non possunt se submittere iurisdictioni laicorum.*
38 *Iurisdictio inferioris non potest prorogari per superiorem.*
39 *Clerici sunt maiores laicis, & eis infesti.*
40 *Clerici non possunt prorogare iurisdictionem secularis, etiam de consensu episcopi.*
41 *Testator non potest mandare, vt clericus hæres institutus litiget coram seculari.*
42 *Rex Neapolis nullam iurisdictionem habet in clericos nisi ratione feudi.*
43 *Clerici non possunt renuntiare foro Ecclesiastico in casibus mixti fori.*
44 *Iudex laicus iudicat clericos in feudalibus.*
45 *Clerici possunt renuntiare foro Ecclesiastico in feudalibus.*
46 *Clerici non possunt prorogare iurisdictionem episcopi non sui.*
47 *Clericus sortitur forum illius episcopi vbi contrahit.*
48 *Baro potest præcipere suis vasallis ne compareant corã alio iudice.*
49 *Episcopus potest præcipere suis clericis ne compareant coram alio iudice.*
50 *Clerici si conuenti coram iudice laico non opponunt declinatoriam, sunt excommunicati.*
51 *Clerici grauati a iudice Ecclesiastico non habent recursum ad laicum.*

QVæritur an priuilegium † fori Ecclesiastici (vt dicunt Canonistæ) sit de iure diuino; cuius quæstionis 1
effectus est, vt palam fiat, an iudices laici valeant vti priuilegio generali summi Pontificis in cognoscendo de omnibus causis Ecclesiasticis, & spiritualibus, & decisiue procedendo, probo hoc fori priuilegium esse de iure diuino.

Primo ab auctoritate plurimorum, Glossa *in c. si imperator ver. & discunt dist. 96.* dicit, antequam esset aliqua constitutio, etiam clerici non erant de iurisdictione seculari, & omnes constitutiones, quæ emanarunt, quod clerici non sunt iudicandi, nisi ab episcopis, non sunt, nisi iuris declaratio. Item dum Bonifacius VIII. *in c. quamquam de censib. lib.6.* declarauit hanc immunitatem esse de iure diuino, Glossa ibi *in ver. diuino.* expresse hoc probat per allegationes iuris diuini. Item ad hoc est textus *in c. Syluester vndecima quæstio. prima in vers. & contra leges diuinas, & publicas pulsatis forum suum putauit auferri.*

Rota *in decis.10.num.4. de consuetud. in antiquis.* dicit, item quia talis consuetudo est contra legem diuinam, per quam exempti sunt clerici à iurisdictione principum secularium. Idem dixit Rota *in decis. 2. de consuetudine in antiquissimis.*

Innoc. *in c.2.de maior. & obed* quærit, dicta immunitas à quo processerit, à Papa, vel Imperatore, dicit, sed hic non plene eximunt, vnde dicimus quod sunt exempti à Deo.

Digitized by Google

Abb. *in c. Ecclesia sancta Maria num. 6. de constitut.* dicit, quinimo plus puto, Papam non posse facere, vt laici iudicio suo iudicent clericos, & sic subiicere clericos iudicibus laicis, quia hoc priuilegium fori habent clerici à Deo. Idem *in c. solita num. 4. de maior. & obed.* dicit, ex quo infertur quod clerici sunt de iure diuino exempti, cum sint res spirituales, eo enim ipso quod ordinatur in clericum efficitur res sacra, & transfertur in sortem Domini. Idem *in c. at. si clerici num. 25. de iudic.* dicit, quod clerici non possunt se submittere laicis, quia hoc facerent contra honorem ipsius Dei. Nec Papa potest se submittere iurisdictioni laicorum, quia redundaret in dedecus ipsius Christi, cuius sacramenta ministrat, idem dicit *in c. si d. ligenti de foro competent.* Idem *in c. literas num. 14. de restit. spoliat.* dicit, ideo puto, quod Papa non possit dare Principi seculari potestatem iudicandi, & condemnandi clericos suæ prouinciæ, maxime cum hoc videatur contra legem Dei. Idem *in c. proposuit num. 14 de concess. prabend.* dicit Papam non posse sine causa dare potestatem Principi seculari, vt possit iudicare inter clericos, maxime cum priuilegia clericorum sint de iure diuino. Idem *in c. non minus num. 17. de immunit. Eccles.* dicit, præsertim cum tam Ecclesiæ, quam clerici, & bona eorum habeant à iure diuino immunitatem ab istis exactionibus.

Felyn. *in c. Ecclesia sancta Maria num. 6. de constitut.* dicit, ex quo inferunt quod iudex laicus de consuetudine non potest quærere iurisdictionem in clericos, cum ab eo sint exempti de iure diuino per prædicta. Idem *in c. 2. in princip. de maior. & obed.* dicit, quod iura canonica loquentia de priuilegiis clericorum sunt declaratiua iuris diuini.

Cardinalis *in c. perpendimus ver. & primo scias de sent. excommunic.* dicit, quod priuilegium *canonis, si quis suadente.* est de iure positiuo, sed priuilegium fori est de iure diuino, & ideo concludit, quod Papa non posset tollere priuilegium fori, quia est de iure diuino, nō ceremoniali, sed morali.

Decius *in d. c. Ecclesia sancta Maria de constitut. num. 14.* dicit, & ista libertas concessa Ecclesiis est de iure diuino, *et nu. 16.* dicit, propterea nec Papa super iurisdictione clericorum posset vniuersaliter disponere.

Hanc eandem opinionem firmarunt multi alii canonistæ, Corsettus in repetitione *cap. perpendimus de sent. excommunicat.* Gomesius *in c. 1. num. 67. de constitutionib. lib. 6.* Addentes ad Immol. *in clem. 1. col. 1. de offic. ordinar.* Alciat. *in c. cum non ab homine num. 20. & num. 46 de iudic.* Rebuffus *in concordatis Franciæ, in titulo de protectione concordatorum*, vbi per plures colūnas, probat hanc conclusionem, vti verissimam per plura loca iuris diuini.

Eandem opinionem firmarunt Ciuilistæ. Roman. *singulari 419.* dicit; sed an Papa possit facere legem, vt clerici conueniantur coram iudice seculari; dic quod non: quia antequam esset Petrus, clerici non erant subiecti seculari, per illud Dei: *nolite tangere christos meos.* Idem dicit *in l. si viro §. de viro in 7. fallent. [illegible] matrim.*

Oldrad. *in consil. 83. num. 5.* dicit: Non obstat si dicatur, quod laici nati sunt, & sic subditi legi, quis ergo [illegible] eos? quia respondetur, quod Deus qui iurisdictiones distinxit, vt supra probatum est.

Alexander *in consil. 8. in princip. vol. 1.* dicit, quia [illegible] nunquam à principio fuerunt de iurisdictione [illegible], quia Deus istas iurisdictiones distinxit. Ia[son] *in l. est receptum num. 5. ff. de iurisdict. om. iudic.* dicit; Imò Papa non potest submittere clericos secularibus iudicibus, quia clerici habent hoc priuilegium à Deo, & per hoc turbaretur status vniuersalis Ecclesiæ, propterea Papa non posset.

Grammatic. *in decisione 29. num. 14.* dicit, & ne dum personæ clericorum, verumetiam eorum bona sunt exempta à legibus Imperatoris, allegat *d. c. quamquam de censib. lib. 6.* vbi dicitur esse exempta de iure diuino, & doctor intelligitur secundum legem, quam allegat. Idem *in decisione 61. num. 12.* dicit; Imperator nullam habet iurisdictionem in personas Ecclesiasticas, quia lege diuina cautum est.

Vantius *in tractatu de nullitatibus, in titulo, de nullitate ex defectu iurisdictionis*, idem dicit, & probat, *num. 101.* Guttieres in repetitione *l. nemo potest num. 107. & seq. de legat. 1.* post Baldum & Aluarott. quos allegat. *in cap. 1. § statuimus de statutis & consuetud. contra libert. Ecclesiastic.* Ioann. Orosciuss *in l. de quibus num. 144 ff. de legib.* Folerius *in tractatu de contractibus censuariis §. nunquid. clericus.*

Et prætermissis multis hanc opinionem esse communiter receptam, attestantur isti Doctores, videlicet, Vasquius *in tractatu de success. creatione. §. 22. limitatione 17. num. 58.* Viuius *in comm. opinion. ver. clerici a potestate.* Farinasc. *de inquisitionib. quæstione 8. num. 2.* Imo eam attestantur esse communem etiam qui contrarium, vel quid diuersum sentiunt, Couar. *in lib. pract. quæst. cap. 31. num. 1.* Nauarr. *in c. nouit. in 6. notabili num. 6. de iudic.*

Secundo probatur auctoritate sanctorum Patrum. Nam verba sunt D. Pauli *1. ad Corinth cap. 4. Sic nos existimet homo, vt ministros Christi, & dispensatores mysteriorum Dei.* Hic iam quæritur inter dispensatores vt fidelis quis inueniatur: *mihi autem pro minimo est, vt à vobis iudicer, aut ab humano die, sed neq; meipsum iudico, nihil enim mihi conscius sum, sed non in hoc iustificatus sum, qui autem iudicat me, dominus est, itaque nolite ante tempus iudicare.* Ex quibus clarè patet Apostolum à nemine esse iudicandum, nisi à Deo, vel ab eo, qui Dei locum proxime tenet. Item Diuus Ambrosius declarans illum vers. D. Pauli (ab humano die) exponit, quia nec à legibus mundo creditis iudicandus erat. Item Dionysius *in epistola ad Demophilum* dicit: *Nefas est, sacerdotem à ministris, qui te superiores sunt, corrigi, & reprehendi.* Et parum infra: *Dei causa, & nomine traditum diuinitus ordinem peruertere.* Item parum infra: *si Deus est, vt scriptura diuina loquitur, iudicium, &c.* Item D. Ambros. *in epistola 32. lib. 6. tomo 5. ad Valerianum Imperatorem* dicit; *Augustæ memoriæ pater tuus non solum sermone respondit, sed etiam legibus suis sanxit, in causa fidei, vel Ecclesiastici alienum eum iudicare debere, qui nec munere impar sit, nec iure dissimilis.*

Refert Baptista Fulgosius *in lib. 1. de religionis cultu*, Constantinum in Concilio Chalcedonensi cum vltimus inter sacerdotes sederet accusationes clericorum ad se scripto delatas combussisse, dicentem, sacerdotes, seu numina ad hominem regendum constituta esse, & propterea intactum se Deo illorum iudicium reseruare velle. Idem Constantinus in Sancta Synodo Nicena præsidens, cum querelam quorundam clericorum ad se deferendam conspiceret, ait, vos à nemine diiudicari potestis, quia ad Dei solius iudicium reseruamini, *c. satis distinctione 96. & c. continua 11. quæstione 1.*

Sed videamus quomodo hæc opinio ab omnibus fundetur ex locis sacræ paginæ, frequentius à plurimis allegatur versiculus *psalm 104. nolite tangere Christos meos, & in prophetis meis nolite malignari.*

Ad quem tex. non bene respondet Couar. *in d. cap. 31. num. 2. vers. non obstat.* putans debere intelligi, vt nulla fiat iniuria, nec vis sacerdotibus, & clericis, non autem illic prohibeatur iudicium principum secularium in ipsos clericos, & propterea ausus est dicere *in d. num. 2. vers. & potissimum.* contrariam opinionem fulciri, quia nulla sit legis euangelicæ, & noui testamenti lex, quæ clericos à laicorum principum iurisdictione exemerit, quem postea Moderniores nouissimi, atque etiam Doctores aulici, qui non adhuc scriptitarunt, & adulatores Principum, qui ex alienis malis se ipsos commendare solent, sequuntur, & ampliant.

Primo mirandum est de Couarruuia viro alioqui doctissimo, qui non ita accurate textum perpenderit p Ecclesia, & ita contra communem sensum, tam à nostris Doctoribus, quam à sanctis patribus intellectum, textum illum restringere voluerit; Nam versiculum illum: *nolite tangere Christos meos*: interpretatur D. Hieronymus super Zachariæ *cap. 2.* nequid vel minimum in sacerdotes patrent, nec quid eos vexent, aut afficiant. Ita etiam D Gregorius *in lib. 1. epistol. 35.* Et probatur ex vi verbi. nam *tangere* significat quicquid spectat aliquo modo. Item vsitatus loquendi mos interpretatur, hæc res nihil me tangit, id est, nihil spectat ad me: sed ea quæ de iudiciis aguntur spectare dicuntur; ergo satis erroneè contra communem intellectũ fecessit Couarr. & eius sequaces, restrigentes verbum *tangere* solum ad vim, & iniuriam, quę posset committi in sacerdotes, non autem ad priuilegium fori Ecclesiastici. Sed præsupposito quod ille versic. intelligatur solum de vi, & iniuria, quæ posset ipsis inferri, adhuc idem dicendum est, quod dicit communis intelligentia. Nam iniuria infertur, etiam in opprimendo non subditos, qui in alienam cogerentur iurisdictionem. Nam dum dicitur: *qui vos tetigerit, pupillam oculi mei tanget*, Zachariæ, *cap. 2.* exponit Papa Anacletus in epistola ad Episcopos Italiæ, & habetur *in c. accusatio in 1. secunda quæst. septima.* quod illa verba intelliguntur non solum de iniuria inferenda, sed magis proprie de iudicio, & sententia ferenda; ergo falsa est omninò restrictio Couar. ad illum text.

Secundo probatur dicta communis intelligentia contra Couar. ex ipsa obseruantia subsequuta, quod
2 est fortissimum argumentum † in Ecclesia Dei: nam vltra testimonia bonorum Imperatorum, qui declararunt non debere ipsos iudicare Deos, idest, clericos, de quo in c. sacerdotibus, *11. quæstione 1. in c. satis d. distinctione 96. & in c. Constantinus 11. quæstione 1.* & plures recenset Baptista Fulgosius *in lib. 1. cap. de religionis cultu.* Ipsam obseruantiam altius repetamus: Deus à principio per seipsum rexit mundum, vsque ad Noe, vt declarat Innoc. *in c. licet ex suscepto de foro compet.* &
3 postquam commisit curam suis ministris, † & primo Noe, post diluuium, & ipse officium sacerdotis exercuit, & omnem potestatem Ecclesiasticam, & temporalem. Deinde Moyses factus est Princeps legationis Dei *Exodi cap. 28. & 29.* qui consecrauit Aaron, & filios eius, & obtulit sacrificia Domino: ergo præfuit etiam in temporalibus: Post Patriarchas Deus rexit mundum per iudices & isti habuerunt vtramque potestatem, & eorum Principatus non erat hæreditarius, quoniam Deus vocabat qui populum suum regeret, & post iudices voluit populum suum regi per Sacerdotes, in quo fuit Heli, qui præ nimia libertate, quam concesserat filiis suis, à Deo punitus est. Samuel etiam fuit Sacerdos, & Princeps in temporalibus, vt habetur *in 1. Reg. cap. 1. vsq. ad 25.* postquem Deus populo complacens iussit Samueli, vt Saulem vngeret in Regem: itaque populus rectus est per Reges vsque ad Sedechiam vltimum Regem Iudæorum: nec ipsi Reges † iu 4
dicabant sacerdotes: imò dixit dominus Moysi: *Tolle Iosue filium Nun virum, in quo est spiritus Dei, & pone manum tuam super eum, qui stabit coram Eleazaro sacerdote. Numer. cap. 27.* Deinde tempore Macchabæorum iterum redactum est regnum ad Sacerdotes, qui erant Pontifices, & Reges, & habebant potestatem in temporalibus, & spiritualibus. Itaque ex ipsa diuina scriptura nunquam constat Reges in sacerdotes animaduertisse: & licet Iosias Rex † multos occiderit sa- 5
cerdotes. *4. Reg. cap. 23.* tamen ii sacerdotes veri non erant, quia idolis sacrificabant, & Salomon deposuit Abiatar sacerdotem *3. Reg. 1. & 2.* quia cum Adonia conspirauerat. Sed hoc specialiter à Deo sibi commissum fuerat, vt ex ipsa litera textus constat: eiecit igitur Salomon Abiatar vt non esset sacerdos domini, & impleretur sermo domini, quem locutus est super domum Heli in Silo, & latius respondet, & probat Cardinal. Turrecremat. *in lib. 2. cap. 96.* Ioias in Dei sacerdotes inuexit. Sed ille Rex inter idololatras, & pessimos tyrannos numeratur, vt *2. lib. Paralipom. cap. 24.*

Ex quo infertur Primo, valdè errare istos Doctores aulicos, qui ad auferendum fidem à supradicta communi intelligentia persuadent, communes opiniones tota die reprobari. Quoniam magna temeritas dicenda est, impugnari sensum communem sacræ paginæ ab homine inexperto; sic intellectum, etiam à sanctis viris, & nostris Doctoribus, atque à bonis Imperatoribus obseruatum. Imo etiam si intellectus Couar. esset communiter receptus, non est attendendus, quando altera opinio † fauet potestati cla- 6
uium, & Ecclesiasticę iurisdictioni, vt firmarunt Hostiens. & Ioann. Andr. *in c. rursus qui cleric. vel vouent.* Felyn. *in cap. 1. numero 54. versic. quinto limita de consuetud.* & scripsi infra *in parte 4. casu 164.* Nam cum quælibet communis opinio originem habeat à primo doctore, qui fuerit illius auctor, non potuit ille primus † fundare opinionem contra potestatem 7
Ecclesiasticam, ex regula *c. Ecclesia S. M. de constitut.* Ergo neque potuerunt Doctores subsequentes, qui intelliguntur secundum Doctorem, quem allegant, quare nullatenus licitum est restringere sensum contra communem intelligentiam.

Secundo infertur multo magis errare Couar. *in d. cap. 31. num. 2. vers. & potissimum.* putans contrariam opinionem posse defendi, quia iuris diuini † nullum habemus textum, neque certum præceptum de hoc 8
fori priuilegio: Nam *in d. vers. nolite tangere Christos meos*, Dauid ipse multa loquutus fuerat; deinde commutata persona introducit Deum qui quasi suo ore imperat. Item hoc præceptum à Deo fit, ne sit voluntas tangendi Christos, vt ostendatur non esse præceptũ externi operis, & proprie pertinere ad æternitatem prohibitionis, & vim testamenti noui, quo maxima, & intima voluntas hominis ordinatur. Item ex ipso verbo, *Nolite*, patet voluntas Dei imperantis huiusmodi præceptum, neque permittentis vllo modo violari, vel sola voluntate.

Secũdo principaliter fũdat hęc opinio ex locis sacrę paginæ.

Digitized by Google

paginæ. Nam Matthæi *cap.17.* Iesus dicit: *Quid tibi videtur Simon, Reges terræ, à quibus accipiunt tributum† vel censum, a filiis suis, vel alienis? Et ille dixit ab alienis. Dixit Iesus; ergo liberi sunt filii.* Sed omnes tenebantur soluere tributum, vel censum, qui soluebatur per singula capita, vt ibi declarant. D. Hieronym. Beda, Anselmus, Dionysius & alii, & nihil facit datum pro discipulis; ergo liberi sunt ipsi, prout sic fuit à Christo declaratum, & pro eis nihil fuit exsolutum, vt huius præcepti tale extaret testimonium. Item quod illa verba *ergo liberi sunt filii*, intelligantur de discipulis, probatur, quia ipsi † erant filii adoptiui, Ioan. *cap.1.* Item non potuerunt intelligi, quia ipse erat Rex, Luc. *cap.19.* & Ioan. *cap.12.* ideo non tenebatur, ergo debent intelligi de discipulis, quos voluit esse liberos, & ideo D. Hieronym. super *cap.17.* Matthæi, & D. August. *in lib.1. euang. quæst. in quæst. 23.* volunt, cum Iesus dixisset filios esse liberos, de discipulis esse intelligendum. Item cum ore Christi, qui Deus est, adiudicata fuerit hæc discipulis libertas, & iuris præceptum sit: *ius suum vnicuique tribuere*; ergo iuris diuini est. Nec potest dici illud tributum solum non fuisse etiam pro discipulis. Nam, vt dixi soluendum erat per singula † capita, & pro eis nihil fuit dictum, sed pro se, & Petro fuit solutum, & euitandum scandalum, & quia Petrus locum eius specialiter tenebat, vt plenissime scribo supra *in parte 1. capit. 25. num. 5. & plur. sequent.* Quare patet esse diuinum præceptum huius immunitatis † ecclesiasticorum, & ita summi Pontifices declararunt *in d. c. quamquam. de censib. lib.6.* & *in c. si imperator. dist. 96.* & *in d. c. Syluester 1. quæst. 1.*

Tertio principaliter idem probatur. Nam *Leuitic. cap. vltimo* scribitur: *omne quod Domino consecratur, siue homo fuerit, siue animal, siue ager non venies, nec redimi poterit, quicquid semel fuerit consecratum, † sanctum sanctorum Domino erit.* Et quod ista fuerint præcepta Domini, attestatur ibi Moyses in fine capitis, dicens: *Hæc sunt præcepta, quæ tradidit Dominus Moysi ad filios Israel in monte Synai.* Item *Numer. capit.* habetur: *Omnia, quæ sanctificantur,* (id est Deo dicantur,) *tradidi tibi, & filiis tuis pro officio sacerdotali legitima sempiterna.* Et iterum: *Omne quod ex voto addiderunt filii Israel tuum erit.* Ergo omnia ista sunt diuini iuris, & ad ius sacerdotum pertinent: personæ ecclesiasticæ sunt Deo consecratæ; ergo diuini iuris sunt: ergo ad forum laicorum Principum nullo modo pertinent. Probatur, quia sicut ecclesiasticorum bona, † quæ Deo consecrata sunt, ex allegatis [illegible]tibus non possunt laici ad proprios vsus conuertere; ita & personæ ecclesiasticæ, quæ Deo consecratæ sunt, non possunt coram laicis, de iure diuino, videlicet his Dei præceptis ad iudicium euocari. Propter[ea] Ananiæ & Saphiræ, diuinitus fuit mors illata, quod [pa]rtem rerum, quas ipsi Deo professi fuerunt consecrare, & ecclesiæ, sibi in suos vsus reseruassent, & ex [his] omnibus fuit compilatus textus *in c. nulli 12. quæst.* [v]bi dicitur: *Nulli liceat ignorare, omne quod Domino [con]secratur, siue fuerit homo, siue animal, siue ager, vel [qui]cquid semel fuerit consecratum, sanctum sanctorum [Do]mino erit, & ad ius pertinebit sacerdotum,*

Hæc est adeo opinio vera, vt iidem Doctores, Co[uar]. & Nauarr. qui contrarium tenent in locis præci[tati]s & Soto *in 4. sent. distinct. 25. quæst. 2. art. 2. conclus. 6.* [fate]antur hanc ecclesiasticorum immunitatem, à Pon[tifi]cibus vt dicunt concessam, esse iuri diuino confor[me]m. Quod concedentes, idem est, ac si † dixiss[ent]

esse de iure diuino. Quia quod est dispositū iuri diuino conforme, iuris diuini esse dicitur, non autem positiui, ita probat Geminian. *in § leges numer. 4. versic. istud dictum. distinctione quarta.* cum autem habeamus diuini iuris loca certa, ita communiter interpretata, nullatenus est admittendum, instar conformitatis prædictæ diuini iuris esse.

Non obstant contraria, quæ per Couar. *in d. cap. 31. num. 2. vers. contraria opinio.* adducuntur. Et primo non obstat locus ab auctoritate Innocentii *in c. 2. de maior. & obed.* Quia Innoc. † dicit totum contrarium, 16
vt eius verba superius adduxi, & Rota *in dec. 4. nu. 10. de consuetudine, in antiquis*, monetur ad firmandum dictū priuilegium esse de iure diuino ex auctoritate Innocentii *in d. c. 2.* quare parum accurate pro contraria parte allegatus est.

Non obstat quod dicit, nullam esse legem euangelicam, quæ huius fori priuilegii mentionem faciat. Quia paulo ante satis superque probatum est contrarium. Item non sequitur argumentum, † nulla lege eu- 17
angelica probatur; ergo non est iuris diuini. Quia ad fundandum ius † diuinum, sufficit totius ecclesiæ con- 18
sensus, nam D. Paul. *in 2. ad Thessalonic. cap. 2.* dicit: *Tenete traditiones, quas didicistis siue per sermones, siue per epistolam nostram.* Item hoc argumentum: Non † est 19
scriptum in veteri, neq; in nouo testamento, ergo non est iuris diuini: tanquam hæreticum reiicitur per sanctos Patres. Sanctus Ignatius *in epistola ad Neronem*, Dionysius Areopagita *in capit. vltim. de ecclesiastica Hierarchia*, Irenæus *in libr. 3. cap. 2.* Tertullianus. *de corona militis*, Cyprian. *in libr. 2. epistola 3.* Basilius *in libro de spiritu sancto cap. 29.* Chrysostomus, & omnes alii, qui interpretati sunt verba D. Paul. *in d. cap. 2. ad Thessalonic.*

Non obstat quod D. Paulus cum vidisset se inique tractari à iudicibus, appellauit ad Cæsarem, vt habetur *Actuum capit. 25.* quia non valet consequentia, appellauit † ad Cæsarem; ergo Paulus non erat exemptus; 20
sed appellauit ad Cæsarem, qui erat superior Festo, à quo Paulus grauabatur. Item quia Cæsar erat gentilis, & non admittebat ius Christi, ad quem si Paulus appellasset, Cæsar derisisset; Imo si allegasset ius Christi, multo magis irritasset impios, qui propterea D. Paulum persequebantur. Item ex ista appellatione non arguitur legitima potestas ad Paulum, sed illa tantum, quam habebat Pilatus † in Christum, de qua 21
in Ioan. *capit. 19.* *Non haberes potestatem super me, nisi tibi datum esset desuper.* Christus enim habebat omnem potestatem, cui tradita fuerant omnia à patre; ergo dicta potestas facti erat, non iuris, sed potius illa, quæ belluis datur in homines, de qua dicitur Lucæ *capit. 22.* *Hæc est hora vestra, & potestas tenebrarum.* Vnde D. Paul. *1. ad Timoth. capit. 4.* dicit: *In prima mea defensione, nemo mihi adfuit, sed omnes dereliquerunt me, nō illis imputetur, Dominus mihi astitit & confortauit me, vt per me prædicatio impleatur, & audiant omnes gentes, quia liberatus sum de ore leonis, &c.* ergo legitima potestas non fuit excogitata à D. Paulo.

Denique non obstat locus D. Pauli *ad Roman. capit. 13. omnis † anima sublimioribus potestatibus subdita* 22
sit. cum similibus. Quia ex dictis locis non potest fundari laicorum auctoritas, & iurisdictio in ecclesiasticos, prout latissime scribo, & pluribus modis respondeo supra *in 1. parte capit. 24. numer. 38. & plur. sequent.* & *in cap. 25. num. 46. & plur. seq.* quo opus est remittere, ne bis eadem repetantur.

Digitized by Google

23 Cum igitur priuilegium fori sit de iure diuino,† infertur, falsam esse distinctionem. Couar. quam sequuntur Moderniores nimirum quod in spiritualibus priuilegium huiusmodi sit de iure diuino; secus est in iudicialibus ciuilibus,& criminalibus, siue cum agitur de ecclesiasticorum bonis, quia tunc dicunt huiusmodi priuilegium esse de iure positiuo.

Primo ista distinctio non est vera, quia supradicta loca sacræ scripturæ à nobis allegata de omnibus singulariter tractant,& ita probarunt sancti Patres, & a-
24 lii à nobis allegati. Item ecclesiasticorum personę† sunt exemptæ de iure diuino, vt probant præcitati Doctores pro communi,& Innoc. *in c.2. de maior. & obed.* allegatus à Couar. pro contraria parte, quærit quis exemit clericos à iurisdictione Imperatoris? primo dicit: Papam consentiẽte Imperatore; deinde subdit, sed hic non plene eximunt, vnde dicimus, quod exempti sunt à Deo, allegat *d.c.* § *imperator. d. distinct. 96.* & ibi glossa super qua fundata est dicta communis opinio.
25 Item clerici gaudent† eadem iuris diuini exemptione non solum rerum quas tenent ab Ecclesia, sed etiam respectu bonorum patrimonalium, vt not. *in c. final. & ibi Abb. de vit. & hone. cleric.* Archidiac. & alii *in c.1. de immunit. eccles. lib. 6.* Bart. *in l. vnic. C. de mun. leg. & in quo loco, lib. 10.* Bald. *in l. placet C. de sacros. eccles.* Afflict. *in Constitutione regni, hac edictali col. prima.* Geminian. *in c.1. §. in cæteris. de cleric. coniugat. lib. 6.* & *in c. quamquam. de censib. lib. 6.* Anton. de Butr. *in c.1. de consuetud. vers. quid si consuetud.* & ibi Immol. Alex. *in cons. 48. vol. 2.* Felyn. & Dec. *in c. ecclesia sanctæ Mariæ. de constitut.* vbi late disputant articulum super bonis patrimonialibus clericorum,& hoc diffusius probaui infra *in parte 4. casu 11. num. 25. & casu 66. num. 16. & casu 49. numer. 5.*

Firmata igitur conclusione, quod hoc priuilegium sit de iure diuino in omnibus, inferuntur multa.

26 Primo infertur summum Pontificem † non posse submittere causas spirituales, neque ecclesiasticorum alicui Principi laico, quam conclusionem firmarunt Cardinal *in c. perpendimus de sent. excom.* Grammatic. *in decis. 29. nu. 11.* qui dicit,& si Papa hoc faceret, tamen iudex secularis minime potest de clericis se intromittere. idem dicit *in decis. 61. num. 10.* Roman. *in d. singul. 419.* & ibi addentes plurimos cumulant, Felyn. & cæteri *in d.c.2. de maior. & obed.* Et ratio est, quia hoc pri-
27 uilegium† est de iure diuino morali, non ceremoniali,
28 contra quod Papa† non dispensat, vt est casus *in c. sunt quidam. & ibi probat. Archidiac. 25 qu. st. 1* Andr. Barbat. *in c.2. de maior. & obed.* Arnald. Albertin. in repetitione *cap. quoniam. quæst. 11. num. 99. de hæretic.* Vasquius *de successi. creatione* § *22. limitatione 17. num. 58. in fine.* & diffuse probat Couar. *in 4. libro decretal. de sponsalib. in 2. part. electione cap. 6. §. 9. fol. 187.*

Et licet Papa dispenset in omnibus, etiam in iure diuino, & ego probaui *in 4. parte, casu 93.* tamen dis-
29 pensare † non potest in iis quæ sunt contra statum vniuersalis ecclesiæ. *c. literas & ibi gloss. in ver. non potest. de restit. spoliat.* Ias. *in l. est receptum. nu. 3.* Ioan. Oroscius *nu. 12. ff. de iurisdict. om. iudic.* Sed totus status vniuersalis ecclesiæ turbaretur, si omnia ecclesiastica, & spiritualia submitterentur cognitioni alicuius Principis secularis. Nam tota Respublica Christiana, & omnes Principes laici consentiunt in hanc libertatem, atque ecclesiasticorum diuini iuris immunitatem; ergo non posset Papa Principi concedere in omnium præiudicium, quantumuis causa apparens allegaretur. Qua ratione etiam defendentes hoc priuilegium fori esse de iure positiuo, defendunt Papam † non posse 30 submittere omnia negotia spiritualia, & ecclesiastica vni Principi laico, Couar. pro aduersa parte allegatus *in lib. practic. quæst. cap. 31. nu. 4.* præsertim, quia talis abrogatio esset maxime iniuriosa ordini, & statui clericali, & sacerdotali, nimisque ministeria diuina perturbaret, funditusque euertens sacrosanctam illam sacerdotum, & ministrorum Dei maiestatem à tot Cæsaribus, Regibus & Principibus pluribus priuilegiis ab initio militantis ecclesiæ hactenus communitam, & ornatam,& late probat Cardin. Iacobat. *in tractat. de conciliis lib. 10. artic. 6. col. 2.*

Limitatur hæc illatio quod Papa † potest submit- 31
tere laicis aliquam causam particularem clericorum, prout ex Communi opinione tenet Ias. *in rubric. ff. de offic. eius, &c.* & *in d. l. est receptum col. 2. ff. de iurisd. om. iudic.* Felyn. *in c. 2. de maior. & ob. d.* & ibi Barbat. Cardinal. *in d.c. perpendimus.* Archidiac. *in d.c. sunt quidam 25 qu. st. 1.* Potest etiam delegare † causas aliquo- 32
rum clericorum laicis *c. præter, distinct. 32* vbi commisit causam clericorum simoniacorum Ducibus, dando eisdem potestatem deponendi. *c. Mennam. 2. quæst. 5.* vbi in subscriptione apparet commisisse causam clericorum Reginæ Franciæ, quo casu isti iudices delegati, iudicabunt causam non ex propria, sed ex auctoritate† delegantis. *c. officium d. dist. 32.* Item Papa po- 33
test dare potestatem vni laico conferendi beneficia, gl. *in fin. in c. semper. um. d. dist. 10.* & *in c. in summa 15. quæst. 7.* Ioan. Andr. *in addit. ad Specul. in tit. de legato § nunc tractemus. vers. sed nunquid delegatus.* Canonistæ omnes *in c. 2. de prebend. libr. 6.*

Sed non posset hoc concedere per viam † ordina- 34
riæ iurisdictionis laicis, licet esset in aliquo loco particulari, quia hoc respicit vniuersale ecclesię præiudicium, glos. *in c. si Papa. distinct. 40.* quam dicit singularem Abb. *in c. significasti. numer. 4. de elect.* & *in c. cum venissent. de iudic.* & *in c. proposuit. de concess. prebend.* Barbat. *in clem. 2. de elect.* Dec. *in consil. 151.* Felyn. *in d.c. 2. de maior. & obed.* omnes Canonistæ *in d.c. ecclesia sancta Mariæ*; Quare Papa non potest conferre iurisdictionem ordinariam ecclesiasticorum, sed delegatam in aliquibus bene potest conferre.

Secundo infertur quod hæc ordinaria † iurisdictio 35
non potest consuetudine præscribi, cum sit contra ius diuinum, & nullo tempore firmari potest, *c. final. & ibi Card. de consuetud.* Ioan. Andr. & Geminian. *in c. 2. de prebend. lib. 6.* Innoc. *in c. postulasti. de foro compet.* cum aliis per Rebuff. in *d. titulo de protectione concordatorum in fine.* de quo latius scribo *in quarta parte. casu 64.* & hanc opinionem tenet Rota *in decis. 10. de consuetud. in ant. q & 2. in antiquioribus eiusdem tituli.* Quod intelligo de præscriptione vniuersalis † iurisdictionis, & 36
hanc vniuersalem intelligo de ordinaria, etiam si essemus in loco particulari, quantumcunque minimo, fallit in iurisdictione delegata, quia, vt probaui supra, ea sunt præscriptibilia, quæ aliquo iusto titulo concedi possunt.

Tertio infertur clericos † non posse se submittere 37
iurisdictioni laicorum, quia laici circa eos considerantur vt priuati, in quos non potest fieri prorogatio iurisdictionis, *arg. l. sed si manente. ff. de precar.* & dicit Ias. *in d. l. est receptum. nu. 6 ff. de iurisd. om. iudic.* & ibi etiam, quod † superior non potest prorogare iurisdicti- 38
onem inferioris. *c. cum inferior. c. solitæ. de maior. & obed.* quia naturaliter inferior exhibet honorem superiori *l. 1. §. sicut. & ibi gloss. ff. de aqua pluu. arc.* gloss. *in summa distinct. 93. l. 2. ff. de alienat. iudic. mut. caus. fact.* Et clerici sunt † maiores laicis etiam Principibus *c. 1. in fine.* 39
distinct.

dist. 17. & c. quis dubitet. dist. 96. & c. duo sunt 12. quaest. 2. Item quia committere se inimicis est contra rationem naturalem, sed laicis communiter sunt infesti clerici. *c. laicos 2. quaest. 7. c. clericos. de immun. eccl. in 6.* ergo prorogatio fieri non potest, ita dicit tex. *in c. quo iure. dist. 8.*

Et quod clerici † non possint prorogare iurisdictionem iudicis secularis etiam de expresso consensu Episcopi *c. significasti. c. si diligenti. de foro comp.* & hanc sententiam firmarunt Bald. *in l. 1. circa fin. C. de indict. vidu. toll.* Steph. Aufrer. *in repetit. clem. 1. n. 86. de offic. ordin.* Toll. *in tract. de contract. censuar. §. nunquid nu. 2.* Capell. Tolosan. *dec. 121.* Grammat. *in d. dec. 29. & d. d. c. 61. n. 16.* Surd. *dec. 26. nu. 4.* Rimin. iun. *in cons. 619. nu. 35. & seq.* Alex. *in cons. 8. vol. 1. & in d. cons. 149. vol. 6.* etiam si cum iuramento renuntiasset, Bart. *in l. si quis pro eo. ff. de fideiuss.* Vasquius *in d. lim. 17. n. 65. in fin.* et. a. si testator expresse mandauerit, † vt clericus, quem heredem instituit, coram iudice seculari conueniri possit, quia non potest iubere hanc fori renuntiationem, Vasquius *in d. lim. 17. nu. 66.* Guttieres *in d. l. nemo po est. nu. 105. & ibi ... n. 18. de l g. 1.* Bald. *in l. 2. nu. 4. C. vt in p ff. l g at.*

Et dicit Andreas de Isernia *in Constitutione Regni ... p. Dep. rsonis.* fuisse conuentum inter Romanam ecclesiam, & Regem regni in inuestitura, quod Rex † nullum in aliquo casu habeat iurisdictionem in clericos, nisi ratione feudi. Item de conuentione praedicta testatur *capitulum regni incip. item statuimus.* quod clerici, in rubrica de non trahendis clericis ad iudicium seculare, nisi pro bonis feudalibus, quod capitulum fuit conditum à Carolo Principe Salerni primogenito Regis, & ... attestatur de praefata conuentione, de quibus per Grammaticum *in dec. f. 61. nu. 17.* qui allegatur à nobis ad ostendendum etiam in vltimis temporibus fuisse obseruatum.

Nec possumus dicere dictam fori † renuntiationem valere saltem in casibus mixti fori ad praeueniendum iurisdictionem iudicis secularis; quia haec procedunt in iis quae de iure positiuo sunt inducta ad fauorem ipsorum, *l. si quis in conscribendo C. de episcop. & cleric. & l. ... d. C. de pact.* Sed forum clericorum est de iure diuino ab initio: & si in feudalibus † sunt habilitati laici ad cognoscendum in clericos; ergo in caeteris non possunt fori priuilegio clerici renuntiare: Item quia forum clericorum fuit inductum ad fauorem ipsorum ... propter vtilitatem publicam in odium laicorum, qui ... do sunt infesti clericis, ideo non potest fieri dicta ... renuntiatio, vt probat gl. *in d. c. si diligenti. in versic. ... priuatorum. de foro compet.*

Credo tamen, quod istorum fori renuntiatio † prosit in feudalibus, quia ista iurisdictionis prorogatio non fit à clerico, sed à lege, quia laicus est iudex competens contra clericum in causa proprietatis feudi, gl. *in summa 11. quaest. 1.* Innoc. *in c. verum n. 1. de foro compet.* ... yn. *in c. caeterum. n. 3. & ibi Dec. probat esse communem opinionem. de iud.* Clarus *in §. feudum. quaest. 90. vers. sed ... d si vasalli.* & probatur *in c. ex transmissa. de foro com.* & scripsi infra *in parte quarta casu 16.*

Vnde dicimus, quod clericus non potest iurisdictionem, † quam episcopus habet in eum prorogare ... alium episcopum, vt notat Anton. de Butr. *in d. c. caeterum. vers. quaero an in casibus.* & hoc est verum paciscendo, sed in contrahendo in loco, suo episcopo non subiecto, sortitur forum iudicis ecclesiastici † illius loci, quia ista prorogatio iurisdictionis fit à lege, licet per ... um hominis contrahentis, vt *in d. c. dilecti. de foro compet.* & ibi notat Innoc. Io. Andr. & Anton. de Curt. ... us *in repertor. in ver. clericus non potest iurisdictionem. ... in l. qui certo loco. ff. de condict. indebit.* Ita renuntiatio fori ecclesiastici in feudalibus laicorum fauore valere debet, quia ius canonicum habilitauit laicum ad istam particularem iurisdictionem ratione feudi quod habet ab eo, in caeteris vero non: sicut Baro † potest praecipere suis vasallis sub debito fidelitatis, quod in praeiudicium suae iurisdictionis non agant alibi, quam in suo tribunali, vt firmat Cardin. Alex. *in c. 1. §. praeterea. col. 3. de prohib. feud. alienat. per Federic.* Frecc. *in lib. 2. de subfeud. auctorit. 10.* Paris de Syndic. *in tit. de ex cessibus Baronum, in ver. an Baro.* Marian. *in d. c. ex transmissa in 5. princip. art. de foro compet.* Ita ab Episcopis † potuit fieri praeceptum clericis vt non prorogent iurisdictionem alterius sub poena excommunicationis, & ideo si conuenti coram iudice laico non opponent fori declinatoriam, † incurrunt excommunicationem, vt per Grammatic. *in cons. 1. num. 34.* sequitur Phanucc. *de inuentar. parte 3. nu. 23.* tanto magis si renuntiauerit foro, & punitur poena arbitraria, Host. *in tit. de renuntiat. §. 2. nu. 2. vers. ego dico.* Bertrachin. *in tract. de episcop. 2. part. li. 4. vers. 49.* Gramm. *in d. dec. 61. nu. 18.* 48 49 50

Nec est verum quod dicit Caccheran. *in decis. 180.* quod clerici † grauati ab ecclesiastico habent recursum ad iudicem laicum: quia textus est in contrarium *in c. qualiter, & quando. de iud.* & exempla adducta in illa decis. procedunt de facto, quia Principes seculi debent defendere Ecclesiam & ecclesiasticas personas, ne violentiam patiantur; secus est de iure, quia huiusmodi forum est de iure diuino; ergo Principes non possunt hanc defensionem trahere ad potestatem suae iurisdictionis. 51

CAP. VII.

Crimen vsurarum quando sit mixti fori.

SVMMARIA.

1 *Iudex secularis non cognoscit de crimine vsurarum iuxta com. opin.*
2 *Vsurarii non possunt inquiri à iudice laico.*
3 *Iudex ecclesiasticus inhibet laico ne procedat super exceptione vsurarum.*
4 *Vsura an de iure ciuili sint permissa.*
5 *Vsura de iure ciuili sunt prohibita iuxta communem opinionem.*
6 *Vsura prohibita fuerunt in concilio Niceno.*
7 *Vsura omni iure sunt prohibita.*
8 *Vsurarum crimen est mixti fori.*
9 *Vsura est crimen ecclesiasticum non sui natura, sed per accidens.*
10 *Vsurarum crimen est mixti fori quando à Principibus sunt prohibita.*
11 *Iudex ecclesiasticus cognoscit de substantia contractus an sit vsurarius.*
12 *Iudex laicus supersedet in causa quomque per ecclesiasticum fuerit diffinita exceptio ecclesiastica.*
13 *Vsurarum declaratio an sit facienda per Theologos, vel Canonistas.*
14 *Theologi debent declarare materias, quae respiciunt ius diuinum.*
15 *Canonistae interpretantur ius diuinum quando tendit ad moralitatem.*
16 *Cambia sicca quando, & à quo fuerint prohibita.*
17 *Contractus de iure ciuili non praesumitur vsurarius.*
18 *Contractus solitus non praesumitur vsurarius.*

19 Vsu-

Digitized by Google

19 *Vsurarum excusatio an fiat à dubio iuris.*
20 c.nauiganti.de vsuris.*declaratur.*
21 *Lex declaratur ex subsequentibus verbis.*
22 *Simonia non inducitur ex spe lucri consuetudinarii.*
23 *Contractus in dubio quare præsumitur vsurarius de iure canonico.*
24 *In dubio capienda est ea pars, quæ fauet animæ.*
25 *Vsurarum casus qui possint præueniri per iudicem laicum.*
26 *Princeps laicus potest prohibere contractum, qui vere à Doctoribus æstimatur vsurarius.*
27 *Vsura est, si in contractu pecuniæ fiat taxatio lucri cessantis ab initio.*
28 *Interesse lucri cessantis vniformiter taxatum non potest per debitorem promitti in contractum.*
29 *Opinio quæ fauet animæ est amplectenda.*
30 *Interesse lucri cessantis potest recipi, sed non potest deduci in pactum.*
31 *Contractus in quo fit taxatio interesse ab initio est vsurarius.*
32 *Interesse lucri cessantis debetur solum solito negotiari.*
33 *Confessio partium non sufficit in prohibitis, nisi probetur.*
34 *Causa ciuilis vsurarum non præiudicat causæ criminali prius intentatæ.*
35 *Causa ciuilis in quibus casibus præiudicet criminali.*
36 *Causa criminalis suspendit ciuilem.*
37 *Causa criminalis est exclusiua petitionis ciuilis.*
38 l.final.c. de ordin.cognition. *intelligentia.*
39 *Causa criminalis præfertur ciuili, quando nomen accusati est receptum inter reos.*
40 l.satis aperte.c.de falsis. *declaratur.*

HIs generaliter cognitis, sequitur videre de singulis criminibus, assertis de mixto foro, & primo de crimine vsurarum, deinde gradatim de aliis, prætermisso omni ordine præter eum, qui sese obtulerit. Quæritur igitur; An iudex † secularis possit de crimine vsu- 1
ratum cognoscere? Communis opinio est pro negatiua, quia recensetur inter crimina mere ecclesiastica, gloss. *in summa 11.quæst.1.* gl. *in c.1. de offic.ordinar.* & *in clement. dispendiosam.de iudic.* gl. & omnes *in c.cum sit generale.de foro compet.* Bald. *in l.quoties.col.1.ver.in dic. C.de iudic.* & *in consil.443.in fine, vol.3.* Lapus *allegat. 56.* & *alleg.70.* Alex. *consil.29.num.6.vol.4.* Dec. *in consil. 170.* Ias. *in consil.153.vol.4.* qui dicit esse communem opinionem, Alberic. *in rubr.C.de vsur. nu.3.* alios refert Couart. *in lib.3.var.resolut.cap.3.in princip.* gloss. *in c.ex literis.de iureiur.* dicit causam vsurariam esse mere spiritualem, & ideo eius cognitionem ad ecclesiasticum tantum iudicem pertinere, Paul.de Leazar. *in clem. ex grandi.de vsur.* Bartol. *in l.Titia.nu.7.ff.solut.matrimon.* Calderin. *in consil.236.in fine, inter consil. Ancaran.* Federic.de Sen. *in consil.96.* & *consil.215.* & *consil.300.* Franc. *in c.1.de vsur.lib.6.* Andr. *in c.1.§.contrahentium incestas nuptias. quæ sint regal.* Corn. *in consil.227. viso processu. vol.3.* Laurent.de Rodulff. *in tract.de vsur.quæst.114.* Ioan de Arnono *in problemate 13.* Faller. *in practic.canon. parte 2.cap.20.nu.2.*

2 Ergo criminaliter vsurarii † non possunt inquiri à iudice laico. Bald. *in l.improbum. vers.credo glossam verum dicere.C.ex quib.caus.infam.irrog.* dicens id non reperiri iure cautum, sequitur Saly. *n.3. vers.sed contra glossam.* & est de mente Ioan. Andr. *in c.peccatum.col.8.* & *9.de reg.iur.lib.6.* Bertrand. *in consil.215.vol.2.* Item Bald. *in tit.de controuers.inuestit.§.similiter num.1.versic. item de reatu vsurariorum.* quem refert, & sequitur Dec. *in consil.170.* Roland. *in consil.75.n.13.* & *n.28.* dicit esse comopin. & respondet ad contraria.

Et retenta hac opinione, infertur, quod iudici laico † potest ab ecclesiastico inhiberi, ne ad vlteriora 3
procedat super exceptione vsurarum contra se opposita, donec exceptio vsurarum sit ab ecclesiastico definita, Ambros.de Vignate *in c.salubriter.num.125. de vsur.* Bald. *in l.consultu diualia.C.de testam.* Immol. *in c. cum in iure.de offic.deleg.* Vnde Cepoll. *in consil.18. ciuil.* concludit, debitorem captum à iudice seculari liberandum esse à carceribus, si per iudicem ecclesiasticum fuerit pronuntiatum illud debitum fuisse inductum ex causa vsuraria.

Tota supradicta opinio hac sola fundatur ratione; quia vsuræ de iure ciuili non sunt prohibitæ, sed permissæ, † saltem ea permissione, quæ pœnam non com- 4
minatur, aut infligat, vt *in titulis ff. & C.de vsur.* præsertim *in l.eos C.de vsur.* Bartol. *in l.1.num.6.* & *ibi Iason. num.48.C.de summa trinit.* Ioan.Andr. *in d.regula, peccatum.* Abb. *in d.c.cum sit generale.num.18.vers.concludo ergo.de foro compet.* Bald. *in rubric.C.de vsur.* vnde quod fit lege permittente pœnam non meretur. *l.fin ff.quod quisq. iur.l.Gracchus.C.de adulter.*

Sed ista ratio vera non est, quia vsuræ sunt † prohi- 5
bitæ de iure ciuili, & id probatur per omnes ciuilistas communiter per text. *in auth. de ecclesiasticis titulis. in princip.* Vbi Imperator mandat, disposita in quatuor conciliis vicem legis obtinere, & sicut leges obseruari; sed in Concilio Niceno † prohibentur vsuræ, *c.quoniam* 6
distinct.47. ergo à Iustiniano Cæsare prohibitæ sunt, quo argumento vtitur, Salyc. *in auth.ad hæc.num.3.* & *5.C.de vsur.* & ibi gl. idem tenet Abb. *in d.c.cum sit generale.num.18.vers.primo tenendo.* & Couar. *in lib.3.var. resolut.cap.1.numer.5.* & *6.* vbi multis rationibus probat vsuras † esse omni iure, etiam ciuili prohibitas, 7
quod firmat Ruyn. *in consil.145.numer.9.vol.4.* & late probat Marquardus *in tract.de Iudæis cap.11.num.1.* & *2.* Summa Angelica *in ver.vsura.§.2.num.1.* Ambros.de Vignat. *in d.c.salubriter.de vsuris.numer.28.30.* & *33.* & *34.* vbi tenet vsuras esse prohibitas de iure authenticorum, per *l.1.Cod.de summa trinit.* & per *auth.de ecclesiast. titul.§.1.* Soc. *in consil.2.col.2.vers.quia hodie vsura.vol.1.* cum aliis congestis per Caccheranum. *in dec. Pedemontana 137.num.9.*

Propterea asserendum est hoc crimen † esse mixti 8
fori, quia ab vtroque iure prohibitum est, ex his quæ conclusimus supra *eod.part.ca.1.* & ita esse magis communem opinionem, testatur Syntagma comm. opin. *in lib.1.loco 1.capit.4.* & probat Archidiacon. *in c quid dicam.14.quæst.4.* Calderin. inter consilia Ancarani *in d.consil.236.* post Ioan.Monach. *in d.c.1.de vsur.libr 6.* & ibi Ioan.Andr. *in col.2.* Cardinal. *in c.in ciuitate.col.final.* dicens vsuram † esse crimen ecclesiasticum non sui 9
natura, sed per accidens, Abb. *in d c.cum sit generale, n. 8.* Salyc. *in d.l.eos.num.8.C.de vsur.* post alios quos referunt Couar. *in lib.3.variarum resolut.cap.3.col.2.* & *col. 4.* Farinac. *in tract.de Inquisit.part.1.quæst.8.numer.134. vers.secundam, & contrariam opinionem.* Clarus *in §.vsura, vers.ex hoc infertur.* & *in vers.hoc crimen.* Francisc. Marc. *in decis.535 part.1.*

Quorum opinio certior † videtur, si ab ipsis Princi- 10
pibus sub diuersa pœna fuissent prohibitæ, Andr. *in titulo, quæ sint regalia, in d.§. contrahentium incestas nuptias.col.2.vers.ex his patet iudicium vsurarum.* Natta *in consil.369.num.8.* & *seq.* Caccheran. *in d.decis.137.num.12.* vbi alios refert, Farinac. *in d.quæst.8.num.140.* quia ratio, qua asseritur, vsurarum crimen non posse à laico iudi-

Digitized by Google

iudice cognosci, ex quo iure ciuili non est prohibitum, cessat cum per ipsos Principes, & locorum statuta fuisset vetitum.

Sed ista quæstio melius declaratur in practica ex resolutione quatuor articulorum.

Primus articulus est, si dubitatur † de substantia contractus an sit, vel non sit vsurarius, tunc debet per iudicem ecclesiasticum diffiniri, & si coram laico fuerit exceptio opposita, ad ecclesiasticum remittenda est pro determinatione, & interim iudex laicus † supersedere debet in causa. Io. de Lignan. *in c. exam. de ord. cogn.* Immol. *in clem. dispendiosam. de iud.* Ambr. de Vign. *in c. salubriter. nu. 125. de vsur.* qui dicit hanc esse comm. opinionem, & ab ea non esse recedendum in iudicando, Couar. *in li. 3. var. resol. cap. 3. col. 1. & 2.* attestatur etiam hanc esse comm. opin. Decian. *in tract. crimin. tom. 1. titulo 26. n. 3. in princ.* & post multos alios, quos allegant, ita fuit sæpius decisum, Franch. *in dec. Neapol. 189. nu. 11.* Francisc. Marc. *in dec. Delphinali 535. part. 1.* Anton. Gama *in decis. Lusitaniæ 194.*

Secundus articulus est, quando articulus † vsurarius diffiniendus est per ecclesiasticum, ad quem pertineat declaratio, ad Theologos, vel Canonistas: Nam D. Anton. *in tract. de vsuris. §. 4.* ex auctoritate D. Tho. in suis quolibetis, dicit, quod declarationes materiarum, quæ respiciunt ius diuinum, magis spectant ad Theologos, et in hoc Canonistæ debent ad illos recurrere, & quia vsura est contra ius diuinum, ideo magis hoc pertinet ad Theologos. Item ad bonitatem fidei pertinet non solum credere, sed etiam operari secundum illam, si ergo ad Theologos spectat interpretari ius diuinum in his quæ sunt fidei, & vsura est contra opera fidei; ergo hoc negotium spectat ad Theologos.

Contrariam sententiam insecutus est Ancar. in quadam sua disputatione specialiter de hoc articulo, nimirum quod ipsa declaratio omnino spectet ad Canonistas: Nam & interpretatio † iuris naturalis, & diuini, quatenus tendit ad moralitatem, & dirigit actus nostros naturales in Deum pertinet ad Canonistas, sed quatenus ius diuinum pertinet ad spiritualitatem, & ditionem fidei contra infideles, pertinet ad Theologos; ergo magis ad Canonistas pertinet declaratio dubiorum de vsuris. Vnde Pius V. Pontifex felicis recordationis, damnauit cambia sicca, in quibus totus mundus erat immersus, atque vsuraria declarauit. de cuius constitutionis interpretatione, & de causa ipsam condendi habetur per Nauar. *in 2. tom. super 7. precepto decalogi, n. 300 & plur. seq.* & pro hac resolutione faciunt omnes supracitati Doctores asserentes articulum istũ remittendum esse ad iudicem ecclesiasticum, qui iudicialiter procedere debet, audita parte, quæ cognitio non pertinet ad Theologos.

Ratio vtriusq; articuli est, quia ad † ecclesiasticum spectat iudicare an contractus sit vsurarius in foro conscientiæ, siquidem contractus in dubio de iure ciuili nõ præsumitur vsurarius, Bald. *in l. rogasti. prope finem ff. si cert. pet. & ibi Iason. n. 5. arg. l. si ea, & ibi Bald. Cod. de vsur.* Dec. *in consil. 167. col. 2. vers. sed prædictis.* Tiraquell. qui hoc allegat quotas, *in tract. de retract. in 2. lib. ad finẽ. n. 127. & seq.* & probat gl. *in c. nauiganti. in ver. dubitatur. de vsur.* vbi dicit istam interpretationem in re dubia magis esse amplectendam, cum sit in mitiorem partem, Soc. iun. *in cons. 83. n. 6. vol. 2.* Nec præsumitur vsurarius ex qualitate personarum, præsertim si contractus sit solitus, Bald. *in l. 1. q. 3. vers. hoc facit. C. de his qui pœna nomin.* & *in c. 1. in fin. si de feud. vasall. fuer. inter.* Item omnia licent, quæ non sunt prohibita, gl. *in l. si mutuerit. ff. de pignor. act.* & *in l. nec non §. 2. ff. ex quib. caus. maior.* & *in l. Labeo ff. de solut.* & propterea contractus omnes sunt liciti, si fiant secundum consuetudinem regionis, vt in terminis dicit Guglielm. Bort. *in tractatu de vsur. quolibeto nu. 2.* allegat Abb. *in c. conquestus n. 8. vers. nonus est ratione dubii.* quia certius & mitius est quod à multis seruatur, & integrum est consiliũ, quod multorum opinionibus comprobatur, vt in materia contractuum dicit Felix Malleolus, *in tractatu de de emptione, & vendit. nu. 8.*

Pro quo facit quia dubium respectu temporis excusat ab vsuris. † *c. nauiganti. in fine. de vsur.* Nec obstare 19
videtur principium, † illius textus, quia non erat aliter 20
mutuaturus, nisi propter illud lucrum, & sic lucrum illud fuit principale mouens ad mutuum, non autem charitas, vel amicitia. Itaq; lucrum recipitur effectualiter pro mutuo, non autem pro periculo, & opera mutuantis, nisi propter illud lucrũ, & sic lucrum illud fuit principale mouens ad mutuum, non autem charitas, vel amicitia, vnde lucrũ ibi recipitur effectualiter pro mutuo, non autem pro periculo, vel opera mutuantis, & ibi indubitanter est vsura. Item illud dubium non erat verisimile, quia forte erat modica distantia, & per mare valde securum, & serenum, & quod
ita debet intelligi, probatur, quia sequentia † declarant 21
præcedentia. *l. si seruus plurium. §. 1. de leg. 1.* & quia in dictis duobus vltimis responsis loquitur de emptione, & venditione facta in casu dubii probabilis; ergo principium illius decretalis ita debet intelligi; vel forte periculum illud non fuit mensuratum iusto pretio, sed nimis magno; aut illud periculum fuit expressum in fraudem vsurarum: aliter non videtur assignari posse aliqua ratio, quare dubium in tempore excusaret magis in vno, quam in altero; ergo quandocunq; in emptione, & venditione interuenit aliquod probabile dubiũ contractus nõ est vsurarius, & dicitur probabile, quod
à multis fit, & facit, quia spes lucri † consuetudinarii 22
non inducit simoniam, *c. ad apostolic. de simonia.*

Secus est de iure canonico: Nam in dubio contra-
ctus † præsumitur vsurarius, cum ista pars sit benignior 23
& tutior pro anima. Abb. *in d. c. nauiganti. n. 9.* Felyn *in c. in præsentia n. 18. de prob.* Alciat. *de præsumpt. reg. 3. in principio* Gemin. *in cons. 16. col. 3. vers. præterea.* Natta *in cons. 198. nu. 21.* Mascard. *de probation. conclus. 438. nu. 6.* Men. *præsumpt. 122.* & vbi dubitatur an contractus in se contineat peccatum, vel non, debemus potius abstinere à peccato, & à tali contractu, quia in dubio † debe- 24
mus capere partem magis tutam animæ, etiam si illa pars videretur durior respectu corporis, Abb. *in c. in ciuitate. n. 4. de vsur.* & vide Felyn. *in c. auditis de præscript.* quare ad ecclesiasticum iudicem super hoc declarando est recurrendum, & ad eum remittendum.

Tertius articulus est, omnes illi casus vsurarum, qui sunt specialiter prohibiti, sub pœna per Principem lai-
cum † possunt per præuentionem sui iudicis ab eodem 25
cognosci, & puniri: nam cum probatũ sit hoc crimen esse mixti fori, ergo iurisdictio super eo, originaliter in est penes laicũ, vnde si postea sub aliqua pœna certi casus fuissent prohibiti, & ipse laic⁹ fuisset præuentus, ipse idem declarabit incidisse in legis prohibitionem atq; pœnam exequetur.

Declaratur articulus, vt procedat, quando † Princeps 26
laicus fecerit legẽ pœnalẽ prohibentẽ contractum, qui vere à Doctorib. æstimatur vsurari⁹: Puta si dixerit quicunq; mutuauerit pecuniã, aut alterũ contractũ fecerit qui ad mutuũ reduci possit, cũ interesse lucri cessantis, & certę taxatę quãtitatis ab initio, incidat in talẽ pœn. Nã hic cõtractus vere est vsurarius, quo casu, q̃stio facti solũ corã eo cognoscenda est, ad finẽ irrogandę pœnę.

Quod

27 Quod autem hic contractus † sit vsurarius firmarunt, Bald. *in l. rogasti. §. si tibi. col. 2. versic quod ergo. ff. si cert. pet. & ibi Purpurat. nu. 9.* Alex. *in cons. 27. nu. 11. vol. 4 & ibi Addentes.* Dec. *in cons. 39. nu. 5. & cons. 116. n. 6. & cons. 322. in 2 dub. in fine.* Crauett. *in cons. 87. nu. 5. in fine, & cons. 89 num. 8.* Rubeus Alex. *in cons. 20. nu 4.* & *consil. 65. nu. 4.* & hanc esse comm. opin. probat Plotus *in l. si quando nu. 453. c. vnde vi.* & Rebuff. *in l. vnic. gloss. vltim. à num. 34. ad finem. C. de sent. quæ pro eo, quod interest.*

Et licet Couarr. *in lib. 3. var. resolut. cap. 4 num. 5.* conetur probare contrarium, & Caccheran. *in dec. Pedemont. 143. col. final.* qui multos allegant: Tamen quod
28 non possit † hoc interesse lucri cessantis per debitorem promitti in contractu, firmarunt, Ioan. Bapt. Lupus *in tract. de vsur. §. 6. numer. 21.* & respondet ad allegata per Couarr. procedere in interesse damni emergentis, de quo loquuntur omnes Doct. allegati per Couat. & probat talem opinionem esse falsam, & quod dicta conuentio sapiat vsurariam prauitatem: Hanc etiam opinionem late disputando probat Ambr. de Vignatt. *in d. c. salubriter. n. 49. vsq. ad 52. de vsur.* qui respondet etiam omnibus rationibus contrariis, Felyn. *in c. cum venerabilis num. 9 de exceptionib. & ibi Addentes.*

Et quod hæc opinio sit tutior in foro conscientiæ,
29 & opinio, † quæ fauet animæ sit amplectenda, probat Laurent. de Rodulph. *in tract. de vsur. quæst. 33. num. 36.* qui se remittit ad dicta per eum ibidem *in quæst. 18.*

Quam opinionem, tanquam tutiorem pro anima, sequuntur Theologi, D. Thom. *in 2. 2. quæst. 78 art. 2. in responsione ad 5. arg,* Soto *de iust. & iur. lib. 6. quæst. 6. art. 2. in fine* quando enim ex pecunia percipiuntur fructus vel interesse, hic contractus non potest redire ad alium quam ad contractum mutui, & propterea dicitur vsurarius, Ioan. de Capistrano *in tract. de vsur. n. 47.* & secundum hanc opinionem Rota Romana iudicauit, vt *in dec. 67 parte 1. diuers. & dec. 315. parte 2. diuers.*

Neq; obstant allegata per Nauar. *in Commentario de vsuris in 15. notab. num. 42 ad finem.* vbi per 12. rationes
30 probat posse recipi interesse † lucri cessantis, sicut damni emergentis: Quia hoc non negatur, sed dicimus, quod non potest deduci in pactum, & conuentionem ab initio, & quod talis promissio faciat vsuram, & ita loquuntur omnes Doctores à nobis allegati, & hanc opinionem sequitur Rota *in dec. 192 parte 1. diuers.* vbi
31 quod contractus † in quo fit taxatio interesse ab initio est vsurarius, & illa dicitur facta in fraudem vsurarum, & ita est contractus illicitus: tanto magis, quia non
32 semper debetur hoc interesse lucri cessantis, † nisi in solito negotiari, qui debet probare, quod habebat merces promptas, & paratas ad emendum, & propter defectum pecuniarũ non potuit illas emere, vel allo modo celsitudo lucri probaretur, Put. *dec. 237. lib. 1.* ideo non debetur, nisi vere probetur, Put. ibid. Afflict. *decis. 20.* ergo taxatio ab initio facit vsuram, Rota Genuæ *decis. 37. num. 11.* Riminald. iun. *in consil. 52. nu. 37. vsque ad 57.*

Et hæc conclusio procedit, etiam si debitor in illo ipso contractu, confessus fuisset, quod si creditor habuisset pecuniam præ manibus, illam conuertisset in emptionem annuorum introituum: quia vbi aliquid requiritur ad essentiam actus, non sufficit assertio par-
33 tium, vt † in his terminis probat Natta *in cons. 490* præsertim *nu. 7.* quem sequitur Riminald. iun. *in d. cons. 52. nu. 34. in fine.* Crauet. *in cons. 175. nu. 2. in fine* contrahentes enim semper sic assererent, & in prohibitis, & illicitis, non statur dicto contrahentiũ, asserentiũ casum esse licitum, ad tradita per Dec, *in consil. 132. col. 1.*

Quartus articulus est, cum quis egerit prius criminaliter de vsuris, coram iudice habente vtramq; iurisdictionẽ, puta Romæ, coram Auditore Cameræ, non potest eius iurisdictio præuenta impediri per iudicem in spiritualibus tantum, sub prætextu quod causa † ciuilis vsurarum, id est, an contractus sit vsurarius, præiudicet causæ criminali prius intentatæ: Siquidem non 34
reperitur iure cautum quod causa † ciuilis præiudicet criminali: nisi vel ratione status personæ, quando opponitur exceptio seruitutis coram eodem iudice, de qua prius cognoscitur, vt *l. pros. C. de plagiariis l. quoniam C. de adulter. l. si quis libertatem C. de petit. heredit.* & non est hic casus, vel quando eadem persona intentauit prius iudicium ciuile coram vno iudice, deinde velit agere criminaliter coram alio iudice, vt in casu *l. interdum. de publ. iud.* & quod illa lex intelligatur, quando vnamet persona velit intentare vtrumq; iudicium coram diuersis iudicibus, dicit Bart. ibi in princ. post glos. & hunc esse communem intellectum ad illam legem attestatur Alex. *in l. reum criminis col. 2 ff. de procur.* & de hoc est decisio Putei. *275. lib. 1.* Neq; potest applicari huius causæ præiudicium huic articulo, de quo agimus. 35

Sed quando vnus prius intentauit iudicium criminale vsurarum coram iudice competente, & creditor velit agere ciuiliter coram altero iudice, puta spirituali qui potest cognoscere an contractus sit vsurarius, tunc non potest iurisdictio criminalis præuenta impediri, quia Regula est, *quod iudicium criminale † suspendit ciuile,* de qua *in l. per minorem ff. de iudic.* cum aliis ad hoc allegatis per Ancar. *in cons. 62.* Afflict. *dec. 103.* Gramm. *dec. 60. n. 23.* Capyc. *dec. 25.* Item Regula est, *quod iudicium criminale † est exclusiuum petitionis ciuilis, & illi præiudiciale, ideo prius expediendum;* & de hoc est casus *in l. 1. C. si quis aliquem testi prohib.* & *l. fin.* † *C. de ordin. cogn.* & per Bart. *in d. l. interdum. in princ. vers. item oppono.* & quod iste sit intellectus cõmunis ad *d. l. fin.* probat Dec. *in l. edita nu. 65. C. de edendo, & ibi Claudius Seisell. nu. 68.* & latius per Fabium Accorambon. *in §. nihil commune nu. 105.* post Cyn. & Oldrad. quos allegat, cum aliis per Alex. ad Bartol. *in l. 2. §. hoc edicto. vers. item adde. ff. de vi bon. rapt.* Et ita fuit intellecta à Rota *d. l. fin in dec. 206. n. 1 part. 2. diuers.* Put. *dec 98. n. 4. & 5. li. 1.* Rota *dec. 123. par. 3 li. 2. diuersorum.* Et hæc procedunt multo magis si nomen accusati † receptum esset inter reos, & non esset conclusum in causa ciuili, quia tunc non supersedetur in causa criminali, Bart. *in l. is qui reus. in fine. ff. de public. iudic.* Afflict. *decis. 229. in princ.* Verall *decis. 274. par. 2.* vbi Rota dixit, quando est aperta via cognoscendi criminaliter contra instrumentum, tunc non amplius proceditur ciuiliter, etiam si esset obligatio cameralis: Nec obstat text. *in l. satis aperte.* † *C. de falsis.* quia Bart. *in l. final. C. si ex fals. instrum.* dicit, dispositã *in d. l. satis aperte.* non procedere, vbi in continenti probatur exceptio contra instrumentum, sed intrat dispositio *l. si docueris C de fals.* quam ad hoc allegat Salyc. *in d. l. satis.* & firmat *in d. l. si docueris,* cum aliis latius ad hoc allegatis per Barbat. *in cons. 43. nu. 9. vol. 1.* vbi post Angel. *in l. qui prior. ff. de iudic.* probat naturalem ordinem iudicii esse, vt prius expediatur causa criminalis, quæ absorbet ciuilem, licet criminalis secundario deducatur, & dicit hanc esse doctrinam Innoc. *in c. 2. de restitut. spoliat.* 36 37 38 39 40

CAP. VIII.

An incidentia in Causis matrimonii sint mixti fori.

SVM-

Digitized by Google

SVMMARIA.

1 *Causa matrimonialis spectat ad episcopos etiam inter laicos.*
2 *Causa matrimoniales non solent aliis committi, quam episcopis.*
3 *Causa matrimonialis delegata non potest aliis subdelegari.*
4 *Episcopus, & vicarius faciunt vnum consistorium.*
5 *Ius canonicum attenditur in causis matrimonii.*
6 *Ius canonicum non attendendum in foro seculari, si tractatur de sequelis matrimonii.*
7 *Statutum quod filiusfamilias non possit contrahere matrimonium sine consensu patris non valet.*
8 *Pactum contra ius canonicum non valet in causis matrimonii.*
9 *Filius contrahens matrimonium sine consensu patris non potest exhaeredari.*
10 *Causa matrimonii neq; incidenter possunt tractari coram laico, neq; vt iudice, neq; vt arbitro, neque vt arbitratore.*
11 *Iudex ecclesiasticus dum cognoscit super incidenti, iudex laicus debet supersedere in principali.*
12 *Iudicem laicum esse competentem super incidenti filiationis, si tractetur de petitione hereditatis.*
13 *Preuentio iurisdictionis potest induci etiam super incidenti. & nu. 15.*
14 *Iudex in causa praeparante remanet in causa praeparata.*
16 *Causa matrimonialis incidenter potest deduci coram iudice laico, si tractetur non inter ipsos coniuges, sed inter alios quoscunq;.*
17 *Matrimonium semper est quid facti.*
18 *Matrimonium etiam de iure canonico ex quibus praesumatur.*
19 *Iudex laicus est competens super quibuslibet articulis ecclesiasticis meri facti.*
20 *Matrimonium hodie non praesumitur ex concil. Tridentin.*
21 *Matrimonium ad effectum successionis sufficit probari praesumptiue.*
22 *Filius non probatur talis, si probetur fuisse baptizatum vt filium talis.*
23 *Liber baptismi probat aetatem, sed non qualitatem natalium.*
24 *Notario non creditur nisi de actu, qui coram eo geritur.*
25 *Iudex laicus cognoscit si filius est natus in figura matrimonii.*
26 *Parentibus non creditur si dicant esse filium adulteri, vel alio modo.*
27 *Filium esse natum ex adulterio probari, quae sunt necessaria.*
28 *Filium non recte probatur esse talis, cuius filium saepius sit solitus se appellare.*
29 *Confessiones propriae possunt reuocari docto de errore.*
30 *Iudex laicus est competens super illegitimitate probanda per publicam vocem, & famam: & qua requirantur pro ea.*
31 *Testes deponentes de auditu cur non probent.*
32 *Legitimatio in quocunq; casu potest fieri ab Illustr. de Campegio de Bononia.*
33 *Legitimationis vitium quando est de iure canonico, dispensatio fieri debet a sede apostolica.*
34 *Iudex laicus cognoscit de legitimatione ex subsequenti matrimonio.*
35 *Iudex laicus, appellatione pendente à sententia matrimonii coram ecclesiastico, decernit alimenta uxori & num. 37.*
36 *Appellatio non fit à decreto alimentorum de futuro, secus pro praeterito.*
38 *Iudex laicus cognoscit de possessorio causae matrimonialis.*

CAusa matrimonialis spiritualis est, & solum ad Episcopos eius cognitio spectat, † etiam inter laicos, 1 *c. multorum 35. quaest. 6. c. auaritia. de praescript. c. accedentibus. de excess. prelat.* Abb. *in c. 1. de consa g. & affinit.* late Couar. *in epit. de sponsal. cap. 8. §. 12. n. 1. 2. & 3.* & nouissime ita fuit determinatum *in sacros. concil. Trident. sess. 24. de sacramento matrimonii, canone 12.* sub his verbis: *si quis dixerit causas matrimoniales non spectare ad iudices ecclesiasticos, anathema sit.* Nec solent summi Pontifices causas† matrimoniales aliis committere, quam Episcopis, nisi ex iusta causa, vt notant *in c. si pro debilitate. de offic. deleg.* Io. Andr. Ant. de Butr. Abb. Felyn. & Dec. 2
Idem Dec. *in c. proposuisti. col. 1. de probat,* per textum *in c. causam matrimonii de offic. deleg.* propter cuius causae grauitatem si delegata† fuerit cuicunq;, etiam Episcopo à Romano Pontifice, non poterit aliis subdelegari, vt notant praecitati Doct. *in d. c. si pro debilitate.* licet causa matrimonialis si coram Episcopo loci ordinario incipiat pertractari, poterit coram eius Vicario generali iudicialiter discuti *c. fin. de cogn. spiritual. c. literas. de restit. spoliat.* dicendo episcopum, † dicitur eius Vicarius, qui idem est cum episcopo, & vnum faciunt corpus, *c. 2. de consuetud. lib. 6.* Rebuff. *in praxi benefcial. cap. de vicariis episcoporum. & cap. seq.* & dixi supra *in 2. parte cap. 2.* prope finem. 3 4

Et si leges ciuiles etiam de matrimoniis disponant, vt in tot titulis *de nuptiis. ff. Institutionibus, & Cod.* nihilominus matrimonium, quia spiritualis res existit, & vnum de septem sacramentis ecclesiae, vt loco citato *concil. Triden. canone* 1. Matth. *c. 19.* Marci *c. 10.* D. Paul. *ad Eph. c. 5. c. ad abolendam. de haer.* attendendum est ius canonicum, † *c. fin. de secund. nupt. §. hunc igitur, ibi, leges secul. praecipue in matrimoniis, si qui non dedignantur.* Angel. *in consil. 29. in 1. dub.* Butr. *in consil. 35. in princip.* Abb. *in c. 1. col. 2. de sponsal.* Specul. *de rescrip. praesent. §. ratione formae. nu. 35.* Abb. *in c. si pro debilitate num. 4. de offic. deleg.* Rom. *in consil. 299. nu. 8.* Marant. *de ordine iudic. part. 8. dist. 11. nu. 8.* vbi multos congerit, & iudicatur secundum ius canonicum, *d. c. fin. de secund. nupt.* Bald. *in c. ex transmissa. col. 1. de restit. spoliat.* Abb. *in c. ecclesia S. M. col. 6. de constit.* etiam in foro seculari, † quando agitur de successione, & de legitimatione, quae sunt sequelae matrimonii, *§. fin. vbi gloss. Instit. de gradib. cognat.* gloss. *in l. 1. Cod. de secund. nupt.* Bald. *in l. Paulus. ff. de statu hom.* Natta *in consil. 473 num. 38.* Curt. iun. *in consil. 7. num. 6.* Dec. alios referens, *in consil. 158.* Cacch. *in decis. Pedemont. 154. n. 9.* in quo tamen articulo multi contrarium tenuerunt, quia iudex laicus in articulis, de quibus potest cognoscere in foro suo, debet iudicare secundum leges proprias seculares, quae non fuerint, ratione materiae peccati, per ipsum ius canonicum correctae. 5 6

Ideo statutum† quod filiusfamilias non possit contrahere matrimonium sine patris consensu non valet, Ioan. Andr. *in c. statutum in 1. in vers. & fac. t decretalis ad quaestionem, in fine. de haeretic. libr. 6.* & leges requirentes consensum parentum correctae sunt Butr. & Abb. *in c. 1. de sponsalib.* Anchar. *in cons. 21. col. 2.* dicit, quod sicuti per ius canonicum correcta sunt iura ciuilia, quae patris consensum requirebant in matrimonio filii; ita non valet statutum, quod reducit homines ad ius ciui- 7

le, & hanc dicit esse communem opinionem. Quia matrimonia spectant ad ecclesiam,& subdit,quod sta-
8 tutum est contra bonos mores: Atque ideo etiam pactum † non valet,in quo patris consensus requiritur: idem de pacto,& statuto dicit Alex. *in cons.1.nu.24.& seq.vol.3.in cons.97.n.7.vol.7.* vbi latissime Dec. *in l.nupt. num.9.ff.de reg.iur.*& *in cons.231.col.2.* vbi etiam, quod cum iure permittatur contrahi matrimonium sine pa-
9 tris consensu,filius† sic faciens non potest exhæredari,Couarr. *de sponsal.parte 2.cap.8.§.6.nu.3.* vbi intelligit quando filius ducit vxorem honestam sine patris consensu: & quod filio facienti matrimonium sine patris consensu debeantur à patre alimenta, quia nec potest hodie exhæredari,scribit Ioan.Petrus Surdus Casalensis *in tractatu de alimentis,quæst.6 per totam.titul. prim.*

10 Causæ matrimonii† nec etiam incidenter possunt tractari coram iudice laico, *c. tuam. de ordine cognit. c. lator.qui fil.sint legit.* vbi Abb.& Præposit.late, & satis scripsi de hoc articulo supra. Neque coram arbitro *c. pen.de in integr.restitut.* gloss. *in c.1. de consang. & affinitat.*& *in l.non distinguemus.§.Iulianus.ff.de arbitr.* Roman. *in consil.299.* Neque demum,coram arbitratore, Couarr. *in epit.de sponsalib. capit.8. §.12. numer.2.* Ripa
11 *in c. 2. num. 13. de iudic.* ergo dum ecclesiasticus † iudex cognoscit super incidenti, iudex secularis debet supersedete in causa principali, quæ coram se tractatur, alias elusoria esset cognitio iudicis ecclesiastici, si secularis posset condemnare, Couar. *practic.quæst.cap. 33.* Milleus *in practica crim.persequendi.§.fori præscriptio fol.mihi 92.nu.10.*

Sunt autem maximæ auctoritatis viri, qui tenent,
12 quod si tractetur principaliter coram iudice laico de petitione† hæreditatis,& excipiatur, *Tu non es filius illius,cuius hereditatem petis*, tunc articulus iste debeat tractari coram iudice laico, coram quo incidit. Archidiac. *in c.bene quidem, num,10.dist. 96.* à postilla de Bellenzinis ad Abb. *in c.lator num.8.in ver.instantia iudicis. qui fil.sint legitimi.*

Non tamen negatur iudicem ecclesiasticum esse proprium,& competentem super incidenti prædicto mere ecclesiastico.Gerard.de Petra sancta *singular.90. incip. Notant. Bartol.* vbi tenet,quod opposita hac exceptione coram iudice laico, pars immediate poterit adire iudicem ecclesiasticum, & petere super ea pronuntiari citando partem aduersam, vt compareat super cognitione talis articuli ecclesiastici, coram suo proprio iudice, quo casu statim, antequam laicus incipiat procedere super incidenti prædicto, ecclesiasticus iudex inhibeat, provt facere potest, vt notatur *in d.c.tuam.*& *d. c. lator*, secularis iudex debebit parere inhibitioni,alias subiacebit pœnis excommunicationis, & locus in subsidium interdicto. & ita dicit fuisse seruatum in quadam causa, quam refert,quia etiam su-
13 per incidenti † præuenta est iurisdictio iudicis ecclesiastici,quæ fortior efficitur, dum pertractatur de materia coram naturali iudice,debilior videtur coram accidentali. Nisi dicamus quod causæ continentia hoc facit fortius coram seculari iudice, propter quam iu-
14 dex†in causa præparante remanet iudex in causa principali præparata,Bald. *in l.ordinarii.in 2.notab.C. de rei vendic.* Paul.de Castr. *in l.2.numer.3.Codic.vbi,& apud quem.* Alex. *in consil.58.numer.7. vol.1.*& *in consil. 197. vol.2.*& *in consil.63.col.1.vol.3.* Hippyl. *singul.654.* Dec. *in rubrica de iudic.num.2.* qui testatur esse communem opinionem.Hoc facit causæ continentia, *l.nulli prorsus. de iudiciis.* quæ diuidi non debet, vna trahit alteram,
15 statim opposita † exceptione negante filiationem coram iudice seculari, præuenta est eius iurisdictio, etsi iam si super exceptione pars citata non fuerit, neque acceptauerit,vt dixi supra *eadem parte,capit.1.* ergo iudex ecclesiasticus inhibere non poterit.

Propterea putat Arnaldus Albert. posse priores sententias ad concordiam distinguendo reduci, *in tract. de agnoscend.assertion. cathol. & heretic.quæst.25.num. 51.* quod si causa † matrimonii tractetur non inter 16
coniuges, sed inter alios puta filium,& extraneum, vel inter vnum ex coniugibus, & filium, tunc licet dubitetur an potuerit,vel non contrahi matrimonium: Item an illud matrimonium valeat, vel sit nullum, & alias similes iuris quæstiones opponi contigerit coram seculari iudice, quia tamen hæc incidens quæstio non decidit causam matrimonii inter coniuges, nec tractatur ad illum finem, neque aliquid facit ad esse, vel non esse matrimonii, cum essentia matrimonii per hoc non læditur, non potest dici causa spiritualis, ideo potent ab eodem seculari iudice recognosci. Ergo quando causa matrimonii non agitur inter coniuges, etiam quod articulus incidens sit meri iuris, poterit à seculari iudice cognosci,& hanc sequitur Farinac. *in quæst.8.numer.150.in fine, versic. quæ nisi fallor satis optima ratione funda:a videtur.* idem est, si inter coniuges tractaretur, sed in facto, vt de perdenda dote propter adulterium commissum,quia incidenter debet cognosci an sit matrimonium, iudex laicus erit etiam competens,vt est casus decisus per Franch. *decis.312.num.6.* secus putarem,vbi coram ecclesiastico penderet causa determinanda super validitate,vel inualiditate matrimonii inter coniuges, tunc enim ne sententia, & decretum sint contraria, si incidenter inter alios ab eodem matrimonio dependentes, etiam ratione successionis, opponi contigerit, iudex laicus supersedere debet,& expectare exitum principalis causæ, ab ecclesiastico determinandæ.

Et pro distinctione Arnaldi facit, quia matrimonium † est quid facti,ex consensu enim consistit. *l. nu- 17
ptias ff.de reg.iur.*& consensus est facti, *l. consilia.ff. de curat. furiosi.* Cephal. *in consil.82.numer.69.vol.1.*& qui illud asserit,probare debet. Parisiens. *consil.61.col.1. vol.4.* Cephal. *in consil.64.numer.19.vol.3.* Dec. *in consil.310.* imo etiam de iure canonico præsumitur † ex 18
osculis,amplexibus, muneribus, & aliis signis subsequutis post sponsalia verbis, & mente de præsenti, & iuris interpretatione de futuro, vt quando inter impuberes,vel inter puberem, & impuberem contrahitur matrimonium per verba de præsenti, & postea subsequuntur huiusmodi signa post ætatem perfectam, & aptam ad matrimonium, textus, qui ita per gloss. & Doct. intelligitur *in c. 1. de d. sponsat. impub. libr.6.* vt probant Ioan. Andr. Geminian. Bald. & Ancarn.& sequitur Abbas. *in c.fin.numer.4.de sponsalib.* ex eis enim tacitus consensus inducitur, & perseuerantia demonstratur,quæ iam ætate perfecta ad matrimonium sufficit, vt consuluit Ruyn. *in consil.51.num.5.& 6. vol.1.*& hanc opinionem dicit communem Couarr. *in epit.de sponsalib.parte 1.§.2.n.4.*& super articulis quibuslibet ecclesiasticis, etiam, meri facti iudex laicus 19
cognoscere potest,vt dixi,adde Francisc.Marc. *in decis. delphinali 493.parte 2.*

Et licet hodie matrimonium † non præsuma- 20
tur per supradictas coniecturas, ex dispositione sacrosancti *Concilii Trident. sess. 24. de reformat. matrimon. canon. 1.*& Nauarr. censet *capit. 25. titulo de peccatis coniugii, numer.144.*& antea *capit. 22.nu.*

22. num. 28. Nihilominus facti semper existit propter consensum.

Ergo vbi non agitur de matrimonio principaliter, sed solum ad effectum, vt filius tanquam legitimus possit admitti, ad effectum † successionis, quo casu sufficit probari matrimonium præsumptiue. Geminian. *in consil. 27.* Parisiens. *in consil. 57. numer. 41. vol. 4.* Bald. *in consil. 195. vol. 3.* Ferret. *in consil. 49. numer. 1.* Dec. *in consil. 153. numer. 2.* Put. *decis. 72. in vna Venetiarum, libr. 1.* & ideo sufficit probare, quod vocarent se coniuges, Dec. & Salyc. *in l. quidam. ff. de probat.* hoc poterit cognosci coram iudice laico, quia facti est. Item si probetur quod Titius fuit baptizatus vti filius † Caii, non constabit de idemptitate personæ, ex quo vnica tantum demonstratio scilicet nomen Caii, quod ad idemptitatem personę demonstrandam non conuenit. Comens. *in consil. 146. col. 2. vers. nec probatur.* Crauett. *in consil. 169. numer. 4.* hoc facti est in matrimonialibus; ergo cognoscit iudex laicus. Tum quia † liber 23
Baptismi, licet de consuetudine probet ætatem, nullibi tamen cautum reperitur, quod probet qualitatem natalium, ideo sicut scriptura priuata in hoc non releuabit, vt in terminis de libro parrochiali. Benedict. Capra *in consil. 57. col. 2.* Dec. *in consil. 120. num. 1.* præsertim cum hoc non sit de concernentibus eius officium. Iason *in repet. l. admonendi numer. 123. versic. te tio diligenter. de iureiurand.* Non ergo liber probat, quia ne-
24 que Notario † creditur, nisi de actu, qui coram eo geritur, etiam si attestetur aliquid de præterito, vt post Innocent. & Immol. Alex. *in consil. 206. numer. 6. vol. 2.*
25 Afflict. *decis. 48. num. 3.* Item iudex † laicus cognoscit si filius est natus in figura matrimonii, quia facti est, vt si est natus ex muliere vxorata, etiamsi fuerit adultera & meretrix, quia præsumitur mariti filius *l. filium definimus. ff. de his qui sui sunt, vel al. iur. l. si vicinus. Codic. de nupt. l. miles. §. quia propter ff. de adult. c. per tuas. cum ibi notat. de probat.* Cyn. *in d. l. si vicinus.* qui extendit, etiamsi mulier in lupanari prosternatetur. Cresc. *in decis. Rota 1. sub titulo, qui filii sint legit.*

26 Propterea non creditur parentibus † si dicant esse filium adulteri: hæc enim assertio non potest filio præiudicare, *l. fin. ff. de probat. l. neque professio. Codic. de testament.* Bartol. & Bald. *in d. l. filium. ff. de his qui sui sunt, vel al. iur.* vbi ponunt exemplum de illa Regina, quæ dixerat eius filium esse militis, non Regis, & con-
27 cludunt non nocere filio. Ad probandum † enim aliquem esse natum ex adulterio duo necessario requiruntur. Primo quod mulier rem habuerit cum eo, de quo dubitatur. Secundo quod partus fuerit conceptus dum maritus cum ea commorabatur. Curt. iun. *in consil. 31. numer. 3.* Couarr. *in epit. de sponsal. parte 2. capit. 8. §. 3. numer. 8.* qui multos cumulat. Menoch. *de arbitrar. libr. 2. cas. 89. numer. 2.* Achill. *decis. 132.* Boerius *decis. 299.* Sunt & aliæ probationes facti, quæ possent allegati ad reprobandum filiationem, vt quia d. Titius sæpius dixerit, se esse de familia Caii, atque
28 ita se nominari † fecerit, & subscripserit: quod non releuat, quia non dependet ab eius potestate facere se legitimum, vel non legitimum; ergo propria confessio ei prodesse vel nocere non potest *l. confessionibus. ff. de interrogat. act.* Dec. *in c. finali. numer. 1. de probat.* Crauett. *in consil. 93. num. 1.* Imo si constat † de errore,
29 possunt etiam propriæ confessiones reuocari, & confessio nocere non debet, vbi veritas est in contrarium. *l. error Codic. de iur. & fact. ignor.* late Gabriel. *conclus. 5. in fine de confess.* Anton. August. *decis. 365. libr. 3.* Paleott. *decis. 253.* Item potest probari de publica voce, & fama illegitimitatis, † quod facti est: sed si testes di- 30
cerent de auditu, hoc non sufficeret ad probandum filiationem. Soc. iun. *in consil. 86. numer. 35. col. 2.* & ad probationem famæ requiritur quod testes dicant se publice hoc dici audiuisse, Bartol. *in l. de minore §. plurimum. numer. 19 ff. de quæstion.* Cassador. *decis. 3. numer. 7. de probat.* Caputag. *decis. 299. libr. 1.* & debent deponere de certo tempore, quia si deponerent de tempore infantiæ, solent sæpe amantes filios, eosque exoptantes, dicere aliquem esse suum filium, & pueruli tales patres appellare, Aristoteles *in 1. libro physicorum*, & istæ probationes non releuant. Corn. *in consil. 221. numer. 5. vol. 1.* Alexand. *in consil. 180. numer. 18. vol. 5.* Ruyn. *in consil. 92. numer. 17. vol. 3.* & sola fama non probat filiationem in antiquis, nisi alia concurrant. *c. transmissa vbi Doct. qui fil. sint legit.* plene Couarr. *in epit. de sponsal. parte 2. capit. 8. §. 3. numer. 9.* & testes deponentes † de auditu non probant, quia 31
est ratio ab auctoritate priuati, *c. licet ex quadam. vbi Doctor. de testib.* gloss. *in l. testium. eod. titul.* Dec. *in consil. 215. in princip.* iudex secularis cognoscit de qualibet legitimatione filiorum, quæ in facto consistit, vt de legitimatione ex priuilegio, cuius facultatem amplissimam † legitimandi quoscunque in quocumque genere spurietatis & incestuositatis, etiam sacrilegos habent Domini de Campegio de ciuitate Bononiæ, quam habuerunt ab Imperatore Maximiliano & postea confirmata fuit à summo Pontifice Leone X. cuius potestatis vigore, Rota Vrbis me patrocinante declarauit legitimationem cuiusdam nati ex Episcopo, & moniali sacrata esse validam, etiam ad effectum succedendi ad castra. Et licet vitium † legitimitatis istius procedebat de Iure diuino, & canonico, quo casu dispensatio videbatur spectare ad sedem apostolicam, per congesta à Iason. *in l. si is qui pro emptor. numer. 276. ff. de vsucapion.* Grat. *responso 62. numer. 25. vol. 1.* Roland. *consil. 89. numer. 49. & seq. vol. 1.* quia tamen priuilegium istorum illustrium de familia Campegii erat confirmatum à Papa, ipsum Papam dispensasse dicitur, Alexand. *in consil. 70. à numer. 5. ad numer. 9. vol. 6.* ex regula *l. quæsitum. ff. de leg. 3.* qui per alium facit per seipsum facere videtur. Item iudex laicus † cognoscit de legitimatione ex subsequenti matrimonio, etiam si inficietur non potuisse contrahi, quia clericus erat, & inter personas satis nobilitate, & ignobilitate dispares, vt est casus latissime decisus per Caccher. *in decis. Pedemont. 154.*

Item iudex laicus † appellatione pendente à sententia matrimonii ad fauorem vxoris data à iudice ecclesiastico decernit alimenta vxori, vt post multa concludit Afflict. *in decis. 152 per totam.* diuersa est enim causa alimentorum à causa matrimonii, à qua appellatum est ad superiorem iudicem ecclesiasticum: & diuersitas patet, primo in modo appellandi, quia à decreto † alimentorum non appellatur, sed mittitur executioni. Afflict. *d. decis. 152.* quod intelligitur à decreto alimentorum de futuro, secus à decreto alimentorum de præterito, Aretin. *in consil. 66.* Vrsill. *ad d. decis. 152. numer. 1.* Secundo, quia si pendente appellatione à sententia matrimonii, siue idem siue alter iudex decernet alimenta vxori, non dicitur attentatum fecisse. Lancelott. *in tractat. de attentat. parte 2. cap. 12. limitat. 24. in princip.* Rebuff. *in constitut. Gallic. tomo 1. articul. 3. gloss. 1. num. 29. & sequent.* Et spaciale est, † vt lite pendente alimenta præstentur mulieri, quæ super matrimonio obtinuit sententiam in fauorem, Fabian. Montell. *in sua praxi*, quem citat

Digitized by Google

c. verum. de iureiur. & pro hoc vide consilium plenissimum Neuizani in ordine 22. Item si † iuramentum esset præstitum super bonis Ecclesiæ, in quibus Papa habet plenissimam potestatem; ergo etiam sine causa expressa potest dispensare, not. in c. pastoralis. de intent. & reiudic & vide Cardinal. in clement. 1. §. in. quæst. 17. de iureiurando. Abb. in c quanto col. 2. eod. tit. Specul. de legato §. nunc ostendendum. versicul. 24. D. Thom. in 2. 2. quæst. 89. artic. 9. Gaetan. in l bello de potestate Papæ, quæst. 38. Geminian. in c. 2. de renuntiat. Felyn. in c. constitutus. col. 8. vers. generaliter. de rescript. Paul. de Castr. in authent. sacramenta puberum. Codic. si aduersus vendit. Deci. in c. 1. super gloss. in ver. ab omnibus. in 2. lect. de constitut. fallit, quando iurans incurrisset periurium, † quia tunc secundum aliquos Papa non posset absoluere, Celsus Hugo in consil. 94. numer. 3. Abb. & Deci. in c. qua fronte. de iuretur. & in c. cum parati. de appellation. contrarium est verius, quod imo summus Pontifex † solus & nullus alius possit periurum absoluere, vt in magno pœnitentiario dixit Bero. in consil. 50. numer. 74. vol. 1. &

9 Grammatic. in decisio 66. & quod Episcopus † non possit periurum absoluere in præiudicium tertii, dicunt præcitati Doctor. propterea creuit stylus curiarum episcoporum absolutiones concedentium, semper cum clausula, dummodo non sit periurus. Dixerunt etiam Episcopos † non posse absoluere à iuramento, vbi esset dubium in iure à quo esset danda absolutio, tunc enim propter dubitationem solus Papa absolutionem concedit, vt dixerunt Immol. in c. cum contingat. col. 28. versic. nota diligenter. de iuriur. Innocent. in c. venerabilem. de electio. Geminian. in c. fin. de foro competenti libr. 6. Felyn. in c. 1. numer. 17. de iureiur. & in c. 2. numer. 24. de sponsal. Corneus in consil. 71. numer. 11. vol. 3. contrarium est verius quod imo episcopi possunt absoluere à iuramentis, quando esset probabile dubium, vtrum absolutio concedi debeat vel ne, Felyn. in d. c. 2. numer. 24. versic. & in hoc puncto. de sponsal. allegat Specul. in titul. de legato. §. nunc ostendendum. versic. 24. Abb. in c. venerabilem. col. 8. de electio. & in c. cum venissent. col. 3. de iudic. Butr. in c. quanto. col. penult. de iureiur. Geminian. in c. fin. de foro competenti. libr. 6. & ita vsus obtinuit, qui satis iniure fundatur, quando ex iusta causa faciunt, Innocent. & Abb. in c. debitores. de iureiur. Abb. in c. 1. & c. cum contingat. eod. titul. Summa Angelica in titul. de iuramento, in 6. §. 1. & vide Laurentium de Rodulphis in tractatu. de vsuris, quæst. 122. & D. Thom. in 2. 2. quæst. 89. articulo 9. & vide Abb. in

12 d. c. cum contingat. col. 16. vbi enumerat † omnes casus, in quibus Episcopus potest dispensare à iuramento. Idem in sua disputatione incip. stante statuto. in fine.

13 Item absolutio † à iuramento potest dari à Capitulo sede vacante, quia habet eo tempore iurisdictionem, c. penult. & fin. de supplend. negligent. prælat. libr. 6. Abb. in c. cum olim. de maior. & obed. Ioan. Andr. in c. vnico. de maior. & obedient. libr. 6. & ibi Geminian. Cardinal. in consil. 35. Felyn. in c. 1. col. 5. de iureiur. si absolutio non habetur à Papa, qui

14 est omnium ordinariorum ordinarius, obtineri † debet ab eo Episcopo, coram quo potuisset conueniri ad obseruantiam iuramenti, & sic coram Episcopo illius qui petit, ita probat Calderin. in consil. 1. de officio ordinar. & in consil. 6. de iureiur. Lapus allegat. 10. Aretin. in consil. 142. numer. 8. versic. venio. Abb. in c. si qui. numer. 3. vers. dicit Lapus in repetitione, & in lectura numer. 3. de foro compet. Capyc. decis. 18. Couarr. libr. 1. variarum resolution. capit. 18. numer. 5. versic. quinto. Ioan. Vincent. de Arma all gat. 83. & quia absoluendus posset conueniri vel in loco contractus, si ibi moraretur, vel in loco originis, vtrobique absolutio à iuramento ab altero illorum locorum episcopo obtineri poterit, vt per præcitatos.

Et quando † absolutio tam à iuramento, quam ab excommunicatione possit concedi à parte, vt quia prorogauerit terminum si ad ipsam partem spectauerit res, quæ ad cultum diuinum nullo modo spectat, ponit Ioan. de Selua, in d. tractat. de iure iurando, parte 4. quæst. 4. & dicam latius infra, in seq. tract. in materia absolutionis, & vide Iason in l. Labeo numer. 2. ff. de iureiur. & ibi Bartol. 15

Sed istis non obstantibus Iudex laicus † cognoscit de absolutione iuramenti, quo probato, resultat conclusio, hanc cognitionem esse mixti fori. Nam si agitur, † vel excipitur de iuramento vt obseruetur, hoc est mixti fori c. licet mulieres. de iureiurand. libr. 6. & probet Ancaran. in c. ea quæ in 3 quæst. de reg. iur. libr. 6. iudex secularis cognoscit, Abb. in c. ex literis. in 4. notab. de sponsalib. dicit quod pro implemento sponsaliorum iuratorum potest adiri iudex secularis, & ideo Immol. in c. cum contingat. de iureiurand. dicit actoris † esse electionem coram quo iudice velit reum conuenire pro ipso iuramento, seculari, vel ecclesiastico. Item si iuramentum † continet turpitudinem ex parte recipientis, tunc iudex laicus coget recipientem turpe iuramentum ad illud relaxandum, nec dicetur tunc de re spirituali cognoscere, vt notat Federic. de Sen. in consil. 272. & Roman. in singulari 491. vbi iura. Felyn. in c. 1. de iureiurand. Stephan. Aufrer. de potestate laic. super ecclesiastic. regula 4. numer. 5. vers. & idem vbi ageretur. Idem si iuramentum est validum, † iudex secularis potest compellere partem ad seruandum iuramentum, notat Abb. in c. literas. col. 3 de iurament. calumniæ. Ioan. Andr. in c. fin. de foro compet. libr. 6. Ioan. de Selua in tractatu de iureiurando, parte 4 quæst. 5. numer. 2. vers. limita secundo. vide Bald. in c. 1. §. item sacramenta. de pace iurament. firm. quem sequitur Ancaran. in repet. c. canonum statuta. in 11. quæst. de constitut. Abb. in consil. 8. vol. 1. & vide Nattam. in consil. 160 numer. 23. & consil. 167 col. 1. vbi plura allegat, & idem Natta in d. num. 23. dicit secularem † iudicem posse ista facere nedum ex officio, sed etiam ad partis instantiam. Item † laicus potest cognoscere de nullitate absolutionis iuramenti factæ per episcopum. Petrus de Ancar. in consil. 383. incip. retento ordine col. 4. & de surreptione dictæ absolutionis, vt si est concessa lite pendente, nulla litis mentione facta, vt est casus decisus per Afflict. decis. 220. Socin. in consil. 99 serenissimus ex. vol 3. numer. 19. vbi ait posse istud incidenter facere, & firmat in consil. 83. pro clariori numer. 17. vol. 4. Hippolyt. singulari 367. nemo prudens vbi quod non debet † secularis iudex exequi sententiam ecclesiastici, nisi cognoscat, de qua re latissime scripsi in prima parte capit. finali, quo me remitto, faciunt quæ scripsi etiam in 4 parte casu 101. exceptionem excommunicationis posse coram iudice seculari deduci, atque cognosci. Item iudex † secularis potest declarare quem incurrisse periurium, quando esset dubium, Roman. singulari 420 incip. ego coram magnis dominis, & ibi apostilla addit. Quia lex secularis punit periurium. l. 1. ff ad Turpill. & l. si quis maior. Cod. de transaction. ergo iudex secularis potest hoc declarare. Anton. de Putr. in c. cum sit generale. de foro compet.

16
17
18
19
20
21
22
23
24

Digitized by Google

pet. vbi dicit quod iudex secularis potest punire, quod est consequens; ergo potest cognoscere, quod est antecedens. Igneus in repetit. §. non alias numer. 508. ff. ad Syllanian. & ita est decisum, Capell. Tolos. decis. 20. Guido Pap decis. 178.

25 Et quod crimen † periurii sit mixti fori, tenet Abb. in c. cum sit generale. numer. 21. vers. quandoque constat. de foro compet. & tenent omnes in c. testimonium. de testib. & in c. cum C. laicus. vbi Ioan. Andr. de foro compet. libr. 6. & in c. licet mulieres. de iureiurand. libr. 6. Guido Papæ in consil. 29. ille incarceratus indistincte tenet, quod crimen periurii sit mixti fori. Sed Roman. in consil. 512. quo ad primam, in 3. dubio numer. 4. dicit quod crimen periurii non est adeo ecclesiasticum quia iudex secularis possit cognoscere, etiam per viam iurisdictionis punitiuæ, Felyn. in d. c. 2. numer. 26. de sponsalib. Ioan. Andr. in c. licet. de iureiurand. libr. 6. versic. multum facit. Petr. de Ancaran. ibi in 5. notab. Bald. in l. nulli Codic. de testib. & in l. 2. Codic. de fide instrument. & in tit. de pace Constantiæ, in gloss. in ver. tam vasalli. in ver. sed hic quæro. idem tenet Guido Pap. quæst. 178. vbi dicit, præmissis non obstare c. venerabilis. de elect. & d. c. cum sit generale. quia loquuntur de clerico puniendo, non de laico, de quo sunt intelligenda prædicta, verius est, quod loquantur, quando dubitatur an sint periuri, vel non, si enim dubitaretur,
26 tunc solus † ecclesiasticus iudicaret, c. venerabilis. de elect. c. quanto. de iureiur. pro quo vide Dec. in c. decernimus. col. pen. de iudic.

27 Sed quæ sit pœna † periurii, distingue. si loquimur in foro pœnitentiali, tunc pœnitentia est septennis. 22. quæst. 1. c. prædicandum. licet hodie pœnitentiæ sint arbitrariæ, c. Deus. de pœnitent. & remiss. cum simil. Si in foro contentioso, & iudiciali, aut de iure canonico, & est depositio, & amotio à beneficiis, c. cum non ab homi-
28 ne. de iudic. c. tua. de iureiurand. Aut † de iure ciuili, & Salyc. in l. 2. Codic. de rebus creditis, & iureiurand. sic distinguit, quod aut quis iurat per sacra prohibita, aut permissa; primo casu, aut habet ex consuetudine, & tunc siue verum, siue falsum punitur vltimo supplicio, quia in contemptum nostræ fidei sic iurare creditur, vt in authent. vt non luxurientur contra naturam, nec iurent. §. quoniam quadam. sed si hoc non habet ex consuetudine, non sic atrociter punitur, & dicit Cyn. ibi, quod binus, vel trinus actus consuetudinem non induceret hoc casu, quia hæc in lubrico linguæ consistunt, sed puniendus est ad catenam, vel ad berlinam, aut arbitrio iudicis. Aut iurat per sacra licita permissa, & tunc si verum, non punitur, aut falsum, &
29 sic deierat, & si testis † est, & in causa publici iudicii capitali, & similiter capitali pœna punietur. l. 1. §. præterea. & ibi gloss. ff. ad l. Cornel. de sicariis. Aut in alia causa, & tunc pœna falsi. l. 1. in princip. ff. de fals. l. Lucius. ff. de his qui not. infam. si principalis, & periurat quod alterius non interest, & solum Deum habet vltorem, l. 2. iuncta gloss. Codic. de iureiurand. aut iura quod interest alterius, in eius deceptionem, & punitur crimine stellionatus. l. de periurio. ff. de crimine stell. semper au-
30 tem quod quis punitur de periurio, † notatur infamia, l. Lucius ff. de his qui not. infam. & l. si quis maior. Cod. de transact. & si quis est periurus in eo quod est de eius officio, debet ab illo deponi, & remoueri, l. 2. §. miles. ff. de his qui not. infam.

Cum igitur iudex laicus de viribus iuramenti co-
31 gnoscat, non poterit ecclesiasticus inhibere † ne procedat super contractu iurato, cuius absolutio peti non debet, vt est, quando allegaretur enormissima læsio,
quia tunc potest etiam sine absolutione † à iuramento 32
agi, Anton. de Butr. in repetit. c. cum contingat. in 4. casu principali. de iureiurand. Cornel. in authent. sacramenta puberum. col. 5. Codic. si aduers. vendit. Angel. ibi in fin. Iason. col. 10. Corn. in consil. 166. numer. 5. vol. 1. & in consil. 158. numer. 15. vol. 4. Dec. in consil. 180. & consil. 349. Neuizan. in d. consil. 20. numer. 5. Cuman. in consil. 180. & est casus decisus in decis. 18. Perusina, numer. 67. & vide Couarr. libr. 1. var. resolut. capit. 4. ante numer. 7. Anton. Gagliard. in tract. de absolutione à iuramento, §. 1. numer. 10. hoc casu si coram iudice laico cœptum est agi, non potest prætextu iudicii absolutionis inhiberi ab ecclesiastico, quia laicus declarabit absolutio-
ne non opus esse, & hæc absolutio non † vt iuris, sed fa- 33
cti, non extenderet iurisdictionem, nec aliquid operaretur. Grammat. ad decis. 38. Afflicti in casibus mixtæ iurisdictionis par in parem non habet imperium, sicut procedunt ecclesiasticus, & laicus, vt dixi supra.
Item si iudex ecclesiasticus † absolutionem à iuramen- 34
to debitori concesserit, creditore appellante ad Papam, atque causa appellationis commissa, non poterit delegatus iudici laico inhibere ne procedat, coram quo per absolutum procedi vellet, regula enim quod
appellatio † suspendit, vel extinguit pronuntiatum, de 35
qua late per Felyn. in rubrica. de appellat. fallit vbi agitur de ligamine animæ, quo casu sententia lata fauore animæ suam habet executionem, non obstante appellatione, Felyn. ibid. Angel. in l. furti ff. de his qui not. infam. ideo absolutus ab excommunicatione erit particeps iudicii, & repelli non potest, per c. decernimus. lib. 6. non obstante quod pars ab absolutione appellasset, vt dixi in tract. de excommunicat. in capit. de absolutione à censuris. adde Curtium seniorem in consil. 23. & est casus pluries decisus quod absolutus ab excommunicatione, vel à iuramento poterit agere, non obstante partis appellatione, vt per Afflict. in decis. 188. & ibi late Vrsill. in additionibus. item si ecclesiasticus dedit absolutionem à iuramento, et absolutus satagit agere coram iudice seculari, non potest ad instantiam illius contra quem concessa est absolutio, inhibere iudici laico ne procedat super causa principali. Quia licet
communis opinio sit, quod iudex † causæ præparan- 36
tis sit etiam iudex causæ præparatæ, secundum Bald. in l. ordinarii. in 2. notab. Codic. de re vendic. Paul. de Castr. in l. 2. numer. 3. Codic. vbi, & apud quos. Hippolyt. singul. 654. Marant. de ordinar. iudic. parte 4. distinct. 11. numer. 14. Dec. in rubr. de iudic. numer. 2. & Viuius in comm. opin. ver. iudex si aditus fuerit. nihilominus hoc non seruatur in practica, & contra opinionem communem est casus decisus per Caccheran. in decis. Pedemont. 78. Couarr. libr. 1. var. resolut. capit. 4. numer. 8. qui iudicant dictam opinionem communem procedere, quando iuramentum esset interpositum super contractu vsurario, simoniaco, matrimonii, & similibus, de qua limitatione, vltra ipsos, vide Farinac. parte 1. quæst. 8. nu. 144. vers. horum autem opinionem.

Item ecclesiasticus † qui dedit absolutionem à iura- 37
mento debitori, non potest inhibere laico ne procedat ad executionem instrumenti guarentigiati, & liquidationem ipsius, quia in istis causa præparatoria non tra-
hit præparatam, & contractus † semel validus non re- 38
scinditur propter absolutionem à iuramento, sed remanet, pro vt prius, in suo robore, Corn. in consil. 6. & consil. 180. vol. 1. Aymo in consil. 7. nisi illa absolutio fuerit vestita probationibus postea factis, ex quibus notorie in promptu appareat iniustitia instrumenti,
& pacti, ex deductis per Aymon. in d. cons. 7. obligatio, & 39
execu-

executio instrumenti non innititur vinculo iuramenti, sed vinculo propriæ speciei instrumenti, & obligationis, quod eodem modo viget ac vigebat ante impetratam absolutionem, Afflict. *in decis. 30. & decis. 31.* &
0 vtrobique per Vrsill, Item Ecclesiasticus † non poterit inhibere laico ne procedat pro vel contra hæredem iurantis, etiam pendente lite super absolutione à iuramento pro defuncto, antequam decessisset intentato: nam licet iuramentum accumulet forum foro *c. fin. de foro compet. lib. 6.* hoc procedit in ipso iurante, secus in
1 eius hærede; hic † enim poterit compelli ad obseruãtiam iuramenti, sed non per iudicem Ecclesiasticum.
2 † Io. Andr. *in c. fin. de sepulturis*, Roman *in singular. 222. tu habes.* Antonius Bauerius *in tractatu de virtute iuramenti, num 20.* Iuramentum quo ad vinculum spiritualitatis est personale, & ideo ad hæredes non transit; ergo neque coràm Ecclesiastico pro eius obseruantia conueniri debet, & quod sit personale, dixerunt Innoc. & alii *in c. veritatis de iureiur.* Bart. *in l. qui superstitis ante fin. vers. & de isto ff. de acquir. hæredit.* Bald. *in l. pactum col. 2. vers. secundo quæro C. de collat.* Socin. *in consil. 115. circà primum col. 5. vers cum omitto. vol. 1.* cum aliis congestis per Cottam *in suis memorial. ver. iuramentum est*
43 *personale*, & ideo † ad hæredes quo ad periurii reatum non transit. Caccheran. *in decis. Pedemontana 40. nu. 15.* Gabriel. *de iureiur. conclus. 6.* vbi late hanc materiam pertractat. Licet ipsum iuramentum transeat ad ipsos quo ad obseruantiam contractus, Bartol. *in d. l. qui superstitis*, Bald. *in auth. sacramenta puberum. & ibi Cort. num. 100. C. si ad vers. vendit.* Et an Princeps secularis le-
44 ges † condendo auferat vim iuramenti à contractibus dicam infra *parte 4. cent. 1.*

CAP. X.

Executionem vltimarum voluntatum esse mixti fori.

SVMMARIA.

1 *Executores testamenti si non sunt constituti, hæredi competit executio.*
2 *Executio legati ad pias causas pertinet ad episcopum.*
3 *Episcopus quis debet esse executor ad pias causas originis, vel loci, vel rei sita, & num. 9.*
4 *Executio ad pias causas pertinet ad Metropolitanum; episcopo negligente.*
5 *Ecclesia an possit esse executrix relictorum ad pias causas.*
6 *Capitulum sede vacante non est executor ad pias causas voluntatum, & num. 8.*
7 *Capitulum sede vacante non visitat.*
10 *Episcopus loci est executor vbi est legata species.*
11 *Episcopus originis testatoris est executor vbi est legata species.*
12 *Episcopi an sint soli executores piarum voluntatum, nõ etiam iudex laicus.*
13 *Legata ad pias causas non executa, quando applicentur fabricæ sancti Petri de vrbe.*
14 *Executio legatorum piorum est mixti fori.*
15 *Iudicum secularium quis sit iudex, qui exequatur legata pia.*
16 *Episcopus, vel iudex laicus an possit constituere executores commissarios.*
17 l. 3 ff. de alim. & cib. leg. *non probari executores posse dari à iudice.*
18 *Executione legatorum piorum commissa episcopo, & collegio, quot voces habeat collegium.*
19 *Vocati sub nomine collectiuo habent vnam vocem.*
20 *Verbum collectiuum quando significat contra propriam naturam.*
21 l. Lutius §. Titius ff. de leg 2. *intellectus.*
22 *Episcopus non habet fundatam intentionem super mõte pietatis legato à testatore.*
23 *Mons pietatis, vt sic locus religiosus debet fundari cum auctoritate episcopi.*
24 *Mons pietatis qui gubernatur per laicos debet cognosci, & iudicari à laicis.*
25 *Confraternitatis laicorum, & est aurita cognoscuntur, & iudicantur à laicis.*
26 *Religiosus locus efficitur cum auctoritate episcopi, consensus non sufficit.*
27 *Auctoritas debet interponi in ipso actu, & quomodo probetur.*
28 *Consensus quando præsumitur interuenisse.*
29 *Quarta episcopalis debetur de omnibus fructibus loci religiosi.*
30 *Iudex laicus an sit competens super eligendo administratore loci religiosi.*
31 *Episcopi in quibus locis piis habeant omnimodam facultatem à S. Concilio Tridentino.*
32 *Episcopi non visitant loca pia, quæ sunt sub immediata protectione Regum.*
34 *Iudex laicus nunquam est executor legatorum merè spiritualium.*
35 *Episcopus non potest mutare vsum eleemosynarum de vna in aliam rem, vel personam.*

NIhil est quod magis hominibus debeatur, quam vt supremæ voluntatis, postquam aliud velle nõ possunt, liber sit stylus, & licitum quod iterum non redit arbitrium, *l. 1. C. de sacros. eccles.* Propterea si non sunt constituti executores † in testamento, quos constituere superuacuum etiam putat Corneus *in consil. 76. n. 12 vol. 4.* nam executore non constituto, hæredi competit 1
executio, *c. nos quidem c. tua & ibi gloss. in ver. mentione de testam.* Præterquam si legatum sit relictum ad pias † causas, cuius executio, nullo alio nominato executore ad episcopum pertinet, §. *si quis ædificationem* & §. *si quis autem pro redemptione in auth. de Ecclesiast. tit.* Abb. 2
in d. c. nos quidem Couar. *ibid. n. 8.* Tiraquell. *de priuileg. piæ causæ priuileg. 149.* Imo etiam si testator prohibuerit per Episcopum exequi, ad ipsum; non obstante prohibitione, executio spectat, *auth. de ecclesiastic. tit. §. fin autem specialiter*, & §. *seq.* & §. *in omnibus* Doct. *in l. nulli C. de episc. & cleric.* & *in l. si quis ad declinandam, vbi Salyc. q. 10. & q. 11.* & *c. tua de testam.* fallit in legatis profanis, in quibus laicus non conuenit laicum coram Ecclesiastico Cappell. Tolos. *decis. 51. 78. 89. 112. & 215.*

Episcopus † executor debet esse loci episcopus, aut 3
originis, vel municipii, seu villę, quæ illi subest, aut etiã episcopus loci rei, vt late per Specul. *in tit. de executor. vltim. volunt. num. 79.* qui titulus ponitur cum titulo de Instrumentorum editione. Item œconomus est etiam executor huiusmodi relictorum deficiente testamentario, vel non exequente, vel exequi non valente, *d. l. si quis ad declinandam* §. & *si quidem captiuos. C. de episc. & cleric.* Item Metropolitanus † est etiam executor epi- 4
scopo negligente, vel exequi non valente, *in auth. de ecclesiast. tit. §. si autem qui hoc facere & §. seq.* Archiepiscopus enim supplet negligẽtiam suffraganeorum quo casu statim episcoporum iurisdictio deuoluitur ad Archiepiscopum, Felyn. *in c. pastoralis n 6. de offic. ordinar.*

Et quod dicitur Ecclesiã † posse esse huiusmodi re- 5
lictorũ executricem, p §. *si vnũ de pdictis in auth. vt cũ de appellat. cognosc.* Iste tex. hoc mihi nõ pbat sed quod ad

 bona

bona captiui defuncti penes hostes non succedunt liberi negligentes illum redimere, sed propter prædictam negligentiam, & qui ad id non festinauerint, applicatur Ecclesię ciuitatis, in qua defunctus oritur. Nec
6 est verum quod sede vacante † Capitulum sit huiusmodi relictorum executor, ex quo est iurisdictionis necessariç, ad quam succedit Capitulum sede vacante. Hoc non est iure expressum in Capitulo: ergo ei non est ascribendum, ita argumentatur gloss. *in ver. Capituli in vers. in contrarium in clem. 1. de heretic.* vbi quod
7 Capitulum † sede vacante non visitat, quod facit Episcopus: Item vtroque iure exequendi potestas datur Episcopo, & propter eius negligentiam Archiepiscopo, idem est autem negligere, & non posse, vt dicitur in substitutione vulgari: Metropolitanus est vocatus in casu negligentiæ; ergo in casu impotentiæ: tantò magis in præiudicium iurisdictionis secularis, non est
8 facienda dicta ampliatio † de Episcopo ad Capitulum, & hanc tenet Specul. *in d. tit. de execut. vltim. volunt. n. 79. vers. argum. tamen contra de concess. prebenda c. quia diuersitatem & c. postulastis.* Ergo minus facienda est ad Abbatem, etiam qui habeat iura episcopalia, quia non est iure expressum: vocatur Archiepiscopus, & extensio in præiudicium secularis iurisdictionis nō est facienda.

9 Solet inter Episcopos † esse dissentio, quis præferendus sit pro executore piorum legatorum, an episcopus originis, an domicilii, an rei sitæ. Doct. *in l. nulli C. de episcop. & cleric.* Specul. *in d. tit. de execut. vltim. volunt. num. 81.* Federic. de Sen. in sua particulari disputatione concludunt, quod omnes erunt executores. Iacobus de Canibus *in tract. de execut. vltim. volunt. particula 1. num. 26.* dat fallentias. Primo vbi esset le-
10 gata species †, aut res, quæ in vno loco esset, quia exequitur Episcopus, vbi res sita est, *l. si fideicommissum ff. de iudic.* & *l. cum res ff. de leg. 1.* Item vbi est debita quantitas, quia ille exequitur, vbi est res, quæ debet vendi si est in vno loco: si multæ sunt res in multis locis, locorum Episcopi exequuntur, *l. eius §. Celsus ff. ad m unicip.*
11 Item † vbi in nullo illorum locorum esset res legata, vel ex cuius venditione debet redigi quantitas, quia attendetur Episcopus originis, *d. l. nullis & l. ciues Cod. de incolis lib. 10.* Et si origo est dubia Episcopus domicilii: & si de domicilio dubitetur Episcopus loci, in quo defunctus est, *d. l. nulli vers. quod si benc.* facit *l. eius pupillos §. cum oriundus ff. de tutor. & curator. dat. ab his* facit *l. 1. C. de prædiis minor.*

12 Sunt autem qui putent ad solos episcopos † hoc spectare ministerium, non autem ad Iudicem secularem, pro quo allegant, *d. c. nos quidem & c. si heredes & c. Ioannes & c. tua de testam.* gloss. *in ver. vestro in c. Syluester 11. quæst. 1.* & *d. l. nulli C. de Episcop. & cleric.* id probat, vbi si testator nullum dederit executorem, vir Reuerendissimus Episcopus illius ciuitatis, ex qua testator oritur habeat facultatem exigendi, quod huius rei gratia fuerit derelictum, ipsum defuncti propositum sine vlla cunctatione, vt conuenit, impleturus. In quibus verbis primo assertis, iudex laicus minime nuncupatur. Item dispositum fuit in sacrosancto *Concilio Trident. sess. 7. cap. 15. & sess. 22. cap. 6 & sess. 25. cap. 4. de reformatione.* quod ipsi Episcopi tanquam delegati sedis apostolicæ habeant facultatem commutandi vltimas voluntates pias. Iccirco Pius Papa V. applicauit me-
13 dietatem † omnium relictorum piorum fabricæ sancti Petri de Vrbe, quæ per triennium retroactum debitæ executioni demandata non fuerint, vt *in bulla 95. fol. 129.*

Contraria opinio est verior in vtroque iure; scilicet quod executio † legatorum piorum pertineat ad vtrumque iudicem Ecclesiasticum, & secularem. 14
Primo id probat textus *in d. l. nulli propè finem vers. vel in clarissimi rectoris prouintiæ, vel in vrbis episcopi notitiam deferendi liberam habeant facultatem.* Item *l. hereditas in fine ff. de petit. heredit. vers. Principali, vel Pontificali auctoritate compelluntur ad obsequium supremæ voluntatis* Item *l. 3. §. 1. in princip ff. de aliment. & cib. leg.* & *in auth. de Ecclesiastic. tit. §. si quis ædificationem,* & *§ si vero semel & §. seq.* & *in auth. vt cum de appellat. cognosc. §. cum vnum.* gloss. & Doct. *in c. relatum in 1. de testam.* Bartol. *in d. l. 3. ff. de alim. & cib. leg.* Archidiac. *in d. c. Syluester 11. quæst. 1.* Doct. *in c. significantibus de offic. deleg.* Doct. *in l. 1. C. de episcop. audient.* & *in c. 1. de empt. & vendit.* Doct. *in c. fin. §. 1 de test. lib. 6.* Bald. *in d. l. hereditas §. si defunctus & ibi Angel. ff. de petit. heredit.* Specul. *in d. tit. de vltim. volunt. execut. num. 80.* Innoc. & Ioann. Andr. *in d. c. significantibus de offic. deleg.* Franc. Aret. *in l. 1. C. de sacros. eccles.* Angel. *in consil. 119.* Andr. Barbat. *in consil. 42. col. 4. vers. capio nunc secundum vol. 4.* Alex. *in consil. 170. circa primum dubium vol. 2.* Belluga *in speculo Princip. rubrica 17. §. videamus, num. 4.* Ioan. Iacob. de Canibus *in d. tract. de execut. vltim. volunt. partic. 1 nu. 25.* Tiraquell. *de priuileg. piæ causæ priuileg. 140.*

Sed inter iudices † laicos solet etiam esse dissensio 15
quis is iudex sit, qui pium testamentum exequatur. Respondeo de iudice loci, in quo defunctus est, vel natus est is, qui legatum pium exequendum reliquit per iura supradicta, & si in neutro reperiatur, poterit conueniri, vbi contraxit, vel quasi contraxit adeundo hæreditatem, aut vbi executor administrationem acceperit, *l. hæres absens §. fin.* & *l. seq. ff. de iudic. l. argentarium eod. tit.* Specul. *in d. tit. de execut. vltim. volunt. num. 81.* Huc pertinet quæstio vbi fideicommissum peti debeat, de qua latè per Marcum Antonium Peregrinum *in tract. de fideicommiss. artic. 53.*

Non posset Episcopus; † vel prætor executores cō- 16
missarios constituere, quia hoc non est iure expressum, & ita tenet Iacob. de Aret. *in l. id quod pauperibus C. de episc. & cleric.* quem refert, & sequitur Ioann. Andr. *in addit.* ad Specul. *ad d. titulum de execut. vlt. vol. num. 2. in additione quæ incipit Datiui.* Cyn. *in d. l. id quod pauperibus.* & ideo *l. 3. §. 1. ff. de alim. & cib. leg* quæ ad † hoc 17
solet allegari, non id probat executores posse dari à iudice, quia ibi erant dati hæredes; ergo executores dari non poterant: sed quia plures dati hęredes erant, fit quædam prouisio ad fauorem liberti cui relicta erant alimenta, quæ propter difficultatem prouenientem ex pluralitate hæredum liberto assignari non poterant, lex illa difficultati prouidet. Nec est facienda extensio de similibus ad similia per *l. non possunt ff. de legib.* argumento quod plura sunt negotia quam vocabula, *l. 3 ff. de præscript. verb.* quia in legatis piis specialis prouisio circa executorem facta est à lege, de episcopo, & Prætore.

Quid autem erit, si executio † legati ad puellas ma- 18
ritandas commissa fuerit loci episcopo, & alicui collegio habenti puta tres personas collegiatas: an Episcopus habeat vnam vocem de quatuor, an vero tres habeant vnam vocem de duabus. Responde, quod quando plures vocantur sub nomine † collectiuo, puta hæ- 19
redes, fratres, iudices, consules, simul cum aliquo tertio, tunc illi plures reputantur pro vna persona, & vnā tantum partem habent, *l. si quis Titio, & heredibus ff. de vsufruct. accrescend. l. si quis mulieri, & liberis ff de hæred. instit. l. interdum ff. de vulg. et pupill. l. fin. C. de impub. substit.* & ibi plenè notatur. & propterea Bald. *in auth. causa, quæ fit cum monacho. C. de episcop. & cleric.* dicit ele-
ctione

Digitized by Google

ctione aliqua commissa Capitaneo, & prioribus, Capitaneum pro vna voce admitti debere, omnes autem priores sub collectiua voce comprehensos pro reliqua. hoc idem probatur, *in l. quoniam iudices. C. de appellat. vbi gloss. super verbo soluturo* & *c. pastoralis de rescript. clem. si plures de iure patronat. c. pastoralis, vbi Doct. de concess. probend. c. scriptum cum ibi notatis per Innoc. de elect.* Regula autem fallit, quando in voce collectiua fuerit appositum distributiuum *quisquis* aut fuerit dictum æqualiter Ias. *in d. l. fin. num. 4. Cod. de impuber. substit.*
20 Item fallit fauore familiæ testatoris, † vbi collectiuum verbum contra propriam significationem distributionem singularem significat, vt in casu *l. Lutius §. Titius de leg. 2.* quia ex coniecturata mente testatoris contra proprium significatum ipsa dictio interpretatur, *l. generaliter in princip. C. de instit & substit.* Nisi dicamus
21 quod *in d §. Titius* † illud verbum ad viriles, intelligendum est, vt familia omnis collectiue sumpta virilem habeat, & Seia pariter virilem, non autem quod vnusquisque de familia singulariter consideratus virilem habeat de per se. Roman *in consil. 96. nu 3.* Marian. Socin. *in consil 103. n. 17. vol 1.* Abb. *in consil. 37. vol. 2.* Bartol. *in l. & sicum hared. in § hodie & ibi apostilla in ver. a maiori parte ff. de pact.*

22 Si testator fundauerit † montem pietatis, episcopus non habet fundatam intentionem in ipso ex quo est religiosus locus, per tradita à Ioann. Lupo *in tractat. de libert. eccles. quæst. 16. num. 6.* Vt enim habeat funda-
23 tam intentionem, requiritur quod mons pietatis † sit fundatus cum auctoritate Episcopi: priuata enim persona non potest facere locum pium vel religiosum, *c. ad hæc de relig. domib. c. nemo* quod est *cap. 9. de consecrat. distinct. 1.* Abb. *in c. officiis num. 3. vers. sed hæc loca non dicuntur pia de testam.* & *in cap 3. num. 3. vers. sed nunquid de relig. domib.* Felyn. *in c. de quarta col. 2. & 3. de præscript.* Bald. *in auth. hoc ius porrectum num. 2. vers. sed hic quæro Cod. de sacros. Eccles.* Ioann, Lupus *in d. tract. de libert. Eccles. quæst. 16. num. 4.* latè Petr. de Vbaldis. *in tractatu de canonica episcopali, §. secundo principaliter num. 12. &*
24 *plur. seq.* Tanto magis si iste mons † gubernatur, & administratur per laicos, ex dispositione iuris communis debet cognosci, & iudicari à laicis, sicut cæteræ confraternitates laicorum, optime probat Petr. de Vbald. *in tractatu de canonica episcopali, & parrochiali,*
25 *quæst. 14. num. 7. & seq.* Sicut etiam sunt estauritæ, † & earum bona, quia ista bona dicuntur secularia, & non Ecclesiastica, Napodan. *in consuetud. ne Neapolitana; si Ecclesia.* & gubernantur per Oeconomos laicos, & seculares, vt *C. de sacros. Eccles. l. iubemus nulli.* isti enim seculares staurirarii faciunt vnum syndicum & non Episcopus; ergo censentur bona laicorum, & Episcopus non potest ipsos laicos administratores impedire. Afflict. *in tractatu de iure prothomiseos, in principio legis, num. 12.*

Nec possit Episcopus dicere quod ipse tacite consenserit super eo monte pietatis, vel quatenus opus est de nouo consentit ad efficiendum ipsum religiosum, per *regul. ratihabitio lib. 6.* quia hoc procedit in consen-
26 su, sed ad efficiendum † locum religiosum requiritur auctoritas Episcopi, ita dicit tex. *in d. c. ad hæc. de relig. domib. in vers. auctoritate Pontificis destinatus* Petr. de Vbald. *in d. tract. de canonica Episcopali. §. secundo principaliter num. 15.* & ibi late quod consensus non suffi-
27 ciat, auctoritas † debet interponi in ipso actu, vel statim post, *l. obligari § tutor. ff. de auctorit. præstanda § tutor. Instit. eod. tit.* Et quia auctoritatis interpositio est facti, *l. consilio ff. de curat. furiosi.* non præsumitur interuenisse, nisi appareat, *l. in bello §. factu ff. de capt. & posthum. reuers.* Vnde dicebat Compostellan. *in c. cum dilectus in gloss. super verb. quã de iure communi, vers. sed dicemus de consuetud.* quod in quibus requiritur consensus Capi-
tuli † ad validandũ actum, si partes de hoc non referãt 28
quæstionem, præsumitur interuenisse, secus si referant quæstionem, tunc n. oportet probare interuenisse. Episcopus non posset nouissimo loco in præiudicium montis pietatis præstare consensum, ipsumque efficere religiosum: hoc etiam esset in præiudicium iuris publici, & præsumeretur facere in fraudem, quia propter suam vtilitatem religiosum locũ vellet efficere, vt de omnibus fru-
ctibus montis, † sibi soluatur quarta Episcopalis, *c. conquerente de offic. ordinar.* per quem textum ita cõcludit 29
Lapus de Castellione *in tract. de canonica portione, c. 1. n. 2. & plur. seq.* Imo hoc faceret in præiudicium iurisdictionis secularis, & posset per ipsos laicos administratores supplicari sanctissimo, & aliam fieri ad resistendum rapacitati.

Si super isto monte pietatis detur à testatore admi-
nistrator † eligendus p episcopum, & iudicem loci, & 30
dissentio orta sit inter electos, quia res est mere secularis, & tractatur de eligendo personam secularem, iudex competens est laicus. Stephan. Aufrer. *de potest. secul. reg. 2. n. 17.* Imo etiam de re spirituali si quæstio personalis inciderit, iudex laicus est competens, Felyn. *in c. quanto n. 5. vsq. ad fin. de iudiciis* vbi Abb. *n. 11.* & ibi Apostilla alios refert, tanto magis si quæstio incidit super re mere temporali inter ipsos electos, sed quando hęc opinio esset vera: fallit ratione adiuncti episcopi, qui cũ dignior sit, ad eũ tanquam ad digniorem negotiũ deuoluitur, vt scribo infra *in 2. cent.* in pluribus casibus.

Et licet ex dispositione *sacros. Concil. Trident. sess. 22. c. 8.*
detur omnimoda facultas episcopis cognoscendi de 31
piis † locis, ac de mõte pietatis etiã p laicos administratis: tamen aduertendum est, quod *in d. c. 8. in princip.* dicitur, dictam facultatem concedi Episcopis solum in casibus à iure expressis, & in fine dicti *c. 8.* dicitur, iuxta sacrorum canonum statuta cognoscant, & exequantur: sed de iure episcopi solum in casu negligentiæ rectorum possunt cognoscere, *d. c. tua* & *c. Ioannes*, & *cap. 15. sess. septima Concil. Trident.* Item ab eodem *Concilio sess. 22. c. 8.* excipiuntur ab istiusmodi cognitione, &
visitatione episcoporum † omnia loca pia, quæ sunt 32
sub immediata protectione Regum, & Neapoli sæpius fuit decisum, omnes confraternitates laicorum, quas estauritas vocant, esse sub protectione Regis, & ideo episcopos in eis non habere ius visitandi, licet contrarium fuerit Romę decisum, in congregatione concilii, vt late tractabo *in 4. parte*,

Propterea circa executionem legatorum mere spi- 34
ritualium iudex † laicus nihil habet commune, *c. decernimus. de iudic.* vt si testator pro restitutione illicite acquisitorum, vel per vim ablatorum aliquid ligauerit, tunc episcopus solus erit competens iudex, & executor. Gemin. *in consil. 20.* Ioan. de Anan. & Felyn. *in c. cum sit. de Iudeis.* Couarr. late *in capit. 3. num. 8. de testam.* Vnde Bald. *in l. si duobus n. 9. C. communia de leg.* dicit quod si inter executores testamenti est discordia, ad pias causas episcopus est diffinitor, secus ad profanas, quem intellige modo prædicto in spiritualibus, vbi laicus non se immiscet, secus in profanis, etiam ad pias causas, quam cognitionem esse mixti fori, etiam ex Baldo
supra est exaratum. Non tamen posset Episcopus † mu- 35
tare vsum eleemosynarum de vna in aliam rem, neque de vno personarum genere ad alterum, *clement. quia contingit. & ibi Ioan. de Immol. & Cardinal. Zabarell. de religiosis domibus.* & ex dispositione *sacrosanct.*

Concil.

Digitized by Google

Concil. Trident sess. 22. cap. 8 nullam aliam habent super eleemosynis facultatem, quam eam quæ de iure communi eis concessa est.

CAP. XI.

Sacrilegium in quot casibus sit mixti fori.

SVMMARIA.

1 *Sacrilegium in quibus rebus committitur.*
2 *Persona sacra quæ sit.*
3 *Sacrilegium committitur per laicum vxoratum, si fornicauerit.*
4 *Sacrilegium cum moniali punitur per iudices laicos.*
5 *Clericum excommunicatum percutiens an committat sacrilegium. & num. 7.*
6 *Iudex laicus quando possit cognoscere de excommunicatione.*
8 *Clerici personam offendens, in quibus casibus non incidat in excommunicationem, & num 14.*
9 *Sacrilegium non committitur occidendo clericum homicidam, vocatum per iudicem laicum non comparentem, nec ostendentem se clericum.*
10 *Pœna excommunicationis quis excusatur ex iusta causa.*
11 *Clericus minoris ordinis sine habitu, & tonsura repertus, an debeat remitti ad iudicem Ecclesiasticum.*
12 *Percutiens laicum incedentem in habitu, & tonsura, qui reuera non erat clericus, non tenetur vt percussor clerici.*
13 *Feudum non amittit, si quis insultet quem ignorabat esse dominum suum.*
15 *Sacrilegium de iure canonico tribus modis committitur.*
16 *Sacrilegium de iure ciuili, duo habet requisita.*
17 *Sacrilegium committitur in circuitu Ecclesiæ per triginta passus.*
18 *Sacrilegium, & quasi sacrilegium quid sit.*
19 *Statutum loquens de sacrilegio intelligitur secundum ius ciuile.*
20 *Sacrilegium esse mixti fori.*
21 *Sacrilegii pœna quæ sit de iure ciuili, & quæ de iure canonico.*
22 *Iudex secularis, & iudex Ecclesiasticus non debent se impedire circa pœnas sacrilego imponendas.*
23 *Laicus in Ecclesia delinquens est de foro ecclesiæ.*
24 *Sacrilegus an prius conueniri debeat coram iudice seculari.*
25 *Pœna canonica non tollit pœnam legalem.*
26 *Iudex secularis non potest condemnare ad mortem, eũ quem iudex Ecclesiasticus condemnasset ad perpetuum carcerem.*

1 SAcrilegium † siue committatur in personas sacras, siue in res sacras, siue in loca sacra, quæ particularis est ipsius diuisio, vt per D. Thom. *in 2. 2. quæst. 99. art. 3.* & Turrecrem. *in cap. 3. 17. quæst. 4. nu. 5. & 6.* Et ideo est sacræ rei violatio, Bald *in l. 3. nu. 4 C de furt.* D. Thom. *in d. q. 99. art. 1. & c. si quis contumax § sacrilegium 17. q. 4.* Paul. Grilland. *in tract. de pœnis omn. sac. coit. in princip.*
2 semper puniri potest per iudices laicos. Persona † sacra intelligitur qui ministrat in rebus sacris, *c. si quis suadente 17. quæst. 4. l. si quis in hoc genus C de episc. & cleric.* quorum gradus octo recenset, ab Ostiario vsque ad episcopum. Ioan. Lup. *in tract. de libert. Ecclesiastic. quæst. 5. num. 3.* vbi etiam quod clerici primæ tonsuræ gaudeant hoc priuilegio, nisi illud propria culpa amiserint, vt scripsi supra. Et de istis habes *in d. c. si quis suadente & c. deinceps & c. de presbyterorum 17. quæst. 4. & c. non dubium & c. ex ore de sent. excom. & c. religioso eod. tit. lib. 6. & l. si quis in hoc genus C. de episc. & cleric. & l. fin. ff. ad l. Iul. peculat. c. felicis de pœn. lib. 6. clem. 1. de pœnis,* Abb. *in c. olim. de iniuriis* Stephan. Aufrer. *in tract. de potest. secul. per duas columnas, in regula 3.* Lupus *in d. tractat. de libert. ecclesiastica quæst. 1.* Decian. *in tract criminal. tomo 2. c. 16.* Menoch. *casu 389.* Tessaur. *decis. 244.* & latè per Aufrer. *d. potest. secul. in ecclesiastic. regul. 3.* & ibi Matthæus Boys latè alios congerit.

Et ideo laicus † vxoratus si fornicauerit cum mo- 3
niali, sacrilegium committit, quo casu poterit à iudice laico cognosci, & puniri, quia secundum gloss. *in c. virginibus 27. quæst. 1.* tria committit delicta, scilicet incestum, adulterium, & sacrilegium, Alberic. *in l. si quis non dicam rapere num. 2. C. de episc. & cleric.* Dec. *in consil. 338. num. 1.* Abb. *in c. monasterium de vit. & honest. cleric.* Marsil. *in repet. l. vnic. nu. 37. Cod. de rapt. virg.* Paul. Grilland. *in tract. de pœnis omn. sac. coit. quæst. 1. num. 22. & seq.* quæ delicta puniuntur de iure ciuili, *l. si adulterium cum incestu in princip. & §. 1. & l. quamuis §. sacrilegos C. eod. & Instit. de public. iud. c. § item lex Iulia, & l. si quis non dicam rapere. & l. si quis in hoc genus C. de episc. & cleric. & in auth. de sanctissim. episc. §. pen. & fin.* in quibus locis probatur tale delictum esse punibile de iure ciuili, & propterea in casu occurrenti, fuit punitum † per 4
iudices laicos, vt est decisum per Caccheran. *decis. 103.* vbi congeruntur omnes Doct. & respondetur contrariis.

Fallit ista conclusio, si personam † clerici percute- 5
ret, qui excommunicatus est, vt videtur dicere textus *in c. excommunicatorum 23. quæst. 5. in vers. non eos enim homicidas arbitramur, quos ad vsus excommunicatos zelo catholicæ fidei ardentes aliquos eorum trucidasse contingeret, & c. si quis deinceps 17. quæst. 4. vers. nisi forte iudicatis* Item nihil ad nos de his, qui foris sunt, *c. multi 2. q. 1. c. gaudemus de diuort.* sed excommunicatus foris est, imò etiam est membrum diaboli, *c. omnis Christianus 11. quæst. 3.* & hanc opinionem tenet Ioann. de Lignan. *in tract. de censur Ecclesiastic. §. 4. num. 24.* Et quando esset vera, Iudex laicus † in materia defensionis rei, 6
posset etiam cognoscere de excommunicatione, vt probauimus infra parte 4. cas. 101. Et licet Innoc. *in c. si vero de sent. excom.* dicat quod clericus excommunicatus etiam retinet ordinem; ergo illum percutiens est excommunicatus, tamen idem Innocent *in d. c. si vero,* tenet idem in percutientem † clericum hæreticum, & ta- 7
men ipse retinet ordinem: nisi intelligas de hæretico deposito per sententiam, prout declarat Nicolaus de Plon. *in tract. de excommunicat. c. 1. nu. 27.* Sed Hostiens. distinguit, *in d. c. si vero.* Aut clericus steterit in excommunicatione per annum, & tunc perdit priuilegium. & eum percutiens non incidit in excommunicationẽ: aut non steterit per annum, & videtur sequenda opinio Innoc. sed an steterit per annum facti est, ideo secularis cognoscit, vt dictum est, tanto magis ad excludendum delictum, ne sequatur pœna. Sunt & alii casus in quibus offendens † personam clerici, non inci- 8
dit, vt si clericus deposito habitu, & tõsura, factis se immisceret, arma ferens, & licet aliqui dicant, dummodo tertio monitus non corrigatur, per *c. in audientia de sent. excom.* hoc tamen est intelligendum, prout dixi supra, vnde stante statuto quod vnus bannitus occidẽs alterũ gaudeat indultu, si clericus † homicida q furtis 9
& rapinis publicam quietem turbabat, vocatus per iudicem

Digitized by Google

dicem laicum, nec ostendens se clericum, fuerit contumax reputatus, & ideo bannitus, & postea occisus ab alteroipsum occidens non dicit̃ cõmisisse sacrilegiũ, & indultu gaudere debet, & ita in terminis tenet Io. Grãdis *in tract. de bello exulum q.23.* & esse opinionem cõmuniter receptã, ꝓbat Couar. *pract. q. c. 32. vers. his erit adiicienda*, licet ipse sentiat cõtrariũ ꝙ ego credo veri°, de quo latius *in 4. parte* scribã; tamẽ secũdũ dictã commune est casus decisus vt p Franch. *decis. 463.* Item non incurrit, quãdo quis ignorabat an clericus esset. *c. si vero de sent. excom.* Vnde pœna mortis naturalis non est imponenda, si clericũ percussetit incedentẽ in habitu laicali quẽ ignorabat esse clericũ, *d. c. si vero & c. in audientia eod tit.* Io. de Turrecrem. *in d. c. si quis suadente 17. q. 4.* Io. Lup. *in d. tract. de libert. eccles. q 1. num. 8.* Ioan de Lignan. *in tract. de censur. eccles. §. 6. num. 1. & nu. 20.* quia

10 ex † iusta causa recte excusatur à pœna excommunicationis. Abb. *in c. vt fama de sent. ex. om.* Bald. *in l. si quã p calumniam C. de episc. & cleric.* & vtroq; casu sufficit ab episcopo absolutionem petere. Couar. *in c. 1. num. 12. de sponsal.* Et quomodo offendens clericum non incedentem in habitu excusetur à pœnis offendentium clericos, vi de Dec. *in tract. criminal. tomo 2. lib. 6. c. 34.* & vi-

11 de Menoch. *præsumpt. 76.* quia clericos † minoris ordinis sine habitu clericali, & tonsura repertus non debet remitti ad iudicem ecclesiasticum, Guido Pap. *decis. 138.* Capella Tolos. *decis. 144 & decis. 147.* reiecta opinione Bald. *in l. si quã per calum. C. de episc. & cleric.* qui dicebat clericum sine habitu, & tonsura deprehẽsum esse solummodo detinẽdum à iudice laico, donec iudex ecclesiasticus cognouerit, & declarauerit, & cõtra Bald. etiam Menoch. *de præsumpt. 76. nu. 18.* ex habitu enim, & incessu clericali quis præsumitur clericus, idem Bald. *in l. non ignorat. C. qui accus. non poss.* Alciat. *præsumpt. 4. in fin.* Aufrer. ad Capell. Tolos. *q. 117.* Crauett. *de antiquit. in 1. part. 3. partis principal. n. 34.* Grammat. *decis. 81. num. 16.* quicquid dixerit Dominus Regens de Ponte *in consil. 24. nu. 4. & seq.* ita econtra si

12 percusserit † laicum incedentem in habitu, & tonsura clericali, qui reuera non erat, non tenetur vt percussor clerici. Dyn. *in l. gerit ff. de acquir. heredit. & in l. cum qui nocentem §. si iniuria ff. de iniuriis* facit, quod dicũt gloss. & Bald. *in cap. 1. quib mod feud. amitt.* quod si quis insul-

13 tet † quem nescit esse dominum suum, non amittit feudum, nisi ignorantia esset crassa, & supina, quia pãria sunt scire, vel scire debere, *l. quod te. ff. si cer. t. pet.* & ibi infert. gloss. *in ver. adulterauerit*, quod si concubuit cum vxore domini sui, quã ignorabat esse vxorem, nõ amittit feudum. Item cognoscens monialem, quam ignorabat esse monialem, non punitur de stupro monialis, vt dicit ibi gloss. quam notat esse menti tenendam ibi Bald. *n. 3.* & quomodo probetur habitus, vide Mascard. *de probat. conclus. 848.*

14 Fallit etiam in clerico † exercente negotia secularia *c. sacerdotibus ne clerici, vel monachi.* Item in clerico coniugato, si non fert habitũ clericalem, vt *tit. de cleric. coniugat. lib. 6.* Item in clericis buffonibus, macellariis, goliardis, qui per annum exercuerint artem suam, vel si minori tempore admoniti, non destiterint, *c. fin. de vit. & honest. cleric. lib. 6.* Item in iis qui nõ ex ira, sed iocose se percutiunt, *c. 1. de sent. excom.* debet tamen attendi qualitas ioci, & ratio fallendi, *cap. 1. de præsumpt.* Item in magistro, qui tamen hoc facit leuiter causa disciplinæ, *c. cum voluntate c. fin. de sent. excom.* Item in eo, qui vim vi incontinenti repellit, & immediate, *d. c. si vero eod. tit.* Item in eo qui inuenit clericum cum vxore sua turpiter agere, vel cum matre, vel sorore, vel filia, *d. c. si vero. & c. nec ille.* Item si fiat à Prælato, aut mandato ipsius, causa correctionis, vt *d. c. cum voluntate, & c. ex tenore*, & si non fiat causa correctionis, tam verberans, quam præcipiens incurrunt excommunicationem, *c. vniuersitatis de sent. excom.* Et si causa subest potest clericum capere, & incarcerare, *c. si laicus de sent. excom. lib. 6.* sed percussio non debet fieri per laicum, alioquin ambo incurrunt excommunicationem, vt *d. c. vniuersitatis*, nisi clericus esset adeo incorrigibilis, quod aliter capi, & corrigi non posset, *c. vt fama de sent. excom.* Item quando clericus transfert se ad actum prorsus ordini contrarium, puta erat in minoribus, & factus est miles, vel bigamus, *c. quisquis dist. 84.*

Fallit etiam pluribus aliis modis, quos 14. refert Paulus Borehasius, *in tract. de irregul. tit. de clerico percussore.* Item tres recẽset Petr. Duen. *in regula 99.* Itẽ octo refert summa Angel. *in ver. excom.* Item septem refert Bernardus Laurent. *in tract. quib. casib. secular. puniat. cleric. num. 7.* Item 12. ponit Aufrer. *in d. regula 3.* Et in omnibus, qui prius incipit cognoscere de qualitate limitationis, non debet impediri per alterum iudicem circa impositionem diuersarũ pœnarũ. Hoc fallit in excommunicatione, q̃ nõ debet impediri per iudices seculares præuenientes, quia est pœna spiritualis, & non debet suspẽdi: imò prius debet declarari excõmunicatus *l. placet in fin. Cod. de sacros. eccles.* & melius *in c. placet 18. q. 1.* vbi est canonizata, & ita est decisum, vt p Franc. Marc. *decis. 597. part. 2.* quia sententia excomm. trahit secum executionem. Rota *decis. 51. n. 2. de app. in nouis & decis. 59. in fin eod. tit.*

In altera parte distinctionis variat, vtrumq; ius, quia de iure canonico tribus modis sacrilegiũ † cõmittitur, 15 aut cum tollitur sacrum de sacro, vel cum sacrũ de non sacro, vel non sacrum de loco sacro, *c. quisquis §. sacrilegiũ 17. q. 4.* gloss. *in c. 3. ead. caus. & q.* late Boer. *decis. 254. in princip.* gloss. *in l. sacrilegii pœnã & in l. sacrilegii capite, & ibi Bartol. ff. ad l. Iul. pecul.* Sed de iure ciuili, † duo re- 16 quiruntur, sc. vt res furata sit sacra, & quod sit subtracta de loco sacro, Bart. *in l. diuino 1. ff. ad l. Iul. pecul.* Boer. vbi supra sed de iure canonico sufficit alterum: sed ius ciuile ampliat locum sacrum, quia intelligit nõ tantum si committatur in ecclesia, sed etiam si in circuitu † ec- 17 clesiæ per triginta passus, & etiam in domibus, quæ circa triginta passus fuerint, Alberic. *in l. si quis in hoc genus col. 2. vers. quis dicatur locus eccles. C. de episc. & cleric.* vbi etiam, an circumstantiæ ecclesię gaudeant eodem priuilegio, q sic determinat p tex. *in l. præsent. C. de his qui ad eccles. confug.* & ibi etiam Alber. hoc dicit, & Bartol. ibid. ꝙ sicut quis nõ potest capi in ecclesia, ita nec in ostio ipsius. Itẽ ius ciuile intelligit sacrilegiũ † cum res sa- 18 cra surripit de loco sacro, dummodo ille locus sacer sit publice cõsecratus, sed quãdo res sacra surripitur de loco cõsecrato priuatim, tũc appellat̃ quasi sacrilegiũ, Bart. *in l. sacrileg. ff. ad l. Iul. repet.* vbi declarat res publice cõsecratas esse ecclesias, quia ad publicũ vsũ omniũ sed oratoria, q̃ habent nobiles in eorum domibus, & fraternitates esse loca sacra priuata ꝓ se tantũ, & nõ ad vsũ publicũ, ideo ex hac doctrina Bart. sacrilegiũ ꝓpriũ, & improprium iudicatur ex loco, quam sequitur Paul. Grilland. *in tract. de pœn. omnif. coit. in 1. quæst. vers. post hæc.* qui etiam dicit eam procedere in oratoris hospitalium priuatorum, in ædiculis presbyterorum positis iuxta ecclesiam, vel canonicas clericorum, quia ista non dicuntur esse loca publice sacra, sed priuata, Menoch. *de arbitrar. casu 389. col. 2.* Saly c. *in rubric. C. de crimin. sacrileg.* Ex qua iurium differentia resultat vtilitas, quia statutum † loquens de sacrilegio, intelli- 19 gitur secundum ius ciuile, Grilland. *in d. 1. quæstion. col. 2. vers. vltra prædicta.* & ita est casus decisus, vt per

per Franch. *decis. 240. num. 8. & seq.* & Clar. *in §. sacrilegium in fin.* & Boss. *in tit. de sacrileg. nu. 5.* dicunt debere intelligi de statuto laicorum, quia si esset statutum conditum ab Ecclesiasticis intelligeretur secundum ius canonicum, & vterque testatur esse comm. opinionem.

Cum igitur vtrumque ius aliter determinet sacri-
20 legium †, incipit probari hoc crimen ex eius origine esse mixti fori, & hanc opinionem probat tex. *in c. cum sit generale de foro compet.* vbi sacrilegi possunt sub quouis iudice Ecclesiastico, & seculari conueniri, ideo dicitur crimen mixtum quo ad pœnas temporales, & contentiosas, & ita tenent Anton. de Butr. *ibi col. 12.* Abb. ibidē in pluribus locis. Calderin. *in consil. 11. n. 2. de iudicis.* Et hanc tenet Igneus *in l. necessarios §. non alias n. 503. ff. ad Syllan.* Abb. *in c. 1. num. 3. & 6. de offic. ordinar.* Bart. *in l. si cut §. cum sacrilegium nu. 3. ff. de accusat.* & esse comm. opin. testatur Mantua *in consil. 266. num. 56. & 72. & 79.* Couar. *lib. 3. var. resolut. cap. 3. nu. 1. vers. ego vt libere.* Foller. *in practic. criminal. canonic. c. 17. §. vt si est sacrilegium num. 13. & 14.* Decian. *in tomo 1. crim. cas. 26. in princip.* Farinac. *de inquisit. quæst. 8. nu. 132.* & est casus pluries decisus. Boer. *d. decis. 254.* Caccher. *d. decis. 103.* Tessaur. *decis. 224.* Franch. *decis. 504.* Francisc. Marc. *in decis. delphinal. 123. nu. 6. & 595. num. 3. & 597. num. 3. & 608. parte 2.* licet Clar. *in practic. criminal §. fin. quæst. 37. vers. vlterius quæro.* dicat in statu Mediolanensi, & in regno Franciæ solos iudices laicos cognoscere de crimine sacrilegii, non autem Ecclesiasticos.

21 Et ratione pœnæ † probatur etiam esse mixti fori, quia de iure ciuili pœna mortis est imposita, per *d. l. si quis in hoc genus C. de episc. & cleric.* & *l. aut facta §. locus, ff. de pœn.* & hanc sequitur Bartol. *in l. sacrilegii pœnam ff. ad l. Iul. peculat.* Paul. Grilland *in d. tract. de pœn. omnifaria coitus q. 1. nu. 7.* Boër. *d. decis. 254.* Boss. *in d. tit. de sacrilegiis nu. 6.* Et quando sit pœna mortis naturalis, & quando alia arbitraria, ponit Clar. *in §. sacrilegium, vers. sed quæro.* vbi notat multas circumstantias, & Menoch. *de arbitrar. d. casu 389.* Sed de iure canonico, in casu *d. c. si quis suadente.* excommunicationis pœna infligitur ipso iure; & in cæteris excommunicandi sunt, *c. attendendum est 17, q. 4.* & ibi Archidiacon. *c. si quis antiquitus ead. caus. & quæst.* & probat tex. *in c. cum quæst. de sent. excom. in c. conquestus de foro compet.* licet *in c. quisquis 24. q. 3.* imponatur etiam pœna publicationis bonorum, & pœnitentiæ in tota eius vita, sed per constitutiones Pontificum, quæ leguntur in cœna Domini in quocunque casu inuasionis personarum, rerum, & locorum sacrorum, ipso iure sunt excommu-
22 nicati. Cum igitur iudex † secularis, & Ecclesiasticus possint concurrere respectu diuersarum pœnarum, vnus non debet alium impedire, *l. placet C. de sacros. Eccles.* & ibi Ioann. Fab. & Bald. quæ est canonizata *in c. placet 16. q. 1.* vnde si agatur ad pœnam corporalem, iudex secularis debet cognoscere, *d. l. si quis in hoc genus,* Host. & Abb. *in d. c. cum sit generale.* sed si ad pœnam excommunicationis declarandæ, vel publicandæ, solus ecclesiasticus faciet, etiam in secularem sacrilegum,
23 Alexand. *in consil. 111. col. 1. vol. 4.* quia ratione delicti, † quod fit in Ecclesia, potest delinquens puniri per iudicem Ecclesiasticum, & per iudicem secularem, vnde laicus in Ecclesia delinquens est de foro Ecclesiæ, Oldrad. *in consil. 86. quæritur.* Si vero ad pœnam pecuniariam, aut subtractæ rei restitutionem, vterque iudex poterit procedere, *c. fœlicis in princip.* & *c. per hoc de pœn. lib. 6.* & *d. c. cum sit generale,* & *d. c. conquestus.* Lap. *alle-*
24 *gat. 30. incip. consilium fuit col. 3.* Sed ordo videtur. † vt prius conueniatur coram iudice seculari, *c. filium §. per hoc de pœnis lib. 6.* & ibi hoc tenet Ioan. Andr. in notabil. & sequitur Geminian. & est gloss. *in c. placuit dist. 19* & pro istis facit, quia iudex Ecclesiasticus regulariter non potest inquirere contra laicos de delictis, vt per gloss. *in c. nos inter de purgat. canonic.* non enim est suæ iurisdictionis, neque ipsum potest capere, nisi in casibus priuilegiatis, Boer. *decis. 227. num. 11.* Caccher. *decis. 12. num. 1.* Nisi quo ad forum pœnitentiæ, vel in delictis Ecclesiasticis. Ioan. Andr. *in c. ad nostram in 2. de iureiur.* vel in casibus mixtis, vt dixi, in quibus habet iurisdictionem. Per † pœnam canonicam nō tollitur pœ- 25
na legalis, Cyn. *in l. qui sepulcr. C. de sepulcr. viol.* Geminian. *in c. 2. col. pen. vers. quæro vlterius de constit. lib. 6.* vnde si Ecclesiasticus † condemnaret ad perpetuum 26
carcerem, non posset iudex secularis condemnare ad mortem, si in posse Ecclesiastici reperitur, apud quem iurisdictio esset præuenta, & sic intelligitur Bald. *in l. 1. C. de summa trinit.* qui reliquit cogitandum, licet postea quæstionem determinasset *in auth. clericus Cod. de episc. & cleric.*

Sed quomodo in crimine sacrilegii, & aliis mixti fori, si ab vno iudice imponatur vna pœna, possit ab alterius iurisdictionis iudice imponi altera pœna, scripsi infra *parte 3. in tract. de excommunic. c. 2. n. 41. & pluribus sequentibus.*

CAP. XII.

Sortilegium in quot casibus sit mixti fori.

SVMMARIA.

1 *Sortilegium quid sit.*
2 *Sortilegia hæreticalia respectu operis quæ sint.*
3 *Sortilegia hæreticalia respectu operantis quæ sint.*
4 *Dæmon quot modis dicatur implorari à sortilegis.*
5 *Sortilegia non hæreticalia quæ sint.*
6 *Astrologi qui futura prædicunt, quando non peccent.*
7 *Deus mutat constellationes ad bonum finem hominis.*
8 *Influentiæ malæ possunt euitari naturaliter.*
9 *Sortilegi quot modis possint infirmitates prouocare.*
10 *Sortilegia quæ sapiunt hæresim manifestam cognoscūtur solum per Ecclesiasticos.*
11 *Inquisitor in causa dubia non se intromittit circa sortilegia.*
12 *Hæresis notoriæ qualitas cognoscitur per iudicem præuentum.*
13 *Maleficia ad bonum finem an sint permissa.*
14 *Maleficium maleficio tollere an sit tolerandum, vel quærendum.*
15 *Sortilegi quibus pœnis puniantur remissiue.*

SOrtilegium † est superstitio quædam illusoria, & summe noxia, qua vtitur homo dæmonis ministe- 1
rio, *c. 1. & 2. de sortileg. l. nemo* & *l. multi C. de malefic. & mathemat.* D. Thom. *in 2. 2. q. 93 art. 4.* Aliter etiam diffiniri solent sortilegi, esse illos, qui sub nomine fictæ religionis, per quasdam, quas sanctorum sortes vocant diuinationis scientiam profitentur, aut quarumcunq; scripturarum inspectione futura promittunt. vt habetur *in c. vno 26 q. 1.* Duplicis autem generis sunt sortilegia, hæreticalia, & non hæreticalia. Prima † sunt vel 2
respectu operis, vel respectu operantis. Hæreticalia respectu operis sunt, quando fiunt sortilegia in illis casibus, in quibus dæmoni denegata est potentia, sed soli omnipotenti Deo est reseruata, vt mortuum suscitare, vt habetur de Lazaro, Ioan. *cap. 11.* & habetur de illo

Digitized by Google

illo filio viduæ Matth. *cap. 17.* vel in substantiam animæ
introire, quod soli Deo permittitur, Matth. *c. 22.* si igi-
tur in similibus omnipotentis Dei auxilium implora-
tur cum potestate dæmonis sortilegium hæreticale cō-
mittitur, vt notant Paul. Grilland. *in tract. de sortileg.*
quæst. 10. Clar. *in §. hæresis vers. successiue quæro.* Hæreti-
3 calia † vero respectu operantis sunt cum dæmonis
auxilium imploratur etiam in iis, quę ipse facere po-
test, hæreticalia quidem sunt, quia contra veniunt pri-
mo præcepto, & primo articulo fidei, & huius implora-
tionis duplex est species, secūdum Oldrad. *in consil. 210.*
Vel per modum impetii & suffragii, vel per modum
4 adorationis, & cultus latriæ: primo † casu dæmon im-
ploratur à sortilegis tacitæ professionis diabolicæ, qui
non dum penitus remoti sunt à Christiana religione.
Secundo vero casu per modum adorationis dęmon in-
vocatur à sortilegis expressæ professionis, qui expresse
abnegarunt Christi fidem, & iterum baptizati sunt in
nomine Belzebub principe dæmoniorum, gloss. *in c.*
accusatus §. sane de hæret. lib. 6. & declarat notabiliter,
Paul. Grilland. *de sortileg. q. 10.*

5 Sortilegia † vero non hæreticalia sunt illa, in qui-
bus dæmon imploratur, pro iis, quæ ipse dęmon, ex p-
missione diuina facere potest: cuius genera sūt vel cir-
ca scientiam occultorum, vel circa infirmitates irrogā-
das aut sanandas. Primo modo aut circa præsentia, &
præterita, vt scire furta, gloss. *in d. c. accusat. §. sane. & ibi*
notant. omnes de hæretic. lib. 6. Paul. Grilland. *in d. quæst.*
10. Clar. *in §. hæresis vers. successiue quæro.* Dominus me-
us Pegna *in suo directorio inquisitorum super quæstio. 42.*
comment. 67. Aut circa futura, vt faciunt diuinatores,
qui ex certa notitia, prout est in esse rei, prædicere vo-
lunt, quod solius est Dei, *c. consuluisti 2. quæstion. 4.* & *c.*
6 *sciendum 26. quæst. 3.* Ideo Astrologi, † qui futura præ-
dicunt, per præsumptionem, & inclinationem, non au-
tem per modum necessitatis, non peccant, nec puni-
untur, vt per Abbat. *in c. 2. de sortileg.* & Paul. Grilland.
in d. tract. de sortileg. quæst. 11. num. 16. & 22. & in quæst.
7 *3. num. 3. & 14.* Deus † enim fecit constellationes ad
finem hominis; ergo oportet quod aliquando mutet
operationes constellationum secundum finem, per
quem sunt, qua sunt ordinatæ ad bonum finem homi-
nis; ergo si debet euenire gladius, vel pestis alicui regi-
oni, vel homini, vel caristia, vel siccitas, poterit Deus
per orationes, & preces, & sanctitatem alicuius muta-
re, dare pluuiam, pacem, & abundantiam, non obstan-
tibus constellationibus: Huius exemplum est reale.
8 † Medicus videt ex influxu alicuius tertianam cum in-
flammatione coleræ certi gradus, sed iste, statim quod
influentia incipit calefacere, vtitur diæta infrigidan-
te, ita quod tantum diæta infrigidat, quantum influen-
tia calefaciat, cæteris paribus, ideo tertiana in isto non
apparebit, & influentia non est sublata: & si hoc est
naturaliter, quanto magis Deus potest hæc facere, cu-
stodire à malis suos iustos, absque quod influentias tol-
lat, illos conseruando aliquo medio incognito nobis:
Ita enim distant viæ meæ à viis vestris, & cogitationes meæ
à cogitationibus vestris, ait dominus. *sicut cœli à terra.*

9 Possunt etiam sortilegi † infirmitates prouocare, &
hoc dupliciter, vel animis, vel corporibus. Quod ima-
ginibus cereis, vel creta, confectis vel alio modo faciūt,
prout recenset Paul. Grill. *d. tract. c. 3 nu. 6. & seq.* & Al-
bertus Magnus *de animalibus lib. 22.* & Petrus de Palu-
de *in 4. sent. dist. 34. q. 2.* de quibus *in l. eorum in princip.*
C. de malefic. & mathemat. in l 3 § hæc ad. ectio ff. de sicar.
in l. si q. aliquid. §. qui abortionis ff de pœnis. Item fascino,
& maleficiis ita solent ligare, vt rei venereæ sint pror-
sus inhabiles. de quo per Io. Brunell. *in tract. de sponsali-*
bus, & matrim. Item potest quis vti sortilegio, non vt
contemnat ecclesiam, sed vt euitaret damnum, & lu-
crum faceret; nam & hoc crimen distinguitur volun-
tate, & proposito, *c. cum voluntate de sent. excom.* Albe-
ric. *in rubric. C. de hæretic n. 6.* Carrer. *de hæretic. n. 23. in*
fin. & tenet D. Antonin. *in sua summa parte 2. tit. 12. c. 5. §.*
1. & hæc omnia sapiunt hæresim pręsumptam, vt per
præcitatos.

Sortilegia † igitur, aut sapiunt hæresim manifestā, 10
& soli Inquisitores sunt iudices competentes. *d. c. ac-*
cusat. §. sane de hæretic. lib. 6. Clar. *in §. hæresis vers. successi-*
ue quæro. Directorium inquisitorū *in 3. parte q. 42.* Aut
eam non sapiunt, & hoc crimen est mixti fori. vt te-
net Abb. *in c. cū sit generale n. 26. de foro compet.* Marian.
Socin. *n. 24.* Barbat. *n. 235.* Abb. *in c. 1. n. 3. de sortileg.* Blāc.
in tract. de indiciis, n. 402. Clarus testatur de communi,
in d. §. hæresis d. vers. successiue quæro Rom. *singular. 667.*
Menoch. *de arb. casu 388.* Farinac. *de delict. & pœnis. q. 20.*
n. 88. Nam q; secularis cognoscat habetur *in toto tit. C.*
de malefic. & mathemat. & *in c. episc. 26. q. 5.* & q; iudex
ecclesiasticus puniat, est tex. *in c. contra idolorum 26. q. 5.*
In dubio tamen, an sapiant hæresim manifestam, vel
non, Inquisitor † se intromittere non debet, sed tales 11
accusatos debet remittere ad suos iudices puniendos,
vt notant gloss. Archidiac. Io. Andr. & Io. Monachus
in d. c. accusat. § sane in ver. manifestè de hæretic. lib. 6. er-
go si iudex † secularis præuenisset, non posset Inquisi- 12
tor de ista qualitate notoriæ hæresis cognoscere; quia
in dubio Inquisitores super hoc delicto non habent
iurisdictionem, vt dicit gloss. *in d. §. sane in ver. manife-*
ste in princip. Arelatan *in tract. de hæretic. in 3.*

Sed videtur hanc conclusionem non procedere,
quando maleficia † fierent ad bonum finem, puta ad 13
dissoluendum facturas maleficii, vel ad liberandum æ-
grotum maleficiatum à maleficio: item adiurando im-
bres, fulgura & grandines ne fructibus noceant, arbo-
ribus & plantis. Nam cum hoc casu fiat ad bonum fi-
nem, ideo ius ciuile permisit, vt notat Bartol. *in l. eorum*
§. fin per illum tex. C. de malefic. & *mathemat.* de iure autē
canonico est prohibitum remediis diabolicis recupe-
rare sanitatem, etiamsi aliter haberi non posset, *c. ad-*
moneant. 26. q. 7. Abb. *in c. 2. per illum tex. de sortileg.* vbi
Rom. Pont. potius patitur bona ecclesię Romanæ fur-
to ablata perdi, quam quod quærantur per huiusmodi
remedia.

Et licet multi grauissimi viri teneant, ad finem boni
posse vti arte magica, maleficiaq; & incantationes lici-
tas esse ad finem boni in vtroq; iure, Scot. *in 3. lib. sen-*
tent. dist. 4. q. vnic. Host. *in c. literis §. muliere de frigid. &*
maleficiat. Vberr. *in 3. lib. sent. dist. 34.* Goffred. *in summa*
de frigid. & malefic. qui dicunt, q; licitum est maleficiū
factum per alterum maleficium dissolui, & destrui sine
peccato, vt traditur *in libello contra maleficos parte 2. q. 2.*
& D. Antonin. *in 1. parte summa tit. 18. c. 1. §. 4.* sentit iure
ciuile hoc esse permissum. Nihilominus vtroque iure
esse prohibita maleficia ad finem etiam boni tendentia
sic deducitur, & quantum pertinet ad ius ciuile, est
tex. *in l. 1. C. de thesaur. lib. 10.* vbi tradit Odoffred. Nec
obstat *d. l. eorum* quia in ea non dicitur, quod tales in-
cantationes possint fieri ad finem boni arte dæmonū,
sed simpliciter loquitur posse quæri remedia vtilia, &
hoc debet intelligi virtute diuina, ne iura iuribus sint
contraria, non autem inuocatione dæmonum, q; est pro-
hibitum, vt dicit Angel. *in d. l. eorum*, & sic debet intel-
ligi Scotus *in d. q. 1.* vbi tenet q; licitum est tollere ma-
leficium cum intentione curandi maleficiatum, q; est
meritorium, quod fieri potest per destructionem signi,
si illud sciri potest; non autem dicit quod mediante

Digitized by Google

maleficio, illud tolli possit, & ideo falso allegatur Scotus adhoc, qui catholice loquitur. Nec Host. dicit, quod maleficio debeant maleficia tolli, licet posset tolerari quod vana vanis, sed non cum illicitis tollantur. Et q;
14 potius sit tolerandum tale maleficium, † q̃ quęrere tale auxilium, & tex. *Deuter. c. 18.* Vbi lex pcipit interfici, qui magos consulit, & quęrentem à mortuis veritatẽ, vt scribit Cardinalis de Turrecremata *in c. si per sortiarias 33. q. 1.* Vbi quod non est quęrendum aliud auxiliũ, quam diuinum, sc. per orationes, & ieiunia, & confessiones peccatorum, & late scribit D. Thom. *in 3. lib. sentent. dist. 24. q. 3. ad tertium.* & Ioan. de Maiorin. *in 4. lib. sent. dist. 34. q. 2.* Cum igitur omni iure sint prohibita maleficia etiam ad finem boni facta, sequitur vt præuentione iurisdictio ipsa quæri possint. Sed quibus pœ-
15 nis † sortilegi puniantur, alio pertinet, videndi sunt Clar. *in d. § hæresis*, Paul. Grilland. *de sortileg. q. 11.* Zanchin. *in tract. de hæreticis c. 22.* Simancus *de catholicis institutionibus, tit. 62. de sortilegiis, & tit. 63. de superstitionibus.* Albertin. *in tract. de agnoscend. assertionibus, q. 11. n. 3.* Alphonsus de Castro *in lib. 1. de iusta hæreticorum punitione c. 13.* Bernardinus Diaz *in practica crimin. canonica, c. 100. & c. 101.* Locatus *in opere iudiciali, in ver. Diuinationes* Squillacensis *in tract. de fide catholica c. 1. & seq.* Bernardinus Comensis *in Lucerna Inquisitorum, ver. sortilegi.*

CAP. XIII.

Crimen blasphemiæ in quot casibus sit mixti fori.

SVMMARIA.

1 *Blasphemia quid sit, & nu. 3.*
2 *Blasphemia decem modis fieri potest.*
4 *Lex Dei de pœna blasphemorum.*
5 *Exempla pœnarum in blasphemos.*
6 *Blasphemus confitens sacerdoti, an per absolutionem liberetur à pœnis temporalibus.*
7 *Episcopus non potest remittere offensam Dei.*
8 *Blasphemos quilibet tenetur accusare.*
9 *Blasphemia hæreticalis quæ sit.*
10 *Inquisitor solus cognoscit de blasphemia hæreticali.*
11 *Pœna minuitur propter iracundiam prouenientem ex causa.*
12 *Blasphemia non hæreticalis quæ sit.*
13 *Blasphemia non hæreticalis iurisdictio est mixti fori.*
14 *Punitus per Ecclesiasticum pecunia, potest puniri per iudicem laicum corporaliter.*
15 *Iudex laicus solus cognoscit in Iudæo blasphemante.*
16 *Iudæi super restituendis vsuris non possunt cognosci per iudicem Ecclesiasticum.*
17 *Papa an possit inhibere Principi laico, ne interponat decretum super vsuris committendis à Iudæis.*
18 *Rex Aragonum fecit legem de vsuris committendis à Iudæis.*
19 *Principes laicos posse concedere Iudæis vt exigant vsurarum, quas teneant.*
20 *Vsurarum crimen esse omni iure prohibitum.*
21 *Vsurarum prohibitio nouæ legis comprehendit etiam Iudæos.*
22 *Principem permittere vsuras fieri, nil aliud est, quam ipsum exigere vsuras.*
23 *Principes Christiani non possunt Iudæis permittere vsuras fieri sine labe peccati.*
24 *Rex Aragonum qui permisit Iudæis vsuras fieri, excommunicatus est.*
25 *Vsuræ insensibiliter auferunt bona subditorum vsq; ad quartam generationem.*
26 *Iudæi quando iuste expelli possint.*
27 *Principes permittentes vsuras non possunt se excusare à peccato.*
28 *Vsuræ sunt prohibitæ, etiam si in causam piam conuertantur.*
29 *Papa an possit dispensare super facultate exigendi vsuras.*

Blasphemia † est aliquid dictum, vel factum in contemptũ Dei, etiam sine maledictione, *c. cũ caput 33. q. 5.* Aliter diffiniunt D. Thom. *in 2. 2. q. 13 art. 1.* & ibi Caietan. Syluester *in summa in ver. blasphemia. q. 1.* Couar. *in c. quamuis parte 1. §. 7. n. 8. de pact. lib. 6.* quos sequitur Menoch. *de arbitr. casu 375. n. 3.* Aliter etiam Bartol. *in l. item apud Labeonem.* quam legit cum *l. iniuriarum §. sed aducitur.* quem legit cum *§. aut prætor. n. 4. ff. de iniuriis.* quem sequuntur communiter Ciuilistæ, vt p Clar. *in §. blasphemia in princip.* Et decem † modis contingere potest. Primo cũ aliqd Deo tribuitur, q; ei non conuenit. Secundo cum ab eo remouetur cũ ei conuenit, *c. quando vult. 23. q. 4.* Tertio cũ attribuitur creaturę q; Deo appriatur, secundũ D. Thom. *in 2. 2. q. 13. artic. 1.* Quarto fit blasphemia in Deum, quoties eius lata sententia contemnitur. Quinto quoties eius euangelium infamatur *d. c. cum cap.* Sexto quoties eius legi resistit, aut euangelio non creditur, *c. 1. & c. cum sit in princip. de Iudæis.* Septimo quoties per eum iuratur aliter, quam debetur, vt *in auth. vt non luxurietur contra nat. & c. si quis per capillum 22. q. 1.* Octauo blasphemus est omnis symoniacus, qui gratiam spiritus sancti per pecuniam nititur comparare, *c. Petrus 1. q. 1.* Nono omnis magicã artem exercens, vt ibidem. Decimo omnis hæreticus, *eadem causa, & quæstione, c. si quis inquit.* & scribit Lucas de Penn. *in l. omnes iudices C. de delator. lib. 10.*

Est autem peccatum † omnium deterrimum, q; (vltra ingratitudinem, q̃ in Deum blasphemantes cõmittunt, de quo latissimè p Hollot. *in sua lectura libri sapientiæ, lectione 186.* & pbat etiam Alexãder Anglus *in suo destructorio vitiorum, parte 4. c. 17. n. 5. & seq.*) pbatur etiam ex qualitate pœnæ, qua dominum legitur puniuisse blasphemus. Nam *Leuit. c. 40.* legitur q; egressus est filius mulieris Israelitidis, quæ pepererat de viro Ægyptiaco inter filios Israel, iurgatus est cum viro Israelita, cumq; blasphemasset nomen Dei, & maledixisset ei, adductus est ad Moysen, qui misit eum in carcerem donec nosceret, quid iuberet dominus, qui locutus est ad Moysen, dicens: *Educ blasphemum extra castra, & ponant oẽs qui audierũt manus suas super caput eius. & lapidet eum vniuersus populus.* Et deinde promulgauit Deus legẽ † de pœna blasphemorum, dicens: *Loquere ad filios Israel, dicens: qui maledixerit Deo suo, portabit peccatum suum, & qui blasphemauerit nomen Dei, morte morietur, lapidibus opprimet eum omnis multitudo.* Item † refert Gregor. *in 4. libro dialogorum.* quod quidã homo tenere dilexit filium suum quinque annorum, qui cõsuetus erat blasphemare nomen domini, sicut à patre didicit, & quadam die, cum pater teneret eum in brachiis suis, clamauit puer, ecce nigri homines veniunt, qui me tollere volunt, qui cum hoc dixisset, nomẽ Dei blasphemauit, & statim à dęmonio captus est. D. Antonin *in summa in 2. part. tit. 7. c. 5 § 2.* & Boer. *decis. 301. n. 5.* & si Deus in puero qnq; annorũ, peccatũ illud sic vindicauit, nunquid parcet adultis, & discretis, q hoc peccatũ cõmittũt? Itẽ narrat Paris. *in tract. de vitiis parte 6.* de quodã milite ludẽte ad aleariũ, q dũ occasione ludi p oculos Dei iurauit, pprius oculus à capite exiliit, & in aleatium cecidit. Item legitur in Fiora. Bartolom. *tit. de iuramentis.* quod quidam religiosus ducebatur ab Angelo

Angelo in spiritu vsq; ad castellum quoddam, ingressusque cameram interiorem nihil omnino vidit, præter eius tenebrositatem, aperuit autem Angelus fenestram, & ecce vidit militem de partibus vigorviæ nuper defunctum, quem cognouerat, & ait Angelus ei, ne timeas pro his, qui visurus es, protector enim tuus sũ, ecce venerũt teterrimi quasi milites lanceis igneis, & irruentes in militem confodiebant, & dilacerabant, quasi ad puluerem, miles autem horribiles emisit clamores ad modum tonitrui, & post pusillum surrexit integer, & stabat miserabiliter, vt prius, dixitque Angelus ad virum religiosum, has pœnas passurus est quotidie in æternum, quia semper iurauit per lanceam Christi, siue verum siue falsum, & non exhibuit reuerentiam saluatori debitam, qui pro eo passus est, & lancea perfossus, & legitur *4. Reg c.19.* quod ꝓpter blasphemiam Sennacherib Angelus vna nocte exercitum eius agg ediens interemit centum octog nta quinque millia hominum, & post illã plagã à propriis filiis est interemptus, de quo per gloss. *in c. remittuntur in ver. Sennacherib.23.q.5.*

Ideo licet Bartol. in quodam suo *consilio 167. incip. minister fratrum de pœnitentia*, teneat quod si blasphe-
6 mus † confiteatur proprio sacerdoti & habuerit absolutionem à Deo, liberabitur à pœnis temporalibus, quem sequitur Florian. *in l.2. C. de rebus credit.* vt refert Ias. *in l.2. § iurari col.4 ff. de iureiur.* Tamen vera opinio est, quod non obstante absolutione iste blasphemus debeat puniri, vt idem Ias. ibi tenet contrarium, & adducit Baldum *in l. accusat. Cod. qui accusare non poss.* Episcopus enim quamuis sit legatus Dei, tamen non
7 potest † remittere offensam Dei; si quis Deum blasphemauerit, & non potest facere pacem, alleget etiã Bald. *in l.1. C. de raptor virgin.* quod de delicto, vbi offenditur Deus, non potest fieri concordia, nisi Papa remittat: & contra Bartol tenet etiam Io. de Anan *in c.2. de maledic.* per id, quod habetur *in c.2. de pœnit. & remiss. lib.6.* Non enim per pœnitentiam tollitur pœna ciuilis, gloss. *in c pen. de pœnit. dist.1.* & *in c. admonere 33.q.2.* & *in c. de his de accusat.* & *in c. 1. in gloss. 1. in fin. de schismatic.* & *in c. gaudemus in gloss. fin. de diuort.* & istud esse tenendum, licet Thomas Ferrat *in suis cautelis cant.25.* sequatur d cta Bartoli, quæ communiter reprobatur.

Et quod propter immanitatem criminis, quilibet
8 † teneatur blasphemos accusare, est tex. cum gloss. *in c. si quis per capillum 23.q.1.* & dicit Io. de Anan. *in c. 2. de maledic. col.15.* quod si quis potest blasphemum testibus conuincere, tenetur illũ accusare, alias tacere potest, dicere tamen debet tali personæ, quæ posset prodesse, & non obesse, allegat Archidiacon. & Io. de Fan. *in d.c. si quis per capillum.* & Beatus Chrysostomus in sermone ad populum Antiochenum, sup illud verbum Apostoli: *vtere modico vino ꝓpter stomachum.* dicit hæc verba, si quempiam in biuio, & foro Deum blasphemantẽ audieris, accede, increpa, & si verbera infligere oporteat, ne recuses, ipsius faciem alapa percute, contra os ipsius, percussione manum tuam sanctifica, & si illa accusauerint, & in carcerem traxerint, sequere, & si iudex pro tribunali reposcerit, dic cum libertate, q Angelorum Regem blasphemauit, si n. Reges terræ, blasphemantes punire oportet, multo magis illum cõtumelia afficientes cõmune crimẽ, publica iniuria cuique licet accusare volenti. Nõ immerito igitur p summos Pontifices fuerunt impositæ pœnæ audientibus blasphema e, & non reuelantibus tale crimen. Ad hoc est bulla Iulii Papæ III. *sub numero 43. q̃ incipit; in multis.* & bulla Leonis Papę X. *sub numero 11.* & bulla Pii Papæ V. *sub num.5.*

Quantum pertinet ad iurisdictionẽ, suprad cti casus distinguendi sunt: in blasphemiam hæreticalem, & non hæreticalem: hæreticalis est †, quando p eam de- 9
rogatur omnipotentiæ diuinæ, quia verba blasphema Dei omnipotentiã infringunt, puta si dixerint, tempus clarum, vel huiusmodi factibilia Deum non posse facere, q. est contra primum articulum fidei, credere in Deum patrem omnipotentem; vel si derogaretur puritati Beatissimæ virginis, aut blasphemia aduersaretur veritati catholicæ contentæ in symbolo fidei; aut Christum negarent factis, vel verbis, *c. non solum 11.q.3.* Couarr. *in c. quãuis parte 1. §.7. n 8. vers. 2.* qui nõ sunt vere blasphemi, sed hæreticales blasphemi, ideo ad titulum de hæreticis reducuntur, & hæreticorũ, vel suspectorum de hæresi legibus iudicantur, & de istis solus Inqui-
sitor † cognoscere potest, vt p directorium inquisito- 10
rum *q.41. n.2.* sed hoc ꝓcedit, quando blasphemus monitus nollet desistere, & esset incorrigibilis, quo casu iudicaretur vt hæreticus, & soli Inquisitores hæreticæ prauitatis possent procedere, ita declarat Decian. *in tract. crim. tomo 2. lib.6. tit de blasphemia c.4 n.4.* allegat Afflict. *in constitut. regni: Inconsutil m. n. 48.* & Carrer. *in tract. de hæretic. n.93. vers. item procedere poss nt.* Et ratio est, quia potuit fieri p iracundiã, *c fin. de hæretic.* quo casu ante monitionem, non potest dici hæreticus, quia non est cum pertinacia, & ꝓpter iracundiam † proue- 11
niẽtem ex causa colorata minuitur pœna blasphemiæ, Hostiens. *in summa de maledic §. qualiter ver ho au ẽ.* Abb. *in d.c. fin. n.6. de maledic.* Io. de Anan. *col. 2. in princip.* Luc. de Pen. *in l. omnes n.8. C. de delator.* Grammatic. *in consil.15. n.14.* Ideo si serio, & ap entate verba hæreticalia ꝓtulerit, cessat excusatio iracundiæ, & vt hæreticus ꝓsumptus ab Inquisitoribus puniri debet. D. Thom. *2.2. q 13. art.1.* & ita est de i um in Rota Vrbis vt refert Arnald. Albert. *de agnosc. assert. cathol. q.27. n 18.*

Blasphemia † non hæreticalis, quæ nõ obuiat arti- 12
culis fidei quoquomodo sed malum Deo, & Beatæ virgini imprecatur, eisdem maledicentes, vel gratias Deo nõ exhibentes, q. faciunt ingratitudine agitati in opposi um gratiarum, & isti meri blasphemi sunt de q bus *in tit. de maledicis, & blasphemis.* quorũ exempla multa ponunt Clar. *in d § blasphemia in 2. col.* Farinac. *in tract. crim. tit. de delict. & pœn. q. 20. p multas col.* Menoch. *de arb trar. d. casu 375.* Dec. *d libro 6 c.2.* & alii citati ab eis, qui ad inuicem sibi mutuant istos casus, & de pœnis blasphemiæ late pertractant.

Horum casuum iurisdictio † est mixti fori, q a vtro- 13
que iure ꝓhibiti sunt, *c. fin. de maledic.* & *in auth. vt non luxur contra natur. §.1.* Item à multis Principibus diuersæ pœnæ p Constitutiones, & statuta ciuitatum imposita fuere contra blasphemantes. Et q. vterque iudex cognoscat de hoc crimine dicit Abb. *in d.c. fin. nu.4. & n.9. vers. & nota de maledic.* & Io. de Anan. *col.3.* Calderin. *in consil. 2. de Iudæis.* Ancar. *in consil. 196 magnifice. col. fin.* Boss. *in tit. de inquisit. n. 32.* Alex. *in consil.72. vers. secundo conuinci videtur.* Clar. *in d. §. blasphemia vers. hoc crimen blasphemiæ.* Farinac. *d q.20 n.39.* Dec. *in d. lib.6 q.4. n.1.* Boer *decis.131. n.9. & seq.* Franch. *decis. 504.* Sotus *lib.2. de iust. & iur. q.2. art.3.* & late scribit de hoc Arnald. Albertin. *de agnoscend. assertionib. hæretic. q 6.* præsertim *n 24.* & *q. 27. per totam* & scribunt omnes *in c. si canon. de offic. ordin. l. b.6.* Ergo pœna vnius non impediet pœnam alterius, vt docet Abb. *in d.c. fin. de maledic.* & punitus † per iudicem ecclesiasticum pecunia, 14
poterit puniri per iudicem laicum corporaliter. Ioan. Andr. *in c. fœlicis de pœnis lib.6.* Afflict. *in Constitutione regni: Blasphemantibus num.13.* Neque Ecclesiasticus poterit iudici laico præuenienti inhibere, quia inhibitio

Digitized by Google

bitio esset contra iurisdictionẽ ipsius, q̃ fieri nõ potest.

Limitatur tamen ista conclusio in Iudęo † blasphe-
15 mante, de quo solus iudex laicus cognoscit, & nõ ecclesiasticus, gloss. *in ver. princip. in clem. 1. de* Iudæis, vbi q. pro crimine commisso in opprobrium fidei, Iudæi, & infideles puniuntur à principibus secularibus, & non ab ecclesia, & ad hoc est tex *in c. postulasti de Iudæis*. vbi pro crimine sacrilegii, q. Iudæus committit in clericũ Papa mandat prius adiri iudicem secularem, & in eius negligentiam iudicare ecclesiasticum, & ita consuluerunt Oldrad. *in consil. 36.* Ancar. *consil. 15.* Socin. *in consil. 119. vol. 4.* Alex. *in consil. 119. vol. 6.* Sed Decian. *in d. lib. 6. c. 4. n. 3.* tenet q. in casu negligentiæ iudicis laici procedit hoc casu ecclesiasticus, per *d. c. postulasti*. sed hoc est regulare, prout in cæteris, *c. quanto de iudiciis.* ergo hic casus spectat ab initio ad iurisdictionem laici. Et hanc partẽ tenet glossa Io. Andr. *in ver. principiũ in clem. 1. de test.* vbi quod Iudæi regulariter non compelluntur per ecclesiam, sed per Principes laicos sub quibus degunt: Papa n. curam habet populi Christiani, quo ad finem salutis animæ, ad quam principaliter tendit lex canonica, Io. Andr. *in reg. peccatum l. b. 6.* in mercurial. de his qua foris sunt nihil ad nos, *c. multi 2. q. 1.* vbi quod de infidelibus non curat ecclesia vt eorum crimina puniendo, faciat eos meliores, Ancar. *in regula, ea quæ in 6. q. de regul. iur. lib. 6.* Vbi quod in matrimoniis, vsuris, & similibus canones non comprehendunt Iudæos, Cardinal. *in clem. 1. q. 16. de vsur.* dicit quod Iudæi † super restituē-
16 dis vsuris non possunt cogi per iudices ecclesiasticos, sed per principes seculares, *c. post miserabilem de vsuris.* Sed posito quod Episcopus vellet Iudæum blasphemātem pecuniariter punire, illa pœna pecuniaria applicabitur fisco seculari, *c. cum secundum in fine de hæretic.* & ita tenet Felyn. *in c. postulasti nu. 5. de Iudæis* Socin. *in d. consil. 119. nu. 19. vol. 4.*

Sit talis quæstio:

An Principes Christiani possint permittere Iudæos fœnerare?

Ex hoc infertur à multis, q. summus Pontifex non
17 † posset inhibere Principi laico, ne interponeret decretũ sup vsuris cõmittendis à Iudæis in eorum statibus, & regnis, q. non adest peccatum ex parte Christianorum recipientiũ à Iudæis sub vsuris, iuxta notata *in c. super eo de vsuris*, neq; ex parte Iudæorum mutuantiũ quia nihil ad nos de his, quæ foris sunt, *c. gaudemus de diuortiis.* & Iudæi tolerandi sunt in eorum ritibus, *c. qui syncere dist. 45.* ergo hoc decretũ non continebit vitiũ, nec peccatum, & omnia sunt de genere permissorum, nisi reperiantur prohibita, *c. inter corporalia de translat. prælat.* & Iustinianus etiam princeps catholicus pmisit vsuras, *in ff. & C.* quæ leges non sunt adhuc reprobatæ, neque reformatæ, & per scientiam, & publicam tolerantiam dicuntur tacite approbatæ à summis Pontificibus: imò tale decretum Principis laici posset substineri propter bonũ publicũ, vt subueniretur necessitatibus subditorum, non valentium aliter inuenire pecunias mutuo, propter quod bonum publicum, decretum tolerari deberet: quia etiam prohibita de iure diuino propter necessitatem tolerantur, *c. si quis propter necessitatem de furtis.*

18 Et potest comprobari multis exemplis. Nam Rex † Aragonum scribitur fecisse legẽ de vsuris cõmittendis à Iudæis, & Saracenis, Innoc. *in clem. vnic. de vsur.* & ibi Cardinal. Zabarell. Alex. *in consil. 1. n. 1. vers. & iuxta hoc quæritur vol. 2.* Idem fecerunt respublica Venetorum & Dux Mantuę, de qbus per Paul. de Castr. *in consil. 397. non videtur expediens vol. 2.* & Barbat. *in consil. 16. clem. lib. 4.* & Alex. *in d. consil. 1. n. 2.* Item Boleslaus Dux Poloniæ, legem ad hoc promulgauit, qua nõ vsuras modo, sed etiam vsurarum vsuras permisit Iudæis, quę lex fuit ibi in regno confirmata à Rege Casimiro.

Et hanc illationem late probant Alex. *in d. consil. 1. vol. 2.* Ancar. *in consil. 243. Christianissime* Castr. *in consil. 358. quoddam commune.* & *in d. consil. 397. vol. 2.* Socin. iun. *in consil. 108. vol. 3.* dicens esse cõmunem opinionẽ, vbi etiam dicit Principes laicos † posse concedere Iu- 19
dæis, vt exigant vsuras vsurarum Barbat. *in d. consil. 16. vol. 4.* Alex. *in consil. 8. vol. 6.* Cotta. *in suis memorialib. in ver. Iudæi.* Io. de Anan. *in c. post miserabilem de vsur.* Zoarez. *in suo thesauro receptarum sententiarum, in ver. Iudæus.* Rochus de Curte *in tract. de consuetudin. nu. 120.* q. fundat se in generali cõsuetudine, tanquā nõ sit contra ius diuinũ, & Cast. *in d. consil. 397.* appellat suauẽ consuetudinẽ, q̃ viget p totam Italiam, & multi alii relati à Conrado *in tract. de contractibus, q. 25.*

Sed ista illatio, & consuetudo est cõtra Christianam veritatem. Primum quidem attentis iuribus prohibentibus vsuras, in hunc modum inductis. Vsurarum † cri- 20
men est omni iure prohibitum, humano, naturali, & diuino veteris & noui testamenti; ergo ipsarum pmissio non potest fieri sine peccato. Antecedens sic deducitur ex iis q̃ habentur *in c. quia in om. de vsuris & in c. super eod. tit.* Item *Exodi c. 20.* vbi prohibetur omnis illicita vsurpatio, qualis est vsura, *c. pœn. 14. q. 5.* & in specie vsura est prohibita *Deuter. c. 23.* & *Ezec. c. 18. & psalm. 43. & psalm. 71.* Et cum ista prohibitio non sit ceremonialis neque iudicialis, sed moralis, ideo permanet etiam in nouo testamento § *fin. dist. 6* vbi est gloss. notabilis, & probatur per D. Thom. *in 1. 2. q. 44. art. 5. & q. 100. art. 1. & q. 103. art. 3. & q. 104. art. 3.* Item est prohibitum specialiter in testamento nouo, Lucæ *c. 6. mutuum date, nihil inde sperantes.* & ita Concilium Lateranense *in d. c. quia in omnibus.* & Alex. III. *in d. c. super de vsuris.* declarauerũt hoc vtriusq; testamenti pagina prohiberi. Hæc autem prohibitio, de qua *in d. c. 6* Lucæ, neminem excipit, quæ non manum ab vsuris, sed mentem etiam, & cogitationem abstinere iussit. Nec dubitandum est, quin etiam † 21
Iudæos illa lex Christi teneat, quia est omnibus promulgata. Nec Christus dominus noster fecit distinctionẽ inter hoc nostrum ouile, & alterum, generaliter n. locutus est, & Io. *cap. 10.* dixit: *Et alias oues habeo, quæ non sunt ex hoc ouili, & illas oportet me adducere, & vocẽ meā audient, & fiet vnum ouile, & vnus pastor.* Ergo non magis est Principem permittere, † fieri vsuras, quam ipsũ 22
principem committere vsurarum crimen, cum contra Dei legem faceret, quæ ita humano generi data est, vt à nullo possit violari sine grauissimo peccato. Nec obstant dicta Impii Caroli Molinæi ab ecclesia reprobati, *in tract. de vsuris, n. 11.* volentis verba illa Lucæ *cap. 6. Mutuum date, nihil inde sperantes.* solum consulere, sed non pręcipere sine vsura mutuare: Hanc n. pessimorum hominum impietatem D. Thomas præuiderat, à quo Molinæus sine responsione transcripsit cui respõdit *in 2. 2. q. 78. art. 1. ad 4.* in prima responsione, quod licet prima verba, *mutuum date*, contineant consilium: cætera tamen verba, *nihil inde sperantes*, continent præceptum, & ex multis etiam comprobat Nauarr. *in tractat. de vsuris in 5. notab. n. 8. in fine.*

Et quod Principes † Christiani non possint per- 23
mittere Hebreis facere vsuras, sine peccati labe tenent oēs Theologi, vt pbat D. Thom. *in 2. 2. q. 78. art. 1.* oēs Canonistæ, gloss. *in clem. 1. §. cæterum in ver. censura. de vsur.*

Digitized by Google

vsuris. Summa Angelica *in ver. Iudæis, num. 22*. Io. Andr. *in c. peccatum in vltimo artic. 11. membr. de regul. iur. lib. 6*. Laurent. de Rodulph. *in tract. de vsur. quæst. 146*. Io. Baptista de sancto Seuerino *in l. 1. num. 44. C. de summa trinit*. Couar. *lib. 3 var. resolut. cap. 1. num. 8*. Petrus Royzius *in decis. Lituanica 5. num. 231. & pluribus seq*. Bald. *in auth. adhac. col. 2. C de vsur. & in d. l. 1. C. de summ. trinit*. Alexand. de Neuo *in consil. 100. cum tribus seq*. Clar. *in § vsura*. Marquatd. *in tract. de Iudæis, parte 1. cap. 11. num. 11*. vbi dicit hanc opinionem esse magis piam, Castrens. *in consil. 26. Visis, & ponderatis. vol. 2*. Curt. iun. *in l. eius qui in prouintia num. 5. ff. si cert. pet*. qui dicit esse communem opinionem. Hippolyt. Riminald. *in consil. 399. in præsenti causa, num. 15*. late Caccheran. *in decis. 137. num. 18. ad finem*. Iacob. Beluis. *in c. Romana §. contrahentes, num. 30. de foro compet*.

Nec illa exempla mouere debent. Nam Rex Ara-
24 gonum, † qui Iudæis fœnerandi potestatem fecit, excómunicatione notatus est, Cardinal. Zabar. *in clem. vnic. quæst. 15. de vsur*. & ibi Ioan. de Immol. refert, & eandé notam subierunt alii Principes rerumque publicarum moderatores, qui contempta lege diuina, vsuras à Iudæis fieri permiserunt, & Antonius de Prato veteri inter consilia Alexandri, *49. vol. 4*. ponit miraculum, quod ex permissione vsurarum à Iudæis faciendarum factum est, & cum ipse consuluerit nullo modo esse à Principibus hoc permittendum, refert iuxta ipsius sententiam obtentum esse, & ita tunc D. Bernardinum de Senis iudicasse, & prædicasse.

Et si ratio, plusquam exempla, Principes mouere debet: Aduertant, rogo, ne sub apparenti vtilitate egẽtium subditorum, hoc interesse priuato destruant eorum bonum publicum, quod considerauit Tiberius summoperè huic inconuenienti prouidendo, vt est a-
25 pud Tacitum *lib. 6. annal*. etenim vsuræ † insensibiliter auferunt bona vsque ad quartam generationem, & in maxima debita illos reducit, ideo sæpenumero est causa seditionum, & discordiarum. & hoc aduertens Iulius Cæsar in omnibus senatoribus oportunum remedium executus est, vt est in vita ipsius apud Tranquillum, & Plato prius extrema pati, & alia remedia tentare iubet, vt refert Plutarchus, quam ad fœneratores confugere. Vetat enim à vicinis petere aquam, nisi prius domi foderis vsque ad terram, quam ceramitidem vocant, repererisque non esse spem venæ: id est prius excutiendum parsimonia, aliaque via tibi necessaria suppedites, quam à mensariis mutuam pecuniam petas; ideo Iudæi à Regnis Hispaniæ per Reges Catholicos eiecti fuerunt, vt est in pragmaticis, vbi etiam narrantur istæ inter alias causas eiectionis: & vbi Christianis imminet scandalum & periculum, iuste
26 † Hebræi expelluntur, Oldrad. *in consil. 87, quæritur an princeps*. Ioann. Andr. *in addit. ad specul. in tit. de Iudæis*. Alberic. *in rubric. de Iudæis*. & latè per Gregor. Lopez. *in l. 1. gloss. 3. tit. 24. partita 6*. ergo tanto minus admittendi sunt ad fœnerandum in damnum publicum, & latenter subditorum.

Ex his reiicitur illa ratio apparens, quam populi dicere solent, impossibile esse viuere absque fœneratore. Atque etiam dici potest, nam cum Deus omnia præuiderit, omniaq; habeat præsentia, quia mandauit vsuras perpetuo, & simpliciter non fieri, quicunque illam affirmant rationem, faciunt legem Dei esse impossibilé, quod est hæreticum, vt diximus superius: & quando nullum adesset peccatum ex parte Iudæorum (cuius contrarium probatum est) neque ex parte Christiano-
27 rum recipientium sub vsuris, quomodo Principes † & populi illas permittentes possunt se excusare à peccato? inter cætera opus est, vt mandent eorum ministris expeditam iustitiam in exactione vsurarum, sed hoc est de directo contra legem diuinam, & canones vsuratũ exactionem prohibentes, atque Iudæos compellentes ad ipsarum restitutionem, *clem. vnic. de vsur*. latè damnantur leges de vsuris exigendis, aut non repetendis, ac illi, qui illas tulissent, dictassent, scripsissent, censura ecclesiastica seuerissime coercentur. In eadem esse causa voluit eadem constitutio, illos qui dictis legibus vterentur. Alex. III. *in c. super eo. de vsur*. non solum negauit se posse tollere diuinam legem, tam vetere, quam noua sanctione vsuras prohibentem, sed prohibet fieri vsuras † etiam in causam piam conuertendas, puta pro 28
redemptione captiuorum: & ibi hac ratione vtitur, si hominis seruandi causa mentiendum non est; multo magis fœnerandum non est, causa redimendi captiuos ab hostibus. Propterea rectè facturum summum Pontificem omnũ patrem æstimarem, si admonitis Principibus, fœnerare Iudæos (quod absit) permittentibus, pœnas *d. clem. vnic. de vsuris*, exequerentur.

Et licet grauissimi viri senatus Pedemontani respõderint non licere Principi Catholico hanc fœnerandi facultaté Iudæis concedere, vel priuilegio tolerare: nisi accedente summi Pontificis expressa licentia, quos satis accurate credo considerasse consilia illa excellentissimorum virorum Amedei de Ponte, & Gasparis Antonii eius filii, vt per Tessaur. *decis. 57*. Tamen non defuerunt eius generis doctiores, qui defendunt † 29
summum Pontificem super hoc dispensare non posse. Conrad. *de contract. lib. tractatu 2. quæst. 28*. Ioann. Lup. *in tract. de vsur. §. 4. num. 4. in fin*. Ias. *in l. cunctos populos. num. 54. & plur. seq. Cod. de summa trinit*. Roland. *in consil. 55. num. 15. vol. 2*. Petrus Roizius *in d. decis. 5. num. 248. & plur. seq*. qui hoc probat multis rationibus. Laurent. de Rodulph. *in tract. de vsur. quæst. 55*. Guido Papæ *in tractatu de vsuris num. 36. & 41*, sed in contrarium est communis opinio, scilicet posse summũ Pontificem etiam super hoc dispensare, de qua communi testatur addentes ad Ias. *in d. l. cunctos in additione ad d. num. 54*. & ad hoc est gloss. quam omnes ibi sequuntur *in c. literas in ver. non potest de restitut. spoliat*. vbi pbat Papam in omnibus posse dispensare quæ non sunt contra articulos fidei, vel generalem statum ecclesiæ. Vellem tamen aduerti in Romana Curia, similes dispensationes esse causam multorum malorum, & saltem per indirectum turbari vniuersalem statum ecclesiæ, postquam vorago auaritiæ incitat multos malos Christianos ad iudaizandum, & quod peius est, ad replendas ciuitates hominibus, & censibus Christiani isti iudaizantes publice videntur inter bonos, Christicolas inhabitare, & notoriis conuentionibus conuocari, etiam sub promissione eos protegendi in casu sanctæ inquisitionis, quod vtinam omnipotens Deus non permitteret.

CAP. XIV.

An Confessor laicus in casu necessitatis, possit cogi à iudice laico reuelare confessionem.

SVMMARIA.

1 *Confessio peccatorum, an possit fieri seculari in casu necessitatis.*

R 5   2 Con-

2 *Confessio quæ fit laico in casu necessitatis an procedat de consilio, vel de precepto.*

3 *Confessio quæ fit laico non est sacramentum ordinatum ad reconciliationem.*

4 *Absolutio peccatorum pendet ab Ecclesiæ clauibus.*

5 *Confeßio quæ fit laico in casu necessitatis an debeat esse specialis, vel sufficiat generaliter fieri.*

6 *Confessionem laicus audiens quomodo astringatur ad ipsius celationem.*

7 *Absolutus à laico in casu necessitatis non est absolutus quantum ad ecclesiam.*

8 *Confessor laicus in casu necessitatis an teneatur reddere rationem de iis quæ executus est vigore confessionis, & n.22.*

9 *Confeßio facta laico stat sub precepto non reuelandi secretum.*

10 *Secreta possunt reuelari iussu superioris.*

11 *Testis potest produci etiam qui iurauit non reuelare.*

12 *Tæna* c.omnis vtriusque. *non includit Laicos.*

13 *Confessio facta laico in casu necessitatis est quid sacramentale.*

14 *Confessor laicus in casu necessitatis tenetur habere secretum quantum quilibet sacerdos.*

15 *Confessor laicus in casu necessitatis non potest cogi ad testificandum.*

16 *Confessionis interpres tenetur habere secretum, nec potest cogi ad reuelandum.*

17 *Iudex laicus non potest precipere confessori laico in casu necessitatis, vel interpreti vt reuelet confessionem.*

18 *Confessor laicus in casu necessitatis coactus ad reuelandum, potest etiam cum iuramento dicere se nescire.*

19 *Excommunicationem non incurrit confessor laicus monitus vt reuelet confessionem.*

20 *Papa non potest dispensare super reuelatione confessionis.*

21 *Secretum quando debeat reuelari, & quando non.*

23 *Confessor laicus in casu necessitatis vel interpres reuelantes confessionem, quomodo sunt puniendi.*

1 LAicum † posse confiteri laico in casu necessitatis, tenent communiter Doct. Theologi, & Canonistę, Magister sentent. *in 4. lib. sent. dist. 17.* & ibi D. Thom. *art. 3. quæst. 2.* Petr. de Palud. *d. dist. 17. q. 3. col. 2.* dicit ea mente esse summum Pontificem, vt velit, in mortis articulo agentem, à quolibet, cui hoc committi poterat, absolui, & ita tacitè velle, cuicunque presbytero commissam esse iurisdictionem super quolibet constituto in extremis, ergo etiam laico videtur id concessum, Summa Syluestr. *in ver. confessor in 1. num. 1.* Eandem tenent Canonistæ, gloss. *in c. pastoralis § preterea in ver. preterquam in mortis articulo de offi. ordinar. & ibi Ancar. num. 6. Fely. nu. 12. vers. licitum est confiteri laico.* gloss. *fin. in c. 2. de pœnit. & remiss. lib. 6.* & *in c. à nobis in 2. in ver. potuerit. de sent. excom.* gloss. *in summa de pœnit. dist. 6.* Abb. *in c. quanto de consuetud.* Specul. *de pœnit. & remiss. §. nunc aliqua circa principium.* Hostiens. *in summa de pœnit. & remiss. §. cui confitendum vers. septimo tempore.* Cardinal. *in clem. dudum §. ac deinde de sepultur.*

Et pro hac opinione sunt iura expressa *in c. quem pœnitet. in vers. tanta de pœnitent. distinct. 1.* Similis tex. *in c. quem pœnitet. distinct. 17.* & *in cap. 1. de pœnitent. distinct. 6.*

2 Sed ista communis † opinio, & iura, à grauissimis viris intelliguntur, vt procedant de consilio, nō autem de præcepto, secundum Scot. *in 4. lib. sent. dist. 17. q. 1. col. 10.* & ita etiam Riccard. & communiter omnes, vt testatur Summa Angelic. *in ver. confeßio §. 3.* & Turrectemat. *in d. c. quem pœnitet. de pœnit. dist. 1. in q. 7.* & quod dicta opinio sic communiter intelligatur, testatur Nauarr. *in c. qui vult. num. 75. de pœnitent. dist. 6.*

Licet enim confiteri cuilibet fideli, etiam laico, qui potest adiiuuare instruendo, vel orando, de quo potest homo erubescere, vel humiliari, sed hoc est opus virtutis, in quo seipsum quis accusat, quod est de directo contrarium hypocrisi, vt dicit D. Bonauent. *in d. distinct. 17.* ne alios, quam sit appareat; vel etiam sua mala aperit, ad inuestigandam sui morbi curationem. Ideo D. Bernardus super Cantic. dicit, vir perfectus tantæ est charitatis, vt vellet omnes sua nosse peccata. Sed non licet confiteri laico sumendo † confessionem, 3
prout est sacramentum, ordinatum ad reconciliationem confitentis, quæ fit per absolutionem, & ligationem, quia accusatio peccati, ideo fit ex præcepto, vt sequatur sententia absolutionis, sed laicus nullam habet sententiandi auctoritatem in foro conscientiæ: ergo nullum præceptum est de confitendo ipsi laico. Ideo gloss. *in d. §. preterea d. vers. preterquam.* dicit, confessum laico tempore necessitatis, ab ipso absolui non posse. Item quia absolutio † peccatorum pendet ab 4
ecclesię clauibus, vt *in extravag. quia quorundam Ioan. XXII. §. quod autem de verb. signific.* sed soli presbyteri habent claues, vt habetur *in d. §. quod autem.* ergo laicus absoluere non potest: quare *d. c. quem pœnitet & d. c. qui vult cum similibus.* non loquuntur de necessitate, sed de potentia, *in vers. Tanta est vis confeßionis, vt si deest sacerdos, confiteatur proximo, &c.* quasi dicat eam vim inesse confessioni, vt etiam laico facta prosit, prout Nauarr. *in d. c. qui vult num. 76.* Item Guido super, *d. c. quem pœnitet de pœnit. distinct. 1.* dicebat, quod dicta iura loquuntur de confessione in generali, non in speciali, quia non expedit † laico inexperto. & nō haben- 5
ti sigillum confessionis in speciali confiteri peccata: sed sufficit dicere in generali: *Ego peccaui domine, & confiteor tibi peccata mea, & confiterer magis in speciali, si haberem sacerdotem.* Huius dicti rationem colligo ex Scoto, *in d. lib. 4. distinct. 17. quæst. 1.* quia nulli licet diffamare se, nec diffamare peccatum suum occultum, maxime, quando ille qui prodit, non præsumitur celator secreti, nec melius scit consulere peccatori, quam ipsimet.

Ex his fundamentis infertur, quod laicus † audiens 6
confessionem non astringitur ad celationem ipsius ex natura coofessionis, sed ex natura secreti, Felyn. *in d. §. preterea num. 12. vers. preterea laicus.* dicit, quod productus in testem cogeretur de eo testificari, & sequitur Immol. *in l. 2. colum. 6. vers. adde in eo ff. de public. iudic.* quod ex quo iste absolutus † à laico, non est absolutus 7
quantum ad ecclesiam, vt per gloss. *in d. §. preterea* quod illius corpus non sæpelietur in cœmeterio, per *c. sacris de sepultur.*

Infertur alter casus, quod si laico facta † est con- 8
fessio de necessitate, & datæ sunt pecuniæ pro restitutione facienda diuersis personis, si ipse laicus confiteatur se recepisse pecunias, sed diuersis personis distribuisse de commissione confitentis, quod tenetur probare commissionem sibi factam à confitente, & tenetur reddere rationem suæ executionis, ex regula *clem. vnic. de testament.* concordat *clem. quia contingit, de religios. domibus,* & ita consuluit

Francisc,

Digitized by Google

Francisc. Zoannettus in suo libro rerum quotidianarum, cap.28. & subscripsit Ioan. Armodius de sanctis, & consuluit etiam Saluiolus, vt in eod. libr. cap.29.

Pro quorum opinione facit, quia cum laico non
9 possit vere fieri confessio † sacramentalis, ea quæ sibi
dicuntur, stant sub præcepto non reuelandi secretum,
10 sed secreta † reuelari possunt iussu superioris, vt con-
cludunt communiter Theologi in 4.lib.sent.dist.21. I-
tem facit, quia si quis amico dicat peccatum suum, &
addat se illi dicere in confessione, & pœnitentia, quod
ille amicus vocatus in testem, tenetur reuelare secre-
tum illud sub confessione dictum, Innoc. in d.c.omnis
vtriusq. in fine de pœnit. & remiss. quod dictum Abb. re-
putat singulare in c.qualiter & quando.in 1. in fine.de ac-
cusat. vbi addit quod possit produci in testem etiam
11 si iurauit non reuelare, & in c.fin. de testib. cogend. & in
c.fin.de excess.prelat. & de hoc late per Felyn. in c.intimauit.numer.4.de testib. vbi testatur de communi. I-
12 tem facit, quia pœna † d.c.omnis vtriusq. non includit
laicos. Hostiens. in d.c.omnis. Soto in 4.libr. sentent.
distinct.18 quæst.4.art.5.& in tractat.de ration.tegend.&
detegend.secret.membro 3.quæst.4.dub.3.conclus.4. Syl-
uestr. in ver. Confessio.§.8. Nauarr. in c.1.§. diligent. num.
39.de pœnit.dist.6.& in c.penult.§.sacerdos.num.165. di-
cit pœnas canonum solum infligere sacerdotes, non
alios, sed de iure ciuili nulla est ad hoc imposita pœna;
ergo laicus potest cogi ad testificandum secretum sub
confessione dictum.

Contraria opinio est verior, quia licet ipsa confessio
13 facta † laico in casu necessitatis non sit sacramentum
perfectum, tamen est quid sacramentale, quod proce-
dit ex charitate, & ideo per ipsam peccata venialia re-
mittuntur, vt docet Summa Pisanella in ver. Confessio 3.
14 in princip. & quod laicus, † cui aliquis confessus fuerit
in casu necessitatis, teneatur habere secretum, quan-
tum quilibet sacerdos, scribit D. Thom. in 4.libr.sent.
dist.21 quæst.3.art.3. & ibi Petr. de Palud. art.1. & 2. &
sequuntur omnes Theologi. Soto in 4 sentent. dist.
18.quæst.4.art.5. Nauarr. in summa capit.8.numer.7. &
per totum. Turrecrem. in c.penult. §. sacerdos. de pœ-
nitent. distinct.6.in quæst.1.num.4. Innoc. in d.c.omnis
vtriusque.prope finem. & ibi Abb. numer. 25. in fine. vers.
& quod dixi de laico. Butr. numer.48. quia licet non ha-
beat clauem, tamen minister Dei est, sicut quilibet sa-
15 cerdos, ideo † non potest cogi ad testificandum, quia
quasi est eadem ratio, quæ in sacerdote, Innoc. in c.
translato.de constit. Hanc etiam sequitur Felyn. sibi
contrarius in d.c. innotuit. num.6 de testib. & pro hac o-
16 pinione facit, quia idem est de interprete, † vt per D.
Thom. in d.distinct.21.quæst 3.art.1. & dicit Albert. Ma-
gnus in libro de Interprete, quod laicus interpres, licet
non habeat sigillum confessionis, tamen cum ibi in-
terueniat vt auris sacerdotis, participat de actu sigilli
& tenetur celare, de quo etiam per Nauar. in d.capit.8.
& per Sotum in loco citato.

17 Ergo si laicus præciperet † laico suo subdito con-
fessori ob necessitatem, vel confessionis interpreti, vt
testificaretur, diceretur tyrannus inducens subditum
ad idololatriam, & esset obiurgandus, & ei resistendum
in facie, vt docet summa Pisanella in ver. Confessionis celatio. in vers. quid si iudex instat. in fine. & per iudicem
ecclesiasticum recte posset excommunicari, & cæteræ
pœnæ infligi, quæ excommunicationem sequuntur,
de quibus infra.

Quo casu consilium est, vt si laico præciperetur et-
18 iam sub pœnis reuelare † aliquod capitulum, quod ip-
se in confessione sciuerit, recte, etiam cum iuramento
possit dicere se nescire, vt probat Pisanell. in d. vers. quid si iudex. Nauarr. in d.c.penult.§ sacerdos.numer.142. & seq. de pœnitent. distinct. 6. Nam Matthæi, cap.13. dici-
tur, saluatorem nostrum, illum tremendum diem iudi-
cii, quando erit, minime nosse, sed quia ipse optime
cognoscit omnia præsentia, præterita, & futura, inter-
pretatur ille locus, minime nosse ad reuelandum aliis;
ergo dicta contraria non sunt ad incurrendum periu-
rium.

Idem esset si præciperetur à Iudice † ecclesiastico, 19
sub pœna excommunicationis, quam non incurreret
celando, vt per Pisanell. in d.vers.quid si iud.x. Francis.
de Victoria in sua summa de confesso. quæst.186. & dicam
in seq. parte, de Excommunicatione, in cap. qui reuelat, excommuniceantur. & ratio est, quia sacerdos in actu confessionis
est specialis Vicarius Dei, quo ad peccata sibi confessa,
ergo est in illo casu maior Papa qui est generalis Vica-
rius Dei, c.si studuisti. de offic. delegat. & est ratio, Abbas.
in c. dilectus. de excess. prelat. vel secundum Riccard.
in 4. libr. sentent. distinct. 21. ideo Papa † non potest 20
præcipere sub pœna excommunicationis vt confessi-
onem reuelet, quia est ipsa confessio de iure naturali,
& diuino ecclesiæ, super quo Papa dispensare non po-
test, & scribit, Scot. in d. dist.21.quæst.2. quia turbaretur
status vniuersalis ecclesiæ, cum peccatores forte non
confiterentur.

Nec potest dici quod confessio facta laico non sit
proprie confessio, & ideo eius occultatio stat sub præ-
cepto secreti non reuelandi: quia licet non sit sacra-
mentum confessionis proprie dictum, est tamen sa-
cramentale ipsius, vt probatum est, & habet sigillum,
qui non est semper in secreto. Nam D. Thom. in 2.2.
quæst.20.art.1. super isto, qui promisit tenere secretum,
distinguit: Aut illud secretum † pertinet ad corruptio- 21
nem multitudinis spiritualem, vel temporalem, vel
graue damnum proximi, & tunc non obstante quali-
ber promissione, tenetur reuelare, alias non, & de hoc
est gl. in c.meruit. dist.13. vbi quod ille qui iurauit tene-
re aliquid in credentiam amico suo, si ex hoc resultat
malum, non tenetur seruare iuramentum, & facit gl.
in c. ego in ver. pardam. de iureiur. & vide Abb. in d.c.
dilectus. de excess. prelat.

Nec valet illa illatio, super qua consuluit Francisc.
Zoannettus, & alii, quod confessor † teneatur dicere 22
cui dederit pecunias, & ad hoc cogi possit, quia illæ
clementinæ super quibus fundantur, non loquuntur
in casu confessionis, & sub sigillo confessionis cadunt
omnia quæ in ea recitantur sacramentaliter, siue pec-
cata mortalia, siue venialia, imo etiam non peccata, vt
consultationes, & omnia illa, per quæ possit deueniri
ad cognitionem pœnitentis, etiam debita, deposita,
credita, in quibus est commissum aliquod peccatum,
vel mixta sunt intra confessionem explicando peccata,
Sot. in 4 sent.dist.18.q.4.art 5.conclus 3. & in lib. de ratione tegend. & detegend. secret. membro 3.q.4.art.3. Syluestr.
in ver. Confessor.1.§.20. dicit, sub hoc sigillo, includi et-
iam non pertinentia ad confessionem, quando per ea
peccator, seu peccatum posset deprehendi, Nauarr. in
d.c.pen.§ sacerdos. num.160. de pœnit. dist.6. dicit quod ta-
cenda est etiam tertia persona, cuius nomen fuit iuste,
vel iniuste in confessione expressum, quia omnia ca-
dunt sub sigillo confessionis.

Deniq; non obstat quod laico nulla pœna de iure
ciuili imposita sit, si secretum, vel confessionem reuela-
uerit, nec pœna canonum includit ipsum. Quia hæc est
materia peccati, in qua ius canonicũ obseruandũ est, &
licet pœna d.c.omnis vtriusq. cum simil. non includat

laicum. Communiter tamen omnes Canonistæ dicunt, laicum † confessarium, vel etiam interpretem, aut quomodolibet confessionem audientem, esse puniendum extraordinarie, pœna arbitraria. Host. *in d.c. omnis vtriusq.* Syluestr. *in ver. Confessio.§.8.* Augustin. *in ver. Confessio.8.num.20.* Astens. *lib.5.tit.20.* Soto *in 4.sent. dist.18.quæst.4.art.5.* Diaz. *in practic.crimin.Canon.cap. 102.* Nauarr. *in c.1.§ diligens.de pœnit.dist.6.* quo casu ista pœna est imponenda à iudice ecclesiastico, quia delictum est mere ecclesiasticum, ex iis quæ diximus in principio huius partis.

CAP. XV.

Sodomiæ criminis casus esse mixti fori.

SVMMARIA.

1 *Sodomiæ crimen est mixti fori.*
2 *Prædicatores non debent dedignari super detestabili crimine verba facere.*
3 *Pœna sodomiæ de iure canonico.*
4 *Clericus sodomita debet deponi ab officio, & beneficio.*
5 *Clericus sodomita occultus, celebrans diuina, efficitur irregularis, a solo Papa dispensabilis.*
6 *Sodomita laicus debet excommunicari.*
7 *Sodomitæ quo iure puniantur pœna mortis.*
8 l.cum vir nubit in fœminam. C. de adulter. *de quibus intelligatur.*
9 *Stupri pœna quando est mitior morte.*
10 *Sodomorum pœna à Deo inflicta in exemplum pessimorum hominum.*
11 *Sodomitæ omnes interierunt subito in initio natiuitatis Domini nostri.*
12 *Sodomiæ minor pœna quam mortis ponit statum in periculo.*
13 *Episcopus non potest præcipere laico vt pœnam mortis exequatur.*
14 *Pœna non imponitur contra multitudinem, vel eum, qui socium habet multitudinem.*
15 *Sodomiæ species ponuntur, vt sciantur pœnæ.*
16 *Sodomia cum fœmina an puniatur pœna ordinaria.*
17 *Fœmina viri officio fungens, alterum subigens non punitur pœna ordinaria.*
18 *Sodomia dicitur cum mulier bestiis se submittit.*
19 *Iudæi putant se cum vxoribus posse coitum exercere, etiam in vase non congruo, sed hoc esse reprobatum.*
20 *Iudæi quomodolibet sodomitæ à solo iudice laico cognoscendi, & puniendi sunt.*

1 CRimen Sodomiæ † est mixti fori. Abb. *in c. in archiepiscopatu. nu 7. de raptor.* & *in c. clerici. nu. 2.* Ancar. *in fin. de excess. prælat.* per illa iura. Aufr. *de potest. secul. super ecclesi. st. reg. 4 fallent. 15.* Bermondus Coruetonius *in tract. de publicis concubin. in rubric. de peccato Sodomitico, num. 33.* Ancar. *in cons. 278 iure diuino.* Calderin. *in cons. 3. de foro compet.* & Barbat. *in c. cum sit generale. num. 237. de foro compet.* Felyn. *nu. 42.* Decian. *in tract. crimin. tom. 1. cap. 26. nu. 11.* Marquard. *in tract. de Iudæis parte 2. cap. 9. nu. 7.* Syntagma comm. opinion. *tom. 3. loco 8. cap. 11. col. pen. vers. sodomita occultus.* & ita est communis opinio, de qua etiam per Clarum. *in pract. crim. q. 37. vers. item quæro.* & sic est casus decisus, vt per Fran. Marc. *dec. 687. parte 2.*

De quo scripturus, vtar exemplo, & consilio D. Chrysostomi in declaratione epistolarum D. Pauli *ad Corinthios super epistola 37.* dicentis; quod non dedignentur † prædicatores super hoc detestabili crimine 2 verba proferre, ad vtilitatem populi; ita ego inter Doctores minimus non dedignabor de hoc crimine scribere pro bono publico, & instructione iudicum.

Ad probandum communionem iurisdictionis, nullum est maius argumentum, vt sæpius diximus in casu vsurarum, & alibi, quam per diuersarum pœnarũ impositionem ab vtroq; iure procedentium: Iure igitur † canonico in foro conscientiæ pœnæ sunt arbitrariæ, sed in foro contentioso canonico si delin- 3 quens sit clericus † propter incontinentiam, quæ est 4 contra naturam, debet deponi ab officio, & beneficio, & si constat illum clericum esse incorrigibilem, debet recludi in aliqua religione, vt ibi perpetuam faciat pœnitentiam. Bermond. *de publ. concubin. d. cap. de peccato sodomitico, num. 27.* & si crimen est occultum *d.c. clerici.* etiam peracta pœnitentia, est ipso iure sus- 5 pensus ab executione ordinis, & interim celebrando ante dispensationem Pontificis, incurrit irregularitatem talem, quæ à solo Pontifice dispensari potest. Specul. *de dispensat. §. iuxta propositionis, num. 17.* Host. & Ioan. Andr. *in c. nisi cum pridem. §. 1. de renuntiat.* Archid. Dominic. & Præposit. *in c. de his. in 2. dist. 50.* Aretin. & omnes *in d.c. nisi cum pridem. §. 1.* & *in c. fin. de tempor. ord.* Soc. *in c. ad audientiam. num. 27. de homicid.* Bertachin. *in tract. de episcop. in 1. part. 2. libr. q. 3.* Lambertin. *de iure patronat. in 1. part. lib. 2. quæst. 9. art 19. numer. 4.* vbi tuetur hanc opinionem ab omnibus contrariis, & fatetur esse communem, & hodie clericus Sodomita remittitur puniendus ad iudicem laicum, vt infra dicemus.

Si vero Sodomita † sit laicus, & sumus in foro con- 6 tentioso canonico, debet excommunicari, & fieri alienus à cœtu fidelium, quousq; condignam fecerit pœnitentiam: istæ quidem pœnæ canonum statutæ fuerunt in concilio Lateranensi, vt *d.c. clerici. de excess. prælat.* Et licet hoc iure pœna mortis imposita videatur, ex *cap. solicitatores. §. 1. de pœnitent. dist. 1* & pro hoc est textus *Leuit. cap. 20.* vbi quod sodomita † punitur pœna 7 mortis, & *Exod. cap. 22.* vbi quod Sodomita morte moriatur. Imo *Leu. d. cap. 20,* dicitur, quod mulier, quæ succubuerit cum quolibet iumento, tamen simul cum eo interficietur. Et ideo in concilio Viennensi sub Clemente, qui Benedicto successit, obtentum est, vt Sodomitæ illius ordinis templari igne concremarentur, vt scribit Petrus Crinitus *lib. 24. de honest. disciplina, capit. 13.* tamen receptior pœna de iure canonico est, vt excommunicatione à cœtu fidelium arceatur.

Sed de iure ciuili est pœna mortis, pro quo allegatur *l. cum vir nubit in fœminam. C de adulter.* de qua lege dicit ibi Bartol. quod non consueuit legi in scholis propter turpitudinem materiæ sicut dicit Abb. *in d. c. clerici.* de ipso *c. clerici.* & illam legem communiter Doct. ibi, & alibi semper allegant ad hoc.

Et licet aliqui putent, verba ipsius † huic allegatio- 8 ni non cõuenire, quia loquitur quando masculus contraxit matrimonium cum alio masculo, & ad eum habuit accessum sub colore matrimonii, dum dicit, *cum vir nubit in fœminam,* idem, nupsit alteri, tanquam fœmina, & ita intelligit gl. *in c. cum secundum leges. de heretic. libr. 6.* & confirmatur per ea, quæ habentur per Suetonium in vita Neronis, *cap. 28.* qui dicit puerum Sporam exectis testibus etiam in muliebrem naturam transformare conatus, cum dote, &c. pro vxore habuit, & habetur per Iuuenalem *in 2. Satyra. Quadraginta dedit Gracchus sextertia dotem Cornicini.* Et in eadem Satyra. *Ecce viro clarus genere, atq; opibus vir.* Et rursus in eadem:

Digitized by Google

eadem: *qua causa officii, quid quæris, nubis amicus.* Et ideo *in l. stuprum. vers. 1. ff. ad l. Iul. de adulter. & stupro.* dicitur, quod stuprum committitur cum virgine, & vidua, vel puero; ergo clare habetur, quod pro delicto sodomiæ simpliciter non imponitur pœna mortis, sed tantum pœna stupri, quæ longè minor est.

Tamen melius est intelligere *d. l. cum vir.* idem, cur vir se supponit tanquam fœmina, & assumit officium eius contra naturam, & sic habeat locum d. pœna, siue sub figura matrimonii, siue non. Et hoc probatur *in §. item lex Iulia. de adulter. Instit. de public. iudic.* vbi habetur, quod pro stupro nefando crimine commisso cum masculo, imponitur pœna adulterii, quæ est pœna
9 mortis. Nec obstat quod pœna stupri † est mitior pœna, quia hoc est verum, quando committitur cum fœmina, secus si cum masculo, & ita ibi declarant glossa. Ioan. Fran. Aretin. Nicolaus de Plat. & communiter omnes Doct. gloss. ordinaria *in l. inter liberas §. 1. ff. ad l. Iul. de adulterio,* & ibi omnes Doct. gloss. *in l. 2. §. 1. vers. miles. ff. de his qui not. infam.* Azo *in summa Codic. ad l. Iul. de adulter. nu. 25.* Host. *in summa de adulter. vers. & qualiter.* Ang. *de malefic. in verbo, che tu, hai adulterata. vers. quæro quæ sit pœna stupri.* Paul. Grillan. *de pœnis omnifar. coit. in 2. quæst. princip. col. pen. & in 8. quæst. princip. numer. 4.* Bonifac. de Vital. *in tractat. de malefic. tit. de adulter.* Menoch. *de arbitrar. casu 286.* Clar. *in §. Sodomia. vers. sed quæro,* qui dicit sic fuisse pluries iudicatum & ad hoc est text. *in auth. vt non luxurientur contra natur. collat. 6. in vers. & vltimis subiacere suppliciis.* & ibi notant gloss. Bartol. Angel. Iacob. de Bellouis. & omnes Doct.

Quæ pœna satis condignè congruit illi peccato, dicente domino *Genes. capit. 13. Erant autem homines*
10 *Sodomorum † pessimi.* propterea eos fecit subuerti; & omnis illa regio absorpta est in Asphaltitem lacum Iudææ, teste Strabone *de situ orbis libr. 16.* qui lacus nihil præter bitumen gignit, nullumque corpus animalium recipit, Plinius *libr. 5. capit. 18. & 16.* ideo à Iustino *libr. 36.* appellatur mare mortuum. Item *in libr. Iudicum. capit. 20.* habetur, quod propter hoc nefandum scelus, qui patrauerant filii Belial in ciuitate Gabaha, quæ erat in tribu Beniamin, fuerunt interfecti in dicta tribu à cæteris tribubus viginti quinque millia hominum, nec superfuerunt, nisi sexcenti viri. Imo Deus ipse cum videret tantam abominationem in natura, quam assumpturus erat, testibus Augustino, & Hieronymo, distulit incarnari multo tempore, quos recenset Benedictus *in c. Raynutius. in 2. parte in ver.*
11 *cuidam Petro. numer. 52.* & ideo subito † ingloriosæ natiuitatis Christi puncto, omnes Sodomitæ interierunt, teste D. Hieronym. super illud Esaiæ *capit. 9. Lux orta est eis.* & ibi D. August. dicit, Deo adueniente in carne, omnes homines naturæ reproba morte ac subita periere & Benedict. *d. numer. 52.* testatur Vergilium cum aliis sodomitis ea gloriosa nocte subito periisse, ad demonstrandum nobis, quod pœna mortis condigna est tanto peccato.

Nec videtur seruanda consuetudo illarum regionũ, quę minorem pœnam pro tam detestabili vitio introduxit: quia non permittitur, vbi ex commutatione, scandalum imminet, quo casu ordinaria est infligenda, *l. 3. in fine. Codic. ne sanctum baptism. reiter. l. seruos. Codic. ad l. Iuliam. de vi public.* Butr. *in c. in archiepiscopatu. numer. 9. de raptorib.* & Princeps permittens hu-
12 ius † sceleris fieri minorem pœnæ commutationem, semper est in periculo sui status, non solum diuina ratione contemplata, propterea quod, hoc abominabili scelere, Deus mittit fames, pestilentias, & terræ motus, & alia multa quibus ciuitates submerguntur, *authent. vt non luxurientur contra naturam, col. 7.* gloss. *in c. flagitia. 32. quæst. 7.* sed humanam etiam rationem considerando, quia mulieres, præsertim viduæ in huiusmodi ciuitatibus non solent inuenire viros, & in quibus non expectantur aduenæ, vt ipsis nubere possint, solent statuta condi de lucranda per maritos dote, etiam in præiudicium filiorum primi matrimonii, de quo per Roland. *in particulari tractatu de hoc,* vbi omnes Doctores, & occasionem statuti congerit: & subditi licet nimium grauari possint, qui in eorum vitiis tolerantur, tamen cum primum nancisci poterunt occasionem, seditiosi & rebelles erunt.

Quo casu, licet Episcopus † non possit præcipere 13
iudici laico, vt pœnam mortis exequatur, ex reg. *c. nouimus. de verb. significat.* tamen poterit benigne admonere, vt vitet scandalum, & vt sit diligens in corrigendo, & auferendo suos subditos à delinquendo, & in subsidium etiam contra Principem excommunicationis ferre sententiam, vt dixi infra *de excommunicatione capit. 3. numer. 41.* non autem in omnes, & singulos, quia vt ibidem dixi *numer. 49. & seq.* pœna † non 14
imponitur contra multitudinem, vel contra eum, qui sociam habet multitudinem: Ideo Princeps poterit reconuenire Episcopum, tanquam negligentem animarum sibi commissarum, & ipsum rogare, vt censuras ecclesiasticas inferat in notorios peccatores huius sceleris, ex dictis per Afflict. *in proœmio constitutionum Regni, numer. 62. & sequent.* eundemque rogare, vt admonitionibus, prædicationibus, & præcibus, aliisque remediis ecclesiasticis, super tali scelere procedat.

Huius nefandi sceleris † species sunt, non solum 15
cum masculis, sed etiam cum mulieribus, Dec. *in l. si qua mulier. numer. 9. Codic. de secund. nupt.* & est communis opinio, vt testatur Viuius *opinione 726. Incip. Sodomia delictum.* Ideoque tam mulieres, quam viri, qui cum eis Sodomiam committunt, comburendæ sunt. Anton. Gomez. super *l. 80. Tauri, numer. 33.* Hieronymus Paulus *in practica Cancellariæ, fol. 40.* & probat text. *in c. vsus 32. quæst. 7.* Cardinal. *in clement. vnic. quæst. 13. de consanguinitat. & affinitat.* & licet Alciat. *in libr. 10 parergon iuris, capit. 11.* dicat, hoc vitium † commissum cum fœminis non puniri pœna or- 16
dinaria, qua puniretur, commissum cum masculis, & dicit Socin. iun. *in quodam consil. quod incipit. vtrum cum muliere.* quod cum ipsa commissum non dicitur proprie Sodomia, sed extraordinaria pollutio, allegat Archidiacon. *in c. extraordinaria pollutio 35. quæst. 4* tamen Dec. *in d. l. si qua mulier. numer. 9.* hoc reprobat, & probatur per text. *in c. vsus. 32. quæst. 7. in vers. masculis & fœminis.* & *in c. adulterii malum. ead. cau. & quæst.* & Couar. *in 2. par. de sponsal. & matrimon. capit. 7. §. 5. numer. 6.* licet putet, quod si fœmina † viri 17
officio fungens alteram subegerit, poterit admitti Alciati, & Socini opinio, contrarium tamen tenet. Salyc. *in l. fœdissimum. Codic. de adulter.* & Boer. *decis. 316. c. l. fin.* quod etiam hoc crimen inter fœminas, vti propria Sodomia, puniendum sit. Altera etiam species est, si maritus, & vxor coeant, sed maritus iaceat in dorso, prout plenius declarat D. Antoninus *in 3. parte summa, titul. 1. capit. 20. §. 3.* item pollutio, quæ fit propriis manibus est species Sodomiæ, vt in sequenti casu dicam. Item si mulier † cum bestiis se com- 18
misceat. Legitur quod Semiramis Regina, quæ Babylonicam vrbem fieri fecit, tantæ fuit libidinis & spurcitiæ, vt non modo filium proprium, sed etiam equum, vsque ad coitum amauerit;

Digitized by Google

uerit: tale enim delictum dicitur sodomiticum, & punitur pœna mortis, etiam ex sacra scriptura *Exod.c.22.* & debet tale iumentum, vel pecus mori, etiam in detestationem tanti criminis, *Leu.cap.20.* licet animal non peccauerit, vt ibi habetur, & adhoc est decisio Guidonis Pap.238.& Franc.Marc.*dec.687.num.6.parte 2.* plures ad hoc congerit Gomez.*in d.l 80.Tauri nu.35.* qui etiam inducit tex.not.adhoc, *in c.mulier 15.quæst.1.* cuius verba sunt: *mulier, quæ accesserit ad omne pecus, & vult ascendi ab eo, interficietis mulierem, & pecus, morte moriantur, &c.*

19 Iudæi putant † se cum vxoribus suis posse coitum exercere in vase etiam non congruo. quorum obscœnitas scribitur in quodam eorum libro, qui *Galla*, ab eis dicitur, à nobis autem *Sponsa*, vbi quod mulier cuiusdam, corā senioribus legis conquesta est, quod tentauerit vxoris pudicitiam, naturæ ordine non seruato, euertere, & causa inter eos discussa, iudicarunt secundum verba tex *Leu.c.20.qui dormierit cum masculo coitu fœmineo, &c.* non igitur esse lege prohibitum agere cum vxore. Quorum nefanda opinio reprobatur latissime in Syntagmate Comm. opin, *tom.3.loco 8.capit.11.col.3.& 4.*& quod etiam cum fœmina committatur sodomiæ crimen, est tex.*in d.c.vsu.*& *d.c.adulterii malum 32.quæst.7.*& late probat Cardin. *in d.clem.1.q.13. de consanguin.& affinit.* & Cotta *in memor.in ver.Pedicones.* Afflict.*in constit.regni quæ incipit; legum asperitatem, num.11.* Plotus *in l.si quando.nu.311. C. vnde vi, cum aliis supra adductis.* & placuit hic subnectere, non ad conuincendum iudæorum manifestissimum errorem, sed quantum ad iurisdictionis materiam pertinet, o-

20 stendendum, Iudæos † ipsos, quacunq; supradictarum specierum sodomitas, non esse mixti fori, sed à iudice duntaxat laico puniendos esse: nam vt scripsi supra *in eadem parte casu 16. vers. limitatur tamen.* Iudæi blasphemantes non ab ecclesia puniuntur, quæ illos non curat, sed à iudice laico, qui secundum leges Romanas viuere debent, *l. Iudæi.C.de Iudæis.* nec pœna ecclesiastica eos posset afficere; ergo in hoc crimine non sunt mixti fori.

CAP. XVI.

Clericum Sodomitam puniri posse à iudice laico, præcedente declaratione ecclesiastici.

SVMMARIA.

1 *Sodomiæ crimen est mixti fori, etiam si à clerico fuerit perpetratum.*
2 *Bullæ Pii V. de clericis sodomitis explicantur.*
3 *Verbum,* exercentes Sodomiam, *verificatur in vno actu.*
4 *Iudex laicus cognoscit in clericum sodomitam, etiam si semel commiserit.*
5 *Statutum loquens de frangente plures ecclesias, verificatur in frangente vnam.*
6 *Statutum de eo qui produxit falsos testes, habet locum in producente vnum.*
7 *Numerus pluralis resoluitur in singularem.*

1 HOc crimen est mixti † fori, etiam si à clerico fuerit perpetratum, ex *Constit.Leonis X.quæ incipit, Supremæ.* vbi omni priuilegio clericali, omni officio, dignitate, & beneficio ecclesiastico est ipso iure priuatus. Item *ex constitutionibus Pii V.* quarum altera est *5. quæ incipit; Cum primum.* & altera est 70. *quæ incipit; Horrendum.* super quibus bullis scripsit Nauarr. *in suo manuali cap.27.num.249.& seq.* dicens ipsum alloquutum fuisse summum Pontificem super interpretatione bullarum, & consulto respondisse, quod potest laicus iudex cognoscere in clericum huius sceleris criminosum, si pluries deliquerit, quia bulla habet verbum, *exercentem,* quod, nisi in pluribus vicibus verificari non potest.

Sed quicquid sit de ista alloquutione, cum non appareat expresse derogatum bullis, Salsedo *in sua practica criminali canonica cap.86.col.pen.& fin.* dicit, quod verbum. † *exercentes,* in his terminis verificatur in vno 3
actu. Imo secunda bulla Pii V. de anno 1566, non habet verbum, *exercentes,* sed verbum, *perpetrantes,* & ideo tenet iudicem † secularem posse cognoscere in clericum 4
committentem crimen Sodomiæ, etiam si semel deliquerit. Et hæc opinio de iure videtur vera. Nam *Constitutio regni quæ incipit; Multæ leges,* loquens de frangente plures ecclesias, verificatur etiam in frangente † vnam 5
tantum. Afflict. *ibi nu.10* Bart. *in l.2.§.sed si vnus.ff.de vi bon.rapt.* vbi refert Dyn. loquentem, quod si quis produxerit † falsos testes, &c. habet locum etiam si vnum 6
falsum testem produxit, per illum tex. & *l.3.in vers.negotia.1.negotium.ff.de negot.gest.* Benedict. *in c.Raynutius.in ver.duas habens filias.num.142.* idem tenet Bald. *in l.Gallus.§.quid si is.in fine.per gl.ff.fin.ibi.ff.de liber.& posthum.* Alex. & Bart. *in d.§.si vnus.* & *in consil.95.animaduertis.col.1.vol.4.* & facit quod dicit, Card. *in clem.1.quæst.32 de foro compet.* vbi quod numerus † pluralis 7
resoluitur in singularem, *c.vt priuileg.de priuileg.* Bart. *in l falsi.§ fin.ff.de condit.& demonstrat.* & vide Bald. *in l.cum quidam.col.fin.vers.modo generaliter quæritur.C.de impuber.& aliis substit.* & *in l.1.col.1. vers.quid si superest vnus solus.C.de condit.Instit.*

Sed circumscripta disputatione, an semel, vel pluries opus sit nefandum scelus commisisse ad effectum supponendi iurisdictioni laicorum: nunquam laici possunt de hac qualitate cognoscere, nisi præcedat declaratio iudicis ecclesiastici, sicut dicimus in clerico Assassino, vt diffuse scribo infra *par.4.casu 129.* sed iudices ecclesiastici, nunquam pro hoc delicto semel commisso, declarant clericos incidisse in bullas Pontificum, nisi pluries & pluries patrauerint, & ita audiui fuisse obseruatum in Curia Romana cum casus contigisset.

CAP. XVII.

Pollutio ecclesiæ in quibus casibus sit mixti fori.

SVMMARIA.

1 *Ecclesia quot modis polluetur.*
2 *Ecclesia polluitur per concubitum coniugalem.*
3 *Pollutio ecclesiæ per concubitum coniugalem est punibilis.*
4 *Mollities est species luxuriæ contra naturam.*
5 *Mollitiem propriam incitans, quomodo puniatur.*
6 *Ecclesia benedicta succedente pollutione non orta, non indiget reconciliatione, secus si est consecrata.*
7 *Ecclesiæ consecratio ex quibus appareat.*
8 *Ecclesia non est reconciliāda per seminis effusionem occultam.*
9 *Ecclesiæ pollutio post celebrationem, non indiget reconciliatione.*

ECclesia polluitur, seminis effusione; Item sanguinis emissione; item homicidio; item quando in 1
ea

Digitized by Google

ta sepelitur excommunicatus, Abb. *in c. consuluisti. de consecrat. eccles. vel altar.* Item quando consecratur ab episcopo excommunicato; Item quando parietes reparantur ex vetustate collapsi; denique si in ecclesia sepeliatur aliquis infidelis. Summa Syluestr. *in ver. Consecratio.* Nauarr. *in suo manuali cap. 27. num. 251.* sed de primo solo modo dubitari contingit, qui casus proximus est immediate præcedentibus.

Seminis igitur emissio dupliciter fieri potest in ecclesia, vel per concubitum coniugalem, vel per ipsam
2 mollitiem. primo modo etiam† ecclesia polluitur, vt tenent Goffred. & Guglielm. *in rationali diuinorum, ver. consecratio.* Host. *in summa, in tit. de consecrat. eccles.* & sequitur Turrecremat. *in c. ecclesiis. de consecrat. dist. 1. sub nu. 13.* quia licet alias concubitus vxoris cum marito sit licitus: non tamen in ecclesia; quia quædam sunt licita, quę ratione loci fiunt illicita, ideo Christus dominus noster eiecit omnes ementes, & vendentes de templo, *c. accusatio. 2. q. 7.* & tamen, vt dicit D. August. nulla alia vendebant, nisi necessaria, & ideo talis polluit ecclesiam, & ipsa ecclesia indiget reconciliatione, gloss. ordinar. *in c. 1. de consecrat. ecclesiæ, libr. 6.* &
3 quod ista† pollutio sit punibilis facit tex. *in c. extraordinaria pollutio 35. quæst. 2.* & hunc casum non existimo mixti fori, cum iure ciuili nihil specialiter sit dispositum, & iure canonico sola pœna salutaris sit imponenda propter scandalum notoriæ pollutionis.

4 Mollities † autem est species luxuriæ contra naturam. Pisanella *in ver. mollities. & in ver. Luxuria in 1 in fine principii, vers. post hoc autem peccatum mollities.* Bermondus Chouerus *in tract. de publicis concubin. parte 2. rubr. de peccato sodomitico, nu. 14.* Francisc. Marc. *dec. 687. num. 10. parte 2.* & dicit Bermond. vbi supra, quod
5 grauiori pœna puniri debet, tanquam† sodomita, qui propriis manibus, aut data opera in seipso pollutionem procurauit, & licet non sit tanta pœna, quanta si cum alio masculo perpetrauerit, gloss. *in ver. Sodomita, in c. omnis 32. q. 7.* quia maleficium non perfectum mitius punitur, quam perfectum, ex reg. *l. 1. § qui puero. & ibi nota.* Albric. *nu. 2. ff. de extraord. criminib.* tamen negari non potest quin vera sit species sodomiæ, & tanquam sodomita puniri possit ab vtroque foro, tanto magis ratione loci, qui polluitur, propter quod ecclesia indiget reconsecratione, siue reconciliatione, & benedictione.

Sed circa istam qualitatem vtriusque criminis notandum est: Primo, quod quando ecclesia est solum benedicta † succedente pollutione notoria, non est opus reconciliatione episcopi, sed sufficit sacerdotalis benedictio, cum aqua à se benedicta, quando vero est consecrata, opus est episcopali reconciliatione, & consecratio † ecclesiæ solet apparere ex crucibus rubeis, pictis in parietibus ecclesiæ, Abb. *in c. fin. nu. 1. de consecrat. eccles. vel altar.* Syluestr. *in ver. consecratio § 8.* & quod dicitur de ecclesia, idem dicendum est de Cæmeterio, si eisdem modis polluatur, secundum Nauarr. *consil. 1. num. 4. de consecrat. eccles. vel altar.* secundo notandum, quod requiritur, vt ipsa seminis † effusio sit publica, *c. significasti. de adulter.* Turrecrem. *in d.c. ecclesiis num. 15. de consecrat. dist. 1.* & ideo si fuerit occulta, quantumcunque illicita, & abominabilis, quando occulta est, ecclesia reconcilianda non est, quia sicut solemnis pœnitentia nunquam imponitur pro crimine occulto; ita cum reconciliatio ecclesiæ semper fiat cum solemnitate, nunquam facienda est, nisi pro pollutione solemniter diuulgata, *d.c. significasti.* & etiam si sacerdos sciuerit per confessionem, ecclesiam pollutam esse, non debet, etiam in occulto, abstinere à celebrando, nec episcopo debet dicere, quod reconciliet ecclesiam, causa non expressa, quia ex his, quæ scit, tanquam Deus, non prohibetur ipse vt homo, nec arctatur ad aliquid faciendum, vel omittendum, quæ est doctrina Hostiens. *in summa de consecrat. eccles.* & Turrecrem. *in d.c. ecclesiis nu. 15.* Nec sufficit, vt sciatur à duobus, vel tribus, Abb. *in c. significasti nu. 2. de adulter. & stupr.* ideo si pollutio† ecclesiæ interuenerit ho- 9
die, & post octo dies venerit ad notitiam totius diœcesis, si inibi interim fuerit celebratum non est opus vlteriori reconciliatione quia vnica sola celebratione dicitur ecclesia reconciliata, Alphons. de Castr. *in libr. 2. de lege pœnali, cap. vlt. in fine.*

CAP. XVIII.

Confraternitates laicorum in quibus casibus sint mixtæ Iurisdictionis.

SVMMARIA.

1 *Confraternitates laicorum, & hospitalia sunt de foro laicorum.*
2 *Episcopus potest visitare confraternitates laicorum.*
3 *Nisi sint sub immediata protectione Regum.*
4 *Hospitalia, quæ non reperiuntur expresse sub immediata protectione Regum, possunt ab episcopis visitari.*
5 *Episcopi possunt reformare pia loca ob negligentiam, vel dilapidationem bonorum.*
6 *Episcopi possunt exigere rationem ab administratoribus locorum etiam mere laicorum.*
7 *Episcopum habere locum absoluendi, & condemnandi simul cum cæteris deputatis.*
8 *Episcopus cognoscit an hospitale sit sub immediata protectione regum.*
9 *Episcopus potest exigere rationem ab administratoribus piorum locorum.*
10 *Episcopus habet facere executionem contra administratores locorum piorum condemnatos.*

COnfraternitates † habentes hospitalia, in quibus 1
quam plurimę eleemosynę Christi pauperibus largiuntur eo loci aduenientibus, dotantur pauperes mulieres, gubernantur, & alimenta præstantur expositis, & infantibus, quorum genitores ignorantur, retinentur, & gubernantur pauperes infirmi, vestimenta pauperibus erogantur, quibus hospitalibus plerunque relinquitur in vltimis voluntatibus sub variis & diuersis formis, aliquando amore Dei, interdum pro animabus testantium, vel simpliciter, vel pro eleemosynis faciendis per eorum magistros, rectores, vel administratores laicos constitutos à principio eorum erectionis: In omnibus istis & similibus causis, iudex laicus est competens, pro vt late probat Petrus de Vbaldis *in tractatu de canonica portione, quæst. 14. principali num. 7. & seq.* Bald. *in authent. ingressi. vers. 3. quæro C. de sacros. eccles.* Capell. Tolos. *decis. 8. & ibi Aufrer. in add. 1.* & de stauritis late scribit Afflict. *in tract. de iure prothomis. in principio legis nu. 12. & seq.*

Episcopus† autem huiusmodi confraternitates lai- 2
corum, collegia quæcunque, & montes pietatis, seu charitatis & pia loca, quomodocunque nuncupentur, etiam si cura ad laicos pertineat, & exemptionis priuilegio sint munita, non obstante quacunque consuetudine, priuilegio, vel statuto, potest visitare: Nisi sint, sub immediata pro-

Digitized by Google

3 protectione Regum, vt est dispositum per *sacrosf. concil. Tridentin. sess. 22. cap. 8.* & *cap. 9.* statutum est, vt idem etiam possit facere delegatus sedis apostolicæ, quicquid scripserit Franc. Marc. *dec. 1008. parte 1.*

Hæc autem probantur ex declarationibus factis per Congregationem Illustrissimorum, & Reuerendissimorum Cardinalium super declaratione dubiorum dicti concilii, à sanctissimo D. N. deputatam, cuius Congregationis, declarationum capita, placuit hic inserere.

4 Fuit dubitatum: † an in exceptione *cap. 8. sess. 22.* qua excipiuntur hospitalia, quæ sunt sub immediata protectione Regum, & sine eorum licentia, non possint ab episcopis visitari, comprehendantur omnia hospitalia, quæ sunt in eorum ditionibus, & regnis. Respondet Congregatio non comprehendi, nisi hospitalia, quæ expresse reperiuntur esse sub Regum protectione.

Item Congregatio censuit, episcopos posse visitare
5 omnia hospitalia, & pia loca. † quomodocunq; nuncupentur, etiam si sint priuata laicorum, ac etiam corrigere, & reformare in casibus à iure expressis, nempe ob negligentiam, vel dilapidationem bonorum, vtcunq; testatoris mens seruetur, iuxta *d. concilium sess. 22. cap. 8.*

Item Congregatio censuit decretum *sess. 22. cap. 9.* habere locum etiam extra visitationem, & in casibus à iure non expressis, & licere episcopis exigere rationem
6 ab † administratoribus etiam locorum mere laicorum, & priuatorum, & generaliter sine vlla distinctione, & quando ex priuilegio, vel consuetudine, vel alia constitutione, aliis reddenda esset ratio, eisdem reddendam esse, adhibito cum illis Ordinario: Nisi in fundatione aliter cautum esset, nempe quod rationes Ordinario reddendæ non essent.

7 Item Congregatio censuit Episcopum habere † locum absoluendi, & condemnandi cum cæteris deputatis, & illius votum connumerari debere cum voto cæterorum, quorum maior pars votorum condemnat, vel absoluit.

8 Item Congregatio censuit, si episcopo † aliquod hospitale visitare volenti, iuxta *cap. 8. sess. 22.* opponatur exceptio, quod sub immediata Regum protectione existat; vtriq; non ad secularem iudicem, sed ad ipsummet Episcopum talis exceptionis cognitionem, vel diffinitionem pertinere.

Item Congregatio censuit ordinarium ex *cap. 9. sess. 22.* posse administratoribus † hospitalium, aliorumque
9 piorum locorum, rationem administrationis exigere, donec coram eodem ordinario doctum fuerit de institutione, in qua secus expresse cautum sit.

10 Item Congregatio censuit executionem † aduersus administratores condemnatos iuxta *cap. 9. sess. 22.* siue soli ordinario reddita fuerit ratio, siue vna cum aliis deputatis ad ipsummet ordinarium spectare. Pro quorum decretorum sacræ congregationis executione fuit instanter rescriptum per reuerendiss. Nuntium Neapoli commorantem sub die 20. Nouembr. 1589.

CAP. XIX.

Adulterii criminis casus esse mixti fori.

SVMMARIA.

1 *Ex Adulterio quæ mala nascantur.*
2 *Adulterium qui primus commisit, & quomodo punitum est.*
3 *Adulterii cognitio est mixti fori.*
4 *Pro adulterio, cum agitur ciuiliter, solus ecclesiasticus procedit.*
5 *Iudex ecclesiasticus inhibet seculari procedenti pro adulterio quo ad separationem thori.*
6 *Adulterio commisso, si agatur ad dotem, debet prius agi coram ecclesiastico ad separationem thori.*
7 *Incidentia in causis matrimonii sunt mere ecclesiastica, quando tractatur inter ipsos coniuges.*
8 *Iudex laicus est competens pro adulterio si tractatur de perdenda dote.*
9 *Adulterii pœna in foro penitentiali.*
10 *Pœna adulterii, de iure canonico qua sit, & nu. 12.*
11 *Adultera mulier non debet ingressu monasterii decorari.*
13 *Adulterio commisso per clericum, cognoscit ecclesiasticus etiam contra mulierem laicam.*
14 *Adulteræ mulieris cum clerico cognitio, & punitio est mixti fori.*
15 *Adulteri clerici pœna de iure canonico.*
16 *Clericus propter simplex adulterium an debeat deponi.*
17 *Clerici concubinarii quam pœnam pati debent.*
18 *Adulterorum laicorum punitio spectat ad iudicem secularem.*
19 *Iudex laicus si preuenerit pro puniendo adultero laico, tunc ecclesiasticus non potest recipere testes ad negandum matrimonium.*
20 *Adulterii pœna de iure ciuili qua sit.*
21 l. transigere. C. de transact. *in elligentia.*
22 l. castitati. C. de adulter. *intelligentia.*
23 *Adulterii diuersa pœna secundum consuetudinem regionum diuersarum quæ sint.*
24 *Adultera vxor vbi nullam pœnam patitur, sed maritus adulteræ mittitur super asino per ciuitatem.*
25 *Iudex ecclesiasticus præuentus quando imponit pœnam adulterii a lege vel consuetudine introductam.*
26 *Iudæis adulteris imponenda est pœna etiam per statutum minorata.*
27 *Pœna consuetudinis minor derogat maiori.*
28 *Consuetudo potentius operatur quam statutum.*
29 *Iudæus si committat adulterium cum Christiana an debeat puniri pœna statuti, vel iuris communis.*
30 *Pagani adulteri qua pœna puniantur.*
31 *Secta paganorum, & gentilium est minus mala quam secta Iudeorum.*
32 *Adulterium quando est duplex, & quando simplex.*
33 *Adulterium duplex punitur pœna mortis naturalis.*
34 *Coniugatus coiens cum soluta an sit adulterium.*
35 *Adulterium vxorati cum soluta non est punibile de iure ciuili.*
36 *Iudex laicus potest cogere maritum, vt dimittat concubinam.*
37 *Adulterium dicitur committi à coniugato cum soluta de iure canonico.*
38 *Iudex ecclesiasticus cogit maritum sub pœna excommunicationis, vt dimittat concubinam.*
39 *Vxor propter fornicationem mariti potest petere separationem thori.*
40 *Maritus adulter non accusator adulterii ab vxore.*

ADulterium † est crimen satis infestum bonis viris, 1
quia per ipsum Zelus Zelotipiæ inualescit, ira, & commotio inter ciues, & odia crescunt, & homicidia pro-

procurantur,turbat enim honorem matrimonii,& etiam famam liberorum,qua consistit decus gentium,vt not. *in auth. de nupt. in princip.* Angel. *in §.2. in auth. de monachis.* ideo Euphron apud Stobæum *capit.6.* dixit, non esse adulterio maius malum, & Sibylla Erithræa apud Lactantium *in libro de Ira Dei cap. 22.* inter facinora,quibus Deus maxime irascitur, atq; irritatur, ad-
2 ulterium reponit: Vnde Lamech, † qui fuit primus, qui adulterium commisit, *c. an non districta.24.q.3.* & ibi dicit Turrecrem. *num.1.* fuit grauius punitus,quam homicidium, Cayn.quia,vt idem Turrecrem. *in c. quomodo.nu.2.in fine. 31.q.1.* adulterium Lamech septuagies septies vendicatum est,quia in 77.animabus,quæ de Lamech egressæ sunt,punitum est, quæ omnes pro peccato Lamech perierunt in diluuio, sed peccatum Cayn vendicatum est septies,id est vindicta sumpta vsque ad Lamech,vt habetur *in d. c. quomodo.*

3 Cognitio † istius criminis est mixti fori, & pro hoc est text. *in c. rex debet.23.q.5.* & ibi probat Turrecrem. Innoc. Abb.& alii *in c. tua. de procurator.* Ioan. Andr. *in c. fin. de adulter. lib 6.* & *in c.1. de offic. ordinar. vbi Alciat. num. 18.* testatur hanc esse communem opinionem. Canonistæ omnes *in c. gaudemus de conuers. coniugat.* & *in c. cum sit generale, de foro compet.* Ciuilistæ omnes *in l. quamuis C. de adulter* Roman. *singul 674.* Bald. *in auth. clericus. nu.7. C. de episc. & cler.* Couar. *in 2. par. de sponsalib. cap.7. §.7. nu.20.* Clarus *in pract. crimin. §. fin. quæst. 37. vers. quæro nunquid causa.* qui citat omnes testantes de communi. Syntagma *comm. opin. tom.3. loco 8. tit.6. cap.2.* Decian. *in tractat. crimin. tomo 1. cap.26. numer.7.* Gregor. Lopez. *in Partita 1. tit.6. l.58. gloss.5.* Anton Gomez. *in l.80. Tauri. nu.47. vers. vnum tamen est.* Afflict. *in tit. quæ sint regalia, in ver. bona contrahentium incestas nuptias, num.13.* Diaz. *in sua practic. criminal. canon. ca. 79.* Foller. *in practica criminali canonica cap.19.* Menoch. *de arbitrar. iudic. casu 419.* Guido Pap. *dec. 178.* Franch. *dec. 312.* Boer. *decis. 297.* Aufrer. *de potestat. secular. in ecclesiasticos. regula 4. in 11. fallentia.* & ibi Matthæus Boys *in sua lata additione.* Bermondus Chouer. *in tractatu de publicis concubin. rubric. de adulter. numer. 4. & plur. seq. cum aliis consulentibus per eosdem allegatos.*

Hæc conclusio probatur: Primo circa modum procedendi, secundo ex qualitate pœnarum, in quibus apparebit resolutio multorum casuum iurisdictionis.

4 Circa modum. Nam aut agitur ciuiliter † de adulterio, & solus ecclesiasticus procedit: Aut agitur criminaliter, & vterq; procedere potest, modus igitur agendi inprimis distinguit iurisdictionem iudicum in eodem facto: si autem deducitur. siquidem si propter adulterium commissum agatur ad separationem thori, vel ad restitutionem dotis, tunc solus ecclesiasticus cognoscit, *c. tuæ. de procurator.* & ibi scribunt omnes Doct. quia pœna separationis thori est canonica, quæ videtur impedire sacramentum matrimonii, ideo solus ecclesiasticus cognoscit; hanc opinionem sequuntur. Roman. *in d. singular. 674. in princ.* Franc. *in c. consuluit. num.1. de appellat.* Felyn *in c. cum sit generale. col. 7. vers. respectu adulteri. de foro compet.* Archidiacon. *in d. c. rex 23. q.5. & in c. postulasti. 3. q.7.* Clar. *in d. quæst.37. vers. quæro nunquid. in fine.* Ant. Gomez. *in d. l. 80. Tauri. num.47. vers. vnum tamen scias.* Decian. *in d. cap. 26. nu. 7. vers. tertia conclusio.* & scribit Bermond. *in d. tract. de publ. concubin. rubr. de adulter. num.22. & seq.* vbi probat hanc esse comm. opin. & consuluit Angelus de Vbaldis iun. *in consil. 42. inter consilia matrimonialia.* vbi
5 quod in tali casu † si iudex secularis vellet procedere, vel aliquo modo se ingereret, posset illi inhibere, etiam sub pœna excommunicationis. & Dec. *in consil. 212.* vbi quod quando agitur ad separationem matrimonii, est crimen mere ecclesiasticum, Federic. de Sen. *in consil. 236. in quæstione vertente. ver. item sciendum.* Specul. *de competent. iudic. adit. §.1. vers.17.* & consuluit Paul. de Castr. *in consil. 65. nu.3. vol.1.* quod si propter adulterium commissum † agatur vt fiat plena restitutio dotis, tunc 6
prius debet agi ad separationem thori coram ecclesiastico, *c. plerumq. de donat. inter vir. & uxor.* alias petitio plenæ restitutionis dotis coram laico, propter adulterium, non valet, sicut quando agitur petitione hæreditatis, antequam agatur querela, vt not. *in l. qui de in officioso ff. de inoffic. testam.* & licet Abb. *in c.1. de offic. ordin.* dicat, quod quando agitur ad separationem thori simpliciter, tunc est crimen mere ecclesiasticum, & laicus non potest se intromittere, secus si ageretur ciuiliter ad plenum, pro omnibus, quia tunc est mixti fori. Tamen nos suprà *in eadem parte 3. cap 9.* tractauimus, incidentia † in causis matrimonii esse ecclesiastica, quan- 7
do tractantur inter ipsos coniuges, & de ipsis non posse se intromittere laicos iudices, secus si tractarentur inter tertias personas, quo casu possunt tractari coram laicis iudicibus, ibi vide, præsertim *num.16. & seq.* quicquid dicat Decian. *in d. capit. 26. numer. 7. vers. sexta sit conclusio.* addo quod iudex † laicus est competens si 8
tractatur de facto, puta de perdenda dote propter adulterium commissum, quando constat per sententiam, vel per confessionem partis, quod adulterium sit commissum, vt per Franch. *dec. 312 num.6. vers. sed ad hoc dictum fuit.* secus si esset articulus iuris, puta an per furorem possit fieri separatio matrimonii, quia tunc iudex ecclesiasticus solus procedit. Franch. *d. dec. 312. num.7. & dec.36.* & dixi supra *parte 2. centur. 2. casu 101. num.21.*

Idem arguitur ex diuersitate pœnarum, Bald. *in auth. clericus. num.7. in fin. C. de episc. & cleric.* iure igitur canonico, si agatur de pœna † imponenda in foro pœ- 9
nitentiali, sacerdos, cui fiet confessio, imponet pœnam arbitrariam, vt est text. *in c. mensuram. de pœnit. dist.1.* & *in c. quem pœnitet. eadem dist.* & scribunt omnes *in c. at si clerici. de iudic.* Bermond. *de publ. concubinar. rubric. de adulter. num.3.* Menoch. *d. casu 419 num.58.* quo casu, neq; solemnitates iudiciorum, neq; ordo iuris seruabitur, vt per Abb. & Felyn. *in c. cum I. & A. de re iud.* & notat Archidiacon. *in c. fin. 32. quæst.5.* per illum tex. & ita intelligit *c.1. de offic. ordin.* quod loquatur, quo ad forum pœnitentiale, Ioan. Andr. *in c. ad nostram. in 2. de iureiur.*

In foro autem contentioso plures pœnæ reperiuntur ad hoc de iure canonico, videlicet pœna † detrusio- 10
nis in monasterium, de qua est casus *in c. gaudemus. de conuers. coniugat.* & *in c. fraternitatis. dist.34.* sed quia eadem pœna est imposita hodie de iure ciuili, *auth. sed hodie. Cod. de adulter.* & *§. si vero quando. in auth. vt nulli iud.* quo casu quando tractaretur de impositione istius pœnæ, vterq; iudex posset adiri, & esset locus præuentioni, Bald. *in d. auth. clericus. n.7. & seq.* verum si laicus imponeret hanc pœnam, quo ad executionem, debet requirere ecclesiasticum, sub cuius iurisdictione sunt monasteria, *arg. c. biduum 2. q 6. vers. siquidem.* & *l. inter pœnas C. de interdict. & relegat.* sed circa hanc pœnam, non possum non aduertere, quod † mulier adultera nō 11
debet ingressu monasterii decorari, cum criminosum non debeat dignitas comitari, sed pœna, *l. pœna. C. de decur. li.10.* & satis arguendum videtur, vt mulier adultera, quæ per legem diuinam dilapidari videtur, *c. hæc imago. 33. q.5.* deputetur monasterio, ad corrumpendum sanctas moniales, sæpe enim malorum consortia,

S &c.

Digitized by Google

&c. *c. sæpe 28. q. 1.* nec incorruptus manere potest, qui corruptis sociatur, *c. quisquis. 23. q. 4. Ecclesiastic. capit.*
12 *13.* altera pœna† est, quod scinduntur panni, & capilli, ante, & retro in derisionem, quæ pœna etiam est imposita vtroq; iure *c. de benedicto. 32. q. 1.* & *d. auth. sed hodie.* alia pœna est excommunicatio, pro quâ solus ecclesiasticus adiri debet, *c. intelligimus.* & *c. 2. de adult.* qui tex. ad hoc inducitur per Rom. *in d. singul. 674. nu. 2.* & dicit Host. *in summa tit. de adult.* quod laicus committens adulterium, debet excommunicari, quia excommunicatio est vltimus mucro ecclesiæ, & vltra eam, nō habet quid faciat, *c. cum non ab homine. de iud.* & de hac pœna scribit Bermond. *in d. rubr. de adulteriis nu. 11.*

13 Si adulterium commissum sit à clerico, † poterit iudex ecclesiasticus cognoscere etiam contra mulierē laicam, *arg. c. quidam dist. 81.* vbi episcopus punit etiam mulierem secularem se cōmiscentem cum clerico in simplici fornicatione; ergo multo magis concurrente adulterio, gl. *in c. placuit. in ver. melius. 37. q. 6.* in quo di-
14 stinguendum est: aut tractatur de punienda† muliere, & cognitio est mixti fori, eritq; locus præuentioni inter iudicem ecclesiasticum, & laicum, verum si laicus præuenerit ecclesiasticum iudicem, remittet clericum ad ipsum puniendum, Marian. *in c. cum sit generale nu. 24. de foro comp.* Dec. *in d. tract. crim. tom. 1. c. 26. n. 7. vers. 2. fit conclusio.* aut tractatur de puniendo clerico, & solus ecclesiasticus est competens. De iure igitur cano-
15 nico† clericus adulter, depositus ab officio, in monasterium toto tempore vitæ suę detruditur, *c. si quis cleric. dist. 81.* gl. *1. in c. lator. 2. q. 7. & ibi Archid. Host. in summa tit. de adult. §. quæ pœna sit imponenda.* Io. de Anan. *in c. significauit. de adult.* Abb. *in c. vt clericorum. de vita. & honest. cler. & ibi Io. And. & Io. de Imm.* & est communis opinio, vt tradit Diaz. *in pract. crimin. canon. cap. 79. in ver. adulterii.* & Foll. *in pract. crim. canon. cap. 19.* & licet Men. *in d. casu 419. num. 60.* sequatur Paul. Grilland. *in tract. de pœnis omnifar. coit.* dicentes, quod hodie cleri-
16 cus † propter simplex adulterium non debet deponi. Nihilominus Diaz. *in d. cap. 79.* respondet ad omnia fundamenta contraria, & tandem concludit tutius esse in consulendo, & iudicando, tenere aliam opinionem, quæ est communis. Nec obstat *concilium Anciranum in cap. 20* allegatum à Men. *in d. n. 60.* & ante ipsum allegatum à Tiraquello ad hoc etiam propositum *in l. 13 conn-bial. n. 24. in fin.* vbi si quis clericus adulterium commiserit, non nisi septem annis in pœnitentia completis, ad pristinos gradus recipitur. Tanto magis, quia ex dispositione sacrosancti *concili Trident. sess. 25 de re-*
17 *formatione cap. 14.* clericos† concubinarios admonitione prima facta, perseuerantes, priuari debere tertia parte fructuum, obuentionum, ac prouentuum beneficiorum suorum quorumcunq;. Secunda vero monitione facta perseuerantes omnibus fructibus priuantur, & ab officio, & administratione beneficii, ad tempus arbitrio episcopi suspenduntur. Si vero adhuc perseuerabunt in eodem errore, vt quia dimissam concubinam, repetant, excommunicantur. Cæteri vero clerici, qui beneficia, vel pensiones non habent, pœna carceris, vel alia simili, arbitrio episcopi, secundum facti, & personarum qualitatem puniuntur, episcopi vero, &c. quia ad hæc omnia ex Host respondeti potest, qui *in summa. de conhabit. cler. & mulier. §. qualiter imponatur ad fin.* cum allegauerit *d. c. si quis cleric.* & *c. Roman. dist. 81.* subdit ista verba: Puto quod ex causa iudex potest seruare rigorem, & ex causa remittere, & dispensare, & hoc nisi in modum accusationis conuinceretur, tunc enim standum est dicto rigori, & in hoc sequi oportet illam communem opinionem; & quod de mente Host. sit hoc asserere, ne dum in crimine simplicis fornicationis, sed etiam adulterii, colligitur ex eius remissione, quam facit *in summa tit. de adult. §. quæ pœna,* ad ea quæ dixit *in sūma de cohab. cler. & mulier.* & quia allegat dicta iura, quæ loquuntur in crimine adulterii; & licet aliter disponatur per dictum *concil. Trident.* circa fornicationem, quæ differt satis grauiter ab adulterio, non tamen diffitendum est, quod pro ipso pœna depositionis imponatur. & hanc etiam opinionē probat Bermond. *in d. rubr. de adulter. nu. 24. & 25. & seq.*

Cum agitur de pœnæ† impositione in laicos adul- 18
teros, huius cognitio ad iudicem secularem tantum spectat, vt not. Innoc. *in c. tua. de procurat.* quia vt ibi dicitur, iudex ecclesiasticus non potest cognoscere, vel iudicare, quē morti tradere non potest, *c. sent. ne clerici, vel monach.* & quod secularis debeat punire adulteria, est tex. *in c. si quis 23 q. 4. & c. rex debet 23. q. 5.* & *c. relegentes. eadem caus. & quæst.* quo casu ecclesiasticus† non 19
poterit etiam recipere testes, si negaretur matrimonium, vt concluderetur non esse adulterium, quia fieret irregularis, sed iudex laicus debet illas probationes recipere, Ancar. *in c. ea quæ in 4. q. de reg. iur. li. 6 n. 10. vers. item cum ad pœnam legalem.* Barb. *in c. cum sit generale. n. 226. & seq. de foro compet.*

Hic subintrat magna difficultas, quæ pœna† de iure 20
ciuili pro adulterio imposita sit. Et primū de iure communi loquendo, Seb. Mont. *in tract. de patria potestate. in §. matrim. nu. 57.* putat adhuc sub iudice litem esse, qua pœna plectantur adult. Sed quantum ad ius commune pertinet, decisiue loquendo, dicimus, q̄ de iure Digestorū pro adulterio non imponebatur pœna mortis, sed tantū pœna deportationis, gl. est *in l. at prætor. §. miles. ff. de his qui not. infam.* gl. *in l qui cum vno § adulterii. in ver. recipiendi ff. de re milit.* quæ dicit, q̄ tempore illius legis pro adulterio, non erat pœna gladii. gl. *in l. Claud. ff. de his, quib. vt indign.* dicit, quod tempore Digestorū alia erat pœna adulterii, quam hodie, & adhoc est text. quē reputant singularē Bart. & Sal. *in l. si quis viduam. in vers. in insulam deportandus est ff. de quæst.* sed de iure Codicis pro adulterio imponitur pœna vltimi supplicii, *l. castitati C. de adulter. l. transigere C. de transact.* & *l. quamuis in 2. C. de adult.* sed de iure auth. immutata est pœna adulterii in fœmina, *d. auth. sed hodie.* ideo remansit pœna mortis in masculo, quam ecclesiasticus imponere non potest.

Ex hoc infero errare eos, qui putant *in d. l. transigere,* verba† illa, *excepto adulterio,* fuisse addita à Triboniano, 21
& aliis compilatoribus, cum tempore Diocletiani, & Max. Imp. qui fuerunt auctores *d. l. transigere.* adulterium non erat capitale, per *d. l. si quis viduam.* quam opinionē tenent Cuiac. Hortoman. & Balduin. *in §. itē lex Iulia. Inst. de publ. iud.* Brisson *in lib. singul. ad l. iul. de adulter in ver. qui stuprum, adulteriumue.* & ideo Cuiac. *libr. 8. obseruat. cap. 11. & lib. 19. cap. penult.* dicit, Tribonianum ea verba posuisse, ad posteriores leges respicientem, sicut *in d. § item lex Iulia. versiculum, temeratores alienarum nuptiarum gladio puniri, &c.* accipi debere secundum leges posteriores, scilic. *l. quamuis. C. de adulter.* siquidem Dioclet. & Max. inceperunt imperare anno Domini 286. quo tempore mortis pœna erat imposita pro adulterio, per *l. castitati. C. de adulter.* cuius auctor fuerat Alexander Seuerus, qui inceperat imperare anno Domini 224. & sic 42. annis ante Dioclet. & Max. nec valet dicere, quod per *d.† l. castitati.* non 22
erat imposita pœna mortis naturalis, sed deportationis, prout intelligit Couarr. *in 2. parte. de sponsal. capit. 7. § 7. numer. 16. vers. sed si Accurs.* quia *in d. l. castitati.* dicitur, quod ducens damnatam de adulterio, tanquā

lenō

Digitized by Google

leno punitur pœna lenocinii, quæ est pœna vltimi supplicii, vt probat Bermond. *in d. rubric. de adulter. num. 4.* & quando non esset pœna mortis naturalis, sufficeret ad *d. l. transigere.* vt verba illa non sint superflua, vt deportationis pœna imponeretur tempore dictorum Imperatorum. Diocle. & Maximin. vt per gloss. *in d. l. transigere.* quæ in pœna capitali inibi vult etiam comprehendi deportationem, ex regul. *l. capitalium ff. de pœn.* & *§. 1. Institut. de publ. iudic. cum simil.* Nec d. §. *item lex Iulia. vers. temeratores alienarum nuptiarum gladio feriri oportet, &c.* intelligendus est secundum leges posteriores, pro vt intelligit Raphael Cuman. *in consil. 154.* cum aliis ad hoc allegatis per Couarr. *in d. num. 16. prope finem.* Quia d. §. *item lex Iulia.* nuncupatim loquitur de lege Iulia, & aliter interpretando, opus esset dicere Imperatorem mentitum esse, & ita nominatim de pœna legis Iuliæ intelligit Hostiens. *in tit. de adulter. §. quæ pœna. col. 1. vers. pœna autem.* & sequitur Tiraquell. *in l. 13. connubial. numer. 20. vers. & ideo eum §.* & ad Coras. *libr. 2. miscellan. iur. capit. 1.* dicentem, quod *in toto titul. ff. ad l. Iul. de adulter.* nullibi de hac mortis pœna mentio facta est, quæ si lege Iulia statuta fuisset, vtique à Iurisconsultis illius temporis omissa non esset. Responderi potest, hoc argumentum procedere à coniecturis, & non concludere. Omissa est pœna: ergo non erat in vsu; quia verba legis Iuliæ repugnant, quæ esse eiusdem legis fatendum est: Item potuit omitti, quia forte non erat de re dubitabili, vel secundum Couarr. *in d. nu. 16.* omissa fuit à compilatoribus, quia gladii pœnam ab Alex. & Constantino, in Codicem Iustiniani retulissent.

Sed iure ciuili particularium locorum diuersa pœ-
23 na † pro adulterio imposita reperitur; siquidem, quasi in tota Germania pœna adulterii est arbitraria, VVesenbecius *in paratitlis tit. de adul.* testatur etiam Mynsinger. *in §. item lex Iulia. Instit. de public. iudic.* præter quam in Saxonia, vbi pœna capitalis infligitur, vt testatur Schneiduuinus *Instit. de publ. c. iud.* Coloniæ consuetudo est, qua adulter, & adultera famosos lapides duos à collo pendentes cum candelis ardentibus ignominiose per ciuitatem, lictoribus præcedentibus portant, deinde pœna pecuniaria mulctantur, vt testatur Rauennas Iuris Coloniensis professor *in suo singulari 298.* in Regno Franciæ adulteri ex consuetudine non puniuntur, vt per Tiraquell. *in d. l. 13. connubial. numer. 24.* præterquam Grationopoli, vbi statuta est pœna centum solidorum, vt per Guidonem Pap. *decis. 206.* & late per Benedict. *in c. Raynutius. in ver. cuidam Petro. n. 63.* Ad hoc videndi sunt Rebuff. *in constitut. regni in proœm. numer. 108.* Chassan. *in titul. de institia num. 46.* Philibertus Bugnion. *in abrogatis legibus Galliæ.* & Rauennas *in d. singular. 938.* refert in quibusdam locis
24 Franciæ consuetudinem esse, quod vxor adultera † nullam patiatur pœnam, sed maritus eius super asino per totam ciuitatem ducitur, præcone alta voce clamante: Sic fit maritis, qui permittunt vxores nimium ieiunare. Boer. *decis. 297.* & Guido Pap. *d. decis. 206.* in Italia quot sunt ciuitates maximæ, tot sunt statuta diuersarum quantitatum pecuniæ impositarum pro adulteriis, quæ omnia recenset Menoch. *in d. casu 419. à numer. 62. ad finem.* de quo satis conqueritur Alciat. *in l. probrum. ff. de verb. signific.* fures hodie strangulari, adulteros autem pecunia mulctari, vt sit maior pecuniæ, quam morum, & honoris ratio. Sed in Hispania adest expressa *lex 15. partitarum 7. tit. 17.* qua disponitur, adulterii pœnam in masculo esse mortem: adulteram vero publice flagellari, & amittere dotem, & arras, quæ applicantur viro, ipsa detrusa in monasterium. Et per leges Tauri permissum est marito vxorem occidere, vt *l. 80. cum duabus seq.* & ibi late Gomez.

Quæ pœnarum diuersitas, quantum ad materiam iurisdictionis pertinet, inducta est à nobis: Primo vt infertur, quod vbi ratio † irregularitatis incurrendæ 25
cessat, si ecclesiasticus super adulterio præuenit iurisdictionem iudicis laici, poterit etiam super tali pœna ciuili sententiam ferre, ne causæ continentia diuidantur, ex regula *l. nulli prorsus. C. de iudic.*

Secundo infertur, quod si pro adulterio minorata est pœna † per statutum, ea ipsa iudicandi sunt etiam 26
Iudæi adulteri, pro vt in hoc casu consuluerunt Alex. *in consil. 99. vol. 3.* & *consil. 13. vol. 7.* Angel. *in consil. 114.* licet primo Barbat. *in consil. 63. vol. 3.* Socin. *in consil. 92. in 3. dub. vol. 1.* Alciat. *in consil. 458.* Corn. *in cons. 114. vol. 1.* Riminald. iun. *in cons. 418. num. 7. vol. 4.* Marsil. *in cons. 101.* Bermond. *in tract. de concubin. rubric. de adulter. numer. 30. & plur. seq.* qui testatur de communi, & vt communem recitat Clar. *in §. adulterium. vers. sed pone statut.* & in simili late per Tiraquell. *de iure primogen. quæst. 66. num. 18.*

In hoc articulo arbitror duos casus constitui debere. Primus est, quando Iudæus committit adulterium cum Iudæa, quo casu arbitror istam communem esse veram, & siue extet priuilegium Iudæorum, quod in ciuitate vbi morantur, tractentur vt Christiani, pro vt in casu, quo consuluit Marsil. Bononiæ, siue non extet, semper iudex debet sequi pœnam statuti, non autem iuris dispositionem. gl. & Bart. *in l. quid ergo. §. pœna grauior. col. 3. ff. de his qui not. infam.* Bart. *in l. seruum quoq. §. publice col. 2. ff. de procurator. cum simil.* per Dec. *in c. ex literis col. fin. vers. sex. o gloss. de constit.* & *in c. inter cæteras col. pen. de rescript.* Et quod iudex laicus debeat sequi pœnam diuersam à lege communi per statutum impositam, Cyn. *in l. qui sepulcra. Cod. de sepulchro viol.* Alex. *in l. sanctio. ff. de pœnis.* Bald. *in consil. 250. in quæst. vol. 1.* Marsil. *in practic. crim. §. quæritur, nu. 1.* Imo idem est in pœna † consuetudinis, quæ si minor est, & mitior 27
in crimine adulterii, illa derogat maiori impositæ à iure communi, *l. quod senatus. ff. de iniur. l. senatus censuit. ff. de accus.* Cyn. *in l. nullum. C. de test.* Bald. *in consil. 115. quod procedit. vol. 4.* Crauett. *in cons. 137. n. 7.* & communem opinionem esse testatur Dec. *in c. de causis. col. pen. de offic. deleg.* quia consuetudo † potentius operatur, 28
quam statutum, Felyn. *in c. 1. nu. 4. & 5. de sponsal.* & plura de hoc scribit Alban in lucubrationibus ad Bart. *in repet. l. de quibus. ff. de legib.* quia sanctiora videntur esse quæ moribus afferuntur, quam quæ legibus imperantur, leges enim dantur vt plurimum inuitis, sed quod est consuetudinis, sua vi, & per se influit in mores hominum, vt vel à natura putentur esse, aut ab antiquis pro bono publico institutæ.

Secundus casus est, stante supradicto statuto minorante pœnam, si Iudæus committat † adulterium cum 29
Christiana, & tunc supradicta communis opinio est falsa, quo casu Clarus *in d. §. adulterium, vers. pone statutum. in fine* , putat hunc Iudæum esse ad triremes perpetuo transmittendum. Ego autem dico esse furca suspendendum. Nam si hic casus non comprehenditur sub statuto, vt Clarus probat. Item quia debet intelligi, vt minus lædat ius commune, gl. & Doct. *in l. fin. §. in computatione. C. de iure delib.* cum aliis ad hoc allegatis per Surdum. *dec. 56. nu. 3.* sed hic est duplex casus, scilic. quando committitur adulterium cum Iudæa, & quando cum Christiana, & statutum interpretandum est vt minus lædat ius commune, quam fieri possit, vt ibidem; ergo quo ad Iudæum committentem adulterium cum Christiana pœna iuris communis remanet in

correcta.ideo mittere ipsum ad triremes,non procedit de iure communi,neq; à statuto, sed ex quadam benignitate arbitrii, quæ non est seruanda cum ista perfida gente. Augetur hoc quadam ratione Bermondi,cui ipse qui tenet contrarium *in d.rubr.de adulteriis,n.32.*
30 non respondet. Nam si pagani,† ac Saraceni, & gentiles committerent adulterium cum Christiana, clarum est quod pœna mortis puniri deberent; ergo
31 multo fortius Iudæi: probatur; quia secta† Saracenorum paganorum, ac gentilium est minus mala, quam sit secta Iudæorum, *c.nonne sodomitæ 1.q.1.* & ideo in Theodosiano Codice specialiter est decisum, vt si Iudæus cum Christiana adulterium committat, capitali sententia feriatur,vt *in l.1.C.de nuptiis gentilium*,quam pœnam sequitur Alciatus *in libr.7.parergon iuris,ca.23.*

Sed an omnibus adulterii speciebus supradicta pœnarum genera applicari possint,quæstionis est: siqui-
32 dem adulterium† aliquando est duplex,aliquando simplex Duplex est,quando ambo, vir,& vxor extra thorum coeuntes, sunt coniugati, & hoc dicitur vere, & proprie adulterium tam respectu viri,quam mulieris, & appellatur duplex,quia vir violauit thorum proprium & vxor violauit thorum viri. Goffr.& Host.*in summa de adulter.§ 1.in princ.*Syluestr.& Angelic.*in summa ver.adulterium n 1* & ista qualitas duplicitatis adulterii respectu legitimationis,reputatur, vt simplex,quia filio dicente se esse adulterinum simpliciter, valet legitimatio,etiamsi sit dupliciter adulterinus,Angel *in consil.201.in primo dub* Fel. *in c.postulasti.numer.16. de rescrip*. sed respectu pœnæ imponendæ, procedunt supra dicta. Item est quando solutus coiuit cum coniugata,quo casu etiam vere, & proprie dicitur adulterium,sed simplex appellatur,ita notant omnes *in l.1.C. ad l.Iul de adulter.* per tex.*in l.inter l.be as §.1.ff.eod.tit.* & *l.inter stuprum.ff.de verb.significat.*

Sed quando coniugatus coiuit cum soluta:Hic alter casus continet duplicem speciem, vel quando coniugatus coiuit cum soluta in forma matrimonii; vel
33 quando sine ipsius forma: Primo modo punitur† pœna mortis naturalis, siue quinq; duxerit vxores, vt in casu Grammatici *voto 17.* siue quatuor, vt euenit Galliæ,vt refert Boss.*in tract.crim.in tit.de coitu damn.n.78.* siue duas tantum,vt probat Men.*cas.420.n.103.*&ideo ecclesiasticus circa hanc pœnam non se intromittit.
34 Secundo modo,† decisiue scribendo de iure ciuili,non est adulterium,prout esse communem opinionem testatur Suarez. *in ver.adulterium. n 86.* & Clarus etiam *in §.adulterium.vers.tribus autem modis*,gl.*in l.1.ver.declar.& ibi Bald.nu.3 C.de adulter.* Saly.*in auth. ex complexu. C. de incest.nupt.*&*in l.si qua illustris.num 4 C.ad S.C.Orfician.*&*in d.l.1.n.2.*Alex.*in cons.129 prope finem. vers.plus dicit.vol.1.* quia adulterium dicitur alieni thori violatio, & quasi transitus vnius thori ad alterum. Ergo cum maritus aliquam solutam cognoscit, non est adulterium,Host.*in summa,tit.de adulter.§.1.* Soc.
35 sen.*in cons.148.n.3 vol.1.* item vxoratus non potest pro hoc delicto de iure ciuili criminaliter puniri, Aret. *in §.nouissime num.4.Inst.ad S.C.Orfician.*Dec.*in cons.311. nu.1.*& hanc esse indubitatam Doct. sententiam, dicit Rol.*in cons.74.nu.1.vol.2.*quicquid dixerit Men.*in cons.*
36 *249.*&*de arbitr.iud.casu 420 n.108.*quo casu iudex† laicus posset secularibus remediis constringere maritum,vt dimittat concubinam, non quod crimen istud spectet ad eum,sed quia ad eius officium spectat facere. vt homines in ciuitate male viuentes, honeste viuant. Ex quo infertur quod mulier male famata de suo corpore,si dubitetur,quod alias honestas mulieres seducat,potest remediis iudicis secularis expelli ab illo loco vicino,vt probat Berm.*in d.tract.de publ.concubin. rubric.de adulteriis.nu.68.*

Sed de iure canonico coniugatus † dicitur commit- 37
tere adulterium cognoscendo solutam,*c.nemo.c.dicat. 32.q.4.*Abb.per illum tex.*in c.transmissa nu.5.de eo qui cognouit consang.vxoris suæ.* Conr.*in suo pretorio,tit.de adulteriis nu.2.& 3.*Clar.*in d.vers.tribus autem*.Syntagma comm.opin.*tom.3.loc.8.tit.6.cap.1.* quo casu iudex ecclesiasticus† poterit constringere maritum, vt con- 38
cubinam, quam tenet dimittat, etiam sub pœna excõmunicationis,quam incurrat maritus,si illam non dimittat *c.si concubina.de sent. excõ* gl.*in c.Romana.in ver. offensa.de sent.exc.li 6.* & ideo curati ecclesiarum parrochialium in diebus festiuis solemnibus solent declarare excommunicatos concubinarios manifestos, & ipsa vxor† propter fornicationem mariti poterit pe- 39
tere separationem thori,& dotis restitutionem, *c.plerunq;.de donat.inter vir.& vxor.*vbi omnes firmant,& scribunt per illa iura *in c.1.& c.de maritis de adulter. & in c.fin.de conuers.coniug.& ibi Abb.& in c.de infidelib de consanguin.& affinitat.& in c.ex parte.de sponsal.& in c. quæsiuit.& c.significasti.de diuortiis.& 32.q.6.per totum. & q.7.in c.omnes & per gl.in d.ver.offensa in d c. Romana.de sent.excom.lib.6.& in c.pen.& fin.de adulter.* quæ procedunt etiam si maritus fornicationem commisit cum soluta,*c.nemo 32.q.4.* vbi Archidiacon.& alii hoc firmant.& *in c.non solum.q.7.& in c.meretrices.quæst.4.* & per Soc.*in consil.148.memini.col 2. vol.1.* licet enim maritus† non possit per vxorem de adulterio accusari, 40
Abb.*in c.1.in 2.not.vt lit.non contestat.* & Soc. *in d.cons. 148.*tamen quando fornicatur præstat causam,vt separetur thorus,& fiat dotis restitutio, ex allegatis nuper: ita vt mulier etiam adultera non dicatur dotem perdere,si maritus adulterium,siue fornicationem commisit,secundum Castrens.qui ad hoc multa citat *in consil. 128.hæc mulier.vol.1.*

CAP. XX.

Incestus criminis casus esse mixti fori.

SVMMARIA.

1 *Incestus quid sit.*
2 *Socer cognoscens nurum, quam filius propter carentiam præputii non poterat,an committat incestum & nu.6.*
3 *Affinitas prouenit ex coitu.& quid de iure ciuili,n.4.*
5 *Incestus qui non est de iure canonico,sed de iure ciuili, an per solum laicum cognosci possit.*
7 *Incestus ex impedimento publicæ honestatis pertinet ad vtrunq; forum.*
9 *Incestus crimen regulariter est mixti fori.*
10 *Incestus crimen quando sit mere ecclesiasticum.*
11 *Laici cognoscentes moniales puniuntur per iudices seculares.*
12 *Mulier fornicata cum presbytero à quo debeat puniri iudice ecclesiastico vel seculari.*
13 *Iudex laicus potest punire concubinas clericorum.*
14 *Clericus incestuosus qua pœna sit puniendus.*
15 *Incestus an committatur per clericum si solutam cognouerit.*
16 *Filii sacerdotum dicuntur nati ex incestu.*
17 *Filius sacerdotis legitimari potest,& à quibus.*
18 c.cum haberet.*an habeat locum in filio sacerdotis.*
19 *Incestus est coitus cum cõmatre, de iure ciuili incognit.*
20 *Commatrem cognoscenti carnaliter quæ pœna sit imponenda.*
21 *Incestus an sit proprie eius qui cognoscit cognatam spi-* (*ritualem,vel legalem.*
22 *Incestus committitur cum cognatis adoptiuis.*

Ince-

1 INcestus † dicitur coitus habitus cum persona consanguinea, vel affine, §. *incestus 36. q. 1.* not. gloss. *in rubr. C. de incest. nupt.* & omnes Summistæ *in ver. incestus.* Summa Pisanell. *in ver. Fornicatio.* Bermond. *in tract. de public. concubin. rubric. de incest. in princip.* ex quo inferunt hoc crimen committi cum eis, inter quos matrimonium est prohibitum.

Multi contra: Illationem magis generalem non posse procedere ex dicto magis stricto. Nam in casu
2 occurrenti, † quidam cognouerat carnaliter nurum suam, quam filius maritus ob carentiam præputii cognoscere non potuit, & matrimonium cum hac scientia, & voluntate vxoris, & renuntiatione carnis copulæ erat contractum: illa autem nurus socero non vide-
3 batur affinis, siquidem affinitas † prouenit ex coitu, *c. discretionem. de eo qui cognou. consa guin. vxor. suæ c. nec eam 35. quæst. 3.* Syluestr. *in ver. matrimonium in 8. num. 15.* D. Thom. *in 3. lib. sent. dist. 41.* Hic autem filius præputio carens coire non potuit: & licet de iu-
4 re ciuili affinitas † causetur ex iustis nuptiis, *l. non facile. §. sciendum. ff. de grad. affin.* in quibus non consideratur copula carnalis, gloss. *Instit. de patr. potest. in princip.* & notant omnes, tamen in hac materia attenditur ius canonicum, *c. pen. & fi al. de spons. und. nupt §. fin. in auth. quomodo oport. episcop.* ergo cum de iure canonico non
5 videbatur incestus, † dicebant solum iudicem laicum
6 posse animaduertere. Ego † autem dixi hunc casum esse incestuosum, etiam de iure canonico, propter impedimentum publicæ honestatis, quod contrahitur ex sponsalibus de futuro, vel ex matrimonio de præsenti nondum consummato, Abb. *in c. sponsam. de sponsalib.* Angelic. *in ver. matrimonium §. impedimen num. 14.* Syluestrin. *in ver. matrimonium. in §. 8. num. 14.* vnde nullus consanguineus sponsi potest ducere in vxorem talem sponsam vsque ad quartum gradum inclusiue, nec econuerso, *c. iuuenis. & c. ad audientiam. de sponsal.* & ideo Ioan. Andr. in declaratione arboris affinitatis dicit, quod in dispensationibus faciendis à summo Pontifice, debet exprimi, quod possis cum tali contra-
7 here, non obstante impedimento † publicæ honestatis, pro eo, quod desponsasti consanguineam eius in quarto gradu, & non obstante, quod est tibi affinis in quarto gradu, pro eo quod dictam desponsatam carnaliter cognouisti: & propterea hic casus pertinebat ad vtrunq; forum, & recte procedit illatio quod incestus committitur cum eis, inter quos matrimonium est prohibitum.

9 Hoc igitur † crimen esse mixti fori, tenent Andr. & Afflict. *in titulo quæ sint regal. in ver. & bona contrahentiū incest. nupt.* Boss. *in tit. de coitu damn. n. 17.* Marquard. *in tract. de Iudæis. parte 2. cap. 9. nu 8.* Bermond. *in tract. de public. concubin. rubric. de incestu. nu. 34. & 35.* & omnes ea vtuntur ratione, quam ad similia probandum solemus inducere, quia hoc crimen vtroq; iure reperitur punitum, Bald. *in auth. clericus n. 10. C. de episc. & cler.* Bartol. *in tract. de different. inter ius ciuile, & canonicum, nu. 83.* Nec obstat Bald. *in l. consulta. nu. 3. C. de testam. nt.*
10 vbi quod hoc crimen est ecclesiasticum, † & ideo Episcopus inhibet iudici laico sub pœna excommunicationis, ne se intromittat, quem sequitur Aufr. *in tract. de potest. secular. in ecclesiast. nu. 6. in fine.* Quia hoc procedit in casibus, in quibus de iure ciuili non proceditur, secus est si per leges ciuiles pœna imponatur, quia tunc præuentioni locus est, & ita videmus quotidie
11 practicari, videlicet laicos † habētes rem cum monialibus puniri à iudicibus secularibus, licet fecerint delictum in ecclesiasticam, vt probat Boss. *in tit. de coitu damnato, num. 17.* & ita est casus decisus per Caccher. *dec. 103.* & ideo dispositio *auth. incestas nuptias. C. de incest. nupt.* habet locum quando nuptiæ sunt incestæ de iure ciuili, & non de iure canonico, secundum magis communem opinionem, de qua testatur Clar. *in §. incestus. vers. quæro nunquid* qui alios citat. Item dictum Baldi *in d. l. consulta* est fundatum super consilio Federici de Sen. 167. quod allegat, & inibi Federic. loquitur de muliere, † quæ fornicata est cum presbytero; di- 12
cens, quod hoc crimen debet puniri per ecclesiasticū, & non per secularem; tum quia crimen fornicationis est inductum de iure canonico. *c. nemo 32. q. 4.* tum quia propter illicitum coitum cum sacerdote, effecta est de foro ecclesiæ, *c. quidam clerici dist. 81.* gl. *in c. eos. dist. 32.* sed Federicus loquitur in simplici fornicatione clerici occulte commissa cum muliere soluta, qui coitus de iure ciuili non erat punibilis, ideo non mirum, si laicus iudex non poterat punire talem mulierem, ita respondent Anton. de Butr. *in d. c. cum sit generale. nu. 20. de foro compet. & ibi Abb. nu. 25.* & Boss. *in d. t. t. de coitu damnato nu. 18.* secus si illa fornicatio esset publica, & continuata, quia iudex secularis † potest punire concubi- 13
nas clericorum, vt dicam infra *in sequenti parte centur. 2. casu 78.* ergo restat quod crimen incestus est mixti fori, quando ab vtroq; iure pœna casibus occurrentibus imponitur. Videamus igitur an sint aliqui casus huius criminis incestus, qui iure ciuili cogniti non sint.

Primus est si clericus † incestum commiserit, quo 14
casu pœna iuris ciuilis ipsum non afficit, quo mortis pœna imponitur, *l. si adulterium cum incestu. ff. de adulter.* & communem esse opinionem dicit Paul. Grilland. *in tit. de diuers. crimin. li. 3. nu. 5.* quod est verum si committatur incestus cum adulterio, vel stupro, vt per gl. *in d. l. si adulterium. in princ.* quam esse communiter approbatam, dicit Bermond. *in d. rubr. de incestu, n. 14. vers. sum modo.* & clarius Syntagma comm. opin. *tom. 3. loco 8. cap. 10. vers. incestus pœna.* item est verum quando scienter, & dolose, secus si ignoranter, vel sub figura matrimonii, vt per citatos Doctores: sed clericus incestuosus si ciuiliter conueniatur venit beneficio priuandus, si criminaliter est ab officio deponendus, *c. si quis presbyter. & c. si quis sacerdotum. 81. dist. & c. si quis clericus. eadem dist.* quæ iura licet loquantur in adulterio, & *c. significasti. in vers. suspendere non postponas. de adulter.* ergo tanto fortius debet procedere in incestu, & hanc tenet Innoc. *in c. bona. de etat. & qualit.* etiam si hoc crimen fuerit attentatum, & non completum, & omnes Canonistę post Abb. *in c. at si clerici. §. de adulterio. de iudic.* Bermond. *in d. rubr. de incestu. nu. 21.*

Et intelligunt hoc crimen esse commissum etiam si clericus † solutam cognouerit pro vt esse communem 15
opinionem, testatur Paul. Grillandus *in tit. de diuersis crimin. lib. 3 quæst. fin.* alios citat syntagma com. opin. *in d. cap. 10. vers. incestus etiam committitur.* ego autem puto hanc communem non procedere quantum ad pœnæ impositionem, quia hoc casu clericus non venitur puniendus, vt supra, quia Immol. & Card. *in clem. ad nostram. de hæret.* dicunt clericum committere simplicem fornicationem, & pro ea esse aliter puniendū, consuluit Feder. de Sen. *in cons. 167 mulier accusata.* & sequitur Fel. *in d. c. at si clerici.* & Bermond. *in d. rubr. c. de incestu nu. 27 vers. contrariam opinionem.* qui alios refert. Intelligo tamen hanc communem esse veram, quantum pertinet ad dispositionem *auth. ex complexu. C. de incest. nupt.* nam gl. *in l. 2. in ver. filius. C. de episc. & cleric.* dicit quod filii † sacerdotum dicuntur nati ex ince- 16
stu, & ibi Bald. Alex. ad Bart. *in l. fin. ff. de his q. ut ind.* Bart. *in l. si quis incestum. C. de incest. nupt.* Imm. *in c. vt clericorum. de vita, & honest. cler.* Anan. *in c. significa-*

uit.nu.4.de adulter. Host. *in summa eod.tit.in princ.* Paul. Grilland. *de pœnis omnifariam coitus,lib.3.q.fin.* & quia
17 filius † sacerdotis legitimari potest ab Imperatore, vel Papa, vel comite ab eis deputato, gl. *in §.fin.in ver.partici, tum.in auth.quib.mod nat. effi. sui.* Bald. *in l.si contra in fine C.de nupt.* Calder. *in cons.3.in fine.qui fil. sint legit.* Castr. *cons.102.n.2.vol.2.* Soc.47.n.29.vol.4. Dec.150.n.5. *& 257.n.9.* Bero.168.n.1.vol.2. Rol. qui testatur de communi *in cons.12 n.34 vol.4.* quam sententiam Rota Romana amplexa fuit in filio episcopi. Caputagn. *dec.146. parte.2.* ideo in eius legitimatione, incestuosi qualitas consideranda, & explicanda est. Et posset dici, quod di-
18 sposit.o † *c.cum hab.ret.de eo qui duxit in matrim.* non habet locum in filio sacerdotis, & ita in hoc casu *d. authent. ex complexu.* remaneat incorrecta, præsertim stantibus tot extrauagantibus bullis summorum Pontificum, & scripsi latissime *in repertorio contractuum, in verb.nego :o: um gestio.*

19 Secundus casus est, quando quis commatrem † carnaliter cognoscit, quod delictum de iure ciuili non fuit cognitum, vt probat Natta *in addition.ad Alexand. ad consil.157.vol.5.* & scribit Paris de Put. *in tractatu de syndicatu.in ver. adulte. um officialis. num 8.* qui multa ad hoc adducit, & de iure canonico imponitur pœna excommunicationis. *vt c.omnis. & c. non debet 30. q.1.* nec obstat quod dicit Bermond. *in d.rubr.de incestu.nu.*
20 *14.* quod cognoscenti commatrem † carnaliter debet imponi pœna capitalis. Quia hoc eius dictum est fundatum super decis. Franc. Marc. 50. quam allegat, & est *dec.103 in 2.pa te.* sed ille casus est de committente adulterium cum commatre, quo casu qualitas compaternitatis aggrauat delictum adulterii, & habet locum dispositio *d.l.si adulterium cum incestu.*

Et pro hac opinione quod de iure ciuili hoc crimen sit incognitum facit, opinio Petri Paludani *in 4. sent dist.42.1 quest.in fine.* quod cognoscere cognatam
21 suam † legalem, vel spiritualem, vel ad quam est publicæ honestatis iustitia, non est proprie incestus, qui non est, nisi cum vera cognata, vel affine, sed Papa, vel Imperator non potest facere quod sit cognatus vel affinis, qui non est quia ista sunt iura sanguinis, quæ mutari non possunt; vnde ipse concludit, quod licet incestus non sit, est tamen spirituale peccatum. Idem in simil. dicit Immol. *in clem.1.de offic.ord n.col.pen. & in clem.fin.in fine.de heretic.*

Ego in hoc articulo, prætermissa opinione Theologorum, sequor opinionem Canonistarum, quod vere incestus committi dicatur, quia proximitas spiritualis, maior est carnali. Specul. *in tit.de rescripti præsentatione, §.ratione autem impetrantis, circa princip.* item spiritualia digniora sunt temporalibus, Host *in summa de maior. & obed. §. causa. circa medium & in summa de seruis non ordinand. §.qualiter liber.* & ita committitur incestus spiritualis, vt probat Io. de Lignan. post alios *in c.1.de eo qui cognouit, &c.* & Hostiens. *in summa de pœnit. & remiss §.quæ interrogationes. col. 4. vers. commisisti incestum* vbi expresse dicit, quod incestus committitur cum cognoscitur consanguinea, vel affinis carnalis, vel spiritualis, vnde ad religiosas personas extenditur, vt ibi per eum. Specul. *de cognatione Spirituali in princ.p.*
22 & facit quod idem videtur de incestu legali † cum cognatis adoptiuis *ff. & Institut. de adoptionib per totum.* & ita in ecclesiis de dicto triplici incestu tenetur, & obseruatur, quod ad episcopum absolutio pertineat. Vnde concludo, quod licet hic casus pertineat ad incestum, quia tamen de iure ciuili non est cognitus, solus ecclesiasticus cognoscit.

CAP. XXI.

Causæ miserabilium personarum an sint mixti fori.

SVMMARIA.

1 *Causæ miserabilium personarum sunt mixti fori.*
2 *Iudex ecclesiasticus non compellit secularem, vt det dilationes breuiores personis miserabilibus.*
3 *Persona miserabilis ab ecclesiastico non appellat ad secularem.*
4 c.ex parte.de foro competenti. *intelligentia.*
5 *Personæ miserabiles quæ sint.*
6 *Vidua, & pupilli sunt miserabiles etiam si sint diuites.*
7 *Vidua si agit coram ecclesiastico, si nubat, non remittitur ad laicum.*
8 *Causa cessante non cessat effectus consummatus.*
9 *Persona miserabilis vbi potest eligere forum, & variare ad sui electionem.*
10 *Priuilegium quando cesset, cessante causa.*
11 *Persona miserabilis an habeat priuilegium fori contra alteram miserabilem.*
12 *Persona miserabilis non adit iudicem ecclesiasticum, nisi data negligentia iudicis laici.*
13 *Iudex ecclesiasticus non cognoscit contra laicum de re temporali.*
14 *Iudex laicus qui iudicat personas miserabiles an debeat sequi ius canonicum.*
15 *Vidua an petere debeat dotium restitutionem coram iudice ipsius rei.*
16 *Causa matrimonii trahit secum causam dotis.*
17 *Dotis restitutio, & repetitio an sit mixti fori. & nu. 21.*
18 *Vidua agens vel conuenta super feudo, comparet coram iudice laico.*
19 *Vasallus non prorogat iurisdictionem sine consensu domini.*
20 *Rex habens comitatum, consideratur solum vt comes in comitatu.*
22 *Mulier passa iniuriam per ministros regios, agit coram ecclesiastico.*

Causas † miserabilium personarum simpliciter esse 1
mixti fori, probat collector comm.opin. *in tom.4. loco 10.ca.2.vers.persona miserabiles.* Abb. *in c.significantibus.n.6.vers. quo ad tertiam speciem.* vbi quod secundum Innoc. possunt alios trahere ad iudicium ecclesiasticum, etiam non data negligentia iudicis secularis, vt dicit probari ibi, & *in c super quibusdam de verb.signific.* & hanc tenet Aufr. *in lib.de potestat.secul.n.29.vers.36. & ibi Auth. Boys. in addition b.* & ad hoc citantur Ioan. Andr. Flor. & Imm. & D. Nicol. *in d.c.significantib.* hanc etiam simpliciter tenent Corn. Beninc. *in tract. de paupertate.q.5.nu.27.& nu.30.* Marquard. *in tract.de Iudæis. parte 2.cap.9.nu.8 in fine.*

Et qui tenent hanc opinionem, dicunt etiam, quod ipsæ personæ miserabiles recte trahuntur ad iudicem secularem, si rei fuerint, neq; poterunt declinare forum ex regul. *l.vnic. C. quando imper.inter pupill. & vid.* nec poterit iudex † ecclesiasticus secularem compelle- 2
re, vt propter personam miserabilem, det dilationes breuiores, vt dicunt Innoc. & Io. Andr. *in d.c.significantibus.* & si ab eodem seculari iudice contingeret appel- 3
lare, non vtique ad ecclesiasticum, sed gradatim ad superiorem alterum secularem est appellandum, *c.antiquorum 2.q.6.* & hoc cōmuniter teneri, probat Benedict.

Ca-

Digitized by Google

Capra *in regula 30. n.35.* cum aliis multis per eum adductis.

Sed ista principalis opinio ab omnibus præfatis do-
4 ctoribus fundatur *in c. ex parte* † *B. de foro compet.* vbi cum quis miserabilis simul, & oppressus, id est, p vim vel alio modo spoliatus est re propria, ita, vt possit agere interdicto recuperandæ, poterit hanc agere actionem coram iudice ecclesiastico, etiam contra laicum, & de re temporali, etiam si ipse actor laicus sit, etiam non data negligentia iudicis secularis: & hanc esse cōmunem opinionem omnium Doct. *in d. c. ex parte 3.* testatur Couar. *in lib. practic. q. cap. 6. num. 1. vers. imo, & in hoc tractatu.* & Socin. *in c. licet ex suscepto col. 3. de foro compet.* cum aliis ad hoc allegatis per Staphil. *de literis gratiæ & iustitiæ. fol. 159. col. 2.* Et ita illa tam ampla in omnibus casibus non discussa, sed conuolata opinio, restringitur secundum veros terminos in casu intentandi præfati interdicti. Vnde Innoc. *in d. c. significantibus num. 1.* dicit pupillorum autem, & orphanorum causas audiet ecclesia, negligente iudice seculari eis facere iustitiam, etiam si sint diuites, sicut de viduis diximus, & paulo superius vbi de mercatoribus & peregrinis loquitur, etiam se restringit ad casum oppressionis, & violentiæ eis illatæ, & ad hoc est *decisio Afflicti 257. in princip.*

5 Sunt autem personę † miserabiles viduæ, pupilli, peregrini, cæci, orphani, fugientes ad Ecclesiam, leprosi, seruientes ecclesiis, pauperes, captiui, mercatores, qui in itinere gabellis grauantur, prout recenset Butr. *in d. c. significantibus num. 22.* & Belluga *in speculo principum, rubrica 23. § sed pone num. 10.* Item aduenæ. Tesaur. *decis. 177. in princip.* Item Ecclesia. Capyc. *decis. 160.* Item ecclesiastica persona, Afflict. *d. decis. 257. in princip.* Item Virgo, Franch. *decis. 100. in princip.* quæ cœlibem vitam egit, prout esse communem opinionem, testatur Fulgos. *in d. l. vnic. C. quand. Imper. inter pupill.* & ibi tenet Azo in summa & sequuntur Cyn. Oldrad. Bartol. & alii. Afflict. *in constitutione regni; Statuimus num. 29.* Guido Pap. *decis. 566.* Item meretrix. Franch. *decis. 233. num. 7.* Cæteri autem, qui numerari non possunt, relinquuntur arbitrio iudicis, vt per Menoch. *de arbitr. casu 66.*

6 Sed quantum pertinet ad viduas, † & pupillos, credo opinionē Azonis esse verissimam, *in summa C. quādo Imper. inter pupill. &c. ad finem.* vt miserabiles dicantur, etiam si diuites sint, & ita tenet Innoc. *in d. c. ex parte B. de foro compet.* Alberic. *in d. l. vnic. num. 1.* Lupus *in c. per vestras num. 12. de donat. inter vir. & vxor.* & Andr. *in d. constitut. statuimus num. 6.* Et licet aliqui contrarium sentiant, ad eos tamen respondet Couar. *in d. cap. 6. num. 2. in fine.* procedere, in casu quo subueniendum non est expensis publicis pro litis prosequutione, si miserabiles ipsæ personæ sint diuites. Menoch. *d. casu 66. num. 5.*

7 Vnde si in casu proposito vidua † incepisset agere coram iudice Ecclesiastico, licet postea secundo nuberet, tamen dicta causa non est remittenda ad iudicem laicum, quia iudex ecclesiasticus ab initio fuit competens, & in causa est sibi ius quæsitum, cui non potuit per ipsam actricem præiudicium inferri, *l. fin. ff. de pact. l. si post mortem § 1. delegat. 1. l. si post mortem ff. de bonorum poss. contra tabul. c. ab eo de elect. lib. 6. cum similib.* quæ ad hoc allegat Tiraquell. *in tractatu cessante causa limit. 11.* Nam quando vidua adiit iudicem ecclesiasticum, per electionem fori fecit illum competentem, & effectus iurisdictionis fuit in esse productus,
8 quo casu cessante † causa, id est illa viduitate, non cessat effectus consummatus, *l. fin. in princip. Digest. vnde liberi l. inter stipulantem § sacram. vers. nec reuocentur Digest. de verb. obligat. l. patre furioso ff. de his qui sunt sui, vel alien. iur.* Bartol. *in l. 2. § fin. ff. de donat.* Bald. *in l vbi col. penult. vers. formatur alia quæstio Cod. de iure dot.* Tiraquell. *in l. si vnquam ver. susceperit liberos, numer. 165. vers. & ne post tot. &c. Codice de reuoc. donat.*

Nec obstat opinio Carauitæ, qui contrarium sentit *in Ritibus magnæ Cur. vicariæ, ritu 233. num. 12. vers. contrarium.* quia loquitur de iure regni, vbi per *constitutionem; statuimus.* dispositum est, vt possit miserabilis † persona eligere forum, & variare electionem 9
ad sui libitum, & ideo statim facta variatione, expirat iurisdictio iudicis primo electi, licet non tollatur effectus iurisdictionis quo ad competentiam iudicis, circa acta retrofacta. Nec obstat *regula, in omnibus ff. de reg. iur.* vbi personæ † conditio locum facit beneficio, ibi 10
cessante ea, cessat etiam beneficium. Item quod priuilegii causa cessante, cessat priuilegium, *l. athleta § 1. vers. quo ad in præsidatu sunt.* & *l. Geometra vers. donec curam gerunt.* & *l. idem Vlpianus ff. de excusat. tutor.* quia procedunt in habentibus tractum successiuum, non autem in his quæ per litis contestationem habent tractum perpetuum, cum per ipsam iurisdictio ecclesiastici fuerit perpetuata.

Sed difficultatis est, quid iuris sit, vbi miserabilis
† coram ecclesiastico agere potest, si contra alterum 11
miserabilem casus occurrat, an adhuc coram eodem agendum sit, Lucas de Penn. latissimè quæstionem explicat *in l. ne ad diuersa col. 2. & 3, C. de silentiariis lib. 12.* sed in sacro nostro Consilio Neapolitano docte diffinitum est, vt hoc casu, conquassatis priuilegiis, redeūdum sit ad ius commune, vt per Franch. *decis. 188.* & latius per Couar. *in lib. practic. question. cap. 7. numero. 4.* qui alios ad hoc allegant, ideo vlterius non insisto.

Ego autem quantum ad propositam principalem quæstionem pertinet, arbitror illam communem iure non subsistere, & quod non aliter pręfati miserabiles
† iudicem ecclesiasticum adire possunt, nisi data ne- 12
gligentia iudicis laici, ex regula *c. ex tenore de foro compet.* & ex ratione *c. nouit. de iudic.* & hanc tenet Innoc. *in d. c. significantibus numero 1. in fine.* & probat Couar. *in d. cap. 6. num. 1. in fine practicar. quæst.* vbi testatur quod indies in regnis Hispaniæ, & Galliæ iudicatur contra illam communem, & multo strictius in Italia:
Non enim potest iudex † ecclesiasticus contra laicum 13
cognoscere de re temporali, quantumcunque laicus fuerit oppressus, & spoliatus, nisi proprius, & naturalis suus iudex negligens esset in administrando iustitiam; & hoc etiam probat *d. c. ex parte B. de foro compet.* vbi propter potentiam rei conuenti, qui actorem spoliauerat, in iudice seculari maxima aderat suspicio negligentiæ, vt ibi Couar. aduertit: & hanc opinionem tenet etiam Butr. *in c. licet de foro compet.* & Constantin. Roger. *in tractatu de dote question. 17. numero 2.* qui *numero 3.* limitat non procedere, quando ipsa persona miserabilis simul esset affecta altera qualitate, scilicet paupertatis, vt ibi vide.

Declaratur ista conclusio, vt cum contingeret iu-
dicem † laicum iudicaturum esse personas miserabi- 14
les, tunc non aliter secundum iuris ciuilis regulas, quod directo iuri canonico contrarium sit, sed secundum ipsum ius canonicum iudicare debet, vt

S 4 pro-

Digitized by Google

probant Butr. & Immol, in c. at si clerici de iudic. Felyn. in d. c. significantib. n. 7. de offic. delegati. Cornel. Beninca. in d. tract. de paupert. quaest. 5. nu. 31. Abb. in c. 1. num. 3. de constitut. & idem Felyn. in c. causam in principio de testibus.

Ex quibus infertur resolutio alterius casus: An vi-
15 dua † petere debeat sibi restitui dotem coram iudice laico ipsius rei. Stephan. Aufrer. in tract. de potest. secularis in ecclesiast. nu. 21. dicit, debere peti coram ecclesiastico, & citat multos, & testatur de communi. Sed hæc opinio procedit, quando principaliter est quęstio de matrimoninio, † tunc quia coram ecclesiastico agi debet,
16 ideo coram eodem incidenter tractari potest de dote, Ancar. in consil. 21. n. 11. & hunc esse casum c. per vestras in fine de donat. inter & vxor. probat Constant. Roger. in tract. de dote in d. q. 17. n. 5 vers. si vero. Lupus in d. c. per vestras in 2. notab. nu. 17. Bardus in tract. de tempore vtili, & continuo. c. 15. n. 8. Bene verum est quod si iudex Ecclesiasticus principaliter de matrimonio cognoscens, de ipsa dote, tanquam de ipsius accessorio nihil dixit, non potest vlterius de ipsa dote sine noua commissione se interponere, vt dicit gloss. final. in c. de prudentia de donat. inter virum & vxor. & Abb. ibi n. 7. quo casu, quia dos ipsa principaliter peteretur, iudex Ecclesiasticus non posset se intromittere, nisi in casu negligentiæ, vel oppressionis, vt dictum.

Abb. in c. ecclesia S. M. n. 16 de constitut. tenet esse
17 † mixti fori, & ideo coram vtroque iudice pro ipsius recuperatione posse agi, & hanc tenet Bald. Nouell. in tract. de dote, parte 9. priuileg. 16. Et quando opinio es-
18 set vera, non procederet, quando vidua ageret, † vel conueniretur super feudo, quia tunc secularis iudicis cognitionem, & iurisdictionẽ interuertere non potest, nisi vbi secularis esset negligens, d. c. ex tenore de foro, compet. Angel. in d. l. vnic. Cod. quand. imper. inter pupill. Innoc. in c. ex parte de foro compet. dicit, vbi causa viduæ pauperis tractaretur de castro, aut alio feudo magnæ importantiæ, non posset vidua iudicis secularis notionem, & iudicium refugere, nisi ob denegatam iustitiã, & in pari esset negligentia superior iudex illius qui postulatus & requisitus est. Item Rom. in l. 1. §. & post operis col. 3. in fin. ff. de noui oper. nuntiat dicit non esse in va-
19 salli † facultate alterius iudicis iurisdictionem absque domini consensu prorogare c. per venerabilem §. insuper qui fil. sint legit. c. ex transmissa de foro compet. dominus n. feudi non solum habet qualitatem iurisdictionis, sed etiam fidelitatis, propter quam ad id, quod vtile est domino vasallus obligatur, c. vnic de form. fidelit. c. vnic. de noua form. fidelit. & hac ratione Felyn. in c. soluta col. 3.
20 vers. in quantum de maior. & obed dicit, Regem † habentem Comitatum, ratione cuius superiorem habet, si ab eo prouocetur, reclamare non debet, in hoc enim regia dignitas in consideratione esse non potest, l. si quando vbi notat. Bartol. C. de appellat. c. Romana §. debet de appellat. lib. 6.

Pro resolutione igitur distinguo: aut loquimur sim-
21 pliciter, quis est iudex repetendæ dotis, † & dico quod regula obseruatur, Actor sequitur forum Rei; & sic iudex laicus est competens, & hoc est securius, vt dicit Ancar. in d. consil. 21. nu. 11. & ita indies practicatur: aut loquimur ratione continentiæ causæ, & iudex Ecclesiasticus qui principaliter cognoscit de matrimonio, erit competens super dote, si de ipsa cognouerit in principali causa, vt dixi: aut loquimur in casu negligentiæ iudicis laici, & dico vt supra: aut in casu oppressionis sibi factæ per iudicem laicum, & procedit iudex Ecclesia-
22 sticus, per c. ex literis de pignor. vbi mulier † passa fuerat iniuriam ab illo regio iustificario, vt ibi in textu exprimitur, ideo nil mirum si Papa principaliter commisit causam dotis. Quo casu iudex Ecclesiasticus posset inhibere iudici laico, ne vlterius se intromitteret, etiam sub pœnis.

CAP. XXII.

Pacis fractæ casus an sint mixti fori.

SVMMARIA.

1 *Pacis definitio quæ sit.*
2 *Pacis fractæ cognitio est mixti fori.*
3 *Episcopos debere procurare pacem.*
4 *Pacis munus pertinet ad principes, & reipublicæ moderatores.*
5 *Pœna frangentium pacem de iure canonico quæ sit, & quæ de iure ciuili.*
6 *Papa potest aliquid constituere pro pace habenda, etiã sub pœna excommunicationis.*
7 *Pacis fractæ casus qui sint iurisdictionis Ecclesiasticæ.*
8 *Pœna pecuniaria clerici pacis violatoris applicatur fisco seculari.*
9 *Papa solus iudicat inter principes de capitulis pacis.*
10 *Iudex laicus potest subditos rixantes ad pacem cogere in ciuilibus.*
11 *Iudex an possit cogere partes ad concordiam.*
12 *Pax est voluntatis, bellum vero necessitatis.*
13 *Iudex potest cogere partes ad pacem in criminalibus.*
14 *Discordia priuatorum quando possit ab vtroq; iudice ad concordiam pronocari.*
15 *Papa potest in omni casu discordantes ad pacem cogere.*
16 *Princeps potest cogere partes litigantes ad compromittendum.*
17 *Iudex potest cogere partes ad dandum fideiussorem de bene viuendo.*
18 *Pax non potest fieri cum detrimento honoris alicuius.*
19 *Pacis fractæ pœna conuentionalis debetur coram iudice laico.*
20 *Excommunicatio non relaxatur pro crimine præterito, sed propter contumaciam.*
21 *Pax si fracta est ex causa antiqua est mixtæ iurisdictionis.*
22 *Offensio præsumitur facta ex causa quæ de nouo superuenit.*
23 *Offendentis iuramento stabitur, an motus fuerit ex causa noua.*
24 *Pax an dicatur rumpi ex noua causa superueniente.*
25 *Ecclesiasticus quando cogit ad pacem discordantes coram iudice laico.*

PAx † diffinitur, quod sit discordiæ finis, à Goffredo 1
in summa de treuga, & pace. Sed quia hoc etiam morte contingit, §. deinceps in auth. de nuptiis. l. in summa ff. de re iudic. l. Neratius ff. de regul. iuris. Ideo Bart. in consil. 66. n. 1. parte 1. diffinit: Pax est pactum, quo fit finis discordiæ seu guerræ introductæ per partes, l. 1. ff. de pact. l. in bello in princip. ff. de captiu. l. 1. C. de caduc. toll. l. vnic. Cod. public. lætit. lib. 12. & c. 1. de pac. tenend. & c. 1. de pac. iuram. firmand. sed Antonius Posseuin. in lib. de pertinent. ad honorem. diffinit: Pax est animorum conciliatio. saluo

saluo honore vtriusque, quatenus fieri potest: quam definitionem moderniores omnes communiter sequuntur, vt per Octauian. Vulpell. *in tract. de treuga & pace, quæst. 1. num. 3.* Quæ definitio, non conuenit paci diuinæ, de qua per Afflict. *in rubric. de pace tend. nu. 4.* quæ proprie est reconciliatio peccatoris ad Deũ. Tripliciter autem ponitur humana pax: Alia generalis, quæ agitur inter populum, & populum: Alia specialis inter duos homines particulares: Alia vero mixta, quæ agitur inter duos principes & subiectos eorum, de qua *in d. l. vnic. C. publica lætitia.*

2 Omnis igitur humana † pax, & pacis fractio ad vtriusque fori cognitionem pertinet. Nam quod epi-
3 scopus † debeat procurare pacem, probatur ex dictis p D. Paul. *ad Timoth. cap. 2.* Cum inter alias boni episcopi partes iubeat seruare pacem. Nam seruator noster voluit primo pacem nuntiari pastoribus, vt indicaret ad eos pertinere alis pacem nuntiare. Item Apostolis præceptum de pace cuique loco danda tradidit Matthęi *cap. 10.* & sic fuit dispositum in 4. concilio Carthaginensi, vt *in c. studendum dist. 90. studendum est episcopis, vt dissidentes fratres siue clericos, siue laicos, ad pacem magis, quam ad iudicium coërceant.* Idem mõstrat Innoc. *in 2. cap. præcipimus ead. dist.* & Alexander III. *in c. 1. de treuga & pace.* & Clemens Romanus *in epistola 1. & 2.* ad Iacobum fratrem. Hoc etiam probant Doct. gloss. *in d. c. præcipimus.* Turrecremat. *in c. disco dantes dist. 90.* glossa æstimata singularis *in c. placuit ead. dist.* Abb. *in c. super quibusdam num. 10. de verbor. signific.* & *in c. cũ sit generale num. 28. de foro compet. & ibi Felyn. num. 19. & cæteri moderniores.* Corsett. *de priuileg. pacis, num. 4. vers. nono.* Belluga *in specul. princip. rubric. 11. §. de vsurariis n. 20.* Lucas de Penn. *in d. l. vnic. in 7. quæstion. Cod. publica lætitia lib. 12.* Stephan. Aufrer. *de potestat. secular. in ecclesiastic. num. 26.* Vulpell. *in tractat. de pace quæstion. 3.* Neque debent in hac re Prælati esse negligentes, cum ex dissensionibus magna animæ fidelium detrimenta capiant, nec satis fecisse officio suo putent si frigide ré quæ multa indiget contentione tractauerint: vnde Paul. *ad Timoth. cap. 4. Prædica verbum, insta oportune volentibus, importune nolentibus: tu vis errare, tu vis perire? ego nolo, reuocabo errantem, requiram perditam, velis, nolis, id agam, &c.* Huius rei singulare exemplum dedit nobis Vbaldus Episcopus Eugubii, qui cum non potuisset verbis ciues suos conciliare, cum ad arma venissent, inermis inter strictos mucrones irruens, humi se prostrauit, nec surrexit, donec odia deposuerint, prout Marcus Marullus *lib. 3. c. 6. testatur.*

4 Item hoc munus † pertinet ad principes, & reipublicæ moderatores, *l. congruit ff. de offic. præsid.* & *§. deinde in auth. de mandat. princip.* & habetur *2. lib. Machabæorum cap. 4.* quod sine regali prouidentia impossibile est populo pacem dari, & habetur latissime *in vsibus feudorum, in tit. de pace tenenda, & eius violat.* & *in tit. de pac. iuram. firmand.* & *in tit. de pace constantiæ.* & probatur per *c. princip. c. administratores & c. Regum. 23. quæst. 5. & c. quando c. non inuenitur 23. quæst. 4.* Abb. *in proœm. decretal. in ver. Rex pacificus* Anton. Corsett. *in tractat. de priuileg. pacis, in princip.* Lancellott. Corrad. *in templo iudic. lib. 1. cap. 1. §. 4. vers. decimo de Imperatore.* Luc. de Penn. *in d. l. vnic. quæst. 7. C. publica lætitia. lib. 12.* & scribunt Gail. *de pace publica, lib. 1. cap. 1. & cap. 11, & lib. 1. obseruat. 2. & 3.* & Mynsinger. *obseruat. 58.* Itaque prælati, & Reges, & magistratus, negligentes in reformanda pace, peccant mortaliter, *c. præcipimus dist. 95.* alii vero priuati peccant venialiter, *§. alias dist. 25.* & ibi notatur.

5 Probatur etiam ex diuersitate pœnarum: † & in primis concilium 4. Carthaginense, *canone 93.* ita decreuit, oblationes dissidentium fratrum neque in sacrario, neque in gazophylatio recipiantur, qui canon consonat cum doctrina Christi Matth. *cap. 5.* dissidentes autem sunt, qui non reconciliantur in foro exteriori, & in facie ecclesiæ. Item concilium Agathense *in canone 31.* & habetur *in c. placuit distinct. 90.* Placuit etiam, vt sicut plerumque fit, quicunque odio, aut longinqua inter se lite dissenserint, & ad pacem reuocari diutina obstinatione nequiuerint, à sacerdotibus ciuitatis primitus arguantur, qui si inimicitias deponere perniciosa intentione noluerint, de ecclesię cœtu iustissima excommunicatione pellantur. Concilium II. Toletanum *canone 4.* cum demonstrasset, quam sit turpe à Christiana charitate alienum odisse fratrem, in fine canonis scribit: *Horum ergo, & similium discordantium fratrum oblationes, iuxta antiqui canonis definitionem, nullo modo recipiendas esse censuimus. De personis tamen discordantium, id speciali definitione præcipimus, vt antequam eos reconciliatio vera innectat, nullus eorum accedere ad altare domini audeat, vel gratiam communionis sanctæ percipiat, sed geminato tempore per pœnitentiam compensabunt, quod discordia seruierunt. Quod si vnus eorum alio concurrente ad sanctificationem charitatis concurrerit, ex eo tempore, vt pacificus intra ecclesiam reputetur, ex quo ad concordiam festinasse conuincitur, sententia tamen superiori seruata, vt tempus, quod in ira expendit, geminatum in pœnitentia satisfactione persoluat.* & de pœnis aliis canonicis recusantium pacem, habetur *in c. si quis contristatus, & in c. per latum distinction. 90.* gloss. æstimata singularis *in c. placuit distinct. 90.* dicit, quod Episcopus laicos diu litigantes per censuras Ecclesiasticas ad concordiam reducere debet. quem locum allegant Butr. & Immola *in cap. 1. in fine de mutuis petit.* & Abb. *in rubric. de treug. & pac.* & *in c. cum inter col 3. de elect.* & *in c. fin. in 4. notab de maior. & obedient.* & *in c. cum pridem de pact.* & *in c. nouit. col 3. de iudic.* Paul. de Castrens. & Alex. *in l. quidam Digest. si cert. petat.* Alexand. *in l. 1. § & post opeiu colum. 4. Digest. de noui oper. nuntiat.* & *in l. si quis mihi bona §. iuxta post Romanum. Digest. de damno infect.* Corsett. *de priuileg. pacis, numero. 22.*

Sed de iure ciuili altera pœna violatoribus pacis imposita est. Nam *in titulo de pace tenend.* occidenti capitalis pœna imponitur, vulneranti amputationis manus, fustibus percutienti, barbam, vel crines expilanti decem librarum, manu vacua quinque pœnam imponens. Item *in c. 1. §. si quis vero de pace iuram. firmand.* qui proprie loquitur de pace, quam nullæ inimicitiæ præcesserunt, ciuitati centum, oppido triginta, Ducibus, Marchionibus & Comitibus quinquaginta, Capitaneis viginti, & inferioribus trium librarum auri pœnam præscribit: Item filio bannito propter violatam pacem non licet patri alimenta præstare, *c. 1. §. si quis hominem de pace tenend.* qui filio bannito propter aliam causam potest alimenta exhibere, Vulpell. *in d. tractatu de pace quæst. 51.* & in pace, quam inimicitiæ pręcesserunt, solent diuersæ pœnæ paciscei, quæ an derogent pœnis impositis de iure communi, ponit Vulpell. ibidem *quæst. 52.* Ex diuersitate igitur pœnarum, vt pluries conclusimus, constat esse diuersi fori.

Ex quo infertur primo, quod summus Pontifex † 6
potest aliquid constituere pro pace habenda, etiam sub pœna excommunicationis, quo casu quilibet, etiam laicus tenebitur seruare statuta Papæ, vel legati Papæ pro pace seruanda, Abb. *in c. super quibusdam num.*

Digitized by Google

num.10.de verbor.significat. Aufrer.*de potest.secul.in Ecclesiastic.n.26.*& ex *4.libro constitutionum Marchiæ rubric.43.* fuere statutę maiores pœnæ violatoribus pacis vniuersalis,etiam quod pax, siue induciæ inter priuatos factæ forent,vt ex Bullis Pii IV. & Pii V.quæ in tota ditione ecclesiastica locum habent.

7 Secundo infertur errare eos,qui putant casus † fractę pacis esse merę iurisdictionis Ecclesiasticę:Id enim in duobus tantum casibus admittimus.Primo in clericis,qui ob fractam pacem coram iudicibus laicis conueniri nequeunt,*c.si clericus de pace tenend. & eius violator. §. nos Federicus. vers. item statuimus de statutis, & consuetud.contra libert.eccles.*scripsi supra *cap. 15. eadem parte 3.* posset tamen postquam excommunicatus est, banniri per iudicem secularem, si eius episcopus consentiat,secundum Io.Andr. *in addit ad Speculat. in tit. de competent iudic.ad.t.in princip.* quem sequitur Afflict.*in d §.si clericus nu.4.*

8 & si clericus pacis violator punitur ab Ecclesiastico pœna pecuniaria, illa venit applicanda fisco seculari, & non ecclesiæ, vt *in d. §. si clericus* & per Oldrad. *in consil.17.* Aufrer.*de potest.seculari nu,26.vers.addo.* & dicam de hoc *in sequenti parte. centur.2.casu 32.* sed conclusio non procedit in clericis feudatariis,qui per iudicem laicum iudicari debet, vt dicam *in d. centur. 2. casu 64.* sed non puniuntur per laicos pœna banni ordinaria, sed solum pro feudis,regalibus, & iurisdictionalibus quæ ab imperio recognoscunt, vt per Minsinger.*in d. obseruat. 58.n 4.& seq.*

9 Secundo admittimus in Principibus † nullum alium superiorem in temporalibus recognoscentem,qui pro habenda pace generali,& mixta possunt per summum Pontificem cogi, & ad concordiam reduci, vt scribo de hoc infra *in tract.de excommunicatione, c.13. de statuenda pace.& c.14. de diuersis modis reconciliandi Principes.* Vnde si Ianuenses prętenderent nauigare per mare Venetum vigore concordiæ pacis,quam inierunt,super quo facto consuluit Angelus *in consil.290.* Inter cætera capitula pacis, de hoc summus Pontifex esset iudex competens,& credo quod Domini Veneti in hoc obedirent summo Pontifici, licet Felyn. *in d. c. cum sit generale nu.19.de foro compet.*dicat,quod non timent Papam,nec ei solent obedire.

In cæteris autem respectu pacis specialis, omnino
10 negamus, Nam etiam iudex laicus † potest subditos rixantes ad pacem cogere,& concordiam,prout tenet Bartol.*in l.congruit n.4.ff.de offic præsid.*per *l. qui dum ff. si cert.pet.*&*l.æquissimum ff.de vsufruct.*& sequitur Abb. *in rubric. de treuga, & pace.* Luc. de Penn.*in l. vnic. col. fin.C.de Irenarchis.lib.10.* Afflict.*decis.149.n.5.* præsertim si turbaretur respublica,& ibi addentes cumulant alios.Et licet contrarium tenent Bald.*in l.1.§.quies ff.de offic.præfect.vrb.* quod ad pacem quis debet suaderi, nō cogi,idem Bald.& Angel. *in d.l.æquissimum.* Vbi quod
11 in ciuilibus † iudex potest hortari,sed non arctare partes ad concordiam amicabiliter faciendam siue per viā iuris,siue per viam facti,Butr.*in c.1.de mutuis petit.*per gloss.*in l.1.§.post temporis ff.de noui oper.nuntiat.*Alex.ad Bartol.*in d.l.æquissimum* & cōsuluit Marsil.*in consil.98.* qui testatur de communi contra Bartol. *nu.8.*Clar.*in §. fin.q.18.in fin.*Petrus à Plaz. *in epitom.delict.c.7.* & ratio est secundum D.Thom.*in 22.q.29.artic.1.* quia non est vera pax,nisi spontanea,& sponte quid fieri non dici-
12 tur,† quod ex libero mentis arbitrio non proficiscitur, *cap.1.15.q.1.*vnde pacem haberi voluntatis est, bellum vero necessitatis,*c.noli 23.q.1.*& ideo ad pacem hortandi sunt homines non cogendi.Baldus *in l.exstipulatione C.de sententiis.*Et licet hæc non videantur procedere in
13 criminalibus,in quibus iudex laicus † potest cogere ad pacem,vt tenet Bartol.*in d.l.congruit in fin.*& Abb.In d. rubric.de treug.& pac.&Butr.*in d.c.1.de mutuis petit.*tamen hoc intelligitur antequam nascatur delictum,*l.de nuntiamus C.de his qui ad eccles.confug.l.illicitas §.ne potentiores,& ibi Bartol ff.de offic præsid.*Bald.*in d.l.exstipulatione* & *in d.l.æquissimum.*Salyc.*in l.transigere c.de trāsact.in 8.q.& ibi Alex.*

Nihilominus quando discordia † priuatorum posset afferre incommodum Reipublicæ,possent ab vtroque iudice,seculari,videlicet, & ecclesiastico ad concordiam prouocari, Felyn. *in rubric. de treuga , & pac. nu.7.*Martin. Laudens.*in tract. de confœderatione princip.q.12.*Ias.*in l.quidam n.4 ff.si cert.pet.*dicit,quod hoc procedit solum in Imperatore,& Papa,qui non recognoscunt superiores. Sed quod hoc possint quilibet Principes,Bald.& Angel.*in d.l.æquissimum* per tex.*in l. si quis ingenuam §.in ciuilibus ff.de captiu.* Bald. *in l. 1. §. quies ff.de offic.præfect.vrb.* Abb. *in d. rubric. de treug. & pac.*Bartol.*in l.ambitiosa nu.18. ff. de decret.ab ordin.faciend.* 14

Pro resolutione huius articuli, distinguo: Aut loquimur in summo Pontifice,† & indistinctè potest in omni casu,& in omni specie pacis, partes discordantes ad pacem , & concordiam cogere , & reducere, vt probat Bartholom.de Capua *in constit. regni;pacis cultu,* & dixi *in tract.de excom.c.13.*& dum cogeret pœnā excommunicationis imponendo, directè dicitur eos cogere: nam excommunicationis remedio libera voluntas purgaretur,vt ad pacem ipsam, & concordiam deuenirent, aliter semper essent excommunicati nisi ipsa voluntas mutaretur saltem in foro interiori,& ab illa absolui non possent. Aut loquimur in aliis Principibus secularibus,& tunc aut nolunt cogere ad concordiam,& pacem eos qui non turbant rempublicam, & non possunt, vt dictum est. Fallit in comptomissis, 15
† quia partes ipsas litigantes,possunt cogere ad compromittendum,Dec.*in consil.42.in 7.dub.princip.*& *in consil.125.* Addentes ad Afflict, *in d.decis.149.* qui alios allegant.Aut rempublicam turbant,& tunc aut loquimur directè,& non possunt, quia non possunt imponere pœnam,quæ purgat voluntatem contendentium sicut est excommunicatio: possunt tamen † directè cogere ad dandam fideiussionem de bene viuendo , & de non offendendo,ex traditis per Vulpell.*in d.tractat. de pace,& promissione de non offendend q.78.* Aut loquimur indirectè, & possunt cogere ad concordiam, & pacem,puta detinendo rixantes in carceribus, donec fecerint pacem.Item principaliores,& magis suspectos de ciuitate eiiciendo,vel relegando sub pœnis, & cautionibus,quæ Principis,vel Præsidis prudentiæ relinquuntur, & ita procedit opinio Bartol. *in d. l. congruit.* cum aliis superius inductis.Fallit de iure ciuili quando pax † & concordia fieret cum detrimento honoris alicuius ex diffidentibus,quia id fieri non posset sine iniustitia,quod Princeps facere non debet, qui rempublicam illæsum seruare debet, prout ad hoc allegat multos Vulpell.*in d.tract.de pace q.3.n.10.* sed hoc casu, quando Princeps impediretur, Episcopus posset manus apponere,vt seruaretur lex Christi. 16 17 18

Sunt & alii multi casus,qui ad iudicem Ecclesiasticum in hoc genere pertinere non possunt,eo quia non pertinent ad mutuam charitatem, à qua mouetur iudex ecclesiasticus,sed tantum respectu pœnę temporalis,& bonorum in iudicio tractandum est, & tunc solū coram seculari iudice comparendum. Vt pone quod sit facta pax, & super eius contrauentione apposita † 19
pœna conuentionalis,& tu qui habes pacem mecum, offendis illum, qui associat me , tunc iudex laicus est.

com-

Digitized by Google

competens offensi; ergo & dictæ pœnę conuentionalis: nam coram eodem trahi debeo, ex regula *l. nulli prorsus C. de iudic.* vnde si aggressorem offendi, possum obiicere de ipsa pœna, postquam aggressor pacem fregisse dicitur, Io. Andr. *in addit ad Speculat. in tit. de trenga & pac. §. 1. in princip.* & sequitur Alex. & Aretin. *in l. si stipulatus ff de verb. obligat.* Gandin. *in tract. de malefic. rubric. de defension. a reo faciend. col. 1. vers. sed quid si inferatur.* Ecclesiasticus de hac pœna temporali principaliter cognoscere non debet, super pace agit excó-
20 municando, censuræ autem † non relaxantur pro crimine pręterito, sed tantum propter contumaciam admonito vt repacificet, si contumax fuerit. Item quia non videtur pacem rumpere, qui propter nouam discordiam alterum offendit. Abb. *in c. bone memoria. col. 2. de elect.* Bartol. *in l. qui seruum ff. de verb. obligat.* Bald. *in l. quidam §. 1. ff. de pœnis & in c. 1. num. 2. de pace tenend.* Alex. *in consil. 19. vol. 1. & consil. 115. vol. 4.* Certe offensus iudicem adibit offendentis, qui etiam an pax rupta
21 fuerit cognoscet: Secus dico si ex causa † antiqua: nã cum illa ab initio fuisset mixtę iurisdictionis, & ipsa noua offensio eiusdem qualitatis est, & potest trahi ad vtrumque iudicem, & pręuentioni locus est. Et licet
22 in dubio præsumatur † offensio facta ex causa, quæ de nouo superuenit, Ias. *in d. l. qui seruum* Socin. *in consil. 87. vol. 3. in vltimo dub.* Mascard. *de probationib. conclus. 1157. num. 10. 30. & 43. & multis alis.* tamen ego dico,
23 quod an iste offendens notus fuerit ex causa noua, † aut veteri, stabitur iuramento ipsius quia est causa, quæ dependet ab animo. Bertazol. *in auth. num. 14.* ad traditã per gloss. & Doct. *in § sed ista Instit. de action.* & dicit Alex. *in d. consil. 19. col. 1. vers. subsequenter. vol. 1.*

24 Quod autem dicitur pacem † non rumpi ex noua causa superueniente, ego credo verum quo ad pœnam cõuentionalem exigendam, Bartol. *in l. aut facta §. causa num. 1 ff. de pœnis.* Bald. *in c. 1. de pac. tenend.* Butr. *in c. 2. num. 8. de renuntiat.* Castrens. *in d. l. qui seruum in fin. ff. de verb. obligat.* Herculan. *in tractat de cautione de non offendendo, cap. 13. vers. hæc procul dubio.* qui testatur esse comm. opin. & de eadem Dec. *in consil. 380 num. 2.* multos ad hoc cumulat Mascard. *in d. conclus. 1157. num. 6. & 7.* Vnde si expedita causa laicus non cogit partes dissentientes ad pacem, & concordiam continuandam
25 tunc iudex Ecclesiasticus † non impeditur. Idem intelligo in casu, quo facta pace adinuicem se offendunt, nec apparet quis prius, vel posterius percusserit: tunc enim nullus accusat alterum de pace rupta, *l. cum pater §. libertis, & ibi Bartol. de legat. 2.* Bald. *in consil. 195. laudare vos, & commendare vol. 2.* Expedita causa coram laico iudice, si partes pacem ipsam non continuant, ab ecclesiastico etiam cogi possunt: cæteros casus omitto ne sim hoc capite prolixior, cum ex præfatorum rationibus determinari possunt, ex regula *l. non possunt ff. de legibus.*

CAP. XXIII.

Conuenticula, & Collegia illicita an sint mixti fori.

SVMMARIA.

1 *Conuenticula, & collegia illicita sunt mixti fori.*
2 *Monopolium quid sit.*
3 *Monopolia nullibi debent permitti, ex ordinatione Caroli V. Imper.*
4 *Monopoliorum cognitio est mixti fori.*
5 *Monopoliorum diuersi casus qui sint.*
6 *Conuenticulum ad seditionem quale sit.*
7 *Coniuratio quid sit.*
8 *Confœderationes in dubio præsumuntur illicitæ.*
9 *Collegiis illicitis quando dicatur læsa maiestas.*
10 *Excommunicatio relaxatur pro conuenticulis.*
11 *Congregationes, & conuenticula an possint fieri in aliquibus casibus.*
12 *Populus nullus potest se congregare sine principis authoritate.*
13 *Collegia à ciuitatibus sublata omnia.*
14 *Conuenticulum quot homines facere possint.*
15 *Multitudinis appellatione venit vltra numerum quatuor.*
16 *Multorum appellatione quot veniant, remittitur arbitrio iudicis.*
17 *Dictio, sæpe, quot vicibus verificetur.*
18 *Congregari an liceat, religionis causa.*
19 *Hospitalia connumerantur inter pias causas.*
20 *Collegia initiata sine consensu episcopi possunt dissolui, & collegiati excommunicari.*
21 *Hospitale potest ædificari sine consensu episcopi, & an tunc gaudeat priuilegiis piæ causæ.*
22 *Hospitale factum sine consensu episcopi, an possit ab eo visitari.*
23 *Pia loca non dicuntur ædificata sine consensu episcopi.*
24 *Ex congregationibus etiam sub specie pietatis multa mala accidunt.*
25 *Congregationes hominum semper sunt suspectæ in republica.*
26 *Confraternitates nouæ an sint admittendæ propter periculum publicum.*
27 *Communio diuersarum nationum an sit vtilis, vel damnosa ciuitatibus.*
28 *Nationes diuersæ solent in republica excitare motus, & seditiones.*
29 *Principes seculares non possunt super his, quæ ad religionis congregationes pertinent, manus apponere.*

CONuenticula † esse mixti fori, probat tex. *in c. conuent. de pace iuram. firm. & ibi Bald. in princip. & Afflict. n. 46.* q multa allegat. atq; Aufrer. *de potest secular. vers. 100. cognoscit episcopus.* Est autem conuenticulũ cõgregatio subditorum sine consensu superioris, *c. multu dist. 17.* & ex triplici fine fieri solet, vel ad monopolium, vel ad seditionem, vel ad religionem. 1

Monopolium † est conuentio plurium mercatorũ bono publico obuians, puta vendendo certo pretio tãtum. Host. *in summa de syndico, §. quid sit societas col. 2.* & est contra rationem naturalem, quia præcludit viam benefaciendi proximo, cum omnes negotiari prohibeantur, & qui illa exercent, non tantum non benefaciunt, sed proximo nocent, & dicit Arist. *in lib. 1. politic. cap. 7.* quod licet monopoliorum vberrimus & paratissimus sit quæstus, tamen ne tyrannis quidem in suis regnis toleratur; & ideo iure ciuili prohibita, & pœna publicationis bonorum, & exilii perpetui imposita, *l. vnic. C. de monopol.* Et Carolus † V. Imperator, in constitutionibus Bruxellis æditis, statuit, ne ciuitates, communitates, collegia mercatorum, aut consulum, aut artificum, aut confratriæ constituerent, aut conderent edicta, ordinationes ad monopolia pertinentia, aut præiudicantia vtilitati reipublicę, atq; reuocauit iam facta, & concessa similiter nulla, atq; inualida declarauit. Iure canonico nihil est dispositum, episcopus † potest cogere, vt ad victum necessaria, iusto pretio vendantur, vt dixi infra *in tract. de excommunicat. c. 10.* ideo monopoliorum cognitio mixti fori minime est. 2 3 4

Ad

Ad monopolia pertinent diuersi casus, inprimis cō-
5 suetudo † medicorum, qua alter recusat illi mederi,
quem alter præ manibus habet ad sanandum, Franci sc.
Lucan. in tract. de fisc. parte 2. num. 5. Item si homines a-
licuius municipii conueniant, ne alterius municipii,
deferant in mercatum frumentum, vel vinum, donec
vel dominus loci, vel ipsi vendiderint suum, Socin. in
consil. 272. non prosequendo vol. 2. Item si conueniunt ne
operę vilius locentur, neue operæ alicui præstentur,
gloss. in d. l. vnic. C. de monopol. Alberic. in rubric. Cod. de
monopol. Item si artifices paciscantur inter se, nequis a-
lios extraneos illam artem doceat, præter filios, vel ne-
potes proprios, Azo in summa C. eod. tit. Ias. in consil. 122.
& seq. vol. 4. Item si statuant nequis admittatur ad col-
legium artificum, neve ex discipulo magister declare-
tur, nisi aliquod pretium det singulis annis, & vt nisi
post certum tempus, puta per tres annos ostendatur
tyronibus ars; hoc enim laqueo dignum est, & reipu-
blicæ valde pernitiosum. Item si congregati inter se
conspirent, & impediant ne qui inseruiant certę perso-
nę in aliquo negotio, aut in aliquo loco, vt consuluit
Guido Pap. consil. 211. incip. iuxta materiam, num. 1. Et
generaliter quęlibet illicita conuentio ad damnū pu-
blicum, & quæstum priuatum dicitur monopolium, vt
per Archidiacon. in c. constitutionem de verb. significat.
lib. 6. & Innoc. in c. 2. de schismatic.

6 Ad seditionem † conuenticulum dicitur, vel con-
iurando, vel conspirando contra principem, vel rem-
publicam, Bald. in l. obseruare §. nunquam ff. de offic. pro-
consul. Barbat. in consil. 71. vers. capio alium articulum,
7 vol. 2. est autem coniuratio † quando plures subditi in
vnum se colligunt, & iuramenta inter se præstant, vt
sint contra superiorem, c. si qui clericorum 11. quæstio. 1.
conspiratio autem est sine iuramento, c. coniurationum
11. q. 1. & regulariter omnes coniurationes, conspira-
tiones, siue confœderationes, vel ligæ ciuitatum, siue
aliorum quorumcunque sunt de iure prohibitæ, l. de-
nuntiamus C. de his qui ad eccles. confug. l. 1. & 2. C. de se-
ditios. l. conuenticula C. de episc. & cleric. & ff. de colleg. il-
licit. per totum. etiam de iure canonico, d. c. conspiratio-
num & d. c. coniurationum & c. si qui clericorum 11. q. 1. &
c. constitutionem §. cæterum de verborum signific. lib. 6. &
8 in dubio † semper pręsumuntur illicitę, vt not. in c. 2.
de schismat. & per Io. Andr. in d. c. constitutionem. Erit
igitur hic casus mixti fori, quia de iure ciuili puniuntur
pœna capitis, si ad seditionem, vel tumultum, vel tur-
bationem status publici, vt l. 1. & 2. Cod. de seditios. & d. l.
denūtiamus C. de his qui ad eccles. confug. quæ pœna sub-
lata non est, per pœnā vnius vnciæ, de qua in d. c. conuē-
ticulus de pac. iuram. firm. vt probat ibi Affiict. n. 42.
9 Nam qui collegium † illicitum facit, is maiestatem lę-
dere videtur, præsertim si aduersus rempublicam id
colligat, vt probatur in l. 2. & ibi gloss. & Bartol. ff. de col-
leg. illicit. & probatur in l. 1. ff. ad l. Iul. maiest. secundum
inductionem, quam facit Decian. in tract. criminal. lib.
7. cap. 20. num. 7. Gigas in tractatu de crimin. læsæ maiest.
in tit. qualiter, & à quibus quæst. 48. Alia ratio est de iure
canonico, quia istæ conuentiones alliciunt subditos ad
peccandum, & ad iurgia, quæ mala sunt, quia mala ex
eis sequi possunt, ideo reprobantur à iure, vt not, in c.
& si Christus de iureiur. & probat Luc. de Pen, in l. magi-
stros col. 6. C. de profess. & medic. lib. 10. Doct. in l. periniquū
C. de iurisdict. om. iudic. Item confiscatur domus, vbi
fiunt illicita conuenticula, d. l. conuenticula C. de episc.
& cleric. & de iure canonico laici similia perpetran-
10 tes debent ab episcopo † excommunicari, d. c. conuen-
ticulus de pace iuram. firmand. & d. c. conspirationum 11.
q. 1. & habetur in c. exhibita de iudic. & sunt infames,
c. coniurationum, clerici autem debent deponi, vt in dd.
iuribus, & probat gloss. in d. c. constitutionem in ver. ca-
nonicas.

Et licet Bald. in l. 1. ff. quod cuiusq; vniuers. nom. dicat
in duobus casibus posse fieri huiusmodi † congrega- 11
tiones, easque licitas esse, cuius dictum fuit praxi re-
ceptum in Camera Imperiali anno 1533. vt refert Myn-
singer lib. singular. obseruation. centur. 6. obseruat. 2. in fin.
Tamen ego credo in nullo casu licitum esse populo † se 12
congregare sine principis, aut suorum magistratuum
auctoritate vt probatum 1. Macchabaeorum, 14. ibi: ne
liceat vlli ex populo, & ex sacerdotibus irritum facere ali-
quid horum, & contradicere his, quæ ab eo dicūtur, aut cō-
uocare conuentum in regione sine ipso. & psalm. 15. non con-
gregabo conuenticulam eorum. & habetur in auth. de mā-
datis princip. in §. deinde competens, & in d. l. denuntia-
mus, Abb. & Hostiens. in c. fin. de testib. cogend. Ioan. Fab.
in l. addictos C. de episc. audient. Innoc. in c. significasti de
offic. deleg. & ibi Felyn. & titulus in auth. vt neq; miles, ne-
que fœdera. & est tex. in c. 1. & c. tertio 23. q. 3. Vnde Sue-
ton. in Augusto cap. 32. dicit, Augustum collegia † su- 13
stulisse, quod plurimæ factiones titulo collegii noui
coibant, & Plato in lib. 1. de legibus. inquit: nam & hæc
Gymnasia, & hæ sodalitates, cum alioquin in multis
rebus sint conducibiles ciuitatibus, tamen ad seditio-
nes concitandas immodicè sunt opportunæ. Et apud
Isocratem Nicocles dicit: videte ne sodalitates, aut coi-
tiones, nisi auctore me faciatis, siquidem huiuscemodi
consociationes, vt in aliis rerum publicarum statibus
præcipuas partes ferunt, ita in singulari principatu pe-
riclitantur; Quia igitur est timor, & periculum ne in-
terdum in huiusmodi congregationibus aliqua tra-
ctentur contra principem, & eius statum, ideo semper
in istis debet interuenire magistratus ciuitatis prout
vbilibet obseruatur in Italia.

Quot autem homines conuenticulum † facere pos- 14
sint, Bartol. in l. præter in princip. num. 5. ff. de vi bonor.
rapt. dicit, quod si statutum puniat coadunantem ho-
mines, poterit puniri qui coadunabit quatuor, vel qn-
que, & ita tenet gloss. in l. 1. de legat. 1. Bald. in l. 2. §. 1. nu.
9. ff. de excus. tut, dicit multa sunt tria, quatuor vel qn-
que, quod facit contra eum, qui accusatur de insultu
cum multitudine armatorum, & hanc opinionem te-
net Cuman. in d. l. 1. in princip. & Alex. num. 12. & in l. li-
cet imperator. num. 8. de legat. 1, & ibi Angel. Socin. iun.
in d. l. 1. num. 65. & seq. Ideo est communis opinio. Et per
ipsa inducitur l. 1. §. hoc rescriptum ff. ad syllan. vbi hoc re-
scriptum ait, multa continet. & ibi gloss. exponit tria,
alias duo. Item §. fin. Instit. de iure person. vbi gloss. in ver.
multa, dicit, quod duo veniunt appellatione multorū,
per illum tex. & ad hoc est gloss. in auth. defuncto in ver.
proximis. C. ad Tertull, Item tex. in §. singulorum Instit. de
rerum diuis. Item auth. de deposito in princip. in ver. & alia
multa priuilegia. Item c. ad nostram de rebus eccles. alie-
nand. vel non. & ibi gloss. exponit ver. multos. & ad hoc
facit quia pluralis locutio duorum numero contenta
est. Dyn. in c. pluralis de regul. iur. lib. 6. c. iteratur dist. 2. l.
multis C. de liberal. caus. l. sciendum ff. eod. tit. Item Innoc.
in c. 1. vt lit. non contest. in ver. sæpe exponere. vbi dicit sæ-
pe, id est, multis vicibus, & tamen tex. in §. quia vero
multi in auth. de testib. & ibi gloss. in princip. exponit sæ-
pe, id est, bino actu, quam gloss. commendat Bartol. in
§. audient. in auth. de defensor. ciuit. Gominian. Archi-
diacon. & Io. Andr. in c. sæpe de elect. lib. 6.

Vnde Roman. in consil. 301. consuluit, quod si quis
testis deponeret Titium possedisse per multos annos,
intelligi debet de quatuor annis. Item si fieret com-
promissum cum facultate prorogandi multoties, quod
non

Digitized by Google

non possit prorogari nisi bis, consuluit Bald. in consil. 299. & consil. 300. vol. 1. p quæ ita tenet Lanfrac. in tract. de arbitr. in 1. capit. & ratio potest esse, quia duo faciunt multa, per tex. in c. 1. de notis feud. quem ad hoc ponderat ibi Bald. & facit l. vbi numerus ff. de testib. & c. 2. de testament. lib. 6. & ideo Rip. in l. 1. ff. de legat. 1. num. 12. dicit, conclusionem istam verificari etiam in duobus. Item si quis in libello asserat se multoties percussum, intelligitur de duabus percussionibus, Bald. in l. fideicommissum § si quis decem de legat. 3. Angel. in auth. de triente, & semiss. §. & quod sæpe August. de Arimin. in addit. ad Angelic. de malefic. in ver. pluribus & pluribus.

Pro contraria vero parte, quod appellatione mul-
15 titudinis † veniat vltra numerum quatuor, inducitur c. latores de cleric. excommunic. vers. tam ipsi, quam multi alii, &c. & statim subiungit, mandamus quatenus si quadraginta solummodo deliquisse constiterit, &c. ergo quadraginta intelliguntur per hunc tex. Item c. vidua dist. 34. vbi glossa intelligit multos numero viginti trium millium. Item auth. de triente, & semiss. in princip. Vbi multi interpretantur esse decem, Ideo Angel. in d. l. licet imperator num. 4. de legat. 1. dicit quod licet tres vel quatuor faciant numerum multorum, tamen non faciunt multitudinem, & mouetur per auth. de referendariis in princip. & hanc sequitur Immol. ibid Socin. in d. l. 1. num. 66. reprobat per l. 2. §. 1. ff. de excus. tut. vbi tria, vel quatuor faciunt multitudinem, & §. 1. Instit. eod. tit.

16 Ego credo verius † esse quod hoc remittatur arbitrio iudicis, vt per gloss. in c. cum causam. de testib. & tenet Alberic. in 1. part. statutorum quæst. 10. & in l. constitutionem num. 2. C. de administr. tut. Alex. in d. l. licet imperator. num. 8. Iacob de Bellouis. in auth. de referendar. col. 1. vbi sic intelligit illam auth. & ad hoc allegatur gloss. in d. c. ad nostram de rebus eccles. alien. vel non. & tenent Rip. in d. l. 1. num. 12. Socin. num. 67. Alex. nu. 12. de legat. 1. Declaro tamen hanc resolutionem esse veram, vbi de iure decisum non est, puta in interpretatione testium, contractuum, testamentorum, rescriptorũ, & similium, tunc enim iudicis arbitrio remittendum est, vt dicit Alberic. in d. l. constitutionem. secus igitur est, vbi lex expresse statuit, & ita dicit Innoc. in c. cum oporteat. in princip. in vers. quot autem vices de accusat.
17 quod licet dictio, † sæpe, possit verificari in duobus, tamen hoc relinquitur arbitrio iudicis. Nam si dicat statutum quod iudex antequam formet inquisitionẽ debeat sæpius requirere, &c. quomodo dicatur sæpius requiri statur arbitrio iudicis, & hoc etiam tenet Archidiacon. in summa, 2. q. 8. per tex. in §. 2. in auth. de testib. & dicit ita tenere Roffred. de libellis §. quando, & quoties.

Denique videndum est, an religionis causa congre-
18 gari † liceat: & quidem vtroque iure expeditum est, illa enim quæ fiunt religionis vel pietatis causa, vt sunt disciplinæ confratrum, & alia collegia quæ tendunt ad finem deuotionis, iure ciuili approbata sunt, l. 1 §. si religionis, & ibi Bartol. ff. de colleg. illicit. Afflict. in d. c. conuenticulas n. 10. & probatur etiam per canonistas, Archidiac. in c. si despicit. dist. 41. Abb. in c. accedentes in 1. not. & ibi Felyn. col. 1. & 2. de præscript. Sed Afflict. in d. c. conuenticulas. intelligit hæc, si fierent à laicis, à clericis vero nõ valerent sine auctoritate superioris Abb. verò. in consil. 104. pro euidentia, num. 4. vers. eorumq; collegium parte 1. dicit dispositionem c. 1. de religios. domib. lib. 6. procedere tam de congregationibus laicorum, quam clericorum, vt quodlibet approbationem habere debeat ab episcopo: comprobantur de iure ciuili collegia piorum locorum, aut Xenones, monasteria, orphanotrophia, gerontocomia, ptochotrophia, nosocomia, brephotrophia, & talia similia consortia, l. sancimus res C. de sacrosanct. eccles. Hospitalia † etiam inter 19
pias causas connumerantur, quorum congregationes egenorum sunt, l. omnia priuilegia Cod. de episc. & cleric. vbi iisdem priuilegiis, quibus vtebatur maior ecclesia Constantinopolitana, donantur: sed de iure canonico requiritur auctoritas, & approbatio episcopi, gloss. in clem. quia contingit in §. final. in ver. altare de religios. domib. Hostiens. in summa tit. de regular. §. non tamen vers. quid de rusticis & in tit. de religios. domib. §. 2. ante finem & §. 3. Specul. de statu monach. vers. 36. Abb. in c. de xenodochiis. & in c. adhac de religios. domib. Felyn. in c. de quarta col. 2. de præscript. Et hoc iure vtimur, quia sine consensu Episcopi † initiata, poterunt collegia dissol- 20
ui, atque collegiati excommunicari, aliisque pœnis temporalibus per episcopos affici; ergo priuilegiis sibi de iure ciuili concessis, si ab episcopo approbata fuerint, gaudere possunt.

Fateor tamen quod hospitale † poterit à quocun- 21
que ædificari, etiam sine auctoritate Episcopi, & ædificans poterit rectorem præfigere, & de eo disponere, ad libitum, sicut de aliis bonis suis, illudque destruere, seu alteri subiacere, vel donare, gloss. in c. vnic. uiq; de cõsecrat. dist. 1. c. inter dilectos de donation. & d. clem. quia contingit. Io. de Selua in tract. de benefic. parte 1. quæst. 6. num. 6. Syluestr. in ver. hospitale §. 2. num. 3. §. si quis per ædificationem vers. in omnibus in auth. de ecclesiastic. titul. & hoc casu non gaudebit priuilegiis piç causæ, prout disputat Tiraquell. in tractat. de priuileg. piæ causæ in præfatione. Nec poterit † visitari ab episcopo, quia est pro- 22
fanum, non religiosum, Innoc. in d. c. inter dilectos nu. 2. & in c. adhac de religios. domib. Io. de Selua in d. q. 6. nu. 7. Syluestr. in d. verbo hospitale §. 1. Nec obstat dispositio Concil. Trident. sess. 22. cap. 8. de reformat. quia disponit hoc posse episcopum in casibus à iure concessis, sed cũ hoc non sit sub eius dispositione, ideo non est religiosum, nec comprehenditur. Nec dicuntur proprie religiosa, vel loca pia, † quando sunt ædificata sine aucto- 23
ritate episcopi, Abb. in d. clem. 2. num. 4. & 5. de religios. domib. & quod dixi posse per episcopum dissolui, collegiatosq; puniri, intelligo quando id facerent in forma ecclesiæ. Caputaquens. decis. 328 parte 1. Nauarr. in consil. 3. de foro compet. quia hoc modo non posset fundari sine consensu episcopi. Innoc. in d. c. adhac de religios. domib.

Sed quia prætextu congregationum † licitarum tã 24
in profanis, quam in religiosis conuentibus sub specie pietatis plura, & ingentia mala perpetrata fuerũt olim, & vtinam etiam hodie non committerentur, in cõfratriis artificum detectæ sunt sæpe fraudes, monopolia, & conspirationes: item quia multæ controuersiæ inter confraternitates oriri solent, præsertim de præcedentiis, quæ determinari debent iuxta formam bullæ Gregorii XIII. põtificis. Nauarr. in c. statuimus nu. 5. decima nona quæst. 3. & per Bullam Pii IV. sub data Romæ 18. Ianuarii, 1564. & propterea Bizantii populus, vt scribit Procop. lib. 1. de bello Persic. in duas partes diuisus, duarum sectarum fuit; quarum altera Venetorum, altera Prasinorum appellata est, quorum gratia in certamina descendentes, nihil non periculosum subibant, & denique ignominiosam etiam mortem oppetere non dedignabantur. Ideo Romæ per senatusconsultum huic malo prouisum fuit, L. Cecilio, & Q. Martio consulibus, & sublata moderniora collegia, retentis antiquis, quæ ad vtilitatem reipublicæ videbantur, vt ait Cicero in oratione in Pisonem. Et postquam sublata

restituisset, lege lata Pub. Clodius tribunus plebis, & alia noua instituisset, alia sustulisset, vt eodē loco scribit Cicero, iterum restituta fuerunt à Cæsare dictatore sublata, restitutis his, quæ antiquitus erāt restituta, cuius rei tamen lex fuit irrita ob motus populares, vt ait Suetonius in Iulio, donec postea fuerit ab Augusto firmata, ne factiosorum hominum cœtus ad res nouādas & ad rempublicam perturbandam societate abuterētur: quam legem Seuerus mandauit nedum in vrbe, & in Italia, sed etiam in ꝓuinciis obseruari, *l. 1. ff. de colleg. illicit.* Factus fuit delectus collegiorum à senatu temporibus M. Cæsaris, vt scribit Paulus Iurisconsultus *in l. cum senatus 21. ff. de rebus dubiis.* & Vlpian. *in l. 1. & 2. ff. de manumission. quæ se un. ad vniuers. pertin. impon. D. Marcus*, inquit, *omnibus collegiis, quibus coeundi ius est, manumittendi potestatem dedit, &c.* contra collegium, quod nullis priuilegiis, subnixum erat, hæreditatem capere non poterat, vt a uni Diocletian. & Maximin. *in l. collegium C. de hered. instit.* Tarquinius quoque omnia collegia, præter instituta à Numa dissoluit, vt ait Dionysius Halicarnass. *in 4.* destruxit etiam omnia, præter antiqua Iulius Cæsar, bellis compositis, vt scribit Sueton. *in Iulio Cæsare cap. 32.* refert etiam Cicero aliud senatus cōsultum *in lib. 2. epistolarum ad Q. fratrem.* aliud etiam refert Cornelius Tacitus *lib. 14.* de dissoluendis nouis collegiis.

25 Item quia suspectæ semper sunt coitiones † hominum in republica, siquidem quamuis ab initio virtutis causa conuenire videantur, tamen facile crescente disciplina, multitudinis numerus addit animos ad aliquid noui audendum, & metuendum, quod periculosius est, ne in malum prorumpat cœtus, quia se sapientiorem cęteris esse sibi persuadeat.

Ideo videndum est, quo remedio huiusmodi nouæ 26 confraternitates † admittendæ non essent Scipio Ammiratus in Tacitum *lib. 11. discurs. 3.* putat ipsos Principes admittere non debere, idq; multis Romanorū cōprobat exemplis, & Bonifacius de Vitalinis *in tractat. de malefic. in tit. de collegio illicito.* cōfraternitatū, nouarūq; religionū approbatiōnē ad ipsum Principē ptinere testatur. licetū ꝓbari posset opinio, siquidem illæ confraternitates, vt plurimum, solent ex singulis nationibus in alienis ciuitatibus coire, sed con mixtio diuersarū gentium facit, vt vna cum moribus iam imbibitis, & quodammodo naturalibus fiat commixtio morum, & corruptio bonæ institutionis: & non sine causa Aristoteles 27 *in 7. politic. c. 6.* disputat vtrū commutio † maris, turba nautica & naualis potentia sint vtilia, aut damnosa ciuitatibus, ex eo maxime, quia frequentare quosdam aduenas, alienis moribus educatos, & legibus, inutile putatur ad rectā ciuitatis disciplinā, & *in lib. 5 politic. c. 3.* multas, & varias recenset seditiones ortas ꝓpter cōgregationes peregrinorū. Non n. possunt diuersi, imo cōtrarii se mores cōpati: sicut accidit Budæ mortuo Sigismundo Imperatore Rege Vngariæ, ante Alberti de Austria coronationem; nā ciuitas ex Vngarica, & Germanica gente constans, tumultu excitato, fere ad interitū peruenit, & cū Alemanni, seu Teutones vellent ciuitati dominari, tandem per Vngaros obsessi in domibus, sine discretione sexus, aut ætatis sublati sunt, vt testatur Æneas Syluius in historia, & Fulgos. *lib. 9. c. 7.* vt aūt regionum mores diuersi sunt, sic & inde nati diuersum habent morū habitum & rationē, & ꝓinde 28 nō possunt simul cōuenire sine aliqua antipathia, † q̄ tamen aliquando excitant in republica motus, & seditiones & lęsionem, vel cōuersionē cōsueti status: elati, superbi, bellis assueti, facile pacificis & mansuetis vim inferūt, mali, & mollitiei dediti, corrūpunt bonos mores: vnde Vlpian. *in l. q si nolit. §. qui mancipia vendunt ff. de ædilit. edict. Qui mancipia*, inquit, *vendunt, nationē cuiusq; in venditione ꝓnunciare debent: plerūq; n. natio serui aut ꝓuocat, aut deterret emptorē, idcirco nostra interest scire nationē: ꝓsumptū n. est quosdā seruos bonos esse, quia natione sunt non infamata, quosdā malos videri, q. a & natione sunt. q̄ infamis est.* Item Ezechiel propheta *c. 16.* à gētis origine arguit peccata: *Hæc dicit Dominus Deus Hierusalē radix tua, & generatio tua de terra Chanaan, pater tuus Amorrhæus, & mater tua Chetæa.* Mores in vna ꝓuincia sæpe diuersi, & diuersa studia, vt nō mirum sit, si inter regnorum incolas, q longo interuallo distinguūtur inuicē, hæc inueniantur varia, & sæpe contraria. Et singularum ꝓuinciarum mundi q mores, studia, & vitia fuerint ab initio, & sint ad pñs Principes pregimine eorum status necessario debent cognoscere, de quibus omnibus singulariter scribunt Philalethes Polipiensis *in lib. 1. quæstionum firmicarum.* Dio Cassius *lib. 39. Historia Rom.* Alex. ab Alex. *lib. 4. cap. 13.* & scripsi latius in meis lucubrationibus ad cognoscendas sympathias & antipathias hominum primo aspectu.

Sed quia ad sanctam sedem apostolicam pertinet nouas confirmare, vel prohibere religiosas domos, *c. 1. de religios. domib. lib. 6.* & passim indies nouę, prout diuini aculei impetus suboriuntur, & interpolantur, veluti de succo, & de misericordia, & aliæ innumerę, quę potius fraternitatum ritus sapiunt, quam religionis, quarum onus visitandi, reformandi, & iurisdictionem exercendi, ad episcopos, tanquam ad delegatos sedis apostolicæ pertinet, vt diffinitum est in sacrosancto *Concil. Trident. sess. 22. cap. 8. de reformatione.* & dixi supra. Non video quo iure Principes † seculares, super 29 his, quæ ad religionē pertinent, possint manus apponere, quin rebelles, & inobedientes apostolicę Romanæ sedis euadant, vt probat multis exemplis Albertus Brunus *in tractatu de seditiosis lib. 1. cap. 5.* & propterea possent excommunicari, & si diu obdurauerint, eorum status interdicto affici, vt latius scribo inferius *in tract. de excommunicat. cap. de reformatione religiosorum non admissa a Principibus secularibus.* quare ad conseruationem pacis vniuersalis, ad honorem, & gradum sanctæ Romanæ Ecclesiæ, & vt ideo Deus optimus Maximus dignetur sua benedictione Principum suæ Ecclesiæ obedientium regna augere, rogo, & in visceribus Iesu Christi obtestor, vt iuxta *c. si quando de rescript.* rationes quare exequi non debeant Pontificis mandatum, per suos oratores explicari faciant: siquidem cuiuscunque collegii, vel conuentus, siue sit profanus, siue religiosus, siue literarum, siue artificiorum, siue regularium, seu clericorum, institutio, & causa institutionis, legesque pręscriptæ, erunt perpendendæ, & qui regno, vel statui aliquando impedimento esse possunt, vel minima quidem suspitione, velut ex agro malæ herbæ, vel zizania conuelli debent, si fieri potest. Nam vt ait D. August. ad Publicolam *epistola 154. Absit, vt ea quæ propter bonum, & licitum facimus, aut habemus, si qd per hæc præter nostram voluntatem, cuiquam mali acciderit, nobis imputetur, alioquin nec ferramenta domestica, vel agrestia sunt habenda, ne quis eis, vel se, vel alterum interimat, nec arbor, aut restis ne quis se inde suspendat, vel fenestra facienda est, ne se quisquam per hanc se præcipitet, &c.* & sic sperandum est summum Pontificem esse executurum.

CAP. XXIV.

Piratarum animaduersionem esse mixti fori.

SVM.

SVMMARIA.

1 *Piratarum animaduersio est mixti fori.*
2 *Piratæ quoties excommunicantur in anno ex ore summi Pontificis.*
3 *Piratæ dicuntur hostes Christianæ reipublicæ.*
4 *Piratas quilibet potest occidere, & deprædari.*
5 *Sunt infames, nec possunt obtinere dignitatem.*
6 *Piratarum infamia durat vsq; ad vltimam generationem.*
7 *Pompeius Magnus dissipauit piratas è mari Tyrreno.*

1 PIratæ † sunt cursarii, siue latrunculi maris, spoliantes itinerantes, & sunt adeo legibus odiosi, vt benefacere iudicentur illi qui debilitant, & ipsos mutilant, ne maiora committant, *c. si quis 23. q. 3. c. si quis Romipetas. 24. q. 3.* Horum animaduersionem esse mixti fori tenet Aufrer. *de potestate secular. in ecclesiastic. num. 59.* Idque
2 probatur, siquidem ter † in anno ab ore summi Pontificis excommunicantur, vt per Hostiens. *in summa de sent. excom.* Io. Andr. & Abb. *in c. excommunicationi de raptor.* Alberic. *in dictionario in ver. Piratæ.* qui dicit hoc esse verum, licet super hoc non reperiatur constitutio. Summa Angelic. *in ver. excommunicatio in 5. §. 18. casus.* & adest particulare capitulum de hoc in bulla cœnæ domini, quæ publicatur à summo Pontifice in die Iouis sancta.
3 Iure autem † ciuili dicuntur hostes Christianæ reipublicæ, & possunt à quocunque deprædari, & occidi, *auth. nauigia, vbi Bald. c. de furt.* Ias. *consil. 170. vol. 2.* Laudens. *in tract. de principib. q. 309.* Petrus Bellin. *in tractatu de re militar. tit. 11. nu. 2.* quos Papa, & Imperator hostes pronuntiarunt publicos, cum sint extra omne legum præsidium, notant omnes canonistæ *in c. 1. de homicid. lib. 6.* Angel. *in consil. 290. thema tale est.* vbi q. quli-
4 bet † potest eos occidere, & deprædari, Stracchа *in tractat. de nautis parte 3. n. 29. & 30.* Decian. *in tract. crim. lib. 9. c. 29. n. 39. & seqq.* & ibi *n. 47. & seq.* quod eorum cadauera diuiduntur in partes, & de aliis pœnis.
5 Et propter eorum infamiam † non possunt fieri milites, nec doctores, nec aliquam obtinere dignitatē, *l. 1. & l. pen. ff. de testam. milit. l. m. lu. ff. de re... nd. c.* Bald. *in l. 1. C. qui bon. cedere poss.* & habetur *in d. auth. nauigia. argum. l. Cæsar ff. de publican. & vectigal.* & *l. ex hoc §. fin. ff. de alien. iud. c. mut. caus. fact.* & *l. hostes ff. de verb. signific.* & per Innoc. *in c. sicut in 3. de iureiur.* vbi quod piratæ possunt impune derobari, offendi, & occidi de qua in-
6 famia scribit etiā Decian. *d. c. 29. n. 38.* & ipsam † vsq; ad vltimam eorum generationem durare arbitror. Nam cum bona detineant deprædata, excommunicatione affecta, quomodo possint lapsu temporis, etiam antiquissimo, absque summi Pontificis absolutione, infamia purgari: cum continuare dicantur peccatum, infa-
7 miam irrogans, *c. infames 6. quæst. 1.* tempore Pompeii † Magni Piratę mille nauibus congregati mare Tyrrhenum infestabant, captis in terra quadringentis ciuitatibus, quos Pompeius quingentis nauibus, & exercitu viginti trium millium peditum, & equitum quinque millium, cum duobus quęstoribus, & viginti quatuor præfectis, & quindecim legatis per ipsum electis ex senatoribus, diuiso mari anteriore in tredecim partes, datis illi Ducibus cum debita nauium portione, mira celeritate persecutus est, illosque insimul constrinxit, & sicut venator circuiuit vt feras, & post alias prouisiones etiam in terra factas, terræ, & mari infra quadraginta dies libertatem restituit. Quis igitur piratas illos, tam potentes effectos, etiam ante eorum destructionē, non infames diceret? An potuerunt infamiam purgare, cū Pompeius eosdem victos in deditionem accepit, atque eorum opera in bellis naualibus contra Cæsarē vsus est? vt testatur Lucanus *lib. 5.* quem citat Decian. *in d. cap. 29. n. 30.* Nam & Turcæ piratarum opera in bellis vtuntur, & etiam nostrates Principes latronum publicorum opera aliquando vtuntur in bellis saluo cōductu eis facto, ad purgandas regiones, & tamen infames semper existunt: & licet pœna *l. quisquis C. ad Iul. maiest.* respectu filiorum indictæ ad nepotes non progrediatur, vt diffuse disputando concludit *tractatus de crimine læsæ maiestatis incerti auctoris in 6 q per totam.* tamen negari non potest, quin omnes descendentes ex sanguine piratarum, dicantur originem trahere ex sanguine infecto, ergo quantum ad hāc continuationem infectio huius criminis omnes pertingit successores.

CAP. XXV.

Incendiorum casus esse mixti fori.

SVMMARIA.

1 *Incendiariorum pœna quæ sint, & nu. 9.*
2 *Incendarii dolosi sunt excommunicati de iure canonico.*
3 *Sententia episcopi requiritur ad declarandos incendiarios excommunicatos.*
4 *Incendiarios excommunicatos per sententiam nullus potest absoluere præter Papam & nu. 11.*
5 *Incendiarii dolosi tenentur ad emendam etiam in foro animæ.*
6 *Incendarii bonorum prope ecclesias, possunt absolui ab episcopo.*
7 *Incendiarii non sunt tuti si ad ecclesiam confugiant.*
8 *Incendium cū violentia, & sine ea, quomodo puniatur.*
10 *Incendiarii condemnati per iudicem secularem corporaliter, possunt condemnari ad emendam per episcopū.*
12 *Incendiarii an possint esse excommunicati ipso iure, de consuetudine.*
13 *Incendiarius absolutus à laico potest conueniri coram ecclesiastico.*
14 *Sententia iudicis laici quando non pariat rem iudicatam coram ecclesiastico.*
15 *Incendiarius absolutus coram iudice ecclesiastico quando non potest conueniri coram laico.*
16 *Incendiarii an possint condemnari ex sola præsumptione.*
17 *Incendium absq; culpa inhabitantium non præsumitur factum.*
18 l. si vendita ff. de peric. & com. rei vend. *explanatur.*
19 *In incendio præsumptio in determinata persona non sufficit ad condemnandum.*
20 *Pœna non imponitur propter leuissimam culpam.*
21 *Incendiarii præsumpti non possunt denuntiari excommunicati.*
22 *Culpa leuissima in faciendo æquiparatur leui.*
23 *Incendiarii quomodo tenentur ad damnum si factum præcessit.*

CVm incendiariis † diuersæ pœnæ imponantur de iure. gloss. *in l. data opera C. qui accus. non poss.* & ibi late Bald. & Cyn. ac Salyc. Bartol. *in l. 3. ff. de offic. præfect. vigil.* & ibi Alex. multa cumulat, idem Bartol. *in l. qui ædes & in ll. seq. ff. de incend. ruin. naufrag.* Itē diffuse scribit Aretin. *in tract. malefic. in ver. Incendiario.* Anton. de Butr. Abb. & Felyn. *in c. tua nos de sent. excom.* Cœpoll. *in consil. 36. & consil. 70. & in tract. de seruit. rustic. tit. de* 1

igne, & tit. de furno. Florian. *in l. si quis furno §. 1. ff. ad l. Aquil. & in l. si seruus §. si quis insulam ff. eod. tit.* Doct. *in l. si vendita ff. de peric. & commod. rei vendit.* Iaſ. *in l. si quis ex argentarius §. prætor ait. col. 5. ff. de edendo.* late Iulius Ferrett. *in tract. de re nauali lib. 7.* præſertim *nu. 42.* Ioſeph Ludouic. *in decis. Perusina 25.* Ideo ex diuerſitate pœnarum mixtæ iurisdictionis eſſe probamus.

2 De iure canonico † doloſi incendiarii ſunt excommunicati, *c. cum deuotissimam 12. q. 2. c. in literis de raptoribus c. tua nos de sent. excom. cum ibi notatis per omnes Canonistas.* quo caſu epiſcopi ſententia requiritur, vt dicunt probari per *d. c. tua gloss. ibi.* & D. Antoninus *in tract. de excommunicatione, cap. 11. nu. 1.* & hoc non ob

3 aliud, niſi quia ſententia in foro † exteriori non profertur, niſi de dolo conſtiterit: bene verum eſt, quod ſi à tali ſententia eſt appellatum, non poterit epiſcopus condemnatum denuntiare excommunicatum, ex his quæ ſcripſi infrà *in tractatu de excommunicatione, cap. 5.*

4 *num. 12. & seq.* etiam retentis his terminis, ſed iuſta † exiſtente ſententia, ſoli Papæ reſeruata eſt abſolutio *d. c. tua nos.* & ibi Io. Andr. Anton. & Abb. concludunt, legatum de latere hos non poſſe abſoluere, licet cōtrarium conetur probare Petr. Andr. Gambar. *in tract. de auctoritate legati de latere, lib. 8. titul. de potestate legati in absoluendo ab excom. n. 13. & plur. seq.* Sunt & aliæ pœnæ canonicæ impoſitæ, de quibus *in c. quisquis 24. q. 3. & in c. si quis eccl sia 17. q. 4.* Vbi q. ſi quis eccleſias igne cōbuſſerit, quindecim annis pœniteat, & eam ſedulò reſtituat & pretiū pauperibus reſtituat & adhoc eſt gloſſ. *in c. si quis domum de iniuriis,* & Hoſt. *in summa tit. de incend. §. & quæ pœna* Aliqui dicunt, q. non tenentur ad damnum, niſi ad ſolam pœnitentiā agendam pro culpa, Innoc. *in c. sicut diximus de homicid.* Abb. *in c. presbyter. eod. tit.* Iaſ. *in d. l. prætor ait §. prætor ait col. fin. de edend.* Sed hoc intelligo quando fuerunt in leui culpa, ſecus ſi

5 in dolo, † vel lata culpa, quia tunc etiam in foro animæ tenentur ad emendam. Corſett. *in singular. in ver. forū conscientiæ. col. 34.* vbi melius aliis, & etiam per Dec. *in c. quoniam contra col. 17 de probationib.* ergo incendiarii

6 † domorum ſitarum infra ambitum eccleſiarum, de quibus *in c. sicut antiquitus 17. q. 4.* non debent excommunicari iuxtam formam *d. c. tua nos.* id eſt quod ſoli Papæ reſeruetur abſolutio, ſed ſunt vt violatores immunitatis eccleſiæ, & vt ſacrilegi puniendi, vt conſuluit D. Antoninus *in d. cap. 11. n. 6.* Sunt igitur excommunicati, & facta ſatisfactione ab epiſcopo abſolui

7 poſſunt, vterque caſus habet hoc commune, vt iſti † incendiarii nullo modo tuti ſint, ſi ad eccleſiam cōfugiant, Caſſan. *in consuetud. Burgund. tit. de iustitiis §. 5. n. 111.* qui refert ita fuiſſe iudicatum, de quo in particulari capite inferius diſputabo.

8 De iure ciuili: Aut incendium † fit cum violentia, aut ſine illa qualitate. Primo modo fit, ſi quis cœtu, cōcurſu, turba, ſeditione incendium fecerit, vt pbat Marian. *in l. qui coetu in princip. ff. ad l. Iul. de vi public.* & ampliatur etiam ad eum, qui aliquid rapuerit ex incendio, *l. 3. §. idem tenetur ff. eod. tit.* quæ leges loquuntur de incendio vi aperta, & publica commiſſo. Altero modo incendium ſine qualitate publicæ violentię factum, punitur pœna ignis, *l. qui ædes ff. de incend. ruin. naufrag. & l. fin. ff. eod. tit. & l. capitalium §. incendiarii ff. de pœnis.* & appellatione ædium venit omne ædificium, vt *d. l. qui ædes.* Item eſt pœna capitalis l. Corneliæ de ſicariis, *l. 1. ff. ad l. Corn. de sic. l. capitalium §. incendiarii ff. de pœnis.* Sed Cyn. Bald. & Salyc. *in d. l. data opera C. qui accus. non poss.* ſic diſtinguunt: Aut incendium † committitur do-

9 lo, ex penſate, data opera, ex propoſito, aut ſine eis: Itē aut in ciuitate, aut in rure: ſi in ciuitate, aut incendiarius eſt humilis vitę, & incendium eſt magnum, & tunc eſt pœna ignis; ſi vero non eſt magnū, tunc capite punitur, *d. l. capitalium § incendiarii.* Si vero eſſet in dignitate conſtitutus, & incendium non eſſet magnum, tūc deportaretur, *l. fin. §. fin. d. a ff. de incend. ruin. naufrag.* Capy c. *decis. 27. n. 18.* Si vero incēdium eſt commiſſum in rure, aut villa, tunc ſi incendiarius ſit humilis, capite punitur, ſi incendium eſt magnum; ſed ſi eſt paruum, relegatur, quia minus debet puniri in villa, quam ſi in ciuitate, quia eſt minus periculum. Si autem incendium eſt commiſſum culpa, ſiue negligentia, tunc eſt pœna fuſtigationis, *l. 1. & ibi per Bartol. ff. de offic. præfect. vigil.* & debet fieri emendatio damni & intereſſe, & expenſarum, vt ibi habetur, per Alex. *in consil. 50. vol. 1.* Ancaran. *in consil. 349.* Cœpoll. *in d. tract. de seruit. rustic. præd. cap. de igne.*

Aliquando ſingulæ pœnæ imponuntur p ſingulos iudices, ſi q dē ſi iudex laicus ad pœnā † corporalē iuris 10 ciuilis condemnauerit, nulla facta mētione emēdationis damni, & intereſſe, ad q̄ incendiarii, & eius hęredes tenēt, vt dixi, poterūt damnū paſſi in curia epiſcopi agere ad declarandū incēdiariū pdictū excōmunicatum, publiceq; denuntiandū, quouſq; ſatisfactione facta, à Papa abſolutionē habuerit, prout late ſcribo infra *in tract. de excomm. c. 2.* pſertim *n. 36. & 38.* & ſi p iudicem laicum ad ipſam emendationem damni incendiarium condemnauerit, poterit pro executione huius pœnæ ciuilis etiam Epiſcopus adiri, vt excommunicatum denuntiet, pro incendio commiſſo, q. etſi epiſcopotum proprium munus eſt, tanto magis inſtante parte, conſtitutiones Pontificias exequi debent. Nam quod dicit Petrus Foller. *in sua practic. crimin. canonica cap. 25.* videlicet incendiarios quoſlibet ſiue clericos, ſiue laicos in omni caſu eſſe excommunicatos, per *c. pessima 23. q. 8. & c. si egressus de iniuriis.* & damno dato, & *d. c. tua nos. de sent. excom.* eſt verum in foro conſcientiæ, & in incendiario occulto, quo caſu quilibet epiſcopus poſſet abſoluere, ſed ad effectū, vt nullus præter Papam incendiarium abſoluere poſſit, requiritur † ſententia, 11 & publica denuntiatio, vt dixi ſupra in princip. huius cap. Nec obſtat, quod dicit Hoſtienſ. *in summa de incendiis §. & quæ pœna.* quod de conſuetudine in aliquibus locis, ſicut in Theutonica incendiarii † ſunt excō- 12 municati ipſo iure, ſiue ſint denuntiati in eccleſia ſiue non, quia hoc dictum improbat Franc. de Platea *in tract. de excommunicat. §. 29. num. 10.* quia conſuetudo ſine ſententia, vel conſtitutione expreſſa, aut tacita nō poteſt facere aliquem excommunicatum. Item ſi iudex † laicus inquiſitū de incendio abſoluerit, vt prop- 13 terea nullus agendi remaneat locus damnum paſſo, coram iudice laico, poterit adhuc agi coram eccleſiaſtico, ad denuntiandum excommunicatum, ex his quę latius ſcripſi *d. c. 2. in tract. de excom.* quia diuerſus eſt modus agendi, & ſententia, † iudicis laici non parit 14 exceptionem rei iudicatę coram eccleſiaſtico, coram quo agitur via denuntiationis medicinaliter ad pœnitudinem peccati, vt ibi dixi, & iure etiam ciuili expeditum eſt, quod ſententia abſolutoria cum actu eſt vno modo agendi, non parit exceptionem rei iudicatæ cū altero modo agi intenditur, vt per Cyn. *in l. 1. col. 3. vers. concluditur ergo C. quando ciuil. act. crimin. praiud.* cuius opinio fuit canonizata in Rota, vt *decis. 17. nu. 6. de sent. & re iudic. in antiq.* & eſt *decisio Franch. 289.* quicquid dixerit Abb. *in consil. 50. vol. 1.* qui ſibi contradicit *in c. si clericus numero. 15. de foro compet.* & inibi habentur multæ allegationes ad hoc in additionibus.

Fallit

Digitized by Google

15 Fallit si ab episcopo † publice denuntiatus in excõmunicatione diu permanserit, & tandem cognita eius impotentia quod non sit soluendo, ac pænitudine peccati, summus Pontifex ab excommunicatione absoluerit, saltem cum reincidentia si ad meliorem fortunam peruenerit, quo casu non poterit incendiũ passus vigore huius sententiæ iudicis ecclesiastici agere coram primæuo iudice laico, vt si non habet in bonis luat in corpore, ex regula *d. l. qui ades, & l. si quis id quod ff. de iurisdict. om. iudic.* & in terminis Franc. Marc. *decis. delphinali 61. num. 5. parte 1.* quia obstaret exceptio rei iudicatę ab eodem iudice.

Quæritur à Iurisperitis si domus combusta fuerit, quia culpa inhabitantium præsumitur combusta, *l. 3. §. 1. ff. de offic. præfect. vigil.* an ex hac sola præsumptione 16 † condemnari possint, nisi probauerint nullam eorum adfuisse culpam? Nam si pœna iuris ciuilis damnari possent; ergo & canonica, cum contrarium iure canonico non sit decisum, & ita ex ea sola præsumptione possent excommunicari. Nouissimi tenent affirmatiuam ex eo, quia gloss. *in §. præterea Instit. quib. mod. re contrah. oblig.* quę tenet contrarium, non alleget aliquẽ textum, qui expresse loquatur de leuissima culpa: nec Menoch. *de arbitrar. casu 390. num. 9.* aliquem tex. expressum ad hoc allegat. Imo dicunt sensum *l. si vendita ff. de peric. & com. rei vend.* esse pro hac opinione affir-
17 matiua. Incendium † quidem regulariter absque culpa non fieri, & plerunque inhabitantium culpa, sed nõ statim patremfamilias esse condemnandum, qui si diligentiam adhibuit, non tenetur; ergo, ait, dum ex eo text. diligentię probatio excusat patremfam. argumentum est, quod ad eum alioqui incendii damnum pertinet, propterea quod in culpa præsumatur, & debet cõdemnari, nisi probet diligentiam.

Quorum opinio probari potest ex multis adductis, & allegatis per Afflict. *in decis. 57. num. 2.* & per Grammatic. *decis. 3. num. 8. ad finem.*

Sed ista opinio est communiter reprobata, vt probat Menoch. *ibid. nu. 4* quam primo loco tenuit gloss. *in §. præterea in ver. debet Instit. quib. mod. re contrah. oblig.* ea ratione, quia licet incendium pręsumatur factũ culpa inhabitantium, tamen cum talis culpa censeatur leuissima, ipse conductor nõ teneatur de leuissima culpa, *l. si vt certo §. nunc videndum ff. commod. & l. in iudicio C. locat. l. contractus & ibi Dec. de regul. iur.* & illam gloss. singularem dicit & sequitur Salyc. *in l. quæ fortuitis nu. 10. in fine C. de pignor. act.* Alex. *in consil. 50. num. 9. vol. 1.* Ias. *in l. sed & si quis §. quæsitum ff. si quis cautionib.* & ratio rationis est, quia contractus locationis dicitur celebrari gratia vtriusque, ideo non tenetur conductor de leuissima culpa, *§. fin. Instit. quib. mod. re contrah. oblig.*

18 Nec obstat allegatus sensus *d. l. si vendita* † quia non congruit literæ: ibi enim loquitur de culpa hominis particularis sc. venditoris, qui ad insulam venditam tradendam cogi poterat, vt ꝓbant Alberic. & Salyc. ibid. quæ culpa non præsumitur, vt ibi in textu, sed nos loquimur de culpa indeterminati hominis, & tunc præsumitur inhabitantium, quæ propter incertitudinem non sufficit ad condemnandum, vt nunc probabo; & tenendo hunc verum intellectum non valeret dicere, ibi dominus, qui non est in culpa, si probauerit diligentiam, non tenetur; ergo tanto magis debent probare inhabitantes, qui præsumuntur in culpa, quia hoc tex. non explicat, sed præsupposito, quod non præsumatur culpa debitoris, etiam si seruorum negligentia interuenerit, concludit hæc verba. Quamobrem si venditor diligentiam eam adhibuisset in insula custodienda, quam debent homines frugi, & diligentes præstare, si quid accidisset, nihil ad eum pertinebit. Quæ verba ideo non habent hunc sensum allegatum, quia ponamus, quod neque emptor negligentiam probauerit venditoris, an ille dominus damnari possit? Certe nullus hoc confiteretur, vt ille, qui habet præsumptionem pro se, condemnari possit: item quia præsumptio trãsfert onus probandi contrarium in aduersarium, *l. generaliter §. si petitum in fine ff. de fideicommiss. libert.* emptor insulæ tenebitur probare negligentiam, ergo non bene cognito sensu illius literæ, recte textus potest allegari pro communi.

Quantum pertinet ad dictam communem, & quod in incendio præsumptio † indeterminatę personæ nõ 19 sufficiat ad condemnationem, quia non dicitur fundata intentio locationis contra conductorem, probant Bald. *in consil. 441. quidam magister vol. 1. & consil. 443. quidam nomine Restorius vol. 3. & in consil. 491. vol. 4.* Roman. *in consil. 401.* Ancharan. *in consil. 348.* Alex. *in d. consil. 50. vol.* . Io. de Anan. *in consil. 71.* Cœpol. *in cõsil. criminal. 70.* Curt. *in consil. 242. vol. 1.* Bertrand. *in consil. 140. etiam si probaretur vol. 3.* Grammatic. *in consil. 22.* Gozadin. *in consil. 64.* Bald. & Salyc. *in d. l. quæ fortuitis.* Salyc. *in d. l. si venalitia.* Curt. iun. *in l. dominus horreorum col. 2 ff. pro soc.* Grammatic. *in addit. ad decis. 57. Afflict.* quicquid postea dixerit, *in sua decis. 3.* licet videatur se velle saluare per actionem legis Aquiliæ, (quam quæstionem omitto scribere, quia ad hoc non pertinet, & melius omnibus explicat Vrsill. *in addit. ad d. decis. 57. Afflict.*) Ias. *in consil. 116. vol. 1.* Menoch. *d. casu 390.* addentes omnes ad Alex. *in d. consil. 57.* Item quia quando non probatur culpa determinatæ personę remanet incertitudo, propter quam nullius potest sequi condemnatio, *l. licet §. fin. ff. naut. caupon. stabular.* Item quia & si ipse conductor pactus fuerit, vt teneatur de incendio, adhuc de incendio fortuito non tenetur, *l. si quis domum § si colonus ff. locati.* per quam ita probat Iulius Ferret. *in tract. de re nauali lib. 7. num. 58.* quicquid dixerit Menoch. *ibid. num. 9. in fine.*

Imo si ex leuissima † culpa tenerentur, & possent 20 condemnari ad damnum, tamen non possunt cõdemnari ad pœnam, Salyc. *in consil. suo inc. p salua oru. nomine inuocato ad quæstionem propos. tam.* quem citat Petrus Rauenn. *in suo alphabeto iuris, in ver. incendiũ col. 2. vers. & elegan. er Salyc.* ergo iudex Ecclesiasticus non posset procedere ad denuntiandum excommunicatos illos præsumptos † incẽdiarios, iuxta *d. c. tua nos de sent. ex-* 21 *com.* quia ex tali denuntiatione posset subesse periculum, vt quia posset contingere, quod innocens pœna, & damno afficeretur contra *l. absentem ff. de pœnis.* & in valde simili scribit Alberic. *in 2 parte statut. q. 61.* Alex. *in consil. 15. vol. 1.*

Nisi esset leuissima † culpa in faciendo, quæ æqui- 22 paratur leui, ideo vbi quis tenetur de leui, tenetur etiã de leuissima in faciendo, Dec. *in l. contractus vers. sexto dicitur ff. de regul. iur.* Eodem modo si factum præcessisset, † quod fuit occasio damni, licet postea damnum 23 ex negligentia procedat, Salyc. *in d. l. si vendita in fine ff. de peric. & commod. rei vend.* per tex. *in l. si seruum §. si fornicarius, & §. si ex plaustro ff. ad l. Aquil.* quibus casibus cum possit sequi condemnatio per iudicem secularem ergo per Ecclesiasticum, qui procedit ad pœnitudinem peccati per remedia spiritualia.

CAP. XXVI.

Virginum, & Sanctimonialium violatores esse mixti fori.

Digitized by Google

SVMMARIA.

1 *Monialium violatores quot delicta comittant.*
2 *Sacrilegium violando moniales est mixti fori.*
3 *Laicus cognoscens monialem efficitur mixti fori.*
4 *Clericus cognoscens monialem qua pœna puniatur.*
5 *Moniales cognita carnaliter quam pœnam pati debēt.*
6 *Excommunicationis forma quæ fertur in violatores monialium tempore earum consecrationis.*
7 *Monialium violatores puniuntur morte de iure ciuili.*
8 l. si quis non dicam rapere. *an procedat in Pizocheris.*
9 *Clausura monasterii quando censetur violata.*
10 *Intrantes claustra monialium, quomodo sunt excommunicati.*
11 *Moniales è monasterio exeuntes cum causa debent requirere consensum superioris.*
12 *Causa necessaria ingrediendi monasteria quæ sit.*
13 *Episcopus non potest dare licentiam patri ingrediendi monasterium propter infirmitatem filiæ monialis.*
14 *Episcopus non potest dare licentiam procuratoribus ingrediendi septa monasterii.*
15 *Episcopus non potest ingredi sua monasteria, nisi in casibus necessitatis.*
16 *Principes condunt leges, vt nullus ingrediatur septa monasterii sub pœnis grauissimis.*
17 *Ingrediens monasterium de licentia episcopi si cognoscat monialem, non est excommunicatus.*
18 *Furiosi, & dementes de iure canonico sunt puniendi.*
19 *Prohibiti loqui cum monialibus quo iure censeantur prohibiti mittere literas.*
20 *Statutum prohibens loquutionem, prohibet etiam literas, vel nuntium.*
21 *Peccatum in dubio præsumitur commissum fauore animæ.*

1 VIolatores † monialium sacrilegi dicuntur, eosque filios perditionis Apostolus appellat, *c. sciendū est 27. q. 1.* & dicuntur tria delicta committere secundum gloss. *in c. virginibus 27. q. 1.* & Abb. *in c. cum dilectus n. 2. de purgat. canonic.* & Dec. *in consil. 338. in princip.* primū, quia sponsa Dei, committitur adulterium: secundum, quia consecrata, committitur sacrilegium: tertiū, quia affinis spiritualis, committitur incestus. Paul. Grilland. *de pœnis omnifar. coitus q. 1. n. 10* Decian. *in tract. crimin. lib. 6. cap. 20.* Marquard. *in tract. de cœlibatu sacerdot. non abrogando. c. 20. n. 4.*

2 Et ideo huiusmodi † delinquentes sunt mixti fori, vt dixi supra *c. 16.* & possunt à quocunq; iudice seculari, & ecclesiastico animaduerti, & puniri, vt latissime probat Caccheran. *in decis. Pedemontan. 103.* & dicit Marian. Socin. *in c. cū sit generale n. 47. de foro compet.* quod 3 si laicus cognoscit † monialem, respectu laici erit locus præuentioni, quia vterque iudex poterit punire, & sequitur Felyn. *ibi n. 12.* & Aufrer. *de potest. secul. super ecclesiastic. person. vers. 6. fallit* Boss. *in tit. de coitu damnato & punibili, n. 13. & seq. & n. 79.*

4 De iure canonico clericus † committens huiusmodi scelus, cuiuscunq; fuerit gradus & ordinis, deponitur ab ordine sacro, & officiis, ac beneficiis priuatur, & detruditur in monasteriū ad agendā perpetuam pœnitentiā, Decian. *in d. c. 20. nu. 6.* q. testatur esse communē opinionem cōtra gloss. *c. si quis episc. & ibi Turrecrem. 27. q.* 5 *1.* Item moniales † tale scelus admittentes à monasterio proprio sunt eiiciendæ & in ergastulis retrudendæ, *c. impudicas 27. q. 1. c. virginibus ead. caus. & q.* Archidiac. *in c. peruenit eadē caus. & quæst.* Laici vero excommunicātur, neq; vnquā absoluētur, nisi publicā, & iustā pœnitentiā egerint, vt dicunt gloss. & Archidiac. *in d. c. impudicas & d. c. virginibus & c. peruenit 27. q. 1. & c. si quis episcopus, &c. si qua monachatū.* Eodē modo ego credo de clericis, & monialibus, quę ad arctius monasteriū detrusæ, non debent ab excommunicatione incursa, sic de facili, nisi magna peracta pœnitentia absolui. Ad quorum omnium terrorem, † placuit hic inserere for- 6 mam excommunicationis, quę profertur in consecratione, & benedictione virginum, quæ velantur.

Auctoritate omnipotentis Dei, & Beatorum Apostolorū Petri, & Pauli, firmiter sub intimatione Anathematis inhibemus, ne quis præsentes virgines, seu sanctimoniales à diuino seruitio, cui sub vexillo castitatis subiectæ sunt, abducat, nullus earū bona surripiat, sed ea cū quiete possideāt: si quis autē hoc attentare præsumpserit, maledictus sit in domo, et extra domū, maledictus sit in ciuitate & agro, maledictus vigilando, & dormiendo, maledictus manducādo, & bibēdo, maledictus ambulādo, & sedēdo, maledicta sit caro eius, & ossa, & a planta pedis vsq, ad verticē nō habeat sanitatē. veniat sup illū maledictio hominis, quā p Moysen in lege filiis iniquitatis Dominus promisit, deleatur nomē eius de libro viuētiū, & cū iustis nō scribatur, fiat pars, & hereditas eius cū Cain fratricida, cū Datan, & Abiran, cū Saphira, & Anania, cū Simone Mago & Iuda proditore, & cū eis, qui dixerunt Deo, recede a nobis semitā viarum tuarū nolumus. Pereat in die iudicii, deuoret eum ignis perpetuus cum diabolo, & angelis suis, nisi resipuerit, & ad emendationem venerit, Fiat. Fiat.

De iure ciuili † est pœna mortis naturalis, *l. si quis nō* 7 *dicam rapere C. de episc. & cleric.* Boss. *ibid. n. 79.* Decian. *d. cap. 20. n. 6.* nam cum in hoc crimine comprehendātur adulterium, sacrilegium, incestus, & stuprū. & pro singulis tribus primis imponatur pœna mortis, *l. si adulterii cū incestu ff. de adulter. l. quamuis §. fin. Cod. eod tit.* multo magis, quādo cōcurrunt tot crimina, quot extēdit etiā in attentante, & ita intelligi *d. l. si quis non dicā rapere*, probat Afflict. *in decis. 276. col. 1.* & Boss. *d. nu. 79.* & multa ad hoc per Io. de Plat. *in l. cum quidam C. qui militare poss. lib. 12.* & Boss. *ibid vers. sed quæro.* extendit, etiam si monacha non fuisset virgo, per *c. si quis rapuerit, & c. si quis episcopus & c. si qua monacharum 27. q. 1.* sed hæc non procedunt † in cognoscentibus monia- 8 libus conuersis, aut Pizocheris, quæ vere moniales nō sunt, vt probat Federic. de Sen. *in consil. 213. ad vltimum.* & Cardinal. *in clem. 2 §. 1. q. 2. de statu monach.*

At tollendas igitur occasiones tam nefarii sceleris, per sacros. *Concil. Trident. sess. 25. c. 5.* fuit præceptū episcopis, vt monasteriis sibi subiectis adhibeant clausurā optimam, & circa monasteria exempta, tanquā sedis apostolicę delegati. Vnde si quis exemptum sanct. monialiū monasteriū ingredi ausus fuerit, absque licentia, clausura † monasterii censetur violata. & ideo potest p 9 episcopum excommunicatione puniri, Abb. *in c. 1. n. 1. de statu monach.* & Pius V. excommunicat omnes mulieres, etiam duces ingredientes septa monasteriorum monialium virtute facultatum apostolicarū, quas reuocat, & est bulla 22. Nauarr. *in suo manuali c. 27. n. 150.* & est eius absolutio reseruata Papæ. Item Gregor. XIII. in bulla 75. excommunicat omnes pręlatos † intrantes 10 claustra monialium in casibus nō necessariis, & reseruat absolutionem Papæ, & confirmat in alia bulla quę est 36, vbi excommunicat omnes ingredientes vigore licentiarum Papæ, vel ordinariorum, nisi in causis necessariis, & vrgentibus. Itē in sacra *congregat. Concil. declarat. 400.* fuit cōclusum ipsas moniales è monasterio † exeuntes, etiam cum causa pbabili, debere requirere 11 cōsensum superioris regularis, & episcopi eius loci, & adhoc est bulla Pii V. quæ est octaua, & incipit *Circa pastoralis.* Item eadem *congregatio declaration. 489.* declarauit non esse causam † necessariam ingrediendi 12

mona-

Digitized by Google

monasteria, si pater, vel mater, aut soror, vel consanguinei vellent videre filiam, aut sororem graui morbo
13 laborantem, & quod episcopus† non posset dare hanc licentiam, etiam si esset in periculo mortis, neq; quando filia vellet suscipere habitum, aut facere professionem. Item nec possunt dare licentiam viduis, quæ vellent in monasterio manere in habitu laicali, licet pro-
mitterent inde nunquam egredi, quia nulla istarum causarum potest iudicari necessaria ea necessitate, quã consideravit sacrosanct. concil. Tridentinum. Item eadem
14 *congregatio declarat. 115.* disposuit, vt Episcopus† non possit dare licentiam procuratoribus ingredi septa monasterii, nisi causa euidentis vtilitatis, dummodo eorum ætas & morum grauitas ea sit, quæ ipsos com-
15 mendet. Item Episcopus † non potest ingredi sua monasteria, nisi in casibus necessitatis, & cum comitatu seniorum, & religiosarum personarum. Nauarr. *in c. statuimus coram. 4. n. 62. de regular.* per bullam Gregorii XIII. & idem *in consil. 9. de statu monach.*

16 Et Principes† seculares ad tollendas occasiones tam nefarii sceleris per suas leges, & pragmaticas decreuerunt, vt nullus ad septa dictorum monasteriorum ingredi valeat, nec ad loquendum cum eisdem monialibus, sine licentia episcopi in scriptis habita, vel eorum ad quos monasteriorum exemptorum cura pertinet, sub grauissimis pœnis, vt per Alex. *in consil. 52. viso themate. vol. 3.* & per Caccialup. *in l. omnes populi. num. 46. ff. de iust. & iur.* nec possint circa ipsa monasteria fieri Musicæ, nisi ab eisdem distent per spacium ad minus centum passuum.

In aliquibus tamen casibus istæ iurisdictiones vari-
17 ant. Nam licet, si quis de licentia † Episcopi in scriptis habita, cum causa necessaria æstimata, monasterium ingressus si rem haberet cum monial. non esset excõmunicatus de iure communi, vt per Nauarr. *in consil. 34. de sent. excomm.* quem ad hoc citant quidam Moderni, sed ego non credo: tamen de iure ciuili incidit in pœnam *d. l. si quis non dicam rapere.* item licet amen-
18 tes, & furiosi† non sint puniendi de iure ciuili, quia satis sunt puniti à pœna, quam patiuntur *l. diuus ff. de offic. præsid.* tamen quia isti possent esse causa peccandi, de iure canonico essent puniendi. Nauarr *in d. c. statuimus. num. 57.* item differunt, quia licet de iure canonico
19 prohibiti † loqui cum monialibus, censentur etiam prohibiti, dare, vel accipere literas ab aliis occulte, vel palam sine consensu superioris, *c. non dicatis. ver. quicunq; autem. & ibi Nauarr. num. 13. vers. quarto nota. 12. q. 1.* item si literæ respicerent vtilitatem, vel necessitatem monasterii, vel salutem spiritualem, vel temporalem singularum monialium, Innoc. *in c. ex parte. & in c. penult. de accusat.* Item gl. *in c. constitutionem. in ver. participatione. de sent. excomm. libr. 6.* dicit quod in pœnam excõmunicationis ita incidit, is qui literas, vel nuntium mittit, sicut qui loquitur, similis gloss. est *in clem. si summus Pontifex. in ver. literis eod. tit.* & ad hoc est text. *in c. clericus. dist. 81.* vbi clericus, qui prohibetur loqui cum mulieribus, censetur etiam prohibitus mittere
20 literas, vel nuntium secrete ad eas. Item quia† leges prohibentes aliquid fieri verbis, censentur etiam prohibere, idem fieri per literas, *c. vbi periculum. §. nulli. de elect. libr. 6.* prohibentur Cardinales loqui cum aliis, eodem modo censentur prohibiti mittere, vel recipere literas, vel nuntium ab aliis. Tamen secus est de iure ciuili, quia prohibitus loqui cum aliquo, non intelligitur prohibitus mittere literas, Bald. *in auth. habita. C. ne fil. pro patr.* & est communis opinio inter ciuilistas, vt testatur Galiaul. *in l. 1. in princ. in 5. not. ff. de verb. obligat. & ibi Alciat. in 4. not.* quia statutum est odiosum, & correctorium iuris communis, quo prohibentur homines loqui, & scribere. Item quia hoc solum est prohibitum in casu l. Iuliæ maiestatis; ergo generaliter est permissum, *l. 1. in fin. ff. ad l. Iul. maiest.* item quia cõtradicit iuri gentium, quo libera sunt commercia. Itẽ quia est pœnale, ideo non extendendum, & ad hoc est gl. *in clem. 2. de ætat. & qualit. in ver. in eiusdem.* & sunt duo iura expressa *in l. pen. & l. fin. C. de interd. matrim.* & ratio diuersitatis est, quia ius canonicum considerat materiam peccati, † quod in dubio dicendum est fuis- 21
se patratum, quia in dubio propter fauorem animę debet dari absolutio, ad omnem meliorem finem *c. fin. dist. 5.* sed ius ciuile considerat scandalum quod oritur ex illa locutione laicorum cum monialibus, quod non oritur per literas ad inuicem transmissas. Quod secus esset si lex, vel pragmatica prohiberet commercium, quo casu comprehenditur tam locutio per verba, quam per epistolam, & de hac re scribo latius *in l. stipulatio. ff. de verbor. obligat.*

CAP. XXVII.

Iniuria facta clerico an sit mixti fori.

SVMMARIA.

1 *Iniuria potest fieri clerico citra manus violentas.*
2 *Clericus quando dicitur pulsari.*
3 *Iniuriam inferens clerico quando non est excommunicatus.*
4 *Pœnam latæ sententiæ nullus patitur per solam attentationem.*
5 *Clericus non accusat laicum coram iudice seculari.*
6 *Iniuria qualibet facta clerico est mixti fori.*
7 *Iniuria facta clerico afficit Christum.*
8 *Iniuria afficientes clericos sunt excommunicandi.*
9 *Iniuria vt sit atrox quid requiritur.*
10 *Pœna mortis imponitur pro iniuria atrocissima facta clerico.*
11 *Iniuria qualibet facta clerico dicitur atrox.*
12 *Iniuria facta clerico seculari, cui debet fieri satisfactio.*
13 *Iniuria facta monacho, cui debet fieri satisfactio.*
14 *Iniuria facta clerico extra ecclesiam an sit punibilis de iure ciuili.*
15 *Index secularis potest procedere per inquisitionem super qualibet iniuria facta clerico.*
16 *Index ecclesiasticus non habet punitionem laici, inferentis iniuriam clerico.*
17 *Episcopus denuntiat iniuriam inferenti, vt satisfaciat.*

QVia potest fieri iniuria† clerico citra manus violen- 1
tas, quod formaliter requiritur ad incurrendam ex communicationem, de qua *in c. si quis suadente. 17. q. 4.* propter sacrilegium commissum, de quo dixi supra *cap. 16.* puta si quis occideret equum, cui insidet clericus, vel laniauerit vestes suas, id est, quibus clericus indutus est, qui secundum aliquos non est excommunicatus, sed solum dicitur fieri iniuria, nisi pulsetur, vel ver-
beretur. *l. lex Cornelia. in princip. ff. de iniur.* & † dicitur 2
pulsari, si per frenum equi, vel per vestes teneatur, sed non dicitur pulsari, si equus occidatur, vel vestes lacerentur, vt per Ioan. de Lignano *in tract. de censura ecclesiast. §. 5. n. 16.* item si quis compelleret† clericum, vt 3
exeat de fundo, certe non est excommunicatus, quia in ipsum non fit iniectio manuum, nec in res secum adhærẽtes, quod requirit *d. c. si quis suadente.* Ita dicit Inn. *in c. nuper de sẽt. exc.* itẽ si quis vibrauerit ensẽ, vt clericũ percuteret, quẽ tamẽ nõ percussit, qa nõ mẽte potuit, nec erit excõmunicatus, quia attentis verbis, & mente canonis duo req̃rũtur ad illationẽ pœnę, sc. dolosa volũtas, cũ dicat, diabolo instigãte, & factũ consummatũ

Digitized by Google

nec sufficit attentatio, vt notat Archidiac. *in d. c. si quis suadente.* & Ioan. Andr. *in c. in pœnis. de reg. iur. lib. 6.* dicit quod † in pœnam latæ sententiæ nullus incidit per
4 solam attentationem, nisi peruenerit ad actus consummationem, per *c. perpetue. de elect. lib. 6.* vbi hoc notat gl. *in c. ad audientiam. de sent. excom.* Felyn. *in tractat. quando conat. puniatur. nu. 10.*

Ex his videtur, quod si verbis fieret iniuria, excommunicationem, *d. c. si quis suadente,* non incurreret. Ideo videtur super similibus iniuris non esse procedendum: siquidem per ecclesiasticum non debet, eo quia inferens has iniurias excommunicationem non pati-
5 tur. Item clericus † laicum iniuriantem coram iudice seculari accusare non potest, ne incurrat irregularitatem, *c. sententiam sanguinis, ne cler. vel monachi.* D. Ant. *in tract. de irregular. 1. cap. 2. col. 2* & quia leuis iniuria facta clerico non est punienda, vt probat Io. de Arnono de sancto Angelo Fasanella *in sol. l. quio 63.* & Marsil. *cons. 103. nu. 20.*

6 Ego vero quamlibet iniuriam † clerico factam dico mixti fori, siquidem constitutio aliquando punit manum violentam, vt *d. c. si quis suadente* & quasi *per totum tit. de sent. excomm.* aliquando punit manum temerariam, vt *c. cum contigit. de sent. excomm.* vt cum quis detinet clericum carceratum, aliquando punit vocem, *c. perpendimus. de sent. excomm.* aliquando punit animũ, vt cum quis ratam habet percussionem clerici factam nomine suo, *c. cum quis ratam, eod. tit.* aliquando punit negligentiam in opem præstando, vt *c. quante. eod. tit.* & scribit Host. *in d. c. perpendimus.* item quia corpus mysticum ecclesiæ est informatum spiritu Christi, & repræsentatur in ministris ecclesiæ, per quos præsta-
7 tur cibus sacramentalis; ergo iniuria † afficientes clericum, dicuntur afficere Christum, dicente propheta: *qui vos tangit, tangit pupillam oculi mei.* & habetur *in c. accusatio 2. q. 7. & c. qui vis 8 q. 1.* qui ergo violat ministrum ministrantem cibum spiritualem, dignus est priuetur illo cibo sacramentali, vt puniatur in quo deliquit, & sic, vt excommunicetur. Item quia specialiter
8 est prouisum; vt seculares iniuria † afficientes clericos excommunicentur per iudicem ecclesiasticum, *c. clim. de iniuriis. & c. 1. eod. tit. l. b. 6.* ergo quæuis iniuria à secularibus in clericos illata, quæ sub sacrilegio non cõprehenditur, de iure canonico ab ecclesiastico animaduertenda est, quo casu distinguendum non est an iniuria fuerit atrox, vel leuis, cum quælibet vel leuis respectu aliorum dicatur atrox si in clericum facta est, *l.*
9 *prætor † ait § atrocem. ff. de iniur.* nec obstat *l. atrocem. C. de iniur.* vbi, vt dicatur atrox, requiritur, quod sit in habitu sacerdotali: quia illa dicitur atrocissima, ex quo
10 venit imponenda pœna † mortis naturalis de iure ciuili, vt dicit Aret. *in §. atrox. Instit. de iniur.* & probat Afflict. *in Constit. regni. incip. priusquam num. 4. in fine.* & Men. *cas. 263.* ponit quod statur in hoc arbitrio iudicis, & quod imponenda sit pœna mortis de iure ciuili, vide *auth. sed nouo iure. C. de episc. & cler. & ibi Iacob. Butr. & Bald.* vbi quod debent quatuor interuenire, videlicet quod sit presbyter, vel clericus; item quod tempore, quo celebrantur diuina fiat offensio; item quod fiat in ecclesia; item quod fuerit diuinum officium turbatum, si vero non fuerit diuinum officium turbatum, dicit ibi Bald quod est pœna exilii: ergo quælibet,
11 vel leuis iniuria † clerico facta, quæ atrox dicitur, *d. l. prætor ait §. atrocem.* de iure canonico punienda est excommunicatione, à qua non debet absolui, nisi peracta pœnitentia, & facta satisfactione, vnde Paris. *in c. in præsentia. num. 127. de probation.* dicit, quod si est facta
12 clerico † seculari, debet ei fieri satisfactio, vel si est mortuus eius hæredi sin autem non habet hæredem, debet fieri prælato ecclesiæ, & in monacho videtur facere differentiam, nam si est illata intuitu † personæ 13
monachi, comperit ipsi monacho, & eius hæredi, si vero intuitu monasterii, debet fieri monasterio, pro vt latissime tractat ibi hunc articulum, & Fel. ibid. & Dec. idem Fel. *in c. cum dilecta. col. 24. & seq. de rescript.* vbi ponit etiam quis possit remittere iniuriam factam monacho.

De iure autem ciuili, videtur super iniuria facta clerico † extra ecclesiam non esse procedendum, quia cle- 14
ricus accusationem proponere non potest, ne irregularitatem incurrat, vt dixi. Contrarium est verius, vt per Bald *in l. si quis in hoc genus. C. de episc. & cleric.* Stephan. Aufr. *de pot. sec. secular. in ecclesiastic. nu. 30. in 26. fallent.* & ita est decisum, vt per Guid. Pap. *dec. 562.* vbi probat hoc crimen esse mixti fori. Et cum dicitur clericum non posse accusare, respondet Bald. ibi, iudicem secularem † posse procedere per inquisitionem; nam 15
cum sit crimen publicum potest superuenire quilibet accusator, qui admittendus est.

In hoc crimine iudex ecclesiasticus † non habet pu- 16
nitionem personæ laici, & omni tempore potest excommunicationem proferre, quæ non impedit cursum iudicii secularis; ergo licet sit mixtæ animaduersionis, tamen non video quomodo inter hos iudices possit hoc casu habere locum præuentio, vt dicebat Guido Pap. *in d. dec. 562.* nisi Episcopus † denuntiaret 17
iniurianti, vt satisfaceret, & in contumaciam vellet excommunicare, quo casu iudicium denuntiationis suspendi debet, quousq; prius cœptum coram iudice laico terminetur, & an in iudicio denunciationis habeat capturam personæ, vt satisfaciat, dicam infra.

CAP. XXVIII.

Falsitatem in literis apostolicis esse mixti fori.

SVMMARIA.

1 *Falsitas in literis apostolicis est mixti fori.*
2 *Pœna clerici falsantis literas apostolicas quæ sit.*
3 *Falsitas commissa circa non substantialia actus non est punibilis.*
4 *Falsitas in literis apostolicis, etiam in vno puncto, est punibilis & nu. 18.*
5 *Laicus delinquens in ecclesiam sit de illius foro.*
6 *Iudex ecclesiasticus detinet laicum sibi præsentantem falsas literas.*
7 *Iudex ecclesiasticus possit capi facere laicum falsantem literas, si falsitas de iure ciuili esset præscripta.*
8 *Delicta non cognoscuntur post 20. annos.*
9 *Falsitas de iure canonico nunquam præscribitur.*
10 *Absolutionis literæ quando non prosint excommunicato existenti per longum tempus.*
11 *Pœna falsantis literas apostolicas de iure ciuili quæ sit.*
12 *Falso rescripto principis vtens an debeat pati mortem naturalem.*
13 l. maiorem. C. de falsis. *quomodo intelligatur.*
14 c. ad falsariorum. de crimine falsi. *an comprehendat omnes literas.*
15 *Iudice ecclesiastico condemnante falsarium, falsitate præscripta, an procedat brachio implorato.*
16 *Falsitas commissa in literis legati apostolici quam pœnam mereatur.*
17 *Falsitas non dicitur commissa in literis apostolicis absq; bullatione.*

19 Cle-

19 *Clericus incipiens scribere falsas literas debet puniri extraordinarie.*
20 *Clerici grauius puniuntur in delictis, quam laici.*
21 *Falsitas incepta per personam publicam, sed non perfecta, quomodo puniatur.*
22 *Clericus degradatus potest corporaliter puniri à iudice seculari.*
23 *Clericus degradatus punitus per secularem, non appellat ad ecclesiasticum.*
24 *Falsis literis apostolicis vtens mitius est puniendus.*
25 *Falsis literis qui vtitur amittit causam, siue clericus, siue sit laicus.*

1 FAlsitas † in literis apostolicis est mixti fori, *c. ad falsariorum. de crimin. falsi. c. in memoriam. dist. 19.* Canonistæ *in c. cum sit generale. de foro comp. Butr. n. 18. Abb. n.*
2 *24. Anc. n. 11. Soc. n. 24. Fel. & cæteri.* si igitur † commissa est à clerico, deponitur ab ecclesiastico, & traditur seculari iudici puniendus. Vnde licet si falsitas commit-
3 tatur circa ea, quæ † non sunt de substantia actus, non est punibilis, quia nulla est, & ex ea non potest inferri damnum, pro vt est comm. opin. de qua per Clar. *in §. falsum. vers. item excus.* & fundatur *in l. damus. vbi Bart. & Doct. C. de fals.* Soc. *in cons. 103. & seq. vol. 1.* Alex. *cons. 145. vol. 6.* delictum enim effectu carens non punitur, *l. qui falsam. ff. de fals.* Angel. *de malefic. in ver. falsario. cum aliis congestis ad hoc in Syntagm. com. opin. tom. 3. loco 8. ca.*
4 *3. col. 1.* tamen † fallit in literis apostolicis, in quibus nec in magno, nec in modico audeat quis manum apponere, aut literam, aut punctum vnum iniungendo, exceptis officialibus, quibus est hoc commissum, alioquin minimum apponens, ex canone latæ sententiæ ipso facto excommunicationis pœnam incurrit, à qua non potest per aliquem citra sedem apostolicam relaxari. Host. *in sum. na. tit. de crim. falsi. §. queritur. vers. sed hodie praeceptum est.* quem refert, & sequitur Archid. *in d. c. in memoriam.* idem tenet Fel. *in c. 2. nu. 16. de rescript.* Soc. *in c. fin. col. 3. de crim. fals.* Foll. *in tractat. de contract. censuariis. §. Alphonsus num. 41. & seq.*

Quam excommunicationem incurrit etiam laicus,
5 *d. c. ad † falsariorum.* & quia deliquit in ecclesiam, factus est de illius foro & poterit ab eo puniri. *auth. item nulla communitas. C. de episc. & cler. auth. causa quæ fit cum monacho. in fine. C. eod. tit.* & notant omnes *in d. c. cum sit generale. & c. ex tenore. de foro comp.* sed Oldrad. *in cons. 86. queritur. vers. In contrarium.* hoc intelligit verum si ecclesiasticus inuocet ad hoc auxilium brachii secularis, quem sequitur Anc. *in d. c. cum sit generale. n. 11. vers. in contrarium.* sed dicam in seq. cap. Quæ opinio non ha-
6 bet difficultatem, quando laicus † apostolicas literas falsas præsentaret coram iudice ecclesiastico, quamuis non aliter constaret ipsum falsas effecisse, poterit tamen ipse laicus capi, & detineri, cum sit contra eum iuris præsumptio, *c. super eo. de crimine falsi.* & puniri poterit, nisi doceat de suo auctore, & purget suam innocentiam, *l. iubemus. C. de probat.* Alex. *cons. 205. vol. 6.* idẽ est si scripturam rasam produxerit in loco suspecto, Dec. *in cons. 175.* vbi quod contra eum est suspicio falsi, & potest puniri.
7 Itẽ posset laicus † per iudicẽ ecclesiasticũ capi, & puniri, si falsitas de iure ciuili præscripta esset. Nam cum accusatio falsi, sicut cæterorũ criminũ regulariter duret spacio viginti annorũ, & hoc tẽpore elapso de deli-
8 cto † cognosci non potest, *l. querelã. C. de fals.* vbi gl. & omnes Doct. hac firmant, Ang. *de malefic. in ver. falsario. in quest. vsq. ad quantũ tempus.* Gand. *de malefi. in tit. qui accus. possunt. n. 28.* & hanc opinionem esse magis commun. probat Boer. *dec. 26. n. 5. & seq.* Viuius *li. 1. opin. 19.* tamen de iure canonico † nunquã præscribitur. Rom. 9
singul. 185. in fcis q. crimen. & sequit. Abb. & Fel. *in c. licet causam. de prob. vbi Dec. n. 23 & Bero. n. 28.* Balb. *in tract. de prescr. part. 4. princ. in 1. limit. 2. q.* & ita est casus, vt per Capell. Tolos. *dec. 189.* imo post annum permanens in excõmunicatione habetur suspectus de hæresi, tanto magis per longius tẽpus, quo casu posset iudex ecclesiastic. huiusmodi suspectos capere, & animaduertere, per ea quæ dixi supra *ca. 9.* nec sufficeret inquisito docere de absolutione † per literas absoluentis, ex his q̃ dixit Rota *in* 10
d. c. 11. de sent. excõ. in antiq. p. c. sicut nobis. de sent. exco. & ibi Abb. & Fel. & Franc. Marc. *dec. 680. part. 2.* quia quatenus delictũ fuisset occultum, & per priuilegium alicuius congregationis, vt solebat fieri, potuisset absolui (quæ priuilegia omnia hodie per sanctissimum D. N. Clem. VIII. fuere sublata) tamen cum delictum factũ est publicũ, & venit in iudicium, absolutio illa non prodest, sicut absolutio quæ datur à quolibet in casu mortis, quia pro pœna, excõmunicationẽ pati debet, vt absolutionem à summo Pontifice obtineat, sed illam obtinere non potest, nisi digne pœnituerit, & cum publicũ sit delictum, publicam pœnam patiatur.

Videamus igitur quæ pœna † pro huiusmodi cri- 11
mine à iudice laico imponi debeat, tam ipsi clerico degradato, & curiæ seculari tradito, quam etiam laico: in quo articulo distinguendũ est, aut loquimur in falsum cõmittente, aut in falso vtente. primo modo imponitur pœna deportationis, & publicationis bonorũ, *l. 1. in fin. ff. de falsis. § item lex Cornel. a. de falsis. Instit. de publ. iud.* Ias. *in l. si duo patroni. §. fin. in fin. ff. de iureiur.* Grammat. *dec. 27.* Capyc. *dec. 30.* & late scribit Syntagma comm. opin. *tom. 3. loc. 8. cap. 2.* quo casu bona clerici confiscanda, essent applicanda fisco seculari, ex his, quæ dixi infra *centur. 2. casu 32.*

Alii dicunt pro hoc delicto esse imponendam pœnam mortis naturalis, gl *in d. c. ad falsariorum. in ver. legitimus. & ibi Abb. n. 9. Anc. n. 2.* Afflict. *in dec. 404. n. 21.*

Quam opinionem aliqui vellent confirmare ex his, quæ dicit Sal. *in l. maiorem an e. n. 2. C. de fals.* nam qui vtitur falso † rescripto principis, debet pati maiorẽ pœnã, 12
sed duæ pœnę reperiuntur impositę, sc. deportationis, & mortis, *d. l. 1. § fin. ff. de falsis.* ergo dicendo maiorem debet intelligi de morte naturali, & hanc tenet gloss. *in l. vbi falsi. C. de falsis.* sed ista confirmatio destruitur per text. *in c. ad audientiam. de crimin. fals.* vbi qui falsificauit literas Regis Francorum nec punitur pœna mortis, nec membri abscissionis, & *d. l. maiorem.* † de- 13
bet intelligi quo ad inquisitionem, non autem quo ad punitionem, secundum intellectum Angel. ibid. quem sequuntur Gramm. *in d. dec. 27. nu. 10.* & Afflict. *in dec. 21. nu. 3.* & ideo gl. *in d. c. ad falsariorum,* dicit quod speciale est in literis Papæ, vt committens in eis falsitatem puniatur pœna mortis naturalis, & sequitur Afflict. *in d. dec. 21. nu. 6. vers. sed ista decisio.*

Sed posset distingui dupliciter: vel secundum Gomes. *in tractatu de Breuibus num. 7. 8 & 9.* qui distinguit de literis gratiæ, & iustitiæ, & probat sub dicta constitutione † non omnes literas comprehendi, quo casu pœna 14
q̃ datur pro falsitate commissa in literis aliorũ principum, deberet imponi falsas reddentibus literas Papæ, quæ non cõprehenduntur, vt ibi vide: vel posset distingui, quod aut falsitas in literis Papæ non est ab omni parte absoluta, aut est absoluta: Primo modo tripliciter contingere potest. Primo quando falsitas in literis apostolicis est præscripta, quo casu de iure ciuili non esset vlterius de delicto quærendum, sed quia de iure canonico proceditur, vt dixi, si iudex ecclesiasticus † laicũ con- 15
demnasset, eiusq; brachium seculare implorauerit, de iure

Digitized by Google

iure ciuili tantum puniet ex his quæ dico supra *in prima parte cap. fin.* & ita deportatione, & bonorum publicatione: sed quia deportationis pœna hodie recessit ab aula, & non est in vsu, ideo imponetur pœna arbitraria, vt dicit Angel. *de malefic. in ver. & falsario. col.*
16 *pen.* item si in literis † legati apostolici falsitas commissa est, tunc non aliter pœna mortis naturalis est imponenda, sed mitior, vt est notabilis decisio. Abb. *in c. olim ex literis num. 2. in fin. de rescript.* & ibi addentes *in ver. literas legati.* probant hoc dictum per aliqua similia. Tertio potest esse non ab omni parte absoluta, quando delictum non est consummatum. Et tunc iterum distinguendum est: aut loquimur in persona priuata, aut publica: si priuata, aut laicus, aut clericus est: laicus
17 incipiens falso scribere literas † apostolicas nullam incurrit pœnam: nam cum huiusmodi literæ perfectionem habeant ab ipsa bullatione annuli piscatorii, sine qua literæ apostolicæ non dicuntur; ergo nec falsitas dicitur commissa in literis apostolicis, & ad hoc est tex. *in §. item lex Cornelia de falsis instit. de public. iud. in ver. scripserit, & signauerit.* vbi signationis perfectio requiritur, & ad falsitatis essentiam requiritur vt ad perfectionem ducatur, *l. qui falsam. in princip.* & *l. si quis legatum. in princip. ff. de falsis.* sed cum priuatus incepit scribere has literas nihil dicitur fecisse, quia perfectius superest agendum, *l. pen. in fin. ff. ad Syllanian. §. ex eo Instit. quib. mod. testam. infirm.* & principium illius scripturæ, cum in vsu esse non possit, non dicitur scriptura, *l. ædificia. §. perfecisse ff. de verb. significat. l. Quintus §. cui ff. de aur. & arg. leg. l. ex his. in fin. ff. quand. dies leg. ced. l. stipulatio. §. opus ff. de noui oper. nuntiat.* nec censetur actum id quod non est per propriam formam in consummationem adductum *l. si is qui. §. sed si opus ff. ad l. Falcid.* nec obstant, quæ diximus supra *in vers. tamen.* vbi quod ne
18 punctum † quidem, vel literam licet apponere in literis apostolicis, quia procedit quando literæ sunt apostolicæ, sunt autem huiusmodi per bullationem, vt dixi, sed priuatus incipiens sibi scribere, nihil dicitur addere literis apostolicis, & sic nullam pœnam incurrere de-
19 bet. Clericus vero † id faciens, licet ordinariam pœnam neq; pati debeat, tamen non liberatur ab extraordinaria arbitrio iudicis, siquidem negari non potest, quin principium huius falsæ scripturæ sit mali exempli, quod cum publicum factum sit, ex eo generatur scandalum laicis, qua ratione grauius puniuntur cle-
20 rici † quam laici in omnibus, *c. sic et signum de homicid. c. præcipue 11. q. 3.* & scribit D. Thom. *in 2. 2. quæst. 186. articulo vlt' mo.* & faciunt scripta per Archidiacon *in c. 1. in fine. de vita & honest. cleric. lib. 6.* & ad hoc est exemplum Danielis *cap. 3.* vbi sacerdotes, qui deposuerunt falsum testimonium non iurati, & sic inualidum, lapidati fuerunt, Daniele sic iudicante. Sed hic casus non esset mixtæ iurisdictionis, quia neq; depositio, neque traditio imponitur, sed leuiter ad exemplum esset pu-
21 niendus: & pro hoc facit, quia si esset † persona publica, puta notarius, & conficeret falsum instrumentum, licet non perficeret, neq; sigillauerit, vel altera persona publica deputata ad scribendum literas apostolicas, & falso inciperet aliquas, licet non perfecerit, tamen ordinaria pœna falsi est plectendus, ex congestis ad hoc per Luc. de Penn. *in l. 1. col. 4. vers. solutio dico notarium, & col. 5. C. vt nemo ad suum patrocinium, libr. 11.*

Aut ipsa falsitas est ab omni parte absoluta, & tunc vera est opinio glossæ Abb. & aliorum, quod speciale est in literis apostolicis, vt falsitas in eis commissa puniatur pœna mortis, quia de iure canonico imponitur degradationis pœna, vt per Innoc. *in c. qualiter & quando. de accusat.* & per Abb. *in c. at si clerici. de iudic.* quo casu clericus degradatus an possit coram iudice laico dicere se iniuste degradatum, scripsi infra *centuria 2. casu 47.* & quod possit à seculari † corporaliter puniri, 22
scripsi *in eadem centur. casu 57.* & quod ab hac sententia pœnæ per iudicem laicum impositæ non amplius possit † clericus ad ecclesiasticum iudicem appellare, sed 23
debeat ad superiorem iudicem ipsius laici, si superiorem habet, scribit Diaz. *in summa pract. crimin. canonic. cap. 134. & seq. & ibi latissime addentes.* Clarus *in practic. crim. §. fin. quæst. 36. ver. scias autem. & seq.* Couar. *pract. quæst. cap. 31.*

Siquis autem falsis literis † apostolicis vtetur, mitius erit puniendus, *d. c. ad falsariorum in §. fin.* & ratio 24
est, quia qui conficit, delictum suum perfecit, sed ei, qui vtitur, parcitur, si ab vsu abstinet, quia delictum non est consummatum, Ancar. *ibi nu. 9.* Marsil. *in cons. 24. num. 20. & 29.* & *consil. 30. num. 17. & cons. 39. num. 52. & cons. 43. num. 48.* quo casu, quo ad clericos non erit mixti fori. Licet clericis † & laicis commune sit, vt cau- 25
sam amittant, si in iudiciis vtentur, Guido Pap. *singul. 616.* Alex. *in l. diuus num. 6 ff. de re iudic.* Couarr. *in c. quamuis num. 6. vers. item punitur. de pact. libr. 6.* Boer. *decis. 291. num. 2.* & licet aliqui dicant hoc locum habere, quando causa sit contra fiscum, tamen magis communis opinio est, etiamsi causa sit contra priuatum, vt per Ruyn. *in consil. 15. num. 3. vol. 5.* Clar. *in §. falsum. vers. item propter.*

CAP. XXIX.

Episcopum in suæ iurisdictionis casibus habere capturam personæ contra laicos.

SVMMARIA.

1. *Episcopus in quibus casibus habeat capturam & punitionem personarum laicarum.*
2. *Ecclesiam habere vtrumq; gladium.*
3. *Clerici non puniuntur pœnis legalibus.*
4. *Episcopus habet auctoritatem fustigandi, & torquendi per proprios ecclesiæ ministros.*
5. *Episcopum habere capturam personæ laicæ, qui teneant. & qui dicunt contrarium nu. 13.*
6. *Episcopi cur non teneant familiam armatam.*
7. *Episcopus in sua diœcesi habet imperium.*
8. *Episcopus habet territorium per totam diœcesim.*
9. *Imperium habens potest habere familiam armatam.*
10. *Episcopus potest habere carceres.*
11. *Intrusio in carcerem de iure canonico quæ pœna sit.*
12. *Episcopus potest in pecunia punire laicos, & sibi applicare.*
14. *l. episcopale C. de episcop. audient. declaratio.*
15. *Episcopi habentes merum imperium habent cognitionem contra portantes arma, sicut princeps.*
16. *Brachii secularis imploratio an impediat posse habere familiam armatam.*
17. *Iudex delegatus non habet proprios executores.*
18. *Episcopus quando imploret brachium seculare.*
19. *Iudici laico impedienti ecclesiasticum quid sit.*
20. *Iurisdictio qualis acquiratur consuetudine.*

EPiscopus † in quibus casibus habet iurisdictionem 1
in laicos, potest exequi suam sententiam contra ipsos, etiam per capturam, & punitionem personalem, quod probatur ex dispositione *sacr. concil. Trident. sess. 25. cap. 3. de reformatione, in vers. per suos proprios, vel alienos executores.* quam sententiam tot sapientissimorum hominum, qui in sacram Oecumenicam, & generalem

Digitized by Google

ralem synodũ conuenere, & diuini spiritus afflati instinctu, non humano iudicio sunt moti, decreto confirmatam, nemo est, qui communem opinionem non fatebitur. Item probatur ex iis, quæ sacræ Theologiæ professores *in 4. lib. sententiarum. dist. 37.* dicunt penes
2 ecclesiam† esse vtrumq; gladium, quod sane negantes in hæresin incurrunt, vt habetur *in extrauaganti. Vnam sanctam.* & nos supra *in prima parte. cap. 8.* in eius relectione diffuse hanc conclusionem probauimus.

Item probatur per textus punctuales, qui nullam bonam responsionem pati possunt, *c. contra idolorum. & ibi gl. 26. q. 5. & c. attendendum. 16 q. 4. & c. 2. de adult.* in quibus casibus episcopus potest laicos capere, & corporaliter coercere; ergo nemo dubitat, quin tenere possit ministros armatos. Nec potest dici quod est speciale in casibus dictorum iurium, quia non potest reddi specialitatis ratio. Nec valet, quod *d. c. attendendum.* non exprimit laicos, vt disputauimus, quia loquitur de sacrilegis indefinite, & nos supra *c. 1. 16.* probauimus, quemlibet sacrilegum esse mixti fori. & posse animaduerti ab ecclesiastico. & *in d. c. 2. de adulter.* oportuit illum esse laicum, qui puniendus erat pœnis legalibus,
3 quibus † clerici non puniuntur. Innoc. *in c. ad reprimendam. de offic. ord.* tanto magis, quia tex. loquitur de matrimonio contrahendo, quod non fit per clericos.
4 Item Episcopus habet † auctoritatem fustigandi, & torquendi per proprios ecclesiæ ministros, *c. nemini. dist. 49. c. in archiepiscopatu. c. cum voluntate. de sent. exc. c. his c. protestatur. c. illo qui 5. q. 5. vbi Turrecrem. post alios nu. 3.* & probat Diaz. *in sua pract. crim. can. in ver. Verberari. ca. 125. pœna verberum. vers. per ministrum ecclesiæ. & nu. 6. vers. sed aduerte quod iudex ecclesiasticus habet iurisdictionem fustigandi, & verberandi, & sententiam super hoc potest mandare executioni.*

5 Et quod Episcopus† habeat capturam personæ contra laicos etiam per proprios ministros, tenent Bald. *in l. nam salutem. §. aut ff. de offic. præfecti vig.* dicens se putare episcopos posse habere familiam armatam. Idem tenet Bald. *in l. 1. C. de seru. & aqua. nu. 68. & 69.* vbi quærit, an Episcopi possint mouere arma, & dicit quod non, subdit, armari tamen posse, quoties sine armis, seu vt ipse loquitur, ratio tuta esse non possit; ergo secundum ipsum pro tuenda iurisdictione, & exequenda iustitia, recte poterit armari, & armatam familiam habere, quam opinionem sequuntur Brixiens. *in suo repertorio. in ver. Arma. vers. officialis communis.* Marian. Soc. *in c. cum sit generale. in fine. vers. vtrum autem ecclesia in criminibus ecclesiasticis possit capere laicos. & punire. de foro compet.* Dec. *in c. significasti. nu. 19. & n. 21. de offic. delegat.* Geminian. *in c. cum episcopus. de offic. ordinar. libr. 6. quæst. 5. vers. sed quæro an episcopus possit laicum.* Stephan. Aufrer. *in clement. 1. in 5. quæst. de offic. ordinar.* & *in tractat. de potest. eccl. siastic. super laicis. casu 24. vers. Episcopus potest habere familiam armatos.* & ita est casus decisus in Capella Tolosan. *dec. 379.* & ibi Stephan. Aufrer. in additionibus sequitur eandem opinionem. Ioan. Vanquel. Coloniensis *in d. c. cum episcopus. vers. vltima conclusio. de offic. ord. in er. libr. 6.* Gundissaluus *in tractat. de hæretic. quæst. 11. num. 17. in fine.* qui dicit hanc opinionem Baldi esse communiter vsu receptam. Lælius Iordan. *in tractatu de Romanæ sedis origine, cap. 8. per totum.* Barbatia *in c. cum non ab homine. de iudic. num. 34. & 40.* qui miratur Panormitanum, tenentem contrarium, non vidisse
6 Baldum, & dicit quosdam Episcopos† non tenere familiam armatam pro executione gladii ecclesiastici, quia oportet eis dare stipendia, & tempore nostro contingit episcopos esse tenaces, & habere manus aduncas, & reuera Episcopos tenentes familiam armatam maiori esse in honore, & reuerentia. Soto *in tractatu de iustitia, & iure art. 8. quæst. 1. num. 5. vers. ad tertium.* dicit licere episcopis pro sui episcopatus iurisdictione, & iure non solum armis ecclesiasticis, sed ense, & aliis armis materialibus vti. Innoc. *in c. venerabilem. de sentent. excomm.* Angel. *in l. vnic. num. 3. C. ne quis in sua causa. vers. plus dicto, &c. & vers. & etiam armis corporalibus.* Oldradus *in consil. 89.* dicit magistratus, & officiarios Regios libenter velle sequi opinionem Abbatis Panormitani, sed opinionem Baldi obseruari, Næuizan. *in consil. 83. materiam salua guardiæ. numer. 7. vers. quod contrarium.* Marsil. *in pract. criminal. §. pro complemento. num. 5. vers. item visus.* Diaz. *in pract. criminal. canonic. cap. 114.* Antonius Massa *ad formulam Cameralis obligationis, § Reliqua de processu. numer. 48. & seq.* Gregor. Lopez. *in gl. 7. in fin. l. 59. partita 1.* Nauarr. *in consil. 1. de foro compet.* Bellugas *in speculo princip. Rubr. 12. §. quedam. num. 101. & plur. seq.*

Et mouentur omnes præcitati, quia Episcopus† in 7
sua diœcesi habet imperium; ergo potest habere proprios ministros, & executores, & armatam familiam, antecedens probant Bald. *in authent. causa quæ fit cum monacho num. 6. Cod. de episcop. & cleric.* Dec. *in d. c. significasti. num. 19. vers. sed contrarium.* Hostiens. *in c. cum contingat. in princip. de foro compet. vers. † Episcopus,* 8
autem habet forum, siue territorium per totam diœcesin & ideo omnes delinquentes intra ipsam potest punire. Innoc. & alii *in c. venerabili. de censib.* Geminian. *in d. c. cum episcopus. de offic. ordinar.* Ioan. de Anan. *in c. 2. de adulter. & in c. qualiter, & quando. in 2. § ad corrigendos. col. 8. de accusation.* Brixiens. *in suo repertor. in ver. Episcopus in tota diœcesi. vers. habet etiam merum imperium.* Bertachin. *in tractat. de episcop. in 3. parte quarti libri. num. 3.* & quod valeat consequentia, habet imperium;† ergo potest habere familiam armatam. pro- 9
bat text. *in l. illicitas. § qui vniuersas & ibi Alberic. dicit. ff. de offic. præsid.* vnde quia carcer significat merum imperium, vt dicit Bald. *in d. authent. causa quæ fit cum monacho. num. 6.* ideo potest† habere carceres, vt dicit 10
text. *in d. c. cum episcopus. de offi. ordin. libr. 6 & in c. nouimus. de verb. significat. & in clement. 1. de hæretic. in vers. capi seu arrestari.* qui text. secundum Dec. *in d. c. significasti. num. 8. de offi. delegat. vers. non obstat clement.* non loquitur solum de casu speciali. Lælius Iordan. *in d. cap. 8. num. 29.* Bellug. *in d. §. quedam. num. 103. & 104.* qui de hoc dicit esse casum *in d. auth. nec. causa quæ fit cum monacho,* quia nuntii aberrantes sunt laici. Item quia intrusio † in carcerem de iure cano- 11
nico est terminus pœnæ alicuius delicti, vt notat Innocent. *in d. c. qualiter & quando in 2. de accusation.* Diaz. *cap. 129.* Franc. *in d. c. cum episcopus.* & facit pro confirmatione huius opinionis, quia episcopus† po- 12
test temporaliter punire laicos. Nauarr. *in d. consil. 1. de foro compet.* etiam in pecunia, & sibi applicare pœnam, *c. statuimus. 16. quæst. 1. c. quisquis 17. quæst. 4.* Roman. *singular. 532. fuit interrogatus.* & ibi addentes alios cumulant, Abb. *in c. licet. & c. ad aures. de pœnis.* latius Felyn. *in c. irrepagabili, numer. 5. per duas columnas. de offic. ordin.* & latissime dixi supra *parte 2. centur. 2. casu 32.*

Et licet contrariam† partem teneant Abb. *in d. c. significasti. n. 10. de offic. deleg.* vbi quod si Episcop. non habet temporalẽ iurisdictionẽ non potest tenere familiã armatam pro executione suæ sententiæ, & Fel. *ibi n. 4.* Capra prope finem. Berous *numer. 32.* Afflict. *in constitutione regni incipien. Intentionis. num. 7. vers. decimo ter-* 13

tertio. Palatius Rub. *in c.per vestras de donat.inter vir. & l.80.& seq.* Decian.*in tract.crimin. parte 2.libr.8.cap.3. num.46* Immol.*in d.c.cum episcopus.de offic.ordinar. li. 6.* Ancar.*in regula,ea qua.in 11.quæst.lib.6.*

Pro qua opinione allegatur Guid. Pap. *singul. 770.*
14 per text. *in l.episcopale.* † *C. de episcop. audient.* sed ibi contrarium probatur, vt per Odofred. Saly c. & alios, dicentes illum text. loqui de episcopo iudicante vt arbitror & sic per iurisdictioné prorogatam, non autem ordinariam: Imo ipse Guido Pap. *in dec.437.numer.6. vers.an cognitio portationis armorum.* tuetur episcopos
15 habentes† merum imperium, habere cognitionem in causa cognitionis armorum, quam etiam habet Rex, & ideo, vt contrarius pro neutra parte est allegandus. Eodem modo Ancar. *in cons.340. viso themate.numer.1.* sibi contradicit: Vult enim quod Episcopus dicatur officialis communis, & ideo sicut cæteri officiales possit carcerare, & punire subditos suæ iurisdictionis, qua ratione etiam vtitur Dec. *in d c.significasti. num.21.*

Item quantum attinet ad auctoritatem prædictorum in contrarium allegatorum, non obstant, postquã opinio pro ecclesia maiori doctorũ numero fulcitur; imo fortiorib. rationib. nam vltra enumeratos pro hac vera nostra opinione, munitur dispositione dicti concilii Tridentini, ad cuius compilationem, doctores grauissimi qui interuenerunt, forte quatuor folia implerent. & eandem sequitur D. Thom. *in 2.2.quæst.40. art. 2.* & D. Bonauentur. *in 4.libr.sent..dist.37.*

Imo dicta opinio contraria non habet rationes, quę non possint dissolui. Nam quod dicunt Abb. *in d.c. significasti.* & cæteri allegati in contrarium, quod tenen-
16 tur ecclesiastici † inuocare auxilium brachii secularis. Ad hoc respondent variis modis, Dec. *in d c significasti. prope finem vers.non obstat.* non procedere argumentum, quia vt omnes concludunt inquisitores possunt habere familiam armatam, & tamen aliquando inuocant brachium seculare. Item potest inuocari hoc brachium quando ecclesiasticus per se facere non potest. Oldrad. *in cons.89.* sed in rei veritate hæc procedunt in
17 delegato,† qui non potest habere proprios executores neq; familiam armatam, & ita dicit esse comm. opin. Palatius Rubeus *in d.c.per vestras.in 1.not.num.5.cum aliis per eum adductis.* propterea debet prius invocare auxilium Episcopi iudicis ordinarii, quam implorare brachium seculare, Cardin. *in clem.1.in 10.quæst.de offic.delegat.*, Roland. *in cons 37.num.6.vol.1.* Alciat. *in c. pernitiosam num.17.de iudic.* sed episcopus iudex ordinarius potest exequi suam sententiam per suos ministros, & mulctare, Host, *in summa tit. de sent.excomm.§. quis possit.*

18 Et licet Episcopus† etiam imploret brachium seculare, tamen hoc fit, aliquando ad adiuuandum quando indiget; ergo non semper opus est, & tunc exequitur suam sententiam, aliquando vt puniat degradatum, & seculari curiæ traditum, & tũc quia ecclesia non habet vltra quid faciat, vt dixi, *in 1.parte, cap.11.* iudex laicus imponet pœnam corporalem, & suam exequetur sententiam, de cuius brachii imploratione late scribo *in d. 1.parte. cap.fin.* & hoc non impedit, quin Episcopus suam possit exequi sententiam: & hoc voluit dicere Oldrad. *in cons.86.* quem allegaui in præcedenti capite; ad episcopum spectare laicum non solum corrigere, & punire dum tamen secundum canones, & inuocet brachium seculare, idem quando Episcopus habet pœnam condignam, tunc corrigit, & punit secundum canones; cum vero eius iurisdictio finita est, tunc brachium seculare implorabit.

Retenta hac opinione, quæ vera est de rigore iuris, si iudex laicus impediet ecclesiasticum† sua vti iurisdi- 19
ctione, poterit moneri, vt non impediat sub pœna excommunicationis, & statim declarare excommunicatum. Sed quia stylus parlamenti Franciæ hoc non admittit, vt *in rubric.quorum cognitio specialiter pertinet ad Regem.* & ideo hoc casu dicunt aliqui esse obseruandam consuetudinem, Bellug. *in d.§. quadam. num.104.* Clar. *in §.fin.quæst.37.vers.vnum adde.* tanto magis, quia ex consuetudine † acquiritur iurisdictio, quæ acquiri 20
potest, Rota *dec.793.in prim.parte in nouissim.* ideo videtur, quod episcopi ad euitandum scandalum, & de Vrbanitate, hanc debeant sequi consuetudinem, pro vt de vrbanitate debere intelligi communem hanc opinionem Doct. testatur Lælius Iordan. *in tract. de origine sedis apostolicæ.cap.8.num.10.* sed episcopus debet saltem magistratus Regios aduertere ne incurrant *Bullam; Cœna domini.* contra quam nulla potest opponi præscripta consuetudo.

CAP. XXX.

An restitutio in integrum, concedenda ecclesiæ, sit mixti fori.

SVMMARIA.

1. *Ecclesia coram quo iudice restituatur in integrum.*
2. *Ecclesiam restitui in integrum coram iudice ecclesiastico, qui teneant.*
3. *Ecclesia restituitur contra laicum coram iudice ecclesiastico.*
4. *Fori priuilegio an possit renuntiari per clericos aliquando.*
5. *Laicus ratione fructuum prebendæ sibi locatæ debet conueniri coram ecclesiastico & nu.21.*
6. *Opinio ex quibus causis sit ampl ctenda.*
7. c.cum sit generale. de foro competenti. *quomodo procedat.*
8. *Ecclesia debet sequi forum rei.*
9. c.restitutus.de in integr. restit. *an procedat contra laicum.*
10. *Ius retractus an comprehendat clericum agentem contra clericum.*
11. c.pen.de rebus ecclesi.non alienand *declaratur.*
12. *Ecclesia quando possit esse iudex in causa propria.*
13. *Lis inter dominum, & vasallum de feudo coram quo debeat terminari.*
14. *Innoc.* in c.cum sit generale.de foro compet. *non recte allegatur ab aliis.*
15. *Ecclesia restituitur coram iudice ecclesiastico stante fraude & oppressione.*
16. *Ecclesia restituenda contra laicum regulariter, debet sequi forum rei.*
17. *Patrimonialia clericorum præscribuntur spatio quo præscribuntur patrimonialia laicorum.*
18. *Restitutio in integrum ad pinguius probandum quando concedatur clerico.*
19. *Clerici quando habeant electionem, & variationem fori.*
20. *Patrimonialia clericorum quando habeant priuilegia ecclesiæ.*

ECclesia† aut restituitur contra ecclesiam, aut con- 1
tra priuatum. *c.auditis.& ibi Abb.col.2 de in integr. restit.* Roman. *consil.166.in fine.* primo modo non dubitauimus de iudice, tum ex qualitate personarum in iudicio existentium, tum ex regula generale, quod actor sequa-

sequatur forũ rei, *c. si clericus. & c. cum sit generale. de foro compet. l. Actor. C. ubi in rem act.* quin debeat esse ecclesiasticus. Sed contra priuatum secularé est difficultas, hoc autem dupliciter contingere potest, aut si circa principale in integrum restitutio petatur, aut circa incidentia, puta omissionem probationis, *ut c. cum venissent. de in integr. restit.* & Canonistæ, atque moderniores Ciuilistæ non aliter huiusce rei distinctione con-
2 siderata, dicunt Ecclesiam † coram ecclesiastico iudice hanc in integrum restitutionem contra laicum petere posse.

Cuius opinionis primus auctor citatur Innoc. *in d. c. cum sit generale. in fine.* & not. hoc Abb. *in c. 1. de restit. in integr. num. 18. & in c. constitutus. num. 1. vers. sed speciale est in ecclesia. eod. tit.* per *c. pen. de reb. eccles. non alien.* & ibi Anton. de Butr. *num. 9.* Roman. *singular. 113.* quid si ecclesia, qui citat Innocent. Rodoan. *in tract. de reb. eccles. non alienand. quæst. 23. §. restitutio coram quo petenda sit.* Franch. *in c. 1. de restit. in integr. libr. 6.* Baptista de sancto Blasio *in rubrica decreti*, vbi tractat de differentiis legum & canonum, *num. 231.* & nouissime Oddus *in tractat. de restit. in integr. quæst. 32. art. 15.*
3 & ampliant, † etiam si peteretur ab ecclesiastico contra laicum, Abb. Butr. & Roman. ibid. quia clerici gaudent eodem priuilegio in patrimonialibus, quo gaudent in rebus ecclesiæ, *c. fin. de vit. & honest. cler.* & Aufr. *de potestate secular. in ecclesiast.* ab his ecclesiasticis arguit ad ecclesiam.

Et cum hoc sit speciale in ecclesia, & ecclesiasticis, & sic vt priuilegium in eorum fauorem inductum, possunt huic fauori renuntiare, *l. si quis in conscribendo. C. de episc. & cler. & l. eadem C. de pact.* & ita poterunt agere coram seculari, & erit mixti fori: tanto magis,
4 quia hæc renunriatio † fori, non est, vt se submittant laicis in re noua sed vt de regula etiam à iure canonico sancita, actor sequatur forum rei, quæ non est censenda derogata ex reg. *l. præcipimus. Codic. de appellat. & l. sancimus. Cod. de testament.* cum iurisdictio in dubio cumulatiue censeatur concessa, non priuatiue, vt notant Hostiens. Ioan. Andr. & Abb. & cæteri *in c. pastoralis de offic. ordinar.* Bald. in l. 1. §. sin autem *Cod. de caduc. tollend.*

Supradicta opinio confirmari potest ex simili, quia
5 laicus † ratione fructuum præbendæ sibi locatæ, conueniri debet coram iudice ecclesiastico, nec potest remissionem petere ad iudicem secularem, Innoc. quem sequitur Abb. *in c. si clericus laicum. in 1. not. & col. 4. de foro compet.* vbi habetur quod clericus potest conuenire laicum pro rebus ecclesiæ coram iudice ecclesiastico, idem pro rebus suis, siue agat actione reali, siue personali.

6 Sed re diligentius perspecta, hæc opinio † non est amplectenda, tria sunt enim, quæ opinionem sequi faciunt, textus, item auctoritas doctorum, quæ ex multiplici numero fulcitur, & casus similes, quorum decisionibus aliquando vtendum est, ex reg. *l. non possunt. ff. de legib.* sed quantum pertinet ad textus, pro hac opinione allegantur *c. cum sit generale. de foro compet. c. constitutus. de restitut. in integr. & c. penult. de reb. eccles. non alienand.* quæ iura si diligenter perpendantur, non
7 faciunt ad quod allegantur. Nam *d. c.* † *cum sit generale.* loquitur data violentia, rapina, vel fraude, alias ces-
8 santibus his, ecclesia † non habet fori electionem, sed debet sequi forum rei, ita dicit Ioan. Andr. quem citat Alexand. *in consil. 103. in fine vol. 5.* & Afflict. *decis. 257.*
9 *num. 2.* Item *in c. constitutus.* † non constat, quod illa restitutio petebatur contra laicum, vt ibi dicit Immol. & Ancaran. *in princip. vers. & aduerte.* quo casu dicit Couarr. *in lib. 1. variar. resolut. cap. 4. num. 3.* quod cum imaginemur illam esse petitam contra laicum, vt imaginatio sit iusta, debemus interpretari, quod disponebat in ditione temporali ecclesiæ, & tenendo, quod ibi agebatur contra clericum, pro vt Ioan. Andr. ibid. videtur sequi, illa opinio, quæ habet, consuetudinem iuris † retractus comprehendere clericum agentem 10
contra clericum (de qua per Napodan. *in consuetud. Neapolitan. incip. si ecclesia. vers. sed quid de clericis. & in consuetud. incip. vbi domus in ver. ecclesiæ.* & per Afflict. *in constitutione regni; Sancimus. nu. 8.* & Tiraquell. *de retract. lignag. §. 1. gloss. 13. num. 2.*) potest iure fundari per *d. c. constitutus.* Item *c.* † *pen. de reb. eccles. non alien.* 11
loquitur de feudo ecclesiæ, concesso laico, sed cum controuersia est inter dominum, & vasallum de feudo ligio, iudex competens est ipse dominus, Curt. iun. *in tractat. de feud. part. 1. quæst. 8. col. 2. in 2. effect.* post Iason. *in prælud. feud. num. 112. vers. quartus.* Franc. Sonsbecc. *in tractat. de feud. part. 4. num. 26.* Petr. Gregor. *in tractat. concess. feud. part. 5. quæst. 8. col. fin.* Capyc. *in inuestit. Rubric. feudo general. col. 48. vers. ligium. conclus. 11.* quia cum ecclesiæ † sit promissa fidelitas, nulla alte- 12
rius fidelitate seruata, habeaturq; supremus princeps, iure optimo potest esse iudex in causa propria, Bartol. *in l. proxime. in princip. n. 1. ff. de his quæ in testam. delent.* quamuis regulariter quando vertitur lis † inter domi- 13
num, & vasallum de feudo, pares curiæ sint iudices, non autem dominus. Federic. Schenck. *in tract. de feud. libr. 1. tit. 10. num. 4.* per *c. 1. de controuers. feud. inter par. termin. c. 1. §. pen. de prohib. feud. alien. per Feder.* Oldrad. *cons. 234. in fine.*

Quantum † ad Innocent. *in d. c. cum sit generale.* ab o- 14
mnibus citatum pro hac opinione, si recte legatur, non dicit id, ad quod allegatur: Nam retentis terminis *d. c. cum sit generale.* scilic. agentem oportere explicare in libello fraudem, & oppressionem, dicit, quod aliter non audietur, nisi coram ordinario iudice rei, per *c. si clericus. eod. tit.* deinde subdit hæc verba: (Tamen quidam dicunt, & non male, quod etiam si dicatur contractus aliquis tenere, si petat restitutionem, coram ecclesia agetur, & idem si dicat alicuius canonici non interuenisse consensum argumento capitulorum prædictorum) quæ verba non sunt intelligenda simpliciter, & sola de per se, sed retentis supradictis terminis, scil. fraude, & oppressione, nam addit argumento capitulorum prædictorum, sed prius allegauerat *c. nulli liceat prædia. 12. quæst. 2. & c. de laicis. eod.* quæ loquuntur de rapina, & oppressione ecclesiæ. Item allegauit *c. in canonibus 16. quæst. 1.* vbi etiam, si negetur rapina, cognoscet ecclesia; ergo illa verba; *tamen quidam dicunt; & non male, &c.* debent intelligi, vt coram † ecclesiastico aga- 15
tur, retentis terminis fraudis & oppressionis. Tanto magis, quia idem Innoc. in vltimis verbis dicit. Nec obstat *d. c. si clericus.* quia loquitur, vbi agitur rei vendicatione, & deposito, & similibus, in quibus nullo speciali iure iuuatur ecclesia, quasi dicat, quod cum desit illa qualitas, quam dixerat exprimendam esse in libello, scil. oppressionem, & fraudem, propter quam ecclesia hoc speciali iure vtitur, quo ad cæteras restitutiones, ecclesia sequitur forum rei, & sic, vt manifeste apparet, nullus adhuc recte Innoc. allegauit; & ita præfati Doctores non videntur confirmare supradictam opinionem ex numero, quia debent intelligi secundum veram Innoc. opinionem, quam nos explicauimus, per doctrinam Bart. *in l. non solum. §. si liberationis ff. de liberat. leg. cum vulgaribus.*

Ideo verior est contraria opinio, quod ecclesia † re- 16
stituenda contra laicum, debeat sequi forum rei, & hanc

Digitized by Google

hanc opinionem tenet Beto. *in c.1. nu. 162. de rest. in integr.* Immol. *in d. c. constitutus. nu. 3.* Couar. qui multa congerit *in d. cap. 4. à num. 2. infra.* ego puto pro hac disputatione esse casum *in d. c. si clericus.* quod aut sumus certi, res, de quibus indiciis tractatur esse ecclesiæ & decidit textus coram iudice ecclesiastico tractandas esse, aut per reum negantur, & tunc procedit regula, & sequitur illius forum. Fallit in casu *d. c. cum sit generale.* & si petatur restitutio retentis terminis *d. c. c. non venissent,* iudicium erat cœptum coram laico, ergo incidens probationum coram eodem fieri debet ex reg. *l. nulli prorsus. C. de iud. c.* nec debet ecclesia quæ est iustitiæ cultrix ægre ferre, continuari iudicium restitutionis coram eodem iudice, ne fiat præiudicium tertio ex his, quæ congerit, Surd. *dec. 110. in fin.*

Sed hæc opinio nullo modo procedit in patrimonialibus clericorum, vt tenet Specul. *in tit. de restit. in*
17 *in egr § qualiter. vers. sed nunquid.* Item gloss. *in c. possessiones. 16. q. 4.* dicit patrimonialia † clericorum præscribi tempore quo præscribuntur bona laicorum, nec obseruatur tempus à iure statutum ad vsucapiendas
18 res ecclesiæ, late Balbus *in tract. de præscr ption. in 5. parte princ p. quæst. 5.* item restitutio † in integrum, quæ datur ad pinguius probandum, & in regno Neapolis bis conceditur, & vocatur primum beneficium, vel secundum beneficium, conceditur clerico agenti nomine ecclesiæ, secus si ageret pro suis patrimonialibus, Felyn. *in c. ecclesia S. M. nu. 8. de constit.* Afflict. *decis. 390.*
19 & ibi Vrsill. *nu. 1.* item electio † fori, quæ datur miserabilibus personis, de qua *in l. 1. C. quando Imper. inter pupill. & vid.* & variatio fori eisdem in regno permissa multoties, etiam lite incepta, per *Constitutionem regni, incip. statuimus.* permittitur clericis agentibus pro bonis ecclesiæ, non autem pro patrimonialibus, Andr. *in d. const. t. statuimus. vers. item clericus.* & ibi Afflict. *n. 16.* & idem Afflict. *in constit. incip. ij sti cultores. nu. 5.* qui respondet contrarius. Capyc. *dec. 160.* Franch. *decis. 234.* ergo gl. *in c. fin. de vit. & honest. cleric. & in c. ecclesia S. M. in ver. ex literis. de pignorib.* quæ volunt patrimoni-
20 alia † clericorum habere eadem priuilegia, quæ habent ecclesiæ, intelligi debent in casibus specialiter à iure expressis, vt per Couarr. *in d. cap. 4. nu. 2. prope finem.* & hanc esse comm. opin. testatur Viuius *in suis commun. in ver. Clericus in bonis.* alios allegat Rimin. iun. *in consil. 2. nu. 12. vol. 1.* vel per consuetudinem introductis, vt est in Regno Franciæ, & Aretio, vbi clerici pro quacunque causa possunt trahere laicum eorum debitorem coram iudice ecclesiastico, vt testatur Specul. *in tit. de cess. action. in princip. vers. quarto præsumitur. nu 8. & in tit. de competent. iudic. aditione, in princip.*

21 Nec est vera illa opinio, quod † laici ratione fructuum præbendæ sibi locatæ debeant conueniri coram iudice ecclesiastico, quia isti fructus sunt quid temporale, *c. vestra. de locato.* Abb. *in c. fin. de rerum permut.* ideo laicus est iudex competens, vt late scripsi supra *cap. 14. vers. item iudex laicus.* & ad hoc sunt decisiones Pedemontanæ vt per Caccher. *dec. 32.* & per Tessaur. *decis. 22.*

CAP. XXXI.

Clericatus cognitionem solum ex priuilegio esse mixti fori.

SVMMARIA.

1 *Clericatus cognitio pertinet ad iudicem ecclesiasticum, ad quem remitti debet.*

2 *Iudex laicus quam cognitionem habeat super clericatu.*

3 *Clericus in regno Neapolis quomodo debet comparere coram iudice laico.*

4 *Clericus opponens declinatoriã fori quid debet probare.*

5 *Bulla clericatus possunt probari per testes.*

6 *Clericatus an probetur per testem singularem, & n. 8. & nu. 10.*

7 *Clericatus probatur communi opinione, & æstimatione.*

9 *Iurisdictionis negotia sunt magni præiudicii.*

11 *c. si iudex laicus. de sent. excomm. non fuit receptum in regno Franciæ.*

12 *Veneti quomodo cognoscunt in clericos.*

13 *Iurisdictio quando queratur præscriptione.*

14 *Clericos nullo modo posse cognosci à laicis de consuetudine.*

15 *Iudex secularis qui potest ex priuilegio, cognoscere de clericatu, cur debeat statim id facere.*

16 *Clericatus cognitio regulariter non est mixti fori.*

17 *Prima tonsura an sit ordo.*

18 *Prima tonsura habet omnia priuilegia iuris.*

19 *Iudex ecclesiasticus debet definire an prima tonsura sit ordo.*

20 *Clericatus cognitionem quomodo possit sustineri esse mixti fori secundum aliquos, cuius contrarium probatur.*

21 *Iudex secularis potest recipere testes pro sua informatione an sit clericus.*

22 *Clericatus cognitio an remittatur ad ecclesiasticum retenta persona præuenta per iudicem laicum.*

23 *Clericus constituitur in possessione clericatus per habitum.*

24 *Iudex laicus an cognoscat an quis sit habitus clericalis & nu. 26.*

25 *Iudex laicus cognoscit si clericus coniugatus per ipsum detentus contraxerit cum vnica, & virgine.*

27 *Iudex laicus cognoscit an clericus debeat remitti vigore illius habitus, quem deferebat.*

28 *Iudex articuli principalis quando sit etiam iudex incidentis.*

29 *Statutum quod fiat compromissum comprehendit etiam hunc articulum, an debeat causa compromitti.*

30 *Iudex laicus cognoscit de habitu si captus per ipsum incesserit in habitu laicali, & diceret se clericum.*

Licet regulariter clericus reus captus à iudice seculari, si opponat exceptionem clericatus, † de illa debe- 1
at cognoscere iudex ecclesiasticus, ideo ad illum remitti debeat, vt dicit tex. *in c. si iudex laicus. de sent. excom. li. 6. vbi gl. & communiter Doct.* Ant. & Butr. *in c. ex parte in 3. in fin. de priu.* Bald. *in l. si qua per calumn. vers. sed pone quod iste C. de episc. & cleric.* Cæp. *in cons. 11. vers. de 1. q. nu. 2.*

Tamen iudex laicus, qui † præuenerit per capturam 2
personæ laicæ, poterit adhibere aliqualem causæ cognitionem de clericatu ad ipsius instructionem, vt dicit Bald. *in d. l. si qua per calumniam,* & Archidiac. *in c. frequens d. st. 54.* Bellug. *in speculo princ. rubr. 11 §. videamus. nu. 4. vers. & quod dictum.* Gramm. *dec. 81.* Franch. *dec. 189. & 329.* Capyc. *dec. 161.* Boss. *in tit. de foro compet. num. 156.*

Et in regno Neap. obseruatur Ritus Magnæ Curiæ Vicariæ 235. vt nullus clericus † possit cõparere, nisi per- 3
sonaliter, cũ documentis clericatus, alias non auditur in declinando forum ipsius Curiæ, & ipso veniente, datur terminus ad probandũ de clericatu, oblata per eũ quadã petitione declinatoria fori. Quo casu ꝓbare debet,

4 bet, † quod ipse incesserit in habitu & tonsura, vt ha-
tur per alterum Ritum 65. eiusdem Curiæ. Item quod
seruiuit in diuinis, c. pen. de vit. & honest. cleric. quæ post-
ea fuerunt disposita per sacrosanct. Concil. Tridentin.
sess. 23. cap. 6. incip. nullus prima tonsura. alias si talia non
probentur, nullo modo gaudebunt priuilegio fori ec-
clesiastici, sed animaduersio fiet per iudicem laicum,
iuxta dispositionem dicti Concilii, & hic stylus obser-
uatur in regno Neapolis ab anno 1410. vel circa, cum
dicti Ritus postea fuissent compilati anno 1425. & au-
diui à senioribus & peritioribus regni, dictos ritus fu-
isse confirmatos per summum Pontificem Clemen-
tem VII. de quo scribo infra cap. 39. nu. 37.

5 Si bullæ † clericatus fuerint deperditæ, possunt pro-
bari per testes gloss. in ver. fecerit. in fin. in d. c. si iudex la-
icus. & l. testium ff. de testam. l. si solemnibus. C. de fid. in-
strum. Guido Pap. dec. 474. Couarr. in libr. pract. quæst.
cap. 33. num. 3. Ias. in l. admonendi. in repetit. num. 186. ff.
de iureiurand. & in l. hac consultissima. C. de testament.
Rebuff. in practica beneficial. in tit. de forma literarum
tonsuræ. num. 24. & seq. Boer. dec. 171. num. 3. Prob. in ad-
dit. ad Ioan. Monachum in d. c. si iudex laicus. numer. 12.
6 quo casu dicunt † sufficere etiam vnum testem, Bald.
in c. nuper. de testib. Bald. & Felyn. in c. licet vniuersis. in
fin. de testib. Ias. in cons. 77. placet. col. 2. vol. 3. Anna singu-
lar. 408. Boer. dec. 127. quia est casus decisus in Rota vr-
bis, vt per Caputaquens. dec. 277. parte 1. quod possit
probari per publicam vocem, & famam. Item quia
sufficit aliquo tempore fuisse in possessione clericatus,
licet non probetur alio modo. Rota dec. 8. de causa pos-
sess. & propriet. in antiq. qua ratione receptum fuit in Ro-
7 ta, & vsu obseruatum, vt clericatus † probetur commu-
ni opinione, & reputatione, nisi sit admodum recens,
& multo magis si diuturna, Innoc. in c. innotuit. de eo
qui furtim ordin. suscep. Geminian. in cons. 91. & ita ob-
seruat Rota non solum in possessorio sed etiam in pe-
titorio, nisi ordinatus fuerit illegitimus, aut aliqua alia
ratio suadeat, Gabriel. in cons. 181. nu. 16. vol. 2.

Quorum opinionem, quantum pertinet ad præ-
sentem casum iurisdictionis, vbi tractatur de iudicis,
& partis præiudicio, insequendum non est, quia vide-
tur contra text. in c. tuæ. de cler. peregrin. vbi probatur,
quod clericatus debet probari per literas aut per te-
8 stes, † & pluralis locutio ad minus requirit numerum
duorum, c. pluralis. de regul. iuris, lib. 6. vnde Innoc. in c.
1. de cler. peregrin. dicit, quod in probatione clericatus
requiruntur duo testes, quamuis requirantur quinque
sigilla episcoporum; ergo licet clericatus nulli præiu-
dicet, tamen hoc non fit alio respectu, nisi vt laicus pro
clerico non reputetur. Item ne permittatur celebrare
publice propter scandalum populi, si appareat postea
non esse ordinatum. Item quando tractatur de iurisdi-
9 ctione † absorbenda est res magni præiudicii, c. peruenit
in fine. 11. q. 1. & Nauarr. in cons. 4. de præsumption. & con-
sil. 3. de success. ab intest. dicit, quod quando agitur de in-
teresse tertii, plura requiruntur, & non sufficere pro-
bationem per vnum testem, probat diffuse Couar. in d.
cap. 33. practicarum num. 3. sed posset dici, quod quan-
do quis longo tempore fuit habitus vt clericus, tunc
10 propter argumenta præcedentia, vnus testis † proba-
bit illum esse clericum, arg. not. per Io. Andr. in c. inter
quatuor. de cler. peregrin. quia potest esse quod omnes
testes, qui interfuerunt suæ ordinationi, sint mortui,
præter vnum, & isto casu procedat opinio præfata:
aut non fuit longo tempore habitus vt huiusmodi, &
tunc secus sit dicendum, præsertim si sit aduena, & i-
gnotus, per totum tit. de cler. peregrin. & qualiter debe-
ant deponere testes ad probandum clericatum, vide
Bald. & Felyn. in c. cum causam. de testib.

In regno Franciæ decisio d. c. † si iudex laicus. non 11
fuit recepta, vt testatur Matthæus Boys in additionib. ad
Stephan. Aufrer. in tract. de potestat. seculari in ecclesiast.
num. 24. & Ioan Gallus quæst. 38. & Guido Pap. dec. 138.
& in suo cons. 110. Couarr. in d. cap. 33. num. 1. vers. apud
Gallos Ignatius Lopez, in practic. crim. cap. 62. num. 14.
Domini † Veneti ex priuilegiis à diuersis Romanis Pō- 12
tificibus sibi concessis cognoscunt in clericos, pro vt
de priuilegiis in atrocissimis delictis testantur Decian.
in cons. 82. nu. 8. vol. 2. & Men. qui testatur se legisse hu-
iusmodi priuilegia in cons. 557. num. 11. Gigas in tract. de
crimine lesæ maiestat. quæst. 68. §. vidimus. n. 20. qui etiam
dicit, quod in cæteris criminibus ex indulto Clem. VII.
possunt procedere contra clericos, dummodo nō sint
in sacris ordinibus constituti, vel beneficiati.

Ex quo inferunt aliqui cum hæc iurisdictio † sit pri- 13
uilegio quæsibilis, ergo etiam ex præscriptione quæri
posset, vt tractant Doct. omnes in l. imperium. ff. de iu-
risdict. om. iud. & ad hoc allegantur l. quod princ. ff. de a-
qua pluuia arc. l. quo minus ff. de flum. l. fluminum in princ.
ff. de damn. infect. Io. de Plat. in l. 2. C. de fundis limitroph.
lib. 11. l. & quia ff. de iurisd. om. iud. quæ secundum Io. de
Plat. ibi intelligitur de consuetudine ordinariam iuris-
dictionem præbente, sed melior est expositio glossæ i-
bi, quod intelligitur de lege scripta, facit c. cum contin-
gat. de foro comp. quem tex. dicit ibi Host. non esse alibi,
qui de priuato loquatur, sed certe ibi non loquitur de
priuato, qui præscriptione iurisdictionem acquisiuit,
sed de capitulo Belluacen. & quod iurisdictio præscri-
ptione acquiri possit, est tex. in l. magistratus. ff. ad muni-
cip. in vers. verum & si non sit datum, & si non denegatum
moribus competit. l. probatorias. C. de diuers. offic. li. 12. vers.
nisi ex his sint, quos solis auctoribus apparitioni aggregari
vetusta consuetudo perdocuit. c. fin. extra de offic. archidiac.
vers. de pacifica sic obtenta consuetudine iurisdictionem a-
liquam, &c. Item c. cum contingat. in ver. consuetudine
speciali. de foro compet. & c. 1. de offic. ordin. lib. 6. vers. nisi
aliud Remensis ecclesia, circa talium officialium instittutio-
nem de consuet. obtineat speciali. loquitur enim de offici-
alibus, qui à Remensi Episcopo in suorum suffragane-
orum territorio instituebantur ad faciendas citationes
& inhibitiones post appellationes à suis suffraganeis
interiectas, & c. Romana de appell. lib. 6. in ver. consuetud.
sed hæc, omnia procedunt † respectu iurisdictionis lai- 14
corum, cuius alii laici capaces existunt, sed iurisdictio-
nis ecclesiasticæ sunt incapaces; illam igitur nulla tem-
poris præfinitione acquirere possunt, vt diffuse scribo
in 4. parte casu 64. ergo in iurisdictione ecclesiastica
non procedit argumentum de priuilegio ad præscri-
ptionem.

Aduerto tamen, quod † iudex secularis, qui ex priui- 15
legio, potest de clericatu cognoscere, statim id negoti-
um expediat Boer. dec. 103. num. 12. alias si vellet longo
carcere clericum afficere, in non expediendo, statim
incideret in excommunicationem, c. nuper. in 1. respons.
de sent. excom. lib. 6. summa Syluestrina in ver. excommu-
nic. 6. n. 3. ver. 2. n. 14. quia ex retentione clerici in car-
ceribus, ostenditur, quod captura, non fuit facta ad bo-
num finem, nec pro bono publico, nec suadente Deo,
& vt seruaretur iurisdictio regia, sed vt ex torqueretur
pecunia, Videndus ad hoc Nauarr. in summa capit. 27.
num. 83.

Sed circumscripto priuilegio, clericatus † cognitio 16
non est mixti fori, sed iudex ecclesiasticus debet de hoc
articulo cognoscere, per d. c. si iudex laicus. & ita diffi-
nitum est in Rota in dec. 3. de sent. excom. in nouis. & in
V 2 sena-

senatu Delphinali, vt per Franc. Marc. *dec. 1063. parte 1. & dec. 268. num. 5. parte 2.* & hanc opinionem tenent, Franc. *in c. vnico. col. 3. de cler. coniug. lib. 6.* Ripa *in c. decernimus. num. 4. vers. sed coram quo iud.* Alex. *in consil. 8. col. pen. vers. & cognoscere an sit clericus. vol. 1.* Roland. *consil. 4. num. 20. vol. 1.* Couar. *practic. quaest. cap. 33. num. 1.* Boss. *in tit. de foro competen. num. 151. & seq.* Clar. *in practic. quaest. 36. vers. dixi clericum.* cum aliis per Mascard. *conclus. 689. num. 6. ad finem. & conclus. 962.* & per Farinac. *in tit. de inquisitione, quaest. 8. num. 33. & seq.* & per Stephan. Aufrer. *in tractat. de potestate secular. in ecclesiast. num. 24. in 20 fallentia.* & ratio communiter ponitur ab omnibus, quia opus est tractare de ordine, sed de re ecclesiastica, & spirituali solum ecclesiasticus cognoscit, *vt d. c. decernimus. & c. quanto. de iud.* atque ita apud Hispanos hæc sententia omnino seruatur, vt per Couarr. *in d. c. 33. nu. 1.*

Et licet aliqui teneant primam tonsuram non esse ordinem, sed dispensationem ad alios ordines, cum in ipsius tonsione nulla detur potestas tonso, vt per D. Anton. *in sua summa ti. 14. de ordinib. § 6. incip. de prima tonsura.* Turrecrem. *in c. clerici. distinct. 23.* Soto *in 4. lib. sentent. distinct. 24. quaest. 2. art. 1.* & ita restringendo quæstionem ad clericos primæ tonsuræ, videtur posse per iudicem secularem cognosci. Tamen verior opinio est, quod prima tonsura sit ordo, per text. *in c. cum contingat. & ibi gloss. de ætate, & qual. t. & c. 1. de apostat. in ver. ordine demisso.* & est communis opinio inter Canonistas, vt testatur summa Syluestr. *in ver. ordo ecclesiasticus. in prima quaest.* quia Canonistæ tenent, quod nouem sunt ordines, summa Angelica *in ver. ordo. num. 1.* & illa contraria opinio est Theologorum, vt dicit Io. Lup. *in tractat. de libertat. eccl. siastic. parte 2. cap. 5.* quæ ea ratione procedit, quia dicunt primam tonsuram non habere officium spirituale, sicut cæteri ordines, vt per Innoc. *in d. c. cum contingat. prope finem.* sed Butr. *ibi num. 1.* tenet, quod recipit officium cantandi, Abb. *num. 1. vers. quero an psalmi status.* Ioan. Andr. *numer. 12.*

18 vbi quod est ordo, & habet omnia † priuilegia iuris, Ancar. in fine, & fuit opinio originalis Host. quem omnes citant, Cardin. *in clem. dudum in 8 quaest. de sepultur.* & quod per primam tonsuram clericus gaudeat priuilegio fori, Grammat. *voto crimin. 33.* & quando hic articulus dubitaretur, ideo dubium esset de iuris-

19 dictione, tunc iudex ecclesiasticus † propter maiorem auctoritatem debet iurisdictionis quæstionem diffinire, Felyn. *in c. pastoralis. numer. 4. & ibi Dec. de rescript.* Couarr. *d. cap. 33. num. 1.* Boss. *in d. tit. de foro compet. nu. 155.* qui dicit hoc fieri debere audito iudice seculari, vt habetur *in d. c. si iudex laicus.*

20 Aliqui dicunt cognitionem † clericatus esse mixti fori, & posse sic diffiniri. Aut delinquens qui erat clericus, tempore delicti, & capturæ personæ non incedebat in habitu, & sic vt laicus fuit captus à iudice seculari, & sic ipsum debere hunc articulum diffinire, quia habet fundatam suam intentionem, quia præsumitur laicus in dubio, Dec. *in cons. 125. n. 6.* & si vult dicere se clericum debet probare Innoc. *in c. super his. de accus.* ergo coram eo iudice, à cuius iurisdictione vult

21 liberari, & quod iudex † secularis potest recipere testes pro sua informatione an sit clericus, Bonifacius *in consil. 50.* quia potest ex notorio facti sibi constare, de quo ipse iudex laicus potest cognoscere, Geminian. *in c. 1. §. fin. in fin. de cler. coniugat.* Cyn. *in d. l. si qua per calumniam. in fin. C. de episc. & cler.* & ibi Iacob. Butrigar. Ioan. Campeg. *in tract. de testib. regula 427. limitatione 6. prope finem.*

Aut incedebat in habitu clericali, & tunc procedit supradicta opinio, vt cognoscat iudex ecclesiasticus, & si iudex laicus præuenisset debeat remittere, vt cognoscatur ab ecclesiastico an sit clericus *d. c. si iudex laicus.* sed Afflict. *in Consti. regni incip. Apostatantes, nu. 11.* dicit, quod retenta persona, donec † diffinitum fuerit, debet remitti articulus, Farinac. *in d. q. 8. nu. 36.* dicit, quod debeat remitti etiam persona, si captus fuerit in habitu clericali, per *d. c. si iudex.* sed opinio Afflict. procedat si in habitu laicali fuerit captus, Franch. vero *in d. dec. 189.* in fine dicit, fuisse decisum, vt remitteretur assertus clericus ad iudicem ecclesiasticum, cum conditione, vt restitueretur eidem iudici laico, quando fuisset iudicatum non esse clericum. 22

Sunt etiam qui addunt hanc rationem, quia cum ipse reperiatur in possessione clericatus per habitum, ideo ecclesiasticus debet cognoscere; quia habitus cōstituit † eum in possessione clericatus, vt de ea est casus *in d. c. si iudex laicus. in §. idem esse.* Probus *in addition. b. ad lo. Monach. ibi, non contentatur hac ratione.* quia ista possessio habet præcedentem veritatem ab initio scil. quod ipse fuerat laicus, & qualitas clericatus non potuit inesse à natura, sed ab accidenti, ideo probanda, ad quod allegat gl. *in c. si forte. in ver. scientia. de elect.* Chassan. *in cons. 44. nu. 13.* & Abb. *in c. fin. de præsump.* sed potest defendi, quod hoc debeat probari, retenta d. spositione *d. §. idem esse.* & sic coram ecclesiastico. 23

Ex quo infertur alter casus, quod si delinquens fuerit captus in habitu clericali, quem negetur esse habitum clericalem, tunc de illo habitu, debeat cognoscere iudex laicus, † de quo per Guido Pap. *dec. 138. & in consil. 110. n. 2.* & per Rip. *in d. c. decernimus. n. 4.* Clarus *in d. q. 36. vers. dixi cleric. in fin.* & Masc. *in d. concl. 689.* dicit, quod hoc facile cognoscet iudex laicus, si denudato capite, contrarium cognouerit, quia poterit tūc denegare remissionem, tanquam calumniose petitam, idem sequitur Farin. *in d. q. 8. n. 34.* imo hoc sentit Rota *in dec. 3. de sent. exc. in nouis.* vbi habet, quod iudex laicus cognoscit, † si clericus coniugatus per ipsum detentus contraxerit cum vnica, & virgine, & detulerit habitum clericalem priusquam remittatur, idemque sequitur Aufrer. *in additionibus ad decisionem 117. Capellæ Tolos.* 24 25

Alii tenent contrariam partem, † quod etiam controuersia super vestibus clericorum debeat per iudicem ecclesiasticum terminari, Geminian. *in c. fin. in fin. de cleric. coniugat. libr. 6.* Cepoll. *in d. consil. 11. num. 30.* Roland. *in consil. 4. num. 33. vol. 1.* vnde Stephan. Aufrer. *in d. tractat. de potestate secul. in eccles. in 20. fallent.* distinguit, aut controuersia est super habitu, aut controuersia est, an debeat remitti † vigore illius habitus, & hoc secundo casu debeat cognoscere iudex laicus. Ego autem distinctionem non admitto, quia cum malefactor incedit in habitu non notorie laicali, quia portat aliquas vestes, quæ pertinent ad clericos, aliquas, quæ ad laicos, & sic non euidenter apparet laicus, tunc ecclesiasticus cognoscit, ita habetur *in d. §. idem esse. in vers. pro laico publice non gereb.* & ibidem *in §. no. sic autem. vers. pro laico publ. se gerebat, & pro laico publice habebatur.* nec valet supradicta distinctio, quia quando tractatur de extinguēda iurisdictione alicuius iudicis, ille qui est iudex † articuli principalis, est etiam iudex competēs articuli incidentis ad illum principalem, vt si extat statutum q. fiat compromissum inter coniunctos & alter eorum conuentus coram iudice ordinario, peteret fieri compromissum, actor autem negaret, tunc in casu dubii, debet etiam comprometti † ille articulus, sc. an causa debeat comprometti, nec poterit ille iudex 26 27 28 29

ordi-

ordinarius de hoc articulo cognoscere, *l.pen. & ibi Bart. & alii. C. de pact.* Castr. *in l. si quis in conscribendo. nu. 11. C. de pact.* Ias. *nu. 21.* Dec. *nu. 33.* & ibi gl. in fine. & gl. fin. *in l. cum proponas. C. de reb. cred.* & late scribit de hoc Pisanell. super *Pragmatica regni edita Thori, nu. 43.*

30 Et ideo teneo, quod in tantum iudex secularis† potest cognoscere de habitu, in quantum malefactor incederet in habitu laicali, quia clerici possunt ex causa iusti belli habitum intermittere cum licentia sui superioris, puta bellum gerendo contra hæreticos, & Hugonotos, *c. cler. de vita & honest. cler. & clem. quoniã. eod. tit.* quo casu si dimisisset habitum, & postea maleficiũ perpetrasset, & captus à seculari, opponeret declinatoriam ad suum forum, prout in hoc casu alias fuit, remissus, vt est decisio Rotæ Auenionen. 125. hoc casu iudex laicus de habitu dicitur cognoscere, non clericali, quia circa ipsum non se intromittit, sed an per dimissionem ipsius poterit ad ecclesiasticum remitti.

CAP. XXXII.

De Remissione ecclesiasticorum facienda à laicis, in diuersis casibus.

SVMMARIA.

1 *Remissio ad iudicem ecclesiasticum in quibus casibus fieri debeat.*
2 *Equitum religionum qui sint mere laici.*
3 *Ordo aurei velleris quando fuit institutus, & à quo, & penes quem resideat.*
4 *Ordo sancti Michaelis in Francia quando fuit institutus, à quo, & penes quem resideat.*
5 *Ordo equitum Hierosolymitanorum ab initio fuit tripertitus.*
6 *Ordo templariorum, & Teutonicorum fuit sublatus.*
7 *Equites Hierosolymitani quando fuerint instituti.*
8 *Dicuntur vere religiosi.*
9 *Clericus sollemniter degradandus est, sed equites sunt degradati ipso facto.*
10 *Equites per statutum degradati, statim dicuntur exuti priuilegio clericorum.*
11 *Religiosus factus post delictum quando gaudeat priuilegio clericorum.*
12 *Religionem vouens an euadat pœnam mortis probando votum solo iuramento.*
13 *Equites Hierosolymitani non remittuntur ad ecclesiasticum ante impressum characterem.*
14 *Religionis ordines militares quot sint.*
15 *Equites ordinum qui non iurant tria puncta substantialia religionis non sunt proprie religiosi.*
16 *Pensio non vacat per clericalem militiam Hispania, & sancti Stephani.*
17 *Equites Hispaniæ, & sancti Stephani non gaudent priuilegio fori.*
18 *Papa potest eximere religiosos non exemptos à foro laicorum.*
19 *Exemptio religiosorum non exemptorum potest fieri in preiudicium Principum.*
20 Constitutio regni Neap. incip. Ascriptitios. *est directo contra libertatem ecclesiæ.*
21 *Episcopus quando possit cogere laicos ad accipiendos ordines sacros.*
22 *Commendæ equitum dicuntur beneficia Ecclesiastica.*
23 *Commenda habet affinitatem cum pralatura.*
24 *Commendæ non gaudent priuilegio fori, vbi non gaudent equites.*
25 l. creditoris arbitrio ff. de distract. pignor. *non habet locum in feudis, nec in commendis.*
26 *Argumentum à feudis ad beneficia ecclesiastica quãdo valet.*
27 *Creditoris arbitrium in exequendo, quando procedat.*
28 l. à diuo Pio ff. de re iudic. *procedit in actione personali, & hypothecaria.*
29 *Clericus coniugatus cum vnica, & virgine cognoscitur ab Ecclesiastico.*
30 *Clericus coniugatus quando gaudet in causis solũ criminalibus.*
31 *Clerici coniugati non debent se immiscere negotiis secularibus.*
32 *Clericus coniugatus non amittit priuilegium fori sine monitione.*
33 *Clericus primæ tonsura, etiam non incedens in habitu, an gaudeat fori priuilegio, si non fuerit admonitus.*
34 *Monitio generalis sufficit in multitudinem.*
35 *Iudex ecclesiasticus & secularis in administranda iustitia debent esse concordes, & iuuari adinuicem.*
36 *Iurisdictio ecclesiastica & secularis debent sibi inuicẽ suffragari.*
37 *Episcopus debet esse facilis ad monendum clericos ad instantiam Principum.*
38 *Clericus non incedens in habitu, etiam non admonitus in regno Neapolis non gaudet priuilegio fori, ex bulla Papæ.*
39 *Clericus delinquens vt laicus, si postea reassumpsit habitum, debet remitti ad ecclesiasticum.*
40 *Clerici recuperant priuilegium si dimittunt negotia.*
41 c. ex parte in 3. de priuileg. *quomodo procedat,*
42 *Clericus delinquens vt laicus, citatus vt laicus si comparet cum habitu & tonsura non remittitur ad ecclesiasticum, contrarium probatur inferius.*
43 *Clericalem habitum mutat solum capputium.*
44 *Clericus se suspendens est remittendus ad ecclesiasticum.*
45 *Pensio non venit appellatione beneficii ecclesiastici.*
46 *Clericus habens pensionem tenetur dicere officiũ paruum.*
47 *Pensionem potest habere etiam laicus.*
48 *Remissio clericorum cur fieri debeat sine dedecore, & ignominia.*
49 *Clericorum remissio debet fieri expensis petentis.*
50 *Remissio delinquentis debet fieri expensis carcerati.*
51 *Processus fabricatus a iudice laico an faciat fidem corã ecclesiastico.*
52 *Remissionis cognitione pendente, supersederi debet in causa.*
53 *Clericus homicida, & si postea ducat vxorem, tamen debet remitti ad ecclesiasticum.*
54 *Clericus effectus miles non amittit priuilegium fori.*
55 *Bigamus est exutus omni priuilegio clericorum.*
56 *Clericus assumens clericatum postquam laicus est captus à seculari, non debet remitti sed executio spectat ad Ecclesiasticum.*
57 *Causa quando debeat terminari per iudicem secularem, sed exequi per ecclesiasticum.*
58 *Clerici ioculatores, & buffones amittunt priuilegium clericorum.*
59 *Clerici tabernarii, carnifices, & macellarii non gaudent priuilegio clericorum.*

MOdo videamus quæ psonæ remitti† debeant vel 1
non ad forũ ecclesiasticũ, vt sciamus quando inhibitio sub excõmunicationis pœna fieri possit, & ad alias pœnas ,pgredi, si nõ pateat, de quib. scripsi supra. *c. 2.*

Digitized by Google

Ordines militares, quia sunt ab ecclesia approbati sub aliqua religione, & religiosi nuncupantur, propterea dubitatur; An equites ipsorum conuenti coram iudice laico possint cognosci, & iudicari, vel eidem inhiberi debeat, vt remittat. Istorum ordinum alii sunt
2 mere laici, alii vero ecclesiastici. Mere † laici sunt, qui nullis religionis regulis ligantur; huiusmodi sunt, or-
3 do † aurei velleris, vulgariter nuncupatus del Tosone, qui non excedit numerum quinquagenarium, & fuit institutus à Philippo Duce Burgundiæ, translatus per successionem in Inuictissimum Carolum V. Romanorum Imperatorem, & Regem Hispaniarum, &c. deinde in Philippum II. Regem Catholicum, & hodie residet penes potentissimum Regem Philippum III. in quorum numero multi sunt ascripti Reges, & principes non recognoscentes superiorem, quos recenset Petrus Calefatus *in tractatu de equestri dignitate, num.*
4 *43.* item Ordo † sancti Michaelis apud Christianissimum Regem Francorum, qui fuit institutus à Ludouico XI. Gallorum Rege, vt testatur Chassanæus *in catalogo gloriæ mundi, parte 9. considerat. 10.* in quo non solent admitti nisi proceres, & principes supremi.

Alii sunt ecclesiastici, & istorum aliqui iurant tria substantialia vota religionis, alii vero non: qui iurant
5 sunt equites Hierosolymitani, quorum ordines † tres cœpisse Hierosolymis scribit *Historia Volaterrana lib. 21. capit. ordines militares, videlicet sancti Ioannis Baptistæ, qui Rhodii sunt appellati, hodie Melitenses: item Templarii. Item equites sanctæ Mariæ Theutonicorum.* sed quia
6 Templarii † propter iustas causas fuerunt sublati, in concilio Viennensi, vt scribit Remundus Frequier. *in tractatu de religiosis sectis. col. 3.* & Platina in vita Clementis V. sub anno 1312. & Ordo militum sanctæ Mariæ Teutonicorum est nobis incognitus, postquam Prussiam occupauit, vt ibi refert Volater. Ideo soli mi-
7 lites sancti Ioannis hodie vocantur † Hierosolymitani, qui cæteris sunt antiquiores, instituti enim fuerunt, sub Imperatore Phoca, qui fuit anno salutis 700. vt idem Volater. *libr. 23.* à Gottifredo Rege regnante eis fuit concessa Rhodus, inde expulsi fuerunt à Solymanno Turcarum Imperatore anno 1523. sed eisdem postea data fuit insula Meliten: ab Inuictiss. Carolo V. Imperatore de anno 1530. vt dixi supra in prima parte, & ideo appellantur equites Melitenses, & propter tria vota religionis quæ iurant, dicuntur fratres, & sic etiam
8 se subscribunt. Isti equites † dicuntur vere religiosi, & ecclesiasticæ personæ, secundum gloss. *in c. quicquid. 17. quæst. 4. in c. ex parte. in 1. de decimis. & in c. sciant cuncti. de election. libr. 6.* & probatur etiam in libro suarum constitutionum, cuius titulus est, *stabilimenta militum sacri ordinis Diui Ioannis Baptistæ Hierosolymitani.* præsertim in procemio, & in aliis multis capitulis, in quibus se vocant religiosos: Imo sunt vere religiosi regulares, quia profitentur paupertatem, castitatem, & obedientiam, quæ sunt tria substantialia veræ, & regularis religionis, *c. cum ad monasterium. de statu monach.* & computantur inter personas ecclesiasticas, *c. duo sunt genera. & ibi gloss. 12. quæst. 1.* habent certum, & limitatum ordinem viuendi à Pontificibus institutum, ideo religiosi sunt ex reg. *clement. 1. de religios. domib.* & quod gaudeant omnibus priuilegiis clericorum, Bartol *in l. semper. §. quibusdam. ff. de iure immunitat.* qui dicit etiam ipsos habere hoc ex priuilegio, & se vidisse multa consilia excellentium Doctorum ad hoc probandum, Ioan. Maurit. *in repetition. l. vnic. C. quo loco mul. mun. subire. deb.* Petrus Duen. *in regula 99. num. 5.* Dominus Franciscus de Ponte *in consil. 14.*

Est tamen aliqua differentia inter equites Hierosolymitanos, & clericos aut alios religiosos circa huiusmodi fori priuilegium. Primo, quia clericus † com- 9
mittens delictum, propter quod degradandus sit, solemniter, degradandus est, sed si quis ex istis militibus committeret aliquod delictum propter quod à religione intelligitur ipso facto degradatus, non aliter requiritur solemnis degradatio, ad hoc est textus *in c. degradatio. de pœnis, libr. 6.* vbi in primo responso in clerico carente sacris ordinibus sufficit verbalis degradatio, Specul. *de accusation. §. 2. numer. 4.* Bertachin. *in tractat. de episcop. libr. 4. parte 8. capite; de causa formali degradationis. num. 2.* & ideo quando † à sta-
tuto degradatus est, statim intelligitur exutus priuilegio clericorum, *c. nouimus. 27. & ibi gloss. & omnes Doct. de verb. significat.* Bald. *in l. 1. numer. 2. ver. primo degradatur. Cod. an seruus ex facto suo.* item si quis fecit vo- 10
tum † religionis, & post votum delinquit, deinde effi-
ciatur religiosus, gaudet priuilegio ecclesiastico, Bald. 11
in d. l. 1. in fine. Cod. an seruus ex facto suo, Iason. *in l. cum quadam puella. col. 3. vers. vltimo hac lex facit. ff. de iurisdict. om. iudic.* quod multum extollit, quia ex hoc
quis † posset euadere pœnam mortis, & eius iuramen- 12
to stabitur se vouisse, vt ibi per Iason. & sequitur Cotta *in suis memor. ver. Laicus.* licet Claud. ibi *col. penult. vers. secundo inducitur.* hoc non admittat in practica, nisi factis plenis probationibus. Secus est in milite Hierosolymitano, qui fecit suas probationes pro admissione ad ipsam religionem, soluit viaticum solitum, & se præparauit accedere ad insulam Melitæ pro assumptione habitus, & sic omnia fecit, † sed postea deliquit
ante assumptionem habitus, & professionem religio- 13
nis, & ideo cum non adhuc sit impressus character, non est extra iurisdictionem iudicis secularis, & ita fuit decisum, & iudicatum Neapoli, vt per Franch. *dec. 449* per rationes, vt ibi.

Sunt etiam alii ordines † militares, de quibus scri- 14
bit Remund. Freguier. *in d. tractat. de religiosis sectis,* & Historiia Volaterr. ibid. videlicet in Hispania milites sancti Iacobi de Spata, ordinis sancti Augustini; Item milites de Calatraue, ordinis Cisterciensis anno 1120. à Sanctio Rege instituti, in regione Toletana, à prouincia Calatraue nuncupati, vbi fuerat cœnobium Templariorum. Item milites Iesu Christi in Lusitania anno 1526. apud Tomarium oppidum, sub Dionysio Rege per Ioannem vigesimum secundum, quibus cuncta bona Templariorum in Lusitania concessa sunt. Item in eodem regno milites eiusdem ordinis apud Auisium oppidum, quorum caput in regno Castellæ apud Alcantaram oppidum iuxta Tagum amplissimum cœnobium in videtur. Item in Aragoniæ regno, duo militum ordines, primus sanctæ Mariæ de redemptione captiuorum, seu de mercede, cuius auctor fuit Iacobus ille, qui Baleares insulas subegit, anno 1212. Gregorio IX. probante. Alter ordo Montesiæ dicitur in regno Valentiæ, ordinis Cisterciensis, eodem fere tempore initiatus sub magistro, & militia de Calatraue. Item Milites sancti sepulcri, Milites sancti Thomæ, vt per Remundum ibidem. Item complures militum ordines erecti à summis Pontificibus, vt Milites sancti Petri, sancti Pauli, Lauretani, sancti Georgii, sancti Lazari, Liliati, & Milites Pii, à Pio IV. sub

anno

Digitized by Google

anno 1560.cum amplissimis priuilegiis,& prærogatiuis erecti sunt. Item milites sancti Stephani sub ordine sancti Benedicti erecti sunt anno 1561. à Gosmo Medice Magno Duce probante eodem Pio IV. Pontifice, cuius ordinis primus magnus magister fuit ipse Cosmus,& post eius successores,qui milites satis prudenter fuerunt instituti ad fidei Catholicæ defensionem, marisque mediterranei ab infidelibus custodiam,& tuitionem, & vt singulis annis videmus, multum conferunt Christianæ religioni.

15 Sed isti ordines † non iurant tria puncta substantialia religionis,ideo equites non sunt vere,& proprie religiosi,Specul. *de statu monach.quæst.36.* D. Thom. *in 2.2.quæst.86.artic. 4. in fine.* & fuit conclusum in Rota vrbis,in vna Lucana plebis, sub die 23. Maii,1579. e-
16 quites Suptos Hispaniæ, † & equites sancti Stephani non esse proprie religiosos, & ideo per hanc militiam clericalem non vacare pensionem,sicut per ingressum veræ,& propriæ religionis,in qua emittuntur illa tria vota substantialia,post professionem ipso iure vacant beneficia prius obtenta,*c.beneficium de regul.lib.6.* Ideo
17 † non gaudent priuilegio fori,vt late probat,Ancaran. *in regula, ex qua in 15.quæst.de regul.iur.lib.6.* Soto *lib. 7.de iust.& iur.quæst.5.artic.3.* & ad hoc faciunt notata per *gloss.3.in fin.in clem.ex eo de sent.excomm* & per Bartol. *in l. commodissime & ibi additio Alex. ff. de liber. & posthum.*& idem Alex.ad Bartol. *in l.semper §. quibusdã ff.de iure immunit.*

Hæc conclusio non procederet, quando Papa per
18 priuilegium eximeret huiusmodi religiosos † à foro laicorum(prout vidi exemisse equites Calatraue, quorũ verba priuilegii ponit Borgnin. *in decis.33.nu. 17. & 36. parte 2.*& equites sancti Stephani) quia,vt dixi in præcedenti capite, potest hoc facere inconsulto Imperatore,per rationes quas scripsi *in parte 1.cap 8.* Nec ob-
19 stat,quod hæc exemptio † sit meri iuris positiui quæ si moribus vtentium non recipitur,à certo genere personarum, non recipientes non peccant, saltem post multa tempora, Abb. *in c.cum olim nu.4.de cleric.coniugat.*& dicta exemptio,tanquam præiudicialis Regibus & Principibus,in quorum regnis,& statibus fierent tales equites,non videtur admittenda; quia quæ pertinent ad exercitium religionis, possunt etiam fieri in præiudicium domini,ex reg.tex. *in §.ascriptitios in auth. de sanctissim.episcop.& auth.ascriptitios.& auth seq.C. de*
20 *episcop. & cleric.* non obstante *constitutione Regni* † *incip. Ascriptitios.* quæ est de directo contra libertatem ecclesiasticam,quia possunt pro beneficio reipublicæ
21 Christianæ laici † cogi & compelli per episcopos ad accipiendos ordines sacros,vt fiãt ministri sacramentorum,& rerum ecclesiasticarum,vt post multas rationes concludit Alfonsus Hoieda *in tract.de Benefic.compatibil.parte 2.cap.9.num.22.* Nisi dicamus, quod cum hoc priuilegium exemptionis fori concedatur ex causa, non auditis illis Principibus, de quorum interesse tractatur, poterunt ipsi audiri coram sanctissimo Papa,& demonstrare quod illa causa non militat in eorũ regnis,& in regno Neapolis multoties fuit conclusum cum summis Pontificibus,vt quantum pertinet ad ea, quæ sunt iurisdictionis, ipse Rex conseruetur in sua possessione,& nihil innouetur.

22 Tamen istorum equitum † commendæ dicuntur beneficia ecclesiastica,*c.dudum in 2.de elect.c.qui plures 21.q.1.* Innoc.& Doct. *in c.si constiterit de accusat.* gloss. *in d.c.dudum in ver. commendare vers.dic. quod non de elect.lib.6.* & ad hoc multos congerit Arnulphus Ruzeus *in tractatu de iure regal.in 3. priuileg. num. 2. & 6. & plur.seq.* Guido Pap. *decis.152.* & ita fuit declaratum per Bullam Papæ Hadriani,quam verbotenus recenset Probus *in addition.ad Ioann.Monach.in c.nemo de elect. lib.6.*& scribit D.Alexand.Raudens. noster Collega in studio Pisano, *in consil.17.num.19.* quod commenda † 23
habet quandam affinitatem cum prælatura, vbi multos allegat; ideo qui beneficiorum est iudex competens,erit & commendæ,de quo dixi supra *cap.14.*

Et licet in regnis,vbi equites religionum non gaudent priuilegio fori,nec eorum commendę † gaudeãt, 24
prout vidi practicari in regno Neapolis,vbi ad instantiam creditorum cõmendatarii,solent vendi, tamẽ negari non potest,quin istę commendæ habeant separatam naturã ab aliis bonis,quo casu regula *l.*† *creditoris* 25
arbitrio ff.de distract. pignor. non procedit directo, & immediate contra has commendas,sed eo modo,quo dicimus in feudis,& eorum fructibus non habere locum,nisi in subsidium,vt consuluit Anna *allegation.141.* ex regula *l.stipendia C.de execut.rei iudic.* & *constitut. Regni Incip.si quis post l.tem.*vbi Andr. Idem Andr. *in c. 1.§.quid ergo de inuestit.de re alien.fact.* Bald. *in l.si certarum ff.de testam.milit.* textus in simili *in l hinc quæritur vers.cum enim ff.de pecul.* Brun. *in consil.104.* Iacobin. *in inuestitura vers.dictiq. vasalli num.39.* Ita dicendum est in beneficialibus,quia feudum est beneficium,*c.1.§. beneficium in quib.caus.feud.amitt.* & in terminis quo ad executionem in fructibus, quod valeat argumentũ à feudis ad beneficia ecclesiastica, consuluit Brun. *in* 26
consil.107. Sic in simili materia maioratus, quod non possit ad ipsius executionem deueniri,nisi facta discussione super aliis bonis, & tandem in subsidium contra maioratum,probat Ludouic.Valasc. *in repet, ll.Tauri l. 49.gloss.9.* Idem tenet Salyc. *in l.2.C.de pignor.in 2.opposit.* Negulant. *in 2.membro 5.partis num.51.* gloss. Parisiens. *in §.11.num.13.* quę dicit creditoris arbitrium,† procedere,quando non sunt alii creditores, qui contradi- 27
cant creditori primo eligere volenti,& omnes tenent eo casu non habere locum creditoris arbitrium,sed debere regulari secundum leges quæ à vilioribus rebus initium habere debent, in exequendo, vt per gloss. Bart. & alios *in l.quandiu C.de distract.pignor.* Ergo licet ordo legis † à diuo Pio procedat in actione perso- 28
nali,idem dicendum est in hypothecaria,vt per Capyc. *in inuestitura feud.in ver.feud.exequutionis.* cum quo concordat Liparulus *in addition.ad Andr.in §.quid ergo de inuest de re alien.fact. vers. quid vero, si actum sit hypothecaria.* & Anna declarat in his terminis *in d.allegat.141.*& ad hoc sunt punctuales decisiones tribunalium.Minadous refert ita fuisse iudicatum per Consil. Neapolit. & per Regiam Cameram, *in constit.regni incip.In aliquibus vers.Comitum,& Baronum,num.42.*& idem Minadous facit ad hoc *decis. 13.*& per Menoch. *de arbitrar. iudic.lib.1.q.13.* qui etiam alia cumulat ad hoc.

Item clericus † coniugatus si contraxit cum vnica, 29
& virgine incedens in habitu, & tonsura habet priuilegium vt cognoscatur à iudice ecclesiastico, *cap.1. de cleric.coniugat..lib. 6.* cuius dispositio procedit etiam in orientalibus,& Græcis, qui vxores ducunt, vt per Bald. *in consil. 23. orientalibus vol.3.* & Remigium de Gonis *in tractatu de charitatiuo subsidio, quæstion.65. numero 8.* Sed per *Concil. Trident. sess. 23. cap. 6.* additum est, vt isti clerici gaudere possint, debeant ab episcopo alicuius ecclesiæ seruitio deputari, eidemque ecclesiæ seruiant. Et hoc intelligitur † de causis criminalibus criminaliter siue 30
ciuiliter motis, Geminian. *in d. cap. 1. §. 1.*

 puta

Digitized by Google

puta si ageretur actione iniuriarum ciuiliter Marant. *in speculo parte 4. dist. 1.* & licet aliqui teneant, quod in causa ciuili tantum potest conueniri coram iudice laico, licet non possit pro illa causa ab eodem capi, vel carcerari, Couar. *in lib. practic. quæst. c. 31. n. 7. vers. prima igitur.* Nauarr. *in libro de horis canonicis, c. 7. nu. 15.* contrarium tamen defendo *part. 8. casu 153.* clericus igitur coniugatus habens hęc requisita non potest detineri vel cognosci à laico absque incursu excommunicationis, ideo contra iudicem laicum canonica inhibitio procedere potest.

31 Sed quia clerici coniugati † in habitu, & tonsura incedentes, & alicui ecclesiæ seruientes, secularibus negotiis, & armis immiscere se non debent, gloss. *in c. si quis dist. 32.* gloss. *in c. tua 20. q. 1.* Innoc. *in c. fin. de vita, & honest. cleric.* Io. Monach. & Gemin. *in d. c. 1. in princip. de cleric. coniug. lib. 6.* quid si occasione talium negotiorum caperetur à iudice laico, an remitti debeat, distinguendum est: Aut captus est cum habitu, & tonsura,
32 & remitti debet, pro vt dixi supra *cap. 37.* quia non † amittit priuilegium fori sine monitione, Alex. *in consil. 8. videtur super primo v. l. 1. & consil. 149. vol. 6.* Admonitio enim semper debet pręcedere vindictam, *c. indigne 12. q. 2. c. omnes decimæ 16. q. 7. c. sacro de sent. excomm.* & notatur *in c. fin. in versic. tio de vita, & honest. cleric.* & Abb. & Anton. de Butr. *in c. 1. de apostatis.* & Gramma-
33 tic. *in voto 33.* in causa clerici firmat, quod clericus † de prima tonsura, etiam si non incedat in habitu, & tonsura, gaudeat priuilegio fori, & remitti debeat ad ecclesiasticum iudicem, nisi tertio fuerit admonitus, qui multos allegat, & testatur sic pluries fuisse iudicatum in regno Neapol. Quo casu nunquam vna citatio, etiam peremptoria habet vim trinæ monitionis, Abb. & cæteri *in d. c. fin. de vit. & honest. cleric.* Nisi hoc Papa faceret per viam legis condendæ Abb. *ibid. col. 2.* Præposit. *in c. clerici dist. 23.* quia lex semper monet *l. Arriani C. de heretic.* & licet gloss. *in ver. nominat in clem. 1. de vita, & honest. cleric.* dicat clericos debere specialiter nominari, quia quilibet particulariter lęditur propter amissionem priuilegii, ergo particulariter est monendus, arg. *l. nam ita diuus ff. de adopt. & l. fin. C. si per vim, vel alio modo.* tamen quantum pertinet ad huiusmodi materiam, quando clerici non incedentes in habitu, &c. vel se immiscentes negotiis secularibus sunt mul-
34 ti, & incerti, tunc admittitur admonitio † generalis, iuxta not. *in auth. si omnes C. sicut se ab heredit. abstin. & in c. cum in tua. qui matrim. accusar. poss. & in c. inter quatuor. de maior. & obed.* Et quod monitio generalis in multitudinem sufficiat, propter causam incertitudinis probat tex. *in c. sacerdotibus ne clerici, vel monachi.* Vbi clerici inuoluētes se secularium procurationibus post admonitionem perdunt priuilegium clericale, & tamé ibi tex. dicit sufficere admonitionem generalem.

35 Et quia iudex † ecclesiasticus, & secularis in administranda iustitia debent esse concordes, & alter alterum iuuare debet, *c. administratores 23. quest. vltim. & c. princeps seculi. eadem caus. & quest. & c. cum ad verum dist. 90. & c. 1. & c. quoniam de offic. ordinar.* & habetur *in*
36 *c. dilecto in fine de sent. excom.* quod iurisdictio † ecclesiastica, & secularis consueuerunt, suadente necessitate, sibi adinuicem suffragari, & in iuuamen alterius subuentione mutua frequentius exerceri. Ideo iudex secularis, siue melius Princeps poterit per suas literas requirere iudicem ecclesiasticum, vt clericos non incedentes in habitu, & tonsura, atque negotiis secularibus, & armis se immiscentes, moneat sub pœna priuationis priuilegii fori, vt incedant in habitu, & tonsura, & à dictis negotiis se abstineant, & data negligentia illius ecclesiastici, supplicare etiam sanctissimo nostro Papæ. Et hoc propter publicam vtilitatem ne delicta remaneant impunita, *l. ita vulneratus. ff. ad l. aquil. c. vt famæ. de sent. excomm. l. licitatio §. quod illicite. ff. de publican. & vectigal.* & dicit Andr. *in Constitutione regni incip. Apostatantes in fine, & ibi Afflict. col. 3.* quod Episco-
pus † seu Prælatus debet esse facilis ad faciendum ta- 37
lem monitionem.

Sed ista non procedunt in Regno Neapolis, vbi specialiter fuit dispositum per Clementem Papam VII. in sua Bulla extrauaganti, directa Hieronymo Centelles tunc temporis Nuntio Apostolico, ad supplicationem Ludouici de Corduba Ducis Suessæ tunc temporis pro Inuictissimo Carolo V. Imperatore, ac Rege Catholico apud suam sanctitatem Oratoris, quod nulla re-
quiratur † monitio. Per hæc verba. 38

Discretioni tuæ per præsentes committimus, & mandamus vt dictis primæ tonsuræ, & minorum ordinum clericos in dicto regno Siciliæ citra Farum existentes, per edictum publicum, vel intra terminum duorum mensium, quos illis pro termino peremptorio, & trina monitione canonica assignabis, moneas & requiras, vt habitum, & tonsuram honestè, ac alia solemnia iuxta canonicas sanctiones deferant: alioquin dicto duorum mensium termino elapso, si in habitu decenti clericali incedere, & tonsuram deferre, ac alia sollemnia obseruare, vt supra neglexerint, & eosdem foro seculari subiectos fore, & tanquam laicos per curiam secularem, & vsq. ad vindictam sanguinis, vltimiq. supplicii pœnam puniri posse, in dicta monitione, auctoritate nostra declares, & denunties, & quos etiam nos ex nunc prout ex tunc & è conuerso declaramus seculares, & per curiam secularem puniendos decernimus ipso iure, nulla alia noua declaratione super hoc requisita, vel requirenda. Non obstantibus, &c. Datum Romæ. die 19. Ianuarii, 1524. quæ bulla eodem mense, & anno fuit executa, & publicata Neapoli per dictum Nuntium Centelles.

Aut dimisit † habitum, & incedebat vt laicus, sed 39
postea pœnitentia ductus habitum, & tonsuram reassumpsit, quo casu, si delictum commisisset hoc medio tempore, ad huc fori priuilegio gaudere debet, & ad ecclesiasticum iudicem remitti, *clement. 1. de vit. & honest. cleric.* nam in illis casibus clericus est priuatus post monitionem priuilegio clericali, & tamen si illam artem dimittit, & vt clericus incedit, recuperat priuilegium, & ibi not. gl. *in ver. quandiu.* Innoc. *in c. fin. de vita & honestat. cler.* dicit clericos † priuatos priuilegio 40
clericali, dum se negotiationib. implicant, & re assumere priuilegium, dum negotiationes dimittunt, & videtur probari *in c. vnic. de cler. coniugat. libr. 6.* qui text. non dicit, perdant priuilegium, sed quod non gaudeant, & ideo dicit Ioan. de Lignano quod iure antiquo istud priuilegium erat concessum characteri ordinis, & ordini clericali, ergo cum Pontifex *in d. c. vnic. de cleric. coniugat. lib. 6.* non disponat de nouo, sed loquatur declaratiue, intelligitur, quod gaudeat priuilegio cum illa conditione, vt si non portat habitum, suspendatur priuilegium, & non perdatur, ita tenent Archidiac. Ioan. Monach. & Geminian. ibid. & Ant. de Butr. *in c. Ioannes. de cler. coniugat.* Alexand. *in d. consil. 149. vol. 6.* qui allegat ita tenere Ioan. Andr. *in d. c. Ioannes.* qui dicit ita fuisse iudicatum Paduæ, & sequuntur ibi communiter Doct. & cum hoc fundamento responderi potest *ad c. ex parte in 3. de priuileg.* & ad similia contraria, quia paria sunt portare, & reassumere quo ad tempus reassumptionis, & pro hoc est casus *in c. cler. in 2. de vita, & honest. cler.* vbi duxerat vxorem, & dimiserat tonsuram, & tamen dicitur quod iterum tondeatur & sic gaudebit priuilegio, reassumpta tonsura.

Et

Digitized by Google

Et licet secundum alios fallit quando habitum reas-
sumeret in fraudem, & ita dicunt procedere tex. in d. c.
41 † ex parte, prout intelligunt Archidiac. & Geminian.
in d. c. vni. §. & cum de cleric. coniugat. lib. 6. fraudem di-
cunt, si facto crimine in habitu laicali, habitum & ton-
suram reassumpsisset ad euadendum punitionem iu-
dicis secularis, tunc enim reassumptio non prodest vt
per Archidiacon. & Geminian. ibid. & ibi etiam Franc.
Bellug. in speculo Princip. rubric. 11. §. videamus num. 3.
42 Vnde si † citatus post delictum vt laicus, quod perpe-
trauerat vt laicus, cōpareat coram iudice laico vt cle-
ricus, & sic cum habitu, & tonsura, non remittitur ad
ecclesiasticū, sed à iudice seculari animaduertitur, quia
clericatus dicitur in fraudem reassumptus, prout est
casus decisus in Cappella Tolosan. decis. 144.

Idem est, si incedebat indutus vestibus, quæ magis
pertinebant ad laicos, quam ad clericos: puta quia por-
tabat omnes vestes clericorum præter capputium, quia
43 capputium † solum mutat habitum clericalem, quia
est vestis laicalis, quo casu captus huiusmodi vestibus
indutus, non remittitur ad ecclesiasticum, ita est casus
decisus in Cappella Tolos. decis. 228. & in decis. 253. vbi
sunt etiam alia multa similia. Tamen contrarium est
verius, quod validissimis rationibus defendo infra in
parte 4. casu 121.

44 Item clericus † se suspendens est per laicum remit-
tendus ad ecclesiasticum, sicut remitteretur si supuixis-
set, vt scribit Benedict. in c. Raynutius tit. de success. ab in-
test. vir. & vxorem n. 242. quia iudex ecclesiasticus cog-
noscit contra clericos viuos & mortuos, siquidem cha-
racter est impressus in anima, & ossibus, ideo non euel-
litur, vt scribunt Doct. in c. degradato de pœnis, lib. 6. &
ita scribit etiam Aufrer. in lib. de stylo parlamenti, arre-
sto 109.

Item habens pensionem beneficii ecclesiastici; si
habet ordines minores gaudet priuilegio fori & est re-
45 mittendus, quia licet pensio † non veniat appellatione
beneficii ecclesiastici, Io. de Selua in tractat. de benefic.
parte 1. quæst. 3. num. 11 Felyn. in c. ad audientiam in 2. de
rescriptis. Geminian. in c. quamuis in primo de prebend.
lib. 6. Capyc. decis. 200. num. 3. tamen æquiparatur bene-
ficio, vt post multa scribit Sarnens. in regula de annali
possessore, quæst. 21. vbi multos citat ad hoc: quia pen-
sio cum sit pars substantialis beneficii, multoties capi-
tur loco ipsius, & habet eandem vim, Rebuff. in practi-
ca benefic. tit. de dispensation. super defectu ætatis num. 82.
Et hodie dispositum est per Bullam Pii, V. vt quicun-
46 que habens pensionem vt clericus † teneatur dicere of-
ficium paruum Beatæ Mariæ Virginis, de quo per Na-
uarr. in summa cap. 25. num. 122. & ideo si pensionem
retinet vt clericus, & docet de ordinibus minoribus,
vtique remittendus est, prout multoties fuit iudicatum
Neapoli, secus si pensionem haberet vt laicus: quia
47 laicus † etiam potest habere pensionem, vt c. cum M.
Ferrariensis, & ibi gloss. in ver. receperunt. Ioan. de Selua
in d. q. 3. n. 4. & in 3. parte q. 5. num. 27. casu 17. Sarnens.
de expectatiuis, numer. 42. & tamen non remitti-
tur.

In his casibus remissionis faciendæ ad purgandum
inhibitionem, & euitandam excommunicationem
48 plura aduertenda sunt: Primo quod remissio ipsa † fiat
sine dedecore, aut ignominia, & ista est iustior, & ho-
nestior consuetudo, vt scribit Clar. in practic. quæst. 36.
vers. quæro quomodo. Nam si iudex laicus ignominio-
se faceret remissionem, vt cum tubis, in cleri oppro-
brium, magnam iniuriam dicitur facere ecclesię, ex
regula c. quem pœnitet vers. oportet ei. de pœnitent. distin-
ction. 1. & esset excommunicatus, vt notatur in c. si quis
suadente 17. quæst. 4. per c. nuper de sent. excommunicat.
Secundo quod dicta † remissio fieri debeat expensis 49
petentis illam fieri debere, Carauita super Ritu 235.
numero. 13. qui multa adducit, Menoch. de arbitrar.
casu 228. Viuius in communibus opinionibus opinione,
162, Iudex laicus. Stephan. Aufter. in repet. clem. 1. nu-
mer. 75. de offic. ordinar. Ioann. Baptist. Asin. in sua pra-
ctic. in tractatu de expens. §. 32. ampliatione 61. numero 2.
& seq. Boer. decis. 303. Farinac. quæst. 7. numero 39. Ex
quibus elicitur ista resolutio, quod remissio † fieri de- 50
beat expensis carcerati, qui si non sit soluendo, expen-
sis accusatoris, & in eius defectum iudicis requirentis,
& in subsidium expensis iudicis requisiti, & de hac re-
solutione est casus in l. lex Cornelia in fine princip. Di-
gest. ad Syllan. vbi expresse habetur illas informatio-
nes debere fieri expensis carcerati, & si non sit soluen-
do expensis accusatoris, & vltimo loco ipsius curiæ:
quo casu licet soleat remitti ad ecclesiasticum cum
processu fabricato † à laico, tamen non debet stari illi 51
processui, tanquam à non compotenti fabricato, l. fin.
Cod. si a non compet. iudic. & ita est comm. opinio, de
qua per Dec. in c. at si clerici col. 3. de iudic. Clar. in d.
quæstion. 36. vers. quæro vltimo. Guido Pap. decis. 202.
numero 6. & decis. 419. numero 1. Tertio aduerten-
dum est, quod sicut iudex laicus aliquando remittit ad
ecclesiasticum, ita & ecclesiasticus aliquando remit-
tere debet ad iudicem laicum, quod potest contingere
quando tractatur de causa sanguinis, quia regulariter
ecclesiasticus de omni incidenti temporali cognoscit,
vt per Ancar. in c. ea quæ numero 26. vers. tertio ibi quæ-
rit. de regul. iur. lib. 6. Denique quod pendente cog-
nitione remissionis † coram alterutro iudice ab alte- 52
ro petita, supersederi debeat in causa principali, tex.
& glossa in c. si iudex laicus in fine de sent. excomm. lib.
6. Innocent. in c. vt famæ numero 1. de sent. excom.
Couar. libro practicar. quæstion. cap. 37. numero 3.
& 4.

Item clericus † committens homicidium tempore 53
clericatus, si postea ducat vxorem, per quem actum vi-
detur clericatui renuntiare, & esse de foro laicorum,
nihilominus de dicto homicidio commisso tempore
clericatus debet cognosci à iudice ecclesiastico, & ideo
debet remitti, quia tempus status delicti attenditur, &
non præsens, Bald. in l. affinitatis iure C. comm. de success.
vbi per gloss. singularem in l. nemo potest de legat. 1. te-
net, quod debet attendi tempus commissi delicti, quā-
do erat de foro ecclesiastico, idem sequitur Alex. in d.
consil. 8. vol. 1. & ita fuit pluries decisum, Grammatic.
decis. 10. & Franch. decis. 417.

Item clericus † effectus miles non amittit priuile- 54
gium fori, c. seriatim & c. si quis vero dist. 32. Archidiac.
in c. si quis in gloss. in ver. adde 13. q. 4. Innoc. in c. 1. de apo-
stat. in gloss. 1. circa medium. Specul. in tit. de legat. §. iuxta
propositum ver. miles autem. & ad hoc est decisio Rotæ
Auenionens. 125. præsertim nu. 9. licet amittat priuile-
gium canonis, si quis suadente. Socin. in consil. 12. nu. 19.
vol. 1. & hoc est, quia non incedit in habitu; ergo reas-
sumendo habitum remitti debet ad iudicem ecclesia-
sticum, vt per Rot. Auen. ibid.

Sequitur modo videre de casibus, in quibus Ec-
clesiasticorum remissio fieri non debet. Bigamus † est 55
exutus omni priuilegio clericali, c. altercationis de bi-
gam. lib. 6. & quando fallat, consulendæ sunt decisiones
Cappellæ Tolos. 235. & 254. & 255. & 256. & etiam de-
cis. 64. Item clericus † assumens clericatum post 56
quam fuit captus à iudice seculari, non debet remitti,
quia

quia iurisdictio est præuenta,& videtur fecisse in fraudem, Stephan. Aufrer. *de potestate secul. in ecclesiastic. in 11. fallent. num. 19* Abb. *in c. 1. de oblig. ad ratiocin.* Ias. *in l. cum quedam puella ff. de iurisdict. om. iudic.* Costalius *in l. si quis po. ff. eod. tit.* Couar. *lib. practic. quæst. cap.*
57 *32.* Cappella Tolos. *decis. 147.* quo casu, causa † debet terminari per iudicem ciuilem, sed executioni mandari debet per ecclesiasticum, Specul. *in tit. de reo §. 1. vers. sed quid si est criminalis.* Ancar. *in d. c. ea quæ in 14. quæst.* quos sequitur Aufrer. *in addit ion. ad d. decis. 147. Cappel.*
58 Item clerici † ioculatores,& buffones amittunt priuilegium clericorum, *c. 1. de vita, & honestat. cleric. lib. 6.* vbi quod si per annum in ipsa arte durauerint ipso iure, sin autem minori tempore, tertio moniti si non resipuerint, non possunt gaudere priuilegio clericorum, & ad hoc multos allegat Diaz. *in practic. criminal. canonic. cap. 62.* & habetur *in d. c. si iudex laicus.* isti nanque histriones sunt infames, & ideo ipsis non datur sacramentum eucharistiæ, *c. pro dilectione vbi gloss. de conse-*
59 *crat. dist. 2.* Item clerici † tabernarii, carnifices, vel macellarii non gaudent priuilegio clericali, Paul. de Leazar. Guglielm. de Monte Laudun. & Bonifac. de Vitalin. *in clem. 1. de vit. & honest. cleric.* Diaz. *in d. practic. criminal. cap. 63.* Lambertin. *de iure patronat. lib. 2. artic. 26. q. 9 parte 1.* & de hoc est dispositio, *Concil. Tridentin. cap. 12. de reformat. sess. 24.* Nec obstat tex. *in l. 2. C. de episc. & cleric.* quia vt ibi gloss. *in ver. tabernas.* dicit, quod clerici poterunt eorum tabernas locare, & sic eorum priuilegio non priuantur, & Geminian. *in d. c. 1. col. 2. vers. nota istam glossam de vita, & honest. cleric. lib. 6.* dicit, quod hoc procedit de clerico personaliter tabernam exercente, secus si per alium faciebat vendi vinum, quod recolligebat in possessione ecclesiæ, Rodoan. *in tractat. de spoliis, q. 2. n. 42. & 47.*

CAP. XXXIII.

Principes seculares nullo modo posse se intromittere circa electionem ecclesiasticorum, & aliter posse inhiberi sub pœnis.

SVMMARIA.

1 *Electionem prælatorum facessunt seculares.*
2 *Principes non debent se ingerere circa electionem prælatorum sub pœna anathematis.*
3 *Clerici sub qua pœna non debent habere inuestituras dignitatum, & beneficiorum à laicis.*
4 *Beneficium ecclesiasticum recipiens à laico, nisi Papa exprimat, impetratio est surreptitia.*
5 *Consuetudo electionis vt fiat de consensu secularis potestatis non valet.*
6 *Electio quomodo dicatur turbari à secularibus potestatibus.*
7 *Electores non debent esse astricti requirere consensum principis secularis.*
8 *Electionem perturbant sola principum preces.*
9 *Electio per seditionem, violentiam, & oppressionem est nulla.*
10 *Consuetudo electionis de supponendo capiti factionis, an sit delenda.*
11 *Negotiationes consultoriæ de episcopatu an sint prohibenda.*
12 *Schisma quid sit.*
13 *Papa potest statuere de futuro Pontifice eligendo.*
14 *Episcopus in synodo potest apponere pœnam vbi ius cõmune non apponit.*
15 *Iurisdictionis est apponere pœnam statutis.*
16 *Episcopus in synodo potest creare nouum delictum, & illud prohibere sub pœnis, & censuris.*
17 *Capitulum sede vacante habet ordinariam iurisdictionem.*
18 *Capitulum quando possit excommunicare, & absoluere, & omnia quæ potest prælatus facere.*
19 *Capitulum sede vacante potest prohibitiones & inhibitiones etiam pœnales facere.*

QVia totius mundi præcipua negotia ad electionem prælatorum ecclesiæ reducuntur, multi ex secularibus † magnatibus prælatum facessunt, & vt ait D. Hieronym. ad Titum *in c. Moysis 8. q. 1.* non quærunt 1
eum in ecclesia erigere columnam, quem plus cognoscant ecclesiæ prodesse posse, sed quem vel ipsi amant, vel cuius sunt obsequiis illiniti, aut pro quo maiorum quispiam rogauerit: ex Principum enim iussu, vel precibus aut ad dignitatum culmina illiterati iuuenculi, aut male morigerati, & quandoque irregulares, & multos patientes defectus assumuntur, iura ecclesiastica pereunt, & ecclesiæ gladius eneruatur, vt tota ecclesiastica iurisdictio aboleatur. Hinc multi indigni, qui vix legere sciunt ad sacerdotale officium prouehuntur, & quia literarum sunt ignari, mercibus sese implicant, vsuris student, & reliqua id genus scelera perpetrantur, sic vt vere de eis dici possit: *Egressa est iniquitas de Babylone à senioribus iudicibus, qui videbantur regere populum.* Daniel *cap. 13.* Quo enim ore, quoue animo Prælatus illiteratus, confusus vitiis & auaritia irretitus ordinandum scrutabitur, & ad literas, ac virtutum culmen in examine hortabitur, cum ignorantiæ cęcitate ipse ducatur, contrariaque virtuti exequatur, sibique dici possit, tu eadem commisisti, quæ corripis, pro quo est tex. *in c. primum itaq. dist. 25.*

Statutum fuit *in 7. Synodo Constantinopolitana*, sub anathematis pœna, vt omnes Principes † sileant, & at- 2
tendant vsque quo à collegio ecclesiæ finem suscipiat electio futuri Pontificis, *c. nullus c. Hadrianus dist. 63.* ad hoc est tex. *in c. nullus laicorum principum dist. 62.* vbi habetur ad literam, quisquis secularium principũ, vel potentum, vel alterius dignitatis laicus aduersus communem consonantem, atque canonicam electionem ecclesiastici ordinis agere tentauerit, anathema sit, donec obediat, & consentiat quicquid ecclesia de electione, & ordinatione proprii præsulis se velle monstrauerit. Item in Synodo generali prohibitum fuit per hæc verba: *Decernimus, vt nullus † clericorum inuestituras* 3
episcopatus, vel abbatia, vel ecclesia de manu Imperatoris, vel Regis, aut alterius laicæ personæ viri, vel fœminæ suscipiat, quod si præsumpserit, recognoscat inuestituram illam apostolica auctoritate irritam esse, & se vsq. ad dignam satisfactionem excommunicatione subiacere. & habetur *in c. quoniam inuestituras 16. q. 7.* Imo recipientes beneficia ecclesiastica à manibus Principum sunt fures, & latrones, cum sine titulo illa possideant, quia laicus illa conferre non potest, ita dicit Præposit. *in c. imperium col. 2. distinct. 10.* per tex. *in c. dudum de elect.* Imo si recipiens † dignitatem à laico, postea à Papa illam im- 4
petraret, non facta huius receptionis expressione, esset subreptitia impetratio, Abb. *in c. preterea in 1. de iure patronat.* Aufrer. *in addit. ad Cappell. Tolosan. in decis. 483.* Petrus de sancto Baisio *in directorio electionum, parte 1. cap. 10.* Et qui inuestituram de manu laici recipit, nullatenus inter episcopos haberi debet, *c. si qui deinceps & c. constitutiones 16. q. 7.* quia hæc electio est contra canonicam libertatem, *c. quisquis de elect.* Nec valet consuetudo quod electio † fieri debeat de 5
volun-

voluntate potestatis secularis, aut alterius cuiuscunque laici, *c. cum de terra*, *& c. Messana de electiон.*

Caueant igitur Principes ne ecclesiarum ordinationes impediant, quod si fecerint, potenter tormenta patientur, *c. illud 8. quaest. 1.* Sic fecit Valentianus Imperator, quem Diuo Ambrosio dixisse legitur: *Noli timere, quia Deus te elegit, ipse semper te adiuuabit, & ego ero adiutor tuus, vt meum ordinem decet. c. Valentinianus distinction. 63.* & habetur *Actuum cap. 20. & in c. Ephesijs distinction. 43.* mundae sunt manus meae à sanguine omnium praelatorum, quoniam nullum indignum promoueri feci, nec aliquem litium anfractibus vexari permisi.

6 Multipliciter autem dicitur turbari electio † à secularibus potestatibus. Primo si domini temporales compellant eligentes pro eorum voto, etiam per capturam temporalitatis, *c. abbas & ibi gloss. in ver. coactus de his quae vi aut met. caus. fiunt. & ibi Abb.* Bona enim temporalia sunt alia vita, gloss *in l. aduocati Cod. de aduocat. diuers. iudic.* Item si domini temporales cum diuersis mediis capi, aut in carceres detrudi faciant electum, donec iuri suo renuntiauerit; quia excommunicationem incurrunt, *clem. multorum de poenis.* Item si minis alicuius personae potentis aliquem eli-

7 gant, *c. quisquis de election.* Item si electores † aliquo modo astricti sint requirere consensum principis secularis super certa persona eligenda, *d. c. cum de terra de election.* Vel conuocare laicos, vt intersint electioni episcopi, aut alterius prelati, qui recipiantur ad electionem, d. c. Messana. Item si grauent aliquam personam ecclesiasticam, vel consanguineum, aut spolient ecclesias, vel monasteria ipsorum bonis, quia non eligitur is, pro quo rogant, *c. sciant cuncti de election. lib. 6.* & ibi Geminianus & Franch. probant quod metus consanguineorum suorum, dicatur metus clerico-

8 rum eligentium. Item solae † principum preces perturbant electionem, quando solent male tractare sibi non obtemperantes, quia tunc dicitur fieri per impressionem, Ioann. Andr. *in c. insinuante in glossa sua metu regio, qui cleric. vel vouent.* Vnde Franc. Marc. *in decis. 106. part. 1. in fin.* dicit, quod non debent interuenire literae, vel preces principum, nisi vtantur precibus benignis, & beneuolis, absque comminatione, alias ele-

9 ctio † fieret per seditionem, violentiam, & oppressionem, & esset nulla, *c. in nomine domini. distinct. 23. d. c. Messana & d. c. quisquis & c. bona, in primo de election.* Bald. *in tractatu schismat. in rubric. C. si quis aliquem testari prohib.* Item perturbatur futura electio, si viuente Pontifice, Principes faciunt futurum eligendum, quo casu committitur crimen laesae maiestatis, vt voluit Ioann. Andr. *in c. veniens de testib.* Alexand. *in l. 1. Digest. ad Iul. maiest.* Marsil. *in consil. 1. numero 23.* & scribit Cardinal. Alberic. *in tractatu de Cardinalibus, quaest. 30.*

Quare imprimis considerandum est, an expediat

10 delere † consuetudinem supponendi capiti, quod vocant factionis, atque prouidere, vt sic omnis priuatae affectionis inordinatio deponatur, capita factionum in singulis electionibus prohibendo, ac detestando, liberum esse vnicuique, prout melius inspiratur, vota praestare: singuli enim inter ipsos optimum recognoscunt cui suffragia praestare non valent: An ingratitudini ascribendum est eligere potius ad salubritatem ecclesiae, quam ad proprium commodum? Non in se reciprocent eligentes cōsiderationis intuitum, vel in suos, quae sua sunt quaerant, non commodis priuatis intendant, sed nullo ardante ipsorum in eligēdo iudicium, nisi Deo, puris, ac liberis mentibus, nuda electionis conscientia, vtilitatem publicam libere prosequatur, & eorum ministerio idoneum celeriter ecclesiae constituant. Item considerandum est an expediat praedictas de episcopatu, † etiam consultorias negotiationes 11
prohibere quibuscunque quae iure hucusque prohibitę non sunt, sicut prohibentur tractatus deliberatorii, siue diffinitorii. Conrad. *de Pont. Maxim. quaest. 2. numero 2.* Sic enim nimia in suffragiis complacendi libido eripetetur, schismatisque potior causa auferretur: Nam cum schisma † sit illicita eorum discessio, 12
inter quos vnitas esse debet, haec autem Christi vnitas in optimo persistere, quis non videt, deuictis erga Reges suffragiis, Christo fidem debitam non adhiberi? Et si praemissa seruabantur ex legibus tabularum, in Rectoribus & Reipublicę administratoribus, qui diuinae legis notitiam non habebant: An non sunt seruanda in illis, qui fide illuminati, ceu praesides à Deo constituti, alios corrigere, & reformare debent? Et possunt multae nouae formae inueniri ad remouendos tractatus, & factiones, atque partialitates reformare, vt qui sanctior, qui iustior, qui administrationi ad vtilitatem ecclesiae aptior videtur, ab eiusdem filiis eligi possit.

In futurum vltra prouisiones iam factas, si quae aliae sibi forte viderentur vrgentiores, potest summus Pontifex † statuere, vt sacri canones decreuerunt, *c.* 13
vbi periculum de elect. lib. 6 & clem. ne Romani, & c. licet eod. tit. & notatur *in c. his omnibus 8. quaest. 1.* late scribit Cardinal. Alban. *in tractatu de Cardinalibus. quaest. 31.* omnia enim, quae consummationem, & effectum sumunt in vita Papae, durant etiam post mortem, vt sunt statuta, sententiae, contractus, & similia, *c. fin. de offic. leg. l. gestis ff. de re iudic.* & notatur *in c. querelam ne praelati vices suas* Sic est constitutio de futura electione sanctissimi Papae, quę ipso viuente vires continet in perpetuum. Immol. *in d. clem. ne Romani numero 20.*

Item Episcopus † potest statuendo in Synodo ad- 14
iuuare ius commune, scilicet apponendo poenam vbi ius commune non apponit, vel aggrauando poenam à iure impositam, *c. innotuit, vbi Butr. & Abb. notant. de eo qui furtim ordin. suscepit. c. 2. §. statuto de constitut. lib 6.* nota gloss. *in ver. tolli in d. clem. ne Romani.* quae est communiter recepta, *c. à nobis in primo, & ibi Abb. in 1. not. de sent. excomm.* Hostiens. Ioann. Andr. Zabarell. & Butr. *in c. fin. de offic. Archipresbyt.* Felyn. *in c. quod super his vers. fallit septimo, de maior. & obed.* vbi plura allegat. Geminian. & Cardinal. Alexand. *in summa 18. distinction. col. 1. & 2.* & *in c. mancipia in princip. distinction. 54.* quia poenam † apponere sta- 15
tutis, est iurisdictionis, Abb. *in c. quae in ecclesiarum col. 2. vers. tertio vero casu de constit.* & ibi Dec. *vers. secunda conclusio.* qui multos allegat, & Felyn. *in c. irrefragabili §. ceterum vers. limita tertio de offic. ordinar.* Sed episcopus habet non solum iurisdictionem, sed etiam merum imperium, Bald. *in rubric. de constitut. col. 2.* & scripsi supra *in cap. 35.* & indicto statuto poterit apponere poenas excommunicationis, suspensionis, & interdicti, absque quod praemittat trinam monitionem Henric. Boich. *in c. sacro de sent. excom.* Federic. de Sen. *in consil. 108 quaest. magis.* Socin. iun. *in consil. 174. pro facto. in fin. vol. 2.* etiam statuta latę sententiae, gloss. fin. *in c. nullus 3. q. 4.* gloss. *in c. Romana § caueant, in ver. pro futuris de sent. excom. lib. 6.* vbi Geminian. & Franch. *in ver. 7. differentia.* Ioann. Andr. *in c. quod translationem colum. 1. de offic. legat. in nouell.*

Alberic.

Digitized by Google

Alberic. *in dictionario, in ver. Episcopus*. Et super casibus non dispositis de iure communi, potest in synodo sua
16 facere statuta † creando nouum delictum, & prohibēdo sub pœnis & censuris ecclesiasticis, *c. 2, de constit. lib. 6*, facit *c. catholica dist. 11*. Abb. *in c. 1. in 1. not. de locato*. Felyn. *in c. cum dilecta in 1. ampliatione de rescript.* vbi respondet contrariis, Barbat. *in clem. ne Romani col. 7. vers. primo casu de elect.* Tanto magis posset declarare excōmunicatos eos, qui aliquo modo turbauerunt electionem Ecclesiasticæ personæ, & prouidere prius per inhibitiones, & monitiones pœnales, ne supradicta impedimenta fierent.

Et si sede vacante, inspecto præsenti statu, impedimenta fierent liberæ electioni, possunt inhibitiones
17 fieri ab ipso Capitulo, † quod sede vacante ordinariam à iure communi habet iurisdictionem, gloss. 1. *in c. 2. ne prelati vices suas*, & notat Io Andr. *in c. fin. in gloss. sua penult. de supplenda neglig. prælat. in nouell.* & late scribit de hoc Io. Francisc. Pauin. *in tract. de officio & potestate Capituli sede vacante, parte 1. q. 2. princip.* & quia hęc ordinaria iurisdictio est apud ecclesiam, cuius appellatione venit Capitulum, *c. cum cleri. de verb. significat. c. an-*
18 *tiquos 10. q. 1.* & potest excommunicare, † & absoluere, & omnia quæ ipse Prælatus faceret exercere, vt p eundem Pauin, *in d. tract. 2. parte q. 6.* tanto magis monitio-
19 nes † istas pœnales, item inhibitiones, atque declarationes excommunicationis incursæ, quæ ad ordinariam pertinet iurisdictionem, in executionem tot constitutionem Pontificalium.

CAP. XXXIV.

Principes seculares nullo modo posse in episcopos licet seditiosos animaduertere.

SVMMARIA.

1 *Rex quando possit episcopos pacem turbantes de regno expellere.*
2 *Membrum à corpore quando debeat abscindi.*
3 *Homo periculosus communitati, an occidendus.*
4 *Pacis perturbatio est crimen flagitiosissimum.*
5 *Ecclesia pœnam mortis non imponit.*
6 *Pacis perturbatio, vbi est notoria non requiritur causæ cognitio.*
7 *Archiepiscopus qui fuerit furcis suspensus à Florentinis.*
8 c. olim de iniuriis *limitatio.*
9 *Assassinio priuantur episcopi, & Cardinales dignitatibus.*
10 *Diffidare est dare cuilibet licentiam offendendi.*
11 *Cardinales an comprehendantur in dispositione* c. 1. de homicid. lib. 6.
12 *Dispositio correctoria, & odiosa quando extendatur.*
13 *Dictio,* quicunq; *geminata extenditur etiam ad maiora expressis.*
14 *Cardinales & episcopi cur non nominentur verbotenus in dispositione* c. 1. de homicid. lib. 6.
15 *Digniores oportet a fraudibus plus esse alienos.*
16 *Clerici quando occidi poterunt sine depositione.*
17 *Assassinii pœna procedit, etiam non secuta morte occidendi.*
18 *Reipublicæ expedit capita factionum occidere.*
19 *Reipublicæ conturbationi obuiandum.*
20 *Iustum quale proprium dicatur in actibus humanis.*
21 *David non aliter potuit habere pacem, nisi occiso Absalone filio.*
22 *Seditionis peccatum nunquam Deus voluit relinquere inultum.*
23 *Legem naturalem omnes gentes habent.*
24 *Episcopum seditiosum posse expelli de regno secundum aliquorum opinionem.*
25 *Episcopos expellere incurritur in* bullam; Cœnæ domini.
26 *Et alios canones.*
27 *Episcopos expellens feudis ecclesiæ priuandus est.*
28 *Papa solus habet potestatem in episcopos.*
29 *Leges Codicis si non sunt approbatæ de iure canonico sunt nullæ ipso iure.*
30 *Legem condere super ecclesiasticis excedit secularem potestatem.*
31 *Leges principum secularium non ligant clericos ad rerum obseruantiam.*
32 *Leges contra priuilegia clericorum auferunt libertatē ecclesiasticam.*
33 *Leges auferentes competentia clericis de iure communi non valent.*
34 *Idem si auferunt competentia de consuetudine.*
35 *Eleemosyna quæ datur de consuetudine non potest statuto tolli,*
36 *Lex iusta propter pacem ligat aliquando clericos, & quomodo.*
37 *Clerici etiam primæ tonsuræ non possunt expresse distingui in legibus secularibus.*
38 *Mala non sunt facienda, vt inde veniant bona.*
39 *Lex super titulis ecclesiasticorum an possit condi à Principe seculari.*
40 *Titulos recipere ecclesiastica persona nullo iure prohibentur.*
41 *Clericis dicitur conuenient omnis habitus honestus.*
42 *Tituli quibus iuribus sint concessi prælatis.*
43 *Honestas est præceptum iuris.*
44 *Honorem potest quis petere sibi exhiberi.*
45 *Cardinales sunt illustrissimi.*
46 *Cardinales excedunt episcopos, Archiepiscopos, & Patriarchas.*
47 *Honor est diuersus iuxtam excellentiam.*
48 *Episcopi appellantur reuerendissimi, & quot alios titulos habeant.*

QVæsitum est, si Rex possit in aliquo casu episcopos de regno expellere, & certe si posset, non deberet id faciens excommunicatione damnari; ideo circumscriptis omnibus Doctoribus excellentissimis Hispanis, & Gallis, quos in fine quęstionis recensebo, videndum est quid de iure ciuili, & canonico statuatur, Doctoresque Itali senserint, ac exempla nostrorum temporum fieri permittant. Omnium igitur propugnantium pro seculari iurisdictione vnica est sententia, Regem ipsum † posse episcopos, si contra custodiam, vel 1
quietem publicam demoliti fuerint deprehensi, procul ab ea vrbe, quam conturbauerint, expellere, *l. quicunque C. de episc. & cleric.* vbi id tenet Paul. de Castro, & Salyc. Item *in §. si clericus de pace tenenda.* statuitur, clericum turbantem pacem priuari posse, & tanquam proscriptum haberi, vbi id tenet Bald. *nu. 2.* Aluarott. *nu. 2.* qui respondet Andreæ, & Baldo dicentibus non potuisse Imperatorem hanc legem condere *in d. nu. 2. vers. sed hoc videtur. & ibid. nu. 3.* Quod autem supradicta iura videantur iuste, ac recte condita, ex doctrina D. Augustini probatur, qui contra Parmenianum dicit, sic enim si saluti † totius corporis humani expediat 2
pręcisio alicuius membri, puta cum est putridum, vel corrup-

corruptiuum aliorum membrorum, laudabiliter, & 3 salubriter abscinditur, ita cum aliquis homo † periculosus est toti communitati propter aliquod scandalum & peccatum, laudabiliter, & salubriter occiditur, vt bonum commune conseruetur. Ad quæ adaptari possunt notata per D. Thom. *in 2.2. quæst. 64. art. 2.* vbi quod hoc habet locum in omnibus criminibus; ergo 4 multo magis perturbando pacem † vniuersalem, quod crimen flagitiosissimum est, ideo resecandum est à principio ne intima cordis corrodat. Et cum dicat D. August. licite occidi poterunt, intelligendum est à lai-5 co, quia ecclesia † pœnam mortis non imponit, vnde dicit tex. *in c. nouimus de verb. significat.* quod quando Ecclesia tradit clericum degradatum iudici seculari, debet efficaciter intercedere, vt citra mortis periculum eum sententia moderetur: & licet cognitio saltem videatur pertinere ad ecclesiam, *c. quoties 24. q. 1.* tamen quia hoc crimen resecandum est à principio, ne 6 pax violetur; vbi perturbatio † pacis est adeo notoria, non requiritur causæ cognitio, vt in simili deciditur de filiis presbyterorum. Imo dicit D. August. quem citat Franciscus Arrias *in tractatu de bello, & bellato. num 101. & seq.* quod quando vult Deus concitare aliquam potestatem aduersus hæreticos, schismaticos, dissipatores Ecclesiæ, & exsufflatores, ac blasphematores Christi, ac pacis perturbatores, ipsi non mirentur, quia Deus concitat, vt à Sara verberetur Agar, cognoscat se Agar, supponatque ceruices; Non esse mirandū ait, cur potestates Christianæ sic mouentur, quomodo enim redderent rationem de imperio suo: & propterea præcedentem conclusionem tenet Gratianus in glossa *in ver. violentas vers. sed cum aliquis in c. si quis suadente 17. q. 4.* Socin. *in consil. 20. inter consilia Francisc. Curt. senioris, n. 50 vers. possumus tertio.* qui consuluit su-7 per morte Archiepiscopi † Pisani furcis suspensi à Florentinis, & idem Francisc. Curt. *in consil. 21.* super eodē facto consuluit Ruyn. *in consil. 4. lib. 5* & hanc tenet Archidiacon. *in c. de fama 24. q. 5.* limitari etiam possunt, 8 *c. † olim de iniuriis & clem. 1. de pœnis.* vt non habeant locum in assassinio, vt *in c. 1. de homicid. lib. 6* tunc enim 9 quilibet clericus, etiam Episcopi, † & Cardinales dicuntur priuati ipso iure, dignitate, ordine, vel beneficio, & à populo Christiano diffidati, & tanquam diffidati possunt à quocunque offendi, adeo, vt nec treuga aliqua eis fuisset seruanda, vt dicunt Hostiens. & Ioann. Andr. *in d. c. 1.* & communiter omnes Doct. dicunt ibi, quod tanquam diffidati possunt à quocunque occidi impune, vt Cyn. *in l. reos Cod. de accusat.* & Angel. in terminis *in consil. 13. in quæst. præmissa.* Clar. 10 *in §. assassinium vers. sed quæro.* quia diffidare † idem est quod dare licentiam cuilibet offendendi. Bald. *in l. 3. Cod. ad l. Falcid. & in l. cum mulier Digest. sol. matrim.* etiam absque incursu ex communicationis, vt dicit Syluestr. in summa in ver. assassinium *num. 3.* Et quod in dispositione *d. c. 1.* comprehendantur etiam Cardi-11 nales, † probatur ex multis: Primo, quia quando agitur de salute animarum, & euitando peccato disposi-12 tio correctoria, † & odiosa de tali materia loquens, extenditur ex rationis indemptitate, vt per Ioan. Andr. *in c. ex tenore, qui fil. sint. legit.* quem sequitur ibidem Butr. & Abb. & idem Abb. *in c. quæsiuit de diuort.* Bart. *in auth. sacramenta puberum vers. quæro vtrum ista.* Sed dispositio, *d. c. 1.* respicit fauorem animarum, vt dicit ibi tex. & ideo licet dicatur de principe, Ioann. Andr. extendit ad personas etiam maximi gradus supra principem quia constitutio illa respicit fauorem animarum, & reipublicæ secundum eum, & Capyc. *decis. 55.* *numero 23.* Secundo propter dictionem quicunque † geminatam, quæ extenditur ad maiora expressis, & 13 comprehendit etiam odiosiora, Socin. *in consil. 47. nu. 30. vol. 4. & consil. 3. num. 23. vol. 3.* Corn. *in consil. 237. num. 16. vol. 4.* Dec. *in consil. 599. num. 2.* Crauett. *in cōsil. 308. num. 3.* Roland. *in consil. 5. num. 44. & consil. 61. num. 40. lib. 1.* maxime in materia fauorabili, vt per eūdem Roland, *in consil. 12. num. 36. lib. 4.* Item quia *in d. c. 1.* non nominantur Episcopi, & Cardinales † prop- 14 ter honestatem religionis, ne detur scandalum quod Episcopi, & Cardinales possunt ista delicta facere, & iccirco dicitur quicunque princeps, prælatus, seu quęuis Ecclesiastica persona, & per supradicta concluserunt præcitati consulentes, comprehendi etiam Archiepiscopum Pisanum, Capyc. *d. decis. 55. num. 22.* & est doctrina gloss. Ioann. Andr. & communiter scribentium *in d. c. 1.* ideo dicendum est comprehendi etiam Cardinales, vt probat Felyn. *in c. cum aures num. 31. de rescript.* & Cassador. *decis. 38. nu. 5. super regulis Cancellariæ.* Et est ratio, nam cum maiori dignitate sint prædìti, oportet † eos plus aliis à fraudibus esse alienos, 15 iuxta notata *in c. cum quidam de iureiur. & in l. presbyteri C. de episc. & cleric.* facit tex. *in clem. 1. de renuntiat.* & ideo Samens. super *reg. de infirmis non resignantibus,* alios citans concludit *in d. c. 1.* comprehendi etiam Cardinales.

Quo casu etiam sine depositione occidi poterunt, 16 vt dicit Lap. *in d. c. 1.* quia ipso iure sunt degradati, & data cuique potestas capiendi, *c. 1. de schismatic. lib. 6.* Paris *de syndic. in ver. inquisitio cap. 3. num. 13.* Boss. *in tit. de foro compet. num. 142.* Stephan. Aufrer. *in tract. de potest. secul. contra eccles. reg. 1. fallent 18.* Grammatic. *voto 8. & 9. & 11.* Marsil. *in tractatu de bannit. vers. atrocioribus, num. 12. & seq.* etiam non sequuta sententia declaratoria ipsius assassinii. Alberic. *de stat. quæstio 94. in vltima parte,* & Socin. *in d. consil. 20. in 4. quæst. in fin. inter consilia Curtii Sen.* Etiam non secuta † morte prin- 17 cipis, contra quem volebat committi assassinium, vt dicit gloss. *in vers. mandauerit.* & ibi glossell. *in d. c. 1.* Gomius *in tractatu de immunit. eccles. fallent 15 post num. 8.* Angel. *in d. consil. 13.* & ita seruatur Lugduni ex iussu senatus Parisiensis, vt dicit Antonius Columb. *singular. 4.* & ex istis Henricus III. Rex Francorum supplicabat sanctissimo Domino nostro Papæ absolutionem pro occisione Cardinalis de Ghisa, qui coniurauerat in Regis necem cum toto Populo Parisiensi ad complacentiam dicti Cardinalis, & D. Ducis eius fratris. Humana ratione, & experientia videtur propter periculum, quod est in mora non solum licitum, sed necessarium expellere, atque etiam occidere, quem alias leges occidi vetant, *l. si quis filio §. hi qui Digest. de iniusto testament.* Hieronym. de Torris *in consil. vnic. num. 14. inter consilia Butrii.* Expedit enim reipublicæ † capita factionum occide- 18 re, Franc. de Aretin. *in consil. 163. numero 19.* & propter metum periculi, vel scandali permittitur magistratibus aliquando leges transgredi, *d. §. si qui* & dicit Immola. *in c. 1. de constit.* & Bald. *in l. quid ergo §. pœna grauior. Digest. ex quib. caus. infam. irrog. & in d. §. hi qui vers. nota quod ratione.* Nec quis debet expectare † 19 actum facti, scilicet se percuti, vel rempublicam conturbari: Vnde Terentius dicit; *malo nos ante prospicere, quam vlcisci.* & monemur exemplo Scipionis Nasicæ relato per Valerium Maximum *lib. 3. cap. de fortitudine.* vbi cum Tiberius Gracchus profusis largitionibus fauore populi rempublicam oppressam teneret, conuocatis patribus conscriptis in ædem

Digitized by Google

fidei à consule Mutio Scæuola quid nam in tali potestate faciendum esset deliberant, cunctisque consentibus, vt consul armis rempublicam tueretur, Scæuola negauit se quicquam vi esse acturum, tunc Scipio Nasica quoniam, inquit, consul dum iuris ordinem sequitur, illud agit, vt cum omnibus legibus humanum imperium corruat, ego memet priuatus voluntati vestræ offero, ac deinde lęuam apertè manum circumdedit, sublataque dextera proclamauit, qui rempublicā saluam esse volunt, me sequantur, eaque voce, cunctatione bonorum ciuium discussa cum scelerata factione quas meruerat, pœnas persoluere coegit.

20 In actibus humanis in tantum aliquid est iustum, † in quantum iuri naturali est consonum, D. August. *in lib. 1. de libero arbitrio* translatiue *in c. quo iure distinct. 8.* quod ius naturale diuinum est, *dist. 1. in princip.* Sed in iure diuino pluries exempla traduntur propter seditionem, & coniurationem, etiam pprios filios occidi de-
21 bere: Non enim meruit † aliter pacem habere domus Dauid, nisi Absalon filius eius à Ioab tribus lanceis fuisset occisus, *2. lib. Reg. cap. 18.* Adonias etiam contra patris voluntatem, per coniurationes regnare tentans à Salomone fratre suo occisus est, *3. lib. Reg. cap. 2.* Et
22 seditionis peccatum † neque Deus omnipotens inultum relinquere voluit. Nam cum filius Boeri clamauit coram omni populo Israel, non est tibi pars in Dauid, &c. feceritque seditionem, vt tribus Israel recederet à regimine Dauid, permittente Domino Ioab procedens contra ipsum, fecit decapitare, *2. lib. Reg. cap. 20.* Ipse idem Deus O. M. puniuit omnes adhęrentes coniurationi Absalonis, & ex peste propterea mortui sunt septuaginta millia virorum, *2. lib. Reg. cap. 22.* quod fuit propter coniurationem, & seditionem populi, vt dicit D. Thom. *2. 2. quæst. 40. art. 2.* Et de seditione etiam Choræ qualiter fuerit, & qui in seditione puniti à Deo habetur *Numer. cap. 16.* Vnde super dicto Apostoli *ad Roman. cap. 2.* cum gentes quæ leges habent, quæ legis sunt faciunt, ipsi sunt sibi lex, dicit glossa. Le-
23 gem non habent scriptam, habent tamen legem † naturalem, qua quilibet intelligit, & sibi conscius est, q. bonum & malum est, & optimum videtur, vt membrū corruptiuum aliorum statim abscindatur, vt bonum commune conseruetur.

Ex his concluserunt Doctores Hispani, & Galli Re-
24 gem † posse Episcopum seditiosum, vasallosque conturbantem de regno expellere, Boer. *in tract. de seditiosis, cap. 1. col. 1.* Chassan. *in consuetud. Burgund. rubric. 1. §. 5. in glossa se il n' aggrace, n. 81.* Auendanus *in tractatu de exequendis mandatis Regis parte, 2. cap. 6. num. 12.* Couar. *practic. quæst. cap. 35. n. 3.* Benedict. *in c. Raynutius in vers. & vxorem nomine Adelasiam in 2. decis. nu. 460.* Carol de Grass. *lib. 2. Reg. Franc. iure 7. col. pen.* Io. Faber. *in auth qua in prouincia, Cod. vbi de crim. agi oport.* Bellug. *in suo spec. in tit. de official. laic. §. vltim. & in tit. de proposit. rubric. 11. §. dubitatur num. 18.* Salsedo *in addit. ad pract. criminal. Berandini Diaz. cap. 102. in 1. addit.* vbi intrepide dicit contra Nauarr. *in suo manual. cap. 27. n. 67.* qui Na-
25 uarrus † *in 10. casu* tenet *Bulla, Cœna domini*, hunc casum fuisse diffinitum, vt nullo modo liceat iudicibus secularibus episcopis non parentibus suis iussis pręcipere, vt de regno exeant, Salsedo putat hunc casum minimè potestati Regiæ derogare, sed tunc procedere quando Episcopi, & alii prælati sine causa expellantur, cuius opinio à fortiori procedit in maioribus sui regni ecclesiis, quarum Reges ipsi sunt domini, vt per Archidiacon. *in c. lectis distinction. 63.* per illum tex. cum tribus capitulis præcedentibus Corsett. *in tract. de potestate Reg. parte 3. quæst. 34. num. 60.* Sic Genuenses Episcopum Petrum à Balma expulerunt, & Alphonsus Estensis vltimus Dux Ferrariæ, Episcopum Ferrariæ nostris temporibus expellit; sed ista facta non sunt trahenda ad exemplum: Nec causam scire possumus cur à sanctissimo Papa, qui maxima cum consideratione Principes excommunicatos denuntiare debet, non fecerit.

Sed ego non video quomodo pręcedens opinio possit citra excommunicationem † legi, ne dum sub- 26
stineri, & vltra quod *in bulla, Cœna Domini.* hic casus diffinitus sit, vt late per Nauarr. *in d. cap. 27. num. 67.* Sunt certe decretales stabilitæ aduersus bannientes Episcopos, & alios clericos, & pro eorum opinione scribentes excommunicatione damnantur, & decretales sunt in corpore iuris canonici integraliter receptæ, nec inficiari possunt, quas placuit verbotenus inserere. Nam dum Florentini eiecissent Episcopum Fesolanum propter eorum rationem politicam, conditum est, *c. olim de iniuriis.* [Olim scribentibus nobis episcopo Mutinen. vt potestatem & consiliarios & populum Ciuitatis Florentię ad satisfaciendum de damnis, & iniuriis irrogatis Episcopo, & Ecclesiis Fesulan. censura ecclesiastica coarctaret, idem testes lite non contestata recepit: quare nos, eius processu penitus reuocato, commune Florentin. quia banniuerat Episcopum Fesulanen. contra Deum, & ecclesiasticam libertatem, propter iniuriam banni, expensas, & damna tali occasione secuta taxatione iuramento præmissa in mille libris vsualis monetæ prædicto Episcopo sententialiter duximus condemnandum.]

Clem. 1. de pœnis. [Si quis suadente diabolo in hoc sacrilegii genus proruperit, quod quamuis pontificem iniuriose, vel temere percusserit, aut cœperit, seu banniuerit, vel hæc mandauerit fieri, aut facta ab aliis rata habuerit, vel socius in his fuerit faciendis, aut consilium in his dederit, aut fauorem, seu scienter defensauerit eundem in illis casibus de prædictis, in quibus excommunicationem per iam editos canones non subiret, sit huius nostrę constitutionis auctoritate (non obstante quacunque consuetudine, quam reputamus, approbante sacro concilio potius corruptelam) anathematis mucrone percussus à quo nequeat, nisi per summum Pontificem (præterquam in articulo mortis) absolui. A feudis † insuper, loca- 27
tionibus officiis, & beneficiis spiritualibus, siue temporalibus, quæ ab Ecclesia, cui sic offensus præest episcopus, obtinet, cadat hoc ipso ac ad eandem ecclesiam libere reuertatur. Ipsius filii per masculinā descendētes lineā vsq; àd generationē secūdā, (omni spe dispensationis adempta) reddantur ipso facto inhabiles ad ecclesiastica beneficia in ciuitate, & diœcesi in quibus idem Episcopus præsidet obtinenda. Terra quoque ipsius (dum tamen vltra vnam diœcesin non contineat) vsque ad condignam satisfactionem eiusdem, nec non locus, aut loca, in quibus captus Episcopus detinebitur, quandiu detentio ipsa in eisdem durauerit, ecclesiastico subiaceat interdicto. Quod si terra eiusdē duas diœceses, vel vltra cōtineat, diœcesis domicilii principalis ipsius, & illa etiam in qua fuerit delictū cōmissum, si sua sit, & duæ aliæ, quę sub ipsa sint eidem loco magis vicinæ interdicto subiaceant supradicto; & quia eo maior erit ipsius confusio, quo sua fuerit culpa

culpa patentior, quousque dignam satisfactionem præstiterit, per omnes illius loci, in quo commissum est facinus, nec non ciuitatum, & diœcesium vicinarum ecclesias quibuslibet diebus dominicis, & festiuis, pulsatis campanis, & candelis accensis, excommunicatus publice nuntietur: & cum absoluendus fuerit, idonee caueat quod inferendæ pœnæ parebit, & auxiliante Domino pœnitentiam peraget iniungendam. Ciuitas autem, quæ præmissa, vel eorum aliquod in episcopum suum commiserit, interdicto, donec satisfecerit subiaceat memorato. Potestas vero, consiliarii, Balliuus, scabini, aduocati, consules, rectores, & officiales ipsius, quocunque nomine censeantur in præmissis culpabiles existentes, similiter excommunicationis sententiæ, à qua (nisi vt præmittitur) non valeant absolutionis obtinere beneficium, sint subiecti. Quæ omnia tantò magis in Episcoporum interfectoribus sunt seruanda, quantò in eos seuerior, quam in præfatos pœna debet exurgere, & grauioris indignationis aculeus desæuire.]

Cap. nouerit. de sent. excom [Nouerit fraternitas tua (& infra.) Excommunicamus omnes hæreticos vtriusque sexus, quocunque nomine censeantur, & fautores, & receptatores, & defensores eorum, Nec non & qui de cætero seruari fecerint statuta edita, & consuetudines introductas contra Ecclesiæ libertatem: Nisi ea de capitularibus suis infra duos menses post huiusmodi publicationem sententiæ fecerint amoueri. Item excommunicamus statutarios, & scriptores statutorum ipsorum, nec non potestates, consules, rectores, & consiliarios locorum, vbi de cætero huiusmodi statuta, & consuetudines editæ fuerint, vel seruatæ, nec non & illos qui secundum ea præsumpserint iudicare vel in publicam formam scribere iudicata.]

Nec solum sunt excommunicati, sed & feudis, quæ ab ecclesia tenent, priuari debent, *c. graué in fin de sent. excom.* gloss. notat. *in d. c. nouerint in ver. scriptores eod. tit. & d. clem. 1. de pœnis in vers. a feudis iniu: er.*

28 Potestas † in episcopos pertinet ad solum Papam, quod disponitur in multis conciliis generalibus, vt ex postrema *Tridentina synodo* constat, *canone vltimo tertiæ sessionis*, sub Iulio Papa III celebratæ, & fuit etiam decretum sub *octaua sessione eiusdem concilii* sub Pio Papa IV. celebrata, inter decreta *reformationis canone 5.* vbi statuitur summum Pontificem oportere per seipsum causas episcoporum cognoscere. & statuere; Aut Metropolitanis, vel episcopis Papæ ipsius manu signato rescripto eligendis, cognituris tantum, & facti instructionem sumpturis, processumque confecturis, & statim ad Romanum Pontificem transmissuris delegare, seruata eidem diffinitiua sententia. Item probatur ex quam pluribus decretis canonum, ipsorum Episcoporum causas à solo summo Pontifice, & non ab alio finiri oportere, aut ab aliis iudicibus apostolicæ sedis auctoritate constitutis, quod dignosci poterit ab ipsis primis ecclesiæ initiis, vt traditur *in c. inquisitores de hæretic lib. 6.* & ita ab omnibus Pontificibus Romanis sancitum esse reperitur, *c. nullam 2. q. 5. & c. omnis c. ad Romanam c. si quis putauerit c. si quis Episcopus 2. q. 6. & c. dudum 3. q. 6. & c. 1. & seq. 6 q. 4. & c. maiores de baptism. & c. vltra prouincias 3. q. 6. & c. synodum 17. dist. & c. ipsi canones, & c. cuncta per mundum 9. q. 3.* in quibus dicitur difficiliores, & maiores causas ad sedem apostolicam referre oportere, & *c præceptis dist. 12.* vbi Gregorius statuit in hæc verba: *Nulli dubium esse, non solum pontificalem accusationem, sed etiam omnem sanctæ religionis relationem ad sedem apostolicam, quasi caput ecclesiarum debere referri, et inde normam accipere, vnde sumpsit exordium.*

Item probatur summorum Pontificum Epistolis. Anacletus Papa Petri discipulus in epistola prima de oppressione episcoporũ & de accusatione eorũ, missa ad omnes Episcopos, ita scripsit: *quod si difficiliores orta fuerint quæst. aut Episcoporum, aut maiorũ iudicia, ad sedem apostolicam referantur.* quæ epistola ponitur *in 1. tomo conciliorũ. fol. 54.* & recensetur à Burcando Episcopo VVormacien. Christianæ religionis defensore *in lib. 1. de primatibus ecclesiæ decret. 178.* Euaristius Papa, tēporibus Domitiani, & Neruæ Traiani in quadam sua epistola *in eodem 1. tomo conciliorũ fol. 68.* quæ est secũda, directa ad omnes per Ægyptum conglutinatos fratres, post multa dicit: *quoniam iniuria Episcoporum ad Christum pertinet, &c.* sin autem aduersus eos aliquam querelam habueritis, his peractis inquirendum erit, & auctoritate huius sanctæ sedis terminandum. Alexander Papa I. scripsit epistolam ad omnes orthodoxos de sacerdotibus non vexandis, & Episcoporum causas ad sedem apostolicam remittendis, quæ habetur *in eod. tomo 1. concil. fol. 71.* & ibi *in d. 1. tomo concil.* sunt multæ epistolæ Pontificum de hoc, quæ ad exemplum inducta sunt, ad ostendendum, quod nunquam in alio fuit potestas Episcopos inquirendi, iudicandi, & expellendi, nisi penes ipsum summum Pontificem, & ideo recte *in Bulla; Cœnæ domini.* singulis annis excommunicantur, vltra priores censuras sacrorum conciliorum.

Nec obstant supradictæ leges † Imperatorũ in Codice, & alibi allegatæ; quia oēs leges Codicis positæ sub titulo de sacrosanctis ecclesiis, & de Episcopis, & clericis, & alibi de ista materia in toto iure ciuili, si non sunt approbatæ de iure canonico, vel mere priuilegiatiuæ, sũt nullæ ipso iure; quia legem † condere sup ecclesiasticis, est res excedens quamcunq; potestatē secularē, *c. 1. nunquã dist. 96.* Bald. *in c. ecclesia S. M. n. 5.* Et super rebus secularibus nõ possunt expresse distingui priuilegiatiuæ, vel imperatiuæ, *c. 2. de foro compet. c. cum non ab homine de iudic.* cum aliis per Alex. *in consil. 211. & 212. vol. 2. & consil. 149. in princip. vol. 6.* etiam si illæ leges essent iustæ, & rationi consonæ, quia ex defectu potestatis sunt nullæ, & ab ipsis reclamare, vel appellare non est necesse, *c. bene dist. 96.* Abb. *in d. c. ecclesia S. M.* quem sequuntur ibi alii, præsertim Dec. *n. 84.* Felyn. *n. 4. in prim. limit.* Idē Dec. *in c. in præsentia de probat.* vbi Paris. *n. 109.* post Salyc. *in auth. cassa n. 9.* Alex. *in consil. 81. vol. 1.* Cagnol. *in l. 1. n. 20 C. de sacros. eccles.* Tiraquell. *de retract. lign. g. §. 1. gl. ss. 8. n. 42. & seq.* 29 30 31

Ideo dicunt Doct. quod leges † Principum seculariũ siue auferant clericis quæ ipsis competunt de iure cõmuni, siue competant de consuetudine, vel ex priuilegio Papæ aut Imperatoris, vel aliter quomodocunq;, non ligant clericos, vt ad earũ obseruãtiam teneantur. Quod autem attinet ad ea, quæ ex priuilegio † aliquo clericis competunt, indubitati iuris est, si legibus secularium tollantur, leges illas tanquam contra libertatē ecclesiasticam non valere, vt concludunt omnes Canonistæ *d. c. nouerit de sent. excomm. & c. ecclesia S. M. de constit.* & Legistæ omnes *in auth. cassa C. de sacros. eccles.* Ea autem, quæ competunt clericis † de iure communi, licet controuersia sit apud Doct. an si tollantur, dicatur fieri contra libertatem ecclesiasticam, vt locus sit pœnis, *d. c. nouerit. & ad auth. cassa.* tamen in hoc conueniunt quod leges huiusmodi aliquid auferentes clericis ex his quæ sibi licita sunt de iure communi, non valeant, ita Dec. *in d. auth. cassa n. 2.* Bartol. *in l. filius fam. §. diui n. 84. de leg. 1.* Dec. *in d. c. ecclesia S. M. num. 6. & 7.* & ibi Felyn. *nu 69.* Idem videtur de legibus secularium, quæ clericis auferunt ea quæ de consuetudine † eis competunt, cum consuetudo nihil aliud sit, quam lex, 32 33 34

seu ius non scriptum, *§. ex non scripto Instit. de iure natur. gen. & ciuil.* Vnde dicit Alberic. *in auth. similiter C. ad l. Falcid. n. 26.* quem sequitur Dec. *in d. c. ecclesia S. M. n. 231.* consuetudine sit introductum, vt populus tribu-
35 at aliquam eleemosinam † clericis, huiusmodi consuetudo non poterit statuto tolli, *c. ad apostolicam de simonia, c. vnic. de consuetud.* Quæ procedunt, etiam si lex nihil præciperet, aut prohiberet ipsis clericis, sed solum legem imponeret laicis, in qua præiudicium clericis afferretur, *c. fin. de immunit. eccles. lib. 6* Ancar. *in*
36 *consil. 155.* Et licet lex iusta, † & honesta præsertim propter pacem, & bonum publicum simpliciter laicos liget quandoq; clericos, vt post Canonistas D. Thom. & alios concludunt Dominic. Soto *in 4. lib. sent. distinction. 25. quæst. 2. art. 1. & 2.* & Victoria *in lib. de potestate ecclesiastic. & ciuil.* Couar. & plures alii. Tamen, id intelligi debere existimo: Primo vbi non sit contra libertatem ecclesiasticam, aut non sit in dedecus, aut præiudicium honestæ reuerentiæ clericorum iuxta gradus prærogatiuã ex his, quæ supra deducta sunt, & in specie dicit Frater Bartholomæus de Medina *in 4. lib. sent. dist. 12 quæst. 96. art. 6.* ibi à legibus, quę ordinantur ad bonum commune, & nõ dedecent clericos. Secundo procedit vbi de clericis nominatim non fit mentio. Deus enim distinxit iurisdictiones, & potestates, & summo Pontifici assignauit sacerdotium, & iurisdictionem in spiritualibus, & in rebus, & personis Ecclesiasticis, Imperatori autem, & Regibus in secularibus, *c. cum ad rerum distinct. 96. in auth. quomodo oport. episcop. & ibi not. per Doct.* cum aliis cõgestis per Alex. *in consil. 8. col. 1. & 2. vol. 1.* Et ideo clerici etiam primæ
37 † tonsuræ non possunt expresse distingui, aut comprehendi in legibus secularibus super rebus ecclesiasticis, & in fauorem clericorum editis, quia legem condere super ecclesiasticis est res excedens quamcunque potestatem secularem, *d. c. nunquam dist. 96.* Alphonsus de Castro *de potestate legis pœnalis cap. 6.* Existimo igitur in hoc casu, & in cęteris, vbi personæ ecclesiasticæ tangendę essent, quod debeat consuli summus Pontifex, cuius est communibus vtilitatibus prouidere, vt in Cõcilio Lateranensi statutum est, *c. aduersus de immunit. eccles.* & ad ipsam sedem apostolicam spectat declarare an ipsi Principes possint super istis condere leges, vel non, Abb. Aretin. Felyn. & Dec. *in c. cum omnes de cõ-*
38 *stit.* Nec sunt facienda mala †, vt inde veniant bona. & mandata domini diligenter sunt custodienda, vt dicit Samuel *in lib. 1. Reg. cap. 13.* & Deus Opt. Max. cum sit omnipotens prohibetur nihil iniustum, vel inhonestũ posse fieri, vt ait D. Augustin. cum aliis cumulatis per Cranetr. *in tract. de antiquitate tempor. parte 1. num. 26. & seq.*

Et ex prædictis dum eram Aduocatus in vrbe annis
39 præteritis contingit disputare; An † licuisset Principi seculari Pragmaticam sanctionem condere absq; auctoritate sedis apostolicæ super titulis, qui tam in familiaribus, & quotidianis sermonibus, quam in epistolis, & vbique solent dari Cardinalibus, Episcopis, & aliis personis ecclesiasticis, & quid si in Pragmatica nõ essent nominati expresse tales personæ. Et pro nullitate talis legis, & pro defensione honoris sanctæ nostræ matris Ecclesiæ adducebam vltra prædicta, quæ obi-
40 ter hic iussi inserere, quod nullo † iure diuino, aut põtificio prohibentur Prælati, & cæteri clerici recipere huiusmodi titulos, illisq; sese inuicem honorare iuxta gradus cuiuscunque prærogatiuam, in signum honoris, & reuerentiæ, quæ Prælatis, & superioribus debetur, *l. libertas ff. de statu hom.* cum aliis per Felyn. *in d. c. ecclesia S. M. quæst. 6 de constitut.* Vbi dicit, quod lex secularis, quæ hoc prohibet, nouum inducit vinculum, & aufert hanc libertatem, & facultatem, vt ex definitione libertatis Alexand. post alios *in consil. 49. num. 12. vol. 6.* quod omnis habitus † honestus iuxta gradus 41
prærogatiuam dicitur conueniens clericis, dummodo non sit à iure, vel consuetudine reprobatus: sed ne dũ tales tituli † non videntur his Pręlatis à iure diuino, 42
aut humano interdicti, sed potius expresse concessi, legitur enim *Eccl. siast. cap. 7. Honorifica sacerdotes, & in medio fratrum rectorum eorum in honore. & Exodi c. 28. in princip. Facietis vestem Aaron in gloriam, & honorem, quibus sanctificatus ministret mihi. & in c. dominus distinction. 94.* Cyprianus ex dictis institutionem procedere ostendit, vt sacerdotes legitime, & plene honorentur, tanquam ideo instituti, dictique ministri, ac mediatores inter Deum, & populum, vt late cumulat Chassan. *in tract. gloria mundi parte 4. considerationibus 2. 4. & 6.* Honestas † enim, & reuerentia collocatur inter iuris 43
præcepta, *l. iustitia est §. 1 ff. de iust. & iur. §. iuris præcepta Instit. eod.* cum aliis per Cranett. *de antiquit. tempor. parte 4. num. 20 ante finem.* Et de reuerentia Episcoporum & aliorum parentum *l. 1. §. prætor. ait, & ibi plene not. ff. de in ius voc.* Achill. de Grass. *de exemptione diu. prima.* Gerardus de petra sancta *singul. 82.* dicit, quod ea, quæ lędunt famam, & existimationem, & quietem, dicuntur non esse in nostra potestate, & *singular. 33.* quod nobiles † possunt cogere inferiores, vt sibi debitum 44
exhibeant honorem, & reuerentiam. Et propterea Innocent. III. *in c. solitæ de maior. & obed.* conqueritur de Imperatore Constantinopolitano, quod Patriarcham suum, cui assurgere debebat, minus in sedendo honoraret, quam esset conueniens, & tamen Imperator nõ omnino inhonoratum relinquebat Patriarcham, cum apud se, licet in sinistra parte sedere faceret, quod est non modicum honoris signum, vt notat Chassan. *in catalog. glor. mundi, parte 1. considerat. 11. & 12.* Et de consuetudine, & ritu adorationis pedum & de osculatione manus Episcoporum bene Iosephus, Stephanus in tractatu quem in specie edidit *de adoratione pedum*, & scripsi supra *in 1. parte cap. 9. art. fin.*

Et de titulo Illustrissimi † expresse quoad Cardi- 45
nales, Doct. *in l. 1 ff. de offic. eius.* conueniunt, vt Cardinales sint Illustres, Illustris autem, & Illustrissimus in iure aliquando pro eodem vsurpantur, vt not Ias. *in d. l. num. 2. ff. de offic. eius.* sunt enim senatores, & patritii, iuxta tex. *in c. ecclesia habet 16. quæst. 1.* cum aliis per Ancar. *consil. 116.* Roman. *in consil. 498.* Dec. *in c. canonum statuta in 2. lect. num. 2. de constit.* late Lancellot. Couar. *in suo templo iudicum, lib. 2 cap. 2. quæst. 1. nu. 18.* senatores, & patritii in numero super illustrium, qui est primus ordo dignitatis, ponitur à Doct. *in d. l. 1.* vt per Ias. *num. 1.* Dec. *nu. 6.* & cum hodie ex communi omnium sententia Cardinales † excedant dignitate Epis- 46
copos, Archiepiscopos, & Patriarchas, vt late idem Lancellot, *d. cap. 2. §. 3.* conuenire videtur, vt aliquo insigniori titulo ab illis distinguantur, cum honor, qui debetur ratione † ecclesię sit diuersus iuxta diuersita- 47
tem excellentię secundum D. Thom *in 2. 2. quæst. 81. art. 4.* Certum autem est, post summum Pontificem, neminem maioris honoris, aut dignitatis luce præfulgere, vt dicit Host. quem etiam sequitur Io. Andr. *in c. dilectus in 1. de prebend.*

Item Episcopus expresse † appellatur Reueren- 48
dissimus *c. in nomine domini, dist. 23.* & *in l. nulli Cod. de episc. & cleric.* & in multis aliis locis, *c. generaliter 16. q. 1.* Aliquando sanctissimus, *clement. plerique & ibi*

Cardi-

Digitized by Google

Cardinal.in 4. not. de elect. Aliquando dux, *c.si officium dist.59.* Aliquando Illustris, *c.fin.de re iudic.lib 6.* Aliquando spectabilis, Bald.*in l.1.§.1.ff.de offic.pretor.* Aliquando pater animarum, *c. esto subiectus dist. 85.* Aliquando persona egregia, *l.ad egregias ff.de iureiur.* quare cum his titulis à Pōtifice Max. & ab Imperatore decoratus reperiatur, & sic tam iure canonico, quam ciuili, videntur ei debiti, quod etiam colligitur ex traditis per Doct. *in d. l. 1. Digest. de offic.eius.* Vbi dum volunt probare quis magistratus sit superillustris, & quis illustris, non alio vtuntur argumento, quam quod magistratus ille illustris, aut superillustris in iure reperiatur: & honor pro reuerentia Episcoporum maxime commendatus est à Principibus secularibus; & saltem hi tituli illis competunt de consuetudine ab vniuerso Christiano orbe approbata, quæ consuetudo eo magis est valida, ex quo à iure fomentum, & robur sumit, vt de Illustrissimis, & Reuerendissimis mox dictum est, & ex honesta, & rationabili causa procedit, & ideo reuocari non potest, *c. ad apostolicam de simonia c.1. eod. tit. in extrauag. comm.* Egid. *in consil. 31.* cum aliis per Cassador. *in d.c. vnic. de consuetudin.*

Caueant igitur Principes seculares expellere, vel parum honorare episcopos, vel alios prælatos, & ecclesiasticos, si volunt eorum Regna & status longo tempore possidere.

CAP. XXXV.

Iudicem laicum ad effectum publicationis bonorum hæretici, nullam habere huius criminis cognitionem, etiam ratione feudorum.

SVMMARIA.

1 *Inquisitor debet presentare literas sua commissionis Principi seculari.*
2 *Delegatus debet probare suam delegationem.*
3 *Excommunicatio relaxata a delegato, quando sit nulla.*
4 *Delegatio etiam Papa, & Imperatoris, debet probari per literas.*
5 *Delegatus non potest visitare, nisi ostenderit literas sua commissionis.*
6 *Iudex laicus nullam habet cognitionem super crimine haresis.*
7 *Iudex laicus non potest declarare qualitatem hereticalem.*
8 *Iudex laicus non cognoscit de haresi ad effectum bonorum.*
9 *Hereticorum bona quomodo publicentur.*
10 *Iudex competens in causa feudali est dominus.*
11 *Iudex Ecclesiasticus est competens super publicatione bonorum, etiam feudalium heretici.*
12 *Feudalia bona heretici an publicentur.*
13 *Fiscus succedit ad feuda quoad vsumfructum, durante vita heretici.*
14 *Vsusfructus quando non potest peruenire ad fiscū, saltem peruenit commoditas.*
15 *Feudum an publicetur, publicatis bonis per quodcunq; delictum.*
16 *Feudum delinquentis an reuertatur ad Dominum, vel ad agnatos.*
17 *Primus acquirens potest preiudicare filiis tam alienādo quam delinquendo in feudalibus.*
18 *Feudum hereditarium quam qualitatem habeat.*
19 *Crimen heresis, & rebellionis hodie sunt equiparata.*
20 *Feudum ex pacto & prouidentia paternum qui teneant ad Dominum reuerti propter delictum commissum in dominum.*
21 *Feuda cum qua conditione ab initio censeantur concessa.*
22 *Feuda ex pacto, & prouidentia paterna non reuertuntur ad dominum propter delictum, viuente feudatario.*
23 *Agnati non excludantur à feudo ex pacto, & prouidentia paterno, propter delictum agnati.*
24 *In feudo ex pacto & prouidentia paterno tot sunt concessiones, & donationes, quot sunt persone.*
25 *Agnatus non excluditur a feudo antiquo ex facto alterius.*
26 *Statutum, & pactum non valent, vt propter delictum filii pater priuetur feudo.*
27 *Feudum quod reuertitur ad dominum solum in vita delinquentis.*
28 *Prelatus feudatarius committens in dominum quomodo perdat feudum.*
29 *Feudatarius delinquens amittit feudum in eius vita tantum.*
30 *Iura quot loquantur de amissione feudi in consuetudinibus feudorum, & omnia declarantur.*
31 §.si vasallus culpam si de feud. fuerit contentio inter dominum, & agnatum, *declaratur.*
32 *Lis quando possit esse inter dominum, & agnatum.*
33 §. denique quæ sit prima causa benefic. amittend. *declaratur. & nu. 35.*
34 *Verbum vnum secundum diuersitatem casuum diuersimode accipitur etiam in vno textu.*
36 *Casum diuersificare in vno textu an liceat pro eius intelligentia.*
37 *Verbum*, reuertatur, *aliquando intelligitur temporaliter.*
38 c.1. si vasallus, feudo priuetur, *declaratur.*
39 *Dictio*, quandoque, *posita in lege, quando referatur ad tempus, & non ad casum.*
40 c.1. an ille qui interfec. fratrem dom. sui: *declaratur.*
41 *Feudum ob culpam in dominum commissam non reuertitur ad dominum, si potest apparere ex tenore inuestitura.*
42 §. denique quæ sit prima caus. benefic. amittend. *quando non habeat locum.*
43 *Feudum ex pacto, & prouidentia antiquum non reuertitur ad dominum.*
44 *In feudo ex pacto, & prouidentia paterno, quot res cōsiderantur.*
45 *Filius est eadem persona cum patre culpante.*
46 *Publicatio bonorum heretici ad quem fiscum pertineat.*
47 *Feudi vsusfructus, siue commoditas habet naturam allodialium.*
48 *Feuda laici heretici, qua recognoscit ab ecclesia, in totum reuertuntur ad ecclesiam.*
49 *Feuda clerici feudatarii, qua recognoscit à laico si est hereticus applicantur ecclesie.*
50 *Clerici delinquentis bona publicanda semper applicantur fisco ecclesie.*
51 *Inquisitor solus potest cognoscere de publicatione bonorum etiam feudalium delinquentis in crimine haresis.*

Digitized by Google

sequitur Andr. in c.1.nu.4.vers.si directe.si vasallus feud. priu. vbi disputando articulum tres opiniones refert: Primam, vt statim admittantur agnati: secundam, quod reuertantur ad Dominum: Tertiam, vt tempora-
29 liter† tantum admittantur agnati, videlicet quandiu vita naturali delinquens vixerit, post cuius mortem naturalem ad agnatos deuoluatur, ex regula l. Statius Florus §. Cornelio Felici ff. de iure fisc. item eandem opinionem firmauit in d.c.1.§.deniq. quæ sit prima caus. benefic. amitt. num. 50. eandem tenet in c.1. num.3. an ille qui interfec. fratr. Domini sui. & in c. Imperialem §. firmiter. vers. & cum dicat. de prohib. feud. alienat. per Federic. & in c. sancimus. quo temp. mil. & in c.1. num.4. in fin. de inuestit. de re alien. fact. & in c.1.§. sed quia vidimus num.14. vers. quid autem. de his qui feud. dare poss. & dum in d.c.1. si vasall. feud. priuet. articulum late disputat, respondet obiectis, quod in crimine læsæ maiestatis feuda confiscantur, dicit hoc habere locum quo ad feuda delinquentis, sed tale feudum non est suum, nisi donec viuit; ergo illud tantum publicabitur, nimirum vt illud teneat in vita delinquentis, ex reg. d.§. Cornelio Felici. Hanc opinionem sequutus est Baldus in l. placuit. C. de liberal. caus. dicens quod ob feloniam in Dominum commissam, filii non autem agnati priuantur, Aluarott. in d.§ deniq. num. 8. Afflict. in §. si vasall. culpam. si de feud. defunct. sacr. controuers. inter dom. & agnat. & in c.1. num 6 si vasall. feud. priu. & in tit. quæ sint regal. in ver. bona committentium crimen læsæ maiestat. num. 4. Paris. in d.§. deniq. & in d.§. si vasall. culpam. & in d.c.1. si vasall. feud. priuetur, cui defer. Frecc. in 29. auctoritate. dicens ita fuisse iudicatum in causa Comitis sanctæ Agatæ per Regiam Cameram Neapoli. Clarus in § feudum, quæst 66. Roland. in cons. 1. numer. 31. & num. 44. vol. 3. Cuiacius in lib. 3. de feud. rubric. ad quem feud. amiss. red. addentes ad Afflict. in dec. 282 num. 20. & seq. Thomas de Marin. in tit. de feud. ex pacto, & prouid. antiquo, num. 88. qui relatis opinionibus residet cum opinione Andreæ, Episcopus Nicoteræ in Additionibus ad Andream in d §. deniq. num. 50. litera D. Incertus auctor in tract. de crimine læsæ maiestatis. in 3. q. n. 4. Gratus in cons. 2. nu. 15. & seq. vsq. ad 60. vol. 1. qui loquitur in feudo, quod tenebatur ab ecclesia, Camerat. in c.1. an agnat. in 11. opposit. per totum. vbi respondendo obiectionibus contradicentium, firmat opinionem Andreæ. Quibus recitatis apparet Iurisconsultos antiquos & modernos, qui vere feuda professi sunt, in hanc concurrisse sententiam.

Deniq; in hac quæstione pro responsione ad d.§ deniq. & ad similia, in quibus se fundant contrariam partem tenentes: præsupponendum est, in consuetudini-
30 bus† feudorum reperiri sex iura, quæ de feudi amissione loquuntur propter delictum agnati, nimirum c.1. §. vasallus culpam. Item c.1.§ deniq. Item c.1. an ille qui interfec. fratr. domini sui. Item c.1. si vasall. feud. priu. Item c.1.§. final. de capitulis Corradi.

31 In §. si vasallus † culpam si de feud. defun. cont. sit inter dom. & agnat. datur regula, quam diximus, qui textus loquitur de feudo ex pacto, & prouidentia paterno, per illa verba, sed agnati, & per alia, dummodo ad eos pertineant; & facit regulam generalem, vt culpa vnius agnati, alteri non noceat, sed tantum filiis, & descendentibus ab eo: & iste textus est intelligendus, nedum quando culpa committitur in alium, quam in personam domini, sed etiam quando ipse Dominus directo offenditur, & hoc nedum propter sui generalitatem, sed quia se conformat cum dispositione iuris communis, quæ est, vt nemo ex facto alterius incommodum sentiat, ex regula d.l. non debet. quinimo si ex rubrica arguere licet, pro vt diximus in Lecturis in l.1. ff. si cert. pet. necessario erit dicendum, textum in d.§. si vasallus. comprehendere casum, quando culpa committitur in Dominum, quod probatur, quia d. text. est situatus sub rubrica; si de feudo defuncti militis contentio sit inter Dominum, & agnatos vasalli. sed non potest
esse aliqualis † inter istos, nisi quando culpa directo 32
committitur in dominum; etenim quando culpa committitur in alium, contentio non est cum domino, sed inter descendentes agnati culpantis, & agnatos transuersales, & ideo dum dicit tex. quod neq; filii, neq; eius descendentes ad id feudum reuocabuntur, sed agnati, qui quarto gradu sunt: necessario est intelligendus, quando vasallus in dominum delinquit. Cuius §. dispositioni, ex his, quæ ibi tradunt Doct. non obstant illa tria iura, nimirum d.§. deniq. quæ sit prima caus. benefic. amitt. & d.c.1. an ille qui interfec. fratrem dom. sui & d.
c.1. si vasall. feud. priu. nam ad d.§. deniq. † in vers. proxi- 33
mos. debet intelligi de descendentibus, vt ibi per gloss. & Andr. in quo non insisto, sed remitto me ad Gratum in d. cons. 2. num. 50. vbi dat hunc intellectum, & illum fundat multis rationibus. Nec obstat, quod sicut in secunda parte textus non potest intelligi illud verbum proximos de descendentibus, ita nec in prima,
ex regula, quod vnum verbum † secundum diuersita- 34
tem casuum diuersimode accipiatur. Vnde quando est diuersa ratio, præcedentia non intelliguntur secundum subsequentia, d.l. si seruus plurium. §. final. Item dico, quod d.§. deniq. dum in prima parte, exclusis proximis, dicit, feudum domino aperiri, intelligitur scilicet temporaliter, durante vita feudatarii delin-
quentis, & ita intelligunt dictum † text. Andreas & cæ- 35
teri Doct. supra citati, concordando cum regula text. in d.§. Cornelio Felici. nec dicatur, quod sicut in secunda parte, quando dicitur, spectare ad agnatos, hoc intelligitur perpetuo; ita etiam intelligitur in prima, dum dicit spectare ad Dominum, alioqui esset diuersi-
ficare casum à † principio textus ad finem, quod non 36
licet, argum. l. si putaui. ff. ad l. aquil. quia casus expresse diuersificatur à textu, vnus est casus delicti in dominum, alter est casus delicti in alterum, sed bene est diuersificare intellectum verborum, quæ adeo secundũ subiectam materiam intelligenda sunt, vt aliquando improprientur, l. si vno anno. ff. locati. cum similib. qua ratione stante, tollitur illud, quod verbum reuertatur,
stet† perpetuo, quia secundum subiectam materiam 37
non est inconueniens, quod intelligatur temporaliter ad hoc vt conformetur dispositioni iuris communis, & concordetur cum aliis iuribus.

Minus obstat text. in c.1. si vasall. † feud priu. si- 38
quidem cum ex textu non dicatur aliud, nisi quod feudum vasalli delinquentis, quandoque ad agnatos pertineat, ad filios vero nullatenus, semper quod detur casus, in quo verificatur supradicta distinctio, textus ille non obstabit: Etenim, si dicimus illam dictionem, quandoque, intelligi, id est, in feudo antiquo, ad differentiam noui, in quo nec etiam agnatus succedit, & recte potest intelligi, quia in antiquo agnatus admittitur, filius vero nec in antiquo, nec in nouo. Deniq; non erit inconueniens illam dictionem
quandoq. † referri ad tempus, & non ad casum, quod 39
posse fieri, probat ipse Gratus in d. cons. 2. num. 31. & sic ex istis intelligentiis saluatur text. vt non officiat text. in d.§ si vasallus culpam.

Ad textum in c.1. † an ille, qui interfec. fratrem dom. 40
sui. vel est respondendum vt ille text. intelligatur de descentibus, videlicet, vt ipsi non priuentur feudo, quando culpa non committitur in dominum, quam

re-

Digitized by Google

sponsionem ipsemet Gratus comprobat variis rati-
onibus, videlicet, vt textus iste penitus de agnatis
transuersalibus loquatur, vel vt idemmet Andreas di-
cit, quatenus in secũda parte loquatur de agnatis trans-
uersalibus, intelligendus est vt vadat ad, dominum
temporaliter, non autem perpetuo.

Sed vt magis pateat veritas huius rei, corroboro
opinionem Andreæ, & sequacium, etiam ex dictis de-
41 fendentium feudum † ob culpam in Dominum com-
missam, perpetuo reuerti, & dum ita concludunt, hanc
conclusionem limitant, quando aliter ex inuestitura
apparere posset, vt puta si feudum erit concessum plu-
ribus; item si fuerit dictum, vt de vno deueniat ad al-
terum, vel quod vnus alteri succederet; vel si concessio
esset facta generi, & familiæ, tunc enim dicunt textum
42 *in d. §. deniq.* non † habere locum, vt sic delictum agna-
ti non noceat alteri cognato, Aluarott. *in d. §. deniq. in*
2. conclus. vbi etiam Præposit. & Martin. Laudens. Bald.
in c. 1. col. 3. vers. ego autem. si vasall. feud. priu. Iacobin. *de*
feud. v. r. dictiq. vasalli. nu. 58. in 4. & 5. limit Curt. *in 5.*
parte princip. col. 2. vers. tertio videretur. Caccheran. *dec.*
29. nu. 20. Curt. sen. *in d. cons. 49. post nu. 88. vers. debet li-*
mitari: quam opinionem esse communem, probat
Dec. *in cons. 606 nu. 15.* Alex. *in cons. 105. nu. 8. vers. quini-*
mo. qui loquitur de feudo concesso cum clausula; re-
uertendo ad eos, & denuo in alium; *vol. 1.* & huius opi-
nionis fuit Decian. *in consil. 23. nu. 38. & seq. vol. 1.* ex qua
limitatione dico, quod est omnino fatendum, vel quod
prædicti Doctores superius nominati, dum affirma-
runt culpam vnius nocere alteri, quando directo of-
43 fenditur dominus, non intellexerint † de feudo ex pa-
cto, & prouidentia antiquo, sed nouo, & de feudo hæ-
reditario, in quibus cadit, vt culpa vnius agnati, alter
grauetur: Vel quod si intellexerunt de feudo ex pacto
antiquo perperam locuti sunt, siquidem non conside-
rauerunt qualitatem, & substantiam feudi ex pacto,
& prouidentia; vel cum in eo non minus considera-
tur illa qualitas, vt deueniatur ad vnum, mox eo mor-
tuo ad alium, quæ in casibus traditis in limitatione: In
44 feudo enim ex pacto † paterno considerantur plures
res, nimirum donationes; item qualitas iuris proprii;
item qualitas fideicommissaria, vt vnus alteri restituat,
vt vnus alteri succedat, vt vnus tandiu habeat, quan-
diu vixerit, Andr. *in c. 1. §. hoc quoq. vers. & Hostiens. in*
summ. 1. de success. feudi. idem Andr. *in c. 1. §. quid ergo. nu.*
7. vers. & sic. de inuestitur de re alien. fact. Dec. *in consil.*
445. nu. 47. idem Andr. *in c. 1. nu. 1. vers. siue ergo admit-*
tatur. de alienat. feudi paterni. quare opinio contraria
non potest procedere, si ex eorum limitatione, multo
magis confirmatur opinio Andreæ, quam sequimur
nimirum, feudum ad dominum reuerti temporaliter,
ad damnum agnatorum, perpetuo autem in præiudi-
cium filiorum, & aliorum descendentium: & ratio cur
45 sic dispositum sit, est, quia cum filius † sit idem cum cul-
pante, & à quo esse deducit, & propter identitatem
vnius ad alterum, *l. fin. l. C. de impub. & aliis subsistit. §.*
ei qui Instit. de inutilib stipulat. ideo paterni criminis,
& hæreditarii exempla metuuntur. *l. quisquis C. ad l. Iul.*
maiest. quæ considerauit Andr. *in c. 1. nu. 5. si vasall. feud.*
priu. ergo hæc opinio non solum est verior, sed etiam
maiorum virorum auctoritatibus fulcita.

46 Secundus articulus est: ad quem fiscum † pertine-
ant bona condemnati de hæresi, & cum conclusum sit
in præcedenti articulo in præiudicium filiorum & de-
scendentium feuda venire cum bonorum publicatio-
ne; ergo hic casus est expeditus vt feuda sicut cætera
allodialia publicentur, & applicentur secundum con-
stitutiones Pontificias, de quibus dixi nuper, atq; scri-
psi *in d. parte 1. cap. 51.* & infra *in parte 4. casu 137. & casu*
138. in præiudicium vero agnatorum, cum publicen-
tur tantum temporaliter, durante vita ipsius condem-
nati, & hic vsusfructus, † siue commoditas ex feudo 47
prouenieus, etiam habeat naturam bonorum allodi-
alium, ex traditis per Franch. *in decis. 8.* ergo eandem
regulam sequi debent, atque tripertitam diuisio-
nem.

Declaratur tamen hic articulus, vt non procedat
in feudis laicorum hæreticorum, quæ laici † recogno- 48
scunt ab ecclesia: laico enim possidente feudum, siue
emphyteusim ab ecclesia, quomodolibet contingat
eius bona publicari, eidem ecclesiæ in totum applicã-
da sunt, vt diffuse probaui *in d. casu 138. nu. 6. ad finem.*
item declaratur, vt non procedat ista tripertita diuisio
in feudo, & emphyteusi, quæ clericus † feudatarius, si- 49
ue emphyteoticarius recognoscebat à directo domino
laico. Nam hoc etiam casu feudum, & emphyteusis
sunt applicanda fisco ecclesiæ, vt etiam probaui *in d.*
casu 137. art. 3. & quod in omni casu, quo † clerici de- 50
linquentis bona publicanda sunt, debeant regulariter
applicari fisco ecclesiæ, diffuse scripsi *in d. parte 4. casu*
15. nu. 19. & plur seq. & casu 85. articul. 3. quo me remit-
to, ne bis eadem repetantur, quæ propter coniuncti-
onem principiorum oporteret millies repeti, & quasi
in omni articulo.

Tertius articulus necessario infertur ex præceden-
tibus: nam cum laici nihil possint cognoscere super
hoc crimine: item cum feuda etiam publicentur, siue
perpetuo, siue temporaliter, cum distinctione, quam
supra probauimus, & in hoc sequuntur naturam allo-
dialium, sequitur necessario, vt cum Inquisitor † tan- 51
tum debeat de hac bonorum publicatione cognosce-
re, & tripartita diuisione, vt idem ipse sit iudex, etiam
respectu feudorum.

CAP. XXXVI.

An clericus incorrigibilis sit mixti fori.

SVMMARIA.

1 *Iudex laicus habet iurisdictionem in personis clerico-*
rum incorrigibilium.

2 *Incorrigibilis quis proprie dicatur, & quot modis ex-*
istit.

3 *Incorrigibilis vt quis sit, an requiratur, vt moneatur*
ab episcopo, & nu. 5.

4 *Fori priuilegium non perditur, absq. trina monitione.*
& nu. 7.

6 *Incorrigibilitatis sententia declaratoria an requira-*
tur.

8 *Clericus primæ tonsuræ delinquens, quando sit omni*
priuilegio fori destitutus.

9 *Incorrigibilitatis monitio, an requiratur in clerico diu*
perseuerante in miscendo se laicis.

10 *Clericus committens delictum atrocissimum, an possit*
cognosci a iudice laico.

11 *Delicta atrocissima quæ sint in materia incorrigibili-*
tatis.

12 *Clericus assumens militiam quando possit puniri à iu-*
dice seculari.

13 *Clericus quando etiam sine monitione possit à iudice la-*
ico puniri.

14 *Clericus volens delictum committere an possit capi à*
iudice laico.

15 *Monitio pro incorrigibilitate, an sufficiat fieri per ver-*
ba reprehensiua.

Glos.

Alberic.*in dictionario,in,ver. Episcopus.* Et super casibus non dispositis de iure communi, potest in synodo sua
16 facere statuta † creando nouum delictum,& prohibédo sub pœnis & censuris ecclesiasticis,*c.2.de constit.lib.6.* facit *c.catholica dist.11.* Abb.*in c.1.in 1 not.de locato.* Felyn.*in c. cum dilecta in 1.ampliatione de rescript.* vbi respondet contrariis,Barbat.*in clem.ne Romani col.7.vers. primo casu de elect.* Tanto magis posset declarare excómunicatos eos,qui aliquo modo turbauerunt electionem Ecclesiasticæ personæ, & prouidere prius per inhibitiones,& monitiones pœnales,ne supradicta impedimenta fierent.

Et si sede vacante,inspecto præsenti statu, impedimenta fierent liberæ electioni, possunt inhibitiones
17 fieri ab ipso Capitulo,† quod sede vacante ordinariam à iure communi habet iurisdictionem,gloss.2.*in c.2.ne prælati vices suas*,& notat Io Andr.*in c.fin.in gloss.sua penult.de supplenda neglig.prælat.in nouell.* & late scribit de hoc Io.Francisc.Pauin.*in tract.de officio & potestate Capituli sede vacante,parte 1.q.2.princip.* & quia hęc ordinaria iurisdictio est apud ecclesiam, cuius appellatione venit Capitulum,*c.cum cleri.de verb.significat.c.an-*
18 *tiquos 10.q.1.*& potest excommunicare,† & absoluere, & omnia quæ ipse Prælatus faceret exercere,vt p eundem Pauin,*in d.tract.2.parte q.6.*tanto magis monitio-
19 nes† istas pœnales,item inhibitiones,atque declarationes excommunicationis incursæ,quæ ad ordinariam pertinet iurisdictionem, in executionem tot constitutionem Pontificalium.

CAP. XXXIV.

Principes seculares nullo modo posse in episcopos licet seditiosos animaduertere.

SVMMARIA.

1 *Rex quando possit episcopos pacem turbantes de regno expellere.*
2 *Membrum à corpore quando debeat abscindi.*
3 *Homo periculosus communitati,an occidendus.*
4 *Pacis perturbatio est crimen flagitiosissimum.*
5 *Ecclesia pœnam mortis non imponit.*
6 *Pacis perturbatio,vbi est notoria non requiritur causa cognitio.*
7 *Archiepiscopus qui fuerit furcis suspensus à Florentinis.*
8 c.olim de iniuriis *limitatio.*
9 *Assassinio priuantur episcopi,& Cardinales dignitatibus.*
10 *Diffidare est dare cuilibet licentiam offendendi.*
11 *Cardinales an comprehendantur in dispositione* c.1.de homicid.lib.6.
12 *Dispositio correctoria, & odiosa quando extendatur.*
13 *Dictio,*quicunq; *geminata extenditur etiam ad maiora expressis.*
14 *Cardinales & episcopi cur non nominentur verbotenus in dispositione* c.1.de homicid. lib.6.
15 *Digniores oportet à fraudibus plus esse alienos.*
16 *Clerici quando occidi poterunt sine depositione.*
17 *Assassinii pœna procedit, etiam non secuta morte occidendi.*
18 *Reipublicæ expedit capita factionum occidere.*
19 *Reipublicæ conturbationi obuiandum.*
20 *Iustum quale proprium dicatur in actibus humanis.*
21 *Dauid non aliter potuit habere pacem,nisi occiso Absalone filio.*
22 *Seditionis peccatum nunquam Deus voluit relinquere inultum.*
23 *Legem naturalem omnes gentes habent.*
24 *Episcopum seditiosum posse expelli de regno secundum aliquorum opinionem.*
25 *Episcopos expellere incurritur in* bullam; Cœnæ domini.
26 *Et alios canones.*
27 *Episcopos expellens feudis ecclesiæ priuandus est.*
28 *Papa solus habet potestatem in episcopos.*
29 *Leges Codicis si non sunt approbatæ de iure canonico sunt nullæ ipso iure.*
30 *Legem condere super ecclesiasticis excedit secularem potestatem.*
31 *Leges principum secularium non ligant clericos ad earum obseruantiam.*
32 *Leges contra priuilegia clericorum auferunt libertatē ecclesiasticam.*
33 *Leges auferentes competentia clericis de iure communi non valent.*
34 *Idem si auferunt competentia de consuetudine.*
35 *Eleemosyna quæ datur de consuetudine non potest statuto tolli.*
36 *Lex iusta propter pacem ligat aliquando clericos, & quomodo.*
37 *Clerici etiam prima tonsura non possunt expresse distingui in legibus secularibus.*
38 *Mala non sunt facienda, vt inde veniant bona.*
39 *Lex super titulis ecclesiasticorum an possit condi à Principe seculari.*
40 *Titulos recipere ecclesiastica persona nullo iure prohibentur.*
41 *Clericis dicitur conueniens omnis habitus honestus.*
42 *Tituli quibus iuribus sint concessi prælatis.*
43 *Honestas est præceptum iuris.*
44 *Honorem potest quis petere sibi exhiberi.*
45 *Cardinales sunt illustrissimi.*
46 *Cardinales excedunt episcopos, Archiepiscopos, & Patriarchas.*
47 *Honor est d. .ersus iuxtam excellentiam.*
48 *Episcopi appellantur reuerendissimi, & quot alios titulos habeant.*

QVæsitum est,si Rex possit in aliquo casu episcopos de regno expellere,& certe si posset, non deberet id faciens excommunicatione damnari; ideo circumscriptis omnibus Doctoribus excellentissimis Hispanis,& Gallis,quos in fine quęstionis recensebo, videndum est quid de iure ciuili,& canonico statuatur, Doctoresque Itali senserint,ac exempla nostrorum temporum fieri permittant. Omnium igitur propugnantium pro seculari iurisdictione vnica est sententia,Regem ipsum † posse episcopos,si contra custodiam,vel 1
quietem publicam demoliti fuerint deprehensi, procul ab ea vrbe,quam conturbauerint,expellere, *l. quicunque C.de epis.c.& cleric.* vbi id tenet Paul.de Castro, & Salyc.Item *in §.si clericus de pace tenenda.* statuitur, clericum turbantem pacem priuari posse, & tanquam proscriptum haberi,vbi id tenet Bald.*nu.2.* Aluarott. *nu.2.* qui respondet Andreæ, & Baldo dicentibus non potuisse Imperatorem hanc legem condere *in d.nu.2. vers.sed hoc videtur. & ibid.nu.3.* Quod autem supradicta iura videantur iuste, ac recte condita, ex doctrina D.Augustini probatur, qui contra Parmenianum dicit,sic enim si saluti † totius corporis humani expediat 2
pręcisio alicuius membri,puta cum est putridum, vel corrup-

corruptiuum aliorum membrorum, laudabiliter, &
3 salubriter abscinditur, ita cum aliquis homo † periculosus est toti communitati propter aliquod scandalum & peccatum, laudabiliter, & salubriter occiditur, vt bonum commune conseruetur. Ad quæ adaptari possunt notata per D. Thom. *in 2.2. quæst. 64. art. 2.* vbi quod hoc habet locum in omnibus criminibus; ergo
4 multo magis perturbando pacem † vniuersalem, quod crimen flagitiosissimum est, ideo resecandum est à principio ne intima cordis corrodat. Et cum dicat D: August. licite occidi poterunt, intelligendum est à lai-
5 co, quia ecclesia † pœnam mortis non imponit, vnde dicit tex. *in c. nouimus de verb. significat.* quod quando Ecclesia tradit clericum degradatum iudici seculari, debet efficaciter intercedere, vt citra mortis periculum eum sententia moderetur: & licet cognitio saltem videatur pertinere ad ecclesiam, *c. quoties 24. q. 1.* tamen quia hoc crimen resecandum est à principio, ne
6 pax violetur; vbi perturbatio † pacis est adeo notoria, non requiritur causæ cognitio, vt in simili deciditur de filiis presbyterorum. Imo dicit D. August. quem citat Franciscus Arrias *in tractatu de bello, & bellato num. 101. & seq.* quod quando vult Deus concitare aliquam potestatem aduersus hæreticos, schismaticos, dissipatores Ecclesiæ, & exsufflatores, ac blasphematores Christi, ac pacis perturbatores, ipsi non mirentur, quia Deus concitat, vt à Sara verberetur Agar, cognoscat se Agar, supponatque ceruices; Non esse mirandũ ait, cur potestates Christianæ sic mouentur, quomodo enim redderent rationem de imperio suo: & propterea præcedentem conclusionem tenet Gratianus in glossa *in ver. violentas vers. sed cum aliquis in c. si quis suadente 17. q. 4.* Socin. *in consil. 20. inter consilia Francisc. Curt. senioris, n. 50 vers. possumus tertio.* qui consuluit su-
7 per morte Archiepiscopi † Pisani furcis suspensi à Florentinis, & idem Francisc. Curt. *in consil. 21.* super eodẽ facto consuluit Ruyn. *in consil. 4. lib. 5* & hanc tenet Archidiacon. *in c. de fama 24. q. 5.* limitari etiam possunt,
8 *c. † olim de iniuriis & clem. 1. de pœnis.* vt non habeant locum in assassinio, vt *in c. 1. de homicid. lib. 6* tunc enim
9 quilibet clericus, etiam Episcopi, † & Cardinales dicuntur priuati ipso iure, dignitate, ordine, vel beneficio, & à populo Christiano diffidati, & tanquam diffidari possunt à quocunque offendi, adeo, vt nec treuga aliqua eis fuisset seruanda, vt dicunt Host. ens. & Ioann. Andr. *in d. c. 1.* & communiter omnes Doct. dicunt ibi, quod tanquam diffidati possunt à quocunque occidi impune, vt Cyn. *in l. reos Cod. de accusat.* & Angel. in terminis *in consil. 13. in quæst. præmissa.* Clar.
10 *in §. assassinium vers. sed quæro.* quia diffidare † idem est quod dare licentiam cuilibet offendendi. Bald. *in l. 3. Cod. ad l. Falcid. & in l. cum mulier Digest. sol. matrim.* etiam absque incursu excommunicationis, vt dicit Syluestr. in summa in ver. assassinium *num. 3.* Et quod in dispositione *d. c. 1.* comprehendantur etiam Cardi-
11 nales, † probatur ex multis: Primo, quia quando agitur de salute animarum, & euitando peccato disposi-
12 tio correctoria, † & odiosa de tali materia loquens, extenditur ex rationis indemptitate, vt per Ioan. Andr. *in c. ex tenore, qui fil. sint legit.* quem sequitur ibidem Butr. & Abb. & idem Abb. *in c. quæsiuit de diuort.* Bart. *in auth. sacramenta puberum vers. quæro vtrum ista.* Sed dispositio, *d. c. 1.* respicit fauorem animarum, vt dicit ibi tex. & ideo licet dicatur de principe, Ioann. Andr. extendit ad personas etiam maximi gradus supra principem quia constitutio illa respicit fauorem animarum, & reipublicæ secundum eum, & Capyc. *decis. 55.* *numero 23.* Secundo propter dictionem quicunque
† geminatam, quæ extenditur ad maiora expressis, & 13
comprehendit etiam odiosiora, Socin. *in consil. 47. nu. 30. vol. 4. & consil. 3. num. 23. vol. 3.* Corn. *in consil. 237. num. 16. vol. 4.* Dec. *in consil. 599. num. 2.* Crauett. *in consil. 308. num. 3.* Roland. *in consil. 5. num. 44. & consil. 61. num. 40. lib. 1.* maxime in materia fauorabili, vt per eũdem Roland, *in consil. 12. num. 36. lib. 4.* Item quia *in d. c. 1.* non nominantur Episcopi, & Cardinales † prop- 14
ter honestatem religionis, ne detur scandalum quod Episcopi, & Cardinales possunt ista delicta facere, & idcirco dicitur quicunque princeps, prælatus, seu quæuis Ecclesiastica persona, & per supradicta concluserunt præcitati consulentes, comprehendi etiam Archiepiscopum Pisanum, Capyc. *d. decis. 55. num. 22.* & est doctrina gloss. Ioann. Andr. & communiter scribentium *in d. c. 1.* ideo dicendum est comprehendi etiam Cardinales, vt probat Felyn, *in c. cum aures num. 31. de rescript.* & Cassador. *decis. 38. nu. 5. super regulis Cancellariæ.* Et est ratio, nam cum maiori dignitate sint præditi, oportet † eos plus aliis à fraudibus esse alienos, 15
iuxta notata *in c. cum quidam de iureiur. & in l. presbyteri C. de episc. & cleric.* facit tex. *in clem. 1. de renuntiat.* & ideo Samens. super *reg. de infirm. is non resignantibus*, alios citans concludit *in d. c. 1.* comprehendi etiam Cardinales.

Quo casu etiam sine depositione occidi poterunt, 16
vt dicit Lap. *in d. c. 1.* quia ipso iure sunt degradati, & data cuique potestas capiendi, *c. 1. de schismatic. lib. 6.* Paris *de syndic. in ver. inquisitio cap. 3. num. 13.* Boss. *in tit. de foro compet. num. 142.* Stephan. Aufrer. *in tract. de potest. secul. contra eccles. reg. 1. fallent. 18.* Grammatic. *vota 8. & 9. & 11.* Marsil. *in tractatu de bannit. vers. atrocioribus, num. 12. & seq.* etiam non sequuta sententia declaratoria ipsius assassinii. Alberic. *de stat. quæstio. 94. in vltima parte*, & Socin. *in d. consil. 20. in 4. quæst. in fin. inter consilia Curtii Sen.* Etiam non secuta † morte prin- 17
cipis, contra quem volebat committi assassinium, vt dicit gloss. *in vers. mandauerit.* & ibi glossell. *in d. c. 1.* Gomius *in tractatu de immunit. eccles. fallent 15 post num. 8.* Angel. *in d. consil. 13.* & ita seruatur Lugduni ex iussu senatus Parisiensis, vt dicit Antonius Columb. *singular. 4.* & ex istis Henricus III. Rex Francorum supplicabat sanctissimo Domino nostro Papæ absolutionem pro occisione Cardinalis de Ghisa, qui coniurauerat in Regis necem cum toto Populo Parisiensi ad complacentiam dicti Cardinalis, & D. Ducis eius fratris. Humana ratione, & experientia videtur propter periculum, quod est in mora non solum licitum, sed necessarium expellere, atque etiam occidere, quem alias leges occidi vetant, *l. si quis filio §. hi qui Digest. de iniusto testament.* Hieronym. de Tortis *in consil. vnic. num. 14. inter consilia Butrii.* Expedit enim reipublicæ † capita factionum occide- 18
re, Franc. de Aretin. *in consil. 163. numero 19.* & propter metum periculi, vel scandali permittitur magistratibus aliquando leges transgredi, *d. §. si qui* & dicit Immola. *in c. 1. de constit.* & Bald. *in l. quid ergo §. pœna grauior. Digest. ex quib. caus. infam. irrog. & in d. §. hi qui vers. nota quod ratione.* Nec quis debet expectare † 19
actum facti, scilicet se percuti, vel rempublicam conturbari: Vnde Terentius dicit; *malo nos ante prospicere, quam vlcisci.* & monemur exemplo Scipionis Nasicæ relato per Valerium Maximum *lib. 3. cap. de fortitudine.* vbi cum Tiberius Gracchus profusis largitionibus fauore populi rempublicam oppressam teneret, conuocatis patribus conscriptis in ædem

fidei à consule Mutio Scæuola quid nam in tali potestate faciendum esset deliberant, cunctisque consentibus, vt consul armis rempublicam tueretur, Scæuola negauit se quicquam vi esse acturum, tunc Scipio Nasica quoniam, inquit, consul dum iuris ordinem sequitur, illud agit, vt cum omnibus legibus humanum imperium corruat, ego memet priuatus voluntati vestræ offero, ac deinde lęuam apertè manum circumdedit, sublataque dextera proclamauit, qui rempublicā saluam esse volunt, me sequantur, eaque voce, cunctatione bonorum ciuium discussa cum scelerata factione quas meruerat, pœnas persoluere coegit.

20 In actibus humanis in tantum aliquid est iustum,† in quantum iuri naturali est consonum, D. August. *in lib. 1. de libero arbitrio* translatiuè *in c. quo iure distinct. 8.* quod ius naturale diuinum est, *dist. 1. in princip.* Sed in iure diuino pluries exempla traduntur propter seditionem, & coniurationem, etiam ꝓprios filios occidi de-
21 bere: Non enim meruit † aliter pacem habere domus Dauid, nisi Absalon filius eius à Ioab tribus lanceis fuisset occisus, *2. lib. Reg. cap. 18.* Adonias etiam contra patris voluntatem, per coniurationes regnare tentans à Salomone fratre suo occisus est, *3. lib. Reg. cap. 2.* Et
22 seditionis peccatum † neque Deus omnipotens inultum relinquere voluit. Nam cum filius Boeri clamauit coram omni populo Israel, non est tibi pars in Dauid, &c. feceritque seditionem, vt tribus Israel recederet à regimine Dauid, permittente Domino Ioab procedens contra ipsum, fecit decapitare, *2. lib. Reg. cap. 20.* Ipse idem Deus O. M. puniuit omnes adhęrentes coniurationi Absalonis, & ex peste propterea mortui sunt septuaginta millia virorum, *2. lib. Reg. cap. 22.* quod fuit propter coniurationem, & seditionem populi, vt dicit D. Thom. *2. 2. quæst. 40. art. 2.* Et de seditione etiam Choræ qualiter fuerit, & qui in seditione puniti à Deo, habetur *Numer. cap. 16.* Vnde super dicto Apostoli *ad Roman. cap. 2.* cum gentes quæ leges habent, quæ legis sunt faciunt, ipsi sunt sibi lex, dicit glossa. Le-
23 gem non habent scriptam, habent tamen legem† naturalem, qua quilibet intelligit, & sibi conscius est, q̃ bonum & malum est, & optimum videtur, vt membrū corruptiuum aliorum statim abscindatur, vt bonum commune conseruetur.

Ex his concluserunt Doctores Hispani, & Galli Re-
24 gem † posse Episcopum seditiosum, vasallosque conturbantem de regno expellere, Boer. *in tract. de seditiosis, cap. 1. col. 1.* Chassan. *in consuetud. Burgund. rubric. 1. §. 5. in glossa se il n' aggrace, n. 81.* Auendanus *in tractatu de exequendis mandatis Regis parte, 2. cap. 6. num. 12.* Couar. *practic. quæst. cap. 35. n. 3.* Benedict. *in c. Raynutius in vers. & vxorem nomine Adelasiam in 2. decis. nu. 460.* Carol de Grass. *lib. 2. Reg. Franc. iure 7. col. pen.* Io. Faber. *in auth qua in prouincia, Cod. vbi de crim. agi oport.* Bellug. *in suo spec. in tit. de official. laic. §. vltim. & in tit. de proposit. rubric. 11. §. dubitatur num. 18.* Salsedo *in addit. ad pract. criminal Berandini Diaz. cap. 102. in 1. addit.* vbi intrepide dicit contra Nauarr. *in suo manual. cap. 27. n. 67.* qui Na-
25 uarrus † *in 10. casu* tenet *Bulla, Cœna domini,* hunc casum fuisse diffinitum, vt nullo modo liceat iudicibus secularibus episcopis non parentibus suis iussis pręcipere, vt de regno exeant, Salsedo putat hunc casum minimè potestati Regiæ derogare, sed tunc procedere quando Episcopi, & alii prælati sine causa expellantur, cuius opinio à fortiori procedit in maioribus sui regni ecclesiis, quarum Reges ipsi sunt domini, vt per Archidiacon. *in c. lectis distinction. 63.* per illum tex. cum tribus capitulis præcedentibus Corsett. *in tract. de potestate Reg. parte 3. quæst. 34. num. 60.* Sic Genuenses Episcopum Pettum à Balma expulerunt, & Alphonsus Estensis vltimus Dux Ferrariæ, Episcopum Ferrariæ nostris temporibus expellir; sed ista facta non sunt trahenda ad exemplum: Nec causam scire possumus cur à sanctissimo Papa, qui maxima cum consideratione Principes excommunicatos denuntiare debet, non fecerit.

Sed ego non video quomodo pręcedens opinio possit citra excommunicationem † legi, ne dum sub- 26
stineri, & vltra quod *in bulla, Cœna Domini.* hic casus diffinitus sit, vt late per Nauarr. *in d. cap. 27. num. 67.* Sunt certe decretales stabilitæ aduersus bannientes Episcopos, & alios clericos, & pro eorum opinione scribentes excommunicatione damnantur, & decretales sunt in corpore iuris canonici integraliter receptæ, nec inficiari possunt, quas placuit verbotenus inserere. Nam dum Florentini eiecissent Episcopum Fesolanum propter eorum rationem politicam, conditum est, *c. olim de iniuriis.* [Olim scribentibus nobis episcopo Mutinen. vt potestatem & consiliarios & populum Ciuitatis Florentię ad satisfaciendum de damnis, & iniuriis irrogatis Episcopo, & Ecclesiis Fesulan. censura ecclesiastica coarctaret, idem testes lite non contestata recepit: quare nos, eius processu penitus reuocato, commune Florentin. quia banniuerat Episcopum Fesulanen. contra Deum, & ecclesiasticam libertatem, propter iniuriam banni, expensas, & damna tali occasione secuta taxatione iuramento præmissa in mille libris vsualis monetæ prædicto Episcopo sententialiter duximus condemnandum.]

Clem. 1. de pœnis. [Si quis suadente diabolo in hoc sacrilegii genus prorupetit, quod quamuis pontificem iniuriose, vel temere percusserit, aut cœperit, seu banniuerit, vel hæc mandauerit fieri, aut facta ab aliis rata habuerit, vel socius in his fuerit faciendis, aut consilium in his dederit, aut fauorem, seu scienter defensauerit eundem in illis casibus de prædictis, in quibus excommunicationem per iam editos canones non subiret, sit huius nostrę constitutionis auctoritate (non obstante quacunque consuetudine, quam reputamus, approbante sacro concilio potius corruptelam) anathematis mucrone percussus à quo nequeat, nisi per summum Pontificem (præterquam in articulo mortis) absolui. A feudis † insuper, loca- 27
tionibus officiis, & beneficiis spiritualibus, siue temporalibus, quæ ab Ecclesia, cui sic offensus præest episcopus, obtinet, cadat hoc ipso ac ad eandem ecclesiam libere reuertatur. Ipsius filii per masculinā descendētes lineā vsq; ad generationē secūdā (omni spe dispensationis adempta) reddantur ipso facto inhabiles ad ecclesiastica beneficia in ciuitate, & diœcesi in quibus idem Episcopus pręsidet obtinenda. Terra quoque ipsius (dum tamen vltra vnam diœcesin non contineat) vsque ad condignam satisfactionem eiusdem, nec non locus, aut loca, in quibus captus Episcopus detinebitur, quandiu detentio ipsa in eisdem durauerit, ecclesiastico subiaceat interdicto. Quod si terra eiusdē duas diœceses, vel vltra cōtineat, diœcesis domicilii principalis ipsius, & illa etiam in qua fuerit delictū cōmissum, si sua sit, & duæ aliæ, quę sub ipsa sint eidem loco magis vicinæ interdicto subiaceant supradicto; & quia eo maior erit ipsius confusio, quo sua fuerit culpa

Digitized by Google

culpa patentior, quovsque dignam satisfactionem pręstiterit, per omnes illius loci, in quo commissum est facinus, nec non ciuitatum, & diœcesium vicinarum ecclesias quibuslibet diebus dominicis, & festiuis, pulsatis campanis, & candelis accensis, excommunicatus publice nuntietur: & cum absoluendus fuerit, idoneè caueat quod inferendæ pœnæ parebit, & auxiliante Domino pœnitentiam peraget iniungendam. Ciuitas autem, quę præmissa, vel eorum aliquod in episcopum suum commiserit, interdicto, donec satisfecerit subiaceat memorato. Potestas vero, consiliarii, Balliuus, scabini, aduocati, consules, rectores, & officiales ipsius, quocunque nomine censeantur in præmissis culpabiles existentes, similiter excommunicationis sententiæ, à qua (nisi vt præmittitur) non valeant absolutionis obtinere beneficium, sint subiecti. Quæ omnia tantò magis in Episcoporum interfectoribus sunt seruanda, quantò in eos seuerior, quam in præfatos pœna debet exurgere, & grauioris indignationis aculeus desæuire.]

Cap. nouerit. de sent. excom [Nouerit fraternitas tua (& infra.) Excommunicamus omnes hęreticos vtriusque sexus, quocunque nomine censeantur, & fautores, & receptatores, & defensores eorum, Nec non & qui de cætero seruari fecerint statuta edita, & consuetudines introductas contra Ecclesiæ libertatem: Nisi ea de capitularibus suis infra duos menses post huiusmodi publicationem sententiæ fecerint amoueri. Item excommunicamus statutarios, & scriptores statutorum ipsorum, nec non potestates, consules, rectores, & consiliarios locorum, vbi de cætero huiusmodi statuta, & consuetudines editæ fuerint, vel seruatæ, nec non & illos qui secundum ea præsumpserint iudicare vel in publicam formam scribere iudicata.]

Nec solum sunt excommunicati, sed & feudis, quæ ab ecclesia tenent, priuari debent, *c. graui. in fin. de sent. excom.* gloss. notat. *in d. c. nouerint in ver. scriptores eod. tit. & d. clem. 1. de pœnis in vers. a feudis insuper.*

28 Potestas † in episcopos pertinet ad solum Papam, quod disponitur in multis conciliis generalibus, vt ex postrema *Tridentina synodo* constat, *canone vltimo tertiæ sessionis*, sub Iulio Papa III celebratæ, & fuit etiam decretum sub *octaua sessione eiusdem concilii* sub Pio Papa IV. celebrati, inter decreta *reformationis canone 5.* vbi statuitur summum Pontificem oportere per seipsum causas episcoporum cognoscere. & statuere; Aut Metropolitanis, vel episcopis Papæ ipsius manu signato rescripto eligendis, cognituris tantum, & facti instructionem sumpturis, processumque confecturis, & statim ad Romanum Pontificem transmissuris delegare, seruata eidem diffinitiua sententia. Item probatur ex quam pluribus decretis canonum, ipsorum Episcoporum causas à solo summo Pontifice, & non ab alio finiri oportere, aut ab aliis iudicibus apostolicę sedis auctoritate constitutis, quod dignosci poterit ab ipsis primis ecclesiæ initiis, vt traditur *in c. inquisitores de hæretic. lib. 6.* & ita ab omnibus Pontificibus Romanis sancitum esse reperitur, *c. nullam 2. q. 5. & c. omnis c. ad Romanam c. si quis putauerit c. si quis Episcopus 2. q. 6. & c. dudum 3. q. 6. & c. 1. & seq. 6 q. 4. & c. maiores de baptism. & c. vltra prouincia 3. q. 6. & c. synodum 17. dist. & c. ipsi canones, & c. cuncta per mundum 9. q. 3.* in quibus dicitur difficiliores, & maiores causas ad sedem apostolicam referre oportere, & *c. preceptis dist. 12.* vbi Gregorius statuit in hæc verba: *Nulli dubium esse, non solum pontificalem accusationem, sed etiam omnem sanctæ religionis relationem ad sedem apostolicam, quasi caput ecclesiarum debere referri, et inde normam accipere, vnde sumpsit exordium.*

Item probatur summorum Pontificum Epistolis. Anacletus Papa Petri discipulus in epistola prima de oppressione episcoporũ & de accusatione eorũ, missa ad omnes Episcopos, ita scripsit: *quod si difficiliores orta fuerint quæst. aut Episcoporum, aut maiorũ iudicia, ad sedem apostolicam referantur.* quæ epistola ponitur *in 1. tomo conciliorũ. fol. 54.* & recensetur à Burcando Episcopo VVormacien. Christianæ religionis defensore *in lib. 1. de primatibus eccles. de. ret. 178.* Euaristius Papa, tẽporibus Domitiani, & Neruæ Traiani in quadam sua epistola *in eodem 1. tomo conciliorũ fol. 68.* quæ est secũda, directa ad omnes per Ægyptum conglutinatos fratres, post multa dicit: *quoniam iniuria Episcoporum ad Christum pertinet, &c.* sin autem aduersus eos aliquam querelam habueritis, his peractis inquirendum erit, & auctoritate huius sanctæ sedis terminandum. Alexander Papa I. scripsit epistolam ad omnes orthodoxos de sacerdotibus non vexandis, & Episcoporum causas ad sedem apostolicam remittendis, quæ habetur *in eod. tomo 1. concil. fol. 71.* & ibi *in d. 1. tomo concil.* sunt multę epistolæ Pontificum de hoc, quæ ad exemplum inducta sunt, ad ostendendum, quod nunquam in alio fuit potestas Episcopos inquirendi, iudicandi, & expellendi, nisi penes ipsum summum Pontificem, & ideo recte *in Bulla Cœnæ domini.* singulis annis excommunicantur, vltra priores censuras sacrorum conciliorum.

Nec obstant supradictæ leges † Imperatorũ in Co- 29
dice, & alibi allegatæ; quia oẽs leges Codicis positæ sub titulo de sacrosanctis ecclesiis, & de Episcopis, & clericis, & alibi de ista materia in toto iure ciuili, si non sunt approbatæ de iure canonico, vel mere priuilegiatiue, sũt nullę ipso iure; quia legem † condere super ecclesiasticis, 30
est res excedens quamcunq; potestatẽ secularẽ, *c. 1. nũquã dist. 96.* Bald. *in c. ecclesia S. M. n. 5.* Et super rebus secularibus nõ possunt expresse distingui priuilegiatiue, vel imperatiue, *c. 2. de foro compet. c. cum non ab homine de iudic.* cum aliis per Alex. *in consil. 211. & 212. vol. 2. & cõsil. 149. in princip. vol. 6.* etiam si illæ leges essent iustæ, & rationi consonæ, quia ex defectu potestatis sunt nullæ, & ab ipsis reclamare, vel appellare non est necesse, *c. bene dist. 96.* Abb. *in d. c. ecclesia S. M.* quem sequuntur ibi alii, prętertim Dec. *n. 84.* Felyn. *n. 4. in prim. limit.* Idẽ Dec. *in c. in præsentia de probat.* vbi Paris. *n. 109.* post Salyc. *in auth. cassa n. 9.* Alex. *in consil. 81. vol. 1.* Cagnol. *in l. 1. n. 20 C. de sacros. eccles.* Tiraquell. *de retract. l. gnag. § 1. gl. ss. 8. n. 42. & seq.*

Ideo dicunt Doct. quod leges † Principum seculariũ 31
siue auferant clericis quæ ipsis competunt de iure cõmuni, siue competant de consuetudine, vel ex priuilegio Papæ aut Imperatoris, vel aliter quomodocunq;, non ligant clericos, vt ad earũ obseruãtiam teneantur. Quod autem attinet ad ea, quæ ex priuilegio † aliquo 32
clericis competunt, indubitati iuris est, si legibus secularium tollantur, leges illas tanquam contra libertatẽ ecclesiasticam non valere, vt concludunt omnes Canonistæ *d. c. nouerit de sent. excomm. & c. ecclesia S. M. de constit.* & Legistæ omnes *in auth. cassa C. de sacros. eccles.*
Ea autem, quę competunt clericis † de iure communi, 33
licet controuersia sit apud Doct. an si tollantur, dicatur fieri contra libertatem ecclesiasticam, vt locus sit pœnis, *d. c. nouerit, & ad auth. cassa.* tamen in hoc conueniunt quod leges huiusmodi aliquid auferentes clericis ex his quæ sibi licita sunt de iure communi, non valeant, ita Dec. *in d. auth. cassa n. 2.* Bartol. *in l. filius fam. § diui n. 84. de leg. 1.* Dec. *in d. c. ecclesia S. M. num. 6. & 7.* & ibi Felyn. *nu. 69.* Idem videtur de legibus secularium, quæ clericis auferunt ea quæ de consuetudine † eis 34
competunt, cum consuetudo nihil aliud sit, quam lex,

 seu

Digitized by Google

seu ius non scriptum, *§.ex non scripto Instit. de iure natur.gen. & ciuil.* Vnde dicit Alberic. *in auth. similiter C. ad l. Falcid.n.26.* quem sequitur Dec. *in d.c.ecclesia S.M. n.231.* consuetudine sit introductum, vt populus tribuat
35 aliquam eleemosinam † clericis, huiusmodi consuetudo non poterit statuto tolli, *c.ad apostolicam de simonia, c.vnic.de consuetud.* Quæ procedunt, etiam si lex nihil præciperet, aut prohiberet ipsis clericis, sed solum legem imponeret laicis, in qua præiudicium clericis afferretur, *c.fin. de immunit.eccles.lib.6* Ancar. *in*
36 *consil.155.* Et licet lex iusta, † & honesta præsertim propter pacem, & bonum publicum simpliciter lata liget quandoq; clericos, vt post Canonistas D.Thom. & alios concludunt Dominic. Soto *in 4. lib. sent. distinction.25 quæst.2. art.1. & 2.* & Victoria *in lib. de potestate ecclesiastic. & ciuil.* Couar. & plures alii. Tamen, id intelligi debere existimo: Primo vbi non sit contra libertatem ecclesiasticam, aut non sit in dedecus, aut præiudicium honestæ reuerentiæ clericorum iuxta gradus prærogatiuã ex his, quæ supra deducta sunt, & in specie dicit Frater Bartholomæus de Medina *in 4. lib.sent.dist.12 quæst. 96. art. 6.* ibi à legibus, quę ordinantur ad bonum commune, & nõ dedecent clericos. Secundo procedit vbi de clericis nominatim non fit mentio. Deus enim distinxit iurisdictiones, & potestates, & summo Pontifici assignauit sacerdotium, & iurisdictionem in spiritualibus, & in rebus, & personis Ecclesiasticis, Imperatori autem, & Regibus in secularibus, *c.cum ad verum dist.ncl. 96. in auth. quomodo oport. episcop. & ibi n. t. per Doct.* cum aliis cõgestis per Alex. *in consil.8.col.1. & 2.vol.1.* Et ideo clerici etiam primæ
37 † tonsuræ non possunt expresse distingui, aut comprehendi in legibus secularibus super rebus ecclesiasticis, & in fauorem clericorum editis, quia legem condere super ecclesiasticis est res excedens quamcunque potestatem secularem, *d.c.nunquam dist. 96.* Alphonsus de Castro *de potestate legis pœnalis cap.6.* Existimo igitur in hoc casu, & in cęteris, vbi personæ ecclesiasticæ tangendę essent, quod debeat consuli summus Pontifex, cuius est communibus vtilitatibus prouidere, vt in Cõcilio Lateranensi statutum est, *c. aduersus de immunit. eccles.* & ad ipsam sedem apostolicam spectat declarare an ipsi Principes possint super istis condere leges, vel non, Abb. Aretin. Felyn. & Dec. *in c.cum omnes de cõ-*
38 *stit.* Nec sunt facienda mala †, vt inde veniant bona. & mandata domini diligenter sunt custodienda, vt dicit Samuel *in lib.1.Reg.cap.13.* & Deus Opt. Max. cum sit omnipotens profitetur nihil iniustum, vel inhonestũ posse fieri, vt ait D. Augustin. cum aliis cumulatis per Crauett. *in tract.de antiquitate tempor. parte 1. num.26. & seq.*

Et ex prædictis dum eram Aduocatus in vrbe annis
39 præteritis contingit disputare; An † licuisset Principi seculari Pragmaticam sanctionem condere absq; auctoritate sedis apostolicæ super titulis, qui tam in familiaribus, & quotidianis sermonibus, quam in epistolis, & vbique solent dati Cardinalibus, Episcopis, & aliis personis ecclesiasticis, & quid si in Pragmatica nõ essent nominati expresse tales personæ. Et pro nullitate talis legis, & pro defensione honoris sanctæ nostræ matris Ecclesiæ adducebam vltra prædicta, quæ obi-
40 ter hic iussi inserere, quod nullo † iure diuino, aut põtificio prohibentur Prælati, & cæteri clerici recipere huiusmodi titulos, illisq; sese inuicem honorare iuxta gradus cuiuscunque prærogatiuam, in signum honoris, & reuerentiæ, quæ Prælatis, & superioribus debetur, *l.libertas ff. de statu hom.* cum aliis per Felyn. *in d. c.*

ecclesia S.M.quæst 6 de constitut. Vbi dicit, quod lex secularis, quæ hoc prohibet, nouum inducit vinculum, & aufert hanc libertatem, & facultatem, vt ex definitione libertatis Alexand. post alios *in consil.49. num. 12.vol.6.* quod omnis habitus † honestus iuxta gradus 41
prærogatiuam dicitur conueniens clericis, dummodo non sit à iure, vel consuetudine reprobatus: sed ne dũ tales tituli † non videntur his Prælatis à iure diuino, 42
aut humano interdicti, sed potius expresse concessi, legitur enim *Eccl siast.cap.7. Honorifica sacerdotes, & in medio fratrum rectorum eorum in honore.* & *Exodi c. 28. in princip. Facietis vestem Aaron in gloriam, & honorem, quibus sanctificatus ministret mihi.* & in *c.dominus distinctio 1.94.* Cyprianus ex dictis institutionem procedere ostendit, vt sacerdotes legitime, & plene honorentur, tanquam ideo instituti, dictique ministri, ac mediatores inter Deum, & populum, vt late cumulat Chassan. *in tract.gloria mundi parte 4. considerationibus 2.4.&6.*
Honestas † enim, & reuerentia collocatur inter iuris 43
præcepta, *l.iustitia est §.1 ff.de iust. & iur.§.iuris præcepta Instit.eod* cum aliis per Crauett. *de antiquit.tempor.parte 4.num.20 ante finem.* Et de reuerentia Episcoporum & aliorum parentum *l.1 §.prætor. ait, & ibi plene not. ff. de in ius voc.* Achill. de Grass. *de exemptione diu. prima.* Gerardus de petra sancta *singul.82.* dicit, quod ea, quæ lędunt famam, & existimationem, & quietem, dicuntur non esse in nostra potestate, & *singular.33.* quod nobiles † possunt cogere inferiores, vt sibi debitum 44
exhibeant honorem, & reuerentiam. Et propterea Innocent. III. *in c.solitæ de maior. & obed.* conqueritur de Imperatore Constantinopolitano, quod Patriarcham suum, cui assurgere debebat, minus in sedendo honoraret, quam esset conueniens, & tamen Imperator nõ omnino inhonoratum relinquebat Patriarcham, cum apud se, licet in sinistra parte sedere faceret, quod est non modicum honoris signum, vt notat Chassan. *in catalog.glor. mundi, parte 1. considerat. 11. & 12.* Et de consuetudine, & ritu adorationis pedum & de osculatione manus Episcoporum bene Iosephus, Stephanus in tractatu quem in specie edidit *de adoratione pedum,* & scripsi supra *in 1.parte cap.9 art. fin.*

Et de titulo Illustrissimi † expresse quoad Cardi- 45
nales, Doct. *in l.1 ff.de offic.eius.* conueniunt, vt Cardinales sint Illustres, Illustris autem, & Illustrissimus in iure aliquando pro eodem vsurpantur, vt not Ias. *in d. l.num.2.ff.de offic.eius.* sunt enim senatores, & patritii, iuxta tex. *in c. ecclesia habet 16. quæst.1.* cum aliis per Ancar. *consil.116.* Roman. *in consil. 498.* Dec. *in c.canonum statuta in 2.lect num.2. de constit.* late Lancellot. Couar. *in suo templo iudicum, lib.2 cap.2. quæst. 1.nu.18.* senatores, & patritii in numero superillustrium, qui est primus ordo dignitatis, ponitur à Doct. *in d l.1.* vt per Ias. *num.1.* Dec. *nu.6.* & cum hodie ex communi omnium sententia Cardinales † excedant dignitate Epis- 46
copos, Archiepiscopos, & Patriarchas, vt late idem Lancellot, *d. cap. 2.§.3.* conuenire videtur, vt aliquo insigniori titulo ab illis distinguantur, cum honor, qui debetur ratione † ecclesię sit diuersus iuxta diuersita- 47
tem excellentię secundum D. Thom *in 2.2. quæst.81. art.4.* Certum autem est, post summum Pontificem, neminem maioris honoris, aut dignitatis luce præfulgere, vt dicit Host. quem etiam sequitur Io. Andr. *in c. dilectus in 1.de prebend.*

Item Episcopus expresse † appellatur Reueren- 48
dissimus *c.in nomine domini, dist.23.* & in *l. nulli Cod. de episc.& cleric.* & in multis aliis locis, *c.generaliter 16.q.1.* Aliquando sanctissimus, *clement. plerique & ibi*

Cardi-

Digitized by Google

Cardinal. in 4. not. de elect. Aliquando dux, *c. si officium dist. 59.* Aliquando Illustris, *c. fin. de re iudic. lib 6.* Aliquando spectabilis, Bald. *in l. 1. §. 1. ff. de offic. pretor.* Aliquando pater animarum, *c. esto subiectus dist. 85.* Aliquando persona egregia, *l. ad egregias ff. de iureiur.* quare cum his titulis à Pôtifice Max. & ab Imperatore decoratus reperiatur, & sic tam iure canonico, quam ciuili, videntur ei debiti, quod etiam colligitur ex traditis per Doct. *in d. l. 1. Digest. de offic. eius.* Vbi dum volunt probare quis magistratus sit superillustris, & quis illustris, non alio vtuntur argumento, quam quod magistratus ille illustris, aut superillustris in iure reperiatur: & honor pro reuerentia Episcoporum maxime commendatus est à Principibus secularibus; & saltem hi tituli illis competunt de consuetudine ab vniuerso Christiano orbe approbata, quæ consuetudo eo magis est valida, ex quo à iure fomentum, & robur sumit, vt de Illustrissimis, & Reuerendissimis mox dictum est, & ex honesta, & rationabili causa procedit, & ideo reuocari non potest, *c. ad apostolicam de simonia c. 1. eod. tit. in extrauag. comm.* Egid. *in consil. 31.* cum aliis per Cassador. *in d. c. vnic. de consuetudin.*

Caueant igitur Principes seculares expellere, vel parum honorare episcopos, vel alios prælatos, & ecclesiasticos, si volunt eorum Regna & status longo tempore possidere.

CAP. XXXV.

Iudicem laicum ad effectum publicationis bonorum hæretici, nullam habere huius criminis cognitionem, etiam ratione feudorum.

SVMMARIA.

1 *Inquisitor debet presentare literas sue commissionis Principi seculari.*
2 *Delegatus debet probare suam delegationem.*
3 *Excommunicatio relaxata a delegato, quando sit nulla.*
4 *Delegatio etiam Pape, & Imperatoris, debet probari per literas.*
5 *Delegatus non potest visitare, nisi ostenderit literas sue commissionis.*
6 *Iudex laicus nullam habet cognitionem super crimine heresis.*
7 *Iudex laicus non potest declarare qualitatem hereticalem.*
8 *Iudex laicus non cognoscit de heresi ad effectum bonorum.*
9 *Hereticorum bona quomodo publicentur.*
10 *Iudex competens in causa feudali est dominus.*
11 *Iudex Ecclesiasticus est competens super publicatione bonorum, etiam feudalium heretici.*
12 *Feudalia bona heretici an publicentur.*
13 *Fiscus succedit ad feuda quoad vsumfructum, durante vita heretici.*
14 *Vsufructus quando non potest peruenire ad fiscũ, saltem peruenit commoditas.*
15 *Feudum an publicetur, publicatis bonis per quodcunq; delictum.*
16 *Feudum delinquentis an reuertatur ad Dominum, vel ad agnatos.*
17 *Primus acquirens potest preiudicare filiis tam alienãdo, quam delinquendo in feudalibus.*
18 *Feudum hereditarium quam qualitatem habeat.*
19 *Crimen heresis, & rebellionis hodie sunt equiparata.*
20 *Feudum ex pacto & prouidentia paternum qui teneant ad Dominum reuerti propter delictum commissum in dominum.*
21 *Feuda cum qua conditione ab initio censeantur concessa.*
22 *Feuda ex pacto, & prouidentia paterna non reuertuntur ad dominum propter delictum, viuente feudatario.*
23 *Agnati non excluduntur à feudo ex pacto, & prouidentia paterno, propter delictum agnati.*
24 *In feudo ex pacto & prouidentia paterno tot sunt concessiones, & donationes, quot sunt persone.*
25 *Agnatus non excluditur a feudo antiquo ex facto alterius.*
26 *Statutum, & pactum non valent, vt propter delictum filii pater priuetur feudo.*
27 *Feudum quod reuertitur ad dominum solum in vita delinquentis.*
28 *Prelatus feudatarius committens in dominum quomodo perdat feudum.*
29 *Feudatarius delinquens amittit feudum in eius vita tantum.*
30 *Iura quot loquantur de amissione feudi in consuetudinibus feudorum, & omnia declarantur.*
31 §. si vasallus culpam si de feud. fuerit contentio inter dominum, & agnatum, *declaratur.*
32 *Lis quando possit esse inter dominum, & agnatum.*
33 §. denique quæ sit prima causa benefic. amittend. *declaratur. & nu. 35.*
34 *Verbum vnum secundum diuersitatem casuum diuersimode accipitur etiam in vno textu.*
36 *Casum diuersificare in vno textu an liceat pro eius intelligentia.*
37 *Verbum,* reuertatur, *aliquando intelligitur temporaliter.*
38 c. 1. si vasallus, feudo priuetur, *declaratur.*
39 *Dictio,* quandoque, *posita in lege, quando referatur ad tempus, & non ad casum.*
40 c. 1. an ille qui interfec. fratrem dom. sui: *declaratur.*
41 *Feudum ob culpam in dominum commissam non reuertitur ad dominum, si potest apparere ex tenore inuestiture.*
42 §. denique quæ sit prima caus. benefic. amittend. *quando non habeat locum.*
43 *Feudum ex pacto, & prouidentia antiquum non reuertitur ad dominum.*
44 *In feudo ex pacto, & prouidentia paterno, quot res cẽsiderantur.*
45 *Filius est eadem persona cum patre culpante.*
46 *Publicatio bonorum heretici ad quem fiscum pertineat.*
47 *Feudi vsufructus, siue commoditas habet naturam allodialium.*
48 *Feuda laici heretici, que recognoscit ab ecclesia, in totum reuertuntur ad ecclesiam.*
49 *Feuda clerici feudatarii, que recognoscit à laico si est hereticus applicantur ecclesie.*
50 *Clerici delinquentis bona publicanda semper applicantur fisco ecclesie.*
51 *Inquisitor solus potest cognoscere de publicatione bonorum etiam feudalium delinquentis in crimine heresis.*

X 5 Licet

Digitized by Google

1 LIcet inquisitor † sancti officii, datus à Papa, antequam officium suum incipiat exercere, debeat literas suæ commissionis Principi seculari illius loci pręsentare, vbi officium suum exercere satagit, requirens ipsum, eiusque iudices, qui iuxta commissionem prædictam criminis reos citare, vel capi facere intendit: quousque enim Principi suas literas ostenderit, poterit in eius officio retardari, vt late scribit Nicolaus Eymericus *in suo directorio Inquisitorum, cap. 1.* & ibi D. Pegna *in suis commentariis, vers. poterit & merito.* quia
2 nemo creditur delegatus † nisi probet delegationem, *c. cum in iure de offic. delegat.* Itaque dicit D. Pegna, si virtute mandati sibi facti procedere cupit, mandatum ostendere, & probare debet, allegat quæ copiose tradit Conradus Brunus *in tractatu de legationibus lib. 1. cap. 8.*

Tamen ex hoc nullam potest iudex laicus prætendere superioritatem vel iurisdictionem, quia hoc ponitur pro regula in quolibet delegato; vnde dicit Innocent. *in c. venerabilis num. 5. de censib.* quod excom-
3 municatio † lata à delegato qui copiam suæ commissionis petenti noluit dare, non solum est iniusta, sed etiam nulla, quem refert, & sequitur Felyn. *in d. c. cum in iure num. 3. & in c sacro de sentent. excommunicat.* & ibidem tenet Abb. *in d. c. cum in iure col. 2.* & idem videtur sentire Rota *in decis. 15. de dolo & contumac. in no-*
4 *uis.* Delegatio † quælibet, etiam summi Pontificis, & Imperatoris debet probari per literas, Rota *in decis. 5. num. 3. de offi. vi ar. in nouis* Bellamer. *decis. 110.* tex. *in c. 1. de fide instrum.* Specul. *de probatio. in b. §. videndum restat num. 1. & in titul. de legat. §. superest vers. quid si de legati iurisdictione num. 4. & seq.* Anton. de Butr. *in c. venerabilis numer. 10. vers. quartus casus de censib.* in-
5 ferens delegatum † huiusmodi visitare non posse, absque eo, quod ostenderit literas, & si excommunicauerit, non tenet excommunicatio, neque visitatio, debet enim probare iurisdictionem suam vt lege ciuili etiam sancitum est, *l. 1. C. de mandat. princip.* vbi omnes Doct. & scribit Cephal. *in consil. 236. in princip.* Vt autem hæc omnia locum habeant etiam in Cardinale, cui, nisi ostenderit literas, non sit credendum, probat Mascard. *de probation. conclus. 491. col. 2. cum suis ampliationibus, & limitationibus.*

6 Et specialiter prohibitum est laicis † habere aliquā cognitionem super crimine hæresis, *c. inquisitionis §. prohibemus de hæretic. lib. 6. c. excommunicamus §. 1. c. ad abolendam vbi Abb. n. 7. & 12. de hæretic. c. vt officium c. cum secundum eod. tit. in antiq.* Gundisalu *in tract. de hæretic. cap. 15.* Episcop. Squillacen. *in tract. de fide catholic. cap. 23. & c. 30.* Villalob. *in comm. opin. ver. hæresis n. 42.* Alphons. de Castr. *in lib. 1 de iusta hæretic. punitione, c. 5.* & latius *cap. 24.* vbi pluribus rationibus probat, secularem iudicem non posse de hæresi iudicare, neque declarare, nisi ex delegatione Papę ad extirpationem tāti criminis, Milleus *in practic. fol. 94. num. 38.* Ergo non
7 potest † iudex laicus declarare qualitatem hæreticalem, vt si quis contrahat binas nuptias, est de hæresi suspectus, & criminaliter contra eum procedi potest per Inquisitores, vt probat Arnaldus Albiensis *in tractatu de cognoscendis assertionibus catholicis, quæst. 23. per totam, præsertim num 64.* Nisi ab aliquo impetu prauorum morum procederet, quo casu est mixti fori; ergo vbi ecclesiasticus præuenisset iudicem laicum, ille de hac qualitate hęreticali cognoscere debet, de quo inferius in particulari capite scribam.

8 Quare non potest iudex laicus † prætendere iurisdictionalium cognitionem super crimine hæresis saltem quo ad effectum bonorum, ex reg. *c. vergentis de hæretic.* vbi Principes seculares publicant bona hæreticorum sui status; quia diffuse probaui supra *in parte 1. cap. 51.* hoc spectare ad iudicem ecclesiasticum, & ibi pbo, quod cum bona † hæreticorū publicanda, ex cō- 9
stitutionibus summorum Pontificum diuidenda sint in tres partes, quarum vnam tantum Domino temporali esse applicandam summi Pontifices decreuerunt, huius negotii declaratio spectat ad Inquisitores, quia cum publicatio bonorum hęretici ipso iure fiat, facta declaratione talis criminis, diuisio bonorum publicatorum est pars sententię; ergo ad eosdem Inquisitores pertinere debet.

Et licet alias in feudalibus Dominus † feudi sit iu- 10
dex competens, Curt. *de feud. part. 1. q. 8. col. 2. in 2. effect.* Iason *in plud. feud. n. 112. vers. quartus* Francisc. Sonsbeck. *de feud. part. 4. num. 26.* Petr. Gregor. *in tractatu de concess. feud. part. 5. q. 8. col final.* Capyc. *in inuestitura, ver. Feudorum generalia conclus. 11.* quia cum fuerit promissa fidelitas, nullius alterius fidelitate seruata, habeatur que supremus dominus, potest iure optimo esse iudex in causa propria, Bartol. *in l. proxime in princip ff. de his quæ in testam. delent. & in l. 1. nu. 1. C. ne quis in causa propria.*

Tamen in causa confiscationis bonorum hæretici, etiam si fuisset feudatarius directi Domini laici, iudex competens huius confiscationis est † Ecclesiasticus, qa 11
d. c. inquisitionis, cum similibus nuper allegatis generaliter loquantur, ergo prohibent laicis etiam in causa feudali cognitionem ipsam.

Neque obstat quod bona † feudalia hæretici non 12
publicantur, sed ad directos Dominos reuertuntur, ad tradita per Host. *in c. excommunicamus §. moneantur de hæretic.* & per Specul. *in tit. de feudis, nu. 62.* quia præsupposito etiam, quod feuda non veniant in generali bonorum publicatione, in quo fundatur supradicta opinio, dicendum est quod non statim reuertantur ad Dominos directos, vel ad eos, qui proxime successuri erant, nisi post mortem hæretici; ergo interim fiscus † 13
succedet ad feuda quo ad vsumfructum, Andr. *in c. 1 §. denique, & § præterea quæ sit prima caus. benefic. amitt.* quia regula *l. Statius Florus §. Cornelio Felici ff. de iure fisci.* habet locum in feudis. Loffred. *in consil. 1. nu. 143.* Thom. de Marin. *in tract. de feud. in titulo de feudo ex pacto, & prouidentia antiquo, numer. 88.* Molin. *de primogen. Hispan. lib. 4 cap. 11. nu. 12.* vbi quod etiam stante prohibitione alienationis bonorum, vel maioratus, delinquente possessore, licet ad fiscum vsusfructus † per- 14
uenire non possit, per regulam *d. §. Cornelio Felici.* tamen fiscus poterit percipere commoditates, etiam si in specie prohibitum esset, nequid ad fiscum perueniret, quia in fraudem fisci id prohiberi non potuit.

Sed vt hoc negotium clarius innotescat, ipsum diuido per tres articulos, primus est: An feuda veniant in generali bonorum publicatione. In quo longior ero, quam conueniat stomachis delicatis, qui vno flatu volunt negotium expeditum, sicut de sacco exit triticum, & quia isti termini magis innotescunt Neapolitanis vbi semper aguntur causæ feudales. Secundus articulus est: Ad quem fiscum pertineat vsusfructus bonorum feudalium viuente condemnato, an ad fiscum Principis, vel ad fiscum ecclesiæ. Ex quibus clarior fiet tertius articulus, quis sit iudex in huiusmodi articulo publicationis vsusfructus feudorum, viuente cōdemnato.

Primus articulus diuiditur in duas partes. Altera est si bonis † confiscatis per quodcunque delictum, feudū 15
publi-

Digitized by Google

publicetur, & tunc illa ratione, quia feuda non sunt transitoria ad hæredes extraneos, non publicantur, de quo articulo, Bartol. Immola, Roman. & Alexan. *in l. si finita. §. si de vectigalibus. ff. de damn. infect.* late pertractant, & est comm. opin. de qua per Boer. *in decis. 264. num. 7.* altera est, quando vasallus committit delictum
6 principaliter in dominum, & idem sit Dominus directus, & fiscus, si feudum † delinquentis quod redit in dominum in vltionem suæ iniuriæ, *c. 1. §. denique. quæ sit prima caus. benefic. amitt.* in perpetuum, vel temporaliter redeat in præiudicium agnatorum: & tunc aut loquimur de feudo ex pacto, & prouidentia nouo, & sicut pater primus † acquirens, potest alienando filiis, & descendentibus præiudicium facere, vt dicit Andr. *in c. 1. §. si l. bellum. num. 10. de alien. feud. patern.* quem sequuntur Aluarott. *in c. 3. col. in fin.* & in *c. 1. §. final. quæ sit prima caus. benefic. amitt.* & Thomas de Marinis qui alios adducit *in tractatu de feud. in tit. de feud. ex pact. & proui. d. nouo.* ita pater delinquendo præiudicat descendentibus, Andr. post Iacob. de Bellonis. *in d. c. 1. §. final. quæ sit prima caus. benefic. amitt.* & idem Andr. *in c. 1. si vero pacis de pace tenenda.* item alios adducens hanc opinionem confirmat idem Thom. *in dicto titulo. numer. 23.*

Quæ conclusio locum habet etiam in feudo hæreditario, hoc enim † feudum habet naturam, & qualitatem, vt qui in eo succedere vult, siue filius siue agnatus [illegible], semper debet esse hæres & primi acquirentis feudum, & vltimi morientis, vt idem Andr. *in c. 1. vol. 1. an [illegible] & in c. 1. §. quid ergo num. 8. de inuestit. de re a[illegible] n. fact. & in c. 1. § hoc quoque. nu. 4. de succ. ff. feud.* quo fit, tam contrahendo, quam delinquendo, & contemnen[illegible], possit successoribus præiudicare, vt idem Thomas, dictis Andreæ in pluribus locis manifeste demon[illegible] *in titulo de feudo antiquo, siue paterno, & hæreditario, [illegible] 26.*

Maxima autem est difficultas, an istæ conclusiones [illegible] locum in feudo ex pacto, prouidentia [illegible]erno, quando delictum principaliter committitur [illegible] Dominum, vel in Deum: (quia hodie crimen † hæ[illegible] crimen rebellionis sunt æquiparata, vt firmarunt [illegible]nes post gl. *in l. Manichæos in vers. vbi re C. de hæret.* [illegible]ian. *in cons. 18. num. 43. vol. 1.* qui alios refert.)

[illegible] qua Doctores diuersimode loquuti sunt; alii di[illegible] communiter teneri, feudum † ad Dominum re[illegible], vt hanc habeat suæ iniuriæ vltionem *c. 1. §. denique. [illegible] prim. caus. benefic. amitt. in vers. non ad proximos, sed [illegible] beneficium reuertatur.* & ibi proximos in[illegible]unt de agnatis, *l. 1. §. proximi ff. unde agnat. & §. si [illegible] Instit. de legit. agnat. success.* quinimo ex quo non [illegible]atur de descendentibus, quin ob delictum patris [illegible] priuentur, *c. 1. si vasallus feud. priuetur.* & dubita[illegible]it illa constitutio, *d. §. denique.* erit intelligendus de [illegible]is. Item ratio *d. §. denique.* vt scil. habeat suæ iniuriæ [illegible]em, vt generalis est, non solum debet comprehe[illegible]re filios, sed etiam agnatos, & ad hoc suffragatur [illegible] *an ille qui interfec. fratr. dom. sui feud. amitt.* quo [illegible], cum in initio fuerit dictũ, quod si vasallus non [illegible]ic cõtra personã domini, sed contra aliũ, feudũ [illegible], & illud non acquiritur Dño, sed agnatis. Deinde [illegible]git hæc verba: cum autem ad Dñm respicit felo[illegible]c feudum Domino aperitur: ex quibus iuribus [illegible]nibus hanc opinionem tenuerunt, gl. *in d. c. 1. §. [illegible]er. ad proximos* gl. *in c. 1. §. si vasallus culpam. in [illegible] vocabuntur. in fine. si de feudo defunct. controuers. [illegible]r dom. & agnat.* Ioan. Reinald. *in c. imperialem. [illegible] nu. 5. de prohib. feud. alien. per Feder.* Bart. *in [illegible] inter dict. & re legat.* Afflict. *in dec. 265. nu. 31.* Alex. *in cons. 30. nu. 9. vol. 6.* qui dicit communem opinionem. Curt. iun. *in tract. de feud. in 5. parte principal. nu. 2.* Iacobin. *in verb. dictique vasalli promiserunt non committere feloniam, n. 80.* nam dum feuda † ita à principio da- 21 ta censeantur, vt si ingratitudo, vel offensa contra Dominum committatur, per quemlibet successorem, ad ipsum Dominum reuertatur, quæ conditio tacite ab initio traditionis feudi ascripta præsumitur, vt dicit Curt. *in d. 5. parte nu. 2.* & Curt. sen. *in cons. 49. nu. 25.* iccirco affirmant feudum ad dominũ perpetuo reuerti.

Ego vero hanc opinionem non affirmo: quinimo contrariam teneo, quam veriorem, † & humaniorem, 22 nedum iuribus, & rationibus, verum etiam auctoritatibus magnorũ virorum feuda profitentiũ antepono: quæ fundatur primo ex *c. 1. §. si vasallus culpam. si de feud. defunct. controuers. sit inter dom. & agnat.* vbi datur pro regula, quod si vasallus culpam commiserit, propter quam feudum amittere debet, neque filius, neque eius descendentes ad id feudum succedunt, sed agnati, qui quarto gradu sunt, dummodo ad eos pertineat: ex quo colligo regulam generalem, vt in feudo ex pacto, & prouidentia † paterno, agnati minime excludantur ob 23 delictũ agnati, sed tantũ filii, & eius descendentes & proinde erit intelligendus generaliter, neque restringendus aliqua distinctione an in dominũ vel in alium, quia esset contra text. *l. de pretio. ff. de publican. l. 1. ff. de aleatorib.* regula enim istius textus est fundata in ratione, quæ militat ne dum quando committitur in alium, quam in personam domini. Etenim in hoc feudo † ex 24 pacto, & prouidentia paterno, lex ipsa feudi arguit, vt tot censeantur donationes, quot sunt personæ, & feudum ipsum præsumitur concessum ordine successiuo, nimirum vt durante vita habeat vnus, & eo mortuo alter, sic dicit Andr. *in c. 1. §. quoque. de success. feud. col. 3. nu. 6.* in tantum, quod in qualibet persona feudum ipsum, non alieno iure, sed proprio stabit, vt is, qui principaliter fuit consideratus in initio generationis ipsius feudi per prouidentiam primi concedentis, & pactũ primi acquirentis, quod facit. vt vnusquisque ad vitam, & [illegible]pria donatione feudum capiat, illudque recuperet actione rei vendicationis, *l. 2. & l. 3. C. de don. quæ sub modo.* item post Andr. aliis iuribus, & rationibus comprobauit Camerar. *in c. imperialem. de prohibita feud. alienat. per Feder fol. 95.* & stante generalitate illius textus, agnatus † à feudo excludi non debet, ex quo facto alterius 25 grauari non debet, *l. si quis in suo. §. legis. C. de inoffic. testam. l. non debet. de regul. iur. c. non debet. de reg. iur. libr. 6.* hinc dicit Bald. *in l. 1. in 5. opposit. C. de his qui potent. nom.* neque statutum, † neque pactum valere, vt propter delictũ 26 filii pater priuetur feudo, quem sequutus est Ias. *in d. l. si quis in suo. §. l[illegible] C. de inoffic. est.* & alibi Imperator statuit pœnã suos tenere auctores, *l. Gracchus. C. de adult.*

Hæc opinio firmatur auctoritatibus gl. *in c. 1. § quoque de success. feud. ver. pa[illegible]tem. vers. si quis vasallus.* Iacob de Ardizon. *in sua summa, vers. sed expressior.* vbi declarando se dicit, quod feudum, quamuis † ob culpam va- 27 salli in dominum reuertatur, istud est intelligendum, dummodo delinquens vixerit, & eius descendentes, quibus mortuis, ad agnatos feudum deuoluitur. Idem firmat Spec. *[illegible] tit. de feud. nu. 63.* vbi recitatis opinionib. aliorum, in hanc inclinat sententiam, vt feudũ perpetuo non amittat, sed ad tẽpus, & allegat tex. *in c. fin. de capitul. Corradi.* vbi prelatus committens † culpã in do- 28 minũ, feudum ad dominum deuoluitur, donec prælatus vixerit, eo demũ mortuo ad successores. Huius opinionis est Host. *in rubr. de feud.* itẽ gl. *in c. 1. si vasall. feud. priu. cui defer. in ver. vasall.* relatis hinc inde opinionib. dicit hanc opinionẽ esse æquiorem. Hanc opinionem

 sequi-

Digitized by Google

sequitur Andr. *in c.1.nu.4.verſ.ſi directe.ſi vaſallus feud. priu.* vbi diſputando articulum tres opiniones refert: Primam, vt ſtatim admittantur agnati: ſecundam, quod reuertantur ad Dominum: Tertiam, vt tempora-
29 liter † tantum admittantur agnati, videlicet quandiu vita naturali delinquens vixerit, poſt cuius mortem naturalem ad agnatos deuoluatur, ex regula *l. Statius Florus §. Cornelio Felici ff. de iure fiſc.* item eandem opinionem firmauit *in d.c.1.§.deniq; quæ ſit prima cauſ. benefic. amitt. num. 50.* eandem tenet *in c.1. num.3. an ille qui interfec. fratr. Domini ſui. & in c. Imperialem §. firm ter. verſ. & cum dicat. de prohib. feud. alienat. per Federic. & in c. ſancimus. quo temp. mil. & in c.1. num.4. in fin. de inueſtit. de re alien. fact. & in c.1.§. ſed quia vidimus num.14. verſ. quid autem. de his qui feud. dare poſſ.* & dum *in d.c.1. ſi vaſall. feud. priuet* articulum late diſputat, reſpondet obiectis, quod in crimine læſæ maieſtatis feuda confiſcantur, dicit hoc habere locum quo ad feuda delinquentis, ſed tale feudum non eſt ſuum, niſi donec viuit; ergo illud tantum publicabitur, nimirum vt illud teneat in vita delinquentis, ex reg. *d.§. Cornelio Felici.* Hanc opinionem ſequutus eſt Baldus *in l. placuit. C. de liberal. cauſ.* dicens quod ob feloniam in Dominum commiſſam, filii non autem agnati priuantur, Aluarott. *in d.§ deniq;. num. 8.* Afflict. *in §. ſi vaſallus culpam. ſi de feud. defunct. ſuer. controuerſ. inter dom. & agnat. & in c.1. num 6 ſi vaſall. feud. priu. & in tit. quæ ſint regal. in ver. bona committentium crimen leſæ maieſtat. num. 4.* Pariſ. *in d.§. deniq;. & in d §. ſi vaſall. culpam. & in d.c.1. ſi vaſall. feud. priuetur, cum deſer.* Frecc. *in 29. auctoritate.* dicens ita fuiſſe iudicatum in cauſa Comitis ſanctæ Agatæ per Regiam Cameram Neapoli. Clarus *in §. feudum, quæſt 66.* Roland. *in conſ.1. numer, 31. & num. 44. vol.3.* Cuiacius *in lib. 3. de feud. rubric. ad quem feud. amiſſ. red.* addentes ad Afflict. *in dec. 282 num. 20. & ſeq.* Thomas de Marin. *in tit. de feud. ex pacto, & prouid. antiquo, num. 88.* qui relatis opinionibus reſidet cum opinione Andreæ, Epiſcopus Nicoteræ in Additionibus ad Andream *in d §. deniq; num. 50. litera D.* Incertus auctor *in tract. de crimine leſæ maieſta. is. in 3.q.n.4.* Gratus *in conſ. 2. nu.15. & ſeq. vſq; ad 60. vol.1.* qui loquitur in feudo, quod tenebatur ab eccleſia, Camerar. *in c.1. an agnat. in 11. oppoſit. per totum.* vbi reſpondendo obiectionibus contradicentium, firmat opinionem Andreæ. Quibus recitatis apparet Iuriſconſultos antiquos & modernos, qui vere feuda profeſſi ſunt, in hanc concurriſſe ſententiam.

Deniq; in hac quæſtione pro reſponſione *ad d.§ deniq;.* & ad ſimilia, in quibus ſe fundant contrariam partem tenentes: præſupponendum eſt, in conſuetudini-
30 bus † feudorum reperiri ſex iura, quæ de feudi amiſſione loquuntur propter delictum agnati, nimirum *c.1. §. vaſallus culpam.* Item *c.1.§ deniq;.* Item *c.1. an ille qui interfec. fratr. domini ſui.* Item *c.1. ſi vaſall. feud. priu.* Item *c.1.§. final. de capitulis Corradi.*

31 *In §. ſi vaſallus † culpam ſi de feud. defun. cont. ſit inter dom. & agnat.* datur regula, quam diximus, qui textus loquitur de feudo ex pacto, & prouidentia paterno, per illa verba, ſed agnati, & per alia, dummodo ad eos pertineant; & facit regulam generalem, vt culpa vnius agnati, alteri non noceat, ſed tantum filiis, & deſcendentibus ab eo: & iſte textus eſt intelligendus, ne dum quando culpa committitur in alium, quam in perſonam domini, ſed etiam quando ipſe Dominus directo offenditur. & hoc nedum propter ſui generalitatem, ſed quia ſe conformat cum diſpoſitione iuris communis, quæ eſt, vt nemo ex facto alterius incommodum ſentiat, ex regula *d.l. non debet.* quinimo ſi ex rubrica arguere licet, pro vt diximus in Lecturis *in l.1. ff. ſi cert. pet.* neceſſario erit dicendum, textum *in d.§. ſi vaſallus.* comprehendere caſum, quando culpa committitur in Dominum, quod probatur, quia d. text. eſt ſituatus ſub rubrica; *ſi de feudo defuncti militis contentio ſit inter Dominum, & agnatos vaſalli.* ſed non poteſt eſſe aliqualis † inter iſtos, niſi quando culpa directo 32 committitur in dominum; etenim quando culpa committitur in alium, contentio non eſt cum domino, ſed inter deſcendentes agnati culpantis, & agnatos tranſuerſales, & ideo dum dicit tex. quod neq; filii, neq; eius deſcendentes ad id feudum reuocabuntur, ſed agnati, qui quarto gradu ſunt: neceſſario eſt intelligendus, quando vaſallus in dominum delinquit. Cuius §. diſpoſitioni, ex his, quæ ibi tradunt Doct. non obſtant illa tria iura, nimirum *d.§. deniq;. quæ ſit prima cauſ. benefic. amitt. & d.c.1. an ille qui interfec. fratrem dom. ſui & d. c.1. ſi vaſall. feud. priu.* nam *ad d.§. deniq;.* † *in verſ. proximos.* debet intelligi de deſcendentibus, vt ibi per 33 gloſſ. & Andr. in quo non inſiſto, ſed remitto me ad Gratum *in d. conſ.2. num.50.* vbi dat hunc intellectum, & illum fundat multis rationibus. Nec obſtat, quod ſicut in ſecunda parte textus non poteſt intelligi illud verbum proximos de deſcendentibus, ita nec in prima, ex regula, quod vnum verbum † ſecundum diuerſita- 34 tem caſuum diuerſimode accipiatur. Vnde quando eſt diuerſa ratio, præcedentia non intelliguntur ſecundum ſubſequentia, *d.l. ſi ſeruus plurium. §. final.* Item dico, quod *d. §. deniq;.* dum in prima parte, excluſis proximis, dicit, feudum domino aperiri, intelligitur ſcilicet temporaliter, durante vita feudatarii delinquentis, & ita intelligunt dictum † text. Andreas & cæ- 35 teri Doct. ſupra citati, concordando cum regula text. *in d.§. Cornelio Felici.* nec dicatur, quod ſicut in ſecunda parte, quando dicitur, ſpectare ad agnatos, hoc intelligitur perpetuo; ita etiam intelligitur in prima, dum dicit ſpectare ad Dominum, alioqui eſſet diuerſificare caſum à † principio textus ad finem, quod non 36 licet, *argum. l. ſi putaui. ff. ad l. Aquil.* quia caſus expreſſe diuerſificatur à textu, vnus eſt caſus delicti in dominum, alter eſt caſus delicti in alterum, ſed bene eſt diuerſificare intellectum verborum, quæ adeo ſecundũ ſubiectam materiam intelligenda ſunt, vt aliquando improprientur, *l. ſi vno anno. ff. locati. cum ſimilib.* qua ratione ſtante, tollitur illud, quod verbum reuertatur, fiet † perpetuo, quia ſecundum ſubiectam materiam 37 non eſt inconueniens, quod intelligatur temporaliter ad hoc vt conformetur diſpoſitioni iuris communis, & concordetur cum aliis iuribus.

Minus obſtat text. *in c.1. ſi vaſall.* † *feud priu.* ſi- 38 quidem cum ex textu non dicatur aliud, niſi quod feudum vaſalli delinquentis, quandoque ad agnatos pertineat, ad filios vero nullatenus, ſemper quod detur caſus, in quo verificatur ſupradicta diſtinctio, textus ille non obſtabit: Etenim, ſi dicimus illam dictionem, *quandoque*, intelligi, id eſt, in feudo antiquo, ad differentiam noui, in quo nec etiam agnatus ſuccedit, & recte poteſt intelligi, quia in antiquo agnatus admittitur, filius vero nec in antiquo, nec in nouo. Deniq; non erit inconueniens illam dictionem *quandoq;,* † referri ad tempus, & non ad caſum, quod 39 poſſe fieri, probat ipſe Gratus *in d. conſ.2. num.31.* & ſic ex iſtis intelligentiis ſaluatur text. vt non officiat text. *in d.§ ſi vaſallus culpam.*

Ad textum *in c.1.* † *an ille, qui interfec. fratrem dom. ſui.* vel eſt reſpondendum vt ille text. intelligatur de 40 deſcentibus, videlicet, vt ipſi non priuentur feudo, quando culpa non committitur in dominum, quam re-

sponsionem ipsemet Gratus comprobat variis rationibus, videlicet, vt textus ille penitus de agnatis transuersalibus loquatur, vel vt idemmet Andreas dicit, quatenus in secūda parte loquatur de agnatis transuersalibus, intelligendus est vt vadat ad, dominum temporaliter, non autem perpetuo.

Sed vt magis pateat veritas huius rei, corroboro opinionem Andreæ, & sequacium, etiam ex dictis de-
41 scendentium feudum † ob culpam in Dominum commissam, perpetuo reuerti, & dum ita concludunt, hanc conclusionem limitant, quando aliter ex inuestitura appareret posset, vt puta si feudum erit concessum pluribus; item si fuerit dictum, vt de vno deueniat ad alterum, vel quod vnus alteri succederet; vel si concessio esset facta generi, & familiæ, tunc enim dicunt textum
42 *in d. §. denique*, non † habere locum, vt sic delictum agnati non noceat alteri cognato. Aluarott. *in d. §. denique. in 2. conclus.* vbi etiam Præposit. & Martin. Laudens. Bald. *in c. 1. col. 3. vers. ego autem. si vasall. feud. priu.* Iacobin. *de feud. v. r. dictiq. vasalli. nu. 58. in 4. & 5 limit.* Curt. *in 5. parte princip. col. 2. vers. tertio videretur.* Caccheran. *dec. 29. nu. 20.* Curt. sen. *in d. cons. 49. post nu. 88. vers. debet limitari*: quam opinionem esse communem, probat Dec. *in cons. 606 nu. 15.* Alex. *in cons. 105. nu 8. vers. quinimo.* qui loquitur de feudo concesso cum clausula; reuertendo ad eos, & denuo in alium; *vol. 1.* & huius opinionis fuit Decian. *in consil. 23. nu. 38. & seq. vol. 1.* ex qua limitatione dico, quod est omnino fatendum, vel quod prædicti Doctores superius nominati, dum affirmarunt culpam vnius nocere alteri, quando directo of-
43 fenditur dominus, non intellexerint † de feudo ex pacto, & prouidentia antiquo, sed nouo, & de feudo hæreditario, in quibus cadit, vt culpa vnius agnati, alter grauetur: Vel quod si intellexerunt de feudo ex pacto antiquo perperam locuti sunt, siquidem non considerauerunt qualitatem, & substantiam feudi ex pacto, & prouidentia; vel cum in eo non minus consideratur illa qualitas, vt deueniatur ad vnum, mox eo mortuo ad alium, quæ in casibus traditis in limitatione: In feudo enim ex pacto † paterno considerantur plures res, nimirum donationes; item qualitas iuris proprii; item qualitas fideicommissaria, vt vnus alteri restituat, vt vnus alteri succedat, vt vnus tandiu habeat, quandiu vixerit, Andr. *in c. 1. §. hoc quoq. vers. & Hostiens. in summ 1. de success. feud.* idem Andr. *in c. 1. §. quid ergo. nu. . vers. & sic. de inuesti ur de re alien. fact.* Dec. *in consil. 45. nu. 47.* idem Andr. *in c. 1 nu. 1. vers. siue ergo admittur. de alienat. feudi paterni.* quare opinio contraria non potest procedere, si ex eorum limitatione, multo magis confirmatur opinio Andreæ, quam sequimur nirum, feudum ad dominum reuerti temporaliter, damnum agnatorum, perpetuo autem in præiudicium filiorum, & aliorum descendentium: & ratio cur dispositum sit, est, quia cum filius † sit idem cum culpe, & à quo esse deducit, & propter identitatem is ad alterum, *l. fin. l. C. de impub. & aliis substit. §. . Instit. de inutilib stipulat.* ideo paterni criminis, reditarii exempla metuuntur, *l. quisquis C. ad l. Iul. .* quæ considerauit Andr. *in c. 1. nu. 5. si vasall. feud.* ergo hæc opinio non solum est verior, sed etiam rum virorum auctoritatibus fulcita.

...undus articulus est: ad quem fiscum † pertinena condemnati de hæresi, & cum conclusum sit cedenti articulo in præiudicium filiorum & de... ntium feuda venire cum bonorum publicatio... o hic casus est expeditus vt feuda sicut cætera lia publicentur, & applicentur secundum con... ues Pontificias, de quibus dixi nuper, atq; scripsi *in d. parte 1. cap. 51.* & infra *in parte 4. casu 137. & casu 138.* in præiudicium vero agnatorum, cum publicentur tantum temporaliter, durante vita ipsius condemnati, & hic vsusfructus, † siue commoditas ex feudo 47
proueniens, etiam habeat naturam bonorum allodialium, ex traditis per Franch. *in decis. 8.* ergo eandem regulam sequi debent, atque tripertitam diuisionem.

Declaratur tamen hic articulus, vt non procedat in feudis laicorum hæreticorum, quæ laici † recogno- 48
scunt ab ecclesia: laico enim possidente feudum, siue emphyteusim ab ecclesia, quomodolibet contingat eius bona publicari, eidem ecclesiæ in totum applicāda sunt, vt diffuse probaui *in d. casu 138. nu. 6. ad finem.* item declaratur, vt non procedat ista tripertita diuisio in feudo, & emphyteusi, quæ clericus † feudatarius, si- 49
ue emphyteoticarius recognoscebat à directo domino laico. Nam hoc etiam casu feudum, & emphyteusis sunt applicanda fisco ecclesiæ, vt etiam probaui *in d. casu 137. art. 3.* & quod in omni casu, quo † clerici de- 50
linquentis bona publicanda sunt, debeant regulariter applicari fisco ecclesiæ, diffuse scripsi *in d. parte 4. casu 15. nu. 19. & plur seq. & casu 85. articul. 3.* quo me remitto, ne bis eadem repetantur, quæ propter coniunctionem principiorum oporteret millies repeti, & quasi in omni articulo.

Tertius articulus necessario infertur ex præcedentibus: nam cum laici nihil possint cognoscere super hoc crimine: item cum feuda etiam publicentur, siue perpetuo, siue temporaliter, cum distinctione, quam supra probauimus, & in hoc sequuntur naturam allodialium, sequitur necessario, vt cum Inquisitor † tan- 51
tum debeat de hac bonorum publicatione cognoscere, & tripartita diuisione, vt idem ipse sit iudex, etiam respectu feudorum.

CAP. XXXVI.

An clericus incorrigibilis sit mixti fori.

SVMMARIA.

1 *Iudex laicus habet iurisdictionem in personis clericorum incorrigibilium.*

2 *Incorrigibilis quis proprie dicatur, & quot modis existit.*

3 *Incorrigibilis vt quis sit, an requiratur, vt moneatur ab episcopo, & nu. 5.*

4 *Fori priuilegium non perditur, absq. trina monitione. & nu. 7.*

6 *Incorrigibilitatis sententia declaratoria an requiratur.*

8 *Clericus prima tonsura delinquens, quando sit omni priuilegio fori destitutus.*

9 *Incorrigibilitatis monitio, an requiratur in clerico diu perseuerante in miscendo se [illegible].*

10 *Clericus committens delictum atrocissimum, an possit cognosci a iudice laico.*

11 *Delicta atrocissima quæ sint in materia incorrigibilitatis.*

12 *Clericus assumens militiam quando possit puniri à iudice seculari.*

13 *Clericus quando etiam sine monitione possit à iudice laico puniri.*

14 *Clericus volens delictum committere an possit capi à iudice laico.*

15 *Monitio pro incorrigibilitate, an sufficiat fieri per verba reprehensiua.*

Glos.

Digitized by Google

GLossa *in c. principes seculi. 23. quæst. 5.* septem enumerat casus, in quibus Iudex laicus habet intra ecclesiam
1 iurisdictioné in personis ecclesiasticis. Primus† est in personis clericorum qui incorrigibiles sunt: est au-
2 tem † incorrigibilis ex propria nominis etymologia, qui non vult à suo superiore corrigi, & hoc multipliciter contingit; Primo, quando delicto commisso pro correctione clerici, retinetur in carceribus, à quibus si aufugerit, incorrigibilis dicitur, Felyn. *in c. cum non ab homine. n. 12 in fine de iudic.* item quando delicto commisso, pro eius correctione imponitur pœnitentia, quam si agere contemnat, incorrigibilis dicitur, Abb. *in d. c. cum non ab homine. nu. 30. vers. quandoque.* quia contemptus est nouum delictum. Felyn. *in c. 2. nu. 7. de maior. & obed.* Calderin. *in cons. 4. de sent. excommunic.* item quando peracta pœnitentia reuertitur ad priora delicta, vel in illis perseuerat, Abb. *in d. c. cum non ab homine. nu. 30. in princip. vers. quæro.*

3 Sed quæstionis est; † an ad esse incorrigibilem requiratur monitio illi facta ab Episcopo? Vna opinio est negatiua, quia text. *in c. vt fama. de sent. excommunic.* qui particularis est huius materiæ locus, trinam hanc monitionem non requirit, & licet à Doctoribus allegetur text. *in c. in audientia & c. contingit. de sent. excom.*
4 vbi per eos disponitur, quod priuilegium† fori absque trina monitione non perditur, Belluga *in suo Specul. princip. rubr. 11 §. dubitatur, num. 4. & seq.* tamen aduertendum esse rogo, has decretales non loqui de aliquius ex supradictis modis incorrigibilitate, sed de eo clerico, qui armis militaribus se induerit, an clericale priuilegium perdat. Imo *in d. c. in audientia.* loquitur solum de priuilegio canonis, & *in d. c. contingit,* solum de priuilegio fori: quod suaderi potest, quia *c. cum non ab homine. de iudic.* quod per extensum de incorrigibili disponit, de hac trina monitione non loquitur: dicit ergo hæc opinio, particularem esse hunc incorrigibilitatis casum in clericis arma portantibus, vt si tertio commoniti non obtemperauerint, de clericorum vtroq; priuilegio sint destituti.

5 Altera opinio est, & quidem communior, † & verior, clericorum incorrigibilitatem ex hac trina monitione dependere, sine qua incorrigibilis dici non potest, ad effectum vt sit de iurisdictione laicorum: quam opinionem amplexi sunt Host. ens. & Ancaran. *in c. 1. de apostat.* Cardin. & Abb. *in c. perpendimus. de sent. excomm.* Alciat. *in d. c. cum non ab homine. n. 8. de iud.* Alex. *in cons. 8. vol. 1.* Roland. *in cons. 4. nu. 29. & seq. vol. 1.* Vasquius *in tract. de success. creat. libr. 3. §. 22. limit. 17. nu. 63.* Decian. *in tract. crimin. lib. 4. cap. 9. nu. 88. & seq.* & hanc esse communem opinionem attestatur Viuius *in suis comm. opin. ver. clericus apostata.* Alberic. *in tract. de statutis, parte 2. quæst. 42.* qui dicit se vidisse ita communiter seruari, & quod requiratur monitio, quia etiam in clerico facinoroso, & incorrigibili, aliquæ remanent reliquiæ Clericatus, quæ absq; hac trina monitione deleta non censentur, & secundum Felyn. *in d. c. cum non*
6 *ab homine. num. 9.* etiam declaratoria † incorrigibilitatis sententia requiritur.

7 Difficilius † enim perditur priuilegium fori, quam canonis, quia primum est de iure diuino *c. quamquam. de consuet. lib. 6.* gl. *in c. si imperator. dist. 96.* Innoc. *in c. 2. de maior. & obed.* & dixi supra in eadem *parte, cap. 6.* & ideo perdi non potest, secundum vero est de iure positiuo ab Innoc. Papa II. vt *in rubr. c. si quis suadente 17. q. 4.* maior est igitur ratio fori priuilegii, ad quod non valet argumentum à priuilegio canonis *d. c. perpendimus.*

Dicunt tamen fallere istam communem sententiam, † si clericus sit de prima tonsura, qui dimisso habi- 8
tu, perpetrauerit aliquod delictum, tunc enim ante monitionem, clericorum priuilegio destitutum esse asserunt, Ioan. Lup. *in tract. de libert. ecclesiast. q. 4. num. 2. vers. quod clerici tantum.* Ant. de Butr. *in c. 1. de apostat.* Auendanus *in tract. de exequend. mandat. reg. cap. 22. nu. 2. in fine,* Andr. *in constit. regni incip. Apostatantes.* Lucas de Penn. *in l. iudices vers. quid ergo C. de dignit. lib. 12.*

Sed quicquid sit in puncto iuris de veritate huius articuli, de qua inferius exarabo, etiam in hac parte, cum agam de iis, qui remittendi sunt ad iudicem ecclesiasticum, & *in 4. parte,* cum agam de casibus depositionis, & traditionis clerici incorrigibilis ad iudicem laicum: Hodie iste articulus, est resolutus ex dispositione sacrosancti *Concilii Tridentini, sess. 23. cap. 6.* vbi habetur clericos in minoribus constitutos fori priuilegio non gaudere, nisi habeant beneficium ecclesiasticum, aut deferentes habitum clericalem, & tonsuram, deseruiant alicui ecclesiæ de mandato episcopi, aut versentur in seminario clericorum, aut in aliqua schola, vel vniuersitate de licentia Episcopi.

In altero articulo asserunt non requiri monitionem, † vbi videlicet clericus dimisso habitu, diu perse- 9
uerauerit in miscendo se sæuis, & enormitatibus & delictis, Alex. *in cons. 61. vers. si vero reliquit. vol. 4.* Steph. Aufrer. *in tract. de potest. secular. super eccles. reg. 1. nu. 27.* qui allegat alios, & probat esse comm. opinionem, atq; etiam narrat casus, qui euenerunt, quia perseuerantia, siue temporis qualitas ad effectum monitionis non requirendæ, sufficit esse per spacium vnius anni, *c. 1. de vit. & honest. cler. lib. 6. & ibi gl. in ver. annum,* quia hæc monitio fieri debet clerico, verum elapso anno, clericus, qui sine habitu, & tonsura incesserit præsumitur desiisse habere animum essendi clericus; ergo nulla monitio requiritur, vt à seculari cognosci possit, & ad hoc est text. *in c. ex parte. in 3. de priuil.* item dicunt non requiri † monitionem, vbi clericus commiserit deli- 10
ctum atrocissimum, tunc enim posse à iudice laico cognosci, etiam absq; depositione, attenta dispositione *d. c. cum non ab homine.* Ioan. Andr. ibid. Ancar. *in consil. 157. col. 5.* Mars. *in cons. 9. nu. 17.* gl. *in d. c. vt fama. vers. de mandato in fine. de sent. excom.* addentes ad Alexan. *in d. cons. 8. vol. 1. in ver. Admonitione.* & quæ sint delicta † a- 11
trocissima respectu ecclesiæ in terminis incorrigibilitatis, late punit Cepolla *in cons. 11. nu. 24. vsq. ad 30.* quia cum clericus commiserit delicta adeo grauia, ecclesia non habet pœnæ depositionem condignam, ideo absque admonitione, dicunt punire posse iudicem secularem, Guglielm. de Benedict. *in c. Raynutius. ver. & vxorem. nu. 440.* Challan *in consuet. Burgund. rubr. 1. §. 5. nu. 66.* Carrer. Regin. *in practic. crimin. §. homicidium, in 5. num. 11.*

Et quod clericus sæuis & enormibus se immiscens contra statutum clericale assumendo † militiam possit 12
puniri à iudice seculari, tenet Bernard. Laurent. *in tract. de quibus casibus iudex secularis possit cognoscere in cleric. nu. 9.* pro quo allegat text. *in auth. clericos. §. sed in ciuili. C. de episc. & cler.* qui canonizatus est *in c. si quis clerico. §. quod si de criminali 11. quæst. 1.*

Sed hæc limitatio iure expresso non fundatur, neq; possunt Doctores facere communem intelligentiam in præiudicium iurisdictionis ecclesiæ, ad tradita per Doct. *in c. ecclesia sanctæ Mariæ. de constit.* ideo istam limitationem intelligo, iuxta veros terminos iurisdictionis, videlicet, monitionem † non requiri, quandiu 13
clericus fecerit actum clericatui contrarium, vt quia ducat secundam vxorem vel primam corruptam, vel effectus sit miles, & sæua exerceat, tunc enim sine monitione

nitione efficitur de foro secularium, Hostien. & cæteri *in c. 1. de apostat.* Doct. *in c. 1. de bigamis, lib. 6. & c. quisquis distinct. 84.* Alex. *in d. cons. 8. num. 3. vol. 1.* Afflict. *in Constitut. regni Incip. Apostatantes.* Gramm. *voto 33.* Alber. *in tract. de statut. parte 3. quæst. 42.* idem si factus sit goliardus, iocullator, buffonus, *c. 1. de vita & honestat. lib. 6.* sunt enim actus incompatibiles, per quos censentur clericatui renuntiare, & effici de foro laicorum.

Dicunt etiam non requiri monitionem, ad effectū
14 vt clericus † capi possit à laico, si voluerit delictum cōmittere, vt dicit Felyn. *in d. c. cum non ab homine.* quia cum tractatur de delicto committendo, inferior potest corrigere superiorem, Archidiacon. *in c. si putauerit. in 4. col. 2. q. 1.* sed hæc limitatio ordini casuum particularium est annectenda, de quibus tracto *in 4. parte.* neq; ipsam admitto, cum hodie quomodocunque captant clerici, etiam si in fragranti crimine, incidant in excommunicationem *Bullæ, cœna Domini,* vt ibi declaro.

Denique notant, quod cum requiratur monitio ad
15 esse incorrigibilem sufficit † ipsam esse factam per verba reprehensiua, vt dicit Felyn. *in d. c. cum non ab homine nu. 12. vers. Dominicus in c. neminem.* qui alios allegat, ex quorum opinione inferunt iudices seculares sufficere clericum criminosum ter fuisse remissum ad iudicem ecclesiasticum, vt quarto delinquens, tanquā inobediens, & incorrigibilis à laico cognosci possit. Sed hæc illatio satis debili innititur fundamento, & quando esset vera, illa correctio reprehensiua non esset facienda per laicum, sed per ecclesiasticum: neq; trina remissio laici inducit correctionem, sunt enim principia iacis diuersa, quæ non sunt ponenda in præiudicium iurisdictionis.

CAP. XXXVII.

Iudex laicus in quibus casibus cognoscat super crimine simoniæ.

SVMMARIA.

Principes seculi an cognoscant de simonia clerici.
Simonia an sit de iure positiuo.
Papa quomodo est supra omne ius positiuum.
Papa non potest sibi legem præfigere à qua non liceat discedere.
Papa potest tollere ius positiuum sine causa.
Papa in quo foro non possit incidere in labem simoniæ.
Simoniam an committat dans aliquid Papæ pro beneficio.
Ecclesiæ status vniuersalis turbatur propter venditionem beneficiorum.
Simonia an sit de iure diuino.
Simoniæ auctores duo.
Papa potest incidere in labem simoniæ, & nu. 13.
Officia emi non posse.
Papa dispensat super iure diuino; item super quibus alius dispenset.
Papa de heresi redargui potest.
Renuntiatio, quæ fit facto, vel verbo æquiparatur.
Catholici omnes possunt insurgere contra Papam hæreticum.
Hæreticus est minor quolibet catholico.
Pontifices quomodo se purgauerint coram Principibus ad euitandum scandalum.
Concilium debet conuocari auctoritate Papæ.
21 *Et quando fallit.*
22 *Concilium generale quando possit conuocari per Cardinales.*
23 *Concilium generale quando possit conuocari per Imperatorem, & alios principes seculares, & numer. 25.*
24 *Interpellatio requiritur ad effectum acquirendi facultatem in casu negligentiæ.*
26 *Imperatores qui conuocauerunt concilium generale.*
27 *Concilium generale quomodo possit conuocari à Principibus.*
28 *Concilii, etiam conuocati per Principes, duæ partes quam auctoritatem habeant.*
29 *Concilium quando conuocatur per seculares, dicitur fieri per viam requisitionis.*
30 *Papam posse incidere in hæresim qui teneant.*
31 *Papam posse incidere in hæresim secundum communem opinionem.*
32 *Concilium non potest conuocari propter simoniam Papæ canonice electi.*
33 *Papa an possit canonice admoneri.*
34 *Papa subditus est legi euangelicæ.*

SVnt qui putent, Principes seculi de simonia † clerici 1
cognoscere posse, gl. *in verb. intra ecclesiam. in c. principes seculi 23. q. 5.* allegat *c. si quis pecuniam. distinct. 79.* vbi si quis per pecuniam, aut humanam gratiam, seu popularem, militaremue tumultum Papa sedi Apostolicæ intronizatus esset, non Apostolicus, sed Apostaticus est habendus, & Cardinalibus cum clericis & laicis licitum est eum à sede repellere, super quo diffuse disputat Petrus Andreas Gambarus *in relectione extrauagantis Iulii Papæ II. de simoniaca Papæ electione.* Ego diuido tractationem istam in duos articulos, in primis an Papa possit incidere in crimen simoniæ; deinde à quibus sit concilium generale indicendum.

Primus articulus habet duas partes, inprimis videbimus an simonia sit de iure diuino, vel positiuo: Deinde sequitur facile an Papa incidat in ipsam, & quomodo. Vna opinio est, simoniam esse de iure positiuo, quia † à D. Petro prohibita, & Simon Magus damnatus est, à quo nomen assumpsit, vt *in act. Apostol. cap. 8. non est tibi pars, neq; sors in sermone isto, quia existimas donum Dei posse pecunia possideri.* secundum istam opinionem, cum Papa † sit super omne ius positiuum, *c. 3 proposuit. de concess. prabend.* quia ipse est contra ius, supra ius, & præter ius omnia potest, Bald. *in c. super col. 1. de caus. poss. & propriet.* allegat *l. qua in prouincia §. diuus ff. de ritu nupt.* idem Bald. *in c. 1. col. 2. vers. pone quod prælatus. qual. t. Dom. feud. propr. prim.* Dec. *in cons. 588. nu 5.* ergo nulla populi constitutione ligatur, quia non potest sibi legem † præfigere, à qua non liceat eidem re- 4
cedere, *l. digna vox C. de legib. l. pen. ff. de recept. arbitr. c. final. & ibi gl. in ver. temporibus. de rescript. lib. 6. c. innotuit. de elect. gl. in c. nulli. in vers. nitere. de sent. excom.* Paris. *in cons. 11. nu. 5. & seq. vol. 2.* sunt enim constitutiones iuris † positiui, quas potest tollere etiam sine causa, & in- 5
distincte, Paris. *in cons. 5. num. 84. vol. 4.* post Innoc. & Felyn. quos ipse refert, tanto minus ligatur constitutionibus aliorum, quas potest ad libitum propter varias temporum mutationes atq; necessitates corrigere, & moderare.

Sed quando † hæc opinio sit vera, intelligo illam 6
procedere quo ad forum militare ecclesiæ, in quo non licet disputare de factis suis, quia ipse iudicat solus, à nemine iudicatur; non quo ad Deum, nam eius scriptum est fundatum super bono communi, *c. erit autem lex. distinct. 4.* & si Papa est negligens remissus, aut non

Digitized by Google

non attentus circa bonum publicum punietur à Deo, vt maxime si circa bona ecclesiastica, quæ sunt Dei, *c. ex eo. de election. libr. 6.* Innoc. *cum super. de caus. possess. & propriet.* item intelligo, quod & si Papa non incurrat
7 pœnas iuris positiui, tamen incurrit is qui recipit † beneficium, nisi expressim secum dispensetur, secundum Abbatem *in c. extirpandæ. § si vero. de præbend.* quod nō inconuenit, vt vnum correlatiuorum incurrat pœnā, alterum vero non, sicut Esau commisit simoniam vendendo ius primogenituræ, non Iacob, *c. quam periculosum. 7. q. 1.* item Giezi, non Naam Syrus, & sicut Episcopus non est excommunicatus à sua sententia siue canone, aut statuto, vt late per Ioan. Andr. *in regula; cui licet. libr. 6.* licet Cardin. *in c. latorem. 1 q 1.* faciendo actum illicitum ex certa scientia super quo potest dispensare cum inhabili, videtur tacite dispensare, Innoc. & alii *in c. diuersis fallaciis. de cler. coniugat.*

Et inter tenentes opinionem, quod Papa non potest incurrere simoniam, Ancar. *in c. 1. de constit. in 11.*
8 *opposit* dicit, sed facere beneficia † ecclesiastica venalia, est denigrare statum ecclesię vniuersalem, allegat text. *in l si quemquam. C. de episc. & cler.* vbi dicitur, profecto enim quis locus tutus, & quæ causa poterit esse excusata, si veneranda Dei templa pecuniis expugnentur, & si denigratur status vniuersalis ecclesiæ: nec videtur Pontifici permissum: nec credo esse verum quod spirituale concedatur gratis, sed pretium recipiatur pro temporali, quia hæc sunt adeo connexa, vt vendito vno, aliud venditum censeatur. *c. si quis obiecerit 1. q. 3.* imo etiam quando per pecuniam confertur illi beneficium, qui erat ordinatus ad sacros ordines, aut ex dispensatione habenti aliud beneficium censetur vendita executio ordinis in illo loco, vbi non habebat talem potestatem, & cum spiritualium venditio iure diuino prohibita sit, cuicunque inseparabiliter adhærebit, incapax erit venditionis.

9 Alia opinio est, quod simonia † est de iure diuino, quia vt habetur in Matthæi *cap. 21.* Christus Dominus noster eiecit ementes, & vendentes de templo columbas, quod intelligitur de venditione spiritualium ex quo intelligitur diuina lege simoniæ labem prohibitam esse, vt dicit Præposit. *in c. qui studet. 1. q. 1.* & dicit Alexander Anglus *in suo destructorio vitiorum parte 4.*
10 *cap 21. col. 1.* cuius peccati † duo leguntur fuisse principales auctores, nimirum Giezi, qui erat Præpositus vendentium, & Simon Magus qui videtur esse præpositus ementium: vnde Giezi gratiam sanitatis Naaman Syro mendaciter vendidit, & ideo eandem gratiam sanitatis Helisæo vendicante, factus leprosus emisit, vt *in 4 lib. Reg cap 5.* Simon vero Magus videns Apostolos dantes spiritum sanctum per impositionem manuum, obtulit eis pecuniam ad spiritualem potestatem emendam.

11 Et propterea Papam † posse incidere in Simoniæ crimen, tenet D. Thom. *in 2. 2. quæst. 100. art. 1.* nam licet sit principalis rerum ecclesiæ dispensator, non tamen est dominus. *c. non liceat Papæ 12. q. 2* & qui tenent Papam à simonia excusari posse, dicunt etiam esse peccatum toto Christiano orbi perniciosum, & vniuersa-
12 lem ecclesiam scandalizans: nam si turpe † est iudicem constituendum in aliquo loco emere magistratum, eo quod lex præsumat eum venditurum iustitiam, qui iudicandi munus emit, vt *in auth. iusiurandum quod præstatur ab his. & c. iudices 1. q. 1.* quanto magis in eo, qui est iudicaturus vniuersum orbem & ideo maxime denigrat statum vniuersalem ecclesiæ Dei, vt tradit Inn. *in c. sedes apostolica de rescript.* & Abb. *in c de multa. de præbend.* & dicit D. Hieronym. *in d. c. iudices. 1. q. 1.* quod Hierusalem subuersa est propter simoniam sacerdotum, quem textum præ oculis habeant, qui dicunt simoniam non habere locum in Romana Curia, per text. *in l. 1. ff. ad l Iul. de ambitu.*

Eandem † opinionem tenet D. Thom. *in 4. lib. sent. distinct. 25. quæst. 15.* videlicet Papam posse simoniam committere, quam opinionem etiam alii distinguendo determinant, Geminian. *in c. 1. distinct. 12 & in c. in nomine domini. distinct. 23. & in c. si papa. distinct 40.* tenet indistincte quod Papa possit illaqueari hoc peccato, idem tenet *in c. altare. 1. q. 3. & in c. non debet. dist. 12.* gl. *in c. cum pridem. in vers. illicitæ pactionis. de pact.* Summ. Syluestrina *in verbo Simonia, quæst. 4.* Abb. *in d. c. extirpandæ nu. 13. de præbend.* 13

Sed prima opinio est verior in iure, gl. *in c. presbyter. dist. 82. in ver. denarium.* Ioan. Andr. *in c. pro humani. in gl. spiritualibus nu. 2. vers. non obstat. de homicid. lib. 6.* gl. *in c. ex parte. in 1. de offic. delegat.* vbi Felyn. late defendit hanc conclusionem, & dicit esse communem opinionem; item dicit esse communem *in c. 1. de simonia.* respondens omnibus rationibus Abbatis contrarium sentientis. Item tenendo etiam quod sit de iure diuino, Papa † dispensat super eo, vt in simoniam incurrere nō 14
dicatur, *c. super eo. de vsur. c. gaudemus. de diuort.* nam de plenitudine potestatis dispensat contra Apostolum, *c. lector. distinct. 34.* & contra canones apostolorum, *c. presbyter. distinct. 82.* & contra vetus testamentum in decimis non dandis, *c. ex parte. de decimis.* item in voto, *c. 1. de voto, & voti redempt.* & in iuramento, *c. secundo 15. q. 6. & c. constitutus. de rescript.* item super euangelio, *c sicut. distinct. 14.* nam potest euangelium declarare, Paris. *in cons. 68. col. 3. & seq. vol. 4.* item dispensat contra præcepta decalogi in concernentibus ius positiuum, Franc. de Sylua *in tract. de benefic. parte 4. q. 9. nu. 54.* & de plenitudine potestatis omnia potest. Decet tamen nolle facere, quæ boni Pontifices facere non consueuerunt, vt dicit Francisc. Pauin. *in tract. de visitationibus, parte 1. quæst. 10. num. 28.*

Ista autem procedunt post legitimam electionem in papatu, secus si mediante pecunia in papatum peruenerit (quod absit) quia Papa † de hæresi redargui 15
potest, *d. c. si papa. dist. 40.* sed crimen simoniæ est hæresi maius, *c. eos. 1. q. 1.* vnde D. Thom. *in 4. lib. sentent. distin. 13. art. 15.* dicit, sicut hæreticus dicitur qui contra fidem sentit; ita Simoniacus operatur ac si contra fidem sentiret, dum pretio sacramenta vult adipisci, vel dare, ac si existimaret posse donum spiritus sancti pecunia possideri: Plus, vel tantum valet renuntiatio, † quæ fit 16
ipso facto, quantum verbo, *c. ex ore. de his quæ fiunt à maiori parte Capituli. c. final. de vita, & honest. cler. l. de quibus prope finem ff. de legib.* plus est factis demonstrare, quam verbis, vt not. *in c. dilecte fili. in 1. de appellat.* vnde licet non verbo quis dicat simoniam non esse peccatum, tamen ex quo dicit facto, seu opere, idem est Francisc. Squillacens. *in tract. de fide cathol. cap. 15. n. 3.* operatur enim simoniacus, ac si existimaret donum spiritus sancti posse pecunia possideri, quæ existimatio est hæretica, vt dicit Gregor. in registro, cum omnis auaritia sit idolorum seruitus, & quisquis hanc in ecclesiasticis dignitatibus dandis, vel recipiendis non præcauet, infidelitatis perditioni subiicitur, etiam si fidem, quam negligit, tenere videatur, D. Thom. *in 4. lib. sent. distinct. 25. art. 10.* cum hæreticus sit infidelis, vt ibi in argumento, *& in 2. quæst. de fide, quæst. 85. art. 1. in princip.* & hæreticus dicitur, qui fidem Christi confitetur, sed eius dogma corrumpit, *c. qui in ecclesia 24. q. 3.* quo casu, omnes Catholici † insurgere possunt contra Papam 17
hæreticum (quod absit) quia præceptum est diuinum,

rela-

Digitized by Google

relatum in *Deuteronomio*, vt Principes ſeculi inſurgant
aduerſus docentes vel aſſeuerantes falſum dogma cō-
tra fidem, *23.q.5.c.ſi audiens.* vbi Matathias iuſte interfe-
cit illum, qui Idolis ſacrificaturus ad aram acceſſerat;
ergo poſſunt catholici ex præcepto diuinę legis inſur-
gere contra Papam hæreticum, quia & ipſe etiam na-
turali legi, & diuinæ ſubiectus eſt, *c. ſunt quidam 25.q.1.*
& not. *in c. quem in eccleſiarum. de conſtit.* item † hæreticus
18 minor eſt quolibet catholico, *c. anclius. 24.q.1. & c. ſci-*
mus. 12.q.1. & Ideo Papa hæreticus poſſet à quolibet re-
dargui, & probatur exemplo D. Pauli, qui redarguit D.
Petrum, Apoſtolorum principem, *ad Gal. cap. 2. & c.*
Paulus 2.q.7. & tamen Paulus erat inferior Petro in ad-
miniſtratione, quia tamen Petrus male de fide ſentien-
do, euaſerat inferior, iuſta fuit redargutio. Item quia
19 ſummi Pontifices † de ſimilibus notati, ad euitandum
ſcandalum, ſe purgauerunt, *c. nos ſi incompetenter 2.q.7.*
vbi Papa ſe emendat coram Imperatore, & *cap. Menna*
2.q.1. vbi Menna, quem coëpiſcopum, & fratrem Gre-
gorius nominat, denuo iubetur, obiectum crimen di-
luere corā Brundechilde Franchorum Regina, item Six-
tus Papa III. ſe purgauit apud Valerian. *c. mandatis 2.q.1.*

Propterea ſuccedit tractatio ſecundi articuli, circa
quem multi cogitant generale concilium eſſe indicen-
dum, Ant. de Roſell. *in tract. de poteſt. Imperat. & Pap. §.*
20 *abunde vt arbitror. num. 22.* & licet Papæ † auctoritate
hoc concilium conuocari debeat, *c. ideo 2.q.6. & c. gene-*
ralia. diſtinct. 17. & ſic legitime conuocatum, debeat à
Papa approbari *§. hinc etiam. diſtinction. 17.* & late ſcri-
bit de hoc Cardin. Iacobat. *in tract. de concil. li. 3. art. 1.*
nu. 23. & plur. ſeq. tamen quando notorie eſt hæreticus,
non poſſeſſor, neq; receptus *vt c. ſi papa. diſt. 40.* Con-
cilium † poterit ſine eo congregari, & cognoſcere, & iu-
dicare, quia non eſt veriſimile, quod Chriſtus aſcen-
dens in cœlum, hunc caſum reliquerit indeciſum, &
in ſimili dicit Innoc. *in c. ad apoſtolica in fine. de re iud. li.*
6. & gl. *in c. 1. de ſchiſmat. lib. 6.* ideo dicit Egidius Bell. *in*
clem. dudum. in princ. ver. quarto nota. de ſepultur. quod
in iſtis caſibus, & in ſpecie quando Papa non eſt cano-
nice electus, & in ſimilibus, in quibus deſinit eſſe Pa-
pa, quibus debet obuiam iri per vniuerſalem eccleſiā,
non eſt neceſſarium quod concilium congregetur per
Papam, cum concilium ſit ſupra eum, & ſufficit quod
concilium congregetur, etiam ſi vnus ſolus fidelis ca-
tholicus, illud Deo adiuuante, procuraret congregari.
Sed hoc caſu congregationem † concilii ſpectare ad
Cardinales & Patriarchas, & alios prælatos gradatim,
deinde ad Imperatorem, & alios Principes, firma-
it Catald. de Boncompagnis *in tract. de poteſtate Pa-*
nu. 63. Ant. de Roſell. *in tract. de conc. §. ſed ex prædi-*
nu. 25. Card. Iacob. *in d. art. 1. nu. 62. & ſeq.* & Ca-
lus vbi ſupra dicit, poteſtatem conuocandi concili-
his caſibus † ſpectare ad Imperatorem, & alios prin-
es ſeculares, nimirum negligentibus Cardinalibus
liis Prælatis, & conſiderandum eſt, an poſſint de-
ari negligentes, quando huiuſmodi defectus Papæ
it notorii, & ipſi non ſtatim conuocarent, ex reg.
notoria. de cenſib. li. 6. ego autem credo, in hoc caſu
gentiæ † ad effectum deuoluendæ facultatis ad
cipes ſeculares, requiri interpellationem; nam In-
quem ibi ſequuntur Abb. & alii *in d. c. extirpan-*
præbend. dicit, vbi pœna imponitur à iure pro ne-
ntia, ſeu culpa in non faciendo, opus eſt, quod
dat monitio, ſiue interpellatio, vt incurratur il-
na, *c. ex parte. cum tribus. cap. ſequentibus. de cleric.*
ſident. l. ſi ex cauſa. ff. de verb. oblig at. Ioan. de Imm.
ſolum §. morte ff. de noui oper. nuntiat. Ant. de Butr.
in cunctis. col. 9. de elect. Afflict. *in dec. 370. nu. 8.*

& ſeq. & hic eſt caſus notabilis † vt propter negligen- 25
tiam eccleſiaſtici, poteſtas conuocandi concilium de-
uoluatur ad laicos, de quo per Catald. vbi ſupra *nu. 63.*
ad limitationem *c. qualiter. de iud.* quia Principū munus
eſt, vt ſuis temporib. pacatā velint habere ſanctā matrē
eccleſiam, vnde ſpiritualiter nati ſunt, *c. quando 23.q.4.*

Et quod concilia multoties fuerint congregata † ab 26
Imperatoribus, adducuntur multa exempla: nam tem-
pore Conſtantini fuit congregatum concilium, vt ha-
betur *in c. habeo librum. diſt. 16. & in libro Conciliorum, in*
libro Africani concilii. & notat *hiſtoria tripertita in lib. 1.*
cap. fin. & in li. 2. cap. 13. & in li. 3. ca. 1. & cap. 3. item *c. Va-*
lentinianus. diſt. 63. vbi Valentinianus congregauit E-
piſcopos in concilium. Item de licentia Principis fuit
conuocatum concilium Chalcedonenſe, vt *in lib. Chal-*
cedonenſis concilii, in prin. cuius concilii verbā ſunt hęc:
ſancta, & magna, & venerabilis Synodus, quæ ſecundum
gratiam Dei, decreto piiſſimorum Imperatorum congre-
gata eſt. item Synodus Conſtantinopolitana tempore
Conſtantini Conſtantis filii, & patris Iuſtiniani, anno
ſalutis 670. ſecundum Imperialem ſanctionem con-
gregata eſt, vt legitur in principio ſingularum actio-
num. Item patet in geſtis Antiocheni concilii, *cap. 1.* i-
tem in geſtis Sylueſtri Papæ, & habetur *in d. c. habeo li-*
brum. diſt. 16. & in c. 1. diſt. 15. & in c. futuram 12. quæſt. 1.
& in c. continua §. item Conſtantinus 11. quæſt. 1. item de his
ſunt ſimiles caſus, *in c. ſexta §. quinta. diſtinct. 16. & in c.*
nunc autem. diſt. 21. & c. mandatis 2.q.4. & c. Valentinia-
nus. diſt. 63. & c. nos ad fidem. diſt. 96. & c. continua 11.q.2.
c. Adrianus in 2. diſt. 93. & c. ſancta Rom. diſt. 15. item *in*
l. nos reddentes. C. de ſumma trinit. vbi fuit congregatum
concilium ſine ſcientia Papæ, & decretum eius mitti-
tur ad Papam confirmandum.

Sed ſi Imperator neglexerit concilium conuocare,
tunc quilibet Princeps ipſum † conuocare poſſet per 27
viam requiſitionis, non autem citationis, Ant. de Goſ.
in d. quæſt. 4. nu. 28. & nu. 43. & legitur quod Ottho pri-
mus Teutonicorum Rex depoſuit Ioannem XII. *c. in*
Synodo. diſt. 63. licet Leonis auctoritas prius id compro-
bauerit, vt dicit Marc. Mantua *in tract. de concilio num.*
58. allegans *c. quia ſancta. §. verum. & c. ſacrorum canonū*
§. ex conſtitut. diſt. 63. & quod poſſit conuocari per Re-
ges per viam requiſitionis, eſt tex. *in d. §. hinc etiam. diſt.*
17. & in caſu negligentiæ Imperatoris, & aliorum Re-
gum, quod vnus ſolus poſſit concilium conuocare, (in-
telligendo ſemper vt ille cæteros interpellet) & tunc ſi
duæ partes † erunt, eorum qui in concilio intereſſe de- 28
bent, quod ipſemet duæ partes poſſunt auctoritatem
dicto concilio impartiri, & deficientem tertiam partē,
etiam ſub pœnis, & cenſuris eccleſiaſticis citando, &
conuocando monere, latiſſime ſcribit Petrus à Monte
in ſua monarchia conciliorum, in cap. de generalis concilii
celebratione. per totum. item quomodo quando conuo-
catur † concilium per ſeculares, dicatur conuocari per 29
viam requiſitionis, non autem per modum auctorita-
tiuæ citationis, quo caſu debeat ad conſtituendum re-
quiſitos in contumacia inſeri iuſta cauſa; item quod
debeat poſtea idem concilium quomodolibet congre-
gatum per ſeculares auctorari per ipſos eoſdemmet
coadunatos, latiſſime ſcribit Card. Iacob. *in d. tract. de*
concilio lib. 3. art. 1. ad quos me remitto, quia non perti-
net ad præſens caput.

Et retenta hac opinione poſſet dici, quod ſi Papa
eſſet ſimoniace electus, (quod Deus auertat) tunc ſal-
tem in caſu negligentiæ Cardinalium, & aliorum præ-
latorum, poſſit per ipſos ſeculares Principes gradatim
modo prædicto animaduerti in illum Pontificem, ſal-
tem generale concilium requirendo.

30 Sed contrarium videtur verius: nam cum † Christus Dominus noster, orauit pro Papa, ne deficeret fides sua, vt fratres suos in fide nutantes confirmaret, iniquũ videtur posse dici Papam aliquando in hæresim incidere posse. Hoc priuilegiũ personale est Romani Pontificis, ex assistentia spiritus sancti, non permittentis in hæresim ipsum labi posse, quamuis in alia quæuis delicta possit ex humana fragilitate incidere: & ideo grauissimi viri tenent, Papam non posse hæreticum fieri, Albertus Pigius Campensis *in lib. 4. cap. 8. de ecclesiastica hierarchia.* cuius sententia satis videtur probabilis, & consona rationi, cogitans omnes Romanos Pontifices qui in hæresim incidisse comme notantur, posse ab hæresis nota liberari, atque ostendere rem aliter se habuisse.

Et licet communis omnium Theologorum, & Ca-
31 nonistarum sit in contrarium, nimirum Papam † in hæresim incidere posse, Guttieres *in summa de eccl. lib. 2. cap. 93. & seq.* Caietan. *in opuscul. de auct. Papæ, & concilii.* Card. Alban *in lib. de potest. Papæ part. 1.* Sotus *in lib. 4. sent. dist. 22. q. 2. art. 2. vers. dubium autem.* Alphonsus de Castr. *in lib. 2. cap. 23. in princ. de iusta hæreticorum punitione.* Melchior Canus *in lib. 6. cap. vlt. de locis Theologicis.* Syluestrina *in ver. Papa, q. 4. nu. 4.* Canonistæ omnes *in c. si Papa. dist. 40.* Ioan. Royas *in singular. 46 in op. Papa de crimine*, August. de Ancona *in summa de potestate ecclesiæ q. 5* Simancas *de catholicis instit. in son b u titul. 12. nu. 13. & tit. 45. de papa nu. 35.* & alii multi, quos longum esset repetere.

32 Tamen procliuior sum in eam sententiam vt † propter simoniam Papæ post canonicam supremæ dignitatis adeptionem generale concilium indicendum non sit, sed solum in causa hæresis congregatur concernẽtis articulos fidei. Item in casu simoniacæ electionis ipsius, vt dictum est. Pro simonia enim Papa deponi nõ potest, vt notat gl. *in c. si quis pecuniam. dist. 79.* Præposit. *in c. si papa nu. 14. dist. 40.* Abb. *in c. quoties. de simonia.* de nullo crimine redargui potest, *c. electionem. dist. 79. c. omnes 2. q. 7.* per textum concilii *in c. nunc autem. dist. 21. & §. hinc etiam. dist. 17. & § item cum bale im. 2. q. 7.* quia superiore caret coram quo posset accusari, *d. c. nemo & c. ipsi sunt. & c. aliorum. & c. cum ita per mundum 9. q. 3. & c. licet, & c. significasti. de electione.* Facit gl. *in c. mandastis, 2. q. 5.* etiam si esset incorrigibilis (quod absit,) & perseueraret in peccato notorio, etiam vt dicit Præposit. si turbaret statum vniuersalem ecclesiæ, sic enim asserit *in d. c. si papa, nu. 14. vers. & est ratio. dist. 40.* quia talia gesta in scandalum ecclesiæ non tenent, eiq; resistitur per ipsam, sicut Paulus restitit Petro, nec ei esset in talibus obediendum, vt dicit Innoc. *in c. inquisitioni. & ibi etiam Abb. de sent. excom* & scribit Cardin. Palæott. *in libro de sacri consistoris consultationibus.*

33 Sed an posset admoneri † iuxta regulam *c. si peccauerit. 2. q. 1.* ex quo non potest ab alio iudicari, frustra esset denuntiatio, & admonitio, quo casu, secundũ aliquos, possent illa verba (dic ecclesiæ) exponi, id est Deo, vt illum conuertat, vel dic ecclesiæ triumphanti, vt oret pro eo; sed hoc procedit, quando peccatum est occultum, propterea sæpius oratur pro eo, ne, si is qui vnctus est, peccauerit, totus populus propter malum exemplum, in peius corruat, *c. magnæ. de voto.* sed certe
34 Papa † subditus est legi euangelicæ, *c. ad mensam 11 q. 3.* Abb. *in d. c. proposuit. n. 18. de concess. prebend.* & propter eius scandalum, posset iuxta regulã *d. c. nouit. de iud.* admoneri per eos, qui circa eius latus sunt, sed reuerenter, non per modum correctionis æqualis, sed per reuerentẽ charitatis admonitionẽ. D. Thom. *in 2. 2. quæst. 33. artic. 4. & in 4. lib. sententiarum, distinct. 14. & distinct. 19.*

CAP. XXXVIII.

Clerici schismatici, an sint mixtæ iurisdictionis.

SVMMARIA.

1 *Laici habent iurisdictionem in schismaticos.*
2 *Hæresis, & schisma quomodo differant. & nu. 6.*
3 *Schisma quid sit.*
4 *Vnitas in ecclesia quotuplex.*
5 *Schisma omne continet hæresim.*
7 *Schismaticorum pœna quæ sint.*
8 c. nec licuit. dist. 17. *explicatur, & nu. 14.*
9 *Concilia particularia possunt aberrare, secus generalia & nu. 10.*
11 *Schismatici etiam possunt puniri à iudice laico.*
12 *Schismatis cognitio pertinet ad ecclesiam nisi crimen sit notorium.*
13 *Percussio imaginum Saluatoris, & sanctorum est mixtæ iurisdictionis.*
15 *Pœna cum à iudice imponitur, non requiritur monitio.*
16 *Iudices seculares sunt pars ecclesiæ.*
17 *Iudices laici si neglexerint punire schismaticos, possunt excommunicari.*
18 *Episcopus non dispensat contra concilia generalia, neq; Episcopi synodus.*
19 *Legatus non derogat statutis concilii generalis.*
20 *Synodus particularis diceretur schismatica, quando congregaretur ad corrigendum concilium generale.*
21 *Schismatici primo excommunicantur, deinde per seculares comprimuntur.*
22 *Excommunicatio quotuplíciter dicatur contemni.*
23 *Ecclesia quando habet sua remedia non censetur demandasse sicam iurisdictionem.*
24 *Excommunicatio contemnitur a perdurantibus in ipsa per annum.*
25 *Excommunicatus per annum non caret suspitione hæresis.*
26 *Excommunicatus post annum potest citari responsurus super fide.*
27 *Schismata quot fuerunt in ecclesia Dei, & quomodo sedata.*

SI potestates Christianę non mouẽtur aduersus schismaticos, quomodo reddent rationem de imperio suo? ita dicit D. August. quem citat Franc. Arrias *in tr. de bello, & bellatoribus, nu. 101.* propterea gl. *in c. princ. secul. 23. q. 5.* certos cumulando casus, in quibus laici habent cognitionem intra ecclesiam, tertium vocat cum fidem volunt subuertere, *c. nec licuit. dist. 17.* quintum
vero cum schisma † faciunt, & excommunicationem 1
contemnunt, *c. de Ligu ibus 23 q. 5.* de quo etiam scribit Card. Iacob *in tract. de concilio lib. 3. art. 1. nu 195.* in-
ter hæresim, & schisma † hoc interest quod hæresis ha- 2
bet diuersum dogma, schisma vero post discessionem episcopalem, ab ecclesia separat, *24 q. 3. c. inter hæresim.* ideo schisma † diffinitur, est illicita diuisio per ino- 3
bedientiam ab vnitate ecclesiæ, *c. loquitur. c. alienus. 24. q. 1.* de ratione ecclesiæ est, vt sit vna ratione membrorum inter se, & cum suo capite, quam vnionem schismaticus tollit, dum se à communione capitis, & aliorum membrorum separat.
Sed multiplex vnitas † inuenitur in ecclesia, vel ratione 4
eiusdem principii, id est Dei vocantis alios, Ioan. *cap. 6.* Nemo

Digitized by Google

Nemo venit ad me, nisi quem pater traxerit ad me. vel ratione eiusdem vltimi finis, quod significatum est Matth. *cap. 20.* in illo vno denario omnibus operantibus promisso. Vel ratione eorundem mediorum, id est fidei sacramentorum, iuxta illud *ad Eph. cap. 4. vna fides, vnum baptisma.* vel ratione eiusdem spiritus sancti, à quo tanquam externo rectore ecclesia gubernatur, *1. ad Corinth. cap. 12. diuisiones gratiarum sunt, idem autem spiritus.* vel ratione eiusdem capitis tanquam interni rectoris: omnis enim ecclesia eidem Christo, & eius Vicario patet, *ad Eph cap. 1. ipsum dedit caput super omnem ecclesiam.* vel ratione connexionis membrorum inter se, & præcipuè à capite, quod est principale membrum *ad Roman. cap. 12. vnum corpus sumus, alter alterius membra.* Schisma autem opponitur his vnitatibus, & tunc propriè est, quando vnum membrum non vult amplius esse membrum illius corporis, & sub illo capite, scilicet sub Papa Christi Vicario, & tunc tollit vnitatem essentialem, atq; ecclesiam ipsam, Cardin. Bellarmin. *in tract. de ecclesia militante, cap. 1.* ergo nullum schisma
5 est, quod † in se aliquam hæresim non sapiat, vt rectè ab
6 ecclesia recessisse videatur. Item hæresis, † & schisma distinguuntur per eorum opposita, siquidem hæresis opponitur fidei, schisma vero vnitati ecclesiasticæ charitatis, & ideo sicut fides, & charitas sunt diuersæ virtutes, ita schisma, & hæresis sunt diuersa vitia, licet omnis hæreticus sit schismaticus, sed non est contra; & sicut amissio charitatis est via ad amittendum fidem iuxta illud D. Pauli *ad Timoth. cap. 1.* à quibus quidem aberrantes, scilicet charitate, conuersi sunt in vaniloquium; & ita schisma est via ad hæresim. Itaque dicit gloss. *in d. c.* principes seculi, in hoc tertio casu, cum fidem volunt subuertere, quia per subtractionem charitatis sequitur destructio fidei. In *d. c. de Liguribus.* episcopi volebant congregare concilium synodale contra generale concilium, sed Pelagius Papa prohibuit, pœnamq; subiunxit, vt contra facientes laicorum iurisdictioni supponantur, recedentes enim à Papæ obedientia, schismatici poterunt sic puniri.

De schismaticorum pœnis † late scribunt Cardin. Turrecrem. *in summa ecclesiæ parte 1 cap. 8.* & Palatius Rubeus *in tractatu de regno Nauarræ parte 5. § 7.* & de ipsorum materia copiosè tractant D. Thom. & Caietan. *in 2. 2. quæst. 39.* Alex. de Ales *in part. 2. quæst. 182* Bonauentura *in lib. 4. sent. dist. 13.* & latius Gabriel Biel. & Petrus de Palude, & alii, Aug. de Anc. *in summa de potest eccles. q. 25.* D. Antonin. *in summa parte 2. tit. 3. cap.* [illegible] Abb. & alii *in c. quia diligentia. de elect.* Paul. Grillād. *in tract. de hæret. quæst. 2. nu. 6. & seq.* Bermond. Diaz. *pract. crim canon. cap. 105.* Gundissalu. *in tract. de hæret. quæst. 7.* Summistæ omnes, & Repertorium inquisitorum, locatus *in opere iudiciali, ver. schisma.* Simancas *de Catholicis institutionibus, titulo 5. in 8. enchiridio.* Ioan. Royas *in tract. de hæret. parte 1. nu. 498. & seq.* Conradus Brun. *in tract. de hæret. ca. 16* item Episcopus Mileuitanus sex libros scripsit contra libros Donatistarum, in quibus copiose tractat de hac materia.

Item *in d. c. nec licuit.* † Papa Pelagius prohibet cōgregari particularem Synodum contra generale Concilium: siquidem particularia † concilia, ex communi sententia errare possunt, testis est Carthaginense concilium sub Cypriano, quod fuit episcoporum, quorum multiq; martyres, vel confessores laudantur, vt patet ex epistola Cypriani ad Iubaianum, & tamen errauit. Itē [illegible] est quinta Synodus Romana sub Symmacho, vbi [illegible] nus concilia prouincialia quia præsentiam Papæ non habent valetudinem perdidisse. Item Prosper *in Chronico anni 420.* dicit Hæresim Pelagianam à Concilio Aphricano 217. Episcoporum damnatam, nec prius ab ecclesia totius orbis damnatam, quam Zozimus Papa decreta concilii illius reprobasset. Vnde etiam D. August. *in lib. 2. retractationum, cap. 50.* non dicit hæresim Pelagianam à Conciliis Aphricanis, quæ particularia erant, damnatam, sed à Pontificibus Innocentio, & Zozimo, cooperantibus Africanis conciliis: sed generalia concilia † errare non pos- 10
sunt, quia totam ecclesiam repræsentant, quæ errare non potest, vt late scribit in specie Card. Bellarm. *in 2. lib. de conciliorum auctoritate, cap. 2. & seq.* item quia Concilium generale non fit sine summo Pontifice, cuius fides nunquam potest deficere, propterea nulla ratio subest, cur concilium particulare à Papa non approbatum, quod errare potest, corrigere possit generale, quod errare non potest. Multi enim eo tempore, aut ignorantia, aut animi peruersitate adducti, volebant quintum concilium recipere, vt ait D. Aug. *in lib. 7 epistola 53.* & particularem synodum vniuersali præferebant; imo etiam sedis apostolicæ auctoritati anteponebant; quare istud iure statutum est, & qui contra faciunt, contumaces existunt; ergo nulla requiritur monitio, vt statim subsint † iurisdictioni laicorum, Alex. 11
Anglus *in destructorio vitiorum, parte 6. cap. 40. sub titulo de schismate, col. final.* & ad hoc est decisio Delphinalis, Franc. Marc. *in dec. 947. num. 11. parte 1.* vbi allegat Baldum dicentem hos schismaticos debere per iudices laicos furcis suspendi, Oldrad. *in cons. 62.* Milus *in repertorio in ver. citatio partis, vers. item fallit.* quod magis procedit in crimine notorio, Ioan. Andr. *in c. 1. nu. 6. de excess. prælat.* cognitio † pertinet ad ecclesiam *c. quoties* 12
24. q. 1. sed si crimen est notorium, causæ cognitio non requiritur, *c. quoniam. de filiis presbyter.* item aliud est hæreticare in facto, vt si quid fit, quod vere hæreticum fuerit diffinitum, & per vtrumq; ius, sub diuersis pœnis temporalibus, & spiritualibus prohibitum, sicut est percutere imagines saluatoris Domini nostri Iesu Christi, atq; gloriosissimæ virginis, & aliorum sanctorum, de quo *in c. si canonici. de offic. ordinarii lib. 6. & in l. 1. C. nemini licere signum Saluatoris.* & tunc quando acciderit casus, est mixtæ † iurisdictionis, gl. *in d. c. si canonici.* 13
in ver. vltrix. vers. vel iudicis officio. pro quo vide Brunum *in tract. de imaginibus, cap. 20.* & hic casus cum acciderit Neapoli, fuit per iudices laicos præuentum, & malefactor ad furcas condemnatus, & ita executum, vt per Franch. *in dec. 504.*

Aliud esse hæreticum esse, vel schismaticum, quorum declaratio pertinet ad ecclesiam, *c. vt inquisitionis § prohibemus. de hæret. lib. 6.* item *in d. c. nec licuit.* † con- 14
gregabatur particularis Synodus contra generale concilium; ergo schisma in facto notorio apparebat, propterea cognitio fuit laicis demandata, Stephan. Aufr. *in tract. de potest. laicor. super ecclesiasticis regula 1. nu. 11.* item habetur *in d. c. nec licuit.* quod ibi erant obstinati, & contumaces, propterea se subtraxerunt à capite, id est Papæ obedientia; non ergo mirum si statim conceduntur secularibus. Item quia in pœnam imponitur vt à laicis comprimantur, Anc. *in c. accessorium. nu. 22. de reg. iur. lib. 6.* & cum pœna à iure imponitur, non requiritur monitio, † *c. licet canon. de elect. lib. 6.* Doct. *in l.* 15
imperator. ff. de iure fisc. late Ancar. *in cons. 65. in fine.* tanto magis, quia textus, dicit per seculares comprimi potestates, ne aliorum perditio esse possint, & ita ad euitandum mali occasionem fauore animarum, propter quod, omni mora postposita occurrere debemus, nam & ignorantes facile credūt, licet excusentur, Caietan. *in 2. 2. quæst. 2. art. 6.* quam excusationem admitto, quādiu non fuerint ab Episcopo admoniti, vel ab alio, cui ad-

Digitized by Google

admonendi ius competit; vel deciperentur in his, quę
16 non sunt in ecclesia tam vulgata, secularibus ergo sunt
suppositi potestatibus: nam & ipsi † sunt pars ecclesiæ,
17 sua interest ecclesiam esse vnitam, quorum interest, cō-
mittitur, quod si neglexerint, poterunt † non solum per
episcopos excōmunicari, sed imo per Papam, absolu-
tis subditis à fidelitatis iuramento, eorum terra à ca-
tholicis occupandas exponi, de quo est tex. *in c. excom-
municamus* §. *moneantur. de hær.* & ibi Abb. Item Eyme-
18 ric. *in suo directorio Inquisitorum parte 1. cap. 13.*

Item quod nec Episcopus † possit dispensare contra
generalia concilia, neq; episcopi Synodus, habetur per
Host. *in c. fin. de filiis presbyter.* quē omnes ibi sequuntur,
facit gl. *in c. cum dilectus in ver. aute. de elect.* quæ dicit
Episcopū non posse dispensare contra concilia gene-
ralia, *c. post translationem. de renunt.* Io. de Anan. *in c. cū
diœcesi. col. final. de vsur.* Fel. *in c. nonnulli. col. 4. ve. sed ratio
huius. de rescr.* Doct. *in c. at si cler. §. de adult. de iud.* & no-
tat Bald. *in l. humanum. C. de legib.* vbi quod decretales con-
ciliares sunt maioris auctoritatis, quam decretales Episco-
19 pales, facit *c. prudentiā in pr. de offi. deleg.* facit etiā, quod
legatus † non potest derogare statutis concilii genera-
lis, Spec. *in tit. de iud. de lega. §. 8. vers. quid si Papa.* prop-
terea Episcopus non potest statuere quod minor triginta
annis possit eligi in episcopū, contra tex. *in c. cū in cun-
ctis. de elect.* vel quod minor 25. annis possit assumi ad curā
animarū, *d. c. cum in cunct. §. inferiora.* nec quod possit ob-
tinere duo beneficia curata *c. de multa. de præb.* nec con-
tra *c. quia in omnib. de vsuris.* nec contra *c. quamquam. de
vsur. li. 6.* nec contra *clem. 1. eod. tit.* vt scribit Io. de Anā.
in c. cū in diœcesi in fin. de vsuris. licet Episcopus sic faci-
20 ens non esset schismaticus, de quo textus non loqui-
tur, *in d. c. nec licuit* nisi cū particularis † synod' ad cor-
rigendum, vel declarandum generale concilium indi-
ceretur. Item nisi id crederet facere posse, quo casu
schismaticus in secundo gradu est iudicandus, Eyme-
ricus *in d. directorio Inquisitorum, parte 2. cap. 48.*
21 In aliis casibus schismatici † facientes excommunican-
tur, *d. c. de ligu. 23. q. 5.* & si excommunicationem cō-
tempserint, per potestates seculi coerceri debent; er-
go casus *d. c. nec licuit*, particularis est, vt statim per se-
culares comprimi possint. Hic autem non ante excō-
municationē, neq; ante eius contemptū. Multipliciter
22 autem excōmunicatio † contemnitur: primo per faci-
entes schisma, & non obstante excommunicatione in
schismate perdurauerint, quo solo casu mandatur co-
ërceri per laicos, *d. c. de ligur.* & ad euitādū malū, quod mul-
tis posset accidere, factiosi schismatis capita insequen-
do, fauore animarum, & ideo pœna debet violenter
imponi, quia ecclesia non imponit tam acrem pœnā,
c. principes seculi 23. q. 5. Steph. Aufr. *in tract. de potest. la-
ic. super ecclesi. nu. 11.* & de pœna habetur per Cardin. de
Turrecr. *in summa de ecclesiast. libert. lib. 4. parte 1. in 15.
capit. 1.* & per Palatium Rubeum *in tract. de regno Na-
23 uar. part. 5. §. 7.* in cæteris casibus ecclesia † habet sua re-
media, & eorum cognitio non censetur demandata,
quia expresse prohibita. *d. § prohibemus.* late Afflict. *in
const. regni incip. Constitutionem diuæ memoriæ, n. 58.* no-
tant Doct. *in c. si scitatus de rescr. & in l. 1. C. de dignit. lib.
12.* Innoc. *in c. cum super. de offic. delegat. & in c. cum lu-
ris d. rescr.* sic ècontra, quod quibusdam prohibetur,
cæteris videtur permissum, *l. cum prætor. ff. de iud. l. ex eo.
ff. de eo. t. b. l. quæsitum. § idē respondit ff. de fundo instruct. l.
possess. §. 1. ff. ex quib. caus. in possess. eatur. c. qualis. dist. 25.*
24 Item contemnitur excommunicatio † à perduranti-
bus in ipsa per annum, & sic in causa fidei, vt quia cita-
ti responsuri super fide non comparuerunt, & ideo ex-
cōmunicantur, *c. cum contumacia. de hæret. li. 6.* vel quia
impedierunt officium Inquisitionis, *d. §. prohibemus.*
vel quia aliquo modo fauerunt hæreticis, *c. excommu-
nicamus itaq; §. credentes. de hæret.* & isti post annū, tan-
quā hæretici sunt condemnandi, Archidiac. *in c. accu-
satus. in ver. orta. in princ. de hær. li. 6.* si vero excōmunica-
tus † quis fuerit propter aliam contumaciā, licet non 25
fiet statim, vt hæretici condemnandi, non tamen ca-
rent suspitione hæresis, *c. grauem. de pœnis.* & ibi gl. *in
ver. hæret. prauitatis.* quæ loquitur de anno, gl. *in d. c. ex-
communicamus itaq; § qui autem. ver. condem. n.* Host. *in
summa t. de hær. § qualiter quis deprehendatur.* Anno
elapso † potest citari responsurus super fide infra cer- 26
tum terminum, quo elapso in contumaciam condem-
nari, vt hæreticus cuius praxim ponit Eymericus *in d.
directorio Inquisitorum part. 2. q. 47. nu. 7.* item contem-
nitur excommunicatio per lacerantes cedulones cen-
surarum, qui casus, cum sapiat hæresim, per Inquisito-
res sanctæ Inquisitionis coerceri debet.

Age, cum in hoc capite tractemus de schismaticis,
placeat subnectere omnia schismata, † quæ hucusque 27
fuerunt in ecclesia Dei, & quomodo sedata fuerint, et-
iam aliquando per Principes seculares.

Primo modo schismata sedata fuerunt per Conci-
lium generale, *c. in tex d. di. 79.* vt inter Vrsinum, & Da-
masum. & Concilium decreuit Vrsinum ab vrbe ex-
pelli, & fuit factus Archiepiscop. Neapolitanus, & Da-
masus Papa. Item eodē modo inter Symmachū, & Lau-
rentium. *§. hinc etiam. dist. 17.* item in concilio Constan-
tiensi, priuato Benedicto, & Ioanne, accedente Gre-
gorio fuit electus Martinus V.

Secundo si contendentes de Papatu committant a-
licui potestatem discutiendi eorum iura, & pronunti-
andi cum cautione de stando illorum sententię, *c. nos si
incompetenter 2. q. 7. & ibi gl. 1.* & videtur gl. aperta *in c. in
synodo. dist. 63.* hoc modo sedatum est inter Bonifacium
I. & Eulalium vrbis Romę presbyterum, quia nullū im-
peratoris ambo contendentes vrbem egressi sunt. &
facta inquisitione de electione certa, Bonifacius obti-
nuit.

Tertio si isti contendentes compromittunt in arbi-
tros, & arbitratores, & cum hoc statuant, quod pronū-
ciatio det titulum, & ius alterius habeatur pro transla-
to in alium, pro quo fuerit laudatum. Hoc modo fuit
sedatum quintum schisma per compromissum factū in
Theodoricū Regē, qui pro Symmacho sententiā tulit.

Quarto, vt Antipapa cognoscat errorem suum, &
cedat vero Papę, hoc modo sedatum fuit decimum ter-
tium schisma; quia Bened. X. qui per Romanorū vio-
lentiam intrusus fuerat, conscientia ductus, renuntia-
uit Papatui, & electus fuit Nicolaus II. item schisma
inter Alexandrum II. & Cadulum, qui deficiente sibi
fauore Henrici Imperatoris, destitit à prosecutione Pa-
patus. Item schisma inter Nicolaum V. & Amadeum
Ducem Subaudiæ, qui fuerat creatus Papa in concilio
Basiliensi, & Felix vocatus, & cessauit à prosecutione
Papatus, recognoscens in Papam ipsum Nicolaum, &
ille remansit Cardinalis.

Quinto, vt conueniant omnes Cardinales, electo-
res tam veri Papæ, quam Antipapæ, etiam si essent cre-
ati aliqui Anticardinales, vt omnes simul eligant v-
num canonicum pastorem, & hoc de voluntate con-
tendentium, alias secus.

Sexto, si mortuo vno ex contendentibus collegium
ipsius defuncti expectet mortem alterius, vel alterum
contendentium si sunt plures, & tunc ex omnibus col-
legiis fiat electio summi Pontificis, sed si Collegium de-
functi vellet administrare, est ei permittendum, ne per
hoc obedientia eius detrimentum patiatur.

Septi-

Digitized by Google

Septimo si per contendentes fiat vna constitutio, iod vno mortuo, vel canonice amoto, alius contenns superstes possit ius verum, vel prætensum defun, vel deiecti administrare, vel ipso facto acquirat sq; vlla electione, quæ constitutio subscribatur ab nnibus electoribus vtriusq; contendentium, Papa e n licet non possit eligere successorem, potest tamen tuere super electione, *c. in nomine domini. distinct. 23.* æsertim ad euitandum schisma.

Octauo si conueniatur, vt moriente altero excon dentib. alter superstes eligatur ab altera parte. Hoc do sopitum est schisma inter Syluestrum, & Vigli, qui Syluestro, in exilio pro fide Christi mortuo, glius est in Papatu receptus: item inter Felicem, & periū, quia Felix martyrio coronatus est, Liberius em alio modo vocatus Leo, occupauit Pontifica n pluribus annis, quo tandem mala morte mortuo, nasus est electus.

lono si per contendentes fiat vna constitutio, quod eorum cessionem, vel mortem alius ex eis, pro hac eligi non possit. Hic coarctatur electio ad vnum ertis personis, quod potest fieri non solum per Pa, sed etiā per consuetudinem, *c. dil. filius. de consuet.*

Decimo, quod vterq; ex contendentibus cum suo egio, decernat, quod se moriente, vel cedente, non int Cardinales ad electionem alterius procedere, eneantur vel adhærere superstiti, & ei cedere, & ere pro Papa, vel expectare alterius mortem, & vtrunq; collegium conueniat, & eligat.

ndecimo, vt contendentes de Papatu, aliquos sibi eligant, qui post eorum cessionem, soli, seclusis libus Cardinalibus, possint Papam eligere, qui mo in præiudicium Cardinalium posset tolerari pro rice, ad euitandum scandalum schismatis.

uodecimo, si reconcilietur Papa cum Imperato Principibus, quorum fauore schisma fouetur: Hoc o sopitum est schisma inter Alexandrum secundū, idulum: item schisma inter Alex. III. & alios qua Antipapas, & fuit bonum pro tollendo schismate Iulium II. & Regem Franchorum.

ecimo tertio per capturam intrusi, vel intrusorū. nodo fuit sopitum schisma inter Calixtum II. & num. Nam Calixtus cœpit in Sutrio Burdinum, isma sedatum est: item inter Ioannem XXII. & m de Corbario qui fuit captus, & ductus ad Io n, & cessauit schisma.

cimo quarto, via armorum adhibita contra in: Hoc modo sopita sunt multa schismata inter ium II. & aduersarium eius: item inter Leonem Christophorum: item inter Leonem VIII. & Be um V. & multa alia.

cimo quinto, vt cogantur cedere tam Papa, quā pa, & si nolunt, subtrahatur eis obedientia, vt indirectum ad vnionem compellantur, quia v n subterfugientes sunt digni omni pœna, cum ambitionē infinitas animas perdant, vt per Anc. *schismatis.* & per Cardinal. *in tract. de concil. li. 9.*

CAP. XXXIX.

ossessorium causarum beneficialium sit mixti fori.

SVMMARIA.

neficia quæ sint de iure diuino, & quæ de iure positiuo.
dinalatus an sit de iure diuino, vel positiuo.
3 *Ecclesia Romana regitur consilio Cardinalium.*
4 *Cardinales ab initio dicti sunt consiliarii.*
5 *Cardinalatus dicitur pars papatus.*
6 *Cardinales non iurant fidelitatem Papæ.*
7 *Episcopatus est beneficium, & fuit ante aduentum Christi.*
8 *Episcopi sunt presbyteri, & quare sic dicti.*
9 *Apostoli quomodo repræsententur per Cardinales, & per Episcopos.*
10 *Beneficia quæ sint de iure positiuo.*
11 *Papa habet plenissimam potestatem in beneficialibus.*
12 *Beneficia qualibet sunt spiritualia, & nu. 14.*
13 *Spiritualia quot modis sint.*
15 *Iudex laicus an cognoscat de possessoriis beneficiorum.*
16 c. causam quæ in 2. qui fil. sint legit. *declaratur.*
17 *Possessorium, & petitorium possunt tractari coram diuersis iudicibus.*
18 *Possessorium rei spiritualis an differat à possessorio rei prophanæ.*
19 *Ius canonicum quomodo differat à iure ciuili circa possessorium.*
20 *Possessorium beneficiorum an possit cognosci per iudicem laicum.*
21 *Lites sunt immortales coram iudicibus ecclesiasticis.*
22 *Possessorium beneficialium inter clericos debet cognosci solum a iudice ecclesiastico.*
23 *Titulus cognoscendus est in quolibet possessorio.*
24 *Iudex laicus cognoscit de titulo beneficii.*
25 *Titulus coloratus sufficit in possessorio beneficialium.*
26 *Possessorium beneficialium quare debeat cognosci à iudice ecclesiastico.*
27 l. nulli prorsus C. de iud. *loquitur de delegato.*
28 *Continentia causæ an & quando diuidi possit.*
29 *Possessorium, & petitorium quando diuidi non possunt.*
30 *Possessorium, & petitorium sunt diuersi effectus.*
31 *Sententia lata in possessorio non solet exceptionem parere in petitorio.*

Beneficia alia † sunt de iure diuino, alia de iure posi- 1
tiuo. Primo modo est Papatus, *c. 1. de maledic. in vers. per depositionem officii, & beneficii nostri.* & prob. Matth. *cap. 16 quodcunq; ligaueris, & c.* & Ioan. *cap. vlt pasce oues meas.* & *c. significasti. de elect.* item Cardinalatus † est de 2
iure diuino, *c. venerabilē § rationib. qui fil. sint legit.* Andr. Barb. *in tract. de præstantia Cardin q. 1.* & scriptum est *in Deuteron. Recurre ad sacerdotes Leuitici generis.* & *in d. § rationib.* habetur, sacerdotes Leuitici generis sunt fratres nostri, qui nobis iure Leuitico in executione sacerdotalis officii coadiutores existunt, & *in 1. li. Reg. c. 2.* dicitur: *Domini sunt Cardines, & posuit eos super orbem:* quod Host. intelligit de Card. *in c. 2. de cler. non residen tib.* & sicut officium regitur in Cardine: item ecclesia
Romana † regitur consilio Cardin. Archid. *in c. vbi pe- 3
riculum & ibi Ioan. Andr. de elect. li. 6.* gl. *in clem. ne Romani. de elect.* & antequam iura positiua vocassent eos
Cardinales, † simpliciter vocati fuerunt Consiliarii, *c. 4
ecclesiasticis. 12. q. 2. & c. in parrochia. vers. consiliarii nostri 16. q. 1. & c. conuenientibus 1. q. 7.* Bald. *in suo tract. de schismate* (quem ponit post titulum *C. si quis aliquem testari prohibuerit*) appellat cœtum Cardinalium senatum diuinum. Item appellatur gremium ecclesiæ, *c. in nomine domini. distinct. 23.* & ecclesia est de iure diuino, *Apocalyp. cap. 3.* vidi Hierusalem descendentem de cœlo. I-
tem Cardinalatus † dicitur esse pars papatus. *c. fœlicis de 5
pœn. lib. 6.* Archidiac. Ioan. Andr. & Ioan. Monach. *in c. 2. de schismat.* Host. *in c. antiqua. de priuil.* dicit, licet Episcopi iurent summo Pontifici fidelitatem, *c. ego. de iureiur.* tamen Cardinales † non iurant, quia sunt mem-

 bra,

Digitized by Google

bra & pars corporis Papæ, & debet reputare se præ cæteris astrictos esse ad seruandum Papę fidelitatem, atq; Papa debet eos diligere sicut seipsum.

7 Item Episcopatus † est beneficium, *c. cleros. distin. 21.* & est de iure diuino, vt probat Andr. Barbat. *in tract. de præstant. Cardin. quæst. 1.* erat Episcopatus ante aduentum Christi inuentus, *psal. 118. Fiant dies eius pauci, & Episcopatum eius accipiat alter.* & habetur *in Act. Apostol. cap. 1. & in 1. ad Timoth. cap. 3.* etiam apud gentiles ante Christi aduentum, *l. numerum ciuilium in 2. §. item ope ff. de muner. & honor.* quorum officium erat præesse cũctis necessariis, & rebus pro humana natura sustentan-
8 da, *c. 1. de empt. & vendit.* sed omnes episcopi † post Christi resurrectionem aliquando presbyteri vocabantur, *c. legimus. distinct. 93. & c. olim distinct. 95.* orta autem discordia inter eos, dum vnus volebat alteri præferri, dicendo ego sum melior te, quia baptizatus sum à Petro, alter, quia baptizatus sum à Paulo, fuit ordinatum per Apostolos, vt vnus ex eis alteri præponeretur, qui vocaretur Episcopus, cui alii obedirent, ergo episcopatus, pro vt est hodie, fuit ordinatus & distinctus Apostolorũ ordinatorie, & non de iure positiuo, ita cõcludit D. Hieron. *in d. c. legimus. dist. 93. & d. c. olim. dist. 95.* & Dionysius Papa I. Pontifex in ordine XXIV. sub anno à natiuitate Domini, 274. patrochias, & diœceses distribuit, vt quisq; finibus, & limitibus suis contentus esset. Creatio igitur episcopatuum, ordinatio, & institutio personarum, atq; limitatio diœcesum procedit ex ordinatione Ecclesiæ, & de iure positiuo. Vt autem ipsi Episcopi repræsentant Apostolos, *c. in nouo. dist. 22.*
9 sic sunt de iure diuino: nam & Apostoli † ipsi dupliciter repræsentantur, nimirum ante Christi resurrectionẽ, & tunc solum per ipsos Cardinales assistentes personæ Papæ sicut Apostoli assistebant personæ Domini. Item post Christi resurrectionem, & tunc fuit ordinatum per Ecclesiam: *ite, & prædicate euangelium omni creaturæ.* vt in *actibus Apostolorum*, & de hoc scribit Romanus in illo suo sermone, impresso post sua consilia.

10 Alia vero beneficia † sunt de iure positiuo, non diuino, Abb. *in c. constitutus. de relig. domib. & in disputatione sua incip. Episcopus. col. 2. vers. ad propositum.* per tex. *in c. 1. & 2. distinctione 22.* vbi dicit textus, quod Papa instituit Patriarchas Archiepiscopos, Episcopos & alios in dignitate cõstituros, allegat tex. *in c. in illis. dist. 80. & in c. 1. dist. 90.* Innoc. *in c. nisi cum pridem. de renuntiat. & in c. 1 de simonia.* tex. *in c. olim. distinct. 95.* Archidiac. *in c. omnes. distinct. 22.* Felyn. *in c. cum accessissent. de constit.* Geminian. *in c. 1. distinct. 22.* Cardin. *in c. 1. distin. 44. col. 4. vers. & quantum postea.* Speculator *in rationali diuinorum li. 2. cap. 1.* text. cum gl. *in c. 1. distin. 23.* & probatur *in c. 2. de præbend. li. 6. & in clem. 1. vt lit. pend.* vbi
11 Papa † habet plenissimam potestatem in beneficiis, per *d. c. proposuit. de concess. præbend.* quod secus esset, si beneficia essent de iure diuino, per *c. sunt quædam 25. q. 1.* tex. *in c. cum de beneficio. de præbend. lib. 6.*

12 Sed beneficia † quęlibet sunt spiritualia, gl. *in summa 1. q. 1.* vbi dicit, quod spiritualia sunt omnia iura ecclesiastica, vt administrationes, & præbendæ. Item spiritualium multiplex est differentia secundum Io. Andr. Abb. & Ananiam *in c. consulere. de simonia.* gl. & Archi-
13 diac. *in d. c. 1. q. 1.* quædam enim sunt spiritualia † secũdum essentiam suam, & istorum aliqua sunt incorporalia, aliqua corporalia: incorporalia, vt virtutes, dona Dei, & similia: corporalia autem, vt sanctorum reliquiæ: item quædam sunt spiritualia per causam, vt sacramenta, per quæ consequimur gratiam, & sic sunt causa gratiæ: Quædam sunt spiritualia per statutum, vt religio: Quædam sunt spiritualia, quæ dependent à causa spirituali, vt absolutio peccatorum, *c. ad aures. de simonia.* item quædam sunt spiritualia ratione officii, *d. c. ad aures.* vt quæ competunt clerico ratione ordinis, vt pulsare campanas, claudere ostia ecclesiæ: Quædã sunt spiritualia, quia deputata ad vsum spiritualium, vt vasa sacra, vestes sacerdotales, & beneficia, Archid. autem *in d. c. 1.* dicit in summa concludendũ esse, quod sicut anima viuit secundum seipsam, corpus autem propter vnionem animæ, ita quædam sunt spiritualia secundum seipsa, vt sacramenta: quædam spiritualia eo quod spiritualibus adhærent.

Et quod ipsa beneficia † sint spiritualia, firmarunt 14
Fel. & Abb. *in rubr. de simonia. & in c. nemo. & c. ad nostram. per illum tex. eod. tit.* quia simonia committitur in causa spirituali, vel dependente ab illa, Doct. *in rubr. de simonia.* gl. *in summa 1. q. 1.* sed simonia committitur in beneficiis, *d. c. nemo, & d. c. ad nostram. cum similib.* & quasi per totum titulum de simonia; ergo beneficium, saltem ratione officii est spirituale, facit tex. & ibi Abb. *in 5. not. in c. dilecto. de præbend.* vbi quod præbenda est ius spirituale, quando habet canonicatum annexum, gl. *in c. cum M. de constit.* tex. *in c. 1. de statu monach. & ibi Abb. in 1. not.* vbi monachatus est spiritualis, quia simonia committitur, si pro eo aliquid temporale datur. Idem in monialibus, *c. veniens. & c. dilectus. in 1. de simonia.* facit *c. quæsitum. de rerum permut.* ibi commutationes præbendarum de iure fieri non possunt cum pactione præmissa, quia circa spiritualia, vel spiritualibus connexa labem continet simoniæ, facit *c. cum pridem. & c. pactiones. de pact. & c. præterea. de simonia.*

Sed laici non possunt se intromittere de rebus spiritualibus, nam separatum est negotium, & iurisdictiones distinctæ; ergo Iudices laici non possunt cognoscere de beneficiis, & eorum annexis, quæ spiritualia sunt: Ideo ecclesiasticus recte poterit inhibere, ne procedat super huiusmodi causis.

Dicunt multi iudicem † laicum cognoscere de pos- 15
sessoriis beneficialium, & spiritualium, vel quasi, quia huiusmodi possessoria sunt temporalia, quam opinionem firmauit Vincent. *in c. final. de iud.* ab omnibus allegatus, Bald. *in c. 1. apud quem, vel quos controuers.* gl. & Doct. *in c. cum dilectus. in ver. iurament. de elect.* Cardin. *in clem. dispendiosam. nu. 17. in fine. de iud.* Bened. *in c. Raynutius ver. & vxorem. in 2. nu. 331. de test.* Steph. Aufr. *de potestat. secular. super ecclesiast. reg. 2. fallent. 24.* Milus *in suo repertorio, ver. beneficium. vers. beneficialis causa.* Men. *de recuperand. remed. 15. quæst. 18.* item *de retinend. possess. remed. 3. quæst. 52. nu. 323. & nu. 327.* Crauett. *in consil. 258 vol. 1. & 2.* Ferrett. *in cons. 1.* & ita pluries fuit decisum, Guid. Pap. *decis. 1. & 85. & 207. & 552.* Boer. *decis. 69. num. 23.* Capell. Tolosan. *dec. 420.* Gramm. *dec. 78.* Caccher. *dec. 116.* Tessaur. *dec. 117.* item super hoc articulo late scribit Ioan. de Sylua *in tract. de benefic. parte 1. quæst. 7 per tot.* & est magis communis opinio Ciuilistarum, & Canonistarum, vt probat Couar. *in lib. pract. quæst. cap. 35.* quam defendunt etiam Ant. de Butr. in *d. c. literas. de iuram. calumniæ.* Lapus *allegation. 56.* Bald. sibi contrarius *in l. omni innouatione. C. de sacrosanct. eccles.* Dec. *in c. decernimus. de iud.* cum aliis per Alexand. *in l. Titia ff. sol. matrim.* & hanc opinionem videtur sequi Rota, vt per Pur. *in dec. 361. lib. 1.*

Cuius opinionis fundamenta sunt, primo per text. *in c. causam † quæ in 2. qui fil. sint legit.* vbi dum summus 16
Pontifex mandauerat iudicibus suis ante initiũ causæ principalis, q̃ super legitimitate matrimonii erat, spoliatũ esse restituendũ, Rex Angliæ conquestus est, & nõ permisit illos iudices de huiusm. spoliatione cognoscere,

ideo

Digitized by Google

leo Papa rescripsit,& mandauit Regi possessoriũ iu-
icium relinqui,& ibi dicit rationem: *Nos attendentes ad Regẽ pertinet,non ad ecclesiam de huiusmodi possessio-b.iudicare,ne videamur iuri Regis Anglorũ detrahere,* &c. Quare iudiciũ possessoriũ nimirum spoliationis in ausa spirituali,ad iudicem laicũ dicitur ptinere. Vbi xtus vult iure licere possessoriũ † iudiciũ eiusdem rei ictari corã vno iudice, & coram altero petitoriũ dif-ire: Nam in illa decretali possessoriũ Rectoriæ Ca-i de Sina corã potestate Florentiæ decisum fuit,corã io volebat cõmunitas etiam super ppríetate pcede-& Papa mandat iudicibus delegatis, vt cõmunitatẽ oneant,& cõpellant,electũ ab Abbate,& conuentu ctæ Mariæ de Florentia,in cuius fauorem sententia per possessorio Rectoriæ lata erat,in possessione re-inere,donec super illius ppríetate diffinitum erit,q-s iudicibus eandem ppríetatis causam terminandã mittit. Item *c.literas § præterea in ver. iuramento de st.spoliat.* vbi in iudicio restitutorio vult iuramentũ erri calumniæ,in spiritualibus autem causis iuta an-ua canonica exigi prohibent,neque deferri permit-t,calumniæ ergo iudicium possessorium inter cau-spirituales non numeratur.

Item probatur, quia natura possessorii † rei spiri-lis non est diuersa à natura possessorii rei propha-Vtraque enim lex possessori fauet si iustum habeat tum, vel saltem coloratum, vel si iustam habeat sam possidendi,non autem violentam aut aliter vi-am;prout in beneficialibus probatur *in clem. vnic. questr.possess.& fruct. & c.licet de prebend.lib.6* gloss. *contingit.de dolo,& contumac.*& in regula cancella-le triennali possessore,& in altera regula de annali essore, & vtrobique Sarnens. per multas quæstio-leclarat: idem est in re prophana,*l.3.§ genera ff.de ir.possess.* in quibus non sufficit dicere,possideo, possideo *l.nunquam nuda ff.de acquir.rerum dom. d.§.genera,& l.1.& final.ff.pro suo.* In hoc solo dif-us † canonicum à ciuili,quia ius ciuile initium so-adeptæ possessionis considerat an bonæ fidei, vel fidei sit,*l.nam ergo ff. quod vi,aut clam.l.vnic. C.de ip. transformand.l.clam possidere in princip.ff. de ac-possess.* sed ius canonicum omni tempore vult bo-fidem,*c.si diligenti c.final. de præscriptionib. c.possess-reg.iur.lib.6.* præsertim in beneficialibus, Innoc. *institutus.* in gloss. *in ver. irritum de rescript. & in c. & ibi Felyn. de præsumptionib.* Item conueniunt, mnia interdicta personalia sunt,*l.1.in fin ff. de in-t.* Item quia vtrobique opus est interuenire ti-i,& possessionem non vitiosam,saltem ab initio, *iti possidetis & d.l.clam possidere in princip.& §.qui dinas,* Ioann.Andr.post Hostiens. *in c. quoniam nter.* Vt lite non contestata, possessio enim vio-nihil iuris habet, *l.fin.C.si per vim vel alio modo.* possessorium † beneficiorum quæstio facti est, idex secularis potest cognoscere, tanto magis, i hoc vertitur vtilitas Ecclesiasticorum, quia li-am Ecclesiasticis † iudicibus motæ solent fieri rtales,*c.1.de iuram.calum lib.6.vers.nos tamẽ quia ter calumniari videmus,&c. & c. finem litibus de contumac.* & habetur ista ratio *in §.si vero con-n auth. vt differentes iudices,& in auth.si vero cõ-C.de iudic.& in §.1. auth.vt omnes obediant iudic.* Et dum beneficia diu litigiosa manent, solent edificia deturpari,atque reformari, diuinusque diminui.*d. clem. vnic. de sequestr.possess. & fruct.* ficiũ est Ecclesiæ, vt quanto citius huiusmodi oria expediantur,quod celeriter fiet coram iu-co. Item in hoc possessorio ecclesia habet duos iudices,vt firmarunt Roman.*in l.Titia ff.solut. matrim.* & Felyn.*in c.causam quæ col.6.in fin.de præscript.* ex reg. *cum sit generale de foro compet.*

Sed ista opinio procedit,quando clericus conuenit laicum,ex regul.*d.c.cum sit generale,& clem. final. §. fin. de pœnis.* Verum si ageretur de possessorio beneficialiũ inter clericos,† iudex competens est Ecclesiasticus,nõ 22 aũt laicus,vt pbant Ferrett.*in d.consil.1.n.15.* Ripa *in l. naturaliter §.nihil commune n.19.ff.de acquir.possess.* Dec. *in l.final.col.5.C.de edict.diui Adrian.tollend.& in consil. 200.*& probat Couar.*in d.lib.practic.quæst.cap.35.*& ita practicatur Neapoli, & in toto Regno Franciæ, & in Pedemontio, Tessaur.*in decis.82.*de qua re latius scribo infra *parte 4.casu 38.*vbi respondeo omnibus, quæ in contrarium adduci possunt.

Et pro hac opinione facit,quia in quolibet possesso-rio † necessarium est cognoscere de titulo gloss.*in c.li-* 23 *teris & c.ex transmissa de restit.spoliat. & c.1. vt lit. pend. lib.6.* sed de titulo † beneficii laicus non est iudex com- 24 petens, Immol.*in clẽ.dispendio sam.in fin.de iud.* Bero.*in rubric.de iudic.n.52.* Couar.*in lib.pract.qst.c.35.n.1.vers. ex quo patet.*& ideo in huiusmodi possessoriis nõ possũt deduci articuli corã iudice laico,q respiciant petitoriũ, Io.Ferrett.*in consil.10.in fin.* Et licet sufficiat docere † de 25 titulo colorato,vt late scripsi supra eadem parte *in c.5.* de quo iudex laicus potest cognoscere, vt firmarunt, Menoch.*de retinend.possess.remed.3.num.331.& 333.& 336.* Farinac. *in quæst.8.num.21.vers.amplia iterum.* Ancar.*in regula; ea quæ num. 9. de reg. iur. lib. 6.* Tamen quando possessorium † beneficiorum habet secum an- 26 nexam causam spiritualem,& ideo debet sapere cau-sam spiritualium,ppter vtriusque continentiam, qui cognoscit de vno,debet cognoscere de altero,ex regu-la *l.nulli prorsus Cod. de iudic. & in l.cognitio ff. de liberali causa,in vers. ne varie in vtroq; iudicio iudicetur, & in l. fin.§.quoniam C.de re milit.lib.12.*

Et licet regula *l.† nulli prorsus C.de iudic.* loquatur in 27 iudicibus delegatis, *in vers. pœna ei ex officio iudicis im-minente, qui contra hanc supplicauerit sanctionem,& in vers.aliũ super principali quæst.iudicem postulauerit.* & ita tenent Salyc. & Alex.ibi, Afflict.*decis.354.n.6.& 7.* & Salyc.& fere omnes dicunt pœnam illius legis extra casum suum non extendi; ergo secus dicendum est co-ram iudicibus ordinariis,vt corãm vno petitorium,& coram altero possessoriũ psequi liceat,ex regul.*§. nihil commune ff.de acquir possess.* Tamen hęc non pcedunt † in iudicibus diuersi fori,nam cum causa sit in totum 28 spiritualis,nõ potest corã laico possessoriũ,& Ecclesia-stico petitoriũ diffiniri.Item licet inter alios modos ne cõtinẽtia causæ diuidatur,ponitur quando concurrit identitas personarum,& rei,licet non actionis, vt est in petitorio,& possessorio,vt declarat Iacob. de Bello-uis.quem refert Alberic.*in d.l.nulli.*& Afflict.*in d.decis. 354.n.13.* Tamen hoc intelligitur, quando possessoriũ † est adeo annexum petitorio, vt sententia in vno pa- 29 riat exceptionẽ rei iudicatæ in altero,ex reg.*l.fundi & l. fundũ ff.de except.rei iudic.*& ideo Anton. de Butr. post multa in hanc sententiam inclinauit *in c final. col. 4. de iudic.* Vbi possessorium,& petitorium compatibilia nõ reperiuntur coram diuersis iudicibus tractari posse,& sic procedat,*d. c. finale.* quod de directo contradice-ret *d.l.nulli prorsus,* si aliter intelligeretur,ergo posses-sorium, & petitorium non sunt semper adeo inter se continentia,vt coram eodem iudice terminari debeãt, sed hoc intelligo de diuersis iudicibus ppriæ iurisdi-ctionis ad materiam pertinentis,præsertim cum diuer-si sint effectus †. Nam in causa possessoria actor sequi- 30 tur forum Rei,nec alibi conueniri potest, *l.vnic. Cod.*

Digitized by Google

vbi de possess. agi oport. sicut etiam de quibuscunque aliis personalibus dicitur, *l. quod legatur in princip. ff. de iudic.* Si de proprietate quæstio sit coram iudice loci, vbi res sita est, terminari potest, *l. final. C. vbi in rem actio, & d. l. quod legatur in fine. & l. sedes si susceperit. in fin. ff. de iudic.* Item non omnis qui in possessione obtinet, in petitorio obtinebit. Pone quod is qui agit interdicto post annum agat, certe inutiliter agit, *l. 1. ff. de interdict.* quia interdictum illud annale est, *l. vnic. C. vti possidetis.* Item quod actor de possessione non doceat, & propterea reus in possessione conseruatus est, ob id tamen iure proprietatis non priuabitur, quia si in petitorio recte de dominio probabit, obtinebit, & ideo non solet

31 sententia lata in possessorio † exceptionem rei iudicatæ parere in petitorio, de quo latissime scripsi *in §. nihil commune.* & ita sentiunt Bartol. Bald. Ioan. de Immol. Paul. de Castr. & omnes *in l. Titia ff. solut. matrim. & in l. omni inuocatione C. de sacrosf. eccles.* Ioan. Andr. *in clem. dispendiosam de iudi.* Butr. *in c. final. de iudic. & in c. cum sit generale de foro compet.* Bald. *in l. si de proprietate col. 3. C. si nō a compet. iudic.* Felyn. *in c. causam quæ col. 6. in fin. de prescription.*

CAP. XXXX.

An aliquæ causæ beneficiales possint esse mixti fori.

SVMMARIA.

1 *Causas beneficiales aliquando posse cognosci per seculares qui teneant.*
2 *Papa potest concedere laicis facultatem conferendi beneficia.*
3 *Beneficiorum collationis ius an possit consuetudine acquiri.*
4 *Beneficia possunt conferre Reges ex priuilegio Papæ.*
5 *Rex Apuliæ habet priuilegium conferendi beneficia.*
6 *Imperator quod priuilegium habeat in ecclesiis Alemaniæ.*
7 *Comes Rheni præsentat ad beneficia, vacante Imperio.*
8 *Reges aliqui conferunt præbendas in suis regnis ex priuilegio Papæ.*
9 *Rex Franciæ habet priuilegium conferendi beneficia, & in quibus locis, & a quo habuerit dicta priuilegia.*
10 *Pragmatica sanctio de beneficiis ecclesiasticis, ex quibus causis facta in Francia.*
11 *Pragmaticam prædictam, qui probent fuisse hæresim manifestam, & scissuram Ecclesiæ.*
12 *Rex Franciæ quot Archiepiscopatus, & Episcopatus habeat in sua ditione.*
13 *Rex Hispaniæ in omnibus Episcopatibus Hispaniæ potest nominare successores.*
14 *Regem Hispaniæ maximo fauore prosequitur Ecclesia Romana.*
15 *Rex Hispaniæ quot ecclesias cathedrales habeat in sua ditione.*
16 *Rex Catholicus, & Rex Christianissimus possunt dare priuilegium originis quo ad nominationem beneficiorum.*
17 *Argumentum à iure collationis ad iurisdictionem super beneficialibus non valet.*
18 *Collationis beneficiorum ius est de regalibus.*
19 *Reges habent priuilegia nominationis, non autem collationis beneficiorum.*
20 *Præscriptione centum annorum multa priuilegia non quæruntur.*
21 *Consuetudo à iure reprobata non habet vim priuilegii.*
22 *Priuilegia collationum Regibus concessa, præsumuntur coacte concessa, & ad importunas preces.*
23 *Principes seculares cum multo periculo animæ se intromittunt in conferendo beneficia.*
24 *Priuilegia Principum cum iure conferendi debent restringi ad ius præsentandi, siue nominandi.*
25 *Verba priuilegii sunt ciuili modo intelligenda.*
26 *Priuilegia nominationum ad ecclesias quare sint Regibus concessa.*
27 *Princeps secularis quando possit non admittere Prælatum electum.*
28 *Episcoporum causæ à solo Papa diffiniendæ sunt.*
29 *Fructus Episcopatus sede vacante, non debere reduci ad manus Regis.*
30 *Concordata Franciæ fuere facta in locum pragmaticæ sanctionis.*
31 *Fructus ecclesiarum vacantium debent reseruari futuro successori.*
32 *Capitulum succedit in omni iurisdictione sede vacante.*
33 *Fructus spiritualium rerum possunt locari, & vendi.*
34 *Fructus beneficiorum quando possint peti coram iudice laico.*
35 *Colonus Ecclesiæ non potest opponere fori declinatoriam.*

SVnt qui putent iudicem † secularem esse competentem super causis beneficialibus, etiam si de proprietate tractetur, dummodo beneficiorum illorum collatio pertineat ad Regem, Stephan. Aufrer. *de potestate secular. super Ecclesiastic. regn. fallent 25.* Costalius *in l. de quibus ff. de legib.* & mouentur, quia Papa potest † huiusmodi facultatem conferendi beneficia laico cōmittere, Bald. Ancaran. Io. Andr. & omnes *in c. 2. de iudic. & ibi Dec. latius aliis, col. 7.* & de communi attestatur Abbas *in c. quanto col. 2. de consuetud.* Dec. *in consil. 134. viso puncto col. 2.* Alex. *in consil. 74 num. 8. vol. 4* Bald. *in l. rescripta C. de precibus Imper. offer.* Martin Laudens. *in tract. de priuileg. & rescript. q. 2.* Anton. Corsett. *in tract. de potest. Regia parte 2. q. 11.* Ideo inferunt aliqui; ergo consuetudine † potest acquiri ius collationis, Ioann. Andr. quem sequitur Geminian. *in c. 2. de prebend lib. 6.* & consuluit Cardinal. *in consil. 58. proposita quæstio.* Geminian. *in c. catholica circa finem dist. 10.* Butr. *in c. peruenit. col. 6. de censibus* Abb. *in d. c. quanto in 1. not. & in d. c. ad aures in 1. not. & in c. causam de præscription. & in c. dilecto de præbend. & dignit.* Rota *decis. 11. de consuetud. in antiquis.* 1 2 3

Item quod Reges † possint conferre beneficia ex priuilegio Papæ, dixit glossa *in c. imperium dist. 10. c. dilectus in 3. de præbend. & ibi Io. Andr. in 1. not.* Et quod Rex † Apuliæ habeat hoc priuilegium conferendi beneficia, testatur gloss. *in ver. ecclesia in fine 7. q. 1. in summa.* Item in fœdere inito inter Clementem VII. & Carolum. V. de anno 1529. fuit data facultas ipsi tanquam Regi Neapolis nominandi, & præsentandi prælatos ad 24. ecclesias regni Neapolis. 4 5

Item Imperator † habet priuilegium quod in qualibet ecclesia Alemaniæ possit facere vnum recipi, Specul. *in tit. de præbend. §. restat, col. final. vers. item nota,* vbi testatur se vidisse hoc priuilegium bullatum, & Petrus de Monte *in sua monarchia in princip. capitis 4.* Restaur. *in tract. de Imperatore, q. 100. nu. 14.* Conradus *in templo iudi-* 6

Digitized by Google

iudicum lib.1.c.2.§.3.n.10 in fin. Boer. *in decis.92.n.8.* Et vacante Imperio plentat ad Ecclesiastica beneficia Co-
7 mes † Palatinus Rheni, vt cauetur *in Bulla aurea Caroli IV.* de qua testatur Restaur. *in d. tract. de Imperatore, q.1. vers.26.*

8 Item Rex † Vngariæ, & Rex Anglorum conferunt in suis regnis præbendas ex priuilegio Papæ, Bald. *in d. l. rescripta col.2.* Archidiacon. *in d. c. imperium distinct. 10. & in c. Adrianus in 1. distinct. 63.* Abb. & Doct. *in c. dilectus de testib.* Confert Decanatum, & præbendas Ecclesiæ Cenomanen. in Normandia, *e. cum inter in decisione textus de elect.* Ideo Archidiacon. *in d. c. imperium,* dicit hoc de Regibus Normandiæ & Angliæ & de omnibus tractat Ioan. de Selua *in tractat. de benefic. parte 2. q.23. nu.23.* & Restaur. *in d. q.100.*

9 Item Rex Franciæ † habet priuilegium conferendi beneficia ex concessione apostolica, vt probant Anton. de Butr. in d. c. quanto de iud. c. Geminian. in c. licet col.3. de præbend. dicit Romæ, tempore Nicolai III. plurimum fuisse disputatum propter Reges Franciæ, & Angliæ, qui in plerisque Ecclesiis suorum regnorum asserunt habere ius conferendi præbendas sede vacante Archidiacon. *in d. c. imperium distinct. 10. & c. lectis, distinct. 63* Specul. *in tit. de legatis § nunc tractemus* gloss. *in c. con ilium in ver. reuerentia dist.17.* dicit Regem hoc ius conferendi præbendas ex priuilegio, & consuetudine habere iuxta *c. hinc etiam 16. q. 1.* idem dicit gloss. *in c. bene quidem in ver. præter Romanum Pontificem dist. 96* gloss. *in c. laicus 16. q.7.* multa ad hoc allegat Felyn. *in c. dilecto in princip. de testib. & in c. de hoc de simonia.* Boer. *decis.32.* & latius per Io. de Selua *in d. tractat. de benefic. parte 2. q.23.* & per Restaur. *in d. q.100. in tractatu de Imperatore.*

Innocentius Papa VI. in primo anno sui Pontificatus, 9. Februarii concessit gratiam Regi Franciæ, quod posset nominare sexaginta personas idoneas in totidem ecclesiis regni sui, mandando certis executionibus, vt statim conferant, atque reseruent præbendas vacantes, vel vacaturas, quas illi per se, vel alios infra mensem ducerent acceptandas, de quibus sibi postea prouiderent. Item sub eadem data consimilem gratiam fecit Reginæ Franciæ, & Nauarræ viduæ de viginti personis per eam in viginti Ecclesiis dicti regni nominandis; Idem concessit Reginæ Ioannæ vxori Regis de aliis viginti personis; Idem concessit Reginæ Nauarræ de aliis viginti personis in eodem regno Franciæ nominandis sub eadem data. Postea eodem anno 1. Aprilis idem Pontifex ampliauit gratiam eidem Regi Franciæ de aliis quadraginta personis per eum nominandis in totidem ecclesiis, sed hæc secunda gratia de quadraginta fuit restricta ad duas prouintias duntaxat, videlicet Senonensem, & Remensem, in quibus poterat Rex in quadraginta Ecclesiis totidem nominare personas de quibus priuilegiis mentioné fecit Rota *in decis. 11. de concess. prabend. in antiquioribus.*

Ex quibus concessionibus licet euenisset multum malum in Ecclesia Dei; nam Carolus VII. Rex Francorum pragmaticam † illam ediderit, declarando omnium beneficiorum, & Ecclesiarum collationes ad eum Regem pertinere, & ideo suos seculares iudices competentes deputauit tam super petitorio, quam super possessorio. Aduersus † quam pragmaticam Ioan. Barbatia scripsit *in c. mandatum col. 5. de rescript.* probando esse hæresim manifestam, scissuram ecclesiæ & membra diaboli: Tamen post multa Dei misericordia facta sunt concordata inter Regem Christianissimum, & summum Pontificem. Nam Leo Papa X. dictam pragmaticam reuocauit, cassauit, & annullauit, & postea fuerunt facta dicta concordata, de quibus per Rebuffum *in suo particulari tractatu concordatorum.*

Habet igitur Rex † Christianissimus duodecim 12 prouincias sub ditione sua, quæ totidem Archiepiscopis subsunt, vt testatur Ioann. Ferrald. *in tractatu de iuribus, & priuileg. regni Franch. num.6* quorum ista sunt nomina, Remens. Senonens. Rothomagen. Turonen. Burdegalen. Vienen. Bisuntinen. Sed *in tractatu de titulis, & numero Cardinalium, Patriarch. Archiepiscop. & Episcoporum.* & *in tractatu de taxu Episcopatuum regni Franciæ;* sex alii Archiepiscopatus in regno existentes prędictis adduntur, videlicet Tarantasien. Treueren. Ebrebduen. Aquen. Arelaten. & Auenionen. & ita decem, & octo Archiepiscopatus in eo regno nominantur, & Episcopi centum, & quatuordecim colliguntur, quorum nomina breuitati consulendæ omittimus.

Item Rex Hispaniæ † potest in omnibus Episcopatibus Hispaniarum nominare successores, qui si 13 digni esse probentur, in prædecessorum sedibus præficiuntur, prout *in 12. Concilio Toletano,* fuit declaratum, & habetur *in c. cum longe distinct 63.* & ibi glossa dicit, quod nihil hodie subtrahitur Regi Hispaniæ, quia sicut prius eligebat, & nominabat, ita & modo. Restaur. *in tractatu de Imperatore quæst. 100. numer. 16.* Conradus *in templo iudic lib.1. cap.2 § 3. num.14.* Ioan. de Selua *in tractatu de benefic. parte 2. quæst 23. num.44.* Corsett. *in tractatu de potestate regia quæstion. 55.* cum aliis per eos allegatis; & hoc iure vtimur, quia ecclesia † Romana magno fauore prosequitur Regem ca- 14 tholicum, qui propter suam, & suorum ministrorum religionem, ea maiori fruitur potentia, ditione, & magnitudine, quam nemo hucusque Rex, vel Imperator fuerit consequutus, de cuius regnorum, & statuum titulis scribit Sebastianus Munsterus *in Cosmographia vniuersali, de Hispania, cap. 2.*

Et quantum ad hunc articulum pertinet, si Ecclesiæ † cathedrales in eius sitæ ditione computentur, 15 iuxta collecta *in tractatu de titulis & numero Card. Patriarch. &c.* in quorum maiori parte habet nominationem. Sunt in Hispania sex Archiepiscopatus, nimirum Taraconensis, Cæsar Augustanus, Toletanus, Compostellanus, Vlixisponensis, Granatensis. Item in Regno Portugalliæ Episcopus Bracharensis, & isti præsunt aliis quadraginta sex Episcopis. Item in Regno Neapolis viginti sunt Archiepiscopatus, qui præsunt centum, & septem Episcopis, quos recenset Freccia *in 1. lib. de subfeudis in cap. de prouinciis, & ciuitatibus regni fol. 71.* Item in Insula Siciliæ tres sunt Archiepiscopatus, Panormitanus, Montis regalis, & Messanensis, qui præsunt decem aliis Episcopis. In regno Sardiniæ tres sunt Archiepiscopatus, Calaritanus, Turritanus, Arborensis, qui præsunt quindecim aliis Episcopis. In Ducatu Mediolanensi est Archiepiscopus Mediolanensis, qui decem & octo præest Episcopis, licet non omnes sint in ditione Regis Catholici.

Isti potentissimi Reges Catholicus, † & Christia- 16 nissimus quantum ad Regna Franciæ & Hispaniarum pertinet, habent etiam priuilegium nominandi subditum naturalem loci, vt per Restaur. *in d. q. 100. num.19.* & Seluam *in d. cap.23. n.94.* possunt tamen alienigenas habilitare, & dare priuilegium originis, vt præcitati dicunt,

dicunt, & de Rege Hispaniæ scribit Lopez. *in l. 3. gloss. 14. partit. 4. & in l. 5. gloss. 2. ead. partit.* & scripsi de hoc *in lectura in rubrica de legatis primo.*

17 Sed certe non valet argumentum † à iure collationis hoc asserto ad Iurisdictionem super eisdem beneficiis, quia sunt differentia, & cum vtrumque sit de regalibus, concesso vno, non venit alterum. Item asserta priuilegia sunt potius nominationis, quam collationis. Vnde dicit Ioan. Andr. *in additionib. ad Specul. in tit. de prebend. § restat.* quod tales beneficiati, dicuntur recepti ad primarias preces Imperatoris, & remittit se ad ea quæ dixit *in titulo de legatis in §. nunc tractemus vers. sed nunquid legatus.* vbi etiam loquitur de aliis multis regibus, & probat Benedict. *in c. Raynutius in ver. & vxorem decis. 2. num. 79.* quod Reges sic priuilegiati, debent ad minus nominare tres ex quibus summus Pontifex debet vnum eligere, & instituere.

Nec obstat præscriptio in qua se fundant aliqui, forte
18 te non bonæ conscientiæ. Quia hoc ius collationis † beneficiorum est de regalibus, Stephan. Aufrer. *de potesta. e secul. regula 2. num. 25.* & non potest spectare ad alios seculares, nisi ex priuilegio expresso Papæ, *c. Messana c. sacrosancta de election.* Ioann. Andreas *in c. 2. n. 7. de prebend. lib. 6.* Specul. *in tit. de prebend. in d. §. restat.*
19 *num. 7.* & cum vt dictum ista priuilegia † sint nominationis, non autem collationis, qui aliter cogitant, sunt in errore iuris, qui inducit malam fidem, cum qua non currit præscriptio, *l. nunquam in princip. & ibi not. ff. de vsucap.* Dyn. *in c. possessor. de reg. iur. lib. 6.* Tanto magis quia lex resistit actori ab initio, Caccheran. *in decis. Pedemont. 65. col. final.* Item quia multa sunt priuilegia,
20 quæ centum annorum præscriptione † non quæruntur, vt not. *in c. 2. de prebend. lib. 6. & in c. causam, & c. accedens de præscriptionib.* ergo possessio immemorabilis non habet vim priuilegii vbi non sumus in priuilegio habili, quia deest habilitas personæ, Cardinal. *in consil. 57. & consil. 89.* Socin. *in consil. 260. num. 22. vol. 2.* Put. *de-*
21 *cis. 365. in fin. parte 1.* Item quia consuetudo † à iure reprobata non habet vim priuilegii, *l. hoc iure §. ductus aquæ ff. de aq. quot. & æstiu.* Franch. *in c. 1. in 50. notab. vers. imo tradit Hostiens. de consuetud. lib. 6.* tanto minus præscriptio, quia consuetudo est pleniotis iuris, quam præscriptio, *c. olim de consuetud.* Innoc. & Butrius *in c. dilecto de offic. archidiac.* Cardinal. *in clem. 1. de supplenda neglig. prælat. lib. 6.* in consuetudine consideratur æquitas, in præscriptione rigor, & odium, Bald. *in l. scimus prope finem C. de inoffic. testament.* Ergo qui vsurpauerunt hoc ius conferendi, spoliarunt ecclesiam iure suo, ideo possessio non est interrupta, Put. *decis. 170. num. 3. part. 1.*

22 Et quatenus priuilegia † collationum beneficiorũ essent Regibus concessa: tamen videntur potius coactè data ad importunas preces eorum, ita firmarunt Cardinal Iacobat. *in tractat. de concilio lib. 10. artic. 8. in fin.* & Restaur. *in tract. de Imperatore, quæst. 100. num. 28.* qui deplorant angustias nostrorum temporum, postquam gladius temporalis non videtur datus ad tuitionem ecclesiæ, sed ad eius depressionem. Vnde Boerius, qui Regum partibus semper fauit, *in decis. 32. nu. 7.*
23 dicit multo cum periculo Principes † seculares se intromittere in conferendo beneficia Ecclesiastica. Nec pariter Papæ tolerãtia illos iuuat, q̃a in gestis ita exorbitanter per ipsos Potentes, p̃sumitur potius Papam dissimulasse propter scandalum vitandum, quam ꝓpterea factis eorum assensum præstitisse. Item verba cõcessionis regulantur à persona cui conceduntur, *c. 1. §. Episcopum vel Abbatem & ibi Bald.* & impropriantur, secundum subiectum materiam, *l. si vno anno ff. locati.* ergo quatenus Principes haberent bullas, & cum iure
† conferendi, ista verba debent restringi ad ius præsen- 24
tandi, siue nominandi, quia præsentans, siue nominans aliquem, conferre dicitur, vt notatur *in c. nobis de iure patron.* Baldus etiam *in c. 1. de capit. qui cur. vendid.* restringit concessiones Principum, prout ius intelligit,
quia verba † ipsa sunt ciuili modo intelligenda, vt *in* 25
titulo de controuers. inuestit. in fine. & verba Principum redduntur ad intellectum legis, Andr. *in titulo de pace tenenda, §. fin autem.* Paris de Puteo *in tract. de reintegratione feudorum, in cap. An facta concessio feudalium, num. 10.* ergo si non potest stare ius conferendi, debet esse ius nominandi, siue præsentandi.

Tanto magis quia præcipua causa propter quam
fuere concessa huiusmodi priuilegia, † fuit, quia de iu- 26
re Rex potest obiicere quod Episcopum electum habet suspectum, & si potest hoc probari, debet electio retractari, vt dicit Innoc. *in c. super his de accusat.* quod refert Abb. in multis locis, & singulare dicit *in d. c. super his col. 3. & in c. 1. col. 3. de electione.* Felyn. *in c. super his,* multos allegat, Geminian. *in c. in nouo col. final. dist.*
21. & ideo Abb. *in c. quod sicut de elect.* dicit. Princeps † 27
secularis potest non admittere Prælatum per Papam institutum, si habet suspectum, quod est valde notandum, pro quo multos cumulat Igneus *in l. necessarios §. non alias num. 325. ff. ad Syllanian.* & Petrus à sancto Blasio *in suo directorio electionum, parte 1. cap. 6.* Sed ꝓpter hanc causam prudenter agitur, si in Ecclesiis limitrophis, Regibus conceditur facultas nominandi plures suos confidentes, vt ex illis vnus per Pontificem eligatur, & instituatur; ergo quatenus verba concessionis, & priuilegii essent & cum iure conferendi, debent intelligi secundum aptam materiam, & restringi ad personas, & ad causas propter quas conceduntur, à quibus causis regulatur intentio concedentis.

Ex quibus infertur valde errare laicos, qui prætendunt iurisdictionem super Episcopis, quibus Episcopatus per ipsos Reges collati fuerint. Nam & si ex suprascriptis appareat id fieri non posse: tamen specia-
liter fuit diffinitum *in Concilio Tridentino,* vt causæ † 28
Episcoporum à Solo Papa terminentur, *in sess. 13. cap. 8. de reformation. & sess. 24. cap. 5. de reformat. Vel in concilio, vt sess. 25. cap. 22.* Ex quo potest desumi argumentũ, quod nec de aliis beneficiatis à Rege possunt ipsi iudices laici cognoscere. Quare nullo modo potest subsistere illa opinio, quod causæ beneficiales sint mixti fori, eorum quorum collatio pertineat ad Reges.

Item infertur errare eos, qui tenent, mortuo episco-
po, sede vacante, fructus † Episcopatus tanquam re- 29
galia reduci debere ad manus Regis prout fieri testatur Francisc. Marc. *in decis. Delphinali 373. & decis. 44. parte 2. & decis. 98. parte 1.* Nam quantum attinet ad illam pragmaticam fuit sublata, & in eius locum con-
cordata † facta sunt, & ita huiusmodi omnia abroga- 30
ta: qua igitur temeritate, eadem facienda sunt? quare fructus Episcopatuum, & cæterorum beneficiorũ iure regalium exigi non possunt. Item quia prohibitum est *c. quia sæpe de elect. lib. 6.* vbi Domini temporales, quacunque dignitate præfulgeant, prohibiti sunt aliqua de dictis bonis occupare sub pœna excommunicationis, etiam si prætendatur eis competere iure regaliæ, guardiæ, aut custodiæ, *c. generale eod. tit. lib. 6.* sed debent
dicti fructus † & bona inde prouenientia futuro suc- 31
cessori reseruari, *c. cum vos de offic. ordinar.* Non obstantibus statutis, consuetudinibus, vel priuilegiis, *d. c. quia sæpe, & clem. statutum de election.* vbi etiam emolumentum sigilli, & iurisdictionis debet futuro successori reseruari, de quo etiam scribit, Tessaur, *in decis. 131.* Item quia

Digitized by Google

32 quia sedevacante, custodia pertinet ad Capitulum, † quod succedit in omni iurisdictione, Innoc. *in c. vt nostram. vt ecclesiastic. benefic.* Geminian. *in c. cupientes §. ad hec de elect. lib. 6.* & latè scribit Rodoan *in tractat. de reb. eccles. non alien. rub. ic. 30. casu 2. num. 3.* Io. de Selu. *in tract. de benefic part. 2. q. 10. & q. 11.* Vel ab eodem, siue altero superiore deputandus est Oeconomus, qui recuperet omnia iura ecclesiæ sede vacante, *c. cum vos de offic. ordinar.* Hostiens. *in c. ea nostra de statu Monach.* Archidiacon. *in c. præsenti de offic. ordinar.* ergo satis religiose faciunt Reges qui à fructibus Ecclesiarum sede uacante abstinent, prout vere abstinere debent, ne incidant in censuras Ecclesiasticas.

Propterea succedit altera quæstio de fructibus beneficiorum; An possint peti coram iudice laico? quod
33 videtur affirmandum, qua fructus †, qui ex spiritualibus proueniunt possunt locari, & vendi, *c. nostra de locato. c. fin. ne prælati vices suas.* Ancaran. *in reg. ea quæ num. 12. vers. in contrarium de regul. iur. lib. 6.* Sed hoc
34 intelligo, † si causa sit agitanda contra laicum, puta colonum ruris beneficialis, aut inquilinum domus beneficii, quem colonum alter laicus, clerici beneficiati creditor conueniret coram iudice laico ad faciendū
35 depositum: Colonus enim † fori declinatoriam opponere non potest, sed coram iudice laico conueniri debet, Federic. de Senis *in consil. 11. al. as et 13. num. 9.* Specul. *in titul. de competent. iud. ad 110. § 1. num. 27.* vbi si isti co mentiuntur ex delicto, vel contractu sortiuntur forum laicorum, Abb. Fely. & Areti. *in c. 2. de foro compet.* Præposit. post Geminian. *in c. primo 11. quæst. 1.* Caccheran. *in decis. 32.* Tessaur. *in decis. 22.* Lapus *allegation. 81.* Guido Pap. *decis. 1.* Francisc. Marc. *in decisione 45. part. 2.* Sed de hac quæstione iterum tractabo infra *in 4. parte,* inter quæstiones practicas.

CAP. XXXXI.

An causæ iurium patronatuum, & sepulcrorum aliquando possint esse mixti fori.

SVMMARIA.

1 *Ius patronatus quid sit.*
2 *Causa iuris patronatus debet terminari coram iudice ecclesiastico.*
3 *Ius patronatus an sit spirituale in prima sui erectione.*
4 *Iudex laicus non cognoscit de iure patronatus.*
5 *Iudex ecclesiasticus cognoscit de iure funerandi.*
6 *Ius funerandi quid sit.*
7 *Ius funerandi non est sub proprietate laicorum.*
8 *Iudex laicus cognoscit de iure patronatus cum agitur de praesentando patrono.*
9 c. significauit de testib. declaratur.
10 *Patronus Ecclesiæ expulsus, agit actione iniuriarum.*
11 *Iudex laicus cognoscit de iure patronatus cum vniuersitate rerum. & n. 13.*
12 *Iudex laicus in sententia nihil exprimere debet de iure patronatus.*
14 *Vniuersitas bonorum quæ sit.*
15 *Ius patronatus quando publicari possit cum vniuersitate bonorum.*
16 *Iudex laicus est competens super iure patronatus in actione personali.*
17 *Compromissum quando possit fieri de iure patronatus.*
18 *Iudex laicus cognoscit de expulsione violenta à sepultura.*
19 *Iudex laicus cognoscit de iure sepulcrorum ad instantiā creditorum.*
20 *Sepulcra vendi, vel pignorari non possunt sine consensu Episcopi.*
21 *Simonia est si pro obtinenda capella in Ecclesia aliquid annuum detur.*
22 *Leges ciuiles an sint correctæ circa dispositionem locorū religiosorum.*
23 *Iura familiarium sepulcrorum vendi non possunt.*
24 *Sepulcra acquiruntur familiæ sine episcopi consensu.*
25 *Iura patronatuum & sepulcrorum an possint obligari.*
26 *Ius patronatus non transit cum venditione omniū bonorum.*
27 *Iuris patronatus fructus in quibus consistant.*
28 *Creditorum priuilegium ad quæ non extendatur.*

IVs patronatus † 1 est auctoritas, siue potestas proueniens ex beneficiis ante consecrationem Ecclesiæ collatis, secundum Goffred. quem defendit Lambertin. *de iure patronat. part. 1. lib. 1. q. 1.* Et ideo est quoddam mixtū ratione spiritualitatis, & temporalitatis, vt per Abb. & cæteros *in rubric. de iudiciis* participat enim de vtroque, neq; præcise accedit ad alteram extremorum. cuius simile est, cum agitur de crimine ciuiliter, *vt c. tua de procurator. & C. quarto de iudic.* expresse dicitur, causam † 2 iuris patronatus ita coniunctam esse spiritualibus causis, quæ non nisi Ecclesiastico iudicio valeat diffiniri, *c. de iure. de iure patronat.* cum inconueniens sit vendi, quia est spirituali annexum. Et licet satis altercetur inter Doct. an sit spirituale † 3 in prima sui erectione, vel temporale, aut in ipsa erectione fuerit creatum annexum, de qua quæst. scribit latissime Lambert. *in lib. 3. quæst 9 principal.* & hanc opinionem concludit, ipsum tamen assumit sibi naturam à digniori, & potentiori, quod trahit ad se minus dignum, *c. in dubiis de consecrat. eccles. vel altar. l. quæritur ff. de statu hom. l. Titia de legat. primo.* Qua ratione concluditur regula iudicem † 4 laicum non esse competentem super causis de iure patronatus, & hanc opinionem firmarunt Abb. *in d. c. quanto col. final. de iudic.* Dec. *a num. 6. ad 30.* Felyn. *ibid. in fin.* & facit *c. final in princip. de iudic. lib. 6. & clem. dispendiosam de iudic.* Vbi quod de nouo disponitur in iudiciis causarum spiritualium, habet etiam locum in causis dependentibus & connexis, gloss. *in c. accusatus in ver. iudicari de hæretic. lib. 6.*

Idem intelligit Abbas de iure funerandi †, 5 quod huius iuris cognitio ad iudicem Ecclesiasticum spectet, *d. c. quanto in fi.* & hanc opinionem firmarunt, Host. *in summa. de iure patronat. in §. final.* Cardinal. *in d. c. quanto,* Lambertin. late *de iure patronat. lib. 3. quæst. 9. artic. 0.* Sebastian. Medic. *in tractatu de sepulturis parte 1, quæst. 16 num. 44.* Est enim hoc ius † 6 competens Ecclesiæ ad sepeliendum in cœmeterio, proueniens ex Episcopi assignatione, *c. ecclesias 13. q. 2.* Et hoc ius competit parrochial. Ecclesiæ, vel ei, cui à iure, vel priuilegio concessum est, non autem aliis, D. Antonin. *in 3. parte summæ. titul. 10. cap. 5. §. 2.* Vnde ipsi laici non possunt † 7 habere ius sepeliendi respectu proprietatis, loca enim religiosa non sunt in alicuius dominio, licet habere possint quoad vsum, vt ipsi, & sui in sepulcro sepeliantur, nec patronis inuitis possit extraneus sepeliri, *l. 3. §. si vsusfructu Digest. de religios. & sumpt. funer.* Potest tamen Prælatus in sepulcro particulari aliquem sepeliri facere

Digitized by Google

facere Syluestr. *in ver. sepultura nu. 3.* Summa Pisanella *in ver. sepultura in 1. §. 1.*

Sunt autem multi casus, in quibus in hoc negotio iudices laici possunt se intromittere. Primus articulus
8 est, cum agitur † de priuando patrono suo iure præsentandi, casus est *in c. significauit de testib. vbi Felyn. in col. 1.* ita illum textum interpretatur, & sequitur Lambertin. & omnes citati ab eo, *de iurepatronat. lib. 3. q. 9. princip. artic. 3.* & ita dixit Bald. *in c. quanto de iudic.* multos ad hoc allegat Igneus *in repetit. d. §. non aliter nu. 504. & nu. 552. ff. ad Syllanian.* Nam cum tractetur de excludendo patrono ab ipso iure patronatus, causa ipsa non est adeo amica spiritualibus, ideo laicus iudex potest cognoscere. Nec dicatur quod *in d. c. significauit.* causa
9 ipsa † fuerat commissa clerico: quia de clericatu non constabat, neque præsumitur, nisi probetur, *c. ex literis & ibi notatur de transact.* & notatur *in c. adeo de rescript.* Propterea communem opinionem asserit Lambertin. vbi supra, quod causa prædicta fuerat commissa laico. Vnde Bald. *in d. c. quanto* dicit, quod si patronus eccle-
10 siæ est expulsus per vim de custodia Ecclesiæ vacantis poterit agere actione iniuriarum coram iudice laico, & ita dicit non solum pro expulsione, sed etiam proturbatione competit actio iniuriarum, *l. seruum ff. de action. & obligat.* & hoc sequitur Andr. Barbat. *in d. c. quanto col. 10. vers. sed Baldus hic.*

11 Secundus articulus est, iudex laicus † cognoscit de iure patronatus accessorie cum vniuersitate temporali, in qua includitur ipsum ius patronatus, Cardinal. *in d. c. quanto de iudic.* allegat gloss. *in c. filiis vel nepotibus 16. q. 7.* quæ loquitur secundum eum in materia confiscationis, de quo scripsi supra, & sequitur Abb. *in d. c. quanto.*

Declaratur articulus, dummodo neque in libello,
12 † neque in sententia fiat mentio de iurepatronatus, vt notat Ioan. de Anania *in c. 1. de iure patron. lib. 6.* quia in hoc iudicium partes veniunt voluntarie ad tractandū de tota vniuersitate, cum qua transit ipsum ius patronatus, *c. ex literis de iure patronat.* Et hanc opinionem tenuit Paul. de Cittadinis, *in tract. de iure patronat. parte 9. quæst. 16.* & Lambertin. *in lib. 3. q. 9. artic. 5.*

13 Et propterea iudex laicus † tacite iudicat de iurepatronatus cum ipsa bonorum vniuersitate publicata, de quo per Gigant. *in tract. de crimin. lesæ maiestat. q. 4. in princip.* qui probat hanc esse communem opinionem, & hanc tenet Paul. de Cittadin. *q. 20. in 10. parte principal. nu. 20.* Lambertin. qui post omnium opiniones relatas, & glossas contrarias explicatas, declarat articulum per decem conclusiones, *in lib. 3. q. 8. principal.*
14 *articulis 8. & 9. & 10.* Item vniuersitatem † intelligo, vt Castrum, villam, vel hæreditatem, secus si publicaret vniuersitatem non veram, vt si per sententiam publicaret omnia eius bona, quia hoc signum omnium bonorum non dicitur quid vniuersum, multò minus si publicaret omnia iura, quæ habet in aliqua villa, quę sua non est, licet inibi certos habeat fundos. Multo minus si publicaret feudum, & palatium patroni, in quibus esset ius patronatus, vt declarat Lambertin. *in d. artic. 8. num. 14.* Item hoc intelligitur de ea bonorum
15 vniuersitate, quæ comprehendit ius patronatus, † quæ ad hęredes extraneos transire potest, hæc enim in fiscum transit, Lambertin. *in d. artic. 8. num. 8.* Et si non transit in extraneos, saltem fiscus viuente condemnato præsentabit. Gigas *in lib. 2. de crimine lesæ maiest. tit. de pœnis, quæst. 4. num. 4.* Roch. de Curte *in verb. ipse, vel is à quo, quæstione 29. col. 3. vers. vel dicamus.* Et faciunt quæ scripsi supra in eadem parte *cap. 35.*

Tertius articulus est, iudex laicus † potest cognos- 16
cere super actione personali pro iurepatronatus promisso donari, & condemnare promissorem ad obseruantiam promissionis, & sic ad donandum, Anton. de Butr. & Abb. *in d. c. quanto in fine de iudic.* Federic. de Sen. *in consil. 192. facta est lex.* Aufret. *in tract. de potest. secular. in Ecclesiastic. regula 4. fallentia 21.* Lambertin. *de iure patronat. lib. 3. q. 8. artic. 8. num. 6. vers. & quia iudex secularis.*

Quartus articulus est, licet causa iuris patronatus regulariter sit de foro ecclesiæ, *d. c. quanto.* Et propterea non possit compromitti † in laicos, vt probat Lam- 17
bertin. *in 2. parte lib. 2. q. 3. artic. 7. & in lib. 3. q. 9. artic. 4.* Et probat Ioan. Baptista, *in tractat. de arbitr. lib. 4. cap. 15.* Tamen quia arbitria sunt redacta ad instar iudiciorū, *l. 1. ff. de arbitr. c. quinta vallis de iureiur.* Ideo in omnibus supradictis causis, in quibus iudex laicus potest cognoscere, poterit etiam fieri compromissum, & transactio. Felyn. *in d. c. quanto col. 2. de iudic.* Idem intelligitur de iure sepulcrorum, vt videlicet possit in casibus compromitti, Lambertin. *in d. lib. 3. q. 8. artic. 6.* de quibus potest iudex laicus cognoscere.

Quintus articulus est; iudex † laicus cognoscit de ex- 18
pulsione violenta à sepultura, nimirum quando erit inter laicos, omnis enim violentia dicitur personalis iniuria, vt notatur *in l. neq; fullo ff. de furtis.* & probat Lambertin. *in d. q. 8. artic. 7.* Sebastian. Medic. *in tractat. de sepultur. q. 15. n. 46.* Decian. *in tract. crim. lib. 6. cap. 41. col. 5.*

Sextus articulus est; Iudex laicus † cognoscit de iu- 19
re sepulcrorum ad instantiam creditorum, vt probatur, *in l. monumenta C. de legat.* & late scribit Asinius *in l. familiaria ff. de religios. & sump. funer.* Decian. *in tractat. criminal. lib. 6. c. 40. n. 26.* Et ita passim iudicatur in Prætorio Neapolis.

Sed de iure canonico hoc non procedit, quo sepulcra † vendi, vel pignorari non possunt sine consensu, 20
& auctoritate Episcopi, Ripa *in l. obligatione generali nu. 52 ff. de pignor. c. postquam 13. q. 2. & c. abolendæ de sepultur.* Paul. de Castr. *in consil. 363. in princip. vol. 1.* Vnde infert Gregor. Lopez. *in l. 1. tit. 13. partit. 1. in gloss. in ver. vendere.* simoniacas † esse eas pactiones, quæ solent 21
fieri cum clericis, vel religiosis, vt pro capella aliquid annuum, vel aliquod pretium eis præstetur, & sequitur Molina *de primogenit. lib. 1. cap. 24. num. 40.* Et licet Ioan. Fab. *in §. religiosum Instit. de rerum diuis.* dicat, circa loca religiosa † leges ciuiles, quo ad effectum iu- 22
ris remansisse incorrectas à iure canonico, tamen hoc non procedit quo ad venditionem, & pignorationem, quod specialiter est de iure canonico prohibitum. An autem possint vendi familiaria sepulcra, idem iudex cognoscit, quia de familiæ agitur præiudicio aduersus alios laicos, & hoc non alio modo, quam per viam exceptionis opponi solet.

Quod autem iura † familiarium sepulcrorum ven- 23
di non possint, textus est ad literam *in l. familiaria ff. de religios. & sumpt. funer.* Ius sepulcrorum omnibus de familia, etiam non hæredibus est acquisitum, probat Sebast. Medic. *in tract. de sepultur. cap. 15. col. 1.* & in hac familiæ † acquisitione alter Episcopi consensus non 24
requiritur, sed qui in limine fundationis, & contractus interuenit, etiam pro translatione ad familiam sufficit ex regula *l. quoties C. de donat. quæ sub modo.* Lambertin. *in 2. artic. 2. quæst. principal. in 2. parte lib. 1.* Et quod hoc ius acquiratur etiam filiabus, probat Sebastian. Medic. *in d. cap. 15. nu. 26.* allegat Roch. *in ver. ipse, vel is à quo, num. 14.* Natura ipsorum iurium † est, quod obligari 25
non possint, Bartol. *in l. si is qui §. iura vers. sed extra gloss.*

Digitized by Google

gloss. ff. de pignor. vbi distinguendo dicit, alia esse iura in re, vt ius patronatus ecclesiæ, & similia, vnde si nihil percipitur commodi, non possunt obligari, *c. cum Bertoldus, & quod ibi not. de re iudic.* Lambertin. *in 9. quest. principal. in 2. parte lib. 1.* quia ius patronatus non transit cum vniuersitate obligata, Roch. *in d. verbo ipse, vel is à quo, quest. 27.* Lambertin. *in artic. 2. d. question. 9.*

26 Item cum venditione † omnium bonorum non transit ius patronatus, Ioan. Andr. *in c. ex literis de iure patronat,* Felyn. *in c. causam de præscriptionib.* Neque ius sepulturę venit cum vniuersitate pignori data creditori, Sebast. Medic. *in d. cap. 15. num. 32.*

27 Fructus † iuris patronatus consistunt in quadam honorificentia, vt ius præsentandi; Item affixio armorum; Item oblatio cerei, quæ quia non sunt proportionata ad sustentationem onerum matrimonii, ideo non transeunt in maritum, sicut non transirent in creditorem occasione pignoris dati, & tales fructus non sunt compensabiles cum debito. Roch. *in d. verb. ipse. vel is à quo num, 62.* Ex quo nō videtur vera opinio Rotæ Antiquæ aliter sentientis, licet Rota nouissima iudicauerit contra antiquam sequendo Rochum, vt *in decis. 625. part. 3. in nouissimis.* Et responderi potest etiam ad Tiraquell. *de legib. connubial.* in fine operis in sequentem Rotam antiquam, & quæ procedunt de iure patronatus Ecclesiæ, procedunt etiam in iure sepulcrorum, Medic. *in d. cap. 15. nu. 34.*

Quæ iura neque vendi possunt ex limitato priui-

28 legio † creditorum, quod non extenditur ad ea, quæ sunt posita honoris causa, etiam à priuato, *l. Aufidius ff. de priuileg. credit.* Arcus triumphales, statuæ, insignia armorum ad hunc finem insculpebantur in Vrbe, vt illorum memoriam, qui gloriose vixerant, & honores gesserant, conseruarentur. Item iudicis extat officiū, tueri memoriam defunctorum, *l. Quintus §. Pomponius ff. de anno legat.* Per armorum insignia denotatur, & conseruatur familia domus eius circa diuinum cultū, quæ per impressionem aliorum armorum confunderetur, & in modico tempore ignorari posset, quis dictam Ecclesiam, seu capellam fundauerit, vel quæ domus, & sic non conseruaretur agnationis dignitas, quę debet esse salua *l. 1. §. 1. ff. de liber. agnosc.* per signa enim cognoscuntur signata, *c. in nonnullis de iudic.* & propterea armorum alienorum impressio est prohibita in alienis rebus, *l. 1. C. vt nemini liceat. & l. basilicam C. de noui oper. nuntiat.* Et quando finiretur familia, vt quia nullus de domo superesset, tunc non debet extingui memoria, sed extendi per aspectum ædificiorum templi Dei, & similia.

CAP. XXXXII.

Inhibitio Iudicis Ecclesiastici in quibus casibus, & quomodo possit fieri iudici laico.

SVMMARIA.

1. *Crimina Ecclesiastica præuentione non acquiruntur.*
2. *Iudex Ecclesiasticus quando inhibet laico sub pœna excommunicationis.*
3. *Inhibitio non valet sine causæ cognitione.*
4. *Iudex Ecclesiasticus an possit inhibere laico sine causæ cognitione.*
5. *Iurisdictio laici in quibus casibus sit suspensa.*
6. *Citatio quando non requiratur super inhibitione facienda.*
7. *Inhibitioni si non vult parere iudex, quid sit faciendū.*
8. *Inhibitio quando non valet, non citata parte.*
9. *Inhibitio quando non habet effectum res iudicatæ.*
10. *Inhibitio quando resoluitur in simplicem citationem.*
11. *Acta post inhibitionem facta sunt nulla.*
12. *Inhibitio contra ius, & iurisdictionem est nulla.*
13. *Inhibitio non canonice facta, non inducit nullitatem actus.*
14. *Inhibitio contra formam statuti non valet.*
15. *Inhibitio minus canonice decreta non ligat manus iudicis.*
16. *Inhibitio quando non sit obseruanda.*
17. *Inhibitio siue iusta, siue iniusta, quando sit timenda.*
18. *Iurisdictio quando non suspenditur per exceptionem declinatoriam.*
19. *Inhibitio facta æquiualet decreto irritanti.*
20. *Iudex laicus inhibitus, si procedat, quid patitur.*
21. *Inhibitio quando non fiat laico, nisi parte citata.*

NVnc dicendum de inhibitionibus Ecclesiasticis, primo simpliciter, & de per se, deinde iunctis cum aliquibus casibus mixtis subsequentibus, in criminibus † igitur Ecclesiasticis, & generaliter vbi Ecclesiastico iudici est reseruata cognitio, etiam si laicus præuenisset, quia nec præuentione potest acquirere iurisdictionem, potest Iudex Ecclesiasticus mandare, & 1

inhibere † iudici laico ne procedat, etiam sub pœna 2

excommunicationis, Innocent. quem ad hoc allegat Bald. *in Margarita, in ver. Iudex, & ver. laicus si reum.* Cepoll. *in consil. criminali 10. num. 2.* allegat gloss. *in c. decernimus de sent. excommunicat. lib. 6.* Bald. *in l. consulta diualia num. 1. C. de testam. & ibi Angel. & Salyc. num. 3.* Boer. *in decis. 114. n. 2.*

Et licet alias Inhibitio † non valeat sine causæ cog- 3

nitione *c. non solum in fin. vers. canonice de appellat lib. 6. & c. Romana §. si vero eod. tit. l. 2. & l. iudex, & l. final. C. comminationes vel Epistolas.* textus *in auth. vt med. o litis non fieri sacras iussiones.* Et canonica inhibitio est quæ fit cum causæ cognitione, & partis citatione, vt communiter tenent Doct. & testatur Couar. *in lib. practic. quest. cap. 24. num. 3.* vbi alios allegat, Rota *in decis. 58. num. 2. de appellat. in nouis & decis. 75. de appellat. in antiq.* Maranta *parte 4. distinctione 11. num. 55.* Felyn. *in c. dilectus num. 14. de rescript.* Caccheran. *in decis. Pedemontana 5. num. 7. vers. non obstat.* Roland. *in consil. 77. num. 24. vol. 2.* Ruyn. *in consil. 71. num. 28. vol. 5.* Socin. iun. *in consil. 47. col. 1. vol. 4.* Parisiens. *in consil. 108. col. 2. vol. 1.* Riminald. iun. *in consil. 149. num. 4.* Vitalis *in tractat. de clausulis, vers. nihil innouari appellatione pendente, num. 3.* Herculan. *in tractatu de attentatis, cap. 18. col. 1. & 2.* Lancellot. *in tractatu de attentatis, cap. 20. de attentatis post inhibitionem, vers. circa secūdam inspectionem per duas columnas* Ias. *in l. nec quicquam numer. 30. vers. contrarium est verius ff. de offic. proconsul.* quia allegat Alex. & est *in consil. 69 vol. 7.* & Ancaran. *in consil. 234.* & Rodulph. *in tract. de vsuris, q. 131.*

Tamen in præfatis causis, potest iudex Ecclesiasticus † inhibere iudici laico etiam sine causæ cognitio- 4

ne, Abb. *in c. tuam in vltimo not. vers. quæro nunquid de ordine cognit.* Butr. *ibid. num. 9.* Lapus *allegat. 63.* Stephā. Aufr. *de potest. Ecclesiastic. super secular. cau. 1. num. 7. vers. nemo potest.* Bald. *in l presbyteri col. penult. C. de episcop. & cleric.*

Sed prima opinio est communis, & magis recepta, etiam quando Ecclesiasticus inhibet seculari. Sed in hoc articulo distinguendum est: Aut sumus in casu

Digitized by Google

notorio de iurisdictione Ecclesiastici, puta quia Iudex laicus vellet se ingerere super administratione sacramentorum, vel similium sibi expresse prohibitorum, & tunc si procederet contra prohibitionem canonum peccaret, & ratione peccati Ecclesiasticus est competens, & procedit contra quoscunque. Item quia iu-
5 risdictio iudicis † laici in similibus est suspensa, ideo statim poterit fieri huiusmodi inhibitio, ne vlterius procedat sub pœna excommunicationis, & hæc inhibitio erit potius quædam declaratio, quam actus dis-
6 ponens, quo casu nunquam requiritur citatio, † *arg. c. pastoralis de appellat.* & ita consuluit Federic. de Sen. *in consil. 211.* Et si iudex inhibitus noluerit inhibitioni
7 parere, † poterit Episcopus, admonita prius vniuersitate, vt consulat de remedio opportuno, submittere locum interdicto, vbi degunt officiales temporales obedire recusantes, *c. canonici de offic. ordinar. lib. 6. c. licet de iureiur. c. si iudex laicus de sent. excom. lib. 6.* Aufrer. *in d. cap. 1. n. 10.* Rebuff. *super concordatis Franciæ, in tit. de interdictis non leuiter puniendis.*

Secundo casu, quando dubitatur, tunc ex parte vtriusque iudicis adest interesse iurisdictionis, & partium. Nam si ex forma statuti peto executionē instrumenti contra Titium debitorem, ille autem coram Ecclesiastico dicit instrumentum vsurarium, & petit in-
8 hiberi iudici laico, non valet inhibitio, † nō citata parte, vt consuluit Federic. de Sen. *in consil. 300.* Abbas & Immol. *in c. debitores de iureiur.* Idem Immola *in l. 4. §. condemnatum ff. de re iudic.* Ancaran. *in d. consil. 234.* quia cum contractus vsurarii plerumque fiant ita occulte, vt vix cognosci possit an sint vsurarii, vel non, vt dicit tex. *in clem. 2. § cæterum de vsuris*, consentaneum est, vt illa inhibitio non fieret, nisi citata parte, & præhabita discussione an instrumentum, quod allegabatur vsurarium esset tale, & hanc opinionem sequitur Riminald. *in d. c. quæ in Ecclesiarum num. 282. de constitut.* Et quia exceptio requirens altiorem indaginem non debet executionem iuratę confessionis impedire, vt considerat Ancaran. *in d. consil. 234.*

9 Quo casu dicta inhibitio † non habebit effectum rei iudicatæ, *l. iudex l. programma C. comminationes vel Epistolas, &c.* sed resoluitur in vim citationis, vt dicit Abb. *in d. c. tuam num. 11. in fin.* & dicit Bald. *in rubric. num. 4. C. comminat. vel Epistol. vers. breuiter dic.* Aut inhibitio est inualida, & resoluitur in comminationem, & sic nullum habet effectum. Aut est valida, & tunc
10 aut pars inhibita † comparet, & resoluitur in simplicem citationem, aut non comparet, & stat præceptum firmum. Ego autem dico: Aut inhibitio emanat in casu iurisdictionis, super quo regulariter iudex laicus non solet cognoscere, & tunc statim sibi intimata, suspenditur ad vlteriora processus, sed pars, quæ habet interesse, si comparet coram iudice inhibente, & petit audiri in suis iuribus, sic resoluitur in vim citationis tam respectu partis, quam respectu iudicis. Quod probatur, quia si pars inhibita obtineret reuocari inhibitionem, & altera pars inhibens appellasset ab ea reuo-
11 catoria, adhuc iudex inhibitus † non posset procedere, & si procederet, esset nullum, Butr. *in d. c. tuam in 2. quæst. de ordin. cognit.* Alex. *in consil. 63. in causa, & lite vertente inter. vol. 3.* Ias. *in l. 1. col. 1. C. de bon. possess. sec. tab.* ergo comparitio inhibitæ partis, deseruit etiam pro iudice seculari, postquam comparitionem non impediretur iudex laicus ad vlteriora procedere: Nisi vel in illa inhibitione apposita esset clausula; supersederi, donec cognoscatur de causa inhibitionis; vel iterum, inhiberetur, vt pendente iudicio dictæ inhibitionis non procedatur, quorum alterutrum si factum fuerit, adhuc remanet in sui validitate si fuerit appellatum.

Aut inhibitio † relaxatur contra ius & iurisdictionem casus, de quo iudex laicus est, in possessione cognoscendi, & tunc ipsa inhibitio vti non canonice facta est nulla; ergo & excommunicationis pœna, Bald. *in l. consultùm diualia num. 1. C. de testam. & ibi Salyc. numer. 3.* Borgnin. *decis. 9. num. 4. & seq. parte 1.* & late scripsi de hoc infra *in 3. parte cap. 7.* Item inhibitio † non canonice facta non inducit nullitatem actus contra eam, ideo neque causat attentata, etiam si ab huiusmodi decreto non fuisset appellatū, Abb. *in c. cum venissent n. 4. not. de restit. in integr.* Dec. *in consil. 460. num. 20.* Paris. *in consil. 108. nu. 11. & seq. vol. 1.* Roland. *in d. consil. 77. num. 26.* Idem si inhibitio † esset contra formam statuti à Papa confirmati, quia cum iurisdictio Ecclesiastici hoc casu non esset priuatiua, & iudici seculari esset præuentione acquisita; ergo & inhibitio & excommunicatio esset contra ius, & sic vtrumque nullum. Item inhibitio minus † canonice decreta, manus iudicis non ligat, Rota *decis. 58. de appellat. in nouis* Milus *in repertorio, ver. Appellatione in Curia interposita.* Paris. *in d. consil. 108. num. 9. & n. 21.* Et si de nullitate inhibitionis constat in promptu, ipsa tamque non canonice facta, non est obseruanda, † Rota *decis. 75. de appellat. in antiq.* Bellamera *decis. 239.* Vestrinus *in practica Cur. Rom. lib. 8. c. 4. n. 16. vers. & quamuis, & c. ne captanda in fin. & ibi Gemin. in vltimo not. & Franch. super gloss. fin. de concess. prebend. lib. 6.* Boer. *decis. 61. n. 4.* 12 13 14 15 16

Nec obstat quod inhibitio † siue iusta, siue iniusta timenda est, Rota *decis. 26. de appellat. in antiq.* quia hoc procedit in illis casibus, in quibus secularis iudex habet iurisdictionem ab Ecclesiastico, vt firmarunt Bald. *in l. 1. in fin. C. quomodo, & quand. iud.* Socin. *in consil. 99. num. 2. vers. vnam tamen non omitto vol. 3.* Afflict. *decis. 30. num. 3. vers. imo dicebat Baldus* Marsil. *singular 490. incip. mos iudicum.* & quando istorum opinio esset vera, eam intelligendam esse puto, præterquam in prohibitis de iure canonico, in quibus & si non habeat iurisdictionem ab Ecclesiastico tamen ab eo est priuatus ex traditis, *in c. si iudex laicus de sent. excom. lib. 6.* 17

Denique est aduertendum, quod cum articulus incidens spiritualis accidit coram iudice laico, aut statim coram eo pars opponit declinatoriam fori, & statim est suspensa eius iurisdictio, † nisi opponat fraudulenter, Capyc. *decis. 7.* & tunc si antequam iudex laicus inciperet cognoscere de tali exceptione, superueniat inhibitio iudicis Ecclesiastici, valet etiam sine citatione, saltem quoad pręueniendum iurisdictionem, quia quatenus ille articulus consisteret in facto, vel alio modo posset cognoscere iudex laicus, tamen poterit etiam Ecclesiasticus, cui per comparationem partis, & citationem erit iurisdictio præuentione quæsita, vt dixi in præcedentibus capitibus. Quo casu, si procederet, duo consideranda sunt, primum acta sua esse nullius momenti, quia inhibitio † facta æqui valet decreto irritanti, *c. cum dilectus, vbi gloss. & Doct. de iure patronat. c. præsenti in 1. responso de offic. legat. lib. 6.* Lapus *allegation. 16. an valeat. post numer. 2. & ibi Addentes, ver. ille.* Cassador. *decisione 2. numero 7. alios 3. de repit. spoliat.* Nec obstat *l. nulli prorsus Codic. de iudic.* quia loquitur in iudicibus delegatis, vt probaui superius, Afflict. *decis.* 18 19

Digitized by Google

20 *decis.354.num.7.* Secundum, quod ipse iudex laicus † iterum citari debet ad dicendum causam, quare nõ debet declarari incurrisse pœnas inhibitione contentas, *c.licet in 2.in fin.de prebend.lib.6.* & est communis opinio, vt p Doct. *in c.2.de sponsalib. ubi Felyn.à n.1.ad 6.* & notat Bartol. *in l.vnic.n.6.ff.si quis ius dic. non obtemper.* Cassador. *in decis.6.post nu.10.vers.& declaratur, de caus. possess. & propriet.*

Aut pars non opposuit istam exceptionem declinatoriam coram laico, & sic eius iurisdictio viget, & tunc si ecclesiasticus vult inhibere ad effectum procedendi ad vlteriora, debet prius citare, siquidem cũ possit cognoscere de multis articulis, presertim in facto consistentibus, nec possit priuari sua iurisdictione
21 sine causa: Ideo non potest † ille procedere, nisi parte citata, Socin. *in consil.16.col.pen.& consil.266.vers.sextus casus vol.2.& consil.27.col.3.& consil.59.vers.sexto, & consil.63.& consil.87.& consil.120.vol.3.* Dec. *in consil.498.in fin.& consil.528.vol.2.* quos citat Crauett. *in tractat.de antiquitate tempor.parte 1.num.8.* & per eundem *in consil.5.col.2.* Nec valet dicere hic adesse causam, quia laicus non se intromittit de spiritualibus. *c.decernimus de iudic. argum. l.solemus §.si latrunculator ff.de iudic.* quia hoc procedit in spiritualibus de iure, secus in aliis multis, in quibus iudex laicus potest cognoscere; ergo quoties istius iurisdictio viget, & non est suspensa, non potest inhibitio fieri sine causæ cognitione, & si fieret, forte non obseruaretur, quod multum debent aduertere iudices Ecclesiastici, ne suprema eorum iurisdictio postea videatur sperni.

CAP. XXXXIII.

Decimæ an sint de iure diuino, vel humano. Et an inhibitio ab ecclesiastico super ipsarum causis possit fieri laico.

SVMMARIA.

1 *Homines in principio saluabantur per oblationes, & sacrificia.*

2 *Primitiæ, oblationes & decimæ vnde habuerunt originem.*

3 *Decimarum solutio, quale preceptum sit.*

4 *Decimæ an sint de iure diuino.*

5 *Decimas deberi an probetur ex testamento nouæ legis.*

6 *Decimæ debentur ex præcepto Ecclesiæ.*

7 *Decimas deberi de iure diuino, qui teneant.*

8 *Decimæ personales debentur de iure positiuo, non autem diuino.*

9 *Consuetudo excusat à non solutione decimarum.*

10 *Decimas prædiales non soluentes peccant, & possunt excommunicari, & nu.14.*

11 *Concionatores in prædicationibus debent persuadere solutiones decimarum.*

12 *Iudex laicus non est competens super solutione decimarum.*

13 *Fructus, qui ex spiritualibus perueniunt sunt temporales.*

15 *Quæstio de iure decimarum est de foro ecclesiæ.*

16 *Clericus tenetur soluere decimas.*

17 *Clericus non tenetur ad solutionem decimarum de bonis ecclesiæ.*

18 *Iudex laicus est competens super solutione decimarum, quando conuenitur laicus.*

19 *Decimarum detentores, fautores, & consultores sunt fures, & quomodo puniuntur.*

20 *Sacrilegium punitur etiam per iudicem secularem.*

21 *Crimen sacrilegii est mixti fori.*

22 *Decimas subtrahentes sunt excommunicati excommunicatione maiori.*

23 *Decimas non soluentes excusantur à peccato, si est de cõsuetudine non soluendi.*

24 *Decimæ etiam pro præterito solui debent, quando à clericis petuntur.*

25 *Decimas non soluentes, quot modis puniantur.*

26 *Fiscus accipit quod non datur Christo.*

27 *Decimas non soluentium exempla pœnarum.*

28 *Muscarum plurima oriuntur in æstate propter non solutionem decimarum.*

29 *Decimas malas soluentes quomodo puniantur.*

30 *Decimæ quæ soluuntur debent esse optimæ.*

31 *Decimæ soluuntur vt census pro tenimento vitæ æternæ.*

32 *Homo est decima creatura inter intellectuales.*

33 *Decima personalis de quibus non est danda, & quare.*

34 *Decima non est soluenda, vbi rei dominium non transfertur.*

35 *Decima prædialis debet dari etiam ab iniusto possessore.*

36 *Decimæ animalium computantur inter decimas prædiales.*

37 *Decimæ animalium sunt soluendæ in parrochia vbi pascuntur.*

38 *Decimarum in solutione attenditur consuetudo loci.*

39 *Decima non adiudicatur si non est solitus percipere in vno fundo, etiam existente in parrochia.*

40 *Decimæ debent solui Episcopo de omnibus rebus suæ diœcesis.*

41 *Decimæ debentur in signum vniuersalis dominii.*

42 *Decimæ in regno soluuntur à Baronibus etiam de feudalibus.*

43 *Constitutio regni mandat solui decimas.*

44 *Constitutio Regis non posset auferre solutionem decimarum.*

45 *Dictio, prout, in dubio stat causaliter, & non conditionaliter.*

46 *Episcopus percipiens decimas in aliquibus corporibus acquirit quasi possessionem decimæ vniuersalis in omnibus.*

47 *Possessio in vno, quando fundet intentionem iuris vniuersalis in omnibus & nu.50.*

48 *Decimæ debentur de toto territorio, si in vna parte est effectum decimale.*

49 *Decimarum ius est reale concernens non speciem fructuum hanc vel illam.*

51 *Episcopus si est in possessione iuris decimæ in certis corporibus debet habere eam in omnibus.*

52 *Decima debetur de ea parte fundi, quæ postea reducitur ad culturam.*

53 *Episcopi pro decimis habent intentionem fundatam in toto territorio.*

54 *Decima prædialis non minuitur per expensas, sine meliorationes.*

55 *Decimæ debentur de noualibus, & de nouis introitibus.*

56 *Decimarum quota an præscribi possit.*

57 *Papa potest hoc ius decimarum aliis concedere.*

58 *Patientia cum longo tempore non minus operatur quã vera concessio.*

59 *Papa post concilium Lateranense non potest concedere decimas.*

60 *Decimarum concessionẽ fuisse factam ante concilium Lateranense, quomodo probetur.*

61 *Papa est super omnia concilia, quæ interpretatur, tollit, corrigit, & mutat.*

62 *Papæ sententiæ est standum, etiam si contradicat Ecclesiæ.*

63 *Papa in quibus dispenset, & in quibus non possit.*

64 *Decimæ concessæ laicis ante concilium Laternense, possunt eisdem in feudum dari.*

65 *Præscriptio centenaria habetur loco tituli legitime constituti.*

66 *Præscriptio non procedit contra id, quod specialiter à tota ecclesia fuit statutum.*

67 *Consuetudo minuens quotam decimæ est valida.*

68 *Decimæ debent solui iuxta solitum, & consuetum.*

69 *Decimæ possunt diminui per priuilegium, & per præscriptionem.*

70 *Consuetudine antiqua approbata tolerabilia sunt.*

71 *Lex positiua potest distinguere, & modificare legem diuinam.*

72 *Decimæ præscribi possunt non in totum, sed in quantum.*

73 *Decimarum quantitatis quæstio est temporalis.*

74 *Iudex laicus potest cognoscere de quantitate decimarum, quæ debetur.*

75 *Quæstio spiritualis incidenter tractatur coram iudice laico.*

76 *Matrimonium potest probari in causa summaria alimentorum coram iudice laico.*

77 *Alimenta habenti non sunt præstanda. & quomodo fallit.*

VT sciamus vtrum Ecclesiasticus possit inhibere iu-
dici laico ne se intromittat super causis decima-
rum, & an in aliquibus earum iudex secularis habeat
iurisdictionem, præmittendum est an ipsæ sint de iure
diuino, uel positiuo debitæ. In principio igitur mundi
in lege naturæ saluabantur homines solum per obla-
1 tiones † & sacrificia, vt dicit Magister sententiarum
in 4. libro, sicut patet de Cayn, & Abel, qui offerebant
domino manipulos messium, & primogenita ouium:
Crescente autem cultu Dei, iussit Deus dari primitias
ministris domus suæ, qui sunt proprie sacrificia offe-
rentes, vnde Sacerdotes sacra dantes; vel sacrificia of-
ferentes dicuntur oblationes non tollendo, sed pri-
2 mitias † addendo. Postea cultu Dei magis triumphan-
ter crescente, propter multitudinem ministrorum ad-
didit illis decimas, & reseruauit sibi decimam partem
rerum omnium, quæ crescuntur, & renouantur, & ac-
quirũtur omni anno, quas præcepit dari suis ministris,
Malachiæ *cap. 3.* Inferte omnem decimationem in
horreum meum, vt sit cibus in domo mea pro mini-
3 stris meis, & sic præceptum de solutione † decimarum
est partim morale inditum ratione naturali, quia con-
sonum est rationi naturali, vt operarius sit dignus mer-
cede sua 1. *ad Corinth. cap. 10. & c. iam nunc 281. q. 1. & c.
Ecclesias § quia vero 4. quæst. 1.* Et quod seminantes spi-
ritualia debent metere carnalia secundum Apostol. vt
sit æqua ratio dati, & accepti secundum Aristotelem,
partim etiam ex diuina institutione sumens robur, D.
Thom. *in 2. 2. q. 87. art. 1.* & ibi Caietanus Archidiacon.
4 *in c. decimæ num. 3. 16. q. 1.* Ad quod allegatur † textus
Exodi cap. 22. quo vndecim tribus Israel iubentur sol-
uere decimam omnium fructuum duodecimæ tribui
Leuitarum, diuino cultui addictæ. Idem habetur *Leni-
tic. cap. 27. & Deuteronom. cap. 13. & Paralipem. cap. 22.
& Numer. cap. 4.* In quibus locis omnibus mandatur
laicis generaliter, vt de cunctis rebus soluant decimam
partem. Ad hoc allegantur etiam textus † noui testa- 5
menti Lucæ *cap. 11. Veh vobis pharisæis, qui decimatis
mentam, & rutam, & omne olus, & præteritis iudicium, et
charitatem Dei, hoc oportuit facere, & illa non dimittere.*
Matthæi *cap. 10. Dignus est operarius mercede sua.* & D.
Paul. *1. ad Corinth. cap. 9.* dicit: *Quis militat vnquam
stipendiis suis, aut quis plantat vineam, aut de fructibus
eius non edet.* & Luc. *cap. 18. Decimas do omnium quæ pos-
sideo.* & Matthæi *cap. 5. Nisi abundauerit iustitia vestra
plusquam scribarum, & pharisæorum, non intrabitis in
regnum cælorum.* Sed ad ista loca respondet Io. Andr.
in regula; qui prior num. 13. in mercurialibus quod non
sunt verba Christi, vel Euangelistę, sed potius osten-
tatiua narratio Pharisæi, vt ex nouo testamento non
habeatur certus textus de solutione decimarum.

Item debentur † ex præcepto Ecclesiæ, Alex. Papa 6
II. *in 32. dist. c. præter hoc.* vbi argumentatur de sancta
synodo, & fuit constitutum *in concilio Moguntino 16. q. 1.
c. si quis laicus & c. quæsti & q. 7. c. decimas. & per Conci-
lium Rotomagen. ead. caus. q. 7. c. omnes decimæ & per Cõ-
cil. Gregor. c. quadragesima de consecrat. dist. 5. & c. in
aliquibus de decim.* vbi ex generali concilio totius Ec-
clesiæ debentur, idem fuit statutum in sacrosancto
Concilio Tridentino sess. 25. cap. 12. pro quo habes in iure
canonico *d. c. decimas 16. q. 1. & c. decimas & c. seq. 16. q. 7.
c. parrochianos c. ex transmissa c. tua de decim. c. omnes de-
cimæ 16 q. 7. c. peruenit c. non est c. tua de decim. & d. c. in
quibusdam & clem. 1. eod. tit.* Et quod decimæ † debe- 7
antur de iure diuino, voluerunt Gloss. Archidiacon.
Ancar Franc. Aret. Dominic. Philipp. Franc. & alii *in
c. 1. de decim. lib. 6.* Ioan. Andr. *in rubric. eod. tit.* Innoc.
in c. fin. de parroch. Cardinal. *in c. in aliquibus de decim.*
Rota *decis. 1. de decim. in antiq.* Alex. *in consil. 60. vol. 4.*
Afflict. *in constitutione regni. Quanto vers. tertio quæro
tex. in d. c. parrochianos ibi; sed ab ipso domino sunt institu-
ta, in c. tua, eod. tit. vers. diuina constitutione debentur in d.
c. in aliquibus vers. quæ debentur ex lege diuina.* Marcus
Antonius Cucchus *institut. canonic. lib. 2. tit. 15. in prin-
cip.* Dominic. de Soto *de iustitia; & iure lib. 9. q. 4. art. 1.*
& est communis opinio, vt per Benedictum Capram
in regula 98. per totam. latè Rebuff. *in tractatu de decim.
q. 1. num. 6.* Bursatt *in consil. 50. num. 9. vol. 1.* Menoch. *in
consil. 9 num. 11. vol. 1.* & sic fuit decisum in Rota Perusi-
na, vt per Ioseph. Ludouic. *decis. 106. num. 53.* sed hoc
intelligo de decimis realibus, & prædialibus non au-
tem de decimis † personalibus, quia istæ non sunt de- 8
bitæ de iure diuino, sed de iure humano, & positiuo in-
troductæ, & ideo consuetudo † eas non soluendi pro- 9
dest, & excusat non soluentes, Ant. de Butr. *in d. c. par-
rochianos, Abb. in d. c. in aliquibus vbi gloss.* Hostiens. *eod.
titulo §. quod sint, & seq. & §. qualiter tangit, Felyn. in c.
causam quæ de præscript.* Archidiacon. *in c. quicunq; 16.
q. 7.* & Anton. *in d. c. parrochianos* refert Theologos non
tenere contrarium, sequitur Balb. *in tractatu de p̃script.
1. parte 5. partis princip. q. 7.* vbi latissimè. *vers. 1. conclusio
est.* Et propterea qui decimas † prædiales non soluunt, 10
peccant mortaliter, & possunt excommunicari, *c. cum
non sit in fin. de decim.* & non solum anima, sed corpore
affliguntur, ita vt soluere denegantes, pauperes effici-
antur, *c. reuertimini 16. quæst. 1.* & erunt etiam infirmi,
c. decimæ eadem causa, & quæstione. & carent denique
Ecclesiastica sepultura, *c. prohibemus de decim.* Vnde
mãdat Papa. *in c. 1. de decim. lib. 6.* neq; psuadeat popul⁹
vt à decimarum solutione desistat, & *in clem. cupientes
de † pœnis.* afficit pœnis prædicatores, qui certis tem- 11
poribus non incumbunt persuadere in prędicationi-
bus, soluendas esse decimas.

Ergo

11 Ergo super causis decimarum † iudex laicus nō erit
competens, quia spirituales sunt, *c. suam & c. quanto §.*
prohibemus & c. si iudex laicus lo. 11. q. 1. in summa Ioann.
Andr. & Archidiac. *in c. fin. de decim. lib. 6.* Et licet fru-
13 ctus, † qui ex spiritualibus proueniunt, sint tempora-
les, quia locari possunt, & vendi, *c. nostra de locato c. fin.*
ne prelati vices suas. & permutari, *c. vt super in gloss. 1. de*
rebus eccles. non alien. c. fin. de rerum permut. Nihilomi-
14 nus denegantes † soluere decimas possunt astringi
per censuras Ecclesiasticas, *clem. dispendiosam de iudic.*
quod non est secularium munus. Propterea Federic.
de Sen. *in consil. 23.* quem sequitur Ancar. *in reg. ea quæ*
num. 12. lib. 6. distinctione concordant, & est opinio D.
15 Thom. *in 2. 2. quæst. 87. art. 3.* Aut est quæstio † de iure
decimarum, quia dicit possessor se ad decimas non te-
neri, ex priuilegio, compositione, vel alia ratione, &
tunc quæstio est de foro ecclesiæ, ius decimæ in dubiū
reuocatur, causa omnino spiritualis est, non est merū
factum. *Concil. Tridentin. sess. 25. c. 12. de reform.* Couar.
pract. quæst. c. 35. n. 2 vers. 2. dico. poterit igitur Ecclesia-
sticus iudex seculari, qui procedere satageret, inhibere
atque etiam sub excommunicationis pœna prohibe-
re, ne super spiritualibus se intromittant, videlicet su-
per iure decimādi, si vero super solutione earū, quæstio
contingat, quia est super obuentionibus, & fructibus
temporalibus, qui ex spiritualibus proueniunt. Aut
clericus conuenitur, & tunc debet cognosci in foro
suo ecclesiastico toto titulo de foro competenti. Nam
16 & clericus † tenetur soluere decimas de propriis bo-
nis, siue patrimonialibus, *c. si quis laicus 16. q. 1.* Gloss. *in*
c. 2. de decim. debentur etiam à clericis conductoribus
bonorum alterius, *c. dilecti de decimis.* Non tamen te-
17 nentur ad solutionem decimarum de bonis dotalibus
ecclesiæ, tex. cum gloss. *in d. c. 2. de decim. & clem. 2. vbi*
gloss. eod. tit. & constitutio Bonifacii VIII. *in c. vnico.*
eod. tit. in extrauagant. communibus. vbi an ecclesia te-
neatur ad decimas summo Pontifici, & quo casu, pro
quo vide Marc. Anton. Cucchum, *in institutionibus ca-*
18 *nonicis lib. 2. c. 15. in fine.* Aut laicus † conuenitur, qui
decimas tenet, & cum mala fide, & tunc laicus est iu-
dex competens Federic. de Sen. *in consil. 245.* Calderin.
in consil. 45. de foro competenti. Decimarum subtractio
est sacrilegium, *c. inquirendum de peculio cleric.* & non
19 solum decimarum † detentores sunt fures, latrones,
& sacrilegi, sed etiam fautores, consultores, & auxili-
antes eis, quia pari pœna punientur. & grauissime pec-
cant, quod sint sacrilegi, testatur D. Thom. *2. 2. q. 87. art.*
3. & 16. q. 4. c. sicut quisquis. vbi dicitur, quę per furtū,
& vim aufert in ecclesia dedicata, sacrilegus iudicatur:
20 sacrilegi † autem puniri possunt etiam per iudicem se-
cularem, *l. si quis in hoc genus C. de episc. & cleric. gloss. in*
c. cum sit generale de foro compet. vbi Hostiens. videtur
velle, quod quando agitur ad pœnam corporalem lai-
cus est iudex competens, si vero ad spiritualem, tunc
Ecclesiasticus, Abbas vero dicit ibidem, sin autem a-
gitur ad restitutionem rei subtractæ, vel ad pœnam
non corporalem, sed pecuniariam, iuxta *d. c. quisquis*
17. q. 4. tunc etiam laicus est iudex competens, & sic
21 crimen † sacrilegii est mixti fori; est ergo locus præ-
uentioni, *c. proposuisti de foro compet.* & quod sacrilegi
sint excommunicati, patet *11. q. 3. c. canonica 17. quæst. 3.*
c. omnes ecclesiæ. & est hæc excommunicatio maior,
quia separat ab ingressu ecclesiæ, sepultura Ecclesia-
stica, atque fidelium communione *3. q. 4. c. ego itidem.*
22 & quod subtrahentes † decimas & bona ecclesiæ sint
excommunicati excommunicatione maiori, est textus
apertus *in c. hoc consultissimo de reb. ecclesiæ non alien. lib.*
23 *6.* Nisi sit de consuetudine † patrię quod decimæ ipsæ
non soluantur, tunc enim ex hac Pontificis taciturni-
tate oritur excusatio à peccato, Abb. *in c. à nobis, & in*
d. c. in aliquibus de decim. Felyn. *in c. causam q̄ de p̄script.*
isti non peccant, quia cum eis Papam dispensasse cre-
dendum est: Nisi à clericis fuerint ipsæ decimæ petitę,
Abb. *in d. c. in aliquibus, & in c. ex parte de decim.* Sylue-
strina in summa *in ver. decima.* Afflict. *in constitutione*
regni, quanto. Quod si clerici † petierint, etiam præte- 24
ritæ soluendæ sunt, Rota *in dicta decisione 1. de decimis*
in antiquis. Abb. *in d. c. peruenit.* debitores autem nō te-
nebuntur ad pretium quanti plurimi, sed ad illud pre-
tium quod tunc temporis valebat, Bartol. & Doct. *in l.*
diuortio §. donatione ff. soluto matrim.

Qui igitur decimas † Deo non persoluit, quadru- 25
pliciter à Deo punietur, primo per penuriam rerum
temporalium, secundo per incidentiam in peccatum,
tertio per perditionem regni cœlorum, quarto per de-
iectionem ad æternum supplicium. De primo scribit
D. August. & ponitur *16. q. 7. c maiores.* quia nolimus cū
Deo partiri decimas, totum tollit hoc fiscus, † quod nō 26
accipit Christus, & merito, nam *sapientiæ c. 11. Per q̄ pec-*
cat, per hæc & torquetur. & *prouerb. c. 11. Alii diuidunt*
propria, & ditiores fiunt, alii rapiunt non quæ sua sunt, &
semper in egestate sunt. Cuius exemplum † ostēdit Pros-
per *in libello suo de dono timoris.* narrat de sancto Ansel- 27
mo, qui certo tempore viderat diabolū in horreo suo
semipleno super garbam suam sedentem, qui iterum
decimari fecit omnia, quo facto, vix nouem partes in
horreo potuerunt recondi. Narrat etiam idem quod
Beatus Ignatius quodam tempore vidit diabolum sup
horreum suū sedentem, qui admirans à suis ministris,
quæsiuit, si recte garbam suam decimassent, & dixit si-
bi vnus seruorum suorum, quod septem garbas de de-
cima, vt horreum repleret, ibidem reposuit, quo audi-
to, accessit vir sanctus ad horreum, & adiurauit diabo-
lum, vt diceret, quare ibi sederet, qui respondit se in
horreo, illo iurisdictionem habere, cui sanctus Ignati-
us, tu, inquit, iurisdictionem tuam exerce, at ille statim
summitatem domus asportauit, & supercecidit ignis,
& totum residuum incinerauit. Hæc Prosper. Et in cō-
firmationem prædictæ sententiæ dicit dominus per
prophetam Malach. *c. 3. Reuertimini, ad me, & ego re-*
uertar ad vos, dicit dominus exercituum, & dixistis in quo
reuertemur, si affliget homo Deum, quia vos configistis me,
& dixistis, in quo configimus te in decimis. & in primitiis,
& in penuria vos maledicti estis, & vos me fraudatis, et cō-
figitis gent tota. Super quo vide quæ scribit, D. Hieron.
in c. reuertuntur 16. q. 1. Vnde Holcot. *in lectura libri sa-*
pientiæ in lectura 206. quæst. sexta. Fertur, inquit, quod
quædam patria in Anglia, quæ Norfolchia nomina-
tur, contingit quod blada in æstate creuerant, & ecce
appropinquante tempore messium, venit genus mus-
cæ † in maxima multitudine, quod totum illud bladū 28
pulcherrimum in tantum consumpsit, quod vix infra
quinque milliaria vnum quarterium inueniretur, ho-
mines vero illius patriæ quasdam de muscis ceperunt,
& diligenter inspicientes quales erant, quia nunquam
prius consimiles viderant, inuenerunt eas habere lite-
ras depictas in alis suis, in vna ala scribebatur Ira, & in
alia Dei, vt manifestum esset, propter demerita popu-
li, vindictam fuisse, iuxta illud Hieremiæ, seminauerūt
triticum, & messuerunt spinas, hæreditatem accepe-
runt, & eis non proderit, confundimini à fructibus ve-
stris propter iram furoris domini. Secundo puniun-
tur malè decimantes † per incidentiam in peccatum, 29
vnde legitur *Genes. cap. 4.* quod Abel iustus obtulit
Deo de primogenitis gregis sui, & de apibus eorum, &
respexit dominus ad Abel, & munera eius, ad Cayn

Digitized by Google

*vbi de possess.agi oport.*sicut etiam de quibuscunque aliis personalibus dicitur, *l.quod legatur in princip. ff. de iudic.*Si de proprietate quæstio sit coram iudice loci, vbi res sita est,terminari potest,*l.final.C.vbi in rem actio,& d.l.quod legatur in fine. & l.sedes si susceperit.in fin. ff. de iudic.* Item non omnis qui in possessione obtinet, in petitorio obtinebit. Pone quod is qui agit interdicto post annum agat,certe inutiliter agit,*l.1.ff. de interdict.* quia interdictum illud annale est,*l.vnic.C.vti possidetis.* Item quod actor de possessione non doceat,& propterea reus in possessione conseruatus est,ob id tamen iure proprietatis non priuabitur, quia si in petitorio recte de dominio probabit,obtinebit, & ideo non solet
31 sententia lata in possessorio † exceptionem rei iudicatæ parere in petitorio,de quo latissime scripsi *in §.nihil commune.*& ita sentiunt Bartol.Bald.Ioan. de Immol. Paul.de Castr.& omnes *in l.Titia ff. solut.matrim. & in l.omni inuocatione C.de sacros.eccles.*Ioan.Andr.*in clem. dispendiosam de iudic.*Butr.*in c.final.de iudic.& in c.cum sit generale de foro compet.*Bald.*in l.si de proprietate col. 3. C.si nõ a compet.iudic.*Felyn.*in c.causam quæ col.6.in fin. de praescription.*

CAP. XXXX.

An aliquæ causæ beneficiales possint esse mixti fori.

SVMMARIA.

1 *Causas beneficiales aliquando posse cognosci per seculares qui teneant.*
2 *Papa potest concedere laicis facultatem conferendi beneficia.*
3 *Beneficiorum collationis ius an possit consuetudine acquiri.*
4 *Beneficia possunt conferre Reges ex priuilegio Papæ.*
5 *Rex Apuliæ habet priuilegium conferendi beneficia.*
6 *Imperator quod priuilegium habeat in ecclesiis Alemaniæ.*
7 *Comes Rheni præsentat ad beneficia, vacante Imperio.*
8 *Reges aliqui conferunt præbendas in suis regnis ex priuilegio Papæ.*
9 *Rex Franciæ habet priuilegium conferendi beneficia, & in quibus locis, & a quo habuerit dicta priuilegia.*
10 *Pragmatica sanctio de beneficiis ecclesiasticis, ex quibus causis facta in Francia.*
11 *Pragmaticam prædictam, qui probent fuisse heresim manifestam, & scissuram Ecclesiæ.*
12 *Rex Franciæ quot Archiepiscopatus, & Episcopatus habeat in sua ditione.*
13 *Rex Hispaniæ in omnibus Episcopatibus Hispaniæ potest nominare successores.*
14 *Regem Hispaniæ maximo fauore prosequitur Ecclesia Romana.*
15 *Rex Hispaniæ quot ecclesias cathedrales habeat in sua ditione.*
16 *Rex Catholicus, & Rex Christianissimus possunt dare priuilegium originis quo ad nominationem beneficiorum.*
17 *Argumentum à iure collationis ad iurisdictionem super beneficialibus non valet*
18 *Collationis beneficiorum ius est de regalibus.*
19 *Reges habent priuilegia nominationis,non autem collationis beneficiorum.*
20 *Præscriptione centum annorum multa priuilegia non quaeruntur.*
21 *Consuetudo à iure reprobata non habet vim priuilegii.*
23 *Priuilegia collationum Regibus concessa,præsumuntur exacte concessa,& ad importunas preces.*
23 *Principes seculares cum multo periculo animæ se intromittunt in conferendo beneficia.*
24 *Priuilegia Principum cum iure conferendi debent restringi ad ius præsentandi,siue nominandi.*
25 *Verba priuilegii sunt ciuili modo intelligenda.*
26 *Priuilegia nominationum ad ecclesias quare sint Regibus concessa.*
27 *Princeps secularis quando possit non admittere Prælatum electum.*
28 *Episcoporum causæ à solo Papa diffiniendæ sunt.*
29 *Fructus Episcopatus sede vacante, non debere reduci ad manus Regis.*
30 *Concordata Franciæ fuere facta in locum pragmaticæ sanctionis.*
31 *Fructus ecclesiarum vacantium debent reseruari futuro successori.*
32 *Capitulum succedit in omni iurisdictione sede vacante.*
33 *Fructus spiritualium rerum possunt locari, & vendi.*
34 *Fructus beneficiorum quando possint peti coram iudice laico.*
35 *Colonus Ecclesiæ non potest opponere fori declinatoriam.*

SVnt qui putent iudicem † secularem esse competentem super causis beneficialibus, etiam si de proprietate tractetur,dummodo beneficiorum illorum collatio pertineat ad Regem, Stephan. Aufrer. *de potestate secular.super Ecclesiastic.regn.fallent 25.*Costalius *in l.de quibus ff.de legib.* & mouentur,quia Papa potest† huiusmodi facultatem conferendi beneficia laico cõmittere, Bald. Ancaran. Io. Andr. & omnes *in c.2.de iudic. & ibi Dec. latius aliis, col. 7.* & de communi attestatur Abbas *in c.quanto col.2.de consuet ud.* Dec. *in consil. 134. viso puncto col.2.* Alex.*in consil 74 num.8.vol.4* Bald. *in l.rescripta C.de precibus Imper. offer.* Martin Laudens. *in tract.de priuileg.& rescript.q.2.* Anton.Corsett. *in tract. de potest.Regia parte 2. q. 11.* Ideo inferunt aliqui; ergo consuetudine † potest acquiri ius collationis, Ioann. Andr.quem sequitur Geminian.*in c.2.de præbend lib.6.* & consuluit Cardinal.*in consil.58.proposita quæstio.* Geminian.*in c catholica circa finem dist.10.*Butr. *in c.peruenit.col.6.de censibus* Abb.*in d.c.quanto in 1. not. & in d.c. ad aures in 1.not.& in c.causam de præscription. & in c. dilecto de præbend.& dignit.*Rota *decis.11. de consuetud. in antiquis.*

Item quod Reges † possint conferre beneficia ex priuilegio Papæ,dixit glossa *in c.imperium dist. 10. c.dilectus in 3.de præbend.& ibi Io. Andr. in 1. not.* Et quod Rex † Apuliæ habeat hoc priuilegium conferendi beneficia,testatur gloss.*in ver.ecclesia in fine 7.q.1.in summa.* Item in fœdere inito inter Clementem VII. & Carolum.V.de anno 1529. fuit data facultas ipsi tanquam Regi Neapolis nominandi,& præsentandi prælatos ad 24. ecclesias regni Neapolis.

Item Imperator † habet priuilegium quod in qualibet ecclesia Alemaniæ possit facere vnum recipi,Specul.*in tit.de præbend.§.restat,col. final.vers. item nota*, vbi testatur se vidisse hoc priuilegium bullatum,& Petrus de Monte *in sua monarchia in princip.capitis 4.*Restaur. *in tract.de Imperatore,q.100.nu.14.*Conradus *in templo iudi-*

Digitized by Google

iudicum lib.1.c.2.§.1.n.10. in fin. Boer. *in decis.92.n.8.* Et vacante Imperio plentat ad Ecclesiastica beneficia Co-
7 mes † Palatinus Rheni, vt cauetur *in Bulla aurea Caroli IV.* de qua testatur Restaur. *in d. tract. de Imperatore, q.8. vers.26.*

8 Item Rex † Vngariæ, & Rex Anglorum conferunt in suis regnis præbendas ex priuilegio Papæ, Bald. *in d. l. rescripta col.2.* Archidiacon. *in d. c. imperium distinct.10. & in c. Adrianus in 1. distinct.63.* Abb. & Doct. *in c. dilectus de testib.* Confert Decanatum, & præbendas Ecclesiæ Cenomanen. in Normandia, *c. cum inter in decisione textus de elect.* Ideo Archidiacon. *in d. c. imperium.* dicit hoc de Regibus Normandiæ & Angliæ & de omnibus tractat Ioan. de Selua *in tractat. de benefic. parte 2. q.23. nu.23.* & Restaur. *in d. q.100.*

9 Item Rex Franciæ † habet priuilegium conferendi beneficia ex concessione apostolica, vt probant Anton. de Butr. in d. c. quanto de iudic. Geminian. in c. licet col.3. de præbend. dicit Romæ, tempore Nicolai III. plurimum fuisse disputatum propter Reges Franciæ, & Angliæ, qui in plerisque Ecclesiis suorum regnorū asserunt habere ius conferendi præbendas sede vacante Archidiacon. *in d. c. imperium distinct.10. & c. lectis distinct.63* Specul. *in tit. de legatis § nunc tractemus* gloss. *in c. consilia in ver. reuerentia dist.17.* dicit Regem hoc ius conferendi præbendas ex priuilegio, & consuetudine habere. iuxta *c. hinc etiam 16. q.1.* idem dicit gloss. *in c. bene quidem in ver. præter Romanum Pontificem d. st. 96* gloss. *in c. laicus 16. q.7.* multa ad hoc allegat Felyn. *in c. dilecto in princip. de test. & in c. de hoc de simonia.* Boer. *decis.32.* & latius per Io. de Selua *in d. tractat. de benefic. parte 2. q.23.* & per Restaur. *in d. q.100. in tractatu de Imperatore.*

Innocentius Papa VI. in primo anno sui Pontificatus, 9. Februarii concessit gratiam Regi Franciæ, quod posset nominare sexaginta personas idoneas in totidem ecclesiis regni sui, mandando certis executionibus, vt statim conferant, atque reseruent præbendas vacantes, vel vacaturas, quas illi per se, vel alios infra mensem ducerent acceptandas, de quibus sibi postea prouiderent. Item sub eadem data consimilem gratiam fecit Reginæ Franciæ, & Nauarræ viduæ de viginti personis per eam in viginti Ecclesiis dicti regni nominandis; Idem concessit Reginæ Ioannæ vxori Regis de aliis viginti personis; Idem concessit Reginæ Nauarræ de aliis viginti personis in eodem regno Franciæ nominandis sub eadem data. Postea eodem anno 1. Aprilis idem Pontifex ampliauit gratiam eidem Regi Franciæ de aliis quadraginta personis per eum nominandis in totidem ecclesiis, sed hæc secunda gratia de quadraginta fuit restricta ad duas prouintias duntaxat, videlicet Senonensem, & Remensem, in quibus poterat Rex in quadraginta Ecclesiis totidem nominare personas de quibus priuilegiis mentionē fecit Rota *in decis. 11. de concess. prebend. in antiquioribus.*

Ex quibus concessionibus licet euenisset multum malum in Ecclesia Dei; nam Carolus VII. Rex Fran-
10 chorum pragmaticam † illam ediderit, declarando omnium beneficiorum, & Ecclesiarum collationes ad ipsum Regem pertinere, & ideo suos seculares iudices competentes deputauit tam super petitorio, quam
11 super possessorio. Aduersus † quam pragmaticam Andr. Barbatia scripsit *in c. mandatum col.5. de rescript.* probando esse hæresim manifestam, scissuram ecclesiæ, & membra diaboli: Tamen post multa Dei misericordia facta sunt concordata inter Regem Christianissimum, & summum Pontificem. Nam Leo Papa X. dictam pragmaticam reuocauit, cassauit, & annullauit, & postea fuerunt facta dicta concordata, de quibus per Rebuffum *in suo particulari tractatu concordatorum.*

Habet igitur Rex † Christianissimus duodecim 12
prouincias sub ditione sua, quæ totidem Archiepiscopis subsunt, vt testatur Ioann. Ferrald. *in tractatu de iuribus, & priuileg. regni Franch. num.6* quorum ista sunt nomina, Remens. Senonens. Rothomagen. Turonen. Burdegalen. Vienen. Bisuntinen. Sed *in tractatu de titulis, & numero Cardinalium, Patriarch. Archiepiscop. & Episcoporum.* & *in tractatu de taxu Episcopatuum regni Franciæ;* sex alii Archiepiscopatus in regno existentes prędictis adduntur, videlicet Tarantasien. Treueren. Ebrebdunen. Aquen. Arelaten. & Auenionen. & ita decem, & octo Archiepiscopatus in eo regno nominantur, & Episcopi centum, & quatuordecim colliguntur, quorum nomina breuitati consulendæ omittimus.

Item Rex Hispaniæ † potest in omnibus Episco- 13
patibus Hispaniarum nominare successores, qui si digni esse probentur, in prædecessorum sedibus præficiuntur, prout *in 12. Concilio Toletano,* fuit declaratum, & habetur *in c. cum longe distinct. 63.* & ibi glossa dicit, quod nihil hodie subtrahitur Regi Hispaniæ, quia sicut prius eligebat, & nominabat, ita & modo. Restaur. *in tractatu de Imperatore quæst. 100. numer. 16.* Conradus *in templo iudic lib.1. cap.2 § 3. num.14.* Ioan. de Selua *in tractatu de benefic. parte 2. quæst 23. num.44.* Corsett. *in tractatu de potestate regia quæstion. 55.* cum aliis per eos allegatis; & hoc iure vtimur, quia eccle-
sia † Romana magno fauore prosequitur Regem ca- 14
tholicum, qui propter suam, & suorum ministrorum religionem, ea maiori fruitur potentia, ditione, & magnitudine, quam nemo hucusque Rex, vel Imperator fuerit consequutus, de cuius regnorum, & statuum titulis scribit Sebastianus Munsterus *in Cosmographia vniuersali, de Hispania, cap. 2.*

Et quantum ad hunc articulum pertinet, si Eccle-
siæ † cathedrales in eius sitæ ditione computentur, 15
iuxta collecta *in tractatu de titulis, & numero Card. Patriarch. &c.* in quorum maiori parte habet nominationem. Sunt in Hispania sex Archiepiscopatus, nimirum Taraconensis, Cæsar Augustanus, Toletanus, Compostellanus, Vlixiponensis, Granatensis. Item in Regno Portugalliæ Episcopus Bracharensis, & isti præsunt aliis quadraginta sex Episcopis. Item in Regno Neapolis viginti sunt Archiepiscopatus, qui præsunt centum, & septem Episcopis, quos recenset Freccia *in 1. lib. de subfeudis in cap. de prouinciis, & ciuitatibus regni fol.71.* Item in Insula Siciliæ tres sunt Archiepiscopatus, Panormitanus, Montis regalis, & Messanensis, qui præsunt decem aliis Episcopis. In regno Sardiniæ tres sunt Archiepiscopatus, Calaritanus, Turritanus, Arborensis, qui præsunt quindecim aliis Episcopis. In Ducatu Mediolanensi est Archiepiscopus Mediolanensis, qui decem & octo præest Episcopis, licet non omnes sint in ditione Regis Catholici.

Isti potentissimi Reges Catholicus, † & Christia- 16
nissimus quantum ad Regna Franciæ, & Hispaniarum pertinet, habent etiam priuilegium nominandi subditum naturalem loci, vt per Restaur. *in d. q.100. num.19.* & Seluam *in d. cap.23. n.94.* possunt tamen alienigenas habilitare, & dare priuilegium originis, vt præcitati dicunt,

Digitized by Google

dicunt,& de Rege Hispaniæ scribit Lopez. *in l. 3. gloss. 14. partit. 4. & in l. 5. gloss. 2. ead. partit.* & scripsi de hoc *in lectura in rubrica de legatis primo.*

17 Sed certe non valet argumentum † à iure collationis hoc asserto ad iurisdictionem super eisdem beneficiis,quia sunt differentia, & cum vtrumque sit de regalibus,concesso vno,non venit alterum. Item asserta priuilegia sunt potius nominationis, quam collationis. Vnde dicit Ioan. Andr. *in additionib. ad Specul. in tit. de prebend. § restat.* quod tales beneficiati, dicuntur recepti ad primarias preces Imperatoris,& remittũt se ad ea quæ dixit *in titulo de legatis in §. nunc tractemus vers. sed nunquid legatus.* vbi etiam loquitur de aliis multis regibus,& probat Benedict. *in c. Raynutius in ver. & vxorem decis. 2. num. 79.* quod Reges sic priuilegiati, debent ad minus nominare tres ex quibus summus Pontifex debet vnum eligere, & instituere.

Nec obstat præscriptio in qua se fundant aliqui,forte non bonæ conscientiæ. Quia hoc ius collationis †
18 beneficiorum est de regalibus,Stephan. Aufrer. *de potesta e secul. regula 2. num. 25.* & non potest spectare ad alios seculares,nisi ex priuilegio expresso Papæ, *c. Messana c. sacrosancta de election.* Ioann. Andreas *in c. 2. n. 7. de prabend. lib. 6.* Specul. *in tit. de prabend. in d. §. restat.*
19 *num. 7.* & cum vt dictum ista priuilegia † sint nominationis,non autem collationis,qui aliter cogitant,sunt in errore iuris,qui inducit malam fidem,cum qua non currit præscriptio, *l. nunquam in princip. & ibi not. ff. de vsucap.* Dyn. *in c. possessor. de reg. iur. lib. 6.* Tanto magis quia lex resistit actori ab initio, Caccheran. *in decis. Pedemont 65. col. final.* Item quia multa sunt priuilegia,
20 quæ centum annorum præscriptione † non quæruntur, vt not. *in c. 2. de prabend. lib. 6. & in c. ex causam, & c. accedens de prescriptionib.* ergo possessio immemorabilis non habet vim priuilegii vbi non sumus in priuilegio habili,quia deest habilitas personæ, Cardinal. *in consil. 57. & consil. 89.* Socin. *in consil. 260. num. 22. vol. 2.* Put. *de-*
21 *cis. 365. in fin parte 1.* Item quia consuetudo † à iure reprobata non habet vim priuilegii, *l. hoc iure §. ductus aqua ff. de aq. quot. & astiu.* Franch. *in c. 1. in 50. notab. vers. imo tradit Hostiens. de consuetud. lib. 6.* tanto minus præscriptio,quia consuetudo est pleníoris iuris,quam præscriptio, *c. olim de consuetud.* Innoc. & Butrius *in c. dilecto de offic. archidiac.* Cardinal. *in clem. 1. de suppl nda neglig. prælat. lib. 6.* in consuetudine consideratur æquitas,in præscriptione rigor, & odium, Bald. *in l. scimus prope finem C. de inoffic. testament.* Ergo qui vsurpauerunt hoc ius conferendi,spoliarunt ecclesiam iure suo, ideo possessio non est interrupta, Put. *decis. 170. num. 3. part. 1.*

22 Et quatenus priuilegia † collationum beneficiorũ essent Regibus concessa : tamen videntur potius coactè data ad importunas preces eorum, ita firmarunt Cardinal Iacobat. *in tractat. de concilio lib. 10. artic. 8. in fine* & Restaur. *in tract. de Imperatore, quæst. 100. num. 28.* qui deplorant angustias nostrorum temporum, postquam gladius temporalis non videtur datus ad tuitionem ecclesiæ,sed ad eius depressionem. Vnde Boerius,qui Regum partibus semper fauit, *in decis. 32. nu. 7.*
23 dicit multo cum periculo Principes † seculares se intromittere in conferendo beneficia Ecclesiastica. Nec pariter Papæ tolerãtia illos iuuat,q͂a in gestis ita exorbitanter per ipsos Potentes , p̃sumitur potius Papam dissimulasse propter scandalum vitandum, quam p̃pterea factis eorum assensum præstitisse. Item verba cõcessionis regulantur à persona cui conceduntur, *c. 1. §. Episcopum vel Abbatem & ibi Bald.* & improprientur, secundum subiectum materiam, *l. si vno anno ff. locati.* ergo quatenus Principes haberent bullas,& cum iure
† conferendi,ista verba debent restringi ad ius præsentandi,siue nominandi,quia præsentans,siue nominans 24
aliquem,conferre dicitur, vt notatur *in c. nobis de iure patron.* Baldus etiam *in c. 1. de capit. qui cur. vendid.* restringit concessiones Principum , prout ius intelligit,
quia verba † ipsa sunt ciuili modo intelligenda, vt *in* 25
titulo de controuers. inuestit. in fine. & verba Principum redduntur ad intellectum legis, Andr. *in titulo de pace tenenda, §. fin autem.* Paris de Puteo *in tract. de reintegratione feudorum, in cap. An facta concessio feudalium, num. 10.* ergo si non potest stare ius conferendi, debet esse ius nominandi, siue præsentandi.

Tanto magis quia præcipua causa propter quam fuere concessa huiusmodi priuilegia,† fuit, quia de iu- 26
re Rex potest obiicere quod Episcopum electum habet suspectum,& si potest hoc probari, debet electio retractari, vt dicit Innoc. *in c. super his de accusat.* quod refert Abb. in multis locis, & singulare dicit *in d. c. super his col. 3. & in c. 1. col. 3. de electione.* Felyn. *in c. super his*,multos allegat, Geminian. *in c. in nono col. final. dist. 21.* & ideo Abb. *in c. quod sicut de elect.* dicit. Princeps† 27
secularis potest non admittere Prælatum per Papam institutum, si habet suspectum, quod est valde notandum,pro quo multos cumulat Igneus *in l. necessarios §. non alias num. 325. ff. ad Syllanian.* & Petrus à sancto Blasio *in suo directorio electionum, parte 1. cap. 6.* Sed p̃pter hanc causam prudenter agitur, si in Ecclesiis limitrophis, Regibus conceditur facultas nominandi plures suos confidentes, vt ex illis vnus per Pontificem eligatur,& instituatur; ergo quatenus verba concessionis, & priuilegii essent & cum iure conferendi , debent intelligi secundum aptam materiam, & restringi ad personas,& ad causas propter quas conceduntur, à quibus causis regulatur intentio concedentis.

Ex quibus infertur valde errare laicos, qui prætendunt iurisdictionem super Episcopis, quibus Episcopatus per ipsos Reges collati fuerint. Nam & si ex suprascriptis appareat id fieri non posse : tamen specialiter fuit diffinitum *in Concilio Tridentino* , vt causæ † 28
Episcoporum à Solo Papa terminentur, *in sess. 13. cap. 8. de reformation. & sess. 24. cap. 5. de reformat. Vel in concilio, vt sess. 25. cap. 22.* Ex quo potest desumi argumentũ, quod nec de aliis beneficiatis à Rege possunt ipsi iudices laici cognoscere. Quare nullo modo potest subsistere illa opinio, quod causæ beneficiales sint mixti fori, eorum quorum collatio pertineat ad Reges.

Item infertur errare eos, qui tenent, mortuo episcopo, sede vacante , fructus † Episcopatus tanquam re- 29
galia reduci debere ad manus Regis prout fieri testatur Francisc. Marc. *in decis. Delphinali 373. & decis. 44. parte 2. & decis. 98. parte 1.* Nam quantum attinet ad illam pragmaticam fuit sublata, & in eius locum concordata † facta sunt, & ita huiusmodi omnia abroga- 30
ta : qua igitur temeritate , eadem facienda sunt? quare fructus Episcopatuum,& cæterorum beneficiorũ iure regalium exigi non possunt. Item quia prohibitum est *c. quia sæpe de elect. lib. 6.* vbi Domini temporales, quacunque dignitate præfulgeant, prohibiti sunt aliqua de dictis bonis occupare sub pœna excommunicationis, etiam si prætendatur eis competere iure regaliæ, guardiæ, aut custodiæ, *c. generale eod. tit. lib. 6.* sed debent
dicti fructus † & bona inde prouenientia futuro suc- 31
cessori reseruari, *c. cum vos de offic. ordinar.* Non obstantibus statutis, consuetudinibus, vel priuilegiis, *d. c. quia sæpe, & clem. statutum de election.* vbi etiam emolumentum sigilli, & iurisdictionis debet futuro successori reseruari, de quo etiam scribit, Tessaur, *in decis. 131.* Item

quia

Digitized by Google

32 quia sede vacante, custodia pertinet ad Capitulum, † quod succedit in omni iurisdictione, Innoc. *in c. vt nostram vt ecclesiastic. benefic.* Geminian, *in c. cupientes §. ad hęc de elect. lib. 6.* & latè scribit Rodoan *in tractat. de reb. eccles. non alien. rubric. 30. casu 2. num. 3.* Io. de Selu. *in tract. de benefic part. 2. q. 10. & q. 11.* Vel ab eodem, siue altero superiore deputandus est Oeconomus, qui recuperet omnia iura ecclesiæ sede vacante, *c. cum vos de offic. ordinar.* Hostiens. *in c. ea nostra de statu Monach.* Archidiacon, *in c. præsenti de offic. ordinar.* ergo satis religiose faciunt Reges qui à fructibus Ecclesiarum sede uacante abstinent, prout vere abstinere debent, ne incidant in censuras Ecclesiasticas.

Propterea succedit altera quæstio de fructibus beneficiorum; An possint peti coram iudice laico? quod
33 videtur affirmandum, quia fructus †, qui ex spiritualibus proueniunt possunt locari, & vendi, *c. nostra de locato. c. fin. ne prælati vices suas.* Ancaran. *in reg. ea quæ num. 12. vers. in contrarium de regul. iur. lib. 6.* Sed hoc
34 intelligo, † si causa sit agitanda contra laicum, puta colonum iuris beneficialis, aut inquilinum domus beneficii, quem colonum alter laicus, clerici beneficiati creditor conuenisset coram iudice laico ad satisfendū
35 depositum: Colonus enim † fori declinatoriam opponere non potest, sed coram iudice laico conueniri debet, Federic. de Senis *in consil. 11. al. as. 13. num. 9.* Specul. *in titul. de competent. iud. ad. no. § 1. num. 27.* vbi si isti co ueniuntur ex delicto, vel contractu sortiuntur forum laicorum, Abb. Fely. & Areti. *in c. 2. de foro compet.* Præposit. post Geminian. *in c. primo 11. quæst. 1.* Caccheran. *in decis. 32.* Tessaur. *in decis. 22.* Lapus *allegati. n. 81.* Guido Pap. *decis. 1.* Francisc. Marc. *in decisione 45. part. 2.* Sed de hac quæstione iterum tractabo infra *in 4. parte,* inter quæstiones practicas.

CAP. XXXXI.

An causæ iurium patronatuum, & sepulcrorum aliquando possint esse mixti fori.

SVMMARIA.

1 *Ius patronatus quid sit.*
2 *Causa iuris patronatus debet terminari coram iudice ecclesiastico.*
3 *Ius patronatus an sit spirituale in prima sui erectione.*
4 *Iudex laicus non cognoscit de iure patronatus.*
5 *Iudex ecclesiasticus cognoscit de iure funerandi.*
6 *Ius funerandi quid sit.*
7 *Ius funerandi non est sub proprietate laicorum.*
8 *Iudex laicus cognoscit de iure patronatus cum agitur de priuando patrono.*
9 c. significauit de test. b. declaratur.
10 *Patronus Ecclesiæ expulsus, agit actione iniuriarum.*
11 *Iudex laicus cognoscit de iure patronatus cum vniuersitate rerum. & n. 13.*
12 *Iudex laicus in sententia nihil exprimere debet de iure patronatus.*
14 *Vniuersitas bonorum quæ sit.*
15 *Ius patronatus quando publicari possit cum vniuersitate bonorum.*
16 *Iudex laicus est competens super iure patronatus in actione personali.*
17 *Compromissum quando possit fieri de iure patronatus.*
18 *Iudex laicus cognoscit de expulsione violenta à sepultura.*
19 *Iudex laicus cognoscit de iure sepulcrorum ad instantiā creditorum.*
20 *Sepulcra vendi, vel pignorari non possunt sine consensu Episcopi.*
21 *Simonia est si pro obtinenda capella in Ecclesia aliquid annuum detur.*
22 *Leges ciuiles an sint correctæ circa dispositionem locorū religiosorum.*
23 *Iura familiarium sepulcrorum vendi non possunt.*
24 *Sepulcra acquiruntur familiæ sine episcopi consensu.*
25 *Iura patronatuum & sepulcrorum an possint obligari.*
26 *Ius patronatus non transit cum venditione omniū bonorum.*
27 *Iuris patronatus fructus in quibus consistant.*
28 *Creditorum priuilegium ad quæ non extendatur.*

IVs patronatus † est auctoritas, siue potestas proueniens ex beneficiis ante consecrationem Ecclesiæ collatis, secundum Goffred. quem defendit Lambertin. *de iure patronat. part. 1. lib. 1. q. 1.* Et ideo est quoddam mixtū ratione spiritualitatis, & temporalitatis, vt per Abb. & cæteros *in rubric. de iudiciis* participat enim de vtroque, neq; præcise accedit ad alteram extremorum. cuius simile est, cum agitur de crimine ciuiliter, *vt c. tua de procurator. & C. quanto de iudic.* expresse dicitur, causam † iuris patronatus ita coniunctam esse 2
spiritualibus causis, quæ non nisi Ecclesiastico iudicio valeat diffiniri, *c. de iure. de iure patronat.* cum inconueniens sit vendi, quia est spirituali annexum. Et licet satis altercetur inter Doct. an sit spirituale † in prima 3
sui erectione, vel temporale, aut in ipsa erectione fuerit creatum annexum, de qua quęst. scribit latissime Lambert. *in lib. 3. quæst. 9 principal.* & hanc opinionem concludit, ipsum tamen assumit sibi naturam à digniori, & potentiori, quod trahit ad se minus dignum, *c. in dubiis de consecrat. eccles. vel altar. l. quæritur ff. de statu hom. l. Titia de legat. prim.* Qua ratione concluditur regula iudicem † laicum non esse competentem super 4
causis de iure patronatus, & hanc opinionem firmarunt Abb. *in d. c. quanto col. final. de iudic.* Dec. *a num. 6. ad 30.* Felyn. *ibid. in fin.* & facit *c. final. in princip. de iudic. lib. 6. & clem. dispendiosam de iudic.* Vbi quod de nouo disponitur in iudiciis causarum spiritualium, habet etiam locum in causis dependentibus & connexis, gloss. *in c. accusatus in ver. iudicari de hæretic. lib. 6.*

Idem intelligit Abbas de iure funerandi †, quod 5
huius iuris cognitio ad iudicem Ecclesiasticum spectet, *d. c. quanto in fi.* & hanc opinionem firmarunt, Host. *in summa. de iure patronat. in §. final.* Cardinal. *in d. c. quanto,* Lambertin. late *de iure patronat. l b. 3. quæst. 9. artic. 6.* Sebastian. Medic *in tractatu de sepultu. in parte 1, quæst. 16 num. 44.* Est enim hoc ius † competens 6
Ecclesię ad sepeliendum in cœmeterio, proueniens ex Episcopi assignatione, *c. ecclesias 13. q. quæst. 2.* Et hoc ius competit parrochial. Ecclesiæ, vel ei, cui à iure, vel priuilegio concessum est, non autem aliis, D. Antonin. *in 3. parte summæ. titul. 10. cap. 5. §. 2.* Vnde ipsi laici non possunt † habere ius sepeliendi respectu pro- 7
prietatis, loca enim religiosa non sunt in alicuius dominio, licet habere possint quo ad vsum, vt ipsi, & sui in sepulcro sepeliantur, nec patronis inuitis, possit extraneus sepeliri, *l. 3. §. si vsufructu Digest. de religios. & sumpt. funer.* Potest tamen Prælatus in sepulcro particulari aliquem sepeliri facere

Digitized by Google

facere Syluestr. *in ver. sepultura nu.3.* Summa Pisanella *in ver. sepultura in 1. §. 1.*

Sunt autem multi casus, in quibus in hoc negotio iudices laici possunt se intromittere. Primus articulus
8 est, cum agitur † de priuando patrono suo iure præsentandi, casus est *in c. significauit de testib. vbi Felyn. in col. 1.* ita illum textum interpretatur, & sequitur Lambertin. & omnes citati ab eo, *de iurepatronat. lib. 3. q. 9. princip. artic. 3.* & ita dixit Bald. *in c. quanto de iudic.* multos ad hoc allegat Igneus *in repetit. d. §. non alias nu. 504. & nu. 552. ff. ad Syllanian.* Nam cum tractetur de excludendo patrono ab ipso iure patronatus, causa ipsa non est adeo amica spiritualibus, ideo laicus iudex potest cognoscere. Nec dicatur quod *in d. c. significauit.* causa
9 ipsa † fuerat commissa clerico: quia de clericatu non constabat, neque præsumitur, nisi probetur, *c. ex literis & ibi notatur de transact.* & notatur *in c. adeo de rescript.* Propterea communem opinionem asserit Lambertin. vbi supra, quod causa prædicta fuerat commissa laico. Vnde Bald. *in d. c. quanto* dicit, quod si patronus eccle-
10 siæ est expulsus per vim de custodia Ecclesiæ vacantis poterit agere actione iniuriarum coram iudice laico, & ita dicit non solum pro expulsione, sed etiam proturbatione competit actio iniuriarum, *l. seruus ff. de action. & obligat.* & hoc sequitur Andr. Barbat. *in d. c. quanto col. 10. vers. sed Baldus hic.*

11 Secundus articulus est, iudex laicus † cognoscit de iure patronatus accessorie cum vniuersitate temporali, in qua includitur ipsum ius patronatus, Cardinal. *in d. c. quanto de iudic.* allegat gloss. *in c. filiis vel nepotibus 16. q. 7.* quæ loquitur secundum eum in materia confiscationis, de quo scripsi supra, & sequitur Abb. *in d. c. quanto.*

Declaratur articulus, dummodo neque in libello,
12 † neque in sententia fiat mentio de iurepatronatus, vt notat Ioan. de Anania *in c. 1. de iure patron. lib. 6.* quia in hoc iudicium partes veniunt voluntarie ad tractandũ de tota vniuersitate, cum qua transit ipsum ius patronatus, *c. ex literis de iure patronat.* Et hanc opinionem tenuit Paul. de Cittadinis, *in tract. de iure patronat. parte 9. quæst. 16.* & Lambertin. *in lib. 3. q. 9. artic. 5.*

13 Et propterea iudex laicus † tacite iudicat de iurepatronatus cum ipsa bonorum vniuersitate publicata, de quo per Gigant. *in tract. de crimin. læsæ maiestat. q. 4. in princip.* qui probat hanc esse communem opinionem, & hanc tenet Paul. de Cittadin. *q. 20. in 10. parte principal. nu. 20.* Lambertin. qui post omnium opiniones relatas, & glossas contrarias explicatas, declarat articulum per decem conclusiones, *in lib. 3. q. 8. principal.*
14 *articulis 8. & 9. & 10.* Item vniuersitatem † intelligo, vt Castrum, villam, vel hæreditatem, secus si publicaret vniuersitatem non veram, vt si per sententiam publicaret omnia eius bona, quia hoc signum omnium bonorum non dicitur quid vniuersum, multò minus si publicaret omnia iura, quæ habet in aliqua villa, quę sua non est, licet inibi certos habeat fundos. Multo minus si publicaret feudum, & palatium patroni, in quibus esset ius patronatus, vt declarat Lambertin. *in d. artic. 8. num. 14.* Item hoc intelligitur de ea bonorum
15 vniuersitate, quæ comprehendit ius patronatus, † quæ ad hęredes extraneos transire potest, hæc enim in fiscum transit, Lambertin. *in d. artic. 8. num. 8.* Et si non transit in extraneos, saltem fiscus viuente condemnato præsentabit. Gigas *in lib. 2. de crimine læsæ maiest. tit. de pœnis, quæst. 4. num. 4.* Roch. de Curte *in verb. ipse, vel is à quo, quæstione 29. col. 3. vers. vel dicamus.* Et faciunt quæ scripsi supra in eadem parte *cap. 35.*

Tertius articulus est, iudex laicus † potest cognos- 16
cere super actione personali pro iurepatronatus promisso donari, & condemnare promissorem ad obseruantiam promissionis, & sic ad donandum, Anton. de Butr. & Abb. *in d. c. quanto in fine de iudic.* Federic. de Sen. *in consil. 192. facta est lex.* Aufrer. *in tract. de potest. secular. in Ecclesiastic. regula 4. fallentia 21.* Lambertin. *de iure patronat. lib. 3. q. 8. artic. 8. num. 6. vers. & quia iudex secularis.*

Quartus articulus est, licet causa iuris patronatus regulariter sit de foro ecclesiæ, *d. c. quanto.* Et propterea non possit compromitti † in laicos, vt probat Lam- 17
bertin. *in 2. parte lib. 2. q. 3. artic. 7. & in lib. 3. q. 9. artic. 4.* Et probat Ioan. Baptista, *in tractat. de arbitr. lib. 4. cap. 15.* Tamen quia arbitria sunt redacta ad instar iudiciorũ, *l. 1. ff. de arbitr. c. quinta vallis de iureiur.* Ideo in omnibus supradictis causis, in quibus iudex laicus potest cognoscere, poterit etiam fieri compromissum, & transactio. Felyn. *in d. c. quanto col. 2. de iudic.* Idem intelligitur de iure sepulcrorum, vt videlicet possit in casibus compromitti, Lambertin. *in d. lib. 3. q. 8. artic. 6.* de quibus potest iudex laicus cognoscere.

Quintus articulus est; iudex † laicus cognoscit de ex- 18
pulsione violenta à sepultura, nimirum quando erit inter laicos, omnis enim violentia dicitur personalis iniuria, vt notatur *in l. neq. fullo ff. de furtis.* & probat Lambertin. *in d. q. 8. artic. 7.* Sebastian. Medic. *in tractat. de sepultur. q. 15. n. 46.* Decian. *in tract. crim. lib. 6. cap. 41. col. 5.*

Sextus articulus est; Iudex laicus † cognoscit de iu- 19
re sepulcrorum ad instantiam creditorum, vt probatur, *in l. monumenta C. de legat.* & late scribit Asinius *in l. familiaria ff. de religios. & sump. funer.* Decian. *in tractat. criminal. lib. 6. c. 40. n. 26.* Et ita passim iudicatur in Prætorio Neapolis.

Sed de iure cānonico hoc non procedit, quo sepulcra † vendi, vel pignorari non possunt sine consensu, 20
& auctoritate Episcopi, Ripa *in l. obligatione generali nu. 52 ff. de pignor. c. postquam 13. q. 2. & c. abolenda de sepultur.* Paul. de Castr. *in consil. 363. in princip. vol. 1.* Vnde infert Gregor. Lopez. *in l. 1. tit. 13. partit. 1. in gloss. in ver. vendere.* simoniacas † esse eas pactiones, quæ solent 21
fieri cum clericis, vel religiosis, vt pro capella aliquid annuum, vel aliquod pretium eis præstetur, & sequitur Molina *de primogenit. lib. 1. cap. 24. num. 40.* Et licet Ioan. Fab. *in §. religiosum Instit. de rerum diuis.* dicat, circa loca religiosa † leges ciuiles, quo ad effectum iu- 22
ris remansisse incorrectas à iure canonico, tamen hoc non procedit quo ad venditionem, & pignorationem, quod specialiter est de iure canonico prohibitum. An autem possint vendi familiaria sepulcra, idem iudex cognoscit, quia de familiæ agitur præiudicio aduersus alios laicos, & hoc non alio modo, quam per viam exceptionis opponi solet.

Quod autem iura † familiarium sepulcrorum ven- 23
di non possint, textus est ad literam *in l. familiaria ff. de religios. & sumpt. funer.* Ius sepulcrorum omnibus de familia, etiam non hæredibus est acquisitum, probat Sebast. Medic. *in tract de sepultur. cap. 15. col. 1.* & in hac familiæ † acquisitione alter Episcopi consensus non 24
requiritur, sed qui in limine fundationis, & contractus interuenit, etiam pro translatione ad familiam sufficit ex regula *l. quoties C. de donat. quæ sub modo.* Lambertin. *in 2. artic. 2. quæst. principal. in 2. parte lib. 1.* Et quod hoc ius acquiratur etiam filiabus, probat Sebastian. Medic. *in d. cap. 15. nu. 26.* allegat Roch. *in ver. ipse, vel is à quo, num. 14.* Natura ipsorum iurium † est, quod obligari 25
non possint, Bartol. *in l. si is qui §. iura vers. sed extra gloss.*

Digitized by Google

gloss. ff. de pignor. vbi distinguendo dicit, alia esse iura in re, vt ius patronatus ecclesiæ, & similia, vnde si nihil percipitur commodi, non possunt obligari, *c. cum Bertoldus, & quod ibi not. de re iudic.* Lambertin. *in 9. quæst. principal. in 2. parte lib. 1.* quia ius patronatus non transit cum vniuersitate obligata. Roch. *in d. verbo ipse, vel is a quo, quæst. 27.* Lambertin. *in artic. 2. d. quæstion. 9.*
26 Item cum venditione † omnium bonorum non transit ius patronatus, Ioan. Andr. *in c. ex literis de iure patronat*, Felyn. *in c. causam de præscriptionib.* Neque ius sepulturę venit cum vniuersitate pignori data creditori, Sebast. Medic. *in d. cap. 15. num. 32.*
27 Fructus † iuris patronatus consistunt in quadam honorificentia, vt ius præsentandi; Item affixio armorum; Item oblatio cerei, quæ quia non sunt proportionata ad sustentationem onerum matrimonii, ideo non transeunt in maritum, sicut non transirent in creditorem occasione pignoris dati, & tales fructus non sunt compensabiles cum debito. Roch. *in d. verb. ipse. vel is a quo num. 62.* Ex quo nō videtur vera opinio Rotæ Antiquæ aliter sentientis, licet Rota nouissima iudicauerit contra antiquam sequendo Rochum, vt *in decis. 625. part. 3. in nouissimis.* Et responderi potest etiam ad Tiraquell. *de legib. connubial.* in fine operis in sequentem Rotam antiquam, & quæ procedunt de iure patronatus Ecclesiæ, procedunt etiam in iure sepulcrorum, Medic. *in d. cap. 15. nu. 34.*

Quæ iura neque vendi possunt ex limitato priui-
28 legio † creditorum, quod non extenditur ad ea, quæ sunt posita honoris causa, etiam à priuato, *l. Aufidius ff. de priuileg. credit.* Arcus triumphales, statuæ, insignia armorum ad hunc finem insculpebantur in Vrbe, vt illorum memoriam, qui gloriose vixerant, & honores gesserant, conseruarentur. Item iudicis extat officiū, tueri memoriam defunctorum, *l. Quintus §. Pomponius ff. de anno legat.* Per armorum insignia denotatur, & conseruatur familia domus eius circa diuinum cultū, quæ per impressionem aliorum armorum confunderetur, & in modico tempore ignorari posset, quis dictam Ecclesiam, seu capellam fundauerit, vel quæ domus, & sic non conseruaretur agnationis dignitas, quę debet esse salua *l. 1. §. 1. ff. de liber. agnosc.* per signa enim cognoscuntur signata, *c. in nonnullis de iudic.* & propterea armorum alienorum impressio est prohibita in alienis rebus, *l. 1. C. vt nemini liceat. & l. basilicam C. de noui oper. nuntiat.* Et quando finiretur familia, vt quia nullus de domo superesset, tunc non debet extingui memoria, sed extendi per aspectum ædificiorum templi Dei, & similia.

CAP. XXXXII.

Inhibitio Iudicis Ecclesiastici in quibus casibus, & quomodo possit fieri iudici laico.

SVMMARIA.

1. *Crimina Ecclesiastica præuentione non acquiruntur.*
2. *Iudex Ecclesiasticus quando inhibet laico sub pœna excommunicationis.*
3. *Inhibitio non valet sine causæ cognitione.*
4. *Iudex Ecclesiasticus an possit inhibere laico sine causæ cognitione.*
5. *Iurisdictio laici in quibus casibus sit suspensa.*
6. *Citatio quando non requiratur super inhibitione facienda.*
7. *Inhibitioni si non vult parere iudex, quid sit faciendū.*
8. *Inhibitio quando non valet, non citata parte.*
9. *Inhibitio quando non habet effectum & est iudicata.*
10. *Inhibitio quando resoluitur in simplicem citationem.*
11. *Acta post inhibitionem facta sunt nulla.*
12. *Inhibitio contra ius, & iurisdictionem est nulla.*
13. *Inhibitio non canonice facta, non inducit nullitatem actus.*
14. *Inhibitio contra formam statuti non valet.*
15. *Inhibitio minus canonice decreta non ligat manus iudicis.*
16. *Inhibitio quando non sit obseruanda.*
17. *Inhibitio siue iusta, siue iniusta, quando sit timenda.*
18. *Iurisdictio quando non suspenditur per exceptionem declinatoriam.*
19. *Inhibitio facta æquiualet decreto irritanti.*
20. *Iudex laicus inhibitus si procedat, quid patitur.*
21. *Inhibitio quando non fiat laico, nisi parte citata.*

NVnc dicendum de inhibitionibus Ecclesiasticis, primo simpliciter, & de per se, deinde iunctis cum aliquibus casibus mixtis subsequentibus, in criminibus † igitur Ecclesiasticis, & generaliter vbi Ecclesia- 1
stico iudici est reseruata cognitio, etiam si laicus præuenisset, quia nec præuentione potest acquirere iurisdictionem, potest Iudex Ecclesiasticus mandare, & inhibere † iudici laico ne procedat, etiam sub pœna à 2
excommunicationis, Innocent. quem ad hoc allegat Bald. *in Margarita, in ver. Iudex, & ver. laicus si reum.* Cepoll. *in consil. criminali 10. num. 2.* allegat gloss. *in c. decernimus de sent. excommunicat. lib. 6.* Bald. *in l. consulta diualia num. 1. C. de testam. & ibi Angel. & Salyc. num. 3.* Boer. *in decis. 114. n. 2.*

Et licet alias inhibitio † non valeat sine causæ cog- 3
nitione *c. non solum in fin. vers. canonice de appellat lib. 6. & c. Romana §. si vero eod. tit. l. 2. & l. iudex, & l. final. C. comminationes vel Epistolas.* textus *in auth. in medio litis non fieri sacras iussiones.* Et canonica inhibitio est quæ fit cum causæ cognitione, & partis citatione, vt communiter tenent Doct. & testatur Couar. *in lib. practic. quæst. cap. 24. num. 3.* vbi alios allegat, Rota *in decis. 58. num. 2. de appellat. in nouis & decis. 75. de appellat. in antiq.* Maranta *parte 4. distinctione 11. num. 55.* Felyn. *in c. dilectus num. 14. de rescript.* Caccheran. *in decis. Pedemontana 5. num. 7. vers. non obstat.* Roland. *in consil. 77. num. 24. vol. 2.* Ruyn. *in consil. 71. num. 28. vol. 5.* Socin. iun. *in consil. 47. col. 1. vol. 4.* Parisiens. *in consil. 108. col. 2. vol. 1.* Riminald. iun. *in consil. 149. num. 4.* Vitalis *in tractat. de clausulis, vers. nihil innouari appellatione pendente, num. 3.* Herculan. *in tractatu de attentatis, cap. 18. col. 1. & 2.* Lancellot. *in tractatu de attentatis, cap. 20. de attentatis post inhibitionem, vers. circa secūdam inspectionem per duas columnas* Ias. *in l. nec quicquam numer. 30. vers. contrarium est verius ff. de offic. proconsul.* quia allegat Alex. & est *in consil. 69. vol. 7.* & Ancaran. *in consil. 234.* & Rodulph. *in tract. de vsuris, q. 131.*

Tamen in præfatis causis, potest iudex Ecclesiasticus † inhibere iudici laico etiam sine causæ cognitione, Abb. *in c. tuam in vltimo not. vers. quæro nunquid de ordine cognit.* Butr. *ibid. num. 9.* Lapus *allegat. 63.* Stephā. Aufr. *de potest. Ecclesiastic. super secular. cap. 1. num. 7. vers. nemo potest.* Bald. *in l presbyteri col. penult. C. de episcop. & cleric.* 4

Sed prima opinio est communis, & magis recepta, etiam quando Ecclesiasticus inhibet seculari. Sed in hoc articulo distinguendum est: Aut sumus in casu noto-

Digitized by Google

notorio de iurisdictione Ecclesiastici, puta quia iudex laicus vellet se ingerere super administratione sacramentorum, vel similium sibi expresse prohibitorum, & tunc si procederet contra prohibitionem canonum peccaret,& ratione peccati Ecclesiasticus est competens, & procedit contra quoscunque. Item quia iu-
5 risdictio iudicis † laici in similibus est suspensa , ideo statim poterit fieri huiusmodi inhibitio , ne vlterius procedat sub pœna excommunicationis,& hæc inhibitio erit potius quædam declaratio, quam actus dis-
6 ponens,quo casu nunquam requiritur citatio, † *arg.c. pastoralis de appellat.* & ita consuluit Federic. de Sen. *in consil.211.* Et si iudex inhibitus noluerit inhibitioni
7 parere,† poterit Episcopus, admonita prius vniuersitate,vt consulat de remedio oportuno, submittere locum interdicto,vbi degunt officiales temporales obedire recusantes,*c.canonici de offic. ordinar. lib.6.c. licet de iureiur.c.si iudex laicus de sent.excom.lib.6.* Aufrer. *in d.cap.1.n.10* Rebuff *super concordatis Franciæ,in tit.de interdictis non leuiter puniendis.*

Secundo casu,quando dubitatur,tunc ex parte vtriusque iudicis adest interesse iurisdictionis, & partium. Nam si ex forma statuti peto executioné instrumenti contra Titium debitorem, ille autem coram Ecclesiastico dicit instrumentum vsurarium, & petit in-
8 hiberi iudici laico,non valet inhibitio,† nō citata parte,vt consuluit Federic.de Sen, *in consil.300.* Abbas & Immol. *in c.debitores de iureiur.* Idem Immola *in l.4.§. condemnatum ff.de re iudic.* Ancaran. *in d.consil. 234.* quia cum contractus vsurarii plerumque fiant ita occulte,vt vix cognosci possit an sint vsurarii, vel non, vt dicit tex. *in clem.2.§.cæterum de vsuris*, consentaneum est,vt illa inhibitio non fieret, nisi citata parte, & præhabita discussione an instrumentum , quod allegabatur vsurarium esset tale , & hanc opinionem sequitur Riminald. *in d.c.quæ in Ecclesiarum num. 282. de constitut.* Et quia exceptio requirens altiorem indaginem non debet executionem iuratæ confessionis impedire, vt considerat Ancaran. *in d.consil.234.*

9 Quo casu dicta inhibitio † non habebit effectum rei iudicatæ, *l.iudex l.programma C.comminationes vel Epistolas &c.* sed resoluitur in vim citationis, vt dicit Abb. *in d.c.tuam num. 11. in fin.* & dicit Bald. *in rubric. num.4.C.comminat.vel Epistol.vers.breuiter dic.* Aut inhibitio est invalida,& resoluitur in comminationem, & sic nullum habet effectum. Aut est valida, & tunc
10 aut pars inhibita † comparet, & resoluitur in simplicem citationem,aut non comparet, & stat præceptum firmum. Ego autem dico: Aut inhibitio emanat in casu iurisdictionis,super quo regulariter iudex laicus non solet cognoscere,& tunc statim sibi intimata, suspenditur ad vlteriora processus,sed pars,quæ habet interesse,si comparet coram iudice inhibente, & petit audiri in suis iuribus, sic resoluitur in vim citationis tam respectu partis,quam respectu iudicis. Quod probatur, quia si pars inhibita obtineret reuocari inhibitionem,& altera pars inhibens appellasset ab ea reuo-
11 catoria,adhuc iudex inhibitus † non posset procedere, & si procederet, esset nullum, Butr. *in d c.tuam in 2. quæst.de ordin.cognit.* Alex. *in consil.63.in causa, & lite vertente inter.vol.3.* Ias. *in l.1.col.1.C.de bon.poss.sec.tab.* ergo comparitio inhibitæ partis, deseruit etiam pro iudice seculari,postquam comparitionem non impediretur iudex laicus ad vlteriora procedere: Nisi vel in illa inhibitione apposita esset clausula ; supersedeti,donec cognoscatur de causa inhibitionis; vel iterum, inhiberetur, vt pendente iudicio dictæ inhibitionis non procedatur, quorum alterutrum si factum fuerit, adhuc remanet in sui validitate si fuerit appellatum.

Aut inhibitio † relaxatur contra ius & iurisdictionem casus,de quo iudex laicus est,in possessione cognoscendi,& tunc ipsa inhibitio vti non canonice facta est nulla,ergo & excommunicationis pœna, Bald. *in l. consultm diualia num.1.C.de testam. & ibi Salyc.numer.3.* Borgnin. *decis.9.num.4.& seq.parte 1.* & late scripsi de hoc infra *in 3.parte cap.7.* Item inhibitio † non canonice facta non inducit nullitatem actus contra eam,ideo neque causat attentata,etiam si ab huiusmodi decreto non fuisset appellatú, Abb. *in c.cum venissent n.4. not. de restit.in integr.* Dec *in consil.460.num.20.* Paris. *in consil.108.nu.11.& seq.vol.1.* Roland. *in d. consil.77 num. 26.* 12 13
Idem si inhibitio † esset contra formam statuti à Papa 14
confirmati,quia cum iurisdictio Ecclesiastici hoc casu non esset priuatiua,& iudici seculari esset præuentione acquisita; ergo & inhibitio & excommunicatio esset contra ius,& sic vtrumque nullum. Item inhibitio minus † canonice decreta, manus iudicis non ligat, 15
Rota *decis. 58. de appellat. in nouis* Milus *in repertorio, ver. Appellatione in Curia interposita.* Paris. *in d.consil. 108.num.9.& n.21.* Et si de nullitate inhibitionis constat in promptu, ipsa tamque non canonice facta, non est obseruanda,† Rota *decis.75. de appellat,in antiq.* Bel- 16
lamera *decis. 239.* Vestrinus *in pratica Cur. Rom. lib.8. c.4.n.16.vers. & quamuis, & c. ne captanda in fin. & ibi Gemin.in vltimo not. & Franch.super gloss. fin.de concess. prebend.lib.6.* Boer. *decis.61.n.4.*

Nec obstat quod inhibitio † siue iusta, siue iniusta 17
timenda est, Rota *decis.26.de appellat.in antiq.* quia hoc procedit in illis casibus, in quibus secularis iudex habet iurisdictionem ab Ecclesiastico,vt firmarunt Bald. *in l.1.in fin.C.quomodo,& quand.iud.* Socin *in consil 99. num.2.vers.vnam tamen non omitto vol. 5.* Afflict. *decis. 30.num.3. vers. imo dicebat Balaus* Marsil. *singular.490. incip.mos iudicum.* & quando istorum opinio esset vera,eam intelligendam esse puto,præterquam in prohibitis de iure canonico,in quibus & si non habeat iurisdictionem ab Ecclesiastico tamen ab eo est priuatus ex traditis, *in c.si iudex laicus de sent.excom.lib.6.*

Denique est aduertendum , quod cum articulus incidens spiritualis accidit coram iudice laico, aut statim coram eo pars opponit declinatoriam fori, & statim est suspensa eius iurisdictio, † nisi opponat fraudulenter, Capyc. *decis.7.* & tunc si antequam iudex laicus inciperet cognoscere de tali exceptione , superueniat inhibitio iudicis Ecclesiastici , valet etiam sine citatione, saltem quoad præueniendum iurisdictionem, quia quatenus ille articulus consisteret in facto , vel alio modo posset cognoscere iudex laicus, tamen poterit etiam Ecclesiasticus , cui per comparationem partis , & citationem erit iurisdictio præuentione quæsita , vt dixi in præcedentibus capitibus, Quo casu, si procederet, duo consideranda sunt, primum acta sua esse nullius momenti, quia inhibitio † facta 18 19
æqui valet decreto irritanti, *c. cum dilectus , vbi gloss. & Doct. de iure patronat. c. præsenti in 1. responso de offic. legat. lib. 6.* Lapus *allegation. 16. an valeat. post numer. 2. & ibi Addentes, ver. ille.* Cassador. *decisione 2. numero 7. alios 3. de repit. spoliat.* Nec obstat *l. nulli prorsus Codic. de iudic.* quia loquitur in iudicibus delegatis , vt probaui superius , Afflict. *decis.*

Digitized by Google

20 *decis.354.num.7.* Secundum, quod ipse iudex laicus † iterum citari debet ad dicendum causam, quare nõ debet declarari incurrisse pœnas inhibitione contentas, *c.licet in 2.in fin.de prabend.lib.6.* & est communis opinio, vt p Doct. *in c.2.de sponsalib.vbi Felyn.à n.1.ad 6.* & notat Bartol. *in l.vnic.n.6.ff.si quis ius dic. non obtemper.* Cassador. *in decis.6.post nu.10.vers.& declaratur, de cans. possess.& propriet.*

Aut pars non opposuit istam exceptionem declinatoriam coram laico, & sic eius iurisdictio viget, & tunc si ecclesiasticus vult inhibere ad effectum procedendi ad vlteriora, debet prius citare, siquidem cũ possit cognoscere de multis articulis, præsertim in facto consistentibus, nec possit priuari sua iurisdictione

21 sine causa: Ideo non potest † ille procedere, nisi parte citata, Socin. *in consil.16.col.pen.& consil.266.vers.sextus casus vol.2.& consil.27.col.3.& consil.59.vers.sexto,& consil.63.& consil.87.& consil.120.vol.3.* Dec. *in consil.498. in fin.& consil.528.vol.2.* quos citat Cranett. *in tractat.de antiquitate tempor.parte 1.num.8.* & per eundem *in consil.5.col.2.* Nec valet dicere hic adesse causam, quia laicus non se intromittit de spiritualibus. *c.decernimus de iudic.argum.l.solemus §.si latrunculator ff.de iudic.* quia hoc procedit in spiritualibus de iure, secus in aliis multis, in quibus iudex laicus potest cognoscere; ergo quoties istius iurisdictio viget, & non est suspensa, non potest inhibitio fieri sine causæ cognitione, & si fieret, forte non obseruaretur, quod multum debent aduertere iudices Ecclesiastici, ne suprema eorum iurisdictio postea videatur sperni.

CAP. XXXXIII.

Decimæ an sint de iure diuino, vel humano. Et an inhibitio ab ecclesiastico super ipsarum causis possit fieri laico.

SVMMARIA.

1 *Homines in principio saluabantur per oblationes, & sacrificia.*
2 *Primitiæ, oblationes & decima vnde habuerunt originem.*
3 *Decimarum solutio, quale præceptum sit.*
4 *Decima an sint de iure diuino.*
5 *Decimas deberi an probetur ex testamento noua legis.*
6 *Decima debentur ex pracepto Ecclesia.*
7 *Decimas deberi de iure diuino, qui teneant.*
8 *Decima personales debentur de iure positiuo, non autem diuino.*
9 *Consuetudo excusat à non solutione decimarum.*
10 *Decimas pradiales non soluentes peccant, & possunt excommunicari, & nu.14.*
11 *Concionatores in pradicationibus debent persuadere solutiones decimarum.*
12 *Iudex laicus non est competens super solutione decimarum.*
13 *Fructus, qui ex spiritualibus perueniunt sunt temporales.*
15 *Quæstio de iure decimarum est de foro ecclesia.*
16 *Clericus tenetur soluere decimas.*
17 *Clericus non tenetur ad solutionem decimarum de bonis ecclesia.*
18 *Iudex laicus est competens super solutione decimarum, quando conuenitur laicus.*
19 *Decimarum detentores, fautores, & consultores sunt fures, & quomodo puniuntur.*
20 *Sacrilegium punitur etiam per iudicem secularem.*
21 *Crimen sacrilegii est mixti fori.*
22 *Decimas subtrahentes sunt excommunicati excommunicatione maiori.*
23 *Decimas non soluentes excusantur à peccato, si est de cõsuetudine non soluendi.*
24 *Decima etiam pro praterito solui debent, quando à clericis petuntur.*
25 *Decimas non soluentes, quot modis puniantur.*
26 *Fiscus accipit quod non datur Christo.*
27 *Decimas non soluentium exempla pœnarum.*
28 *Muscarum plurima oriuntur in astate propter non solutionem decimarum.*
29 *Decimas malas soluentes quomodo puniantur.*
30 *Decima qua soluuntur debent esse optima.*
31 *Decima soluuntur vt census pro tenemento vita aterna.*
32 *Homo est decima creatura inter intellectuales.*
33 *Decima personalis de quibus non est danda, & quare.*
34 *Decima non est soluenda, vbi rei dominium non transfertur.*
35 *Decima pradialis debet dari etiam ab iniusto possessore.*
36 *Decima animalium computantur inter decimas pradiales.*
37 *Decima animalium sunt soluenda in parrochia vbi pascuntur.*
38 *Decimarum in solutione attenditur consuetudo loci.*
39 *Decima non adiudicatur si non est solitus percipere in vno fundo, etiam existente in parrochia.*
40 *Decima debent solui Episcopo de omnibus rebus sua diœcesis.*
41 *Decima debentur in signum vniuersalis dominii.*
42 *Decima in regno soluuntur à Baronibus etiam de feudalibus.*
43 *Constitutio regni mandat solui decimas.*
44 *Constitutio Regis non posset auferre solutionem decimarum.*
45 *Dictio, prout, in dubio stat causaliter, & non conditionaliter.*
46 *Episcopus percipiens decimas in aliquibus corporibus acquirit quasi possessionem decima vniuersalis in omnibus.*
47 *Possessio in vno, quando fundet intentionem iuris vniuersalis in omnibus & nu.50.*
48 *Decima debentur de toto territorio, si in vna parte est effectum decimale.*
49 *Decimarum ius est reale concernens non speciem fructuum hanc vel illam.*
51 *Episcopus si est in possessione iuris decima in certis corporibus debet habere eam in omnibus.*
52 *Decima debetur de ea parte fundi, qua postea reducitur ad culturam.*
53 *Episcopi pro decimis habent intentionem fundatam in toto territorio.*
54 *Decima pradialis non minuitur per expensas, sine meliorationes.*
55 *Decima debentur de noualibus, & de nouis introitibus.*
56 *Decimarum quota an prascribi possit.*
57 *Papa potest hoc ius decimarum aliis concedere.*
58 *Patientia cum longo tempore non minus operatur quã vera concessio.*
59 *Papa post concilium Lateranense non potest concedere decimas.*

Digitized by Google

60 *Decimarum concessionẽ fuisse factam ante concilium Lateranense, quomodo probetur.*
61 *Papa est super omnia concilia, quæ interpretatur, tollit, corrigit, & mutat.*
62 *Papæ sententiæ est standum, etiam si contradicat Ecclesiæ.*
63 *Papa in quibus dispenset, & in quibus non possit.*
64 *Decimæ concessæ laicis ante concilium Laternense, possunt eisdem in feudum dari.*
65 *Præscriptio centenaria habetur loco tituli legitime constituti.*
66 *Præscriptio non procedit contra id, quod specialiter à tota ecclesia fuit statutum.*
67 *Consuetudo minuens quotam decimæ est valida.*
68 *Decimæ debent solui iuxta solitum, & consuetum.*
69 *Decimæ possunt diminui per priuilegium, & per præscriptionem.*
70 *Consuetudine antiqua approbata tolerabilia sunt.*
71 *Lex positiua potest distinguere, & modificare legem diuinam.*
72 *Decimæ præscribi possunt non in totum, sed in quantum.*
73 *Decimarum quantitatis quæstio est temporalis.*
74 *Iudex laicus potest cognoscere de quantitate decimarum, quæ debetur.*
75 *Quæstio spiritualis incidenter tractatur coram iudice laico.*
76 *Matrimonium potest probari in causa summaria alimentorum coram iudice laico.*
77 *Alimenta habenti non sunt præstanda, & quomodo fallit.*

VT sciamus vtrum Ecclesiasticus possit inhibere iudici laico ne se intromittat super causis decimarum, & an in aliquibus earum iudex secularis habeat iurisdictionem, præmittendum est an ipsæ sint de iure diuino, uel positiuo debitæ. In principio igitur mundi in lege naturæ saluabantur homines solum per oblationes
1 tiones † & sacrificia, vt dicit Magister sententiarum *in 4. libro*, sicut patet de Cayn, & Abel, qui offerebant domino manipulos messium, & primogenita ouium: Crescente autem cultu Dei, iussit Deus dari primitias ministris domus suæ, qui sunt proprie sacrificia offerentes, vnde Sacerdotes sacra dantes; vel sacrificia offerentes dicuntur oblationes non tollendo, sed pri-
2 mitias † addendo. Postea cultu Dei magis triumphanter crescente, propter multitudinem ministrorum addidit illis decimas, & reseruauit sibi decimam partem rerum omnium, quæ crescuntur, & renouantur, & acquirũtur omni anno, quas præcepit dari suis ministris, Malachiæ *cap. 3.* Inferte omnem decimationem in horreum meum, vt sit cibus in domo mea pro mini-
3 stris meis, & sic præceptum de solutione † decimarum est partim morale inditum ratione naturali, quia consonum est rationi naturali, vt operarius sit dignus mercede sua 1. *ad Corinth. cap. 10. & c. iam nunc 28. q. 1. & c. Ecclesias § quia vero 4. quæst. 1.* Et quod seminantes spiritualia debent metere carnalia secundum Apostol. vt sit æqua ratio dati, & accepti secundum Aristotelem, partim etiam ex diuina institutione sumens robur, D. Thom. *in 2. 2. q. 87. art. 1.* & ibi Caietanus Archidiacon.
4 *in c. decimæ num. 3. 16. q. 1.* Ad quod allegatur † textus *Exodi cap. 22.* quo vndecim tribus Israel iubentur soluere decimam omnium fructuum duodecimæ tribui Leuitarum, diuino cultui addictæ. Idem habetur *Leuitic. cap. 27. & Deuteronom. cap. 13. & Paralipom. cap. 22. & Numer. cap. 4.* In quibus locis omnibus mandatur laicis generaliter, vt de cunctis rebus soluant decimam partem. Ad hoc allegantur etiam textus † noui testa- 5
menti Lucæ *cap. 11. Veh vobis pharisæis, qui decimatis mentam, & rutam, & omne olus, & præteritis iudicium, et charitatem Dei, hoc oportuit facere, & illa non dimittere.* Matthæi *cap. 10. Dignus est operarius mercede sua.* & D. Paul. *1. ad Corinth. cap. 9.* dicit: *Quis militat vnquam stipendiis suis, aut quis plantat vineam, aut de fructibus eius non edet.* & Luc. *cap. 18. Decimas do omnium quæ possideo.* & Matthæi *cap. 5. Nisi abundauerit iustitia vestra pluquam scribarum, & pharisæorum, non intrabitis in regnum cælorum.* Sed ad ista loca respondet Io. Andr. *in regula; qui prior num. 13.* in mercurialibus quod non sunt verba Christi, vel Euangelistę, sed potius ostentatiua narratio Pharisæi, vt ex nouo testamento non habeatur certus textus de solutione decimarum.

Item debentur † ex præcepto Ecclesiæ, Alex. Papa 6
II. *in 32. dist. c. præter hoc.* vbi argumentatur de sancta synodo, & fuit constitutum *in concilio Moguntino 16. q. 1. c. si quis laicus & c. quæsti & q. 7. c. decimas. & per Concilium Rotomagen. ead. caus. q. 7. c. omnes decimæ & per Cõcil. Gregor. c. quadragesima de consecrat. dist. 5. & c. in aliquibus de decim.* vbi ex generali concilio totius Ecclesiæ debentur, idem fuit statutum in sacrosancto *Concilio Tridentino sess. 25. cap. 12.* pro quo habes in iure canonico *d. c. decimas 16. q. 1. & c. decimas & c. seq. 16. q. 7. c. parrochianos c. ex transmissa c. tua de decim. c. omnes decimæ 16 q. 7. c. peruenit c. non est c. tua de decim. & d. c. in quibusdam & clem. 1. eod. tit.* Et quod decimæ † debe- 7
antur de iure diuino, voluerunt Gloss. Archidiacon. Ancar Franc. Aret. Dominic. Philipp. Franc. & alii *in c. 1. de decim. lib. 6.* Ioan. Andr. *in rubric. eod. tit.* Innoc. *in c. fin. de parroch.* Cardinal. *in c. in aliquibus de decim.* Rota *decis. 1. de decim. in antiq.* Alex. *in consil. 60. vol. 4.* Afflict. *in constitutione regni. Quanto vers. tertio quæro tex. in d. c. parrochianos ibi; sed ab ipso domino sunt instituta, in c. tua, eod. tit. vers. d. nma constitutione debentur in d. c. in aliquibus vers. quæ debentur ex lege diuina.* Marcus Antonius Cucchus *institut. canonic. lib. 2. tit. 15. in princip.* Dominic. de Soto *de iustitia; & iure lib. 9. q. 4. art. 1.* & est communis opinio, vt per Benedictum Capram *in regula 98. per totam.* latè Rebuff. *in tractatu de decimis q. 1. num. 6.* Bursatt. *in consil. 50. num. 9. vol. 1.* Menoch. *in consil. 9 num. 11. vol. 1.* & sic fuit decisum in Rota Perusina, vt per Ioseph. Ludouic. *decis. 106. num. 53.* sed hoc intelligo de decimis realibus, & prædialibus non autem de decimis † personalibus, quia istæ non sunt de- 8
bitæ de iure diuino, sed de iure humano, & positiuo introductæ, & ideo consuetudo † eas non soluendi pro- 9
dest, & excusat non soluentes, Ant. de Butr. *in d. c. parrochianos, Abb. in d. c. in aliquibus vbi gloss.* Hostiens. *eod. titulo §. quod sint, & seq. & §. qualiter tangit, Felyn. in c. causam quæ de præscript.* Archidiacon. *in c. quicunq; 16. q. 7.* & Anton. *in d. c. parrochianos* refert Theologos non tenere contrarium, sequitur Balb. *in tractatu de p̃script. 1. parte 5. partis princip. q. 7.* vbi latissimè, *vers. 1. conclusio est.* Et propterea qui decimas † prædiales non soluunt, 10
peccant mortaliter, & possunt excommunicari, *c. cum non sit in fin. de decim.* & non solum anima, sed corpore affliguntur, ita vt soluere denegantes, pauperes efficiantur, *c. reuertimini 16. quæst. 1.* & erunt etiam infirmi, *c. decimæ eadem causa, & quæstione.* & carent denique Ecclesiastica sepultura, *c. prohibemus de decim.* Vnde mãdat Papa *in c. 1. de decim. lib. 6.* neq; persuadeat popul⁹ vt à decimarum solutione desistat, & *in clem. cupientes de † pœnis.* afficit pœnis prædicatores, qui certis tem- 11
poribus non incumbunt persuadere in prædicationibus, soluendas esse decimas.

Ergo

12 Ergo super causis decimarum † iudex laicus nõ erit competens, quia spirituales sunt, *c. tuam & c. quanto §. prohibemus & c. si iudex laicus lo. 11. q. 1. in summa* Ioann. Andr. & Archidiac. *in c. fin. de decim. lib. 6.* Et licet fru-
13 ctus, † qui ex spiritualibus proueniunt, sint temporales, quia locari possunt, & vendi, *c. nostra de locato c. fin. ne prelati vices suas.* & permutari, *c. vt super in gloss. 1. de rebus ecclef. non alien. c. fin. de rerum permut.* Nihilomi-
14 nus denegantes † soluere decimas possunt astringi per censuras Ecclesiasticas, *clem. dispendiosam de iudic.* quod non est secularium munus. Propterea Federic. de Sen. *in consil. 23.* quem sequitur Ancar. *in reg. ea quæ num. 12. lib. 6.* distinctione concordant, & est opinio D.
15 Thom. *in 2. 2. quæst. 87. art. 3.* Aut est quæstio † de iure decimarum, quia dicit possessor se ad decimas non teneri, ex priuilegio, compositione, vel alia ratione, & tunc quæstio est de foro ecclesiæ, ius decimæ in dubiũ reuocatur, causa omnino spiritualis est, non est metũ factum. *Concil. Tridentin. sess. 25. c. 12. de reform.* Couar. *pract. quæst. c. 35. n. 2. vers. 2. dico.* poterit igitur Ecclesiasticus iudex seculari, qui procedere satageret, inhibere atque etiam sub excommunicationis pœna prohibere, ne super spiritualibus se intromittant, videlicet super iure decimãdi, si vero super solutione earũ, quæstio contingat, quia est super obuentionibus, & fructibus temporalibus, qui ex spiritualibus proueniunt. Aut clericus conuenitur, & tunc debet cognosci in foro suo ecclesiastico toto titulo de foro competenti. Nam
16 & clericus † tenetur soluere decimas de propriis bonis, siue patrimonialibus, *c. si quis laicus 16. q. 1.* Gloss. *in c. 2. de decim.* debentur etiam à clericis conductoribus bonorum alterius, *c. dilecti de decimis.* Non tamen te-
17 nentur ad solutionem decimarum de bonis dotalibus ecclesiæ, tex. cum gloss. *in d. c. 2. de decim. & clem. 2. vbi gloss. eod. tit.* & constitutio Bonifacii VIII. *in c. vnico. eod. tit. in extrauagant. communibus.* vbi an ecclesia teneatur ad decimas summo Pontifici, & quo casu, pro quo vide Marc. Anton. Cucchum, *in institutionibus ca-*
18 *nonicis lib. 2. c. 15. in fine.* Aut laicus † conuenitur, qui decimas tenet, & cum mala fide, & tunc laicus est iudex competens Federic. de Sen. *in consil. 145.* Calderin. *in consil. 45. de foro competenti.* Decimarum subtractio est sacrilegium, *c. inquirendum de peculio cleric.* & non
19 solum decimarum † detentores sunt fures, latrones, & sacrilegi, sed etiam fautores, consultores, & auxiliantes eis, quia pari pœna punientur, & grauissime peccant, quod sint sacrilegi, testatur D. Thom. *2. 2. q. 87. art. 3. & 16. q. 4. c. sicut quisquis.* vbi dicitur, quę per furtũ, & vim aufert in ecclesia dedicata, sacrilegus iudicatur:
20 sacrilegi † autem puniri possunt etiam per iudicem secularem, *l. si quis in hoc genus C. de episc. & cleric. gloss. in c. cum sit generale de foro compet.* vbi Hostiens. videtur velle, quod quando agitur ad pœnam corporalem laicus est iudex competens, si vero ad spiritualem, tunc Ecclesiasticus, Abbas vero dicit ibidem, sin autem agitur ad restitutionem rei subtractæ, vel ad pœnam non corporalem, sed pecuniariam, iuxta *d. c. quisquis 17. q. 4.* tunc etiam laicus est iudex competens, & sic
21 crimen † sacrilegii est mixti fori; est ergo locus præuentioni, *c. proposuisti de foro compet.* & quod sacrilegi sint excommunicati, patet *11. q. 3. c. canonica 17. quæst. 3. c. omnes ecclesiæ.* & est hæc excommunicatio maior, quia separat ab ingressu ecclesiæ, sepultura Ecclesiastica, atque fidelium communione *3. q. 4. c. ego itidem.*
22 & quod subtrahentes † decimas & bona ecclesiæ sint excommunicati excommunicatione maiori, est textus apertus *in c. hoc consultissimo de reb. ecclesiæ non alien. lib.*
23 *6.* Nisi sit de consuetudine † patrię quod decimæ ipsæ non soluantur, tunc enim ex hac Pontificis taciturnitate oritur excusatio à peccato, Abb. *in c. à nobis, & in d. c. in aliquibus de decim.* Felyn. *in c. causam q̃ de p̃script.* isti non peccant, quia cum eis Papam dispensasse credendum est: Nisi à clericis fuerint ipsæ decimæ petitę, Abb. *in d. c. in aliquibus, & in c. ex parte de decim.* Syluestrina in summa *in ver. decima.* Afflict. *in constitutione regni, quanto.* Quod si clerici † petierint, etiam præte- 24
ritæ soluendæ sunt, Rota *in dicta decisione 1. de decimis in antiquis.* Abb. *in d. c. peruenit.* debitores autem nõ tenebuntur ad pretium quanti plurimi, sed ad illud pretium quod tunc temporis valebat, Bartol. & Doct. *in l. diuortio §. donatione ff. soluto matrim.*

Qui igitur decimas † Deo non persoluit, quadru- 25
pliciter à Deo punietur, primo per penuriam rerum temporalium, secundo per incidentiam in peccatum, tertio per perditionem regni cœlorum, quarto per deiectionem ad æternum supplicium. De primo scribit D. August. & ponitur *16. q. 7. c. maiores.* quia nolimus cũ Deo partiri decimas, totum tollit hoc fiscus, † quod nõ 26
accipit Christus, & merito, nam *sapientiæ c. 11. Per q̃ peccat, per hæc & torquetur.* & *prouerb. c. 11. Alii diuidunt propria, & ditiores fiunt, alii rapiunt non quæ sua sunt, & semper in egestate sunt.* Cuius exemplum † ostẽdit Prosper *in libello suo de dono timoris.* narrat de sancto Ansel- 27
mo, qui certo tempore viderat diabolũ in horreo suo semipleno super garbam suam sedentem, qui iterum decimari fecit omnia, quo facto, vix nouem partes in horreo potuerunt recondi. Narrat etiam idem quod Beatus Ignatius quodam tempore vidit diabolum sup horreum suũ sedentem, qui admirans à suis ministris, quæsiuit, si recte garbam suam decimassent, & dixit sibi vnus seruorum suorum, quod septem garbas de decima, vt horreum repleret, ibidem reposuit, quo audito, accessit vir sanctus ad horreum, & adiurauit diabolum, vt diceret, quare ibi sederet, qui respondit se in horreo, illo iurisdictionem habere, cui sanctus Ignatius, tu, inquit, iurisdictionem tuam exerce, at ille statim summitatem domus asportauit, & supercecidit ignis, & totum residuum incinerauit. Hæc Prosper. Et in cõfirmationem prædictæ sententiæ dicit dominus per prophetam Malach. *c. 3. Reuertimini, ad me, & ego reuertar ad vos, dicit dominus exercituum, & dixistis in quo reuertemur, si affliget homo Deum. quia vos configitis me, & dixistis, in quo configimus te in decimis. & in primitiis, & in penuria vos maledicti estis, & vos me fraudatis, et cõfigitis gens tota.* Super quo vide quæ scribit, D. Hieron. *in c. reuertuntur 16. q. 1.* Vnde Holcot. *in lectura libri sapientiæ in lectura 206. quæst. sexta.* Fertur, inquit, quod quædam patria in Anglia, quæ Norfolchia nominatur, contingit quod blada in æstate creuerant, & ecce appropinquante tempore messium, venit genus muscæ † in maxima multitudine, quod totum illud bladũ 28
pulcherrimum in tantum consumpsit, quod vix infra quinque miliaria vnum quarterium inueniretur, homines vero illius patriæ quasdam de muscis ceperunt, & diligenter inspicientes quales erant, quia numquam prius consimiles viderant, inuenerunt eas habere literas depictas in alis suis, in vna ala scribebatur Ira, & in alia Dei, vt manifestum esset, propter demerita populi, vindictam fuisse, iuxta illud Hieremiæ, seminauerũt triticum, & messuerunt spinas, hæreditatem acceperunt, & eis non proderit, confundimini à fructibus vestris propter iram furoris domini. Secundo puniuntur malè decimantes † per incidentiam in peccatum, 29
vnde legitur *Genes. cap. 4.* quod Abel iustus obtulit Deo de primogenitis gregis sui, & de apibus eorum, & respexit dominus ad Abel, & munera eius, ad Cayn

Digitized by Google

vero, & munera eius non respexit, quia Cayn deterio-
ribus, & malis obtulit, Abel vero de optimis, & ideo
Cayn derelictus, & maledictus à Deo incidit in fratri-
cidium, & damnationem æternam. Et ideo dicit pro-
pheta *Malach. cap. 1.* si offeratis claudum, vel languidũ,
nonne malum est, offer illud duci tuo, si placuerit ei,
& sequitur, Maledictus dolosus, qui habet in grege suo
masculum, & votum faciens immolat debile domino,
30 & ideo dicitur *Numeri c. 18. Omnia † quæ offertis ex de-
cimis, & in donaria domini separabitis optima, & electa
cunctaq; erunt.* Item *Numeri cap. 35. Noli offerre munera
praua, non enim suscipiet illa dominus.* Tertio puniuntur
male decimantes per perditionem regni cœlorũ, vnde
Lir. *super euangel. parte 3. cap. 44.* Hæc est, inquit, ratio
quare homo dat decimas Deo, ad designandum quod
per eum ruinæ decimæ partis Angelorum restaurabi-
tur, Et sciendum est, quid gloria illa, ad quam peruen-
31 turus est, tenimentum eius est, decima † vero tanquam
census, est, quem soluere debemus Deo pro illo teni-
mento, quam si non soluamus pro perpetuo illud teni-
mentum amittemus. Quarto puniuntur male decimã-
tes per eiectionem ad æternum supplicium, vnde D.
August. *in sermone de decimis.* Attende inquit, quod de-
32 cima creatura † inter intellectuales creaturas est ho-
mo, quia angeli in nouem ordinibus constituuntur, de-
cimus autem ordo est hominum, & ideo hominis est
decimam soluere, vt ruinam valeat angelorum supple-
re, & qui non vult debite decimam soluere, iustũ est,
quod iungatur decimæ parti angelorum, qui ad sup-
plicium ceciderunt, ad quod vide *c. decima 16 q 1.*

Duæ sunt autem decimarum species, aliæ persona-
les, quæ personam concernunt, vt de stipendiis, lucris,
33 mercatura, militia, & similibus, & quia decima † est
danda de omni lucro honestè acquisito, ideo non erit
danda de meretricio, neq; histrio natu, licet in ipsis
transferatur dominium ne videatur ecclesia ipsa appro-
34 bare. Nec est danda, † vbi rei dominium non transfer-
tur, quia de iniuste acquisitis, ecclesia Dei decimam nõ
recipit, vt in furto, violentia, rapina, simonia, vsura, &
similibus, nec de ludo taxillorum, sententia iniqua,
scriptura falsa, bello iniusto, oppressione pauperũ, &
captione, siue spoliatione ipsorum, ista n. Ecclesia non
approbat, *c. ex transmissa de decim.* gloss. *in summa 14. q.
6. & c. decimæ 16. q. 1.* vbi arguit pro vtraque parte Ioa.
Andr. *in c. cum in voluntate de sent. excom.* & vide Cyn. *in
35 l. 2. C. de condit. ob caus.* Prædialis † autem debet dari nõ
solum à iusto, sed etiam à violento prædone, & posses-
sore, etiam à Iudęo, Sarraceno, & hæretico, etiam si se-
minet ex semine furtiuo, quia non datur ratione perso-
næ, sed ratione prædii, *c. de terris de decim.* Certum est
36 etiam quod decimæ † animalium computandæ sunt
inter decimas prædiales, & ideo in quacunque parro-
37 chia † pascantur continue animalia, ibi decimæ sunt
persoluendæ, etiam si per medietatem anni fuerint in
vna parrochia, & p alteram medietatem in parrochia
alterius ecclesiæ, æquum erit igitur decimas diuidi in-
ter easdem parrochias, *arg. c. relatum in fine de testam.
& c. fin. 1 q. 3.* eodem modo si continuè iaceant in vna
38 parrochia, & pascantur in alia, licet in hoc seruetur †
loci consuetudo, *c. quantum de decim. c. de quarta de pre-
script. c. dudum in gloss. 2. eodem tit.* Astensis *in sua summa
lib. 6 tit. 35. vers. cum terminis.* Host. *in summa eod. titul. §.
cui danda sit.* Decimam igitur si quis perceperit in tota
39 parrochia excepto † vno fundo, non adiudicabitur ei
decima in illo fundo, quia debet probare percepisse
decimam in singulis fundis decisio est Innoc. *in c. tua
in primo de decim.* sed hoc intellige in diœcesi aliena sic
loquitur etiam Io. Andr. *in c. cum contingat. vers. in pre-
scriptione vero de decim.* sed Episcopus † in omnibus re- 40
bus suę diœcesis habet fundatam suam intentionem,
vt decimę debeantur, & consuetudo non operatur in
contrarium, vt post alios Boer. *in consuetud. Bituricens.
in rubrica de consuetud. prædior. §. 12.* qui refert fuisse de-
cisum pro Episcopo Albiense petente decimas de cro-
cis contra subditos, allegantes nunquam de illis fuisse
solutam, & sequitur Petr. Rebuff. *in tract. de decim, quæ-
stione 8. num. 36. & quæstione 13. num. 41.* Decima † enim 41
debetur in signum vniuersalis dominii Dei optimi Ma-
ximi, *c. tua in 2 & c. cum non sint de decim.* ergo debetur
de omnibus fructibus, *c. nuntios & c. ex parte in 2. eod.
tit.* & de omnibus bonis, *c. non est eod. tit. & c. quadra-
gesima de consecrat. distinct. 5.* etiam de feudalibus. Pa-
ris. *in consil. 101. num. 29. vol. 1.* Et in Regno Neapolis
specialiter est constitutum, quod decima † soluatur à 42
Baronibus de bonis feudalibus. Imo Capitula Papæ
Honorii IV. & Regis Caroli respectu bonorum, de
quibus decimæ solui debent, generaliter, & indistin-
ctè loquuntur, ibi. Pro bonis quæ tenent, & solum re-
spectu temporis quo solui debent, se referunt ad soli-
tum. Constitutio † vero Regni licet mandet solui de- 43
cimas, quas antecessores præstiterunt tempore Regis
Guglielmi; Non tamen sumi debet argumentum à cõ-
trario sensu, quod si aliqua bona non soluissent deci-
mas, de illis non deberi, quia esset contra iuris dispo-
sitionem, qua deberi de omnibus cautum est, vt in spe-
cie dixit Afflict. *in d. constitutione; quanto in 9. notabili n.
35.* præsertim, quia illa constitutio voluit augere iura
Ecclesię, non diminuere: Nec constitutio † Regis pos- 44
set hoc facere, quia decimæ vt probatum, debentur de
iure diuino. Item dicta *constitutio; quanto* iubet solui
decimas prout tempore Regis Guglielmi, qui præde-
cessor fuerat constituentis, exolutæ fuerunt; sed non
constat quantæ exolutæ fuerunt. Ergo in dubio, dictio,
† prout, stabit causaliter, non conditionaliter, *c. abbate* 45
*de verb. significat l. pen. vbi omnes C. de cond. t. instit. in l.
admonendi, Bart. l. Paul. de Castro, & late Iaf. de iur. iu-
rando, l. eum qui § item si mihi vbi Bartol ff. de constit. pe-
cun.* latissime Felyn. *in c. 2. de rescript.* Constitutio est
clara, facta ab eo qui voluit, & potuit disponere in be-
neficium ministrorum Dei, non poterat disponere cõ-
tra, stabit igitur illa dictio causatiue, non autem condi-
tionaliter, & pro hoc vide Bartol. *in extrauag. ad repri-
mendum in ver. prout.* Alex. *in consil 9. in fine vol. 5.* Aret.
in consil. 76 col. 2. & subtilius quam omnes alii *in l. si te-
stamentum C. de condit. institut.* super qua dictione, *prout,*
in priuilegiis posita Reuerterius facit decisioné quam
posui secundam in ordine, & super ea late scripsi in
additionibus. Quare Episcopus † percipiens decimas 46
in aliquibus corporibus acquirit quasi possessionem
decimæ vniuersalis in omnibus in toto territorio, vt
dicit Anton. de Burr. *in c. fin. sub nu. 47. vers. & aduer-
tendum de causa possess. & propriet.* allegat tex. *in c. 1. de
relig. dom. b.* vbi Abb. *num. 3.* dat regulam, quod in pro-
pria diœcesi, in qua ius commune non fundat inten-
tionem alterius, quam possidentis, possessio † in vno 47
fundat intentioneem totius iuris vniuersalis. Et com-
munis opinio est, quod si quis percipit decimam in
certis fructibus, nullo alio existente in possessione per-
cipiendi de aliis quod debetur ei decima de omnibus,
postquam territorium † est effectum decimale, non 48
debet diuerso iure censeri, decimale in parte, & in par-
te non, vt per Abb. *n. 6.* Ancar. *in 3. notab. & in fin.* Ant.
de Butr. *sub. nu. 5. vers. puto etiam in c. cum in tua de de-
cim.* Abb. *in consil. 71. col. 2. vers. secundo principaliter.
vol. 2.* Balb. *in tractat. de præscript. in 2 parte tertiæ partis
principalis, numer. 18. vers. quod intellige.* Aymo

de an-

de antiquitate tempor. in 4. parte princip. nu. 57. & est ratio,
49 quia decimæ † ius, est ius reale concernens non speciem fructuum hanc vel illam, ita dixit Ancar. *in d. c. cum in tua.* & est ius vniuersale respiciens totum terri-
50 torium, & ideo qui est in possessione decimæ † in parte territorii, alio non existente in possessione, dicitur in parte territorii, alio non existente in possessione totius, vt per Corsett. *in addit. ad Abb. in c. bona in 2. de postulat. prælat. nu. 4. in vers. etiam ius postulandi. in 11. addit.* Aymo *in d. parte 4. num. 57. & seq.* & in his terminis vnum territorium, atque vna res dicitur tota diœcesis respectu episcopi, quia tota sub vno iure vniuersali comprehenditur, vt voluit Anton. de Butr. *in d. c. fin. nu. 47. vers. & aduertendum. de caus. poss. & propriet.* vnde suf-
51 ficit quod in sua diœcesi fuerit in possessione † iuris decimæ in certis corporibus, & tunc episcopus habet intentionem fundatam in aliis. Idem si soluta est de par-
52 te fundi, quæ colebatur, si altera pars † fundi reducta sit postea ad culturam, de ea parte etiam decima debetur, Abb. *in d. cons. 71. in 2. parte.* & sequuntur Felyn. *in c. causam quæ. circa finem. & in c. auditis. sub n. 19. & 20. de præscript.* Claudius Seisell. *in l. 3. n. 15. ff. de acquir. possess.* Petr. Rebuff. *in d. tract. de decim. q. 14. n. 20.* & licet iidem doctores loquantur quando eiusdem fundi pars erat culta, altera vero inculta, tamen idem dici debet, cum tra-
53 ctatur de decima Episcopi † habentis intentionem fundatam in toto territorio cuius tota diœcesis pro vno
54 fundo habetur, & vna re, vt dixi. Nec à decima † prædiali deducuntur expensæ, quæ fieri occurrunt in recollectione, *c. non est & c. tua. in 2. & c. pastoralis. vers. expensas autē. de decimis.* & est casus decisus, vt per Capyc. *dec. 20.* & Franc. Marc. *in dec. 198. n. 1. parte 2.* & vide Afflict. *in d. constitutione; quanto n. 19. vers. nono quæro.* meliorationes etiam neq; deducuntur, quia sunt expensæ pro recollectione fructuum ad conseruationē, vel ad maiorem redditum, vt *d. c. pastoralis.* aut consistunt in aliis corporibus aggregatis, & non debent à
55 decima separari. Item decimæ † debentur de nouali-bus, *c. quoniam. & c. cum contingat. de decim.* ratio colligitur ex *cap. quia circa. de priu.* ne idem territorium diuerso iure censeatur, & tanto magis debentur decimæ de nouis introitibus, si sunt constituti in territoriis de quibus Episcopus colligit decimas; nam cum essent antea inculta, & pascua, exigebatur in eis fida animalium, de qua fida Episcopus percipiebat decimā. si nunc eadem corpora sunt culta, & in eis constituti sunt noui introitus, de his etiam debetur decima, text. *in c. commissum. de decim.* vbi dicit Anton. de Butr. *num. 4. vers. & quanquam.* quod debetur nunc decima inspecta quantitate nouorum introituū. Idē si in territorio colligebantur certi fructus, v. g. frumentū, & nunc colliguntur alii fructus, puta milium, etiam de eo debetur decima, vt per Ioan. Andr. Ancar. Zabarell. Butr. Abb. *in c. cum in tua. de decim.* rationem assignat ibi Ancar. quia ius decimæ est reale concernens terram, non speciem fructuum hanc vel illam.

Superest videre si laicus sit iudex competens super declaratione quantitatis decimarum, sed inducamus,
56 primo, an decimarum † quota præscribi possit. Potest
57 Papa † hoc ius decimarum aliis concedere, vt latissime disputat Belluga *in suo speculo rubr. 13.* & post multa ita concludit *nu. 36. & seq.* D. Thom. *in 2. 2. quæst. 87. art. 4.* notatur per gl. & Doct. *in c. quamuis. de decim.* Doct. *in c. causam quæ. de rescript. in c. 2. de iudic.* ergo possunt
58 præscribi, quia non † minus operatur animi patientia firmata longitudine temporis, quam vera concessio, *l. venditor. § si constat. ff. commun. prædior. l. si pupillus alterum. ff. de administr. tut.* Bald. *in l. 1. nu. 5. C. ne rei domi-nicæ vel templ.* sed hoc procedit ante concilium Lateranense, postmodum † vero etiam ex iustissima causa 59
non potest, *c. ad apostolicā. de his quæ fiunt à prælatis.* Doct. *in d. c. quamuis.* quod Lateranense concilium fuit celebratum anno domini 1189. ab Alexandro papa III. Doct. *in d. c. cum apostolica.* & vide *decis. Capellæ Tolosanæ 440. & Guidonem Pap. decis. 288.* late Felyn. *in c. causam quæ. de præscript.* & quomodo probetur concessionem † fuisse factam ante concilium Lateranense, ple- 60
nissime scribit Mascard. *de probat. conclus. 483.* & Borrellus *in addit. ad Specul. princip. super rubr. 13. in vers. restat. in additione, quæ incipit inexpugnabilem.*

Sed ego credo concilium Lateranense non posse impedire, quin ipse Papa † possit ex iusta causa hoc ius 61
decimandi laicis concedere: quia est super omnia concilia. *c. sicut. dist. 15. c. quodcunq; 24. q. 1.* statuta enim cōciliorum interpretatur, & tollit, *d. c. sicut. & c. nec licuit. dist. 17. c. statutum. de elect. lib. 6. c. statutum. de rescr. li. 6. clem. ne Romani. § fane. de elect. c. constit. & c. statutum de sent. excom.* quia concilia ipsa corrigit, & mutat, *d. c. statutum. & per Doct. in c. significasti. de elect.* vbi dicit Ioan. Andr. *super verbo, robur,* quod Papæ † sententiæ est stā- 62
dum, etiā si contradicat ecclesiæ, vel concilio, *c. in istis. dist. 5. & d. c. sicut, d. dist. 15. & c. pen. dist. 19. & c. nemo. 9. q. 3.* ideo dispensat † in omnib. etiā contra apostol. *c. lect. dist.* 63
34. etiam in decimis nō dandis, gl. latem *ver. dispensar. in c. proposuit. de concess. præbendæ.* Bonaguida de Aretio *in tract. de dispensation. n. 61.* præter quam in certis casibus, de quibus per Io. Radei *in tract. de dispens.* vbi turbaretur status Christianorum. & propterea decimæ † con- 64
cessæ à Papa laicis ante concilium Lateranense, possunt de nouo laicis in feudum dari. Card. *in c. 2. de feud.* cuius opinionem dicit esse communem Immol. *in d. c. 2.* & licet contrariam opinionem insectetur Calderin. *in cons. 1. in tit. de decim.* cuius opinionem veriorem, & tutiorem dixit esse Imm. ibid. & Præposit. *in c. 1. §. sciendum. de feudi cognit.* concordantur tamen opiniones, quod scilicet noua infeudatio fieri possit, quando decimæ ad ecclesiam rediissent nō per se, sed accessorie, vt puta cum vniuersitate castri, tunc enim cū castri cōcessione possent de nouo cōcedi, sicut dicimus de iure patron. *c. ex literis. & c. cum seculum. de iure patron.* præsertim cū ecclesia decimas retinuerit vt domina castri, non vt ecclesia, vt volunt Doct. *in d. c. cum apostolica.*

Potest dictū conciliū præscriptionē ipsam impedire, q. licet præscriptio † centenaria habeatur loco titu- 65
li legitime constituti, *l. hoc iure. §. ductus aquæ. vbi gl. ff. de aqua quotid. & æstiua* & habet vim priuilegii, vt probat. *in c. super quibusd. §. præterea. & ibi gl. de verb. signif.* & etiā habet vim legis, *l. 1 § fin. & l. in sū. a in princ. ff. de aqua pluu. arcēd.* not. Card. *in cons. 38.* Abb. *in cōs. 71. vol. 2.* Frā. Curt. *in cons. 24. col. 2. & cons. 36. col. 11.* Ias. *in l. de qb. col. 13 ff. de leg.* Fel. *in rubr. & in c. cū nobis. & in c. si diligēti. col. 7. de præscr.* nihilominus p̄scriptio † non p̄cedit cōtra id, q. 66
specialiter à tota eccles. sup spiritualib. fuit statutū, atq; decretū, q. esset cū peccato maximo, vt dixi. & credere posse p̄scribere contra p̄ceptū ecclesię saperet hęresim

Sed consuetudo † minuens quotā decimę est valida; 67
ergo quota decimę præscribi potest: vt determinat sanctus Doct. relatus à Cyno, & Bal. *in l. cōperit. C. de præscr. 30. ann.* & probatur p tex. *in c. in aliquib. in vers. vel loci consuet. approbat.* vbi Abb. dicit valere cōsuetud. Theutonicor. qui pro decimis soluunt certas mensuras, siue coloni aliqd recipiant, siue nō, & idē tenet ibi Io. Andr. & Ant. de Butr. p quo facit tex. *in c. commissum. de decim. vers. cū ea integritate soluant, qua prius.* & tex. *in c. dilecti. vers. de quib. consueuerunt, & c. fint. vers. ad consuetudinem duximus recurrendum. eod. tit.* per quæ iura consuluit

Digitized by Google

Socin. *in conf. 145. circa primum consultationis articulũ, col. 2. in fine. vol. 1. & in conf. 297. viso priuilegio. col. 5. vol. 2.* vbi loquitur de præscriptione cuius non extat memoria hominis in contrarium, qua probata præsumitur Papam exemisse non soluentes integram decimam; & ibi concludit, quod ex tali præscriptione præsumitur quod ex consensu, & conuentione inita cum parrochianis, talis solutio diminuta facta fuerit, siue quod legitima compositio præcesserit, ad formam *c. statuimus. de transact.* & ita etiam consuluit Paul de Castr. *in*
68 *conf. 324 in causa decimali.* vbi concludit decimam † debere solui iuxta solitum, & consuetum, allegando Bart. *in l. litibus. C. de agric. & censit. lib. 11.* & faciunt consulta per Fulgosium *in conf. 166. in quæstione quæ vertitur. col.*
69 *1.* dicens quod sicut decima † potest diminui per priuilegium, vt notatur *in c. à nobis. de decim.* ita etiam per lapsum tanti temporis cuius initii non extet memoria in contrarium, quæ præscriptio æquiparatur priuilegio,
70 vt dixi: nam tolerabilia † sunt, quæ antiqua consuetudo approbat, *l. imperatores. § fin. ff. de pollicit.* & contra antiquam consuetudinem in præstandis censibus nihil debet innouari, *l. cum satis. §. caueat. C. de agric. & censit. lib. 11.* & quod talis consuetudo valeat, firmat summa Angelica *vers. 10. §. 2. circa finem.* & potest approbari. Nam & si decimę de iure diuino debeantur, ipsam ta-
71 men † legem diuinam potest positiua lex distinguere, & modificare, non autem in totum tollere, vt notat gl. *in l. fin. C. si contra ius, vel vtil. publ.* & in terminis est tex. *in c. à nobis. de decim.* & ibi notant Doct. quod per priuilegium quota decimæ remitti potest, ergo poterit consuetudo, Alex. *in conf. 74. videtur quod tota difficultas. col. 2. vol. 4.* ex quibus infertur veram esse conclusionem quod consuetudine decima diminui potest. Et quia istud est contra ius, requiruntur anni quadraginta, vt notatur *in c. fin. de consuet.* quanto ergo fortius introducetur per præscriptionem cuius initii memoria non existat, quæ habet effectus supradictos, & iste est casus pluries sic decisus, quod scilicet ipsæ decimæ pręs-
72 scribi † possint, non in totum, sed in quantum, Francisc. Marc. *in dec. 205. parte prima, & in dec. 198. nu. 9 parte 2.* Guid. Pap. *in dec. 294. nu. 2.* Rota *dec. 2. in fine. de iudiciis in nouis.*

73 Quæstio † quantitatis decimarum & temporalis, Anc. *in regula; ea quæ. nu. 12. vers. in contrarium. de reg. iur. lib. 6.* quia isti fructus, qui ex spiritualibus perueniunt, possunt locari, & vendi, *c. nostra de locato. c. fin. ne prælati vices suas.* item præsupposito quod decimæ ipsæ debentur, cuius resolutio ad ecclesiasticum duntaxat iudicem pertinet, si forte possessor ex priuilegio, vel compositione, aut alia causa se ad decimas non teneri opposuerit, quia reuocatur in dubium ipsum ius spirituale videlicet decimarum: quantæ vero debeantur decimæ siue ex priuilegio, siue ex præscriptione est quæstio facti, Feder. *in conf. 23.* allegatus ab Ancar. *in d.*
74 *num. 12.* ideo † iudex laicus potest cognoscere, Couarr. *pract. quæst. d. cap. 35. nu. 2.* Gomel. *in c si annuum nu. 15. & 16. de iud. lib. 6.* Aufr. *de potestate seculari super ecclesiastica, regula 3. nu. 12.* Bart. *in l. Titia ff. solut. matrim. & in l. 2. ff. de iurisdict. om. iud. & in l. omni innouatione. C. de sacrosanct. eccles. & in l. quoties. C. de iudiciis.* tenet quod quan-
75 do incidit quæstio † spiritualis incidenter coram iudice seculari, tunc potest cognoscere per modum quæstionis facti, non autem iuris, vt si negaretur coram seculari fuisse matrimonium contractum per verba de præsenti, pars vult probare, potest iudex laicus admittere probationes, secus si esset quæstio iuris, quia forte allegaretur impedimentum consanguinitatis. Bald. *in l. filium. ff. de his qui sunt sui, vel alieni iuris.* distinguit: aut sumus in causa † summaria, vti alimentorum, & potest 76
probari matrimonium coram iudice seculari, neque præiudicat principali quæstioni, *l. pen. ff. de his qui sunt sui, vel alieni iuris.* aut sumus in causa requirente plenã cognitionem, & tunc, aut est quęstio de potentia, sc. an potuerit esse matrimonium, & hæc est iuris, aut est q̃stio de actu, sc. an fuerit factum matrimonium, de qua iudex secularis potest cognoscere. Alias Christiani essent peioris conditionis, quam Iudæi, & pagani, qui probant eorum matrimonia coram eorum potestate. Et hanc partem tenent Capyc. *dec. 7. nu. 2.* Ferrat. *cautela 53.* Aymo *in conf. 253. nu. 2. & conf. 258 nu. 1.* Abb. *in c. post miserabilem. de vsuris. & in c. cum sit generale. vbi etiam Felyn. col. 3. de foro compet.* Ripa *in c. 2. nu. 17. de iud.* Afflict. *in dec. 219.* Roland. *in conf. 12. nu. 24. vol. 2.* Vantius *in titulo de nullitate ex defectu iurisdictionis. num. 54. in fine. vers. quamuis si esset quæstio non iuris, sed alicuius facti.* Petra sancta *in singulari 96. & sing. 58.* vbi æquiparat in hoc quæstionem facti, & quæstionem iuris municipalis. Et ista est communis opinio, vt per Couar. *in epitom. de sponsal. cap. 8. §. 12. nu. 5.* Turzan. *in comm. opin. 90.* Villalob. *in comm. opin. verbo Iudex secularis. nu. 107. & seq.* secus si inter clericos quæstio facti de rebus spiritualibus incideret, nam tunc solus ecclesiasticus cognoscet, vt late scripsi *in 1. parte operis, cap. 4.*

Nec est verum quod laicis iudicibus ascribunt, posse cognoscere, si episcopi habeant alimenta, vt ipsis nõ integraliter decimæ debeantur, ex regula iuris, habenti alimenta † non dantur, de qua per Alex. *in conf. 27. vi-* 77
so themate. vol. 4. & in conf. 48. nu. 2. vol 3. Dec. *in consil. 476. col. 1.* quia hoc esset cognoscere de iure diuino, q̃ non potest, vt demonstratum est. Nec est vera ipsa regula, quod habenti alimenta denegantur, quia si hodie habenti denegantur per sententiam, cras eidem carenti, si petierit, obstabit exceptio rei iudicatæ. De cuius regulæ interpretatione vide Aymon. *in conf. 199.* & Roman. *in conf. 344.* vbi consuluit, quod clericus etiam debeat habere alimenta, si ipsa ex suis operis habere potest, atq; parrochiani ipsis clericis adhuc tenentur ad oblationes, quem sequitur Aymo *in d. consil. 199. numer. 5.*

CAP. XXXXIV.

Episcopum debere præcipere statuentibus, & Vniuersitati, vt declarent eorum statuta non comprehendere clericos, & contra libertatem ecclesiæ facta cassari.

SVMMARIA.

1 *Statuentes contra libertatem ecclesiasticam, scriptores statutorum, consulentes & rectores sunt excommunicati.*

2 *Episcopus potest tollere statuta contra libertatem ecclesiæ, & declarare.*

3 *Episcopus tenetur ex debito officii præcipere statuentibus contra libertatem ecclesiæ, vt illa statuta cassent.*

4 *Episcopus non satisfacit debito officii si declaret tantum statuta esse contra libertatem ecclesiæ.*

5 *Episcopus debet prouidere animabus eorum, qui in excommunicationem inciderunt.*

6 *Episcopus sub quibus pœnis debet præcipere statuentibus, vt dicta statuta cassent.*

7 *Vniuersitas an possit excommunicari, & quomodo.*

8 *Vniuersitas quot modis delinquere potest.*

9 Vni-

Digitized by Google

9 *Vniuersitatis delictum quando non est, sed particularium.*
10 *Vniuersitas ratificando delinquit.*
11 *Vniuersitas ratificando statuta incidit in excommunicationem.*
12 *Vniuersitas negligendo delinquit.*
13 *Scientia popularis, quomodo præsumatur.*
14 *Vniuersitas potest interdicto affici.*
15 *Vniuersitas interdicenda, est prius monenda.*
16 *Vniuersitas quibus pœnis damnari possit.*
17 *Vniuersitas cur possit interdici, & non excommunicari.*
18 *Interdicti tempore quæ diuina celebrantur.*
19 *Episcopus debet præcipere statuentibus, vt declarent statuta dubia non comprehendere ecclesiasticos.*

1 QVia statuentes † contra libertatem ecclesiæ sunt excommunicati: Item scriptores statutorum, consiliarii, potestates, consules, atq; rectores locorum, vbi statuta ædita sunt; item iudicantes secundum illa, atq; redigentes iudicata in publicam formam, *c. nouerint. de sent. excom.* vbi hoc notant Innoc. Io. Andr. Abb. & cæteri, & *c. grauem eod. tit.* Card. *in clem. 1. quæst. 7. de vit. & honest. cler.* & quæ statuta sint nulla & contra libertatem ecclesiæ, scribo infra *in parte quarta per centum prima capita*; ideo ad conseruandam ecclesiasticæ immunitatis auctoritatem iuris remedia prodita sunt.
2 Inprimis igitur, Episcopus † potest dicta statuta tollere, & declarare esse contra ecclesiæ libertatem, atque mandare sub excommunicationis pœna ipso facto incurrendæ illa non esse obseruanda, etiam non citatis statuentibus, ex his quæ scribit Felyn *in c. ecclesia sanctæ Mariæ. n. 108. de constitut.* cum aliis allegatis per Ioan. de Arnono *in singular. 73. incip. clericis.* item quia Episco-
3 pus † tenetur ex debito officii præcipere statuentibus contra libertatem ecclesiæ, vt de libro statutorum illa cassent, Archidiac. *in c. qua Lotharius. secunda quæst. prima* Franch. *in c. final. col. final. vers. dicens quod si statutum. de immunit. eccles. lib. 6.* Fel. *in d. c. ecclesia sanctæ Mariæ. num. 109.* nec sufficit si permittat illa reuocari tantum, quia tenetur ex debito officii illa cassari facere, vt post Bartol. *in authent. cassa in fine. Cod. de sa. rosc. eccles.* probat Felyn. *in d. c. ecclesia sanctæ Mariæ. num. 109. de constit.* & ad id sunt iureiurando astricti, *c. ego. §. de iureiurand.* ideo non satisfacit debito episcopalis of-
4 ficii, si tantum declarauerit † esse contra libertatem ecclesiæ, quia hoc non est exequi canones mandantes dicta statuta cassari debere, & sicut non adimpletur dispositio Imperatoris, si iidem statuentes in fine voluminis statutorum alterum conderent, declarantes statuta contra libertatem ecclesiæ inibi posita nullius esse effectus, vt dicit Bartold. *in d. authent. cassa in fine.* ita Episcopus suum non implet officium, si ipse declaret duntaxat, non esse obseruanda dicta statuta, quæ contra ecclesiæ sunt libertatem, vt scribit Lapus *allegatione 92. incip. an constitutio. in fine.* item quia de iure ciuili punitur factum in statuentibus contra libertatem ecclesiæ, *d. authent. cassa.* sed per dictum statutum vltimum, quod attenderetur, non posset fieri, vt illud primum statutum non fuisset scriptum; ergo cum non sit imposita pœna condigna, opus est, vt deleatur: item quia de iure canonico Episcopus non solum debet videre, ne libertas ecclesiæ impediatur, sed etiam,
5 vt prouideatur † animabus eorum, qui excommunicationem inciderunt, cui prouideri non posset concedendo absolutionem, nisi vere, & realiter dicta statuta cassata fuerint.

Quare debet præcipere statuentibus † quibus ab vniuerso populo commissum est, vt dicta statuta cassent, & nisi obedierint, censuris affectos esse declarandi sunt, atque eorum loca interdicto supponenda, donec obedierint, & pœnitentiam condignam egerint. 6

Non obstat quod vniuersitas † censuris affici non possit, *c. Romana. de sentent. excommunicat. lib. 6.* quia in hoc casu Papa posset vniuersitatem excommunicare, qui non est illi canoni suppositus, vt notat summa Syluestrina *in ver. excommunicatio, in primo, numer. 10.* item Episcopus posset excommunicare vniuersitatem, dummodo alios non includat, quam culpam habentes. 7

Vniuersitas † autem multipliciter delinquere, & esse in culpa potest. Vel committendo, & hoc quando pulsata campana, & conuocato in consilio in loco solito, & eleuato vexillo, præuia deliberatione aliquid commiserit. Bartol. *in l. aut facta. §. final. num. 9. ff. de pœnu.* Boer. *in tractat. de seditiosis. quæst. final.* Cyn. *in l. si quis in tantum. Cod. vnde vi.* Ioan. Andr. *in c. felicis. de pœn. libr. 6.* Cornel. *in consil. 224. vol. 4.* Oldrad. *in consil. 315. circa istud. numer. 3.* Parisiens. *in consil. 21. numer. 30. vol. 4.* Curt. iun. *in consil. 174. numer. 33.* Roland. *in consil. 66. numer. 5. vol. 2.* vnde & si omnes homines vniuersitatis † aliquid committerent, delictum non est vniuersitatis, sed deliquisse dicuntur particulares, & singulares homines, *l. semper §. in sepulchro. ff. quod vi, aut clam.* vbi Bartol. & Angel. Paul. de Castr. *in l. si quis id quod. numer. 14. ff. de iurisdict. om. iudic.* gloss. *in l. sicut. §. & ibi Paul. de Castr. ff. quod cuiusque vniuers. nom.* gloss. Bartol. & cæteri *in l. aliud. §. refertur. ff. de regul. iur.* Innocent. *in c. grauem. de sentent. excommunicat.* item delinquit ratificando † quod eius nomine gestum est; nam ratificatio etiam in delictis mandato comparatur, *l. 1. §. sed & si ff. quod vi aut clam. c. 1. de homicid. libr. 6.* gloss. *in c. ratihabitionem. de regul. iur. libr. 6.* Ancaran. *in consil. 58.* Iason. *in consil. 130. vol. 4.* propter quam ratihabitionem tacitam, vel expressam, aliquo interuallo factam post dicta statuta condita, vniuersitatem † in excommunicationem incidere, probat Francisc. de Plat. *in tract. de excommunicatione, §. 30. in princip.* per *c. grauem. de sentent. excommunicat.* item quia vniuersitas negligendo, & non desistendo † à delictis, successiuis temporibus permanentibus, dicitur delinquere, vt per Ancaran. *in d. consil. 158.* quem sequitur Natta *in consil. 449.* & Rota Bononiens. *in decis. 70.* quo casu non requiritur solemnis congregatio, de qua *in d. l. sicut.* sed sufficit sola scientia † popularis, quæ præsumitur ex qualitate facti, quando est tale, quod solet in notitiam devenire, *c. quanto. de translation. prælatorum. c. illud. de cleric. excommunication. ministr.* imo etiam scientia certitudinalis sufficit, *l. manifestissimi. §. sin autem nesciuit. Codic. de furt.* Bald. *in c. 1. §. vasallus. in princip. si de feud. fuer. controuers.* Felyn. *in c. cum contingat. numer. 5. vers. dixit etiam Bald. de rescript.* præsertim quia publice notum est in ciuitate, ideo omnes præsumantur scire, Bartol. *in l. si tutor. Codic. de pericul. tut.* & ibi addentes probant. 8 9 10 11 12 13

Potest etiam Vniuersitas † interdicto affici, vel à iure, *c. 1. de vsur. libr. 6. c. & si pignorationes, de iniuriis. libr. 6. c. vbi periculum. §. ciuitas. de election. libr. 6. c. felicis, de pœnis, libr. 6. clement. si quis suaden. c.* 14

dente.de pœnis. vel ab homine, *c.ſane.in 2. & c.ex literis.*
de offic.delegat.. c. quarenti. de verb. ſignificat. c.inter vi-
uos.de conſuetudine.c.tranſmiſſam.de elect.c.cum & plan-
tare §.excommunicatos.de priuileg.c.cum ab eccleſiarum.
de offic.ordinar. at ſi ab homine propter contumaciam
15 interdicto ſupponenda eſt, neceſſaria † eſt monitio, vt
forma, quæ traditur *in c.1.de ſent.excom.lib.6.* & ſic in-
telligitur *c. reprehenſibilis.de appellat.. & c.ſicut. & c.ſi au-*
tem.de cohabitat..cler. & mulier. ſi propter delictum fer-
tur, non eſt neceſſaria monitio, *c.in loco 8.q.4.* & ſic in-
telliguntur notata per Innoc. & alios *in c. adhac quo-*
niam.de appellat.in c.1.de exceſſ prelat..

16 Poterit etiam aliis pœnis † damnari, de quibus per
Carrer. *in ſua pract.criminal.in titulo.de homicid. & aſſaſſ.*
§.circa tertium dic. num.9. & ſeq. & vltra pœnas aratri,
ignis, vel deſolationis, de quibus ibi per Carrer. poteſt
priuari Epiſcopali dignitate in certis caſibus, vel quan-
do turbatur electio Papæ, *d. c. vbi periculum. §.ciuitas.*
de elect. lib.6. vel quando occiditur Cardinalis ſiue e-
piſcopus illius ciuitatis, *d. c fœlicis.de pœnis.libr.6.* vel
quando impeditur inquiſitor hæreticæ prauitatis, *c.ad*
abolendam.§ ſi ciuitas. de hæret.libr.6. de quibus & aliis
pœnis, etiam per Farinac. *in titulo.de delictis & pœnis,*
q.28.nu.122. & ſeq.

17 Sed cur poſſit interdicto † affici, & cenſuris minime
condemnari, cauſam puto, quia abſurdum, & ini-
quum eſt, admittere pœnam qua infantes minores, &
mulieres, qui culpa carent, damnentur in æternum:
18 Per interdictum † non ſic puniuntur, quia baptiſma
paruulorum poteſt interdicti tempore celebrari, *c.non*
eſt.de ſponſalib etiam adultorum. *c.quoniam. de ſent..*
excomm.libr.6. etiam confirmatio, vt ibi, & Chriſma-
tis confectio; Item & pœnitentiæ morientium im-
poni poſſunt, *c.final.de pœnitent..diſtinct.vltim..* item
extrema vnctio poteſt interdicti tempore celebrari,
Anton. de Butr. *in d.c.non eſt. & ibi Præpoſit. numer.7.*
item poteſt contrahi matrimonium, *c.final.de ſentent..*
excommun.libr.6. item collatio ordinum, etiam ſacro-
rum, vt per Præpoſit. ibid. item interdictus non pro-
hibetur communicare aliis, nec alii ſecum. Præpoſit. *in*
c.adhac num. 3 de appellat.. vbi ponit omnes conueni-
entias, & differentias inter excommunicationem, &
interdictum.

Si ſtatuta ſunt dubia an ſint contra libertatem ec-
19 cleſiæ, Doctores firmarunt, Epiſcopum † debere præ-
cipere laicis ſtatuentibus, vt declarent illa eccleſiaſti-
cis non afferre præiudicium, Ioan. Andr. *in c. final. col.*
2. verſ. nec eſſet abſurdum.de immunit.eccleſ.libr.6. & ibi
Geminian. *in col. final. verſ. imo non eſſet abſurdum..*
Franch. *col.final.verſ.poteſt epiſcopus.* Franciſc. de Plat.
in tractat..de excommunication.. §.30. Immol. *in c.1.de*
conſuetudin. Ancaran. *in rubric.de regul.iur. libr.6.ſub*
num. 9. & in c. ea quæ. in 26. quæſt.eod.tit. Felyn. *in d.c.*
eccleſia S. M. num. 107. de conſtitut. Hippolyt. Rimin.
in repetitione *cap.quæ in eccleſiarum.num.280. de conſti-*
tut. & ratio eſt ſecundum Bald. *in authent.. ſtatuimus.*
num.5.C.de epiſc. & cleric. quia ſimilia ſtatuta præſtant
cauſam delinquendi, & ideo pertinet ad officium epi-
ſcopi, vt corrigantur. Niſi paruerint, ſupradicta pra-
ctica obſeruanda eſt.

CAP. XXXXV.

Eccleſiaſticus an inhibeat ſeculari ad impediendam executionem inſtrumenti guarentigiati.

SVMMARIA.

1 *Iudex eccleſiaſticus an inhibeat ſeculari ad impediendam executionem inſtrumenti guarentigiati.*
2 *Inhibitio, ex cauſa falſitatis clerici, de qua coram epiſcopo, non poteſt fieri iudici laico ſuper cauſa principali.*
3 *Exceptio vſurarum poteſt opponi ad impediendam executionem laudi.*
4 *Iuriſdictio iudicis laici non impeditur ſi pendet lis de vſurario contractu.*
5 *Inſtrumentum guarentigia quid dicatur continere.*
6 *Promiſſio iurata prius eſt exequenda, quam de vſuris cognoſcatur.*
7 *Officium iudicis quando implorari non poſſit.*
8 *Debitor qui prius tenetur ſoluere, & poſtea repetere, quæ remedia habeat.*
9 *Obediendum non eſt ſuperiori, qui officium ſuum egreditur.*
10 *Fideiuſſor tenetur ſoluere vſuras.*
11 *Fideiuſſor, & iuramentum æquiparantur.*
12 *Fideiuſſor ſoluens vſuras poteſt illas repetere, etiam ſi nihil oppoſuerit aduerſus creditorem.*
13 *Vſuræ quando debentur etiam in foro poli.*
14 *Inhibitio contra ius, & æquitatem non valet.*
15 *Iudex eccleſiaſticus quando inhibet iudici laico, & impedit executionem inſtrumenti.*
16 *Exceptio litis pendentia impedit alibi conueniri poſſe.*
17 *Inhibitio quando fit de æquitate ad impediendam executionem inſtrumenti.*
18 *Inſtrumentum vſurarium exequi non debet.*
19 *Litis pendentia ſuper nullitate impedit executionem ſententiæ.*
20 *Inhibitio a quo iudice fieri debeat..*
21 *Ius præcipiendi dependet à iuriſdictione, & ſuperioritate.*
22 *Iudex eccleſiaſticus procedens ſuper vſuris, non poteſt impediri per laicum procedentem ſuper executione inſtrumenti.*
23 *Iudex eccleſiaſticus quando poteſt inhibere ex officio laico ſuper executione inſtrumenti procedenti.*
34 *Inhibitio quando fiat creditori, etiam per viam denuntiationis.*

SI petatur executio inſtrumenti habentis executio-
nem paratam vigore ſtatuti coram iudice ſeculari,
& debitor per viam actionis proponit coram iudice
eccleſiaſtico, quod contractus fuit celebratus in frau-
dem vſurarum: ſæpiſſime contingit dubitari an eccle-
ſiaſticus † poſſit inhibere in forma ſeculari iudici, & 1
impedire prædictam executionem & quod non poſſit
inhibere, tenet Bald. *in l.1.in fine. Cod.quomodo & quan-*
do iud. vbi ſi clericus † contra laicum produxit falſos 2
teſtes, & deinde accuſatur de falſo coram epiſcopo,
quod Epiſcopus propter pendentiam litis de falſo,
non poteſt inhibere iudici ſeculari, ne fungatur offi-
cio ſuo, licet accuſatio falſi ſit præiudicialis, & maior,
& hoc accidit propter diuerſitatem magiſtratuum,
quorum quilibet habet iuriſdictionem principalem
diuerſi fori, & ſequitur Benedict. de Barziis *in tractatu*
de guarentigiis, in 2. parte quæſt.22. Alex. *in conſil. 91. viſis*
actis.num.2.vol.2. vbi quod licet exceptio vſurarum ſa-
piat ſpiritualitatem, † tamen non poteſt opponi ad im- 3
pediendum executionem laudi, & in hoc ſequitur An-
car. *in conſil.98.iſtam quæſtionem.* & ibi Alex. *in d. conſil.*
91.nu.

Digitized by Google

91. num. 7. vers. ex quibus. concludit, quod facta fide coram iudice ecclesiastico de dicto compromisso, & laudo emologato, nullatenus erat inhibendum iudici seculari, ne procederet ad executionem dicti arbitramenti. Barbatia *in consil. 45. mandato, & iussu. num. 10. vers. & ideo dixit Angel. vol. 2.* quod non suspendatur iurisdi-
4 ctio † iudicis laici, quia pendet quæstio de vsurario contractu coram ecclesiastico, Cæpoll. *in cons. 18. in ciuilibus.* Socin. *in consil. 99. serenissimus. num. 21. & in consil. 237. difficultatem. per totum.* & quod talis inhibitio fieri non debeat, & facta non tenuit, Berous *quæst. 77.* & scripsi supra *in capit. 3.* præsertim *a num. 14. ad finem.*

5 Instrumentum † guarentigiæ semper continet iuramentum de soluendo. & pactum de nihil opponendo nec se defendendo, sed ratione iuramenti, præcise tenetur contractum ad implere & soluere; quia iuramentũ est præcise obseruandum, *c. debitores. & c. ad nostram. in fine. de iureiur.* & ante adimpletum contractum iudex ecclesiasticus non potuit iudici seculari exequenti inhibere, quia ius canonicum resistit, quod
6 mandat prius seruandam † esse promissionem iuratam, quam de prauitate vsuraria cognoscendum, *d. c. debitores.* & ibi Doct. & Abb. *in c. 1. col. 2. eod. tit.* item per pactum de non opponendo, debitor non potest aliquid opponere, nisi prius soluat, quia per tale pactum sunt
7 denegatæ defensiones, quo casu nec iudicis † officium implorari potest, licet secus esset, si denegarentur tantum exceptiones, vt tunc iudicis officium denegatum non videatur, vt est commun. opinio Bart. Bald. Castr. & Angel. per illum text. *in l. plane. ff. de petit. heredit. & l. fin. C. eod. tit.* Alex. *in consil. 75. col. pen. vol. 3. & consil. 113 vol. 5.* Abb. *in c. cum quis. de rest. spoliat.* & tunc ecclesiasticus non potest inhibere, quia eius officium implorari non potest, propter pactum iuratum, & ratione iuramenti debet prius soluere. Et hoc casu debitor duo
8 solum remedia habebit: Primum, † vt soluat, & postea repetat, Bart. *in l. 1. §. & parui. ff. quod vi, aut clam* per *d. c. debitores.* licet Felyn. *in c. ex parte. in 2. num. 18. de offic. delegat.* multa alleget in contrarium: Secundum quod conqueratur apud iudicem ecclesiasticum per viam denuntiationis euangelicæ, secundum omnes Doct. *in c. nouit. de iud.* Cæpol. *cautel. 285. statutum quandoq;* Felyn. *in d. c. ex parte. in fine.* ergo ante solutionem inhibitioni ecclesiastici resistit ius canonicum, & su-
9 periori † non est obediendum, quando officium, & potestatem eius egreditur, gl. *in l. non videtur. §. qui iussu. ff. de regul. iur.* & notat Innoc. *in c. ad aures. de tempor. ordinat.* & sequitur Abb. *in c. si quando. in fine. de rescript.* Bald. *in l. filius famil. as. §. diui. de legat. 1.* nisi per inobedientiam, & vsum iurisdictionis secularis turbaretur iurisdictio ecclesiastici, Soc. *in d. cons. 237.*

10 Item solet accedere fideiussor, † qui ratione iuramenti, & periurii metu, nec scienter poterat excipere contra creditorem vsuras petentem, *d. c. debitores.* vbi notant omnes. Afflict. *decis. 49. num. 3.* allegat Bart. *in l. at qui natura. §. cum me absente. nu. 6. ff. de negot. gest.* nam bene facit fideiussor, si suo parcens pudori, soluit vsuras promissas, quæ sunt verba text. *in l. Quintus Mutius ff. mandati.* & sicut ad vsuras soluendas obligat iuramen-
11 tum, ita & fideiussoris adiectio, cum ista † duo æquipa-rentur, *c. grauis. de censib.* imo fortior est obligatio per fideiussorem, vt probatur *in authent. vt nulli iudicium. §. si vero crimen.* per not. *in c. per vestras. de donat. inter virum & vxor. & in c. fin. de pignor.* hinc est quod si sol-
12 uerit vsuras † etiam sponte, nulla opposita exceptione vsurarum, potest à debitore repetere, *l. si mandato meo. § si fideiussor. vbi gl. ff. mandati. l. at qui natura. §. non tantum. ff. de neg. gest.* Innoc. *in c. 1. de vsur.* Bald. *in l. 2. C. eod. tit.* Card *in c. peruenit. de fideiussor.* & hoc est † verum et- 13
iam in foro poli, Ioan. Andr. *in regul. damnum.* in mercurialibus: quia fideiussor videtur habere mandatum à reo de soluendo. *l. indebitum ff. de condict. indebit.* & dum reus debitor mãdauit sibi, vel passus est, vt fideiubeat, videntur etiam alia mandata, quæ sequuntur, *l. quod procuratorem. ff. de procurator.* gloss. *in d. l. indebitum* & si ecclesiasticus posset inhibere iudici laico cum cõuenitur principalis debitor à creditore, posset etiam prohibere cum conueniretur à fideiussore, qui vsuras soluit, & vsuras repetit, & in foro poli etiam repetere potest, vt dixi, & talis inhibitio † esset contra ius, & æ- 14
quitatem, vt fideiussor qui vsuras soluere cogitur, non possit illas repetere à principali. Alberic. *in l. 1. col. 1. in vers. hanc quæstionem habui de facto. C. de summa trin. t.* Bart. *in l. 1 ff. quod quisq; iur.* Io. Monach. *in c. licet Episcopus. & ibi Prob. in audit. de præbend. lib. 6.*

Sed quia crimen vsurarum est mixti fori, vt scripsi supra *cap. 8.* ideo distinguendum est: aut ecclesiasticus est præuentus super declaratione instrumenti vsurarii, aut non. Primo casu potest inhibere iudici laico, † ne 15
procedat, & impedire executionem, & de hoc est casus *in c. tuam. de ord. cognit.* vbi quæstio natalium præiudicialis prius fuit intentata, quam successionis, vt probatur ibi *in vers. successionis causam, &c.* & exceptio litis † pendentiæ coram vno iudice impedit litem agi- 16
tari coram altero, plene Socin. *in consil. 33. vol. 1.* maxime quia sententia coram vno pareret exceptionem rei iudicatæ coram altero, Bald. *in c. 1. in fine. de controuers. feud. apud pares terminand.* & esse commun. opin. quod hoc casu per inhibitionem impediatur executio instrumenti, testatur Matin. Frecc. *in tractat. de præsentatione instrument. parte 9. quæst. 13.* quam tenuit primo loco Federic. Sen. *in consil. 300. factum quod proponitur.* Lapus *allegat. 63.* Abb. *in d. c. tuam. col. 4. & 5. & ibi cæteri Canonistæ. & in c. lator qui fil. sint legit.* Doct. *in l. Titia ff. solut. matrimon.* Angel. *in l. 4. § condemnatum. ff. de re iudic.* & dicit Laurent. de Rodulphis *in tractat. de vsur. quæst. 129. vers. contrarium.* quod de † æquitate est in vsu, vt si verisimiliter appareat iu- 17
dici, contractum esse vsurarium, & verisimiliter timet de nouitate facienda debitori, non sine dispendio animæ creditoris, cui ex officio præcauere debet, inhibeat iudici laico ne procedat, quæ inhibitio cum non dicatur fieri ad partis instantiam, non requirit causæ cognitionem, ex his quæ scripsimus supra *cap. 2.* ne aliter, dum tractaretur coram ecclesiastico, an inhibitio concedenda esset, ipse iudex laicus exequutus fuisset suam sententiam. Et Host. ensis *in d. c. ad nostrum. de empt. & vendit.* dicit quod hæc opinio æquior sibi videtur, & sæpe practicatur contra alteram contrariam, & sequitur Grammatic. *in consil. ciuil. 88. num. 3.* & inhibitio est obseruanda, quia cum iudex secularis impediatur de exceptione vsurarum cognoscere, propter vim statuti impedientis opponi aliquam exceptionem, ante factam solutionem, ideo ecclesiasticus præuentus, qui de hac causa cognouit, recte inhibebit; & ita puto intelligenda esse allegata per Socin. *in consil. 77. licet pendeat. vol. 3.* & per Capyc. *in decis. 165.* quod quando † constat per 18
informationem captam instrumentum esse vsurarium, exequi non debet Frecc. *in d. parte 9. quæst. 7.* præsertim *numer. 7.* vbi late. & si iudex laicus post inhibitionem ad vlteriora procederet, diceretur nulliter procedere, & reuocari deberet tanquam executum post inhibitionem, & posset per ecclesiasticum procedi ad vlteriora, de quibus scripsi

Digitized by Google

scripsi supra *cap. 2.* & comprobatur ista opinio, quia ob præuentionem, & inhibitionem subsecutam pen-
19 dentia † litis super nullitate impedit executionem sententiæ per text. & ibi not. per Doct. *in c. non solum. de appellat. lib. 6.* & ita firmat Castrens. *in auth. qua supplicatio. num. 3. vers. & ita vidi seruari Florentiæ. C. de precib. imperat. offeren.* & sequitur Rip. *in l. 4. §. condemnatum. nu. 28. vers. tu considera. ff. de re iudic.* Vant. *in tractat. de nullit. in tit. quot, & quibus modis. num. 30. vers. quamuis forte.*

Secundo casu quando ecclesiasticus non fuit præuentus, tunc non potest inhibere ipsi iudici laico, quia potuit etiam super instrumento vsurario cognoscere,
20 quia inhibitio † debet fieri à iudice maiore gl. *in c. licet. de except. li. 6.* Rip. *in d. §. condemnatum. nu. 28. & seq.* & si iudex laicus declarauerit se competentem in cognoscendo, iudex ecclesiasticus non est illi superior, vt
21 scripsi supra *cap. 3.* ius præcipiendi † dependet à iurisdictione & superioritate *d. c. 1 nam. de ordine cognit.* Soc. *in cons. 119. vol. 3.* Bero *in consil. 117. nu. 2. vol. 3.* vbi quod delegatus Papæ non possit facere præceptum iudici laico, quia Papa in temporalibus illius loci nullam habet iurisdictionem in actu, & ideo iudicem laicum, dicit posse non obstante inhibitione, ad vlteriora procedere.

22 Sed iudex ecclesiasticus † non posset impediri per laicum præuenientem super executione instrumenti, quia sententia laici non posset in hoc afferre præiudicium ecclesiastico, sicut è contra, vt dixi; ideo simul & semel procederur coram eodem iudice, quo casu si reus diligentior erit coram ecclesiastico, & compilato summario processu citata parte, clare cognoscitur cō-
23 tractum esse vsurarium, potest iudex † ecclesiasticus inhibere ex officio, ne permittat creditorem peccare in scandalum aliorum, iudicemq; & executores retrahere à prædicta executione non adhuc facta, & iudex parere debet, ad euitandum eas pœnas, de quibus scripsi
24 *in d. cap. 2.* vnde inhibitio † fiet creditori vigore processus compilati, in cuius executionem intentatur iudicium denuntiationis, vel ad impediendum executionem, vel ad restitutionem solutorum, secundum Bart. *in d. l. 1. §. & paru. ff. quod vi, aut clam. arg. d. c. debitores. de iureiur.* quem sequuntur ibi Abb. Butr. & Immol. Nec obstat repetenti exceptio sententiæ, & prioris debiti, quod iterato per instrumentum probatur, contra quod nihil potest opponi, & sic obstaret repetenti altera exceptio, videlicet dolo facis petere quod restituturus es, & hanc opinionem tenet Bald. *in l. 1. C. de cond. t. infert* & Salyc. *in l. ita nobis. C. ad l. Iul. de adulter.* quia quando hæc vltima opinio esset vera, tunc procederet iudicium denuntiationis, ne creditor in scandalum aliorum locupletaretur cum aliena iactura, vt per Canonistas *in d. c. nouit.* & illa opinio Ciuilistarum solet distinctione concordari: aut statutum considerat executionem instrumenti, aut instrumentum, vt primo casu procedat opinio Bartoli, vt si statutum dicat, quod sententia mittatur executioni omni exceptione reiecta, tunc fiet executio, quia non potest audiri, sed facta executione poterit agere, & si cōstabit de exceptionib. poterit obtinere inhibitionem. de hoc est casus *in clē. 1. de re iud. & ibi gl. in ver. donec.* Bald. & Spec. *in tit. de appellat. vers. quod si iudex.* secundo vero casu procedat opinio Salyc. vt sicut non poterat opponere ante, ita nec post executionem instrumenti.

CAP. XXXXVI.

Ecclesiasticus, coram quo pendet lis super absolutione iuramenti, an possit inhibere iudici laico, procedenti super causa principali.

SVMMARIA.

1 *Absolutio à iuramento est causa spiritualis.*
2 *Iudex causæ preparatoriæ an sit iudex causæ preparatæ. & nu. 7.*
3 *Citatio partis an facienda super absolutione à iuramento. & nu. 15.*
4 *In absolutione iuramenti concedenda debent fieri probationes.*
5 *Iudex preparatorii non est iudex preparati in præiudicium iurisdictionis.*
6 *Vasallus non potest prorogare iurisdictionem in præiudicium domini.*
8 *Iudex preparatorii quando inhibeat iudici causæ preparatæ.*
9 *Iudex ecclesiasticus ex officio potest inquirere contra vsurarios.*
10 *Episcopus non potest absoluere periurum.*
11 *Absolutio quando dicatur calumniose petita, vt non valeat.*
12 *Absolutio iuramenti potest dari etiam per nuntium petita.*
13 *Argumentum de contractu ad distractum non valet in materia iurisdictionis.*
14 *Absolutio iuramenti à quo episcopo dari debeat.*
16 *Absolutio iuramenti ad effectum agendi, & ad effectum rescindendi contractum qua sint.*
17 *Absolutio iuramenti quando requirat causæ cognitionem.*
18 *Absolutio iuramenti quando perficiatur.*
19 *Iudex ecclesiasticus procedens super absolutione iuramenti non inhibet laico super executione instrumenti procedenti.*
20 *Creditor potest remittere iuramentum suo debitori.*
21 *Iurisdictio non prorogatur per absolutionem facti.*
22 *Creditor quando dicatur remittere iuramentum debitoris in præiudicium iurisdictionis ecclesiasticæ.*

QVia absolutio † à iuramento est causa spiritualis, & 1
ideo pertinet ad ecclesiasticum, *c. venerabilem in fine de electi. c. nouit. de iud. c. cum contingat. de iureiur. c. fin. de foro compet. lib. 7.* Canonistæ *in c. suam. de ordine cognit. gl. in c. ex tenore. in ver. ecclesiasticum. de foro compet.* quæ ennumerat causas spirituales. Felyn. *in c. cum sit generale. & ibi communiter omnes. de foro compet.* Abb. *in c. 1. nu. 3. de iureiur.* Fel. *in c. præterea. nu. 28. de sponsal. vbi comm. omnes Doct.* Franc. *in c. quamuis. nu. 3. de pact. li. 6.*
ideo si coram eo penderet lis super † absolutione præ- 2
dicta, dicunt coram eodem tractandum esse iudicium causæ principalis per illam regulam, quod iudex causæ præparatoriæ sit iudex causæ præparatæ, quam esse cōmuniter receptā dicit Dec. *in rubr. de iud. col. 1. vers. similiter ad superius dicta.* per tex. *in l. ordinarii. & ibi gl. in ver. exhibitis. C. de rei vēdic.* per quē tex. Bald. primus dixit hanc opinionem; quem sequuntur Alex. *in consil. 38. vol. 1. & consil. 63. nu. 1. vol. 3. & in l. quoties & ibi Ias. C. de iud.* Castrens. *in l. 2. C vbi, & apud quem.* Curt. iun. *in rubr. C. de edend. n. 14. & in cons. 152. nu. 9.* cum aliis per Couar. *in li. 1. var. resolut. cap. 4. nu. 8.* item quia in prædicta † absolutione concedenda, citanda est pars ad- 3
uersa.

Digitized by Google

uersa. Ancar. *in cons.198.& 382.* Feder. de Sen. *in cons.300.*
Calderin. *in cons.1.tit. de feriis.* Alexan. *in cons.222.col.3.*
vers. praeterea. vol.2. Soc. *in cons.59.col.3.& vol.3.* & hanc
esse magis comm. opin. testatur Vrsill. ad Afflict. *in dec.*
220.num.14. ita etiam probant Viuius *in tractat. comm.*
opin parte 2.cap.1. & Tiraquell. *in tract. Res inter alios a-*
cta limit.30. Emanuel Zoares *in suo Thesauro comm. in*
ver. citatio numer.54. Turzan. *in commun. opinion. 47.*
& ita est casus decisus Guido Pap. *dec.140.* Cappella
4 Tolos. *dec.62.* & quia pro iustificanda causa† absolutio-
nis concedendae, requiritur fieri probationes, ex his
quae congerit Crauetta, *in cons.7.* ideo coram ecclesia-
stico introducitur iudicium, & eius iurisdictio praeue-
nitur super principali, quo casu si creditor coram iudi-
ce laico introduceret iudicium, posset vtriq; inhiberi,
etiam sub poenis, & censuris, quia vnusquisque iudex
suam potest tueri iurisdictionem, etiam poenali iudi-
cio, vt dixi supra *cap.3.*
5 Nec videtur posse applicari limitatio, vt iudex† prae-
paratorii non sit iudex praeparati, quoties fieret praeiu-
dicium iurisdictioni alterius, quam dant Afflict. *decis.*
155.nu.6. & Caccher. *dec.78.nu.11.* cum aliis per eos al-
6 legatis. Quia illa procedit in subditis baronis,† qui nō
potest prorogare iurisdictionem in praeiudicium sui
domini, & consensus in illam habetur pro non prae-
stito, Ias. *in l.1.§ & post operas. ff. de oper. libert.* Capyc. *dec.*
9 Boer *dec.114.* & ita intelligitur *c. ex tenore. de foro com-*
pet. allegatus per Cacchet. *in d. nu.11.* vnde quia iuris-
dictio dicti domini est praeuenta per legem, ideo po-
test prohibere subdito, ne coram alio litiget, vt dixi su-
pra *ca.38.* sed nos loquimur de subdito imperii, qui po-
test vbilibet litigare, & idem est de subditis illorum
principum, qui repraesentant iura imperi, & habent
subfeuda.

Veritas huius quaestionis est: aut loquimur de du-
7 abus causis, praeparatoria, & praeparata† simul spiritua-
libus, puta si absolutio iuramenti peteretur super con-
tractu vsurario, & tunc si notorie constat vsuram esse
commissam, vel ex inspectione instrumenti, vel aliter,
in promptu pro absolutione obtinenda, iudex eccle-
8 siasticus † ex officio inhibet iudici laico ne procedat
super causa principali, quia dubitat aliquid innouari
in praeiudicium animae creditoris, & in scandalum po-
puli, cui ex officio, ecclesia prouidere debet, *c. ipsa pie-*
tas. vers. item si per potestatem. 23.q.4. & c. ex literis. de spō-
sal. & ibi gl. in ver. compellas & ad hoc est text. *in c. ad no-*
9 *stram. in 2. de iureiur.* vbi not. Inn. quod iudex† ecclesia-
sticus ex officio potest inquirere contra vsurarios, ad
vsurarum restitutionem; quia vertitur praeiudicium a-
nimae: item *c. exceptionem. de except. & c. pia. eod. tit. li.6.*
vbi iudex ex officio repellit excommunicatum agen-
tem, etiam si non petatur, fauore animae, vt rubore cō-
fusus, redeat ad gremium ecclesiae, & hanc opinio-
nem, omissis multis aliis similibus, quę adduci possent,
probaui in praecedenti capite, & sequitur Gramm. *in*
cons.88.n.1. in ciuil. circa absolutionem contractus vsu-
rarii, vel similis. Steph. Aufr. *in tract. de potestat. secul. in*
ecclesiast. lim.21. & Afflict. *in dec.30.n.4.* qui dicit per sa-
crum consilium fuisse conclusum, ꝙ opinio Angeli *in*
l.4.§. condemnatum, habet locum in casu illius decis. &
quod opinio Feder. de Sen. sit vera in casu suo: sed Feder.
quem prius allegauerat *in cons.300.* loquitur de abso-
lutione à iuramento super contractu vsurario, in quā
causa dicit iudicem laicum supersedere debere, & ideo
nos conclusimus posse illi inhiberi.

Fallit ista conclusio, quando non constat notorie
de contractu vsurario, vt dixi supra cap. praecedenti. I-
tem fallit quando debitor incurrisset periurium, quia
tunc Episcopus† non potest absoluere, Berous *in cons.* 10
50.nu.74.vol.1. Rim. iun. *in cons.203.nu.77.* qui multos
allegat, nisi solus Papa, vt per eosdem, & Gramm. *dec.*
66. item fallit quando dicta absolutio† calumniose pe- 11
teretur, puta si immediate ante diem solutionis, quo
casu non valet, & perinde est, ac si post terminum solu-
tionis, & post incursum periurium petiisset, vt conclu-
dunt Ioan. Andr. Burr. & Abb. *in c. debitores. de iureiur.*
quos adhoc allegat Afflict. *in dec.31.* vbi est casus de
hoc, & quia absolutio† datur debitori, etiamsi per nū- 12
tium peteretur, *l. Labeo, vbi gl. ff. de iureiur.* Fel. *in c. ad-*
ministrationis. nu.30. de iureiur. debitor, cuius nomine
est impetrata absolutio, infra illum terminum debet
ratificasse absolutionem, infra quem debuisset petere,
alias nec ratificatio prodesset, pro vt ad hoc multos al-
legat Gagliard. *in tract. de absolut. à iuramento §.2.nu.10.*

Aut loquimur de causis, quarum praeparatoria est
spiritualis, sed praeparata est temporalis, quia de re pro-
fana, puta de obligatione contractus, & similib. & ec-
clesiasticus nullo modo est iudex, neq; potest inhibere:
Quia non valet argumentū† de contractu ad distractū 13
in materia iurisdictionis, *l.2. & ibi not. Bart. & Bald. C.*
vbi, & apud quem. vbi agens ad rescissionem contractus
debet seq. forum rei, vt probat Dec. *in rubr. de iud. nu.*
19. in prima lect. vnde quia absolutio† à iuramento po- 14
test dari ab Episcopo originis absoluendi, & ab Episco-
po loci sui domicilii. Io. Vinc. de Anna. *alleg.83 part.2.*
cum aliis congestis à Gagliard. *in d. tr. de absolutione à*
iuram. cap.4. num.35. non autem ab Episcopo credito-
ris, Capyc. *dec.18.n.6.* Fel. *in c.1.n.31. de iureiur.* si Floren-
tinus commoratur Patauii, vbi contraxit, & obtinuit
absolutionem ab Archiepiscopo Florentiae, quae valet,
& debeat conueniri Patauii, coram cuius Episcopo ni-
hil est actum, neq; iurisdictio eius prorogata, debebit
agi coram iudice laico ipsius rei conuenti.

Nec obstat, quod vbi petitur absolutio, † ibi debet 15
citari creditor, propter qualitatem absolutionis con-
cedendae. Quia licet ista sit magis comm. opin. tamen
contrariū obseruatur in practica, pro vt testantur Vr-
sill. ad Afflict. *in d. dec.220.* Couar. *li.1. var. resolut. cap.4.*
n.5.& 6. Cacch. *dec.125* Capella Tolos. *dec.62.* Ioseph.
Ludou. *in dec. Perusina 18.* Borguin. *dec.9.n.24.* & Nae-
uizan. *in cons.22.n.34.* qui testatur hunc esse stylum Cu-
riae Romanae, & in conflictu harum opinionum, in du-
bio Episcopi debent sequi stylum Curiae Romanae. Et
ego credo illam communem non esse veram, quia si
dicta absolutio potest dari per nuntium, *d. l. Labeo ff.*
de iureiur. vtique si requireretur citatio, requireretur
mandatum. Nisi diceremus quod duplex considera-
tur absolutio,† altera ad effectum agendi, & excipien- 16
di; altera ad effectum rescindendi contractum, vt late
per Fel. *in c.1. & c. debitores. de iureiur.* Crauett. *cons.7. n.*
7. & seq. Couar. *in d. cap.4. n.6. vers. e contrario an* *em.* Ro-
ta Bononien. *in dec.14.* & quod in prima nulla requira-
tur causę cognitio, quia solum conceditur ex causa *ca-*
pituli; & si Christus. de iureiur. quia sc. iuramentum nō
debet esse vinculum iniquitatis: sed in secunda paratur
praeiudicium † creditori, ideo requiritur causae cogni- 17
tio, partis citatio, & fieri probationes, Guido Pap. *dec.*
125. Oldrad. *cons.120.* & ita intelligatur illa communis,
vt in ea absolutione requiratur causae cognitio, in qua
fit praeiudicium parti, pro vt praecitati intelligunt. Sed
certe ista absolutione ad effectum rescindendi non in-
digemus, quia per illam primam poterit quis agere,
& reagere, vt concludit Afflict. *in dec.322.n.12.* & licet
sit imperfecta in sui initio ad inualidandum contra-
ctū, tamen perficitur † postea, quando reus absolutus 18
vult agere ad rescindendum, & declarandum nullum,

Digitized by Google

In contractu igitur adest duplex vinculum, scilic. iuramenti, & eiusdem contractus, primum obstat ad agendum, remissum est ex causa *d.c. & si Christus.* opus est vt rescindatur, contractus, hæc rescissio nihil spiritualitatis continet, ideo non pertinebit ad iudicem ecclesiasticum.

19 Ergo iudex † ecclesiasticus nō poterit inhibere iudici laico, ne procedat super executione instrumenti. Alex. *cons. 83. vol. 5. & cons. 9. vol. 4.* Afflict. *in d. dec. 30. nu. 2.* & ibi Gramm. *in addit. & dec. 31.* & vtrobiq; Vrsill. aliquos allegat, & probat Ant. Gagliard. *in d. tract. de absolut. à iuram. §. 3. nu. 46.* & dixi supra in præcedenti *cap. & in cap. 12.* prope finem.

20 Aliqui dicunt, quod si creditor † remittit iuramentum suo debitori, quod facere potest, Bart. *in l. 1. §. & post operis. nu. 7. ff. de noui oper. nuntiat. & in d. l. Labeo. nu. 5. ff. de iureiur.* tunc ipse debitor, qui absolutione non eget, non potest ire pro ea ad forum ecclesiasticum, quod notant ad euadendum forum ecclesiæ, vbi causæ fiunt immortales, & ita tenuit primus Paul. de Castr. *in d. l. ordinarii. C. de rei vendic. & in cons. 71. visis & ponderatis. vol. 2.* quem sequitur Aufr. *in d. lim. 21. in fine,* & pro dicto notabili ponit Gerard. de Petra sancta *in suo singul. 88. incip. qui est iudex.* quod dictum est verum in causa profana, in qua cum absolutio non possit fieri nisi de facto, postquam est iuramentum remissum à credi-
21 tore, absolutio † facti non prorogat iurisdictionem, Gramm. ad Afflict. *in d. dec 30. vers. certe id fieri non potuit.* sed in causa spirituali, puta vsurarum, vel similium, in quibus debet cognoscere iudex ecclesiasticus,
* remissio † iuramenti per creditorem, censeretur facta in præiudicium iurisdictionis ecclesiasticæ, quod fieri non potuit, ad impediendam reformationem morum correctionem peccatorum, atque scandalum vitandum, vt sæpius dixi supra.

CAP. XXXXVII.

Episcopus an possit inhibere ministris iustitiæ, vt permittant, damnatos ad mortem suscipere sacramentum.

SVMMARIA.

1. *Suspensis in patibulo non est deneganda communio, nec ecclesiastica sepultura.*
2. *Pœna sufficiens pro delicto prodest, vt in altera vita non puniatur.*
3. *Creditores non possunt impedire cadauera mortuorum ne sepeliantur.*
4. *Consuetudo denegans suspendendis communionem, & sepulturam, an sit valida.*
5. *Episcopus potest cogere ministros iustitiæ, vt permittant damnatos ad mortem suscipere sacramentum.*
6. *Iudex ecclesiasticus cogit seculares, & ministros iustitiæ ad obseruantiam canonum.*
7. *Damnati ad mortem an liberentur propter susceptionem sanctissimi sacramenti.*
8. *Priuilegium immunitatis ecclesiæ procedit in his, qui sunt extra carceres.*
9. *Damnati ad mortem, recipientes sanctissimum sacramentum, nisi post tres dies suspendi non debent.*
10. *Crudelitas magna est laqueo strangulari, & vbi id non obseruatur, laudabile.*
11. *Bannitorum & deportatorum cadauera non possunt sepeliri in ciuitate, sed debent extra ciuitatem.*

1 SVspensis † in patibulo pro suis sceleribus, si vere pœniteant, non est deneganda communio, nec ecclesiastica sepultura, ita fuit dispositum in Concilio Maguntino, translatiue *in c. quæsitum 13. q. 2. & c. 2. de furtis & c. super eo. de hæret. li. 6. & clem. 1. de pœnit. & remiss.* gl. *in c. si quis de corpore 26. q. 6.* & gl. *in d. clem. 1.* vbi hoc intelligit, si ipsi petierint, & ibi Card. *in 1. notab. & in q. 11. & 13.* Archid. *in d. c. quæsitum.* & ibi Turrecrem. Steph. Aufr. *in tract. de potest. secul. in ecclesiast. n. 58.* Chassan. *in consuet. Burgund. rubr. 2. §. 1. in ver. il confisq. les biens. n. 5.* Damhauder. *in pract. crim. cap. 150.* Abb. *in c. ex par. in 2. de sepult. n. 4.* Marant. *in repet. l. is potest. nu. 118. ff. de acq. hæred.* Franc. Marc. *in dec. 10. parte 2.*

Et ratio ponitur *in d. c. quæsitum.* nam & illa † pœna *
si sufficiens est pro delicto, prodest, vt in alia vita non puniatur de eodē delicto, quia scriptū est: *non iudicabit Deus bis id ipsum.* & habetur *in c. quid ergo 23. q. 5.* altera ratio consideratur ab Imperatore *in §. meminimus. in auth. vt cum de appell. cognosc. per illa verba: ideoq; pium, & humanū esse perspeximus talem crudelitatē hac lege pijssima coercere, &c.* q tex. licet loquatur de debitorib. & sic in ciuilib. tamen eadē debet esse dispositio in suspēsis pro delictis, postquā tam crudeli pœna patibuli afficiuntur, & esset magna crudelitas eosdem cōmunione, & sepultura priuare. Pro hac igitur opinione facit, ꝙ creditores † non possunt impedire cadauera debito- 3
rum ne sepeliantur, *l. ne corpora. ff. de religios. & sumpt. funer.* Butr. *in c. ex part. in 1. de sepult. & ibi Abb. nu. 5.* late Geminian. *in c. quamquam. col. 6. de vsur. lib. 6.*

Ex quibus apparet, ꝙ illa consuetudo, † quæ est in 4
Hispania, de qua testatur Couar. *in li. 2. var. resol. c. a. 1. n. 11.* item quæ est in Gallia, vt testatur Matth. Boys *in addit. ad Aufr. in d. n. 58.* item quæ est in multis locis Italiæ, de qua testatur Clarus *in pract. quæst. penult. nu. 3.* ꝙ criminoso, qui suspendi debet sanctissimum sacramentū eucharistiæ denegatur, & per consequens sepultura: quia cuicunq; datur sacramentum pœnitentiæ, concedenda est etiā sepultura *d. c. quæsitum.* est contra ius canonicum, & nimis crudelis, atq; contra omnē humanitatē, & ideo non obseruāda, *c. fin. de consuet.* ita in specie probat Petr. Rauen. *in rub. de pœnit. & remiss. in clem. & in alphabeto suo iuris.* huiusmodi est etiam consuetudo Angliæ, quod corpora debitorum sepulturæ non tradantur ad instantiam creditorum, de qua per Abb. *in d. c. ex parte in 1. nu. 5. in princip.*

Ergo per iudicem † ecclesiasticum loci ordinarium, 5
iudices seculares, & ministri iustitiæ compelli possunt, vt permittant ipsum damnatum ad mortē suscipere sacramentū; quia si isti procederent contra ꝓhibitionem canonum peccarent, & ratione peccati ecclesiastic⁹ est cōpetens, & procedit contra quoscunq;, *c. nouit. de iud.* item gesta contra canones inducunt contemptū clauiū ratione cuius inobedientiæ possunt excōmunicari, vt dixi infra *in tract. de excom.* item quia iudex † ecclesia- 6
sticus cogit iudices seculares, & ministros iustitiæ ad obseruantiam canonū, quæ statuta sunt ad prouisionē animarum, pro vt de hoc sunt iura clara *in c. licet. de iureiur. in c. fin. de foro compet. li. 6. in c. fin. de except. in c. decernimus. de sent. excom. lib. 6.* Zabarell. *in d. clem. de pœnit. & remiss.*

Nec potuit fundari illa consuetudo, ex quo propter honorem † sacramenti eucharistiæ videntur gaudere 7
immunitate ecclesiæ, ex his quæ scribit Host. *in summa de immun. eccl. §. in quantum. vers. quid ergo si quis.* & dicam infra latius, quia sicut ecclesia liberat quemlibet fugientem ad eum, præter publicum latronem, ita & corpus Christi, quo nihil est dignius: quia corp⁹ Christi est cib. animæ, non corporis, *c. non iste. de consecr. dist. 2.* ergo tantū liberat animā, non autem corpus, nec pœnas corporales remouet. Itēq; eccl. quēlibet liberat, q ad eā cōfugiat, nō distinguēdo an fidelis sit, vel infidelis,

lis,præter publicum latronem, & nocturnum depopulatorem,*c.inter.de immunit.eccles.*sed corpus Christi non datur infidelibus. Item aliud est recipere corpus Christi, aliud confugere ad illud, & priuilegium immunitatis respicit hunc secundum casum. Item aliud est esse carceratum,aliud extra carcerem,& priuilegium
8 immunitatis† procedit in iis qui sunt extra carceres,& posset hoc casu ministrari sacramentum Eucharistiæ detentis in carceribus in vna camera existente intus carceres, cuius porta sit barrata, & carcerati videant, & audiant missam ab extra, & presbyter eos communicet, sicut fit singulis diebus in carceribus Neapolis, tam in carceribus nobilium, quam plebeiorum, quæ distinctæ sunt.

9 Non tamen nego,quin recipientes† sanctissimum eucharistiæ sacramentum, gaudere debeant aliquo priuilegio, quia post communionem sacram ad vnū diem,aut duos,vel tres,ad supplicium trahi non debēt, sed tamdiu expectandum est,vt probat Host.*in summa in tit.de immun.ecclesiarum.§.in quantum.n.11.* Addentes ad Abb.*in c.sane.de celebrat.miss.*& Franc.Marc. *in d.dec.10.n.4.part.2.*quo vero ad eos,qui propter criminis immanitatem exuruntur, peti possunt, vt eorum ossa,& cineres,sepeliantur,pro vt dicit text. *in l.1.ff. de cadauer. punit.* & inibi etiam Vlpianus gentilis dicit, nunquam deneganda esse, si petita fuerint, nisi maiestatis crimine rei fuerint,quod iudices Christiani propter humanitatem, & fraternitatem in Christo, permittere non debent,sed recordari debent,quod qui la-
10 queo† strangulantur crudelissime pereunt, vt demonstrant cōuulsiones & contorsiones, q̄ illis accidūt&ob id leges satis crudeliter disposuisse, & laudabiliorē esse Venetam cōsuetudinem,vt cuilibet delinquenti, nisi enormissimus fuerit,ceruix vno ictu amputetur, quæ pœna non sine cruciatu est, sed minore, quam in his, qui suffocantur laqueo,celeriusq; absoluitur,in quam vtinam illa prima commutaretur,ad maiorem spem salutis animarum in patibulo morientium.

Huc etiam pertinet, quod licet sit dispositum, vt
11 banniti,† & deportati,qui viui in ciuitate non possunt permanere, nec in eadem, eorum cadauera sepeliri possint, per text. *in l.si quis insulam. & ibi Bart.ff.de cadauer.punit.*& not.*in l.1.C.ex delict.defunct.* Marant.*in d.l.de potest num.121.*Couar.*in d.cap.1.nu.11.vers.hinc expenas poterit.* tamen possunt sepeliri in alio loco, & sic non denegatur.

C A P. XXXXVIII.

Episcopus quando possit cogere laicos contribuere pro reparatione ecclesiæ.

S V M M A R I A.

1 *Ecclesia ex quibus debeant restaurari.*
2 *Laici patroni an possint cogi per Episcopum ad reparationem ecclesiarum dirutarum.*
3 *Rector ecclesiæ tenetur succurrere toti familiæ patroni de alimentis.*
4 *Iuspatronatus quando possit acquiri per extraneum in reparatione ecclesiæ.*
5 *Interpellatio requiritur cū tractatur de iure perdendo.*
6 *Ecclesiam liberam an teneantur laici reficere,vel reparare.*
7 *In ecclesiæ reparatione qui teneantur contribuere.*
8 *Clerici totius diœcesis quando teneantur contribuere reparationi ecclesiæ.*
9 *Populus ex consuetudine tenetur contribuere in refectionem ecclesiæ.*
10 *Ecclesiæ reparationi quando tenentur contribuere laici parrochiani.*
11 *Laici diœcesani quomodo dicuntur subditi Episcopi.*
12 *Episcopus quando possit exigere à laicis charitatiuum subsidium.*
13 *Confratres quando tenentur contribuere ad charitatiuum subsidium.*
14 *Clerici tenentur ad contribuendum in opera publicà ciuitatis.*
15 *Iudex quis erit competens quando laici vel clerici tenentur actione subsidiaria ad reparationem ecclesiæ.*
16 c.filiis,vel nepotibus 16.q.7. *intelligentia.*

DIsponit sancta Tridentina synodus *sess.21. de reformatione cap.7.* vt parrochiales ecclesias† Episcopi 1
refici, instaurariq; procurent,etiam si prædictæ ecclesiæ sint iurispatronatus, ex fructibus, & prouentibus quibuscunq; ad easdem ecclesias quomodocunq; pertinentibus,quod si non fuerint sufficientes,omnes patronos, & alios, qui fructus aliquos,ex dictis ecclesiis prouenientes,percipiunt,aut in illorum defectum parrochianos, omnibus remediis oportunis, ad prædicta cogant, quacumq; appellatione, exceptione,& contradictione remota.Quod si nimia egestate omnes laborent, ad matrices,seu viciniores ecclesias transferantur, cum facultate tam dictas parrochiales, quam alias ecclesias dirutas, in profanos vsus non sordidos, erecta tamen ibi cruce,conuertendi: ex quibus apparet, quod seculares patroni, & alii, qui fructus ex ecclesia percipiunt, in subsidium tenentur ad eius reparationem,deficiente fabrica ipsius ecclesiæ.

Hic autem considerandum est, dupliciter cum patronis† ecclesiarum dirutarum agendum esse, primo, 2
actione, de qua disposuit Concilium, quando fructus percipiant: siquidem,si patroni in necessitatem deuenerint,debent ali ab ecclesia,*c.quicunq 16 q.7.c.nobis. de iure patr.* & quod rector† ecclesiæ hoc casu teneatur de alimentis succurrere toti familiæ ipsius patroni 3
late scribit Lambertin. *in tract.de iure patr. libr.3.in 3. quest.princip.art.6.* qui fructus debent prius expendi in reparationem ecclesię.secundo interpellatione,quia ecclesia diruta, si quis extraneus vellet ædificare, & reparare† cum consensu episcopi,& sic acquireret iuspatronatus,gl.*in c.3.de iure patronat.*Geminian.*in c.cum accessissent.de constit.lib.6.& ibi gl.* Roch. *de iure patronat.in ver.construxit.num.12.vers.aut vero est funditus.* Lambertin.*in 3.art.6.quest.princip.primæ partis.li.1.n.18.* & hanc non considerauit concilium,quo casu ecclesia diruta, æquum est, vt Episcopus priusquam consentiat,interpellet patronum, vt ipse ædificet, vel reficiat, alias dabitur alteri facultas id faciendi cum acquisitione iurispatronatus,ita dixit prius,Host. *in d.c.3.* quem diffuse sequuntur Lambertin *ibid.nu.19.& 20.*& Roch. *in d.nu.12.*addo rationem,quia cum tractetur† de iure 5
perdendo in totū, cum extraneus penitus dirutam ædificare vult, vel in partem, si possit refici tantum, & pro eo euadat compatronus, interpellatio fieri debet, ad constituendum patronum in negligentia, & culpa, ex his quæ dicit Innoc. *in c.extirpandæ.§.quia vero.de prebend.*& ibi sequuntur Abb. & cæteri. per *c. ex parte cum trib.c.seqq.de cleric.non residentd.* & ex his quæ late scribit Afflict.*in dec.370.in 2. dubio.*

Sed an laici† teneantur reficere,vel reparare eccle- 6
siam liberam,communis resolutio est pro negatiua,gl. *in c.quatuor 12.q.2.*dicit.Item ex omnibus his capitulis

Digitized by Google

collige laicos non esse compellendos ad reparationem fabricæ, sed tantum clericos. Item text. *in c. decreuimus 10. q. 1.* dicit, & si qua forte basilica fuerit reperta destituta, ordinatori eius reparari præcipiatur, & ibi gl. intelligit, id est, sacerdoti. Et hanc opinionem probant tex. *in c. si monachus. & ibi gloss. final. 16. q. 1. & in c. 1. & c. de his. de eccles. edific.* ex quo textu, & ex rubrica illius tituli probatur idem esse, quando ecclesia de nouo fieri debet: Hanc opinionem tenent Innoc. ibi, & Abb *nu. 3.* & Archidiacon. *in d. c. quatuor.* Alberic. *in l. ad instructionem nu. 1. C. de sacros. eccl.* Cæpoll. *in tr. de seruit. vrban pred. cap. 59. nu 22.* Andr. de Isernia super *Constit. regni incip. quando. vers. sed si clericis.* & quia

7 canonici, & capellani tenentur contribuere † pro rata redditu um *d. c. si monachus. & c. fin. de his quæ fiunt à maior. parte Cap.* & ita tenet Feder. de Sen *in cons. 217.* quē refert, & sequitur Card. Flor. *in c. audientiam. de eccl. ædificand.* & hoc intelligi debet detractis alimentis necessariis prælati & clericorum *d. c. de his.* ideo si istorū

8 bona non sufficiunt, tunc episcopus, & capitulum possunt facere statutum, quod omnes clerici † diœcesis teneantur ad contribuendum, & ad hoc cogi possunt. Io. Andr. *in c. si propter. in gl. sua in ver. ecclesiæ tuæ fabrica. de rescript.* Anc. *in d. c. 1. n. 3. de eccles. ædificand.* item possunt deputare fructus beneficiorum vacantium ad fabricam ecclesiæ, Io. Andr. ibid. Abb. *in d. c. 1. nu. 6.*

Abbas *in d. c. 1. num. 3.* dicit quod si est consuetudo,

9 quod populus † contribuat in refectionem ecclesiæ seruetur talis consuetudo, si ea non sit, ecclesia reparetur ex redditibus suæ fabricæ, & si non habeat, vel minus sufficientem, quod clerici illius ecclesiæ contribuant ex eo, quod eis supererit deducto necessario, & si nihil superest eis, aut quod superest, non sufficiat ad reædificationem, debent vltimo loco compelli paro-

10 chiani † huiusmodi ecclesiæ ad contribuendum ratione sacramentorum, quæ sibi ministrantur, & diuinorū officiorum, quæ ibi audiunt. Hanc opinionem Abb. sequuntur. Rip. *in responsis 1. 2. & 3. sub titulo de ecclesiis ædificandis.* grauissimi Doctores Hispani, Gregorius Lopez *in l. 11. gl. sacando lege 10. partita 1.* Auendanus *in tractatu de exequendis mandatis Regum, libr. 1. capit. 10. nu. 29. & lib. 2. cap. 14. nu. 19.* & Io. Guttieres. *in sua allegatione 10.* qui loquuntur extra casum consuetudinis, quia vbi adest consuetudo coguntur actione primaria,

11 non subsidiaria. Et probatur primo, quia laici † diœcesani dicuntur subditi Episcopo, quo ad quædam, vt notat gl. *in clem. 1. in ver. subditos de foro compet.* & habetur *in c. nuper de sent. excom.* ideo laici tenentur ad procurationem episcopi visitantis clerum, & populum, *c. attendendum. 10. q. 3.* & ibi gl. *in ver. subditos.* exponit laicos, & Archidiac. ibi in princip. dicit, quod poterit prima die esse in sumptibus laicorum, & hanc opinionem dicunt esse veriorem de iure, licet de consuetudine non seruetur, Guglielm. de Monte Lauduno *in c. Romana. ver. populor. de censib. li. 6.* & ibi Imm. & Franch. itē potest

12 exigere † charitatiuum subsidium à laicis, quando imponeretur pro vtilitate publica totius terræ, vt dicit Collectarius *in c. cum apostolus. de censib.* nisi laici vellent consulere Papam, vt ibi dicit Collect. & de illis

13 laicis, qui sunt de aliqua confraternitate, † quod debeant contribuere ad charitatiuum subsidium, tanquam partes loci pii, est resolutum in Rota Romana, vt per Caputaquensem *dec. 328 part. 1.* ex quibus apparet quod laici propter sacramenta, quæ sibi ministrantur, & diuina officia quæ ibi audiunt, & ideo propter hanc publicā vtilitatē, in subsidiū teneātur ad refectionē, & reparationē ecclesiæ, nec poterunt renuntiare, dicentes se nolle eis vti in dicta ecclesia, vt probat Abb. *in d. c. 1. nu. 4.*

Item sicut clerici † tenentur in subsidium, ad con- 14
tribuendum in opera publica ciuitatis, quæ sunt communia omnibus, pro vt est refectio viarum, murorum, & pontium per *l. ad instructionem. C. de sacrosanct. eccles. c. non minus. & c. aduersus. de immunit. eccles.* & late scripsi supra *part. 2. cent. 1. casu 11.* & sic fuit diffinitum per sanctissimum Dominum nostrum Clem. VIII. hoc anno 1600. quod clerici diœcesis Pisanæ teneantur in subsidium laicorum ad purgationem, & reparationē fluminis. eodem modo laici teneri debent contribuere ad reparationem, & reædificationem ecclesiæ, quia & hæc est causa, pia & publica, & communis omnibus, imo est maior ratio de ecclesia, quam de aliis.

Præsupposita igitur hac laicorum † obligatione 15
subsidiaria, quis erit iudex competens contra illos. Nō inueni hucusque scriptum ab aliquo, videtur in dubio standum esse regulæ, vt actor sequatur forum rei, præsertim cum tractetur de interesse omnium clericorū, Episcopi, videlicet, an debeat contribuere pro duabus quartis, etiam applicando illam, quæ debetur pauperibus, quousque ecclesia perficiatur, prout videtur expediens. Item omnium clericorum an debeant contribuere etiam respectu bonorum suorum patrimonialium, pro vt dicit Innoc. *in d. c. de his. de eccles. ædific.* & licet Abb. ibid. *n. 4.* dicat contrarium, tamen est opinio falsa, quia si secundum ipsum, laici tenentur contribuere in subsidium, ergo patrimonialia clericorum saltē debent concurrere cum hac actione subsidiaria, alias in iis quæ immediate pertinent ad clericos, laici essent peioris cōditionis. Ideo episcopus videtur aliquo modo suspectus. Item videtur, quod saltem debeant eligi arbitri, sicut dicimus quod quando est contentio inter Episcopum, & clerum de solutione subsidii, eliguntur arbitri, vt per Host. Io Andr. & Butr. *in d. c. cum apostolus. de censib.* per tex. *in c. si clericus 11. q. 1.* & dicit Io. Andr. sic fuisse de facto obtentum, idem dicit Archidiac. *in §. iuxta sanctionem 16. q. 1.* per *d. c. si clericus.* & subdit ibi Archid. quod si clerici nollent eligere arbitros, Episcopus eos compellet, vt late scribit Bart. Beller. *in su. act. de charitatiuo subsid. q. 17.* huius articuli veritas est decisa per supradicta verba concilii Trident. vt patrochiales ecclesias episcopi refici, instaurarique procurent, &c. quæ licet videantur procedere quando lis est inter Rectorem, & patronum, & sic non cesset præfata ratio suspitionis, tamen inducitur, quod huius rei cognitio est episcopalis, qui si impeditus fuerit, recurritur ad archiepiscopum, *c. filiis, vel nepotibus. 16. q. 7.* & si Metropolitanus etiam, recurretur ad Papam, & ideo Collectarius *in d. c. cum apostolus. de censibus.* dicit, nisi laici vellent consulere Papam, quia in hoc casu, absque recursu ad Metropolitanum, potest immediate recurri ad Papā.

Nec obstat, quod *in d cap.* † *filiis. vel nepotibus.* dicatur, 16
& si Metropolitanus neglexerit, recurratur ad Regem, & sic ad iudicem laicum. Quia, vt dixi supra, habetur recursus ad Regem, quando minatur ruinam, & propter longam distantiam ab vrbe, non potest ita celeriter à Papa obtineri prouisio, & vt dicit gloss. ibi *in ver. Regis.* regulariter secularis non se intromittit *c. placuit. 11. q. 1.* & dicit Innocent. *in d. c. cum apostolus.* & ibi etiam Hostiens. quod hoc fiet per superiorem, superior autem erit Episcopus, vel Metropolitanus, vel Papa, cum aliis allegatis ad hoc per Boer. *dec. 136 per totum.*

CAP.

Digitized by Google

CAP. XXXXIX.

Iudex laicus an aliquo casu possit cogi per ecclesiasticum, vt iudicet secundum Canones.

SVMMARIA.

1 *Iudex laicus in causis ecclesiasticis ordinatoriis iudiciorum debet sequi ius ciuile secus in decisoriis.*
2 *Iuramentum non tenet, si inducat peccatum etiam veniale.*
3 *Consuetudo, vel lex inducens peccatum. non valet.*
4 *Ius ciuile non est seruandum in foro ciuili, quando ex illius obseruantia inducitur peccatum.*
5 *Iudex laicus quando cogi potest ad obseruantiam iuris canonici.*
6 *Leges permittentes necem in aliquibus casibus, inducunt peccatum.*
7 *Papa potest tollere leges inducentes peccatum.*
8 *Peccatum auctoritate legis factum, quando non obliget.*
9 *Gesta per iudicem contra leges inducentes peccatum sunt nulla ipso iure.*
10 *Iudex ecclesiasticus imperitus potest in causis ecclesiasticis petere consilium a laico.*
11 *Peccatum quod notorie inducitur, facit acta nulla.*
12 *Ius canonicum seruandum est in praescriptione malae fidei.*
13 *Praescriptionem in causis allegare, est impium refugium.*
14 *Iudex ecclesiasticus praecipit laico, quando notorie constat de mala fide praescribentis.*
15 *In criminibus mixti fori, vterq; iudex potest leges condere.*
16 *Iudex laicus potest disponere, vt vsura praesumatur ex aliquibus coniecturis.*
17 *Iuramentum an possit tolli per laicos, saltem ratione confirmationis contractus.*
18 *Ius ciuile debet seruari, si clericus conueniat laicum pro re sua temporali.*
19 *Ius canonicum parum, aut nihil tractat de contractibus stricti iuris.*
20 *Ius ciuile debet seruari inter eccleasticos in contractib. stricti iuris.*
21 *Iuri ciuili quando standum sit, etiam in foro canonico.*
22 *Ius canonicum quando seruandum sit in causis feudalibus.*
23 *Papa potest resoluere dubia inter Legistas.*

QViaex supradictis apparet, in animaduersionibus
mixti fori duplicis generis causas interuenire, sci-
licet concernentes peccatum, & ecclesiasticas, ideo su-
perest videre, cum id accidit, secundum quod ius se-
cularis iudex iudicare debeat, canonicum videlicet, an
ciuile. Pro cuius quaesiti vera responsione est sic di-
stinguendum. Si causae spirituales in facto, aut quo-
modolibet concernentes peccatum tractari contige-
1 rit coram laico, aut loquimur in ordinatoriis † iudici-
orum, aut in decisoriis: primo casu semper seruatur
ius ciuile, etiamsi discordet à Canonico, gloss. *in clem.
dispendiosam. de iudic.* vbi quod causa vsuraria tracta-
tur coram iudice laico non de plano, & sine strepitu,
& figura iudicii, sed iuris ordine seruato, & sic secun-
dum consuetudinem fori, vbi tractatur, & ita Abb. *in
c. ecclesia s. in nu. 19.* Intelligit dicta per gl. *in c. quod cle-
ric. de foro compet.* Archid. *in c. ei qui. §. nominationis 2. q.
6. & in c. continua. 11. q. 1.* & dixi latius supra *cent 1. cas. 43.*
secundo casu semper debet seruari ius canonicum, si-
ue in terris ecclesiae, siue imperii, *c. fin. & ibi notant o-
mnes. de praescript.* Abb. *in d. c. ecclesia S. M. nu. 8. & n. 14.*
Dec. *n. 95. & seq* Bart. *in l. priuilegia nu. 2. & ibi omnes se-
quuntur. C. de sacros. eccles.* gl. magistralis *in c. possessor. de
reg. iur. lib. 6.* Fel. *in c. in causis. nu 1. vers. & sic ait. de testib.*
Dec. *in cons. 432. cum sit. nu. 19.* Ceph. *in cons. 40. num. 16.*
late Berous *in cons. 11. viso instrum. deposit. vol. 3.* Butr. *in
c. cleric. in fine. de iud.* Afflict. *dec. 322 n. 5.* & ibi Addentes
alios cumulant, & probant esse receptissimam senten-
tiam. Imm. *in repert. d. c. fin. de praescript. in 1. not.* dicit,
quod debet seruari ius canonicum, etiam si lex ciuilis
nutriret peccatum veniale, vt ibi in fine dicitur, quod
iuramentum † non tenet, etiam si inducat peccatum 2
veniale, gl. & Archid. *in c. si aliquid 22. q. 4.* Io. Andr. *in
c. quamuis. de pact. li. 6.* Butr. *in c. si vero. de iureiur.* & est
ratio, quia remittere peccatum pertinet ad solum Deú,
c. verbum. de poenit. dist. 1 & habetur *in clem. si dominum.
de reliq. & venerat. sanct. & in c. abusionib. de poenit. & re-
miss.* Fel. *in summa. de poenit. & remiss. §. 1.* ideo omnis
consuetudo, † compositio, iuramentum, lex, priuilegi- 3
um, & statutum per quae nutriri possit peccatum, non
valet, & ad Papam est recurrendum pro talium refor-
matione Io Andr. *in c extirpandae. de praebendis. in gl. in
ver. consuet.* & in istis leges obediunt canonib. *l. fin. C. de
summa trinit. auth. quomodo oporteat episcop. in 1. responso.
& §. si vero Canonicus. in auth. de mandat. princ. & § si ve-
ro eccl siastic. in auth. vt cler. apud propr. episcop. & auth.
de ecclesiast tit. in 1. respons. & l. priuil. C. de sacros. eccles. &
auth. cassa eod. tit.* quorum iurium mente ponderata, e-
manauit *auth. sacramenta puber. C. si aduers. vendit.* & ita
limitatur supradictus primus casus, vt in ordinatoriis
litis, † ius ciuile non sit obseruandum in foro seculari, 4
quando ex illius obseruantia induceretur peccatum.
Franc. *in c. licet. in 3 notab. & ibi Gemin. in vers. nota quod
canones de iureiur. lib. 6.*

Et quod in similibus casibus iudex † laicus possit co- 5
gi ad obseruantiam iuris canonici, sunt iura expressa *in
c. fin de foro compet. li. 6. c. fin. de except. c. licet de iureiur. &
c. decernimus. de sent. excom. lib. 6.* per quae iura posse cō-
pelli etiam per censuram ecclesiasticam, tenent Aufr.
*de potestat. secul. in ecclesiast. n. 35. & n. 58. vers. ad quod fa-
cit.* Fel. *in d. c. ecclesia S. M. nu. 41.* Gemin. *in d. c. licet in 1.
opposit.* Ancar. *in regula; ea quae. in 3. q. de reg. iur. li. 6. vers.
in quaestione.* Maran, *part. 4. dist. 11 nu. 56.*

Ideo leges † permittentes viro occidere adulterum 6
vxoris deprehensum in adulterio si est persona vilis, &
cui non debetur reuerentia, *l. marito. in 1. responso. & l. si
adulterium ff de adulter. & l. Gracchus. C. eod. tit.* & simi-
liter permittentes patri, qui habet filium in potestate
occidere adulterum filiae, in domo filiae, & èconuerso
permittentes patri occidere adulteram filii, & generi,
& occidere filiam. *l. pater. l. nec in ea. & l. quod ait ff. de ad-
ulter* non valent, nec sunt seruandae. gloss. *in c. inter haec
32. q. 2.* quam sequitur Abbas *in c. veniens. in 2. de sol.
& in repet. c. cum esses col 3. de testam* Richard. *in 4. libr.
sent. dist. 37. q. 2. art. 1* & Papa ratione peccati potest istas 7
leges tollere, Abb. *in c. ad nostram. in vltimo not. per illū
text. de prob.* Dec *in d. c. ecclesia S. M. nu. 97.* & quod di-
citur, peccatum, † auctoritate legis factum, non obli- 8
gat, intelligitur quando illa lex non est nutritiua pec-
cati, Bald. *in c. in omni. post princ. de test.* vel auctoritate
iuris pontificii, Dec. *d. nu. 97.* melius intelligitur quan-
tum ad poenas introductas de iure ciuili, per ea quę ha-
bentur *in l. nec in ea in §. ius occidendi. & in l. marito. & in
l. si adulterium. in §. imperatores ff. de adult. & in l. si quis
in graui. §. si tamen ff. ad Syllanian.* item prohibetur

maritus tenere vxorem in adulterio deprehensam, *l. crimen, & l. castitati. C. de adulter.* sed ius canonicum permittit sine vlla pœna, dummodo ipsa velit ab adulterio recedere, *c. illud vero § hic subaudiendum 31. q. 1.* item filius vnius germani coniungi potest matrimonio cum filia alterius germani, *§. inter eas. Instit. de nupt. & l. nemini. C. de nupt.* sed ius canonicum permittit eas separari, *c. non debet. de consanguinit. & affin. t. & c. progeniem 35. q. 3.* item rapta non potest contrahere matrimonium cum raptore *l. vnic. C. de raptu virgin.* sed de iure canonico nouissimo potest, *c. fin. de raptor.* item licitum est concubinam retinere *ff. de concubin.* & multis casibus vxorem repudiare, vt *C. de repud.* quæ tanquam inducentia peccatum iure canonico prohibita sunt, *c. lege. dist. 10. c. sunt qui dicunt 27. q. 2.* item quia duellum ratione peccati prohibitum est de iure canonico, vt latius scribo *in tractatu de excom. cap....* & cum iudex contrauenens excommunicari possit, ergo & gesta † per eum, secundum leges inducentes peccatum
9 sunt nulla ipso iure: nam cum virtus legis ciuilis in materia peccati sit sublata, & dispositio iuris canonici vigeat, quod etiam in foro seculari seruandum est, vt dixi; ergo sententia in prædictis, vel similibus casibus, contra ius canonicum lata est nulla ipso iure, ex regula *l. si expressim ff. de appellat. & l. 2. C. quando pro voc. non est necess. & c. 1. de sent. & re iudic.*

10 Ex his infero, quod si iudex † ecclesiasticus imperitus in similibus causis peteret consilium à laico, vt potest, secundum commun. opinion. Doct. de qua per Doct. *in c. decernimus numer. 132. de iudic.* & est casus *in l. quidam decedent. §. 1. ff. de adminiftr. tut.* & ideo tenetur sequi consilium illius, vt est not. doctrina Ant. de Butr. *in c. cum olim num. 18. vers. puto etiam quod arbitratur. de arbitris.* quem sequitur Alex. *in l. si conuenerit. col pen. ff. de re iud.* & Dec. *in d. c. decernimus nu. 136.* si laicus rogatus acceptauerit, quo casu cogi potest, *l. 3. §. tametsi. l. litigatores §. 1. l. non distinguemus. §. 1 ff. de arbitr.* & notant gloss. & Doct. *in l. fin. C. de contrah. em pt.* cogi poterit sicut ordinarii iudices ad præstandum consilium de iure canonico.

11 Declaro supradicta procedere quando † peccatum notorie induceretur & nutriretur quod posset puniri de iure canonico saltem per viam denuntiationis, vtendo in subsidium remediis censurarum. Vt in præscriptione malæ fidei, *l. sicut. l. omnes. C. de prascript. 30. ann.* quæ sunt correctæ de iure Canonico, *c. fin. de prascript.* & ibi notant communiter omnes scribentes, quia
12 standum est dispositioni † iuris canonici, gloss. & omnes Doct. *in c. possessor. de regul. iur. lib. 6.* Io. Andr. *in mercurial. in vltima opposit.* Host. *in summa de præscript. rerum immobil. §. verum col. 1. & 2.* Bald. *in l. quibus diebus. §. dominus. ff. de condit. & demonstr.* Ang. & Imm. *in l. sequitur §. si viam ff. de vsu.* Alex. *in consil. 188. viso tit. vers. venio ad secundum dubium. vol. 2. & cons. 34. viso processu causa. vol. 3.* quod est verum non solum in actionibus realibus, sed etiam personalibus, reprobata opinione Bart. *in d. l. sequitur.* vt ibi per omnes scribentes. Et ideo præ-
13 scriptionem † in causis allegare est impium refugium, Afflict. *dec. 37. & dec. 329.* vbi Vrsill. in additionibus in fine dicit, quod toto tempore, quo ipse exercuit officium aduocationis, nunquam potuit videre quod feratur sententia ex causa præscriptionis, idem dicit *in d. c. 13. & d. dec. 37. nu. 2. circa finem.* ergo quando noto-
14 rie constat de mala † fide præscribentis, posset ecclesiasticus præcipere seculari iudici pro obseruantia canonum, vt dixi, ne permitteret præscribentem esse in peccato, iuxta allegata per Parif. *in consil. 27. n. 117. & seq. vol. 1.* & quando actor non posset obtinere, habet remedium denuntiationis euangelicæ contra præscribentem quia præscriptio non potuit tollere obligationem naturalem, per quam potest intentari dictum remedium, vt latius scribo infra *cap. 2.*

Secus si induceretur peccatum puniendo, non autem nutriendo. Nam in criminibus † mixti fori vter- 15
que iudex tam secularis, quam ecclesiasticus potest disponere, præsertim leges condendo, quia legem condere regulatur ad metus iurisdictionis statuentis, Bald. *in c. 1. de rescript.* Belluga *in specul. princip. rubr. 12. §. quadam nu. 66.* & dixi supra *in 1. parte cap. 9. art. 2.* vsura punitur de iure ciuili, & est mixti fori, vt dixi *cap. 8.* potest igitur laicus † disponere, vt vsura punita per leges suas, 16
præsumatur ex aliquibus coniecturis, pro vt est commun. opin. Doct. *in d. c. ecclesia S. M.* Dec. *num. 144.* Fel. *num. 64. vers. hanc declarationem.* Abb. *num. 18.* vbi omnes concludunt, quod licet dispositio laici non valeat, si esset directo circa actum spiritualem, tamen valet, quando dirigitur circa actum temporalem, ideo statuere quod contractus præsumatur vsurarius, non est nutrire peccatum, sed punire contrahentes, & annullare contractum, & si super eo apponitur iuramentum eisdem ratione, & modo potest super eo disponere, ita dicunt præcitati *in d. c. ecclesia S. M.* Bartol. *in l. omnes populi. num. 25.* & ibi Crotus *num. 47.* Roman. *in consil. 12. per totum.* & Mandos. ibi alios citans, probat esse magis communem. Non potest tollere † iuramentum 17
quo ad religionis vinculum, vt est magis comm. de qua per Couar. *in c. quamuis pactum in 2. parte. § 1. num. 7. de pact. lib. 6.* potest tamen tollere effectum confirmationis contractus. Couarr. *ibid. num. 8.* & hoc quia est mixti fori, vt dixi *cap. 12.* ideo potest statuere quod non extendatur ad casus illicitos, Bellug. *in d. §. quadam num. 66.* & per legem remittere iuramentum, Ancar. *in c. ea que. in 3. quæst. de regul. iur. libr. 6.* nec nutriret peccatum, sed puniret dolum, ipsum præsumendo, qui vitiat iuramentum *d. c. quamuis. & authent. sacramenta puberum. Cod. si aduers. vend.* nec valet obiectio Crot. *in d. l. omnes populi. numer. 47. in fine.* quod non est permissum directo, nec etiam per indirectum, *c. tua. de procurator. c. cum quid vna via. de regul. iur. lib. 6.* quia hoc procedit in casibus simplicis iurisdictionis, secus in casibus mixti fori, in quibus laico non est prohibitum per indirectum, vt probatum est.

Secunda distinctio principalis huius quæsiti est: aut tractatur de rebus temporalibus clericorum, aut de rebus temporalibus ecclesiarum, (omitto de personis, quia regulariter non subiiciuntur laicis, nisi in casibus supra dictis.) primo casu, cum clericus † conuenit 18
laicum coram iudice seculari pro re sua temporali, seruari debent leges ciuiles, *ex reg. c. si clericus. de foro compet.* & hanc opinionem tenet gloss. *in clement. dispendiosam. de iudic. & in c. 2 de regul. iur. libr. 6.* Butr. *in c. quod clericis num. 6. de foro compet. & ibi Abb. num. 6. & in c. 1. numer. 8. de noui oper. nuntiat. & in d. c. ecclesia S. M. num. 14. & ibi Felyn. num. 43.* Ancaran. *in c. 1. numer. 44. & seq. & ibi communiter omnes. de constit.* Bartol. *in l. priuilegia. num. 2. C. de sacros. eccles. & ibi Bald. num. 3. & Salyc. num. 1.* qui mouentur per *c. per venerabilem. qui fil. sint legit.* Ancar. ibid. testatur de communi, & de eadem testatur Coras. *in lib. 2. commun. opinion. tit. 9. casu 30. num. 159.* Intelligit tamen Dec. quando leges ciuiles generaliter loquerentur, & canones non contradicerent, nec de clericis mentionem facerent *in d. c. ecclesia S. M. nu. 106. & seq.*

Et licet hæc sufficeret ad probationem hui⁹ articuli sic generaliter pertractati, tamen casib. etiam particulati-

Digitized by Google

19 laribus confirmari poteſt. De iure canonico † parum,
aut nihil tractatur de contractibus bonæ fidei, aut ſtri-
cti iuris, puta cõmodati, depoſiti, locati, mutui, de pig-
noribus, de fideiuſſoribus, &c. vt dicit Archidiacon. *in*
20 *c. quo iure diſt. 8.* Ideo eccleſiæ, † & eccleſiaſticæ perſo-
næ poſtquam ſunt p̃dictorum titulorũ capaces, in ac-
quirendo retinendo, & diſponendo, debent ſecundum
leges ciuiles diiudicari. Ancar. *in d. c. 1. nu. 46.* & de hoc
eſt tex. *in c. 2. de arbitr. lib. 6, in c. 1. & 2. de noui op. nuntiat.*
& ibi notant Doct. & *in c. cum eſſes de teſtam.* Felyn. intel-
ligit hanc concluſionem etiam ſi leges & canones ad-
inuicem ſint contrariæ, in allegato *n. 43.* Luc. de Penn.
in l. vnic. C. de conductor. & procurator. lib. 11. col. 5. verſ.
quarto quæritur. intelligit etiam ſi coram iudice eccle-
ſiaſtico agendum ſit, ſtante prædicta repugnantia, &
cauſa agatur inter duos laicos, de quo latius ſcripſi in-
fra *centur. 2. caſu 92.* Ratio ab omnibus aſſignatur,
quia leges ſunt diuinitus per ora principum promul-
gatæ, & Eccleſiaſtici ſecundum diuinam, & humanam
legem iudicare debent, *c. ſummopere 11. q. 3.* Et ideo
etiam in his quæ ſpectant † ad forum canonicum, vbi
21 ius canonicum ſtatuit rigorem, ius autem ciuile æqui-
tatem, ſtandum eſt iuri ciuili, vt per Archidiacon. *in c.*
quod à patribus diſt. 95. ergo ſi clericus iurat dare intra
decem dies, etiam quo ad pœnam periurii, inſpicimus
pœnam à media nocte, ſecundum ius ciuile, vt notatur
in l. more ff. de feriis. & ſecundum eccleſiam à veſperis,
vt ibidem not. & æquius eſt ius ciuile in hoc, ad eua-
dendum periurium. Sicut econtra, quando in cauſa
feudali non reperitur caſus deciſus de iure feudorum,
recurrimus ad ius commune, *c. 1. de feud.* & tunc ſi repe-
22 ritur contrarietas inter ius ciuile, & canonicum, † ra-
tione iuramenti, quod præſtatur in feudo, debet obſer-
uari diſpoſitio iuris canonici, vt determinat Bald. *in c.*
imperialem § fin. de probib. feud. alien. per Feder. & ratio
eſt, quia quando dubitatur de opinione inter legiſtas,
23 recurritur ad Papam † pro deciſione per tex. *in c. per*
venerabilem verſ. rationibus qui fil. ſint legit. Butr. *in c. ſu-*
per literis de reſcript. per illum tex. & *in c. 1. de iuram. ca-*
lum. & in c. fraternitatis de teſtib. ideo dicit quod cum
clem. 2. de teſtib. decidat id, de quo erant magnæ alterca-
tiones inter Legiſtas ſeruanda erit etiam inter laicos
in foro ſeculari, notant etiam Doct. *in c. licet ex ſuſcep-*
to de foro compet. & in l. quamquam C. ad l. Falcid. & in
c. Raynutius de teſtam.

Idem intelligo in ſecundo caſu, cum clericus conuenit laicum coram iudice ſeculari, de re temporali eccleſiæ, per eaſdem rationes. Sed quid in caſibus mixti fori, ſi ageretur contra laicum coram iudice eccleſiaſtico, vide *in d. caſu 92.*

CAP. L.

An cognitio immunitatis eorum, qui ad eccleſias confugiunt, ſit mixti fori.

SVMMARIA.

1 *Papa poteſt concedere facultatem extrahendi reos ab eccleſiis.*
2 *Immunitas eccleſiæ eſt de iure poſitiuo introducta.*
3 *Immunitas eccleſiarum infra quem ambitũ duret extra eccleſias.*
4 *Iudex Eccleſiaſticus ſolus cognoſcit de iure immunitatis eccleſiarum.*
5 *Immunitate eccleſiarum qui non gaudent, non extrahuntur ſine licentia Epiſcopi.*
6 *Confugientes ad eccleſias nemo poteſt extrahere ſub pœna excommunicationis.*
7 *Officialibus creditur in pertinentibus ad eorum officiũ.*
8 *Satellibus quando non credatur circa capturã reorum.*
9 *Iudex laicus qui extraxit ab eccleſia ſine licentia epiſcopi, debet remittere captum ad eundem locum.*
10 *Iudex laicus relaxans captum in eccleſia, non poteſt illum iterum capere.*
11 *Immunitate qui non gaudet, ſi remittitur ad laicũ, debet capi cũ iuramẽto de nõ imponenda pœna ſanguinis.*
12 *Confugiens ad eccleſiam, ſi portat arma, poteſt capi à laicis propter arma.*
13 *Priuilegium immunitatis amittitur ꝓpter delictum.*
14 *Saluus conductus extinguitur propter delictum poſtea patratum, vt de vtroque puniri poſſit.*
15 *Iudex laicus propria auctoritate extrahit, eum qui non poteſt gaudere immunitate eccleſiarum.*
16 *Iudex laicus extrahens ab eccleſia aliquem, an cognoſcat de immunitate eccleſiarum.*
17 *Notorium facti plus operatur quam notorium iuris.*
18 *Delicti qualitas probanda eſt, an quis gaudere debet immunitate eccleſiarum.*
19 *Cognitio immunitatis eccleſiarum eſt mixti fori.*
20 *Confugiens ad immunitatem eccleſiæ debet cuſtodiri ꝑ vtrumque iudicem.*
21 *Iudex vterque cognoſcet an quis gaudere debeat immunitate eccleſiarum.*
22 *Iudex vterque ſi diſcordant circa cognitionem immunitatis, eligendus eſt tertius, & tandem recurrendum ad ſuperiorem.*
23 *Iudex præueniens dicitur habere fortiorem iuriſdictionem.*
24 *Iudex ſecularis cognoſcit de immunitate eccleſiæ ſtante qualitate concernente ſuam iuriſdictionem.*
25 *Iudex ſecularis non poteſt procedere contra bona confugientis ad eccleſiam.*
26 l. prǣſenti § cum autem C. de his qui ad eccleſ. cõfug. *intelligentia.*
27 *Immunitate eccleſiarum gaudent etiam confugientes ad ſanctiſſimum eucharistiæ ſacramentum.*
28 *Immunitatis priuilegium quare ſit conceſſũ Eccleſiis.*

DE Iudice immunitatis eccleſiæ perſcrutantes, cir-
cumſcribimus Bullas ſummorum Pontificũ; nam
& ipſi poſſunt concedere † laicis facultatem extrahẽdi 1
reos ab eccleſiis, per tex. *in c. vxor Felicis 17. q. 4.* & firmat
Io. de Viſch. *in tract. de immunit. eccleſiar. n. 14.* Quia
dicta immunitas † eſt de iure poſitiuo introducta, vt 2
probat Couar. *lib. 2. var reſol. cap. 20. in princip.* Igneus
in l. 1. n. 42. ff. de ſenatusconſult. Claud. & Papa eſt ſuper
omne ius poſitiuum *c. propoſuit. de conceſſ. prebend.* &
hanc facultatem concedendi prædictã extrahendi po-
teſtatem principibus, & ſuis ſubditis, ſolet etiam con-
cedere ſuis delegatis, vt teſtatur Gigas *in tract. de cri-*
mine leſæ maieſtat. in rubric. qualiter. & à quibus q. 10. nu.
4. quos ſequitur Decian. *in tract. criminal. lib. 6. cap. 37.*
nu. 4. Et Sixtus V. temporibus noſtris per ſuam conſti-
tutionem largiſſime conceſſit laicis. Sed Gregorius
XIV. reuocauit, & reduxit ad terminos iuris commu-
nis.

Retentis igitur terminis iuris communis, ſi dubita-
tur, an confugiens ad eccleſiam, gaudere debeat immu-
nitate eccleſiarũ, puta ſi ſit de caſibus exceptis eorum,
qui gaudere non debent, de quibus in ſequenti capite:
vel ſi delictũ cõmiſſum eſt infra ſpacium immunitatis.
Nam eccleſię † maiores habent immunitatem infra 3
quadraginta paſſus, & eccleſiæ minores infra triginta
vt *c. ſicut antiquitus & c. quiſquis 17. quæſt. 4.* & de

Digitized by Google

modo computādi istos passus habetur gloss. *in d. c. si ut antiquitus.* & notatur *in l. vicena millia passuum ff. si quis caution.* Quod non habet locum in capellis, quæ sunt infra ambitum castellorum, vel in modicis populationibus, propter loci angustiam *d. c. quicquis & c. quæstio ead. caus. & quæst.* Item si hospitalia, cemeteria, & multa alia loca huiusmodi gaudere debeant immunitate prædicta, quis igitur est iudex competens.

Io. de Vischis *in d. tract. de immunit. Ecclesiar. nu. 17.*
4 dicit,† quod solus Ecclesiasticus, & firmat etiam Francisc. Marc. *decis. delphinal. 268. nu. 5. parte 2,* quorum opinio potest fundari his testibus, *c. fin. de immunit. eccles.* vbi Papa mandat publicari delinquentes in Ecclesiis non debere gaudere immunitate prædicta. Item *c. ad Episcopos 17. quæst. 4.* vbi Gelasius Papa ad Epiphanium Episcopum, dicit: Ad Episcopos cæteros direximus iussionem, vt eos, qui Ecclesias violasse perhibentur, accessu earum iudicent esse indignos. Item *c. ex parte 21, de verb. signific.* vbi est casus de hoc, nam tractatur an territorium ecclesiæ sit violatum, & habetur quod huius cognitio spectat ad iudicem Ecclesiasticū, imo Comitissa habens interesse appellat ad Archiepiscopum, & hoc casu seruandum esse ius canonicum, etiam si contradicat ciuili, & simus in terris imperii, tenent Fulgos. *in l. fid. di. C. de his qui ad eccles. confug.* Ioan. Fab. *in §. sed hoc tempore Instit. de his qui sunt sui, vel al. iur.* quos sequitur Alex. *in consil. 145. vol. 7 nu. 4. vers. & quod in hac materia, & num 9. vers. non obstat vltimum* Oldrad. *in consil. 154. in princip.* Decian. *d. lib. 6. cap. 25. num. 7.* Et pro hac opinione facit altera illi proxima,
5 quod rei ad Ecclesiam † fugientes, quando dicta immunitate gaudere non debent, tunc extrahi non possunt, nisi prius requisita licentia Episcopi, quam tenuit Stephan. Aufrer. *in tract. arrestorum Parlamenti, parte 2. tit. de forma arrestorū, arresto 216.* Octauian. Vulpell. *in tract. de libert. ecclesiastic. parte 1. num. 29.* qui dicit sic obseruasse in practica, & scribit Boerius *in decis. 109.* Cyn. & Salyc. *in auth. si quis ei C. de adulter.*

Primo ex hoc sequitur quod nullus poterit ad eccle-
6 siam confugientes reos extrahere † quacunq; dignitate fulgeat, *c. miror. 17. q. 4.* vbi Rex propterea excōmunicatus, non prius fuit absolutus, quam extractum hominem restituisset, & *c. frater eadē caus. & quæst.* & satellites extrahentes dicerentur facere contra libertatē ecclesiasticam, *c. inter alia & c. fin. de immunit. eccles.* qui-
7 bus † licet regulariter credatur, sicut cæteris in pertinentibus ad eorum officium, vt firmat Bartol. *in l. 1. §. cura carnis ff. de offi. præfect. vrb. & in extrauag. ad reprimendum in ver. per nuncium.* tamen si dicerent se cœpisse reum extra locum immunitatis, & ipse reus hoc ne-
8 garet, ac iuramento cōfirmaret, ipsis satellitibus † nullo modo esset credendum, prout in specie probat Decian. *d. lib. 6. cap. 29. num. 10.* & faciunt scripta per Tiraquell. *de retract. § 8. gloss. 6. num. 16.* vbi alios refert. Nec sunt ipsi extractores excommunicati ipso iure, sed veniunt excommunicandi, *c. si quis contumax & c. quis-*
9 *quis 17. q. 4.* Nec satis facit † iudex laicus, si dimittat illum liberum, sed debet illum restituere ad eundem locum i. ad ecclesiam, Nauarr. *in consil. 3. de immunit. eccles.* alias subiacebit pœnis in monitorio sibi facto à iu-
10 dice Ecclesiastico: quo casu si relaxatur † à iudice seculari, non posset iterum capi ab eo, Bartol. *in l. 1. §. 1. per illum tex. & in l. 3. ff. de acquir. rerum dom. & in l. 1. per illum tex. C. de navicular. lib. 11. vers. sequitur in tex.* Felyn. *in c. fin. de treuga & pac. & in c. ego col. fin. de iureiur.* Abb. *in c. accedens in princip. per illum tex. num. 2. de procurator.* ratio est, quia non est liberatus iudex laicus, quousque reduxerit extractum ad locum tutum, Alex. *in d. consil. 147. in fin. vol. 7.* Igneus *in d. l. 1. num. 25. & seq. ff. ad Syllanian.*

Item sequitur, quod si ecclesia† quæ cognouit, velit reū consignare, debet prius iudicem laicum iurare facere ad sancta Dei euangelia, quod illum non puniet pœna sanguinis, vt *in c. id constituimus et c. reū 17. q. 4. & c. inter alia de immunit. eccles.* & si non esset confidendum de illius iuramento, etiam maior cautio esset exigēda. Inn. *in d. c. inter alia.* Guido Pap. *decis. 121. in fin.* licet Rebuff. *in const. t. Req. tit. de immunit. eccl. s. art. 1. gloss. 3. nu. 3.* dicit, quod hæc hodie non obseruantur.

Deniq. cum esset vera ista opinio, falleret, si confugiens † ad ecclesiam portaret arma, quia tunc posset 12
capi à laicis propter arma etiam in ecclesia, Foller. *in pract. crim. canonic. cap. Miscellanea quadam nu. 30.* Couar. *lib. 2. var. resolut. cap. 20. nu. 18. vers. 36.* & ratio est, quia cum portare arma sit delictum, *l. 1. C. vt armorum vsus lib. 11. c. clerici arma de vit. & honest. cleric.* ipse cōfugiens ad ecclesiam portans arma dicitur delinquere, propter quod delictum amittit priuilegium † im- 13
munitatis, casus est *in c. 1. §. si clericus in fin. de pace tenēd.* & pro hoc facit quod si quis obtinuerit saluum conductum à Principe pro delictis patratis infra certū tempus, si infra tempus securitatis deliquerit, puniri potest tanquam non † assecutatus tam de nouo delicto, quā 14
de ante securitatem patratis, quia amittit priuilegium salui conductus, Roman. *in l. 3. §. si seruus col. fin. vers. 7. casu ff. de acquir. poss. ff.* Vital *in tract. clausularū in clausul. n. l. innouari securit. pend.* Gregor. Magald. *in tract. de securitate, & saluo conduct. parte 2. col. 2. vers. sed hoc limitatur.* Menoch. *casu 537. num. 13.*

Altera opinio est, quod si delictum est tale, pro quo confugiens † ad ecclesiam non possit gaudere immu- 15
nit. eccles. iudex secularis propria auctoritate illum extrahit. Benedictus *in c. Raynutius ver. & vxorem n. 444.* testatur se vidisse ita plures obseruari. Guido Pap. *decis. 121. in fin.* Boer. *in d. decis. 109. nu. 2.* Clar. *in §. fin. q. 30. vers. quæro nunc* Couar. *d. cap. 20. nu. 18 vers. 34* qui alios multos allegant. Sed præfati Doct. non explicant, an idem iudex † laicus extrahens cognoscat de prædicta 16
immunitate, quod nos quęrimus, & Boer. *in d. decis. 109. num. 2* dicit, id de facto fieri: ideo pro confirmatione huius opinionis, & quod secularis iudex possit de hoc cognoscere, potest induci tex. *in auth. si quis C. de adulter. in vers. si tamen in sacro oratorio.* Vbi si maritus inveniat vxorem suam loquentem cum aliquo in Ecclesia, debet eos tradere defensori ecclesiæ, aut aliis clericis, vt ad eorum periculum seruentur diuisim, donec iudex cognoscens hoc, mittat Episcopo, vt isti ei tradantur, & sic secularis cognoscit, & dicit Angel. *in §. quia vero in auth vt liceat matri, & auiæ.* vnde *d. auth. si quis.* Est desumpta, quod Imperator vult, vt iudex secularis cognoscat, & tamen delictum fuit commissum in ecclesia, & pro hac opinione faciunt, quæ sæpius supra adnotauimus, quod iudex secularis cognoscit de causa Ecclesiastica in facto consistente, quæ contigerit pertractari super causa suę iurisdictionis. Cōfirmatur etiam, quia publici latrones, & depopulatores agrorū statim extrahuntur, nec requiritur sententia, quia notorium facti idem † operatur quod notorium iuris, quod ori- 17
tur ex sententia, imo aliquando plus operatur notorium facti, quām iuris, per not. per gloss. *in clem. 1. in ver. publice de sepultur.* & per Abb. *in c. peruenit de appellat.* & in talibus notoriis negatio non facit rem dubiam, not. Abb. *in c. si clericus laicum de foro compet.* & hanc opinionem tenet Io. de Visch. *ibid. num. 23.* præsupponens etiam quod ecclesiasticus cognoscebat. Confirmatur melius, quia etiam in casu, quo non constaret noto-

notorie de delicto, propter quod non meretur immu-
18 nitatem, † nihilominus non requiritur probatio delicti, sed sufficit probatio qualitatis, id est tituli, propter quem gaudere non debet, vt est casus pluries decisus in supremo senatu Regni Lusitaniæ, vt per Gamam *decis. 281.* qui respondet Auendano *in tract. de exequendis mandat. Regum, cap. 22.* & Aretino, *in c. cum non ab homine de iudiciis.* qui tenebant contrarium.

Petrus Belluga *in Speculo Princip. in d. rubric. 11. §.* sed quia loquimur à *num. 9.* a 1 finem, concludit cog-
19 nitionem † immunitatis prędictæ esse mixti fori, Iudex quidem secularis, vt possit illum extrahere, tanquam non gaudentem immunitate, & sic punire, vt hominẽ sui fori: Iudex autem ecclesiasticus ad effectum defendendi immunitatem, vel remittendi sine cautione præfata, de qua in *c. diffinivit 17. q. 4.* & ideo, qui ad immu-
20 nitatem confugit † ponitur in compedibus, & catenis, & custoditur per vtrumque iudicem. Item cognitio si deliquerit infra immunitatem, vel extra ptinet etiam ad vtrumque iudicem, quia Ecclesiasticus cognoscit, ad effectum puniendi sacrilegium, si in loco immunitatis deliquerit, & iudex laicus ad effectum puniendi de crimine principaliter commisso, nam cum immunitas sit violata per malefactorem, licitum est illum extrahere, vt dixi, & sic quilibet pro suo interesse cognoscit, & interim criminosus punitur in compedibus, vt dictum.

Remigius de Gonis *in tractatu de immunit. eccles. in d. q. 2. num. 6. vers. quarta opinio.* ex quo dictum est secundum Bellugam, custodiendum esse per vtrumque
21 iudicem, ideo infert quod vterque † iudex ecclesiasticus, & secularis simul cognoscent, an gaudere debeat immunitate, vel non, cum enim per ambos custoditur, ideo ambo debent esse iudices causæ præparantis, & præparatę, per regulam vulgatem, de qua per gloss. *in c. parrochianos de sent. excomm.* & per Felyn. *in c. cum sit generale vers. quinto amplia de foro compet.* & si isti iudi-
22 ces † discordant, tunc debent eligere tertium, & si in hac electione etiam discordarent, tunc recurrendum esse ad superiorem.

Ex omnibus prædictis apparet, tam ex dispositione iuris scripti, quam ex interpretatione iurisconsultorũ, vtrumq; iudicem posse de hac immunitate cognoscere, & sic mixti fori fatendũ est: sed quia pręuentio, etiam per citationem realem inducitur, vt scripsi supra eadẽ
23 parte c. 1. ideo ecclesiasticus † qui cognoscit pro suo interesse pręuenisse dicitur iudicem secularem, & fortiorem habet iurisdictionem circa ipsam immunitatẽ ergo non debet per vtrumq; iudicem custodiri, sed p ecclesiasticum duntaxat, qui super cognitione immunitatis habet præuentionem ꝓpter personã, & sic cessat fundamentum Remigii de Gonis, & totum, quod sequitur corruit, immunitas ipsa non debet spoliari, arg. *c. si iudex laicus de sent. excomm. lib. 6.* ecclesiasticus etiã habet iurisdictionem, pũeuit realiter, ergo ipse debet cognoscere. Et hanc opinionem teneo cum hac distin-
24 ctione: Aut qualitas delicti, † id est ipsius titulus est talis, per quem gaudere non debet, & secularis cognoscit, imo extrahit, vt dictum est, & detentio criminosi debet fieri per ecclesiasticum nomine iudicis secularis, *d. auth. si quis C. de adulter.* & tunc procedit secunda opinio. Aut titulus non impedit immunitatem, & tunc ecclesiasticus cognoscit ad effectum consignandi iudici seculari cum iuramento, vel cautione supradictis:
25 Et in hoc casu interim secularis † nec contra bona delinquentis procedere potest, & si procederet, iudex ecclesiasticus posset illi inhibere, & si nollet obedire potest procedere ad excommunicationem in monitorio cõtentam, ita firmat Io. de Visch *in d. tract. de immunit. eccles. nu. 57. vers. numquid autem* & pro hoc est tex. *in c. diffinivit 17. q. 4.* diffiniuit concilium, vt nullus audeat confugientes ad ecclesias, vel residentes inde vi abstrahere, aut quodcunque nocibilitatis, vel damni, seu spolii residentibus in loco sancto inferre: Sed hoc debet intelligi in casu, quo potest gaudere immunitate ecclesię, vt dixi: quia titulus non repugnat, & sic non obstat tex. *in l. presenti* † *§. cum autem C. de his qui ad eccles. confug.* qui videtur directo contradicere *d. c. diffinivit* licet *d. §. cum autem,* loquatur de eo, qui propter 26
debitum aufugit ad ecclesiam, vt aduertit ibi Io. Fab. *in ver. priuato.* & probat Remig. *in d. tract. de imm. eccles. quæst. 13.*

Quæ autem dicta sunt circa immunitatem ecclesiarum, sunt etiam vera si confugerint ad † sacratissimũ 27
Eucharistię sacramentum, dum ducitur per ciuitatem, & hanc opinionem firmant Archidiac. *in c. quæsitũ 13. q. 2.* Abb. *in c. sane de celebrat. miss.* Albert. *in c. 1. de heretic. lib. 6.* Io. Andr. *in d. c. sane, vbi* Anton. de Butr. & cæteri, Host. *in summa de immunit. eccles. §. in quantum.* Roma. *singular 335.* Corsett. *singular. in ver. Card.* qui dicit hãc esse communem opinionem, Gomes. *in § pœnalis n. 50. Instit. de action.* qui dicit hanc esse comm. Corra *in rememor. in ver. rationis identi as* quicquid dixerit Couar. *in d. cap. 20. nu. 6.* hæc est communior, & magis pia opinio. Nam vt dicit Ancar. *in consil. 329. nu. 1.* hęc immunitas † est concessa ecclesiæ propter honorem, qui ei 28
debetur, & nulli debetur magis quam Christo saluatori domino nostro, & hanc opinionem late probat Vasquius *de success. creat. lib. 3. §. 22. limitatione 17. num. 55.*

CAP. LI.

De his, qui non gaudent immunitate confugientium ad ecclesias.

SVMMARIA.

1 *Immunitate ecclesiarum non gaudent qui delinquunt sub spe immunitatis.*
2 *Delinquentes si statim confugiunt ad ecclesiam, præsumuntur deliquisse an mo gaudendi immunitate.*
3 *Animus cognoscitur ex facto subsecuto.*
4 *Homicida voluntarius & appensate non gaudet immunitate ecclesiarum, & n. 6.*
5 c. 1. de homicidio. *loquitur etiam de laico, & eius intelligentia.*
7 *Assassinus non gaudet immunitate ecclesiarum.*
8 *Veneno interficiens altero non gaudet immunitate ecclesiarum.*
9 *Homicida rixosus gaudet immunitate eccles.*
10 *Exceptio quando non firmet regulam in exceptis.*
11 *Casus excepti possunt extendi ad casus similes ex identitate rationis.*
12 §. neq; autem homicidis in auth. de mandatis princip. *intelligentia, & n. 14.*
13 *Imperator potest super immunitate ecclesiarum legem condere.*
15 *Immunitas ecclesiæ conceditur solum pro pœna corporali.*
16 *Securitas delinquentibus non est concedenda in territorio proprio.*
17 *Damnati ad triremes confugientes ad ecclesias nõ gaudent immunitate.*
18 *Immunitas ecclesiæ reddit tutum à pœna infligenda non autem ab imposita.*

19 Fu-

Digitized by Google

19 *Fugiens ad ecclesiam à triremibus erit tutus pœna mortis.*

20 *Damnati ad triremes si aufugerint quando non debeāt pati pœnam mortis.*

21 *Latrones publici, & agrorum nocturni depopulatores non gaudent immunitate ecclesiæ.*

22 *Latro publicus quis sit.*

23 *Fures quilibet confugientes ad ecclesiam, immunitate non gaudent.*

24 *Delinquentes in ecclesia, vel extra ecclesiam immunitate non gaudent.*

25 *Delinquens in vna ecclesia, ab omnibus est exclusus.*

26 *Delinquere qui dicantur in ecclesia.*

27 *Delicti mandatum quando est factum in ecclesia impedit immunitatem.*

28 *Clericus qui potest cognosci per secularem, confugiens ad ecclesiam, debet extrahi per ecclesiasticum.*

29 *Delinquentes contra ecclesiam non gaudent immunitate ecclesiarum.*

30 *Simoniaci æquiparantur hæreticis.*

31 *Blasphemus homicida confugiens ad ecclesiam à quo cognoscatur, & quid si est præuenta iurisdictio alterius iudicis.*

32 *Iudæi non gaudent immunitate ecclesiarum.*

33 l. 1. C. de his qui ad eccles. confug. *intelligentia.*

34 *Iudæus apostata, & hæreticus confugientes ad ecclesiā possunt cognosci per inquisitores.*

VIdeamus igitur qui criminosi ad ecclesiam confugientes hac immunitate nō gaudeant, ad effectum iurisdictionis, de qua in præcedenti capite, quos sub
1 duabus regulis enumeremus. Prima est: quando † quis deliquit spe immunitatis ecclesiæ, confugiens ad eandem, gaudere non debet; quia frustra legis auxilium quærit, qui in legem committit, *c. quia frustra de vsur. c. fin. de immunit. eccles. l. auxilium in fin. ff. de minor.* & ita tenet Ioan. de Visch. *in tract. de immunit. eccles. num. 27.* & Menoch. *lib. 5. præsumpt. 10. num. 5.* sub hac regula comprehenduntur omnes illi, qui appensate de-
2 linquunt, cum enim post delictum † ad ecclesiam statim confugiant, præsumuntur antea habuisse animum delinquendi, vt ad illam recurrerent, Alciat. *regula 3. præsumpt. 33.* quem sequitur Menoch. *in d. præsumpt. 10. num. 16.* & probatur, quia ex facto subsecuto animus
3 † præcedens præsumitur, *l. reprehendenda C. de instit. & substit.* & fortiora sunt facta ad demonstrandum animum quam verba Grammatic. *voto 10. num. 1.* quia sæpe verba proferuntur contra intentionem proferentis, *c. dilecti de appellat. c. existimant. 11. quæst. 3.* ideo dicit Hostiens. *in c. fin. de immun. eccles.* quod qui delinquit in ecclesia habet præsumptionem iuris, & de iure cōtra se, & sic gaudere non debet, quia ex facto præsumitur animus ad faciendum sub spe veniæ.

4 Sub hac regula comprehenditur, primo † homicida voluntarius, qui consulto, & appensate delinquens, statim ad ecclesiam confugit, vt per supradictam rationē, licet communiter scribentes firment hanc opinionem
5 per alteram rationem, inducendo tex. *in c. 1. de* † *homicid.* cuius verba sunt: *Si quis per industriam occiderit proximum suum, & per insidias, ab altari meo euelles eum, vt moriatur.* Et opinio Abbatis, *in c. cum non ab homine, & in c. at si clerici, n. 39. de iudic.* quod loquatur de laico communiter reprobatur, prout probant, Couar. *lib. 2. var. resolut. cap. 20. nu. 7.* Decian. *in tract. cum tomo 2. lib. 6. cap. 28. nu. 13.* Farinac. *in tit. de carceribus, & carceratis, q. 28. num. 24.* qui alios citant. Generaliter enim loquitur ille tex. per dictionem si quis, ergo comprehendit laicum, probatur etiam, quia dicit morte moriatur, quæ pœna cum non imponatur de iure canonico, *c. nouimus de verb. significat.* Ideo Butr. *in d. c. 1.* inter varios intellectus, dicit quod verba illa sunt *Exodi cap. 21.* per quam legem sæpe imponebatur pœna mortis, & dixit etiam Hostiens. ibi, & inseritur in decretalibus vt illa lex innotesceret, non autem vt seruetur, & hunc esse meliorem intellectum *d. c. 1.* dicit Guido Pap. *decis. 121. vers. vel quinto.* ergo comprehendit etiam laicum fugientem ad altare: Nam eo tempore qui confugiebat ad altare sacrificiorum, siue holocaustorum tutus erat. Vnde Ioab † quia proditorie occiderat Abner *2. Reg. cap. 3.* Item per insidias occiderat Amasem *2. Reg. c. 20.* tandem ne occideretur à Salomone, confugit ad tabernaculum domini, & apprehendit cornu altaris, vt habetur *3. Reg. cap. 2.* & cum nollet egredi, Salomon iussit ibi eum interfici, & sic *d. c. 1.* est lex *Exodi*, quę fuit exequuta in Ioab laico, qui erat Dux exercitus Dauid. Et quod homicida voluntarius non gaudeat immunitate ecclesiarum per *d. c. 1.* est communis opinio Doct. de qua testatur etiam Vasquius *de success. creatione, lib. 3. §. 22. limitatione 17. num. 33. vers. illud autem* Decian. *in d. cap. 28. num. 15.* Alciat. *regula 7. præsumpt. 33. & in lib. 5. parergon. iuris, cap. 6.* Nauarr. *in suo manuali cap. 25. n. 21.* Guido Pap. *d. decis. 121.* Boer. *decis. 109.* Francisc. Marc. *decis. 268. parte 2.* Ioseph. Ludouic. *in decis. Lucens. 16. nu. 33.* & ita obseruatur in tota Italia, vt testantur Farinac. & Couar. pręcitati. Clarus *in §. fin. q. 30. vers. punctum est.* & omnes intelligunt tam de homicidio voluntario, & appensato, quam si per insidias, † & proditionem commissum fuerit, imo etiam per pecuniam, quod assassinium vulgariter nuncupatur, vt per Doct. *in c. 1. de homicid. lib. 6.* & quantum ad hanc immunitatem pertinet, colligunt quotas Doct. Decian. *in d. c. 28. n. 18.* Farinac. *in d. q. 28. n. 34.* & Couar. *in d. cap. 20. n. 9.* Eisdem rationibus intelligendum est, eum qui veneno † alterum occidit, hac immunitate gaudere nō posse, & comprehendi etiam sub dispositione *d. cap. 1. de homicid. in antiquis.* & ita tenet Io. de Anan. ibid. & Boer. *in d. decis. 109. nu. 5.* quia negari non potest, quin animo deliberato, & dolose id faciat, & qui animo præmeditato hominem occidit, non est tutus in ecclesia vt ibi dicitur, & ad hoc Decian. *ibid. nu. 19.* 6 7 8

Declarant igitur hoc non procedere in homicida, rixoso, † qui in rixa repente suborta, calore iracundiæ, 9
& impetu homicidium commisit, nam & hic si ad ecclesiam confugit, ab ea abducendus non est quia non potuit considerare spem immunitatis, nec proditorie, aut aspensate, vel per insidias contigit, ideo immunitate gaudere debet, & hanc esse comm. opin. testatur Couar. *in d. cap. 20. num. 7. in fin.* Clarus *in d. quæst. 30. vers. scias tamen.* testatur de obseruantia, & sic esse decisum, Decian. *in d. cap. 28. num. 16.* Hęc autem opinio fundatur efficaci ratione, quia iure canonico in multis locis enumerantur omnes casus excepti, in quibus delinquentes non gaudent, *c. inter alia c. fin. de immunit. eccles. & d. c. de homicid.* sed homicida in rixa non enumeratur; ergo gaudere debet.

Et licet posset responderi, quod vbi lex aliquos casus excipit, † non firmat regulam in non exceptis, qui 10
alia lege sunt excepti, imo suppletur per illam, *c. ad audientiam de cleric. non resident.* gloss. & Bartol. *in l. seruus ff. de vsucap. c. quoniam frequenter vt lite non contest.* Imo casus † excepti possunt extendi ad casus similes ex 11
identitate rationis gloss. & Io. Andr. *in c. si postquam de elect. lib. 6.* & latius scripsi in mea methodo consulendi in regulis extensionis. Sed de iure ciuili specialiter est

est decisum, vt homicida non gaudeat, per tex. *in §. ne-*
12 *que autem* † *homicidis in auth. de mandat. princip.* ideo
ius canonicum debeat suppleri per legem ciuilem ex regula *cap 1. de noui oper. nuntiat.*

Tamen Doctores perdunt intellectum pro respõsione ad *d. §. neq; autem.* inprimis dicunt in materia immunitatis standum esse iuri canonico, non ciuili, quia pertinet ad honorem, & reuerentiam exhibendam locis sacris, quorum cura pertinet ad Pontifices, & alios ecclesiasticos, Couar. *in d. cap. 20. num. 7. in fin. & num. 5.* allegat quotas Doct. quos postea allegauit Farinac. *in d. q. 28. nu. 6.* & dixi in præcedenti cap. & ita etiam respondent allegati per Decian. & Clar. in dictis locis. Sed hoc non procedit, quando de iure canonico non est expresse dispositum, quod est dispositum per ius ciuile, quia tunc standum est dispositioni iuris ciuilis, si non nutriat peccatum, etiam in foro canonico, *d. c. 1. de noui oper. nuntiat.* Nec potest dici, quod *d. §. neq; autem.* sit nullus, quia contra libertatem ecclesiasticam, ex reg. *c. ecclesia sancta Mariæ de constit.* quia, vt firmaui in p̃cedenti cap. cognitio immunitatis ecclesiæ est mixti fori, & iudex laicus potest de ea cognoscere quo ad
13 effectus procedentes de iure ciuili; ergo † Imperator
potuit super illa immunitate legem condere, quod regulatur ad metas iurisdictionis statuentis, Bald. *in c. 1. de rescript.* Bellug. *in Spec. princip. rubric. 11. §. quedam nu. 66.* & dixi supra *cap. 46.* Item dicunt quod *d. §. neque*
14 † *autem.* loquitur de homicidiis commissis in ecclesia,
vt concordet cum *c. fin. de immunit. ecclesiar.* vel de homicidiis consulto, & appensatis, vt concordet cum *d. c. 1. de homicid.* prout intelligit Io. de Lignano, & Immola *in clem. 1. de pœnit. & remiss.* & dicit Alex. *in consil. 145. num. 3. vers. 3. probatur. vol 7.* quod ita ex communi practica semper fuit intellectus ille tex. Et probat hoc Decian. *in d. cap. 28. num. 16. in fin.* quia in *d. §. neq; autem* referuntur duo alia crimina, quę fieri non possunt sine consultatione, & appensamento, ideo dicit hunc esse communem intellectum illius tex. Sed iste intellectus est diuinatiuus, & successit inter Doctores, sicut inter aues volando, quia noluerunt diu cogitare super illo.

Verba *d. §.* sunt hęc: *Neq; autem homicidis, neq; adulteris, neq; virginum raptoribus delinquentibus, terminorũ custodies cautelam, sed etiam inde extrahes, & suppliciũ eis inferes. Non enim talia delinquentibus parcere cõuenit, sed hoc patientibus, vt non talia a præsumptoribus patiantur. Deinde templorum cautela non nocentibus sed læsis datur a lege, & non erit possibile vtrumq; tueri cautela sacrorum locrorum, & lædentem, & læsum.*

Ego dico quod *d. §. neq; autem.* loquitur de securitate pręstanda à iudicibus. nam *in §. sed neq;.* qui immediate præcedebat disponitur, debitori posse dari triginta dierum securitatem, mox sequitur neq; autem homicidis, &c. & disponitur homicidis, adulteris, & raptoribus securitatem non esse præstandam, per illa verba. Neque terminorum custodies cautelam, id est non obseruabis illam promissionem termini triginta dierum, deinde dicit: Sed inde extrahas, & supplicium inferas, exponit Bartol. ibi *nu. 2. in fin.* extrahas ab ecclesia, & inferas pœnam, quæ expositio est diuinatiua, quia non loquitur de ecclesia. Nec obstat, quod *in §. sed neq;.* qui præcedebat, loquitur de securitate, quæ p̃statur ei, qui erat in ecclesia, quia illa securitas non pręstatur ad effectum, vt gaudere possit immunitate
15 ecclesiæ, immunitas † enim ipsius conceditur solum
pro pœna corporali, & ille, contra quem corporalis pœna non est infligenda, non est tutus in ecclesia. Oldrad. *in consil. 54. num. 2.* Igneus *in l. 1. nu. 55. ff. ad Syllanian.* Decian. *in d. cap. 28. n. 27.* ideo *d. §. sed neq; in fin.* dicit, quod durante termino securitatis, expedito negotio, si assecuratus noluerit parere sententiæ, renuntiando d. securitati, etiam in ecclesia executionem inferas, qui tex. expresse dicit pro debitis ciuilibus non esse locum dictæ immunitati; ergo non potest interpretari, quod isti delinquentes, quibus securitas præstari non potest fuerint in ecclesia.

Sed ille versiculus, sed inde extrahas, interpretandus est, si est in territorio tui iudicis, probatur, quia immediate subdit, & supplicium eis inferas, sed ex territorio alieno extrahi non potest. Vnde Iacob de Bellouisu *in d. §. neq; autem.* & Cyn. *in l. præsenti C. de his qui ad eccles. confug.* quęrentes, an securitas pręstari potest huiusmodi delinquentibus, sic distinguunt, aut sunt in territorio iudicis, & securitas † danda non est, & p̃cedit *d. §. neq; autem.* quia quando citius pœna est impo- 16
nenda, vt innocentes & læsi non tradantur exitio, *l. 3. vers. sed ab his secernimus C. de episcop. aud. l. prouintiarum præsides C. de feriis* & est contextus *in §. non permittas in ead. auth. de mandat. princip.* Aut sunt in alieno territorio, & quia inde inuitus extrahi non possunt, hoc casu tenent securitatem dari posse: quia circa cognitionem delicti data est iudici potestas, vt aliquando possit etiam rei partes assumere, *l. & si non defendãtur ff. de pœnis.* & hanc etiam tenet Gregor. Magalott. *in tract. de securitate, & saluo conduct. parte 1. nu. 60.* Nec obstat *vers. deinde templorum cautela & vers. tueri cautela sacrorum locorum*, quia non loquitur de ipsa immunitate ecclesiæ seruanda, hæc enim conceditur reis lędentibus, & illi versiculi loquuntur de læsis. Sed dicit, quod hæc templorum cautela, quæ datur à lege, id est ipsa securitas, quæ conceditur iis, qui verisimiliter lædi possunt, Guglielm. de Cun. *in tract. de securit. num. 3.* non conceditur à lege lędentibus, sed læsis, & non est possibile per hanc securitatem sacrorum locorum, supple quæ conceditur per legem, defendere vtrumque, scilicet lædentem, & læsum, & sic vsque ad finem Imperator prosequitur materiam securitatis præstandæ per iudicem lege permittente, nunquam vero loquitur de ipsa ecclesię immunitate non concedenda in illis casibus; ergo non obstat dispositioni iuris canonici, & male hucusque fuit allegatus.

Sub hac regula comprehenduntur etiam damnati
ad † triremes in perpetuum, nam cum isti à triremi- 17
bus aufugerint, & ad ecclesias statim conuolauerint, non possunt gaudere, supradicta ratione, quia pręsumuntur sub spe immunitatis aufugisse. Idem intelligo si post multum tempus fugæ in ecclesia capti fuerint, & ita est casus decisus in Senatu Lusitaniæ, vt per Gaman. *decis. 362.* Addo aliam rationem, quia ecclesia
confugientem ad eam reddit tutum à pœna † infligẽda 18
corporali, *c. reum 17. quest. 4. c. reos 23. quest. 5.* non autem à pœna iam imposita, ideo cum fugit ad eam, non potest saluare à pœna iam imposita, sicut dicimus quod si captus à curia duceretur per ecclesiam ad carceres, quod non est tutus, sed extrahi potest, Archidiacon. *in d. c. sicut antiquitus 17. q. 4.* Oldrad. *consil. 54. nu. 4.* Decian. *d. cap. 28. num. 30.* secus intelligerem de altera noua pœna imponenda, puta si statutum, vel sententia diceret, quod si aufugeret à triremibus puniatur
pœna mortis, quo casu aufugiens † ad ecclesiam, erit 19
tutus à noua pœna, sicut dicimus de bannito, Decian.
d. cap. 28. nu. 8. in fine. & quod damnati † ad triremes in 20
perpetuum, si non sit apposita clausula in sententia; si reperiantur extra triremes, puniantur pœna mortis naturalis, & aufugerint, non debeant mori, sed iterum ad triremes condemnari, vide Franch. *in decis. 149.*

Item

Digitized by Google

21 Item publici latrones, † & agrorum nocturni de-
populatores non gaudent, prout est casus expressus *in
c. inter alia de immunit. eccles. & in c. sicut antiquitus 17.
q. 4.* & vtrobiq; per gloss. & per Doct. Boer. *d. decis. 109.
n. 3.* Franc. Marc. *decis. 987. n. 3. parte 1. et decis. 554. part. 2.*
22 Est autem publicus † latro, qui in itinere publico com-
misit furtum & insidiose, vt per Remig. *de immunit. ec-
cles. fallent. 2.* etiam si semel commiserit; nam ex quo sic
conuictus potest vt publicus latro puniri pœna legis,
l. capitalium §. famosos, & grassatores ff. de pœnis. ergo est
publicus latro in rei veritate, & non debet immunitate
gaudere, quicquid dixerit Ludouic. Peguer. *in decision.
crimin. 40.* ad hoc vt gaudere non possit, requiri plura
furta commisisse, si n. esset hoc verũ, non posset vt pu-
blicus latro puniri, si semel perpetrauerit, cuius cõtra-
rium tota die experimur, & faciunt quæ scripsi supra
23 *cap. 22.* Et hæc procedunt etiam in furibus † hodie, vt de
consuetudine omnium laicorum, & clericorum ab ec-
clesia extrahantur, Couar. *d. cap. 20. n. 3. vers. 19.* Clar. *in
d. q. 30. vers. quæro an fures.* cũ alis per eosdem allegatis.
24 Secunda regula est; delinquentes † in ecclesia, vel
contra ecclesiam gaudere nõ debent: circa primã par-
tem, ratio est, quia ecclesiam violat, arg. *c. de viro 12. q. 2.*
& de hoc est casus *in c. fin. de immunit. ecclesiar.* & dicit
Host *in summa eiusdem tit. §. in quantum col. 3.* Innoc. *in
c. inter alia eod. tit.* Couar. *d. cap. 20. n. 15. vers. 24.* Ioan. de
Visch. *in tract. de immunit. n. 64.* Remig. *in eod. tract. in 3.
fallent.* nemo n. ad supplicandum debet admitti, vbi sa-
crilegium commisit, *c. frater 17. q. 4.* Ista immunitas nõ
25 est concessa vni ecclesię † in specie, sed omnibus in vni-
uersali, ergo qui in vna sacrilegium cõmisit, ab omnib.
debet esse exclusus; ideo qui furatur in hospitali non
est tutus, si ad ecclesiam confugiat, pręsupposito quod
hospitale habeat immunitatis priuilegium, vt per Na-
uarr. *in suo manuali, cap. 25. nu. 17.* & ita consuluit An-
gel. inter consilia Paul. de Castro *in consil. 458. vol. 2.* Et
pro hac regula est etiam textus iuris ciuilis, *in §. quia
vero ita comperiuntur in auth. vt liceat matri, & auiæ.*
26 Sub hac regula comprehenduntur, † qui ex eccle-
sia exiens alterum extra ecclesiam existentẽ percutit;
Item qui existens extra ecclesiam percutit stantẽ in ec-
clesia, vt per Abb. & communiter scribentes *in d. c. fin.*
Item qui existens intra ecclesiam, iussit extra ecclesiam
27 delictum fieri; quia † mandatum delicti factum est in
ecclesia, q; delictum est. Remigius *in d. tractatu fallent.
5.* Item si deliquit in eum quẽ p vestes extraxit ab eccle-
sia, licet commiserit extra ecclesiam Remig. *ibid. fal-
lent. 4. vsq; ad 11.* Item personæ ecclesiasticæ, quæ in ec-
clesia delinquunt, hac immunitate non gaudent, Abb.
in d. c. fin. sed debent extrahi per iudicem ecclesiasti-
28 cum, vt ibi per Doct. Verum si esset clericus † in mi-
noribus constitutus, qui iuxtam dispositionem *Concil.
Tridentin. sess. 23. cap. 6.* posset cognosci à iudice seculari.
adhuc debere extrahi per iudicem ecclesiasticum, dicit
Nauarr. *d. cap. 25. num. 22.* quod propter auctoritatem
hominis sequendum est, quando reperiretur in habitu
clericali, secus si in habitu laicali, vt dixi supra. Item
comprehenduntur multi alii casus, extendendo ratio-
nes *d. c. fin.* quæ generales sunt ad casus similes, qui ex
idenditate rationis dicuntur mente comprehensi, put
late disputant hunc articulum Ioan. de Visch. *in d. tra-
ctatu num. 31. & plur. seq.* & Remig. *in eod. tract. in 3. fal-
lent. num. 5.* qui testatur esse communem opinionem
pro hac extensione, citant alios, & cumulant casus.
29 Circa secundam, qui delinquunt † contra ecclesi-
am, non gaudent immunitate prædicta; isti enim in-
digni reputantur, vt possint gaudere priuilegio eccle-
się, qui sunt ipsius hostes. Sub hac regula comprehen-
duntur hæretici, vt per Boer. *decis. 110. num. 6.* Gundis-
salu. *de hæretic. q. 11.* Couar. *d. cap. 20. num. 11. vers. 14.* Itẽ
apostatæ, *c. 1. de apostat. & l. 1. C. eod. tit.* Item simoniaci,
qui † æquiparantur hæreticis *§. verum 6. quæst. 1.* Item 30
blasphemi † Boer. *d. decis. 110.* Nec in hoc sequor limi- 31
tationem Deciani *lib. 6. cap. 26. num. 6.* vt non procedat,
quando aufugeret ad ecclesiam pro altero delicto, pu-
ta homicidio puro; quia cum inquisitus est de blas-
phemia apud iudicem laicum, & sic præuenta est eius
iurisdictio, si homicidium commiserit, pro vtroq; de-
licto simul puniendus est, & si blasphemia est præ-
uenta iurisdictio ecclesiastici, poterit per eum extrahi.
Item Iudæi, † *l. 1. & ibi gloss. C. de his qui ad eccles. cõfug.* 32
§. publicorum vbi gloss. in auth. de mandat. princip. Abb. *in
c. inter alia num. 6. de immunit. eccles.* Boer. *d. decis. 110. nu.
4.* Couar. *ibidem num. 11.* cum aliis relatis per Remigi-
um *ibid. fallent. 18.* & per Decian. *d. cap. 26. num. 2.* qui
omnes probant hanc esse veram opinionem, ne in Iu-
dæos perfidissimos hostes Christiani nominis aliquam
humanitatem elargiamur. Nec est verum q aliqui di-
cunt, tex. *in d. l. 1.* † *C. de his qui ad eccles. confug.* excipe- 33
re eos Iudæos, qui vellent fieri Christiani: quia imo
dicit, quod simulant velle fieri, nec recipi debere iu-
bet, nisi purgata innocentia, & solutis debitis, & si om-
ni tempore fuerit difficillimum cognoscere veram vo-
luntatem pessimorum, & fœtidorum hominum, est ta-
men longe difficilius nostris temporibus, cum pluries
videamus iudeos factos Christianos iterum & sæpius
iudaizare, prout occasio permanendi in aliqua ciuita-
te sese obtulerit, & sanctissime fuit dispositum per Ex-
trauagant. Martini directam inquisitoribus Franciæ,
vbi cauetur quod si hæreticus, Iudæus, † vel apostata
confugiet ad ecclesiam, non ad remedium salutare, sed
causa euitandæ pœnæ, quod inquisitores possunt eos-
dem ab ecclesia abstrahere, & contra illos procedere,
sicut si non aufugissent ad ecclesiam.

CAP. LII.

Episcopus, quando scribit ad secularem iudicem, an vtatur literis requisitoriis, vel præceptoriis. Et quid econtra.

SVMMARIA.

1 *Iudex ecclesiasticus scribens ad iudicem laicum an vti debeat literis requisitoriis vel præceptoriis.*
2 *Spiritualia sunt digniora temporalibus.*
3 *Præcepta fiunt cum causæ cognitione.*
4 *Literæ præceptoriæ hodie non sunt in vsu.*
5 *Citatio vnica requiritur vbi par citat parem, quæ dicitur requisitio.*
6 *Potestas temporalis, & spiritualis vt sunt distinctæ.*
7 *Iurisdictio vna tenetur adiuuare alteram & nu. 9.*
8 *Iudex vterq; in casibus mixtæ iurisdictionis procedit à pari.*
10 *Iudex debet requiri ex processu alieno.*
11 *Literæ requisitoriæ an differant à monitoriis.*
12 *Literis requisitoriis quando scribendum sit.*
13 *Iudex laicus requirit iudicem ecclesiasticum literis hortatoriis in casibus suæ iurisdictionis.*
14 *Vicarius coruscat radiis Episcopalis dignitatis.*
15. *Vicariatus non est dignitas ecclesiastica.*
16 *Vicarius est spectabilis.*
17 *Vicarius habet præeminentiam ratione iurisdictionis.*

POstquam in multis casibus accidit, vt iudex ecclesi-
asticus debeat scribere ad laicum pro executione
alicu-

Digitized by Google

alicuius sententiæ: quęto quem modum obseruare de-
1 beat, an sc. vtatur literis † præceptoriis, vel requisitoriis & monitoriis: Et quid econtra. Circa primum articu-
2 lum, psupponendum est, q. licet spiritualia † sint digniora temporalibus, *c. inter corporalia de translat. episc. & §. 1. auth. de defensor. ciuit.* vbi quanto quis præest melioribus, tanto maior ipse, & honestior est, & facit *l. 2. C. vt dignit. ordo seru. lib. 12.* & ex quibus maioritas dignossci potest, ponit Geminian. *in c. 1. de offic. legati lib. 6.* & ordo naturalis est, vt minor seruiet maiori, *c. est ordo 33. q. 5.* Tamen ecclesiasticus quantum pertinet ad executionem suæ ordinationis faciendam per laicum, non
3 debet vti literis præceptoriis; quia præcepta † fiunt cum causæ cognitione, Cyn. *in l. quoties C. de fideicommiss.* Bartol. *in l. si filius familias §. diui in fine, & ibi Ias. in 1. lect. num. 115. & in 2. lect. num. 5. & num. 157. de legat. 1.* Bertrand. *in consil. 247. vniuersitas num. 3. vol. 2. & consil. 64. egregie vol. 3.* & non potest ex abrupto citari ad videndum sibi fieri præceptum, quia ignoratur an ve-
4 lit obedire: Ideo istæ literæ † præceptoriæ hodie non sunt in vsu in Curia Romana, nisi quando Papa scribit pro receptione alicuius monialis, vt dicit Abb. *in c. ex insinuatione de rescript.* & Staphil. *de literis iustitiæ, §. 1. num. 2.*

Et sic regulariter vti debet literis requisitoriis. Nā
5 vbi par citat † parem, sufficit vna citatio, quæ proprie dicitur requisitio, puta si sunt plures electi arbitri, & vnus se absentat, nolens arbitrari, tunc cæteri citabant collegam quæ proprie requisitio dicitur, ita dicit gloss. singular. *in ver. requisiverunt in clem. 1. de hæretic.* cuius non meminit Angel. *in l. ad peremptorium ff. de iudic.* & ibi Bald. tenet hoc per d. gloss. & *in consil. 155. quidam in terra vol. 5.* Ias. *in l. cum quædam puella num. 18. ff. de iudict. om. iudic.* & ibi notant omnes, & *in l. 2. ff. de in ius*
6 *voc.* vbi tractatur materia literarum requisitorialium. Item quia potestas † temporalis, & spiritualis sunt distinctæ, *c. cum ad verum dist. 96.* & temporalis dependet à Deo, vt *in auth. quomodo oport. episcop. col. 1. in princip.* & licet dependeat etiam ab ecclesia, vt notant Doct. *in c. nouit. de iudic. & in c. causam qui fil. sint legitim.* & dixi supra *parte 1. cap. 8.* tamen summus Pontifex dicitur approbasse iurisdictionem temporalem, vt nihil præiudicetur illi in temporalibus per spiritualem, & ideo
7 habetur quod vna † potestas tenetur adiuuare alteram, *c. administratores 23. q. 5.* & si hoc est magis debitum in iurisdictione temporali, quia est inferior, tamē negari
8 non potest, quod in casibus † mixtæ iurisdictionis procedant à pari, & cum par in parem non habeat imperium, *l. cum magistratus ff. de arbitr. l. ille à quo §. tempe-*
9 *stiuum ff. ad Trebell.* Sed communiter vna potestas † alteri suffragatur in iuris subsidium, requisitis requirendis, *l. à diuo Pio §. sententiam ff. de re iudic. l. cum vnus ff. de bonis auctor. iudic. possid. c. Romana §. contrahentes de foro compet. lib. 6. c. postulasti de foro compet.* sequitur quod hoc fieri debeat per literas requisitorias. Et pro
10 hoc facit, quia ex processu alieno † debet iudex acquiri, Bald. *in l. fin. in 7. quæst. C. de edict. diui Adr. toll.* & ita est casus decisus, vt per Francisc. Marc. *decis. 367. parte 1.*

11 Non differunt istæ literæ † requisitoriæ à monitoriis in effectu: nam &, moneo, verbum idem significat, quod *suadeo, hortor, requiro, aduerto, doceo*, vt per Mandos. *in tract. de monitoriis q. 1. in princip.* ideo fieri possunt sine causæ cognitione, vt monitoria, vt per Mandos. *ibid. q. 2.* Solent differre in forma, quia requisitoriæ solent scribi, & mitti sine appositione pœnę, sed monitoria cum appositione sententiæ excommunicationis vel ipso facto incurrendę, vel absque, & tunc habebūt effectum diuersum, quia monitoria pręcedent vindictam spiritualem, *c. petimus 11. q. 1. vers. vsq. hodie commonitus c. digne & ibi gloss. in ver. admonitio 12. q. 2. c. literis & ibi gloss. in ver. moneas de sponsalibus.* Requisitoriis igitur scribendum est, siue simus in casibus mixti fori, 12
siue in quibus iudex laicus nullam habeat iurisdictionem: nam vbi requisitus est pro executione, semper potest aliquam summariam adhibere cognitionem, vt scripsimus *in 1. parte, cap. final.* & vrbanitas id suadet, vt non aliter Episcopus ad monitoria pœnalia perveniat, nisi prius requisitoriis vsus fuerit.

Multoties autem contingit secularem iudicem indigere auxilio Ecclesiastici, vt si laicus post iudicium cœptum coram ipso, factus sit clericus, & quia potuit condemnari, vt dixi *in 2. centur. casu...* & sententia laici parit rem iudicatam coram ecclesiastico, *c. fi. de except. lib. 6.* cum non possit personaliter exequi contra clericum, † requirit iudicem Ecclesiasticum, vltra re- 13
quisitorias literas, non habet aliud quid faciat, ad monitorias pœnales procedere non potest, quia hoc non facit inferior. Item in regno Neapolis, quando Episcopus grauat iurisdictionem laicorum, solet Regium collaterale consilium expedire quasdam literas hortatorias de hortando Episcopum, vt cesset ab inferendo molestiam, non possunt apponere pœnam, quia tunc admonitio transiret in naturam præcepti, & inferior iurisdictio hoc non facit, addunt in admonitione, vt desistere debeat à molestiis inferendis in iurisdictionem vel subditos Regis, pro quanto habet caram gratiam Regiæ Catholicæ Maiestatis, audiui aliquando coegisse per subtractionem fructuum beneficiorum, quod esset male factum, & directo contra libertatem ecclesiasticam, vt scripsi supra.

Quæ dixi de episcopo, procedūnt etiam in eius vicario. Nam coruscat † radiis episcopalis dignitatis, ita 14
Episcopo præsente, sicut absente, vt patet in Augusta, quæ sic radiis coruscat Imperatoris, *l. fœmina ff. de senator. §. hoc ita in auth. de consulib.* ita arguunt Bartol. Florian. & Cuman. *in l. quod principi ff. de legat. 2* de Augusta ad vicarium Episcopi, & licet vicariatus † nō sit dig- 15
nitas ecclesiastica alioqui non expiraret per prouisionem factam à succedente in Episcopatum; est tamen quædam præeminentia non determinata ad aliquam ecclesiam, coruscans ex radiis Episcopalibus & est spectabilis, † & de mediis magistratibus, vt dicit Specul. *in* 16
tit. de iurisd. om. iudic. vers. medii sunt. & dicit gloss. *in clem. auditor. de rescript.* quod dignitas est, esse vicarium Episcopi, & lata sumpta significatione vicarius dicitur prælatus, vt notat Anton. de Butr. *in c. decernimus de iudic.* & præeminentia † est radicata in ipso vicariatu 17
ratione iurisdictionis, quæ de sui natura habet dignitatem annexam, vt notatur *in c. licet is de procurator lib. 6.* ergo eodem modo vicarius Episcopi poterit vti literis requisitoriis, & monitoriis vt dictum est, pro executione iurisdictionis ecclesiasticæ.

CAP. LIII.

Legatus Apostolicus, Patriarcha, & Archiepiscopus an possint habere baldachinum, & ex communicare eos impedientes.

SVMMARIA.

1 *Baldachinum quæ vox sit, & quid sit, nu. 6.*
2 *Pallium, & baldachinum an sint idem.*
3 *Legatus de latere vtitur eisdem insigniis quibus Papa, & nu. 18.*

Digitized by Google

4 *Pallium an sit idem quod Paleum.*
5 *Papa presente quiescunt omnes inferiores dignitates.*
7 *Solium ponitur inter insignia principis.*
8 *Insignia Romanorum regum quæ erant.*
9 *Lictores 12. cur assumpsit Romulus.*
10 *Imperatori debetur adoratio de iure ciuili.*
11 *Imperatori debetur auri coronarii concessio.*
12 *Imperatoris insignia sunt aliis communicanda.*
13 *Proreges vtuntur omnibus insigniis Imperatoris.*
14 *Insignia Principis fuerunt communicata in feudis regalibus.*
15 *Ducatus dignitas que insignia habeat.*
16 *Ducum origo, & quot comites debeant habere sub se.*
17 *Legatus de latere est imago Papæ.*
19 *Papa quando videtur vices suas, & omnem iurisdictionem commisisse.*
20 *Legatus de latere assimilatur proconsuli.*
21 *Legato ingredienti ciuitatem suæ prouintiæ, totus populus occurrit, & eum recipit sub pallio.*
22 *Legato ingrediente prouintiam, populus debet acclamare. Viuat talis Legatus.*
23 *Legatus de latere vti potest baldachino. & n. 30.*
24 *Legatus habet supremam iurisdictionem ordinariam.*
25 *Patriarchæ æquiparantur Regibus.*
26 *Archiepiscopi debent habere baldachinum, & nu. 31. prout & de consuetudine.*
27 *Archiepiscopus est dux Episcoporum.*
28 *Archiepiscopus habet maiorem iurisdictionem quam Patriarcha.*
29 *Cardinales preferuntur Episcopis.*
32 *Magistratus supremos impedientes vti suis insigniis, excommunicari possunt.*
33 *Clerus debet processionaliter obuiam ire episcopo ingredienti diœcesin.*
34 *Honor reuerentialis remitti non potest.*
35 *Honoris quæstio dicitur causa ardua, propter quam potest excommunicatio relaxari.*

QVæstionem nouam aggredior à nemine hucusque pertractatam, an Legati de latere, Patriarchæ, & Archiepiscopi possint habere baldachinum, & eis ad hoc impedimentum dantes, censuris afficere, vtilé operi, & necessitati horum temporum in Italia, in qui-
1 bus casus occurrit, Baldachinum † apud antiquos Romanos non inuenitur, & est vox Itala, quam solú inueni *in libro 1. sacrarum ceremoniarum ecclesiæ, cap. de consecratione, & coronatione summi Pontificis, & cap. de processione Pontificis, & Cæsaris per vrbem in pluribus lo-*
2 *cis*, Aliqui ex nostratibus pallium † appellarunt: Nam Alberic. *in rubric. C. de sacrosanct. ecclesi. n. 4.* quærit an Principes benedicendi in nuptiis vti debeant palliis ecclesiæ, Gundisalu. de Villadiego *in tractat. de Legato*
3 *q. 5. in princip.* quærit vtrum Legatus † de latere, qui vtitur eisdem insigniis, quibus Papa debeat processionaliter recipi sub pallio, qui voluerunt intelligere de baldachino, & Abb. *in rubric. nu. 3. de auctoritate, & vsu*
4 *palli*, dicit pallium † quod datur Archiepiscopis, scribendum esse per vnum l. & literam e. & dicendum est paleum, quod est propriæ dignitatis, pallium vero est, honestatis, & honoris, quod etiam laicis competit, *c. suscepimus de auctorit. & vsu pall.* Et intelligo quæsitum extra curiam Romanam, quia præsente Papa conqui-
5 escit † officium inferioris, *c. volétes de officio legati.* & facit *c. denique dist. 21.* vbi præsente Episcopo sacerdos non benedicit, & Host. *in d. c. volentes* distinguit, quod potestas reuerentialis, siue vt ipse dicit insignialis est illa, qua non vtitur inferior coram superiore, licet aliquádo vti possit potestate iurisdictionali, vt per ipsum.

Est † igitur baldachinum tegmen solii Principis in 6
throno stantis, siue incedentis, Regina Saba salutando Salomonem *3. lib. Reg. cap. 10. vers. 9.* dicit: *sit Dominus Deus tuus benedictus, cui complacuisti, & posuit te super thronum Israel, eo quod dilexit dominum, in sempiternum & constituit te Regem, vt faceres iudicium, & iustitiam.* dicit ibi glossa thronum Regis tegmine adornatú est. Et *prouerb. cap. 20. vers. 8. Rex qui sedet in solio iudicii, dissipat omne malum.* Item Athen. *lib. 12. cap 3.* ait: *Persarú Reges, quamuis delitiis addicti, tamen ius in aureo solio, & purpureo tegmine cooperto dicebant.* Refert Boetius *lib. 1.* Galtherum Scotorum Regem in Hispania, in Brigantia vrbe, quæ hodie Compostella nuncupatur, ius dixisse sedentem in marmore in modum cathedræ superne cooperię efformato, & ideo marmori illo tantam auctoritatem accessisse, &c. Est igitur ornamentum loci, vbi proprie per principem sedentem iurisdictio exercenda est: Hinc subsellia tribunorum, Triumuirorum, quæstorum, & huiusmodi minora iudicia exercentium, qui non in sellis curulibus, nec tribunalibus, sed in subselliis considebant: erant & subsellia iudicum id est eorum, qui publicis iudiciis disceptandis operam dabant, Budæus *in adnotationibus prioribus ad l. 1. ff. de iudic.* Spiegell. *in suo Lexico in ver. subsellia.*

Et ponitur solium, † quod græce thronum dicitur, 7
Alberic. *in dictionar. in ver. solium.* inter insignia ipsius Principis. Romanorum vero Regum insignia † nu- 8
merantur à Polydoro, quam refert Chassan. *de gloria mundi, parte 1. conclus. 1. & 2.* esse fasces cum securi, corona aurea, sella eburnea, trabeæ curules, phaleræ, anuli, paludamenta prætexta, togæ pictæ, tunicæque palmatæ, & omnia denique decora quibus imperii dignitas eminebat, quibus & antiquiores etiam vsos fuisse, scribit Petr. Gregor. *in lib. 6. de republica, cap. 20.* Romulus † ex more 12. Hetruriæ populorum, qui singuli Re- 9
gi creato antea singulos lictores dabant, eosdem duodecim lictores assumpsit, qui magistratibus ministrabant, fascesque virgarum allegatos cum securibus gestabant. Item diadema, corona, & sceptrum sunt insignia Imperatorum Chassan. *ibid. parte 5. considerat. 19.* Item Imperatori † adoratio debetur pro salutatione 10
de iure ciuili, *l. 2. C. de fabricens. lib. 11. vers. per biennium adoraturus æternitatem nostram, & in l. 1. C. de domest. & protect. & in l. 1. de præposit. sacri cubic. & in l. 1. C. de silentiar. eod. libr.* Vbi Imperator eandem adorationem sedentibus in suo consistorio exhiberi iubet, & sic suú honorem alteri communicat, *in vers. nec non in nostro consistorio hic honor omnifariam obseruetur l. 1. C. de præposit. labor. eod. lib.* & cum eadem laude, qua princeps excipi debet, *l. vnica C. de quæstor. & offic. magistr. officiorum, eod. libr.* Item auri † coronarii concessio Im- 11
peratori debetur, *l. vnic. C. de aur. coronar. l. b. 10. l. Iudæorum C. de Iud.* idque à Iudæis in iocunda imperii susceptione debetur, dicit tex. ei soli aurum spargere licet, & tamen aliquando consulibus, & pretoribus concessum fuit, quod hodie non licet, *§. 1. & §. fin. auth. de consulib. l. 2. C. de consulib. & non spargendis ab ips. pecun. lib. 12.* quæ dicebantur missilia in vulgus, *§ hoc amplius Instit. de rerum diuis.* vbi Accurs. dicit idem obseruari in Papæ coronatione.

Et quod insignia † Imperatoris sint aliis communi- 12
cabilia, probatur, ex quo fuerunt omnia communicata proconsulibus; nam, vt ex Dione *lib. 53.* scribit Franciſc. Hotomann. *in lib. de magistratuum Romanorum descriptione cap de Proconsulib. col. 4.* Ab ipso Cæsare inter alia iustú est, vt proconsules dicerentur, non modo illi duo,

Digitized by Google

duo,qui consulatu essent functi, sed etiam cæteri viri prætorii,qui vice pro prætore mitterentur,vt tot lictores vtrisque darentur,quot habere in vrbe legibus licebat, vt Imperii insignia quam primũ pomœrio egressi essent,acciperent,eaque vsque dum ex prouincia decederent,perpetuo retinerent,&c. Et hodie obseruatur, vt eisdem omnibus insigniis, quæ sunt propria Regũ,
13 vtantur Proreges,† per tex. *in l.1.C. de silentiar lib.12. in verf.vt tam in adoranda nostra serenitate, quam in salutandis administratoribus, & reliquis, praedicti honoris priuilegiis, nec non in nostro consistorio his honor omnifariam obseruetur.*& facit *c.cum inter vniuersas in ver.vice regia de elect.*

Item probatur ex *l.1.C.de metropoli Beryto lib.12.* &
14 insignia † Principis fuerunt communicata in feudis regalibus,vt sunt Ducatus,Principatus, Marchiæ, vel alterius dignitatis regalis datæ ab Imperatore,vel à Papa *c.1.de feud.Marchiæ c.1.quis dicatur Dux*. Bartol. *in l.1.in fin.C.de dignit.lib.10.* Et dicuntur feuda Regalia, quia isti,quibus concessæ sunt istæ dignitates, in eorũ feudis tenent locum Regis.Paris. *de reintegrat. feud. cap.1.de feudo regali*: & dicuntur habere Regiam dignitatem,& quia quælibet dignitas debet habere sua insignia,vt per Luc.de Penn.*in l.muri leguli Cod.de muri legul.lib.11.*
15 Ideo Dux † ex communi vsu habet pileum circundatum quadam corona rotunda non erecta,nec ascendente in modum Zonæ circumdantis pileum,vt dicit Chassan.*in d. parte 1.conclus.9.* quod etiam affirmat de Marchione, & Comite, & ita communiter obseruatur,vt ex hoc cognoscantur ab aliis, & de ori-
16 gine Ducum, & quomodo † debeant habere sub se duodecim Comites, & quæ sint alia eorum insignia scribit Frecc. *de subfeud. lib.2.cap. quis dicatur dux.* & hodie communis obseruantia est, vt quibus concessum est habere Coronam prædictam pro insigniis, iidem vti possint baldachino, & hoc vbilibet docet experientia; Et de aliis insigniis Principum, Marchionum, & Comitum, videndus Frecc. *in d.2.libro de subfeud.cap.quis dicatur Comes.*& Lancellott. Courad, *in templo iudic.lib.1.c.3.4.5.& 6.*
17 Ita dicimus de Legato † de latere ipsius Papę, quia gerit vices Papæ,*c.venerabilis de consuetud.cap.1. & ibi Abb.in vltim.not.de offic.legat.*. Specul. *in tit. de legat.§. nunc ostendendum ver.legatus.* & est imago ipsius Papæ,*c. volentes eod.tit.* & ideo tempore legationis in prouintia dicitur superillustris sicut & Papa.Petrus Gambar. *in tract.de Legato lib.2.§.quoniam num.30.* ergo de-
18 bet vti † iisdem insigniis quibus Papa, scilicet parafreno albo, & calcaribus auratis, & licet Hostiens. *in c. antiqua de priuilegiis.* velit quod istis possit vti solum trans mare,tamen videmus hodie quod vbilibet indistincte vtuntur,ita testantur Gambar.*in d.tract.lib.1.§. constituuntur num.4.*& Gundissalu.de Villadieg.*in tractat.de Legato quæst.5.num.1.* & sic vidi seruari in Ita-
19 lia semper. Nam eo ipso quod Papa † vices suas, vel plene legationis officium alicui committit, in aliqua prouincia, videtur omnem iurisdictionem, & omne imperium commisisse, *c. valde in princip. & §.legatum, & ibi Archidiacon.dist.94.c.mandato de praescription. c.si abbatem & ibi Archidiacon. Geminian. & Franc. de electiõ. lib. 6.* & id quod facit Legatus in prouincia censetur factum à summo Pontifice, vt notat Cardin. Alex.*in c.regula §.porro in princip.dist.3.* Et si vicerex debet habere baldachinum,quia repræsentat personam Regis,an negandum erit Legato Papæ, qui repræsentat Papæ personam? alias destrueremus iura,& humanam concordiam,& ad hoc est tex.*in c. fin.dist.93.*
20 Item quia Legatus † de latere assimilatur proconsuli,& vicem proconsulis obtinet *c. ex parte de offic. legat.*& latius adhoc cumulant Boer.*in tract.de Legato de latere nu.67.* Gambar.*in tract.de auctorit. Legat.lib.1.§. debet per totum.* Io. Brunell,*in tractat.de dignitate, & potestate Legati,conclus.9.per totam.* Ergo cum primum egreditur portam Romæ potest vti insigniis proconsularibus, nam isto modo proconsules egressi Romam, ante ingressum prouinciæ sibi decretę exercebant actus voluntariæ iurisdictionis, adoptionis, & manumissionis,*l.1.& 2.ff.de offic. Legat.* An non idem dicem⁹ in Legatis, & proconsulibus Papæ,in quorũ honore, veneratur ecclesia Romana.*c. si quis legationẽ dist.94.*
Ideo Legato † ingredienti ciuitatem aliquam suæ prouintiæ clerus, & totus populus processionaliter occurrit, & illum recipient sub pallio, sicut Iudæi Christo obuiauerunt intranti Hierusalem portantes ramos oliuarum,ita dicit Gũdissalu.de Villadieg.*in tract.de Legato parte 1.q.5.n.1.*Gambar.*in tract.de auctoritate Legati lib.1.§.debet n.5.*allegat ad hoc Bertachin. *in tract. de Episcopis lib.4.in princip.*qui licet loquatur de Episcopo, & archiepiscopo, prout hoc non habet difficultatem, quia experientia demonstrat, tamen idem esse intelligendum de Legato,dicit Gambar. *in d.§.debet nu.5.* Et pro † vlteriori honore ipsius Legati, debet populus acclamare; viuat talis legatus.ita probat Gũdissalu.*in d. tract.de Legat.lib.1.q.7.n.7.* per tex.cum gloss. *in l.vnic. Cod.de quæst.lib.12.*in argumentum,& *l.iustissimos C.de offic.rect.prouintiæ.* Et sic est expeditum quod Legatus de latere tum quia repræsentat Papam, & honorem ecclesię,tũ quia obtinet vicem proconsulis,debet habere omnes honores,& insignia Pontificalia, & recipi sub pallio,i. baldachino,sicut processionaliter recipiũt Archiepiscopus,& Episcopus in ingressu ciuitatũ suarũ ecclesiarũ. 21 22

Quod aũt legatus † de latere vti possit baldachino in actionibus publicis suæ legationis,probatur, quia legatus Papæ habet supremã iurisdictionẽ ordinariam. Abb. *in c.1.de offic.ordin.* vbi dicit, quod Legatus Papæ in prouincia sibi decreta habet ampliorem potestatẽ, quam Episcopus,vel Archiepiscopus.imo est vere sup ipsos; idem dicit Host.*in tit.de offic.Legat.§.nunc ostendendum vers.Legat.* & quia hæc suprema † iurisdictio est ordinaria,*c.2.de offic.Legat.lib.6.*gloss.*in c sicut vir.in ver.aut Legatum 7.q.1.*gloss.*in c.igitur 25.q.2.* Io. de Deo *in quæstionibus suis in princip.* Inn. *in c.licet de offic.deleg.* gloss. *in c.ex literis de restit.in integr.* Ideo sicut proconsules qui habebãt ordinariã in prouincia sua vtebãtur omnib. insigniis Imperatoris,vt dictũ est,ita & legatus vti debet omnib. insigniis Papæ, Nec obstat quod legatus gerit vices Papæ vt dictũ,& ideo nõ videtur habere ordinariam,quæ radicatur in persona propria. Nam vt bene aduertit Brunell. *de dignitate,& potestate Legati,cõclus.10.* illa verb. *vices nostras*,nõ tollunt legatis iurisdictionẽ propriam,sed debẽt intelligi secũdũ qualitatẽ personę, & ideo habebũt ordinariã sicut proconsules.Idẽ intelligẽdũ est de Patriarchis; † quia æquiparantur Regibus. Bald.*in l.1 ff.de offic.praefecti prętor.* & ibi etiã quod Archiepiscopi æquiparantur præsidibus prouinciarũ,gloss.*in c.1.de offic.ordin.lib.6.* propterea idẽ dicẽdũ est de Archiepiscopis, vt in actionib. publicis quas faciunt vt Archiepiscopi, † ita in eundo, vt in processionib.sollemnibus sicut stãdo coram vniuerso populo debeant habere baldachinũ, quia æquiparantur Ducibus,Corrad.*in tẽplo iudic.lib.1.c.4.n.3.* Nã diximus Duces habere sub se plures Comites, ita Archiepiscopus habet plures episcopos,& sufficit etiã si vnũ tãtũ habeat.Et quod Archiepiscopus † dicatur Dux Episcoporũ,est specialiter dispositum per legẽ 15. *partitarũ prima tit.5.* Archiepiscop⁹ tamẽ est minor Patriarcha, *c.cleros dist. 21.c. vrbes & c.in illis dist.80.* Abb. *in c.duo simul de offic.* 23 24 25 26 27

ordinar. in 1. & 2. not. ideo Archiepiscopus promouetur
in Patriarcham, ergo ad dignitatẽ maiorem, *c. legimus*
dist. 93. gloss. *in cap. 1. de cleric. non resid. lib. 6.* non econ-
28 tra. Nec facit quod Archiepiscopus † habet maiorem
iurisdictionem, quam Patriarcha; quia est iudex om-
nium suffraganeorum suorum Episcoporum, & Pa-
triarcha est iudex solius Archiepiscopi, gloss. *in c. pro-*
uincia in ver. comitibus dist. 99. quia Episcopus habet
maiorem iurisdictionem quā simplex presbyter Car-
29 dinalis, † & tamen Cardinalis præfertur in dignitate
vt notant Archidiacon. & Geminian. *in c. quanquam*
2. q. 7. & Abb. *in c. ecclesia in 2. col. fin. de elect.* Io. Andr.
& Immol. *in c. dilectus in l. de prabend.* Felyn. *in rubric. de*
maior. & obed. col. 5. & hæc inducuntur ad validandum
30 quod legatus † de latere debeat habere Baldachinum,
qui est maior, & dignior Patriarcha, & Archiepiscopo,
& quod Archiepiscopus debeat habere Baldachinum,
probat Gambar. *in d. tract. de auctoritate Legati lib. 2. §.*
illud nosse num. 249. vbi ex Sabellico *Eneadum 8. lib. in*
fin. dicit Imperatorem Valentinianum illo vsum fuis-
se, & donasse Archiepiscopo Rauennatensi, & ibi dicit
verisimile esse Constantinũ, vel alios Imperatores do-
nasse cæteris. Sed quantum ad Archiepiscopos † per-
31 tinet, ego puto seruandum esse consuetudinem loci, q̃
pro affirmatiua, satis iure fundari potest.

Modo videamus an impedientes huiusmodi supre-
32 mos † magistratus vti suis insigniis, quæ sibi de iure vel
consuetudine debentur, possint censuris affici, & af-
firmatiue est decisum *in c. si quis dist. 94.* Si quis legatio-
nem, idest legatum impedierit, non eius, sed multorum
vtilitatem auertit, & sicut multis nocet, ita à multis est
arguendus, & quia Dei causam impedit, & statum tur-
bat Ecclesiæ, ab eius limitibus arceatur, & satis dicitur
impedire legatum, qui non exhibet illi debitum ho-
norem, quia in eius honore honoratur Ecclesia, cui nõ
debet legatus renuntiare. Vnde dicit Felyn. *in c. cum nõ*
33 *liceat circa princip. de prescript.* quod licet † Episcopus
alicui Ecclesiæ exemptionem concedat, vt illi obuiam
processionaliter non eat, quæ tamen prius ire solita e-
rat, concessionem huiusmodi in præiudicium Ecclesię
non esse validam per tex. *in l. fin. C. de bon. libert.* vbi ad
hoc Bald. & notatur ibi *in ver. reuerentia*, quoniam ne-
que † gratis, neque per pactum huiusmodi reuerentia- 34
lis honor remitti potest, *l. alia §. eleganter vbi hoc notat.*
Angel ff. solut. matrim. cum sit contra naturale vinculũ,
l. venia C. de in ius voc. c. constitutus de religios. domib. quia
honestas, & reuerentia collocatur inter iuris pręcepta,
l. ff. de iust. & iur. Crauett. *de antiquit. parte 4. n. 120.*

Et quod possint excommunicari impedientes dari
propria insignia, & debitum honorem præstari vt de-
cet, probatur, quia censuræ relaxantur ex causa ardua,
Concil. Trident. sess. 25. cap. 3. & quæstio honoris † dici- 35
tur causa ardua, per tex. in sui ratione *in l. inimicitia in*
fine ff. de his quib. vt indig. & honor, & honestas in tanto
pretio habendi sunt, vt pari passu cum vita ambulent,
l. iusta ff. de manumiss. vindict. & interesse honoris est
maior omni alio honore, Chassan. *de glor. mundi, parte*
1. considerat. 2. Tanto magis, quia de iure ciuili, qui non
præstat honorem puniendus est, prout est casus *in l. sin-*
guli, & in l. sciant. C. de offic. diuers. iudic. & in l. 1. C. de do-
mestic. & protect. lib. 12. pœna sacrilegii similis erit, si his
honorificentia non deferatur. Ergo si non præstatur
sibi debitus honor potest censuras relaxare; quia tunc
non est iudex, sed iuris executor fore censetur. Innoc.
in c. ex parte de verb. significat. & in c. nosci de elect. gloss.
in c. Romana de pœnis lib. 6. late Gundissalu. de Villadieg.
in d. q. 7. n. 37. Et potest interdicto afficere totam pro-
uintiam, donec paruerint, Nicolaus Boer. *in tractat. de*
potestate Legati de latere §. de throno Dei n. 17. Et ad hoc fa-
ciunt multa quæ scripsi supra *cap. 15.* Sed an interim sit
consulendus summus Pontifex? Non credo, ne minua-
tur opinio electionis, si ignoretur animaduer-
tere diuersas resolu-
tiones.

Finis partis secundæ.

TRACTA-

Digitized by Google

TRACTATVS
DE IVRISDICTIONE INTER IVDICEM ECCLESIASTICVM, ET LAICVM EXERCENDA.

PARS TERTIA,

In qua tractatur de Excommunicationibus ferendis ob ipsam Iurisdictionem, & de earum validitate, atque tota practica ipsarum, & monitoriorum, declaratur.

DOCTORIS MARTÆ

NEAPOLITANI IVRISCONSVLTI IN ALMA VRBE ADVOCATI.

Digitized by Google

D. MARTÆ

IVRISCONSVLTI NEAPOLITANI, IN ALMA VRBE ADVOCATI

Tractatus,

DE IVRISDICTIONE INTER IVDICEM Ecclesiasticum, & Laicum exercenda.

PARS TERTIA.

Quæ tractat de excommunicatione & Interdicto, Ad Commodiorem vsum vtriusque Iurisdictionis.

CAP. I.

Episcopum posse quoslibet suam Iurisdictionem turbantes excommunicatione afficere.

SVMMARIA.

1 *Iurisdictionem licet defendere pœnali iudicio.*
2 *Episcopus potest excommunicare statim turbantes suam iurisdictionem.*
3 c.dilecto. de sentent. excommunic. lib.6. *habet locum etiam in turbante iurisdictionem prælatorum.*
4 *Monitiones non requiruntur in ferenda excommunicatione, contra turbantem iurisdictionem, contra Couarr.*
5 *Monitio episcopi non requiritur, quando quis est monitus per legem.*
6 *Excommunicationis declaratio potest fieri etiam in non citatos.*
7 *Episcopus potest excommunicare solum subditos suæ diœcesis.*
8 *Episcopo potest esse non subditus ex priuilegio.*
9 *Subditi quomodo fiant, qui non sunt, delinquentes intra diœcesim.*
10 *Acceptio personarum nulla est apud Deum.*
11 *Acceptio personarum habet respectum solum ad debitum iustitiæ, non gratiæ.*
12 *Excommunicatio fertur in pœnitentiam, sine personarum acceptione.*
13 *Pœna maior datur in dignitate constituto, quam cæteris.*
14 *Reges confiteri debent peccata parrocho proprio.*
15 *Principes exempti debent reuerentiam Episcopo.*
16 *Episcopus est maior Imperatore in sua diœcesi.*
17 *Iurisdictio delegati conturbata per quem defendenda est.*
18 *Sententia in exemptum lata, non tenet.*
19 *Exemptio si non constat notorie, tenetur comparere, & allegare.*
20 *Priuilegium vt quis non possit excommunicari ab episcopo, de qua excommunicatione intelligitur.*

OMnibus magistratibus secundum ius suæ potesta-
tis concessum est, iurisdictionem † suam defende- 1
re pœnali iudicio, *l.1.ff.si quis ius dic. non obtemper.* Epi-
scopus autem aduersus nimiam potentiam, sufficien-
tem temporalem defensionem forte non habet: Pro-
pterea in Concilio Lugdunensi dispositum est, vt pos-
sit spiritualiter etiam, gladio vtendo ecclesiastico se de-
fendere, & ad arma spiritualia recurrere, quę sunt pro-
pria ipsius ecclesiæ, atq; excommunicationis senten-
tiam in suam iurisdictionem turbantes † ferre, pro vt 2
est casus *in c. dilecto. de sent. excom. lib.6.* & hanc opini-
onem firmarunt ibi Io. Andr. Geminian. & Franch. i-
tem Socin. *in c. perpendimus. nu.122. de sent. excomm. &
in cons.237. col.2. vol.2.* Lap. *allegat.37.* Capyc. *dec.124.
nu.11* Dec. *in c. reprehensibilis. col.2. de appellat.* Anton. de
Butr. *in c. venerabilis. col.2. de consibus.*

Et quamuis *d.c. dilecto.* † loqueretur de defensione 3
personæ prælati, & bonorum ecclesiæ, quos offenden-
tes sunt excommunicati ipso iure, *c. si quis suadente dia-
bolo.17.q.4. & c.2. de rebus eccles. non alienand. & in ex-
trauag. communib. de reb. eccles. non alien.* nihilominus
multo magis procedit in defensione iurisdictionis ec-
clesiasticæ, cuius vsurpatio æqualiter considerata est
cum vsurpatione bonorum ab Innocentio III. in Con-
cilio generali, *in c. final. de rob. eccles. non alienand.* imo
magis conturbatur ecclesia in vsurpatione suæ iuris-
dictionis, & habet locum ratio auth. multo magis, quo
casu posse eundem iudicem, qui turbatus fuit, in tur-
batorem excommunicationem ferre, dixit magnæ au-
ctoritatis vir Innocent. *in c. dilectus. vers. nisi turbares iu-
risdictionem. de pœnis.*

Quo casu monitiones † non requiruntur, vt dixit
Couarr. *in c. alma mater. part.1. §.9. num.6. de sent. ex- 4
com. lib.6.* quoniam cum iurisdictionem ecclesiasti-

Digitized by Google

cam conturbantes, singulis annis *in Bulla; Cœna Domini* excommunicentur, ipsa lex, quæ mature, & pruden-
5 ter excommunicationem indixit, quotidie admonet † subditos, ne ecclesiasticam iurisdictionem côturbent, propterea nulla altera monitio requiritur, ita probat tex *in c. 2. de constitut. lib. 6. & c. à nobis de sent. excom. & d. c. si quis suadente 17. q. 4.* & firmatur Doct. *in c. sacro de sent. excom.* de quo vberius in sequentibus tractabo:
6 Et debet statim Episcopus excommunicatos † declarare, ad euitandum scandalum, aliorumque medicinã, vt timore pœnæ caueant similia perpetrari, & ita fecit D. Paulus Apostolus, qui excommunicauit Corinthũ absentem, & irrequisitum, de quo habetur *in c. cum sit Romana §. fin. de appellationib.* & D. Ambrosius prohibuit ingressum Ecclesiæ Theodosio Imperatori, eo q. non pœnituisset tanti sanguinis innocentum hominũ effusionis, *c. duo sunt distinct. 96. c. apud Thessalonicam 11. q. 3* D. Antonin. *in summa historial. parte 2. titulo 9. cap. 8. §. 3.*

Hæc excommunicatio non in omnes personas fieri
7 permittitur per *d. c. dilecto.* Nisi in suæ diœcesis † subditos, vt per Io. Andr. ibid. in sua gloss. ecclesiasticum, *vers. nisi hominis sue iurisdictionis.* Innoc. *in c. venerabili num. 3. vers. nihilominus pendente lite, de censib.* In non subditos censuræ relaxatæ non ligant, Abb. *in c. cum sit*
8 *generale num. 9. vers. sed fateor de foro compet.* Item † Episcopo potest esse non subditus non solum si non est intra diœcesim, sed etiam ex Papæ priuilegio, *c. si Papa*
9 *de priuileg. lib. 6.* Sed qui non sunt intra † diœcesim, sed in ipsa delinquunt, vt per literas efficiuntur subditi, *l. 1. C. vbi de crim. agi oport.* ergo si per literas Episcopi iurisdictionem conturbauerint, possunt excommunicatione damnari.

Subditorum autem nulla debet esse personarum
10 † acceptio, quæ apud Deum nõn datur. Deuter. *cap. 1. & cap. 16.* Matth. *cap. 22* Luc. *cap. 20. c. nec quemquam, de consecratione dist. 4. c. nouit. de iudic. c. venerabilis de prabend.* vbi non generis nobilitas, sed virtutum, vitæque honestas gratum Deo faciunt. Item Actuum *c. 10.* & Iacobi *c. 2. & ad Rom. c. 2. §. illud in auth. de monach. cũ gloss.* Et licet gratiam suam non det reprobis, non tamen dicitur personarum acceptio, siquidem hæc ac-
11 ceptio † opponitur iustitiæ, ideo in illis duntaxat locũ habet, quæ dantur ex debito, quod attendit iustitia, Deus autem nõ ex debito, sed ex gratia vocat, D. Paul. *ad Titum c. 3. non ex operibus iustitiæ, &c. & ad Rom. c. 11. si ex operibus, iam non ex gratia.* ergo neque apud iudices personarum acceptio esse debet, *d. c. venerabilis de prabend. & c. final. distinction. 49. & c. sacrorum distinction. 63.*
12 Item quia excommunicatio est sententia, † in cuius prolatione, personarum acceptio prohibetur, *c. necesse 3. q. 9.* Item excommunicatio datur in pœnitentiam, & in illius impositione eadem acceptio prohibetur, *c. sacerdos 27. q. 7.* Et quando esset habenda dignitatis personæ consideratio, id in eius damnum debet extendi;
13 quia plus punitur † in dignitate constitutus & peccans, quam cæteri, propter scandalum, atque malum quod aliis præstant exemplum, *c. cum quidam vbi Bald. de iureiur. l. presbyteri C. de episc. & cleric.* Bartol. *in l. Pedius. §. diuus ff. de incend. ruin. naufrag.* gloss. *in c. cum non cogantur dist. 45.*
14 Omnes Reges † debent confiteri peccata sua Parrocho eorum residentiæ *c. omnes & ibi gloss. 1. de maior. & obed.* ex priuilegio habent, vt possint eligere confessorem. Host. *in c. conquerente de offic. ordinar.* Corsett. *in tract. de potestat. Regia, parte 3. q. 35.* Consuetudo hoc non posset inducere, *c. secundo de pœnitent. & remiss. lib. 6.* q. a neruus Ecclesiasticæ disciplinę ex hac consuetudine frangeretur, *c. cum venerabilis de consuetud.* & propter quas causas huiusmodi exemptiones cõceduntur, ponit Baldus de Periglis *in tract. de exempt.* Sed quantumuis Principes † sint exempti semper debent reueren- 15
tiam proprio Episcopo, ita dicit Bald. consuluisse Oldradum *in l. fin. n. 5. C. de bonis libert.* & late congerit Felyn. *in d. c. conquerente de offic. ordinar.* quia in propria diœcesi Episcopus † est maior Imperatore, & ipsum 16
præcedere debet, *d. c. omnes de maior. & obed.* ergo subditi Episcopali reuerentiæ de eius diœcesi dicuntur esse.

Quare conturbantes Ecclesiæ iurisdictionem, ac censuras Ecclesiasticas contemnẽtes in Cœna Domini fulminatos, ab Episcopo excõmunicatione feriri posse, nulla distinctione personarum habita, siue potius censuris affectos declarari, non est dubitandum: si delegati iurisdictio † conturbata fuerit, est per ordinarios 17
hoc faciendum, Innoc. *in d. c. dilectus vers. delegatin. per ordinarios de pœnis.* Bartol. *in l. pen. in fin. ff. de falsis.* Nisi in literis id fuisset specialiter concessum. Si adeo exẽpti fuerint ab ordinario, de quo per Canonistas *in c. cum persona de priuileg. lib. 6.* Papa, vel Legatus de latere animaduertit, vt notatur *in c. quod translationi de offic. deleg.* quod cæteris Legatis non permittitur; ergo neq; sententia, † neque citatio coram ordinario facta valebit, 18
qui a non suo iudice, neque vti contumaces poterunt censuris affici, *clem. pastoralis §. notorium ver. Pisana, & ibi gloss. de re iudic.* gloss. *in c. veniens. de accusat. c. si Episcopus 2. q. 3. & ibi gloss. in ver. conuocari & in ver. propter contumac.* Innoc. *in c. secundo de dilationib. l. non videtur in prima ff. de iudic.* Sed hoc procedit si notorie sit exemptus, & diu toleratus in priuilegio exemptionis, sicut sunt religiosi mendicantes, si vero non cõstat, † tunc tenentur comparere & allegare priuilegiũ, 19
d. c. cum persona de priuileg. lib. 6. & propterea ratione debitę reuerentiæ, etiam in supra dicto casu censuris affici possunt, nisi speciale à Papa habuerint priuilegiũ, quod à nullo valeant excommunicari, † Riccard. *in* 20
lib. 4. sentent. dist. 18. Syluestrina *in verb. exemptio §. 1. num. 6.* Sed ego hoc priuilegium intelligo in excommunicatione ex causa noua incurrenda, non autem de censuris, in quas incidunt *in Bullam; Cœnæ domini.* cõtrauenientes, quæ singulis annis ab ipso eodem summo Pontifice, consulente Concilio renouatur, atque publicatur, & Episcoporum est declarare, vt inferius vberrime pertractabo.

CAP. II.

Excommunicatio qualis pœna sit in ecclesia Dei.

SVMMARIA.

1 *Excommunicatio est maior pœna in ecclesia Dei.*
2 *Excommunicato vtitur diabolus velut pecore.*
3 *Excommunicatio iusta quid operetur respectu Dei.*
4 *Excommunicato Angelus deputatus minus operatur.*
5 *Excommunicati, & peccatoris differentia.*
6 *Excommunicatus non potest interesse diuinis, & quãdo possit orare.*
7 *Excommunicatio priuat à perceptione sacramentorum.*
8 *Excommunicatus cur non possit confiteri peccata sua.*

9 Ab-

Digitized by Google

9 *Absolutio à censuris cur detur à sacerdote ante absolutionem à peccatis.*
10 *Excommunicatus confessus peccata, quando teneatur iterum confiteri.*
11 *Excommunicatus tenetur alterum excommunicatum citare.*
12 *Excommunicatus in vna diœcesi debet vitari in omnibus.*
13 *Suspensus ab officio æquiparatur excommunicato.*
14 *Ordinarius, qui non excommunicauit, potest denuntiare.*
15 *Mulier se subiiciens excommunicato grauius peccat.*
16 *Excommunicatus non est vir bonus, nec honesta persona.*
17 *Excommunicatio quando imponitur de iure canonico, de iure ciuili mortis pœna esset imponenda.*
18 *Excommunicatio non est fulminanda, nisi tentatis prius aliis remediis.*

1 NVlla pœna maior excommunicatione in ecclesia Dei, dari potest, *c. corripiuntur. 24. q. 3.* per quam excommunicatus Sathanæ traditur ad affligendum corpus, & sine consilio, atque auxilio relinquitur. Item frequenter causa mortis naturalis, quia excommunicatus citius moritur, *vt in d. c. corripiuntur.* & Præpositus *in c. nemo 11. q. 3.* D. Thom. & Petrus de Palude *in 4. lib. sent. dist. 18. art. 1. q. 1.* item diabolus habet maiorem potestatem in excommunicato, quam ante excommu-
2 nicationem, quia excommunicato † vtitur tanquam quodam pecore, & sicut rusticus iumento, *c. audi denique. & ibi gl. in verbo Sathanæ 11. q. 3.* Hostien. & Io. And. *in c. ita quorundam. de iudiciis.* item & si excommuni-
3 catio † iusta quoad Deum nihil operatur, quia quilibet peccans in continenti à Dei gratia separatur, *c. illud 11. q. 3.* & ideo Ecclesia excommunicando respectu Dei, solum dicitur denuntiare, quia manifestat illum esse extra gratiam Dei, gl. *in c. quodcunq. verb. facit ecclesia 24. q. 1.* posset tamen dici, quo respectu Dei, & ecclesiæ triumphantis hunc effectum operari, quia quandiu excommunicatus in excommunicatione obduret, multo magis à Dei gratia proiectus est, Abb. *in rubr. de sentent. excommunicat. in fin.* sed respectu ecclesiæ militantis, semper ligat, etiam si iniuste lata est, vt dicit ibi
4 glossa, & habetur *in c. 1. 11. q. 3.* item Angelus † deputatus ad custodiam hominis, qui postea excommunicatur, multo minus operationis agit. Hos enim misit, sicut inspirans ad hominum custodiam, & propter similitudinem substantiæ, quam habent cum anima rationali, & amorem, quo homines prosequuntur, summi illiu[illegible]oni cognitionem, quam per illuminationem, & su[illegible]rum angelorum participationem, ipsis hominib[illegible], tum in somnis, tum vigilia, & operibus impartiuntur: si anima in mortali peccato, atque excommunicatione obdurauerit; operationem nobilissimam in substantia, propter qualitatem repugnantem vigorosiorem, quam in homines amore satagunt, in-
5 ducere non possunt: Plus est excommunicatus, quam peccator; quia non potest sicut peccator per se resurgere, nisi absolutionem obtineat, *c. à nobis. & c. cum desideres. de sentent. excommunicat.* & peccatores sine nouo peccato audiunt missam, quod non faciunt excom-
6 municati. Propterea excommunicatus † non potest interesse diuinis dum ipsa celebrantur, *c. pastoralis in fine. de appellat.* sed dum ipsa non celebrantur in ecclesia orare permittitur. gl. notabilis *in c. qui studet. in c. final. in fine. 1. q. 1. & ibi Præposit. num. 19. in fine.* quia non reperitur prohibitum *d. c. cum nuper. de sentent. excommunic.* secus si orare vellet cum aliis, etiam priuatim, quia aliorum communio eis prohibetur, Archidiacon. Geminian. & Præposit. *in c. presbyterum. distinct. 28.* secus in suspenso *vt in d. c. presbyterum.* prædicti Doctores adnotarunt, vbi etiam quod clericus excommunicatus, vel suspensus, aut degradatus, horas canonicas recitare tenetur, ne melioris sit conditionis, Io. de Lignan. *in repetit. clem. 2. de celebrat. miss. q. 3.*

Item excommunicatio † priuat à perceptione sacramentorum. Hinc est quod si excommunicatus sciens, vel inuincibiliter ignorans se esse excommunicatum, suscipiat aliquod sacramentũ, peccat mortaliter, atq; est sacrilegus; si vero accedat bona fide, cum ignorantia iuris, vel facti, excusatur à peccato mortali. de quo non est dubium, vt dicit Franciscus de Victoria *in sua summa titulo de excommunicatione. quæst. 3. col. 2.* Item excommunicatus excluditur à participatione sacramenti matrimonii, ecclesia autem hoc non irritat, sed si fiat, tenet, vt patet in eo, qui duxit in matrimonium, quam polluit per adulterium, *c. significasti.* Alexan. *consil. 56. num. 4. vol. 4.* item excommunicatus † secundum aliquos, etiam inuincibiliter ignorans se excommunicatum, si accedat ad sacramentum pœnitentiæ, nullum omnino sacramentum suscipit, quia excommunicatio tollit iurisdictionem. ita quod excommunicatus nullius est subditus, sed nullus sacerdos potest absoluere non subditum, & licet ignorantia excuset à peccato, tamen non potest facere vt sit validum, quod omnino est irritum si fieret cum scientia opposita, & propterea consueuit ecclesia † ante absolutionem à peccatis, præmittere absolutionem ab excommunicatione, ne irritetur sacramentum: alii dicunt, quod si ad pœnitentiæ † sacramentum excommunicatus accedat cum ignorantia inuincibili, quæ excuset illum à sacrilegio, & suscipiat sacramentum, amplius de illis peccatis confiteri non tenetur, sed absolutionem quærere ab excommunicatione, & interim non commisceri diuinis: hæc est sententia Caietani *in sua summa, verb. impedimenta absolutionis.* Petr. de Palude *in 4. libr. sentent. distinct. 18. quæst. 4.* Adrian. *quæst. 2. de confess. circa finem.* quia licet absolutio sacramentalis sit de iure excommunicato prohibita, nullo tamen iure est irrita, si de facto suscipiatur, nec vsus ecclesiæ habet contrarium, & qui hoc cogitant, decipiuntur: alia autem sacramenta non annullantur per hoc quod ab excommunicato suscipiantur; ergo neque hoc, ne sententia videatur iniusta, si vellet inuincibilem condemnare. 7 8 9 10

Item excommunicatus † tenetur alterum excommunicatum vitare, sicut alios fideles, neque potest cum eo participare, atq; æque peccat participando cum excommunicatis, sicut cum fidelibus, omnesq; excommunicati sic participando, minorem incurrunt excommunicationem, alias excommunicati melioris essent conditionis, quam non excommunicati, qui conuersatione priuantur. 11

Item excommunicatus † in vna diœcesi debet vitari in alia diœcesi, Scotus *lib. 4. sentent. distinct. 19. quæst. 5.* & omnes qui sunt in ecclesia Dei debent illum vitare in quocunque loco existat, *c. si quis à proprio. 11. q. 3.* gl. *in l. ex ea causa. ver. non irrogat. ff. de postul.* nec obstat quod Episcopus non habet iurisdictionem in aliena diœcesi, quia de iure diuino vbilibet vitari debet, vt patet Matth. *cap. 18. si te non audierit, sit tibi sicut ethnicus, & publicanus.* Omnibus Christianis hoc dicitur, non illis tantum qui de vna diœcesi sunt, Maiorin. *in 4. libr. sentent. distinct. 18. q. 4.* dicit hanc obligationem non ex Episcopi sententia prouenire, sed diuini iuris dispositione, quod præcipit vbilibet vitandum esse, & habe- 12

Digitized by Google

habetur in Concilio Niceno *cap.5.* & in Concilio Sar-
dicensi *cap.16.* & *cap 17.* atque fuerunt posita *in c.siquis
presbyter.* & *c.quisquis 11.q.3.* idem dicendum est in su-
13 spenso † ab officio, qui æquiparatur excommunicato,
c.2. & *c.3.de cler.excommunic. vel suspens.* Boer. *cons.21.
nu.6.* Francisc.Marc. *dec.676.* vbi etiam quod nihil po-
test percipere, secus si esset suspensus à beneficio, quia
tunc alibi posset beneficium obtinere. Ordinarius et-
14 iam † qui non excommunicauit, denuntiare potest, In-
noc *in c.pastoralis.de appellat.* Præposit. *in c.cura num.
3.11.q.3.* & *ibi Geminian.* ad cuius officium spectat, ex-
communicatos vitari facere. Non idem videtur, si à de-
legato lata fuerit excommunicationis sententia, *c.vt
nostrum de appellat.* sed denuntiare ad ipsius requisitio-
nem, *c.cum contingat.de rescript.c.ex literis.de offic dele-
gat.* & ita seruat Rota Romana, quotiescunque exe-
cutio ad partes committitur, requirit enim ordinarios,
& prælatos, imo quoslibet clericos pro exequutione
literarum.

Ego autem indistincte credo, quemlibet ordinari-
um pro animarum salute posse quem excommunica-
tum scit, denuntiare, vt ab aliis euitetur *c.illud. de cler.
15 excommunicat. minor.* item mulier † se subiiciens ex-
communicato, grauius peccat, quia præter malitiam
sui corporis, aliquam circumstantiæ rationem ab ex-
communicatione habet.

16 Quare excommunicatus † magnopere dehonesta-
tur, nec amplius vir bonus, aut honesta persona dici
potest, Soc. *in cons.45. num.1. vol.1.* propterea cum ma-
xima consideratione est fulminanda excommunica-
tionis sententia, nam mortis loco infertur, quæ iure
canonum non imponitur, vt per D.Thomam *in 2.2.q.
99.art.8.* ad primum. Vnde text. *in c.nullus.11.q.3.* non
pro paruis, & leuibus causis aliquem excommunicari
licere, sed solum in casibus, in quibus antiqui patres
arceri ab ecclesia iusserunt: Nec immerito igitur iura
sanciuerunt, quod vbicunque de iure canonico ex-
17 communicatio † fulminatur, ibi de iure ciuili natura-
lis mortis pœna esset imponenda, vt probat *text.in c.
tua nos. de sent.excomun cat.* & *ibi gloss.ver.incendia.*
textus cum gloss. *in ver titulos.in c.primo 15.q.6.* & facit
text.melior secundum Abbatem *in c.per venerabilem.
qui filii sint legit. in vltimo not.* alia remedia prius ten-
18 tanda † sunt, ne qui excommunicentur, censuras con-
temnant, & alii ab eorum communione parum ab-
stineant, quodque inuentum est in remedium, conuer-
tatur in venenum, Io. Andr. *in c. Romana. §.sed nec. de
sen.excomm.libr.6.* & *in c constitutionem. in fin.eod.
tit.* & *libr.* & *ibi Ancaran.* Hostiens. *in c.1 ver.cognoueris.*
& *ibi Anton.de But.col.penult.* & *Immola in fine de offic.
del.gat.* monent prælatos, vt diligenter aduertant. ne
ferant excommunicationis sententiam, quam viderint
inutilem, & contemptibilem.

CAP. III.

Excommunicationem ob solam contumaciam fulminandam esse, peccatum solum non sufficere, & quis sit contumax declaratur.

SVMMARIA.

1 *Excommunicatio ferri non potest absque trina monitione præcedente.*
2 *Fertur ob solam contumaciam.*
3 *Contumacia quale peccatum sit.*
4 *Excommunicatio fertur pro leui contumacia in non comparendo.*
5 *Contumacia est delictum & dolus.*
6 *Ordo diuinæ legis peruerti non debet.*
7 *Denuntiatio iudicialis quomodo prohibetur.*
8 *Monitiones coram testibus fieri debent.*
9 *Excommunicatio non fertur propter peccatum, nisi ob contumaciam.*
10 *Contumax quis sit.*
11 *Excommunicatio fertur in verum contumacem.*
12 *Contumax fictus quis sit.*
13 *Citatus per edictum contumax an sit excommunicandus.*
14 *Citatio per edictum quomodo sit exorbitans.*
15 *Excommunicatus quando non sit is, qui scit mortaliter se peccare.*
16 *Ignorantia canonis excusat à pœna excommunicationis.*
17 *Excommunicari non debet, nisi personaliter monitus, & apprehensus.*
18 *Citatio per edictum quando fieri debet, & quos afficiat.*
19 *Citari per edictum potest promitti per pactum.*
20 *Citationi non potest renuntiari.*
21 *Excommunicare citatum per edictum solus papa potest.*
22 *Concessio facultatis citandi per edictum quando fiat.*
23 *Episcopus non excommunicat citatum per edictum, nisi habeat facultatem.*
24 *Absentes, & ignorantes non debent ab ecclesia expelli.*
25 *Citationis scientia quando præsumatur.*
26 *Excommunicatio quando feratur absque monitionibus.*
27 *Peccatum quando est notorium, monitiones non requiruntur.*
28 *Monitio vnica quando pro pluribus sufficiat.*
29 *Monitio an requiratur in excommunicatis à iure.*
30 *Denuntiatio excommunicationis an requirat citationem.*
31 *Denuntiatio non fit de excommunicatione manifesta.*

SI peccauerit in te frater tuus, ter monendum esse,
docuit Christus Dominus noster Matth. *cap.18.* an-
tequam ab ecclesia expellatur: Propterea excommu-
nicationem † ferri non posse, nisi trina monitione præ- 1
cedente, iure canonico sancitum est, *c.omnes decimæ 16.
q.7.c.de illicita 24.q.3.c.notandum 18.q.4.* & *c. de presby-
terorum.c.nemo episcopus 2.q.1.c.cum speciali.de appellat.
c.sacro.* & *c.contingit.de sentent.excomm.* quia per so-
lam † contumaciam ab homine excommunicatio fer- 2
tur, *c.episcopi 11.q.3.* & *c.nemo episcoporum.eod.* pro solo
autem crimine ab homine non excommuni[illegible] nisi
fuerit contumax, Innoc. *in c.ex parte num.4. de verb.si-
gnificat.c.illud.distinct.45.* & *c.tam sacerdotes 24.q.3.* quia
potest se corrigere, Felyn. *in rubr.de sent.excom.n.1.* & *in
c.2.nu.1.in fine.de testib.cog.*

Contumacia † est maximum inobedientiæ pecca- 3
tum, *c.sciendum 8.q.1.* & ideo contumax dicitur infide-
lis, *c.siqui sunt.in tertio.distinct.81.* Abb. *in c.1.num.10.de
iud.* facit dictum gl. *in l.in accusationibus.ff.de iud.* nimi-
rum contumacem peccare in duobus, & quia non
comparet & quia non obtemperat, sed qui est contu-
max in non obtemperando, in vno solo delinquit. Abb
in d.c.1.num.10.de iud.c.cum haberet. & *ibi gloss.de eo qui
dux. in matrim. quam polluit per adult.c.quoniam fre-
quenter.vt lit.non contest.* pro leui contumacia † in non 4
comparendo fertur excommunicatio, non pro leui cō-
tumacia in non restituendo, *l.creditores §.iussu.ff.de ap-
pellat.*

pellat. glossa magna *in clem. 1. de appellat.* Andr. Barbat. *in c. de causis. col. 4. in fine. de offic. deleg.* Dec. *in c. 1. in prima lectura in 7 notab. de iud.* quia quælibet, vel minima in non comparendo contumacia, digna est excommunicatione, glossa est singularis *in c. duo sunt distinct. 46.* & vbi pro minori re quis est contumax, maior culpa insurgit. Præposit. *in d. c. duo sunt. in fine.* sicut nimia subsequens contumacia facit cessare omne priuilegium, Tiraquell. *in tractat. de pœnis temper. aut remitt. caus. 31. num. 33.* per tex. *in c. 2. in fine de offic. delegat. l. br. 6.* ex quibus patet intellectus ad multa iura dicentia neminem posse excommunicari, nisi propter crimen. Nam
5 & ipsa contumacia † crimen, & delictum est, & quidé punibile, *l. contumacia. & ibi Doct. ff. de iud.* Cephal. *consil. 350. num. 29. & seq. vol. 3.* Gratus *consil. 100 numer. 12. vol. 1.* Franciscus de Caldas *in l. si curatorem, ver. læsis nu. 13. C. de in integr. restit.* vbi dicit minorem etiam, doli capacem, incurrere contumaciam absq; aliqua exceptione, Tessaur. *dec. 265.* item contumax ipse multos offendit, gl. *in c. 1. ver. nota. de dolo, & contumac.* & vbicunq; contumacia habet superioris contemptum, est reipsa dolus præsumptus, Aquens. *in l. si mora. col. final. ff. solut. matrim.* Ceph. *in d. cons. 350. n. 31.* est igitur contumacia & ratione inobedientiæ, & ratione contemptus excommunicatione digna, de quo late per Andr. Barb. *in tract. de testibus parte 3. nu. 9.*

Hic est ordo diuinæ legis, Matt. *ca. 18.* ergo præpo-
6 sterari non debet, neq; peruerti, † Ant. Franc. *in additionib. ad Abb. in c. exhibita. de iud. in additione quæ incipit, vtrum peruersio ordinis.* corripe eum inter te, & ipsum solú, hæc est denuntiatio euangelica. Speculat. *in tit. de denuntiat. §. 1. n. 8.* quæ fit ad emendationem inter corripienté, & delinquentem tantú, Bald. *in auth. ad hæc nu. 18. C. de vsur.* Guid. Pap. *dec. 754.* Bart. *in extrang. ad reprimendum. ver. denuntiat. n. 5. & 6. & 17.* si te non audierit, adhibe tecum vnum, vel duos, quia in ore duorum, vel triú stat omne verum, hæc est iudicialis denú-
7 ciatio, † & requirit testes, Imo etiam per iuramentum denuntiantis probatur, Bald. *in d. auth. ad hæc. n. 18.* Io. de Anan. *in c. omni. de testib.* Bart. *in ver. denuntiationem. n. 17.* probatio requiritur, vt tandé deueniri possit ad actú tammaxime præiudicialem, vt sit ethnicus, & publicanus. Propterea *in c. sacro de sent. excom.* cauetur, moni-
8 tiones † coram duobus testibus, & fide dignis fieri debere, vt probari possit, cur ecclesia ipsum verum contumacé, & excommunicatum declarauerit: tertia denuntiatio est, quæ fit ecclesiæ, & hæc canonica dicitur à Speculator. *in d. tit. de denunt.* qui ordo diuinæ legis præposterari non debet. Vnde Host. & Io. Andr. *in c. nouit. de iud. ver. audierit.* dicunt, quod propter hoc ipsú quod noluit reus obtéperare ecclesiæ, & sic contumax est, debet haberi ethnicus, & publicanus, Præposit. *in d. c. si peccauerit. n. 39. vers. aut si non vult pœnitere. 2. q. 1.*

9 Et quod peccatum † ad excommunicandum non sufficiat, nisi in peccato contumaciter præstiterit, tenet gl. *in c. ex part. n. 1. de verb. signific. & ibi I. n. 4. gl. in ver. quidam in summa 4. q. 1.* Beatus Ambros. *in tr. de excom. cap. 73. col. 1.* Io. de Lignano *in tract. de cens. eccl. ca. 1. nu. 3.* Syluest. *in summa ver. excom. in primo. n. 12.* Franc. de Vict. *in sua summa tit. de excom. q. 5.* Ideo Marian. Soc. *in c. nulli. n. 5. de sent. excom.* solam probat contumaciam esse immediatam excommunicandi causam, si quis igitur pro crimine excommunicatur, intelligitur pro contumacia ex tali crimine descendente. *c. certú 11. q. 3.*

10 Contumax † autem esse non potest, nisi certificatus, & admonitus. Item ficte potest dici contumax, de quo per Bart. *in l. final. ff. de restit. in integr.* Bart. & Alex. *in l. ex consensu. §. final. ff. de appellat.* Alex. *in l. properandum. §. fin autem reus. C. de iudic.* Follet. *in pract. criminal. ver. & si confitebuntur num. 3.* Rota *dec. 2. de dolo, & contum. in nouis.* sed hic vere contumax esse debet, vt excom-
municatio † feratur ab homine, erit autem, si personali 11
ter vocatus ad iudicem non venit, Bart. *in l. 1. C. quorum appellat. non recip.* vel qui dum citatur, respondet, nolo venire, gl. & Doct. *in l. consentaneum. ver. contumacia. C. quomodo, & quando iud. & ibi Bart col 3.* Bald. *in d. l. ex consensu §. final. ff. de appellat. & in l. 1. §. pœna in 4. quæst. ff. de liber. agnosc.* Bald. *in l. falsus. C. de furt.* aut si venerit, respondere contemnit, *c. certum. 11. q. 3.* vel si discedit antequam debeat, *d. c. certum.* vel si sententiæ non obedit, *c. quisquis 2. quæst. 6.* & de vero contumace habetur *in d. decis. 2. num. 5. ad finem. & decis. 16. de dolo, & contumac. in nouis. & decis. 46. de appellation. in anti-*
quis. ficte autem † contumaces dicuntur, si ad domum 12
fuissent citati, *d. decis. 2. & d. decis. 46.* & hæc contumacia non facit indicium ad torturam, Blanch. *in tractatu de indiciis num. 193.* Grammatic. *consil. crim. n. 45. num. 26.* item si citati fuerint per edictum, vt *d. decis. 16.* Franch. *in c. bone num. 22. de appellat.* Felyn. *in c. quo ad consultationem de re iudic.* idem si fuerint citati in loco beneficii. Felyn. *ibid.*

Sed an ficte contumax, de quo per gloss. *in c. ex part. in primo. de verb. significat.* qui per edictum † citatus 13
non comparuerit, sit excommunicatione damnandus. Bellam *in dec. 18.* ait, vt citatus excommunicetur, non sufficit probare, quod in vicinis partibus fuerit edictú affixum, sed quod citato potuerit verisimiliter ad eius notitiam peruenire, probare oportet per not. *in c. si aduersus. de eo qui mitt. in possess.* citato debet causa significari per literas, vt paratus ad respondendum accedat, *c. si primatus. 2. quæst. 7.* neque debent iudicari absentes, nisi citati venire contempserint, *c. relatum. c. de illicita. 5. quæst. 2.* hæc citatio † per edictum est multum à iure 14
exorbitans, & rigorosa. Roman. *in consil. 364.* quia absentes, & ignorantes afficit, excommunicatio autem non fulminatur ab homine, nisi ob contumaciam cum peccato, sed ignorans non peccauit. *c. 2. de constitut.* item quæ culpa caret, in damnum vocari non conuenit, neq; potest dici contumax. Vnde si quis peccat morta-
liter, † & excommunicatio non sit formaliter lata pro 15
illo facto, sententiam canonis non incurrit, id est si quis sciat se peccare mortaliter, sed ignoret inuincibiliter id, pro quo lata est sententia excommunicationis, non est excommunicatus: Vt si occidi Petrum, & ignoro inuincibiliter illum esse clericum, scio me mortaliter peccare occidendo, sed excommunicationem nó incurro, quæ contra hominis percussorem nó est lata, sed contra clerici percussorem tantum, vt est casus *in c. si vero. 0. in secundo. de sent. excom.* item si factú, pro quo excommunicatio lata est, sit alias licitum, vel de iure diuino non condemnatum, ignorantia cano-
nis † excusat à pœna, v. g. si Papa nunc præciperet sub 16
pœna excommunicationis, ne quis clericus vestiretur serico, & ego ignorem canonem istum, excommunicationis sententiam non incurro si clericus serico vestior; quia non pecco mortaliter, cum inuincibiliter ignorem, *c. proposuisti. distinct. 82.* propterea Rota con-
cludit non debere aliquem excommunicatione † da- 17
mnari, nisi personaliter fuerit monitus, & apprehensus Bellamera *decis. 3. de dolo, & contumac.* nisi in fraudem excommunicandus se absentet; vel nisi impediat, quin ad eum citatio peruenire possit; vel nisi citationis notitia, quæ ad ipsum peruenerit, constituat eum vere contumacem, vt notat Roman.

in-

Digitized by Google

18 *in conf 271.* Bellamera *dec. 577.* & tunc per edictum† in aliquo loco publico citandus est, vnde ad eum, suorumq; notitiam verisimiliter peruenire possit. Iccirco Rota *dec. 5. num. 4. de rescript. in nouis.* concludit hoc modo citatum posse excommunicatione damnari. Quia Papa *in extrauagante, Rem non nouã, sub tit. de dolo & contumac.* decernit talem citationem afficere, ac si personaliter fuisset citatus, *clem. 1. de iud.* qui text. principaliter ad hoc emanauit, & facit *cap. 1. § contrahentes. de foro compet. lib. 6. c. quoniam frequenter §. porro & ibi scribentes. vt lit. non contest.* ita etiã cantat, citationis illa forma per edictum, & gloss. *in d. extrauagante; Rẽ non nouam. ver. personaliter,* hoc dicit in specie, & *in ver. per edictum citationis posse excommunicari.* per textum *in c. nemo episcoporum 11. q. 3.* de qua citatione per edictum, quomodo, & quando fiat, & quos afficiat, & quando ad notitiam ipsius citati præsumatur peruenisse; item quomodo probetur, ac demum vbi affigi edictum debeat, late per Rotam *in dec. 5. de rescript. in nouis.* Vantium *in tract. de nullitat. in tit. de nullitate ex def. citationis. à num. 120. vsq; ad num. 145.* Octauianus Vestrius *in sua practica in titulo de exequutione citationis.* Mascardus *in tractatu de probationibus, conclusione 291. & seq.*

19 Supradicta autem vera sunt, vbi etiam aliqui † promiserunt in stipulationibus in casu absentiæ posse per edictum citari; verisimiliter enim id non permisissent, nisi ex publico edicto citationis notitiam habere possent, sicut debitores aduenæ faciunt alibi contrahentes, amicorum domum, siue notarii curiam, & officiũ, vbi citari debeant, assignare solent, & vnde citationis
20 notitiam habere possint licet citationi † renuntiare nõ possent. Specul. *in tit. de libell. concept. § nunc ostendamus num. 6.* & iura quæ ob citationem per edictum ad excommunicationem deueniri posse dicunt, in solo Pa-
21 pa† procedunt, vt habetur *in d. extrauagante; Rem non nouam. & in d. clem. 1. de iudiciis.* fallit igitur in Episcopis, & aliis inferioribus, vt dicit gloss. *in d. clem. 1. ver. Papa.*

22 Cum autem Papa † concedit hanc per edictum citandi facultatem, clausulam apponere solet, videlicet constito de nõ tuto accessu, quo casu iudex debet summarie testes examinare super metu, potentia, atq; non tuto accessu, seu impedimẽto, quæ ex aduerso prætenduntur q testes satis est, q dicant, se credere impossibile fore, vel non esse tutos eosdem in personis, aut eorũ bonis, aut illorum domiciliis stare, Bart. *in Constitut. ad reprimendum. in ver. per edictum col. 1.* Fel. *in c. quoniam frequenter. col. 11. vers. pro pract. d. clem. vt lite non contestata.* Cassador. *dec. 2. de dolo, & contumac.* iuramentum partis non sufficit, vt ibi Fel. & processus contra hunc ordinem non valeret. Dec. *in cons. 460. nu. 26.* cum igi-
23 tur Episcopi, † & alii Papa inferiores, excommunicationem inferre satagunt, considerationes quæ in hoc actu requiruntur animaduertere debent, nec incidere in ea, quæ dicit Præposit. *in d. c. nemo episcoporum. 11. q. 3.* si personalem per edictum citandi facultatem non habent, personaliter non citatos, censuris afficere non possunt. Quare stante distinctione inter Papam, & eius inferiores, supradictæ Rotæ decisiones nequaquam existunt inter se contrariæ.

In absentibus præsumitur ignorantia, *l. 1. ff. de decret.*
24 *ab ordin. faciend.* absentes † autem, & ignorantes nõ debent ab ecclesia expelli, esset enim valde graue, quem sic haberi, & reputari contumacem, vt excommunicari possit, qui verisimiliter se citatum ignorauerit, Rota *dec. 5. num. 3. de feriis, in nouis. & latissime in d. dec. 2. de dolo, & contum. in nouis.* sed hæc procedunt, si citatus supradictis modis, notitiam citationis nequaquam habuerit, nam si quomodocunq; habuerit notitiam venite contempserit, verus contumax efficeretur. Rota *dec. 16. de dolo, & contumac. in nouis.*

Hæc scientia † quo ad hunc effectum præsumitur, 25
si vltra citationem ad domum factam, siue ad supradicta alia loca, sententia etiam fuerit ad domum, vel ad supradicta alia loca intimata, quia sic concurreret, duplex scientiæ præsumptio, ad Bald. *in l. scire oportet. §. fieri in fine ff. de excusat. tut.* Fel. *in c. quo ad consultationẽ. num. 33 de re iud.* Angel. *in authent. hodie. C. de appellat.* Franch. *in d. c. bona num. 22. de appellat.* ergo vltra semel ad domum admoniti, poterunt, velut veri contumaces excommunicatione damnari. Idem si citatio fuisset in duobus locis executa, puta in valuis palatii causarum, atq; ad domum, tunc enim non est verisimile quod ad eius notitiam non potuerit peruenire, *c. quod dictis. dist. 16. c. primo. de postulat. prelat.* & facit optime *clem. causam electionis. de electione.*

Aliquando autem † nulla monitio requiri videtur 26
in fulminanda excommunicatione, vt dicit Anton. de Butr. *in c. 1. de excess. prelat.* nimirum quando relaxatur non pro contumacia, sed pro delicto, videlicet quando ipsum est notorium, vt dicit Io. Andr. *in c. 1. de offic. delegat. li. 6.* licet contrarium sentiat *in d. c. sacro.* ad quod inducitur exemplum Apostoli, *1. ad Corinth. cap. 1.* excommunicantis Corinthum, nulla præmissa monitione: sed potest dici quod D. Paulus iudicauit ipsum tradi Sathanæ congregatis fratribus, fratrum autem congregatio in excommunicatione ferenda, fit in testimonium admonitionis, Matthæi *cap. 18. Adhibe tecum vnum, vel duos. & in d. c. sacro,* admonitio fit coram idoneis testibus. Sed quando peccatum † est notorium, & 27
generatur scandalum, à regulis iuris recedendum est. Nam sanctus Ambrosius Episcopus Mediolanensis palam prohibuit ingressum Ecclesiæ Theodosio Imperatori, eo q non pœnituisset tanti sanguinis, tot innocentum hominum apud Thessalonicam effusi, *c. duo sunt. distinct. 96. cap. apud Thessalonicam 11. q. 3.* & narrat D. Antonius *in sua summa historiali parte 2. titulo 9. cap. 8. §. 3.*

Si necessitas adest, poterunt interualla † dierum 28
pro monitionibus assignata moderari, & si fit monitio per iudicem præsenti, & intelligenti, sufficit vnica Bald. *in l. quis crimen col. 3. C. qui accus. non poss.* gl. *in l. 2. C. quomodo, & quand. iudex.* Abb. *in c. 2. de testib.* Ioan. de Anan. *in c. 2. de accusat.* vbi dicit, si de iure requiritur monitio, & extraiudicialiter fiat, trina esse debet, si iudicialiter, sufficit vnica, allegat gl. *in clem. 1. de haret.* Io. de Immol. *in c. cum causa. de offic. delegat.*

In excommunicatis † à iure hæc conclusio non pro- 29
cedit, quia nulla monitio requiritur in excommunicatione ferenda, *c. reprehensibilis. de appellat.* siue potius declaranda, vel denuntianda, quæ monitiones non videtur requirere, Soc. *in c. perpendimus. num. 257. & in c. parrochianos. de sentent. excommunicat.* licet citentur, vt cognoscatur, an fecerint. Qui sententiam excommunicationis ipso facto, ipsoq; iure incurrunt, satis sunt ab ipsa ecclesia admoniti, & à Christi lege, talia fieri prohibente vt percussores clericorum, *c. si quis suadente. 17. q. 4.* item incendiarii, *c. 1. de incendiariis:* quæ est sufficiens admonitio. Denuntiatio, † autem, 30
siue publicatio fit, vt magis innotescat, magisque euitetur, nèq; admittatur ad sacramenta, sed prius non fit, quam de excommunicatione quis confessus, aut conuictus fuerit, quo casu, ante denuntiationem est citandus, quia vt dicit Ioan. Andr. *in c. statuimus. de sentent. excommunicat.* etiam in sententia iuris constare debet de crimine. Doct. *in c. 1. de homicid. lib. 6. & c. cum secundum.*

Digitized by Google

dum.de heret. & hoc tenet gloss. *in d.c.sacro.de sent.excom.in ver.constiterit.*& gl *in ver.quam cito commode.in clem.1.*& gl.*in ver.constiterit in clem.2.de pœnis* Feder.*in consil.116.l.eius qui delatorem.& ibi Bart.ff.de iure fisc.* si
31 excommunicatio † manifesta est, non est necesse fieri denuntiationem, quia adepto fine cessant media, *c. euidentia.de accusat.* si excessus est notorius, non est necesse quod sententia adhibeatur, potest eum denuntire, & vitari facere absq; citatione, *c. peruenit. in primo. de appellat.* & late probat Socin. *in c. auditis. de procurator.*

C A P. IV.

In excommunicationibus ferendis, quot sint prius examinanda ex dispositione Concilii Tridentini.

SVMMARIA.

1 *Excommunicationes cum magna consideratione sunt fulminanda.*
2 *Precepta siue monitiones non debent fieri ex abrupto.*
3 *Preceptum quando tenet in vim comminationis.*
4 *Monitiones quando possint fieri, remittitur ad arbitrium ecclesiastici.*
5 *Excommunicatus quando non sit, non obseruans praceptum.*
6 *Praceptum iustificatum quale sit.*
7 *Excommunicatio est remedium extraordinarium.*
8 *Remedium extraordinarium cessat, vbi actio potest intentari.*
9 *Monitiones sub pœna excommunicationis fieri non debent, quando actio ordinaria potest intentari.*
10 *Monitoriorum publicatione fit publico praeiudicium.*
11 *Monitionibus in concedendis debet constare de credito petentis.*
12 *Officium iudicis exuberat propter causam peccati euitandi.*
13 *Monitiones generales quando resoluuntur in vim simplicis citationis.*
14 *Excommunicatio medicinalis est, & quis modus adhibendus.*
15 *Causa quelibet examinatur per quatuor partes.*
16 *Excommunicatio non fertur propter quodlibet peccatū*
17 *Excommunicatio non fertur pro peccato veniali.*
18 *Peccatorum mortalium quomodo datur differentia.*
19 *Peccatum mortale est damnum inferre alteri.*
20 *Culpa quantitas non mensuratur ex nocumento sed ex voluntate.*
21 *Excommunicatio si excedit quantitatem damni, non excedit quantitatem culpe.*
22 *Excommunicatio pro qua quantitate damni ferenda est.*
23 *Damni quantitas arbitranda est ex circumstantiis.*
24 *Excommunicatio ferri potest contra contumacem etiam pro leuissima re.*
25 *Personarum acceptio quando est attendenda in iudiciis.*
26 *Delicta non præsumuntur facta à positis in dignitate.*
27 *Monitiones generales faciliis sunt concedende ad instantiam pauperum pro re parua.*
28 *Excommunicatio non fertur ab inferiore in superiorem neq; à pare in parem.*
29 *Delegatus pracipit ordinario etiam sub pœna excommunicationis.*
30 *Iustitia distributiua, & commutatiua quales sint.*
31 *Excommunicatio an ferenda sit in mortuum.*
32 *Delicta quomodo distinguantur a loco.*
33 *Actione impedita ex lege ciuili, agitur coram ecclesiastico per viam denuntiationis.*
34 *Excommunicatio in quibus diebus non est ferenda.*
35 *Excommunicatio non fertur ab homine pro futuris culpis, secus a statuto.nu.39.*
36 *Debitor potest in futurum condemnari.*
37 *Contumax de presenti potest condemnari ad futuras expensas.*
38 *Episcopus potest excommunicare clericos negligentes.*
40 *Excommunicationis causa est examinanda per Episcopum.*
41 *Causa quid sit, & quid lis.*
42 *Examinatio diligens que sit.*
43 *Peccatum potest esse in obligatione naturali.*
44 *Causa cognitio an sit remissa, si est commissum conscientia iudicis.*
45 *Denuntiatio excommunicationis requirit causa cognitionem.*
46 *Excommunicationem qui prelati possint inferre.*
47 *Episcoporum munus quale sit.*
48 *Excommunicatio quando fertur in non subditos.*
49 *Episcopus, & Vicarius faciunt vnum corpus.*
50 *Appellatio non permittitur à Vicario ad Episcopum.*
51 *Fallit in Vicario foraneo.*
52 *Vicarius Episcopi potest monitiones generales facere.*
53 *Capitulum sede vacante succedit in iurisdictione Prelati.*
54 *Capitulum sede vacante constituit Vicarium, & potest concedere monitiones generales.*
55 *Nuntius apostolicus quam iurisdictionem habeat.*
56 *Monitiones generales concessa a Papa non differunt à concessis ab aliis ecclesiasticis inferioribus.*
57 *Episcopus non declarat capita monitionum generalium a Papa concessarum.*

DEcernit Sacrosancta Tridentina Synodus *sess.25.ca.3.de reformatione*, excommunicationes † illas, quæ 1
monitionibus præmissis, ad finem reuelationis, vt aiūt, pro deperditis, siue subtractis rebus fieri solent, à nemine prorsus, præterquam ab Episcopo decerni, & tunc non alias, quam ex re non vulgari, causaq; diligēter, ac magna maturitate per Episcopum examinata, quæ eius animum moueat. Nec ad eas concedendas, cuiusuis secularis, etiam magistratus auctoritate adducatur, sed totum hoc in eius arbitrio, & conscientia sit positum, quando ipse pro re, loco persona, aut tempore decernendas esse iudicauerit.

In negotio tam maximi præiudicii decreuit Tridentina Synodus maxima consideratione procedendū
esse: à præceptis † igitur, siue comminationibus non 2
licet incipere, *l.1.C.de execut rei iud.toto tit.C.comminationes, vel epistolas.* gl.Bart.& Doct.*in l.de pupillo §. meminisse ff.de noui op.nunt.*Alex.*in l.filius familias. §. diui. col.fin.de leg.1.*sed quando iudex præcipit † aliquid ad e- 3
ius officium spectans, tale præceptum, in vim comminationis tenet, *l.1.§.si cum patronus. ver.comminari ff.de offic. prefect. vrb. l.nam salutem §.1.ff.de offic.prefect.vigil.c.cum cessante. de appellat.* potest ecclesiasticus † de 4
quolibet peccato cognoscere, *c.nouit de iud.* ad quem spectat animarum salus, propterea ad eius arbitrium remittitur quando comminationes istas sub excommunicationis pœna debet concedere, per text. Concilii. Si mandatur † aliquid fieri sub excommunicationis 5
pœna, contra faciens non erit excōmunicatus, Steph. Aufr.*de potestate ecclesiast.super laic.nu.53.vers.118.*quia

 præ-

Digitized by Google

præceptum in vim simplicis citationis resoluitur, Salyc. *in l. 1. n. 6. C. comminat. vel epistol.* Bald. *in rubric. eiusdem ti uli. nu. 6.* dicit quod iudici sic præcipienti, nihil
6 potest imputari, quia fecit præceptum † iustificatum, Hugo Celsus *in tractatu de clausulis, cap. 1. num. 214.* sin autem ecclesiasticus voluit pœnam inferre, subiungendo, qui contra fecerit, sit excommunicatus ipso facto, tunc causæ cognitio præcedere debet, ex ipso textu concilii, & si præcessit, præceptum valet, atque executionem meretur. *l. ea quæ. Cod. comminat. vel epistolas.* idem si non præcessit, sed habet clausulam iustitiæ: *siquis senserit se grauatum.* sed hic nemo excommunicatur. Syluestr. *in ver. excommunicatio in primo. n. 21.* & qui sentit se grauatum, habet remedia iuris.

Inprimis igitur considerandum est, excommunica-
7 tionem † esse remedium extraordinarium, & subsidiarium. Nam idem Concilium *in d. capit. 3. de reform. in vers. in causis vero.* decernit, quandocunque executio realis, vel personalis fieri potest, censuras non posse ferri, & ideo est via censuratum subsidiaria, atque extraordinaria, vt dixi etiam *in tractatu de præuentioni-*
8 *bus cap. 2. num. 11.* sed vbi actio † ordinaria potest intentari, cessat remedium extraordinarium, *l. quædam. ff. de edend. & ibi Bart num. 1.* gloss. *in l. vinum. ff. si cert. pet.* Soto *in 4. lib. sentent. distinct. 22. quæst. 1. art. 2. col. 6. circa fin.* ne pereat temporalis gladii iurisdictio, & omnis causa deuoluatur ad forum ecclesiasticum, Abb. *in cap. nouit. num. 52. de iudic.* item cessat officium iudicis, quod etiam est extraordinarium Corn. *consil. 18. num. 11. vol. 3.* vbi quod neque potest cumulari cum actione, ipsam enim præsupponit obligationem, & datur in subsidium cum deficit actio, *not. in l. Marcellus ff. de fideicom.* Bart. *in l. qui collusionem. § pretii ff. de action. empti. & in l. quæro. in princip. ff. locat.* quo casu, ne moni-
9 toria † quidem excommunicationis fieri debere, dicit Geminian. *in c. final de elect. libr. 6.* & ibi Ancaran. Felyn. *in c. canonum statuta. num. 8. vers. & idem consuluit Cardin. de constit.* Io. de Næuiz. *in sylua nuptial. li. 3. n. 48.*

Item debet constare aliqualiter, & in genere de re, & eius quantitate, super qua censuras relaxari supplicatur, quia publicando monitoria, fit publico præiu-
10 dicium, videlicet † malefactores existere, ac peccatores: præsertim si sit solitum ante portam alicuius monitoria vociferare, & deinde aggrauare vociferando cum candela accensa, qui abusus viget in ciuitate Neapolis; vel etiã p Cursores capita desideratæ reuelationis intimentur sub pœna excommunicationis, eisdemque etiam intimari solent, latam esse excõmunicationẽ in scriptis generaliter contra scientes, & non reuelantes: ad quæ euitando, accuratius procedendo, de-
11 bet saltem † aliquid in genere constare, ad minus per iuramentum petentis, quod in summariis sufficit, Bartol. *in l. siquis à liberis, § siquis ex his ff. de liber. agnoscend.* idem *in l. Carbonianum. § causa. vers. item nota ff. ad Carbon. & in l. iudices. in 1. opposit. Cod. de iud. & in l. 2. col penult. vers. item differunt. Cod. quorum bonor.* Bald. etiam *in d. l. iudices.* dicit, sufficere præsumptiuam probationem: sed aboleuit vsus, monitoria ex abrupto concedendi, propter prouentus Curiæ, licet abusus colora-
12 ri possit, ratione peccati, † propter quod officium iudicis exuberat. Cardinal. *in clement. dispendiosam. quæst. 23. de iudic.* & licet pars accuset, dicitur tamen iudex procedere ex mero iudicis officio nobili, & accusans dicitur stimulus instigans iudicem, Riminald. *in l. imperium. col 4. ff. de iurisdict. om. iudic.* imo facilius debent permitti ad denuntiationem peccati, ipsiusque correctionẽ, & extirpationẽ, & multo facilius debent concedi pro viduis, pupillis, & Orphanis, *c. 1. & 2. & tota dist. 87.* quia nõ ita facillime possunt in iudiciis iuuari, quo fit, vt etiã à lege ciuili plures habeãt restitutiones.

Hæc monitoria † in vim simplicis citationis resol- 13
uuntur, statim ac comparet coram Episcopo qui habet interesse formatum, atq; opponit, sicut in aliis iudiciis de legitimatione personæ, quæ in quantumuis summariis cognosci debet plenarie, gl. *2. in l. penult. C. de edict. diui Adr. toll.* reputata ab omnibus ibi singularis, Ias. *in rubr. C. qui admitti. col. 1.* Maranta *in speculo. § nonum membrum.* vbi tractat de exceptionibus. *col. 1. & 2.* præsertim *num. 5.* opposita hac exceptione, cognoscitur de rei quantitate. Item si competit actio aut si petenti excommunicari, aliter succurri potest: caute enim prouidere debet ecclesiasticus, vt ostendat se prosequi quod corrigentis est, & medentis, non quod interficientis, quia excommunicatio † medicinalis est, 14
non mortalis, *c. 1. de sentent. excom. libr. 6.* D. Bonauentura post Alex. de Ales *parte 4. quæst. 81. membro 2.* in medicinalibus ait, duplex est modus curandi, videlicet per medicamenta lenientia, & per medicamenta exasperantia, curatur alter per emplastri appositionem, alter per membri sectionem: sic in mortalibus, duplex est corrigendi modus, alter per dulces monitiones, alter per asperas increpationes, & hoc secundum duo hominum genera, quidam enim sunt tractabiles, & placabiles, quidam vero duri, & rebelles, sic in diuinis, & ecclesiasticis iudiciis, in quibus est instructio, correctio, & curatio duplex repetitur modus instruendi, corrigendi, atque curandi. & ideo Dominus noster institutor, & fundator ecclesiæ, eidem dedit non tantum medicamenta sacramentorum ad curandum accedentes, sed etiam gladium spiritus, quod est verbum Dei, & potestatem amputandi, & resecandi contemptores, & rebelles, & secundum eundem *quæst. 2. parte 2. distinctione. 18. in libr. 4. sentent.* sicut duplex est medicina quædam præseruatiua, quædam curatiua, sic duplex est excommunicatio, quædam à iure, quædam ab homine, prima præseruatiua est, secunda curatiua, à iure fertur ad cauendum culpam, quia est quædam comminatio, ne culpa committatur, ab homine fertur, ad frangendum contumaciam, vt qui non potest trahi piis admonitionibus, metu pœnæ compellatur, iuxta illud Christi Domini nostri: *Compelle intrare.* ergo si potest aliter succurri, non est ad monitoria excommunicationis deueniendũ, tãtominus ad excommunicationem ipsam procedendũ.

In examinanda causa † consideranda sunt quatuor, 15
ad quæ textus concilii restringitur, videlicet, Res, Persona, Locus, & Tempus.

Res ipsa comprehendit quantitatem, de qua *in l. aut facta. ff. de pœnis.* cuius ratio † multum operatur in delictis, in contractibus, in iudiciis, *l. fin. in princip. ff. de abigeis.* pro minimis delictis, non est exacerbanda pœ-
na *l. respiciendum. ff. de pœnis.* idem † excommunicatio 16
non fertur propter quodlibet peccatum, quia D. Paulus *ad Roman. cap. 6.* excommunicationis meminit solum propter incestum: Pro veniali autem nulla
fertur excommunicatio, † neque etiam minor in- 17
curritur, *c. nullus sacerdotum vndecima quæst. tertia,* pro mortali duntaxat acta fulminatur, *c. nemo episcoporum, in secundo. eadem causa & quæst.* mortalium
vero † peccatorum alia sunt grauia id est valde enor- 18
mia, *c. de pœnitentibus. de consecratione distinct. 3. & §. alias distinctione 25. & c. in cœna. de consecratione distinct. 2.* alia leuia, id est minus enormia, propter quod aliquando maior, aliquando minor excommunicatio fulminatur, Præposit. *in c. rogo, vndecima quæst. tertia.* res est consideranda, id est dam-

damnum temporale, quod alicui fit, nam damnifican-
19 do † aliquem corporaliter, vt in rebus corporalibus, mortaliter peccat, & contra charitatem agit, nisi credidisset propter suam necessitatem famis, aut nuditatis, cibaria, vestes, pecus & id genus effecta esse Dei voluntate communia, atq; pro sua commoditate aliquid parui accipere Deum ipsum esse permissurum, quo casu minor pœnitentia imponitur, *c. si quis propter necessitatem. de furtis.* aut esset res modica, quia in his quę minima sunt, homo non putat sibi nocumentum inferri, & ille qui accipit, potest præsumere hoc non esse contra voluntatem eius, cuius est res, ideo res minimas furtiue accipiens, potest excusari à peccato mortali, secundum, D. Thom. *in 2. secunda, quæst. 1. artic. 2. vers.*
20 *quo igitur ad primum.* in culpa est peccans, † & culpæ quantitas non mensuratur ex nocumento, sed ex voluntate, qua facit contra Dei præceptum, vnde etiam in rebus minimis si nocumentum proximo animum inferendi habet simpliciter, & absolute, peccat mortaliter; si vero habet animum limitatum ad huiusmodi minima, vt quia paratus erat accipere aliquod notabile, sed non accepisset, nisi huiusmodi friuola, tunc hoc nocumentum non computatur ab humano animo inter nocumenta simpliciter, & propterea non est peccatum mortale, & perfectum, sed veniale, & imperfe-
21 ctum. Quare quamuis pœna excommunicationis † excedat quantitatem damni, non tamen excedit quantitatem culpæ ratione peccati scilicet perfecti, etiam in rebus minimis, & per hanc pœnam excommunicationis corrigi potest, quæ medicinalis est.

22 Quantitas huius temporalis damni † à prudentissimis viris, in synodalibus constitutionibus diffinita est: Nequis excommunicetur pro re, quæ minoris centum dupondiis valeat, & alibi etiam statutum fuit: ne pro re, quæ minus duobus regalibus, idest Carlenis valeat, excommunicetur, quorum Constitutiones, nisi aliter statutum appareat, amplectendas esse, habita consideratione personarum, late scribit Nauarr. *in suo manuali, capit. 17. numer. 3. & pluribus sequentibus.*

Sed quia sacrum Concilium determinauit id ex non re vulgari fieri debere, propterea vsu venit in Romana Curia, vt non concedantur censuræ nisi pro quinquaginta scutorum summa, per rationem Soti *in 4. lib senten. distinct. 22. quæst. 1. artic. 2. & libr. 4 quæst. 7. artic. 3. de iustitia, & iure.* Couarr. *in libr. 1. var. resolut. capit. 3. num. 12. & in regula; peccatum, parte 2. § 3.* Nouarr. *in d. cap. 17 num. 130. & numer. 140.* vbi et-
23 iam quod quantitas † furti arbitranda est secundum circumstantias licet in oppidis, & villis possit excommunicatio fulminari pro scutis decem, secundum qualitatem personæ, Nauarr. *in d. capit. 17. num. 3. & infra.*

Quando Episcopo videretur pro leuissima re, mo-
24 nitoria concedere, tunc & contra contumacem † excommunicationem fulminare potest; nam & contumacia minima digna est excommunicatione, gloss. est singularis *in c. duo sunt. dist. 46.* & vbi pro minori re quis est contumax, eo maior culpa insurgit, Præposit. *in d. c. duo sunt. in fine.*

Personarum acceptio licet non sit apud Deum, *c. nouit. de iudic.* præsertim quia excommunicatio datur in pœnitentiam, sed circa impositionem pœnitentiæ, personarum acceptio prohibetur, *c. sacerdos. 26.*
25 *quæst. 7.* tamen † hic locus non inuestigat turpitudinem, quam Cicero in paradoxis non absurde ad absterrendum homines per omnia delicta, parem esse disputat, sed considerat vtilitatem reipublicæ, atque humanæ societatis conseruationem, quæ exigit ordinem quendam politicum, ordo exigit differentiam personarum, & proinde differentia requirit diuersum ius tam in meritis, quam in pœnis, nobilibus minor pœna imponitur, Dec. *in d. c. nouit. col. 4. de iudic.* & hoc respectu plebei diuites æquiparantur nobilibus, Lancellott. Corrad. *in templo iudic. libr. 1. §. 3. verbo vigesimo. num. 2.* præsertim quod sublimiores, atque in dignitate positi homines, atque vtiles reipublicæ non tam 26
leuiter inducuntur ad delinquendum, sicut fex plebis, ideo in nobilibus contractus non præsumitur vsuratius. Bald. *in l. 1. num. 39. Cod. de his quæ pœnæ nomine.* Vel hic consideratur persona, quia respectu pauperis non erit vulgaris res, quæ diuitis respectu minima iudicatur; facilius ergo ad instantiam pauperum concedendæ † erunt pro re parua, quam ad instantiam di- 27
uitum, ad quorũ fauorem pro re parua fulminari non debent, gloss. *in l. & si susceperit. §. 1. ver. modica ff. de iud.* modicum dicitur respectu personarum, & ponit exemplum de Regina Matilda, quæ aliquantulum terræ donauit Ecclesiæ, & per triginta miliaria extendebatur, Curt. *in repetitione l. admonendi. nu. 67. Bartol. num. 54.* item Curt. *in l 3. num. 18. ff. si cert. pet.* hic non connenit Iason *in l. vt vim. num. 25. ff. de iust. & iur.* vbi quod res dicitur vilis, quæ non valet duobus aureis, de quo late per Alciat. ad vtramque partem *in l. 1. numer. 18. & seq. ff. de iudic.* cum consideratio sit ad personas relata, earumque diuitias, & paupertatem. Neque passim minutiores quantitates spernendæ, pro quibus si excommunicatio non decerneretur, aliquando nec ecclesia haberet hoc competens remedium ad compellendos reos, eiusque iurisdictio elusoria fieret, & sine effectu.

Item inferior non excommunicat † superiorem, ne- 28
que par parem, *c. 1. de maior. & obed. c. cum animarum. de constitut. libr. 6.* delegatus Papæ maior est ordinario, *c studuisti. de offic. legat.* & ideo potest ordinario † præ- 29
cipere, vt exequatur suam sententiam, etiam sub excommunicationis pœna, & non parentem excommunicare. Abb. *in c. cum in iure. n. 3. de officio deleg.* secus si ordinarius replicaret sibi de mandato fidem fieri, quod sibi permittitur, *d. c. cum in iure.* nam interim non esset inobediens, & si excommunicaretur, censuræ essent nullæ, ob iurisdictionis defectum, Abbat. ibidem.

Quare ex Aristotele in Ethicis duplex † est iustitia; 30
altera distributiua, quæ vnicuique suum tribuit meritum, & pœnam, habita ratione personarum ad beneficium humanæ societatis, & aliquando ne veniant scandala; altera commutatiua, quæ rerum communicationem per formas constituit, æqualiter ab omnibus seruandas, neque aliter distinguens personas, quod & D. Thom. *in 2. secunda quæst. 63. artic. 1.* & Alex. de Ales *in 22. tractatu.* de eodem sic explanarunt.

Demum est persona consideranda, id est, quæ viua sit, nam in mortuum excommunicatio † non fertur, 31
nisi in casu *l. 1. C. de Iudæis.* cum scilicet Christianus aliquid Iudæo relinquit; nam post mortẽ poterit censuris affici, gloss. *in c. Iudæi. de Iudæis.* quam pro singulari allegat Roman. *in singulari 731. incipiente; Christianus non potest.* idem dicit Ludouic. Montalt. *in tract. de reprobat. sentent. Pilati § nos in quam. perfidi. numer. 10.*

Locus facit, † vt furtum, vel sacrilegium sit, vnde *l.* 32
dini. ff. ad l. Iul. peculat. Martianus ait: Res priuatorum,

Digitized by Google

D. MARTÆ

IVRISCONSVLTI NEAPOLITANI, IN ALMA VRBE ADVOCATI

Tractatus,

DE IVRISDICTIONE INTER IVDICEM Ecclesiasticum, & Laicum exercenda.

PARS TERTIA.

Quæ tractat de excommunicatione & Interdicto, Ad Commodiorem vſum vtriuſque Iuriſdictionis.

CAP. I.

Epiſcopum poſſe quoslibet ſuam Iurisdictionem turbantes excommunicatione afficere.

SVMMARIA.

1 *Iuriſdictionem licet defendere pœnali iudicio.*
2 *Epiſcopus poteſt excommunicare ſtatim turbantes ſuam iuriſdictionem.*
3 c.dilecto.de ſentent. excommunic. lib.6. *habet locum etiam in turbante iuriſdictionem prælatorum.*
4 *Monitiones non requiruntur in ferenda excommunicatione, contra turbantem iuriſdictionem, contra Couarr.*
5 *Monitio epiſcopi non requiritur, quando quis eſt monitus per legem.*
6 *Excommunicationis declaratio poteſt fieri etiam in non citatos.*
7 *Epiſcopus poteſt excommunicare ſolum ſubditos ſuæ diœceſis.*
8 *Epiſcopo poteſt eſſe non ſubditus ex priuilegio.*
9 *Subditi quomodo fiant, qui non ſunt, delinquentes intra diœceſim.*
10 *Acceptio perſonarum nulla eſt apud Deum.*
11 *Acceptio perſonarum habet reſpectum ſolum ad debitum iuſtitiæ, non gratiæ.*
12 *Excommunicatio fertur in pœnitentiam, ſine perſonarum acceptione.*
13 *Pœna maior datur in dignitate conſtituto, quam cæteris.*
14 *Reges confiteri debent peccata parrocho proprio.*
15 *Principes exempti debent reuerentiam Epiſcopo.*
16 *Epiſcopus eſt maior Imperatore in ſua diœceſi.*
17 *Iuriſdictio delegati conturbata per quem defendenda eſt.*
18 *Sententia in exemptum lata, non tenet.*
19 *Exemptio ſi non conſtat notorie, tenetur comparere, & allegare.*
20 *Priuilegium vt quis non poſſit excommunicari ab epiſcopo, de qua excommunicatione intelligitur.*

OMnibus magiſtratibus ſecundum ius ſuæ poteſta-
tis conceſſum eſt, iuriſdictionem † ſuam defende- 1
re pœnali iudicio, *l.1.ff.ſi quis ius dic. non obtemper.* Epi-
ſcopus autem aduerſus nimiam potentiam, ſufficien-
tem temporalem defenſionem forte non habet: Pro-
pterea in Concilio Lugdunenſi diſpoſitum eſt, vt poſ-
ſit ſpiritualiter etiam, gladio vtendo eccleſiaſtico ſe de-
fendere, & ad arma ſpiritualia recurrere, quę ſunt pro-
pria ipſius eccleſiæ, atq; excommunicationis ſenten-
tiam in ſuam iuriſdictionem turbantes † ferre, pro vt 2
eſt caſus *in c. dilecto. de ſent. excom. lib.6.* & hanc opini-
onem firmarunt ibi Io. Andr. Geminian. & Franch. i-
tem Socin. *in c. perpendimus. nu.122. de ſent. excomm. &
in conſ.237. col.2. vol.2.* Lap. *allegat.37.* Capyc. *dec.124.
nu.11* Dec. *in c. reprehenſibilis. col.2. de appellat.* Anton. de
Butr. *in c. venerabili. col.2. de cenſibus.*

Et quamuis *d. c. dilecto.* † loqueretur de defenſione 3
perſonæ prælati, & bonorum eccleſiæ, quos offenden-
tes ſunt excommunicati ipſo iure, *c. ſi quis ſuadente dia-
bolo. 17. q.4. & c.2. de rebus eccleſ. non alienand. & in ex-
trauag. communib. de reb. eccleſ. non alien.* nihilominus
multo magis procedit in defenſione iuriſdictionis ec-
cleſiaſticæ, cuius vſurpatio æqualiter conſiderata eſt
cum vſurpatione bonorum ab Innocentio III. in Con-
cilio generali, *in c. final. de reb. eccleſ. non alienand.* imo
magis conturbatur eccleſia in vſurpatione ſuæ iuriſ-
dictionis, & habet locum ratio auth. multo magis, quo
caſu poſſe eundem iudicem, qui turbatus fuit, in tur-
batorem excommunicationem ferre, dixit magnæ au-
ctoritatis vir Innocent. *in c. dilectus. verſ. niſi turbares iu-
riſdictionem. de pœnis.*

Quo caſu monitiones † non requiruntur, vt dixit
Couarr. *in c. alma mater. part.1. §.9. num.6. de ſent. ex-* 4
com. libr.6. quoniam cum iuriſdictionem eccleſiaſti-

Digitized by Google

eam conturbantes, singulis annis *in Bulla; Cœna Domini* excommunicentur, ipsa lex, quæ mature, & pruden-
5 ter excommunicationem indixit, quotidie admonet † subditos, ne ecclesiasticam iurisdictionem côturbent, propterea nulla altera monitio requiritur, ita probat tex *in c. 1. de constitut. lib. 6. & c. à nobis de sent. excom. & d. c. si quis suadente 17. q. 4.* & firmarunt Doct. *in c. sacro de sent. excom.* de quo vberius in sequentibus tractabo:
6 Et debet statim Episcopus excommunicatos † declarare, ad euitandum scandalum, aliorumque medicinã, vt timore pœnæ caueant similia perpetrari, & ita fecit D. Paulus Apostolus, qui excommunicauit Corinthũ absentem, & irrequisitum, de quo habetur *in c. cum sit Romana §. fin. de appellationib.* & D. Ambrosius prohibuit ingressum Ecclesiæ Theodosio Imperatori, eo q; non pœnituisset tanti sanguinis innocentum hominũ effusionis, *c. duo sunt distinct. 96. c. apud Thessalonicum 11. q. 3* D. Antonin. *in summa historiali parte 2. titulo 9. cap. 8. §. 3.*

Hæc excommunicatio non in omnes personas fieri
7 permittitur per *d. c. dilecto.* Nisi in suæ diœcesis † subditos, vt per Io. Andr. ibid. in sua gloss. ecclesiasticum, *vers. nisi hominus sue iurisdictionis.* Innoc. *in c. venerabili num. 3. vers. nihilominus pendente lite, de censib.* In non subditos censuræ relaxatæ non ligant, Abb. *in c. cum sit*
8 *generale num. 9. vers. sed fateor de foro compet.* Item † Episcopo potest esse non subditus non solum si non est intra diœcesim, sed etiam ex Papæ priuilegio, *c. si Papa*
9 *de priuileg. lib. 6.* Sed qui non sunt intra † diœcesim, sed in ipsa delinquunt, vt per literas efficiuntur subditi, *l. 1. C. vbi de crim. agi oport.* ergo si per literas Episcopi iurisdictionem conturbauerint, possunt excommunicatione damnari.

Subditorum autem nulla debet esse personarum
10 † acceptio, quæ apud Deum non datur. Deuter. *cap. 1. & cap. 16.* Matth. *cap. 22* Luc. *cap. 20. c. nec quemquam, de consecratione dist. 4. c. nouit. de iudic. c. venerabilis de prebend.* vbi non generis nobilitas, sed virtutum, vitæque honestas gratum Deo faciunt. Item Actuum *c. 10.* & Iacobi *c. 2. & ad Rom. c. 2. §. illud in auth. de monach. cũ gloss.* Et licet gratiam suam non det reprobis, non tamen dicitur personarum acceptio, siquidem hæc ac-
11 ceptio † opponitur iustitiæ, ideo in illis duntaxat locũ habet, quæ dantur ex debito, quod attendit iustitia, Deus autem nõ ex debito, sed ex gratia vocat, D. Paul. *ad Titum c. 3. non ex operibus iustitiæ, &c. & ad Rom. c. 11. si ex operibus, iam non ex gratia.* ergo neque apud iudices personarum acceptio esse debet, *d. c. venerabilis de prebend. & c. final. distinction. 49. & c. sacrorum distinction. 63.*
12 Item quia excommunicatio est sententia, † in cuius prolatione, personarum acceptio prohibetur, *c. necesse 3. q. 9.* Item excommunicatio datur in pœnitentiam, & in illius impositione eadem acceptio prohibetur, *c. sacerdos 27. q. 7.* Et quando esset habenda dignitatis personæ consideratio, id in eius damnum debet extendi;
13 quia plus punitur † in dignitate constitutus & peccans, quam cæteri, propter scandalum, atque malum quod aliis præstant exemplum, *c. cum quidam vbi Bald. de iureiur. l. presbyteri C. de episc. & cleric.* Bartol. *in l. Pedius §. diuus ff. de incend. ruin. naufrag.* gloss. *in c. cum non cogantur dist. 45.*
14 Omnes Reges † debent confiteri peccata sua Parocho eorum residentiæ *c. omnes & ibi gloss. 1. de maior. & obed.* ex priuilegio habent, vt possint eligere confessorem. Host. *in c. conquerente de offic. ordinar.* Corsett. *in tract. de potestat. Regia, parte 3. q. 35.* Consuetudo hoc non posset inducere, *c. secundo de pœnitent. & remiss. lib. 6.* qa neruus Ecclesiasticæ disciplinę ex hac consuetudine frangeretur, *c. cum venerabilis de consuetud.* & propter quas causas huiusmodi exemptiones côceduntur, ponit Baldus de Periglis *in tract. de exempt.* Sed quantumuis Principes † sint exempti semper debent reueren- 15 tiam proprio Episcopo, ita dicit Bald. consuluisse Oldradum *in l. fin. n. 5. C. de bonis libert.* & late congerit Felyn. *in d. c. conquerente de offic. ordinar.* quia in propria diœcesi Episcopus † est maior Imperatore, & ipsum 16 præcedere debet, *d. c. omnes de maior. & obed.* ergo subditi Episcopali reuerentiæ de eius diœcesi dicuntur esse.

Quare conturbantes Ecclesiæ iurisdictionem, ac censuras Ecclesiasticas contemnẽtes in Cœna Domini fulminatos, ab Episcopo excômunicatione feriri posse, nulla distinctione personarum habita, siue potius censuris affectos declarari, non est dubitandum: si delegati iurisdictio † conturbata fuerit, est per ordinarios 17 hoc faciendum, Innoc. *in d. c. dilectus vers. delegati n. per ordinarios de pœnis.* Bartol. *in l. pen. in fin. ff. de falsis.* Nisi in literis id fuisset specialiter concessum. Si adeo exẽpti fuerint ab ordinario, de quo per Canonistas *in c. cum persona de priuileg. lib. 6.* Papa, vel Legatus de latere animaduertit, vt notatur *in c. quod translationi de offic. deleg.* quod cæteris Legatis non permittitur; ergo neq; sententia, † neque citatio coram ordinario facta valebit, 18 quia à non suo iudice, neque vti contumaces potuerunt censuris affici, *clem. pastoralis §. notorium ver. Pisana, & ibi gloss. de re iudic.* gloss. *in c. veniens de accusat. c. si Episcopus 2. q. 3. & ibi gloss. in ver. conuocari & in ver. propter contumac.* Innoc. *in c. secundo de dilationib. l. non videtur in prima ff. de iudic.* Sed hoc procedit si notorie sit exemptus, & diu toleratus in priuilegio exemptionis, sicut sunt religiosi mendicantes, si vero non cõstat, † tunc tenentur comparere & allegare priuilegiũ, 19 *d. c. cum persona de priuileg. lib. 6.* & propterea ratione debitę reuerentiæ, etiam in supradicto casu censuris affici possunt, nisi speciale à Papa habuerint priuilegiũ, quod à nullo valeant excommunicari, † Riccard. *in* 20 *lib. 4. sentent. dist. 18.* Syluestrina *in verb. exemptio §. 1. num. 6.* Sed ego hoc priuilegium intelligo in excommunicatione ex causa noua incurrenda, non autem de censuris, in quas incidunt *in Bullam; Cœne domini.* cõtrauenientes, quæ singulis annis ab ipso eodem summo Pontifice, consulente Concilio renouatur, atque publicatur, & Episcoporum est declarare, vt inferius vberrime pertractabo.

CAP. II.

Excommunicatio qualis pœna sit in ecclesia Dei.

SVMMARIA.

1 *Excommunicatio est maior pœna in ecclesia Dei.*
2 *Excommunicato vtitur diabolus velut pecore.*
3 *Excommunicatio iusta quid operetur respectu Dei.*
4 *Excommunicato Angelus deputatus minus operatur.*
5 *Excommunicati, & peccatoris differentia.*
6 *Excommunicatus non potest interesse diuinis, & quãdo possit orare.*
7 *Excommunicatio priuat à perceptione sacramentorum.*
8 *Excommunicatus cur non possit confiteri peccata sua.*

9 Ab-

9 *Absolutio à censuris cur detur à sacerdote ante absolutionem à peccatis.*

10 *Excommunicatus confessus peccata, quando teneatur iterum confiteri.*

11 *Excommunicatus tenetur alterum excommunicatum vitare.*

12 *Excommunicatus in vna diœcesi debet vitari in omnibus.*

13 *Suspensus ab officio æquiparatur excommunicato.*

14 *Ordinarius, qui non excommunicauit, potest denuntiare.*

15 *Mulier se subiiciens excommunicato grauius peccat.*

16 *Excommunicatus non est vir bonus, nec honesta persona.*

17 *Excommunicatio quando imponitur de iure canonico, de iure ciuili mortis pœna esset imponenda.*

18 *Excommunicatio non est fulminanda, nisi tentatis prius aliis remediis.*

1 NVlla pœna maior excommunicatione in ecclesia Dei, dari potest, *c. corripiuntur. 24. q. 3.* per quam excommunicatus Sathanæ traditur ad affligendum corpus, & sine consilio, atque auxilio relinquitur. Item frequenter causa mortis naturalis, quia excommunicatus citius moritur, *vt in d. c. corripiuntur.* & Præpositus *in c. nemo 11. q. 3.* D. Thom. & Petrus de Palude *in 4. lib. sent. dist. 18. art. 1. q. 1.* item diabolus habet maiorem potestatem in excommunicato, quam ante excommu-
2 nicationem, quia excommunicato † vtitur tanquam quodam pecore, & sicut rusticus iumento, *c. audi denique. & ibi gl. in verbo Sathanæ 11. q. 3.* Hostien. & Io. And. *in c. ita quorundam. de iudiciis.* item & si excommuni-
3 catio † iusta quoad Deum nihil operatur, quia quilibet peccans in continenti à Dei gratia separatur, *c. illud 11. q. 3.* & ideo Ecclesia excommunicando respectu Dei, solum dicitur denuntiare, quia manifestat illum esse extra gratiam Dei, gl. *in c. quodcunq. verb. facit ecclesia 24. q. 1.* posset tamen dici, quo respectu Dei, & ecclesiæ triumphantis hunc effectum operari, quia quandiu excommunicatus in excommunicatione obduret, multo magis à Dei gratia proiectus est, Abb. *in rubr. de sentent. excommunicat. in fin.* sed respectu ecclesiæ militantis, semper ligat, etiam si iniuste lata est, vt dicit ibi
4 glossa, & habetur *in c. 1. 11. q. 3.* item Angelus † deputatus ad custodiam hominis, qui postea excommunicatur, multo minus operationis agit. Hos enim misit, sicut inspirans ad hominum custodiam, & propter similitudinem substantiæ, quam habent cum anima rationali, & amorem, quo homines prosequuntur, summi illius boni cognitionem, quam per illuminationem, & su[...]rum angelorum participationem, ipsis hominibus, tum in somnis, tum vigilia, & operibus impartiuntur: si anima in mortali peccato, atque excommunicatione obdurauerit; operationem nobilissimam in substantia, propter qualitatem repugnantem vigorosiorem, quam in homines amore satagunt, in-
5 ducere non possunt: Plus est excommunicatus, quam peccator; quia non potest sicut peccator per se resurgere, nisi absolutionem obtineat, *c. à nobis. & c. cum desideres. de sentent. excommunicat.* & peccatores sine nouo peccato audiunt missam, quod non faciunt excom-
6 municati. Propterea excommunicatus † non potest interesse diuinis dum ipsa celebrantur, *c. pastoralis in fine. de appellat.* sed dum ipsa non celebrantur in ecclesia orare permittitur, gl. notabilis *in c. qui studet. in c. final. in fine. 1. q. 1. & ibi Prepósit. num. 19. in fine.* quia non reperitur prohibitum *d. c. cum nuper. de sentent. excommunic.* secus si orare vellet cum aliis, etiam priuatim, quia aliorum communio eis prohibetur, Archidiacon. Geminian. & Præposit. *in c. presbyterum. distinct. 28.* secus in suspenso *vt in d. c. presbyterum.* prædicti Doctores adnotarunt, vbi etiam quod clericus excommunicatus, vel suspensus, aut degradatus, horas canonicas recitare tenetur, ne melioris sit conditionis, Io. de Lignan. *in repetit. clem. 2. de celebrat. miss. q. 3.*

Item excommunicatio † priuat à perceptione sa- 7
cramentorum. Hinc est quod si excommunicatus sciens, vel inuincibiliter ignorans se esse excommunicatum, suscipiat aliquod sacramentũ, peccat mortaliter, atq; est sacrilegus; si vero accedat bona fide, cum ignorantia iuris, vel facti, excusatur à peccato mortali de quo non est dubium, vt dicit Franciscus de Victoria *in sua summa titulo de excommunicatione. quæst. 3. col. 2.* item excommunicatus excluditur à participatione sacramenti matrimonii, ecclesia autem hoc non irritat, sed si fiat, tenet, vt patet in eo, qui duxit in matrimonium, quam polluit per adulterium, *c. significasti.* Alexan.
consil. 56. num 4. vol. 4. item excommunicatus † secun- 8
dum aliquos, etiam inuincibiliter ignorans se excommunicatum, si accedat ad sacramentum pœnitentiæ, nullum omnino sacramentum suscipit, quia excommunicatio tollit iurisdictionem, ita quod excommunicatus nullius est subditus, sed nullus sacerdos potest absoluere non subditum, & licet ignorantia excuset à peccato, tamen non potest facere vt sit validum, quod omnino est irritum si fieret cum scientia opposita, &
propterea consueuit ecclesia † ante absolutionem à 9
peccatis, præmittere absolutionem ab excommunicatione, ne irritetur sacramentum: alii dicunt, quod si ad
pœnitentiæ † sacramentum excommunicatus accedat 10
cum ignorantia inuincibili, quæ excuset illum à sacrilegio, & suscipiat sacramentum, amplius de illis peccatis confiteri non tenetur, sed absolutionem quærere ab excommunicatione, & interim non commisceri diuinis: hæc est sententia Caietani *in sua summa, verb. impedimenta absolutionis.* Petr. de Palude *in 4. libr. sentent. distinct. 18. quæst. 4.* Adrian. *quæst. 2. de confess. circa finem.* quia licet absolutio sacramentalis sit de iure excommunicato prohibita, nullo tamen iure est irrita, si de facto suscipiatur, nec vsus ecclesiæ habet contrarium, & qui hoc cogitant, decipiuntur: alia autem sacramenta non annullantur per hoc quod ab excommunicato suscipiantur; ergo neque hoc, ne sententia videatur iniusta, si vellet inuincibilem condemnare.

Item excommunicatus † tenetur alterum excom- 11
municatum vitare, sicut alios fideles, neque potest cum eo participare, atq; æque peccat participando cum excommunicatis, sicut cum fidelibus, omnesq; excommunicati sic participando, minorem incurrunt excommunicationem, alias excommunicati melioris essent conditionis, quam non excommunicati, qui conuersatione priuantur.

Item excommunicatus † in vna diœcesi debet vita- 12
ri in alia diœcesi, Scotus *lib. 4. sentent. distinct. 19. quæst. 5.* & omnes qui sunt in ecclesia Dei debent illum vitare in quocunque loco existat, *c. si quis à proprio. 11. q. 3.* gl. *in l. ex ea causa. ver. non irrogat. ff. de postul.* nec obstat quod Episcopus non habet iurisdictionem in aliena diœcesi, quia de iure diuino vbilibet vitari debet, vt patet Matth. *cap. 18. si te non audierit, sit tibi sicut ethnicus, & publicanus.* Omnibus Christianis hoc dicitur, non illis tantum qui de vna diœcesi sunt, Maiorin. *in 4. libr. sentent. distinct. 18. q. 4.* dicit hanc obligationem non ex Episcopi sententia prouenire, sed diuini iuris dispositione, quod præcipit vbilibet vitandum esse, & habe-

Digitized by Google

habetur in Concilio Niceno *cap.5.* & in Concilio Sardicensi *cap.16.* & *cap 17.* atque fuerunt posita *in c. siquis presbyter.* & *c. quiquis 11. q.3.* idem dicendum est in fu-
13 spenso † ab officio, qui æquiparatur excommunicato, *c.2.* & *c.3. de cler. excommunic. vel suspens.* Boer. *cons. 21. nu.6.* Francisc. Marc. *dec. 676.* vbi etiam quod nihil potest percipere. secus si esset suspensus à beneficio, quia tunc alibi posset beneficium obtinere. Ordinarius et-
14 iam † qui non excommunicauit, denuntiare potest, Innoc *in c. pastoralis. de appellat.* Præposit. *in c. cura num. 3. 11. q. 3.* & *ibi Geminian.* ad cuius officium spectat, excommunicatos vitari facere. Non idem videtur, si à delegato lata fuerit excommunicationis sententia, *c. vt nostrum de appellat.* sed denuntiare ad ipsius requisitionem, *c. cum contingat. de rescript. c. ex literis. de offic. delegat.* & ita seruat Rota Romana, quotiescunque executio ad partes committitur, requirit enim ordinarios, & prælatos, imo quoslibet clericos pro exequutione literarum.

Ego autem indistincte credo, quemlibet ordinarium pro animarum salute posse quem excommunicatum scit, denuntiare, vt ab aliis euitetur *c. illud. de cler.*
15 *excommunicat. minor.* item mulier † se subiiciens excommunicato, grauius peccat, quia præter malitiam sui corporis, aliquam circumstantiæ rationem ab excommunicatione habet.

16 Quare excommunicatus † magnopere dehonestatur, nec amplius vir bonus, aut honesta persona dici potest, Soc. *in cons. 45. num. 1. vol. 1.* propterea cum maxima consideratione est fulminanda excommunicationis sententia, nam mortis loco infertur, quæ iure canonum non imponitur, vt per D. Thomam *in 2. 2. q. 99. art. 8.* ad primum. Vnde text. *in c. nullus. 11. q. 3.* non pro paruis, & leuibus causis aliquem excommunicari licere, sed solum in casibus, in quibus antiqui patres arceri ab ecclesia iusserunt. Nec immerito igitur iura sanciuerunt, quod vbicunque de iure canonico ex-
17 communicatio † fulminatur, ibi de iure ciuili naturalis mortis pœna esset imponenda, vt probat *text. in c. tua nos. de sent. excomun. cat.* & *ibi gl. ff. ver. incendia.* textus cum gloss. *in ver. tulos. in c. primo 15. q. 6.* & facit text. melior secundum Abbatem *in c. per venerabilem. qui filii sint legit. in vltimo not.* alia remedia prius ten-
18 tanda † sunt, ne qui excommunicentur, censuras contemnant, & alii ab eorum communione parum abstineant, quodque inuentum est in remedium, conuertatur in venenum, Io. Andr. *in c. Romana. §. sed nec. de sen. excomm. libr. 6.* & *in c. constitutionem. in fin. eod. tit. & libr.* & *ibi Ancaran.* Hostiens. *in c. 1. ver. cognouerit.* & *ibi Anton. de B. col. penult.* & *Immola in fine de offic. deleg. cat.* monent prælatos, vt diligenter aduertant, ne ferant excommunicationis sententiam, quam viderint inutilem, & contemptibilem.

CAP. III.

Excommunicationem ob solam contumaciam fulminandam esse, peccatum solum non sufficere, & quis sit contumax declaratur.

SVMMARIA.

1. *Excommunicatio ferri non potest absq; trina monitione præcedente.*
2. *Fertur ob solam contumaciam.*
3. *Contumacia quale peccatum sit.*
4. *Excommunicatio fertur pro leui contumacia in non comparendo.*
5. *Contumacia est delictum & dolus.*
6. *Ordo diuinæ legis peruerti non debet.*
7. *Denuntiatio iudicialis quomodo prohibetur.*
8. *Monitiones coram testibus fieri debent.*
9. *Excommunicatio non fertur propter peccatum, nisi ob contumaciam.*
10. *Contumax quis sit.*
11. *Excommunicatio fertur in verum contumacem.*
12. *Contumax fictus quis sit.*
13. *Citatus per edictum contumax an sit excommunicandus.*
14. *Citatio per edictum quomodo sit exorbitans.*
15. *Excommunicatus quando non sit is, qui scit mortaliter se peccare.*
16. *Ignorantia canonis excusat à pœna excommunicationis.*
17. *Excommunicari non debet, nisi personaliter monitus, & apprehensus.*
18. *Citatio per edictum quando fieri debet, & quos afficiat.*
19. *Citari per edictum potest promitti per pactum.*
20. *Citationi non potest renuntiari.*
21. *Excommunicare citatum per edictum solus papa potest.*
22. *Concessio facultatis citandi per edictum quando fiat.*
23. *Episcopus non excommunicat citatum per edictum, nisi habeat facultatem.*
24. *Absentes, & ignorantes non debent ab ecclesia expelli.*
25. *Citationis scientia quando præsumatur.*
26. *Excommunicatio quando feratur absque monitionibus.*
27. *Peccatum quando est notorium, monitiones non requiruntur.*
28. *Monitio vnica quando pro pluribus sufficiat.*
29. *Monitio an requiratur in excommunicatis à iure.*
30. *Denuntiatio excommunicationis an requirat citationem.*
31. *Denuntiatio non fit de excommunicatione manifesta.*

SI peccauerit in te frater tuus, ter monendum esse, docuit Christus Dominus noster Matth. *cap. 18.* antequam ab ecclesia expellatur: Propterea excommunicationem † ferri non posse, nisi trina monitione præ- 1
cedente, iure canonico sancitum est, *c. omnes decimæ 16. q. 7. c. de illicita 24. q. 3. c. notandum 18. q. 4.* & *c. de presbyterorum. c. nemo episcopus 2. q. 1. c. cum speciali. de appellat. c. sacro.* & *c. contingit. de sentent. excomm.* quia per solam † contumaciam ab homine excommunicatio fer- 2
tur, *c. episcopi 11. q. 3.* & *c. nemo episcoporum. eod.* [...]olo autem crimine ab homine non excommuni[...] nisi fuerit contumax, Innoc. *in c. ex parte num. 4. de verb. significat. c. illud. distinct. 45.* & *c. tam sacerdotes 24. q. 3.* quia potest se corrigere, Felyn. *in rubr. de sent. excom. n. 1.* & *in c. 2. nu. 1. in fine. de testib. cog.*

Contumacia † est maximum inobedientiæ pecca- 3
tum, *c. sciendum 8. q. 1.* & ideo contumax dicitur infidelis, *c. siqui sunt. in tertio. distinct. 81.* Abb. *in c. 1. num. 10. de iud.* facit dictum gl. *in l. in accusationibus ff. de iud.* nimirum contumacem peccare in duobus, & quia non comparet & quia non obtemperat, sed qui est contumax in non obtemperando, in vno solo delinquit. Abb *in d. c. 1. num. 10. de iud. c. cum haberet.* & *ibi gloss. de eo qui dux. in matrim. quam polluit per adult. c. quoniam frequenter. vt lit. non contest.* pro leui contumacia † in non 4
comparendo fertur excommunicatio, non pro leui contumacia in non restituendo, *l. creditores §. iussu. ff. de appellat.*

Digitized by Google

pellat. glossa magna *in clem. 1. de appellat.* Andr. Barbat.
in c. de causis. col. 4. in fine. de offic. deleg. Dec. *in c. 1. in prima lectura in 7. notab. de iud.* quia qualibet, vel minima
in non comparendo contumacia, digna est excommunicatione, glossa est singularis *in c. duo sunt distinct. 46.*
& vbi pro minori re quis est contumax, maior culpa
insurgit. Præposit. *in d. c. duo sunt. in fine.* sicut nimia subsequens contumacia facit cessare omne priuilegium,
Tiraquell. *in tractat. de pœnis temper. aut remitt. caus. 31. num. 33.* per tex. *in c. 2. in fine de offic. delegat. lib. 6.* ex
quibus patet intellectus ad multa iura dicentia neminem posse excommunicari, nisi propter crimen. Nam
5 & ipsa contumacia † crimen, & delictum est, & quidē
punibile, *l. contumacia. & ibi Doct. ff. de iud.* Cephal. *consil. 350. num. 29. & seq. vol. 3.* Gratus *consil. 100. numer. 12. vol. 1.* Franciscus de Caldas *in l. si curatorem. ver. lesis nu. 13. C. de in integr. restit.* vbi dicit minorem etiam, doli
capacem, incurrere contumaciam absq; aliqua exceptione, Tessaur. *dec. 265.* item contumax ipse multos
offendit, gl. *in c. 1. ver. nota. de dolo, & contumac.* & vbicunq; contumacia habet superioris contemptum, est
reipsa dolus præsumptus, Aquens. *in l. si mora. col. final. ff. solut. matrim.* Ceph. *in d. cons. 350. n. 31.* est igitur contumacia & ratione inobedientiæ, & ratione contemptus excommunicatione digna, de quo late per Andr.
Barb. *in tract. de testibus parte 3. nu. 9.*

Hic est ordo diuinæ legis, Matt. *ca. 18.* ergo præpo-
6 sterari non debet, neq; peruerti, † Ant. Franc. *in additionib. ad Abb. in c. exhibita. de iud. in additione, quæ incipit, vtrum peruersio ordinis.* corripe eum inter te, & ipsum
solū, hæc est denuntiatio euangelica. Speculat. *in tit. de denuntiat. §. 1. n. 8.* quæ fit ad emendationem inter corripientē, & delinquentem tantū, Bald. *in auth. ad hæc nu. 18. C. de vsur.* Guid. Pap. *dec. 754.* Bart. *in extrau. ad reprimendum. ver. denuntiat. n. 5. & 6. & 17.* si te non audierit, adhibe tecum vnum, vel duos, quia in ore duorum, vel triū stat omne verum, hæc est iudicialis denū-
7 tiatio, † & requirit testes. Imo etiam per iuramentum
denuntiantis probatur, Bald. *in d. auth. ad hæc. n. 18.* Io. de
Anan. *in c. omni. de test.* Bart. *in ver. denuntiationem. n. 17.* probatio requiritur, vt tandē deueniri possit ad actū
tam maxime præiudicialem, vt sit ethnicus, & publicanus. Propterea *in c. sacro de sent. excom.* cauetur, moni-
8 tiones † coram duobus testibus, & fide dignis fieri debere, vt probari possit, cur ecclesia ipsum verum contumacē, & excommunicatum declarauerit: tertia denuntiatio est, quæ fit ecclesiæ, & hæc canonica dicitur
à Speculator. *in d. tit. de denunt.* quare ordo diuinæ legis
præposterari non debet. Vnde Host. & Io. Andr. *in c. nouit. de iud. ver. audierit.* dicunt, quod propter hoc ipsū quod noluit reus obtēperare ecclesiæ, & sic contumax
est, debet haberi ethnicus, & publicanus, Præposit. *in d. c. si peccauerit. n. 39. vers. aut si non vult pœnitere. 2. q. 1.*

9 Et quod peccatum † ad excommunicandum non
sufficiat, nisi in peccato contumaciter præstiterit, tenet gl. *in c. ex part. n. 1. de verb. signific. & ibi Imo. n. 4. gl. in ver. quidam in summa 4. q. 1.* Beatus Ambros. *in tr. de excom. cap. 73. col. 1.* Io. de Lignano *in tract. de cens. eccl. ca. 1. nu. 3.* Syluest. *in summa ver. excom. in primo. n. 12.* Franc.
de Vict. *in sua summa tit. de excom. q. 5.* Ideo Marian. Soc. *in c. nulli n. 5. de sent. excom.* solam probat contumaciam
esse immediatam excommunicandi causam, si quis igitur pro crimine excommunicatur, intelligitur pro
contumacia ex tali crimine descendente. *c. certū 11. q. 3.*
10 Contumax † autem esse non potest, nisi certificatus,
& admonitus. Item ficte potest dici contumax, de quo
per Bart. *in l. final. ff. de restit. in integr.* Bart. & Alex. *in l. ex consensu. §. final. ff. de appellat.* Alex. *in l. properandum. §. sin autem reus. C. de iudic.* Follet. *in pract. criminal. ver. & si confitebuntur num. 3.* Rota *dec. 2. de dolo, & contum. in nouis.* sed hic vere contumax esse debet, vt excommunicatio † feratur ab homine, erit autem, si personali 11
ter vocatus ad iudicem non venit, Bart. *in l. 1. C. quorum appellat. non recip.* vel qui dum citatur, respondet,
nolo venire, gl. & Doct. *in l. consentaneum. ver. contumacia. C. quomodo, & quando iud. & ibi Bart. col. 3.* Bald.
in d. l. ex consensu §. final. ff. de appellat. & in l. 1. §. pœna in 4. quæst. ff. de liber. agnosc. Bald. *in l. falsus. C. de furt.* aut si
venerit, respondere contemnit, *c. certum. 11. q. 3.* vel si
discedit antequam debeat, *d. c. certum.* vel si sententiæ
non obedit, *c. quisquis 2. quæst. 6.* & de vero contumace
habetur *in d. decis. 2. num. 5. ad finem. & decis. 16. de dolo, & contumac. in nouis. & decis. 46. de appellation. in antiquis.* ficte autem † contumaces dicuntur, si ad domum 12
fuissent citati, *d. decis. 2. & d. decis. 46.* & hæc contumacia non facit indicium ad torturam, Blanch. *in tractatu de indiciis num. 193.* Grammatic. *consil. crim. n. 45. num. 26.* item si citati fuerint per edictum, vt *d. decis. 16.*
Franch. *in c. bonæ num. 22. de appellat.* Felyn. *in c. quo ad consultationem. de re iudic.* idem si fuerint citati in loco
beneficii. Felyn. *ibid.*

Sed an ficte contumax, de quo per gloss. *in c. ex part. in primo. de verb. significat.* qui per edictum † citatus 13
non comparuerit, sit excommunicatione damnandus.
Bellam. *in dec. 188.* ait, vt citatus excommunicetur, non
sufficit probare, quod in vicinis partibus fuerit edictū
affixum, sed quod citato potuerit verisimiliter ad eius
notitiam peruenire, probare oportet per not. *in c. si aduersus. de eo qui mitt. in possess.* citato debet causa significari per literas, vt paratus ad respondendum accedat,
c. si primates. 2. quæst. 7. neque debent iudicari absentes,
nisi citati venire contempserint, *c. relatum. c. de illicita. 5. quæst. 2.* hæc citatio † per edictum est multum à iure 14
exorbitans, & rigorosa. Roman. *in consil. 364.* quia absentes, & ignorantes afficit, excommunicatio autem
non fulminatur ab homine, nisi ob contumaciam cum
peccato, sed ignorans non peccauit. *c. 2. de constit.* item
quæ culpa caret, in damnum vocari non conuenit,
neq; potest dici contumax. Vnde si quis peccat mortaliter, † & excommunicatio non sit formaliter lata pro 15
illo facto, sententiam canonis non incurrit, id est
si quis sciat se peccare mortaliter, sed ignoret inuincibiliter id, pro quo lata est sententia excommunicationis, non est excommunicatus: Vt si occidi Petrum,
& ignoro inuincibiliter illum esse clericum, scio me
mortaliter peccare occidendo, sed excommunicationem nō incurro, quæ contra hominis percussorem nō
est lata, sed contra clerici percussorem tantum, vt est
casus *in c. si vero. in secundo. de sent. excom.* item si factū,
pro quo excommunicatio lata est, sit alias licitum, vel
de iure diuino non condemnatum, ignorantia canonis † excusat à pœna, v. g. si Papa nunc præciperet sub 16
pœna excommunicationis, ne quis clericus vestiretur
serico, & ego ignorem canonem istum, excommunicationis sententiam non incurro si clericus serico vestior; quia non pecco mortaliter, cum inuincibiliter
ignorem, *c. proposuisti. distinct. 82.* propterea Rota concludit non debere aliquem excommunicatione † da- 17
mnari, nisi personaliter fuerit monitus, & apprehensus
Bellamera *decis. 3. de dolo, & contumac.* nisi in fraudem
excommunicandus se absentet; vel nisi impediat,
quin ad eum citatio peruenire possit; vel nisi citationis notitia, quæ ad ipsum peruenerit, constituat eum vere contumacem, vt notat Roman.
in.

Digitized by Google

18 *in conf 271*. Bellamera *dec. 577.* & tunc per edictum † in aliquo loco publico citandus est, vnde ad eum, suorumq; notitiam verisimiliter peruenire possit. Iccirco Rota *dec. 5. num. 4. de rescript. in nouis.* concludit hoc modo citatum posse excommunicatione damnari. Quia Papa *in extrauagante, Rem non nouã, sub tit. de dolo & contumac.* decernit talem citationem afficere, ac si personaliter fuisset citatus, *clem. 1. de iud.* qui text. principaliter ad hoc emanauit, & facit *cap. 1. § contrahentes. de foro compet. lib. 6. c. quoniam frequenter §. porro & ibi scribentes. vt lit. non contest.* ita etiã cantat, citationis illa forma per edictum. & gloss. *in d. extrauagante; Rẽ non nouam. ver. personaliter*, hoc dicit in specie, & *in ver. per edictum citationis posse excommunicari.* per textum *in c. nemo episcoporum 11. q. 3.* de qua citatione per edictum, quomodo, & quando fiat, & quos afficiat, & quando ad notitiam ipsius citati præsumatur peruenisse; item quomodo probetur, ac demum vbi affigi edictum debeat, late per Rotam *in dec. 5. de rescript. in nouis.* Vantium *in tract. de nullitat. in tit. de nullitate ex def. &u citationis. à num. 120. vsq; ad num. 145.* Octauianus Vestrius *in sua practica in titulo de exequutione citationis.* Mascardus *in tractatu de probationibus, conclusione 291. & seq.*

19 Supradicta autem vera sunt, vbi etiam aliqui † promiserunt in stipulationibus in casu absentiæ posse per edictum citari; verisimiliter enim id non permisissent, nisi ex publico edicto citationis notitiam habere possent, sicut debitores aduenæ faciunt alibi contrahentes, amicorum domum, siue notarii curiam, & officiũ, vbi citari debeant, assignare solent, & vnde citationis

20 notitiam habere possint licet citationi † renuntiare nõ possent. Specul. *in tit. de libell. concept. § nunc ostendamus num. 6.* & iura quæ ob citationem per edictum ad excommunicationem deueniri posse dicunt, in solo Pa-

21 pa † procedunt, vt habetur *in d. extrauagante; Rem non nouam. & in d. clem. 1. de iudiciis.* fallit igitur in Episcopis, & aliis inferioribus, vt dicit gloss. *in d. clem. 1. ver. Papa.*

22 Cum autem Papa † concedit hanc per edictum citandi facultatem, clausulam apponere solet, videlicet constito de nõ tuto accessu, quo casu iudex debet summarie testes examinare super metu, potentia, atq; non tuto accessu, seu impedimẽto, quæ ex aduerso prætenduntur q testes satis est, q dicant, se credere impossibile fore, vel non esse tutos eosdem in personis, aut eorũ bonis, aut illorum domiciliis stare, Bart. *in Constitut. ad reprimendum. in ver. per edictum col. 1.* Fel. *in c. quoniam frequenter. col. 11. vers. pro pract. d. clem. vt lite non contestata.* Cassador. *dec 2. de dolo, & contumac.* iuramentum partis non sufficit, vt ibi Fel. & processus contra hunc ordinem non valeret. Dec. *in conf. 460. nu. 26.* cum igi-

23 tur Episcopi, † & alii Papa inferiores, excommunicationem inferre satagunt, considerationes quæ in hoc actu requiruntur animaduertere debent, nec incidere in ea, quæ dicit Præposit. *in d. c. nemo episcoporum. 11. q. 3.* si personalem per edictum citandi facultatem non habent. personaliter non citatos, censuris afficere non possunt. Quare stante distinctione inter Papam, & eius inferiores, supradictæ Rotæ decisiones nequaquam existunt inter se contrariæ.

In absentibus præsumitur ignorantia, *l. 1. ff. de decret.*

24 *ab ordin. faciend.* absentes † autem, & ignorantes nõ debent ab ecclesia expelli, esset enim valde graue, quem sic haberi, & reputari contumacem, vt excommunicari possit, qui verisimiliter se citatum ignorauerit, Rota *dec. 5. num. 3. de feriis, in nouis. & latissime in d. dec. 2. de dolo, & contum. in nouis.* sed hæc procedunt, si citatus supradictis modis, notitiam citationis nequaquam habuerit, nam si quomodocunq; habuerit notitiam & venire contempserit, verus contumax efficeretur. Rota *dec. 16. de dolo, & contumac. in nouis.*

Hæc scientia † quo ad hunc effectum præsumitur, 25 si vltra citationem ad domum factam, siue ad supradicta alia loca, sententia etiam fuerit ad domum, vel ad supradicta alia loca intimata, quia sic concurreret, duplex scientiæ præsumptio, ad Bald. *in l. scire oportet. §. fieri in fine ff. de excusat. tut.* Fel. *in c. quo ad consultationẽ. num. 33. de re iud.* Angel. *in authent. hodie. C. de appellat.* Franch. *in d. c. bona num. 22. de appellat.* ergo vltra semel ad domum admoniti, poterunt, velut veri contumaces excommunicatione damnari. Idem si citatio fuisset in duobus locis executa, puta in valuis palatii causarum, atq; ad domum, tunc enim non est verisimile quod ad eius notitiam non potuerit peruenire, *c. quod dictis. dist. 16. c. primo. de postulat. prelat.* & facit optime *clem. causam electionis. de electione.*

Aliquando autem † nulla monitio requiri videtur 26 in fulminanda excommunicatione, vt dicit Anton. de Butr. *in c. 1. de excess. prelat.* nimirum quando relaxatur non pro contumacia, sed pro delicto, videlicet quando ipsum est notorium, vt dicit Io. Andr. *in c. 1. de offic. delegat. li. 6.* licet contrarium sentiat *in d. c. sacro.* ad quod inducitur exemplum Apostoli, *1. ad Corinth. cap. 1.* excommunicantis Corinthum, nulla præmissa monitione: sed potest dici quod D. Paulus iudicauit ipsum tradi Sathanæ congregatis fratribus, fratrum autem congregatio in excommunicatione ferenda, fit in testimonium admonitionis, Matthæi *cap. 18. Adhibe tecum vnum, vel duos.* & *in d. c. sacro,* admonitio fit coram idoneis testibus. Sed quando peccatum † est notorium, & 27 generatur scandalum, à regulis iuris recedendum est. Nam sanctus Ambrosius Episcopus Mediolanensis palam prohibuit ingressum Ecclesiæ Theodosio Imperatori, eo q non pœnituisset tanti sanguinis, tot innocentum hominum apud Thessalonicam effusi, *c. duo sunt. distinct. 96. cap. apud Thessalonicam 11. q. 3.* & narrat D. Antonius *in sua summa historiali parte 2. titulo 9. cap. 8. §. 3.*

Si necessitas adest, poterunt interualla † dierum 28 pro monitionibus assignata moderari, & si fit monitio per iudicem præsenti, & intelligenti, sufficit vnica Bald. *in l. qui crimen col. 3. C. qui accus. non poss.* gl. *in l. 2. C. quomodo & quand. iudex.* Abb. *in c. 2. de testib.* Ioan. de Anan. *in c. 2. de accusat.* vbi dicit, si de iure requiritur monitio, & extraiudicialiter fiat, trina esse debet, si iudicialiter, sufficit vnica, allegat gl. *in clem. 1. de heret.* Io. de Immol. *in c. cum causa. de offic. delegat.*

In excommunicatis † à iure hæc conclusio non pro- 29 cedit, quia nulla monitio requiritur in excommunicatione ferenda, *c. reprehensibilis. de appellat.* siue potius declaranda, vel denuntianda, quæ monitiones non videtur requirere, Soc. *in c. perpendimus. num. 257. & in c. parrochianos. de sentent. excommunicat.* licet citentur, vt cognoscatur, an fecerint. Qui sententiam excommunicationis ipso facto, ipsoq; iure incurrunt, satis sunt ab ipsa ecclesia admoniti, & à Christi lege, talia fieri prohibente vt percussores clericorum, *c. si quis suadente. 17. q. 4.* item incendiarii, *c. 1. de incendiariis.* quæ est sufficiens admonitio. Denuntiatio, † autem, 30 siue publicatio fit, vt magis innotescat, magisque euitetur, neq; admittatur ad sacramenta, sed prius non fit, quam de excommunicatione quis confessus, aut conuictus fuerit, quo casu, ante denuntiationem est citandus, quia vt dicit Ioan. Andr. *in c. statuimus. de sentent. excommunicat.* etiam in sententia iuris constare debet de crimine. Doct. *in c. 1. de homicid. lib. 6. & c. cum secundum.*

Digitized by Google

dum. de heret. & hoc tenet gloss. *in d. c. sacro. de sent. excom. in ver. constiterit.* & gl. *in ver. quam cito commode. in clem. 1.* & gl. *in ver. constiterit in clem. 2. de pœnis* Feder. *in consil. 116. l. eius qui delatorem. & ibi Bart. ff. de iur. fisc.* si
31 excommunicatio † manifesta est, non est necesse fieri denuntiationem, quia adepto fine cessant media, *c. euidentia. de accusat.* si excessus est notorius, non est necesse quod sententia adhibeatur, potest eum denuntire, & vitari facere absq; citatione, *c. peruenit. in primo. de appellat.* & late probat Socin. *in c. audita. de procurator.*

CAP. IV.

In excommunicationibus ferendis, quot sint prius examinanda ex dispositione Concilii Tridentini.

SVMMARIA.

1 *Excommunicationes cum magna consideratione sunt fulminandæ.*
2 *Præcepta siue monitiones non debent fieri ex abrupto.*
3 *Præceptum quando tenet in vim comminationis.*
4 *Monitiones quando possint fieri, remittitur ad arbitrium ecclesiastici.*
5 *Excommunicatus quando non sit, non obseruans præceptum.*
6 *Præceptum iniustificatum quale sit.*
7 *Excommunicatio est remedium extraordinarium.*
8 *Remedium extraordinarium cessat, vbi actio potest intentari.*
9 *Monitiones sub pœna excommunicationis fieri non debent, quando actio ordinaria potest intentari.*
10 *Monitoriorum publicatione fit publico præiudicium.*
11 *Monitionibus in concedendis debet constare de credito petentis.*
12 *Officium iudicis exuberat propter causam peccati euitandi.*
13 *Monitiones generales quando resoluuntur in vim simplicis citationis.*
14 *Excommunicatio medicinalis est, & quis modus adhibendus.*
15 *Causa quælibet examinatur per quatuor partes.*
16 *Excommunicatio non fertur propter quodlibet peccatū.*
17 *Excommunicatio non fertur pro peccato veniali.*
18 *Peccatorum mortalium quomodo datur differentia.*
19 *Peccatum mortale est damnum inferre alteri.*
20 *Culpæ quantitas non mensuratur ex nocumento sed ex voluntate.*
21 *Excommunicatio si excedit quantitatem damni, non excedit quantitatem culpæ.*
22 *Excommunicatio pro qua quantitate damni ferenda est.*
23 *Damni quantitas arbitranda est ex circumstantiis.*
24 *Excommunicatio ferri potest contra contumacem etiam pro leuissima re.*
25 *Personarum acceptio quando est attendenda in iudiciis.*
26 *Delicta non præsumuntur facta à positis in dignitate.*
27 *Monitiones generales facilius sunt concedendæ ad instantiam pauperum pro re parua.*
28 *Excommunicatio non fertur ab inferiore in superiorem neq; à pare in parem.*
29 *Delegatus præcipit ordinario etiam sub pœna excommunicationis.*
30 *Iustitia distributiua, & commutatiua quales sint.*
31 *Excommunicatio an ferenda sit in mortuum.*
32 *Delicta quomodo distinguantur a loco.*
33 *Actio re impedita ex lege ciuili, agitur coram ecclesiastico per viam denuntiationis.*
34 *Excommunicatio in quibus diebus non est ferenda.*
35 *Excommunicatio non fertur ab homine pro futuris culpis, secus a statuto. nu. 39.*
36 *Debitor potest in futurum condemnari.*
37 *Contumax de præsenti potest condemnari ad futuras expensas.*
38 *Episcopus potest excommunicare clericos negligentes.*
40 *Excommunicationis causa est examinanda per Episcopum.*
41 *Causa quid sit, & quid lis.*
42 *Examinatio diligens quæ sit.*
43 *Peccatum potest esse in obligatione naturali.*
44 *Causa cognitio an sit remissa, si est commissum conscientiæ iudicis.*
45 *Denuntiatio excommunicationis requirit causæ cognitionem.*
46 *Excommunicationem qui prælati possint inferre.*
47 *Episcoporum munus quale sit.*
48 *Excommunicatio quando fertur in non subditos.*
49 *Episcopus, & Vicarius faciunt vnum corpus.*
50 *Appellatio non permittitur à Vicario ad Episcopum.*
51 *Fallit in Vicario foraneo.*
52 *Vicarius Episcopi potest monitiones generales facere.*
53 *Capitulum sede vacante succedit in iurisdictione Prælati.*
54 *Capitulum sede vacante constituit Vicarium, & potest concedere monitiones generales.*
55 *Nuntius apostolicus quam iurisdictionem habeat.*
56 *Monitiones generales concessæ a Papa non differunt à concessis ab aliis ecclesiasticis inferioribus.*
57 *Episcopus non declarat capita monitionum generalium a Papa concessarum.*

DEcernit Sacrosancta Tridentina Synodus *sess. 25. ca. 3. de reformatione*, excommunicationes † illas, quæ 1
monitionibus præmissis, ad finem reuelationis, vt aiūt, pro deperditis, siue subtractis rebus fieri solent, à nemine prorsus, præterquam ab Episcopo decerni, & tunc non alias, quam ex re non vulgari, causaq; diligēter, ac magna maturitate per Episcopum examinata, quæ eius animum moueat. Nec ad eas concedendas, cuiusuis secularis, etiam magistratus auctoritate adducatur, sed totum hoc in eius arbitrio, & conscientia sit positum, quando ipse pro re, loco persona, aut tempore decernendas esse iudicauerit.

In negotio tam maximi præiudicii decreuit Tridentina Synodus maxima consideratione procedendū
esse: à præceptis † igitur, siue comminationibus non 2
licet incipere, *l. 1. C. de execut. rei iud. toto tit. C. comminationes, vel epistolas.* gl. Bart. & Doct. *in l. de pupillo §. meminisse ff. de noui op. nunt.* Alex. *in l. filius familias. §. diui. col. fin. de leg. 1.* sed quando iudex præcipit † aliquid ad e- 3
ius officium spectans, tale præceptum, in vim comminationis tenet, *l. 1. §. si cum patronus. ver. comminari ff. de offic. præfect. vrb. l. nam salutem §. 1. ff. de offic. præfect. vigil. c. cum cessante. de appellat.* potest ecclesiasticus † de 4
quolibet peccato cognoscere, *c. nouit de iud.* ad quem spectat animarum salus, propterea ad eius arbitrium remittitur quando comminationes istas sub excommunicationis pœna debet concedere, per text. Concilii. Si mandatur † aliquid fieri sub excommunicationis 5
pœna, contra faciens non erit excōmunicatus, Steph. Aufr. *de potestate ecclesiast. super laic. nu. 53. vers. 118.* quia

 præ-

Digitized by Google

damnum temporale, quod alicui fit, nam damnificando † aliquem corporaliter, vt in rebus corporalibus, mortaliter peccat, & contra charitatem agit, nisi credidisset propter suam necessitatem famis, aut nuditatis, cibaria, vestes, pecus & id genus effecta esse Dei voluntate communia, atq; pro sua commoditate aliquid parui accipere Deum ipsum esse permissurum, quo casu minor pœnitentia imponitur, *c. siquis propter necessitatem. de furtis.* aut esset res modica, quia in his quę minima sunt, homo non putat sibi nocumentum inferri, & ille qui accipit, potest præsumere hoc non esse contra voluntatem eius, cuius est res, ideo res minimas furtiue accipiens, potest excusari à peccato mortali, secundum, D. Thom. *in 2. secunda, quæst. 1. artic. 2. vers. quo igitur ad primum.* in culpa est peccans, † & culpæ quantitas non mensuratur ex nocumento, sed ex voluntate, qua facit contra Dei præceptum, vnde etiam in rebus minimis si nocumentum proximo animum inferendi habet simpliciter, & absolute, peccat mortaliter; si vero habet animum limitatum ad huiusmodi minima, vt quia paratus erat accipere aliquod notabile, sed non accepisset, nisi huiusmodi friuola, tunc hoc nocumentum non computatur ab humano animo inter nocumenta simpliciter, & propterea non est peccatum mortale, & perfectum, sed veniale, & imperfectum. Quare quamuis pœna excommunicationis † excedat quantitatem damni, non tamen excedit quantitatem culpæ ratione peccati scilicet perfecti, etiam in rebus minimis, & per hanc pœnam excommunicationis corrigi potest, quæ medicinalis est.

19 20 21

22 Quantitas huius temporalis damni † à prudentissimis viris, in synodalibus constitutionibus diffinita est: Nequis excommunicetur pro re, quæ minoris centum dupondiis valeat, & alibi etiam statutum fuit: ne pro re, quæ minus duobus regalibus, idest Carlenis valeat, excommunicetur, quorum Constitutiones, nisi aliter statutum appareat, amplectendas esse, habita consideratione personarum, late scribit Nauarr. *in suo manuali, capit. 17. numer. 3. & pluribus sequentibus.*

Sed quia sacrum Concilium determinauit id ex non re vulgari fieri debere, propterea vsu venit in Romana Curia, vt non concedantur censuræ nisi pro quinquaginta scutorum summa, per rationem Soti *in 4. lib. sent. distinct. 22. quæst. 1. artic. 2. & libr. 4 quæst. 7. artic. 3. de iustitia, & iure.* Couarr. *in libr. 1. var. resolut. capit. 3. num. 12. & in regula; peccatum, parte 2. § 3.* Nouarr. *in d. cap. 17. num. 130. & numer. 140.* vbi etiam quod quantitas † furti arbitranda est secundum circumstantias licet in oppidis, & villis possit excommunicatio fulminari pro scutis decem, secundum qualitatem personæ, Nauarr. *in d. capit. 17. num. 3. & infra.*

23

Quando Episcopo videretur pro leuissima re, monitoria concedere, tunc & contra contumacem † excommunicationem fulminare potest; nam & contumacia minima digna est excommunicatione, gloss. est singularis *in c. duo sunt. dist. 46.* & vbi pro minori re quis est contumax, eo maior culpa insurgit, Præposit. *in d. c. duo sunt. in fine.*

24

Personarum acceptio licet non sit apud Deum, *c. nouit. de iudic.* præsertim quia excommunicatio datur in pœnitentiam, sed circa impositionem pœnitentiæ, personarum acceptio prohibetur, *c. sacerdos. 26. quæst. 7.* tamen † hic locus non inuestigat turpitudinem, quam Cicero in paradoxis non absurde ad absterrendum homines per omnia delicta, parem esse disputat, sed considerat vtilitatem reipublicæ, atque humanæ societatis conseruationem, quæ exigit ordinem quendam politicum, ordo exigit differentiam personarum, & proinde differentia requirit diuersum ius tam in meritis, quam in pœnis, nobilibus minor pœna imponitur, Dec. *in d. c. nouit. col. 4. de iudic.* & hoc respectu plebei diuites æquiparantur nobilibus, Lancellott. Corrad. *in templo iudic. libr. 1. § 3. verbo vigesimo. num. 2.* præsertim quod sublimiores, atque in dignitate positi homines, atque vtiles reipublicæ non tam leuiter inducuntur ad delinquendum, sicut fex plebis, ideo in nobilibus contractus non præsumitur vsuratius. Bald. *in l. 1. num. 39. Cod. de his quæ pœnæ nomine.* vel hic consideratur persona, quia respectu pauperis non erit vulgaris res, quæ diuitis respectu minima iudicatur; facilius ergo ad instantiam pauperum concedendæ † erunt pro re parua, quam ad instantiam diuitum, ad quorũ fauorem pro re parua fulminari non debent, gloss. *in l. & si susceperit. § 1. ver. modica ff. de iud.* modicum dicitur respectu personarum, & ponit exemplum de Regina Matilda, quæ aliquantulum terræ donauit Ecclesiæ, & per triginta miliaria extendebatur, Curt. *in repetitione l. admonendi, nu. 67. Bartol. num. 54.* item Curt. *in l 3. num. 18 ff. si cert. pet.* hic non conuenit Iason. *in l. vt vim. num. 25. ff. de iust. & iur.* vbi quod res dicitur vilis, quæ non valet duobus aureis, de quo late per Alciat. ad vtramque partem *in l. 1. numer. 18. & seq. ff. de iudic.* cum consideratio sit ad personas relata, earumque diuitias, & paupertatem. Neque passim minutiores quantitates spernendæ, pro quibus si excommunicatio non decerneretur, aliquando nec ecclesia haberet hoc competens remedium ad compellendos reos, eiusque iurisdictio elusoria fieret, & sine effectu.

25 26 27

Item inferior non excommunicat † superiorem, neque par parem, *c. 1. de maior. & obed. c. cum animarum. de constitut. libr. 6.* delegatus Papæ maior est ordinario, *c. studuisti. de offic. legat.* & ideo potest ordinario † præcipere, vt exequatur suam sententiam, etiam sub excommunicationis pœna, & non parentem excommunicare. Abb. *in c. cum in iure. n. 3. de officiis deleg.* secus si ordinarius replicaret sibi de mandato fidem fieri, quod sibi permittitur, *d. c. cum in iure.* nam interim non esset inobediens, & si excommunicaretur, censuræ essent nullæ, ob iurisdictionis defectum, Abbat. ibidem. 28 29

Quare ex Aristotele in Ethicis duplex † est iustitia; 30
altera distributiua, quæ vnicuique suum tribuit meritum, & pœnam, habita ratione personarum ad beneficium humanæ societatis, & aliquando ne veniant scandala; altera commutatiua, quæ rerum communicationem per formas constituit, æqualiter ab omnibus seruandas, neque aliter distinguens personas, quod & D. Thom. *in 2. secunda quæst. 63. artic. 1.* & Alex. de Ales *in 22. tractatu.* de eodem sic explanarunt.

Demum est persona consideranda, id est, quæ viua sit, nam in mortuum excommunicatio † non fertur, 31
nisi in casu *l. 1. C. de Iudæis.* cum scilicet Christianus aliquid Iudæo relinquit; nam post mortẽ poterit censuris affici, gloss. *in c. Iudæi. de Iudæis.* quam pro singulari allegat Roman. *in singulari 731. incipiente; Christianus non potest.* idem dicit Ludouic. Montalt. *in tract. de reprobat. sentent. Pilati § nos in quam. perfidi. numer. 10.*

Locus facit, † vt furtum, vel sacrilegium sit, vnde *l. 32
diui. ff. ad l. Iul. peculat.* Martianus ait: Res priuatorum,

si in ædem sacram depositæ, surreptæ fuerint, furti actionē, non sacrilegii esse; nam ibi res priuatæ non habent locum suum; ergo non potest delictum ex eo crescere, vt sit pœna capitis, iuxta *l. sacrilegi. eod. tit.* Item grauior est iniuria, quæ fit in domo propria, quam alibi committitur, *l. plerique. ff. de in ius voc.* propterea Principes multo grauius solent punire vim armatam, quæ in aula, quam alibi contingit, & locus vulneris atrociorem facit iniuriam, *§. atrox. Instit. de iniuriis.*

Tempus etiam dupliciter considerandum est; præteritum scilicet, & præsens: primum quidem cum im-
33 peditur actio † de iure ciuili, præscriptione, aut peremptione instantiæ, vel alio modo, non impeditur posse agi coram episcopo per viam denuntiationis, & excommunicationis, ad quem finem possunt monitoria obtineri. Præsens vero, quia non omni tempore pos-
34 sunt censuræ fulminari, nō enim in diebus † Paschatis, vel natiuitatis Saluatoris Domini nostri, in quibus solent Pii Episcopi absoluere, saltem cum reincidentia, & præsens tempus valde considerandum, ne in multitudine scandala oriantur.

35 Pro futuris culpis † excommunicatio in genere, vel in specie non est concedenda, v. g. excommunico tales, vel istos, si tale quid in futurum fecerint, aut etiam per viam commissi, si in futurum non se emendent infra tale tempus, *c. Romana. §. caueant. de sentent. excommunicat. libr. 6.* nisi mora in exhibenda satisfactione, vel culpa seu offensa præcesserit, vel alia rationabilis causa subsit, quam in ipsis sententiis exprimant, *c. sacro. de sentent. excommunicat. c. statuimus. eod. titul. libr. 6.* & dicit Baccanus *in 2. libr. sentent. distinct. 18. quæst. 2.* quod omnia in scriptis debent exprimi, quando excommunicationis sententia est de futuro, tractus temporis non spectat ad iudicem, gloss. *in d. §. caueant.* ergo pro futuris culpis non est à iudice excommuni-
36 candus: secus si est obligatus, † nam potest in futurum condemnari, quod adueniente tempore soluat,
37 Afflict. *decis. 279.* vel in præsenti sit contumax, † quia potest condemnari ad futuras expensas: vbi mora, vel culpa, aut offensa præcessit, ibi ius est præsens, tractusque temporis ad iudicem spectat, ius quare excommunicatio fertur est præsens, quia obligatur ad interesse, si condemnatus non soluat, & tunc mora præcedente, poterit præfigi terminus ad soluendum,
38 alias excommunicabitur. Item Episcopus † visitans clericos negligentes, poterit propter negligentiam commissam, excommunicare omnes, qui non intersunt, aut officio diuino non interuenerint. Item qui tenuit concubinam, poterit propter offensam factam excommunicari, si eam vlterius tenebit. Supradi-
39 cta fallunt in sententia excommunicationis lata † per Canonem, nam per statutum potest ferri excommunicatio pro futuris culpis, hoc modo: *statuimus quod nullus id faciat, quod si fecerit, ipso iure sit excommunicatus.* item tempus distinguit emansorem à fugitiuo, & effractorem vel furem diurnum à nocturno.

40 Causa propter † quam excommunicatio fulminanda est, magna maturitate, atque diligenter per Episcopum examinanda est, in quo ipsum concilium Epi-
41 scopi conscientiam onerat: Causa † est controuersia in dicendo posita cum certarum personarum interpositione gloss. *in l. causas. C. de transact.* & si ante Episcopum deducatur, efficitur lis: iudex autem repellit à iudicio non solum eum, cui non competit actio, sed eum cui competit inefficax, Felyn. *in c. ad
42 aures numer. 3. de præscript.* diligenter examinare † est de omnibus per diligentem inuestigationem iudicem cognoscere, Laurent. de Rodulphis *in c. sine exceptione, in quæst. 9. in 12. quæst. secunda.* Rodoanus *in tractatu de reb. eccles. non alienand. in tit. de causis vtilitatis, numero 18.* gloss. *in c. 1. in ver. defensore. de reb. eccles. non alienan. lib. 6.* sed iudex in primis debet cognoscere personam actoris, maxime in tam præiudiciali actu excommunicationis. Actio dependet ab obligatione ciuili, non naturali, & pro hac etiam excommunicatio permittitur, Abb. *in c. nouit. num. 49. de iudic.* sed hic permittitur † ratione peccati, quod potest esse in obli- 43
gatione naturali, ne quis locupletetur cum aliena iactura, Abb. ibidem, Bart. *in extrauaganti; ad reprimendum. ver. denuntiationem. n. 10.* secus de obligatione naturali, quæ à consensu tacito, vel expresso non habet originem, vt ibi.

Et licet in hoc casu Concilium grauet Episcopi conscientiam; ergo videtur remissa causæ cognitio, 44
Iason. *in §. sed istæ. numer. 100. vsque ad numerum. 147. Institut. de actionibus.* hoc tamen procedit, vbi nulli fit præiudicium, vel monitionem tantum commissio importaret: Sed hic de conscientia à iure informata debent intelligi verba Concilii, *c. ne innitaris. vbi Doct. de constitut. libr. 6.* Iason. *in d. §. sed istæ. numer. 146.* aliud est committere negotium alicuius conscientiæ: aliud est conscientiam grauare, in quo omnia illa omitti non possunt, quæ ad omnem diligentiam pertinent, & magis strictum est mandatum, de quo per Menoch. *de arbitrar. iudic. quæst. 8. numer. 40. & seq.* & sensus est quod Episcopus aduertat, ne vllo modo contra conscientiam faciat, non autem quod possit omittere quæ ad inuestigationem iuris petentis excommunicari pertinent, illorumque præiudicium contra quos excommunicatio supplicatur, & hæc causæ cognitio, quę † requiritur in excommunicando, est etiam 45
necessaria in excommunicatum denuntiando, vt probant Addentes ad Abbatem *in c. si sacerdos. de offic. ordinar.*

Examinatio causæ per Episcopum fieri debet, quia excommunicatio est mucro Episcopalis, *c. corripiuntur. vigesima quarta quæst. tertia. capit. visis decima sexta quæst. secunda.* & licet de iure communi † possint o- 46
mnes ecclesiarum prælati excommunicationem inferre, *c. cum ab ecclesiarum. de offic. ordinar.* & ibi notant Ioan. Andr. Abbas. & cæteri, etiam qui præest collegio, vt Abbas non benedictus, vel qui præest vniuersitati ecclesiæ ab eo, qui habet administrationem cum iurisdictione, vt ab Episcopo, etiam qui est electus ab vniuersitate, siue collegio, tamen subest Episcopo, *c. 1. de elect. C. legimus dist. 93.* etiam ille, cui ex priuilegio, vel consuetudine competit excommunicandi facultas, vt Capitulum, *c. ex parte decani. de rescript.* etiam Patrochi, *c. si sacerdos. de offic. ordinar.* Hostiens. *de sentent. excommunicat. quis possit excommunicare. ver. nedum autem ius.* si ex consuetudine hoc haberent, præcedentibus monitionibus, & non essent ab Episcopo impediti, Angelic. *in ver. excommunicatio in primo. num. 3.*

Sed hic de Episcopis † duntaxat fit mentio, quorum 47
proprium munus est animarum correctio, præcipuumq; onus ligandi, & soluendi: idq; possunt † etiam in 48
subditos alienæ diœcesis, si in propria deliquerint, vt dixi supra. Item in casu *capit. 1. de raptor.* in quo excommunicari quis debet à Prælato loci, vbi

Digitized by Google

ci, vbi incendium, vel rapina commissa est. Ex quo capite non credo excludi Episcopum originalis diœcesis, quin possit etiā excommunicationē inferre ad tradita p Doct. *in l. 1. C. vbi de crim. agi oport.* Ang. *de malefic. in ver. & iudex commisit.* & ibi Addentes, cum etiam *in d. c. primo*, decernatur, postea Episcopo originis significari debere, vt excommunicatum haberi publicet, donec post damni emendationem, ab ipso excommunicatore absoluatur, quod plus vrget Episcopum loci delicti, vt suis diœcesanis satis fiat, quorum interest etiam habere commodos.

49 Dicendo Episcopum, † dixit eius Vicarium, qui vnum faciunt corpus, *c. 2. de consuetud. lib. 6.* Rebuff. *in praxi beneficior. cap. de Vicariis Episcopōrum. & cap. seq.* propterea reprobanda est opinio Andreæ, *in Constitut. Regni incip.* officiorum periculosa, qui dicit Vicarium

50 non † esse iudicem episcopi, sed loco assessoris, & propterea dicit à sententia Vicarii appellari ad Episcopum, tanquam à delegato ad delegantem, per *l. 1. ff. quis, & à quo.* opinio praua, & contra textum *in c. 2. de consuetud. libr. 6.* Afflict. etiam *in d. Constitut. num. 12.* reprobat illum, posset procedere forte in Vicario fo-

51 raneo, † aut deputato in vna parte prouinciæ ad certos actus, qui non facit vnum cum Episcopo consistorium, & ab eo posset appellari ad Episcopum, ad notatā per gloss. Claud. & Bonifac. *in clement. 2. de rescript.* Geminian. *in c. Romana. de offic. ordinar. libr. 6.* Calderin. *consil. 302.* per quæ iura ita fuit decisum, Rota *dec. 1131. num. 1. parte 3. in nouissimis.* item eius opinio procederet in appellatione ab interloquutoria, à qua sicut prouocatur ad eundem Vicarium vt illam reuocet, ita & ad Episcopum haberi potest recursus, Franch. *in d. c. 2. in vltimo not. de consuetud. libr. 6.* Rota vt per Put. *dec. 503. parte 2.*

52 Quod igitur Episcopi Vicarius † huiusmodi monitoria & excommunicationes concedere possit fuit decisum in sacra congregatione Concilii per hæc verba: Vicarius generalis, & ad id facultatem habens ab Episcopo, potest sine præuia cognitione facti ab ipsomet Episcopo, excommunicationes ad finem reuelationis pro deperditis rebus decernere, dum tamen ipse Vicarius causæ cognitionem adhibeat, requiritur autem, vt ad id habeat speciale mandatum, nisi verba illa, & ad id facultatem habens, referantur ad facultatem Vicariatus generalem.

53 Item quia Capitulum † sede vacante succedit in iurisdictione Prælati sui, & in administratione bonorum temporalium, & spiritualium habet iurisdictionem ordinariam à iure communi, potestque iudices dare & constituere, & omnia, quæ ad iurisdictionem pertinent, expedire, vt diffuse probat Francisc. de Pauinis *in tractat. de offic. & potest. cap. sede vacante. quæst. 1. & 2. primæ partis principal.* item Concil. Trident. *sess. 24. cap. 16. de reformat.* decreuit, quod Capitulum sede vacante officialem suum, seu Vicarium infra octo dies post mortem Episcopi constituere, vel existentem confir-

54 mare teneatur; ergo & ipsum poterit † monitoria siue excommunicationes generales decernere, cum hoc ad iurisdictionem spectet, in qua sede vacante Capitulum successit.

55 Et licet Nuntius † Apostolicus, Legatus à latere in prouincia sibi commissa ordinariam habeat iurisdictionem, vnde post mortem Papæ mittentis non expirat; *c. 2. vbi gl. pen. de offic. Legati l. 6.* & plenissimam, imo maiorem post Principem in ea habeat potestatem; Specul. *in tit. de legato § consequenter in princip.* & omnia videtur posse, quæ specialiter Papa sibi non reseruauit, *c. cum venerabilis. de consuetud. c. 1. de offic. Legat.* Specul. *in tit. de Legat. §. nunc ostendendum. vers. Legatus.* Boer. *in tractat. de potestate Legati de latere num. 16. & num. 65.* nihilominus in decernendis monitoriis generalibus committit Episcopo eiusque Vicario, vt re maturius considerata, eas decernat, iuxta textum Concilii.

Neque est facienda differentia inter † monitoria 56
sub excommunicationis pœna à Papa fulminata, & ea quæ ab Episcopis, eorumq; vicariis feruntur: vnica est potestas clauium, etiam Episcopis, aliisq; Ordinariis ecclesiasticis impartita: Si à Papa supplicantur, quod fit Romæ in tribunali pro Illustrissimo, & Reuerendissimo Domino Cardinale Vicario Papæ deputato, expediuntur breuia commissionis excommunicationis in partibus exequendæ à notariis dicti tribunalis, super capite generali pro rebus hæreditariis occupatis simpliciter. Quo casu Episcopus, † vti merus executor 57
particularia capita, generale illud à Papa commissum, declarantia, subiicere non potest, neq; se intromittere, vbi summus superior manus imposuit, & ita sæpius controuersum dubium ab Episcopis diuersarum ciuitatum fuit declaratum ab Illustrissimis, & Reuerendissimis Cardinalibus congregationis Episcoporum, & per literas Episcopis vniuersi orbis manifestatum.

CAP. V.

In quibus casibus neq; monitoria, neq; excommunicationes ferri debent.

SVMMARIA.

1 *Monitiones generales non conceduntur contra personas nominatas.*
2 *Sacerdos quando celebrat coram excommunicato.*
3 *Monitiones generales conceduntur ad sciendum furem.*
4 c. qui cum fure. de furt. *declaratur.*
5 *Denuntiationis via agendum est, quando persona est certa.*
6 *Episcopus tradens delinquentem curiæ seculari, an sit irregularis.*
7 *Excommunicatus quando agit contra excommunicatorem ad pœnas.*
8 *...Sed prius debet purgari.*
9 *Excommunicationes non feruntur neque monitiones super capitibus infamatoriis.*
10 *...Nec feruntur contra personas quæ tutæ sunt exceptione peremptoria.*
11 *Excommunicationes feruntur, solum quando de iure permittitur.*
12 *Excommunicatio non fertur pro peccato alterius contra alterum.*
13 *Dominus non debet excommunicari pro peccato populi.*
14 *..Quod si est negligens in administrando iustitiam populo.*
15 *Pœna spiritualis nunquam est data alicui pro peccato alterius.*
16 *Excommunicatio non fertur contra vniuersitatem.*
17 *Excommunicatio vniuersitatis quomodo includit oppositum in adiecto.*
18 *Excommunicatio non fertur post mortem debitoris.*
19 *Creditor non impedit exequias defuncti debitoris.*
20 *Excommunicatio non fertur Romæ contra debitorem alibi obligatum.*
21 *Obligatio Cameralis potest fieri in priuata scriptura.*

22 *Excommunicatio non est ferenda contra debitorem impotentem.*
23 *Lata contra debitorem impotentem tenet in foro fori.*
24 *Periurus non est qui per impotentiam non soluit in tempore debito.*
25 *Creditor potest prorogare terminum excommunicationis.*
26 *Excommunicatio non fertur pro peccato quod non est commissum.*

Mvlti autem sunt casus, in quibus monitoria omnino abnegare opus est: Primo si contra † personas nominatas supplicantur, *c. si sacerdos. de offic. ord. nar.* etiam si Episcopo notum esset has personas in peccato existere, sed sibi non constaret, vt iudici, debet enim moueri exemplo Domini, qui vti Deus sciebat Iudam sibi traditurum, & tamen eidem communicabat; ergo potest sacerdos † absque peccato sacramenta coram excommunicato ministrare, quem excommunicatum non potest probare, ne detur scandalum, Abbas. *in d. c. si sacerdos. numer. 5.* quare generaliter potest indicere, quod non licet in specie, quando mali occasio tribuitur, arg. *l. 1. Cod. quæ res pignor. obligat. poss.*

Neque obstat, quod monitoria † ferri possunt ad sciendum furem, *c. qui cum fure. de furt. & ibi Innocent. prope finem, vers. nota aliquem.* glos. *in ver. furti. in c. quod quidam. §. ex his 1. quæst. 1.* & diffuse hanc quæstionem tractat Ioann. Guttieres *in lib. canonicarum quæstionum cap. 11.* ex quo textus *in d. c. qui cum fure.* † licet loquatur de furto, tamen loquitur respectiue ad furem, de quo proxime meminerat, & in furto fur comprehenditur, secus de iure ciuili, vt probat Ias. *in l. 4. § si ibi ob iudicium. col. 1 ff. de condit. ob turp. caus.* quia & si id possit facere Episcopus ex officio procedendo ad purgandũ prouinciam malis hominibus, vt Ioan. Andr. *in d. c. qui cum fure. num. 5.* Abb. *num. 5.* nulla persona nominatur, & cum Episcopo constiterit, vt iudici, non potest aliter, quam per denuntiationis † viam ipsum furem corrigere. Si incorrigibilis est, poterit Curiæ seculari tradere. Sed an erit Episcopus † irregularis? Nicolaus Plouius *in tractat. de irregularitate in 5. regula numer. 4.* dicit quod sic, & generaliter loquitur de iudice ecclesiastico. Quod verum puto, si statim tradet, non cognito de illius incorrigibilitate, sed cum canonice tradiderit, debet efficaciter intercedere, vt citra mortem illum iudex laicus castiget, *c. nouimus. de verb. significat.* vtilis est etiam protestatio, de qua *in c. 2. de homicid. libr. 6.* vt purget se, & prouinciam malis hominibus.

Si personas excommunicando nominauerit, contra formam *d. c. si sacerdos.* an nominatus † aget contra excommunicatorem ad pœnas in ipsum statutas per *c. sacro. de sentent. excommunicat.* non puto, quia *in d. c. sacro.* loquitur in casu suo, nisi nominatim excommunicatus agendo cumularet, etiam de iniusta excommunicatione, & tunc per superiorem excommunicantis, pœna grauior esset inferenda, de quo per Socin. *in d. c. sacro. num. 341. & infra.* tum quia iniuste excommunicauit, quod prohibet illud, c. sub pœna, tum quia contra prohibitionem *d. c. si sacerdos.* quod licet pœnam non imponat, tamen auget culpam iniusti excommunicatoris, si nominatim non excommunicatur, sed non obedit, est nominatim excommunicatus apud Deum, & si non quo ad ecclesiam, Præposit. *in c. quidam. numer. 3. 5. quæst. 1.* hoc etiam casu poterit agere de excommunicatione iniusta sed nominatim † se censuris affectum confitetur, & interim repellitur à iudiciis, *c. decernimus. de sentent. excommun. lib. 6.* nec audietur pro interesse, nisi absolutus sit.

Item neque excommunicationes, neque † monitoria feruntur super capitibus infamatoriis alicuius personæ. Ioan. de Nævizan. *in sylua nuptiali libr. 4. numer. 50.* Bernard. Diaz. *in regula 243. limitatione 4.*

Item non feruntur contra personas, † quæ exceptione aliqua peremptoria tutæ sunt. Bald. *in authent. ad hæc. num. 11. C. de vsur.* vt contra mulieres tutas Velleiano, aut filios familias tutos Macedoniano, aut vbi notoria rei iudicatæ exceptio opponitur, aut is contra quem supplicantur, potest ostendere clare de sua bona conscientia, Bartol. *in constitutione; ad reprimendum. ver. denuntiationem. per totum.* Bald. *in d. auth. ad hæc. C. de vsur.*

Excommunicationes † regulariter non feruntur, nisi quando de iure permittitur, quia est maior pœna quæ ab ecclesia dari possit, & non indicitur, nisi vbi de iure expresse cautum sit, Chassan. *in consil. 1. in 5. præsupposito. numer. 45.* pro quo allegatur textus *in l. ac si quis. § diuus, & §. cum igitur. ff. de religios. & sumpt. funer.* Menoch. *de arbitrar. cas. 276. numer. 19.* v. g. si quis peccatum non fecit, excommunicari non debet, *24. quæst. 3. §. 2.* non pro vnius peccato † tota familia est excommunicatione damnanda, iccirco nec vxor, cum peccatum mariti non sit peccatum vxoris, est pro mariti peccato censuris afficienda, nisi criminis particeps esset, & tunc pro suo delicto excommunicari dicitur. Item nec filius pro peccato patris, nec seruus pro peccato domini, *24. quæst. 3. c. si habes.* item nec dominus † pro peccato populi, nisi aut committendo, aut omittendo particeps fuisset illius populi peccati. Si enim notabiliter negligens, † & remissus in regimine populi, vt propter eius negligentiam populus labatur in publica crimina, præsertim contra ecclesiam, si sufficienter admonitus negligentiam suam non curauerit iuste emendare, excommunicari poterit, & tunc pro subditorum peccato excommunicari non dicitur, sed pro suo. Nec obstat quod *in 1. libro Reg. cap. 2.* per Samuelem prædicta fuerit futura punitio Heli pro filiorum suorum peccato: quia imo fuit punitus pro pecato proprio, nam filios suos non correxit, vnde in eius redargutionem dixit sibi homo Dei ex parte Domini, magis honorasti filios tuos, quam me. Item *Threnorum capit. vltimo: Christus Dominus captus est in peccatis nostris.* quod quædam glossa ibi exponit de Iosia; ergo Rex iuste à Deo punitur pro peccato suo, permissum est interfici quia non acquieuerat sermonibus Nechao ex ore Dei, vt habetur *in 2. Paralip. capit. 35.* vel potest dici, quod illud verbum Hieremiæ ad literam debet intelligi de redemptore nostro, quod verisimilius est. Iccirco glossa, quæ illud verbum exponit de Iosia, loquitur iuxta opinionem Hebræorum. Sic vbi autem legitur pro peccato † alterius, alterum punitum esse, nusquam spiritualiter intelligendum, nam & pro peccato panis filii puniti sunt corporaliter, *Exodi capit. 20. Ego sum Deus zelotes, visitans peccata patrum in filios vsque ad tertiam, & quartam generationem.* de quo habetur *in 24. quæst. 3. in summa.*

Item excommunicatio non est ferenda contra † vniuersitatem, gloss. super illud Matthæi *cap. 13. Inimicus homo hoc fecit.* dicit, multitudo non est excommunicanda, nec Princeps Populi, & *c. commessationes. dist. 44* dicit

dicitur, leuissimis, & instantissimis commessationibus multitudo tangatur, sed excommunicatio non est admonitio leuissima, sed pœna grauissima, *c. Romana §. final. de sent. excom. lib. 6.* quia contingeret etiam obnoxios huiusmodi sententia irretiri, Magon. *decis. Lucens. 72. num. 7.* Ideo in vniuersitatem in vniuersum consideratam non cadit dispendium salutis æternæ, Natta *consil. 548. in fine.* Neq; est concedenda si petatur contra omnes, & singulos de tali vniuersitate, quia idem esset. Et licet gloss. *in d. c. Romana §. final.* teneat, in vniuersitatem excommunicationem latam firmam esse, quia multa contra prohibitiones fiunt, quæ facta tenent, sed contra prohibitiones faciens grauiter peccat: Tamen communiter Theologi tenent non valere, Petr. de Palud. *in 4. lib. sentent. distinct. 18. quæst. 1. artic. 2.* quia sententia, quæ intolerabilem continet errorem, est ipso iure nulla, cuiusmodi esset in vniuersitatem lata sententia, contingeret enim innoxios excommunicari, qui est intolerabilis error. Item quia per constitutionem tollitur excommunicandi iurisdictio in vniuersitatem; ergo si in ipsam attentatur contra prohibitionem nihil fit, sicut in suspensione iudicis. Et si esset excommunicatio valida, non caueretur animarum periculo, quod propriè intenditur. Riccard *in 4. libro sentent. distinct. 18. quæst. 2. artic. 3.* Denique

17 excommunicatio † vniuersitatis includit oppositum in adiecto; nam est separatio ab hominum communione, & non operatur à communione sui scilicet vniuersitatis, & sic poterunt illi de vniuersitate sibi communicare, & non poterunt, quia per excommunicationem sunt à communione separati, quæ opposita sunt.

18 Item excommunicatio † ferri non potest post mortem debitoris, quia si creditor exequias prohibet excommunicando debitorem, aut alio modo, priuatur suo credito, & alias punitur, *auth. item qui domum C. de sepulcr. viol. & in auth. vt defunct. seu funer. § sancimus in primo. & §. si vero.* Ripa *in c. cum M. Ferrariensis nu. 147. de constit.* Petr. Duen. *in regul. 397. vers. quinto qui exe-*

19 *quias.* Imo si exequias † defuncti impedit, vexando hæredes debitoris pro consequutione sui crediti, omnia acta, & actitata intra dictum tempus sunt nulla, *auth. sed neq; Cod. de sepulcr. violato,* Menoch *de arbitr. casu 387. num. 22.* Ripa *de remediis præseruatiuis contra pestem, num. 104.* Vbi etiam, quod cautiones præstitæ isto medio tempore per ipsos hæredes, vt se à vexationibus dictorum creditorum liberarent pro sepeliendo defuncti corpore, sunt nullius roboris, & momenti: ergo non possunt sepulturam impedire, Abb. *in c. ex parte de sepultur.* Felyn. *in c. sicut Iudæi col. 2. vers. item ita eod. tit.* Marsil. *in singul. ar. 199.* Menoch. *in d. casu 387. num. 20.* Sebastian. Med c. *in tractatu de sepultur. part. 4. quæst. 14. num. 9.* Duen. *in d. regul. 397. & primo,* quantumuis debitor esset obligatus in forma cameræ, & ita seruatur in curia Romana.

20 Item excommunicatio † ferri non potest in Romana curia contra debitorem extra Romam in forma Cameræ obligatum, nisi prius citato eodem debitore ad dicendum contra instrumentum vel apocham in curia præsentatum, vbi obligatio scripta esset, & ad videndum iurare testes super illius recognitione, atq; extendi obligationem Cameralem, quod si non fiat processus, & excommunicatio est nulla. Galles. *de obligat. Camerali, tit. de processu ipso, §. aggrediendo secundam nu. 2. & 3. & in titulo quæstionum post processum, §. ex dictis num. 2.* Staphil. *quibus mod lit. ad benefic. num. 4. & 5. & in titulo de commission. & literis iustitia, parte 2. §. spolia-tus num. 11.* Iacob. Buca *in tractatu de stylo Cameræ cap. 5.*

Speciale est obligationis † Cameralis, vt cœpta etiam à priuata persona sit valida, atque etiam in priuata scriptura possit quis iuxta formam Cameræ obligari, si post confessionem debiti, dixerit, & ita me obligo in forma cameræ, & iuro, quod sufficit ad obligationem inducendam, & facta ipsius extensione possit ad censuras deueniri. 21

Item si debens adimplere, † non posset, non est ferenda excommunicatio, Bernard. Diaz *in regula 243. limitatione finali.* quia per excommunicationem nullus potest arctari ad impossibile, quæ infligitur solum pro peccato mortali cum contumacia, existente ergo impotentia, deficit contumacia, & non incurritur excommunicatio, quia impossibilium nulla est obligatio, nec excommunicatio. Vnde Soto *in 4. lib sentent. distinct. 22. quæst. 2. artic. 3.* ait, excommunicationem ferri non debere pro debito, si nimia egestate debitor pressus sit, ita quod soluere non possit, & quod ista comminata excommunicatio contineat præceptum impossibile, & errorem manifestum, late probat Didac. Perez. *in l. 1. titul. 5. lib. 5. ordinat.* Sed hoc procedit in foro Poli, vt apud Deum, si soluendo non est, nec excommunicatus fit, secus in foro fori, vbi excommunicatio † tenet, nisi in actis constaret de soluendi impossibilitate. Soto, vbi supra proxime. Vel est notoria debitoris impossibilitas, ad quam probandam debet admitti, data contritione, & intentione soluendi quam primum potuerit, *c. Odoardus de solut.* Vnde Innoc. *in c. P & G. de offic. delegat.* dicit, inopiam ab excommunicatione excusare, Guido Pap. *in tractat. de appellat. quæst. 15. num. 22.* Idem in eo, qui in certo termino soluere iurauerit, nam si per impotentiam non soluit, periurus † non dicitur, vt ibi Innoc. quia est excusatus, nec in peccato est. Sic excusatur hæres, licet defunctus fuerit in peccato, habet bonam fidem, quia illud in hæreditate inuenit; ergo non est censuris afficiendus, Bartol. *in constitutione ad reprimendum ver. Denuntiationem num. 19.* Nisi hæredi fuerit notificatum, ita quod per certam notitiam in peccato esse, dici possit Abb. *in d. c. nouit. num. 53. in fine.* Et nota quod ad excludendum excommunicationem, sufficit conuentum allegare iustam causam, V. g. titulum, nec tenetur illam probare, quia satis est non constare, quod contra conscientiam teneat, & nisi actor probet de læsa conscientia, præsumitur pro possessore, quæ præsumptio onus probandi transfert in aduersarium, Barbat. *in addit. ad Abbatem in d. c. nouit. num. 53.* si quærantur probationes, possunt fieri generales monitiones, atque excommunicationes fulminari. Si episcopus excommunicat debitorem soluere potentem, nisi soluerit infra mensem, *l. obligationum fere §. conditio ff. de act. & obligat.* Pars ad cuius instantiam excommunicatio † fulminatur poterit prorogare terminum, vt notatur per Innoc. *in c. præterea, in secundo, de appellat.* Bartol. *in l. 1. § & post operis nu. 6 ff. de noui operis nunciat.* 22 23 24 25

Item vbicunque peccatum non est adhuc commissum, † & si patrandum esse dubitetur, non est ferenda excommunicatio, quæ solum pro peccato cum contumacia fertur, & futurum non est adhuc in esse deductum. Propterea monitoria pro futuris culpis non conceduntur, Alex. *in l. filiusfamilias §. diui col. penult. de legat. 1.* ad futura respicit constitutio, *c. 2. de consuetudin.* pro præteritis tantum peccatis fiunt monitiones ad correctionem, Syluestrina *in ver. excommunicatio, in primo num. 13.* Si quis 26

 promi-

promisit delictum facere, est impossibilis de iure promissio habeturque pro non facta; ergo non est in culpa, nec conceduntur monitoria.

CAP. VI.

Monitoria pro reuelationibus non esse concedenda in præiudicium iurisdictionis laicorum.

SVMMARIA.

1 *Monitiones generales non sunt concedendæ in præiudicium iurisdictionis laicorum.*
2 *Exceptio rei iudicatæ opponitur coram iudice alterius iurisdictionis.*
3 *Iudicum nullus debet impedire alterum.*
4 *Sententia in iudicio summario, quando nō faciat rem iudicatam in plenario.*
5 *Monitiones generales non sunt concedendæ super capitibus impertinentibus in probationibus coram laico, & num. 9.*
6 *Monitiones generales aliquando conceduntur ad solā præsumptionem inducendam.*
7 *Testes recepti didicitis testificatis an probent.*
8 *Restitutio ad pinguius probandum quibus, & cur, & quomodo detur.*
10 *Terminus ad probandum in quibus sit communis vtrique parti.*
11 *Monitiones generales non conceduntur vltra petita.*
12 *Litis contestatio quando possit fieri in articulis.*
13 *Sententia quando possit ferri vltra petita.*
14 *Iudex an possit pronuntiare ex confessione voce coram se facta à partibus.*
15 *Testes ad futuram rei memoriam non examinantur p̄ monitiones generales.*
16 *Testes ad futuram rei memoriam examinantur super articulis obiectiuis.*
17 *Testes ad futuram rei memoriam in quibus casibus examinandi & quando pro eis examinandis monitiones generales concedendæ.*

1 NVnc de monitoriis † videndum est, quæ nullatenus in laicorum iurisdictionis præiudicium concedenda sunt. Vbicunque enim testes prohibentur recipi coram iudice laico, prohibentur etiam coram ecclesiastico per viam excommunicationis super eadem
2 causa, si eodem modo agi desideratur: quia † exceptio
rei iudicatæ à laico, opponitur etiam coram ecclesiastico, *c. final. § fin. de except. c. fin. § similiter de except. lib. 6.* propter bonum publicum, ne delusoria sint decreta prętorum, *l. si prætor. in princip. ff. de iudic. l. res iudicata ff. de re iudic.* Bald. *in auth. ad hæc nu. 15. C. de vsur.* quando absolutio sequuta est, secus si condemnatio, tunc enim ecclesiasticus potest alteram pœnam inferre, quę iure suo decreta sit, vt per Felyn. *in c. de his de accusat.* & dixi pluries supra in secunda parte. Neuter iudicum
3 debet † esse impedimentum alterius iurisdictionis: sicut igitur testes reiici coram iudice laico multipliciter contingit, ita in illis eisdem casibus monitoria recusandum est.

Diuersus est modus agendi in iudicio summario à
4 plenario, ideo sententia † absolutoria cum actum est
vno modo agendi, non parit exceptionem rei iudicatæ si altero modo agatur, etiam si eadem iura inducantur, Rota *decis. 17. nu. 6. de sent. & re iudic. in antiq.* Cyn. *in l. 1. col. 3. vers. concluditur ergo C. quando ciuil. act. criminal. præiudic.* quod examinatur summarie non prohibetur postea plenarie in iudicium deduci, *l. pen ff. de his qui sunt sui vel alien. iur.* gloss. *in l. à diuo Pio §. si super rebus ver. præiudicare ff. de re iudic.* Bartol. *in l. si quis à liberis §. solet in 1. not. ff. de liber. agnosc.* & ita fuit iudicatū. Franch. *decis. 289.* si super exceptione pronuntiatur vbi summaria fuit cognitio, non obstat res iudicata, si illud idem postea in plenarium iudicium deducatur, Bartol. *in l. qui Romæ §. duo fratres num. 7. ff. de verb. obligat.* qui citat Innoc. *in c. super spoliatione col. fin. in princip. vers. sed contra ponamus de ordine cognit.* Paul. de Castr. *in d. §. duo fratres nu. 8. in 2. artic. vers. & tunc aut succubuit in summario, & non prohibetur in plenario.* Abb. *in c. cum dilectus nu. 26. de ordin. cognit.* Felyn. *in c. causam quæ in 1. nu. 5. de testib.* licet contrarium teneat Abb. *in consil. 50. vol. 1.* sibi contrarius *in c. si clericus n. 15. de foro compet.*

Sed si in iudicio summario testes producti sint, & si in plenario iudicio agi non sit prohibitum, neque alios testes produci, *c. veniens de testib.* Abb. *in d. c. fraternitatis nu. 4. vers. septimo de testib.* Nihilominus propter timorem subornationis, didicitis testificatis, coram iudice laico articuli impertinentes reiiciendi sunt, *clem. 2. de iudic.* vbi Cardinal. Canonistæ omnes *in d. c. fraternitatis.* Bartol. & cæteri *in l. per hanc Cod. de temporal.*
appellat. ergo coram † Ecclesiastico iudice, super illis 5
duntaxat capitibus generales monitiones concedendæ sunt, quæ capita primis testificatis non sint contraria, aut eadem, vel similia in causa appellationis, de quibus impertinentium regulis, à supracitatis Doctoribus latissime pertractatur, nisi reuelationis capita, non ad
probationem, sed ad solam præsumptionem † inducē- 6
dam supplicarentur, vt in causa matrimonii. Innoc. *in c. cum dilectis de accusat.* Angel. *in l. final. C. de testibus.* tunc enim monitoria concedi non prohibentur, sicut in cæteris casibus, in quibus etiam didicitis testificatis produci fas est, quos casus cōgerunt Addentes ad Abb. *in d. c. fraternitatis nu. 4. prope finem de testib.* Ecclesiasti-
cus non prohibetur testes † recipere, sicut nec laicus 7
iudex didicitis testificatis, *c. cum clamor de testibus.* prohibetur productio, quæ est relatiua ad partem aduersam, ideo rite producuntur, si pars non opponit, sed nō recte, quia contra vtriusque prohibitionem, ergo in limine ferendæ sententiæ reiici possunt, *l. non dubium C. de legibus.*

Idem est, si cum personæ † priuilegiatæ restituun- 8
tur in iudiciis, etiam summariis. Vrsill ad Afflict. *in decis. 271. num. 3.* Capyc. *decis. 13. & decis. 83. in fine.* etiam in causa attentatorum, Vrsill. *ad decis. Afflict. 35. in fine.* quia per procuratores, vel alios legitimos administratores in iudiciis læsæ sunt, & ad pinguius probandum restituuntur, *l. cum mandato ff. de minor.* gloss. *in l. cum ver. ex voluntate ff. de minor.* Afflict. latissime *in constitutione regni; obscuritatem.* & tunc accurate reiiciendi sunt impertinentes à laico; ergo accuratissime ab Ecclesiastico iudice capita reuelationis impertinentia
sub † excommunicationis pœna non permittenda ne 9
detur occasio falsitatis conficiendæ, aut detegendæ. Idem puto, si per testes scripturarum aliqua falsitas detegi potest, si personę priuilegiatę restituuntur ad pro-
bandum, hic probationis terminus, † etiam parti ad- 10
uersæ communis est, Vrsill. *ad Afflict. in decis. 89.* qui alios refert, si restitutio simpliciter fuisset petita; si vero limitate, atque ita concessa fuisset, puta ad producendum de nouo, tunc altera pars non poterit veteribus probationibus alteram probationem addere, & ponere de directo contraria, Bald. *in d. l. per hanc C. de temper.*

tempor. appellat. Franch. *decis. 169. in fine.* Vbi igitur probare potest, dummodo impertinentia non probet, generales monitiones non sunt denegandæ.

Quid si vltra petita probationes postulantur, vtrũ generales monitiones indicendæ? quod non videtur,
11 quia † in concernentibus priuatam vtilitatem, non potest iudex parte non petente indicare. Ias. *in l. ita demum in fin. Cod. de procurat.* & vide Bartol. *in l. 4. §. hoc autem iudicium ff. de damn. infect.* Chassan. *in consuetud. Burg. rubric. 1. §. 6. num. 66. & plur. seq.* Contrarium credo verissimum, vbi in articulis etiam deducere po-
12 test, & super eis, si sunt conclusorii † fieri litis contestationem. Nam *cap. vnic. de lit. contest. & l. 1. Cod. eod. tit.* procedit vbi articuli non sunt conclusorii. Rota *decis. 9. de probat. in antiq.* & articulorum copia datur parti, vt de iure canonico, & in terris ecclesiæ, & alibi de stylo: Aut vbi restitutio ad probandum, vel pinguius probandum conceditur, quo casu posset
13 iudicari etiam vltra primam † petitionem, sicut in multis aliis iudiciis, de quibus per Dec. *in l. vinum numer. 17. ff si cert. pet. ad limitat. l. final. Cod. de fideicommiss. libert.* dummodo de negotio ipso, debito modo liqueat, Bartol. *in l. si filium ff. de donat.* Parisiens. *de syndicat. in ver. sententia §. verum num. 10.* Et iudici
14 supremo potest constare † etiam per oblationem viua voce factam, secundum quam, ad iudicandum moueri potest. Bald. *in l. 1. col. 1. Cod. de manumiss. vindict.* quam decisionem ex tollit Felyn. *in c. cum venerabilis num. 42. de except.* sed hæc doctrina in plerisque tribunalibus carentibus arbitrio iudicandi, non obseruatur.

15 Testes ad futuram † rei memoriam non sunt per monitoria examinandi, si testes adsunt, sed examinari non permittuntur: quia iudicis vsus non est adhuc intentatus, interim in testes vel absfuturos, vel valetudinarios, propter periculum, habes remedia iuris.
16 Ad futuram † rei memoriam recipi possunt, etiam super articulis obiectiuis, & non admissibilibus, vel forte nunquam admittendis, quia peccant in forma, secus si in materia, Rota *decis. 5. num. 3. de sequestr. possess. & fruct. in nouis.* Et ante incohationem totius litis, recipi possunt, *c. quoniam frequenter. vt lit. non contest.* Et valet talis testium receptio, si post receptionem, ipsorum copia haberi non potest, aut quia sunt mortui, vel alias impediti, sin autem superuixerent, & receptio facta fuerit à iudice ordinario, causaque tractetur coram delegato, hæc testium receptio irritatur, Rot. *decisione 3. de testib. in antiq.* si recusant deponere, habes remedium de testib. cogendis. Si est appella-
17 tum, possunt testes absfuturi, † & valetudinarii propter periculum examinari etiam ab ordinario, à quo est appellatum, Rota *decis. 11. de appellat. in decision. Bissignett.* Milus *in repertorio in ver. index appellationis.* Socin. *in consil. 244. considerata col. 1. vers. quarto contra eundem vol. 1.* Si coram iudice appellationis, qui velit cognoscere de impertinentibus, poterit testes absfuturos arrestare, ne illicentiati, quousque deposuerint, recedant, & si fuerit iudex ecclesiasticus etiam arrestare poterit sub excommunicationis pœna, à qua appellatio non est permissa, Rota *decis. 21. num. 2. de testib. in nouis.* Sed quia testis veritatem celans, peccat mortaliter, *c. quisquis 11. quæst. 3.* Est enim reus, qui veritatem occultat, *c. 1. de crimine falsi.* poterit compelli ad deponendum. Rota *decis. 22. num. 2. de testib. in nouis.* & super eius depositione monitoria fieri, ad conuincendum illum de scientia, etiam sub excommunicationis pœna, vt illum corrigat, quin permaneat in peccato, occultando veritatem.

CAP. VII.

Qui reuelare teneantur.

SVMMARIA.

1 *Coniux, descendentes, & alii consanguinei non tenentur reuelare sub excommunicationis pœna.*
2 *Priuilegium non reuelandi an excuset à toto.*
3 *Sacerdos, qui scit in confessione non tenetur reuelare.*
4 *Sacerdos quando celebret, etiam præsente excommunicato.*
5 *Confessor deponens in iudiciis non probat.*
6 *Reuelare quis tenetur, etiam si est factum iuramentum de non reuelando.*
7 *Iuramentum temerarium non seruandum.*
8 *Veritas si potest taceri quando resultat scandalum.*
9 *Excommunicatus non est non reuelans si resultat scãdalum, & periculum reuelanti.*
10 *Socius criminis non reuelans non est excommunicatus.*
11 *Principalis non tenetur reuelare.*
12 *Delicta sua nullus potest cogi publicare sub quacunque pœna.*
13 *Peccant publicantes delicta sua, etiam si metu pœnæ id faciant.*
14 *Sacerdos cur possit celebrare si homicidium voluntariũ commiserit occulte.*
15 *Excommunicatus quando possit communicare ante absolutionem.*
16 *Principalis respondens contra veritatem cum iuramento, non punitur de periurio.*
17 *Furari quando liceat rem æquiualentem.*
18 *Creditor quando possit furtiue accipere rem sui debitoris.*
19 *Reuelari non debent, quæ legitime fiunt.*
20 *Reuelari debet quodcunq; factum quando est notoriũ, alias excommunicatur.*
21 *Principalis tenetur reuelare quando est infamatus sufficienter de delicto.*
22 *Reuelari non debent quæ vxor furata fuerit pro satisfactione arrarum, & dotis.*
23 *Aduocatus, & medicus non tenentur reuelare quæ sciunt intuitu officii.*
24 *Obstetrices non tenentur reuelare sub pœna excommunicationis.*
25 *Testis de auditu non tenetur reuelare.*
26 *.. Si reuelauerunt illi, à quibus audiuerunt.*
27 *Peccatum quando non est secretum an debeat reuelari.*
28 *Testes criminosi non admittuntur ad denuntiandum.*
29 *Repulsa est concedenda contra testes examinatos ad reuelationem excommunicationis.*

SEquitur videre quos afficiat excommunicatio reuelare recusantes: Omnis veritatem occultans, peccat mortaliter, *c. quisquis 11. quæst. 1. c. 1. de crimine falsi.* Si peccato additur contumacia non reuelandi, iuste excommunicatur, *c. 1. de testib. cogend.* Sed

Digitized by Google

Sed hęc regula illos non videtur amplecti, qui sunt priuilegiati, vt *c. si testes §. item lege Iulia 4. q. 3.* & notatur *in c. si quis testium de testib. & attestationib.* propter quæ priuilegia videntur excusari à peccato; ergo & à con-
1 tumacia. Coniux, † descendentes, & alii, quos enumerat summa Angelica *in ver. Denuntiatio nu. 13.* non tenentur testificari; ergo nec propalare ob tales monitiones, Nauarr. *in manuali, cap. 25. nu. 46. & in c. inter verba nu. 808. 11. q. 3.* Antonius de Corduba *in libro sui quæstionarii, q. 43. vers. septimo & in tractatu de los casos de consciencia q. 64. circa finem vers. el secondo caso es.* Sed
2 hoc priuilegium † non excusat à toto, nisi alii testes haberi possint. Archidiac. *in c. statuendum 2. q. 6.* & dicit, quod ita consueuit concludi *in c. dilectus de testibus cogend.* Abb. *in d. c. 1. nu. 4. eod. tit.* ergo qui ad ferendum testimonium compelli non possunt, vbi aliter veritas haberi nequit, possent excommunicari, quia & compelli possent: sed regula multipliciter fallit respectu
3 testium, & principalis. Nam & sacerdos, † qui scit in confessione non tenetur reuelare, quia scit vt Deus, *c. si sacerdos de offic. ordin.* quo casu, si in foro contentioso diceret se nescire, non diceret falsum, Bald. *in d. c. si sacerdos num. 7.* secus si aliter sciret, quam per confessionem, quia tunc eo modo quo scit, tenetur reuelare, tenendo secretam confessionem, exprimendo causam scientiæ, vt scandalum euitetur, vt cum Alex. de Ales. docet Adrian. *in 4. lib. de sacrament. confess. in vltimo dub. vers. quo ad hanc col. 2.* Francisc. de Victor. *in sua summa confess. q. 186.* quamuis cautius faciat, si omnino reticeat: & propterea etiam præsente excommunicato
4 celebrat, † quem vti Deus scit esse excommunicatum, quandiu per alias probationes notum non sit, Abb. *in*
5 *d. c. si sacerdos nu. 5.* Si vellet deponere vti Deus † in iudiciis, non probaret, Bald. *in l. an si gerentes C. de episcop. aud.* Ias. *in l. 1. §. huius studii nu. 6. ff. de inst. & iur.* Nisi vti Deus deponeret super causa matrimonii, gloss. *in c. tua nos de sponsalib.* quam singularem reputat Roman. *in l. si non speciali C. de testament.* Ias. *in d. § huius studii.* se-
6 cus si sciret, vt homo, quo casu reuelare debet, † etiam si esset factum iuramentum de non reuelando, quia iuramentum non extenditur ad casum cum producitur in testem, & iccirco non cogitauit, & si cogitasset, iura-
7 mentum † esset temerarium, & non seruandum. Inn. *in c. qualiter & quando in primo de accusat. & in c. ad nostram de iureiur.* Abb. *in d. c. si sacerdos num. 7.* quia non debet aperiri via iniquitatis ad delinquendum, nec ad impunitatem delicti, Innoc. *in c. quia plerique de immun. eccles.* Bald. *in c. 1. §. item sacramenta de pace iuram. fir-*
8 *mand.* Et quando potest veritas † taceri, si resultet scandalum, & maius malum, ponit Innoc. *in c. officii de pœ-*
9 *nit. & remiss.* Et quod excommunicatione † non sit innodatus sciens aliquem commisisse furtum, vel habere rem furto sublatam, & non reuelans emanata ex communicatione contra scientes, & non reuelantes, si resultet periculum, & scandalum, ponit Foller. *in practic. criminal. in suis miscellaneis nu. 41.* Quod non credo bonum, nam ad saluandum alios, non debet ponere animam suã in periculo, excommunicatione emanata, & quę dicuntur per Foller. vera esse possunt, quando resultat scandalum, & periculum reuelanti, ad tradita per Doct. *in c. si quis cum fure de furt. & in l. ciuile C. eod. & c. nemo de simon. c. 2. de offic. ordinar. c. placuit. 6. q. 2. c. si peccauerit 2. q. 1. & clem. 1. de hæretic.* late per Hieronym. Pauin. *in tract. regul. Cancellar. fol. 10.*

Qua ratione circa excommunicationem potest ta-
10 ceri reuelatio à socio † criminis, sub excommunicationis pœna, quia principalis est, qui nullatenus tenetur se ipsum prodere, nec reuelare, imo nec admittitur in testem neque pro sociis, nec contra eos, *l. quoniam liberi, & ibi Doct. C. de testib. l. final. C. de accusat. c. veniens & ibi gloss. de testib. c. 1. & ibi omnes Canonistæ de confessis.*

Principalis † non tenetur reuelare, ne cogatur de- 11
tegere turpitudinem suam, nam lege naturali, & diuina omnes sumus liberi à manifestandis criminibus nostris secretis in foro exteriori, *c. si peccauerit 2. q. 1. c. quis aliquando §. his auctoritatibus de pœnitent. distinct. 1.* vbi ait Diuus Chrysostomus: *Non dico tibi vt pandas te, id est peccatum tuum secretum publices*, & vt exponit ibi gloss. hoc est priuilegium Dei, quod non potest ab inferiore tolli, *c. inferior dist. 21.* sub excommunicationis pœna Abb. *in c. 2 in fin. de confessis*, summa Angelic. *in ver. confessio delicti in princip. & in ver. inquisitio §. pœn. & in ver. denuntiatio §. 13.* Syluestrina *in ver. accusatio §. 13.* quam opinionem dicit esse communem Natta *in clem. sæpe §. & quia col. 7, de verb. significat.* Diuus Thom. *in 2. 2. q. 69. artic. 1. & 2.* & ibi Caietan. Soto *de ratione tegendi, & detegendi secreta, in 2. membro q. 7. conclus. 1. & 2. de iustit. & iur. lib. 1. q. 6. artic. 1. & 2. & q. 7.* Gregor. Lopez. *in l. 4. tit. 29. part. 7. in glossa iurar que diga la verdad.* vbi late examinat, & ita resoluit Rodotic. Suarez. *in l. 4. tit. de las iuras nu. 15. lib. 2.* Anton. Gomez. *in 3. lib. var. resolut. cap. 12. de probat. delict. nu. 5.* Bernard. Diaz. *in sua practica crimin. canonic. cap. 118.* Et de communi testatur Anton. de Corduba *in lib. 1. sui quæstionarii, q. 43. fol. 350.* & ad hoc solet allegari, *c. 1. & ibi gloss. in ver.*
nulli de probationib. Præterea nemo potest † à quoli- 12
bet humano iudice cogi sub quacunque pœna ad publicandum sua delicta, imo debemus peccata nostra, quantum possumus occultare, ne peccemus, *c. quam sit graue gloriari de excess. prælat. c. non sunt audiendi 11. q. 3.* & si peccat, qui famam suam negligit, quanto magis qui dissipat, & hanc tenet Sanctus Antoninus *in 3. parte tit. 8. cap. 4. §. 1. ver. primo modo* & Caietan. *in 2. secunda*
q. 73. artic. 2. dicentes, peccare eos, † qui se ipsos infa- 13
mant, etiam si metu pœnæ id faciant, ita quod metus pœnę non excuset propalantem sua secreta crimina. Nullus iudex, qui naturali legi, & diuinæ subditur *c. sunt quidam 25. q. 1.* potest iuste cuiquam pręcipere, vt sua peccata manifestet. Vnde D. Thom. *in 2. secunda q. 13. artic. 7. ad 5.* dicit: *Prælato non est obediendum contra præceptum domini. & Actuum cap. 5. Obedire magis oportet Deo quam hominibus.* Iccirco quando Prælatus pręcipit, vt sibi dicatur, quod quis sciuerit corrigendum, intelligendum est præceptum, saluo ordine fraternæ correctionis, siue pręceptum communiter fiat, siue specialiter, sed si Prælatus expresse præciperet contra hunc ordinem à Domino institutum, & peccaret præcipiens, & ei obediens, quasi contra Domini præceptum agens, vnde non esset ei obediendum. Hęc ille. Item lege euangelica, & naturali prohibemur scandalizare proximum. Matthæi *cap. 18. c. nihil de præscript. c. 2. de noui oper. nuntiat.* Sed peccata publicare est proximũ scandalizare, D. Thom. *in secunda 2. q. 44. artic. 2.* & probatur *in c. presbyter si a plebe: & in c. si mala 5. q. 4.* Item ex præceptis decalogi vetitum est alteri detrahere, hoc autem est non solum falsum crimen imponere, vel imponendi causa esse, sed etiam si crimen alterius aut proprium citra ordinem iuris detegit, vel est causa, vt detegatur, quare à nemine quis potest cogi ad publicandum sua peccata sub quacunque pœna.

Sicut † dicimus de sacerdote, qui homicidium vo- 14
luntarium occulte perpetrauerit, nam post confessionem, contritionem, & pœnitentiam potest celebrare, non impetrata dispensatione super irregularitate, præsertim si esset parrochus, vel beneficiatus, aliquo modo ad celebrandum obligatus, maxime pro sui hono-

ris, &

Digitized by Google

ris, & famæ conseruatione, est enim crudelis, qui famam suam spernit, *c. volo 12. quæst. 1.* & posset de delicto haberi coniectura, in eiusque cognitionem deueniri per cessationem à diuinis, ita tenet Scanen. *in tractatu de censuris Ecclesiasticis, titulo de dispensationibus super irregularit.* ex mente Nauarr. *in summa cap. 27. num. 239.* Frater Alphonsus de Castro *de potestate legis pœnalis, lib. 2. cap. 15.* Ioann. Guttieres *in libro canonicarum quæstionum, cap. 13.* Quia lex naturalis, & diuina de defendendo suam famam, præstat legi humanæ de abstinendo à sacro in irregularitate, *c. sicut de consecrat. distinctione 1.* vbi vide Nauarr. & ita consuluit Bartolom. de Anenia pro quodam excommunicato in periculo infamiæ constituto, & in moniali excommunicata excommunicatione Papali, occul-
15 tissime tamen, vt possit communicare † ante moram petendi absolutionem, interesse choro, & aliis, à quibus abstinendo, fama monasterii, & sua periclitaretur, cum declaratione tamen, quod dictus sacerdos faceret diligentiam pro obtinenda dispensatione, secus si diligentiam non faceret.

16 In iudiciis † principalis inquisitus, respondens cum iuramento contra veritatem non punitur de periurio, Alex. *in addit. ad Bartol. in l. 1. ff. de bonis eorum qui ante sent.* Addentes ad Abb. *in c. 1. de testib. cogend.* vbi dicitur paucos hoc scire, licet sic respondens, peccet, vt dicit Abb. *in c. cum P. de testib. cogend. col. 2. vers. & in quantum.* & facit gloss. not. *in c. nequis arbitretur 22. quæst. 2.* quod mendacium benignitatis, quod fit ad salutem alicuius, non sit peccatum mortale.

Quid si iuridice facit, tanto minus tenetur reuelare sub excommunicationis pœna, V. g. licet alicui rem
17 furari † æquiualentem, quando rem suam occupatam ab aduersario potenti, & opulento aliter habere non potest glossa *in c. ingentium distinctione 1.* Innocent. *in c. olim in primo numer. 8. de restitut. spoliat.* Alexand. *in consil. 135. num. 1. vol. 1. & in consil. 127. num. 8. vol. 4.* Felyn. *in c. quoniam num. 13. de simonia, & in c. 2. de sponsalib.* Marsil. *in singular. 177.* & *in sua practica criminal. §. constante num. 36.* Nauarr. *in suo manuali, cap. 17. num. 112. & seq.* quod procedit etiam in vsura fraudulenta, rapina, & aliis damnificationibus, vt quis tunc in conscientia ab istis, vsurariis, & damna inferentibus, aliud eiusdem valoris, furto subtrahere, atque accipere possit D. Antonin. *in sua summa parte 1. titulo 1. cap. 15. sub verb. de furto in genere.* Cotta *in memor. ver. dolum bo-*
18 *num prope finem.* vbi tenet, quod creditor † potest furtiue accipere propria auctoritate rem sui debitoris, idem firmat Marsil. *in d. §. constante num. 37.* Næuizan. *in sylua nuptial. lib. 3. num. 43.* vbi concludit hoc etiam in conscientia licitum esse: quo casu, si post acceptionem occulte factam † fierent monitoria contra scientes, &
19 non reuelantes, non tenetur aliquo modo ea bona restituere, nec propalare, neque etiam alii hoc scientes reuelare debent, vt per eundem Næuizan. cum relatis per eum: summa Armilla *in ver. furtum num. 15.* Secus tamen si testes dubitarent, licet recuperans eis dicat, quod ad recuperandum suum debitum tantum, quod iustum est, accepit. Nisi tanta fide, & virtute apud eos polleret, vt merito propter eius dictum certi reddeentur, ita Nauarr. *in d. cap. 17. num. 114. & cap. 25. numer. 46.* Medina *de restitut. quæstione 3. caus. 12.* & latius *quæstione 11.* Soto *in 4. lib. sentent. distinctione 22. quæstione 1. artic. 2.* Antonius de Corduba *in lib. 1. quæstionarii, quæst. 43. col. 3. in 4. limitatione, & in quæst. 64. in 4. limitation. & in tractatu de casos de conscientia, in 2. editione quæst. 181.* Hoc autem fallit, quando factum

est † notorium, quia tunc omnino debet reuelari, vt 20
per Angelic. *in summa in ver. Confessio delicti in princip.* sed tunc non debent ferri monitoria, neque excommunicatio, quæ in subsidium tantum, vt dixi, & vbi deficit actio ordinaria, sed hic superest actio ordinarie agendi ex facto notorio coram seculari iudice, aut per viam intimationis coram ecclesiastico, si esset simpliciter infamatus, aut aliquibus indiciis affectus, & semiplena adesset probatio, possent monitoria emanari, teneretur que † principalis contra se deponere 21
Ambros. de Vignatte *in l. ciuile Cod. de furt.* Anton. de Corduba *in d. tractatu de casos de conscientia, quæst. 64. in 2. puncto & in lib. 1. quæstionarii, quæst. 43. col. 2. vers. at vero.* Quod intellige, si ageretur tantum ad pœnam spiritualem; secus si monitoria concederentur, ad procedendum iudicialiter, summa Angelica *in ver. Denunciatio in fine.* Syluestrina *in ver. Confessio, in primo vers. primo in ista quæstione: hic aduertendum est.* Nam & si principalis non teneatur reuelare, tamen tenetur restituere quod possedit mala fide, *c. 2. de regul. iur. libro 2.* D. Thom. *in 2. secundæ quæstione 62.* Syluestrina *in ver. Restitutio per totum. & §. 6.*

Item si vxor † de bonis mariti aliquid in casu licito 22
propria auctoritate occulte acceperit pro satisfactione suæ dotis, vel arrharum, quando ea recuperare non poterat, non tenebitur ipsa, neque id scientes reuelare. Anton. de Corduba *in d. tractatu de casos de conscientia quæst. 126. in princip.* Item Aduocatus & medicus † non tenentur reuelare secreta ad præcep- 23
tum superioris, ne dicantur præuaricatores, & proditores causæ. Petr. de Palude *in 4. lib. sentent. distinctione 27. quæst. 1. in casu 9.* Nauarr. *in manuali cap. 25. num. 42. & 46.* vbi quod aduocati, confessores, medici, & alii similes, quibus deteguntur secreta litium, dubiorum, & morborum, peccant testificando de secretis cum eis secreto communicatis, nisi aliunde illa nouerint, vel nisi sint talia, quæ non detecta in aliorum damnum redundarent, quo casu est detegendum solum necessarium, vt ibid. Nauarr. *in c. inter verba numer. 799. 11. quæstione 3. & in Manuali cap. 18. num. 60.* Idem probat Anton. de Corduba *in d. tractatu de casos de conscientia quæst. 64. in 2. puncto, vers. el tercero caso es, & in lib. 1. quæstionarii, quæst. 43.* loquens etiam in obstetrice, † & quod supradictæ personæ etiam si sub ex- 24
communicationis pœna, vel cum iuramento cogantur specialiter à superiore reuelare quod sciunt, nam reuelando, peccant mortaliter, vel testificando.

Idem nec tenetur reuelare testis † de auditu, si id 25
audiuit à leuibus personis, non fide dignis, ita quod reuelaturus de leuitate notaretur, si id ideo crederet, vel denuntiaret, aut de auditu ab istis leuibus personis testificaretur, præsertim si crederet, quod ex eius reuelatione, iudex plus debito contra reum moueretur, hoc enim casu reuelare non tenetur. Item testes † nō 26
tenentur reuelare, quotiescunque illi, à quibus sciuerunt, reuelauerunt; Nauarr. *in c. inter verba numer. 790. 11. quæst. 3. & in Manuali cap. 25. numer. 46.*

Item si peccatum † est secretum, atque reus est om- 27
nino emendatus, vel speratur cum correctione fraterna posse emendari, non debet obediri Prelato præcipienti, vt denuntietur, absque dicta trina fraterna correctione, D. Thom. *in 2. secunda, quæst. 33. artic. 7. ad 3.* Diuus Antoninus *in sua summa parte 2. titulo 9.*

cap.

Digitized by Google

*cap.6.§.4.*Nauarr.*in d.cap.25.nu.64.* Nisi constaret reum, de illo crimine esse infamatum, cum sufficientibus inditiis, aut semiplena probatione, quo casu, si à iudice interrogatur, tenetur veritatem dicere, ergo ad euitandam excommunicationem reuelare.

28 Si testes † sunt criminosi, non admittuntur ad denuntiandum, quia propter malum zelum præsumuntur alios velle corrigere, cum ipsi essent corrigendi, & si admitterentur, generaretur scandalum in ecclesia Dei, Felyn.*in c.nouit. n.14. ver.solue poterit.* pro quo est tex.*in c.dilectus de accusat.* gloss.*in c.personas de testib. & in c.cum oportet ver.ad denuntiandum de accusat. & in c.cum in tua ver.persona de sponsalib. & in c. cũ in tua ver. repellendus qui matrim.accus.poss. & in c.cum ex iniuncto*

29 *ver.tenetur in fin.de haeretic.* Vnde contra testes † huiusmodi debet concedi repulsa, & potest opponi, quod sunt criminosi, & in peccato mortali existentes, Barto. *l.in constitut.ad reprimendum ver. Denuntiationem nu.8. & ibi lata Apostilla.* Et tripliciter opponitur, scilicet, excommunicatio, expoliatio, & deprædatio; ita & aliæ præiudiciales exceptiones opponi possunt, gloss. final. *in d.c.nouit & ibi Innoc nu.1.* Specul. *de denuntiatione §. 2.nu.6.* Sed an coram Ecclesiastico iudice, vt laico obiectus dari debent? Vtique ad denegandam copiam coram Ecclesiastico, quem constito de prædictis dare non debet.

CAP. VIII.

Denuntiationis iudicium quando fieri debeat coram Ecclesiastico, etiam in præiudicium iurisdictionis laicorum,

SVMMARIA.

1 *Recursus habetur ad ecclesiam ratione peccati.*
2 *Actione sublata per legem, petitur executio obligationis naturalis.*
3 *Causæ quomodo agãtur coram iudice seculari, & quomodo coram Ecclesiastico.*
4 *Denuntiatur ecclesiæ, qui condemnatus non pœnitet.*
5 *Imperatori quando fuerit prohibitus ingressus ecclesiæ.*
6 *Peccati omnis causa pertinet ad Papam.*
7 *Iudex Ecclesiasticus quando aditur per viam denuntiationis.*
8 *Causa ciuilis, etiam ratione peccati quando non possit trahi ad ecclesiam.*
9 *Sententia in vno foro an, & quando pariat exceptionẽ rei iudicatæ in altero.*
10 *Pœna diuersa quando possit imponi ab vtroque iudice.*
11 c.felicis de pœnis lib.6. *quando procedit,*
12 *Pœna condigna quando non imponitur per vnum iudicem, debet imponi per alterum.*
13 c.final. de exceptionibus lib.6. *quando procedit.*
14 *Denuntiatione agendum est, quando actio de iure ciuili non competit.*
15 *Denunciationis iudicium non procedit, quando superest actio de dolo.*
16 *Iuramentum extraiudicialiter interpositum non producit actionem, sed ob ipsum agitur coram ecclesiastico.*
17 *Statutum auferens actiones infra certum tempus, est validum.*
19 *Negligentia quomodo punitur de iure ciuili, & de iure canonico.*
19 *Actione sublata de iure ciuili, agitur per denuntiationem euangelicam.*
20 *Præscriptio cum mala fide potest induci auctoritate Papæ.*
21 *Mala fides non datur, vbi est auctoritas legis.*
22 *Peccatum an sit inductum, attenditur ius canonicum.*
23 *Adulteri possunt occidi in adulterio deprehensi.*
24 *Occidens adulterum, non excusatur à peccato.*
25 *Bannitum occidens vigore statuti, non excusatur à peccato.*
26 *Deceptio infra dimidiam iusti pretii est permissa de iure sed non excusatur a peccato.*
27 *Deceptione quantumcunque minima, & dolosa peccatum committitur.*
28 *Ecclesia non debet vendere rem pluris, quam valeat.*
29 *Deceptio infra dimidiam iusti pretii an sit approbata de iure canonico.*
30 *Permissio iuris non omnis est honesta.*
31 *Papa non potest confirmare quod cum peccato fit.*
32 *Papæ auctoritas non excusat à peccato.*
33 *Filius contra patrem non agit de iure ciuili, sed potest agere ratione peccati.*
34 *Debitor iniq. absolutus à iudice, adhuc tenetur in foro conscientiæ.*
35 *Confessus suam sententiam iniustam, potest conueniri coram ecclesiastico.*
36 *Conscientia quid sit.*
37 *Princeps quando possit iudicare in causa propria.*
38 *Princeps a subdito conuenitur coram Papa.*
39 *Papa est iudex laicorum ob negligentiam iudicis laici.*
40 *Recursus habetur ad Papam propter malitiam iudicis laici.*
41 *Appellatio à laicis ad ecclesiasticum, an, & quando sit admittenda.*
42 *Serui contra dominum agere possunt coram iudice ecclesiastico.*

QVando iuris ciuilis obseruantia habet in se peccatum iuris naturalis, ad ecclesiam † habetur recur- 1
sus, Bald.*in §.si quis per triginta annos.si de feud.defunct. fuer.controuers.* Vt in obligatione naturali, quæ oritur ex consensu: Aut cum quis locupletatur cum aliena iactura, Abb.*in c.nouit.nu.49.de iudic.* lex non potest veram iustitiam abolere, super qua fundatur euangelica denuntiatio. Bald.*in auth.ad hac vers.sed ponamus,nu. 29.C.de vsur.* Et ideo etiam quod actio † sit sublata po- 2
test peti executio obligationis naturalis, Felyn. post Innoc.*in c.quæ in ecclesiarum de constit.* Quælibet causæ † coram quibusuis iudicibus semper super iniusti- 3
tia vertuntur, quæ mortale peccatum est, coram secularibus quidem iudicibus, prout ipsa iniustitia est iniquitas contra rationem naturalem, coram Ecclesiasticis autem, quatenus ipsa est peccatum, occidens animam, & priuans eam vita diuinæ gratiæ, & ideo vbicunque potest denuntiatio fieri, potest Ecclesiasticus iudex adiri, etiam si præiudicium fiat laicorum iurisdictioni. V.g.

Si interfector iuste esset à seculari iudice punitus, citra mortem, sed peccati non pœniteret, vt si diceret, placere sibi id fecisse, poterit corrigi fraterna correctione, & si non corrigeretur, denuntiare † ecclesiæ, & si 4
admonitus ab ecclesia non pœniteret, posset vt contumax excommunicari, quia secularis puniuit illum, vt homi-

homicidam offendentem proximum, & rempubli-
cam, Ecclesiasticus autem quatenus est impeditiuum
vitæ æternæ, quia per impœnitentiam, & contuma-
ciam impedit vitam spiritualem, quod lex ciuilis non
facit, nisi in aliam id proximi offensionem extendatur,
Diuus Ambrosius Episcopus Mediolanensis palam
5 prohibuit ingressum Ecclesiæ Theodosio Imperato-
ri, † eo quod non pœnituisset tanti sanguinis tot inno-
centium hominum apud Thessalonicam crudeliter
effusi, *c. duo sunt distinction. 96. c. apud Thessalonicam 11.
quæst. 3.* vt narrat D. Antonin. *in summa Historial. par-
te 2. tit. 9. cap. 8. §. 3.* ergo Ecclesiastica potestas po-
test procedere contra laicum sui Episcopatus, etiam
Imperatorem super crimine mere profano, quale
fuit illud Theodosii ad cogendum illum pœnitere,
Nauarr. *in c. nouit. in 6. not. num. 4. de iudic.* dicit Papa
6 *in d. c. nouit.* intendimus decernere de peccato, cu-
ius ad nos pertinet sine dubitatione censura, quam in
quemlibet exercere possumus, & debemus, & paulo
infra. Nullus ait, qui sanæ mentis est, ignorat, quin
ad officium nostrum spectet de quocunque mortali
peccato corripere quemlibet Christianum, quod
cum summa iurisdictione fieri à Papa, cæterisque E-
piscopis, ostendit Nauarr. *in c. si peccauerit 2. quæ-
stion. 1.*

Nec potest dici, per hoc remedium denuntiationis
aperiri viam, vt omnes causæ fori secularis, trahantur
7 ad ecclesiasticum, † aut trahi possint, concludendo li-
bellos petitorios, videlicet, reos ipsos peccare, atque in
peccato perseuerare, quod certe euenit in omnibus
contractibus, & cæteris, in quibus aliquid restituen-
dum est. Quia tunc iudex ecclesiasticus hac via inter
laicos adiri potest, cum aliud deest remedium coram
iudice laico, vel quia non vult, vel quia non potest iu-
stitiam ministrare, Hostiens. *in d. c. nouit. col. 3. de iudic.*
Imo etiam si superesset actio, & facultas iudicis laici,
posset etiam coram Ecclesiastico laicum ratione pec-
cati conuenire, nam per *d. c. nouit.* potest Ecclesiasti-
cus de quocunque peccato cognoscere: Hoc intelli-
8 go, nisi reus excipiat actorem malitiose † ipsum tra-
here ad forum ecclesiasticum omisso seculari iudice;
& reus sic excipiendo offerat stare iudicio sui secularis
iudicis; quia ecclesia debet exceptionem admittere,
ne impediat iurisdictionem laicorum, cum etiam ad
remedium censurarum, & denuntiationis deueniri
non possit, quotiescunque adest ordinarium remedi-
um, vt quis coram suo iudice conueniri possit, vt la-
tius superius explicaui. (Mirandum certe, cur æmuli,
detractoresque iurisdictionis ecclesiasticæ in puncto
iudicii denuntiationis euangelicæ, quæ coram Epis-
copis fit, Ecclesiasticos iurisdictionis cupidos, omnia
ad se trahere dicant, ratione peccati, idque non videri
permittendum, ne impediatur laicorum iurisdictio.
In illa autem ardua quæstione, quam explicauimus
supra in parte prima; An Papa habeat iurisdictionem
temporalem directo in temporalibus; cum inducantur
tot plurima exempla, in quibus summi Pontifices pro
tempore tot Imperatores, Reges, Principes priuarunt
ex causa mere temporali, respondent, id factum esse,
ratione peccati, quam ipsi summi Pontifices habent
omnimodam: ibi igitur omnino relaxant habenas
ad velandum actus qui in casibus emergentibus con-
tinuo fiunt, hic autem omnino peccati rationem
violare, atque restringere conantur, ex quo magna
contrarietas ostenditur, & propterea eorum
scriptis detractoriis non esse credendum opus
est.)

Neque Baldo assentior *in d. §. si quis per triginta
annos si de feudo defuncti fuer. controuers.* vbi ait, ad ec-
clesiam recursum haberi non posse, si à iudice laico
per sententiam fuerit negotium diffinitum, vt etiam
firmat, *in auth. clericus Cod. de Episcop. & cleric. & in
auth. ad hæc numer. 15. Cod. de vsur.* Quia contrarium
patet in delictis mixti fori, vt dixi supra in secun-
da parte, nam sententia † in vno foro, non obstat 9
in alio, ob varios respectus, castigatus à laico ob
vulnus illatum in Ecclesia, poterit etiam puniri ab
Ecclesiastico quatenus sacrilegium, quia ob varios
respectus crimen est vtriusque fori, Bald. *in l. placet
C. de sacros. eccles. & in l. si quis in hoc genus C. de episcop.
& cleric. & in cõsil. 260. vol. 3.* Aretin. *in c. de his de accu-
sat.* vbi Felyn. *num. 13.* alios congerit. Idem Aretin.
in consil. 58. in 2. dub. Abb. *in c. 1. de offic. ordinar.* Ma-
ranta *in titulo de inquisitione, num. 97.* Practica Cor-
radi *in titulo de accusat. num. 11. vers. 9.* Ioann. Marc.
Montic. *in sua practica criminal. reg. 1. num. 16.* Boss.
in titulo de foro compet. num. 84. Foller. *in practica cri-
minal. canonic. cap. 35. num. 23.* & est communis o-
pinio, de qua per Couar. *lib. 2. var. resolut. cap. 20. nu. 6.
vers. vndecimo, eadem constitutio.* & Alciat. *in c. 1. num.
128. de offic. ordinar.* Clar. *quæst. 57. vers. sed hic occurrit.*
Boer. *decis. 289.* Francisc. Marc. *decis. 907. parte 1. & de-
cis. 19. num. 4. part. 1.* Pro quo est tex. *in c. felicis §. final.
de pœnis lib. 6.* vbi non obstante punitione † per ec- 10
clesiasticum, potest iterum per iudicem laicum puni-
ri, quem textum dicit notabilem Abb. *in c. tuæ de pro-
curator.* nesciens alium æque bonum, sequens distin-
ctionem Ioann. Andreæ *in d. c. felicis in nouella.* vbi re-
fert hoc fuisse disputatum Bononiæ, & conclusum,
quod aut per diuersas leges imponuntur diuersæ pœ-
næ pro delicto, omnino separatæ; & tunc impositio v-
nius non tollit aliam, *l. qui sepulcro C. de sepulcro vio-
lat. l. 3 ff. de libero hom. exhibend. l. quoties ff. de act. &
obligat.* Aut pœnæ non sunt omnino diuersæ, quia
vna lex imponit pœnam centum scutorum, alia mil-
le, & tunc procedit opinio legistarum, de qua per
Bald. *in consil 31. vol. 4.* Aut pœnæ sunt omnino simi-
les; quia quælibet imponit pœnam centum scutorum;
& tunc non refert, quę pœna assignetur, cum sit eadem
Felyn. *in d. c. de his num. 13.* Boer. *in d. decis. 289. num. 6.*
Stephan. Aufrer. *in tractatu de potestate ecclesiastic. super
la: c. num. 54. vers. centesimo vigesimo.* Et licet tex. *in d.
c. felicis* † loquatur in offendente Cardinalem, tamen 11
idem est in omnibus aliis delictis, vt per gloss. ibi. &
August. *in addit ad Angel. de malefic. in ver. & ad que-
relam num. 91.* quod est generaliter verum in omni-
bus delictis mixti fori, pro vt reprobata glossa dic t An-
ton. Gomez. *in tit. de delictis, cap. 1. num. 40 tomo 3.* Co-
uar. *in d. cap. 10. vers. 11. eadem constitutio.* Boss. *de foro
compet. num. 147.* Alberic. *in l. 2. §. hoc edicto ff. de vi bo-
nor. rapt.* Abb. *in d. c. tua col. 2. de procurator. & in d. c. de
his de accusat.* Ancaran. *in regula, ea quæ quæst. 9. de reg.
iur. lib. 6.* Felyn. *in c. quod olim de iudic. & in c. cum sit
generale num. 27. de foro compet.* & ratio conclusionis
sumitur ex *l. 2. vers. sin autem C. de sportulis,* vbi Bald.
& *in l. si quid erit ff. de offic. pro consul. & in auth. de defen-
sor. ciuit. §. audient.* vbi quando ex defectu iurisdictio-
nis non potest pœna † competens delicto per iudicem 12
imponi, recurritur ad alterum iudicem, qui compe-
tentem, & condignam imponat. Prima autem pœna
computatur in secunda, & secunda suppletur per pri-
mam, Bartol. *in l senatus col. final. ff. de accusat.* si secun-
da erit corporalis post primam pecuniariam, tunc pe-
cuniaria debet restitui, Maranta *in d. titulo de inquisitio-
ne, num. 100.* Neq; obstat *c. final.* † *de except. lib. 6.* quia 13

Dd loqui-

Digitized by Google

loquitur quando iudex plenarie potest absoluere, Bald. *in consil. 260. in fin. vol. 3.* vt episcopus in clericum, & laicus in laicum de delicto mere ciuili; secus de aliis, in quibus vnusquisque habet cognitionem, & quilibet in foro suo maior est, *l. apud eum Digest. de manumiss.*

Interdum iure ciuili actio non competit, vt ex pacto modo, *l. iurisgentium §. sed cum nulla ff. de pact.*
14 & tunc per viam † denuntiationis euangelicæ in foro Ecclesiastico, etiam in terris imperii, potest executio pacti modi peti, Innocent. & Compostellan. *in c. qua in Ecclesiarum de constitut.* Doct. *in c. nouit. de iudic.* Bartol. *in constitut. ad reprimendum, in ver. Denuntiationem.* Alexand. *in d. §. sed cum nulla prope finem vers. Item secundum eum.* Nisi ille cui factum est pactum, posset
15 exercere de dolo actionem, † iuxta tex. *in l. eleganter §. seruus pactionis & ibi Bartol ff. de dolo.* Bald. *in l. cum mota Codice de transact.* Angel. *in consil. 1.* vt quia peteretur damnum, si pactum non obseruaretur, & nulla alia superesset actio, tunc de dolo datur; ergo cessat excommunicationis & denuntiationis remedium, *l. quoties ff. de prescript. verb. vbi gloss.* eadem gloss. *in rubric ff. eod. tit. & l. sancimus C. de sacros. ecclés.* & vide Odofred. *in lib. de formand. libellis in actionibus ciuilibus, cap. 41.*

16 Item ex iureiurando † extraiudicialiter interposito actio non competit, *l. si quis pro eo ff. de fideiussor.* Non loquor de iureiurando litis decisorio, de quo *in l. Actori Cod. de iureiur. & l. si duo Digest. eod.* Neque de iuramento confirmatorio contractus prohibiti, vt *c. 2. de pact. lib. 6.* quod accumulat forum foro, & si præstatur inter laicos potest in vtroque foro conueniri, *c. cum laicus de foro compet. lib. 6.* Abb. *in c. cum venissent. num. 25. de institut.* sed loquor de iureiurando obligationis inductiuo, V. g. iuro quod per te faciam certum quid, nullo altero pacto præcedente inter nos, *d. l. si quis pro eo.* quia si præcessisset pactum, competeret actio. Sed pro hoc iuramento actione inefficaci, potest multipliciter agi, vt dicit Abb. *in d. c. cum venissent in fine.* & inter alios modos Innocent. ibi, & *in c. nouit. de indic.* posse per viam denuntiationis agi, asserit, quia non seruando iuramentum istud peccat: Aut etiam per viam intimationis, vt intimetur iudici Ecclesiastico illum stare in peccato: in vtroque casu debet de pacto, & iureiurando constare, sicut in cæteris iudiciis, ex regula, *actore non probante, &c.* quæ denique obseruatur in hac materia, *c. si peccauerit 2. quæst. 1.* Quid si non constat? Regula est, Episcopus ad instantiam cuiuscunque petentis generales monitiones per viam ædicti publici contra scientes, & non reuelantes, sub excommunicationis pœna, debet concedere.

17 Item si statutum auferat † actionem, quod est validum, gloss. *in c. 1. §. porro & ibi Bald. qualit. olim. feud. alien. pot.* Bartol. *in l. nemo potest num. 22. de legat. 1.* Vbi quod similia statuta valent, quia sunt inducta propter fauorem publicum in odium negligentis. Et idem tenet *in l. sequitur §. viam ff. de vsucap. & in l. final. §. procurator ff. rem rat. hab. & in l. ait prætor. §. plane num. 3. ff. ex quib. caus. maior. & in l. si is cui §. Flauius Digest. de solut.* Felyn. *in rubric. de præscript. num. 18.* Barbat. *in consil. 36. vol. 4.* qui respondet ad contraria, Bald. *in l. cum acutissimi Codic. de prescript. 30. annor. & in auth. sed nouo iure Codic. de natural. lib. in c. debitores de iureiur.* Iason. & Aretin. *Institut. de actionibus in princip.* Guido Pap. *decis. 199. num. 4. & decis. 319. & decisione 409. & decis. 416.* Parisiens. *consil. 49. num. 32. vol. 2.* Angel. *in l. 2. ff. de vsufruct.* Paul. de Castro. *in d. l. sequitur §. viam num. 6. & in l. hoc autem num. 4. ff. de seruit. vrban. præd.* Cuman. *in consil. 67. & in consil. 90.* Corn. *in consil. 267. vol. 4.* Ripa *in d. l. nemo potest numero. 113.* qui dicit esse communem opinionem, Alberic. de Rosat. *in regula, possessor. de reg. iur. lib. 6.* vbi late se extendit statutum huiusmodi non oppugnare iuri naturali, quia finem litibus imponit, neque iuri canonico, quia damnum, quod quis sua culpa sentit, sibi imputare debet, *c. damnum de reg. iur. libro 6.* Negligentia punitur à lege, victor non tenetur expensas reficere victori, in quibus sua negligentia fuit condemnatus, Alberic. *in d. regula. damnum.* Afflict. *decisione 177.* Item negligentia † punitur à lege ciuili, *l. 1. §. is Digest. de act. oblig. & in l. milites Digest. de custod. reor.* Et 18
propter negligentiam iure canonico quis priuatur dignitate, *c. ad monasterium de statu monach. c. 2. de cleric. non resid.* ergo non est absurdum, si statutum hoc creditoris negligentiam in non petendo, puniat, priuando actione, quam habet: in hoc statuto, mala fides debitoris non est considerabilis, quia statutum non tollit creditum in fauorem debitoris, sed impedit, quia creditor negligens potest agere, nam quod quis per longum tempus non petat, quod sibi debetur, tanquam nimium negligens debet puniri, maxime ad extinguendum lites, Parisiens. *consil. 101. num. 18. vol. 1.* Socin. *consil. 17. vol. 2.* Propterea cessante mala fide debitoris, non incidit *in c. final. de prescript.* vt dicit Socin. iun. *in consil. 145. num. 65. vol. 1.* Abb. *in c. quod clericis col. 5. de foro compet.* Si tollitur modus agendi de † iure ciuili, non tollitur obligatio naturalis, & 19
ipsa veritas, siue iustitia naturalis, in qua fundatur Euangelica denuntiatio, & ideo semper poterit haberi recursus ad ecclesiam non obstante statuto, Bald. *in tractatu de præscript. §. decimo quarto principaliter num. 1. vers. non potest tollere.* Nisi Papa statutum approbasset, quo casu auctoritate canonis, seu Papæ ex causa rationabili posset induci in certis casibus † præscriptio 20
cum mala fide, quod lex ciuilis, & statutum non posset inducere, Abb. *in c. 1. in 1. not. de præscript.* per textum cum gloss. not. *in c. inter hæc 33. quæst. 2.* Imo tutus auctoritate canonis præscriptionem inducentis, non debet dubitari de conscientia, Innoc. *in c. cura de iure patronat.* quem inducit Bald. *in d. §. si quis per triginta annos in princip. si de feud. fuer. controuers.* Ancaran. *in c. significauit num. 2. de censib.* Et vbi est auctoritas legis, ibi non datur mala fides, † *l. 1. ff. de his qui veni ætat. impetran.* Aluarott. *in d. §. si quis per triginta annos.* 21
neque dicitur peccare, qui facit auctoritate legis, ad quod citant, *l. Gracchus C. de adulter.* vbi quod legitime factum est, pœnam legis non meretur de iure ciuili: sed certe ad inducendum peccatum attenditur † ius 22
canonicum, *c. qui peccat. 33. q. 4.* Ancaran, *in c. canonum statuta, quæst. 14. vers. in hac eadem materia de constitut.* Roman. *in consil. 214. col. 1. l. is qui aggressorem Codic. de sicariis vers. nullam calumniam metuendam:* & Aristot, *in lib. 5. & hic cap. 1. & 2.* Iustum dicit, quod ex lege est, quod contra legem violentum: sed certe ista cõfirmatio expressa, & specialis debet esse non obstante peccato, inter cætera non sufficit, Abb. *in c. cum contingat. de iureiur.* Ioan. Andr. Ant. de Butr. & Immola *in c. dudum de electione.* dicunt, quod generalis confirmatio Papæ refertur ad actus validos, & non inualidos Alex *in consil. 59. vol. 1. & in consil. 122. vol. 3.* Ias. *in l. legato num. 12. de legat. 1. & in l. more maiorum num. 17. ff. de iurisd. om. iudic.* alias generalis legis auctoritas non opitularetur.

Item per legem Longobardam licet viro permittatur occidere vxorem in adulterio † deprehensam, 23

quod

quod etiam est verum hodie per nouissima iura, vt notat gloss. *in c. inter hec 33. quæst. 2.* si tamen faciat, non
24 excusatur † à culpa, vel peccato, quod sequitur Archidiacon. ibid. & Ioann. Fab. *in d.c. Gracchus C. de adulter.* Immola *in l. quid ergo §. 1. de legat. 1.* Abb. *in c. veniens in 2. de sponsalib. & in repetit. c. cum esses col. 5. de testam.* vbi dicunt illam glossam esse singularem, non tamen est singularis, quia altera glossa ciuilis hoc dicit *in l. quod ait lex in gloss. 1. ff. de adulter.* Idem Abb. *in c. si vero in secundo col. pen. de sent. excomm.* Roman. *in l. si ab hostibus num. 14. Digest. sol. matrim.* Felyn. *in c. 1. col. 1. de præscript. & in c. ad nostram col. 1. & infra de probat.* vbi dicit illam glossam auream: sed eam faciunt singularem Abb. Ioann. Andr. & Felyn. *in cap. 2. de homicid.* Felyn. *in c. quæ in ecclesiarum col. 5. de constitut.* Ias. *in l. vt vim col. 5. vers. adeo ad primam partem ff. de iust. & iure.* D. Thom. *in 4. lib. sentent. distinctione 37. quæst. 2. artic. 1.* vbi etiam Riccardus. Item licet ex
25 statuto permittatur occidere bannitum, † non propterea occidens excusatur à peccato, vt dicunt multi ex præcitatis, Bald. *in cap. 1. col. 1. de iudic. & in c. final. in 2. not. de præscript.* Ias. *in l. si ex plagis col. 1. ff. de verb. obligat.* Alii dicunt non peccare quando occidit zelo reipublicæ, & animo exequendi statutum, secus si ex animo effundendi humanum sanguinem ex odio, Bald. *in l. vt vim ff. de iust. & iur.* Sed quod nullo modo possit occidi in foro conscientiæ probat Nicolaus Moron. *in tractatu de fide, treuga, & pace quæst. 10. numer. 9.* Addentes ad Abbatem *in c. olim sub num. 17. de restit. spoliat.* Alberic. *in tractat. de statutis, parte 4. quæstione 19.*

26 Item licet iura permittant deceptionem † infra dimidiam iusti pretii, tamen decipiens peccat, Bald. *c. cum causa in fine de testib.* ex quo infert hæc verba: *Quo ergo vadit anima mercatoris?* Innocent. *in c. in ciuitate in princip. de vsur.* & ibi Anton. de Butr. *vers. venio ad gloss.* Abb. Ioann. de Anan. & Felyn. item Archidiacon. *in c. hoc ius col. 4. 10. quæst. 2. & in c. si cupis 16. quæst. 1.* Abb. *in cap. 1. de empt. & vendit.* Federic. de Sen. *in consil. 21.* Salyc. *in auth. ad hæc num. 21. Cod. de vsur.* Aretin. *in consil. 92. col. 2.* Ias. *in l. si quis in conscribendo vltimo not. Cod. de pact. & in l. si quis non aliter col. pen. ff. de verb. obligat.* D. Thom. *in secunda 2. quæst. 77. artic. 1.* Scotus *in 4. lib. sentent. distinctione 15. quæst. 2. artic. 2. conclus. 3.* D. Antoninus *in 2. parte summæ titul. 1. cap. 16. vers. quantum ad tertium principale.* vbi reprehendit Durandum, qui tenuit contrarium, & idem tenet D. Bernard. *in lib. 6. de euangelio æterno, sermone 35. artic. 1. cap. 2.* quorum plurimos citat Corradus *in tractat. de contractibus, quæst. 57.* vbi asserunt hoc proce-
27 dere, quantumcunque sit † modica læsio, & ratione peccati tenetur ad restitutionem, si deceptio ex dolo processit, & D. Thom. *in d. artic. 1. quæst. 77.* Calderin. *in repetitione c. nauiganti col. 4. vers. tertio oppono de vsuris & ibi Abb. & in c. in ciuitate & in c. cum causa col. final. & ibi Felyn. in fine de testib. & in c. 1. ne cleric. vel monach.* Salyc. *in auth. ad hæc C. de vsur.* licet lex dicat,
28 contrahentes posse se decipere, ecclesia † tamen non debet vendere rem pluris quam valet. gloss. *in §. socius 10. quæst. 2.* & ibi Archidiac. Roman. *singular. 755.* Iason *in l. quoties col. 5. vers. secundo principaliter C. de rei vendic.* Anton. de Butr. *in c. continebatur col. 1. de his quæ fiunt à prælat. & in d. c. in ciuitate de vsuris.* vbi quod putat de personis ecclesiasticis, idem putat esse de laicis quo ad forum animæ, & idem voluit Anton. & Immola *in d. c. cum causa de testib.*

Non obstat, quod ius canonicum, cuius principalis intentio est consulere animarum saluti, approbet contractum, in quo interuenit deceptio † infra dimidiam 29
iusti pretii, *c. cum dilecti de empt. & vendit.* & propterea hoc casu contrahentes sint tuti in foro conscientiæ, vt tenuit Ioan. Crotus *in repetit. c. vt animarum in princip. de Constit.* Bald. ibi contrarius & *in c. si proponente de rescript.* Aliter sequeretur, aliquem legis clypeo decipi, quod fieri non debet, *c. de viduis 27. quæst. 2.*

Quia respondetur, quod licet leges, & canones id permittant, † non tamen caret vitio, & dedecore, *c. hac* 30
ratione 31. quæst. 1. dicit Chrysostomus, quod permittimus, nolentes præcipimus, quia malas hominum voluntates ad plenum prohibere non possumus, & *in c. nerui distinct. 13.* dicit textus, non sine vitio est quod ignoscitur, & non præcipitur, vt dicit Bald. *in l. 1. & 2. Digest. nequis eum qui in ius voc.* per illum tex. *in vers. non delinquit. & in ver. simili delicto.* cum textus videatur sibi contrarius esse, Bald. declarat, non deliquit iuris interpretatione, quia non punitur, tamen vere deliquit quo ad bonos mores, quod est simile delicto, non omne quod permittitur honestum est, & sine vitio, *l. non omne l. semper ff. de reg. iur. l. semper ff. de ritu nuptiar.* semper in contractibus non solum quod liceat, sed quod honestum est, considerandum esse, & ideo glossa *in d. regula semper,* dicit, & si licitum sit contrahentibus se inuicem decipere, hoc tamen non conuenit facere bono viro, quam glossam, dicit Bald. singularem *in c. si proponente vers. & nota quod interdum de rescript.* vbi, si infra dimidiam est deceptio, ius canonicum approbauit contractum, sed non specialiter dixit, non obstante peccato, generalis confirmatio refertur ad actus validos, ideo ad contractus huiusmodi, si dolo caruerint, & peccatum abest. Nulli licet rem cũ peccato retinere, quod facit, si contra Dei legem dicit, vel facit, vel concupiscit, Alex. Anglus *in suo destructorio vitiorum parte 1. c. 1.* gloss. *in c. ille Rex de pœnitentia dist. 3.* quia facit contra rationem naturalem, ergo contra legem Dei æternam, Nauarr. *in sua summa in preludiis cap. 7. num. 5.* Neque Papa, † neque ius canonicum 31
posset confirmare quod cum peccato fit, quia non habent auctoritatem peccandi, Innoc. *in c. inquisitioni de sent. excomm.* ergo Papæ auctoritas, quantumuis specialis, † non excusat à peccato, Abb. *in d. c. inquisitioni* 32
nu. 3. Quare vbicunque adest peccatum, recurrimus ad ecclesiam, vt dixi, aut per viam denuntiationis, aut per viam intimationis.

Filius contra patrem † non habet actionem, *l. fin. C.* 33
de in ius vocand. nisi in castrensi ciuiliter *l. lis nulla ff. de iudic.* & etiam in quasi castrensi, *l. si quis vxori in tr. sponso ff. de furt.* nõ tamen de furto, sed actione in factum *l. superstite C. de dolo malo.* quod secus intelligit glossa de iure canonico *in c. quæritur 2. quæst. 7.* sed hoc etiam iure, intelligas, quod agere potest solum ratione peccati, arg. *c. si annuum de iudic. lib. 6.* Vbi filius in spiritualibus non est in potestate patris, & propterea vbi superest peccatum, filius admittitur in iudicium contra patrem, Abb. *in c. non est num. 2. de sponsalib.* & ecõtra, pater admittitur eadem ratione contra filium Syluestrina *in ver. filius familias nu. 28.*

Item si quis inique absolutus est à iudice, potest ratione peccati † denuntiari ecclesiæ, quia iste peccat in 34
fratrem suum, non soluendo naturale debitum, *l. Iulianus ff. de condict. indeb. l. procurator ff. rem rat. hab. c. cum æterni de re iudic. lib. 6.* Innocent. *in c. quia plerique num. 2. de immunit. eccles.* Bald. *in l. cum quis C. de iur. & fact. ignor.* Immola *in l. nemo potest de legat. 1. & in c. final. de præscript.* Sed contra quia obstat sententia iudicis laici, Bald. *in auth. ad hæc. numer. 15. Codic. de vsur.*

Digitized by Google

35 Propterea intelligo prædicta, si victor † confiteretur sententiam iniustam, Innoc. *in d. c. quia plerique vers. nam & si scire.* Immola post Bald. *in l. si quis instituatur in fin. ff. de hered. instit.* Aut si constaret dolo, vel pecunia sententiam obtinuisse. In hac denuntiatione requiritur peccatum, & quod denuntiatus sciat, vel scire debeat, se teneri, arg. *l. quod te ff. si cert. pet.* cum scit,
36 facit contra conscientiam, est enim conscientia † sensus animi cognoscentis bonum, & malum, cum autem scire debet, habet conscientiam erroneam, & iccirco cogi potest ad correctionem erroris, siquidem peccatum est errare in eo, vbi non est peccandum, Bald. *in d. auth. adhæc col. 1.*

Interdum actio quam difficillime exerceri potest, vt
37 subditus contra † principem non recognoscentem superiorem, qui licet iudicare possit in causa propria. Bartol. *in l. 1. C. ne quis in causa sua.* Ias. *in l. qui iurisdiction. ff. de iurisdict. om. iudic.* Socin. *in regula 195. & regula 203.* glossa *in ver. anathema in c. quilisarias 23. quæst. 4.* Abb. *in c. cum venissent. col. 2. de iudic.* Lancellot. *in templo iudic. lib. 1. cap. 1 §. 4. vers. Decimo per totum.* tamen hoc procedit, quando superior agit contra subditum Felyn. *in c. 1. num 8 de probat.* Stephan. Aufrer. *in tract. de potestate ecclesiastic. super luc. n. 32. ver. quadragesimo.* Si
38 subditus † vult agere contra suum superiorem, nō recognoscentem alterum, potest conuenire ipsum corā Papa, canonistę omnes *in c. 1. per illū tex. de probat.* Host. Abb. & cæteri *in d. c. nouit.* Innoc. *in c. licet ex suscepto de foro compet.* qui vult debere iri ad Papam, vbi non est alius superior & alii relati p Felyn. *in d. c. 1 n. 8. de probat.*
39 Eodem modo permittitur iri ad Papam, † si iudex laicus negligens fuerit in administranda iustitia, *c. ex transmissa c. licet ex suscepto de foro compet.* gloss. final. *in c. qualiter nu. 2. de iudic.* Sed in casu negligentiæ iudicis ecclesiastici non habetur recursus ad laicum, *d. c. qualiter in fine.*

Quæ dicuntur de negligentia in genere, procedunt etiam si malitiose agatur, & tunc ad Papam etiam per
40 viam † recursus, & appellationis posse iri, etiam si ipse Rex, qui superiorem in temporalibus non recognoscit, sic pronuntiasset, firmauit Andr. *in c. imperialem §. si inter duos num. 81. vers. vel pone de prohib. feudi alienat. per Fede ic. & in proœmio constitutionum regni prope finem §. in prologo liquet igitur.* & hoc procedit in Regno Neapolis, vt ibi Andr. Item Afflict. *in proœmio constitutionum quæst. 21.* Vbi etiam tractat quando talis appel-
41 latio sit † admittenda, ne fiat præiudicium iurisdictioni Regię, & retardandæ iustitiæ fortius procedit in aliis locis Romanæ ecclesiæ subditis, quę non pro hæredibus quibuscunque, sed ad certum tempus concessa sunt.
42 Item serui † contra dominum non possunt agere, & tamen si opprimuntur ab eo per viam denuntiationis coram Ecclesiastico agere possunt, *l. 2. ff. de his qui sunt sui, vel alien. iur. l. 1. §. quod autem ff. de offic. præfect. vrb.* Bartol. *in constitut. ad reprimendum ver. denuntiationem num. 4.* vbi etiam de cæteris, qui agere impediuntur.

CAP. IX.

De effectibus excommunicationis in foro fori coram vtroq; iudice.

SVMMARIA.

1 *Excommunicatus repellitur à iudicio.*
2 *. Non potest alterum reconuenire.*
3 *. An & quando opponat exceptionem cōpensationis.*
4 *. An & quando possit cedere actiones suas.*
5 *Cessionario an obstet titulus cedentis.*
6 *Excommunicatus nullo modo est capax iudiciorum.*
7 *.. An possit facere testimonium.*
8 *Non potest esse iudex delegatus, nec arbiter, nec accusator, .. nec denuntiator.*
9 *In iudiciis ciuilibus, & criminalibus nullo modo interesse potest.*
10 *Excommunicatus suam appellationem negligens, non potest repelli.*
11 *.. Semper est admittendus, nisi legitime appareat se esse talem.*
12 *.. Vbi interuenire potest, per se, & non per procuratorē potest.*
13 *Excommunicato omnis defensio conceditur per seipsū, non per alium.*
14 *Aduocatus an possit patrocinium præstare excommunicato.*
15 *Procurator excommunicatus non potest esse in iudicio.*
16 *.. Fallit si est excommunicatus post appellationem interpositam.*
17 *Excommunicatio reddit quem inhabilem in procuratorio.*
18 *Procurator excōmunicatus an possit substituere.*
19 *Gesta per excōmunicatum occulte an valeant.*
20 *Præscriptio semper currit contra excommunicatum.*
21 *Vasallus excommunicatus non excusatur, si non petit inuestituram tempore debito.*
22 *Clericus excommunicatus tenetur dicere officium, & alia facere.*
23 *Excommunicatus pro crimine hæresis est intestabilis.*
24 *Excommunicatus vltimas voluntates conficere potest.*
25 *Testamentum an possit conficere excommunicatus, à Papa dispensatus.*
26 *Executio an impediatur per exceptionem excommunicationis.*
27 *Excommunicatus non agit aliquo iudicio possessorio.*
28 *Excommunicatio non impedit restitutionem attentatorum.*
29 *Exceptio excommunicationis nunquam intelligitur exclusa.*
30 *Metus excommunicationis quando reddit actum nullum.*
31 *Dictio vniuersalis negatiua omne tempus includit.*
32 *Excommunicationis metus cadit in constantem virum.*
33 *Contractus cum excommunicato tenet.*
34 *Excommunicatus non agit ex contractu reciproco.*
35 *Contractus habens originem ab excommunicatione est nullus.*
36 *Solutio non potest fieri excommunicato.*
37 *Excommunicatus cogi potest ad soluendum.*
38 *Excommunicationis metus non facit præsumi renuntiationem actorum.*
39 *Metus censurarum non inducit præsumptionem renūtiationis.*
40 *Compromissum non potest fieri cum excommunicato.*
41 *Excommunicatus spoliatus non restituitur.*
42 *.. Non potest recipi ad religionem.*
43 *Excommunicatus qui non possit eligere.*
44 *.. Non potest habere dignitatem, neq; clericatum.*
45 *Electio non valet ab excommunicato facta.*

46 Ex-

Digitized by Google

46 *Excommunicatus quomodo repellatur ab electione.*
47 *Excommunicati non sunt sepeliendi, & aliquando exhumandi.*
48 *Exceptio excommunicationis an possit opponi contra mortuum.*
49 *Excommunicatus à canone non debet vitari ante declaratoriam.*
50 *Sepultura non est prohibenda nisi notorie constet de exceptione.*
51 *De delicto an possit tractari post mortem.*

NVnc de effectibus excommunicationis in iurisdictionalibus dicendum est: Inprimis igitur excom-
1 municatione denuntiatus † actor ab agendo repellitur, & sic in vim dilatoriæ, iuxta terminos, *c. decernimus de sent. excom. lib. 6.* Bellamer. *decis. 561. & decision. 86.*
2 Item ei denegatur reconuentio, † *c. intelleximus de iudic.* quia reconuentio est actionis species, *c. cum inter de except.* Item denegatur exceptio compensationis,
3 quia qui compensat, † agit, & petit, *l. amplius Digest. rem. rat. hab* & sic tenet gloss. *in c. cum inter de except.* & ibi communiter omnes Doct. nisi iudicatum oppositum esset liquidum, & actor compensationi consentiret, Capella Tolosan. *decision. 1.* vbi Aufrer. in additionibus alios congerit. Si actor compensationi non acquiescat, est tamen de æquitate admittenda, quia compensatio est defensio, & reus impeditus facto aduersarii non soluit, Abb. *in d. c. cum inter.* & in simili Bartol. *in d. l. amplius.* dicit in periurium non incidit qui iurat soluere, & compensat, ratione prædicta. Po-
4 test tamen cedere, † quia hoc vitium cohæret personæ, & non transit ad successorem, *l. an vitium Digest. de diuers. & temporal. præscript. l. vitia Digest. de acquir. possess.* Iacob. de Aret. *in l. doli Digest. de nouat.* infert, quod cessionario non obstat exceptio excommunicationis cedentis, per illum tex. qui loquitur in delegatione. Idem tenet Specul. *de procurator. §. final. circa princip.* Sed Dynus distinguit, *in c. si quis in ius de regul. iur. lib. 6.*
5 Nam cessionario † ex titulo lucratiuo obstat exceptio cedentis, ex titulo autem oneroso non obstat, *l. apud Celsum §. si quis autem. & §. de auctoris & §. si cum legitima ff. de doli except.* Alexand. *in d. §. si cum legitima*, qui
6 alios addit ad Bartol. Item excommunicatus † nullo modo est capax iudiciorum, nec vt iudex, nec vt aduocatus, nec vt notarius, nec vt testis, *d. c. decernimus.* Sed
7 si excommunicatus produceretur in testem, † non petito per partem quod absoluatur, sicut absolui debuit, post publicationem absoluetur, & iterato producitur. Zabarell. *in clem. 2. num. 2. vers. Bertrand. de testibus.* & ignorantia producentem excusat, Put. *decis. 4. num. 20. lib. 3.* excommunicatus igitur non feret testimonium, *c. testimonium de testibus.* siue sit publicus, siue occultus, quia in his, quæ geruntur ratione priuati iuris, non est differentia inter publicum, & priuatum censuratum, sed sufficit quod ita sit in rei veritate: nisi adhiberetur ad solemnizandum actum retro factum, quando excommunicatus non erat, vt in testamento. Put. *d. decisione 4. num. 17. libro 1.* Item iudex
8 delegatus esse † nō potest, *c. ad probandum de re iudic.* Nec arbiter, quia arbitria sunt redacta ad instar iudiciorum, *l. 1. Digest. de arbitr.* Doct. *in l. ex facto §. si quis rogatus Digest. ad Trebell. & in l. si quis arbitratu Digest. de verb. obligat.* Bland. *in tractatu de compromiss. in 2. quest. principal. num. 9.* Neque iudex ordinarius, vt late per Vant. *in tracta u de null. t. ex defectu iurisdict. num 137. & in titul. de sentent. ex defect. iurisdiction. de-*
9 *legati, num. 61.* Nullo igitur modo in ciuilibus † iudicus interesse potest. Neque etiam in criminalibus, vt accusator, *d. c. intelleximus.* vbi Abbas generaliter loquitur: Nec vt denuntiator: Nec vt litis assistens, Abb. *in c. veritatis num. 32, & seq. de dolo. & contumac.* quod facit iudex, etiam parte non opponente, *?. exceptionem de exceptionibus vbi Abbas in colum. final.*

Sed si appellauerit excommunicatus, † & appella- 10
tionem prosequutus non fuerit, non poterit appellatus propter negligentiam appellantis excommunicatum repellere, *c. significauerunt de except.* Ioann. Andr. *in c. pia num. 2, de except. lib. 6.* dum enim dubitatur de validitate excommunicationis sic censuratus ad omnem actum admittendus est, gloss *in c. solet in fin. de sent. excomm. lib. 6.* vbi cum apparebit † legitime esse ex- 11
communicatus, excludetur; ergo interim ad omnia supradicta admitti poterit, & hanc tenet Bald. *in l. lite C. de liberal. caus.* per illum tex. vbi pendente lite de statu serui, ille potest esse in iudicio, pro quo allegat *c. 1. de rescript. lib 6.* Socin. *in c. sacris num. 311. & seq. de sent. excomm.* distinguit, sed vtcunque de excommunicatione ista prius tractari conueniat, coram excommunicationis iudice tractandum est.

Vbi igitur interuenire † potest, an per se, vel per 12
procuratorem debeat comparere, Doct. *in d. c. intelleximus de iudic.* variant. Ego indistincte teneo, quod per se personaliter comparere possit, quia ad sui defensionem excommunicati persona non inhabilitatur. Item nullo iure cauetur, quod non per se, sed per procuratorem comparere debeat. Item textus *in c. significauerunt de exceptionib.* omnem defensionem excommunicato concedit, & si per procuratorem dumtaxat comparere posset, & excluderetur per seipsum, non omnis † defensio concessa esset, & tunc quia vrgente 13
necessitate (sicut est in quolibet alio) cum excommunicato participat, in minorem excommunicationem non incurrit, *c. quod anteceßorum 11. q. 3.* Dec. *in consil. 522. num. 11.* & faciunt quam plurima, quæ in casu necessitatis permittuntur, quæ alias fieri sunt prohibita.

Postulans pro excommunicato † an incurrat ex- 14
communicationem: si enim extra iudicium, in iō concernentibus defensionem, vtique incidit, quia hic casus non est à iure permissus: secus in iudicio, cui excōmunicato nulla defensio sublata fuit, *d. c. significauerunt.* Fallit si aduocatus causam iniustam foueret, tūc enim communicat ei in crimine, & in excommunicationem incidit, arg. *c. si concubina de sent. excomm.* si defendit excommunicatum super crimine, super quo fuit excommunicatus, vtique procedit hæc opinio, & fuit Hostiens. quia communicat criminoso in crimine: Aut enim protegit in alia causa, licet iniusta, & tunc iniuste communicat, sed non communicat in crimine, pro quo fuit excommunicatus; ergo in minorem tantum excommunicationem incidit, *c. nuper de sent. excom.*

Item procurator † excommunicatus in iudicio es- 15
se non potest, *c. post cessionem de probat. c. prudentiam de offic. delegat.* tam tempore constitutionis, quam absumptionis, nam si à principio constitutionis actus fuit nullus, tractu temporis non reconualescit: A principio nullam recipit potestatem; ergo si postquam absoluens est dominus permaneat in eadem voluntate, nihil facit, nisi de nouo constituat, quod procedit, ne repellatur exceptione opposita, *d. c. pia de except. lib. 6.* Speculator *in tit. de procurator. in princip.* Fallit in causa appellationis, post cuius interpositionem, † si ex- 16
communicatus fuerit, ipsamque prosequetur, & sic se

immiſceat, non peccabit ſecundum aliquos, cum ſeruet fidem datam, *c. iuramenti & c. de forma 22. quæſt. 5. & c. 2. & 3. de pactis.* Sed licet teneatur appellare, non tamen proſequi appellationem, *l. inuitus C. de procurator. c. non iniuſte eod. tit.* propterea peccat, niſi fidem in hoc etiam dederit, quod intelligo, ſtatu promittentis non mutato, arg. *c. quemadmodum de iure iurand.* & talis promiſſio poſt cenſuras contineret turpitudinem, *c. in malis 22. quæſt. 3.* Fallit in procuratore rei, cui omnis defenſio conceditur, *c. cum inter & c. dilecti de except. c. intelleximus de iudic.* Sed non eſt ſic, quia ex-
17 communicatio † reddit quem inhabilem in procuratorio, *d. c. poſt ceſſionem.* Item quia procuratorium eſt à principio voluntarium, *l. inuitus C. de procurator. l. filius §. inuitum ff. eod. tit.* & prohibito commercio, nullus à principio voluntarie in prohibitionem incurrere debet.

Quid ſi procurator à principio ſpecialem habuerit facultatem ad ſubſtituendum, an valeat excommu-
18 nicatus † ſubſtituere? ſubſtitutus enim videtur datus à primo, *l. inter cæterum §. 1. ff. quod cuiuſque vniuerſit. nomin.* gloſſ. *in clem. religioſus de procuratoribus.* Credo ſubſtitutionem valere an equam excommunicationis exceptio fuiſſet contra procuratorem oppoſita, arg. *l. Barbarius ff. de offic. prætor.* & notatorum *in deciſ. 1. de officio Vicarii per Creſcentium impreſſ.* & hanc tenet Innoc. & Ioann. de Lignan. *in tractatu de cenſuris eccleſiaſtic. §. 14. num. 27. arg. c. iudex de offic. delegat. lib. 6.* oppoſita igitur exceptione, poſtea ſubſtitutio non valebit.

19 Item geſta † per excommunicatum occulte in officio publico non valent ad beneficium illius, qui non ignorabat eſſe excommunicatum, ſic Calderin. *in c. ad probandum de re iudic.* vbi Felyn. *num. 8.* & per totum capitulum latiſſime diſputat, & ſequitur Dec. *in d. c. poſt ceſſionem num. 22.* ſed contra valere etiam reſpectu ſcientis tradit Felyn. *in c. Rodulphus num. 40. de reſcript.* & hæc opinio magis placet propter publicam tolerantiam, & vide Chaſſan. *in conſuetud. Burgund. tit. des iuſtices, rubric. 1. §. 6. nu. 17.*

20 Item contra excommunicatum iuſte, ſemper currit præſcriptio, † ſiue ſit in mora petendi abſolutionẽ, ſiue non. Abb. *in c. 1. de præſcript.* & hanc tenet Balbus *in tract. de præſcript. §. his itaq. præmiſſis nu. 24.* licet enim agere non poſſit, & non valenti agere non currit præſcriptio, cum non poſſit remouere impedimentum, & impedimentum illud culpa ſui proceſſerit, nec ſibi iuuare debet.

21 Item vaſallus † excommunicatus non excuſatur, ſi intra annum, & diem inueſtituram non petierit Andr. quem ſequitur Afflict. *in c. ſancimus num. 7. quo temp.*
22 *miles.* Nam ſicut clericus † excommunicatus tenetur dicere officium, quod proprium ipſius eſt debitum, Dec. *in d. c. intelleximus in 2. not.* Item omnia alia debita proſequi debet, & ſic inueſtituram infra debitum tempus petere. Verum ſi Dominus fuerit excommunicatus, excuſatur vaſallus, ſi ab eo inueſtiri non petierit, Afflict. *in d. c. ſancimus num. 69.* Sic è contra Dominus excommunicatum recuſare poteſt, vt eum adeat, propter eandẽ rationem, quam ponit Afflict. poſt Andr. ibidem.

23 Item excommunicatus † pro crimine hæreſis inteſtabilis redditur, *l. Manichæos l. credentes C. de hæretic. c. excommunicamus §. credentes de ſent. excom.* Idem ſi fuerit excommunicatus pro crimine vſurarum, *c. quãquam de vſur. lib. 6.* Bald. *in l. final. num. 7. C. ſi a non compet. iudic.* Idem ſi ſolemniter, & publice fuerit excommunicatus, Bald. *in l. 3. col. final. C. ſi pend. appellat.* quia ſic anathematizatus in non leuem hæreſis ſuſpicionem incidit. Franch. *in rubric. de teſtam. lib. 6. num. 31.* Craſſ. *in §. teſtamentum quæſt. 24.* ſecus eſt, ſi ex aliis cauſis fuerit excommunicatus, quia retinet adhuc dominium, & exercitium rerum temporalium, nec ob excõmunicationem amittit, *c. cum dilectus de conſuetud.* pp-
terea omnes vltimas † voluntates conficere poteſt de 24
rebus ſuis Federic. de Sen. *in conſil. 71.* Bartol. & Aretin. *in l. ſi quæramus de teſtament.* Duennas *in regula 272.* & eſt communis opinio, de qua per Clarum *in §. teſtamentum quæſt. 24.* Si tamen Papa dederit † monacho 25
licentiam teſtandi, non poteſt teſtari, ſi eſt excommunicatus, ne in eodem ſubiecto ſint duo ſpecialia, vt dicit Bald. *in c. intelleximus col. 2. de iudic.* quem ſequitur Felyn. *in c. ad probandum num. 1. prope finem de re iudic.*

Item exceptio † excommunicationis retardat etiã 26
executionem, quæ fit vigore rei iudicatæ, *c. pia §. ſi poſt rem de except. lib. 6.* Guido Pap. *deciſ. 215. n. 5.* Io. Baptiſt. de Aſinaria *in ſua praxi iudicaria §. 31. cap. 2. limitatione 17.*

Item non poteſt excommunicatus † agere in ali- 27
quo poſſeſſorio, Milus *in ſuo repertorio, ver. excommunicatus licet non poſſit.* Et propterea non poteſt intentare poſſeſſorium reſtitutorium, Capella Toloſan. *deciſ. 172.* Dec. *in c. cum inter nu. 16. de except.* & ita pluries fuit iudicatum in Rota vrbis: non tamen impedit † re- 28
ſtitutionem attentatorum, Dec. *in c. ex parte in 2. n. 24. de reſcript.* cum aliis allegatis per Lancellot. *in tract. de attentat. cap. 24. quæſt. 3. nu. 10.* vbi atteſtatur eſſe communem opinionem. Et licet iudicium attentatorũ ſit iudicium poſſeſſorium, Rota *deciſ. 1. vt lit. pend. in nouis & deciſ. 2. de re iudic. in nouis & deciſ. 28. de re iudic. in antiq.* hęc tamen eſt ſpecialis differentia inter ſpoliũ, & attentata, & propter iſta fit etiam iniuria iudici, ideo agentis excommunicatio reſtitutionem non impedit, propter iudicis etiam honorem conſeruandum.

Excommunicationis exceptio † nunquam excluſa 29
intelligitur per quamcunque diſpoſitionem quaſcunque exceptiones excludentem, vt probat Ioan. Baptiſta de Aſinar. *in d. practica §. 13. cap. 10. ampliat. 11. limitationis ſecundæ principalis.* Ioan. de Anan. *in c. poſtulaſti de homicid.* vbi expreſſe negat, diſpoſitionem negantem opponi exceptionem excommunicationis eſſe validam, vt ſentit etiam Dec. *in c. eccleſia ſanctæ Mariæ verſ. duodecimo de conſtitut.* Lapus *allegation. 92.* vbi dicit non admittentem huiuſmodi exceptionem, videri facere contra libertatem eccleſiæ, per *c. decernimus de ſent. excom. lib. 6.* licet aliter videatur ſentire Tiraquell. *de retract. lignag. §. 1. gloſſ. 9. numer. 282.*

Item metus excommunicationis † reddit actum 30
nullum: & licet regula ſit, valida ſunt, quæ per metum fiunt, ſed poſtea reſcindenda actione quod metus cauſa vt not *in c. Abbas de his, quæ vi, metuſq. cauſa fiunt.* Tamen hic metus excommunicationis nullum ipſo iure facit actum, Abb. *in c. olim, in tertio n. 10 verſ. ſed cõtra de reſtit. ſpoliat.* vbi Addentes latiſſime ſcribũt. Metus, qui cadit in conſtantẽ virũ ſimpliciter hoc facit, *l. 1. ff. eo q. met. cauſ. l. metũ §. ait prætor l. ſi mulier. §. q. metu ff. eod. tit. verſ. nullo tempore ratum habet.* ergo neq; in præſenti, q. tempus eſt, dictio *nulla* eſt vniuerſalis † nega- 31
tiua gloſſ. *in verſ. nullo modo in clem. vt hi de ætat. & qualit.* Felyn. latius *in c. cum acceſſiſſent. nu. 8. de conſtitut.* & vniuerſale tempus, etiam præſens includit, *c. 1. c. Abbas & c. ad aures de his, q̃ vi, metuſq. cauſ.* Excõmunicationis eſt iuſtus met⁹, q cadere poteſt in cõſtãtem virum, *d. c.* 32
dilectum

dilectus.de his quae vi.met.cauſ. & d.c.olim.in tertio in gl. de restit.ſpoliat. Archidiac.*in c.1.de ſentent. excommun. libr.6.* Innoc.*in c.inquiſitioni.eod.tit.* Luc. de Penn.*in l. quinque. col.2. verſ. vtrum autem poena. C.de decur.libr. 10.* ergo actum facit nullum, non reſcindendum. Con-
33 tractus † ab initio cum excommunicato tene Io.Andr. *in c.veritatis.num.8.de dolo, & contum.* qui poteſt in ſui praeiudicium, non ignorata modo, ſed etiam notoria eius excommunicatione ſe obligare, Innoc. ibidem, & eius doctrina eſt communiter recepta, de qua per Stephanum Coſtam, vt teſtantur, Addentes ad Ioan. Andr.*in d.c.veritatis.in verſ.tenet.* atque agi contra eum poteſt, etiam excommunicatione durante. Sed in con-
34 tractu reciproco excõmunicatus † non aget, niſi prius abſoluatur Io.Andr.*in d.c.veritatis num.8.in fine.* item iuramentum poteſt ab excommunicato praeſtari. gloſ. *in c.paruuli 22.queſt.5.* & eſt communis opinio, de qua per Soc.*in c.ſacris.num.98.de ſentent.excommunic.* ſed ſi fuerit hoc metu extortum, nullum eſt, Salyc. *in auth. ſacramenta numer.3.c.quemadmodum. & c. cum contingat. de iureiur.* metus autem facti eſt, & coniecturis probatur, de quibus per Caccheran.*in deciſ.179.* ſed ſi
35 contractus † ab excommunicatione originem ducat, ad quam euitandam tranſigatur, nullus eſt, & notoria erit nullitas, ſi in eodem inſtrumento de excommunicatione mentio habeatur, nec eſt opus alia probatione Io.Andr.*in d.c.cum dilectus. de his, quae vi metuq; cauſ.* iuſtam ait excommunicationem non cauſare metum; nam regulariter ſi culpa praecedit, hic non excuſat, *l. ſi mulier.in 2.ff.quod met.cauſ.* & ita fuit deciſum, Rota *dec.32.de ſentent.excom.in antiq.* Roman.*in conſ.369. numer.10.& pl.er.ſeq.* Benedict.*in c.Raynutius. in ver.ſi abſq; liberis in ſecundo, num.38.* Rota *dec.10. numer.2.de ſentent.excommunic.in nouis.* vtramq; excommunicationem ſiue iuſtam, ſiue iniuſtam ſemper maximum timorem inconcutere, demonſtrat, maxima enim poena eſt, inter homines non poſſe conuerſari, & hominum carere ſuffragio, *l. qui ſanctum. C.de apoſtat.* ergo quilibet iudex ſuper contractus validitate, vel nullitate iudicaturus de iuramento & excommunicationis timore, ad cauſae iuſtitiam cognoſcere poteſt.

36 Neque ſolutio † fieri poteſt excommunicato, de eo quod ſibi debetur Abb *in c.inter alia.num.6. de ſentent. excommun.* quia incurri non debet periculum animae ex facto proprio, item quia vbi nulla petitio, ibi nulla mora *l.ſi pupill u.ff.de verb.obligat.l.lecta ff ſi cert.pet.* & cum excommunicato nulla habenda eſt communio, niſi in iis quae tangunt eius correctionem, *c. cum excommunicato. 11.q.3.* imo etiam ſi iuraſſet ſoluere intra certum tempus, tacita ſubintelligitur conditio, ſi in eodem ſtatu permanſerit, *22.q.2.c. nequis arbitretur. & l.cum quis.ff.de ſolut.* ſed in hoc certior mihi viſa eſt Innocent.opin.*in c.veritatis.nu.4.de dolo, & contum.* vbi etiam Apoſtatae debemus de omnibus ſuis iuribus reſpondere, *c. Iulianus. & c.imperatores 11.q.3.* debitum praecedens facit ceſſare dolum, & neceſſario cum excommunicato tractando, periculum non incurritur:
37 ab excommunicato † autem debitum exigi poteſt, ad quod tenetur, ne cenſurae commodum excommunicato afferant.*c.ſi vere, & ibi Abb. num.2. de ſent. excom.* ſoluit gl.*in c.nos ſanctorum 3.q.6.* ei non eſſe ſoluendũ, ſed pecuniam in aedem ſacram deponendam. Poſtea dicit, quod licet non habeat ius petendi, tamen ei ſolui debet, *c.debitores. de iureiur. c. inter alia, in 2.reſponſo.de ſent. excom.* vnde licet excommunicatio tollat obligationem quo ad fidelitatem, non tamen quo ad alios contractus.

Item metus † excommunicationis non facit praeſumi renuntiationem actorum; quoniam excommunicatus, etiam comparens coram iudice à quo, non cenſetur appellationi renuntiare, ſed quicquid facit, puta ſi petat protogari terminum, cenſuratum metu facere cenſetur, ſed metus renuntiationis † praeſumptionem ſumi non patitur, & ita fuit reſolutum in Rota die 16. Octob.1551. coram Rip.d.Fabio. & eſt deciſ.*in recollectis Guidoboni 33.quae incipit voluerunt, ſub rubr.de appellat.* cum qua concordat *dec.20. de Appellationib. Achill. de Graſſis.* & eſt in eadem cauſa Lucana, Addo Anton.de Butr.*in c.quaeſtioni.in c.qua fronte.de appell.* Milus *in repertorio.ver. Appellationi interpoſita.* & faciunt ſcripta per Chaſſan. *in conſil.68. num.74.* vbi vult, quod is qui appellat, ſi compareat coram iudice à quo, timens ab eo excommunicari, non cenſetur appellationi renuntiare. 38 39

Item cum excommunicato non poteſt † compromitti propter periculum communionis, *c.dilecta de except.c.ſolet.de ſent.exc.li.6.* Spec.*de arbitr.§.reſtat.in fine.* abſurdũ enim eſſet, quod ex voluntario actu excõmunicari, iuriſdictio, quae à partibus dari poteſt, perpetuando, iudici tribueretur, propterea voluntarie non cõpromittet, ſed in omni caſu, quo voluntarie compromitti contigerit, de quo *in c. ab arbitris. de officio deleg. libr.6. & ibi gl. & Doct.* vtiq; poterit, alias obſtaret *c. intelleximus.de iudiciis.* 40

Item excommunicatus † ſpoliatus non reſtituitur, Abb.*in c.veritatis.n.41.de dolo, & contum.* Fel *in c.à nob. n.7. de except.* quod eſt verum in excommunicatione maiori, ſed in minori ſecus eſt, vt per Felyn.*in c.dilectus, in primo. num.11. de reſcript.* cum aliis limitationib. vt ibi per eum. 41

Nec poteſt † recipi ad religionem: & licet huiuſmodi via tendat ad religionem, arg.*c.reſponſ.de ſent.exc.* tamen Archidiac.*in c.monaſterii.19.q.3.* determinat non poſſe recipi, & ita fuit iudicatum. vt per Franciſ. Marc. *deciſ.delphinal.682.part.1.* quia non licet cum excommunicato orare, licet quodammodo pertineat ad ſalutem animae. 42

Et qui maiori excommunicatione † excommunicati ſunt, nec poſſunt eligere, quia hominum communio interdicta eſt, & omnes actus legitimi, *c.decernimus de ſentent.excomm.lib.6.* & licet in minori excommunicati, olim poterant eligere, *c.illa quotidiana.de electione.c.ſi celebret.de cleric.excomm minor.* & ibi Abb.gloſſ. *in c. perpetuo.in verſ.priuentur. de elect.l.b.6.* quia excommunicatio minor non repellit à communione hominum, nec à perſecutione iuris proprii, *d c.ſi celebret.* ſed quia eligentes hodie debent communicare iuxta ordinationem Concilii Baſilien.*tit.de electione § & cum humane.* & ſic vtantur ſacramentis, iccirco ſunt repellendi ſi conſtaret, quia ſacramentis vti non poſſunt, per quae deuenitur ad electionem; ergo nec poterunt vti ipſa electione, nec dignitatem, † nec aliquem clericatum conſequi, niſi prius poeniteat, & abſoluatur, Innocent. & Abb. *in d.c.ſi celebret.* licet minor excommunicatus poſſet fieri monachus, Baldus *in d. c. illa quotidiana.* & iſta omnia procedunt, etiam in ſuſpenſis Boer. *conſil.21. num.12.* & pro hoc videndus eſt Franciſc.Marc.*deciſ.676. num.13. vſque ad finem.part.1.* ſi eligentes eligerent excommunicatum, non valet electio: nec † ignorantia eligentis prodeſſe debet indigno, gloſſ. *in verſ.ſcienter. in d. c. ſi celebret.* & tunc eligentes priuati ſunt eligendi poteſtate, gloſſ. *in d. verſ. ſcienter.* excommunica- 43 44 45

Digitized by Google

nicati non debent scienter admitti, alias electio corruit *c. final. de procurator.* ergo protestari deberet, ne videantur admissi, Abb. *in d. c. veritatis col. final. de dolo, & contumac.* & ibi Innoc. Ioan. Andr. *in c. 1. de rescript. lib. 6.* & quando actus factus per habiles, & inhabiles valeat, ponit Io. Andr. *in reg. quando alicui.* & de practica ex-
46 pellendi excommunicatos † ab electione, & quid si nollent exire, vide Innoc. & Compostell. *in d. c. illa quotidiana.*

47 Item excommunicati † non sunt sepeliendi, sed eorum ossa, si discerni possunt exhumanda, & proiicienda sunt, *c. sacris, & ibi Io. Andr. & Abb. de sent. excom. lib. 6.* quo casu, debent iterum loca sacra benedici. Sed
48 an excommunicationis † exceptio possit opponi contra mortuum ad impediendam ecclesiasticam sepulturam, vt quia erat excommunicatus à canone, si erat vsurarius manifestus, quod videtur permittendum, quia etiam post mortem tractatur de delicto, *l. penul. §. Seia, ff. de adim. legat. l. si ab hostibus. § sicut. ff. solut. matrimon.* tanto magis de sepultura, cuius executio post mortem tractari debet. Sed contrarium est verius, quia odiosissimum est prohiberi mortuos tumulari, & contra taliter prohibentes, & impedientes, lex statuit multas pœnas, *l. fin. C. de sepulcr. violat.* & in authenticis ibi positis, ideo sepulturam non prohibet appellatio, *c. ex parte in 1. de sepultur.* neq; litis motio, quia sepultura est de genere permissorum. *l. 1. ff. de mort. inferend.* nisi sint probationes in promptu, vt tenet Ioan. Andr. *in c. quanto. de vsur. libr. 6.* alias licitum esset vnicuique mouendo litem defuncto, impedire sepulturam mortuiq; famam denigrare contra expressam dispositionem *in d. l. fin. C. de sepulcr. viol.*

49 Item excommunicatus † à canone non debet vitari ante sententiam declaratoriam parte citata, & causa cognita, vt not. *in clem. 2. de censib. c. cum secundum leges. de heret. lib. 6.* ergo sententia legis, vel canonis non priuat aliquem exercitio actuum permissorum, fortius procedit in sepultura, per regulam, quod communicatur viuendi, communicandum est defuncto, *c. ex parte in 2. de sepultur.* vbi de excommunicatione refertur quæstio requirens altiorem indaginem, post mor-
50 tem, non est sepultura † prohibenda, præsertim si confessus fuerit: nam & in occulto vsurario sufficit ad sepulturam confessio, vel contritio, etiam absq; iussu, vel mandato male ablatorum, licet hæredes vrgeri possint ad restitutionem, vt tenet Paul. de Leazar. *in clem. ecs de sepult.* pro quo facit *c. in literis. de raptor. & c. fin. de sepultur.* nec obstat *c. quamquam. de vsur. libr. 6.* quia loquitur in vsurario manifesto. Quod autem dicebatur
51 de delicto † posse tractari post mortem, non procedit per *l. fin. C. si reus, vel accus. mort. fuer.* hæc enim lex condita fuit ante *auth. bona damnatorum.* & ideo bona deportati applicabantur fisco: dicit tamen *d. l. final* quod si deportatus appellat, & pendente appellatione mortuus est causa amplius tractari non potest, neq; etiam quo ad confiscationem bonorum, sed omne totum extinctum est, & fortius procedit, si ante mortem non inceperit de delicto tractari.

CAP. X.

Excommunicatus an sit vitandus ante publicationem excommunicationis.

SVMMARIA.

1 *Excommunicatum non esse vitandum, nisi constet de publicatione excommunicationis, & nu. 7.*

2 *Concilium Basiliense quid statuerit de vitando excommunicato.*

3 *Concilium Basiliense, vel Constantiense sit seruandum circa vitandum excommunicatum ante vel post publicationem.*

4 *Concilium Constantiense esse seruandum secundum vsum Ecclesiæ.*

5 *Concilii Constantiensis quæ acta fuerint approbata in concilio Florentino.*

6 *Communicantes cum notorie excommunicatis an peccent.*

CVm inter homines multi orirentur scrupuli, vtrũ illi, cum quibus conuersabantur, essent excommunicati, & ita excommunicationem incurrerent: alii vero existimarent, notorie excommunicatum qui nõ est, cum iniuste vitare curarent, iniuria afficere, scandaliq; causam præbere; sic itaq; tota Christiana respublica scrupulis abundare videbatur, & confusione: propterea in Constantiensi Concilio ordinatum est, quod nemo deinceps † à communione alicuius in sa- 1
cramentorum receptione, vel administratione, aut aliis quibuscunq; diuinis, vel extra, prætextu cuiuscunque sententiæ aut censuræ ecclesiasticæ à iure, vel ab homine quomodolibet promulgatæ teneatur abstinere, vel aliquem vitare, aut interdictum ecclesiasticum obseruare, nisi sententia, aut censuræ huiusmodi fuerint in & contra personam, collegium, vniuersitatem, ecclesiam, vel locum certum à iudice publicatæ, vel denuntiatæ specialiter, & expresse, Constitutionibus apostolicis, & aliis in contrarium facientibus non obstantibus quibuscunq;. Saluo siquem pro sacrilega manuum iniectione in clericum, sententiam latam à canone, adeo notorie constiterit incurrisse, quod factum non possit aliqua tergiuersatione celari, nec aliquo suffragio excusari: nam à communione illius, licet denuntiatus non fuerit volumus abstinere, iuxta canonicas sanctiones. Ita statutum fuit in prædicto Concilio, sub Martino V. quamuis ipsius acta, quæ in secunda parte, siue tomo, vbi adest prædictum Constantiense Concilium hæc constitutio non inueniatur.

Et licet post Constantiense Concilium † Basiliense 2
fuisset celebratum sub anno 1435. quod de eadem re disponens, retulit omnia supradicta verba constitutionis concilii Constantiensis, vsq; ad vers. *Saluo siquem pro sacrilega, &c.* cuius loco Basiliense prædictum, ita subsequutum est. Aut siquem ita notorie excommunicationis sententiam constiterit incidisse, quod nulla possit tergiuersatione celari, aut aliquo modo iuris suffragio excusari, nam à communione illius abstineri vult iuxta canonicas sanctiones, pro hoc tamen huiusmodi excommunicatos, suspensos, interdictos, seu prohibitos, non intendit in aliquo releuare, neque eis quomodolibet suffragari.

Propter quorum Conciliorum diuersitatem in verbis, & in substantia, ortæ fuerunt diuersæ Doctorum opiniones. Ac standum esse † Concilio Basiliensi dun- 3
taxat, & non Constantiensi, velut reuocato per Basiliense immediate factum, tenent Rebuff. *super concordatis Galliæ, in titulo de excommunicatis non vitandis.* Cosmas Guimier *super pragmatica sanctione Gallicana in titulo de excommunicatis non vitandis.* Nauarr. *in c. 1. §. laboret. num. 10. de pœnitent. distinct. 6.* idem *in Manuali cap. 9. num. 6. & in cap. 27. num. 35.* Felyn. *in c. Rodulphus, num. 39. de rescript.* Couarr. *in c. alma mater. in 1. parte §. 2. num. 7. vers. ego vero.* & vtramq; literam referens, arbitratur standum esse concilio Basiliensi, existimans constitutionem Constantiensis fuisse factam à Martino V. tem-

V. tempore eiusdem concilii, & quod propterea in decretis dicti concilii non inuenitur.

Contrariam vero partem, quod imo standum sit literæ supradicti concilii Constantiensis, 4 †probatur, ex quo maior pars auctorum, atque vsus sanctæ Romanæ ecclesiæ approbauit. Nam sanctus Antoninus *in tertia parte summa titulo 25. cap. 3.* eam referens, probat esse Concilii Constantiensis, eamque esse amplectendam, licet non extet inter acta dicti concilii. Idem refert sanctus Antoninus *in tract. de censuris, cap. 83. in vers. nota diligenter.* summa Angelica *in verbo excommunicatio, in octauo, num. 3.* & hanc etiam tenet Fel. licet sibi contrarius *in c. cum non ab homine. in finalibus verbis. de sent. excomm.* Dec. *in c. 2. de except. num. 4.* vbi reprobat Fel. *in d. c. Rodulphus. de rescript.* summa Syluestrina *in ver. excomm. in quinto, quæst. 4. num. 7.* Caietan. *in summa, verb. excommunicatio minor.* vbi probat literam dicti Concilii Constantiensis, idem *in verb. absolutio, in 2. vers. ex extrauaganti.* vbi dicit, hanc extrauagantem esse consuetudine vtentium approbatam, idem Syluestr. in epistola, quæ habetur in vltimo folio ad lectorem, scribens, dicit standum esse extrauaganti concilii Constantiensis, & non determinationi concilii Basiliensis, Ledesinius *in 4. lib. quæst 25. art. 1. fol. 345.* idem expresse probat Adrian. *in 4. tract. de confessione quæst. 9. fol. 282.* vbi ait Concilium Constantiense per Basiliense postea fuisse confirmatum, Maiorin. *in 4. lib. sent. distinct. 18. quæst. 3.* Ioannes Diego *in tract. de libert. ecclesiast. fol. 88.* hanc etiam probat summa Armilla *in ver. Absolutio §. 30.* vbi refert hoc concilium Constantiense esse vtentium vsu comprobatum, idem in verbo *excommunicatio, in primo §. 5.* vbi dicit concilium Constantiense esse approbatum in Basiliense ante eius scissuram, Ioann. de Medina *in cap. de restitutione. quæst. 3. in causa nona fol. 21. col. 1.* Soto *in 4. lib. sent. dist. 1. quæst. 5. art. 6. col. 2. vers. in transitum autem.* vbi affirmat, quod vsus ecclesiæ eam amplam exceptionem, scilicet in quocunq; notorio excommunicato non recepit, nisi illam duntaxat concilii Constantiensis. quam quidem Constitutionem, vt Diuus Antoninus inquit Papa Martinus confirmauit, idem Soto *dist. 22. q. 1. art. 4.* vbi dicit, quod licet constitutio Constantiensis facta fuisset ante schisma, postea tamen in concilio Florentino 5 sub † Martino V. omnia fuerunt decreta secundum tenorem Concilii Constantiensis, & ideo more vtensium, & vsu ecclesiæ receptissimum, vt non euitemus, nisi duas illas excommunicatorum species, quas prædictum Concilium Constantiense iussit, quod absque vllo metu tenendum est, sed hoc non reperitur scriptum in concilio Florentino. Idem Soto ibidem *dist. 13. artic. 9. q. 1.* Alphonsus de Castro *in lib. 2. de potesta. e pœnali, cap. 15. vers. circa istos.* Francisc. de Victoria *in sua summa tit. de sacramento baptismi, quæst. 30. & titulo de excommunicatione, quæst. 4. & q. 10.* vbi quod iste est vsus ecclesiæ, & determinatio dicti concilii non reperitur ædita ex defectu impressorum, vbi quod Papa Eugenius in quibusdam ordinationibus reuocauit omnia facta in Concilio Basiliensi, vbi erat ordinatum quod omnes notorie excommunicati vitarentur, quod erat contra determinationem Concilii Constantiensis. Medina *in sua summa tit de instruct. confess. lib. 1. §. 5. col. 1.* Ioseph. Angles. *in suis floribus Theologicarum quæstionum, in quæst. de excommunicatione in 2. difficultate. in 1. dub.* & Couar. *in c. alma mater. in 1 parte relect §. 2. nu. 9.* dicit magis receptam esse in Christiano orbe Martini V. & Constantiensis Concilii Constitutionem, & Nauarr. *in d. cap. 27. num. 35.* quamuis, ait ex dicto Conci-6 lio Basiliensi † peccant omnes communicantes cum notorie excommunicatis sed quia durum est damnare gentem, in qua sunt tot viri eruditissimi, scientissimi, & Academiæ celeberrimæ, præsertim Basiliensis, Tolosanæ, & Louaniensis, probabiliter dici potest, prædictã extrauagantem esse vsu receptam, cũ illa sola limitatione de excommunicatione manifesta percussionis clerici iuxta tenorem antiquæ, vel quod multitudo negotiorum. & necessitas communicandi, atq; negotiandi faciat licitum, quod alias non esset, iuxta regulam iuris: *quod non est licitum.* & in eodem *manuali cap. 9. num. 6.* expresse fatetur vsum Constitutionis Constantiensis.

Quibus autem rationibus innitatur vsus catholicæ Ecclesiæ prædicti concilii Constantiensis latissime scribit Ioan. Guttieres *in libr. quæstionum canonicarum, cap. 1. per totum.* quas breuitatis causa omitto. Quare non aliter † vitandus excommunicatus, nisi publicatis 7 censuris, præter quam si notorie excommunicatus esset ob clerici percussionem.

CAP. XI.

Publicatio excommunicationis an debeat fieri in loco, vbi vitandus est, vel sufficiat in loco, vbi sententia lata est.

SVMMARIA.

1. *Publicatio excommunicationis, in quo loco fieri debeat.*
2. *Excommunicatio debet publicari in loco iudicii, & vbilibet potest vitari.*
3. *Episcopus potest sibi eligere tribunal in tota diœcesi.*
4. *Excommunicatus publicatus in vna diœcesi, debet vitari vbilibet.*
5. *Excommunicatus magis debet alios vitare, quam vitari.*
6. *Notorium est, quod est in actis.*
7. *Notorium debet reuelari etiam à principali.*
8. *Excommunicatus à iure ante publicationem citandus est.*
9. *Constitutio Papæ an sufficiat esse Romæ publicata, vt vbilibet liget.*
10. *Ignorantia inuincibilis quando excuset à culpa, & quando à pœna.*
11. *Lex quando imponit pœnam pro culpa an debeat in omni prouintia publicari.*
12. *Matrimonia clandestina sunt valida, vbi concilium non est publicatum.*

NOn parua dubitatio est, vbi excommunicationis publicatio † fieri debeat, nam cum in diminutio- 1 nem potestatis clauium in plerisq; locis publicationi solemni fiat impedimentum, aliqui dicunt, non aliter ligari excommunicatum, neque est vitandum, si publicatio ista facta non sit, quoniam sacrum Concilium Tridentinum in illis Christianorum prouinciis nequaquam obligat, vbi receptum, & publicatum non est: Addunt, quod idem Concilium *sess. 24. cap. 1. de reformation. matrimonii.* clandestina matrimonia nulla, & irrita declarauit, & tamen in illis locis, vbi solemnis in ecclesiis publicatio facta non est, si clandestina matrimonia fieri contigerit, valida esse, communiter receptum est, quantumuis eiusdem concilii libri palam per illa loca vendantur, & quantumcunq; Pius IV. qui concilium confirmauit, expresse iusserit illud ligare omnes, etiam ignorantes à prima die Maii 1564. quibus

Digitized by Google

bus non obstantibus matrimonia occulta in illis locis valida esse, receptum est.

Pro resolutione quæstionis plures articuli distinguendi sunt.

2 Primus articulus est, si iudicialiter actum est, sufficit in loco iudicii excommunicationem † esse publicatam, ad effectum vt vbilibet vitari debeat, nam cum excommunicatio feratur solum propter contumaciam in non parendo, vt diffuse probaui supra in eadem parte *cap. 3.* & contumax dici non potest, nisi certificatus, & admonitus, vtique excommunicationis sententia in loco iudicii ferenda est, gl. *in l. pen. & ibi Bart. col 2 vers. quari. hic Guglielmus ff. de iust. & iur.* Bart *in l. 1. C. de sen. experic. recu. & in l. cum sent. nisam. in 1. not. C. de sent. & interlo. ut. om. iud. & in l. 1. col. 1. vers iuxta*

3 *hoc est vid ndum. C. de confess.* & Episcopus † potest sibi eligere tribunal, & locum iudicii in quacunq; parte diœcesis, Bald. *in l. testamenta col. 1. s. fin. C. de testament.* per *c. cum episcopus. de offic. ordinar. lib. 6.* præterea si per sententiam publicatus est excommunicatus in vna di-

4 œcesi, debet † vitari in alia diœcesi, Scot. *in l br. 4 s nt. distinct. 19. q. 5.* & omnes qui sunt in ecclesia Dei, debent illum vitare in quocunque loco existat, *c. si quis a proprio 11. q. 3.* & dicit Maioris *in 4. lib. sentent. d stinct. 18. q. 4.* id non prouenire ex vi sententiæ, sed diuini iuris dispositione, Matth. *cap 18. si te non audierit, sit tibi sicut ethnicus, & publicanus.* ergo à iudice excommunicatore publicatam esse oportet, vt vbilibet effectum habeat, & vitari debeat, nisi inuincibilis ignorantia in-

5 teruenerit; Item quia ipse excommunicatus † magis alios vitare debet, quam vitari, quia plus peccat alios non vitando *c. illud. de cler. excommun. minor* Nauarr. in relectione *cap. conting. de rescr. rem d. 2. n. 28.* ne igitur in peccatum incidat, se excommunicatum declarare debet, quod facit alios vitando, & nulla maior probatio, quam propria oris confessio, *l. 1. C. de confess.* notorium

6 est † quod omnes continuo videre possunt, Bald. *in authent. quod locum quæst. final. C. de collation.* & quod exactis resultat Angel. *in auth. de testibus. §. 1.* Innoc. *in c. ex insinuatione. de appellat. & in c. per tuas. de testib.* & quando factum est notorium, tunc omnino debet re-

7 uelari, etiam in præiudicium † reuelantis, Angelic. *in summa. ver. Confessio delicti in princip.* quod est verum si tantum ad spiritualem pœnam agatur, vt probaui supra in eadem parte *cap. 7. nu. 21.* sed hic agitur de peccato vitando vt dixi.

Secundus articulus est, cum quis contrauenit legi, vel canoni aliquid præcipienti sub excommunicationis pœna, sufficit in contrauentionis loco esse excom-

8 municationem † publicatam, vt vbilibet vitari debeat. Nam cum ante publicationem citandus sit, *c. in præsentia. de sen ent. excommunicat.* & ita denunciatio iudicialiter facta est, intrant omnes rationes supradictæ in præcedenti articulo, nisi fuerit appellatum, vti dicam in sequentibus. Et facit, quia sententia specialis ligat etiam ignorantem, Franch. *in c. 2. col. 2. vers. venio ad aliquas quæstiones. de constit. lib. 6.* Andreas ab Exea *in c. cognoscentes. nu. 52. de constit.*

Tertius articulus est, cum summus Pontifex aliquid præcipit fieri, vel non fieri sub excommunicatio-

9 nis pœna, atq; præceptum, siue Constitutionem † Romæ publicat, animo omnes contrauenientes afficiendi, vtiq; omnes percutit, quantumuis in locis particularibus non fuerit publicata. Probatur ex illa receptissima doctorum sententia, quæ vult constitutionem Papæ in spiritualibus omnes ligare, si Romæ tantum fuerit publicata, neque requiri publicationem fieri in omnibus Christianorum prouinciis, quam firmarunt Ioann. Andreas in Data sexti libri decretal. Ioan. Monach. *in c. in præsentia num. 7. de regul. iur. lib. 6.* Paul de Eleazar. *in proœm. clement.* Capella Tolosan. *decis. 445.* Henric. Boich. *in c. secundo. de constitutionib.* Ludouic. Carbon. *in tractatu de legib. lib. 3. quæst. 8. vers. nec obstat.* nam cum ecclesiastica gubernatio ad vnum finem communem omnibus fidelibus referatur sub vno pastore Christo, & eius Vicario Pontifice Romano & cum ex omnibus prouinciis vna fiat communis Respublica, satis est, si promulgetur Romæ, vbi sunt homines de omnibus partibus prouinciarum, à quibus publicationis notitiam omnes alii habere possunt: quæ ratio desumitur ab obligatione subditorum Principum laicorum, quia noua lege deuicti sunt, quantumuis in propriis locis publicata non fuerit, si in ciuitate primaria, & dominante publicata fuerit, prout omnes fatentur. Idem dicitur de legibus Concilii generalis: nam omnes obligant post publicationem factam in ipso Concilio, vbi sunt homines de omnibus partibus Christianorum, quia sunt leges superioris potestatis, & totius ecclesiæ vt etiam probat Ludou. Carbon. *in d. quæst. 8.* & hoc etiam tenet Abb. *in c. nouerit, num. 3. de sentent. excommunicat.* papę constitutionem non esse necessario in qualibet prouincia publicandam, cum satis sit, Romæ publicatam esse. & Alex. *in cons. 52. vol. 7.* qui consuluit contrarium, defert in hoc Antonio de Butrio *in c. 2 de constitut.* quod etiam Romæ tantum publicata, cæteros alias prouinciarum afficit, si de consuetudine existat, sed consuetudo est in Curia Romana, vt Papa adiiciat tempus à quo vult obligare contrauenientes, quo casu omnes afficere probant Abb. *in d. c. secundo. num 7.* Felyn. etiam *nu. 7. vers. quinto limita. de constitut.* & adhoc est textus *in c. cum in singula de prebend. lib. 6.* vbi statuitur, quod religiosus regularis, qui habet duas curatas, vnam intra mensem dimittere teneatur, alias sit inhabilis ad beneficia, is tamen non tenetur statim dimittere, etiamsi legem nouerit, quia in lege certum tempus determinatum est. Item consuetudo est quod solum Romæ publicentur, & ideo isti standum est per *c. cum dilectus. de consuetud.* & probat Felyn. *in d. c. secundo. num. 7. vers. & idem Immola.*

Et licet non desint etiam qui tenent contrariam opinionem de directo, videlicet Papæ constitutionem non ligare, nisi in prouinciis publicatio facta fuerit; tamen omnes prædicti mouentur ex tex. *in auth. vt factæ nouæ constitutiones.* & sic de iure ciuili, addunt, non reperiri scriptum contrarium de iure canonico, & ideo dicunt iuri ciuili standum esse ex reg. *c. 1. de noui oper. nunciat.* sed certe istorum opinio non potest subsistere, quia non aduertunt, *§ sed & quod princip. Instit. de iure nat. gent. & ciuil.* ergo de iure canonico sancitum dici potest cum in singulis suis constitutionibus sic Papa præcipiat.

Præterea lex aliter se habet quantum ad obligationem pœnæ, & aliter quantum ad obligationem culpę, vnde licet ob ignorantiam † inuincibilem quis excu- 10
setur à culpa, non tamen excusatur à pœna, vt probat Ludouic. Carbon. *in d. tract. de legib. libr. 3. quæst. 7. vers. ex his. quæ diximus.* & ideo contraria opinio legistarum potest procedere, quando lex † imponit pœnam pro 11
culpa, sed si lex procedat inferendo damnum ex causa sine culpa, talis lex ligat etiam ignorantes, vt tradit Ang. *in l. 1. in princip ff. si quis omiss. caus. testam.* Dec. *in d. c. secundo, in 2 lectura col. 4. vers 2. adde de constit.* & sequitur Andreas ab Exea in repetitione eiusdem *cap. 2. nu. 53. de constit.*

Nec obstat quod Pius IV. in Bulla confirmationis con-

Digitized by Google

concilii iubeat illud obligare à prima die Maii, 1564 & tamen communiter Doctores fatentur in illis locis
12 vbi concilium non est publicatum, matrimonia † clandestina, & occulte facta, non aliter esse nulla, & irrita, sed valida, & sic contra dispositionem concilii *in sess. 24. cap. 1. de reformatione matrimonii.* quia idem concilium *in d. cap. 1. de reformatione matrimonii.* disposuit ipsum decretum non aliter habere locum, nisi post triginta dies à die publicationis faciendæ in vnaquaq; parrochia. Vnde & si vendatur liber concilii Tridentini per Regnum Franciæ, vbi neq; publicatum, neq; receptum est, tamen quia publicatio in parrochiis facta non est, & ideo terminus à decreto concilii datus non adhuc incepit, adhuc statur dispositioni iuris communis, & matrimonia valent, & Pius Papa IV. confirmando concilium, & mandando obseruari ab ipsa prima die Maii, non derogauit dictæ publicationi solemniter in parrochiis faciendæ, iccirco intelligitur in cæteris præterquam in expresse prouisis per ipsum concilium.

CAP. XII.

De Appellationibus à censuris.

SVMMARIA.

1 *Appellatio permittitur ab excommunicatione.*
2 *Permittitur à futuro grauamine.*
3 *Permittitur à comminatione excommunicationis.*
4 *Permittitur à monitoriis.*
5 *Permittitur à tacita interlocutoria, processu ad vlteriora.*
6 *Excommunicatio trahit secum executionem.*
7 *Absolutio ad cautelam quo iure petatur.*
8 *Absolutio quando debet dari cum cautione.*
9 *Appellari ad quem debeat ab excommunicatione lata ab Episcopis.*

EXcommunicatus duo iuris remedia exercere potest, appellationem, & querelam, *c. per tuas. de sent. excomm.* Soc. *in c. sacro. num. 28. eod. tit.* dicendum prius
1 de appellatione: à censuris † igitur appellatur, *d. c. per tuas. & c. adhac in 2. & c. pastoralis. § verum. de appellat.* sicut à qualibet alia correctione, si superior in corrigendo, modum excederet, *c. licet. de offic. ordin. & ibi Abb. num. 1. c. de priore. & c. reprehensibilis. de appellat.* Roman. *in consi. 301.* Oldrad. *in consi. 106.* quia appellatio fundatur super grauamine, *c. vt debitus. de appell.* quod
2 potest fieri in quolibet actu, imo etiam à futuro † grauamine potest appellari. Soc. *in d. c. sacro.* sed hoc procedit solum in beneficialibus, in quibus est speciale, Roman. *in consil. 304.* item contra incertam personam potest appellatio à futuro grauamine interponi, dummodo certa sit, quo ad rem, & factum, Roman. *in consil. 18. alias est 390.* Milus *in Repertor. ver. Appellatio generalis.* & quando à futuro appellatur, tempus prosequendi currit à die illati grauaminis, non à die appellationis. Milus *ibid. ver. appellari potest.* in cæteris non recipitur appellari à futuro, nisi fiat aliquis actus, per quem designetur futurum grauamen. Ant. de Butr. & Abb. *in c. 1. per illum tex. de dilationib.* Fel. *in c. significau. n. 9. ver. fallit tamē. de testib.* vbi late de hoc actu præcedēti.

Et propterea obseruatur in Curia, vt à commina-
3 tione excommunicationis appelletur, † si ad creditoris instantiam facta sit, sicut Neapoli appellatur ab indebita citatione super tenore instrumenti exequendi via Ritus 166. magnæ Curiæ Vicariæ.

Si monitoria concederentur, vbi concedenda non sunt, appellari † potest, quia fit actus, per quem desig- 4
gnatur futurum grauamen, Felyn. *in d. c. significauerunt.* sed quia non omnis actus iudicis habet vim sententiæ, nec omnis vox iudicis est sententia, cautela est, vt non appellet grauatus ab illo actu, tanquam ab illato grauamine, sed petat illum reuocari, & si non reuocetur, poterit à non reuocatione appellari. Lancellot. *in tract. de attentat. parte 2. cap. 12. limitatione 50. num. 71.* & licet in his peragendis decem dierum spacium lapsum fuerit, tamen non excluditur grauatus, quo minus possit appellare, Rota *dec. 5. de appellat. in nouis.* quando instat grauaminis futuri actum reuocari, & iudex ad vlteriora procedit, ab ista etiam tacita † interlocutoria 5
potest appellari, sicut si causam referret, quæ tacita est etiam interlocutoria respectu instantiæ, Franch. *in c. cum intimasti. num. 8. vers. tu aduerte. de appellat.* sed cautius agetur, si post primam instantiam, atque ad vlteriora progressum, iterum, & secundo instabitur pro reuocatione præiudicialis actus, quem nisi reuocauerit, tutius appellare poterit, Paul. de Castr. *in consi. 334. num. 6. vol. 1.*

Appellatio à censuris non permittitur ad finem, vt appellans releuetur, quia excommunicatio † trahit se- 6
cum executionem, *c. pastoralis. §. verum. de appellat.* vbi Præposit. sed vt causam transferat ad superiorem, *c. tenera. 3. quæst. 9.* quia excommunicatus non est particeps iudicii, *c. intelleximus. de iudic.* apud quem de iniusta conquerens excommunicatione, poterit cautione præstita de parendo mandatis excommunicatoris à superiore absolui, vt super censurarum iniustitia audiri possit *d. c. per tuas. eod. tit. & c. cum contingat. de offic. delegat.* conditione horum canonum petitur absolutio † ad cautelam, aut agitur officio iudiciis, Ho- 7
stiens. *in d. c. cum contingat.* dicit, quo iure absolutio petatur, non esse curandum, cum de iure canonico, actio in libello non exprimatur, *c. dilecti. de iudic.* Rota. *decis. 33. de sentent. excommunicat. in antiq.* si probatur manifesta offensa poterit à superiore absolui, sola iuratoria † cautione præstita de parendo iuri sed hoc 8
procedit parte non instante, alias sufficiens cautio, siue fideiussoria, siue pignoratitia dari debet, vt absoluatur, *c. 1. de iudic. C. venerabilibus. de sentent. excommunicat. libr. 6.*

Hoc appellationis iudicium ad summum † Ponti- 9
ficem, & ad sedem apostolicam deuolutum, poterit coram Vicario summi Pontificis exerceri, qui canonicam habet obedientiam, & clericorum subiectionem, atque omnium causarum cognitionem, quæ ad forum ecclesiasticum ordinarium spectant, vt dicit Vestrius *in practica, lib. 2. cap. 16. num. 1.* & dixi etiam *in tractatu de praeuentionibus tribunalium Vrbis.* posset etiam ad sacram congregationem super grauaminibus per Episcopos illatis recursus haberi, sed hic committuntur causæ à sanctissimo, non cognoscuntur. Potest etiam per literas causæ grauaminis commissio obtineri ad Prælatum aliquem in partibus existentem, vnde appellatio emanata est, quæ via securior est, vt præsens in iudicio, potius quam per procuratores valeat experiri, de hoc etiam scribam inferius, vbi de competentia iudicis excommunicationis nullæ cognoscendæ agam.

Digitized by Google

CAP. XIII.

An denuntiatio excommunicationis facienda sit appellatione pendente.

SVMMARIA.

1 *Excommunicatus non obstante appellatione vitari debet.*
2 *Denuntiatio excommunicationis an sit facienda pendente appellatione.*
3 *Excommunicatus per denuntiationem plus ligatur.*
4 *Denuntiatio excommunicationis quare fiat.*
5 *Quando fieri debeat.*
6 *Denuntiatio excommunicationis fit pracedente monitione.*
7 *In quibus casibus non est facienda.*
8 *Excommunicatus declaratus appellans an debeat vitari.*
9 *Denuntiatio per cedulones non fit pendente appellatione.*
10 *Absolutio in dubio debet iudicari non valere propter fauorem anima.*

1 EXcommunicationis executio est vitari, & cum trahat secum executionem, non obstante appellatione, vitari debet, *c. pastoralis. §. verum. de appellat.* item denuntiari excommunicatus, & interim fructus beneficii excommunicato non dabuntur, *d. c. pastoralis §. verum. vbi Prapos. in princip.* Rota *dec. 36.* quam allegat Milus *in Repertor. in v. attentata post executionem.* de-
2 nuntiatio † autem facienda non est, cum plus ligatur excommunicatus *c. tua. de sentent. excommunicat.* vbi incendiarii, & alii, de quibus ibi, plus ligantur per denũtiationem in eo, quia post eam & publicationem non possunt absolui, nisi à Papa: quod autem talis denuntiatio appellatione pendente fieri non possit, post Immol. tenet Franch. *in d. §. verum. numer. 25. quast. 4. vers. quarto quaritur.*

Et licet Rota videatur sentire quod post appellationem possit deueniri ad denuntiationem, qui actus non erit aliter attentatus, pro quo consuluit Roman. *in cons. 482.* tamen per regrauationem excommunica-
3 tus † plus ligatur; ergo licet excommunicatio trahat secum executionem, ita vt excommunicatus statim sit ligatus. tamen non trahit secum executionem cum istis qualitatibus quod ille non possit absolui, nisi à Papa, & quod vltra excommunicationem sit etiam aggrauatus, & regrauatus in istis qualitatibus extrinsecis, nec comprehensis in excommunicatione, sed connexis in ipsa, requiritur nouum factum iudicis, prout est ipsa regrauatio, per quam debet censeri innouatum appellatione pendente, iuxta terminos tituli: *nihil in-*
4 *nouari appellatione pendente*: Hæc denuntiatio † fit, vt magis innotescat, magisq; vitetur, neq; admittatur ad sacramenta, aut similia inconsiderate. Anton. de Butr. *in c. cum non ab homine. de iudic.* propterea potest ordinarius, etiam qui non excommunicauit denuntiare, Innoc. *in c. pastoralis. de appellat.* pro salute animarum, vt ab aliis vitetur, *c. illud de cler. excomm. minist.* vbi agitur de periculo animæ per denuntiationes, & modis, quibus potest, debet ordinarius occurrere tali periculo, *c. si sacerdos, & c. significauit. de offic. ordin. c. ad nostram, in primo. de iureiur.* quod procedit etiam si censuræ fuissent fulminatæ à delegato, quia in hoc nihil turbatur iurisdictio ordinarii, sed potius coadiuuatur, vt in simili dicimus *in c. cum teneamur. de appellationib.* sed non fiet denuntiatio, † priusquam quis fuerit de 5
excommunicatione confessus, vel conuictus. Io. Andr & Gemin. *in c. statuimus. de sent. excom. lib. 6.* quia etiam in sententia iuris, debet constare de crimine, vt not. *in c. 1. in fine. de homicid. lib. 6.* Doct. *in c. peruenit, in primo. de appell.* gl. *in c. sacro. ver. constiterit de sent. excom.* gl. *in clem. prima. ver. quam cito commode. de pœnis. & in clem. 2. ver. constiterit. eod. tit.* Feder. de Sen. *in cons. 116.* & est text. *in l. eius qui delatorem. & ibi Bart. ff. de iure fisc.*

Si excessus est notorius, non est necessaria talis solemnitas, sed potest eum vitari facere absq; alia citatione, denuntiando illum excommunicatum *d. c. peruenit, in primo.* nec potest talis denuntiatio † fieri die feriata 6
c. felicis. §. præsenti. de pœnis. lib. 6. quare in denunciatione facienda requiritur monitio, *c. in præsentia. eod. tit. in antiquis.* præsertim si ab altero iudice facienda esset, cui committeretur: Aut si ex officio ad id procedere vellet, vel si per literas ei significaretur talem esse excommunicatum, quia saltem debet citari ad dicendum contra literas excommunicationis contra ipsum productas, ad finem denuntiandi, & tunc obiici poterit de appellatione, vnde cum prædicti actus iudiciales sint, & pendente appellatione fieri prohibentur, si denuntietur, vel regrauetur, attentari dicitur.

Item si quis ignoranter fuerit excommunicatus, vt *in c. illud. & c. pen. de cleric. excom. minor.* si à die notitiæ appellet, pendente appellatione non potest fieri denuntiatio † Franch. *in d. c. pastoralis. §. verum n. 26. quæst.* 7
5. de appell. idem si appellet à declaratoria incursoria in excommunicationem à iure, vel ab homine, nam per appellationem impeditur denuntiatio, Petr. Duen. *in regula 42. nu. 8.* Fel. *in d. c. cum non ab homine. nu. 12. de iud.* Franch. *in d. §. verum. q. 6. n. 27.* & est text. *in d. c. peruenit, in primo, de appellat.* Capyc. *dec. 1. n. 19.* quia à declaratoria excommunicationis incursæ datur appellatio, licet ab excommunicatione non detur, Ancar. *in cons. 240. prope finem.* Gabriel. *in commun. conclus. tit. de reg. iur. conclus. 3. num. 59.*

Nec obstat *decisio Rota 2. de dolo, & contumac. in nouis.* vbi post Lap. *in clem. vnic. de sequestr. possess. & fruct.* concluditur, quod is qui à declaratoria † appel- 8
lauit, debet vitari, & ita appellatum à declaratoria non suspendit illius effectum. Quia vitare minus est quam publice denuntiare, & Rota non dixit ibi, quod pendente appellatione possit publice denuntiari. Item in illa vltima additione referunt opinionem Lapi, sed non probatur, quod illam insectentur: nisi essemus in declaratoria, quæ fieri solet in obligationibus in forma Cameræ apostolicæ factis, quæ sine dubio potest fieri, non obstante appellatione, ita Ant. Massa Gallesi. *in tract. de oblig. Cameral. part. 3. cap. reliqua de processu. n. 43. vers. illud vero est certum.* alias limitationes ponit Franch. *in d. §. verum.*

Denuntiatio, facta pendente † appellatione, est actus 9
irretractabilis; nam quæ publicata sunt omnibus, fieri non potest, vt sint occulta, ergo vt attentata frustra tractantur reuocati: nisi diceremus reuocari debere actũ denuntiationis, & publicationis, videlicet cedulones affixos lacerari, ne vlterius ad ignorantium notitiam excommunicatio lata perueniat. Sed hæc procedunt, si appellatio fuerit legitime interposita, nam non legitima, non operatur verum effectum, licet operetur, vt interim ratione dubii non habeatur pro excommunicato, per not. *in c. solet. & c. licet de sent. excom. lib. 6.* & hoc tenet Soc. *in d. c. sacro. n. 67. de sent. excom.* quod non placet, quia text. *in c. illud. §. licet. de cler. excom. minor.* habet, quod in dubio debet se pro excommunicato gere-

Digitized by Google

genere, & ab ecclesiasticis sacramentis se abstinere, & hanc tenet Hostiens. *in summa tit. de sent. excom. §. qualiter proferatur. ver. vnde in dubio.* quia hæc est via tutior quæ respectu animarum est eligenda, *c. iuuenis. de sponsal. c. significasti in 2. de homicid. c. pen. & c. ad audientiam. eod. tit.* propter quam rationem existens in dubitatio-
10 ne absolutionis † debet potius iudicare absolutionem non valere, Soc. *in c. perpendimus. num. 227. de sent. excom. & in c. venerabilis. eod. tit.*

CAP. XIV.

De nullitatis censurarum remedio, & excommunicationis iniustæ.

SVMMARIA.

1 *Excommunicatione existente nulla, exercetur querela.*
2 *Nullitas excommunicationis coram quo iudice deduci debeat.*
3 *Excommunicatio quot modis sit iniusta.*
4 *Excommunicatio iniusta an liget.*
5 *Excommunicatio illicita quomodo, & quando liget.*
6 *Excommunicatus iniuste non priuatur suffragiis communibus ecclesiæ.*
7 *Excommunicatio quæ non est ipso iure irrita, est valida.*
8 *Excommunicatus communicans, & è contra, quas pœnas patiantur.*
9 *Excommunicatus non potest absolui à peccatis excommunicatione manente.*
10 *Absolutio prius danda est ab excommunicatione, quam à peccatis.*
11 *Excommunicatio in quibus casibus sit nulla ipso iure.*
12 *. Ob defectum potestatis dicitur nulla ipso iure.*
13 *. Non fertur in vniuersitatem, siue collegium.*
14 *. Non tenet lata contra habentem priuilegium ne excommunicetur.*
15 *. Pro causa pecuniaria quomodo ferenda in subsidium.*
16 *Dictio* quandocunq; *est vniuersalis, & comprehendit omnes casus, & tempus.*
17 *Discussio est remedium iuris.*
18 *Excommunicatio lata contra ordinem concilii Tridentini est nulla.*
19 *Tertius possessor non potest conueniri, non facta discussione debitoris.*
20 *Excommunicatio ex contractu quando ferenda.*
21 *. Est via executiua, ad quam creditor agens ordinarie, non potest redire.*
22 *Creditor vbi ordinarie incepit agere, non potest petere excommunicari.*
23 *Excommunicatio non est ferenda, pendente iudicio coram seculari iudice.*
24 *.. Ferri non potest, vbi per suos, vel alienos executores fieri potest executio.*
25 *Creditor quando amittit beneficium petendi excommunicari debitorem.*
26 *Protestatio post factum præiudicium nihil operatur.*
27 *Excommunicatio ferri non debet, si potest fieri executio per iudices laicos.*
28 *. Notorie iniusta est nulla.*
29 *. Non est ferenda pro creditore contra debitorem notorie pauperem.*
30 *Sententia lata contra formam iusti statuti non obligat.*
31 *Excommunicatio est nulla post appellationem interpositam.*
32 *Excommunicatus remanet pendente appellatione.*
33 *. Dictio nisi, facit conditionem.*
34 *Appellatio non datur à sententia absolutionis.*
35 *Excommunicatio est nulla, lata pendente recusatione iudicis.*
36 *. Lata non præcedentibus monitionibus, an sit valida.*
37 *. Ligat quo ad ecclesiam, si monitiones non præcedant, secus, quo ad Deum.*
38 *. Iniusta quomodo liget quo ad ecclesiam.*
39 *Absolutio dari debet iniuste excommunicato, etiam recusanti.*
40 *Excommunicatio non requirit pro forma monitiones.*
41 *.. A delegato lata absq; monitionibus est nulla.*
42 *.. Est nulla, si lata est contra pactum.*
43 *.. In quibus aliis casibus sit nulla, remissiue.*

SEquitur videre de querela, † quæ exercetur super 1
nullitate censurarum, *c. per tuas. de sentent. excomm.* Soc. *in c. sacro. num. 28. eod tit.* de nullitate † conqueri 2
potest coram iudice excommunicatore, & coram iudice appellationis, sicut est regulare in quibuslibet sententiis Sebast. Vant. *in tract. de nullitat. in tit. quot, & quib. mod. nullitas in iud. propon.* & coram appellationis iudice principaliter & incidenter deduci potest, vt ibidem. Si coram excommunicatore fiat, propositis nullitatibus, supplicandum est, censuras reuocari, & nisi fecerit, ad superiorem si extat, à non reuocatione prouocandum est, *d. c. sacro.* vbi eidem superiori forma datur, quod si absque moræ periculo facere potest, ad excommunicatorem remittat, vt infra certum terminum excommunicationis sententiam nullam declaret, aliter ipse superior idem faciet, si censurarum nullitas esset dubia, poterit absoluere ad cautelam, quamuis excommunicatus illam non petierit, *d. c. per tuas.* Soc. *in d. c. sacro. num. 30.*

Sed videamus quando sit nulla, & quando iniusta.
Sententia igitur excommunicationis † aliquando est 3
iniusta ex animo proferentis, sed est iusta ex ordine, interdum ex animo, & causa iusta est, ex ordine vero minime, aliquando vero iusta est ex animo, & ordine, sed non ex causa: Iniusta dicitur ex causa, quando nullum delictum inest in eo, contra quem fertur excommunicatio, ex animo autem, quando non iustitiæ amore censuræ fulminantur, verum odii liuore, vel pretio, aut etiam aduersariorum fauore: Demum ex ordine iniusta dicitur, quando iudiciali ordine non seruato profertur. *c. seruetur. & c. cum sententia 11. q. 3.* his modis iniustæ excommunicationis prolatio, quibus ex parte iudicis iniustitia apparet, quacunq; ex causa id fiat, siue odio, siue probationis defectu, siue etiam ex ignorantia, excommunicatio non est ipso iure irrita.

Et de hac quæro † vtrum liget. Inter diuersas Do- 4
ctorum, sententias Gaetanus *in 2. secundæ quæst. 70. art. 4. ad 2.* tenet expresse quod talis sententia est omnino nulla, ita quod nullum prorsus habet effectum, neque apud Deum, neque apud homines: quia excommunicatio nisi pro mortali peccato ferri non potest, iste autem non peccauit, ergo. Item quia sententia iniusta, sententia dici non meretur, nam secundum D. Thom. *in 2. secundæ quæst. 70. art. 4.* iudicium iniustum non est iudicium. Sed Adrianus *in quolibeto 6.* tenet, quod excommunicatio iniusta ex parte causæ, si non sit ipso iure irrita, est valida. & ligat, eandem etiam tenet Riccard. *in 4. libr. sentent. distinct. 18. quæst. 5. art. 3.* Alexan-

Digitized by Google

der Papa *in quaest. 82. membro vltimo.* Syluestrina *in verbo, excommunicatio. in 2. §. 2. & §. 3.* Petrus de Palude *in 4. libr. sentent. distinct. 18. quaest. 1. artic. 3.* Durandus *in d. distinct. 18. artic. 4.* Gratianus *in c. qui iustus. 11. quaest. 3.* & videtur esse sententia D. Thom. *in quaest. 21. addit. artic. 4.* quorum opinio fundari videtur per textum *in c. per tuas. §. verum in aliis. de sent. excom.* vbi Innoc. dicit, verum in aliis, nisi gratiam absolutionis imploret, non debet audiri ne sententiam ecclesiasticam contemnere videatur, iniustę enim sententiæ homo parere debet, ne ex superbia ligetur, qui prius ex puritate conscientiæ absolutus tenebatur.

5 Nec obstat *c. crimen. §. illicita. 24. quaest. 3.* vbi † illicita excommunicatio non lædit eum qui notatur, sed illum à quo notatur: quia hoc intelligendum est de læsione quo ad Deum, & de illo, qui excommunicationem nō contemnit. Minus obstat *c. cui illata. 11. q. 3.* vbi sententia si est iniusta, tanto eam curare non debet, quanto apud Dominū, & eius ecclesiam iniqua sententia neminem potest grauare; ita ergo ea se non absolui desideret, qua se nullatenus prospicit obligatum, quia hoc intelligendum est, vel de grauamine apud Deum, vel quando intolerabilis error continetur in causa. Et si est causa iniusta, non tamen intolerabilis error, illud verbum, se non absolui desideret, intelligendum est, quantum ad reatum, non quantum ad sui reconciliationem cum militante ecclesia.

Ad quorum declarationem istas firmo conclusiones.

6 Prima est, iniuste excommunicatus † suffragiis ecclesiæ communibus non priuatur: quam sententiam omnes præcitati Doctores firmarunt, & defendunt, etiam illi qui asserunt, iniustam excommunicationem ligare, presertim Riccard. *art. 7. q. 2.* & Petr. de Palude *in quaest. 1. art. 1.* & Alex. vbi supra *in membro 1.* solus Durandus eam negat, sed rationes Gaetani, & Adriani, sufficienter probant: quia ecclesia iniquam non approbat iudicis voluntatem, quia innocenti damnum inferret, sine aliqua publica vtilitate.

7 Secunda conclusio est, sententia, † quæ non est ipso iure irrita, est valida quo ad hoc quod excommunicatus existat, non solum propter scandalum euitandum, sed etiam absolute tenetur vitare omnem communionem, & vitari. Quas duas conclusiones tenet D. Greg. *in homilia 26.* tractans illud Ioan. *cap. 20. quorū remiseritis peccata, &c.* & hoc patet *ex cap. quibusd. 11. q. 3.* quia si semel daretur vnicuiq; facultas discernendi an causa sit iusta, vel iniusta, esset magna confusio, vel schisma, ꝓpterea ecclesia præcipit, vt talis remedia iuris quærat, & interim sententiam timeat, eiq; pareat.

8 Tertia conclusio est, si talis participaret † in diuinis, vel alii communicarent publice eidem, easdem pœnas incurreret coram ecclesia, ac si sententia iusta esset: si enim non est delata appellatio ad superiorem, & continuor de communione contra ecclesiæ præceptum, iudex ecclesiæ iuste me condemnabit, tanquam irregularem, hæc Inn. *de sent. exc. cap. 4.* & D. Greg. *in d. homilia 26.* ligat igitur talis excommunicatio quantum ad ecclesiam, id est, quantum ad ea, quæ prohibita sunt excommunicato, videlicet ad vitandum ecclesiam tēpore diuinorum, & sacramentorū perceptionem, aliosq; legitimos hominū actus vitandos, id si non fecerit, contemptor ecclesiasticæ disciplinæ iudicabitur, & per inobedientiā mortaliter peccat: si vero humiliter pœnā hanc sufferet, donec legitimo ordine absoluatur, magnum sibi apud Deum comparat meritū, de quo per D. Greg *in d. homilia 26.* vbi prope finem, ait: sed vtrum iuste, vel iniuste obliget pastor, pastoris tamen sententia est timenda ne is qui subest, & qui forsan iniuste ligatur, ipsam excommunicationis sententiam fortassis ex alia causa mereatur.

Qui iuste est excommunicatus, † à peccatis absolui 9
nequit, excommunicatione manente, quia si per eum stat, quin ab ipsa excommunicatione absoluatur, peccat mortaliter, cum quo absolutio stare non potest, & quidem est in peccato mortali si non pœnitet, quia sententiam excommunicationis contemnit, sed qui iniuste est excommunicatus, per eum autem non stat, quo absoluatur, quia absolutionem forte petit, sed eam ex aliqua causa habere non potest, de eo non est ita clarū, an possit absolui, excommunicatione manente, quia *c. quicunq; 24. q. 1.* de illis loquitur, qui se ab vnitate fidei, aut Petri societate semetipsos segregarint. Ego tamen credo, quod tales minime à peccatis absolui possunt ab homine, quamuis si vere pœnitent, absoluantur in iudicio Dei: decretum enim ex consuetudine, quæ est optima legum interpres, sic obseruat, vt non absoluatur: quia præsumendum est, vt in pluribus, quod iuste excommunicati fuerint, & quod nisi per eos staret, ab excommunicatione absoluerentur. Nisi interdum in excommunicatione per longum tempus teneantur, ad grauius puniendum aliquod scelus graue: & propterea sacerdos, qui pœnitentem absoluit, prius † ab 10
excommunicatione absolutionem præmittere debet, quam à peccatis. A quo autem absolutio obtineri debeat, si ab homine lata est, vel à iure, siue excommunicatio maior, siue minor fuerit, vel ab eodem, aut diuerso Prælato, aut alio superiori, in speciali capite inferius exarabo.

Multis autem casibus excommunicatio † est nulla 11
ipso iure, aut ob defectum iurisdictionis super excommunicatum simpliciter, vel in illo casu saltem, in quo fertur excommunicatio: aut quia fertur post appellationem legitime interpositam: aut quia habet intolerabilem errorem expressum, aut quia nulla alia præcesserit monitio.

Si excommunicatio feratur iure non permittente
in aliquo casu, iniusta dicitur excommunicatio † ex de- 12
fectu potestatis, & per consequens, nulla ipso iure, V. g. decretales prohibent ferri excommunicationem in
vniuersitatem, † siue collegium. Quid si feratur, an te- 13
neat: aliqui dicebant, quod sic; quia multa contra prohibitionem fiunt, quæ facta tenent, quamuis contra prohibitionem faciens, grauiter peccet: alii respicientes non tantum ad verba, sed principaliter ad intentionem constituentis, quæ præcipue est consideranda, *l. 2. C. de legib.* dicunt & bene, quod si sententia feratur in communitatem, non tenet, si enim teneret, per hanc constitutionem non caueretur periculo animarum, quod constitutio vitare contendit, & hanc opinionem tenet Riccard. *in 4. libr. sentent. dist. 18. quaest. 2. artic. 2.*
item si quis haberet priuilegium † quod non posset ex- 14
communicari, & hoc sit notum iudici excommunicationem proferenti, vtiq; excommunicatio facta non tenet arg. *c. si duobus. de appellat.* & expressius in gl. ibid. & tenet Riccard. *in d. distinct. 18. quaest. 5. artic. 5.* nisi ab eo ferretur excommunicatio, qui priuilegio posset derogare. Idem dicendum est, si excommunicatio feratur contra canones aliquid fieri permittentes, cum iudices illos scire præsumantur, excommunicatio lata, nulla est.

Disponit sacrosanctum concilium Tridentinū *sess. 25. ca. 3.* vt excōmunicationes pro causa pecuniaria, nisi 15
in subsidiū, non relaxentur. Quid si duo essent principaliter, & insolidū obligati in forma Cameræ apostol.

&

Digitized by Google

& iudicium fuisset contra alterum ciuiliter intentatũ, an contra alterum, contra quem nulla executio fieri potest, excommunicatio ferri possit, verba concilii, ferri prohibent, quę sunt, ferãtur censurę quandocũq; executio realis, vel personalis fieri non potest, verbum
16 quandocunq; † est vniuersale, quod comprehendit omne tempus, & omnes casus, & per consequens etiam quando contra alterum ęque principalem executio fieri potest, Marian. Soc. *in conf. 141. n. 5. vol. 1.* Tiraq. *de retract. lignagier, §. 1. gl. 2. n. 20.* item facto sanctum concilium dicit per priuationem beneficii, aliaque iuris re-
17 media, sed remediũ discussionis † contra tertios principaliter obligatos, est remedium iuris. Angel. *in auth. hoc si debitor. num. 4. C. de pignor.* ergo dicendũ est, quod prius procedi debeat contra correos obligatos, si eorum, vel bonorum copia haberi possit, quam deueniendum sit ad fulminationem censurarum contra eum, contra quem realis, vel personalis executio fieri non potest. Item concilium dicit realis, vel personalis executio aduersus reos, vnde cum loquatur in plurali, casus iste potuit comprehendi, Fel. *in c. non nulli. §. sunt & alii. n. 43. vers. vbi verba. de rescript.* ergo lata excommunicatio hoc casu contra textum concilii nulla est. Sic patet quantum errent curiales non admittentes discussionem: dat ipsum concilium certum ordinem, qui obseruandus est, *l. à diuo Pio §. in vend tione. vbi Ias. & caeteri. ff. de re iud* & excommunicatio † contra hunc or-
18 dinem lata, nulla est, & ita decreuit sacra congregatio concilii, cuius decreti verba, iussi hic inserere: supposito quod duo sint insolidum obligati in forma Camerae pro eodem debito, & quod contra vnum tantum possit deueniri ad executionem realem, vel personalẽ, an contra alterum, contra quem executio realis, vel personalis fieri non potest, ad instantiam creditoris, possint in subsidium ferri censurae. Congregatio Concilii respondet non posse, A. Cardinalis Carrafa Nam sicut quando sunt duo rei principales insolidum obli-
19 gati non potest agi contra † possessores bonorum, nisi prius facta discussione contra ambos obligatos, ad Bart. *in l. quoties. C. quo quisq; ordine conueniri deb.* Ias. *in §. item si quis. nu. 82. Inst. t de action.* Ronchegall. *in l. reos. nu. 63. ff. de duob. reis.* ita dicendum est de censuris, vt ad eas ante discussionem contra ambos deueniri non possit, excommunicatio igitur contra ius lata, nulla est.

20 Itęm excommunicatio † fertur ex contractu, & ita ordinario iure, creditor autem habet electionem agẽdi; ergo videtur quod possit in primis petere excommunicari debitorem. Hoc prohibetur à concilio, abstineant se iudices tam à procedendo, quam à diffiniendo, sed liceat eis, si expedire videbitur per mulctas pecuniarias, seu captionem pignorum, personarumq; distractionem per suos proprios, aut alienos executores faciendam, siue etiam per priuationem beneficiorum, aliaq; iuris remedia procedere, & causas diffinire. Discussio est remedium iuris Ang. *in auth. hoc si debitor. n. 4. C. de pignor.* ergo ista in primis facienda est, & postea in subsidium excommunicatio ferenda.

21 Excommunicatio † est via executiua, & extraordinaria, de directo oppugnans ordinariae, vbi autem creditor alteram elegerit, ad alteram redire non potest, hic est casus *c. vt qui duas. de elect. l. b. 6. & c. 1. in fin. de postul. prelat. lib. 6.* per quae iura ita consuluit Rom. *in conf. 113. vers. secus autem vbi apparet.* & Gramm. *conf. 95 nu. 28. in ciuilibus.* & est text. *in authent. qui semel C. quomodo, & quand. iudex.* vbi litem inchoatam quis vsque ad finem prosequi tenetur, gloss. final. *in l. si proinde. ff. ad l. Aquil.*

Sed quid si est obligatus in forma Camerae, in qua proprio secularium foro renuntiat, eiusque vigore coram diuersis iudicibus eodem tempore conueniri potest: haec debitoris renuntiatio fauorem concernit debitoris, cui, & idem creditor † renuntiare potest *c. si di-* 22
ligenti. in 1. responso. de foro compet. vbi gl. *in ver. facto priuatorum.* quam ibi sequuntur omnes. Item gl. iuris ciuilis *in l. 2. §. conuenire. in ver. consensus. ff. de iud.* huic igitur fauori, creditorem coram seculari iudice ordinarie agentem renuntiasse, non est ambigendum, postquam legis necessitate cogitur litem praedictam ordinarie inchoatam prosequi vsq; ad finem. Vbi autem ordinarie actum est, & constat de iniquitate obligationis, ad alteram viam redire non potest; secus si executiue, & extraordinarie agere coeperit, discussione facta ad excommunicationem in subsidium obtinendam redire permissum est. Quid si creditor ab ecclesiastico prius exequi realiter, & personaliter obtinuerit contra debitorem in praedicta forma obligatum, mox executionem petierit coram iudice laico, idem respondeo: Iudex enim secularis non est hoc casu merus executor sed mixtus, debetq; debitorem illum iudicare, vt subditum, ergo debet de causae iustitia accurate cognoscere. Propterea obseruatur, vt secularis iudex (data prius idonea cautione per debitorẽ executum, de soluendo iudicatum) de tota causa cognoscat: non obseruatur, vbi ignoratur, licet contrarium viderim obseruari cõtra laicos illos Principum ministros, à quorum curiis mandatum executiuum emanauit.

Hoc igitur modo procedente † iudicio coram secu- 23
lari iudice, ad ecclesiasticum pro censuris obtinendis redire non potest creditor. Io. de Naeuiz. *in sylua nupt. lib. 3. num. 60.* & reus posset allegare pendentiam litis coram alio iudice, Afflict. *dec. 354. num 9.* & si ab ecclesiastico facti forte ignaro obtinuerit, atque facile excommunicationem concesserit, quam in subsidium relaxari conuenit, talis excommunicatio contra concilium nulla est ipso iure, & quod inuentum est in remedium conuertitur in venenum, Praepofit. *in c. 31 nemo contemnat. num. 5. 11. q. 3.* prohibent † verba concilii 24
excommunicationem vbi per suos proprios, vel alienos executores potest contra debitorem fieri executio: cum autem coram seculari iudice, velut alieno executore, executio facta est, verba concilii verificantur, pariter & illius dispositio, *l. 4. §. praetor ait. vbi Alex. n. 5. ff de damn. infect.* creditor, † qui exequi fecit, voluit es- 25
se cautus: ergo amisit beneficium, quod datur illis, qui de suo credito cauti nõ sunt. sicut dicitur amisisse beneficium petendi assecurari iudicium per cautionẽ, quando suum aduersarium à principio approbat pro idoneo, *l. si creditores ff. de priuileg. credit.* Bart. *in l. si fideiussit. § fin. num. 1. ff. qui satisd. cog.* sic etiam amittit beneficium sequestri, praetextu paupertatis, Practic. Papiens. *in titulo de forma sequestri. in princip. num. 2. vers. praemissa autem.* & hoc casu non sufficit protestatio pro creditore, quia & ipsa effectum iuris impedire non potest, qui ex cautione nascitur, quo minus scilicet tunc intraret prohibitio concilii, ne cum censuras deueniri posset. Bart. *in l. Nesennius. ff. de negot. gest.* Fel. *in c. cum M. Ferrariensis num. 77. vers. sed hoc intellige. de constit.* & si protestatio † fuerit interposita post factum credi- 26
tori praeiudicium, nihil operatur, gloss. *in l. 1. § accedit. verb. fuerit C de rei uxor act.* Bartol. *in l. non solum §. morte num. 17. Alex. num. 14. ff. de noui oper. nuntiat.* Parisiens. *consil. 5. num. 196. vol. 4.* Tiraquell. *de retract. lignag. §. 1. gloss. 10. num. 39. in fin.* Menoch. *in consil. 370. num. 5. vol. 4.*

Non obstat Stylus tribunalis Vrbis, vbi in Romana

Digitized by Google

27 Curia† executio fieri non potest, quia debet intelligi, vbi nec per suos, nec per alienos executores executio fieri possit, vt dicit textus concilii, alias esset contra eius verba, & stylus propterea non seruandus, *c.1. de constitut.* vbi notatur. Item iste stylus debet stricte intelligi, vbi aliud non concurrat, videlicet se tutum non fecerit pro executione per alienos executores facienda, quia stylus strictius quam sit possibile semper intelligendus, Felyn. *in c. nostra, correlario 21. vers. sed obstare videtur. de rescript.* Parisiens. *in consil. 112. numer. 12. vol. 4.* coram diuersis iudicibus extraordinarie, & executiue agi potest, sed cum ordinaria iudicii tela electa est, ad alteram redire non potest, *l. de pupillo §. meminisse. ff. de noui oper. nuntiat.* Bald. *in l. 2. quaest. 10. Cod. de seruit. & aqua.* Tiraquell. *de iure Constituti, part. 1. num. 89.* & vbi cœptum est iudicium, ibi terminari debet, *l. vbi cœptum ff. de iud.* merito stylus non est attendendus.

28 Item excommunicatio † si est notorie iniusta dicitur nulla, Anton. de Butr. *in c. Odoardus. col. 3. de solut. vbi Abb. num 9.* sed quando notorie quis est non soluendo, & fertur contra ipsum sententia, talis sententia non ligat condemnatum apud Deum, *c. 1. de re iud. li. 6.* ergo non debet illum ecclesia excommunicare, qui per notoriam†

29 paupertatem apud Deum ligatus non est. Et licet tex. *in c. per tuas. de sent. excō.* exemplum det huius nullitatis, quando in sententia est expressus error, vel quando post appellationem lata est, tamen vbi notoria est iniustitia, ibi nulla præsumptio est pro sententia, ideo ratio non apparet, cur ecclesia militans velit aliquem iniuste ligare apud Deum, idem notat Abb. *in d. c. per tuas.* Butr. *in c. cum M. Ferrariensis. col. penult. ver. & nota hoc dictum. de constit.* Card. post Paul. de Leazar. *in clem. pastoralis. vers. rursus. de re ind.* pro qua opinione Fel. *in c. inter cætera n. 5 de re iud.* adducit tex. *in c. sollicitudinem. in fin. de appell.* vbi mandatum notorie iniustū, vel indiscretum, non astringit eum, cui mandatur, & superior declarat eum non esse ligatum. Item *clem. pastoralis. de re iud. vers. dicit ne meruit sent. & d. c. inter cætera. vers. nec eis starise. undum communem sententiam.* & quæ huic conclusioni obstent, congerit Fel. ibi more suo. Et ideo impotentia facit, vt excommunicatus propter pecuniam petens gaudere beneficio *c. Odoardus.* debeat relaxari ab excommunicatione, hic non fit absolutio, sed relaxatio sine difficultate, vt nec expensas soluere teneatur, Abb. *in d. c. Odoardus. num 4.* nec differt an laicus existat, quia ab Ecclesiastico excommunicatus est; idem si à laico, quando ex priuilegio posset ferre sententiam excommunicationis, inter quos & iudicem ecclesiasticum est locus præuentioni, in executione obligationis Cameralis, vt scripsi in tractatu de præuentionibus tribunalium Vrbis, dum egi de iudicibus capitolinis.

30 Sententia† lata contra formam iusti statuti, nec valet, nec obligat, sicut nec sententia lata contra legem, *c. 1. de sent. & re ind.* secus si statutum esset iniquum, quia nec in foro iudiciali, vel conscientiæ obligat, Andr. *in tit. quæ sint regalia. col. 3.* de quo melius quam alibi per Tiraquell. *de vtroq. retract. in præfatione. num. 73. & per Doct. in c. 1. de constitut.*

31 Post appellationem† legitime interpositam prolata excommunicatio, nulla est, *c. ad præsentiam. & ibi Franc. de appell. & in c. sæpe, in gl. in ver. ratu nu. 8. & in c. peruenit. in 3 not. eod. tit.* & tradit Lapus *alleg. 1. num. 2.* Ang. *in cons. 188.* Franch. *in c. solet. de sent. ex. om. lib 6.* Marantam *in speculo in 3 parte sextæ partis principalis. quaest. 2. nu. 170.* Rota *decis. 20. de appellationib. in nouis.* & hoc procedit, etiam appellatione extraiudicialiter interposita, nam interim excommunicatio fulminata, nulla est ipso iure, Franch. *in c. bona. conclus. 2. num. 35. de appellationib.* etiam si appellatio fuerit ab interlocutoria, nam censuræ post eam fulminatæ non ligant, & velut attentatæ reuocantur, vt pluries fuisse decisum in Rota cumulat Lancellot. *in tract. de attent. part. 2. cap. 12. ampliatione 8. num. 3.* habet tamen hoc speciale vt pendente appellatione, excommunicatus† remaneat Franch. *in d. c. adhæc. & in d. c. sæpe nu. 32. de appellat. & in rubr. eod. tit. num. 3.* Guido Pap. *in tract. de appellationib. quaest. 110.* 32

cuius rationes citat idem Franch. *in c. pastoralis. §. verum num. 5. de appellat.* idem tradit Io. Andr. *in c. is cui num. 4. de sentent. excom. lib. 6.* sed hoc procedit in appellatione à sententia excommunicationis pure lata secus si sub conditione lata fuerit, hoc enim casu, si ante euentum conditionis excommunicatio appellat, appellatio conseruat statum ipsius, & interim non est excommunicatus, quod est valde notandum à Curialibus in Vrbe, vbi fere semper solent ferri excommunicationes, nisi ad primam diem paruerit, vel nisi infra tres dies, vt tradit Franch. *in c. præterea. num. 4. in vltim. not. de appellat.* post Io. Andr. *in d. c. is cui num. 4 de sent. excom. lib 6.* quia dictio *nisi,* † apposita in sententiis facit dispositionem conditionalem, Dec. *in c. præterea in 1 not. per illum tex. de appellat.* Lapus *allegation. 73. nu. 4.* Rota *decis. 9. in fin. de dolo, & contumac. in nouis.* hæc vero non procedunt in absolutione ab excommunicatione, nam interim appellatus remanet absolutus, non obstante appellatione aduersarii, Franch. *in c. qua fronte. quaest. 4. num. 35. de appellat. & in d. c. pastoralis. §. verum in vl. im. quaest. per illum tex. de appellat.* imo verius, quia† à sententia absolutionis, non datur appellatio. 33 34

Guido Pap. *in tractat. de appellat. quaest. 110. vers. sed an à sententia.* post Innocent. *in c. ab excommunicato. de rescript.* Antonius Nicell. *de concordia glossarum, num. 105.* Rota *decis 8. num. 2. de sentent. excommunicat. in nouis.*

Item excommunicatio † est nulla iudicis recusatione pendente, Lapus *allegat. 1.* per text. *in c. per tuas. de sentent. excomm.* Ioan. Andr. *in c. legitima. num. 3. de appell. in 6.* vt refert Franch. *in rubr. de appellat. in princip.* & facit quod dicit Milus *in repertorio, ver. iurisd.* quod pendente suspicione, cessat omne exercitium iurisdictionis. 35

An excommunicatio † lata nullis præcedentibus monitionibus sit nulla ipso iure: aliqui tenent affirmatiuam, Nicolaus de Milis *in suo repertorio ver. citatio partis, & ver. item fallit.* qui dicit, ita tenere Rotam, & eius decisionem habes primam *col. 2. de feriis, in nouis.* per doctrinam Innocent. *in c. pen. num. 5. de eo qui mittit. in possess.* sed certe hæc excommunicatio potius dicitur iniusta ex ordine, *c. episcopus. §. si ergo iniuste 11. q. 3.* quam subsistere non desunt, qui defendere possent, quia reperitur iure cautum, ipsam quoad † ecclesiam ligare; *c. sententia. c. nemo contemnat. vndecima quaest. tertia.* licet non reperiatur iure scriptum, an liget apud Deum, & videtur esse tenendum, quia Christus, postquam dedit formam canonicæ monitionis, & trinæ, indefinite subiunxit, amen dico vobis, quodcunque ligaueris super terram, erit ligatum & in cœlis: tamen apud Deum, & ecclesiam triumphantem non ligat, quia sine peccato nullus potest priuari gratia Dei, *c. temerarium. vndecima quaest. tertia. & c. literas. de restitut. spoliat.* & æterni tribunal iudicii illum reum non habet, quem iudex iniuste condemnat *c. cum æterni. de re iud. libr. 6.* ecclesiæ prælati aliquando fallunt *c. si quis non recte 24. quaest. tertia & c. sententia. 11. quaest. 3. c. later. de re iudic. cum* 36 37

simi-

Digitized by Google

similib. & quod dicitur ex iniusta excommunicatione
38 ligari† quo ad ecclesiam militantem, hoc est, non solum propter scandalum vitandum, sed etiam, quia absolute omnem communionem vitare tenetur, & vitari, quod introductum est, omissis omnibus distinctionibus, ne detur facultas discernendi an causa sit iusta, vel iniusta, neq; inducatur magna confusio, vel schisma, propterea ecclesia præcipit, vt taliter excommunicatus, remedium iuris quærat, atq; sententiæ excommunicationis pareat, imo parere debet, ne ex superbia ligetur, qui prius ex puritate conscientiæ absolutus tenebatur, Rom. *in consil. 369. num. 12.* nocet igitur hæc excommunicatio quo ad participanda ecclesiastica sacramenta, *c. à nobis. de sent. excomm. & d. c. si quis non recto, & ibi gl. 24. q. 3.* supradicti canones monitiones ante excommunicationem præcipientes, absolutionem taliter excommunicato dari permittunt; ergo talis excommunicatio ligat quo ad ecclesiam, imo et-
39 iam si recusauerit, † absolui debet ab iniuste excommunicante, Riccard. *in 4. libr. sent. dist. 18. q. 1. in princip. l. non dubium, C. de legib.* procedit, quando lex prohibet actum fieri; secus quando mandat actum fieri certo modo, quia tunc valet actus, licet modus seruatus non fuerit, si non processit vlterius annullando, Bald. & Paul. de Castr. late *in l. humanum. C. de legib.* Fel. *in c. dilecta, num. 11. vers. Salycetus clarius. de rescript.* Rota *dec. 9. num. 4. de offic. delegat. in nou.* excommunicatio non
40 requirit† pro forma ipsas admonitiones, quia Christus Dominus noster non posuit formam canonicæ positionis sub necessitate, vt videlicet, si vis excommunicare, hanc formam serua, sicut dicitur Matthæi *cap. 19.* si vis ad vitam ingredi, serua mandata, quia tunc vere ecclesia non posset excommunicare, nisi trina admonitione præmissa, sed sub pia voluntate bene præmisit in principio, non est voluntas ante patrem, vt pereat vnum de pusillis istis, & tunc sequitur: si peccauerit in te frater tuus, &c. ex monitionibus ordinatim proceditur ad excommunicationem, propterea absq; monitionibus, iniusta dicitur ex ordine *d. §. si ergo.* non autem est nulla ex defectu formæ, quia ex nullo signo potest intelligi monitiones esse datas pro forma, de quibus per Fel. *in d. c. dilecta. num. 6. de rescript.* quare licet requiratur citatio, & monitio, vt excommunicatio iusta sit, non tamen vt sit valida, imo absq; citatione, & monitione valet excommunicationis sententia, licet iniusta fuerit, vt notat glossa *in c. irreprehensibile. de appell. & c. Romana §. sed nec in specie. de sent. excom lib. 6. & C. vt lite non contest. l. fin. et in fin.* Inno. *in c. illud. de cler. excom. minor.* Feder. de Sen. *in cons. 81. alias est consil. 11.* Anton. de Butr. *in c. final. de præbend.*

Hæc autem intelligo, de sententia, quæ profertur
41 ab ordinario, secus si à delegato profe atur absq; monitionibus, quia tunc & iniusta est, & nulla ipso iure; vti concordat has opiniones Nicolaus de Mil. *in d. repertorio. verbo citatio partis. vers. fall t. fol. 68.* allegans Rom. *in consil. 341.* & ita decisum est, Rota *dec. 10. & dec. 23. de sent. excom. in antiq. & dec. 5. eod. tit. in antiquiorib.* quicquid dixerit Nauarr. in repetitione *caput. cum conting. in 5. causa nullitatis. col. final.* sed maior est Rotæ auctoritas, pluries casum decidentis.

42 Item nulla est ipso iure excommunicatio, † quando is, ad cuius instantiam conceduntur monitoria, prius pactus esset cum altera parte, quod etiam si fecerit ferri monitoria, & excommunicationem, neque ipse, neq; scientes, teneantur propalare, quia excommunicatio regulatur à mente excommunicatoris, gl. *in c. 2. de testib. cogend. & in c. cum P. & G. de offic. delegat. & in clem. 1. de iud.* gl. *in c. ad apostolica. de cler. excom.* & est communis sententia secundum Didac. Perez *in l. 1. tit. 5. libr. 8. ordin. vers. quam conclusionem.* idem est in excommunicatione generali secundum Abbatem *in c. si sacerdos. in fine de offic. ordinar.* summa Tabiena *in ver. excom. in 2. §. 11.* & Syluestrina *in ver. excom. in 2 n. 1. vers. decimus quartus.* vbi quod non ligantur excommunicatione siue generali, siue speciali ex officio, vel ad instantiam partis lata, quos iudex excommunicans intendit ad hoc eximere, si concedens monitoria sciuisset hoc pactum, verisimile est, quod neque monitoria, neq; excommunicationem concessisset; ergo non ligat, Bernard. Diaz *in reg. 243. limit. 6.*

Sunt & alii casus, in quibus excommunicatio† lata 43
nulla est, quos recenset gl. *in c. præsen i. de sent. excom. libr. 6.* Ioan. Monach. ibid. summa Angelica *in ver. excom. in 4. §. 19.* Zabarell. *in c. ab excom. de rescript.* Nauar. *in manual. cap. 23 num. 4.* sed sufficiat de prædictis disputasse ad effectum videndi quale remedium pro excommunicationibus nulliter latis adhibendum sit.

CAP. XV.

Rationes aduersæ partis referuntur, quibus probare, arbitrantur, excommunicationem nulliter latam, non esse timendam. Neq; excommunicatum debere se pro excommicato gerere; quæ inferius resoluuntur.

SVMMARIA.

1 *Excommunicationem nullam, qui teneant non esse timendam.*
2 *Excommunicatio non est maior lata à Papa, quam à delegato Papæ.*
3 *Excommunicatio delegati Papæ nulliter lata, est timenda ad euitandum scandalum.*
4 *Excommunicatus magis peccat non vitando alios, quam econtra.*
5 *Excommunicatum nulliter peccant, qui vitant.*
6 *Excommunicatus nulliter an debeat se immiscere sacramentis.*
7 *Sacramenta facta à iuste excommunicato, sunt valida.*

DOctor Nauarrus parum accuratus in perpendendis Doctorum auctoritatibus pro iurisdictione ecclesiæ in relectione *cap. cum contingat. de rescript. in 2. remedio nu. 3.* ex plurimorum auctoritate, quos refert, arbitratur excommunicationis sententiam, quæ ex aliqua causa nulla† est, non esse timendam, idq; d. fliniri ait à Gelasio Papa *in c. cui est 11. q. 3.* & ante illum 1
Gregorius *in c. non debet. ead. caus. & quæst.* gl. Huguit. Geminian. & Card. *in c. 1. ead. caus. & quæst.* Archidiac. *in c. nemo. in 1.* ibidem Host. *in summa tit. de sent. excommun. §. quis sit effectus. §. hæc vera. & in tit. de cler. excom. § qualiter excusetur.* D. Thom. *in 4. lib. sent. dist. 18. q. 2. art. 1. q. 4.* quem omnes ibi secuti sunt, præsertim Paludanus Theologorum omnium in hac re doctissimus *q. 1. col. 3.* & Beatus Antoninus, quem omnes Rapsodi, & summistæ sequuntur *in tertia parte, tit. 24 cap. 73. in fin.* Abb. *in c. per tuas. de sent. excom. & in c. cum conting. de offic. deleg.* quæ omnium vna est opinio, vt refert, & sequitur idem Nauarr. qui hanc opinionem valde periculosam comprobauit.

Item allegantur à quibusdam modernis multi casus, in quibus Gratianus dixit excommunicationem nullam non esse timendam, *c. cui illam c. secundum catho-*

Digitized by Google

tholicam. c. cœpiſti habere. c. temerarium. c. qui obeſt. c. quoniam. c. illud plane 11. q. 3. item *c. ſi quis. 24. q. 3.* item *c. manet. 24. q. 1.*

2 Item non eſt maior excommunicatio † lata à dele-
gato Papæ, quam ab ipſo eodem Papa, cum ſententia
delegati Papæ, eiuſdem Papæ ſententia eſſe cenſeatur,
vt probat Abb. *in 1. q.* poſt ſua cōſilia, *dubio 2.* nec repe-
ritur aliquod diſcrimen de iure canonico inter vtram-
que excommunicationem, ſed ſi ſententia delegati
Papæ fuerit nulla in præcitatis caſibus, non eſt timen-
3 da, † niſi ad euitandum ſcandalum vulgaris populi, ſen-
tentiam eſſe nullam ignorantis, ad quod ſedandum,
ſeruanda eſt in publico, quouſq; ſcandalum rationabi-
liter ſedatum fuerit: vnde ſiquis nulliter excommuni-
cetur, & denuntietur, ex aduerſo publicet ſufficienter
ipſe cauſam propter quam ſententia eſt irrita, & ſi ali-
quis tunc ſcandalizatur, non eſt ſcandalum Chriſtia-
norum, ſed phariſæorum: neque tenetur eam ſeruare
in occulto, ſiue in publico coram ſapientibus, quibus
ſententiæ nullitas nota eſt, ita dicit Petr. de Palud. *in lib. 4. ſent. diſt. 10. q. 1. artic. 3.*

Item non videtur timenda ratione peccati, quia
4 propter communionē excommunicati † magis peccat
excommunicatus non vitando alios, quam è contra,
per text. *in c. illud. de cler. excom. minor.* ſed ipſe ſic nul-
liter excommunicatus, cum aliis communicando non
peccat, ergo neq; alii communionem ipſius non vitan-
tes, hoc eſt argumentum ex eodem Nauarr. deſumptū
in d. c. cum contingat. remed. 2. num. 28. de reſcript. & pro
hoc allegatur caſus *in c. dilectus. in fin. de appellat.* imo
5 ſatis peccarent, qui ſic nulliter † excommunicatum vi-
tarent, quia iniuriam illi facerent, vitando eum, in qui-
bus vitatio eſſet illi præiudicialis, vt per Innoc. & cæte-
ros Doct. *in c. ſolet. de ſent. excom. lib. 6.*

6 Item nulliter excommunicatus † non videtur cen-
ſuras vitare debere ratione ſacramentorum, quibus ſe
immiſcere non debet durante tali excommunicatione,
quia & ſi verum ſit, quod iuſte excommunicatus ſci-
ens, & prudens male faciat ea percipiendo: nihilomi-
nus poteſt dari caſus, in quo non ſemper malefaciat,
vt probat Nauarr. *in c. conſideret §. cautus. n. 30. verſ. neq;*
7 *videtur. de pœnit. diſt. 5.* item ipſa ſacramenta † etiam à
iuſte excommunicato facta tenent, vt profeſſio, *c. cum illorum. de ſent. excom.* item matrimonium *c. ſignificaſti. de eo qui dux. in matrim.* item euchariſtia p excōmuni-
catum cōnſecrata eſt verum ſacramentum *arg. c. de homicidio. de conſecrat. miſſ. & c. intra eccleſiam. 1. q. 1.* & o-
mnes Theologi ſcribentes *in 4. lib. ſent. diſt. 13.* de qui-
bus per Nauarr. vbi ſupra allegatum; ergo tanto magis
nulliter excommunicatus, poterit ſe ſacramentis im-
miſcere, citra peccatum, ſedato ſcandalo. Hæc ſunt in
Summa quæ pro hac parte adducuntur.

C A P. XVI.

Quis ſit iudex competens in cognoſcendo de nullitatibus cenſurarum.

SVMMARIA.

1 *Iudex competens quis ſit ſuper validitate excommunicationis.*
2 *Excommunicatio cuius auctoritate feratur.*
3 *Excommunicationem non eſſe inuentum gentilium.*
4 *Iudices laici non habent aliquam cognitionem ſuper ſpiritualibus.*
5 *Papa poteſt dare facultatem laicis ferendi excommunicationem.*
6 *Iudex laicus non cognoſcit de exceptione excommunicationis coram ſe oppoſita, & num. 18.*
7 *Et qui teneant poſſe incidenter cognoſcere.*
8 *Iudex laicus cognoſcit de exceptione excommunicationis per modum quæſtionis facti.*
9 *Iudex laicus quando cognoſcit de iuramento in quæſtione facti.*
10 *Iudex laicus cognoſcit de facto ſolo nihil iuris habente mixtum in ſpiritualibus.*
11 *Quæſtio facti eſt æquiparata quæſtioni iuris municipalis.*
12 *Iudex laicus nullo modo ius dicit inter clericos.*
13 *Iudex debet ſcire qualitates litigantium.*
14 *Iuriſdictionis qualitas debet inprimis cognoſci.*
15 *Brachio implorato ſuper excommunicatione laicus non cognoſcit de illius viribus.*
16 *Executor merus exequitur ſententiam etiam iniuſtam.*
17 *Iudex laicus non cognoſcit de nullitate ſententiæ eccleſiaſtici.*
19 *Excommunicatus non poteſt cognoſcere de nullitate ſuæ excommunicationis.*
20 *Excommunicatus debet parere, & timere.*
21 *Excommunicatus interim debet ſe pro excommunicato gerere.*
22 *Iuſtitia ſententiæ præſumitur in dubio.*
23 *Sententia facit de albo nigrum, & de indebito debitum.*
24 *Obedientia eſt de lege iuriſdictionis.*
25 *Principes laici non permittunt ſubditos cognoſcere de nullitatibus ſententiarum.*
26 *Subditus non poteſt cognoſcere de præcepto ſuperioris.*

PRo reſolutione iſtius quæſtionis videndum eſt,
quis debeat † iudicari an ſit excommunicatio valida, 1
& pro fundamento firmandum eſt, mere ſpiritualem
excommunicationem † eſſe, quia fertur auctoritate 2
Domini noſtri Ieſu Chriſti, & eſt ipſius inuentum,
Matthæi *cap. 18. amen dico vobis quæcunq; ligaueritis ſuper terram, erunt ligata, & in cœlo.* & ibi gl. exponit vin-
culo anathematis, & D. Paul. *2. ad Theſſal. cap. 3.* ſcribit,
ſiquis non obedierit verbo noſtro per epiſtolam, hunc
notate, & ne commiſceamini cum illo, vt confunda-
tur, &c. Chriſtus igitur dedit Apoſtolis hanc excom-
municandi facultatem, vt dicit Io. Chryſoſtomus, &
habetur in *c. nemo contemnat. 11. q. 3.* & D. Auguſt. ſuper
Ioannem, & habetur *in c. quodcunq;. 24. q. 1.* propterea
valde decipiuntur iſti defenſores iuriſdictionis laico-
rum, putantes excommunicationem † fuiſſe inuentum 3
gentilium, Couar. *in lib. 1. var. reſolut. cap. 18. n. 5. & in c. alma mater §. 1. n. 10. in fin. de ſent. excom. lib. 6.* & Tiraq.
de retract. lignag. §. 1. gl. 9. n. 287. hæc enim opinio ſæpius
fuit in ſacris conciliis reprobata.

Ex his infertur nullos ſeculares, neq; aliqua quan-
tumuis maxima auctoritate præditos, neq; mere ſub-
ditos, aliquod ſuper ipſis cenſuris iudicium aut cogni-
tionem † habere poſſe, quia ſuper ſpiritualibus quacū- 4
que carent facultate, *c. bene quidem. diſt. 96. c. 2. & c. quanto. de iudiciis. c. ſi iudex laicus. de ſent. excom. libr. 6.*
Cald. *in conſ. 9. ſub tit. de iudiciis.* ſed vt clarius pateſiat,
declaremus hoc negotium per articulos.

Primus articulus eſt: Poteſtas ſecularis nihil facul-
tatis habet de excommunicatione diſponendi, multo
minus ferendi ipſam excommunicationē, quia, vt pro-
batū eſt, mere ſpiritualis eſt, cuius non eſt capax ſecula-
ris poteſtas. Poſſet † tamen ſummus Pontifex hanc ſe- 5
re excommunicationis facultatē laicis impertiri, vt di-
cit Præpoſit. *in §. verum. per illum textum diſtinctione 10.*

vbi

vbi excommunicandi potestas fuit commissa fœminæ, *c. Menna 2.q.5.c.clericum nullus 11.q.3. vbi gloss. in ver. seculare.* allegat *c. illud 11.q.3.* gloss. *in c. decernimus ver. præsument. de iudic.* & ibi Hostiens. Ioan. Andr. Anton. de Butr. & alii. Bald. *in l. rescripta C. de precib. imper. offerend.* Ioann. Fab. *in auth. statuimus Cod. de episcop. & cleric.* Archidiac. *in c. ab arbitris de offic. delegat. lib. 6.* Delegatio Episcopi facta laico de excommunicatione ferenda, non sufficit, Præposit. *in d. c. bene quidem n. 2. dist. 96.*

Secundus articulus est, si contingeret excommu-
6 nicationis † exceptionem coram iudice laico opponi, an ipse possit de prædicta excommunicatione cognoscere. Prima opinio, & quidem verior secularem non posse de illa cognoscere, Bald. *in l. quoties nu. 6. C. de indic. & ibi Castr. n. 7. Salyc. n. 2.* cum igitur opponi contigerit, ad ecclesiasticum iudicem est remittenda, imò etiam si à principio id non fuisset oppositũ, Guglielm. de Cuneo *in l. placet nu. 10. C. de sacros. eccles.* Geminian. *in c. si quis num. 10. de except. lib. 6.* Abb. *in c. pastoralis nu. 12. de except.* Paul. de Castr. *in consil. 12. vol. 1.* quia articulus incidens mere ecclesiasticus remittitur cognoscendus ad iudicem ecclesiasticum, *c. tuam de ordin. cognit. c. lator. qui fil. sint legit.* & ita dicit in tribunalibus obseruari, Franch. *in decis. 512.* In causis spiritualibus etiam incidenter pertractatis laicus nullatenus se intromittit absque summi Pontificis licentia, *c. decernimus c. quanto de iudic. & d. c. lator. & c. causam quæ. qui fil. sint legit.* gloss. *in d. c. si iudex laicus ver. spirituali de sent. excomm. lib. 6 auth. cassa auth. statuimus C. de episc. & cleric.* Vantius *in tractatu de nullitatibus, in titulo de nullitate ex defectu iurisdictionis numero. 54. & seq.*

Altera opinio est glossæ *in l. 1. C. de iur. & fact. igno-*
7 *rant.* secularem iudicem † posse de exceptione excommunicationis coram ipso opposita incidenter cognoscere, quam glossam Ias. dicit singularem *in l. 2. C. de sacros. eccles.* & commendat Bald. *in c. intelleximus de iudic. & in c. cum contingat. col. 10 de dol. & contumac.* & in Additionibus ad Specul. *in tit. de competentis iudicis aditione, in fin.* Pro qua opinione est textus *in c. postulasti de homicid.* vbi excommunicatio fuit opposita corã Rege, & sic coram iudice seculari, quem textũ ad hoc notat ibi Ioan. Andr. *in 1. not.* & idem tenet Geminian. *in c. 1. §. 2. col. 5. de except. lib. 6.* Bald. *in l. final. col. 1. Cod. si à non compet. iudic. fuer. appellat.* Hæc opinio innititur alteri, quæ vult, iudicem laicum de spiritualibus causis, coram se incidenter oppositis, cognoscere posse, quam sequitur Bald. *in l. 2. C. de Carbon. edict. & in auth. et qui iurat. num. 26. vers. tu coniunge Cod. de bon. auctorit. indic. possidend.* quem sequuti sunt Butrius *in c. cum sit generale de foro compet.* Roman. *in consil. 173. col. 1. vers. præmissis* Crauett. *in consil. 258.* & hanc opinionem probat Menoch. *de retinenda possess. remed. 3. n 336.* & Dec. *in c. quanto n. 28. vers. tertio fallit. de iudic.* & Guido Pap. *decis. 138.*

8 Sed ista opinio † intelligi debet, per modum quæstionis facti, non autem iuris, vt dicit Bartol. *in l. Titia ff. solut. matrim. & in l. 2. ff. de iurisdict. om. iudic. & in l. omni innouatione C. de sacros. eccles. & in l. quoties C. de iudic.* Vt si coram seculare iudice negaretur matrimoniũ fuisse contractũ de præsenti, pars vult hoc factũ probare, admitti debet, secus si iuris quæstio incideret, vt si consanguinitatis impedimentum allegaretur, Bald. *in l. filium ff. de his qui sunt sui, vel alieni iuris.* Item si statutum annullaret contractus sine certa solemnitate fa-
9 ctos, tunc iudex laicus † cognoscit de iuramento super illo contractu interposito, vbi cum deficiant solemnitates, non dicitur de iuramento constare, neque tunc cognoscit de viribus, & substantia iuramenti, sed tantum de facto, an de eo constet, vel non, ita consuluit Hieronym. Gabriel. *in consil. 3. & consil. 4. & consil. 13.* Mandos. *in additionib. ad Roman. in consil. 12.* Roland. *consil. 59 vol. 1.* & scripsi supra *in parte 2. cap. 12.*

Quod autem de facto solo, † nihil iuris habente 10
mixtum cum spiritualibus coram iudice laico incidenter tractari possit, tenent etiam Gemin. *in c. si quis col. 2. vers. istud credo verum de except.* Capyc. *decis. 7. num. 2.* Ferrett. *cautela 53.* Crauett. *consil. 253 num. 2. & consil. 258. num. 1.* Abb. *in c. post miserabilem de vsuris, & in c. cum sit generale, vbi etiam Felyn. col. 3. de foro compet.* Ripa *in c. 2. num. 17. de iudiciis.* Afflict. *decis. 219.* Roland. *in consil. 12. num. 24. vol. 2.* Vantius *in tit. de nullitat. ex defectu iurisdictionis num. 54. in fin. vers. quamuis si esset quæstio non iuris.* Petra Sancta *singular. 96. & singular. 58*
vbi in hoc æquiparat † quæstionem facti, & quæstio- 11
nem iuris municipalis, & ista est communis opinio, vt per Couar. *in epitom. de sponsalib. cap. 8. §. 12. nu. 3.* Turzan. *in commun. opinion. 90.* Villalob. *in commun. opinion. ver. Iudex laicus nu. 107. & seq.* Sed hoc intelligitur inter laicos, quia si inter clericos agendum esset,
etiam si de facto ageretur, secularis † iudex nullo mo- 12
do est competens, qui in clericos nullatenus ius dicit, *auth. statuimus C. de episcop. & cleric.* Roland. *in d. consil. 12. num. 38.* Abb. *in c. si diligenti col. fin. de foro competent.* vbi quod iudex laicus nullo modo neque principaliter, neque incidenter est competens contra clericum.

Et quando hæc opinio esset vera, si excommunicationis exceptio coram laico opponeretur, non vtique de ipsa cognoscere dicitur an sit valida, sed de facto
potest se de ipsa informare, ad sciendum qualitates † 13
litigantium coram se, & si à iudicio repelli debeant. Permissum quando non potest expediri sine prohibito, tunc trahit ad se prohibitum, Cyn. *in l. quoties Cod. de iudiciis.* ergo iudex secularis de facto, & extra iudicialiter se informare potest, de quo summarie informans cognoscit an sua sit iurisdictio. Specul. *in titul. de reconuentione §. nunc dicamus num. 22.* & sicut si fun-
datur iurisdictio † super qualitate, debet summarie 14
de illa qualitate cognoscere, vt iudicetur an sua sit, Abb. *in c. cum sit generale num. 14. vers. Goffredus de foro competent.* Ita è contra.

Tertius articulus est, cum impertitur brachium à 15
iudice † laico super excommunicatione publicanda, & tunc laicus non potest cognoscere de iniustitia, neque de nullitate excommunicationis, primum quidem probatur arg. *c. pastoralis §. quia vero de offic. delegat.* qui
singulariter habet, executorem † debere exequi sen- 16
tentiam, etiam quam sciuerit iniustam, & dicit Nauarr. *in d. c. cum contingat. in 1. remed nu. 6. & plur. seq.* secularem iudicem non posse de iustitia, vel iniustitia cuiuscunque ecclesiasticę sententiæ iuris ordine seruato latæ, cognoscere. Neque de nullitate excommunicationis iudicare: quia vt probatum est, mere spiritualis existit, ideo nihil commune habet cum iurisdictione laicorum, & quod implorati super impertitione brachii in crimine mere ecclesiastico nihil possint cognoscere, sed tantum exequi, late scripsi supra in *parte 1. cap. 51. artic. 1.*

Non obstat gloss. *in d. c. pastoralis §. quia vero de offic.*
delegat. vbi qui non cognoscit † de iniustitia, potest de 17
sententiarum ecclesiasticarum nullitate cognoscere, quam extollunt scribentes pro iurisdictione laicorum, Immol. *ibi num. 4.* Abb. *col. 2.* & esse communiter receptam, Felyn. *in c. de cætero col. 1. de iudic.*

Digitized by Google

Primo, quia illa gloss. loquitur de iudice ordinario ecclesiastico coram quo petebatur executio sententiæ iudicis delegati etiam ecclesiastici, & vterque erat capax istius iurisdictionis, ideo non valet argumentum ad laicos, qui sunt illius incapaces. Secundo dicit posse de nullitate cognoscere, quando causatur ex defectu iurisdictionis, & falsatū literatū, sed nos præsupponimus contrarium, ideo Abbas *in c. dudum, in secundo n. 21. de electione.* dicit, etiam confessionem factam ei, qui absoluendi carebat potestate, esse nullam, & quam primū notitia habita fuerit, debet reiterari, quia vbi nulla est in spiritualibus iurisdictio, actus censetur factus, velut laico. Tertio non possunt Principes laici, neque eorum iudices de nullitate ecclesiasticę sententię cognoscere, ne eis aperiatur via de omnibus ecclesiasticis negotiis sub prætextu nullitatis iudicare, ita probat Antonius Corduben. *in lib. 4. quæstionum Theologicarum, q. 10.* Theodosius Imperator fuit à suo Ordinario Episcopo excommunicatus, nec de viribus illius sententiæ ausus fuit iudicare, & ideo peracta pœnitentia, procurauit absolutionem, vt legitur in eius vita. Sacrum concilium Tridentinum *sess. 25. cap. 3. de reformatione,*
18 dicit: Nefas autem sit cuilibet † magistratui prohibere ecclesiastico iudici, ne quem excommunicet, aut mandare, vt latam excommunicationem reuocet, sub prætextu quod contenta in præsenti decreto non fuerint obseruata, cum non ad seculares, sed ad ecclesiasticos cognitio pertineat. Sed probatum est supra, excommunicationem latam contra formam Concilii esse nullam, & tamen concilium pręcipit cognitionem non pertinere ad laicos, si contenta in decreto nō fuerint obseruata, id est si ipsa excōmunicatio fuerit nulla, & inualida.

19 Quartus articulus est: Nulli laico † priuato fas est cognoscere de nullitate suę excommunicationis. Quia si daretur cuilibet facultas discernendi an excommunicatio valida esset, vel ne, magna confusio, & schisma oriretur in ecclesia Dei, prout habetur ex doctrina D. Gregorii *in homilia 26.* tractans illud Ioannis *cap. 20.*
20 *quorum remiseritis peccata, &c.* Propterea † ecclesia præcipit, vt talis sententiam timeat, & remedia iuris quęrat atque interim pareat. Soto *de Iust. & iur. lib. 5. q. 7. artic. 4. prope finem.* & ideo probatum est supra *in cap. 14. num. 7.* quod sententia, quæ est ipso iure irrita, est valida quo ad hoc, vt excommunicatus existat. Item quia si quis habet dubium an sit excommunicatio va-
21 lida, interim † debet se pro excommunicato gerere, & ab ecclesiasticis sacramentis abstinere, vt est diffinitum *in c. illud §. licet de cleric. excommunicat. ministrant.* & tenet Hostiens. *in summa, in titulo de sent. excomm. §. qualiter proferatur ver. vnde in dubio,* quia hæc est via tutior, quæ respectu animarum est eligenda *c. iuuenis de sponsalib. c. significasti in 2. de homicid. c. penult. & c. ad audientiam.* propterea existens in dubitatione absolutionis, debet potius iudicare absolutionem non valere, Socin. *in c. perpendimus nu. 227. de sent. excomm. & in c. venerabilis eod. tit.* ergo propter dubitationem, quam habet, non debet ipse iudicare excommunicationem non va-
22 lere. Item quia in dubio pręsumitur † pro iustitia sententiæ. Roman. *in l. sciendum ff. de verb. obligat. & ibi Alex nu. 22.* Specul. *in tit. de sententiis §. vt autem nu. 11.* Anton. de Butr. *in c. bona nu. 42 de elect.* Federic. de Sen. *in consil. 144.* Qui ergo succubuit, nimis sibi arrogaret, si de viribus sententiæ cognoscere vellet, sunt enim pro-
23 dita iuris remedia. Interim ipsa sententia † facit de albo nigrum, & de indebito debitum, ad effectum, vt ei parendum sit, *l. Iulianus ff. de condict. indebit.* & sententiæ iniuriam facit, qui eum reuelare satagit, *l. nemo clericus in princip. C. de summa trinit.* Item obedientia † est de 24 lege iurisdictionis, *c. conquerente de offic. ordinar.* Ioan. de Immol. *in c. quod super his in vltim. not. de maior. & obed.* & ideo Principes † laici non permittunt subditos 25 suos cognoscere de nullitatibus sententiarum temporalium præsertim ne detur occasio seditionum, & rebellionum, quanto magis hæc ratio procedit in sententia excommunicationis lata ab eo, qui ligandi, & soluendi à Deo habuit potestatem, & in eum qui propter salutem animæ suę magis credere debet se esse excommunicatum, & absolutionem petere, quam arroganter de inualiditate sententiæ disputare. Item quod subditus † non possit de sui superioris præcepto cognos- 16 cere, est fundatum super iure diuino, super illo Lucæ *cap. 10. qui vos audit, me audit.* vt probat D. Basilius *in libro monasticarum constitutionum, cap. 22.* vbi ait, quod dixit Christus discipulis, intelligendum est de omnib' subditis respectu superioris, & D. Hieronym. in epistola ad Rusticum dicit, Præpositum timeas vt Dominū, diligas, vt parentem, credas salutare quicquid ille præcipit, nec de maiorum sententia iudices, cuius est obedire, & implere quæ iussa sunt, D. Thom. *in 1. secunda quæst. 13. artic. 5. ad 3.* super eo dubio, an superiori sit obediendum in impossibilibus, hoc ideo dici, ait, quia an aliquid sit possibile subditus non debet suo iudicio definire, sed in vnoquoque iudicio superioris stare, D. Bernard. post multa satis apta ad huius articuli probationem, relata ab Alexandro Anglo *in summa, quam appellat destructorium vitiorum parte 6. cap. 59. per totum* præsertim sub *nu. 5. vers. sed enim.* Porro ait, imperfecti cordis, & infirmæ prorsus voluntatis iudicium est, statuta seniorum studiosius discutere, horrere ad singula, quę iniunguntur, exigere de quibuslibet rationem, & male suspicari de omni præcepto, cuius causa latuerit, nec vnquam libenter obedire.

Ex his clare patet, eos duntaxat iudices de iniustitia, & nullitate sententię excommunicationis cognoscere posse, qui iurisdictionem habent in spiritualibus, coram quibus, vel querelæ remedium, vel appellatio vel simul vtrunque exerceri potest.

CAP. XVII.

Non licere à sententia excommunicationis à Papa latæ appellari ad futurum concilium.

SVMMARIA.

1 *Excommunicatio lata à Papa an differat ab excōmunicatione lata à delegato ipsius.*
2 *Papa neminem habet superiorem.*
3 *Papa interpretatur, & tollit statuta conciliorum.*
4 *Papæ sententiæ est standum, etiam si contradicat ecclesia.*
5 *Conciliorum confirmatio semper rogatur à summis Pontificibus.*
6 *Appellatio non permittitur à sententia Papæ ad concilium.*
7 *Concilium Constantiense non diffiniuisse auctoritatem concilii supra Papam.*
8 *Concilium Constantiense non fuit generaliter confirmatum à Martino V.*
9 *Appellantes ad concilium à sententiis Pontificis sunt excommunicati.*
10 *De hæresi suspecti debent interrogari an credant Papā esse supra concilium.*

Non

1 NOn desunt adhuc multi pertinaces, qui asserunt differentiam esse inter excommunicationem † latam à Papa, & à Delegato ipsius, quia ab hoc habetur recursus ad Papam, sed si ab ipso censuræ fuissent fulminatæ ad Concilium generale, etiam futurum appellandum iri, & recursum habendum, prout inter nostrates Roman. *in consil. 521.* firmare & persuadere conatus est.

Quæ opinio etsi iure certo sit reprobata, quia Pa-
2 pa † neminem habet superiorem. *c. nemo c. cuncta per mundum 9. quæst. 3.* & quod Papa sit maior concilio, est etiam diffinitum, *c. sicut distinctione 14. & c. quodcunque 24. quæst. 1.* & ideo statuta conciliorum interpretatur,
3 & † tollit *d. c. sicut c. nec licuit c. statutum de electione lib. 6. c. statuta de rescript. lib. 6. clem. ne Romani §. sane de elect. c. constitutionem c. statutum de sentent. excomm.* gloss. *in c. in istis verb. indicent. distinctione 4.* Doct. *in c. significasti de electione.* vbi dicit Ioann. Andr. *in ver.*
4 *robur.* quod Papæ † sententiæ est standum, etiam si contradicat ecclesiæ, vel concilio, *c. in istis distinctione 5.* Catald. de Boncompagnis *de potestate Papæ num. 79.* Cardinal. Iacobatius *in tractatu de conciliis libro sexto.*
5 declarat per plures articulos & ideo confirmatio † conciliorum semper petitur à summis Pontificibus, vt per Gelasium Papam super Concilio Chalcedonensi, & per Pelagium Papam *in 2. epistola decretalium*, & Marcellum *in epistola decretalium ad Episcopum Antiochiæ, & in Concilio Calcedonen. Act. cap. 3.* Item Nicolaus primus apud Gratianum, *in c. si Romanorum distin-*
6 *ctione 19.* ergo à sententia † Papæ non appellatur ad Concilium, quia cum Papæ auctoritate conciliorum statuta roborentur, *c. concilia distinct. 17.* & potest illa resoluere, & absoluere, quod male concilium iudicauit, est enim super omne concilium, & super omne statutum, *d. c. significasti de electione.* & ipse est, qui superiorem non habet, *c. licet eod. tit.* & ipse solus potest de nihilo aliquid facere, & de aliquo aliud, *c. reuera de consecration. distinct. 2.* & not. gloss. *in c. veniens de transactionib.* & propterea summum Pontificem absolute esse supra concilium, probat Cardinalis Bellarminus *in lib. 2. de conciliorum auctoritate, cap. 17.*

Nihilominus nouissimis temporibus, etiam per sacrosanctum concilium Tridentinum fuit hoc negotiũ diffinitum, vbi *sess. 25.* inscribitur de fine concilii, & cõfirmatione Petenda à S. D. N. & propterea confirmatio concilii fuit facta à Pio IV. vt in eius Bulla edita post finem concilii.

7 Nec est verum, quod in Concilio † Constantiensi *sess. 4.* fuisset diffinitum contrarium. Nimirum conciliũ generale à Christo habere immediatam potestatem, cui omnes obedire tenentur, etiamsi Papalis dignitatis existat: quia vt bene respondet sapientissimus hæreticorum propugnator Cardinalis Bellarminus *in d. lib. 2. cap. 19. prope finem.* ideo non simpliciter, & absolute fuisse in concilio definitum, sed schismatis duntaxat tempore, cum quis verus Papa esset, ignoraretur, ad quem definiendum Concilii sententiæ standum est.
8 Nec generaliter fuit hoc concilium à Martino † Papa V. confirmatum, qui declarauit, se illius fidei decreta tantum confirmare, & quæ conciliariter facta erant: Cum igitur summus Pontifex canonice electus est, an debeat Concilii determinationibus obedire, eo decreto non diffinitur, hinc colligitur id pro sedando schismate fuisse statutum. Propterea Pius Papa II. in Concilio Mantuano à Papæ sententiis ad Concilium
9 appellantem † excommunicauit, easdem censuras fulminauit Iulius Secundus, velut attestatur summa Syluestrina *in verbo excommunicatio, in septimo num. 93.*

Et successiuis temporibus, omnes summi Pontifices p tempore, eandem ferunt excõmunicationem *in Bulla; Cœna Domini.* contra appellantes à Papa ad futurum concilium. Imo Martinus V. cum eiusdem Concilii Constantiensis voto sanciuit, vt omnes, & quicunque de hæresi † suspecti interrogentur, an credant summũ 10
Pontificem supremam in ecclesia habere potestatem, hinc supponitur, dicentem Papam non habere illam supremam in ecclesia potestatem, esse hæreticum, put sic fuit diffinitum per Bonifacium Papam octauum *in extrauagante, Vnam sanctam.* Quam cum habeat, dubitandum vlterius non est, quin ex eiusdem Concilii Constantiensis resolutionibus, Papam esse supra Concilium, probatum sit.

CAP. XVIII.

Excommunicationem nulliter latam esse timendam, & resoluuntur rationes Nauarri relatæ superius.

SVMMARIA.

1 *Excommunicationem nulliter latam esse timendam.*
2 *Excommunicatus nulliter à Papa, non debet sacramentis se immiscere.*
3 *Excommunicatio siue iusta, siue iniusta inducit iustũ timorem.*
4 *Obediendum semper esse superioribus sine contradictione.*
5 *Excommunicationis sententia ab hæretico lata non est timenda.*
6 *Excommunicatio lata pendente appellatione non valet.*
7 *Excommunicatio continens intolerabilem errorem est nulla, si tria concurrunt, & n. 11.*
8 *Excommunicatus nulliter debet se pro excommunicato gerere, ad euitandum scandalum, & n. 10.*
9 *Excommunicatio ferri non potest in exemptos.*
12 *Excommunicatio lata à Papa in quibus differat ab ea quæ lata est à delegato Papæ.*
13 *Scandalum qui dat proximo peccat mortaliter.*

NVnc igitur affirmatiue concludendum, excommunicationem, quantumuis † nulliter latam esse 1
timendam, quod etiam auctoritatibus Pontificiis, & sanctorum Patrum comprobetur. Innoc. *in c. inquisitioni in fin. de sent. excomm* ait, si Papa præcipit laico, qui nec ratione rei, nec iurisdictionis subditus est, excommunicationem esse nullam, ipso iure, vt si diceret, præcipio tibi, vt pallium tuum des Sempronio, sub pœna excommunicationis ipso iure, ipsoque facto incurrendæ, subdit Innoc. excommunicationem autem semper obseruet, quia cum in sua potestate sit ecclesia militãs, & ad eius mandatum debeant sacramenta ministrari, ideo nullus † contra eius mandatum, debet se immiscere, idem tenet Ioan. Andr. ibid. *nu. 5.* & Diuus Antoninus *in tract. de excommunicatione, cap. 73. nu. 9. & seq.* dictum Innoc. pro notabili allegat Abb. *in c. quæ in Ecclesiarum col. fin. vers. item limito de constitut. & ibi Felyn. col. 11. in fin.* Idẽ Felyn. *in c. 1. circa princip. de fid. instr.* & *in c. iam quorũdam in fin. de Iudæis, & c. quando in gloss. sua superfederi col. 2. in fin. de rescript.* quos refert, & sequitur Petr. Alb. *de potestate Pontificia, §. diuini numinis, n. 6.* Guglielm. Mainer. *in reg. nemo potest n. 157. de reg. iur.*

Item fuit diffinitum in Concilio Sardicensi, *in c. 17.* & positum fuit *in cap. 4. 11. quæst. 3.* Cuius ista sunt verba;

Digitized by Google

verba: Si quis Episcopus forte iracundus, quod esse nō debet, cito & aspere commoueatur aduersus presbyterum, siue diaconum suum, & exterminare eum de ecclesia voluerit, prouidendum est, ne innocens damnetur, aut perdat communionem, & ideo habet potestatem is, qui abiectus est, vt Episcopos finitimos interpellet, & causa eius audiatur, ac diligentius tractetur; quia non oportet ei negari audientiam roganti, & ille Episcopus, qui aut iuste, aut iniuste eum abiecit, patienter accipiat, vt negotium discutiatur, vt vel probetur sententia eius à pluribus, vel emendetur. Tamen prius quam omnia fideliter, & diligenter examinentur, eum, qui fuerit à communione separatus, ante cognitionem, nullus alius debet præsumere, vt communioni societ.

Item Diuus Gregorius *in homilia 26.* in euangelia dicit hæc verba. Vtrum iuste, an iniuste obliget pastor, pastoris tamen sententia gregi timenda est, ne is, qui subest, & qui iniuste forsitan ligatur, ipsam obligationis suæ sententiam ex alia culpa mereatur. Pastor ergo vel absoluere indiscrete timeat, vel ligare. Is autem qui sub manu pastoris est, ligari timeat vel iniuste, ne pastoris sui iudicium temere reprehendat, ne, & si iniuste ligatus est, ex ipsa tumidæ reprehensionis superbia, culpa quæ non erat fiat. Et clarius, atque diffusius ponuntur *in c. non solum. § cum ergo 11 q. 3.* & hanc opinionem probat summa Syluestrina *in ver. b. excommunicatio, in secundo num. 1. in fin. & num. 2.* & dixit Rota *in decis. 10. nu. 20. vers. ego vero de sentent. excommunicat. in*
3 *nouis.* quod excommunicatio † siue iusta, siue iniusta, inducere debet iustum timorem, licet opinio communis sit, quod excommunicatio iniusta tantum inducat iustum timorem, etiam qui cadit in constantem virum Roman. *in consil. 369.* Anton. de Butr. *in c. olim, in tertio, in fine de restit. spoliator.* Abb. *in c. cum d. lectus nu. 6. vers. ex his. De his, quæ vi, m tusq; causa facta sunt.* Milus *in repertorio in ver. Metus iniustus.* & de communi attestatur Couar. *in lib. 4. decretal in 2. part. cap 3. §. 4. num. 12.* & notoria iniustitia æquiparatur nullitati, Afflict. *decis. 39 n. 5.* Verall. *decis. 248. part. 2.* Rota *decis. 644. in princip. part. 1. diuersorum.*

Huc pertinent omnia, quæ dicta sunt *in cap. precedenti, in artic. 4.* vbi si nulli laico fas est examinare excommunicationem in se latam, sed obedire tenetur; ergo quantumuis fuisset nulliter lata, timenda est, nam
4 cum obedientia, † & contradictio, siue temeraria reprehensio sint inuicem contraria, vno posito, alterum corruit, & ex ipsa tumidæ reprehēsionis superbia, culpa, quæ non erat, facta est, vt ait D. Gregor. *in d. homilia 26.* Ideo sanctus Cæsarius Arelatensis, *in homilia 8. ad Monachos monasterii Lirienfis*, quicquid, ait, à senioribus fuerit imperatum accipe, tanquam de cœlo, sicut de ore Dei prolatum, nihil reprehendas, nihil discutias, in nullo pœnitus murmurare præsumas, totum iustū, totum sanctum & vtile iudica, quicquid à Prælato videris imperari. Sanctus Cassianus *in 4. libro de institutis renuntiantium, cap. 41.* hæc verba dicit: verum & hoc præ omnibus excole, vt stultum te secundum Apostoli sententiam facias in hoc mundo, vt sis sapiens, nihil scilicet discernens, nihil diiudicans ex his, quæ tibi fuerint imperata. Gregorius Magnus *in 1. libro Regum*, inquit, vera obedientia, nec Præpositorum intentionem discutit, nec præcepta discernit, quia qui omne vitæ suę iudicium maiori subdit, in hoc solo gaudet, si quod sibi præcipitur, operatur, nescit enim iudicare, quisqs perfecte didicerit obedire. Et certe si subditis fas esset de preceptorum superiorum nullitatibus iudicare, tota politia, & Christiana respublica rueret.

Non obstant quæ ex Nauarro, & aliis inducta sunt supra *in cap. 15.*

Non obstat *c. cui est illata 11. q. 3.* nam ideo ibi non est timenda † sententia, quia ab hæretico data erat, vt 5
post Hug. probant ibi Gemin. Archidiac. & Cardinal. Turrecrem. Non enim qui sunt extra ecclesiam vel nullam habēt iurisdictionem in ecclesia, possunt alios ab ecclesia repellere.

Non obstat *c. non debet ead. caus. & quæst.* Quia nihil dicit de non timenda excommunicatione, & poterat esse, quod passus sententiam non canonicam, quousque per superiorem reformetur, interim obedire debent, ergo non probat ad quod allegatur, & Cardinal. Turrecrem. ibi in fine intelligit illum tex. quod sententia iniusta, non liget apud Deum, ligat tamen apud ecclesiam militantem, quousque absoluatur, & de iniustitia constet.

Non obstant quæ allegantur ex Hug. Gloss. Geminian. & Cardinal. *in c. 1. 11. quæst. 3.* & ex Archidiacon. *in c. nemo ead. caus. & quæst.* & ex Hostiens. *in summa.* Quia omnes casus nullitatis excommunicationis, quos recensent, ad duo capita referuntur, nimirum ad nullitatem ob defectum iurisdictionis ipsius excōmunicatoris, & ex eo quia sententia continet intolerabilem errorem, exemplum datur de primo, vt si excommunicatio lata sit post appellationem interpositam, quo casu, iudex caret iurisdictione, & est expresse dispositum, excommunicationem, † pendente appella- 6
tione latam, nullius esse roboris, *c. ad præsentiam de appellationib. & ibi Franch. & in c. sæpe ver. rata num. 3. & in c. peruenit in 3. not. de appellat. & in c. solet de sent. excomm. lib. 6.* Rota *decis. 20. de appellat. in nouis.* Item est expresse dispositum, quod excommunicatus appellatione interposita in actibus extra iudicialibus admittatur velut non excommunicatus, *d. c. solet de sent. excomm. lib. 6.* Secundum vero debet intelligi tribus † 7
concurrentibus, primo quod sit error intolerabilis, secundo quod sit manifestus, nec indigeat aliqua probatione, tertio quod sit expressus in sententia, vnde Abb. *in c. per tuas nu. 11. de sent. excomm.* dat exemplum, vt si excommunicatur infans quia stuprauit virginem, tunc sententia est nulla, quia ista tria continet, & sumus in intolerabili manifesto, sed si error non est manifestus non pertinet ad excommunicatum de illo iudicare, vt probat Soto *de iust. & iure lib. 5. q. 7. artic. 4.* prope finē, & ibi concludit, quod si error non sit propatulus, reus excommunicationis debet illam timere, nec de illo iudicare, & Abb. *in d. c. per tuas nu. 11.* dicit: Aut error nō fuit expressus in sententia, sed aliunde constat de ipsius iniustitia, vt puta excommunicauit Titium, quia spoliauit Sempronium, & notorie constat quod iste non spoliauit, sed alius, & tunc concludendum est, quod sententia excommunicationis teneat, & hoc vt magis timeatur, inde concludit, illum textum requirere errorem patentem, & expressum, alias semper timenda est.

D. Thom. & Petrus Paludanus ex aduerso allegati, præsupponunt terminos habiles, nimirum nullitatem excommunicationis in casibus declaratis, & dicūt quod ipse excommunicatus † timere non debet in 8
seipso, neque in priuato se pro excommunicato gerere, sed tamen in publico debet excommunicationem seruare, ad euitandum scandalum quousque rationabiliter sedatum fuerit.

Tertium exemplum ponit gloss. *in d. c. 1. 11. quæst. 3.* cum pro indebitis exactionibus aliquis excommunicatur, allegat *c. cum ad quorundam de excess. prælat.* Sed hoc exemplum reducitur ad defectum iurisdictionis, nam

Digitized by Google

nam vt gloss. *in d.c.cum ad quorundam in ver. nõ tenere.*
9 declarat, illi erant exempti † à iurisdictione Episcoporum, & immediate subditi Papæ, & temerarium fuit in illos iurisdictionem exercere, & excommunicare, vt ibidem etiam ꝓbat Bartol. Brixiens. & Alan. propterea Papa declarat excõmunicationem nullam, sed ille tex. non probat, quod antequam illa declaratio facta esset, excommunicatio timenda non erat.

Sanctus Antoninus, qui ex aduerso allegatur, dicit totum contrarium, *in 3. parte summæ tit. 24. cap. 73.* ait in fine. Dicit etiam Petrus de Palude in quarto: quod quando sapientibus notum est sententiam esse nullam, quamuis apud vulgus nesciatur, potest homo non seruare illam in occulto, sed in publico debet illam ser-
10 uare, quousque scandalum † rationabiliter sedauerit. Vel si aliquis publice excommunicatur, & publice denuntiatur, ita ex aduerso ipse publicet causam quare non valeat, puta appellationem, vel aliam, quo facto, amplius non est scandalum pusillorum, sed pharisæorum. Quæ verba D. Antonini à nobis firmaliter adducta sunt, vt ostendatur, primo quod excommunicatio etiam nulla seruanda est in publico ad euitandum scãdalum, secundo quia dat exemplum de excommunicatione post appellationem interpositam lata, & diximus rationem quare sit nulla, & cum dictam nullitatem solum sapientes scire possint, ideo D. Antoninus subdit, sed in publico respectu ignorantium illam seruare debet ad euitandum scandalum.

Quę ex aduerso alleganter ex Abbate *in d. c. per tuas num. 11.* etiam parum accurate posita sunt, nam Abb. vbi sententia intolerabilem, & manifestum exprimit
11 errorem loquitur, sed vbi manifestus non est, † pro excommunicato se gerere debere ait, & *in c. cum venerabilis* notat quod sententia nulla non eget absolutione sed nihil dicit an interim debeat se pro excommunicato gerere, pro vt declarauerat *in d. c. per tuas.*

Cætera capitula ex aduerso allegata, nil probant, & à nobis adducta sunt, vt accuratius vidisse cognoscatur.

12 Nec est verum non esse discrimen inter excommunicationem latam à Papa, & à Delegato ipsius, quia cum à delegato excommunicationis sententia nulliter lata est, potest reus in priuato se pro excommunicato non gerere, sed in publico, quousque scandalum sedatum non fuerit, seruare debet; At si à Papa fulminata fuerit, etiam si nulliter, debet & in occulto seruari, quia Innoc. *in d. c. inquisitioni in fine de sent. excom.* omnino prohibet se sacramentis immiscere.

Non obstat quod non sit timenda ratione peccati, quia excommunicatio quamuis nulla seruanda est in publico ad euitandum scandalum, vt firmarunt omnes sacri Theologi, & Canonistę, etiam ex aduerso allegati,
13 sed mortaliter peccat, † qui proximo dat scandalum, vt probat summa Syluestrina *in verb. scandalum nu. 2* ergo licet non peccet ratione excommunicationis nõ seruatæ, tamen peccat ratione scandali dati.

Eodem modo respondetur ad alterum, quia etiam si excommunicatus conficiat sacramenta, tamen male facit se immiscendo sacramentis, cum det scandalum, & peccet mortaliter: At cum scandalum sedatum fuerit, nihil controuersiæ ponendum est.

CAP. XIX.

De Absolutione à censuris, & à quo Iudice danda sit.

SVMMARIA.

1 *Absolutio ab excommunicatione quotuplex sit, & cur semper obseruanda.*
2 *. An sit danda parte non citata.*
3 *Absolutio ad cautelam an & quando concedenda, & quo iure petatur.*
4 *Sacerdos an possit absoluere ab excommunicatione maiori lata a canone.*
5 *. In articulo mortis potest absoluere ab omni censurarũ genere & quam cautionem exigere debet.*
6 *Absolutus in articulo mortis, quid debeat facere.*
7 *Excommunicatio est meri imperii.*
8 *Absolutio ab excõmunicatione est meri imperii.*
9 *Absolutionem ab excommunicatione maiori quis dat, & quis à minori.*
10 *Sacerdotes quam potestatem recipiunt, dum consecrantur.*
11 *Sacerdotes nõ audiunt cõfessiones sine nouo examine.*
12 *Sacerdotes in Hispania habent facultatem absoluendi ab excommunicatione maiori ad instantiam partis lata.*
13 *Absolutio debet dari ab eo, qui excommunicauit.*
14 *Episcopus quamlibet excommunicationem absoluit, nisi reseruatam.*
15 *Absoluit ab excommunicatione incursa extra suum Episcopatum.*
16 *Absolutio etiam ab intruso data valet.*
17 *Acta in præiudicium ecclesiæ ab intruso non valent.*
18 *Archiepiscopus absoluit, si episcopus est negligens in absoluendo.*
19 *Absolutio quando facillime debet concedi.*
20 *Archiepiscopus habet iurisdictionem in diœcesanis Episcopi.*
21 *Absolutio ab excommunicatione an possit dari procuratori.*
21 *Absolutio à iuramento potest dari absenti, & per nuntium.*
22 *Absolutio ab excommunicatione potest concedi per partem.*
23 *. An requirat præsentiam excommunicati.*
24 *. Potest pro altero peti, ab eo, cuius interest.*
25 *Absolutio an possit dari excommunicato post mortem.*
26 *Absolutio ab excommunicatione data Hendoxiæ post eius mortem.*
27 *Indulgentiæ an prosint mortuis.*
28 *Papa an possit absoluere existentes in purgatorio.*
29 *Absolutio ab excommunicatione quomodo probetur.*
30 *Absolutionem petens an fateatur se excommunicatum.*
31 *Excommunicatio debet probari certissimis argumẽtis.*
32 *Excommunicatio præsumptiue probatur per petitionem absolutionis.*

ABsolutio est † duplex, altera iudicialis, siue ordina- 1
ria, altera extraiudicialis, siue extraordinaria, quæ ad cautelam solet appellari, prima valet, etiã parte non vocata, quia sicut pastoris sententia siue iusta siue iniusta timenda est, *c. 1. 11. q. 3.* & scripsi in præcedenti capite, ita & absolutio, cum par sit potestas ligandi, & soluendi, de pœnit. *dist. 1. cap. verb. & c. venerabilib. & ibi gloss. in §. vbi autem de sent. excomm. lib. 6.* Abb. *in c. qua fronte de appellat.* Sed tutius est citare † partem, quæ po- 2
test interesse prætendere, quia forte excommunicatio fulminata est propter manifestam offensam, *c. ex parte de verb. signific.* Bald. *in l. si pacto quo pœnam C. de pact.* pro

Digitized by Google

pro quo allegatur gloss. *in c. excommunicatos 11. quaest. 3.*
3 Absolutio † ad cautelam est valde extraordinaria, & multum praeiudicialis, quia in ea non recipitur iuramentum, nec cautio praestatur, nec satisfactio impeditur, & ideo cum maiori difficultate datur, quam simplex absolutio, prout notatur *in c. solet & c. venerabilibus de sent. excomm. lib. 6.* Quo casu petitur absolutio ab iniusta excommunicatione per condictionem *capituli, cum contingat de offic. delegat*, vel *ex decretali, sacro de sentent. excom.* Vel agitur officio iudicis, Hostiens. *in d. c. cum contingat.* vnde ab excommunicatione, quae dicitur iniuste lata, si non opponatur, & probetur manifesta offensa, absoluetur cum cautione iuratoria de stando iuri, & satisfaciendo expensis, quando apparuerit iuste excommunicatus, *d. c. cũ contingat. de offic. deleg.* & hoc fit quanto citius, ꝓpter periculum communionis, siue laesionis iustitiae, *d. c. solet & d. c. venerabilibus & c. veniens de testib. & c. ad apostolica de cleric. excomm. ministr. & c. ad audientiã de appellationib.* Secus est in generali interdicto, in quo cessat tantum periculum, cum interim celebretur ianuis clausis, Rota *decis. 9. de sent. excom. in nouis.*

Nunc videamus qui possint absoluere, & primum
4 an sacerdos † ab excommunicatione maiori à canone lata, pro negatiua tex. *in clem. 1. de priuileg. & in extrauag. 1. §. obseruent. eod. titul.* Sed ista iura loquuntur de religiosis, qui non possunt absoluere à sententiis statutorum synodalium, sed in foro interiori sacerdotes possunt ab excommunicatione maiore à iure lata absoluere, quod probat tex. *in c. nuper §. in secunda de sent. excomm. & ibi Innoc. & Hostiens.* D. Thom. *in 4. lib. sentent. distinctione 18. quaest. 2. art. 3.* & est communis opinio, vt per Maiorin, ibi, Couar. *in c. alma mater in 1. parte relect. §. 12. num. 5.* Nauarr. *in manual. cap 27. num. 39.* Dominic. Soto *in 4. lib. sentent. distinctione 22. quaest. 2 artic. 3.* vbi loquitur de excommunicatione lata à canone, vel concilio. Petr. de Palud. *in 4. lib. sentent. distinct. 18. quaest. 1. artic. 1.* Et in communicatione lata per constitutiones Episcoporum, & aliorum quorumcunque potestatem habentium censuras inferendi, dummodo absolutio non sit reseruata Henric. Boteus *in tractatu de synodo Episcoporum, in 3. parte artic. 5. num. 1.* Petr. Duenas *in regula 212.* Archidiacon *in summa distinct. 17. in fine, & ibi Geminian. & Praepositus.* Collectar. *in c. grauem de praebend.* Si ligatus est censuris contentis *in Bulla; Coena Domini.* in
5 mortis articulo sacerdos † potest absoluere, quod facit in omni censurarum genere, gloss. *in c. pastoralis ver. praeterquam de offic. ordinar.* sed debet sufficientem cautionem exigere de parendo mandatis sanctae Romanae ecclesiae, si superuixerit, quam primum commode poterit, sub poena reincidentiae in easdem censuras, *c. eos qui de sent. excomm. lib. 6.* sufficiens cautio est, aut pignoratitia cum securitate pignorum de satisfaciendo, aut fideiussoria, aut denique iuratoria, si absoluendus sit omnino pauper, gloss. *in c. vestra de donat. inter vir. & vxor. & in c. Odoardus de solut.* & vide Raymundum *in summa tractatu 13. in fine.* & Gaetanum in sua summa, & alios summistas, glossam *in d. c. ex parte de verb. significat.* D. Antonin. *in 3. parte tit. 24. c. 77.* Si excommunicatio non sit certa, & contumacia, vel offensa dubia, sufficit dari cautionem iuratoriam, vt dicunt Doct. etiam si possit dari fideiussoria. Est demum sciendum quod in articulo mortis constitutus, à quo-
6 cunque casu excommunicationis absoluatur, † si superuixerit, necesse est adire superiorem illum, à quo alias de iure fuerat absoluendus, vt elicitur *ex d. c. eos qui de sent. excomm. libro 6.* & ex extrauagante Benedicti Papae II. quae incipit, *Inter cunctos.* & quidem non pro absolutione debet accedere, sed vt pareat eius mandato, acceptando poenitentiam, aut huiusmodi.

In foro exteriori sacerdos non potest absoluere, quia excommunicatio † est meri imperii, Innocent. 7
in c. transmissam in fine de elect. & ibi Cardinal. quaest. 7. Abb. *col. final.* Cardinal. *in c. quo ad sedem quaest. 12. & in c. pastoralis in 3 not. de offic. ordinar.* & in repetitione *c. perpendimus col. 17. vers. circa hoc de sent. excomm.* Bertach. *in tractatu de episcop. part. 1. lib. 4. quaest. 11.* Abb. *in d. c. quo ad sedem col. final. & in c. cum contingat. col. 5. vers. & nota eod. tit.* Vbi dicit excommunicationem aliquando non esse meri imperii, scilicet quando fertur ad instantiam partis. Purpurat. *in l. imperium num. 136 ff. de iurisd. om. iudic.* Ita etiam absolutio † ab ex- 8
communicatione est meri imperii, Purpurat. *in l. iubere cauere col. 4. vers. ampliatur tertio ff. de iurisdict. om. iudic.* Henricus Botteus *in tractatu de synodo Episcopi, parte 3. art. 5. num 6.* Sed parrochus non habet merũ imperium; ergo non potest absoluere ab excommunicatione, & quod absolutio ab † excommunicatione 9
maiori sit reseruata solis Episcopis, tenet gloss. *in verb. reseruantur in c. 2. de poenitent. & remiss. lib. 6.* Affirmo tamen Parrochum posse absoluere ab excommunicatione minori, Episcopum vero à maiori, *d. c. nuper. vbi omnes Doct. de sent. excomm.* Summa Syluestrina alios allegans *in ver. absolutio, in primo, num. 3.* Couar. *in c. alma mater in 1. part. §. 12. num 6.* Soto *in 4. lib. sentent. distinctione 22. quaest. 2. artic. 3.* Nam & presbiteri † in 10
sui ordinatione accipiunt potestatem absoluendi à peccatis, saltem in habitu Hostiens. *in summa de poenitent. §. 3.* Abb. *in clem. 1. de priuileg.* Collectar. *in c. omnis vtr. proprium quaest. 12. de poenitent. & remiss.* & est communis opinio, de qua attestatur Aufrer. in additionibus ad Capell. Tolosan. *in decis. 221.* Nauarr. *in c. placuit num. 25. de poenit. distinct. 6.* Vbi quod illa habitualis & inefficax facultas reducitur ad actualem, & efficacem per legitimam subiectionem poenitentis, gloss. magna *in c. si quem de sent. excomm. vers. cum vero a canone infligitur excommunicatio minor.* dicit per simplicem sacerdotem posse absolui, & sine iuramento, vel aliquo mandato, eamque probat Nauarr. *in d. c. placuit num. 25 & in Manuali cap. 27. num. 39.* Et hoc intelligitur de sacerdote, qui per examen receperit approbationem ab Episcopo, ex dispositione sacrosancti concilii Tridentini *sess. 23. cap. 15.* per quem tex. ita tenet Francisc. à Victoria *in sua summa titulo de confessis quaest. 150.* & Antonius de Corduba *in tractatu de casib. de conscientia quaest. 10. & 16.* Vbi quod hodie per dispositionem dicti Concilii Tridentini, sacerdos, † vel 11
licentiatus in Theologia non potest audire confessiones, vel praedicare absque licentia ordinarii, & absq; nouo examine, quamuis in personis habilibus, & alias rigoroso examine approbatis non requiratur nouum examen. Idem est in excommunicatione maiori, si sacerdotes † à Papa hanc habeant facultatem, vt est in 12
Hispania vigore Bullae Cruciatae, sacerdotes possunt absoluere ab excommunicatione maiori ad instantiam partis latae, nimirum ipsa parte consentiente, quia hoc est iurisdictionis, Nauarr. *in manuali cap. 27. num. 14.* quam nõ habent presbiteri, & ita consuluit Io. Guttieres *in nona sua allegatione.*

Regulariter igitur absolutio † debet dari ab eo, qui 13
excommunicationem tulit, quia ligandi, & soluendi vnita est facultas, Matthei *cap. 18.* aut eius successore, *c. si Episcopus 11 quaest. 3.* Aut etiam delegato, *c. pastoralis §. praeterea de offic. delegat.* praeter quam in casibus relatis

Digitized by Google

latis à Nauarr. *in manual. d. cap. 27. num. 40.* Hanc
14 soluendi facultatem habet quilibet Episcopus † in sua diœcesi, ergo potest excommunicatum absoluere, qui in censuras ipso facto incurrit contra prohibitionem Papæ, nisi Papa absolutionem sibi reseruasset, gloss. *in c. sciant cuncti in ver. sententia de elect. lib. 6.* Et si Papa reseruauit sibi, post eius mortem, reseruatio expirat; ergo prælatus post mortem reseruantis potest absoluere: secus si reseruasset sedi apostolicę, tunc enim à successore absolui deberet. Cardinal. *in clem. 1. nu. 5. de probation.* In dubio præsumitur reseruasse sibi, quia reseruatio est personalis, Archidiac. *in c. præsenti de offic. legat. lib. 6.* per illum tex. Addo quod potest absol-
15 uere à qualibet excommunicatione † incursa à iure extra suum episcopatum, & parrochiam, secundum Federic. de Sen. *in consil. 16.* Abb. *in c. graue col. 3. de prabend.* Nauarr. *in manual cap. 27. num. 39. in fin.* quod est verum etiam in vicario, vt à quacunque excommunicatione à iure lata, nulli tamen reseruata possit absolutionem concedere, *c. nuper §. in secunda de sentent. excomm.* Abb. *in d. c. graue, n. 13. de prabend.* Nauarr. *in d. num. 39.* Couar. *in d. cap. alma mater in 2. part. relect. cap. 12. num. 4.* & vide Innocent. *in c. 2. de solut.* gloss. *in clem. 1. §. verum verbo excommunicationis sententia, vers. sed quid si tempus de heretic.* & est communis opinio, vt per Nauarr. *in manual. d. cap. 27. num. 162.* Fallit in casu *c. 1. de raptoribus.* vt dixi supra. Et valet ista abso-
16 lutio, † etiam si ab intruso data foret, propter fidem sacramenti, gloss. *in c. dudum. in 2. de election. ver. decepta.* Francisc Marc. *decis. 948. num. 5. part. 1. c. nona 8. quæst. 4.* Sed hoc est verum quando toleratur, & habet auctoritatem sui superioris in foro contentioso, sed in foro animæ, ex quo subditi credebant illum esse prelatum, tenet absolutio, etiã si non habet superioris auctoritatem, vt per Abb. ibid. & *in d. c. dudum de election.* Nisi
17 essent gesta † in præiudicium ecclesiæ, quia non teneret Francisc. Marc. *decis. 1184. num. 3. part. 1.* in *l. Barbarius.* habebat auctoritatem superioris, alias secus, *c. veritatis in fin. de dolo, & contum.* Crescent. *decis. 1. de offic. ordinar.*

18 Iterdum Episcopus † est negligens in absolutione concedenda, & tunc absoluendi potestas deuoluitur statim ad Archiepiscopum, Abb. *in c. si quis contra clericum de foro compet. vers. Aggredior nunc materiam extrinsecam* Felyn. *in c. pastoralis num. 6. de offic. ordinar.* propter periculum animæ, quod posset mora absolu-
19 tionis † afferre, in qua concedenda faciliores deberent esse Episcopi, quando post censuras sic affecti efficerentur incorrigibiles, Abb. *in c. clericos in 3. nu. 5. de cohabit. cleric. & mulier.* Felyn. *in c. nouit ante num. 14. vbi alios congerit de iudic.* Cum de amittendo iure propter negligentiam tractatur, debet interpellari qui amittere debet; ergo Archiepiscopus debet mandare Episcopo, vt aliquam causam expediat, Felyn. *in d. c. pastoralis nu. 6.* quod potest facere quilibet superior mandando suo subdito, vt infra certum terminum causam expediat *c. nullus de iure patronat.* Capyc. *in inuestit. feud. ver.*
20 *magistratuum creatio.* Archiepiscopus † habet in diœcesanis Episcopi iurisdictionem in potentia, ꝓpter dictam negligentiam reducitur ad actũ, & absoluẽdo illos, vtitur ꝓprio suo iure: propter honestatem nõ debet ante interpellationem absoluere, ne videatur alienæ iurisdictionis cupidus, & si ante interpellationem absoluet, cautionem recipere debet ab excommunicato, de parendo mandatis excommunicatoris, nisi excommunicatio fuerit notorie iniusta, vt dixi. Sed in Romana Curia nunquam absolutio datur ab Auditoribus Rotæ de excommunicatione in partibus lata, nisi constiterit de nullitate sententiæ excommunicationis. Put. *decis. 41. part. 1.*

Sed an absolutio † possit dari procuratori? Archidiac. *in c. cum aliquis 12. q. 2.* & Bald. *in c. imperatoris de iuram. calum. & in auth. interdicimus C. de episc. & cleric.* dicunt, q. licet petitio absolutionis possit fieri per procuratorem, tamen executio absolutionis requirit præsentiam domini, cum requirat manus impositionem, *c. venerabilem de elect.* Non est sic in absolutione † à iuramento quæ potest dari absenti, & per nuntiũ, *l. Labeo vbi gloss. ff. de iureiur. vbi Bartol. & Ias.* Item Felyn. *in c. administrationis n. 30. de iureiur.* Et quando debeat, & possit absolutio à iuramento concedi copiose scribit Neuizan. *in cõsil. 22.* & an de ea cognoscat iudex laicus, & quando absq; absolutione à iuramento iudex laicus cognoscere possit de tota causa, vide Anton. Gagliard. *in tract. de absolutione à iuramento.* Gemin. *in c. eos de sent. excom. lib. 6.* dicit q. absolutio † ab excommunicatione potest peti p procuratorem in foro iudiciali, *l. 2. C. de his qui ver. ætat. impetrar.* Vbi etiam q. potest absenti remitti à parte ad cuius instantiam excommunicatio lata est, quia regula est, quilibet, ad cuius fauorem iuramentum est præstitum, habet vim apostolici in remittendo illud, *c. 1. vbi Doct. de iureiur.* & vide Ias. *in d. l. Labeo nu. 2.* Hæc autem partis remissio non est proprie absolutio, sed operatur, vt quilibet sacerdos possit postea absoluere; ergo in foro pœnitentiali pręsentia excommunicati requiritur. Ex quibus concordantur Doctorum opiniones dicentium absolutionem posse fieri absenti per procuratorem, sicut excommunicatio potest fieri contra absentes, de quo per Franc. Marc. *in decis. 622. part. 2.* non enim à pari procedunt, cum in absolutione † ab excommunicatione requiratur pręsentia excommunicati, nisi subesset causa necessitatis, Innoc. *in c. cum non desideres de sent. excomm. & ibi Hostiens. & c. quando 2. q. 5.* licet iuramentum hodie præstari possit per procuratorem ad id habentem speciale mandatum, *c. final. de iuram. calum. lib. 6.* Rota *decis. 36. de procurator in nouis.* Mandatum generale cum clausulis quantumuis prægnantibus non sufficeret, nisi haberet in absolutione † petenda, vt canonicus pro altero canonico, quia interest capituli, & omnium canonicorum alterum ex eis non diffamari. Innoc. *in c. Romana num. 3 de sent. excomm. lib. 6.*

Huic similis est altera quæstio: num absolutio † possit dari excommunicato post mortem: Respondeo, aut erat excommunicatus notorie, vt in eo, qui publice percussit clericũ, qui vitandus est, absq; aliqua alia denuntiatione p constitutionẽ concilii Constantiensis, & Basiliensis, quam adducit summa Syluestrina *in ver. excommunicatio in quinto.* Aut erat excommunicatus occulte, & tunc si cum eo communicamus in vita possumus etiam & in morte: in vtroq; casu, si ante mortẽ aliqua contritionis signa apparuerint, poterit mortuus absolui, Syluestrina *in ver. absolutio in primo nu. 8.* Nauarr. *in manual. cap. 26. num. 32.* Absolutio autem post mortem vel à Papa dari debet, vel ab eo solo Episcopo, à quo defunctus quando viuebat, absoluendus erat. Si pœnitens in casu necessitatis confessus fuerit laico, obtinet absolutionem, non quia laicus hanc habeat facultatem, sed quia præsumitur contritus, & ideo præsumitur dignus venia propter contritionem, & deuotionem, ex quo fecit quantum potuit, *c. quem pœnitet. de pœnit. dist. 1.* Abb. *in c. à nobis n. 10. de sent. excomm.* Si sepultus fuerit in loco sacro, non est extrahendus, vt flagelletur, quia sufficit flagellare sepulcrum, & valet absolutio ad eum in loco sacro sepeliendum, aut à loco sacro non extrahendum, & pro eo publice orari

Digitized by Google

potest, pro quo vide Episcopum Scalen. *in tract. de censuris ecclesiasticis, tit. de excommunicatione cap. 44. fol. 141.* vbi dat formam, & modum absoluendi excommunicatum mortuum super sepulturam, & dic it effectū prædictę absolutionis. Pro quo notandum est illud exem-
26 plum de virtute absolutionis † post mortem latæ per Innocentium Papam primum in Heudoxiam Imperatricem, ex quo eius persuasione sanctus Episcopus Ioannes Chrisostomus ab Arcadio Imperatore relegatus fuerat, & cum in excōmunicatione Heudoxia mortua esset, & sepulta, intremuit eius sepulcrū, donec Papa excommunicationem remiserit: qua relaxata, cessauit sepulcri tremor, vt scribit Episcopus Scalen. *in d. cap. 44. in fine.* Contrarium videbatur dicendum, quia Petro data est potestas super terram, non sub terra, vn-
27 de mortuis non prosunt indulgentiæ † directe, quia non extenduntur ad non subditos, *c. quod autem de pœnitent. & remiss.* possunt tamen indirectè prodesse per modum suffragii, sicut orationes, & alia pia opera viuentium *c. animæ defunctorum 13. quæst. 2.* quia orando pro mortuis expresse, flectitur ipse Deus ad eis miserendum, sed non sunt ipsi mortui in iudicio prælatorum, nec possunt pœnitere, & subdit Riccardus, quod si Papa diceret in indulgentiis pro se, & parentibus suis mortuis, vel aliis mortuis, adhuc non prodesset eis, nisi per modum suffragii, & hanc partem firmat Iacob. Zocc. *in repetit. c. omnis vtriusq. de pœnit. & remiss.* dicens se ita consuluisse in Catalonia. Sed Innoc. in hoc puncto aliter scribit *in d. c. quod autem in fine de pœnit. & remiss.* dicens, si Papa exprimit, quod viui etiam possint consequi pro defunctis, & ipsorum nomine, non est dubitandum quin valeat, & sequitur ibi Ioann. Andr. & Anton. de Butr. dicentes Theologos id etiam tenere. Et quod non occurrit ratio, cur ecclesia non possit communicare thesaurum mortuis, sicut viuis, & remittitur Anton. ad notata per seipsum *in c. à nobis in 2. de sent. excomm.* hancque partem tenet etiam August. de Anton. ordin. Hæremitarum *in tractat. de potestate eccles. quæst. 30. artic. 3.* & sequitur Sanctus Antoninus *in 2. parte tertia partis summæ suæ, in rubric. de Pontificibus.* & respondet ad illa verba, super terram, dupliciter, vno modo, quod referantur ad absoluentem. & sic sensus, quæcunque tu existens super terra, non enim ligat mortuus, sed viuus, alio modo super terra absolutos, id est existentes super terra, quia cum purgandi sint in terra, & circa terram, dici possunt super terra, quia non in cœlo, hanc partem etiam tenet summa Pisana *in ver. Indulgentia & in ver. vtrum vnus possit alteri.* & sanctus Antoninus in d. loco, referens ita tenere D. Thom. & Riccard. *in 4. lib. sentent.* Sed vt dixi Riccardus hoc tenet per modum suffragii, cum Innocent. etiam tenet Cardinalis, *in d. c. quod autem & in clem. 1. §. adhuc quæst. 13. de pœnit. & rem. ss.* idem etiam tenet Astesa *in lib. 5. tit. 39. artic. vltim.* Et ibi refert Bonauentur. *in 4.* dicens hæc verba, si Papa hoc potest, quare non absoluit omnes existentes in purgato-
28 rio, † maxime cum sit talibus compatiendum, & respondet, si Deus per seipsum non miseretur eis, & semper vult timeri iustitiam, multo minus minister eius id facere debet. Quare dispensatio thesauri ecclesiæ facienda est discrete, & cum moderamine, & nisi id fiat, non acceptatur à Deo, & spiritualia bona nec dispensari possunt, vel distribui contra Dei voluntatem, de qua conclusione latissime per Felyn. *in tract. de indulgentia.*

29 Denique videndum de probationibus † circa absolutionem, & in primis sciendum est, ipsam probari per literas absoluentis, aut alio modo legitimo, *c. sicut nobis de sent. excomm. & ibi Abb. & Felyn.* qui consuluit pro cautela in absolutione debere adesse testes Francisc. Marc. *in decis. 860. part. 2.* Rota *decis. 11. de sentent. excomm. in antiq.* Sed pro ea probanda, credo sufficere etiam vnicum testem, Gabriel *in titulo de testib. conclus. 1. num. 17.* Felyn. *in c. veniens col. final. de accusationib.* Ei vero qui absoluit, soli credendum est, quia in concernentibus officium proprium vnicuiq; creditur, etiam Nuntio, Bartol. *in l. 1. §. cura carnis D. gest. de offic. præfect. vrb. & in l. magis puto § ne tamen ff. de reb. eorum, & in extrauag. ad reprimendum in ver. per Nuntium.* Tiraquell. *de retract. consang. tit. §. 1. gloss. 9. numer. 11.*

An qui petit absolutionem † ab excommunicatione, dicatur confiteri se censuris affectum, ita tenet gloss. *in c. venerabilem ver. postulauit, & ibi Host. de elect.* Bartol. *in l. decem de verb. oblig at.* Innoc. *in c per tuas de sentent. excommunicat.* Spec. *in tit. de probationib. §. videndum vers. sed nunquid probatur.* Milus *in repertorio in ver. excommunicatio probatur.* priuatio presupponit habitum, *d. l. decem & c. ad dissoluendum de despensat. impuber.* venia præsupponit culpam, *l. si ideo C. de his, quib. vt indign. c. verum distinct. 8. c. veniam distinct. 13.* In contrarium est veritas, nam si quis petierit absolutionem à censuris non potest repelli à iudiciis, quia non probatur excommunicatus, *c. pia de exceptionibus lib. 6.* excommunicationem certissimis † debere probari argumentis asserit, & quod per petitionem absolutionis non probetur excommunicatus dixit Rota *in decis. 11. d. sent. excommun. in antiquis & decis. 5. de exceptionib. in antiq. & decis. 8. de sent. excomm. in nouis.* Bisignetr. *decis. 2. de probationib.* Archidiac. *in d. c. pia §. 1. & ibi Franch. & in c. testimentum col. 5. vers. quarta conclusio de testib.* Specul. *in tit. de probationibus §. final. vers. sed nunquid.* gloss. *in c. sacrum ver. compellatur in fin. de sent. excomm.* Dec. *in consil. 321. num. 7.* Ias. *in l. decem num. 51. vers. vltimo pro ista parte ff. de verb. obligat.* & est communis opinio, de qua per Mascard. *conclus. 700. nu. 1. & seq.* Nisi dicatur, quod per petitionem † absolutionis præsumptiue probetur excommunicatio, & hæc probatio leuis sufficit in his, quæ modici sunt præiudicii, secus in his, quæ maximi, vel iudicialiter. idem est autem extraiudicialiter absolutionem petere, quod ad cautelam, Farinac. *in lib. 1. quæst. criminal. cap. 6. num. 26. vers. pro concordia,* & dixi superius *in cap. de appellation. à censuris.* 30 31 32

CAP. XXIV.

De Interdicti ecclesiastici origine, & causis.

SVMMARIA.

1 *Interdicti vsus in ecclesia ostenditur à tempore D. Augustini.*
2 *Interdicti definitio quæ sit.*
3 *Interdicti localis monumenta à quo tempore reperiantur in ecclesia.*
4 *Interdicti vsus propter quam causam fuerit introductus in ecclesia.*
5 *Interdicta quæ regna fuerint, & quanto tempore durauerit interdictum.*
6 *Populi quanto tempore soliti sint tolerare interdictum.*
7 *Interdicto vti debens prælati ecclesiæ aduersus temporalem potentiam.*

Nunc

Digitized by Google

1 NVnc videndum de interdicto, † cuius origo antiquissima est. Nam, & D. August. meminit *in epistola 185.* de qua habetur *in c. minor 17. q. 4. in vers. oblatio vero domus tuæ à clericis ne suscipiatur indixi, communionemq; tibi interdico, donec peracta pro ausibus, vel errore à me definita tibi pœnitentia, & tempore ordinato pro hoc facto, corde contrito, & humiliato, dignum offeras sacrificium.* Hoc interdictum, de quo Sanctus Augustinus loquitur, personale est, sed est species generaliter sumpti, sic enim diffinitur, † est suspensio à diuinorum officiorum, sacramentorumque actiua, & passiua celebratione respectu alicuius loci, vel personarum facta, ecclesiastica etiam prohibens sepultura, vt per Couar. *in c. alma mater. in 2. part. relection §. 1. nu. 2.* Et ad probationem generis, sufficit constare de vna specie, vt probant logici. Localis autem interdicti † monumenta habemus ab Alexandro Papa III. circa annum 1170. nam & *in c. non est vobis de sponsalibus.* Idem Pontifex regnum interdicto supposuit, ex quo Angliæ Rex nurus, quas vi detinebat, propriis filiis, qui lites cum Rege patre habebant, admonitus non restituerat. Item Innocent. Papa III. circa annum 1200. permisit interdictis prædicari verbum Dei, & chrismate vngi. Item Gregorius Papa IX. circa annum 1230. ministris Ecclesiæ, semel in hebdomada non pulsatis campanis, ianuisque clausis, atque excommunicatis, & interdictis exclusis, celebrare permisit, vt habetur *in c. permittimus de sent. excomm.* Item Innoc. IV. circa annum 1245. tempore generalis interdicti concessit pœnitentiam, & viaticum morientibus. Item Bonifacius VIII. circa annum 1300. permisit etiam sanos ad pœnitentiam admitti interdicti tempore, & diuina officia sub certa forma semper celebrari, de quo *in c. alma mater. de sent. excomm. lib. 6.* Hinc patet interdicti originem antiquissimam esse in ecclesia Dei.

4 Causa autem generalis, † cur interdicti vsus fuerit introductus, est ad conseruandam iurisdictionem, & auctoritatem ecclesiasticam, ita dicit Soto *in 4. lib. sent. distinct. 22. quest. 3. artic. 1.* & sunt iura expressa, *c. vbi periculum §. ciuitas de election. lib. 6. c. fœlicis de pœnis eod. libr. clem. si quis suadente de pœnis c. quærenti de verb. significat. cum similibus.* Regnum † Poloniæ sub Gregorio VII. ad triennium fuit interdictum propter conseruationem auctoritatis ecclesiasticæ, Poloni religionis deuotissimi patienter sustulerunt, Vrbini longiori tempore perdurauit, & ita pariter obseruatum, vt post illius relaxationem, ad sacrificiorum frequentiam populum sæpius exhortari opus fuit. Gregorius XI. attestatur in Regno Siciliæ ad septuaginta annos durasse interdictum. Honorius III. Regnum Lusitaniæ interdicto supposuit, ex quo Rex Alphonsus III. quasdam leges contra ecclesiæ libertatem condidit, quas postea reuocauit, & vtiliores concorditer cum clericis statuit, quas postea Papa confirmauit, ex eisdem causis Iulius II. Venetias interdicto supposuit, vt autem absoluerentur, anno 1510. iureiurando solemni Deo pro ecclesia promiserunt, se nunquam vlterius immunitatem ecclesiasticam esse violaturos, & cum non obseruassent citra multos annos, tandem S. D. N. Paulus V. post plurimas monitiones hoc anno 1606. excommunicauit eosdem, atq; eorum statum interdicto supposuit. Quare interdictum inuentum est remedium pro ecclesiasticæ auctoritatis defensione, vtque populi sacris priuati excommunicatos eiiciant, ita Soto attestatur *in 4. lib. sentent. distinctione 22. quest. 3. artic. 1.*
5 populos † per tres dies patienter expectare solitos, post latum interdictum, quibus elapsis excommunicatos eiicere solitos esse: certe laudabilis consuetudo: Hæc autem causa generaliter sumpta omnes illos comprehendit casus, in quibus ecclesiæ iurisdictio conturbatur, de quibus in toto hoc volumine pertractamus. Nam cum ecclesiæ † Prælati aduersus temporalem potentiam non valeant insurgere, ecclesia decreuit, & in Concilio Lugdunensi dispositum fuit, vt ad arma spiritualia recurrant, atque vtantur, *c. dilecto de sentent. excomm. lib. 6.* excommunicationibus videlicet, & interdicto. 7

CAP. XXI.

De pœnis Ecclesiasticorum non obseruantium interdictum.

SVMMARIA.

1 *Interdicta ecclesiastica cum magna tarditate fulminanda.*
2 *Episcopi non obseruantes interdictum an sint ipso iure priuati.*
3 *Episcopi tenentur ex debito officii præcipere statuentibus contra ecclesiam, vt illa cassent.*
4 *Sententia iudicialis non requiritur contra priuatos ipso iure.*
5 *Dictio eo ipso, idem importat quod ipso iure.*
6 *Dictio, in continenti, quid significet.*
7 *Comminatio sub diuini iudicii interminatione quid importet.*
8 *Sententia super priuatione dignitatis quomodo requiratur.*
9 *Episcopi iurant defendere ecclesiasticam libertatem.*
10 *Sententia declaratoria priuationis quando requiratur.*
11 *Episcopi obedientes prius Principi sunt eiiciendi ab ecclesia.*
12 *Sententia declaratoria non requiritur, quando nulla competit defensio.*
13 *Citatio non requiritur cum nulla competit defensio, præsertim fauore reipublicæ.*
14 *Pœna exasperari debet ad exemplum aliorum.*
15 *Papa habet omnem potestatem in beneficialibus.*
16 *Papa potest deponere Episcopum sine causa.*
17 *Papa in quibus casibus processit ad priuationem sine citatione.*
18 *Interdicti scientia quomodo probetur.*

SI interdicta † non obseruentur, ecclesiastica potestas multo magis contemnitur: Ideo in eorum promulgatione plus Catone cunctandum est, interim sup obseruantia sæpissime pertractandum & cum religionū generalibus, & cum cæteris ecclesiæ prælatis. Nam parum est iura condere, nisi sint qui tueantur, *c. vbi periculum §. præterea in princip. de election. lib. 6. c. vnic. §. & quoniam de statu regul.* atque remedia, quæ locis, & tēporibus conueniant consideranda. Sed quia non desunt ecclesiastici, qui canonicas sanctiones excedere solent, & æquitatis normam ausu temerario violare, nec non remedia, quæ pro defensione ecclesiasticæ auctoritatis, cuius sunt participes, inuenta sunt in venenū conuertere, interdicta non obseruando, ideo videndū est, qua sint pœna afficiendi, qui in hoc enormissimū scelus inciderint. 1

Et restringēdo materiā videamus an episcopi † non obser- 2

obseruantes interdictum sint ipso iure priuati: & pro parte affirmatiua sunt iura expressa, *c. Teugualdum 11. quæstione 3.* vbi Nicolaus Papa hanc definiuit sententiam in Episcopos qui sententiam excommunicationis à Papa emissam violauerunt, iudicauit omni sacerdotio, & officio manere pœnitus alienos sancti spiritus iudicio, & Beati Petri per nos auctoritate, Episcopatus exutos regimine consistere definientes, dixit igitur exutos esse, non exuit, non de nouo priuauit. Item *c. final. de excess. prælatorum.*

Quod multo magis dicendum est, si summus Pontifex statum aliquem interdicto supposuerit, atque omnibus Episcopis illius status, & cæteris in Ecclesiastica dignitate constitutis mandauerit, vt vel habita tantum notitia interdictum publicent, atque obseruent, sub pœna priuationis eo ipso incurrenda: Nisi enim fecerint, priuati sunt, *d. c. Teugualdum & d. c. final.*

3 Episcopi † enim tenentur ex debito officii præcipere statuentibus contra libertatem ecclesiæ ipso iure excommunicatis, *c. nouerint, de sent. excomm.* vt de libro statutorum illa cassent, Archidiac. *in c. qua Lotharius 2. quæst. 1.* Franch. *in c. final. col. final. vers. dicens quod si statutum de immunit. eccles. lib. 6.* Felyn. *in c. ecclesia sanctæ Mariæ num. 109. de constitut.* Nec sufficit si permittant illa reuocari tantum, quia tenentur ex debito officii illa cassari facere, vt post Bartol. *in auth. cassa in fine C. de sacros. eccles.* probat Felyn. *in d. c. ecclesia num. 109.* & si notorium est ipsos non obseruasse, & sic Petri claues spreuisse, atque ecclesiasticam læsisse libertatem, vt dicit tex. *in d. c. final. de excess. prælat.* necessario sequitur ipso iure priuatos existere, nec aliquam senten-

4 tiam † iudicialem requiri, ita firmarunt Bartol. *in l. imperator. vers. secus si lege & ibi Alex. in additionibus ff. de iure fisci.* Innocent. *in c. bona, in secundo num. 5. vers. qui hoc canone de electione & in c. cum nostris nu. 2. in princip. de concess. prabend.* Felyn. *in c. 2. num. 3. in princip. & ibi Barbat. de rescrip.* Abb. *in c. querelam nu. 2. vers. nam secundum, & ibi Felyn. vers. nisi sit iure cautum de iureiurand.* Gemin. *in c. quo iure num. 11. distinction. 8.* Roman. *in consil. 325. num. 3. vers. secundo quia* Præposit. *in c. 1. col. 1. & in §. item si fidelis quib. mod. feud. amitt.*

5 Hoc important verba eo ipso, † quod sine hominis ministerio, vel ipso iure Archidiac. *in c. primo de sepultur. lib. 6. & in c. 1. de prabend. lib. 6.* Cardinal. *in clem. 1. de electione.* Felyn. *in c. Rodulphus nu. 33. in fin. de rescript.*

6 Idem si in cōtinenti † dixerit, nam idem importat quod ipso iure, Bartol. *in d. l. imperator. vers. mox, vel incontinenti,* gloss. *in auth. de incest. nupt. in princip. ver. imminere. & ibi Bartol. & Angel.* Addentes ad Abb. *in c. 1. numer. 15. de mutuis petitionibus in additione incipienti incontinenti.* præsertim si per viam legis dictum sit, quod absque aliquo intermedio intelligitur, *l. de pupillo § si quis ipsi pratori ff. de noui oper. nunciat. & ibi Ias. in princip.* Celsus Hugo *in consil. 1. nu. 52. & consil. 119. n. 3.*

7 Idem est si Papa mandaret Ecclesiasticis sub diuini iudicii † interminatione. Nam hæc verba comminatoria omnium officiorum, & beneficiorum priuationem important, vt post Bald. probat Chassan. *in tract. gloria mundi, parte 5. consideratione 24. num. 41. vers. indignationem Petri, & Pauli.*

8 Nunquam requiritur sententia † super priuatione dignitatis, sed super executione, & declaratione ipsius priuationis, & sine iudex dicat priuamus, siue priuatū declaramus, idē est sensus, ita dicit Bald. *in c. 1. in princip. vers. 2. est necessaria de feud. sine culpa nō amitt.* Io. Andr. *in c. ordin. de offic. ordin. in nouell.* Felyn. *in d. c. Rodulphus nu. 35. vers. ego si declarata contumacia de rescript.*

Et licet aliqui velint hoc casu sententiam priuationis requiri: tamen cum Episcopi ex debito officii sint ad hoc obligati, atque † iureiurando astricti pro defen- 9
sione ecclesiasticæ libertatis, *c. ego ff. de iureiurando.* & à summo Pontifice ad sui debiti executionem præstandam fuerint requisiti, tunc non sententiam priuationis, sed declaratoriam † tantum esse necessariam. 10
firmarunt Iacob. Rayn. *in c. 1. §. firmiter de prohibita alienat. feudi per Federic.* Iacobin. *in sua inuestitura ver. & prom. iserunt. num. 32.* Et quod in casu, quo dignitatis priuatio est ipso iure indicta, sententia declaratoria tantum requiratur, firmarunt Andr. Aluarott. Præposit. & Afflict. *in c. 1. de feud. sine culpa non amitt.* Andr. & Afflict. *in c. 1. in princip. & §. final. quo temp. miles.* Bald. Aluarott. Præposit. & Afflict. *in c. 1. §. 1. quib. mod. feud. amitt.* Alexand. *consil. 103. num. 17. & consil. 124. num. 2. vol. 1.* Barbat. *consil. 51. num. 17. vol. 1.* Plotus inter consilia criminalia, *130. num. 6. vol. 1.* Crauett. *consil. 212. nu. 1.* Dec. *consil. 185. num. 9. & consil. 144. col. final.* Ant. Gabriel. *in comm. conclus. tit. de crim. cōclus. 11. & seq.*

Sed quando notorie constat Episcopos non obseruasse interdictum, imo rogatos à Principe seculari, potius illi, quàm summo Pontifici obediuisse, (quo casu † ex concilii Antiocheni *cap. 11.* sunt ab ecclesia ei- 11
ciendi, & quacunque ecclesiastica dignitate priuandi, vt habetur *in c. si quis Episcopus 23. quæst. 8.*) palam & publice celebrantes, siue Pontificalia exercentes, cum nullam defensionem habere possint; ergo nec sententiam † declaratoriam requiri, firmarunt Andr. Al- 12
uarott. & Præposit. *in c. 1. §. final. & ibi Afflict. quo temp. mil.* Iacob. de Bellouis. & Præposit. *in c. 1. §. final. & ibi Bald. num. 25. & Afflict. num. 39. de pace iuram. firmand.* Felyn. *in c. Rodulphus num. 37. de rescript.* Tiraquell. *in l. si vnquam ver. reuertatur num. 401. Codic. de reuoc. donat.* Grammatic. *consil. 47. num. 5. in ciuilib.* Et ita intelligendum est quod traditur, executionem factam in pœnis, quæ ipso iure irrogantur, prætermissa sententia declaratoria non vitiari, Bald. & Afflict. *in c. in princip. de feud. sine culpa non amitt.* Alex. *in consil. 6. vol. 3.* Tiraquell. *in d. ver. reuertatur nu. 403.* Innoc. *in c. ex ratione de appellat.* Ias. *in consil. 21. col. 3. vol. 3. & in consil. 138. col. 1. vol. 1.*

Et cum clarum est nullam posse competere defensionem, citatio † non requiritur, vt est communis opi- 13
nio, de qua attestatur Collegium Florentinum inter consilia Curtii senioris, *consil. 21. n. 15.* cum aliis allegatis per Farinac. *in tract. de delictis, q. 21. nu. 70.* Vbi, quod licet aliqui teneant contra, tamen quando fit præiudicium reipublicæ, propter scandalum quod datur populo, potest reus condemnari, etiam sine citatione, Inn. *in c. tua nos n. 5. & ibi Host. col. 2. cohabitat. cleric. & mulier.* Quod multo magis procedit contra ecclesiasticos non obseruantes interdictum, ppter quos in dies crescit sedis apostolicæ contemptus, vt considerat tex. *in d. c. fin. de except. prælat.* Item quia ad exemplum † aliorum, 14
etiam de iure ciuili exasperatur pœna, *l. aut facta §. final. l. capitalium §. famosos §. solent § grassatores l. si quis §. qui abortionis ff. de pœnis cum simil.* & propter scandalum vitandum recedimus à regulis iuris communis, vt probat Rodoan. *in tract. de simonia mentali, cap. 3. nu. 16.* cum aliis similibus cōgestis ad hoc per Addentes ad Abbatem *in c. considerauimus in fin. de elect.*

Et summus † Pontifex, qui omnimodam habet po- 15
testatē in beneficialibus, & ecclesiasticis, & potest disponere vt vult, *c. 2. de prabend. lib. 6. clem. 1. in fin. vt lit. pend.* Ant. de Butr. *in c. constit. de religios. domib.* vbi quod etiam sine causa potest remouere vnum à beneficio, gloss. *in c. per principalem, vers. ad nos 9. q. 3,* quæ dicit Papam

Digitized by Google

16 Papam etiam sine causa † posse episcopum deponere, Abb. *in c. translato de constit.* Immol. *in c. ad supplicationem de renunciat.* Cardinal. *in clem. 1. in ult. not. ut lit. pẽd.* Quicquid postea dixerit *in consil. 142.* id non debere facere sine causa, sed magna, imo maxima causa est, nõ obseruantia interdicti, per quam diminuitur auctoritas ecclesiæ, & scandalum datur toti reipublicæ Christianæ, & scribit Socin. *in consil. 87. num. 23. vol. 3.* Quod si hæc palam, & notorie fiant, non potest Princeps accusari, si parte non citata ad priuationem processit, pro
17 vt hæc, & multa exempla † Principum, in quibus processum est sine citatione adducit Pius Papa II. ad sui excusationem, in priuatione quam fecit de Episcopo Moguntino absque citatione, & habetur in epistola quinta ad vniuersos Christi fideles in Germania constitutos, eademmet exempla Pii II. allegat Franciscus Niconitius *in sua allegatione 7. nu. 22.*

Si Princeps laicus impediuerit bullæ interdicti pu-
18 blicationem † in loco, nõ possunt se episcopi excusare, neque cæteri ecclesiastici quia, vt dixi supra *in cap. 11.* sufficit fuisse Romæ publicatam, vnde omnes mundani notitiam habere possunt: Item si scitur in locis circum vicinis præsumitur scientia sufficiens ex vicinitate loci, Aretin. *in consil. 110. nu. 1. in fin.* Bartol. *in l. si tutor. & ibi Addentes late C. de periculo tutor.* multoque magis scientia certo probatur, si Princeps laicus mandauerit ne interdictum publicent, aut vt dictum ecclesiasticos rogauerit ne illud obseruent, etiam si causam allegauerit, quam suum non est, nec ecclesiasticorum diffinire, sed omnimodo obedire tenentur, vt ꝓbaui superius *in cap. 18.*

Sunt & aliæ pœnæ sacris canonibus impositæ, & à canonistis ampliatę, ac declaratæ, quę ad iurisdictionis materiam pertinere non videntur, de quibus diffuse scriptum est, per Io. Calderinum, Nicolaum Plouo, & Beatum Antoninum in specialibus tractatibus de interdictis, quos scripsere, ibi consule.

CAP. XXII.

An ecclesiastici debeant inire bellum contra suos rebelles non obseruantes interdictum.

SVMMARIA.

1 *Bellum indici potest contra turbantes iurisdictionem ecclesiasticam.*
2 *Papa munus est pacem conseruare.*
3 *Clericorum & ecclesiasticorum arma quæ sint.*
4 *Mali sunt tolerandi propter bonos, pro conseruanda pace.*
5 *Malum minus est eligendum, vt euitetur maius malum.*
6 *Pœna non est ferenda contra multitudinem, & quare.*
7 *Hæretico relapso quando sit parcendum.*
8 *Principes Christiani quando debeant mouere bellum contra turbantes ecclesiam, & alios.*
9 *Heresium omnium initium est Romani Pontificis cõtemptus.*
10 *Principes laici quam potestatem habeant ad defendendam ecclesiam.*
11 *Deus quando excitauit principes ad bellum.*
12 *Reges rogandi sunt ab ecclesia, vt eius inobedientes cogant.*

SVnt qui putant, non prius ciuitatem aliquam, vel regnum esse interdicti pœna supponendum, quam bellum fuerit præparatum, si forte illud minime obseruari contingat, quia iuste contra ecclesiasticam † iuris- 1
dictionem turbantes bellum indici potest, *c. omni timore c. hortatu 23. quest. ultim. cap 3. de pœnitent. & remiss. & ibi gloss. & Doct.* & dicit Hostiens. prælatorum auctoritate posse fieri bellum, præcipue pro fide, & contra eos, qui excommunicati pro mortali peccato parere nolunt, de quo etiam per Luc. de Penna *in l. 1. C. publicæ lætitiæ lib. 12. vers. tranquillitatis habendæ.*

Sed certe valde vrgent rationes in contrarium, & experientia ipsa, quia nunquam huc vsq; pro interdicti inobseruantia bellum ab ecclesiasticis motum est. Prima igitur ratio, quæ in contrarium adduci potest, est inspecta persona summi Pontificis cuius absolutum munus est, pacem † conseruare, Isaiæ *cap. 49.* Dedi te 2
in fœdus populi, vt suscitares terram, scilicet curam, & pacem eius tenendo indistincte. Item ex Concilio Carthaginensi quarto *cap. 6.* Studendum est Episcopis, vt dissidentes fratres, siue clericos, siue laicos, ad pacem magis, quam iudicium coerceant. Item *c. ipsa pietas §. conuiuium 23. quest. 4.* dicitur, Conuiuium domini vnitas est corporis Christi, non solum in sacramento altaris, sed etiam in vinculo pacis. Item Papa ipse profitetur se pacis conseruatorem, *c. 1. de offic. legat. lib. 6.* Nos in eorum quiete quiescimus, & fouemur in pace, & *c. frequens de restit. spoliat. lib. 6.* Et propterea nos, qui voluntarios labores appetimus, vt quietem aliis præparemus, & *c. ad apostolica de re iudic. libro 6.* Quantum in nobis erat pacem per omnia secum habere, nec non in omnibus hominibus optamus, parati sibi pacem, & tranquillitatem dare, ac mundo etiam vniuerso: Hoc munus profitetur Pontifex *in prooemio decretal. Rex pacificus, & in prooemio libri sexti decretal.*

Et ipsa Dominica veritas pacem in suo testamento dedit, pacem meam do vobis, pacem relinquo vobis, Matth. *cap. 10.* & Ioann. *cap. 14.* cuius heres non est, qui pacem testamento relictam non conseruat, vnde *Prouerb. cap. 16.* inimicos quoque eius conuertet ad pacem, vt non diuidatur, aut soluatur vinculum charitatis. Item in consistorio Papæ tam mentis, quam sensuũ debet esse tranquillitas, *l. 1. C. de comitib. consistorian. libro 12.* quomodo lætabitur si pacis consilia non inuenit, si pacis cogitationes non cogitabit, Propheta dicit, cogito cogitationes pacis, non afflictionis, & *Prouerb. cap. 12.* Qui inuenient consilia pacis, sequetur eos gaudium.

Secunda ratio deducitur ex personis ecclesiasticorum, † qui nullatenus bellum gerere, neque arma ca- 3
pere debent. Cum Petrus qui primus apostolorum à Deo electus est, materialem gladium exerceret, vt Christum Dominum ab iniuria defenderet, audiuit, conuerte gladium tuum in vaginam, ac si diceret, deinceps in exemplum patientiæ, gladium tuum, id est tibi hactenus concessum, in vaginam conuerte. Vnde Innocentius Papa, cum à iudęis, inquit, Christus caperetur, & Petrus cuiusdam inobedientis aurem abscinderet, ferire prohibuit, & forma omnium sacerdotũ, quorum prior erat, etiam pro seipso arma capi prohibuit. D. Ambrosius ait: Non pila quærunt ferrea, non arma Christi milites, conatus repugnare non noui, sed dolor, fletus, orationes, lachrymæ fuerunt mihi arma aduersus milites; talia enim sunt munimenta sacerdotum, aliter neque debeo, neque possum resistere, fugere autem, & relinquere ecclesiam non soleo, seruus

Digitized by Google

Christi non custodia temporali, sed Domini prouidentia perire consueuit.

Item in Concilio Toletano. His à quibus Domini sacramenta tractanda sunt, iudicium sanguinis agitare non licet, & ideo magnopere talibus excessibus prohibendum est, ne indiscrete præsumptionis motibus agitati, aut quod morte plectendum est, sententia propria iudicare præsumant, aut per se inferant membrorum truncationes quibuslibet personis, aut inferendas percipiant, quod si quisquam immemor horum præceptorum, aut in ecclesiæ suæ famulis, aut in quibuslibet personis tale aliquid fecerit, concessi ordinis & honore priuetur, & loco, sub perpetuo quoq; damnationis ergastulo relegatur.

Item ex eodem Concilio Toletano, clerici, qui in quacunque factione arma volentes sumpserint, reperti, amisso ordinis sui gradu, monasterio perenniter tradantur.

Item D. Gregorius, si in morte Longobardorum me miscere voluissem, gens neque Ducem, neq; Regem haberet, sed quia timeo Deum, in morte cuiuslibet hominis me miscere formido.

Item Nicolaus Papa ad Carolum Imperatorem: Reprehensibile valde constat esse, quod subintulisti, dicendo, maiorē partem episcoporum omnium, diu, noctuq;, cum omnibus aliis fidelibus tuis contra piratas maritimos inuigilare, & ob id episcopi impediantur venire, cum militum Christi sit Christo seruire, milites vero seculi seruiant seculo, secundum quod scriptum est, nemo Deo militans implicet se negotiis secularibus, quod si seculi milites militiæ student, quid ad Episcopos, & milites Christi, nisi, vt orationibus vacent.

Item ipse Dominus noster Iesus Christus, cum percuteretur in facie, respondit, si male loquutus sum ex proba me de malo, si autem bene, quid me cedis, & tamen paratus aduenerat, non solum percuti in faciem, sed etiam pro his, à quibus patiebatur, crucifixus occidi, pro quibus ait in cruce pendens pater ignosce illis, quia nesciunt quid faciunt.

4 Tertia ratio est, quia mali † toletandi sunt propter bonos: Nam & Christus tolerauit iudam, & ad prædicandum misit, eique cum aliis Eucharistiam dedit.

Item D. August. *in libro de verbis Domini*: Tolerandi sunt mali pro pace, neque corporaliter ab eis recedatur, sed spiritualiter: spiritualiter exire, est facere quod pertinet ad correctionem malorum, quantum licet, pro gradu cuiusque salua pace, displicere, est non tangere: Non enim prophetæ qui hoc dicebant, populum suum diuiserunt. Clamauit Moyses, clamauit Esaias, clamauit Ezechiel, videamus si diuiserunt populum Dei, & se ad gentes alias transtulerunt. Quam multa, quam vehementer Hieremias increpauit in peccatores, & sceleratos populi, inter eos tamen erat vnum cum eis templum intrabat, eadem sacramenta celebrat, & eadem sceleratorum hominum communione viuebat, sed clamando exibat inde, hoc est exire inde, hoc est immundum non tangere, ore non parcere, & voluntati malæ non consentire.

Item D. August. *super Ioannem* dicit: quid ergo voluit Dominus noster Iesus Christus fratres charissimi admonere Ecclesiam suam, quando vnum perditum inter duodecim habere voluit, nisi, vt malos toleremus, neque corpus Christi diuidamus, ecce inter sanctos est iudas, ecce fur est iudas, & ne cōtendas, fur, & sacrilegus, non qualiscunq; fur, sed loculorum dominicorum scilicet sanctorum, sic crimina discernuntur à fure, neque qualiscunque furti, sed etiam peculatus.

Et ibidem dicit, ecce inquiunt Prophetæ accedite, exite inde, & immūdum ne tetigeritis, quomodo ergo malos pro pace tolerabimus, à quibus exire, & recedere iubemur, ne tangamus immundum: Nos istam recessionem spiritualiter intelligimus, illi corporaliter, nam & ego clamo cum ꝓpheta, æqualia sumus vasa, vtitur nobis Deus in dispensatione vestra clamamus, & nos dicimus vobis, recedite, & exite inde, & immundū ne tetigeritis, sed contactu cordis, non corporis, quid enim est tangere immundum, nisi consentire peccatis, quid est autem exire, nisi facere quod pertinet ad correctionem malorum, quantum pro vnuscuiusq; gradu, & persona fieri potest.

Item D. August. *contra Parmenianum* dicit: quisquis vel quod potest arguendo corrigit, vel q; corrigere nō potest, saluo pacis vinculo excludit, vel q; saluo pacis vinculo excludere non potest, æquitate improbat, firmitate supportat, hic est pacificus.

Idem in sermone de verbis euangelii. A malis semper corde disiungimini, ad tempus caute corpore copulamini, duobus modis non te maculat malus, si eis non consentias, & si redarguas, hoc est non communicare, non consentire, communicatur quippe, quando factum eius consortium voluntatis, vel approbationis adiungitur, ne ergo consentientes sitis malis, vt approbetis, neque negligentes, vt non corrigatis, neq; superbientes, vt insultanter arguatis. Item quam magnum est crimen ab istorum innocentium communione separari, nam etiam facta nocentium, quæ innocētibus demonstrari, vel ab innocentibus credi non possunt, non coinquinant quemquam, si propter innocentes, etiam cognita sustineantur, non enim propter malos boni sunt deserendi, sed propter bonos mali tolerandi, sicut tolerauerunt eos prophetę, contra quos tanta dicebant, neque communionem illius populi relinquebant, sicut Iesus nocentem Iudam vsque ad condignum eius exitum tolerauit, & eum sacram cœnam cum innocentibus communicare permisit.

Item *in libro de vnico baptismo*. Forte in populo Dei stat iuxta te auarus, raptor inhians rebus alienis, quem nosti talem, & fidelis est, vel potius fidelis vocatur, non eum potes de ecclesia pellere, non habes aliquem actū castigando, & corrigendo illum corrigere, accessurus est tecum ad altare, noli timere, vnusquisque onus suū portabit, & parum infra. Attende Apostolum dicentem vnusquisque onus suum portabit, liberet te ista sententia, non enim communicaris cum illo auaritiam sed communicaris Christi mensam, & quid tibi obesset, si cum illo communicaris Christi mensam, Apostolus dicit, qui enim manducat, & bibit indigne, iudicium sibi manducat, & bibit, sibi, non tibi.

Hinc D. Hieronym. ait, qui secundum carnem natus est, persequebatur spiritualem, nunquam vero spiritualis carnalem sequitur, sed dignoscit ei, quasi rustico fratri scit eum proficere posse per tempus, & si quando Ægyptiæ filium viderit irascentem, recordabitur vnius patris qui boues creauit, & culices, & in magna domo esse non solum vasa aurea, sed lignea, & sic illa voluit.

Et quando concurrunt duo mala, † quorum vnum euitari non potest, tunc minus malum est eligendum, 5
ita fuit diffinitū in octauo cōcilio Toletano, & habetur *in c. duo mala distinction. 13.* Duo mala licet

sint

sint cautissime præcauenda, tamen si periculi necessitas ex his vnum perpetrare compulerit, id debemus resoluere, quod minori nexu noscitur obligare, sed vt probatur, tolerandi sunt mali, ne Christi ecclesia diuidatur. Propterea licet impœnitenti non parcatur quo ad culpam, tamen parcitur quo ad pœnam, vt minus malum euitetur, *c. denique sacerdos. dist. 4.* vbi D. Gregor. ad August. scribit: Vnde cum nec à tali mala consuetudine auerti possunt, & ideo cum venia sunt suo ingenio relinquendi, ne forte peiores existant, & ibi gloss. id declarat, *in ver. venia.* & quando de malis iudicium sumi non potest, sine detrimento bonorum, tolerantur, vt per plura exempla demonstrat D. August. *in sermone de pœnitentia*, & habetur *in c. multi corrigguntur 2. q. 1.*

6 Quarta ratio est, quia pœna non est † in multitudinem ferenda, vnde cum discipuli cœlesti igne vellent, Samaritanos comburere, prohibiti sunt. & Samaritani ad pœnitentiam expectati. Ideo D. Ambros. ait: quod Christus discipulos suos increpauit, quia ignem de cœlo super eos descendere gestiebant.

D. August. *in epistola ad Bonifacium* scribit: Verum in huiusmodi causis, vbi per graues dissentionum scissuras, non huius, aut illius hominis est periculum, sed populorum strages iacent, parcẽdum est aliquid seueritati, vt maioribus malis sanandis charitas sincera subueniat, & habetur *in c. ipsa pietas. §. verum 23. quæst. quarta.*

7 Vnde licet hæretico † relapso non parcatur, tamen parcitur ob maius malum vitandum, & ad tollendum stragem multorum recipitur, vt *d. c. ipsa pietas. in fin. & d. c. multi corripiuntur 2. q. 1.* & probat Fel. *in c. 2. n. 9. in nono speciali. de prascript.*

Item D. August. *contra Episcopum Parma* dicit: Cum contagio peccandi multitudinem innaserit, diuinæ disciplinæ severa misericordia necessaria est, nam consilia separationis inania sunt, & pernitiosa, atq; sacrilega: quia impia, & superba sunt, & plus perturbant infirmos bonos, quam corrigant animosos malos.

Quinta ratio est, quia si non obseruantia interdicti eo deuenit, vt interdicta ciuitas labatur in hæresim, Principum laicorum munus est prouidere, vt ait D.

8 August. *super Ioannem*: si potestates Christianæ non commouentur contra dissipatores ecclesiæ detestandos, quomodo reddent rationem de imperio suo? intendat charitas vestra quid dicam, quia hoc pertinet ad Reges seculi, vt temporibus suis pacatam velint habere matrem suam ecclesiam, vnde spiritualiter nati sunt.

9 Et quia initium omnium hæresum est † Romani Pontificis contemptus, vt dicit Cyprianus *in epistol. 55.* neque enim aliunde hæreses obortæ sunt, aut nata sunt schismata, quam si sacerdoti Dei non obtemperatum est, nec vnus in ecclesia ad tempus sacerdos, & ad tempus iudex vice Christi cogitatur, cui si secundũ magisteria diuina obtemperaret fraternitas vestra; nemo enim dissidio veritatis Christi ecclesiam scinderet, nemo sibi placens, aut tumens seorsim foris hæresim nouam conderet.

Ideo Reges ipsi, & Principes laici debent huic malo ab initio obuiare ne tota res pereat. Arrius vna scintilla fuit, quia tamen non ab initio extincta est, quam magna prouincia ab ecclesia Dei scissa est. Vnde D. August. etiam *super Ioannem*, exponens illud psalm. *Et nunc Reges intelligite, erudimini qui iudicatis terram, seruite domino in timore, exultate ei cum timore*, ait, quomodo ergo Reges Domino seruiunt in timore, nisi ea, quæ contra Dei iussa fuerint religiosa seueritate prohibendo, atque plectendo, aliter enim seruit quia homo est, aliter quia Rex est, quia homo, seruit fideliter viuendo, quia Rex est, seruit leges iustas præcipiendo, & contraria prohibentes conuenienti vigore sanciendo.

Item ex concilio Turonen. incestuosi, parricidæ, homicidæ multi apud vos reperiuntur, sed aliqui ex illis sacerdotum nolunt admonitionibus aurem accõmodare, volentes in pristinis perdurare criminibus, quos oportet per secularis potentiæ disciplinam à tam praua consuetudine coerceri, qui per salutifera sacerdotum monita voluerunt reuerti.

Item Gelasius papa Narsæ patritio, diuinæ, & humanæ leges statuerunt, vt ab ecclesiæ vnitate diuisi, & eius pacem nequissime perturbantes facientes scissuras in sancta ecclesia non solum exiliis, sed & proscriptione à secularibus potestatibus comprimantur. Neque quicquam magis est, vnde Deo possitis sacrificium ostendere, quam si id ordinetis, vt ii, qui in suam, & aliorum pernici. m debacchantur, competenti debeant vigore compesci.

Item Gelasius Papa in quadam sua epistola: Relegentes literas excellentiæ vestræ, & infra. Auferte tales ab ista prouincia, vtamini oblata vobis à Deo opprimendi per fidos occasione, quod tunc plenius fieri poterit, si auctores scelerum ad Clementissimum Principem dirigantur.

Item D. August. *ad Bonifacium*: quis enim vestrum vellet aliquem amicorum suorum non solum punire, verum etiam nec aliquid perdere, sed si aliter domus Dauid pacem habere non potuit, nisi Absalon filius eius occideretur, quamuis magna cura mandauerit suis, vt eum quantum possent viuum, saluumque seruarent, & esset cui paternus affectus ignosceret, quid ei restitit, nisi perditum flere, & sui regni pace acquisita, suam mœstitiam consolari.

Item Isidorus *in libr. 3. de summo bono, cap. 53.* Principes † seculi nonnunquam intra ecclesiam potestatis adeptæ culmina tenent, vt per eandem potestatem disciplinam ecclesiasticam muniant, cæterum intra ecclesiam potestates necessariæ non essent, nisi vt quod præualet sacerdos efficere per doctrinæ sermonem potestas hoc impleat per disciplinæ terrorem, sæpe per regnum terrenum cœleste regnum proficit, vt qui intra ecclesiam positi contra fidem, & disciplinam ecclesiæ agunt, rigore principum conterantur, ipsamq; disciplinam, quam ecclesiæ humilitas exercere non præualet, ceruicibus superborum potestas principalis imponat, & vt venerationem mereatur, virtutem potestatis impertiat. Cognoscant Principes seculi Deo debere se rationem reddere propter ecclesiam quam à Christo tuendam suscipiunt, nam siue augeatur pax, & disciplina ecclesiæ per fideles principes, siue soluatur, ille ab eis rationem exiget, qui eorum potestati suam ecclesiam credidit. 10

Probatur etiam exemplis, aduersus hæreticos, schismaticos, & dissipatores ecclesiæ, solos Principes laicos fuisse excitatos. Locus est D August. *super Ioannem.* quando vult Deus excitare aliquam potestatem aduersus hæreticos, aduersus schismaticos, aduersus dissipatores ecclesię, aduersus blasphematores Christi, blasphemi non mirentur, quia Deus concitat, vt à Sara verberetur Agar, cognoscat se Agar, supponatq; ceruicem quæ cum humiliata discederet ad naturam suam, occurrit ei Angelus, & dixit, quid tibi Agar Ancilla

la Saræ, cum conquesta esset de domina sua, quid audiuit ab Angelo, reuertere ad Dominam tuam, adhoc enim affligitur, vt reuertatur.

11 Item Dominus † per Sennacherib, & per Nabuchodonosor Regem, & per Antiochum, & Principes Amorrhæorum, nonnullosq; Reges gentilium, populum Israeliticum delinquentem aliquando afflixit, aliquando captiuauit, vnde ipse Dominus inquit: Virga furoris mei Assur, quia per eum innumeras gentes diuina iustitia flagellare disposuit.

Item per Romanos peccatum mortis Christi punire decreuit, Vrbis excidium, & iudaicæ plebis miseram captiuitatem ordinauit.

Item *in libro Iudicum* legitur, de Iabin Rege Cananæorum, & de Madianitis, quos propter idololatriam populi suscitauit Deus vt Israel affligerent, & terram eorum occuparent.

Item populus Iudaicus est excitatus ad occupandam terram promissionis, & ad delendas gentes peccatrices, & per filios Israel voluit punire peccata Amorrhæorum, & aliorum gentilium, quorum terram Israelitis possidendam dedit, quibus etiam præcepit, vt nemini eorum parcerent, sed omnes morti traderent.

Quare hoc ecclesiasticorum munus, & exercitium non videtur, sed Regum, qui ab Ecclesiasticis rogati sunt, vt probaui in parte prima in fine, vbi egi de impetitione secularis brachii. Rogādi sunt igitur, vt inobedientes † cogant sanctæ matri Ecclesiæ parere, sic 11 Gregorius scripsit ad Brundichildam Reginam Francorum; si quos igitur violentos, & infra. Deum Deorum correctione placare festinate, vt super quos flagellum perfidarum gentium, quod quantum videmus ad vindictam multarum nationum exercitatum est, nō inducat, ne si, quod non credimus, diuinæ vltionis iracundia sceleratorum fuerit actione commota, belli, pestis interimant, quos delinquentes ad rectitudinis viam, & Dei præcepta non reuocant: ait enim D. August. si ea, de quibus vehementer Deus offenditur, insequi, vel vlcisci differimus, ad irascendum vtiq; diuinitatis patientiam prouocamus. Nonne Achor filius Zaræ præteriit mandatum Domini, & super omnem populum Israel ira eius incubuit, & ille erat vnus, atq; vtinam in scelere suo periisset.

Deus ipse Optimus Maximus cum tam maxima mala occurrant, mentem det, vt remedia opportuna ad pacem, & congregationem vniuersalem omnium inueniri possint.

Finis partis tertiæ.

INDEX

INDEX LOCVPLETISSIMVS,

OMNIVM RERVM, ET VERBORVM INSIGNIVM

IN HOC PRIMO VOLVMINE SEV PARTE PRIMA ET SECVNDA HVIVS TRACTATVS CONTENTORVM.

CVIVS PRIMVS NVMERVS PARTEM, secundus caput, tertius numerum denotat.

A.

Aaron an fuerit collega Moysis p.1.c.3.n.3
Abraham quando natus est ibid.n.1
Absentes, & ignorantes excommunicati non debent ab ecclesia repelli p.3.c.3.n.24
Absolutio à iuramento à quo iudice peti debeat p.2.c.9.n.3
potest dari à capitulo sede vacante ibid.n.13
obtineri debet ab Episcopo, coram quo absoluendus potuisset conueniri ibid.n.14
tam à iuramento, quam ab absolutione quando possint dari à parte ibid. n.15
à iuramento quando non est necessaria ibid.n.32
quia est facti, non extendit iurisdictionem iudicis ecclesiastici ibid.num.33
peccatorum pendet ab ecclesia clauibus p.2.c.14.n.4
eius literæ quando non prosint excommunicato existenti in excommunicatione per longum tempus p.2.c.28.nu.10
à iuramento est causa spiritualis p.2 c.46.n.1
in concedenda ipsa debent fieri probationes ibid. n.4
quando dicatur calumniose petita, vt non valeat ibid. num.11
iuramenti potest dari etiamsi petita sit per nuntium ibid.num.12
iuramenti à quo episcopo dari debeat ibid.n.14
iuramenti ad effectum agendi, & rescindendi contractum quæ sit ibid.nu.16
iuramenti præstanda, quando requirat causæ cognitionem ibid.n.17
iuramenti præstita, quando perficiatur ibid.n.18
Absolutio à censuris cur detur à sacerdote antè absolutionem à peccatis p.3.c.2.n.9
Absolutio ad cautelam, quo iure petatur p.3.c.12.n.17
quando debet dari cum cautione ibid.n.8
Absolutio ab excommunicatione quotuplex sit p.3.c.19.n.1
an sit danda parte non citata ibid. nu.2
ad cautelam an, & quando concedenda, & quo iure petatur ibid.nu.3
Absolutus in articulo mortis quod facere debeat p.3.c.19. num.6
Absolutio ab excommunicatione est meri imperii p.3.c.19 num.8
debet dari ab eo, qui excommunicauit ibid.n.13
etiam ab intruso data, valet ibid.n.16
facillime debet concedi ibid.n.19
an possit dari procuratori ibid.n.21
potest concedi per partem ib.n.22
an requirat præsentiam excommunicati ib.n.23
potest pro altero peti ab eo, cuius interest ib.n.24
an possit dari excommunicato post mortem ib.n.25
fuit data Hendoxiæ post mortem ibid. n.26
ab excommunicatione quomodo probetur ibid.n.29
illam petens an fateatur se excommunicatum ibid.n.30
Absolutus à peccatis à laico in casu necessitatis, non est absolutus quantum ad ecclesiam p.2.c.14.n.7
Acta in præiudicium ecclesiæ ab intruso non valent p.3.c.19.n.17
Acceptio personarum nulla est apud Deum p.3.c.1. nu.10
habet respectum ad debitum iustitiæ, non gratiæ ib.n.11
Actione impedita ex lege ciuili, agitur coram ecclesiastico per viam denuntiationis p.3.c.4.n.33
Actione sublata per legem petitur executio obligationis naturalis p.3.c.8.n.2
Actione sublata de iure ciuili, agitur per denuntiationem euangelicam ibid. nu.19
Absolutio in dubio debet iudicari non valere propter fauorem animæ p.3.c.13 n.10
Absolutio debet dari iniuste excommunicato, etiam recusanti p.3 c.14.n.39
Acta post inhibitionem facta sunt nulla p.2.c.42.n.11
Actio ordinaria vbi potest intentari cessat remedium extraordinarium p.3.c.2.n.16
Actio personalis ad feudum exercetur coram paribus curiæ p.1.c.25.n.10
Actor qui fecit citare reum coram diuersis iudicibus, condemnator in expensis p.2.c.4.n.25
Actor in iudicio possessorio, quid probare debeat p.2.c.5.numer.44
in possessorio recuperandæ debet probare solum possessionem ibid.n.55
Actoris est electio coram quo iudice, ecclesiastico, vel laico velit reum conuenire, pro obseruantia iuramenti p.2.c.9.n.18
Actus denominatur à causa proxima, non à remota p.1.c.23.n.13
dicitur valide geri, quando fit nomine dignitatis p.1.c.41.n.6. & p.3.c.11.n.6
Actum valide gestum per prædecessorem, non potest successor reuocare p.1.c.41.n.4

Adam

Adam quando fuit constitutus dominus rerum, & quomodo fuit factus monarcha p.1.c.2.n.1
Adam quomodo interpretatur p.1.c.42.n.2
Aduerbium aliter puni. ur comparatiue, & quid denotet p.3.c.1.n.34
Aduocatus, & medicus non tenentur reuelare quæ sciunt intuitu officii p.3.c.7.n.23
Aduocatus an possit patrocinium præstare pro excommunicato p.3.c.9.n.14
Adulterium quis primum commisit. & quomodo punitum est p.2.c.19.n.2
quæ mala ex eo oriantur ibid. n.1
eius cognitio est mixti fori ibid. n.3
pro eo cum agitur ciuiliter, solus iudex ecclesiasticus cognoscit ibid.n.4
eo commisso, si agatur ad dotem, debet prius agi coram iudice ecclesiastico, ad separationem thori ib.n.6
eius pœna in foro pœnitentiali quæ sit ib.n.9
mulier adultera non debet ingressa monasterii decorari ibid.n.11
eo commisso per clericum, debet iudex ecclesiasticus procedere etiam contra mulierem laicam ibid.n.13
mulieres adultera cum clerico cognitio est mixti fori, & punitio ibid. n. 4
si commissum est per clericum, quæ pœna sit de iure canonico ibid.n.15
Laicorum adulterorum punitio spectat ad iudicem secularem ib.n.18
eius pœna de iure ciuili quæ sit ibid. n.20
diuersa pœna secundum diuersitatem regionum recensentur ibid. n. 23
commissum per vxorem, vbi nullam pœnam patitur, sed maritus adultera punitur super asino per ciuitatem ibid.n.24
quando est duplex, & quando simplex ibid. n 32
duplex punitur pœna mortis naturalis ibid.n.33
vxorati cum soluta, non est punibile de iure ciuili ibid. n.35
dicitur committi à coniugato, cum soluta de iure canonico ibid n.37
Affinitas prouenit ex coitu p.2.c.20.n.3
& quid de iure ciuili ibid.n.4
Agnati non excluduntur à feudo ex pacto, & prouidentia paterno, propter delictum agnati p.2.c.35.n.23
Agnatus non excluditur à feudo antiquo ex facto alterius ibid.n.25
Agri additi territorio debent soluere censum cum territorio p.1.c.47.n.26
limitati militibus concessi quotupliciter erant. ib.n.46
Alexander magnus, quomodo, & quando mortuus est, & de eius Monarchia p.1.c.4.n.11
Alimenta habenti, non sunt præstanda, & quomodo fallit p.2.c.43.n.77
Alienantes bona ecclesiæ non longo tempore sunt superstites p.1.c.32.n.20
Alienationi bonorum ecclesiæ vnusquisq; contradicere debet ibid.n.21
Alluuio facta in agro mariti, vel vxoris, cui accrescat p.1. c.47.n.13
Alluuione minutatim aliquid accedit, quæ est magis proportionabilis ea accessione quæ fit per principem ibid. nu.32
Alluuio quotupliciter fit ibid.n.39
dicitur etiam si vnam partem visibiliter accrescat ibid. nu.40
facit è priuato, priuatum ibid. n. 42
habet locum in rebus propriis ciuitatis ib.n.44
Alluuione non quæritur iurisdictio in lacu, & stagno priuatis ibid. num.58
Alpes Cottiæ cum tota ora ligustica fuerunt donatæ sanctæ Romanæ ecclesiæ p.1.c.33.n.89
Amazzonum regnum quando initium habuit, & quantum durauit p.1.c.4.n.14
Amazzonicum nomen non esse fabulosum, sed probari verum ibid.n.15
Andreæ de Isernia auctoritas in feudalibus, præualet cæteris p.1.c.33.n 134
Ancona ciuitas est sita in mari Adriatico ibid.n.28
pertinet ad Ecclesiam ex donatione ib.n.29
Angelus custos minus operatur in excommunicato p.3.c.2. nu.4
Angelorum hierarchiæ quot sint, & qui deputentur ad custodiam hominum ibid.n.18
Animus cognoscitur ex facto subsecuto p.2.c.51.n.3
Animaduertere significat executionem absq; cognitione p.1.c.36.n.18
Appellandum an sit ad Papam, ex transmarinis Ecclesiis p.1.c.9.n. 14
Appellari an possit à sententiis Imperatoris ad Papam p.1.c. 17.n.10
Appellatio ab Episcopis totius Orbis ad Papam, an fiat vigore concilii Sardicensis p.1.c.15.n.12
quomodo interponatur ad Patriarcham, item quomodo ad Papam p.1.c.16 n.7
ad vicinos Episcopos, quo iure, & quare sit introducta ibid.n.15
quare non permittatur ab Imperatore ad Papam p.1.c. 25.n.29
à regibus exemptis ab Imperio, quare fiat ad Papam p. 1.c.29.n.16
est fundamentum popularis libertatis p.1.c.43.n.1
Diui Pauli ad Cæsarem quare non fundet iurisdictionem secularem p.2.c.6.n.20
D. Pauli ad Cæsarem arguit illā potestatem, quam habebat Pilatus in Christum ibid.n.24
non fit à decreto alimentorum de futuro, secus pro præterito p.2.c.8. n.36
ipsa pendente à sententia absolutionis, non potest fieri inhibitio iudici laico, ne procedat p.2.c.9.n.34
ipsa remota admittuntur supplicationes subditorum p.1. c.43.n.9
ipsarum concessione, aperitur via ad Principatum ibid. (n.11
ipsarum causa non intelliguntur concessæ nisi exprimantur ibid.n.4
non suspendit, nec extinguit sententiam fauore animæ p. 2.c.9.n.35
non potest fieri à sententia Vicarii ad Episcopum p.3.c. 2.n.104
& quomodo fallit ib.n.105
potest interponi à tacita interlocutoria, quæ est ad ulteriora progressus p. 3. c.12.n.5
potest interponi, à reuocatione actus, nulli non facta p.3. c.12.n.2
Appellatio à laicis ad ecclesiasticum an & quando sit permittenda p.3.c.8.n.41
Appellatio permittitur ab excommunicatione p.3.c.12.n.1
permittitur à futuro grauamine ibid.n 2
permittitur à comminatione excōmunicationis ib.n.3
permittitur à monitoriis ibid.n.4
permittitur à tacita interlocutoria ib.n.5
Appellari ad quem debeat ab excommunicatione lata ab Episcopis p.3.c.12.n.9
Appellatio non permittitur à sententia Papæ ad concilium p.3.c.17.n.6
Appellantes à sententia Papæ ad concilium sunt excommunicati p.3.c.17.n.9

Ap-

Digitized by Google

Appellationes vltima fuerunt reseruata Populo Romano p.1.c.43.n.2
Appellationes omnes fuerant reseruata Populo Atheniensi ibid.n.3
Appellationes omnes voluit auferre Caligula ib.n.2
Appellationes vltima, vt plurimum sunt concessa in inuestituris ibid.n.10
Apostolis qua fuerint data communia, & qua soli Petro p.1.c.13.n.4
Apostolorum potestas non differt à potestate Petri, nisi in solo primatu ibid.n.6
Apostoli habuerunt potestatem ligandi, soluendi, ordinis, & iurisdictionis dependenter à Petro ib.n.10 (31.n.13
Apostoli habuerunt bona in speciali, & in communi p.1 c.
Apostoli quomodo repraesententur per Cardinales, & per Episcopos p.2.c.39.n.9
Arbiter quando praeuenit iudicem ordinarium p.2.c.2.n.9
Arbiter potest de sua iurisdictione cognoscere p.2.c.4.n.2
Archiepiscopus debet habere baldachinum p.2.c.53.n.26
 prouinciae de consuetudine ib.n.31
 est Dux Episcoporum ibid.nu.27
 habet maiorem iurisdictionem, quam Patriarcha ibid.n.28
 habet iurisdictionem in potentia in diaecesanis episcopis p.3.c.19.n.20
Absoluit, si episcopus est negligens in absoluendo ib.n.18
 qui fuerit fercis suspensus a Florentinis p.2.c.34.n.7
Argumentum ab vsu Pontificio est validissimum p.1.c.24 nu.33
 ab auctoritate negatiue nullum est p.1.c.30.n.6
 à dominio ad iurisdictionẽ valet, & ècõtra p.1.c.47.n.6
 ab vsufructu ad iurisdictionem est validum ib.n.52
 à dominio partis ad ipsum totũ vniuersale valet ib.n.24
 de feudo ad emphytheusim est validum ibid.n.20
 à delegato, ad ordinarium non valet, circa imploratio-nem brachii p.1.c.50.n.32
 ab obseruantia subsequuta est fortissimum p.2.c.6.n.2
 ad probandum aliquid non esse iuris diuini, quia non est scriptum in veteri, aut nouo testamento, est haereticum ibid.n.17
 à iure collationis ad iurisdictionem, super beneficialibus, non valet p.2.c.40.n.17
 à feudis ad beneficia ecclesiastica, quando valeat p.2.c.32.n.26
 de contractu, ad distractũ non valet in materia iurisdictionis p.2.c.46.n.13
Articulus ecclesiasticus incidens, remittitur ad forum ecclesiae p.1.c.25.n.24
Assassinio priuantur dignitatibus Cardinales, & Episcopi p.2.c.34.n.9
 non gaudet immunitate ecclesiarum ib.n.7
Assyria regio describitur p.1.c.4.n.5
Assyrii a quo dicti sunt, & originem habent ibid.n.3
 ipsorum Imperium quomodo probetur illegitimũ ib.n.19
Astrologi decepti sunt in computatione stellarum finientium Imperia p.1.c.6.n.3
 quando deiecti ab Vrbe, etiam à Papa ibid.n.22
 ipsis nullo modo esse credendum ib.n.23
 non possunt assignare causam diuersitatis geminorum natorum ib.n.24
 ipsorum praedictiones de regno reiiciuntur à Deo ib.n.25
 qui futura praedicunt quando non peccent p.2.c.12.n.6
Astrologus non potest praeuidere effectum constellationum, aliquando mutandum esse p.1.c.6.n.30
Auctoritas pauciorum non obstat contra communem p.1.c.25.n.55
 debet interponi in ipso actu, & quomodo probetur p.2.c.18.n.27
Aufugiens ad ecclesiam à triremibus, erit tutus poena mortis naturalis p.2.c.51.n.10
Augmentum per alluuionem eadem causa, & qualitate acquiritur p.1.c.47.n.10.& n.12
 factum in pignore propter alluuionem, cedit pignori, & creditori ibid.n.11
 factum in maioratu per alluuionem cedit maioratui ibid.n.14
 factum per alluuionem in feudo cedit feudatario ib.n.15
 factum per alluuionem cedit vsufructuario ib.n.17
 factum per alluuionem cedit emphytheutae ib.n.19
 ante, vel post traditionẽ feudi ad quẽ pertineat ib.n.21
Augustus non tulit leges sine consensu Populi p.1.c.39.n.8.

B

Baldachinum quae vox sit, & quid sit p.2.c.53.n.1.& 6
Baldus in prooemio Digestorum reprobatur p.1.c.31.n.7
Bannitum occidens vigore statuti, non excusatur à peccato p.3.c.6.n.25
Bartoli doctrina in Hispania habetur pro lege p.1.c 26 n.10
 eiusdem declaratio, & defensio, in tract. de alluuione, in vers. Acquiritur p.1.c.47.n.43
 in l.diuus ff.de custod.reorum. *communiter reprobatur* p.1.c.51.n.5
Baro praecipit vassallis, ne consentiant in iurisdictionem alterius p.2.c.6.n.48
Barones habẽt facultatẽ creãdi officiales à rege p.1.c.42.n.7
Bellandum non est absq; vltima necessitate p.1.c.39.n.12
Belli iusti requisita, quae sint secundum D.Thom. ib.n.9
 requisita quinq; secundum Baldum belli iusti ib.n.10
 requisita secundum Lucam de Penna ib.n.13
 requisita ostenduntur ex exemplis sacrae paginae ib.n.14
Bellorum exẽpla ex iusta causa, per historicos relata ib.n.15
Bellum nunquam dicitur indictum in testamento veteri, nisi ex certis causis p.1.c.4.n.32
 iniustum est causa amplianda ditionis ib.n.33
 ipsum mouere est proprium principis p.1.c.39.n.1
 priuatum possunt indicere omnes, habentes iurisdictionem ibid.n.2
 quis indicebat in populo Romano ib.n.3
 mouẽs sine licentia Principis est reus Maiestatis ib.n.4
 iustum pro quibus rebus suscipitur ibid.n.11
 ortum inter Regem Christianissimum, & Ducem Subaudiae de anno 1600. & cuius auctoritate sedatum p.1.c.40.n.5
Beneficia quae sint de iure diuino, & quae de iure positiuo p.2.c.39.n.1
 quae sint de iure positiuo ib.n.10
 quaelibet sunt spiritualia ib.n.12.& 14
 possunt conferre Reges ex priuilegio Papae p.2.c.40.n.4
Beneficialia, & interdicta, quomodo aequiparentur p.2.c.5.n.63
Beneficiorum collationis ius, an possit consuetudine acquiri p.2.c.40.n.3
Beneuentum Ciuitas à Normanno occupata ecclesiae restituta p.1.c.26.n.10
Bigamus est exutus omni priuilegio clericorum p.2.c.39.n.55
Blasphemia quid sit p.2.c.13.n.1.& 3
 decem modis fieri potest ib.n.2
 haereticalis quae sit ibid.n.9
 non haereticalis quae sit ibid.n.12
 non haereticalis, iurisdictio est mixti fori ib.n.13
Blasphemus confitens sacerdoti, an per absolutionem liberetur à poena corporali ib.n.6
 eum quilibet tenetur accusare ib.n.8
 confugiens ad Ecclesiam à quo cognoscatur, & quid si est praeuentio iurisdictio alterius iudicis p.2.c.51.n.31

Bono-

Digitized by Google

Bononia est pars Romandiolæ, & de ditione Ecclesiæ p.1.c.33.n.92

Bona fides causatur etiam ex iniustis rationibus p.2.c.5.n.49

Bona, & persona ecclesiastica non possunt ad vsus laicorum seruire p.2.c.6.n.14

Brachii secularis tractatio in quatuor partes est diuisa p.1.c.49.n.1

Brachium seculare, imploratur ab ecclesiastico iudice ordinario in subsidium p.1.c.50.n.1

est remedium extraordinarium, & subsidiarium ib.n.2

an sit inuocandum in subsidium pro falsitate literarum Papæ ibid.n.22

an inuocetur statim pro simoniaca electione Papæ ibid.n.23

quando inuocetur ad adiuuandum, & auxiliandum ibid.n.24

inuocatur à delegato directo, & ab initio ib.n.25

an possit inuocare delegatus, si non habet expressam clausulam in literis ibid.n.27

potest inuocare subexecutor contra detentorem ib.n.28

eo implorato quando iudex possit examinare causam ibid.n 30

implorato contra hæreticos laicus nil cognoscit p.1.c.51.nu.1.

quare non imploretur super executione sententiæ in criminibus mixti fori ibid.n.35

eo denegato, vel neglecto, seculares possunt excommunicari p.1.c.52.nu.1

impertiri recusantes, sub pœna indignationis Petri, & Pauli, possunt beneficiis priuari ibid.n.8

eo implorato quo casu laicus possit cognoscere de viribus sententia Ecclesiastici p.2.c.4.n.17. & p.3.c.16.n.15

Bruti Fulminis rationes contra Romanum Pontificem diluuntur p.1.c.9.n.7

Bulla confirmationis concordatorum p.2.c.16.n.77

Bulla Pii quinti de clericis sodomitis explicatur ib.n.2

Bullæ clericatus possunt probari per testes p.2.c.31.n.1

C.

C*Ambia sicca, quando, & à quo fuerint prohibita p.1.c.7.n.16*

Canonem de appellationibus fuisse Concilii Niceni quomodo probatur p.1.c.15.n.11

Canonistæ interpretantur ius diuinum, quando tendit ad moralitatem p.1.c.7.n.15

Capitulum succedit in omni iurisdictione sede vacante p.2.c.40.n 32

sede vacante non est executor ad pias causas voluntatum p.2.c.10.n.6

sede vacante non visitat. ibid.n.7

sede vacante habet ordinariam iurisdictionem p.2.c.33.num.17

quando possit excommunicare, & absoluere, & omnia quæ potest prælatus facere ib.n.18. & p.3.c.4.n.53

potest prohibitiones, & inhibitiones etiam pœnales facere ibid.n.19

c. dilectissimis 12. q.1. *declaratur* p.1.c.1.n.4

c. quo iure dist. 8. *intelligentia* ibid. n.12

c. placuit 2. q. 6. *quæ verba fuerint addita à Gratiano ibid.n.16*

c. nouit. de iudiciis. *intelligentia* p.1.c.25.n.5

c. cum adueni, dist. 96. *declaratur* ibid.n.18

c. duo sunt, dist. 96. *declaratur* ibid.n.19

c. nos si incompetenter. 2.q.7. *declaratur* ib.n.22

c. tuam, de ordine cognitionum. *declaratur* ibid.n.23

c. causam quæ, qui fil. sint legit. *declaratur* ibid.n.25

c. si tributum, 11.q.1. *declaratur* p.1.c.25.n.45

c. per venerabilem, qui fil. sint legit. *declaratur p.1.c.28 num.3. & 6*

c. licet, de voto. *non loquitur de regali dignitate ibid.n.41*

c. Constantinus. dist. 96. *an sit Gratiani p.1.c.30.nu.34. & 38*

c. futuram, 12.q.1. *quomodo debeat rubricari ibid.n.41*

c. omnes, dist. 1. *intelligentia* p.1.c.38.n.24

c. 1. de homicid. in antiq. *intelligentia* p.1.c.48.n.7

c. filiis, vel nepotibus, 16.q.7. *explicatur* ib.n.16

c. nauiganti, de vsuris. *declaratur* p.2.c.7.n.20

c. 1. si vasallus feudo priuetur. *declaratur* p.2.c.35.numer.38

c. 1. an ille qui interfec. fratrem. domini sui. *declaratur ib. nu.40*

c. causam quæ. in 2. qui fil. sint legit. *declaratur p.2.c.39.n.16*

c. significauit. de testibus. *declaratur* p.2.c.41.n.9

c. ad decimas. de restit. spoliat. lib.6. *intelligentia* p.2.c.5.n.46

c. ad decimas. *non requirit veri tituli probationem ibid.n 54*

c. nec licuit. dist.17. *explicatur* p.2.c.37.n.8. & 14.

c. statuimus. de sentent. excom. lib.6. *explicatur* p.3.c.1.n.31

c. olim. de iniuriis. *limitatio* p.2.c.34.n.8

c. cum haberet, de eo qui duxit, &c. *an habeat locum in filio sacerdotis* p.2.c.20.n.18

c. dilecto de sent. excom. lib. 6. *habet locum etiam in turbante iurisdictionem prælatorum* p.3.c.1.n.8

c. ex parte. de foro compet. *intelligentia* p.2.c.11.n.4

c. felicis. de pœnis lib.6. *quomodo procedat* p.3.c.8.n.11

c. ad falsariorum. de crimine falsi *an comprehendat omnes literas* p.2.c.28.n.14

c. cum sit generale. de foro compet. *quomodo procedat p.2.c.30.n.7*

c. restitutus. de in integr. restit. *an procedat contra laicum ibid.n.9*

c. final. de exceptionib. lib.6. *quomodo procedat* p.3.c.8.nu.13

c. pen. de reb. eccles. non alien. *declaratur* ibid.n.11

c. si iudex laicus. de sent. excom. *non fuit receptum in regno Franciæ* p.2.c.31.n.11

c. ex parte, in 3. de priuileg. *quomodo procedat* p.2.c.32.nu.41

c. 1. de homicid. *loquitur etiam de laico, & eius intelligentia* p.2.c.50.n.5

c. qui cum fure. de furtis *explicatur* p.3.c.5.n.4

Captiuus in bello iniusto, relaxatus cum iuramento de redeundo, non tenetur redire p.1.c.24.n.49

Capti ab hostibus in bello iniusto, an efficiantur serui ibid.nu.51

Carceratus iniuste, relaxatus cum iuramento de redeundo, non tenetur redire ibid.n.47

Cardinalis Portugalliæ succedit ad regnum, & coronatur Rex p.1.c.26.n.102

Cardinales ab initio dicti sunt consiliarii p.2.c.39.n.4

ipsi non iurant fidelitatem Papæ ibid.n.6

Cardinalatus an sit de iure diuino, vel positiuo ibid.c.10.n.2

dicitur pars papatus ibid. n.5

Cardinalis Hostiensis præcedit Patriarchas p.1.c.16.numer.10

Cardinales, & Episcopi, cur non nominentur in dispositione c.1. de homicid. lib.6. p.2.c.34.n.14

sunt Illustrissimi ibid.n.45

excedunt Episcopos, Archiepiscopos, & Patriarchas ib.nu.46

præferuntur Episcopis p.2.c.53.n.29

Ca-

Carolus quartus per actum publicum voluit confirmari à Papa p.1.c.18.n.18
Carolus quintus quando osculatus est pedes Papæ, cum aliis principibus ib.n.20
Carolus Magnus Imperator consideratur tanquam Germanus p.1.c.20.n.6
Carolus Austriacus quando inuestitur de Regno, & habilitatur ad Imperium p.1.c.26.n.31
Castri possessor, an, & quando possit illud reficere p.1.c.34.nu.20
Castra si vniantur Marchiæ, erit Marchia p.1.c.47.n.29
Casum diuersificare in vno textu, an liceat pro eius intelligentia p.2.c.35.n.36
Casus excepti possunt extendi ad casus similes, ex identitate rationis p.2.c.51.n.11
Catholici omnes possunt insurgere contra Papam hæreticum p.2.c.38.n.17
Causa qualibet examinatur per quatuor partes p.3.c.4.n.15
Causa feudalis à quo indice cognoscatur p.1.c.17.n.5
privationis feudi est peccatum p.1.c.23.n.10
proxima, & immediata attenditur, quæ est efficacior ib.n.11
secunda tantum operatur, quantum illi à prima influitur ib.n.14
feudi legii, agitur coram solo Rege p.1.c.25.n.12
proprietatis, an, & quando agi debeat coram iudice possessionis ib.n.26
ipsarum auocatio ad principem est signum supremæ potentiæ p.1.c.43.n.7
ecclesiastica, item secularis, quæ sit p.2.c.1.n.1
secularis quotuplex sit, & quæ sint ib.n.5
Causa quomodo agantur coram iudice seculari, & quomodo coram ecclesiastico p.3.c.8.n.3
Ciuilis etiam ratione peccati quando non possit trahi ad ecclesiam ib.n.8
mere secularis, quomodo possit fieri de foro ecclesiastico p.2.c.1.n.6
genera ipsarum quæ ab vtroq; iudice cognoscuntur ib.nu.7
mixtura ipsarum inter indices, quot modis contingere possit ib.n.8
Ciuilis vsurarum non præiudicat causæ criminali prius intentatæ p.2.c.7.n.34
Ciuilis in quibus casibus præiudicet criminali ib.n.35
Criminalis suspendit ciuilem ib.n.36
Criminalis, est exclusiua petitionis ciuilis ib.n.37
Criminalis præfertur ciuili, quando nomen accusati est receptum inter reos ib.n.39
matrimonialis spectat ad Episcopos, etiam inter laicos p.2.c.8.n.1
matrimonialis delegata non potest aliis subdelegari ib.nu.3
matrimonialis incidenter potest deduci coram indice laico, si tractetur non inter ipsos coniuges, sed inter alios quoscunq; ib.n.16
matrimoniales non solent aliis committi quam Episcopis ib.n.2
iuris patronatus debet terminari coram iudice ecclesiastico p.2.c.41.n.2
matrimonialis, non potest incidenter tractari, coram indice laico, nec etiam coram arbitro, vel arbitratore p.2.c.8.n.10
eius continentia quando d uid: poss t p.2.c.10.n.38
miserabilium personarum est mixti fori p.2.c.21.n.1
ea cessante, non cessat effectus consummatus ib.n.8
matrimonialis trahit secum causam dotis ib.n.16
necessaria ingrediendi monasteria quæ sit p.2.c.26.n.12
quando debeat terminari per iudicem secularem, sed exequi per ecclesiasticum p.2.c.32.n.57
Causæ Episcoporum iudicantur à sola sede Apostolica p.1.c.15.n.15
spirituales in primis instantiis, expediendæ sunt coram locorum ordinariis p.1.c.25.n.28
mixti fori tractantur singulariter in secunda parte p.2.c.1.n.13
beneficiales aliquando posse cognosci per seculares, qui teneant p.2.c.40.n.1
Causæ cognitio non est remissa, quando aliquid est commissum alicuius conscientiæ p.3.c.4.n.44
ipsius cognitio requiritur, in excommunicatione, & denuntiatione ib.n.33
Censitores qui erant, & quorum erat officium p.1.c.47.n.31
Cessionario an obstet titulus cedentis p.3.c.9.n.5
Census pro Regno Neap. soluēdo qualis fuerat p.1.c.26.n.29
Cæsari quæ sint reddenda ex præcepto domini p.1.c.17.n.18
Charitas in quos proximos sit exercenda, & quomodo p.1.c.24.n.4
Charitas mutua debet esse, inter ciues Christianæ ciuitatis p.1.c.49.n.8
Christiani, an debeant esse subditi, & obedire Regibus gentilibus p.1.c.17.n.19
Captiui serui, an possint aufugere sine peccato p.1.c.24.n.7
serui, an debeant esse subditi dominis, ex præcepto D. Petri ib.n.44
detentos à Saracenis, potest quis furari, nisi tempore treugæ ib.n.54
Christus, quem censum iusserit dari Cæsari p.1.c.5.n.4
constituit vnum solum Vicarium in spiritualibus, & temporalibus p.1.c.[illegible]n.2
vt perfectus homo, habuit summam potestatem terrenam p.1.c.22.n.2
ante resurrectionem noluit exercere potestatem terrenā ib.n.4
manifestauit suam potestatem post resurrectionem ib.n.5
ipse, & sui, quare erant immunes à solutione tributi p.1.c.25.n.41
Christus habuit loculos, p humanis necessitat. ib.p.1.c.31.n.15
ipsius filii, ex Matt.c.17. intelliguntur de discipulis p.2.c.6.n.12
Citatio cuius præsumatur prior in dubio p.2.c.2.n.18
Citatio inducens præuentionem, quot requirat p.2.c.3.n.6.& 10
in quibus casibus non inducat præuentionem ib.n.7
inualida nihil operatur ib.n.8
nulla conualidatur, per comparitionem citati ib.n.9
sola commissio ipsius inducit iurisdictionem ib.n.11
quando non valet nisi fuerit exequuta ib.n.14
ad informandum non inducit præuentionem ib.n.15
Citationibus duabus factis, quis præferatur in iurisdictione ib.n.16
Citatio ad videndum productionem libelli, an inducat præuentionem ib.n.18
realis, semper præfertur citationi verbali ib.n.19
iudicis secularis non requiritur, in relaxando præcepto ab ecclesiastico p.2.c.4.n.21
quando non requiratur, super inhibitione facienda p.2.c.42.n.6
partis, an facienda sit, super absolutione à iuramento p.2.c.46.n.15
vnica requiritur, quando par citat parem, quæ dicitur requisitio p.2.c.52.n.5
per edictum facta, est exorbitans à iure p.3.c.3.n.14
quæ operatur, ac si personaliter fuisset facta ib.n.11
per edictum quomodo, & quando fiat. & quos afficiat, & quomodo probetur ib.n.18

aliquando destinatur ad locum, vnde quis notitiam habere possit ib.n.19
per edictum quando conceditur ib.n.22
ad domum facta scientia quando praesumatur. ib.n.19. & 25
Citari per edictum, an possit quis stipulari ib.n.19
Citari ad domum bis, possunt excommunicari ib.n.21
Citati, & admoniti a iure, qui sint ib.n.51
Ciuis Pisanus, factus Florentinus non amittit originem p.1. c.33.n.11
Ciuitas Populosa difficillime legibus gubernatur p.1. c.21. n.6
Ciuitates rebellium debent damnari aratro p.1 c.24.n.17
Ciuitas Auenionen. data Papa ob annatas decursas censu non soluti Regni Neapolis p.1.c.26.n.22
Ciuitas Beneuentana semper fuit reseruata in concessionibus regni Neapolis ib.n.28
Ciuitates Imperiales Alemaniae recognoscunt Imperium ib.n.65
Ciuitates, & dominia ecclesiae prohibentur alienari p.1.c.52 n.12
non possunt alienari, sine consensu Cardinalium ib.n.13
Ciuitates Italiae omnes recognoscunt Papam, vel Imperatorem p.1.c.33.n.36
Ciuitates Italiae quando renuntiarunt insigniis supremae potentiae ib.n.37
Ciuitas Christiana, quibus parietibus, & officiis ornetur p.1.c.49.n.7
Ciuitas, seu Castrum, quomodo dici possit prouincia p.2.c.5 nu.12
Clausula cum inuocandi potestate auxilium seculare, quid operatur p.1.c.50.n.31
Claustra monasterii, quando censentur violata p.2.c.26. n.9
Clericatus cognitio spectat ad iudicem ecclesiasticum, ad quem remitti debet clericus p.2.c.31.n.1
an probetur per testem singularem ib.n.6.8.& 10
probatur communi opinione, & existimatione ib.n.7
eius cognitio regulariter non est mixti fori ib.n.16
quomodo possit sustineri esse mixti fori ib.n.20
eius cognitio an remittatur ad ecclesiasticum, retenta persona per laicum praeuenta ib.n.22
Clericalem habitum, mutat solum capputium p.2.c.32.n.43
Clerici non sunt subditi sublimioribus potestatibus laicis, ex precepto D. Pauli p.1.c.25.n.46
non puniuntur poenis legalibus p.1.c.50.n.6
gaudent priuilegio fori etiam in patrimonialibus p.2.c. 6.n.25
non possunt se submittere iurisdictioni laicorum ib.n.37
sunt infesti laicis ib.n.39
non possunt consentire in iudicem laicum, etiam de consensu Episcopi ib.n.40
non possunt renunciare foro ecclesiastico etiam cum iuramento ib.n.45
non renunciare foro in casibus mixti fori ib.n.43
possunt renuntiare foro proprio in feudalibus ib.n.45
contrahendo in aliena dioecesi, se submittunt illius Episcopo ib.n.47
conuenti coram laico, si non opponunt declinatoriam, sunt excommunicati, & qua poena puniantur ibid. n.50
grauati ab ecclesiastico, non habent recursum ad iudicem laicum ib.n.51
ioculatores, uel buffones amittunt priuilegium fori p.1.c. 32.n.58
tabernarii, carnifices, & macellarii non gaudent priuilegio clericorum ib.n.51
Clericus proprie loquendo dicitur euelli ab altari p.1.c.48. n.8
degradatus efficitur subditus iudici laico ib.n.2
degradatus quomodo detur iudici laico p.1.c.51.n.18
in criminalibus semper debet conueniri corā ecclesiastico p.2.c.2.n.26
citatus à laico non tenetur comparere p.2.c.4.n.4 (50
non potest prorogare iurisdict. Episcop. nō sui p.2.c.6.n.
Clerici delinquentis bona publicanda, semper applicantur fisco ecclesiae p.2.c.35.n.50
Clericus non tenetur soluere decimas p.2.c.43.n.16
quando occidi poterit sine depositione p.2.c.34.n.16
etiam primae tonsurae non potest expresse distingui, in legibus secularium p.2.c.24.n.37
ipsi dicitur conueniens omnis habitus honestus ib.n.41
excommunicatus percussus, an committatur sacrilegium p.2.c.11.n.5.& 7
personam eius offendens, in quibus casibus non incurrat excommunicationem ib.n.8
minoris ordinis sine habitu, & tonsura repertus, an debeat remitti ad iudicem ecclesiasticum ib.n.11
Sodomita debet deponi ab officio, & beneficio p.2.c.15. nu.4
Sodomita occultus celebrans diuina incidit in irregularitatem à solo Papa dispensabilem ib.n.5
Sodomita quas qualitates habere debet, vt cognoscatur à laico p.2.c.16.n.2
propter simplex adulterium, an debeat deponi p.2. c.19. n.16
concubinarius quam poenam pati debet ib.n.17
incestuosus qua poena sit puniendus p.2.c.20.n.14
cognoscens monialē qua poena puniatur p.2.c.26.n.4
quando dicatur pulsari p.2.c.27.n.2
non accusat laicum coram iudice seculari ib.n.5
grauius punitur in delictis, quam laicus p.2.c.28.n.20
degradatus potest corporaliter puniri à iudice laico ib. n.22
degradatus punitus per iudicem laicum, non appellat ad ecclesiasticum ib.n.23
non punitur poenis legalibus p.2.c.29.n.3
quando habeat electionem, & variationem fori p.2.c. 30.n.19
in regno Neap. quomodo debeat comparere, coram iudice laico p.2 c.31.n.3
opponens declinatoriam fori, quid debeat probare ib.n.4
an in aliquibus casibus possit cognosci a iudice laico de consuetudine ib.n.14
constituitur in possessione Clericatus, per habitum ibid. nu.23
coniugatus, cum vna, & virgine, cognoscitur ab ecclesiastico p.2.c.32.n.29
coniugatus, quando gaudet solum in causis criminalibus ib.n.30
coniugatus non debet se immiscere negotiis secularibus ib.n.31
non amittit priuilegium fori, sine monitione ib.n.32
primae tonsurae, an amittat priuilegium fori, non incedens in habitu, si non fuerit admonitus ib.33
non incedens in habitu, etiam non admonitus in regno Neap. non gaudet priuilegio fori, ex bulla Papae, ib. n.38
delinquens, vt laicus, si postea reassumit habitum, debet remitti ad ecclesiasticum ib.n.39
recuperat priuilegium si dimittit negotia ib.n.40
delinquens, vt laicus, citatus, vt laicus, si comparet cum habitu, & tonsura, non remittitur ad ecclesiasticum ib.n.42
se suspendens est remittendus ad ecclesiastic. ib.n.44
habens pensionem tenetur dicere officium paruum ib. nu.46

iur

Digitized by Google

eius remissio debet fieri expensis petentis ib.n.49
homicida, & si postea ducat vxorem, tamen postea debet remitti ad ecclesiasticum ib.n.53
effectus miles non amittit priuilegium fori ib.n.54
assumens clericatum post quam est captus à seculari, non debet remitti ib.n.56
sub qua pœna non debet habere inuestituras dignitatum, & beneficiorum à laicis p.2.c.33.n.3
quilibet totius diœcesis, quando teneatur contribuere ad reparationem ecclesiæ p.2.c.48.n.8
quilibet tenetur contribuere ad opera publica ciuitatis ib.n.14
qui non potest cognosci per secularem, confugiens ad ecclesiam, debet extrahi per ecclesiast. p.2.c.51.n.28
excommunicatus, degradatus, vel suspensus, tenetur dicere horas canonicas p.3.c.9.n.22
Clerus debet processionaliter obuiam ire Episcopo ingredienti diœcesim p.2.c.53.n.33
Cognitio immunitatis ecclesiarum, est mixti fori p.2.c.50.nu.19
Cognitio futurorum & eorum quæ sunt supra nos est fugienda p.1.c.6.n.26
Cognitio appellationum comprehendit etiam petitionem ciuilem p.1.c.43.n.6
Collationis beneficiorum ius est de regalibus p.2.c.40.n.18
Collectarum solutio arguit terram esse de iurisdictione collectantis p.1.c.45.n.5
Collegiis illicitis quando dicatur læsa maiestas p.2.c.23.n.9
Collegia à ciuitatibus sublata omnia ib.n.13
Collegia initiata sine consensu Episcopi possunt dissolui, & collegiati excommunicari ib.n.20
Collitigantium diuersi fori iudex magis dignus præfertur in causa ipsi iudici minus digno p.2.c.1.n.11
Colonus ecclesiæ non potest opponere fori declinatoriam p.2.c.40.n.35 & p.2.c.10 n.41
sortitur forum laicorum, ex contractu, vel delicto ibid.n.42
Commatrem cognoscenti carnaliter, quæ pœna sit imponenda p.2.c.20.n.20
Comes Rheni præsentat ad beneficia vacante Imperio p.2 c 40.n.7
Comitatus Tolosanus est additamentum regni Franciæ p.1 c.26.n.115
Cometa quando prenuntiant regni interitum p.1.c.6.n.9
Cometa in quo signo denotat bella ib.n.10
Cometæ, & eclypses sunt potius signa quam causæ ib.n.31
Commenda equitum dicuntur beneficia ecclesiastica p.2.c.32.n.22
non gaudent priuilegio fori, vbi non gaudent equites ib.nu.24
Communicantes cum notorie excommunicatis an peccent p.3.c.10.n.6
Comminatio sub diuini iudicii interminatione quid importet p.3.c.21.n.7
Commenda habet affinitatem, cum prælatura p.2.c.32.n.23
Communem opinionem non sequi pro ecclesia, est facere contra leges p.1.c.19.n.12
Communio diuersarum nationum, an sit vtilis, vel damnosa ciuitatibus p.2.c.23.n.27
Compromissum quando possit fieri de iure patronatus p.2.c.41.n.17
non potest fieri cum excommunicato p 3.c.9.n.40
Commissio causæ, appellatione remota, fit à solo Principe p.1 c.43.n.12
Concessio nunquam comprehendit ius superioritatis p.1.c.20.n.23
Concessio Castri per prius occupati non valet p.1.c.34.numer.30
Concessionem fuisse feudalem arguitur ex fidelitate sucessiuis temporibus præstita p.1.c.33.n.52
Concessa per principem iure contractus, non possunt reuocari ib.n.105
Concilium Basileæ congregatum, vbi fuerit perfecte absolutum p.1.c.12.n.7
Concilia generalia debent congregari cum auctoritate Papæ p.1.c.15.n.1
idq; probari ex concilio Nicano ib.n.5
Concilium Nicænum habet septuaginta Canones ib.n.6.& 8
Concilii Niceni authentica exemplaria à quibus fuerint combusta ib.n.7
Concilium Nicænum scriptura in lingua Armeniorum apud quem conseruatur ib.n.9
in Concilio generali, quis sit ordo sedendi, inter prælatos post Papam p.1.c.16.n.9
Conciliorum confirmatio semper rogatur a Papa p 3.c.17.nu.5
Constantiense non definiuisse auctoritatẽ concilii supra papam p.3.c.17.n.7
Concilium Nicænum statuit ab omnibus Episcopis Orbis appellari ad Papam p.1.c.16.n.10
Concilium Constantiense damnauit opera Ioan. Huss. qui contra Papam dicebat p.1.c.19.n.14
Concilium debet conuocari auctoritate Papæ p.2.c.37.n.20
generale quando possit conuocari per Cardinales ib.n 22
quando possit conuocari per Imperator. & alios principes ib.n.23.& 25
quando possit conuocari à Principibus ib.n.27
si conuocatum est per principes, quam auctoritatem habeat ib.n.28
quando conuocatur per seculares dicitur fieri per viam requisitionis ib.n.29
non potest conuocari propter simoniam Papæ Canonice electi ib.n.32
particulare potest errare, secus generale p.2.c.38.n.9.10
Constantiense an fuerit correctum per concilium Basiliense p.3.c.10.n.34
Constantiense est obseruandum circa vitationem excommunicati, solum post denuntiationem p.3.c.10.n.3
Basiliensis facta fuere reuocata per Papam Eugenium ib.n.36
Concionatores in prædicationibus debent persuadere solutionem decimarum p.2.c.43.n.11
Confessio, reuocatur constito de errore p 1.c.30.n.43
partium non sufficit in prohibitis, nisi probetur p.2.c.7.nu.33
Confessiones propriæ possunt reuocari docto de errore p.2.c.8.n.29
Confessio peccatorum an possit fieri seculari in casu necessitatis p 2.c 14 n.1
quæ fit laico in casu necessitatis an sit de consilio, vel præcepto ib.n.2
non est sacramentum ordinatum ad reconciliationem ib.n.3
an debeat esse specialis, vel sufficiat generaliter fieri ib.nu.5
laicus illam audiens quando constringatur ad illius cœlationem ib.n.6
laicus illam audiens, in casu necessitatis, an teneatur reddere rationem de iis quæ executus est vigore confessionis ib.n.8
facta laico stat sub præcepto non reuelandi secretũ ib n.9
facta laico in casu necessitatis, est quid sacramentale ib.nu.13
laicus illam audiens in casu necessitatis, tenetur illam habere secretam, sicut quilibet sacerdos ib.n.14
laicus illã audiens nõ potest cogi ad testificandũ ib.n.15

Digitized by Google

eius interpres tenetur habere secretam, nec potest cogi ad testificandum ib.n.16
laicus illa audiens in casu necessitatis, coactus ad reuelandum, potest cum iuramento dicere se nescire ib.n.16
laicus, vel interpres confessionis, reuelando, qua pœna puniatur ib.n.23
Confessor deponens in iudiciis non probat p.3.c.7.n.5
Confessorem eligere, est ex priuilegio p.3.c.1.n.60
Confessus sententiam iniustam potest conuenire coram ecclesiastico p.3.c.8.n.35
Confederationes in dubio præsumuntur illicitæ p.2.c.23.n.8
Confirmatio non differt ab approbatione, circa Imperatorem electum p.1.c.18.n.9
Confirmatio generalis Papæ refertur ad actus validos, non inualidos p.3.c.2.n.53
Confirmatio conciliorum semper fit à summo Pontifice p.3.c.17.n.5
Confraternitates laicorum cognoscuntur, & iudicantur à laicis p.2.c.10.n.25. & p.2.c.18.n.1
Confraternitates nouæ, an sint admittendæ, propter periculum publicum p.2.c.23.n.26
Confratres quando tenentur contribuere ad caritatiuum subsidium p.2.c.48.n.13
Confugientes ad ecclesias, nemo potest extrahere sub pœna excommunicationis p.2.c.50.n.6 (n.12
si portant arma possunt extrahi à la cu propter arma ib.
Confugiens ad immunitatem eccl. sia debet custodiri per vtrumque iudicem ib.n.20
Confugiens ad ecclesiam a triremibus erittutus pœna mortis p.2.c.51.n.19
Coniugatus coiens cum soluta, an committat adulterium p.2.c.18.n.34
Coniux, & alii descendentes, & consanguinei, non tenentur reuelare factum sub pœna excommunic. p.3.c.7.n.1
Coniuratio quid sit p.2.c.23.n.7
Congregationes hominum semper sunt suspectæ in republica p.2.c.23.n.25
Congregari an liceat religionis causa ib.n.18
Concordata Francia fuere facta in locum Pragmaticæ sanctionis p.2.c.40.n.30
Consensus Imperatoris requiritur, in declarando successionem feudorum maiorum p.1.c.28.n.5
Consensus quando præsumitur interuenisse p.2.c.10.n.28
Constantinopolitana sedes an habeat parem dignitatem cũ Romana p.1.c.9.n.12
Constantinus Imper. quod somnium somniatus est, vt sanaretur à lepra p.1.c.30.n.12
Constantini historia, & donatio probatur, ex bibliotheca Lateranensi ib.n.17
Constantinus Imper. prætulit sibi sacerdotes ib.n.23
Constantinus quid donauerit ecclesiæ Romanæ ib.n.25
Constantinus Imper. quomodo suum diuiserit Imperium post mortem ib.n.44 (n.45
in donatione facta eccl. reseruauit sibi oras maritimas ib.
Constitutiones omnes extrauagantes contra hæreticos sunt obseruandæ pro legibus p.1.c.51.n.14
Constitutio Regni mandat solui decimas p.2.c.43.n.43
Constitutio Papæ an sufficiat esse Romæ publicatam, vt vbilibet liget p.3.c.11.n.9
Consecrata Deo nõ sunt amplius iuris humani p.2.c.6.n.13
Constitutio Regis non potest auferre solutionem decimarum p.2.c.43.n.44
Consuetudo mutata non attenditur p.1.c.28.n.56
Consuetudo contra ius non valet sine derogatione ib.n.57
in feudis omnia operatur p.1.c.33.n.55
Consuetudo electionis, vt fiat de consensu potestatis generalis non valet p.2.c.33.n.5
Consuetudo electionis de se supponendo capiti factionis, an sit delenda ib.n.10
minuens quotam decimæ, est valida p.2.c.43.n.67
negans communionem suspendendis, & sepulturam, an sit valida p.2.c.47.n.4
Consuetudo, vel lex inducens peccatum non valet p.2.c.49 nu.3
à iure reprobata, nõ habet vim priuilegii p.2.c.40.n.21
Consules non habuerunt executionem potestatis p.1.c.36. nu.19
Continentia causæ, an, & quando diuidi possit p.2.c.39.n.28
Contra Saracenos, quare bellandum sit p.1.c.24.n.24
Contractus transitorius ad quoscunque heredes, durat perpetuo tempore p.1.c.34.n.14
Contractus de iure ciuili non præsumitur vsurarius p.2.c.7.n.17
solitus non præsumitur vsurarius ib.n.18
in dubio quando præsumitur vsurarius de iure canonico ib.n.23
in quo sit taxatio interesse ab initio est vsurarius ib.numer.31
semel validus non rescinditur, propter absolutionem à iuramento p.2.c.9.n.38
Contractus cum excommunicato tenet p.3.c.9.n.5
Contrahentes non debent se decipere, etiam infra dimidiam iusti pretii, & quare p.3.c.2.n.61
Contumax quis sit, & quotuplex p.3.c.3.n.10
Contumacia quando non facit indicium ad torturam ib.n.5
Contumax per edictum an possit excommunicari ib.n.13
Contumax de præsenti potest condemnari ad futuras expensas p.3.c.4.n.37
Contumax quotupliciter peccet p.3.c.3.n.3
quare non semper excommunicandus ib.n.86
Contumacia minima digna est excommunicatione ibid. n.82
nimia facit cessare omne priuilegium ib.n.83
Conuenticula, & collegia illicita sunt mixti fori p.2.c.23. nu.1
Conuenticulum ad seditionem quale sit ib.n.6
Conuenticulum quot homines facere possunt ib.n.14
Creatura omnis in spiritualibus subiicitur Papæ, vt capiti ecclesiæ p.1.c.9.n.15
Creatura nulla saluari potest, nisi sub summo Pontifice ib. nu.21
Creditorum priuilegium ad quæ non extendatur p.2.c.41 nu.28
Creditoris arbitrium in exequendo, quando procedat p.2.c.32.n.27
Creditor potest remittere iuramentum suo debitori p.2.c.46.n.20
quando dicatur remittere iuramentum debitoris, inprætiud cum iurisdictionis ecclesiasticæ ib.n.22
eligens viam ordinariam, non potest redire ad extraordinariam, & executiuam p.3.c.14.n.22
qui exequi fecit, quod beneficium amisit ib.n.25
impediendo exequias defuncti debitoris nihil agit p.3.c.5.n.19
potest prorogare terminum, excommunicationis ib.n.25
Creditores non impedire possunt cadauera mortuorum ne sepeliantur p.2.c.47.n.3
Crimen ecclesiasticum quid sit p.2.c.1.n.2
Crimen hæresis, & rebellionis hodie sunt æquiparata p.2.c.35.n.19 (42.n.1
Crimina ecclesiastica præuentione non acquiruntur p.2.c.
Crudelitas magna est laqueo strangulari, & vbi id non obseruatur laudabile est p.2.c.47.n.10
Culpa quantitas non consideratur nocumento, sed voluntate p.3.c.4.n.20

Cul-

Digitized by Google

Culpa quando sit punienda in paucis p.1.c.38.n.33
Culpa leuißima in faciendo, æquiparatur leui p.2.c.25.n.22
Curiæ seculari, quotupliciter tradatur clericus p.1.c.48.n.14
Curiæ seculari traditur clericus, quando venit in profundum malorum ib.n.17

D

Damnati ad mortem, an liberentur propter susceptionẽ sanctissimi sacramenti p.2.c.47.n.9
Damnatus iniuste ad mortem, fugiendo non peccat p.1.c.24 n.50
Dauid, an præfuerit sacerdotibus in causis temporalib. p.1.c.17.n.17
Dauid non aliter potuit habere pacem, nisi occiso Absalone filio p.2.c.34.n.21
Debitor antequam excommunicetur debet admitti ad probandam notoriam impoßibilitatem soluendi p.3.c.3.n.65
Debitum præcedens facit non incurri excommunicatum soluendo excommunicato p.3.c.8.n.89
Decima an sint de iure diuino p.2.c.43.n.4
earum solutio, quale præceptum sit ib.n.3
deberi an probetur ex testamento nouæ legis ib.n.5
debentur ex præcepto ecclesiæ ib.n.6
deberi de iure diuino qui teneant ib.n.7
personales debẽtur de iure positiuo, nõ autẽ diuino ib.n.8
prædiales non soluentes peccant, & poßunt excommunicari ib.n.10.& 14
detentores, fautores, & consultores, sunt fures, & quomodo puniantur ib.n.19
subtrahentes sunt excommunicati, excommunicatione maiori ib.n.22
non soluẽtes de cõsuetudine excusantur à peccato ib.n.23
etiam pro præterito solui debent, quando à clericis petuntur ib.n.24
Decimas non soluentes, quot modis puniantur p.2.c.43.n.25
non soluentium, exempla pœnarum ib.n.27
malas soluentes, quomodo puniantur ib.n.28
quæ soluuntur, debent esse optimæ ib.n.29
soluuntur, vt census, pro tenimento vitæ æternæ ib.n.31
personalis, de quibus non est danda, & quare ib.n.33
non sunt soluẽde, vbi res dominiũ non transfertur ib.n.34
prædialis debet dari etiam ab iniusto poßessore ib.n.35
animaliũ computantur, inter decimas prædiales ib.n.36
animaliũ sunt soluẽde in parrochia vbi pascũtur ib.n.37
in solutione earum attenditur consuetudo loci ib.n.38
non adiudicantur, si non est solitus percipere in vno fundo, etiam existente in parrochia ib.n.39
solui debẽt Episcopo de omnib. rebus suæ diœcesis ib.n.40
debentur in signum vniuersalis dominii ib.n.41
in Regno soluuntur à baronibus, etiã de feudalibus ib.n.42
debentur de toto territorio, si in vna parte effectum est decimale ib.n.48
solutio earum est ius reale concernens, non hanc fructuũ speciem, vel illam ib.n.49
debentur de ea parte fundi, quæ postea reducitur ad culturam ib.n.52
prædiales non minuũtur per expensas, siue meliorationes ib.n.54
debentur de noualibus, & nouis introitibus ib.n.55
earum quota an præscribi poßit ib.n.56
concessas fuisse, ante concilium Lateranense, quomodo probetur ib.n.60
concessæ laicis ante concilium Lateranense, poßunt eisdem in feudum dari ib.n.64
debent solui iuxta solitum, & consuetum ib.n.68
poßunt diminui per priuilegium, & per præscriptionem ib.n.69
præscribi poßunt, non in totum, sed in quantum ib.n.72
earum quantitatis quæstio est temporalis ib.n.73
Declaratio non disponit, sed trahitur ad actum declaratum p.1.c.29.n.17
Declaratio nihil de nouo inducit p.1.c.33.n.56
Deceptione infra dimidiam approbata à canone, non euitatur dedecus p.3.c.8 n.26
Decipiens infra dimidiam iusti pretii, etiam peccat, non obstan: e legis permißione ib n 27
Decipiens etiam modice tenetur ad restitutionem ib.n.28
Decreta conciliorum semel disposita, non debent iterum reuolui p.1.c.12.n.11
Decretorum liber fuit approbatus ab Eugenio Papa tertio p.1.c.20.n.7.& p.1.c.30.n.37
est approbatus ab vsu antiquißimo ib.n.8
quare habeat aliqua capitula, quæ dicuntur Paleæ p.1.c.30.n.35
habuit controuersiam à quo fuerit compositus ib n.36
Decretorum liber, ex quibus compositus ib.n 39
Decretum Concilii, quo ostenditur Pontificem Romanum esse successorem beati Petri, & in vniuersum habere primatum p.1.c.12.n 10
Definitio iurisdict. ecclesiast. quæ reprobetur p.1.c.25 n 56
Degradationis qualitas, non potest controuerti, per iudicẽ secularem p.1.c 51.n 17
Delegatio etiam Papæ, & Imperatoris, debet probari, per literas p.2.c 35 n.4
Delegatus à Papa prius inuocat auxilium Episcopi, quam brachium seculare p.1.c 50.n.26
Delegatus potest exequi suam sententiam ib.n.29
Delegatus exequitur suam sententiam p.1.c.51.n.7
Delegatus Papæ non facit præceptũ iudici laico p.2.c.4.n.25
Delegatus debet probare suam delegationem p.2.c.35.n.2
Delegatus non potest visitare, nisi ostenderit literas suæ cõmißionis ib.n.5
Delicta atrocißima quæ sint in materia incorrigibilitatis p.2.c.36.n.11
Delicta non cognoscuntur post viginti annos p.2.c.28.n 8
Delicta sua nullus potest cogi publicare, etiam sub quacũq; pœna p.3.c.7.n.12
Delicta non præsumuntur facta à positis in dignitate p.3.c.4.n.26
quomodo distinguantur à loco ib n 32
Delicti mandatum, quando est factum in ecclesia impedit immunitatem p.1.c.51.n.27
Delicti qualitas probanda est, an quis gaudere debeat immunitate ecclesiarum p.2.c.50.n.18
Delinquere, qui dicatur in ecclesia p.2.c 51.n.26
Delinquens in vna ecclesia, ab omnibus est exclusus ib.n.25
Delinquens auctoritate legis, etiam facit contra bonos mores p.3.c.1.n.60
Delictum an poßit inquiri post mortem p.3.c.9.n.51
Delinquentes si statim confugiunt ad ecclesiam, præsumuntur delinquisse animo gaudendi immunitate ecclesiarum p.2.c.51.n.2
Delinquentes in ecclesia, vel extra ecclesiam immunitate non gaudent ib.n.24
Delinquentes contra ecclesiam non gaudent immunitate ecclesiarum ib.n.29
Delphinatus est pars regni Franciæ p.1.c.28.n.59
Demon quot modis dicatur implorari à sortilegis p.2.c.12.n 4
Denuntiatio iudicialis quomodo probetur p.3.c.3.n.7
excommunicationis an requirat citationem ib.n.30
non fit de excommunicatione manifesta ib.n.31
Denuntiatio excommunicationis requirit causæ cognitionem p.3.c.4.n.45
Denuntiationis via agendum est, quando persona est certa p.3.c.5.n.5

Denuntiatur ecclesiæ qui condemnatus non pœnitet p.3.c.8.n.4
Denuntiatione agendum est, vbi actio de iure ciuili non competit ib.n.14
Denuntiationis iudicium non procedit, quando super est actio de dolo ib.n.15
Denuntiatio excommunicationis an sit facienda pendente appellatione p.3.c.13.n.2
quare fiat ib.n.4
quando fieri debeat ib.n.5
fit præcedente monitione ib.n.6
in quibus casibus non est facienda ib.n.7
per cedulones non fit pendente appellatione ib.n.9
Depositionis pœna non sufficit in atrocissimis, sed requiritur traditio curiæ secularis p.1.c.48.n.13
Deo consecrata non licet in profanos vsus conuertere p.2.c.6.n.17
Deo negans gratiam suam reprobis tantum, non est acceptio personarum p.3.c.2.n.88
Deus ab initio rexit mundum per seipsum vsq. ad Noe p.1.c.1.n.16
Deus fecit constellationes ad bonum finem hominis, quas solet mutare p.1.c.6.n.28 & p.2.c.12.n.7
Deus qui præuidit futura præordinauit etiam sua instrumenta ib.n.29
Deus quomodo prohibuit Israelitis, ne pugnarent contra gentiles p.1.c.24.n.31
Diabolus habet maiorem potestatem in excommunicato p.3.c.2.n.2
Dictio hac est ad oculum demonstratiua p.1.c.18.n.16
Dictio, & infra, quid significet p.1.c.31.n.5
Dictio quandocunque posita in lege, quando referatur ad tempus, & non ad casum p.2.c.35.n.39
& quando comprehendat omnes casus & tempus p.3.c.14.n.16
Dictio sæpe, quot vicibus verificetur p.2.c.23.n.17
Dictio nisi, apposita in sententiis, facit dispositionem conditionalem p.3.c.14.n.33
Dictum D. Pauli restringitur, per rationem à se allegatam p.1.c.24.n.39
Dignitas, & ipsius res sunt indiuidua p.1.c.28.n.39
Digniores oportet à fraudibus plus esse alienos p.2.c.34.n.15
Dignitates omnes emanant à Rege p.1.c.42.n.5
Directus Dominus feudi potest illud emere à vasallo p.1.c.25.n.21
Discussio est remedium iuris p.3.c.14.n.17
Discussionis remedium contra correos obligatos, est iuris p.3.c.14.n.16
Doctor singularis non potest fundare opinionem contra libertatem ecclesiæ p.2.c.6.n.9
Doctores scribentes contra iurisdictionem ecclesiæ sunt suspecti p.4.cas.101.n.12
Doctores iuris ciuilis tenent Imperatorem esse dominum totius Orbis p.1.c.20.n.2
Doctor nullus potest fundare opinionem contra ecclesiam p.2.c.6.n.7
Dominandi formæ quot sint in Monarchia p.1.c.7.n.16
Dominia non esse introducta de iure gentium p.1.c.1.n.20
Dominia, Imperia, & Iurisdictiones, dantur sola voluntate Dei p.1.c.6.n.12.14.& 17
Dominia omnia habent originem ab Imperio Romano p.1.c.32.n.7
Dominio, qui iuste debeant priuari p.1.c.24.n.15
Dominium habuit Originem à Deo p.1.c.1.n.2
ab initio soli Adamo fuisse datum ib.n.3.& 5
ab initio fuisse proprium non commune ib.n.7.& 21
quomodo probetur de iure diuino ib.n.9 (ib.n.11
Dominii acquirendi modi sunt introducti de iure gentium esse de iure humano secundum Theologos quomodo intelligatur.
Dominium an aliquando capiatur pro iurisdictione ibid. n.14
non esse de iure gentium primario, quod est ius naturæ ib.n.25
Adami quomodo progressum est ad posteros p.1.c.2.nu.2
rerum ab exitu Noe de arca, vsque ad Abrahum, fuit penes successores Noe p.1.c.2.n.11
transit in ecclesiasticas personas, sine traditione p.1.c.5.n.13
Dominium, & Iurisdictio, an fato dentur, siue stellis, ac secundis causis p.1.c.6.n.1
directum quomodo possunt habere duo p.1.c.20.n.16
directum Regni Neap, quomodo sit penes ecclesiam, & penes Regem ib.n.17
directum est duplex ib.n.18
gentilium in quo fundetur p.1.c.24.n.3
Dictio eo ipso importat idem quod ipso iure p.3.c.21.n.5
Dictio incontinenti quid significet ib.n.6
Dominium esse de iure diuino p.1.c.24.n.36
directum potest esse penes duos insolidum p.1.c.25.n.33
vtile, quare statim redeat ad directum p.1.c.29.n.15
transfertur ex priuilegio principis p.1.c.30.n.47
transfertur in Papam sine traditione ib.n.48
crescit per alluuionem p.1.c.47.n.9
Dominus directus feudi, non potest ingredi possessionem feudatarii sine causa p.1.c.5.n.10
Domini duo in solidum esse non possunt p.1.c.17.n.11
Domini veri non sunt, qui non recognoscunt dominium, & iurisdictionem a Papa p.1.c.24.n.13
Dominus directus feudi legis non tenetur acceptare seruitium à substituto per feudatarium p.1.c.27.n.20
Dominus quilibet potest recognoscere rem suam ab ecclesia p.1.c.29.n.7
Dominus quando possit excommunicari pro peccato populi p.3.c.3.n.41
Donatio Constantini, fuit potius recognitio in ecclesiam p.1.c.5.n.11
Donatio, & recognitio quælibet, in personam Papæ valet p.1.c.29.n.29
Donatio facta Papæ, nulla potest dici immensa ib.n.30
Donationis Constantini verba quæ sint, & quomodo probentur ea esse p.1.c.30.n.1.& 20
Donationem Constantini qui impugnent ib.n.2
an ipsam, probent antiqui historici ib.n.3
de ipsa, qui auctores grauissimi scripserunt ib.n.4
eam impugnantibus, non sufficit dicere, tales non scripserunt ib.n.5
cur ipsius, rara extent antiqua monumenta ibid.num.7.& 22
probatur ex registris Vaticani ib.n.8
eam qui Doctores approbauerint ib.n.9 & 14.& 24.& nu.26
Donatio Constantini probatur ex gestis per Papam Adrianum ib.n.10
probatur ex historia Constantini ib.n.13
probatur ex Eusebio ib.n.15
fuit scripta inter decreta Imperatorum græcorũ ib.n.18
probatur ex libro iurium ecclesiasticorum ib.n.19
an probetur ex actis Concilii Nicæni ib.n.21
eam probari de iure ciuili ib.n.27
probari ex doctoribus Ciuilistis ib.n.28
item ex Canonistis ib.n.29
probatur ex tolerantia Pontificum ib.n.32
Donatio Ludouici Imperatoris facta ecclesiæ, qualis fuerit p.1.c.51.n.1

Do-

Digitized by Google

Donatio Ludouici de qua per Volaterranum, non contradicit capitulo, ego Ludouicus distinct. 63. ibid. n. 4
Donationis Ludouici forma de qua in Vaticano ibid. n. 6
Dotis restitutio, & repetitio an sit mixti fori p. 2. c. 21. num. 17
Druidæ in Gallia praerant spiritualibus, & temporalibus p. 1. c. 25. n. 52
Ducatus dignitas, quæ insignia habeat. p. 2. c. 53. n. 15
Ducum origo quæ sit, & quot comites debeant habere sub se ibid. n. 16
Duces Venetiarum, quam auctoritatem habeant. p. 1. c. 33. n. 20
Dux Poloniæ fit Rex à Papa p. 1. c. 26. n. 47
Dux Lotharingiæ est Princeps Imperii ibid. n. 64
Dux Mediolani est vasallus Imperii, à quo habet inuestituram p. 1. c. 33. n. 38
Ducis Mediolani titulum primus habuit Galeatius ibid. num. 40
Dux Mantuæ fungitur vice Imperatoris in suo statu ibid. num. 47
Dux Mantuæ habuit inuestituram Marchiæ Montisferrati ibid. n. 50
Dux Subaudiæ recognoscendus est in superiorem, per Marchiones Salutiarum, ex decreto Imperatoris ibid. num. 69
Dux Subaudiæ, quomodo fundat suam intentionẽ in Marchionatu Salutiarum ibid. n. 70
Dux Subaudiæ est vicarius Imperii, & præstat homagium Imperatori ibid. n. 72
Dux Subaudiæ est tanquam Rex in sua prouintia, & habet multos Comites feudatarios ibid. n. 73
Dux Subaudiæ, ius dicit Cæsarea auctoritate ibid. n. 74
Dux Subaudiæ scribit se Dei Gratia Ducem. ibidem num. 75
Dux Mutinæ, & Rhegii recognoscit Imperium. ibidem num. 78
Dux Primus Ferrariæ, quis fuerit creatus ab Ecclesia ibid. num. 121
Dux exercitus non potest bellari contra ordinem, aliter est reus Maiestatis, etiam si vicisset p. 1. c. 39. n. 5
Dux exercitus, nõ potest tractare pacem absq; ordine principis ibid. n. 16
non debet bellari, etiam vincendo, finita legatione p. 1. c. 52. n. 15

E

Ecclesia Catholica est vnum corpus, & vnum debet habere caput p. 1. c. 9. n. 16
Ecclesia Dei denotata est per arcam Noe ibid. n. 17
Ecclesia, est tunica Domini inconsutilis ibid. n. 25
Ecclesiam Romanam habuisse primatum, ex concilio Niceno p. 1. c. 15. n. 3
militans debet habere vnum caput, sicut Ecclesia Triũphans p. 1. c. 18. n. 5
Ecclesia habet vtrunq; gladium, spiritualem, & temporalẽ p. 1. c. 19. n. 8
an iudicet de his quæ sunt foris p. 1. c. 24. n. 8
quomodo oret, contra infideles, & Saracenos p. 1. c. 24. num. 45
quod tolerat, non dicitur approbare p. 1. c. 24. n. 55
tenetur obseruare laudabilem consuetudinem Patriæ p. 1. c. 28. n. 37
potest restitui ad omnia donata, quæ non possidet p. 1. c. 30. n. 51
Ecclesia Romana, an possideat donationem à Carolo Magno ibid. n. 53
Rom. in tota Italia exercuit actum iurisdictionis p. 1. c. 31. num. 8
Ecclesia nascens, ab initio semper habuit bona ibid. n. 11
ab initio quomodo probetur ditissima ibid. n. 14
Ecclesia non imponit pœnam excessiuam p. 1. c. 48. n. 6
Ecclesia quando habuit principium, & quomodo continuauit ibid. n. 1
non imponit pœnam mortis ibid. n. 9
indirecte infligit pœnam mortis ibid. n. 10
ipsam non habere vltro quid faciat quomodo intelligatur ibid. n. 18
quid intercedere debet à laico, quando tradit clericum depositum ibid. n. 20
militans quare diuersos gradus in ea constituit p. 1. c. 49. num. 4
in criminibus Ecclesiasticis, potest laicos capere, & punire p. 1. c. 50. n. 10
sola cognoscit de crimine hæresis p. 1. c. 51. n. 2
habet fiscum ibid. n. 9
gaudet omnib. priuilegiis, quib. gaudet Imperiũ ibi. n. 10
Ecclesia vniuersalis tota conturbatur, si spiritualia, & Ecclesiastica committantur principi laico p. 2. c. 6. n. 33
Rom. regitur consilio Cardinalium p. 2. c. 39. n. 8
Ecclesia quando habet sua remedia non censetur demandasse iurisdictionem p. 2. c. 38. n. 23
an possit esse executrix, relictorum ad pias causas p. 2. c. 10. n. 5
pœnam mortis non imponit p. 2. c. 34. n. 5
quot modis polluatur p. 2. c. 17. n. 1
polluitur per concubitum coniugalem ibid. n. 2
benedicta succedente pollutione notoria, non indiget reconciliatione, secus si est consecrata ibid. n. 6
consecratio ex quibus appareat ibid. n. 7
non est reconcilianda per seminis effusionem occultam ibid. n. 8
eius pollutio post celebrationem, non indiget reconciliatione ibid. n. 9
Ecclesia coram quo iudice restituatur in integrum p. 2. c. 30. n. 1
eam restitui in integrum, coram iudice Ecclesiastico, qui teneant ibid. n. 2
restituitur contra laicum, coram iudice Ecclesiastico debet sequi forum rei ibid. n. 8 (ibid. n. 3
quando possit esse iudex in causa propria ibi. n. 12
Ecclesia cur consueuerit ante absolutionem à peccatis, præmittere absolutionem à censuris p. 3. c. 8. n. 27
restituitur coram iudice Eccles. stante fraude, & expressione p. 2. c. 30. n. 15
restituenda contra laicum regulariter sequitur forum rei ibid. n. 16
Ecclesia ex quorum bonis debet restaurari p. 2. c. 45. n. 4
an teneantur laici reficere, vel reparare ibid. n. 6
in ipsius reparatione qui teneantur contribuere ibid. n. 7
quando teneantur contribuere parrochiani, in reparatione Ecclesiæ ibid. n. 11
Ecclesia vnitas ex quibus locis testamenti veteris probatur p. 1. c. 9. n. 22
ipsius vnitas ꝓbatur, ex locis testamenti noui ibi. n. 23
Ecclesiæ Romanæ, quare expediat habere dominandi potestatem p. 1. c. 30. n. 52
Ecclesia an expediat habere dominiũ rerũ p. 1. c. 31. n. 10
expedit possidere facultates ibid. n. 16
an expediat infeudare bona sua p. 1. c. 32. n. 18
ipsius status vniuersalis turbatur per venditionem beneficiorum p. 2. c. 37. n. 8
ipsius prælati aliquando fallunt p. 3. c. 1. n. 38
Ecclesia non debet vendere rem pluris, quam valeat p. 3. c. 8. n. 28
Ecclesiastici in principio mundi à quibus ministris fuerint gubernati p. 2. c. 6. n. 3

Digitized by Google

sunt exempti de iure diuino ibid.n.24

Ecclesiastica potestas, sumitur pro Ecclesia p.1.c.48.n.3

Ecclesiastica potestas, quando deficit ibid.n.5

dicitur deficere propter longam absentiam sui superioris ibid.n.25

Ecclesiastica potestas procedit etiam contra Imperatorem super crimine p.3.c.2.n.37

Ecclesiasticæ personæ, sunt diuini iuris, ideo non pertinent ad forum seculare p.2.c.6.n.16(n.28

sunt exempta de iure diuino à iurisdictione laicorū ibi.

Ecclesiasticos esse liberos, & immunes fundari ex Matthei cap.17 ibid.n.11

Ecclesiasticus relaxans iniustas censuras, tenetur pœna sacrilegii p.2.c.4.n.23

Ægipti regni descriptio p.1.c.4.n.17(n.42

Æneas Siluius fact⁹ Papa, quomodo se correxerit p.1.c.30.

Æquitas semper est præferenda in iudicādo p.1.c.19.n.10

Æquitatis primus gradus cui debeatur ibid. n.11

Eleemosina quæ datur de consuetudine non potest tolli statuto p.2.c.34.n.33

Electio facit Papam p.1.c.32.n.5

Electionem prælatorum facessunt seculares p.2.c.33.n.1

quando dicatur turbata à secularibus potestatibus ibid.

perturbant sola principum preces ibid.n.8(n.6

per seditionem, violentiam, oppressionem, est nulla ibid. num.9

Electores non debent esse astricti requirere consensum secularis principis ibid.n.7

Eligentes debent protestari, ne videantur admitti excommunicati p.3.c.8.n.96

Eluetii recognoscunt Imperium p.1.c.26.n.62

Eluetiorum cantones, quando promiserunt non facere præiudicium Imperio ibid.n.63

Emptio, & venditio facta à negotiorum gestore, qui non est non valet p.1.c.34.n.4

Episcopalia iura possunt præscribi in aliena diœcesi p.1.c.16. num.3

Episcopatuum fines præscribi non possunt ibid.n.2

Episcopatus est beneficium, & fuit ante aduentum Christi p.2.c.39.n.7

Episcopi, non possunt se ingerere in aliena diœcesi, & præfectura p.1.c.9.n.9

antiquitus, cur se opponebant auctoritati Ecclesiæ Romanæ p.1.c.12.n.5

non debent se intromittere extra fines suarum diœcesum p.1.c.16.n.1 (40.n.4

possunt excommunicare discordes, ꝑ pace habēda p.1.c.

possunt armari ꝑ tuēda iurisdictione p.1.c.50.n.9.& 12

Episcopi, pauperes non tenent familiam armatam ibi.n.11

possunt habere ministros proprios ex dispositione concilii Tridentini ibid.n.20

sunt presbiteri, & quare sic dicti p.2.c.39.n.8

non possunt mutare vsum eleemosinarum, de vna in aliam rem, vel personam p.2.c.10.n.35

appellantur reuerendissimi, & quos alios titulos habeāt p.2.c.34.n.48

debent procurare pacem p.2.c.22.n.3

non debent dare licentiam patri ingrediendi monasterium propter infirmitatem filiæ monialis p.2.c.26. num.13 (n.28

Episcoporum causæ à solo Papa definiendæ sunt p.2.c.40.

non posse tenere familiam armatam qui defendant p.1.c.50 n.18

Episcopus Alexandrinus an æquiparetur Papæ p.1.c.9.n.8

Constantinopolitanus an habeat primatum post Papam ibid n.10 & n.13

Alexandrinus, quomodo per Concilium Nicenū fuit comparatus Papæ p.1.c.15.n.1

Episcopus iurando, quando debeat tangere scripturas p.1.c.18.n.17

captus ab infidelibus an fiat seruus p.1.c.24.n.53

potest delinquentes in sua diœcesi, punire pœna pecuniaria p.1.c.38.n.32

Episcopus debet renuntiare suo Episcopatui pro habenda pace p.1.c.41.n.35

cur non debeat quemlibet depositum tradere curiæ seculari p.1.c.48.n.10

potest tenere familiam armatam, & habet proprios ministros p.1.c.50.n.1

habet auctoritatem fustigandi, & torquendi ꝑ proprios ministros ibid.n.7

habet capturam personæ contra laicos reos, per proprios ministros ibid.n.8

in sua diœcesi habet Imperium ibid. n.14

potest habere carceres ibid.n.15

potest temporaliter punire laicos ibid. n.17

præuenit Papam in collatione beneficiorū p.2.c.2.n.6

quando præueniat alterum alterius diœcesis ibid.n.8

præcepit clericis, ne consentiant in iurisdictionem alterius Episcopi p.2.c.6.n.54

Episcopus, & Vicarius faciunt vnū consistoriū. p.2.c.8.n.4

non dispensat contra concilia generalia, nisi synodus Episcopi p.2.c.38.n.18

percipiens decimas in aliquibus corporibus, acquirit quasi possessionem, decimæ vniuersalis in omnibus p.2.c.43.n.46

si est in possessione iuris decimæ in certis corporibus, eam debet habere in omnibus ibid.n.51

pro decimis habet intentionem fundatam in toto territorio ibid. n.58

non absoluit periurium p.2.c.9.n.10

an absoluat à iuramēto, quādo est dubiū in iure ibi.n.11

in quibus casibus absoluat à iuramentis ibid. n.12

Episcopus qui debet esse executor ad pias causas p.2.c.10.n.3

Episcopus loci est executor, vbi legata est species ibid.n.10

Episcopus originis testatoris est executor vbi legata est species ibid.n.11

an sit solus executor legati ad pias causas, an etiam iudex laicus ibid.n.12

Episcopus, vel iudex laicus, an possint constituere executores commissarios ibi.n.16

Episcopus non habet fundatam intentionem, super monte pietatis legato à testatore ibid.n.22

in quibus locis piis habeat omnimodam facultatem à sacro concilio Tridentino ibid.n.31

non visitat loca pia, quæ sunt sub immediata protectione Regum ibid.n.32

Episcopum seditiosum posse expelli de regno, secundū opinionem aliquorum p.2.c.34.n.24

Episcopum expellēs incurrit in bullā cœnæ domini ibi.n.81

Episcopum expellens feudis Ecclesiæ est priuandus ibi.n.83

Episcopus nō potest remittere offensam Dei p.2.c.13.n.7

non potest præcipere laico, vt pœnam mortis exequatur p.2.c.15.n.13

potest visitare confraternitatem laicorum p.2.c.18.n.2

potest reformare pia loca ob negligentiam, vel dilapidationem laicorum ibid.n.5

potest exigere rationem ab administratoribus locorum piorum, vel etiam mere laicorum ibi. n.6

habet locum condemnandi, & absoluendi, ad ministratores locorū piorū, simul cū cæteris deputatis ibi. n.7

cognoscit, an hospitale sit sub immediata protectione Regum ibid.n.8 (piorum ibid.n.9

potest exigere rationem ab administratoribus locorum

habet facere executionem contra administratores locorum piorum condemnatos ibid.n.10

non

non potest dare licentiam procuratoribus ingrediendi septa monasterii p.2.c.26.n.14
non potest ipse ingredi sua monasteria, nisi in casu necessitatis ibid n.15
Episcopus, denuntiat iniuriam inferenti, ut satisfaciat p.2.c.27.n.17
Episcopus in synodo potest apponere pœnam, ubi ius cōmune non apponit p.2.c.33.n.14
potest creare nouum delictum in synodo, & illud prohibere sub pœnis, & censuris ibid n.16
potest præcipere statuentibus, ut cassent statuta contra libertatem Ecclesiæ p.2.c.44.n.11
potest statuta tollere, & declarare esse contra libertatem Ecclesiæ ibid.n.14
potest præcipere laicis, ut declarent statuta dubia, non esse contra libertatem Ecclesiæ ibid.n.16
non potest absoluere periurum p.2.c.46.n.10
potest cogere ministros iustitiæ, ut permittant damnatū ad mortem suscipere sacramentum p.2.c.47.n.5
quando possit exigere à laicis caritatiuum subsidium p.2.c.48.n.12
excōmunicando pro defensione iurisdictionis facere ut priuatus p.3.c.1.n.55
potest non admittentes eum ad visitationem statim excommunicare ibid.n.56
est maior Imperatore in propria diœcesi ibid.n.16 & 63
potest iudicare, an sua sit iurisdictio ibid.n.65
Episcopus, & Vicarius faciunt unum corpus p.3.c.2.n.105 & 49
est merus executor excōmunicationis generaliter relaxatæ, à Papa, circa quam non potest aliquid decernere ibid.n.110
Episcopus potest quālibet excōmunicationē absoluere, nisi Papa, sibi reseruauerit absolutionem p.3.c.6.n.31
potest absoluere a qualibet excommunicatione incursa etiam extra suam diœcesim ibid n.34
potest delinquentes in sua diœcesi punire pœna pecuniaria p.3.c.9.n.32
Episcopus potest excōmunicare clericos negligentes p.3.c.4.
eius munus quale sit ibid.n.47(n.38
non declarat capita monitionum generalium a Papa concessarum ibid.n.57
Episcopus tradens delinquentem curiæ seculari an sit irregularis p.3.c.5.n.6
Episcopus potest præcipere suis clericis ne con pareant corā iudice laico p.2 c.6.n 49
Episcopus potest tollere statuta contra libertatem Ecclesiæ, & declarare p.2.c.44.n.2
tenetur ex debito offi ii præcipere statuētibus cō ra libertatē ecclesiæ, ut illa statuta cassent ibi.n.3.et p.3.c.21.n.3
non satisfacit debito officii si declaret tantum statuta esse contra libertatem ecclesiæ ibid.n.4
debet prouidere animabus eorum, qui in excommunicationem inciderunt ibid.n.5
sub quibus pœnis debet præcipere statuentibus, ut statuta cassent ibid.n.6
debet præcipere statuentibus, ut declarent statuta non esse contra libertatem ecclesiæ ibid.n.18
Episcopus potest excommunicare statim turbantes suam iurisdictionem p.3.c.1.n.2
potest excommunicare solum subditos suæ diœcesis p.3.c.1.n.7
potest ei quis non esse subditus ex priuilegio ibid.n.8
Episcopus non excommunicat citatum per edictum, nisi habeat facultatem p.3.c.3.n.23
Episcopus quamlibet excommunicationem absoluit, nisi reseruatam p.3.c.19.n.14
absoluit ab excommunicatione incursa extra suam Episcopatum ibid.n.15
Episcopi non obseruantes interdictum an sint ipso iure priuati p.3.c.21.n.2
iurant defendere ecclesiasticam libertatem ibid.n.9
obedientes prius principi sunt eiiciendi ab ecclesia ibid. num.11
Episcopus potest sibi eligere tribunal in tota diœcesi p.3.c.11. num.3
Epistola Papæ Nicolai Primi probari dominium Regni Siciliæ esse ecclesiæ p.1.c.26.n.8
Alexandri Papæ ad Regem Anglorum ibid.n.42
Gregorii Papæ ad Regem Vngariæ ibid.n.52
Bonifacii Papæ octaui ad Regem Franciæ, dicens eum esse subditum ecclesiæ p.1.c.28.n.12
Examinatio diligens quid sit p.3.c.4.n.42
Exceptio non iuris agentis admittitur, si agitur inter priuatos p.2.c.5.n 35
usurarum potest opponi ad impediendum executionem laudi p.2.c.45.n.3
litis pendentiæ impedit alibi posse conueniri ibid.n.16
declinatoria quando opponatur post litem contestatam p.2.c.2.n.25
Exceptio quando non firmet regulam in non exceptis p.2. c.51.n.10
Exceptio excommunicationis nunquam intelligitur exclusa p.3.c.9.n.29
an possit opponi contra mortuam ibi.n.48
Examinatio diligens quæ sit p.3.c.4.n.42
Excommunicatio non fertur, neq; monitoria super capitibus infamatoriis p.3.c.5.n.9
nec feruntur contra personas, quæ tutæ sunt exceptione peremptoria ibid.n.10
feruntur solum quando de iure permittitur ibid.n.11
non fertur pro peccato alterius contra alterum ibid.n.12
non fertur contra uniuersitatem ibid.n.16
uniuersitatis includit oppositum in adiecto ibid n.17
non fertur post mortem debitoris ibi.n.18
non fertur Romæ contra debitorem alibi obligatum ibi. num.20
non est ferenda contra debitorē impotentem ibid.n.22
lata contra debitorem impotentem tenet in foro fori ibid.n.23
non fertur pro peccato, quod non est commissum ibidem num.26
Excommunicatio reddit quem inhabilem à procuratorio p.3.c.9.n.17
non impedit restitutionem attentatorum ibid.n.28
eius metus cadit in constantem virum ibid.n.32
eius metus non facit præsumi renuntiationem actorum ibid.n.38
Excommunicatio debet publicari in loco iudicii p.3.c.11. num.2
Excommunicatio trahit secum executionem p.3.c.12.n.6
Excommunicatione existente nulla exercetur querela p.3.c.14.n.1
quot modis sit iniusta ibid.n.3
iniusta an liget ibid.n 4
illicita quomodo, & quando liget ibi.n.5
quæ non est ipso iure irrita, est valida ibid.n.7
in quibus casibus sit nulla ipso iure ibi.n.11
ob defectum potestatis dicitur nulla ipso iure ibid.n.12
non fertur in uniuersitatem siue collegium ibid.n.13
non tenet, lata contra habentem priuilegium, ne excōmunicetur ibid.n.14(ibid.n.15
pro causa pecuniaria quomodo ferenda in subsidium
lata contra ordinem concilii Tridentini est nulla ibi.n.18
ex contractu quando ferenda ibid.n 20

est

Digitized by Google

est via executiua, ad quam cred.tor agens via ordinaria, red.re non potest, ibid.n.21
non est ferenda pendente iudicio coram seculari iudice ibid.n.23
ferri non potest, vbi per suos, vel alienos executores fieri potest executio ibid.n.24
ferri non debet, si potest fieri executio per iudices seculares ibid.n.27
notorie iniusta est nulla ibid. n. 28
non est ferenda pro creditore contra debitorem notorie pauperem ibid.n.29
est nulla post appellationem interpositam ibid.n. 31
est nulla lata pendente recusatione iudicis ibid.n.35
lata non praecedentibus monitionibus an sit valida ibid. num.36
ligat quo ad ecclesiam si monitiones non praecedunt secus quo ad Deum ibid n.37
iniusta quomodo liget quo ad ecclesiam ibid. n.38
non requirit pro forma monitiones ibid.n.40
a delegato lata absq; monitionibus est nulla ibid.n.41
est nulla, si lata est contra pactum ibid. n.42
in quibus aliis casibus sit nulla, remissiue ibid.n.43
Excommunicationem nullam qui teneant non esse timendam p.3.c.15.n.1
non est maior lata à Papa, quam à delegato Papae ibid. num.2
delegati Papae nulliter lata est timenda, ad euitandum scandalum ibid.n.3
Excommunicatio cuius auctoritate feratur p.3.c.16.n.2
non est inuentum gentilium ibid. n.3
Excommunicationem qui praelati possint inferre p.3.c.4. num.46
Excommunicationis declaratio potest fieri etiam in non citatos p.3.c.1.n.6
Excommunicatio fertur in poenitentiam sine personarum acceptione p.3.c.1.n.12
Excommunicatio est maior poena in ecclesia Dei p.3.c.2. num.1
iusta quid operetur respectu Dei ibid.n 3
priuat a perceptione sacramentorum ibid n.7
quando imponitur de iure canonico, poena mortis ciuilis esset imponenda ibid.n.17
non est fulminanda, nisi tentatis prius aliis remediis ibi. num.18
Excommunicari non debet, nisi personaliter monitus, & apprehensus p.3.c.3.n.17
Excommunicare citatum per edictum solus Papa potest ibid.n.21
Excommunicationes cum magna consideratione sunt fulminande p.3.c.4.n.1
Excommunicatio est remediũ extraordinariũ p.3.c.4.n.7
medicinalis est, & quis modus adhibendus ibid.n.14
non fertur propter quodlibet peccatum ibid.n.16
non fertur propter peccatum veniale ibid n.17
si excedit quantitatem damni, non excedit quantitatem culpae ibid.n.21
pro qua quantitate damni est ferenda ibid.n.22
ferri potest contra contumacem etiam pro leuissima re ibid. n.24
non fertur ab inferiore in superiorem, neq; à pare in parem ibid.n.28
an ferenda sit in mortuum ibid.n.31
in quibus diebus non est ferenda ibid.n.34
non fertur ab homine pro futuris culpis, secus a statuto ibid.n.35.& 39
Excommunicationis causa est examinanda per Episcopum ibid.n.40
quando fertur in non subditos ibi.n.48
Excommunicatio lata à Papa an differat à lata à delegato ipsius p.3.c.17.n,1.& c.18 n.12
Excommunicationem nulliter latam esse timendam p.3.c. 18.n.1
siue iusta, siue iniusta, inducit iustum timorem ibid.n.3
eius sententia ab haeretico lata nõ est timenda ibid.n.5
lata pendente appellatione non valet ibid. n.6
continens intolerabilem errorem est nulla, si tria concurrunt ibid.n.7
ferri non potest in exemptos ibid.n.9
Excommunicatio est meri imperii p.3. c.19.n.7
debet probari certissimis argumentis ibid. n.31
praesumptiue probatur per petitionẽ absolutionis ibi.n 32
Excommunicatus à Papa nulliter, non debet se sacramentis immiscere p.3.c.18.n.2
nulliter debet se pro excommunicato gerere ad euitandum scandalum ibid.n.8.& 10
Excommunicato vtitur diabolus velut pecore p.3.c.2.n.2
angelus deputatus minus in eo operatur ibid.n.4
quomodo differt à peccatore ibid.n.5
non potest interesse diuinis, & quando possit orare ibid. num.6
cur non possit confiteri peccata sua ibi. n.8
confessus peccata, quando teneatur iterum confiteri ibid.n.10
Excommunicatio ferri non potest absq; trina monitione praecedente p.3.c.3.n.1
fertur ob solam contumaciam ibid.n.2
fertur pro leui contumacia in non cõparendo ibid.n. 4
non fertur propter peccatum, nisi ob contumaciam ibid. num.9
fertur in verum contumacem ibid.n.11
quando feratur absq; monitionibus ibid. n.26
Excommunicatus tenetur alterum excommunicatum vitare p.3.c.2.n.11
in vna dioecesi debet vitari in omnibus ibid.n.12
non est vir bonus, nec honesta persona ibid.n.16
Excommunicatus quando non sit is, qui scit se mortaliter peccare p.3.c.3.n.15
Excommunicatus quando agit contra excommunicatorẽ ad poenas p.3.c.5.n.7
sed prius debet purgari ibid,n.8
Excommunicatus quando non sit non obseruans praeceptũ p.3.c.4.n.5
Excommunicatus quando possit communicare ante absolutionem p 3 c.7.n.15
Excommunicatus non est non reuelans si resultat scandalũ reuelanti ibi.n.9
Excommunicatus repellitur à iudicio p 3.c.9.n.1
non potest alterum reconuenire ibid.n 2
an & quando opponat exceptionem cõpẽsationis ibi.n.3
an & quando possit cedere actiones suas ibid.n.4
nullo modo est capax iudiciorum ibid.n.6
an possit facere testimonium ibid. n.7
non potest esse iudex delegatus, nec arbiter, nec accusator ibid.n.8
nec denuntiator ibid.n.9
in iudiciis ciuilibus, & criminalibus nullo modo interesse potest ibi.n.9
suam appellationem negligens nõ potest repelli ibid.n.10
semper est admittendus, nisi legitime appareat se esse talem ibi.n.11
vbi interuenire potest, per se, & non per procuratorem potest ibid.n.12
omnis defensio ei conceditur per seipsum, non per alium ibid n.13
pro crimine haeresis est intestabilis ibid.n.23
vltimas voluntates conficere potest ibid.n.24

non

Digitized by Google

non agit aliquo iudicio possessorio ibid.n.27
non agit ex contractu reciproco ibid.n.34
cogi potest ad soluendum ibid.n.33
spoliatus non restituitur ibid.n.41
non potest recipi ad religionem ibid.n.42
qui non possit eligere ibid.n.43
non potest habere dignitatem, neq; clericatũ ibid.n.44
quomodo repellatur ab electione ibid.n.46
non est sepeliendus, & quomodo exhumandus ibidem num.47
à canone non debet vitari ante declarationem ibidem num.49
Excommunicatus publicatus in vna diœcesi, debet vitari vbilibet p.3.c.11.n.4
magis debet alios vitare, quam vitari ibid.n.5
à iure ante publicationem, citandus est ibid.n.8
Excommunicatus non obstante appellatione vitari debet p.3.c.12.n.1
per denuntiationem plus ligatur ibid.n.3
declaratos appellans an debeat vitari ibid.n.8
Excommunicatus iniuste non priuatur suffragiis communibus ecclesiæ p.3.c.14.n.6
communicans cum aliis, & econtra, quas pœnas patiãtur ibid.n.8
non potest absolui à peccatis excommunicatione manẽte ibid.n.9
remanet pendente appellatione ibid.n.32
Excommunicatus magis peccat non vitando alios, quam econtra p.3.c.15.n.4
excommunicatũ nulliter peccant vitantes ibid. n.5
nulliter an debeat se immiscere sacramentis ibid.n.6
Excommunicatus non potest cognoscere de nullitate suæ excommunicationis p.3.c.16.n.59
debet parere, & timere ibid.n.20
interim debet se pro excommunicato gerere ibid.n.21
Excommunicatio non est ferenda in infideles p.1.c.24 n.59
ordinatur ad salutem ibid.n.60
ipsius pœna quando non sit inferenda p.1.c 38 n 31
eam an incurrat ignorans constitutionem sub hac pœna ibid.n.34
Excommunicatio continens errorem est nulla p.2.c.4.nu. 27. & 33
Excommunicationem non incurrit confessor laicus, monitus vt reuelet confessionẽ sub b. cœna ipsius p.2.c.14.n.19
non infertur pro crimine pterito, sed pter contumaciã p.2.c.22.n 20
fertur pro conuenticulis p.2.c.23.n.10
Excommunicationis forma quæ fertur in violatores monialium tempore earum consecrationis p.2 c..6.n.6
Excommunicatus per annum non caret suspitione hæresis p.2.c.38.n.25
post annum potest citari responsurus super fide ibidem num.26
Executio sententiæ est merii imperii p.1.c.36.n.26
non datur extra territorium p.1.c.51.n.24
quando petitur coram iudice, ille est mixtus executor ibid.n.25
in exequendo fauendum est reo ibid.n.26
commissa super sententia nulla, est rescribendum committenti ibid. n.51
non est permittenda à mero executore, quando est appellatum ibid.n.34
legati ad pias causas ptinet ad Episcopum p.2.c.10.n.2
pertinet ad metropolitanum Episcopo negligente ibid. num.3
Executio an impediatur per exceptionem excommunicationis p.3.c.9.n.26
Exemptio si non constat notorie, debet allegari p.3.c.1.n.19
Executio legatorum piorum, est mixti fori p.2.c.10.n.14
Executione ipsa legatorum piorum commissa Episcopo, & collegio, quot voces habeat collegium ibi.n.18
Executor merus, nil cognoscit de causa, nec de nullitatibus p.1.c.51 n.30
Executores testamenti, si non sunt constituti, executio est facienda per hæredem p.2.c.10.n.1
Exempla testamenti veteris nõ esse allegãda p.1.c.25.n.35
Exẽpla principũ priuatorũ à summo Põtifice p.1.c.41.n.22
Exẽpla pluriũ, qui osculati fuerunt pedes Petro p.1.c.46.n.3
plurium qui osculati fuerunt pedes Papæ, etiam Imperatorum & Regum ibid.n.4
pœnarum subditorum, non obedientium dominis p.1.c. 52.n.13
Exempla principum iniusta imperantium ibid.n.18
Exempla pœnarum in blasphemos p.2.c.13.n.5
Exilium est maior pœna quæ possit per Ecclesiam dari p.1. c.48.n.21
Exilii, quot sunt species ibid.n.22
Exilii cuius pœna imposita Ecclesiasticus efficitur irregularis ibid.n.23
Extrauag. vnam sanctam, litera, & expositio p.1.c.9.n.1
Extrauag. vnam sanctã, quæ fuerit occasio cõdendi ibi.n.2
Extrauag. vnam sanctam, diuisio, & summarium ibi.n.5
Extrauagans meruit de priuilegiis declaratur p.1.c.25.n. 30. & p.1.c.28.n.13

F

FActum falsi nuntii, non potest ratificari p.1.c.34.n.1
Falsitas in literis Papæ, non punitur post viginti annos, de iure ciuili p.1.c.10.n.18
Falsitas in literis Apostolicis est mixti fori p. 2.c.28.n.1
commissa circa non substantialia actus, non est punibilis ibid.n.2
in literis Apostolicis, etiam in vno puncto est punibilis ibid.n.4.& 18
de iure canonico, nunquam præscribitur ibid.n.9
commissa in literis legati Apostolici, quam pœnam mereatur ibid.n.16
non dicitur commissa in literis Apostolicis, absq; bullatione ibid.n.17
incepta per personam publicam, sed non perfecta, quomodo puniatur ibid.n.21
Falsis literis Apostolicis vtens, mitius est puniendus ibid. num.24
qui vtitur amittit causam, siue sit clericus, siue laicus ibid.n.25
Federicus barbarubea passus est Papam pedibus calcare eius caput p.1.c.18.n.21
Federicus barbarubea, Rex Neap. primus Imperator factus p.1.c.26.n.15
Felyn. in c. si diligenti de pscript. reprobatur p.1.c.30 n 46
Fœmina viri officio fungens, alteram subigens, non punitur pœna ordinaria p.2.c.15.n.17
Fœminæ quomodo possunt succedere ad regna in Hispania p.1.c.26.n.103
ad quæ Regna successerunt in toto orbe ibid.n.104
admittuntur ad successionem regni Castellæ, & legionis ibid.n.105
possunt succedere ad regnum Portugalliæ ibid n.108
Ferraria vnde dicta p.1.c.33 n.117
quomodo pertineat ad dominium Ecclesiæ ibid.n.118
restituitur Ecclesiæ à Don. Cæsare Estense ibid.124
ipsius vtile dominium non potuerunt prætendere Estenses nisi ab Ecclesia ibid.n.120
ipsius inuestitura concessa à Paulo III. qualis fuerit ibid.n.122
ipsius inuestitura renouatio denegata à Gregorio XIIII. ibid. n.123
Feuda cum qua conditione ab initio censeantur concessa p.2.c.35.n.21

Digitized by Google

ex pacto, & prouidentia paterna, non reuertuntur ad dominũ ppter delictũ, viuente feudatario ibid. n. 22
laici heretici, quæ recognoscit ab Ecclesia, in totum reuertuntur ad Ecclesiam p. 2. c. 35. n. 48
clerici feudatarii, quæ recognoscit à laico, si est hereticus applicantur Ecclesiæ ibid. n. 49
Feuda quaternata, & iurisdictionalia in quibus conueniant p. 2. c. 5. n. 30
an veniant sub generali bonorum confiscatione ibi. n. 32
quando regulariter non confiscantur ibid. n. 33
censentur data cum clausula, vt commissa fellonia, ad dominum reuertantur ibid. n. 39
Feudalia bona heretici, an publicentur p. 2. c. 35. n. 12
Feudatarius potest pacisci, & donare vtile dominium directo domino p. 1. c. 5. n. 8 (n. 19
habet directũ dominiũ respectu subfeudatariorũ p. 1. c. 20.
Feudatarius pluriũ cui debeat prius inseruire p. 1. c. 27. n. 18
ligius duorum, debet prius seruire primo ibid. n. 19
Feudatarius quando non possit ædificare, nouum fortellitiũ, vel turrim p. 1. c. 34. n. 19
quomodo differat ab vsufructuario p. 1. c. 47. n. 18
Ecclesiæ, sub qua pœna non possunt denegare brachium seculare p. 1. c. 52. n. 2
non obediens precepto domini, sub pœna indignationis suæ feudo priuatur ibid. n. 7
delinquens amittit feudum, in eius vita p. 2. c. 35. n. 29
Feudum per recognitionem constituitur p. 1. c. 5. n. 12
Feudum ligium quale sit p. 1. c. 25. n. 11
ligium quando sit p. 1. c. 27. n. 16
ligium impropriè quid sit ibid. n. 17
an possit relinqui & submitti pro anima p. 1. c. 29. n. 5
an possit transire ad Ecclesiam ibid. n. 6
Feudum constituitur de re allodiali, per recognitionem in feudum, ex certa scientia ibid n. 8
posse legari pro anima, qui teneant ibid. n. 35
probatur ex longa possessione rei feudalis p. 1. c 33. n. 54
ipsius partem negans, non amittit totum ibi. n. 133
Feudum negans, in quibus casibus illud non amittat ibid. num. 135
Feudum negantem, qualibet causa excusat ab amissione ibid. n. 136
Feudum potest retineri donec soluantur meliorationes p. 1. c. 34. n. 17
an publicetur, publicatis bonis, per quodcunque delictũ p. 2. c. 35. n. 15
delinquentis an reuertatur ad dominum, vel ad agnatos ibid. n. 16
hæreditarium, quam qualitatem habeat ibi. n. 58
ex pacto, & prouidentia paternum, qui teneant ad dominum reuerti, propter delictum commissum in dominum ibid. n. 20
in feudo ex pacto, & prouidentia paterno, tot sunt concessiones, & donationes, quot sunt personæ ibi. n. 24
in Feudo ex pacto, & prouidentia paterno, quot res considerantur ibid. n. 44
Feudum quod reuertitur ad dominum, solum in vita delinquentis ibid. n. 27
ob culpam in dominũ commissam, non reuertitur ad dominũ, si potest apparere, ex tenore inuestituræ ibid. num. 41
ex pacto, & prouidentia antiquum, non reuertitur ad dominum ibid. n. 43
Feudi vsusfructus, siue comoditas habet naturam allodialium p. 2. c. 35. n. 47
Feudum an cedeat ad alterum perpetuo, vel temporaliter propter culpam vasalli p. 2. c. 5. n. 34
ex pacto, & prouidentia paternum, an deuoluatur ad dominum, propter culpam vasalli ibid. n. 38
quando censetur concessum ordine successorio ibi. n. 42
Feudi amissionem propter culpam, quæ iura dicant ibi. n. 45
Feudum ob culpam vasalli, in quibus casibus, non deuoluatur ad dominum ibid. n. 52
in Feudo ex pacto, & prouidentia, quot res considerentur ibid. n. 53
Feudum non amittit, si quis insultet, quem ignorabat esse dominum suum p. 2. c. 11. n. 38
Fidelitas quomodo differat ab homagio p. 1. c. 27. n. 14
Fidelitatis seruitiũ quando præsumitur reseruatum p. 1. c.
Fideiussor tenetur soluere vsuras p. 2. c. 45. n. 10 (33. n. 51
Fideiussor, & iuramentum æquiparantur ibid. n. 11
soluens vsuras potest illas repetere, etiam si nihil opposuerit aduersus creditorem ibi. n. 12
Filia Regis Franchorũ, nõ succedit ad Regnũ p. 1. c. 28. n. 34
Filius Regis dicitur Rex viuo patre p. 1. c. 32 n. 3
Filius contrahens matrimonium, sine consensu patris, non potest exhæredari p. 2. c. 8. n. 9
non probatur talis, si probetur fuisse baptizatum, vt filiũ talis ibid. n. 22
Filium esse natum ex adulterio probari, quæ sunt necessaria ibid. n. 27
Filium non rectè probatur esse talis, cuius filium sit solitus sæpius appellare ibi. n. 28
Filius est eadẽ persona cũ patre culpante p. 2. c. 35. n. 45
Filius agit contra patrem ratione peccati p. 3. c. 8. n. 33
Filii sacerdotum dicuntur esse nati ex incestu p. 2. c. 20. num. 16
Filius sacerdotis legitimari potest, & à quibus ibid. n. 17 (80
Finarium comprehenditur intra fines Liguriæ p. 1. c. 33. nu.
Finita linea feudum reuertitur ad directum dominum ibi. num. 125
Fiscus succedit ad feuda, quo ad vsumfructum durante vita heretici p. 2. c. 35. n. 13
Fiscus capit, quod non capit Christus p. 2. c. 43. n. 26
Florentia fuit colonia Romanorum p. 1. c. 33. n. 96
Florentini emerunt libertatem ab Imperio ibid. n. 97
quoties soluerunt pretium libertatis Imperatoribus ibi.
non recognoscunt Imperatorem ibid. n. 106 (n. 98
Flumina fungi vice censitorum, quomodo intelligatur p. 1. c. 47. n. 30
Forma donationis Ludouici qualis sit p. 1. c. 51. n. 2
Fori mutatio per viam matrimonii, est potentior aliis p. 2. c. 3. n. 4
Fori priuilegium non perditur, absq; monitione præcedente p. 2. c. 36. n. 4
Forum clericorum, qua ratione publica sit introductum p. 2. c. 6. n. 48
Franchi sunt pars Imperii, licet non subdantur Imperio p. 1. c. 20. n. 26
Franchi quando se exemerint ab Imperio Romano p. 1. c. 26. n. 86
Franchorum natura qualis sit ibid. n. 85
Fraticelli secta hæreticorum, quam originem habuerunt, & à quo extirpati p. 1. c. 9. n. 3
Fructus Episcopatus, sede vacante, non debere restitui ad manus Regis p. 2. c. 40. n. 29
Ecclesiarum vacantium debent reseruari futuro successori ibid. n. 31
spiritualium rerum possunt locari, & vendi ibid. n. 33
beneficiorũ, quando possint peti corã iudice laico ibi. n. 34
Fructus qui ex spiritualibus proueniunt, sunt temporales p. 2. c. 43. n. 13
Fugiens ad Ecclesiam, vide confugientes.
Furans res minimas, potest excusari a peccato p. 3. c. 2. n. 78
Furanti propter necessitatem, minor pœnitentia imponitur ibid. n. 77
Furari quando liceat rem æquiualentem p. 3. c. 7. n. 17

Furti

Digitized by Google

Fures quilibet confugientes ad ecclesiam, immunitate non gaudent p.2.c.51.n.23
Furtum non committitur, rapiendo bona infidelium p.1.c.24.n.14

G

GAbellam iniustam, licitum est fraudare p.1.c.24.n.48
Gabellæ, & vectigalia noua, non nisi ex magna necessitate imponenda p.1.c.45.n.6
Gabellas in mari imponere spectat ad supremum principem ib.n.4
Galli non veniunt appellatione Theutonicorum p.1.c.5.n.20
Gallia fuit colonia Romanorum p.1.c.26.n.80
Galli fuerunt facti Burghesii à Cæsare ib.n.81
vsq; ad quæ tempora vsi fuerunt lingua latina, in publicis negotiis ib.n.90
Gallorum natura qualis p.1.c.28.n.19
Gallorum prætentiones in Mediolano, quando fuerint sopitæ p.1.c.33.n.41
Geminatio, & repetitio arguunt enixam voluntatem p.1.c.13.n.3
Genealogia Adami, vsq; ad Noe, penes quos fuit dominium rerum p.1.c.2.n.6
Genuæ ciuitatis, quis status fuerit, & sit p.1.c.24.n.27
Genua est caput Liguriæ, quæ semper obediuit Romanis p.1.c.33.n.81
Genua continetur inter Alpes Cottias ib.n.87
Genuenses de anno 1582. ordinarunt rempublicam Aristocraticam ib.n.82
habent priuilegium libertatis ib.n.85
non recognoscunt superiorem ib.n.86
Genuensium nouus modus gubernandi, fuit confirmatus per Carolum V. ib.n.83
Genuensium respublica anno 1575. diuisa in duas factiones, quomodo concordatur ib.n.87
Gesta ab excommunicato occulte, non valent ad beneficiū eius, qui ignorabat esse excommunicatum p.3.c.9.nu.19
Gigantum vrbs quæ fuerit p.1.c.2.n.4
Gladij potestas accipitur pro pœna p.1.c.36.n.8
Gladio temporali est vtendum, & est præmissum spiritualem p.1.c.50.n.3
Gratianus vbi fecerit mentionem de Constantini donatione p.1.c.30.n.40
Græci, & Armeni quomodo se subiiciunt ecclesiæ Romanæ p.1.c.12.n.8
Græcorum, & Armenorum oratores publice coram concilio fatentur se subditos ecclesiæ Romanæ ib.n.9

H

HEnricus III. Rex Franciæ, quomodo, & à quo interfectus p.1.c.28.n.14
Henricus IV. Rex Franciæ à Papa rebenedicitur, & instituitur ib.n.58
Hæres extraneus retinet feudum, quousq; soluantur meliorationes p.1.c.33.n.127
Hæres extraneus negans feudum, non amittit ib.n.128
Hæres extraneus succedit in meliorationibus feudo factis ib.n.130
Hæresis notoria qualitas cognoscitur per iudicem præuentum p.2.c.12.n.12
Hæresis suspecti debent interrogari an credant Papam esse supra concilium p.3.c.17.n.10
Hæreticorum sectæ, quot sint p.1.c.24.n.26
Hæreticorum bona publicanda in quas partes diuiduntur p.1.c.51.n.13
Hæreticorum bona, quomodo publicentur p.2.c.35.n.9
Hetruria habuit suos Reges p.1.c.33.n.95
Hetruriæ ciuitates quæ pareant ditioni Magni Ducis ib.nu.113
Hidalge vox hispana, quid significet p.1.c.26.n.74
Hispania quando fuit facta libera ab Imperio ib.n.68
Hispania, & Gallia, fuerunt concessa Regi Gothorum ibid.nu.69
Hispania quibus iuribus probetur fuisse subditum Imperio ib.n.84
Histria prouincia, quando facta est tributaria domini Venetorum p.1.c.33.n.22
Homagium, quid importet, citra obedientiam p.1.c.52.n.5
Homagium quid sit p.1.c.27.n.1
ipsius iuramentum, sub qua forma fiat ib.n.2
Homagium non fit per nuntium, neq; per procuratorem ibid.n.5
est idem quod fidelitas, & solet præstari sub diuersa forma ib.n.11
Homagii præstandi forma consueta est attendenda ib.n.12
Homagium factum contra formam consuetam, non valet ib.n.13
Homagium præstatur pro feudo ligio ib.n.15
Homicida voluntarius, & appensate, non gaudet immunitate ecclesiarum p.2.c.51.n.4. & 6
Homicida rixosus, gaudet immunitate ecclesiarum ibid.nu.9
Homo est decima creatura, inter intellectuales p.2.c.41.nu.32
Homo periculosus communitati, an sit occidendus p.2.c.34.nu.5
Honestas est præceptum iuris p.2.c.34.n.43
Honorem potest quis petere, sibi exiberi ib.n.44
Honor est diuersus iuxta excellentiam ib.n.47
Honor reuerentialis remitti non potest p.2.c.53.n.34
Honoris quæstio dicitur causa ardua, propter quam potest excommunicatio relaxari ib.n.35
Hospitalia quæ non reperiuntur expressa, sub immediata protectione Regum, possunt ab Episcopis visitari p.2.c.18.n.4
Hospitalia enumerantur, inter pias causas p.2.c.23.n.19
possunt ædificari, sine consensu Episcopi, & an tunc gaudeant priuilegiis piæ causæ ib.n.20
facta sine consensu episcopi, an possint ab eodem visitari ib.n.21

I

IMmunitas ecclesiastica per quos Pontifices fuit declarata esse de iure diuino p.2.c.6.n.12
Idololatria quando originem habuit p.1.c.2.n.10
Immunitas ecclesiæ est de iure positiuo introducta p.2.c.50.nu.2
Immunitas ecclesiæ infra quem ambitum duret extra ecclesias ib.n.3
Immunitate ecclesiarum qui non gaudent, non extrahuntur sine licentia Episcopi ib.n.5
Immunitate, qui non gaudet, si remittitur ad laicum, debet ab eo recipi cum iuramento, de non imponenda pœna sanguinis ib.n.11
Immunitate ecclesiæ gaudent etiam confugientes ad sacratissimum eucharistiæ sacramentum ib.n.27
Immunitatis priuilegium, cur sit cōcessum ecclesiis ib.n.28
Immunitate ecclesiarum non gaudent, qui delinquunt, sub spe immunitatis p.2.c.51.n.1
Immunitatis ecclesiarum iudex, an vterq; iudex sit competens p.2.c.1.n.9
Immunitas ecclesiæ, conceditur solum pro pœna temporali ib.n.15
Immunitas reddit tutum à pœna infligenda, non autem imposita ib.n.18
Imperator est ecclesiæ feudatarius p.1.c.5.n.7
Imperator iurat fidelitatem Papæ ib.n.9. & p.1.c.18.n.13
Imp. est à Deo, & verus Imp. ante coronationē p.1.c.17.n.13

Digitized by Google

Imperator debet confirmari à Papa p.1.c.18.n.10
est fendatarius eccles. ib.n.12
Imperator iurando debet tangere sacra Dei Euangelia ib. n.15 (ib.n.19
Imperatores scribentes Papæ, ex ordiuntur, post pedũ oscula
Imperator Ludouicus, quid constituerit aduersus extrauag. vnam sanctam p.1.c.19.n.13
Imp. habet intentionem fundatam in toto orbe p.1.c.20.n.9
Imperat. condit leges vniuersales pro omnibus ib.n.12
Imper. dominium vniuersale, in quibus consistat ib.n.29
Imperator dedit priuilegium fœminis Astriacis, succedendi ad regna ib.n.30
vbi confiteatur, se non esse dominum vniuersalem orbis p.1.c.21.n.1
an sit dominus orbis vniuersalis à Natura ib.n.5
Imperatori quando fuerit prohibitus ingressus ecclesiæ p.3. c.8.n.5
an sit dominus vniuersalis à iure diuino p.1.c.21.n.8
cuius orbis totius sit dominus ib.n.9
Imperator an habeat iurisdictionem à Papa in toto orbe ib. n.12
Imperator fundat suam iurisdictionem, per obseruantiam suarum legum ib.n.17
vnus debet esse in mundo naturali ratione ib.n.20
Imperatorem esse dominum vniuersalem totius orbis confirmatur ab auctoritate plurimorum p.1.c.20.n.1
Imperatorem esse rectorem vniuersalem in toto orbe, probare de iure canonico ib.n.4
esse vnum in vniuerso, cur sit valde expediens ib.n.10
non esse dominum totius mundi, qui teneant p.1.c.21. nu.14
hodiernum, esse eiusdem dignitatis, cum antiquis Imperatoribus ib.n.23
Imperator quibus titulis præfulgeat ib.n.24
hodiernus vtitur eiusdem insignis, quibus vtebantur antiqui ib.n.25
Imperator Constantinopolytanus, est sicut Rex Scacorum ib.n.29
Imperator inutilis, vel mente captus, priuatur per solum Papam, & sic ex causa temporali p.1.c.23.n.17
Imperator consequitur iurisdictionem à Papa p.1.c.25.n.16
Imperator diuersis respectu dependet à Deo, & à Papa ib. nu.17
Imperator, & Imperium Romanum, dependent ab Ecclesia p.1.c.26.n.5
Imperator creat comitem Saonensem, in ciuitate Lugdunensi Franciæ ib.n.87
Imperator Sigismundus recipitur Parisiis in Parlamento generali ib.n.88
Imperator in parlamento Parisiensi, vtitur iurisdictione ib. n.89
Imperatores nunquam declararunt, donationem Constantini fuisse figmentum p.1.c.30.n.30
qui confirmarunt donationem Constantini ib.n.31
Imperatores cum coronantur, iurant de non infringenda donatione Constantini ib.n.33
Imperator donando ecclesiæ, quid ei concesserit p.1.c.31.n.9
est Imperii administrator p.1.c.32.n.4
quid possit concedere de imperio ib.n.8
potest alicui concedere, vt non recognoscat superiorem ib.n.9
certis populis Italiæ, concessit libertatem mediante pecunia ib.n.10
Imperator quis declarauerit Florentiam, & alias ciuitates pertinere ad Imperium p.1.c.33.n.99
Imperatores quomodo cœperint eripere Pop. Rom. ius belli, & pacis p.1.c.39.n.7 (n.5
Imp. seruare tenetur facta per suum prædecessorem p.1.c.41
promitti defendere res ecclesiæ, pro se, & omnibus principibus Italiæ p.1.c.49.n.12
Imperator in Nicæna Synodo declarauit priuilegium fori ecclesiastici p.2.c.6.n.6
quod priuilegium habeat in ecclesiis Alemaniæ p.2.c.40 n.6 (c.51.n.13
potest super immunitate ecclesiarum legem condere p.2.
Imperatori debetur adoratio de iure ciuili p.2.c.53.n.10
debetur auri coronarii concessio ib.n.11
Insignia sua sunt aliis communicanda ib.n.12
Imperatores, qui conuocauerunt concilium generale p.2.c. 37.n.26 (4.n.1
Imperia quatuor ab initio fuerunt per vsurpationem p.1.c.
Imperia quatuor, a quo probentur esse magna latrocinia ib. n.28 (ib.n.29
Imperia quatuor, sub qua visione fuerint ostensa Danieli
Imperia quatuor per vsurpationem, non potuerunt dare iurisdictionem Imperatori ib.n.30
Imperia quatuor an acquisiuerint iusto bello ib.n.31
Imperia, & Regna ob quas causas euertuntur p.1.c.6.n.13
Imperii translationem per Papã, qui comprobet p.1.c.5.n.18
Imperii translatio, an fuerit duplex, de Græcis, in Francos, & de Franchis in Germanos ib.n.19
Imperii mutationis causa, quam senserit Plato p.1.c.7.n.1
Imperii quot anni significent perfectionem, & quot anni minam ib.n.2 (n.3
Imperii status, & ruina, an ex numeris deprehendatur ib.
Imperii, & status mutatio, ex quib. causis dependeat ib.n.10
Imperii Romani limites, quomodo intelligantur terminati p.1.c.21.n.18
Imperii mutatio, & successio qualis p.1.c.30.n.49
Imperio Romano, quæ nationes obediebant p.1.c.20.n.5
Imperio Rom. omnes nationes subditæ fuerunt p.1.c.21.n.19
Imperiorum mutatio, an possit oriri ex computatione certorum numerorum p.1.c.6.n.7
Imperiorum mutationes, quando reuelentur, præ benignitate Dei ib.n.21
Imperiorum mutatio, & subuersio, oritur cum commutatione religionis p.1.c.49.n.18
Imperiũ Medorũ, & Persarũ fuit per violentiã p.1.c.4.n.20
Imp. Cyri, an fuerit approbatum per Deum ib.n.21
Græcorum non fuit legitimum, sed vsurpatum ib.n.22
Romanor. quando insurrexit per potentiam ib.n.23
Imperium Romanorum quomodo fuerit auctum, ex volũtate Dei p.1.c.5.n.2
Romanor. fuit approbatum in testamento nouo ib.n.3
Roman. comendatum à Pontificibus ib.n.5 (ib.n.6
Roman. probatur approbatum, ex donatione Constantini
Imperium quando fuerit translatum in Germanos ib.n.15
Imper. & status, præcipue conseruatur religione p.1.c.7.n.1
Imp. & Respubl an deficiant cum deficit harmonia ib.n.6
Imperium quomodo conseruetur in subditos ib.n.12
Imp. & status conseruatur, si totũ curetur, non pars ib.n.14
Imperium quando citius vadit ad Tyrannidem ib.n.21
Imperium, quomodo probetur confirmatum p.1.c.8.n.17
Imperium a quo, sit traditum p.1.c.17.n.12
Imperium Romanum habet suos limites terminatos p.1. c.21.n.3
Romanum totius Orbis, est approbatum de iure diuino ib.n.21
Romanum non fuit extinctum tempore Gothorum ib. nu.26
Romanum consistere in Orbe toto ib.n.27
Imperium, quando fuit Christo consecratum p.1.c.30.n.50
Imperium habens potest tenere familiam armatam p.1.c. 50.n.14. & p.2.c.25.n.9
Imponere munera, tributa, & coll. ctai, est effectus supremæ potentiæ p.1.c.45.n.2

In..oc.

Innoc.in c. 2 de maior. & obed. male allegatur à Couarr. p. 2.c.6.n.16
Incendiariorum pœna, quæ sint p.2.c.25.n.1.& 9
Incendiarii dolosi sunt excommunicati de iure Canonico ibid.n.2
Incendiarios excommunicatos per sententiam, nullus potest absoluere, præter Papam ib.n.4.& 11
Incendiarii dolosi tenentur ad emendam, etiam in foro animæ ib.n.5
Incendiarii domorum prope Ecclesiam, possunt absolui ab Episcopo ib.n.6
Incendiarii non sunt tuti, si ad ecclesiam confugiunt ib.n 7
Incendium cum violentia, vel sine ea, quomodo puniatur ibid. n.8
Incendiarii condemnati per iudicem secularem corporaliter, possunt condemnari ad emendam per Episcopum p.2.c.25.n.10
an possint esse excommunicati ipso iure, de consuetudine ib.n.12
absoluti à laico possunt conueniri coram ecclesiastico ib. n.13
absoluti à iudice ecclesiastico, quando non possint conueniri coram laico ib.n.15
Incendium absq; culpa inhabitantium, non præsumitur factum ib.n.17
In incendio præsumptio indeterminata personæ, non sufficit ad condemnandum ib n.19
Incendiarii præsumpti non possunt declarari excommunicari ib.n 21
Incendiarii, quando teneantur ad damnum si factum præcessit ib.n.23
Incestus quid sit p.2.c.20.n.1
Incestus, qui non est de iure canonico, sed de iure ciuili, an per solum laicum cognosci possit ib.n 5.
Incestus, ex impedimento publicæ honestatis, pertinet ad vtrumq; forum ib.n.7
Incestus crimen, regulariter, est mixti fori ib.n.9
Incestus quando sit crimen mere ecclesiasticum ib.n.10
Incestus, an committatur per Clericum, si solutam cognouerit ib.n.51
Incestus est coitus cum matre, de iure ciuili incogni us ib. nu 19
Incestus, an sit proprie eius qui cognoscit cognatam spiritualem, vel legalem ib.n.21
Incestus committitur à cognatis adoptiuis ib.n.22
Incidentia in causis matrimonii, quando sint mere ecclesiastica p.2.c.19 n.7
Incorrigibilis, quis proprie dicatur, & quot modis existat p.2.c. 36.n.2
Incorrigibilis, vt quis sit, an requiratur moneri ab Episcopo ib. n.3.& 5
Incorrigibilitatis sententia declaratoria, an requiratur ib. nu.6
Incorrigibilitatis monitio, non requiritur in clerico diu perseuerante in miscendo se Sauis ib n.9
India, siue mundus nouus, quare concessus à Papa p.1.c.26 nu.55
Indiuidua sunt multa, ratione adiuncti p.1.c.28.n.40
In dubio capienda est ea pars, quæ fauet animæ p.2.c.7.n.24
Indulgentiæ quomodo prosint mortuis p.3.c.19.n.27
Infideles debere subiici fidelibus, non è contra p.1.c.4.n.38
Infideles non habere dominium, nec posse debellari vicinos ib.n.39
Infideles, an possideant Regna sine peccato p.1.c.24.n.5
an habeant iurisdictionem ib.n.6
Infidelium sectæ, quot sint ib.n.18
Infideles quomodo peccant contra legem naturæ ibid. nu. 29
quomodo ligentur dispositionibus Apostolicis ib.n.56
quomodo sunt ducendi ad fidem ib.n.57
Ignorans non est excommunicandus p.3.c.1.n.8
Ignorans, an incurrat excommunicationem p.3.c.1.n.9
Ingratitudo quid sit, & quotuplex p.1.c.27.n.22
Ingratitudo, an, & quando pariat actionem ib.n.23
Ingratitudo Regis Ezechiæ qualis, & quomodo punita ibid.n.24
Ingratitudo quot modis committitur ib.n.25
Ingratus dicitur, qui non obedit domino, præcipienti super feudis, & eorum vasallis p.1.c.52.n.6
Ingredientes claustra monialium, quomodo sunt excommunicati p.2.c.26.n.10
Ingrediens monasterium de licentia Episcopi, si cognoscat monialem non est excommunicatus ib.n.17
Inhibitio non valet, sine causæ cognitione p.2.c.42.n.3
Inhibitioni si non vult parere iudex, quid sit faciendum ib.n 7
Inhibitio quando non valet, non citata parte ib.n.8
Inhibitio, quando non habet effectum rei iudicatæ ib.n.9
quando resoluitur in simplicem citationem ib.n.10
contra ius, & iurisdictionem, est nulla ib.n.12
non canonice facta, non inducit nullitatem actus ib.n.13
contra formam statuti non valet ib.n. 14
minus canonice decreta, non ligat manus iudicis ib.n.15
Inhibitio quando non sit obseruanda ib.n.16
siue iusta, siue iniusta, quando sit timenda ib.n.17
Inhibitio facta æquiualet decreto irritanti ib.n.19
Inhibitio, quando non fiat laico, nisi parte citata ib.n.71
contra ius, & æquitatem non valet p.2.c.45.n.14
quando fit de æquitate, ad impediendam executionem instramenti ib.n.17
à quo iudice fieri debeat ib.n.20
quando fiat creditori, etiam per viam denuntiationis ibid. n.24
ex causa falsitatis clerici, an facienda sit ib.n.2
Iniuria facta clericis, est vendicanda per seculares p.1. c.49. nu.17
Iniuria infertur opprimendo non subditos in alienam iurisdictionem p.2. c.6.n.4
Iniuria potest fieri clerico citra manus violentas p.2.c.27. nu.1
Iniuriam inferens clerico, quando non est excommunicatus ib.n.3
quælibet facta clerico, est mixti fori ib.n.6
facta clerico afficit Christum ib.n.7
Iniuriis afficientes clericos sunt excommunicandi ib.n.8
Iniuria vt sit atrox, quid requiritur ib.n.9
quælibet facta clerico dicitur atrox ib.n.11
facta clerico seculari, cui debeat fieri satisfactio ib n.12
facta monacho, cui debeat fieri satisfactio ib n.13
facta clerico, extra Ecclesiam, an sit punibilis de iure ciuili ib n.14
Iniuria est grauior, quæ fit alicui in domo propria p.3. c. 2. nu.100
Iniuria maxima fit appellando aliquem excommunicatũ, qui non est p.3.c.8.n.7
Iniustitia notoria non facit præsumi pro sententia p.3 c.7. n.21
Inquisitores sancti officii, possunt habere familiam armatam, & tamen inuocant brachium in subsidium p.1. c.50.n.21
Inquisitor potest inuocare brachium etiam si non habeat expressum in commissione p.1.c.51.n.6
Inquisitor debet præsentare literas suæ commissionis principi seculari p.2.c.35.n.1
Inquisitor solus potest cognoscere de publicatione bonorum, etiam feudalium delinquentis in crimine hære-

Digitized by Google

sit p.1.c.35.n.51
Inquisitor in causa dubia, non se intromittit, circa sortilegia p.2.c.12.n.11
Inquisitor solus cognoscit de blasphemia hereticali p.2.c.13 n.10 (p.2.c.53.n.14
Insignia Principis fuerunt communicata in feudis regalib.
Instantia perempta, adhuc superest obligatio p.3.c.2.n.26
Instantia iurisiiulis debet tractari inter litigantes in foro seculari p.3.c.5.n.8
Instrumentum donationis Ludouici ex Volaterrano p.1.c.31.n.3 (45.n.5
Instrumentum guarentigie, quid dicatur continere p.2.c.
Instrumentum vsurarium exequi non debet ib.n.18
Insula Sicilia, Sardinia, & Corsica, sunt partes Italiæ p.1.c.26.nu.35
Insula Canaria, Nigraria, & Gorgona, sunt datæ in feudum Imperatori à Papa ib.n.54
Insula Creta, paret iurisdictioni Venetorum p.1.c.33.n.23
Insula Corsica, paret iurisdictioni Ianuensium ib.n.88
Insulæ in Rhodano fuerunt adiudicatæ Regi Francorum p.1.c.47.n.53
Insula facta per circuitum fluminis violentum, permanet p iorum dominorum ib.n.54
Interdicto subiiciuntur loca non obedientia mandatis Papæ p.1.c.41.n.20
Interdicti vsus in ecclesia ostenditur à tempore D. Augustini p.3.c.20.n.1
eius definitio qualis ib.n.2
localis monumenta à quo tempore reperiantur in ecclesia ib.n.3
eius vsus propter quam causam fuerit introductus ib.n.4
quæ regna fuerint supposita, & quanto tempore durauerint interdicta ib.n.5
eo vti debent prælati ecclesiæ aduersus temporalem potentiam ib.n.7
Interdicta ecclesiastica cum magna tarditate fulminanda p.3.c.21.n.1
eorum scientia quomodo probetur ib.n.18
Interdicti tempore quæ diuina celebrentur p.2.c.44.n.18
Interpellatio requiritur, cum tractatur de amittendo iure propter negligentiam p.3.c.5.n.40
Interesse lucri cessantis vniformiter taxatum non potest per debitorem promitti in contractu p.2.c.7.n.28
Interesse lucri cessantis debetur solũ solito negotiari ib.n.32
Intrusio in carcerem est pœna de iure conico p.1.c.50.n.16
Intrusio in carcerem de iure canonico, quæ pœna sit p.2.c.29.nu.11
Inuestitura prima Regni Neap. fuit data, pro se, & heredibus quibuscunq; p.1.c.26.n.24
Inuestitura Regni fuit data, pro se, & heredibus, & successoribus masculis, & fœminis ib.n.27
Inuestitura Othonis II. facta Aledramo de Marchia Saluciarum p.1.c.33.n.62
Iosue fuit electus successor Moysis, & habuit principatum à summo sacerdote p.1.c.3.n.7
Italia quomodo fuerit gubernata à Romanis p.1.c.33.n.2
Italiæ situs, & confinia quæ sint ib.n.1
Italia quot gentes extera potita sunt ib.n.3
Italia nomen Ethimologia, & diuisio in prouincias ib.n.4
Italia diuisio in prouintias secundum Cameram Apostolicã (ib.n.5
Italia bellorũ causa, quot ascribantur p.1.c.41.n.40
Italiæ partialitates, & factiones, quibus remediis exterpandæ essent ib.n.47
Iudæorum ruina, & exterminium, quando, & à quo factum p.1.c.4.n.35
Iudæi nullam habent iurisdictionem, neq; dominium regnorum p.1.c.24.n.19
facti sunt serui à morte Christi ib.n.20
quare sint tolerandi cum Christianis ib.n.21
Iudæi super restituendis vsuris non possunt cognosci per iudicem ecclesiasticum p.2.c.13.n.16
Iudæi, quando iuste expelli possunt ib.n.26
Iudæi putant, se cum vxoribus posse exercere, etiam in vase non congruo, sed hoc esse reprobatum p.2.c.15.n.19
Iudæi quomodolibet sodomitæ, à solo iudice laico cognoscendi, & puniendi sunt ib.n.20
non gaudent immunitate ecclesiarum p.2.c.51.n.32
Iudæus, Apostata, & hereticus, confugientes ad ecclesiam, possunt cognosci per inquisitores ib n.34
Iudæus si cõmittat adulteriũ cum Christiana, an debeat puniri pœna statuti, vel iuris communis p.2.c.19.n.29
Iudex laicus non cognoscit de excommunicatione coram se opposita p.3.c.16.n.6 & 18
cognoscit de iuramento per modũ quæstionis facti ib.n.8
debet scire qualitates litigantium ib.n.13
Iudex iustus primum quæritur in republica p.1.c.7.n.13
Iudex non prosequitur accusationem, post mortem accusatoris p.1.c.36.n.4 (n.12
Iudex non habet liberum arbitrium in pœnis statuendis ib.
Iudex laicus, an innocet brachium ecclesiastici iudicis p.1.c.50.n.33. & 35
secularis non habet cognitionem in causa heresis, nisi ex delegatione Papæ p.1.c.51.n.3. & p.3.c.16.n.4
secularis imploratus super brachio suspitionis heresis, nil cognoscit ib.n.4
secularis non cognoscit contra clericũ degradatũ ib.n.16
laicus nil potest facere contra clericum degradatum nisi imponere pœnam legalem ib.n.19
laicus imploratus à partibus, pro executione sententiæ, quando cognoscat de illius viribus ib.n.20
Iudex nulliter procedens, dicitur spoliare ib.n.28
Iudex executionis, an possit cognoscere de nullitatibus sententiæ ib.n.29
Iudex ecclesiasticus iudicat etiam laicum, in crimine ecclesiastico p.2.c.1.n.3
ecclesiasticus potest mandare, & inhibere iudici laico, ne procedat in crimine ecclesiastico ib.n.4
Iudex causæ præparantis, est iudex causæ præparatæ ib.n.19
ordinarius potest præuenire delegatum, & quando fallit p.2.c.2.n.10
Iudex præueniens quando amittit iurisdictionem ib.n.11
Iudex ciuilium causarum, quando præueniat iudicem ordinarium ib.n.13
Iudex præueniens quid faciat ib.n.16
secularis in ciuilibus, est competens contra laicum factum clericum ib.n.21
Iudex ꝓcedens per inquisitionẽ, quãdo realiter citat, nõ impeditur per iudicẽ procedentẽ per accus. p.2.c.3.n.22
Iudex quilibet potest cognoscere, an sua sit iurisdictio p.2.c.4.n.1. & 7
Iudex ex officio procedens, & quando habetur vt pars, non potest cognoscere an sua sit iurisdictio ib.n.3
laicus non cognoscit, an sua sit iurisdictio contra clericum ib.n.5
laicus turbans iurisdictionem ecclesiasticorũ, efficitur de illorum foro, sed non è contra p.4.c.101.n.1. & 15
Iudex cõpetens quis sit super validitate excom. p.3.c.16.n.1
Iudicem laicum posse sequestrũ facere in bonis temporalib. ecclesiasticorum, qui Doct. teneant p.4.c.101.n.2
Iudex extra territorium, & in quibus casibus non cognoscit de sua iurisdictione p.2.c.4.n.6
Iudex citans, cognoscit de dubio sua iurisdiction p.2.c.4.n.8
cognoscens, an sua sit iurisdictio, habet à lege iurisdictionem ib.n.9
ex rescripto falso, potest cognoscere, an sua sit iurisdictio ib.n.11

Iu-

Digitized by Google

carens iurisdictione, nisi sit incapax potest cognoscere an sua sit iurisdictio ibid. n. 12
secularis imploratus de brachio, in quibus casibus non cognoscit an sua sit iurisdictio ibid. n. 16. neq; cognoscit de nullitate sententia p. 3. c. 16. n. 17
Ecclesiasticus non potest prohibere secularem, ne cognoscat de suis causis, inter laicos ibid. n. 18
Ecclesiasticus regulariter, potest precepta facere iudici laico ibid. n. 19
Ecclesiasticus, quando non est superior laico ibid n. 23. 28
laicus non curat inhibitiones ecclesiastici, in suis causis ibid. n. 26
Ecclesiasticus relaxans iniustas censuras, tenetur pœna sacrilegii ibid. n. 30
iudex bonus dicitur minister Dei in terris, secus malus ibid. n. 35
secularis non cognoscit de criminibus vsurarum, iuxta comm. opin. p. 2. c. 7. n. 1
Ecclesiasticus inhibet laico, ne procedat super exceptione vsurarum ibid. n. 3
Ecclesiasticus cognoscit de substantia contractus, an sit vsurarius ib. n. 11
laicus supersedet in causa, quousq; per ecclesiasticum fuerit definita exceptio ecclesiastica ib. n. 12
Ecclesiasticus dum cognoscit super incidenti, iudex laicus debet supersedere in principali p. 2. c. 8. n. 11
laicum esse competentem, super incidenti filiationis, si tractetur de petitione hæreditatis ibid n. 12
iudex in causa præparante, remanet in causa præparata ibid. n. 14
laicus est competens, super quibuslibet articulis ecclesiasticis meri facti ib. n. 19
laicus cognoscit, si filius est natus in figura matrimonii ib. n. 25
laicus est competens, super illegitimitate probanda, per publicam vocem, & famam, & quæ requirantur pro ea ib. n. 30
cognoscit de legitimatione, ex subsequenti matrimonio ib. n. 34
appellatione pendente à sententia matrimonii coram ecclesiastico, decernit alimenta vxori ib. n. 35. & 37
cognoscit de possessorio causa spiritualis ib. n. 38
iudex laicus nullam habet cognitionem super crimine heresis p. 2. c. 35. n. 6
laicus non potest declarare qualitatem hereticalé ib. n. 7
laicus non cognoscit de heresi ad effectum bonorū, ib. n. 8
iudex competen in causa feudali est dominus p. 2. c. 35. num. 10
Ecclesiasticus est competens, super publicatione bonorum, etiam feudalium heretici ib. n. 11
laicus, an cognoscat de possessoriis beneficiorum p. 2. c. 39 nu. 15
laicus non cognoscit de titulo beneficii ib. n. 24
laicus non cognoscit de iure patronatus p. 2. c. 41. n. 4
Ecclesiasticus cognoscit de iure funerandi ib. n. 5
laicus cognoscit de iurepatronatus, cum agitur de priuando patrono ib. n. 8
laicus cognoscit de iure patronatus cum vniuersitate rerum ib. n. 11. & 13
laicus in sententia nil exprimere debet de iure patronatus ib. n. 12
laicus est competens super iure patronatus in actione personali ib. n. 16
laicus cognoscit de expulsione violētā à sepultura ib. n. 18
laicus cognoscit de iure sepulcrorum ad instantiam creditorum ib. n. 19
iudex ecclesiasticus, quando inhibet laico sub pœna excommunicationis p. 2. c. 42. n. 2
Ecclesiasticus, an possit inhibere laico, sine causa cognitione ibid. n. 4
laicus inhibitus, si procedat, quid patitur ib. n. 20
iudex quilibet potest cognoscere, an sua sit iurisdictio p. 2. c. 4. n. 1
laicus cognoscit, an sua sit iurisdictio, non solum quando est elidibilis per exceptionem, sed etiam quando opponitur nullam competere ib. n. 6
iudex laicus cognoscendo, an sua sit iurisdictio habet iurisdictionem à lege ib. n. 7
iudex cognoscens an sua sit iurisdictio non dicitur iudicare in causa propria ibid n. 11
Ecclesiasticus non potest vetare laicum, ne cognoscat an sua sit iurisdictio ib. n. 12
Ecclesiasticus facit precepta laico, ne cognoscat, super causa spirituali ib. n. 13
Ecclesiasticus non est superior laico declarante se competentem p. 2. c. 4. n. 16
laicus, quando non obstante inhibitione ad vlteriora procedat ib. n. 19
iudex quilibet est minister Dei in terris ib. n. 28
quando dicatur minister diaboli ib. n. 29
laicus excommunicatus ab ecclesiastico; quando debeat se pro excommunicato gerere ib. n. 30
laicus, an teneatur docere de titulo suæ iurisdictionis, in spiritualibus p. 2. c. 5. n. 1
debet docere saltem de fama priuilegii ib. n. 3
iudex quilibet dicitur princeps ciuitatis, vel territorii, cui preest ib. n. 11
Ecclesiasticus in quibus habeat fundatam intentionem, quo ad iurisdictionalia ib. n. 16
iudex laicus potest cognoscere de quolibet titulo colorato ib. n. 18
laicus habet iurisdictionem in personis clericorum incorrigibilium p. 2. c. 36. n. 5
laicus non est competens, super solutione decimarum p. 2. c. 43. n. 12
est competens super solutione decimarum, quando conuenitur clericus ib. n. 18
potest cognoscere de quantitate decimarum, quæ debentur ib. n. 74
Ecclesiasticus dum cognoscit super incidenti, iudex laicus debet supersedere in causa principali p. 2. c. 11. n. 11
laicum esse competentem, super incidenti filiationis, si tractetur de petitione hæreditatis p. 2. c. 8. n. 12
in causa præparāte remanet in causa præparata ib. n. 14
iudex laicus an cognoscat de iuramento, & eius viribus p. 2. c. 9. n. 1
cognoscit de absolutione iuramenti ib. n. 16
cognoscit de iuramento, quando continet turpitudinem, ex parte recipientis ib. n. 19
compellit partē ad obseruantiam iuramenti ib. n. 20
cognoscit de iuramento etiam ad instantiā partis ib. n. 21
cognoscit de nullitate absolutionis iuramenti ib. n. 22
iudex laicus, cur non exequatur sententiam iudicis ecclesiastici ib. n. 23
potest declarare aliquem incurrisse periurium ibid. nu. 24
iudex ecclesiasticus solus declarat an aliquis sit periurus ib. n. 26
non potest inhibere laico, ne procedat super causa iuramenti ib. n. 31
iudex causæ præparantis. est etiam iudex causæ præparatæ, & quomodo hoc non seruetur in practica ibid. nu. 36
iudex ecclesiasticus data absolutione, non inhibet laico, ne procedat ad exequutionem instrumenti guarentigiati ibid. n. 37

non inhibet laico, ne procedat, contra heredem iurantis etiam pendente absolutione concedenda ib. n. 40
non potest cogere heredem iurantis, ad obseruantiam iuramenti ib. n. 42
Iudex laicus est competens, super eligendo administratore loci religiosi p. 2. c. 10. n. 30
Iudex laicus cognoscit de nullitate contractus usurarii p. 2. c. 38. n. 25
procedit etiam per viam inquisitionis, super causa usuraria ib. n. 26
Iudex laicus, quando possit cognoscere de excommunicatione p. 2. c. 11. n. 6
Iudex laicus, & iudex ecclesiasticus, non debent se impedire, circa poenas sacrilegis imponendas ib. n. 22
Iudex laicus non potest condemnare ad mortem eum, quem iudex ecclesiasticus condemnasset ad perpetuum carcerem ib. n. 26
laicus solus cognoscit de iudeo blasphemāte p. 2. c. 13. n. 15
laicus non potest praecipere confessori laico, in casu necessitatis, vel interpreti laico, ut reuelet confessionem p. 2. c. 14. n. 17
laicus cognoscit in clericum sodomitam, etiamsi semel deliquerit p. 2. c. 19. n. 4
Iudex ecclesiasticus inhibet seculari procedenti pro adulterio, quo ad separationem thori ib. n. 5
laicus est competens pro adulterio, si tractatur de perdenda dote p. 2. c. 19 n. 8
si praeuenerit pro puniendo laico adultero, tunc ecclesiasticus non potest recipere testes, ad negandum matrimonium ib. n. 19
ecclesiasticus praeuentus, quando imponit poenam adulterii a lege, vel consuetudine introductam ib. n. 25
laicus imponit poenam iudaeo adultero, etiam per statutum minoratam ib. n. 26
laicus potest cogere maritū ut dimittat cōcubinā ib. n. 36
Iudex ecclesiasticus cogit maritum, sub poena excommunicationis, ut dimittat concubinam ib. n. 38
Iudex laicus potest punire cōcubinas clerico-rū p. 2. c. 20. n. 13
ecclesiasticus non compellit secularem iudicem, ut dilationes det breuiores, personis miserabilibus p. 2. c. 21. nu. 2
non cognoscit contra laicum de re temporali ib. n. 13
Iudex laicus, qui iudicat personas miserabiles, an debeat sequi ius Canonicum ib. n. 14
laicus potest subditos rixantes ad pacem cogere in ciuilibus p. 2. c. 22. n. 10
Iudex quilibet, an possit cogere partes ad concordiam ib. n. 11
potest cogere partes ad concordiam in criminalibus ibid. nu. 13
potest cogere partes ad dandum fideiussorem de bene uiuendum ib. n. 17
laicus potest procedere per inquisitionem, pro qualibet iniuria contra clericum facta p. 2. c. 27. n. 15
ecclesiasticus non habet punitionem laici, pro iniuria facta clerico ib. n. 16
ecclesiasticus detinet laicum, sibi praesentantem falsas literas p. 2. c. 28. n. 6
posset capi facere laicum falsantes literas, si falsitas de iure ciuili esset praecepta ib. n. 7
si condemnaret falsarium falsitate praescripta de iure ciuili, an procedat brachii imploratio ib. n. 15
Iudex delegatus non habet proprios executores p. 2. c. 29. nu. 17
Iudici laico impedienti ecclesiasticum, quid fit ib. n. 19
Iudex laicus quam cognitionem habeat super clericatu p. 2. c. 31. n. 2
qui potest cognoscere de clericatu, cur debet statim id facere ib. n. 15
ecclesiasticus debet definire, an prima tonsura sit ordo p. 2. c. 31. n. 19
laicus potest recipere testes pro sua informatione, an quis sit clericus ib. n. 21
an cognoscat utrum quis sit habitus clericalis ib. n. 22. 26
cognoscit si clericus coniugatus per ipsum detentus, contraxit cum unica, & virgine ib. n. 23
cognoscit an clericus remitti debeat, vigore habitus, quem deferebat ib. n. 29
cognoscit de habitu clericali, si captus per ipsum incesserit in habitu laicali ib. n. 30
Iudex articuli principalis, quando sit etiam iudex incidentis ib. n. 28
Iudex laicus delegatus in causa clericorum, iudicat ex auctoritate Papae p. 2. c. 6 n. 11
ecclesiasticus, & iudex laicus, in administranda iustitia, debent esse concordes, & iuuari ad inuicem p. 2. c. 32. nu. 35
ecclesiasticus, an inhibeat iudici laico, ad impediendam executionem instrumenti p. 2. c. 45 n. 3
ecclesiasticus procedens super usuris, non potest impedire per laicum procedentem super executione instrumenti ib. n. 22
quando possit inhibere, ex officio iudici laico, procedenti super executione instrumenti ib. n. 23
Iudex causae praeparatoriae, an sit iudex causae praeparatae p. 2. c. 46. n. 2
Iudex praeparatorii, non est iudex praeparati, in praeiudicium iurisdictionis ib. n. 5
praeparatorii, quando inhibeat iudici causae praeparatae ibid. n. 8
ecclesiasticus ex officio potest inquirere contra usurarios p. 2. c. 46. n. 9
procedens super absolutione iuramenti, non inhibet iudici laico procedenti super executione instrumenti ib. n. 19
ecclesiasticus cogit seculares, & ministros iustitiae, ad obseruatiam canonum p. 2. c. 47. n. 6
Iudex quis erit competens, quando laici, vel clerici tenentur actione subsidiaria, ad reparationem ecclesiae ib. nu. 15
laicus in causis ecclesiasticis ordinatoriis iudiciorum debet sequi ius ciuile, secus in decisoriis p. 2. c. 39 n. 1
laicus quando cogi potest ad obseruantiam iuramenti ib. n. 5
ecclesiasticus impertitus, potest in causis ecclesiasticis petere consilium a laico ib. n. 10
praecipit laico, quando notorie constat de mala fide praescribentis ib. n. 14
Iudex laicus potest disponere, ut usura praesumatur, ex aliquibus coniecturis p. 2. c. 49. n. 16
ecclesiasticus solus cognoscit de iure immunitatis Ecclesiae p. 2. c. 50. n. 4
laicus, qui extraxit aliquē de ecclesia, sine licentia Episc. debet remittere captum ad eundem locum ib. n. 9
relaxans captum in ecclesia, non potest iterum illum capere ib. n. 10
laicus propria auctoritate extrahit eum, qui gaudere non potest immunitate ecclesiarum ib. n. 16
Iudex uterq; cognoscit, an quis gaudere debeat immunitate ecclesiarum ib. n. 21
Iudex uterq; si discordant, circa cognitionem immunitatis ecclesiarum, eligendus est tertius, & tandem recurrendum ad superiorem ib. n. 22
Iudex praeueniens dicitur habere fortiorem iurisdictionem p. 2. c. 50. n. 23
laicus cognoscit de immunitate ecclesiarum, stante qualitate concernente suam iurisdictionem ib. n. 24

non

Digitized by Google

non potest procedere contra bona confugientis ad Ecclesiam ibid.n.25
Ecclesiasticus scribens ad laicū, an debeat vti literis requisitoriis, vel preceptoriis p.2.c.52.n.1
Iudex vterq; in casibus mixtæ iurisdictionis procedunt à pari ibid.n.8
Iudex debet requiri ex processu alieno ibid.n.10
laicus requirit Ecclesiasticum, cum literis hortatiuis in casibus suæ iurisdictionis ibid.n.13
Iudex ecclesiasticus quando possit adiri per viam denuntiationis p.3.c.8.n.7
Iudicari posse aliquādo contra cōem opinionē p.1.c.47.n.50
Iudices quando fuerunt electi à Deo, vt præessent iurisdictioni populi sui p.1.c.3.n.8
Iudicandi auctoritas olim penes quem fuerit, & nunc penes quem sit p.1.c.8.n.4
Iudicum nullus debet alterum impedire p.3.c.6.n.3
Iudicibus sorte electis per Pop. Rom. quæ tabula assignabatur p.1.c.36.n.15
Iudices, qui iudicent appellatione remota p.1.c.43 n.5
Laici, an cognoscant de hæresi ad effectum publicatis. nis bonorum p.1.c.51.n.8
Iudices quomodo coniunguntur, quando causa est spiritualis, & persona secularis p.2.c.1.n.12
Iudices diuersi delegati, debent simul cognoscere, cuius sit iurisdictio p.2.c.4 n.13
Iudices imperiti etiam cognoscunt de sua iurisdictione, super dubio iuris ibid.n.14
Iudices duo, ab eodem dati, diuerso tempore, quando simul cognoscunt, an sua sit iurisdictio ibid n.10
Iudices seculares sunt pars Ecclesiæ p.2.c.38.n.16
laici, si neglexerint punire schismaticos, sunt excommunicandi ibid n.17
habent iurisdictionem in schismaticis ibid.n.1
Iudicium non potest euitari, quin fiat iuxta leges, & consuetudines iudicis, qui debet iudicare p.3.c.5.n.7
Iulius II. concessit Regna Granatæ, & Nauarræ, priuatis Regibus p.1.c.22.n.13
Iura humana pertinent ad Imperatorem p.1.c.17 n.6
Iuris diuini multa sunt, quæ lege Euangelica non scribuntur p.2.c.6.n.20
Iura quot loquantur de amissione feudi, in consuetudinibus feudorum, & omnia declarantur p.2.c.35.n.30
Iura familiarū sepulcrorū vendi nō possunt p.2.c.41.n.23
Iura patronatuū, & sepulcrorū, an possint obligari ibi.n.25
Iuris patronatus fructus, in quibus consistunt ibid.n.27
Iuramentum fidelitatis, per Imperatorem præstatur Papæ, ex concilio Toletano p.1.c.18.n.14
Iuramentum fidelitatis obligat feudatarium, temporaliter non spiritualiter ibid n.23
Iuramentū quale pstetur pro Regno Siciliæ p.1.c.26 n.30
Iuramentum præstitum a Rege Aragonum, pro Regno Sardiniæ, & Corsica ibid.n.37
Iuramentum Imperatoris, comprehendit omnia contenta, sub fidelitate p.1.c.49.n.13
Iuramentum extraiudicialiter interpositum non producit actionem, sed pro eo agitur coram iudice ecclesiastico p.3.c.8.n.16
Iuramentū nō accumulat forū foro, in herede p.2 c.9.n.41
non transit ad heredes, quo ad reatū periurii ibid.n.43
Iuramentum, an possit tolli per laicos, saltem ratione confirmationis contractus p.2.c.49.n 17
Iuramentum temerarium, non est obseruandū p.3.c.7.n.7
Iuramenti cognitio, est mixti fori p.2.c.9.n.17
Iuramentum non tenet, si inducat peccatum, etiam veniale
Iurisdict. potestas, vnde descendat p.1.c.1.n.1 (p.2.c.49.n.2
Iurisdictio non fuit in statu innocentiæ, sed post peccatum p.1.c.1.n.15
Iurisdictionis vsus, post iudices, fuit datus à Deo sacerdotibus p.1.c.3 n.9
Iurisdictionem licet defendere pœnali iudicio p.3.c.1.n.7
Iurisdictio delegati turbata per quem sit defendenda ibid. num 17
Iurisdictio Populi, iterum redacta ad sacerdotes tempore Machabeorum ibid.n.11
Iurisdictio in genere, quid sit p.1 c.8.n.1
vnde oriatur ibid.n.3
in quot species diuidatur ibid.n.5
plenissima qualis sit ibid.n.6
simpliciter nuncupata qualis sit ibid n.7
Iurisdictio quæ respicit imperium, quomodo diuidatur p.1.c.8.n.8.
Ecclesiastica quid sit ibid.n.9
secularis quid sit ibid.n.10
secularis quomodo fuerit pmissa in vsurpatoribus ibi.n.12
secularis quomodo sit confirmata in successoribus vsurpatorum ibid.n.14
Iurisdictio suprema laica est penes Regem p.1.c.17.n.2
Ecclesiastica quomodo diffiniatur ab aliquibus ibi.n.24
temporalis dependet a spirituali temporaliter p.1.c.18.n 3
temporalis secundum suam naturam, reducitur ad spiritualem, & ita temporaliter ibid.n.4
Iurisdictionis temporaliter administrata, qui sint effectus ibid.n.7
Iurisdictio, & potestas, an possit dari vni Principi de iure humano p.1.c.21.n.11
Iurisdictiones, & Regna, non esse penes iudices, nec Saracenos p.1.c.24.n.10
Iurisdictio, dominium, & principatus omnis, translati sunt ab infidelibus, ad fideles ibid.n.11
Iurisdictio feudalium pertinet ad dominum feudi priuatiue ad alios p.1.c 25.n.3
Iurisdictionis exercitium ad quem dominum pertineat p.1.c.33.n.27
Iurisdictio fluit, & refluit à Principe ibid.n.105
Iurisdictio est indiuidua p.1.c.47.n.1
quomodo prorogari, & augeri dicatur ibid. n.2
Iurisd. & dominium a pari procedunt ibid.n.3
cohæret territorio passiue ibid.n.5.
ordinaria cohæret territorio ibid.n.7
ecclesiastica ordinaria nullo modo potest concedi laicis p.2.c 6.n.34
vniuersalis dicitur ordinaria ibid.n.35
Iurisdictio vniuersalis inseparabilis à territorio p.1.c.47. non recipiat incrementum ibi. n.34 (n.8
non posse recipere incrementum secundum magis communem op. ibid.n.35
prout est iuris priuati quomodo cōsideretur ibid.n.38
crescit per alluuionem secundū certam opinionem ibid.
non crescit per augmenta patentia ibid n.51 (n.48
Iurisdictiones inferiores, & potestates omnes dependent à Petro p.1.c.49.n.5
Iurisdictio, quando acquiratur per præuentionem p.2.c.2. n.1. & 3. & 7
præuenta ante clericatum valet quoad sententiam, non autem quoad executionem ibid.n.23. & 27
acquiritur per præsentationem instrumēti p.2.c.3.n.13
verbalis non impeditur per citationem ibid.n.20
Iurisdictio vtraq; semper fuit penes sacerdotes p.2.c.6.n.21
laicorum non potest fundari ex loco Pauli ad Rom. cap. 13.ibid.n.26
ordinaria Ecclesiastica nō potest præscribi ibid.n.39
vniuersalis est ordinaria, etiam si sit in aliquo loco particulari ibid.n.40
inferioris, non potest prorogari per superiorem ibid.n.42
laici, in quibus casibus sit suspensa p.2.c.42.n.5

Digitized by Google

Iurisdictionalia aequiparantur nedum spiritualibus, sed interdictis p.2.c.4.n.5.& 58
longe differunt à spiritualibus, secundum aliquos Doctores ibid.n.6
Iurisdictio omnis de iure pertinet ad Principem ibid.n.8
eius possessorium non requirit veri tituli probationem ibid n.67
Iurisdictionis negotia sunt magni praeiudicii p.2.c.31.nu.9
Iurisdictio quando quaeratur praescriptione ibid.n.13
ordinaria clericorum, non potest consuetudine praescribi p.2.c.6.n.14
clericorum penes quos fuerit ab initio ibid nu.17
Inferioris non potest prorogare superior ibid.n.19
eius prorogatio, quando fiat a lege ibid.nu.28
Iurisdictio Ecclesiastica, & secularis debent se ad inuicem suffragare p.2.c.32.n.36
Iurisdictionis est apponere poenam statutis p.2 c.33.n.15
Iurisdictio non prorogatur, per absolutionem facti p.2.c.46.n.21
Iurisdictio probatur per concessionem priuilegiorum p.1.c.33.n.84
Iuris Naturalis effectus p.1.c.1.n.10
Ius naturale hominum quid sit ibid.n.26.
Ius gentium quomodo differat à iure naturae ibi.n.27
Ius naturale non est diuinum, propter subalternationem super naturali ibid.nu.31
Ius Romanum fuit prohibitū allegari in Hispania p.1.c.26.n.71
Ius Italicum quomodo concedebatur ibid.n.75
Ius canonicum attenditur in causis matrimonii p.2.c.8.num.5
Ius canonicum, an attendendum in foro seculari, si tractatur de sequelis matrimonii ibid.n.6
Iuri diuino quod est conforme dicitur de iure diuino p.2.c 6.n.15
quomodo differat à iure ciuili, citra possessorium p.2.c.39.n 19
Ius patronatus, quid sit p.2.c.41.n.1
Ius patronatus, an sit spirituale, in prima sui erectione ibid.n 3
Ius funerandi, quid sit ibid.n.6
Ius funerandi non est sub proprietate laicorum ibi.n.7
Ius patronatus, quando publicari possit, cum vniuersitate bonorum ibid.n.15
Ius patronatus non transit cum venditione omnium bonorum ibid.n.26
Ius retractus, an comprehendat clericum, agente contra clericum p.2.c.34.nu.10
Ius ciuile non est seruandum in foro seculari, quando ex illius obseruantia inducitur peccatum p.2.c.49.num.4
debet seruari, si clericus conueniat laicum, pro re sua temporali ibid.n.18
debet seruari inter Ecclesiasticos in contractibus stricti iuris ibid.n.20
Ius diuinum fundatur ex totius ecclesiae consensu p.2.c.6.nu.18
quando standū sit ei, etiam in foro Canonico p.2.c.49.num. 21
Ius canonicum parum, aut nihil tractat, de contractibus stricti iuris ibid.n.19
quando seruandum sit, in causis feudalibus ibid.n.22
Ius Italicum, quando fuerit concessum in Hispania p.1.c.26.n.76
Iustinianus fuit literarum ignarus p.1.c.31.n.5
Iustum quale dicatur in actibus humanis p.1.c.28.n.35. & p.2.c.34.n.20
Iustum praesumitur, quod à principe ordinatur p.1.c.52.num.3

L

Laici delegati à Papa, iudicabunt causā, ex auctoritate delegantis p.2.c.6.n.36
Laici habent iurisdictionem in clericos schismaticos p.2.c.38.nu.1
Laici patroni, an possint cogi per Episcopum ad reparationem Ecclesiarum dirutarum p.2.c.48.n.2
Laici dioecesani, quomodo dicuntur subditi Episcopi ibid.num.11
Laicus in Ecclesia delinquens, est de foro Ecclesiae p.2.c.11.num.23
Laici sunt subditi, sublimioribus potestatibus clericorum, ex praecepto Pauli p.1.c.25.n.47
Latro publicus quis sit p.2.c.51.n.22
Latrones publici non gaudent immunitate Ecclesiae ibid.num.21
Laudum nullum emologatum potest valere in vim pacti p.1.c.33.n.67
Legatum proconsulis, non habet merum imperium p.1.c.36.nu.13
Legatus de latere vtitur eiusdem insigniis, quibus vtitur Papa p.2.c.53.n.3.& 18
est imago Papae ibid.n.17
assimilatur proconsuli p.2.c.10.n.20
potest vti baldachino ibid.n.23.& 30
Legata ad pias causas non executa, quando applicentur fabricae sancti Petri de vrbe ibid.n.13
Legato ingredienti ciuitatem suae prouintiae, totus populus occurrit, & eum recipit, sub pallio ibid.n.21
Legato ingredienti prouintiā Populus debet acclamare, viuat talis legatus ibid.n.22
Legatus habet supremam iurisdictionem ordinariam ibi.num.24
Legibus illis non est credendum, quarū repelluntur auctores p.1.c.20.n.3
Leges Imperiales, quare dirigantur ad subditos, & non vniuersaliter p.1.c.21.n.16
Leges transgredi permittitur propter periculum p.1.c.24.num.25
Leges Longobardorum carent ratione p.1.c.33.n.32
Legis condendae potestas est meri Imperii p.1.c.36.nu.2
Leges condere, an sit effectus supremae potentiae p.1.c.37.n.2
Leges Solonis, & Ligurii, cur appellentur a Populis, qui dederunt facultatem ibid.n.3
Leges debent esse iustae p.1.c.38.n.1
Legis aeternae descriptio ibid.n 2.& 11
Legi aeternae quomodo conueniat promulgatio ibid.n.3
Legem aeternam dari, quomodo probetur ibid.n.6
Legem aeternam non esse diuinae mentis ideam, nec prouidentiam ibid.n.9
Leges, & tituli ciuilis iurisprudentiae, quomodo dependeant a praeceptis diuinis singulariter demonstratur ibid.n.19.
Leges iniquae, an condi possint ibid.n.20
Legis condendae tria praecepta praecipue obseruanda ibid.num.21.
Leges quare sunt diuersae, in diuersis locis ibid.n.22
Leges conditas errare peius est, quam hominem interficere ibid.n.27
Leges seculares super Ecclesiasticis sunt nullae p.2.c.6.n.22
Leges ciuiles, an sint correctae, circa dispositionem locorum religiosorum p.2.c.41.n.22
Legem naturalem omnes leges habent p.2.c.34.n.23
Leges Codicis, si non sunt approbatae de iure canonico, sunt nullae ipso iure ibid.n.29

Digitized by Google

Legem condere super Ecclesiasticis, excedit potestatem secularem ibid.n.30
Leges principum secularium, non ligant clericos, ad eorum obseruantiam ibid.n.31
Leges contra priuilegia clericorum, auferunt libertatem Ecclesiæ ibid.n.32
Leges auferentes competentia clericis de iure canonico, non valent ibid.n.33
idem si auferant competentia, de iure communi ibid. num.34
Leges permittentes necem in aliquibus casibus inducunt peccatum p.2.c.49.n.6
Lex intelligitur per rationes dubitandi, & decidendi p.1.c.9.n.6
Lex salica a quo, & quando lata est, & quæ sint eius verba p.1.c.28.n.32
Lex habens varios intellectus potest allegari in qua parte omnes conueniunt p.1.c.33.n.64
Lex nulla an possit confirmari, consensu recipientium p.1.c.35.n.4
Lex aliquando fit ad publicam, aliquando fit ad priuatam vtilitatem p.1.c.36.n.5
Lex quomodo est condenda p.1.c.37.n.4
Lex euangelica obligat etiam ignorantes p.1.c.38.n.4
Lex æterna quot modis dicatur venisse in notitiam creaturarum ibid.n.5
Lex æterna à quib. philosophis fuerit cognita ibid.n.7
Lex æterna quomodo attribuatur tribus personis diuinis ibid.n.10
Lex diuina quomodo manat à lege æterna ibid.n.12
Lex naturalis, immediate prouenit a lege æterna ibid. num.13
Lex humana quomodo dependentiam habeat à lege æterna ibid.n.18
Lex debet esse secundum mores patriæ ibid. n.23
Lex quare debet respicere vtilitatem communem ibid. num.26
Lex debet promulgari cum maxima consideratione ibid. num.28
Lex declaratur ex subsequentibus verbis p.2.c.7.n.21
Lex positiua potest distinguere, & moderare legem diuinam p.2.c.43.n.71
Lex iusta propter pacem, ligat aliquando clericos, & quomodo p.2.c.34.n.36
Lex super titulis Ecclesiasticorum, an possit condi a principe seculari ibid n.39
Lex quando imponit pœnam pro culpa an debeat in prouintia publicari p.3.c.11.n.11
l.1.ff de constit.princip.*declaratur* p.1.c.1.n.18
l.ex iure ff.de inst.& iure *declaratur* ibid.n.22
l.in pecudum ff.de vsuris *declaratur* ibid n.28
l.imperium ff.de iurisdict.omn.iud.*explicatur* p.1.c.36.num.10
l.qui furere ff.de stat.homin.*quomodo procedat* p.1.c.47.num.4
l.Rutilia Polla ff.de contrah.empt.*intelligentia* ibidem num.33
l.maritus ff.de acquir.rer.dom.*intelligentia* ibid.n.37.39.& 41
l.in agris ff. de acquir. rer. dom. *intelligentia* ibidem num.45
l.fin.C.de alluuionib.*intelligentia* ibid.n.49
l.Episcopale C.de episcop.audien.*declaratur* p.1.c.50.num.19
l.cum quædam puella ff.de iurisdict.omn. iud. *intelligentia* p.2.c.3.n.3
l.fin.C.de ordin.cognit.*intelligentia* p.2.c.7.n.38
l.satis aperte C. de falsis *declaratur* ibid.n.41
l.nulli prorsus C.de iudic.*loquitur de legato* p.2.c.39.num.27
l.creditoris arbitrio ff.de distinct.pign.*intelligentia* p.2.c.32.n.25
l.à diuo Pio ff.de re iudic.*procedit in actione personali, & hypothecaria* ibid.n.28
l.præsenti §.cum autem C.de his qui ad Eccles.confug.*intellig.* p.2.c.50.n.26
l.1.C.de his qui ad Eccles.confug.*intelligentia* p.2.c.11.num.33
l.3.ff.de alim.& cib.legat. *non probari executores posse dari à iudice* p.2.c.10.n.17
l.Lutius § Titius ff.de leg.3.*intellectus* ibid.n.21
l.cum vir nubit in fœminam C.de adulter.*intelligentia* p.2.c.15.n.8
l.transigere C. de transact. *intelligentia* p.2.c.10.num.21
l.castitati C.de adulter.*intellig.* ibid.n.22
l.si vendita ff de peric.& commod.rei vendit.*explanatur* p.2.c.25.n.18
l.si quis non dicam rapere, *an procedat in Pizoccheris* p.2.c.26.n.8
l.maiorem C.de falsis *quomodo intelligatur* p.2.c.28.num.13
l.episcopale C.de episcop.audient.*declaratio* p.2.c.30.num.14
Legitimatio in quorumque casu potest fieri ab Illustr. Dominis de Campegia de Bononia p.2.c.8.n.32
Legitimationis vitium, quando est de iure canonico, dispensatio debet fieri a sede Apostolica ibid.n.33
Legitimatio personæ, debet fieri etiam in iudicio summarissimo p.2.c.37.n.10
Liber Pontificalis sacrarum ceremoniarum est approbatus p.1.c.20.n.14
Liber baptismi, probat ætatem, sed non qualitatem natalium p.2.c.8.n.23
Libertus liberatus à patrono, adhuc remanet obligatus p.1.c.20.n.22
Lictores 12. cur assumpserit Romulus p.2.c.53.n.12
Liguriæ situs, & confines p.1.c.33.n.79
Limites Episcopatuum an mutentur p.1.c.47.n.47
Lingua Italica a quibus fuerit introducta p.1.c.33.numer.33
Linguarum nationum diuersitas, quando originem habuit p.1.c.2.n.13
Literæ Regum, & Imperatorum scripta ad Papam, semper habent subscriptionem cum deosculatione pedum, ex antiqua consuetudine p.1.c.46.n.5
Literæ præceptoria hodie non sunt in vsu p.2.c.52.n.4
Literæ requisitoriæ an differant à monitoriis ibid.n.11
Literis requisitoriis quando scribendum sit ibid.n.12
Lis quando possit esse inter dominum, & agnatum p.2.c.35.num.32
Lites sunt immortales coram iudicibus Ecclesiasticis p.2.c.39.num.21
Litis pendentia super nullitate, impedit executionem, sententiæ p.2.c.45.n.19
Litis contestatio fit etiam super articulis conclusoriis p.3.c.6.num.12
Lombardia à quibus occupata, vnde nomen sumpsit p.1.c.33.n.30
Longobardorum Reges quot, vbi habitarunt, & quis eorũ leges condidit in Italia ibid.n.31
Longobardi à Carolo magno Italia expulsi ibidem num.34
Lombardiæ ciuitates, quæ sint ibid.n.35

Lotharius

Digitized by Google

Lothariꝰ Imperator, quomodo depingitur ad pedes Papæ p.1.c.18.n.22.

Lucana ciuitas pretio emit libertatem p.1.c.33.n.115

Lucenses non habent potestatem vibrandi ensem ibid. num.116.

M

Macedoniæ regionis descriptio p.1.c.4.n.10

Macedonicum Regnum, quando originem habuit, & quantum durauit ibid.n.9

Magistratus quando inceperunt ponere pœnas secundum eorum conscientiam, & æqui et m p.1.c.36.n.23

Magistratus quoties vti & mero Imperio ibid.n.25

Magistratus creare est effectus supremæ potentiæ p.1.c.42. num.1

Magistratuum creatio spectabat ad Populum, hodie obseruatur Venetiis ibid.n.2

Magistratus creati a Baronibus, faciunt vnum tribunal cum eisdem ibid.n.6.

Magistratuum creatio libere fieri debet, absq; pecunia ibi. num.8

Magistratus supremos impedientes vti suis insignis, excommunicari possunt p.2.c.53n.32

Magnus Magister Hierosolymitanus habet inuestituram à Papa p.1.c.26 n.56

Magnus præcopus Tartariæ respondet suis feudatariis genuflexis p.1.c.27.n.9

Maius dignum, quando trahat ad se minus dignum p.2.c. 10.n.33

Mala fides non datur cum auctoritate legis p.3.c.8.n.21

Mala quando potius sunt toleranda, quam puniendo p.3. c.7.n.28

Mala non sunt facienda, vt inde veniant bona p.2.c.34. num.38

Maleficia ad bonum finem, an sint permissa p.2.c.12. num.13

Maleficium maleficio tollere, an sit tolerandum, vel querendum ibid.n.14

Mandata Papæ, quas clausulas contineant p.2.c.4.n.24

Mandata Principum, cur sint exequenda omnino p.1.c.52. num.12

Mandata principum exequenda complete, etiam reuocata ibid.n.14

Mandata Principum non exequenda, quando turbaretur status vniuersalis ibi.n.16

Mandata Principum, semper habent clausulam Iustitiæ p.2.c.4.n.31

Mantua ciuitas est feudum Imperii p.1.c.33.n.43

Mantuæ quando fuerit indictum concilium generale ibid. num.44

Mantua quibus fuerit concessa ab initio ibid.n.45

Mantua fuit confirmata sub dominio Gonzagorum ibid. num.46

Marchia Montis ferrati est feudum Imperium ibid.n.48. & 59

Marchiæ montis ferrati administrator quis fuerit electus ab incolis ibid.n.49

Marchia montis ferrati non admittit successionem fœminarum ibid.n.53

Marchionatus, dignitatis feudum dicitur ibid.n.57

Marchia montis ferrati habet iura Imperatoris ibid.n.58

Marchia Salutiarum est feudum Imperii ibid.n.61

Marchia Salutiarũ contingit in partẽ, vni ex filiis Aledrami post eius mortem ibid.n.63

Marchio Montis ferrati quas ciuitates recognoscit a Duce Subaudiæ ibid.n.66

Marchiones Salutiarum coacti sunt præstare homagium Duci Subaudiæ ibi.n.68

Marchia Salutiarum pertinet ad Ducem Subaudiæ, ex conuentione inita cum Rege Franciæ Christianissimo ibid.n.71

Mare, & flumina possunt acquiri, & præscribi per consuetudinem ibid.n.10

Mare Adriaticum, cuius sit in vniuersali, & in particulari ibid.n.26

Maritus adulter non accusatur ab vxore p.2.c.19.n.40

Matrimonium potest probari in causa summaria alimẽtorum coram iudice laico p.2.c.43.n.76

semper est quid facti p.2.c.8.n.17

etiam de iure canonico, ex quibus præsumatur ibid. num.18.

hodie non præsumitur, ex concilio tridentino ibid.n.20

ad effectum successionis sufficit probari præsumptiue ibid.n.21

Matrimonia clandestina sunt valida vbi concilium nõ est publicatum p.3.c.11.n.12

Mediæ regionis descriptio p.1.c.4.n.7

Mediolanum aliquando fuit Vicariatus, & Camera Imperii p.1.c.33.n.39

Meliorationes feudi restituendi debent solui heredi restituenti ibid.n.126

Meliorationes in feudis facta, an sint feudales ibid.n.129

Meliorationes necessariæ, & vtiles in feudo facta, ad quem pertineant p.1.c.34.n.16

Meliorationes vtiles possessori, vel domino, ad quem pertineant ibid.n.18

Meliorationes in fortellitio, & Castro, quando non sint soluenda ibid.n.22

Membrum à corpore quando debeat abscindi p.2.c.34. num.2

Mensis primus anni, qui sit secundum Ægyptios p.1.c.6. num.5.

Merum Imperium, quid sit, secundum Bart. p.1.c.36.n.1

Merum Imperium, quid sit secundum Alciatum ibid. num.6.

Merum imperium, quare dicatur merum ibid.n.9

Merum imperium consistit in ciuilibus, & criminalibus ibid. n.11.

Merum imperium nullus magistratus habuit Romæ ante Imperatores p.1.c.36 n.14

Merum Imperium, quid sit ibid. n.21

Merum dicitur, quod purum, & simplex ibid n.22

Merum imperium, an pertineat ad solum Principem, vel ad alios magistratus ibid n.24

Meri Imperii definitio non datur, in l. imperium ff. de iurisd. omnium iud. ibid.n.27

Meri imperii in sex gradus diuisio communis reprobatur p.1.c.37.n.1

Metus excommunicationis reddit actum nullum p.3.c.9. num.81

Metus facti est, & quibus coniecturis probetur ibid n.81

Metus excommunicationis non excusat, si culpa præcedit ibid.n.86

Metus excommunicationis non facit præsumi renuntiationem actorum ibid.n.90

Miles factus post citationem, debet conueniri, coram iudice ordinario p.2.c.2.n.22

Ministri possunt indulgere, ex concessione principis p.1.c. 44.n.3

Modicum dicitur respectiue ad personas p.3.c.2.n.94

Mollities est species luxuriæ contra naturam p.2.c.17.n.4

Mollitiem propriam incitans, quomodo puniatur ibidem num 5

Monarchia Assyriorum, quando incepit, & quantum durauit p.1.c.4.n.2.

Monarchia Medorum à quo originem habuit, & quantum

Digitized by Google

tum durauit ibid.n.6
Monarchia sub Cyro,& Dario,fuit ex duobus regnis, Babilonicorum & Medorum ibid.n.8
Monarchia Græcorum quando inceperit,& quantum durauerit ibid.n.16
Monarchia Romanorum quam maximos limites habuerit ibid.n.18
Monarchia omnes inceperunt per vsurpationem,& violẽtiam ibid.n.34
Monarchia,& regna,quando incipiant secundum aliquos Astrologos p.1.c.6.n.6
Monarchia Christi in temporalibus,incepit ab eius natiuitate p.1.c.22.n.3
Monialium violatores,quot delicta committant p.2.c.26.num.1
Moniales cognita carnaliter, quam pœnam pati debent ibid.n.5
earum violatores puniuntur morte de iure ciuili ibid. num.7
Moniales de monasterio exeuntes cum causa, debent habere consensum sui superioris ibi.n.11
Monitio pro incorrigibilitate, an sufficiat fieri, per verba reprehensiua p.2.c.36.n.15
Monitio generalis,sufficit in multitudinem p.2.c.32.n.34
Monitiones coram quibus fieri debent p.3.c.1.n.26
Monitiones non requiruntur inferenda excommunicatione contra turbantes iurisdictionem contra Conar. part.3.c.1.n.4
Monitiones coram testibus fieri debent p.3.c.3.n.8
Monitio vnica quando pro pluribus sufficiat p.3.c.3. num.28
an requiratur in excommunicatis à iure ibidem num.29
Monitiones quando possunt fieri remittitur ad arbitrium Ecclesiastici p.3.c.4.n.4
sub pœna excommunicationis fieri non debent, quando actio ordinaria potest intentari ibid.n.9
Monitio cum publicatione fit præiudicium publico p.3.c.4. num.10
Monitionibus in concedendis,debet constare de debito petentis p.3.c.4.n.11
Monitiones generales quando resoluuntur in vim simplicis citationis ibid.n.13
facilius sunt concedendæ ad instantiam pauperum pro re parua ibid.n.27
concessæ à papa non differunt à concessis ab aliis inferioribus ibid.n.56
Monitiones generales non conceduntur contra personas nominatas p.3.c.5.n.1
conceduntur ad sciendum furem ibid.n.3
Monitiones generales non sunt concedendæ in præiudicium iurisdictionis laicorum p.3.c.6.n.1
non sunt concedendæ super articulis impertinentibus ibid.n.5.& 9
non conceduntur vltra petitâ ibid.n.11
Mulier se subiiciens excommunicato grauius peccat p.3.c.2.n.15
Monopolium, quid sit p.1.c.23.n.1
nullibi debet permitti, ex ordinatione Caroli quinti Imperatoris ibid.n.2
cognitio eorum,est mixti fori ibid.n.3
Monopoliorum diuersi casus qui sint ibid.n.4
Mons pietatis,vt sit locus religiosus,debet fundari cum auctoritate Episcopi p.2.c.10.n.23
qui gubernatur per laicos,debet cognosci, & iudicari,à iudicibus laicis ibid.n.24
Moronitæ,qui habitant iuxta Libiam,in Phœnicia,quid teneant. de fide p.1.c.37.n.206
Moscouiæ Dux,se exemit à subiectione præcopi, & de facto voluit vocari Rex p.1.c.27.n.10
Moyses, quando præficitur Populo Israelitico p.1.c.5. num.2
Moyses Princeps iurisdictionis constitutus à Deo ibidem num.4
Moyses factus est Princeps iurisdictionis in temporalibus ibid.n.5
Moyses fuit sacerdos, & iudicauit Populum in temporalibus p.1.c.8.n.11
Moyses habuit vtramq; potestatem p.1.c.25.n.34
Mulier fornicata cum presbitero, an debeat puniri per iudicem laicum,vel Ecclesiasticum p.2.c.20.n.12
Mulier passa iniuriam per ministros Regios,agit coram iudice Ecclesiastico ibid.n.22
Mulier subiiciens se excommunicato grauius peccat p.3.c.8.n.42
Multitudinis appellatione,venit vltra numerum quatuor p.2.c.23.n.15
Multorum appellatione,quot veniant,remittitur arbitrio iudicis ibid.n.16
Mundus sub qua constellatione creatus fuerit p.1.c.6. num.4
Mundus vniuersalis gubernatur, ad similitudinem hominis p.1.c.28.n.47
Mundus gubernatur,sicut corpus naturale p.1.c.40.n.1.& p.3.c.10.n.1
Muscarum plurima oriuntur in estate,propter non solutas decimas p.2.c.43.n.28

N

Nationes quæ originem habuerunt à filiis Noe p.1.c.2. num.9
Natura,apud Iurisconsultos, sumitur pro Deo p.1.c.1. num.30
Negatio rei afficit in casibus à iure prouisis p.1.c.33.n.131
Negligentia punitur de iure ciuili p.3.c.8.n.18
Negotiationes consultoriæ, de Episcopatu, an sint prohibendæ p.2.c.33.n.11
Negotium quodlibet,attribuitur causæ proximæ, non autem remotæ p.1.c.23.n.12
Nembroth quando ædificauerit turrim p.1.c.2.n.12
Nepos ex filia, excludit neptem ex filio part.1.c.26. num.110
Nobiles non ita leniter inducuntur ad delinquendum, vt plebei p.3.c.2.n.92
Noe quando suscepit filios, & quando fabricauit arcam p.1.c.2.n.7
Noe successores quas partes mundi legitime habitarunt, & potiti sunt ibid.n.8
Noe fuit Dux,& rector personarum Arcæ p.1.c.9.n.19
Notario non creditur, nisi de actu, qui coram eo geritur p.2.c.8.n.24
Notoria omnibus præsumuntur sciri ab omnibus p.1.c.32 num.30
Notorium facti plus operatur,quam notorium iuris p.2.c.50.num.17
Notorium est quod est in actis p.3.c.11.n.6
Numeri qui dant mutationem hominibus p.1.c.6.n.8
Numeri qui tribuunt legibus mutationem part.1.c.7. num.4
Numeris non adesse virtutem ibid.n.8
Numeri, an occultiore significato aliud significent ibid. num.9
Numerus pluralis, resoluitur in singularem p.1.c.16. num.7
Nuntius Apostolicus committit Episcopo decerni censuras p.3.c.4.n.51

Nullitas

Nullitas excommunicationis coram quo iudice deduci debeat p.3.c.14.n.2

O.

Obedientia est de lege iurisdictionis p.3.c.16.n.24
Obediendum semper est superioribus sine contradictione p.3.c.18.n.4
Obediendum non est superiori, qui officium suum egreditur p.2.c.45.n.9
Obediendum an sit Principibus infidelibus p.1.c.8.n.13
Obediendum non est, iniuste imperanti p.1.c.52.n.17
Obligationis translatio, quando fiat ad successores p.1.c.41. num.15
Obligatio instrumenti innititur propriè speciei, non vinculo iuramenti p.2.c.9.n.39
Obligatus in forma Cameræ Apostolicæ, tenentur foro secularium p.3.c.2.n.15
Obligatio ciuilis, vbi tollitur, remanet naturalis, in qua fundatur denuntiatio Euangelica ibid.n.48
Obligatio in forma Cameræ Apostolicæ potest etiam capi à priuata persona p.3.c.5.n.21
Obligationis translatio, quando fiat ad heredes p.3.c.11. num.15
Obseruantia antiqua, præsumitur, d. fluxisse à iusto titulo p.1.c.12.n.4
Obstetrices non tenentur reuelare, sub pœna excommunicationis p.3.c.7.n.24
Occidens bannitum auctoritate legis, non excusatur à peccato p.3.c.8.n.24
Officium quid sit p.1.c.8.n.2
Officia singula sunt committenda singulis personis p.1.c.17. num.20
Officium non posse p.2.c.37.n.12
Officium iudicis exuberat propter causam peccati vitandi p.3.c.4.n.12
Officium iudicis, quando implorari non possit p.2.c.45. num.7
Officiali cuilibet creditur in concernentibus eius officium p.3.c.37.n.3 & p.2.c.50.n.7
Omnis anima subdita sit, quomodo intelligitur p.2.c.6. num.22
Opinio communis pro Ecclesia semper præualet p.2.c.6. num.7
Opinio quæ fauet Iurisdictioni Ecclesiæ, est amplectenda contra communem ibid.n.8
Opinio quæ fauet animæ est amplectenda p.2.c.7.n.29
Orbis Christianus, est vna ciuitas clericorum, & laicorum p.1.c.49.n.3
Ordinarius denuntians excommunicatum nulliter, tenetur ad interesse p.3.c.8.n.41
Ordo Principandi, an sit beneficium naturæ p.1.c.24.n.2. & 34.
Ordo aurei velleris, quando fuit institutus, & à quo, & penes quem resideat p.2.c.6.n.3
Ordo sancti Michaelis in Francia, quando fuit institutus, & à quo, & penes quem resideat ibid.n.4
Ordo equitum Hierosolymitanorum, ab initio fuit tripertitus ibid.n.5
Ordo Templariorum, & Theutonicorum, fuit sublatus ibi. num.6
Ordo diuinæ legis peruerti non debet p.3.c.3.n.6
Ordo politicus requirit acceptionem personarum p.3.c.2. num.91
Origo translationis Imperii, quæ fuerit, & quando attendenda p.1.c.5.n.16
Originis priuilegium mutari potest, per viam matrimonii p.2.c.3.n.5
Osculatio pedum Papæ, vnde traxit originem p.1.c.46.n.2

P

Pactum de retrouendendo, quando introductum in Populo Romano p.1.c.34.n.7
Pactum de retrouendendo temporaliter factum, extinguitur finito tempore ibid.n.8
Pactum redimendi habet locum in feudis ibid.n.9
Pactum de redimendo in perpetuum, durat triginta annos ibid.n.11
etiam si interuenisset iuramentum ibid.n.10
Pactum factum in æternum, nullo vnquam tempore finem habet ibid.n.13
Pactum redimendi cum modicitate pretii fit perpetuum ibid.n.15
Pactum quod non liceat reficere fortellitia, quomodo intelligitur ibid.n.21
Pactum de retrouendendo post centum annos, est obseruandum inter principes p.1.c.34.n.1. & 6. & n.10
Pactum contra ius canonicum non valet, in causis matrimonii p.2.c.8.n.8
Pagani adulteri, qua pœna puniantur p.2.c.19.n.30
Pallium, an sit idem quod Paleum p.2.c.53.n.4
Papa & Imperator, quomodo sint iudices hominum p.1.c. 8.n.18
Papæ subesse est de necessitate salutis p.1.c.9.n.4
Papa denotatus est per Noe, qui ædificauit Arcam ibid. num.18
vt Petri successor, est caput Ecclesiæ p.1.c.12.n.1
Papa solus profert sententiam diffinitiuam in Episcopos totius orbis p.1.c.15.n.14
Papæ primatus probatur etiam, ex priuilegiis Iustiniani p.1.c.16.n.13
Papa quare incepit se vocare, seruum seruorum Dei ibid. num.17
non est vniuersalis Episcopus totius mundi ibid.n.18
habet immediatam auctoritatem, & plenam in qualibet Ecclesia ibid. n.19
Papa an habeat iurisdictionem temporalem solum ratione peccati p.1.c.17.n.1
Papa in quo fundet iurisdictionem suam in Italia ibid.n.7
Papæ, & Imperatoris pertinentia quæ sint ibid.n.8
Papa cognoscit de natalibus, sed non de successione alicuius ibid.n.9
eum non habere iurisdictionem temporalem, nisi ratione peccati, qui teneant p.1.c.17.n.23
Papa quo ordine posset priuare principes, & nouos creare ibid.n.25
an sit dominus prouintiarum totius mundi ibid.n.26
habet summam potestatem in temporalibus, temporaliter p.1.c.18.n.1
Papa confirmat Imperatorem ibid.n.8
Potest iudicare laicos temporaliter ibid. n.24
habet vtrumque iurisdictionem spiritualem, & temporalem, secundum magis communem opin. p.1.c.19. n.4. & 9
habet iurisdict. temporalem Imperatoris, secundum ciuilistas communiter ibid.n.5
Papa potest citare quemlibet vbique existentem ibid.n.6
habet potestatem priuandi Imperatorem ex causa ibid. num.7.
quomodo committat executionem gladii temporalis Imperatori p.1.c.20.n.13
habet illud idem dominium temporale, quod habet Imperator ibid. n.32
Papa succedit vacante Imperio ibid.n.33
habet eandem potestatem, quam habuit Christus p.1. c.22.n.1
Papa nouæ legis, non est minor Pontifice legis Veteris ibid. num.7

ex

ex ordinatione diuina est constitutus, super gentibus, & regnis ibid.n.9
absoluit vasallos à iuramento fidelitatis ibid.n.11
priuat Reges, & Principes ex causa temporali p.1.c.23. num.1
Papa habet omnes dignitates, & potestates, quas habuerunt antiqui Patriarchæ ibid. n.4
Papa posset iterum transferre Imperium de Germanis in Græcos ibid. n.7
debet prius monere peccatorem, non autem statim priuare temporalibus ibid.n.16
Papa, an possit concedere Regna infidelium alicui Catholico p.1.c.24.n.1.& 9
potest auferre regna, tam ab hæreticis, quam ab infidelibus ibid.n.28
non aufert regna infidelium, sed transfert ibid.n.35
Papa est maior administratione D. Paulo ibid.n.40
Papa dispensat contra Apostolum ibid.n.41
Papa cogit infideles ex præcepto naturæ ibid.n.58
Papa concurrit cum omni iudice ordinario p.1.c.25.n.1
non concurrit cum iudice feudorum ibid.n.2
habet potestatem iudicandi vltra petita ibid. n.7
quando non turbat iurisdictionem Regis ibid.n.8.& 13. & 15
quando est iudex ordinarius in causis feudalibus ibid. num.9
Papa non fundat suam iurisdictionem per donationem Constantini ibid. n.20
quare non impedit inferiores iudices ibid.n.27
Papa quare committat Imperatori exercitium temporalis potestatis ibid.n.49
Papa dedit curatorem Regi Portugalliæ p.1.c.26.n.100
habet supremam potentiam in Regno Franciæ p.1.c. 28.num.7
condit legem in temporalibus in Regno Franciæ ibi. num. 8
Papa, & dominus directus feudi, potest condere leges, quæ ligent subditos feudatarii p.1.c.28.n.9
Papa potest condere leges, & constitutiones in Regno Neapoli ibid.n.10
Papa deposuit Regem Franciæ, ex causa temporali ibid. num.11
Papa potest Regem instituere ibid.n.15
Papa succedit Imperio, & Regno quomodolibet vacante ibid.n.16
Papa Sixtus V. deputauit congregationem ad tractandum de successione Franciæ ibid. n. 17
Papæ electio, quare posset conturbari, ex dominio Potentissimi ibid.n.49
Papa est capax cuiuslibet donationis, & recognitionis, & supremæ iurisdictionis p.1.c.29.n.13
est iudex ordinarius omnium non recognoscentium superiorem ibid.n.19
succedit Imperio vacante, item regno vacante, quod non recognoscit alium superiorem ibid.n.26
Papa est origo dominii, & iurisdictionis ibid.n.28
cur deberet maximum ærarium constituere p.1.c.31. num.17
Papa quæ iura possit aliis concedere p.1.c.32.n.11
non potest imponere legem suo successori ibid.n.14
non potest sibi imponere legem, etiam cum iuramento ibid. n.15
potest alienare res Ecclesiæ, etiam si iurasset non alienare ibid. n.16
potest ardua explicare, sine consensu Cardinalium ibid. num.17
Papæ munus est conseruare pacem vniuersalem p.1.c.41. num.2
Papa potest excommunicare omnes principes recusantes stare capitulationi pacis p.1.c.41.n.1.& 17
Papa absoluit subditos Regis, recusantis stare capitulationi pacis ibid.n.19
potest priuare Reges, & Principes sua dignitate, recusantes stare capitulationi pacis ibid.n.21
potest ciuitatem, vel castrum auferre vni, & dare alteri pro bono pacis ibid.n.23
exercet iurisdictionem temporalem in principes, ex causa temporali, temporaliter considerata ibid.n.24
auferens bona, vigore pacis, non dat excambium ibid. num.31
propter pacem publicam, potest remittere omnia damna, & iniurias subditorum ibid.n.32
Papa remisit damna, & iniurias, Pop. Rom. passas ab exercitu Imperiali ibid. n.33
quando possit remittere pœnam concernentem interesse priuatum ibid.n.34
pro bono pacis debet fœdere vnire principes Christianos ibid.n.37
Papa in primis debet curare pacem Italiæ ibid.n.39
Papæ pedes duntaxat sunt osculandi, non aliorum p.1.c. 46. num.1
Papa, cur varia officia, & dignitates creet atq; confirmet p.1.c.49.n.6
committit Imperatori gladii temporalis executionem ibid.n.11
est iudex inter principes recusantes obedire Imperatori, & ipsum Imperatorem p.1.c.52.n.20
non potest priuare laicos sua iurisdictione sine causa p.2.c.4.n.29.& 32
Papa habet plenissimam potestatem in beneficialibus p.2. c.39.n.11.& p.3.c.21.n.15
potest concedere laicis potestatem conferendi beneficia p.2.c.40.n.2
Papa non potest priuare iudices eorum iurisdictione sibi competente p.2.c.4.n.22.& 26
Papa quomodo est supra omne ius positiuũ p.2 c.37.n.3
non potest sibi legem præfigere à qua non liceat discedere ibid.n.4
potest tollere ius positiuum, sine causa ibid.n.5
in quo foro non possit incidere in labem simoniæ ibid, n. 6.& 11.& 13
dispensat super iure diuino, item super aliis ibid. n.14
de hæresi redargui potest ibid.n.15
quando se purgauerit apud laicos ibid.n.19
non posse incidere in hæresim qui teneant ibid.n.30
in hæresim incidere posse secundum communem opin. ibid. n.31
an possit canonice admoneri ibid. n. 33
subditus est legi Euangelicæ ibid.n.34
Papa potest ius decimarum aliis concedere p.2.c.43.n.57
post concilium Lateranense, non potest concedere decimas ibid.n.59
est super omnia concilia, quæ interpretatur, tollit, corrigit, & mutat ibid.n.61.& p.3.c.17.n.4
eius sententiæ est standum, etiam si contradicat Ecclesia ibid.n.5
in quibus dispenset, & in quibus non possit dispensare ibid.n.63
an possit dispensare super viribus iuramenti p.2.c.9. num.4
eius auctoritas, in omni iuramento, intelligitur excepta ibid. n.5
quale iuramentum non possit absoluere ibidem num.6. & 8
in quibus absoluat à iuramento, etiam sine causa ibid. num. 7

Digitized by Google

solus absoluit à periurio ibid.n 9
Papa solus habet potestatem in Episcopos p.2.c.34.n.28
an possit inhibere principi laico, ne interponat decretum, super vsuris committendis à iudeis p.2 c.13.n.17
an poss.t dispensare, super facultate exigendi vsuras ibi. num.29
non potest dispensare super reuelatione confessionis p.2. c.14.n.20
potest aliquid constituere, pro pace habenda etiam sub pœna excommunicationis p.2.c.22.n.6
solus iudicat inter principes de capitulis pacis ibidem num.9
potest in omni casu discordantes ad pacem cogere ibid. num.15
potest eximere religiosos non exemptos à foro laicorum p.2.c.32.n.17
Papa potest statuere de futuro Pontifice eligendo p.2.c.33. num.13
potest resoluere dubia, inter legistas p.2.c.49.n.23
potest concedere facultatem extrahendi reos ab Ecclesiis p.2.c.50.n.1
Papa præsente, quiescunt omnes inferiores dignitates p.2.c. 53.n.5
quando videtur vices suas, & omnem iurisdictionem concessisse ibid.n.19
Papa non potest confirmare, quod cum peccato sit p.3.c.2. num.62
eius auctoritas, quantumuis specialis, non excusat à peccato ibid.n.63
Papa sibi reseruante absolutionem alicuius casus, post eius mortem expirat reseruatio p.3.c.6.n.32
potest communicare thesaurum indulgentiarum, ita mortuis, sicut viuis ibid.n.55
quomodo intelligatur habere potestatem super terram ibid.n.56
cur non misereatur omnium existentium in purgatorio ibid.n.57
Papa non potest confirmare quod cum peccato sit p.3.c.2. & 8.num.30.& 62
Papæ auctoritas non excusat à peccato ibid.n.32
est iudex laicorum ob negligentiam iudicis laici ibid. num.39
Papæ tolerantia & consensus tacitus non præsumitur stante lege prohibitiua p.4.ca.101.n.10
Papa an possit absoluere existentes in purgatorio p.3.c.19. num.28
Papa potest deponere Episcopum sine causa p.3.c.21. num.16
in quibus casibus processit ad priuationem dignitatis absq; citatione ibid.n.17
Parentibus non creditur, si dicant esse filium adulteri, vel alio modo p.2.c.8.n.26
Partialitates procerum, oriuntur, ex diuisione Regni p.1.c. 28.num.51
Partialitatum in prouintia qui sint effectus p.1.c.41.n.41
Pastoris cura consistit in pascendo, & gubernando p.1.c.13. num.8
Patientia cum longo tempore, non minus operatur, quam vera concessio p.2.c.43.n.58
Patriarchales sedes, quæ priuilegia habeant p.1.c.16.n.4
Patriarcha Constantinopolitanus, præcedit Alexandrinum ibid.n.5
Patriarcha concedit pallium Archiepiscopis subditis ibid. num.6
Patriarcha Constantinopolitanus, est primus, post Papam ibid.n.12
Patriarchæ quomodo habeant eadem iura, quæ Romanus Pontifex ibi.n.14
Patriarchæ æquiparantur Regibus p.2.c.53 n.25
Patrimonialia clericorum præscribuntur spatio, quo præscribuntur patrimonialia laicorum p.2.c.30.n.17
Patrimonialia clericorum quando habeant priuilegia Ecclesiæ ibid.n.20
Patritiatus dignitas fuit concessa tempore Adriani Papæ p.1.c.5.n.17
Patronus Ecclesiæ expulsus, agit actione iniuriarum p.2. c.41.n.10
Paulus venit Romam post Petrum p.1.c.14.n.5
Paupertate, qui consules premebantur p.1.c.7.n.15
Pax prouintiarum, melius habetur, in vnitate principis, quam in pluralitate p.1.c.20.n.11
Pacis capitula inter principes Christianos, sub anno 1598 p.1.c.40.n.4
Pacis capitula inter Regem Christianissimum, & ducem Subaudiæ sub anno 1601 ibid.n.6
Pacis capitulatio facta ab Imperatore cum subditis, non potest infringi per successorem p.1.c.41.n.8
Pacis capitula sunt obseruanda, quando non interuenerit dolus ibid.n.9
Pax inita inter Regem Franciæ, & Angliæ de anno 1300. fuit seruata per successores ibid.n.11
Pax prædicta quomodo fuerit facta cum præiudicio Regni Franciæ ibid. n.12
Pacis conturbatione, quæ sequantur incommoda in republica ibid. n.18
Pacis contemplatione, quando possint auferri bona alterius ibid.n.25
Pacis remedia ex quibus possunt elici remissiue ibid.n.27. & 29
Pacis, quoties facta fuerit inter Christianos Principes, exempla describuntur ibid.n.28
Pacis contemplatione bonis ablatis, debet dari excambiũ, vel solum pretium ibid.n.30
Pacis causa potest dispensari, super matrimonio prohibito ibid.n.36
eius perturbatio est crimen flagitiosissimum p.2.c.34. num.4
vbi est notoria perturbatio, non requiritur causæ cognitio ibid.n.6
Pacis definitio quæ sit p.2.c.22.n.1
Pacis fractæ cognitio est mixti fori ibid.n.2
eius munus pertinet ad Principes, & Republicæ moderatores ibid.n.4
Pax est voluntatis, bellum vero, necessitatis ibid.n.12
nõ potest fieri cum detrimento honoris alicuius ibid.n.18
Pacis fractæ pœna conuentionalis, debetur coram iudice laico ibid.n.19
Pax si fracta est ex causa antiqua, est mixtæ iurisdictionis ibid.n.21
an dicatur rumpi, ex noua causa superueniente ibid. num.24
Pacis fractæ casus, qui sint iurisdictionis Ecclesiasticæ p.2. c.22.n.7
Peccatum quando est notorium, monitiones non requiruntur p.3.c.3.n.27
Peccatum in dubio præsumitur commissum, fauore animæ p.2.c.26.n.21
Peccatum auctoritate legis factum, quando non obliget p. 2.c.49.n.8
Peccatum quod notorie inducitur facit acta nulla ibid. num.11
Peccatum potest esse in obligatione naturali p.3.c.4. num.43
Peccatum mortale est damnum inferre alteri p.3.c.4.n.19
Pœna non est imponenda, quando mala salua pace puniri non possunt p.1.c.28.n.46

Digitized by Google

Pœna priuationis beneficii non habet locum, nisi expresse lex dicat p.1.c.33.n.132
Pœna exprimebatur in sententia Populi Romani p.1.c.36. num.17
Pœna per legem, quando sit exasperanda p.1.c.38.n.29
Pœnam remittere delinquenti, est effectus supremæ potentiæ p.1.c.44.n.1
Pœna data, quando non timetur potest alia imponi p.1.c.48.num.4
Pœna spiritualis nunquam est data alicui pro peccato alterius p.3.c.5.n.15
Pœna exasperari debet ad exemplum aliorum p.3.c.21. num.14
pœna detrusionis in monasterium, quomodo differat à pœna detrusionis in carceres p.1 c.48.n.19
pœna an possit reiterari per vtrunque iudicem præuenientem, & præuentum p.2.c.3.n.21
an possit reiterari ab altero iudice, qui præuentus erat p.3.c.8.n.10
pœna cum à iudice imponitur, non requiritur monitio p.2. c 38.n.15
pœna periurii quæ sit de iure ciuili p.2.c.9.n.28
pœna excõmunicationis excusatur quis ex iusta causa p.2. c.11.n.10
pœna canonica non tollit pœnam legalem ibid.n.25
pœna c.omnis vtriusq; sexus, non includit laicos p.2.c.14. num.12
pœna Sodomiæ, quæ sit de iure canonico p.2.c.15.n.3
pœna non imponitur contra multitudinem, vel contra eum, qui sociam habet multitudinem ibid.n.14
pœna frangentium pacem, quæ sit de iure canonico, & quæ de iure ciuili p.2.c.22.n.5
pœna pecuniaria clerici pacis violatoris, applicatur fisco seculari ibid.n.8
pœna non imponitur propter leuissimam culpam p.2.c.25. num. 20
pœnam latæ sententiæ, nullus patitur, per solam attentationem p.2.c.27.n.4
pœna mortis imponitur pro iniuria atrocissima facta clerico ibid.n.10
pœna clerici falsantis literas Apostolicas, quæ sit p.2.c.28. num.2
pœna falsantis literas Apostolicas, de iure ciuili quæ sit ibi. num.11
pœna sufficiens pro delicto prodest, vt in altera vita non puniatur p.2.c.47.n.2
pœna per legem quando sit exasperanda p 3.c.21.n.14
pœna consuetudinis, minor derogat maiori p.2.c.19.numer. 27
Pensio non vacat per clericalem militiam Hispaniæ, & sancti Stephani p.2 c.32.n.16
Pensio non venit appellatione beneficii Ecclesiastici ibid. num.45
Pensionem habere potest etiam laicus ibid.n.47
Percussio imaginum saluatoris, & sanctorum, est mixtæ iurisdictionis p.2.c.38.n.13
Percutiens clericum in habitu, & tonsura, qui re vera non erat clericus, non tenetur, vt percussor clerici p.2.c. 11.num.12
Permissio iuris non omnis est honesta p.3.c.8.n.30
Periurii crimen, est mixti fori p.2.c.9.n.25
Periurii pœna quæ sit ibid.n.27
Periurus semper notatur infamia ibid.n.30
Personarum acceptio quando attendenda in iudiciis p.3.c. 4.num.25
Persona sacra quæ sit p.2.c.11.n.2
Persona miserabilis, ab Ecclesiastico non appellat ad secularem p.2.c.21.n.5
Personæ miserabiles, quæ sint ibid.n.3
persona miserabilis, vbi potest eligere forum, & variare ad sui electionem ibid.n.9
persona miserabilis, an habeat priuilegium fori, contra alteram personam miserabilem ibid n.11
persona miserabilis non adit iudicem Ecclesiasticum, nisi data negligentia iudicis laici ibid.n 12
Petrus habuit primatum inter Apostolos, idq; probatur p. 1.c.13.n.1. & 5. & 7
Petro potestas, & primatus, ex quibus verbis sit datus à Domino ibid.n 2
Petrus habuit potestatem ligandi, & soluendi, item ordinis, & iurisdictionis ibid n.9
Petri primatus super Apostolis probatur, ex verbis euangelis ibid.n.11. & 13
Petrus à Domino obtinuit, vt esset Antistes mundi ibid. num.12
Petri primatus probatur ex actis post Ascensionem Domini ibid.n.14
Petrus solus inter Apostolos fert sententias in Ananiam, & Simonem ibid.n.15
Petri vmbra sanabat ægrotos ibi n.16
Petri primatus quomodo probatur testimonio sanctorum patrum ib d.n.17
Petri primatus probatur, ex sacris canonibus, & legibus Imperialibus ibid.n 18
Petri primatus durabit in persona successorum, vsq; ad finem seculi ibid. n.19
Petri potestas, quomodo probetur transmissibilis ad successores ibid.n.20
Petrum fuisse in Vrbe Roma probatur multipliciter p.1.c. 14 num.1
quomodo probatur ex actis Apostolorum ibid.n.2
Petrus primus prædicauit in Vrbe, non autem Barnabas ibid.n.3
Petrus prædicauit Romæ tempore Neronis ibid.n.6
Petrus quando fundauit cathedram in Vrbe Roma ibid. num.7. & 9
Petrus, & Paulus Romæ fuerunt facti martyres ibid.n 8
Petrus instituit Episcopatus, & Archiepiscopatus ibidem num.10
Petri translatio ad Romam, facta est iubente domino ibi. num.11
Petrus in suo discessu, quem reliquit Episcopum Antiochiæ ibid.n.12
Petri successor, quibus debet vacare, ex eius præcepto p.1. c.17.n.21
Petrus in quos exercuit temporalem potestatem p.1.c.22. num.6
Pia loca non sunt, quæ ædificata sunt sine consensu Episcopi p.2.c.23.n.23
Piratarum animaduersio, est mixti fori p.2.c.20.n.1
Piratæ quoties excommunicantur in anno, ex ore summi Pontificis ibid.n.2
dicuntur hostes Christianæ Reipublicæ ibid.n.3
Piratas, quilibet potest occidere, & deprædari ibid.n.4
Piratarum infamia durat vsq; ad vltimam generationem ibid.n.6
Piratas omnes dissipauit Pompeius magnus in mari Tyrrheno ibid.n.7
Pisæ fuit populosa ciuitas, & pretio libertatem emit p.1.c. 33.num.107
Pisani quando liberantur à iugo Florentinorum à Carolo VIII. ibid.n.108
Pisani faciebant diuersam prouinciam à Florentinis ibid. num.109
Pisani vtuntur statutis propriis, & iure communi ibid. num.110

Pisani, & Florentini habuerunt priuilegium cudendi pecuniam ab Imperatore ibid.n.112
Placentia ciuitas, quomodo pertineat ad Ecclesiam ibidem num.76
Placentia fuerunt inuestiti Farnesii ibid.n.77
Platonis opinio de mutatione Imperii reprobatur p.1.c.7. num.7
plebs ieiuna, nescit t me e prin ipes ibid.n.22
Polonia Dux recusat accipere coronam ab Imperatore p.1.c.26.n.46
Pontifex Romanus ab initio nascentis Ecclesiæ exercuit officium vniuersalis Pastoris p.1.c.12.n.2
pontifex summus datus est in lucem gentium, vsq; ad extremum terræ p.1.c.13.n.21
pontifex Romanus probatur successor Petri, ex traditione Apostolica Petri, ex concilus, & ex decretis pontificum ibid.n.22
pontifices Romani pro tempore quos Reges, & Imperatores priuarunt, & ex quibus causis, omnes recensen ur p.1.c.23.n 6.& 8
pontifices qui cõcesserunt Regna infidelium p.1.c.24.n 32
pontifices antiqui præerant religioni, & reipublicæ p.1.c.25.n.51
pontifices alienantes bona Ecclesiæ, quam cito mortui sunt. p.1.c.32 n 17
Populus quare non potuit dare dominium, & iurisdictionẽ in principem p.1.c.1.n.19
populus Babilonicus fuit primus in mundo p.1.c.4.n.4
populi al. qui non sunt subditi Romanæ ditioni p.1 c.21.n.2
populus non potest priuare Imperatorem, nec Regem p.1.c.33.n.18
populus, qui petit mutari Regem, non habet potestatem illam mutandi ibid.n.19
populus Romanus adimpleuit onera Regum, instituen um ipsum heredem p.1.c.29.n.23
populus Athenensis deliberabat bellum, & pacem p.1.c.39.n.6
populus Carthaginensis, quomodo creabat magistratus p.1.c.42.n.3
populus ex consuetudine tenetur contribuere in refectionẽ Ecclesiæ p.2.c.48.n.9
Portugallia pr mus titulus fuit comitatus p.1.c.26.n.97
Portugallia est prouincia Regni Hispaniæ ibid.n.107
Portuenses occuparunt bonam partem Regni Marrochi Guineæ ibid n.113
Possessionis nacta origo, quando non sit inspicienda p.1.c.8. num 16
possessio partis, quando inducat possessionem totius p.1.c.26. num.79
possessio immemorabilis, habet vim tituli, priuilegii, & constituti p.1.c.33 n.9
possessio quæ habeat vim consuetudinis ibid.n.11
possessione capitis, acquiritur possessio totius Baroniæ ibid. num.119
possessio colorata qualis sit p.2.c.5 n 20
possessio iusta quæ dicatur ibid.n.56
possessio iustifica ur ex titulo colorato ibid.n 58
possessio in beneficialibus, quando iustificanda venit ex titulo ibid.n.71
possessio in vno, quando fundet intentionem iuris vniuersalis in omnibus p.2.c.43.n.47.& 50
possessionis iustificatio, sufficit in interdicto retinendæ p.2.c.4.num.32
possessorium, & petitorium possunt tractari coram diuersis iudicibus p.2.c.39.n.17
possessorium rei spiritualis, an differat à possessorio rei prophanæ ibid.n.18 ibid.n.20
possessorium beneficiorum an possit cognosci p iudicẽ laicum
possessorium beneficialium inter clericos debet solum cognosci à iudice Ecclesiastico ibid.n.22
possessorium beneficialium, quare debeat cognosci à iudice Ecclesiastico ibid.n.26
possessorium, & petitorium, quando diuidi non possunt ibi. num.29
possessorium, & petitorium sunt diuersi effectus ibid.n.30
possessorium iurisdictionis, est ad instar beneficialium p.2.c.4.n.32
requ rit iuris adminicula ibid.n.26
possessorium, quando dicatur ex proprietate roborari ibid. num.28
possessorium iurisdictionis est simplex, cũ agitur inter priuatos ib d.n.34
possessorium recuperandæ, est magis priuilegiatum, quam possessorium retinendæ ibid.n.53
possessorium iurisdictionis, quomodo contineat proprietatem ibid.n.61
in possessorio iurisdictionalium, ius præsumptum sufficit ibid. n.62
possessorium iurisdictionis, non requirit veri tituli probationem ibid.n.63
possessorium beneficialium inter clericos, cognoscitur à iudice Ecclesiastico p.2.c.9.n.25
possessorium rei spiritualis, non habet diuersam causam, à possessorio rei prophanæ ibid.n.29
Possessionis differentia, inter ius ciuile, & canonicum quæ sit ibid.n.30
possessorium beneficiorum habet annexam causam spiritualem ibid.n.35
possessorium potest tractari coram diuerso iudice petitorii ibid.n.37
possessor bonæ fidei, etiam ex aliena re facit fructus suos p.2.c.4.n.48
Postliminii ius vnde originem habeat p.1.c.21.n.4
Potestas Principum non recognoscentium superiorem, est similis Imperiali p.1.c.29.n.27
Potestas suprema Principum consistit in mero Imperio, & in quibus aliis p.1.c.35.n.7
potestatis verbum significat executionem p.1.c.36.n.20
potestas ligandi, & soluendi, intelligitur claue non errante p.2.c.4.n.34
potestas Gentilium in sanctos facti erat, non iuris p.2.c.6. num.25
potestas temporalis, & spiritualis, quomodo sint distincta p.2 c.52.n.6
Pragmatica sanctio de beneficiis Ecclesiasticis, ex quibus causis facta in Francia p.2.c.40.n.10
Pragmaticam prædictam, qui probent fuisse hæresim manifestam, & scissuram Ecclesiæ ibid.n.11
præbenda quare diuidi non possit p.1.c.28.n.43
præcedentia in quibus consistit p.1.c.16 n.8.& 11
Præcepta iuris naturalis prouenientia à lege æterna, quot sint p.1.c.38.n.15
præcepta omnia Decalogi, reduci ad dilectionem Dei, & proximi ibid.n.16
præcepti Decalogi, quæ præcepta moralia, super addita fuerint. per sapientes ibid.n.17
præceptum iudicis, debet esse canonice ordinatum p.2.c.4. num.20
præceptum debet fieri à iudice maiore ibid. n.22
præceptum est sententia interlocutoria ibid.n.24
præceptum iuris diuini, est quod ore Dei indicatum est p.2.c.6.n.13
præcepta fiunt cum causæ cognitione p.2.c.52.n.3
præcepta, sine comminationis non debent fieri ab initio p.3.c.4.n.2
præcepta valent cum causæ cognitione ibid.n.4

præcep-

Digitized by Google

Praeceptum iustificatum quale sit ibid.n.6
Praedicare nullus ausus est gentibus, ante Petrum p.1.c.14. num.4
Praedicatores non debent dedignari, super detestabili crimine verba facere p.2.c.15.n.2
Praelatus peccat propter negligentiam, & potest priuari p.1. c.17.n.3
Praelatis Ecclesiae, non competit occidere, vel effundere sanguinem p.1.c.48.n.4
Praelatus feudatarius committens in dominum, quomodo perdat feudum p.2.c.35.n.28
Praelatus petens restitutionem Ecclesiae, in aliena dioecesi, debet docere de titulo p.2.c.5.n.17
Presbiteri in sui ordinatione, accipiunt potestatem absoluēdi à peccatis, saltem in habitu p.3.c.6.n.27
Praesidentia vnius tantum, vsus est Deus in alios p. 1.c.9. num.20
Praescriptio mille annorum quando non habet vim tituli p.1.c.20.n.27
Praescriptio Regum, Principum, interrumpitur per recognitionem factam Ecclesiae p.1.c.29.n.14
Praescribi possunt, quae possunt alienari p. 1.c.32.n.22
Praescriptio tantū operatur, quantū concessio ibid.n.24
Praescriptio centenaria, quā virtutem habeat ibid.n.26
Praescriptio centenaria, non requirit probationem tituli, bonae fidei, vel scientiae ibid.n.27
centenaria habet vim publici instrumenti ibid.n.28
Regum, Principum, non potest dici interrupta ibid.n.29
principum non potest esse, sine priuilegio, vel fama ipsius p.1.c.33.n.12
sine titulo, est potius corruptela ibid.n.13
Praescribi non potest proprietas, nec consuetudine acquiri ibid.n.15
Praescriptio semper currit contra excommunicatum p.3.c. 9.num.20
Praescriptio cum mala fide potest induci auctoritate Papae p.3.c.8.n.20
Praescriptione centum annorum, multa priuilegia non quaeruntur p.2.c.40.n 20
Praescriptio mille annorum, non habet vim tituli, in his quae praescribi non possunt p.1.c.5.n.62
centenaria habet vim tituli p.2.c.43.n.65
Praescriptio tantum potest, quantum Imperator cum causa ibid. n. 16
centenaria habetur pro veritate de iure canonico ibid. n.19
Praescriptio iurisdictionis, aufert peccatum ab eo, qui non obedit ibid.n.18
Praescriptio non procedit contra id, quod specialiter a tota Ecclesia fuit statutum p 2.c.43.n.66
Praescribens auctoritate canonis, non debet dubitare de cōscientia p.3.c.2.n.50
Praeuentionis definitio, quae sit p.2.c.2.n.2
Praeuentio iurisdictionis consideratur, respectu iudicis, & respectu partium ibid.n.4
Praeuentio potest fieri, inter iudicem inferiorem, & superiorem ibid.n.5
Praeuētio iudicis ordinarii, à quo fieri possit ibid.n.12
Praeuentio respectu partium, quid operetur ibid.n.14
Praeuentio iurisdictionis non acquiritur socio ibi.n.19
Praeuentio an acquiratur contra laicum factum clericum ibid.n.20.& 24
Praeuentio inducitur per citationem p.2.c.3.n.1
Praeuentio non inducitur per citationem ad informandum ibid.n.2
Praeuentio in dubio penes quem dicitur inducta ibid.n.17
Praeuentio iurisdictionis potest induci etiam super incidēti p.2.c.8.n.13.& 15
Prima tonsura, an sit ordo p.2.c.31.n.17
Prima tonsura habet omnia priuilegia clericorum ibid. num.18
Primitiae, oblationes, & decimae, vnde habuerunt originem p.2.c.43.n.2
Primogeniturae ius in Francia Regno habetur à lege p.1.c. 28.n. 24
Primogenitus Regis dat alimenta caeteris fratribus ibi.n.55
Primogenitus Regis Franciae dicitur Delphinus ibid.n.60
Primus acquirens potest praeiudicare filiis, tam alienando, quam delinquendo in feudalibus p. 2.c.35.n.17
Principatus, tam fidelium, quam infidelium, fuit Christi p.1.c.24.n.12
Principalis non tenetur reuelare sub poena excommunicationis p.3.c.7.n.11
Principalis respondens contra veritatem cum iuramento, non punitur de periurio ibid.n.16
Principalis tenetur reuelare, quando est infamatus sufficienter de delicto ibid.n.21
Princeps nullus potuit sibi tollere successorem p.1.c.6.n.15
Principes quare nō debent fauere potentibus p.1.c.7.n.20
Principum auaritia inducit ruinam Regnorum ac statuū ibid. n. 23
Principes infideles, quare sint vere principes p.1.c.17.n.27
Principes laici non debent se intromittere de electione Papae p. 1.c.28.n.50
Princeps potest reuocare priuilegia à praedecessore concessa p.1.c.33.n.100
Potest reuocare omnia iurisdictionalia ad sui libitum ibid. num.101
Potest supprimere omnem iurisdictionem ibid. n. 102
Principes semper censentur contrahere de iure gentium p.1.c.34.n.2
inferiores non posse statuere, contra ius commune p. 1.c. 35.num.8
Italiae vtuntur plenitudine potestatis ibid.n.9
Principis nomine, quid contineatur p. 1.c.36.n.7
Princeps condendo legem, non potest derogare iuri naturali p.1.c.38.n.14
Princeps extraneus semper debet esse moribus patriae conformis ibid.n.25
Princeps successor tenetur obseruare promissionem praedecessoris de non aedificando fortellitia p.1.c.41.n.7
Princeps quilibet potest auferre bona subditorum pro bono pacis ibid.n.16
Principi quando non est credendum, neq; pro eo praesumēdum ibid.n.26
Principes ex quibus sacrae scripturae exemplis monentur ad foedus ineundum ibid.n.38
Princeps solum magistratus creat maiores, minorum creationem delegat p.1.c.42.n.4
Principes seculares, quando puniant etiam per praeuentionē interfectores Ecclesiasticarū personarū p.1.c.48.n.15
Principes laici cur teneantur impertiri brachium seculare p.1.c.49.n.2
Principes seculi tenentur ex charitate impertiri brachium seculare ibid.n.9
Principes tenētur impertiri brachiū, ex debito officii ibi.n.10
Principes seculares, qui praescripserunt cōtra Imperium, nō possunt praescribere cōtra priuilegiū Ecclesiae ibi.n.16
Princeps quando possit auferre ius tertio quaesitum p.1.c.51. num.15
Principes ex debito officii tenentur conseruare iustitiā inter subditos ibid.n.27
Princeps laicus potest prohibere contractū, qui vere à doctoribus extimatur vsurarius p.2.c.7.n.26
Principes seculares cum multo periculo animae se intromittunt in conferendo beneficia p.2.c.40.n.23

Princeps secularis, quando possit non admittere prælatum electum ibid.n.27 (p.2.c.28 n.16
princeps potest partes litigantes cogere ad compromittendū
princeps à subdito conuenitur coram Papa p.3.c.8.n.38
princeps in iurisdictionalibus, de facto spoliare non potest p.2.c.5.n.40
principes seculi cognoscunt de simonia clerici p.2.c.32.n.1
princeps secularis condendo legem, an possit auferre vim iuramenti p.2.c.9.n.44
principes laici, an possint concedere iudæis, vt exigant, vsuras vsurarum p.2.c.13.n.19
principes permittere vsuras fieri, nihil aliud est, quam ipsos exigere vsuras ibid.n.22
principes exempti debent reuerentiam Episcopo p.3.c.1.n.15
principes laici non permittunt subditos cognoscere de nullitatibus sententiarum p.3.c.16.n.26
principes Christiani non possunt iudæis permittere vsuras facere, sine labe peccati p.2.c.13.n.23
principes permittentes vsuras, non possunt se excusare à peccato ibid.n.27
principes seculares non possunt disponere super his, quæ ad religionis congregationes pertinent p.2.c.23.n.29
principes condunt leges, vt nullus ingrediatur septa monasterii, sub grauissimis pœnis p.2.c.26.n.16
principes non præsumuntur occupasse iurisdictionem p.2.c.6.num.15 (num.32
principes seculi debent defendere Ecclesiam, & clericos ibi.
principes non debent se ingerere, circa electionem prælatorū sub pœna anathematis p.2.c.45.n.5
princeps quomodo sit solutus legibus p.3.c.7.n.57
princeps condendo legem, non potest derogare iuri naturali p.3.c.9.n.14
Principium vnum est in Ecclesia, & dicere duo, est hæreticum p.1.c.18.n.25
Principibus Ethnicis, an sit obediendum ex præcepto Pauli p.1.c.24.n.38
princeps quando cognoscit de causa propria p.1.c.25.n.14
Priuilegium Burghesiæ, quando fuerit datum omnibus subditis Imperio p.1.c.26.n.82
Priuilegium in vna specie iurisdictionis præbet causam præscribendi in altera p.1.c.32.n.25
Priuilegium quando sufficiat probari per famam p.1.c.33.num.14
Priuilegiū pretio emptum, non potest reuocari ibid.n.104
Priuilegium datum principali, censetur datum augmento p.1.c.47.n.28
Priuilegium fori Ecclesiastici, est de iure diuino p.2.c.6.n.1 morali, non ceremoniali ibid.n.27
Priuilegium fori Ecclesiastici fundatur ex diuino præcepto ibid.n.10
Priuilegium Ecclesiasticorum fundatur ex præcepto leuitici cap. vltimo ibid.n.15
priuilegium fori Ecclesiastici probatur ex auctoritate sanctorum ibid.n.18
priuilegiū fori Ecclesiastici, est de iure diuino, tam in spiritualibus, quam in iudicialibus, et temporalibus ibi. num.27
priuilegia collationum Regibus concessa præsumuntur coactè concessa, & ad importunas preces p.2.c.40.n.22
priuilegia Principū, cum iure conferendi debent restringi ad ius præsentandi siue nominandi ibid.n.24
priuilegia nominationum ad Ecclesias, quare sint Regibus concessa ibid.n.26
priuilegium quando cesset cessante causa p.2.c.21.n.10
priuilegia concessa Ecclesiis per seculares, non possunt postea limitari p.2.c.44.n.5
priuilegium immunitatis amittitur propter delictum p.2.c.50.n.13
priuilegium nō reuelandi, an excuset à peccato p.3.c.7.n.2
priuilegium potest concedi à Papa alicui, ne excommunicetur p.3.c.14.n.13. & c.1.n.26
Probatio magna est ex obseruantia antiqua, & continuata p.1.c.12.n.3
probatio ab auctoritate conditoris non concludit pro conditore p.1.c.19.n.1
probatio legitima fit per Chronistas, & historicos p.1.c.33.num.65
probatio iustæ possessionis non infert probationem veri tituli p.2.c.5.n.47. & 79
proceres quot damna afferant Imperio p.1.c.1.n.19
Proconsules, & gubernatores Prouinciarum, non habent remissionem pœnæ p.1.c.44.n.2. & p.1.c.43.n.50
Processus fabricatus à iudice laico, an faciat fidem coram Ecclesiastico iudice p.2.c.32.n.51
Procurator debet habere speciale mandatum ad petendam absolutionem, ab excommunicatione, nisi ipse habeat interesse p.3.c.6.n.50
Procurator, cum facultate substituendi, si est excommunicatus, quando valeat alterū substituere p.3.c.8.n.67
Prohibiti loqui cum monialibus, quo iure censeantur prohibiti mittere literas p.2.c.26.n.19
Prophetæ, & sacerdotes antiqui, quot Reges priuarunt ex causa temporali p.1.c.23.n.2
promissio iurata prius est exequenda, quam de vsuris cognoscatur p.2.c.45.n.6
Pronomen suum denotat dominium, Iurisdictionem, proprietatem, & protectionem p.1.c.1.n.8
pronomen eadem significat in genere, & in specie p.1.c.15.num.2
pronomen is, ea, id, quid significet p.3.c.1.n.32
pronomen ipsum, est ad oculum demonstratiuum ibidem num.33
proportio in quibus numeris inueniatur p.1.c.7 n.5
proprietas, & dominium quomodo differant p.1.c.1.n.29
Proreges vtuntur omnibus insigniis Imperatoris p.2.c.53.num.13
prorogari non potest iurisdictio domini feudi p.1.c.25 n.4
protestatio effectum iuris impedire non potest p.3.c.14.num.21
protestatio interposita post factum, præiudicium nihil operatur ibid.n.20
Prouidentia diuina non excludit secundas causas, quas facit executrices p.1.c.6 n.27
Prouintiæ datæ sunt à Deo punientibus infideles Idolatras p.1.c.24.n.30
prouintia Castellæ prius habebat titulum comitatus p.1.c.26.n.106
Psalmus 104. in vers. nolite tangere Christos meos, quomodo intelligitur p.2.c.6.n.2
publicatio bonorum per crimen Ecclesiasticum, debet fieri per Ecclesiam p.1.c.51.n.12
publicatio bonorum hæretici, ad quem fiscum pertineat p.2.c.35.n.46
publicatio, vel declaratio excommunicationis, an requirat citationem p.3.c.1.n.50. & 52
publicatio excommunicationis, quando non requiratur ibid.n.53
publicatio excommunicationis in quo loco fieri debeat p.3.c.11.n.1
Punitus per iudicē Ecclesiasticū in pecunia, quando puniri possit per iudicē laicū corporaliter p.2.c.13.n.14
punitus à iudice laico, quando possit excommunicari p.3.c.2.num.36
& quando possit puniri ab Ecclesiastico ibid.n.41
Pupillus non iurat homagium, neq; per procuratorem p.1.c.27.n.5

Quan-

Digitized by Google

Q

Quantitas damni qualis debet esse, ut quis possit excommunicari p.3.c.2.n.87
Quasi possessio non prodest in iurisdictionalibus, nisi doceatur de titulo p.2.c.5.n.13
Quarta Episcopalis debetur de omnibus fructibus loci religiosi p.2.c.10.n.29
Quaestio de iure decimarum est de foro ecclesiae p.2.c.43 n.15
Quaestio spiritualis incidenter tractatur coram iudice laico ib.n.75
Quaestio facti est aequiparata quaestioni iuris municipalis p.3.c.16.n.11

R

Ratio legis est aeterna, & immutabilis, & semper potest allegari p.1.c.19.n.2
Ratio legis correcta, quare allegari possit ib.n.3
Ratio legis correcta potest allegari p.1.c.25.n.31
Ratio, quae nūquā fuit scripta in lege, potest allegari ib n.32
Recognitio cum iuramento fidelitatis, & praestatione census facit feudum p.1.c.29.n.10
Recognitionis approbatio est concessio feudi p.1.c.5.n.14
Recursus a seculari iudice, habetur ad Papam, tempore vacationis Imperii p.1.c.20.n.34
Recursus habetur à Metropolitano ad Regem, quando Pontificis aditus haberi non potest p.1.c.48.n.27
Recursus habetur ad ecclesiam, quando obseruantia iuris ciuilis continet peccatum p.3.c.8.n.1
Recursus an possit haberi ad ecclesiam, si per iudicem laicū sit data sententia ib.n.40
Recursus potest haberi à grauaminibus censurarum, ad congregationem Episcopi super grauaminibus ep ... deputatam p.3.c.5.n.29
Recursus habetur à delegato ad Papam p.3.c.7.n.45
Regalium concessio in praeiudicium status potest reuocari per successorem p.1.c.41.n.13
Regalia possidens de titulo suae possessionis docere debet p.2.c.5 n.15
Reges, & Imperator possunt se tueri praescriptione p.1.c.8.n.20
Regem Francorum nemini esse subiectū quo iure probetur p.1.c.17.n.4
Reges antiqui, an sacerdotibus obedierunt in temporalib. ib.n.16
Reges qui vnguntur ab ecclesia sunt vasalli ipsius p.1.c.18 n.11
Reges, & Principes habent iurisdictionem de iure, non autem de facto p.1.c.20.n.15
Reges qui non sunt suppositi Imperatori p.1.c.21.n.13
Reges si non sunt subditi Imperatori, sunt subditi Romanae ecclesiae ib.n.22
Reges qui priuati sunt regnis ob causam temporalem p.1.c.23.n.15
Reges qui non recognoscunt Imperatorem debent recognoscere Papam p.1.c.25 n.34
Reges, Principes Imperatori non subditi, sunt subditi ecclesiae p.1.c.26.n.4
Reges Siciliae decorati sunt titulo regis Hierusalem ib.n.16
Reges nunquam iudicarunt sacerdotes p.2.c.6.n.4
Reges Angliae, & Hiberniae submiserunt se summo Pontifici p.1.c.26.n.39
Reges Angliae, & Hiberniae iurant fidelitatem, & homagium Papae ib.n.41
Reges qui, & quot iurent homagium Imperatori ib.n.61
Reges Hispaniarum per praescriptionem sunt liberi ab Imperio ib.n.70
Reges Hispaniae, quando fuerint subditi Imperio ib.n.73
Regem Franciae, qui dicant fuisse subiectum Imperio ib.n.83
Reges Portugalliae a quo originem habuerunt ib.n.98
Reges confoederati, quae signa subiectionis faciebant Roman. p.1.c.27. n.6
Reges seruiebant Romanis pro cubiculariis ib.n.7
Reges an possint submittere eorum regna seruituti p.1.c.29.nu.1
Reges an possint donare laedendo coronam ib.n.3
Reges Principes possunt recognoscere status, & regna à Papa ib.n.9
Reges Principes sunt subditi Papae ex causa temporali ib.n.12
Reges plus iuris habent in regnis, quam Imperator in Imperio p.1.c.32.n.1
Regibus an sit data potestas in 1.lib.Regum cap.8. p.1.c.35.nu.3
Reges, & Principes, siue recognoscant Imperat. siue ecclesiam tenentur defendere ecclesiasticos p.1.c.49.n.14
Reges, & Principes tenentur impertiri brachium, ex necessitate iuris ib.n.15
Reges qui praeceperunt non esse obediendum iussionib. iniustis p.1.c.52.n.19
Reges aliqui conferunt praebendas in suis regnis ex priuilegio Papae p.2.c.40.n.8
Regem Hispaniae maximo fauore prosequitur ecclesia Romana ib.n.14
Reges habent priuilegia nominationis, non autem collationis beneficiorum ib.n.19
Rex Francorum quis negabat, Franciam non subesse Romano Pontifici p.1.c.17.n.14
Rex Saul a quo fuerit electus, an à Deo, vel à sacerdote ib.n 15
Rex ex qua causa regno priuari potest p.1.c.23.n.9
Rex Angliae pro quibus praestitit homagium regi Franciae p.1.c.25.n.6 (13
Rex Neap. primus à Papa creatus Rogerius III. p.1.c.26 n
Rex Neap. quando incepit vocari ib.n.21
Rex Philipp.3. quando inuestitur de regno à Clement. VIII. ib.n 34
Rex Aragonum inuestitur ab Ecclesia de regno Sardiniae, & Corsicae, & sub quo censu ib.n 36
Rex Poloniae quando priuatur titulo à Papa, & quando restituitur ib.n.48
Rex Hungariae habuit coronam à Papa ib.n.51
Rex Boemiae recognoscit Imperatorem p.1.c.26.n.66
Rex Franciae est subiectus iurisdictioni Papae ib n 93
Rex Franciae de iure non est subditus Imperio ib.n 92
Rex Castellae cui iurat in principio suae coronationis ib.n.94
Rex Portugalliae habet titulum Regis a Papa ib.n. 99
Rex Portugalliae, quot reges habeat pensionarios ib.n 111
Rex Bithiniae ingrediendo senatum, osculatus est senatorum solia p.1.c.27.n.8
Rex Franciae vngitur de auctoritate Papae Hormisdae p.1.c.28.n.2
Rex Franciae se submittit dominio temporali Papae ib.n.4
Rex quare de propria gente sit eligendus, non aliena ib.n.18.& 20 (ib.n.25
Rex Franciae non potest primogenitum instituere haeredem
Rex vltimus, quando possit sibi deligere successorē ib.n.27
Rex eligendus quis praeferatur inter pares in gradu ib.n.29
Rex quando sit eligendus magis idoneus ib.n.30
Rex potest feudum submittere p.1.c.29.n.36
Rex est Imperator in suo regno p.1.c.32.n.6
Rex qui praescribit, habetur loco Imperatoris in regno suo ibid.n.23
Rex Franciae quibus iuribus, & praetentionibus cessit ad beneficium Imperatoris Caroli V. p.1.c.33.n.42
Regum iura in quib. putarunt consistere aliqui p.1.c.35.n.2
Rex successor reuocans facta per praedecessorem, dicitur illi iniuriam facere p.1.c.41.n.2
Rex electus subrogatus in honore, debet subrogari in onere ib.n.10
Rex ineundo pacem, videtur facere nomine sedis regiae ib.n.14

Digitized by Google

Rex Neap. nullam habet iurisdictionem in ecclesiasticis, ex conuentione, quam habet cũ eccl. sia p.2.c.6.n.46
Rex Apuliæ habet priuil. conferendi beneficia p.2.c.40.n.5
Rex Franciæ habet priuilegium conferendi beneficia, & in quibus locis, & à quo habuerit dicta priuilegia ib.n.9
Rex Franciæ quot Archiepiscopatus, & Episcopatus habeat in sua ditione ib.n.12
Rex Hispaniæ in omnibus Episcopatibus, Hispaniæ potest nominare successores ib.n.13
Rex Hispaniæ, quot Ecclesias cathedrales habeat in sua ditione ib.n.15
Rex Catholicus, & Rex Christianissimus, possunt dare priuilegium Originis quo ad nominationem beneficiorum ib.n.16
Rex habens comitatum, consideratur solum, vt comes in Comitatu p.2.c.21.n.20
Reges cui confiteri debeant p.3.c.1.n.14
Regis omnia præsumuntur in regno, etiam quo ad iurisdictionem p.2.c.5.n.9
Reges eandem auctoritatem habent, in earum prouinciis, quam Imperatores in vniuerso Imperio ib.n.10
Regina Ioanna priuatur regno à Papa p.1.c.26.n.23
Regna quæ potentibus fauent sunt inualida, & incerta p.1.c.7.n.17
Regnum ab infidelibus est ablatum, & datum fidelibus p.1.c.4.n.37
Regnorum fata, an dependeant ab Eclypsibus solis, & lunæ p.1.c.6 n.11
Regnorum mutatio ob peccata permittitur ib.n.20 (n 18
Regnum status cum qua factione sit magis diuturnũ p 1.c.7
Regnum est pars quotitatiua Imperii p.1.c.20.n.25
Regnum, vel status in casu vacantiæ reuertitur ad Imperium ib.n.31
Regna, & status vacantes deuoluũtur ad Imp. p.1.c.21.n.15
Regnum totius mundi dicitur Imperium Roman. ib.n.28
Regna per vim occupata licitum est ex interuallo recuperare p.1.c.24.n.23
Regna Gentilium non sunt generaliter approbata in testamento veteri ib.n.37
Regna infidelium non poterant transferri tempore primitiuæ ecclesiæ, sicut possunt hodie ib.n.42
Regna quot sint numero, in quæ diuiditur tota terra habitabilis p.1.c.26 n.3
Regnum Siciliæ est de patrimonio ecclesiæ ib.n.6. Regnum Siciliæ comprehenditur in donatione Constantini ib.n.7 Regnum Siciliæ fuit sub dominio Caroli Magni, vsque ad gentem Normannorum ib.n.9. Regnum Neap. concessum est Henrico Sueuo ib.n.14. Regnum Siciliæ, quãdo declaratum est deuolutũ ad ecclesiam p.1.c.29 n.17. Regnum Siciliæ quando concessum est Francis ib.n.18 Regnum Siciliæ, & Apuliæ quousq; fuerit vnitum ib.n.19. Regnum Neap. quando declaratur deuolutum ib.n.25. Regnum Neap. vnitur cum titulo Regni Hierusalẽ ib.n.26. Regnum Neap. refutatur a Carolo, in Philippum eius primogenitum ib.n.32. Regnum Neap. dependet à Corona regum Aragoniæ, quibus fuit concessum ib n.33. Regnum Hierusalem, & Soriæ recognoscitur ab ecclesia ib.n.38. Regnum Angliæ, quem censum soluere debeat ecclesiæ Roman. ib.n.40. Regnum Aragonum recognoscitur à Papa. ib.n.43. Regnum Aragonum quem censum soluere debeat ecclesiæ ib.n.44. Regna Maioricæ, & Minoricæ sunt vnita regno Aragonum ib.n.45. Regnum Hungariæ est subditum Papæ in temporalib. ib.n.49. Regnum Hungariæ quem censum soluat ecclesiæ Roman. ib.n.50. Regnum Nauarr. dependet ab ecclesia ib.n.53. Regnum Danicum est peculium Roman. eccles. ib.n.57. Regnum Croatiæ, & Dalmatiæ recognoscitur ab ecclesia Romana p.1.c.26. n.58. Regnum Russciæ est de iurisdictione eccles. Roman. ib.n.59. Regnum Scoticum recognoscitur ab ecclesia ib.n.60. Regnum Arles, quomodo pertineat ad Imperium, & quando fuit venditum Regi Franciæ ib.n.77. Regnum Franciæ fuisse partem Imperii Romani ib.n.78. Regnum Franciæ hodie non recognoscit Imperatorem ib.n.91. Regnum Portugalliæ recognoscitur à Papa ib. n.95. Regnum Portugalliæ est membrum regni Castellæ ib.n.96. Regnum Portugalliæ ordo successiuus ib.nu.101. Regni additamenta quæ sint ib. n. 114. Regnum Franciæ quomodo probatur ab initio recognitum ab ecclesia Romana p.1.c.28.nu.1. Regnum Franciæ debetur ex sola lege, vel consuetudine regni p.1.c.28.n.23. Regna Aragonum, & Maioricarum sunt hæreditaria ib.n.28. Regnum Franciæ non admittit descendentes ex fœminis ib.n.31. Regnum Frãciæ non admittit fœminas, neq; descendentes ex eis ib. n. 33. Regnum diuidi non debere ex instructione Dei ib.n. 36. Regnum non esse diuidendum quomodo probatur ib. n.38. Regnum non potest diuidi per naturam ib.nu.42. Regnum diuisum efficitur Tyrannis ib.n.44. Regni diuisio inducenda est propter peccatum populi ib. nu.45. Regnum quare non sit diuidendum humana ratione ib. n.48. Regnum Franciæ quoties fuerit diuisum inter filios regis ib.n.52. Regnũ videtur posse diuidi ad sedandas discordias ib.n.53. Regnũ potest diuidi in plures administrationes ib.n.54. Regnũ Neap. est feudum cum præstatione census p.1.c.29.n.11. Regna, & status, aut sunt hæreditaria, aut electiua ib.n.20. Regna, & feuda hæreditaria, acquiruntur transmissione ib. n.22. Regnũ non hæreditarium, an possit submitti alicuius protectioni ib. n.24. Regnum assimilatur dominio non autem regimini p.1.c.32.n.1 Regnandi potestas legitima, vbi probatur in sacra scriptura p.1.c.35.n.5
Religione nil firmius reperitur ad conseruationem statuum p.2.c.4.n.36
Religiones vouens, an euadat pœnam mortis, probando votum solo iuramento p.2.c.6.n.12
Religionis ordines militares, quot sint ib.n.14
Religiosus factus post delictum, quando gaudeat priuilegio fori ib.n.11
Religiosus locus fit cum auctoritate Episcopi, consensus non sufficit p.2.c.10.n.26
Remedium ordinarium, vbi potest intentari cessat extraordinarium p.1.c.50 n.4
Remissio clericorum cur fieri debeat, sine dedecore, & ignominia p.2 c.32.n.48
Remissio delinquentis debet fieri expensis carcerati ib.n.50
Remissionis cognitione pendente, supersederi debet in causa ib.n.52
Remissio ad iudicem ecclesiasticum, in quibus casibus fieri debeat ib.n.1
Remedium extraordinarium cessat, vbi actio potest intentari p.3.c.4.n.8
Remissio excommunicationis à parte, non est absolutio. & quid operetur p.3.c 6.n 48
Renuntiatio, quæ fit facto, vel verbo æquiparantur p.2.c.37.n.16
Repulsa est concedenda contra testes examinatos ad reuelationem excommunicationis p 3.c.7.n.29
Rescriptum falsum, an tribuat iurisdictionem p.2.c.4.n.8. & 10
Rescriptum falsum si emanat à Principe, tribuit iurisdictionem ib.n.9
Reseruatio alicuius casus, in dubio præsumitur Papæ, & non sedi Apostolicæ p.3.c.6.n.33
Respublica Venetorum, quanto tempore duret, & quos Duces habuit p.1.c.33.n.19
Restitutio vt obtineatur, debet saltem probari auctoritas superioris, scientia, vel patientia p.2.c.5.n.22

Re-

Restitutio est facienda iustificata possessione ex titulo colorato ib.n 52
Restitutio in integrum ad pinguius probandum, quando concedatur clerico p.2.c.30.n.18. & p.3.c.6.n.8
Reuelari debet quodcunq; factum, quando est notorium, alias excommunicatur p.3.c.7.n.20
Reuelari non debent, quæ legitime fiunt ib.n 19
Reuelari non debet quæ uxor furata fuerit pro satisfactione arrharum, & dotis sub quacunq; pœna ib.n. 22
Reuerentiæ exhibitio debet fieri coram p.1.c.27.n.4
Reus quando dicatur præuenire actorem p.2.c.2.n.17
Reus principalis prius debet discuti, & postea agi contra tertios possessores bonorum p.3.c.7.n 18
Reus laicus conuentus corã ecclesiastico, ad euitandũ forũ, potest offerre separatũ, corã iudice laico p.3.c.2.n.39
Robertus Guiscardus Dux Apuliæ, & Calabriæ, à Papa creatus, cui iurat homagium p.1.c.26.n.11
Roma quando fuerit ædificata, secundum opinionem Astrologorum p.1.c.6.n.2
Roma antiquiori, primus honoris gradus ab antiquis datus est p.1.c.9.n.11
Romanam ecclesiam esse caput aliarum ecclesiarum, etiam ab Imperatoribus sancitum est p.1.c.12 n.6
Romandiola est de ditione Romanæ ecclesiæ p.1.c.33.n.91
Romanorum bellũ cũ vicinis, quãdo inceperit p.1.c.4 n.26
Romani occuparunt sedes alienas per vim ib. n.27
Romani non potuerunt post Christi aduentum populos debellare ib.n.36
Romani quando inceperint se dare virtutibus p.1.c.5 n.1
Roman. Orbis qs sit, & quomodo intelligatur p.1.c.21.n.10
Romuli lex non poterat ligare fratrem p.1.c.4.n.24
Romulus distinxit officium sacerdotum, ab officio secularium p.1.c.17.n.22. & p.1.c.25.n.56

S

Sacramenta à iuste excommunicato facta, & suscepta tenent p.3.c.15.n.7
Sacerdotes qui fuerint iudices in temporalibus p.1.c.22.n 8
Sacerdos nouæ legis, est excellentioris dignitatis p.1.c.23.n.3
Sacerdotes ab initio fuerunt iudices negotiorum secularium p.1.c.25. n.53
Sacerdos an absoluat à maiori excommunicatione cum reincidentia de partium voluntate ib. n. 29
Sacrilegiũ punitur, etiam per iudicẽ secularẽ p.2.c.43.n.20
Sacrilegium in quibus rebus committatur p.2.c.11.n.1
committitur si fornicauerit cum moniali ib.n 3
Sacrilegium cum moniali punitur per iudices laicos ib.n.4
non committitur occidendo clericum homicidam, vocatum per iudicem laicum, non comparentem, nec ostendentem se clericum ib.n.9
de iure canonico, tribus modis committitur ib.n.15
de iure ciuili duo habet requisita ib.n.16
cõmittitur in circuitu ecclesiæ per triginta passus ib n.17
Sacrilegium quid sit, & quid quasi sacrilegium ib.n.18
Sacrilegium esse mixti fori ib. n. 20
eius pœna de iure ciuili quæ sit, & quæ de iure canonico ib.n.21
Sacrilegus an prius conueniri debeat coram iudice seculari ib.n.24
Sacrilegium violando moniales est mixti fori p.2.c.26.n.2
Saluus conductus extinguitur propter delicta post ea patratã, vt de vtroq; puniri possit p.2.c.50.n.14
Samuel quando vnxit Saulem p.1.c.3.n.10
Samuel composuit librum de concernentibus maiestatem principis p.1.c.35.n.1
Sancti Patres trahunt originem à Seth filio Adami p.1.c.2. nu. 5
Saraceni, quid procurent contra Christianos p.1.c.24.n.16
Saraceni vnde dicti, & quomodo ampliarunt suam ditionem ibid.nu.22
Saraceni dicuntur potius latrones, quam hostes ib. n.46
Satellitibus quando non credatur, circa capturam reorum p.2.c.50.n.8
Scandala abhorruit Christus p. 1.c. 25.n.43
Scandalum in solutione tributi, quale fuit ib. n.42
Scandalum qui dat populo peccat mortaliter p 3.c.18.n 4
Scandali vitandi causa omittitur veritas iuris positiui, non iustitia naturalis ib. n.44
Schisma quid sit p.2.c.36.n.1
Schisma omne continet hæresim ib.n.2
Schismatici eorum pœna quæ sint ib. n.7
Schismatici statim possunt puniri à iudice laico ibid. numer.11
Schismatis cognitio, pertinet ad ecclesiam, nisi crimen sit notorium ib.n.12
Schismatici primo excommunicantur, deinde per seculares comprimuntur ib.n.21
Schismata quot fuerint in ecclesia Dei, & quibus remediis sedata ib.n.27
Scientia popularis quomodo præsumatur p. 2. c. 44.n.13
Secreta possunt reuelari, iussu superioris p.2.c.14.n.14
& quando fallit ib.n.21
Secta paganorum, & Gentilium est minus mala, quam secta iudæorum p.2.c.19.n.31
Securitas delinquentibus non est concedenda in territorio proprio p 2.c.51.n.16
Seditiones multæ, ex quibus causis ortæ p.1.c.7.n.24
Seditionis peccatum nunquam Deus voluit relinquere incultum p.2.c.19.n 22
Senatus Mediolani concedit gratias, vt Vicarius Imperatoris p.1.c.44 n.5
Senatus Romanus quando imponebat onera populo p. 1.c. 45.n 3
Sena paret ditioni Magni Ducis, ex inuestitura facta Cosimo p 1 c.33.n.114
Senior de familia gerebat Imperium omnium de familia p.1.c.1.n.17
Sententia, in causa reconuentionis, contra clericum data per laicum, mandatur executioni per iudicem ecclesiasticum p.1.c.50.n 34
Sententia parit actionem iudicati, & in factum p. 1.c.51. n.21
Sententia nulla non est executioni mandanda ibid. numer. 32
Sententia non est exequenda, vbi suspicatur de iniustitia ib.n.33
Sententia iudicialis non requiritur contra priuatos ipso iure p 3.c.21.n.4
Sententia super priuatione dignitatis quomodo requiratur ib.n.8
Sententia lata in possessorio, non solet exceptionem parere in petitorio p.2.c.39.n.31
Sententia Episcopi requiritur, ad declarandum incendiarios esse excommunicatos p.2.c.25.n.3
Sententia absolutoria cum actum est vno modo, non parit exceptionem si agatur alio modo p 3.c.6.n.4
Sentia quando possit fieri vltra primam petitionem ibid. n.13
Sententia excommunicationis, quando est de futuro, omnia in scriptis debent exprimi ibid. numer. 44
Sententia quæ continet intolerabilem errorem, est ipso iure nulla ib n.50
Sententia declaratoria priuationis quando requiritur p.3. c.1.n.10. & 12
Sententia excommunicationis, contra notorie non soluendo non ligat apud Deum p.3.c.7.n.20

Se-

Digitized by Google

Sepulcra vendi, vel pignorari non possunt, sine consensu Episcopi p.2.c.41.n.20
Sepulcra acquiruntur familiæ, sine consensu Episcopi ib. nu.24
Septuaginta viri fuerunt electi à Moyse in auxilium oneris, non autem principes p.1.c.3.n.6
Serui Christiani fugiẽdo recuperant libertatẽ p.1.c.24 n.52
Serui quando possint agere contra dominum, coram iudice ecclesiastico p.3.c.8.n.42
Simonia non inducitur ex spe lucri consuetudinarii p.2.c.7.n.22
Simonia est si pro obtinenda capella in ecclesia, aliquid annuum detur p.2.c.41 n.21
Simonia an sit de iure positiuo p.2.c.37 n.2
Simoniam an committat dans aliquid Papa pro beneficio obtinendo ib.n.7
Simoniaci æquiparantur hæreticis p.2.c.51.n.30
Simonia an sit de iure diuino ib.n.9
Simoniæ auctores qui fuerunt ib.n.10
Sixtus V. absoluit vasallos Regis Nauarri, & Principis Condensis p.1.c.22.n.12
Synodus Sardicensis quomodo probatur authentica p.1.c.15 nu.13
Synodus particularis diceretur schismatica, quando congregaretur ad corrigendum concilium generale p.2 c.38.n.20
Syria regni descriptio p.1.c.4.n.13
Socer cognoscens nurum, quam filius ppter carẽtiã præ ... tis non potuit, an committat incestũ p.2.c.20. n.26
Socius criminis non reuelans, non est excommunicatus p.3.c.7.n.10
Sodomiæ crimen est mixti fori p.2.c.15.n.1
Sodomiæ pœna quæ sit de iure canonico ib.n.3
Sodomita laicus debet excommunicari ib.n.6
Sodomitæ quo iure puniantur pœna mortis ib.n.7
Sodomorum pœna à Deo inflicta in exemplum pessimorum hominum ib.n.10
Sodomitæ omnes interierunt subito, in initio natiuitatis Domini nostri ib.n.11
Sodomiæ minor pœna, quam mortis, ponit statum in periculo ib.n.12
Sodomiæ species describuntur, vt sciantur pœnæ ib.n.15
Sodomia cum fœmina, an puniatur pœna ordinaria ib.n.10
Sodomia dicitur cum mulier bestiis se submittit ib.n.18
Sodomiæ crimen est mixti fori, etiam si à clerico fuerit perpetratum p.2.c 16.n.1
Solium ponitur inter insignia principis p.2 c.53.n.7
Solutio debiti an possit fieri excommunicato, etiam si iurasset soluere in die p.3.c.9.n.36
Sortilegium quid sit p.2.c.12.n.1
Sortilegia hæreticalia respectu operantis, quæ sint ib. n.3
Sortilegia hæreticalia respectu operis, quæ sint ib.n.2
Sortilegia non hæreticalia quæ sint ib.n.5
Sortilegi quot modis possint infirmitates prouocare ib.n.9
Sortilegia quæ sapiunt hæresim manifestam, cognoscuntur solum per ecclesiasticos ib.n.10
Sortilegi quibus pœnis puniantur ib.n.15
Spiritus sanctus descendit in discipulos, quando fuerunt congregati p.1.c.9 n.24
Spiritualia quot modis sint p.2.c.39.n.13
Spiritualia sunt digniora temporalibus p.2.c.52.n.2
Spoliatus, cur ante omnia restituendus p.2.c.4.n.38
Spoliãdi facultatem nullus habet de iure communi ib.n.39
Spoliato à Principe, vt obtineat sufficit docere de titulo apparenter iusto ib.n.41.& 57
Spoliatus debet restitui si iustificet possessionem ib n.64
Spoliato quando denegatur restitutio ib.n.65
Spoliatus feudo à Pincipe, quando debeat restitui ib.n.66
Sponsiones, quas ex cõmissas vocant, iuste sunt prohibitæ sub pœna excommunicationis p.1.c.38.n.30
Sportulæ non dantur in articulo, an sua sit iurisdictio p.2.c.4.n.15
Statutum, & pactum non valent, vt propter delictum filii pater priuetur feudo p.2.c.35.n.26
Statutum quod filius familias, non possit contrahere matrimonium sine consensu patris non valet p.2.c.8.n.7
Statutum de eo qui producit falsos testes, habet locum in producente vnum p.2.c.16.n.2
Statutum prohibens loquutionem, dicitur prohibere literas vel nuntium p.2.c.26.n.20
Statutum quot fiat compromissum, comprehendit etiã hunc articulum, an causa debeat cõpromitti p.2.c.31.n.29
Statuentes contra libertatem ecclesiæ, & exequentes statuta sunt excommunicati p.2.c.44.n.1
Statuta cõtra libertatem ecclesiæ sunt nulla ipso iure ib.n.2
Statuta quæ sint contra libertatem ecclesiæ ib.n.3
Statuta quibus clerici fiunt timidiores, sunt contra libertatem ecclesiæ ib.n.6
Statuta contra libertatem ecclesiæ, debent cassari de libro, & non sufficit declarari ea esse nulla ib.n.15
Statuta quæ præstant causam corrigendi, debent per Episcopum corrigi ib.n.17
Statutum quod infra certum tempus aufert actionem, est validum p.3.c.8.n.17
Statutum approbatum à Papa, potest inducere præscriptionem, cum mala fide ib.n.49
Statuentes contra libertatem ecclesiæ, scriptores statutorum consulentes, & rectores sunt excomm. p.2.c.44.n.1
Statutum clericorum limitans tempus instantiæ, seruatur contra clericum in foro seculari p.3.c.6.n.9
Stupri pœna, quando est minor morte p.2.c.15.n.9
Subditus potest præscribere subiectionem alterius, sed non libertatem p.1.c.20.n.21
Subditus negans obedientiam Principi peccat ib.n.28
Subditi, & vasalli, quare possunt resistere de facto nouo Regi sibi dato p.1.c.23.n.20
Subditi, & vasalli inuiti dati nouo domino, non possunt cogi ad iurandum fidelitatem ib.n.21
Subditorum interest non deberi seruitutem p.1.c.29.n.2
Subditi efficiuntur deteriores, quando submittuntur inferiori domino ib.n.31
Subditus quis efficitur iudici non suo, propter periculum moræ p.1.c.48 n.28
Subditus eius qui superiorem non recognoscit, potest agere contra eum coram Papa p.3.c.2.n 67
Subingressio non datur in persona ascendentium, sed transuersalium p.1.c.26.n.109
Successio ad Regnum Neap. semper est facta de consensu Pontificis p.1.c.26.n.12
Successio ad Regnum debet fieri iure Regni p.1.c.28.n.21
Successio Regni Franciæ est iure sanguinis ib.n.22
Successores Regni hæreditarii tenentur obseruare conuentiones prædecessorum p.1.c.29 n.21
Successor in Regno per electionem, non tenetur ad debita prædecessoris ib.n.25
Successor princeps ligatur pactis, & concordatis initis per prædecessorem p.1.c.41.n.3
Superior is dicitur, qui est in quasi possessione superioritatis p.2.c.3.n.23
Superior quilibet potest mandare suo subdito, vt causam expediat p.3.c.6.n.41
Subditus quis fit delinquendo p.3.c.1.n.9
Subditus non potest cognoscere de præcepto superioris p.3.c.16.n.26
Suspensis in patibulo, non est deneganda communio, nec ecclesiastica sepultura p.2.c.47.n.1

Suspen-

Suspensus ab officio equiparatur excommunicato p.3.c.2. n.13

§ si quis de manso. de controuers. inuestiturae *intelligentia* p.1.c.47.n.16

§. si vero crimen in auth. de sanctiss. Episcop. *habet locum etiam in clerico deferente habitum, & tonsuram* p.1.c.48.n.16

§. si vasallus culpam. si de feudo fuerit content. inter dom. & agnat. *declaratur* p.2.c.35.n.31

§. deniq; quae sit prima caus. benef. amitt. *quando non habeat locum* ib.n.42

§. deniq;. quae sit prima caus. benef. amitt. *declaratur* ib.n.33. & 35

§. neq; autem de homicidiis. in auth. de mandatis principum. *intelligentia* p.2.c.51.n.12. & 14

T

Temporum resolutiones non esse hominibus cognitas, nisi Deo placuerit p.1.c.6.n.19

Termini Episcopatuum, non mutantur per alluuionem p.1. c.47.n.36

Terminus quilibet probationis, quando sit communis cum parte aduersa p.3.c.6.n.10

Terrarum Orbis in quot partes diuiditur p.1.c.26.n.1

Terrae partes habitabiles, quae sint, & quomodo terminentur ib.n.2

Territorium vnde dicatur, quid sit, quid contineat, & quomodo designetur p.1.c.47.n.22

Territorium est quid vniuersale, quod facilius recipit incrementum ib.n.23

Territorii pars recipit augmētū ab alluuione p.1.c.47.n.23

Territorium, vt ius, recipit incrementum ib.n.25

Territorium potest augeri à Principe ib.n.27 (n.25

Testamentum an possit conficere excommunicatus p.3.c.9.

Testatur non potest mandare, vt clericus suus haeres, submittatur iurisdictioni laicorum p.2.c.6.n.41

Testes deponentes de auditu, cur non probent p.2.c.8.n.31

Testis periurus, quomodo punitur p.2.c.9.n.29

Testis potest produci, etiam qui iurauit non reuelare p.2.c. 14.n.11

Textus D. Pauli ad Rom. cap.13. declaratur de sublimioribus potestatibus clericorum p.1.c.25.n.48

Theologi debent declarare materias, quae respiciunt ius diuinum p.2.c.7.n.14

Thraciae regionis descriptio p.1.c.4.n.12

Tiberius quare aliquos occidebat indagata illorum natiuitate p.1.c.6.n.16

Tituli, & honores secundum veritatem, quando non debent occultari p.1.c.16.n.20 (23

Titulus cognoscendus est in quolibet possessorio p.2.c.39.n.

Titulus coloratus sufficit in possessorio beneficialiū ib.n.25

Titulus debet ostendi in quocunq; possessorio, tam spiritualium, quam iurisdictionalium p.2.c.4.n.2

Titulus debet ostendi etiam in possessorio beneficialiū ib.n.6

Titulus coloratus non sufficit, quando lis est cum ordinario collatore, ib.n.7

Titulus coloratus, quid sit ib.n.19

Titulus etiam erroneus in facto iustificat possessionē ib.n.21

Tituli etiā colorati iustificatio sufficit in possessoriis ib.n.24

Titulus etiam praesumptus sufficit in possessoriis ib.n.27

Tituli intrinseci probatio non requiritur in possessorio ibid. nu.29

Tituli probatio requiritur in possessorio contra priuatum ib.n.33 (ib.n.36

Titulus coloratus sufficit agenti possessorio contra dominum

Titulus in possessorio beneficialium, requiritur solum ad colorandum ib.n.37

Titulus apparens sufficit ad tuendum possessionem contra Dominum ib.n.41

Tituli probatio non requiritur, etiam si ius resistat, & assistat spoliatori ib.n.45

Titulus, & iustificatio possessionibus differunt ib.n.51

Titulus qui requiratur in possessorio beneficialium, cum ordinario collatore ib.n.66

Titulus nullus requiritur in possessorio inter priuatos, etiam ad colorandum ib.n.70

Titulus verus, & legitimus debet ostendi, quando spoliato obstat duplex iuris resistentia ib.n.72 (n.73

Titulus quis habeat duplicē iuris resistentiā in feudalib. ib.

Tituli cur maior probatio requiratur in beneficialib. quam in iurisdictionalibus ib.n.74

Titulos honoris recipere nullo iure prohibentur ecclesiastica persona p.2.c.34.n.40

Tituli quibus iuribus sint concessi praelatis ib.n.42

Tyrannis prima à quo fuerit inuenta p.1.c.2.n.3

Tyranni ad quem effectum vocentur à Deo p.1.c.6.n.18

Totum quotitatiuum, & integrale quid sit p.1.c.20.n.24

Tractatus matrimonii, & pactum de succedendo ad Regnū Franciae factum inter Reges non valuit p.1.c.28.n.26

Transiluania est pars Vallachiae, & recognoscit Imperat. p.1.c.26.n.67 (p.1.c.25.n.36

Tributi solutio de qua in Matt.c.17. nō importat subiectionē

Tributi solutio de qua in Matth.c.22. nō probatur ex debito ib.n.37 (lum ib.n.38

Tributū fuit solutū p Christo, & Petro, ad euitandū scādaTributum non fuit solutum pro discipulis ib.n.39

Tributū à Petro solutū non fuit de nūmis propriis ib.n.40

Tributum, quomodo differat à pensione p.1.c.26.n.112

Tributum quare fuerit solutum pro Christo, & Petro solo p.2.c.6.n.14

V

Vasalli per iuramentum fidelitatis sunt obligati temporaliter p.1.c.22.n.10

Vasallus qui praestitit homagium, quid dicatur obligasse p.1 c.27.n.21 (onis p.1.c.29.n.4

Vasalli mutando dominū, an efficiantur deterioris conditi-

Vasalli non alienantur inuiti, immediato domino, secus mediato ib.n.32 (ib.n.33

Vasalli quando non possint cogi ad iurandum fidelitatem

Vasalli etiam inuiti possunt alienari in ecclesiam ib.n.34

Vasallus est obligatus obedire Principi directo domino p.1. c.52.n.4

Vasallus, vasalli mei, non est vasallus meus ib.n.9

& quando fallit ib.n.10

Vasallus vasalli, potest cogi à supremo domino, ad sibi obediendum ib.n.11

Vasallus non prorogat iurisdictionem sine consensu domini p.2.c.21.n.19

Vasallus excommunicatus non excusatur si intra annum & diem, non petierit inuestituram p.3.c.6.n.21

Vectigalia noua instituere est effectus supremae iurisdictionis p.1.c.45.n.1

Vectigalia noua imponi non possē sine dispensatione Papae ib n.7

Veneno interficiens aliquem, non gaudet immunitate ecclesiastica p.2.c.51.n.8

Venetiarum Origo, qualis p.1.c.33 n 6

Venetiae sunt liberae ab Imperio ib.n.7

Venetiae praescripserunt libertatē contra Imperatorem ib.n.8

Venetiae allegant priuilegium libertatis ib n.16

Veneti quomodo habuerunt priuilegium ab Imperatore cudendi pecunias ib.n.17

Veneti in suo statu tantum possunt, quantum Imperator in Imperio ib.n.18

Veneti quos debellarunt gentes ib.n.21

Veneti in quibus ciuitatibus Italiae habeant dominium ib. n.24

Veneti sunt domini maris Adriatici ib.n.25

Digitized by Google

Veneti quo consilio concesserunt, & concedunt gratias p.2. c.44.n.4
Veneti quomodo cognoscunt in clericos p.2.c.31.n.12
Verbum distinguere quid significet p.1.c.1.n.13
Verbum occisus, quid importet p.1.c.4.n.25
Verba, donamus, & elargimur, an importent concessionem feudalem, & quando p.1.c.33.n.60
Verbum, misepatim, positum circa potestatem Regum, quid significet p.1.c.35.n.6
Verbum, publicari, est proprium fisci p.1.c.51.n.11
Verbum, committere, importat iurisdictionem p.2.c.3.n.12
Verbum, tangere, quid significet p.2.c.6.n.3
Verbum vnum, secundum diuersitatem casuum, diuersimode accipitur, etiam in vno textu p.2.c.35.n.34
Verbum, reuertatur, aliquando intelligitur temporaliter ib.n.37
Verba priuilegii sunt ciuili modo intelligenda p.2.c.40.numer. 25
Verbum collectiuum, quando significat contra propriam naturam p.2.c.10.n.20
Verba legis, vbi verificantur, etiam illius dispositio p.3.c.2. n.19
Veritas si possit haberi, quando resultat scandalum p.3.c.4. nu.8
Vespera Siculum quando fuit, & quomodo p.1.c.26.n.20
Vicarius Episcopi eas absolutiones concedere potest, quas Episcopus p.3.c.4.n.35
Vicarius corruscat radiis Episcopalis dignitatis p.2.c.52.n. 14
Vicariatus non est dignitas ecclesiastica ib.n.15
Vicarius est spectabilis ib.n.16
Vicarius habet praeminentiam ratione Iurisdictionis ib. nu.17
Vicarius generalis Episcopi relaxat monitoria, & censuras p.3.c.4.n.52
Vidua, & pupilli sunt miserabiles, etiam si sint diuites p.2. c.21.n.6
Vidua agens coram ecclesiastico, si nubat non remittitur ad laicum ib.n.7
Vidua an petere debeat restitutionem, coram iudice ipsius rei ib.n.15
Vidua agens, vel conuenta super feudo, comparet coram iudice laico ib.n.18
Violentiae vitium quomodo purgatum sit p.1.c.8.n.19
Viro licet occidere vxorem in adulterio ex lege Longobardorum, & Romanorum sed non excusatur à peccato p.3.c.2. n.54
Vitantes nulliter excommunicatum peccant p.3.c.4.n.52
Vmbria est de ditione ecclesiae p.1.c.33.n.93
Vnitas in ecclesia, quotuplex sit p.2.c.38.n.4
Vniuersitas bonorum quae sit p.2.c.41.n.14
Vniuersitas, an, & quando possit excommunicari p.2.c.44 nu.8
Vniuersitas, quando dicatur delinquere ib.n.9. & p.3.c.3. nu.52
Vniuersitas potest subiacere interdicto ib.n.13. & p.3.c.3. nu.54
Vniuersitas quando interdicto afficitur, requiritur certa forma p.2.c.44.n.7.15.17
Vniuersitas in quibus casibus potest priuari Episcopali dignitate ib.n.56
Vniuersitas, cur possit interdici, & non excommunicari ibid.n.57
Vocati sub nomine collectiuo, habent vnam vocem p.2.c.10 nu.19
Vrbanus Papa omnia sacrata ministeria fecit argentea p. 1.c.31.n.12
Vrbino, & Eugubio, quis fuerit inuestitus ab ecclesia p.1.c. 33.n.94
Vsurarii non possunt inquiri à iudice laico p. 2. ca. 7. numer.2
Vsurae an de iure ciuili sint permissae ib.n.4
Vsurae prohibitae fuerunt in concilio Nicaeno ib.n.6
Vsura omni iure sunt prohibita ib.n.7
Vsurarum crimen est mixti fori ib.n.8
Vsura est crimen ecclesiasticum, non sui natura, sed per accidens ib.n.9
Vsurarum crimen est mixti fori, quando a Principibus sunt prohibita ib.n.10
Vsurarum declaratio, an sit facienda, per Theologos, vel canonistas ib.n.15
Vsurarum excusatio, an fiat à dubio iuris ib.n.19
Vsurarum casus qui possint praeueniri per iudicem laicum ibid. n.25
Vsura est, si in contractu pecuniae, fiat taxatio lucri cessantis ab initio ib.n.27
Vsurarum crimen esse omni iure prohibitum p.2.c.13.numer.20
Vsurae insensibiliter auferunt bona subditorum vsque ad quartam generationem ib.n.25
Vsurae sunt prohibitae, etiam si in causam piam conuertantur ib.nu.28
Vsurae quando debent solui, etiam in foro poli p.2.c.45.nu. 13
Vsus fructus quando non potest peruenire ad fiscum, saltem peruenit commoditas p.2.c.35.n.14
Vsurpata censentur legitima post confirmationem p.1.c.8. n.15
Vxor propter fornicationem mariti, potest petere separationem thori p.2.c.19.n.39

Laus Deo Omnipotenti.

Digitized by Google